

מדרש רבה - חומש במדבר

• במדבר • נשא • בהעלותך • שלח לך • קרח • חקת • בלק • פנחס • מטות • מסעי

במדבר

פרשה א פרשה ב פרשה ג פרשה ד פרשה ה

נשא

פרשה ו פרשה ז פרשה ח פרשה ט פרשה י פרשה יא פרשה יב פרשה יג פרשה יד

בהעלותך

פרשה טו

שלח לך

פרשה טז פרשה יז

קרח

פרשה יח

חקת

פרשה יט

בלק

פרשה כ

פנחס

פרשה כא

מטות

פרשה כב

מסעי

במדבר

סדר

פרשה א

א וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי (במדבר א, א), זֶהוּ שְׁאֵמַר הַכְּתוּב (תהלים לו, ז): מִשְׁפָּטֶיךָ תְהוֹם רַבָּה, אָמַר רַבִּי מֵאִיר מִשַּׁל אֶת הַצְּדִיקִים בְּדִירְתָן וְאֶת הַרְשָׁעִים בְּדִירְתָן, מִשַּׁל אֶת הַצְּדִיקִים בְּדִירְתָן (יחזקאל לד, יד): בְּמַרְעָה טוֹב אָרְעָה אֶתְּם וּבְהָרֵי מְרוֹם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה נֹהֵם, וּמִשַּׁל אֶת הַרְשָׁעִים בְּדִירְתָן (יחזקאל לא, טו): כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים בְּיוֹם רִדְתּוֹ שְׂאוּלָה הָאֲבֵלְתִי כִסְתִי עָלָיו אֶת תְּהוֹם, בְּמָה רְשָׁעִים מִתְּכַפְּסִים כְּשֶׁהֵן יוֹרְדִין לְשָׂאוּל, בְּתֵהוֹם. חֲזָקָה בַּר רַבִּי חֲנִיָּא אָמַר הַגִּיגִית הִזּוּ בְּמָה מְכַסִּין אוֹתָהּ, בְּכָלִי חָרָס, מִמַּהִי בָּהּ כְּשֶׁם שֶׁהִיא שֶׁל חָרָס כִּד מְכַסִּין אוֹתָהּ בְּכָלִי חָרָס, כִּד הֵן הַרְשָׁעִים, מַה כְּתִיב בָּהֶם (ישעיה כט, טו): וְהָיָה בְּמַחְשָׁב מַעֲשֵׂיהֶם וַיֵּאמְרוּ מִי רֵאנוּ וּמִי יִדְעֵנוּ, וּלְפִי שֶׁהֵן חֲשׂוֹכִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִידוֹ לְשָׂאוּל שֶׁהִיא חֲשׂוֹכָה וּמְכַסָּה עָלֶיהֶם אֶת הַתְּהוֹם שֶׁהוּא חֲשָׁב, שְׁנֵאמַר (בראשית א, ב): וַחֲשָׁב עַל פְּנֵי תְהוֹם, הָיוּ (תהלים לו, ז): צְדָקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל, צְדָקָה שְׂאֵתָה מְבִיא עַל הָעוֹלָם מִפְּרִסְמַת כְּהָרִים הַלְלוּ. (תהלים לו, ז): מִשְׁפָּטֶיךָ תְהוֹם רַבָּה, מִשְׁפָּט שְׂאֵתָה עוֹשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה, תְהוֹם רַבָּה, מַה הַתְּהוֹם בְּסִתְרָא אִף מִשְׁפָּט שְׂאֵתָה מְבִיא בְּסִתְרָא. כִּיצַד, כִּינּוֹן שֶׁחֲרָבָה יְרוּשָׁלַיִם, בְּתִשְׁעָה בְּאָב חֲרָבָה, וּכְשֶׁמְרָאָה לִיחֲזִקְאֵל הוּא מְרָאָה לוֹ בְּאֶחָד בְּחֹדֶשׁ, לְמָה, שֶׁלֹּא לְפָרְסָם בְּאֵי זֶה, יוֹם חֲרָבָה, אֲבָל מִי שֶׁהוּא בָּא לְגַדֵּל יִשְׂרָאֵל, מִפְּרִסָּם אֵי זֶה יוֹם, אֵי זֶה מְקוֹם, אֵי זֶה חֹדֶשׁ, אֵי זֶה שָׁנָה, אֵי זֶה אֶפְטָיָא, (במדבר א, א): לְצִאתְּם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר, מַה אָמַר לָהֶם (במדבר א, ב): שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

ב דָּבַר אַחֲרָיִם, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי, זֶהוּ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב [\(ירמיה ב, לא\)](#): הַדּוֹר אֲתֶם רְאוּ דָבָר ה' הַמְדַבֵּר הַיִּיטִי לְיִשְׂרָאֵל אִם אֲרָץ מְאֹפְלָיָהּ וּגְוִי. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, עַל שֶׁאָמַרְתֶּם לְמֹשֶׁה [\(במדבר כא, ה\)](#): לָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בְּמִדְבָר, וְכִי בְּמִדְבַר הַיִּיטִי לְיִשְׂרָאֵל, וְכִי בְּמִדְבַר עֲשִׂיתִי עִמָּהֶם, בְּנִהַג שְׁבַע עוֹלָם מִלֶּךְ בָּשָׂר וְדָם שִׁיבָא לְמִדְבָר, שְׂמָא מוֹצֵא הוּא שֶׁסְּלִיחָה כְּשֶׁסְּלִיחָה מוֹצֵא בְּפִלְטִין, אוֹ אֲכִילָה אוֹ שְׂתִיָּה, וְאֲתֶם הַיִּיטֶם עֲבָדִים לְמִצְרַיִם, וְהוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם מִשָּׁם, הַרְבַּצְתִּי אֲתֶכֶם בְּסִיגְמִטִּין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות יג, יח\)](#): וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעַם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָר, מֵהוּ וַיִּסַּב, שֶׁהַרְבִּיצֶם כְּדַרְכֵי הַמַּלְכִים, רְבוּצִין עַל מִטּוֹתֵיהֶם, וְלֹא הֶעֱמַדְתִּי לָהֶם שְׁלִשָּׁה פְּדֻגוּגִין מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמֵרָרִים, שֶׁבְּזָכוֹת מֹשֶׁה הַיִּיטֶם אוֹכְלִים אֶת הַמָּן מֵהַ שָׁמַיִם לֹא יִדְעוּ וְלֹא יִדְעוּ אֲבֹתֵיךָ. וּבְזָכוֹת אֶהְרֹן הַקִּפְתִּי אֲתֶכֶם בְּעַנְיִי כְּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קה, לט\)](#): פָּרַשׁ עֲנָן לְמַסָּךְ, וְכַמָּה עַנְיִי כְּבוֹד הָיוּ מְקִיפִין אֶת יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר, רַבִּי הוֹשַׁעְיָה וְרַבִּי יֵאֱשִׁיָּה, רַבִּי יֵאֱשִׁיָּה אָמַר חֲמִשָּׁה, אַרְבָּעָה לְאַרְבַּע רוּחוֹת וְאַחַד מֵהֶלֶךְ לְפָנֵיהֶם. רַבִּי הוֹשַׁעְיָה אָמַר שְׁבַעָה, אַרְבָּעָה לְאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם, וְאַחַד מִלְמַעְלָן, וְאַחַד מִלְמַטָּן, וְאַחַד שֶׁהִיָּה מֵהֶלֶךְ לְפָנֵיהֶם רְחוֹק שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְהִיָּה מִכָּה לְפָנֵיהֶם אֶת הַנְּחָשִׁים וְאֶת הַעֲקָרְבִים וְאֶת הַשָּׂרְפִים וְאֶת הַסַּלְעִים, וְאִם הִיָּה מְקוּם נִמְוֵד הִיָּה מְגַבִּיָּהוּ, וְאִם הִיָּה מְקוּם גְּבוּהָ הִיָּה מְשַׁפִּילוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתָם מִיִּשׁוּר, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה מ, ט\)](#): כָּל גֵּיא יִנְשָׂא וְכָל הַר יִגְבַּעָה וְיִשְׁפְּלוּ. וְהַבְּאֵר בְּזָכוֹת מֵרָרִים, שֶׁאָמַרְהָ שִׁירָה עַל הַמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות טו, כא\)](#): וַתַּעַן לָהֶם מֵרָרִים שִׁירוּ לַה', וּבְיָמֵי בְּאֵר [\(במדבר כא, יז\)](#): אִזּוּ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה הַכְּהֵן בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי מִלֶּךְ בָּשָׂר וְדָם שִׁישׁ לוֹ מְדִינָה וְהוּא מְשַׁלַּח בְּנֵי אֲדָם גְּדוֹלִים לְתוֹכָהּ שִׁיָּהוּ נוֹשְׂאִים מְשׁוֹאֵיהֶם וְעוֹשִׂים מְשַׁפְּטֵיהֶם, מִי צָרִיךְ לְהִיּוֹת זָקוֹק לְמִזְוֹנוֹתֵיהֶם לֹא בְּנֵי מְדִינָה צָרִיכִין לְהִיּוֹת זָקוֹקִין לָהֶם, אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עָשָׂה כֵּן אֶלָּא שְׁלַח לְמֹשֶׁה וְלֹא אֶהְרֹן וְלִמֵּרָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מיכה ו, ד\)](#): וְאַשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמֵרָרִים, וְאַף עַל פִּי כֵּן בְּזָכוֹתָ הָיוּ מִתְנַהֲגִין, הַמָּן בְּזָכוֹת מֹשֶׁה, תִּדְעַ לָךְ שֶׁהוּא בְּזָכוֹת מֹשֶׁה, כִּינּוּן שֶׁנִּסְתַּלַּק מֹשֶׁה [\(יהושע ה, יב\)](#): וַיִּשְׁבַּת הַמָּן מִמִּחֲרַת, וְעַנְיִי כְּבוֹד בְּזָכוֹתָו שֶׁל אֶהְרֹן, מִנְּאֵל לָךְ, כִּינּוּן שֶׁנִּסְתַּלַּק אֶהְרֹן מֵהַ כְּתִיב [\(במדבר כא, ד\)](#): וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעַם בְּדֶרֶךְ, שֶׁהִיָּתָה הַשָּׁמֶשׁ קוֹפַחַת עֲלֵיהֶם. וְהַבְּאֵר בְּזָכוֹת מֵרָרִים, מֵהַ כְּתִיב [\(במדבר כ, א\)](#): וַתִּמַּת שֵׁם מֵרָרִים וַתִּקְבֵּר שֵׁם, וּמֵהַ כְּתִיב אַחֲרַיִם כָּךְ [\(במדבר כ, ב\)](#): וְלֹא הִיָּה מַיִם לְעֵדָה, וְהִיאֲדָה הִיָּתָה הַבְּאֵר עֲשׂוּיָה, סַלְעַ, כְּמִין כְּנֹרֶת הִיָּתָה וּמִתְגַּלְגֶּלֶת וּבֵאת עִמָּהֶם בְּמִסְעוֹת, וְכִינּוּן שֶׁהָיוּ הַדְּגָלִים חוֹנִים וְהַמְּשָׁכָן עוֹמֵד, הִיָּה אוֹתוֹ הַסַּלְעַ בָּא וַיּוֹשֵׁב לוֹ בְּחֹצֵר אֶהֱל מוֹעֵד וְהַנְּשִׂאִים בָּאִים וְעוֹמְדִים עַל גְּבִיּוֹ וְאוֹמְרִים: עֲלֵי בְּאֵר, וְהִיָּתָה עוֹלָה. וְאַחֲרַיִם כָּךְ הִבֵּאתִי לָכֶם שְׁלוֹיִם. הַמְדַבֵּר הַיִּיטִי לְיִשְׂרָאֵל, שְׂמָא כְּמִדְבָר נִהְגִּיתִי עִמָּכֶם, אֶלָּא אִם אֲרָץ מְאֹפְלָיָהּ, לֹא אֲנִי בְּיַדִּי הַיִּיטִי מֵאִיר לָכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות יג, כא\)](#): וְהִ' הִלֶּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם.

דָּבַר אַחַר, אִם אַרְץ מֵאֶפְרַיִם, מֵהוּ מֵאֶפְרַיִם, שָׁמָּה אֲמַרְתִּי לָכֶם שְׂאֲנִי מִבֵּיא לָכֶם טוֹבָה וְהִלַּקְשָׁתִי אוֹתָהּ. וְאִין מֵאֶפְרַיִם אֶלָּא הִלַּקְשָׁה, שְׂנֵאָמַר (שְׁמוֹת ט, לב): וְהַחֲטָה וְהִפְסַמְתָּ לֹא נָכוּ כִּי אֶפְיֹלֶת הִנֵּה, לֹא נָפַל דָּבַר מִמֶּה שְׂאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן אָמַר יְהוֹשֻׁעַ (יְהוֹשֻׁעַ כֹּא, מג): לֹא נָפַל דָּבַר מִכָּל הַדְּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דָּבַר ה' אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בָּא. (יְרֵמִיָּה ב, לא): מִדְּוַע אָמְרוּ עַמֵּי רְדָנוּ, מֵהוּ רְדָנוּ לְשׁוֹן מְשֻׁנָּה הוּא (מִשְׁנַה תְּרוּמוֹת יג): הַרְוֹדָה פֶּת חֲמָה, אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהִפְתָּ נִתְבַּשְׁלָה בְּתַנּוּר וְנִטְלָת מִמֶּנּוּ יְכוּלָה הִיא לְקַבֵּעַ בְּתַנּוּר עוֹד, וְאָנּוּ הִינּוּ בְּיָדָם כְּבַתְּנוּר, שְׂנֵאָמַר (יִשְׁעִיָּה לֹא, ט): וְתַנּוּר לֹו בִּירוּשָׁלַיִם, וְהִגְלִיתֶנּוּ לְבָבֶל, וּמָה אֶת מִבְּקֵשׁ מִמֶּנּוּ עוֹד.

דָּבַר אַחַר, (יְרֵמִיָּה ב, לא): מִדְּוַע אָמְרוּ עַמֵּי רְדָנוּ לֹו נְבוּא עוֹד אֶלֶיךָ, מֵהוּ רְדָנוּ, כְּמָה דָּאֶת אָמַר (מַלְכִים א ה, ד): כִּי הוּא רָדָה בְּכָל עֵבֶר הַנְּהָר. אָמְרוּ לֹו נִתְצַתְּ לָנוּ אֶת בַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ וְסִלַּקְתָּ שְׂכִינְתְּךָ מִמֶּנּוּ וּמָה אֶת מִבְּקֵשׁ מִמֶּנּוּ וְלֹו נְבוּא עוֹד אֶלֶיךָ, אָמַר לָהֶם וּמִי יִתֵּן לִי וְהִיִּיתִי בְּמִדְבָר עֲכָשׁוּ, הִיכֵן כָּל אוֹתָן הַנְּסִים שְׁעִשִׂיתִי לָכֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מַלְכִים א ט, א): מִי יִתְּנִי בְּמִדְבָר מְלוֹן אֲרָחִים וְאֶעֱזָבָה אֶת עַמֵּי וְגו', הִיכֵן שְׁהִיִּיתִי מִתְּקַלֵּס, שְׂנֵאָמַר (יִשְׁעִיָּה מֵב, יא): יִשְׂאוּ מִדְבָר וְעָרְיוּ חֲצָרִים תֵּשֵׁב קִדָר יִרְנוּ יִשְׁבִּי סַלַע, לְנִשְׂיָא שְׁנַכְנַס לְמִדְיָנָה וְרָאוּ אוֹתוֹ בְּנֵי הַמִּדְיָנָה וּבִרְחוּ, נְכַנַס לְשֻׁנָּה וּבִרְחוּ מִלְּפָנָיו, נְכַנַס לְעִיר חֲרָבָה וְקִדְמוּ אוֹתוֹ וְהָיוּ מְקַלְסִין אוֹתוֹ, אָמַר הַנְּשִׂיָא זֹו הָעִיר טוֹבָה הִיא מְכָל הַמִּדְיָנוֹת, כָּאֵן אֲנִי בּוֹנֵה כֵס נְאֻה, כָּאֵן אֲנִי דָר. כֶּךָ כְּשֶׁבֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵיָם בְּרַח מִלְּפָנָיו, שְׂנֵאָמַר (תְּהִלִּים קיז, ג): הֵיָם רָאָה וַיָּנַס, וְכֵן (תְּהִלִּים קיז, ד): הִהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים, בָּא בְּמִדְבָר חֲרָבָה, קִדְמָה אוֹתוֹ וְקִלְסָה אוֹתוֹ, שְׂנֵאָמַר: יִשְׂאוּ מִדְבָר וְעָרְיוּ חֲצָרִים תֵּשֵׁב קִדָר יִרְנוּ יִשְׁבִּי סַלַע, אָמַר זֹו הָעִיר טוֹבָה לִי מְכָל הַמִּדְיָנוֹת, בּוּ אֲנִי בּוֹנֵה כְּנִסְיָה וְדָר בְּתוֹכָהּ, הַתְּחִילוּ שְׂמַחִים שְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָר בְּתוֹכָהּ, שְׂנֵאָמַר (יִשְׁעִיָּה לֹא, א): יִשְׁשׂוּם מִדְבָר וְצִיָּה.

ג דָּבַר אַחַר, וַיִּדְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבָר סִינִי, עַד שֶׁלֹא עָמַד אֶהֱל מוֹעֵד דָּבַר עֲמוּ בְּסִנָּה, שְׂנֵאָמַר (שְׁמוֹת ג, ד): וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנָּה, וְאַחַר כֶּךָ (שְׁמוֹת יב, א): וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן בְּאֲרָץ מִצְרַיִם לֵאמֹר. וְדָבַר עֲמוּ בְּמִדְבָר, שְׂנֵאָמַר (שְׁמוֹת ד, יט): וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבָר. וְדָבַר עֲמוּ בְּסִינִי, שְׂנֵאָמַר (בְּמִדְבָר א, א): וַיִּדְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבָר סִינִי לֵאמֹר. וְכִיִּן שְׁעָמַד אֶהֱל מוֹעֵד אָמַר יָפָה הִיא הַצְּנִיעוּת, שְׂנֵאָמַר (מִיכָה ו, ח): וְהַצְּנִיעַ לְכַת עִם אֶלְהֵיךָ, הָרִי הוּא מִדְבָר עֲמוּ בְּאֶהֱל מוֹעֵד. וְכֵן דָּוִד אָמַר (תְּהִלִּים מֵה, יד): כָּל כְּבוֹדָה בֵּת מְלֹךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבָּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה. בֵּת מְלֹךְ זֶה מֹשֶׁה, שְׂנֵאָמַר (יִשְׁעִיָּה יט, ד): וְסִפְרִיתִי אֶת מִצְרַיִם בְּיַד אֲדָנִים קָשָׁה, אֵלוּ הֵן הַמִּכּוֹת שְׁבָאוּ עַל מִצְרַיִם, (יִשְׁעִיָּה יט, ד): וּמְלֹךְ עַז יִמְשַׁל בָּם, זֶה מֹשֶׁה, שְׁהִיָּה מְלָכָה שֶׁל תּוֹרָה שְׁנִקְרָאת עַז, שְׂנֵאָמַר (תְּהִלִּים כט, יא): ה' עַז לְעַמוּ יִתֵּן, לְפִיכָךְ: כָּל כְּבוֹדָה בֵּת מְלֹךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבָּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה, זֶה אֶהֱרֹן, שְׂנֵאָמַר (שְׁמוֹת כח, יג): וְעִשִׂיתָ מִשְׁבָּצוֹת זָהָב. מִיכֵן אָמְרוּ אִשָּׁה שְׁהִיא מְצַנְעַת עֲצָמָה אֶפְלוּ הִיא יִשְׂרָאֵלִית רְאוּיָה הִיא שְׁתַּנְּשָׂא לְכֹהֵן וְתַעֲמִיד כְּהֵנִים גְּדוֹלִים, שְׂנֵאָמַר: מִמִּשְׁבָּצוֹת

זָהָב לְבוֹשָׁה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּף הוּא כְּבוֹדֵי שְׂאָהָא מְדַבֵּר מִלְּפָנַיִם, שְׁנֵאָמַר [\(במדבר ז, פט\)](#) : וּבָא מֹשֶׁה אֶל אֱהֱל מוֹעֵד.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אֵלּוּ הָיוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם יוֹדְעִים מָה הָיָה הַמְּקַדֵּשׁ יָפָה לָהֶם, קִסְטָרִיּוֹת הָיוּ מְקִיפִים אוֹתוֹ כִּדִּי לְשִׁמּוֹ, שְׁהִיָּה יָפָה לָהֶם יוֹתֵר מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁכֵן שְׁלֹמֹה סִדֵּר תִּפְלָה [\(מלכים א ת, מא\)](#) : וְגַם אֶל הַנְּכָרִי אֲשֶׁר לֹא מַעֲמֵד יִשְׂרָאֵל הוּא, וּכְתִיב [\(מלכים א ת, מג\)](#) : וַעֲשִׂיתָ כְּכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנְּכָרִי. אֲבָל כִּשְׁהוּא בָּא אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, מָה כְּתִיב [\(דברי הימים ב ו, ל\)](#) : וּנְתַתָּה לְאִישׁ כְּכֹל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תִּדְעֵהוּ אֶת לְבָבוֹ, אִם הָיָה רָאוּי לוֹ הָיָה נוֹתֵן לוֹ, וְאִם לֹא הָיָה נוֹתֵן לוֹ. וְלֹא תֵאמַר בֵּית הַמְּקַדֵּשׁ, אֶלֶּא אֱלוּלֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה מְטֵר יוֹרֵד, וְלֹא הַשֶּׁמֶשׁ זֹרַחַת, שֶׁבְּזִכּוֹתֵן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרוּיַח בְּעוֹלָמוֹ, וְלָעוֹלָם הֵבֵא אַמּוֹת הָעוֹלָם רוֹאִין לְיִשְׂרָאֵל הַיְאֵד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּהֶם, וְהוּ בָּאִין לְהַדְבִּק לָהֶם, שְׁנֵאָמַר [\(זכריה ת, כג\)](#) : בַּיָּמִים הַהֵמָּה אֲשֶׁר יַחְזִיקוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מִכָּל לְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם.

ד דָּבָר אַחֵר, וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי, זֶהוּ שְׂאָמַר הַכְּתוּב [\(שיר השירים א, ז\)](#) : שָׁרְרָךְ אֲנִי הַסֵּהר, מְדַבֵּר בְּסִנְהֶדְרִין שְׁהִיָּתָה נְתוּנָה בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית וְהִיא מְשׁוּלָּה בְּשָׁרְר, וְלָמָּה מְשׁוּלָּה בְּשָׁרְר אֶלֶּא מָה הַשָּׁרְר הִזָּה נְתוּן בְּאַמְצַע הַגּוּף, כִּף סִנְהֶדְרִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל נְתוּנָה בְּאַמְצַעוֹ שֶׁל בֵּית הַמְּקַדֵּשׁ. [\(שיר השירים א, ז\)](#) : אֵל יַחְסֹר הַמְּזֹג, מָהוּ אֵל יַחְסֹר הַמְּזֹג, שֶׁלֹּא הָיוּ חֲסָרִים אֶחָד מִשְׁלֹשְׁתָּן. אֵל יַחְסֹר הַמְּזֹג, מִי שֶׁהוּא מוֹזָג כְּרָאוּי מוֹזָג שְׁלִישׁוֹ שֶׁל כּוֹס יַיִן וּשְׁנֵי חֻלְקִים מִיִּם, כִּף הִיָּתָה סִנְהֶדְרִין יוֹשְׁבֵת מִתְּמִיד הַשָּׁחַר עַד תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים וְלֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶם נִפְנָה לְצָרְכוֹ, וּמָה הָיוּ עוֹשִׂים כִּשְׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶם מְבַקֵּשׁ לְצֵאת, הִיָּה סוֹפֵר, אִם הִיָּה שֵׁם עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה הִיָּה יוֹצֵא וְאִם לֹא הִיָּה יוֹצֵא, לָמָּה, שְׁכְּתוּב : אֵל יַחְסֹר הַמְּזֹג, שֶׁלֹּא הָיוּ חֲסָרִים אֶחָד מִשְׁלֹשְׁתָּן, לְפִיכָף אֵל יַחְסֹר הַמְּזֹג. [\(שיר השירים ז, ג\)](#) : בְּטַנְדַּ עֲרַמַת חֲטִיִּם, נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל כְּעֲרַמָּה שֶׁל חֲטִיִּם, מָה הַחֲטִיִּם הִלְלוּ נִכְנָסוֹת לְאוֹצַר בְּמִנְיָן, כִּף אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיָּהוּ יִשְׂרָאֵל נִמְנִים בְּכָל שְׁעָה, לְכָף נֶאֱמַר : בְּטַנְדַּ עֲרַמַת חֲטִיִּם, אֲבָל הַתָּבֹן וְהַקֵּשׁ אֵינָן נִמְנִים וְלֹא נִמְדָּדִין, כִּף אַמּוֹת הָעוֹלָם נִמְשְׁלוּ כְּתָבֹן וְכֻקֵּשׁ, שְׁנֵאָמַר [\(תהלים פג, יד\)](#) : כִּקֵּשׁ לִפְנֵי רוּחַ, וְכֹן [\(עובדיה א, יח\)](#) : וּבֵית עֲשׂוֹ לִקֵּשׁ, לָמָּה, שְׂאִין לְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִנְיָה מֵהֶם, שְׁנֵאָמַר [\(ישעיה מ, יז\)](#) : כָּל הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדוּ, אֲבָל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִנְיָה מֵהֶם, קוֹרִין שְׁמַע, מִתְּפַלְלִין וּמְבָרְכִין שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל יוֹם, לְפִיכָף נִמְנִים בְּכָל שְׁעָה, לְכָף נִמְשְׁלוּ כְּחֲטִיִּם, שְׁנֵאָמַר : בְּטַנְדַּ עֲרַמַת חֲטִיִּם.

ה וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי, זֶהוּ שְׂאָמַר הַכְּתוּב [\(תהלים קמז, כ\)](#) : לֹא עָשָׂה כֹן לְכָל גּוֹי, וְכֹן [\(תהלים קמח, יד\)](#) : וַיִּרְם קֶרֶן לְעַמּוֹ, מִשֶּׁל לְמֶלֶךְ שְׁנִטְלָה אִשָּׁה רֵאשׁוּנָה וְלֹא כָתַב לָהּ כְּתָבָה, גִּרְשָׁה וְלֹא כָתַב לָהּ גֵּט, כִּף לְשִׁנְיָה וְלִשְׁלִישִׁית וְלֹא הָיָה כוֹתֵב לָהֶם כְּתָבָה וְלֹא גֵט, אֶלֶּא מָה עָשָׂה רָאָה עֲנִיָּה יְתוּמָה בֵּת אָבוֹת בְּקֵשׁ לְטַל אוֹתָהּ, אָמַר לְשׁוֹשְׁבֵינוּ אֵל תִּנְהַג בָּהּ כְּרֵאשׁוֹנוֹת, זוֹ בֵּת אָבוֹת הִיא, צְנוּעָה הִיא בְּמַעֲשֵׂיהָ וּכְשָׂרָה, וּכְתַב לָהּ כְּתָבָה בְּאֵי זֶה שְׁבוּעַ

בָּאֵי זֶה שָׁנָה בָּאֵי זֶה חֹדֶשׁ בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ בָּאִיזוֹ אֵיפְרָכְיָא, כְּשֵׁם שְׁכַתּוּב
בְּאַסְתֵּר (אסתר ב. טו): וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוּשׁ אֶל בֵּית מְלָכוּתוֹ
בַּחֹדֶשׁ הָעֵשְׂרִי הוּא חֹדֶשׁ טֵבֵת בְּשָׁנַת שֶׁבַע לְמְלָכוּתוֹ, כִּדְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּרָא לְדוֹר הַמַּבּוּל וְלֹא כָתַב אִימְתֵי בְרָאוֹ, הָעֵבִירָן מִן הָעוֹלָם וְלֹא כָתַב
אִימְתֵי הָעֵבִירָן, אֶלָּא (בראשית ז. יא): בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקָעוּ כָּל מַעֲיֵנַת תְּהוֹם רַבָּה,
וְכֵן לְדוֹר הַפְּלִגָּה וְכֵן לְמַצְרִים לֹא הָיָה כּוֹתֵב אִימְתֵי נִבְרָאוֹ וְאִימְתֵי מֵתוֹ,
אֶלָּא כִּיּוֹן שְׁעַמְדוֹ יִשְׂרָאֵל אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה אֵינִי נוֹהֵג בְּאֵלוֹ
כְּאוֹתָן הָרַאשׁוֹנִים, אֵלוֹ בְּנֵי אֲבוֹת הֵם, בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, לִדְ כָּתַב
לָהֶם בָּאִיזָה חֹדֶשׁ בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ וּבָאִיזוֹ שָׁנָה בָּאִיזוֹ אֵיפְרָכְיָא וּבָאִיזָה עִיר
רוֹמְמֵתֵי קָרְנִים וְנִתְתֵי לָהֶם תְּלוֹי רֹאשׁ, לְכַדְ נֶאֱמַר: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה
בְּמִדְבַר סִינִי, הָרִי אֵיפְרָכְיָא. בְּאֶהֱל מוֹעֵד, הָרִי מְדִינָה. בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית, זֶה
שָׁנָה. בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, זֶה הַחֹדֶשׁ. בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ, בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ, הָרִי נִכְתְּבָא
אוֹפְטִיָא, לָמָּה (במדבר א. ב): שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְקַיֵּם מַה
שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא עֲשֵׂה כֵן לְכָל גּוֹי, וּמָה עֲשֵׂה, וַיִּרְם קָרוֹן לְעַמּוֹ.

י דְּבַר אַחַר, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֲשֶׁרִיו שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁשָׁשִׁים רְבּוּא עוֹמְדִים,
וְהַפְּהָנִים וְהַזְּקָנִים וְהַלְוִיִּם וְהַזְּקָנִים הַכֹּל עוֹמְדִים שָׁם, וּמִכֻּלָּם לֹא נִדְּבַר אֶלָּא עִם
מֹשֶׁה.

י וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי (במדבר א. א), לָמָּה בְּמִדְבַר סִינִי, מִכָּאן שָׁנוּ
חֻכְמִים בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים נִתְּנָה הַתּוֹרָה, בְּאֵשׁ, וּבַמַּיִם, וּבַמִּדְבַר. בְּאֵשׁ מִנִּין
(שמות יט. יח): וְהָרִי סִינִי עָשׂוּ כָּלֹּ וְגוֹי. וּבַמַּיִם מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ה. ד): גַּם
שְׁמִים נִטְפוּ גַם עֲבִים נִטְפוּ מַיִם. וּבַמִּדְבַר מִנִּין וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר
סִינִי, וְלָמָּה נִתְּנָה בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים הַלְלוֹ, אֶלָּא מָה אֵלוֹ חָנָם לְכָל בָּאֵי הָעוֹלָם
כִּדְ דְּבָרֵי תוֹרָה חָנָם הֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נה. א): הוּי כָּל צְמֵא לְכוּ לַמַּיִם, דְּבַר
אַחַר, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי, אֶלָּא כָּל מִי שְׂאִינוֹ עוֹשֵׂה עֲצָמוֹ
כְּמִדְבַר, הַפְּקַר, אֵינּוּ יָכוֹל לְקַנּוֹת אֶת הַחֻכְמָה וְהַתּוֹרָה, לְכַדְ נֶאֱמַר: בְּמִדְבַר
סִינִי.

ח דְּבַר אַחַר, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי, שְׁשָׁה שְׁמוֹת נִקְרְאוּ לוֹ, הָר
אֱלֹהִים, הָר בְּשׁוֹן, הָר גְּבַנְנִים, הָר מוֹרִיָּה, הָר חוֹרֵב, הָר סִינִי. הָר אֱלֹהִים
לָמָּה, שְׂיָשֵׁב בּוֹ הָאֱלֹהִים בְּדִין, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא. א): וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים. הָר
בְּשׁוֹן, שְׂבָא שֶׁם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. הָר גְּבַנְנִים, הָר שְׁפָסֵל כָּל הָהָרִים, כְּשֵׁם
שְׂאֵתָה אוֹמֵר (ויקרא כא. כ): אוֹ גִבֵּן אוֹ דִק. הָר חֲמַד, שְׁחֲמַד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא לִישֵׁב שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח. יז): הָהָר חֲמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתּוֹ. הָר חוֹרֵב,
שְׁעָלִיו נִשְׁמָטָה הַחֲרֵב, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ. ט): מוֹת יוֹמַת הַנֶּאֱפֵף וְהַנֶּאֱפֵת, (במדבר
לה. טז יח): מוֹת יוֹמַת הַרְצַח. הָר סִינִי, שְׂבוֹ נִשְׂנָאוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם לְהַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא וְנִתְּן לָהֶם אֵיפּוֹפְסִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס. יב): וְהַגּוֹיִם חָרְבּוּ יַחְרְבוּ,
אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, וְהַגּוֹיִם מִחוֹרֵב יַחְרְבוּ, שְׁנִטְלוּ
אֵיפּוֹפְסִים שְׁלָהֶם.

ט דָּבַר אַחֵר, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי. אָמַר לוֹ [\(במדבר א, ב\)](#): שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לֹא חִבַּבְתִּי בְרִיָּה יוֹתֵר מִכֶּם, לְכֹד נָתַתִּי לָכֶם תְּלוּי רֹאשׁ, וְדַמִּיתִי אֶתְכֶם לִי, שְׂכַשְׁם שְׂיִשׁ לִי תְלוּי רֹאשׁ עַל כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם, שְׁנֵאמַר [\(דברי הימים א כט, יא\)](#): לָךְ ה' הַגְּדֵלָה, כָּד לָכֶם עֲשִׂיתִי לְהִיּוֹת לָכֶם תְּלוּי רֹאשׁ, לְכֹד נֵאמַר: שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ, לְקִים מֵה שְׁנֵאמַר [\(תהלים קמת, יד\)](#): וַיָּרֵם קֶרֶן לְעַמוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(דברים כח, א\)](#): וַיִּתְּנָד ה' אֱלֹהֶיךָ עֲלִיוֹן עַל כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ.

י וַיְהִי כֹל הַפְּקָדִים שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי וּגוֹ' [\(במדבר א, מו\)](#), אֶת מוֹצֵא הַמִּנְיָן הָזֶה שׁוֹה לַמִּנְיָן שֶׁנִּמְנוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן, שְׁנֵאמַר [\(שמות לח, כה\)](#): וְכִסֹּף פְּקוּדֵי הָעֵדָה וּגוֹ', וְהוּא הָיָה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהָרִי כְּשֶׁקָּבְלוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת מִיָּד עָלָה מֹשֶׁה לְקַבֵּל הַלוּחוֹת, וְחָטְאוּ עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, וּמִיָּד עָשׂוּ מִשְׁכָּן וְהוּקַם בְּאֶחָד בְּנִיסוֹן בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה, שְׁנֵאמַר [\(שמות מ, יז\)](#): וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, וְאֵימְתִי הָיָה הַמִּנְיָן הָזֶה, בְּאֶחָד בְּאֵיר בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה, שְׁנֵאמַר [\(במדבר א, יח\)](#): וְאֵת כָּל הָעֵדָה הַקְּהִילוּ וּגוֹ', בְּאוֹתוֹ מִנְיָן שֶׁמִּנְאָן כְּשִׂיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בְּחַמְשָׁה עָשָׂר בְּנִיסוֹן כַּמָּה הָיוּ [\(שמות יב, לה\)](#): שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי רַגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטֹּף, וּכְשֶׁבָּא לְמִנּוֹתוֹ בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי הוּא מוֹצֵא אוֹתוֹ יִתְרִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, וְאִין אָנוּ יוֹדְעִים אֵלּוּ הַיִּתְרִים אִם מוֹנֶה לָהֶם עֲשָׂרִים מִרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסוֹן שֶׁל שָׁנָה שְׁנִיָּה לִיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם, אוֹ מוֹנֶה לָהֶם עֲשָׂרִים מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי וְהִיא שָׁנָה רִאשׁוֹנָה לִיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם. צֹא וּלְמַד מִן הָאֲדָנִים, שְׁנֵאמַר [\(שמות לח, כו\)](#): וְכִסֹּף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וּגוֹ' בְּקַע לְגִלְגָּלֶת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל וּגוֹ', אֵימְתִי הִבִּיאוּ הַשְּׁקָלִים מִמִּחְרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלִשְׁנֵי בְּקָרִים הִבִּיאוּ כָּל הַנְּדָבָה לְמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן, שְׁנֵאמַר [\(שמות לו, א\)](#): וְהֵם הִבִּיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה וּגוֹ', וְאִם אֶתָּה אוֹמֵר שֶׁלֹּא מָנוּ לְאוֹתוֹן שִׂיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם שֶׁהָיוּ פָּחוֹת מִבְּן עֲשָׂרִים לֹא מָנוּ לָהֶם עֲשָׂרִים שָׁנָה עַד חֹדֶשׁ נִיסוֹן שֶׁל שָׁנָה שְׁנִיָּה, אִם כֵּן אֶת מוֹצֵא בְּשִׁקְלִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שְׁקָלִים יִתְרִים, אֶלֶּא מֵה יֵשׁ לָךְ לוֹמֵר מִתִּשְׁרִי מָנוּ לָהֶם עֲשָׂרִים שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְבְרִיתוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וּלְכֹד כָּלֵל הַחֲשָׁבוֹן כָּד, לְהוֹדִיעֵנוּ שֶׁהָרִי נִכְנָסוּ חֹדֶשׁ אֶחָד בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה לְצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם וְלֹא נִתְּוֹסְפוּ אוֹתוֹן שֶׁל עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּמִנְיָנָם עַל אוֹתוֹן שֶׁנִּתְּנוּ לְאֲדָנֵי הַמִּשְׁכָּן, לוֹמֵר לָךְ שֶׁאִין מוֹנִין לָהֶן מִנִּיסוֹן אֶלֶּא מִתִּשְׁרִי.

יא וְהַלּוּיִם לְמִטָּה אֲבָתָם וּגוֹ' [\(במדבר א, מז\)](#), בָּא הַפְּתוּב לּוֹמֵר לְפִי שֶׁלֹּא אָמַר לִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּתַחֲלָה שִׁימְנָה שְׁבֵט לּוֹי, שְׁכֵן אֶתָּה מוֹצֵא שֶׁלֹּא מָנָה נְשִׂיא לְשֵׁבֵט לּוֹי בְּשַׁעָה שִׁמְנָה נְשִׂיאֵי הַשְּׁבֵטִים, אִף מֹשֶׁה לֹא מָנָאוּ שְׁכָד אָמַר מֹשֶׁה אֵלּוּ הָיָה חֲפָצוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁאִמְנָנוּ הָיָה אוֹמֵר לִי, לְכֹד נֵאמַר: וְהַלּוּיִם לְמִטָּה אֲבָתָם וּגוֹ' שֶׁלֹּא רָצָה לְמִנּוֹתוֹן. מִיָּד הָיָה מֹשֶׁה עוֹמֵד תַּמָּה לָמָּה לֹא צִוְּהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִנּוֹת שְׁבֵטוֹ, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ אִם מוֹנֶה אִם לֹא, רָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא תַּמָּה מִיָּד פָּרַשׁ לוֹ לָמָּה לֹא צִוְּהוּ לְמִנּוֹת, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב [\(במדבר א, מח מט\)](#): וַיְדַבֵּר ה' וּגוֹ'

אֵד אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וּגּוֹי, אָמַר רַבִּי פִּינְחָס בֶּר אִידִי, מִה כְּתִיב בְּרֹאשׁ הַסֵּפֶר [\(במדבר א, ב\)](#): שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רוּמָם אֶת רֹאשׁ, גִּדְלֵ אֶת רֹאשׁ, לֹא נֶאֱמַר, אֲלֵא שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ, כְּאֵדָם הָאוּמֵר לְקוֹסְטִינֵר סַב רִישִׁיָּה דְפִלּוֹ, כִּד נְתוּ רִמּוֹ, לָמָּה שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ, שָׂאִם יִזְכּוּ יַעֲלוּ לְגִדְלָה, כְּמָה דְתִימָא [\(בראשית מ, ג\)](#): יִשָּׂא פְרַעָה אֶת רֹאשָׁהּ וְהִשִּׁיבָהּ עַל כַּנָּף, אִם לֹא יִזְכּוּ, יָמוּתוּ כָּלָם, כְּמָה דְתִימָא [\(בראשית מ, יט\)](#): יִשָּׂא פְרַעָה אֶת רֹאשָׁהּ מֵעֲלִידָה וְתִלָּה אוֹתָהּ עַל עַץ, וְהָיָה גְלוּי לְפָנֵי הַמָּקוֹם שְׂיָמוּתוּ כָּלָם בְּמִדְבָר וְיִנְטְלוּ רֹאשֵׁיהֶן, לְפִיכָד אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: אֵד אֶת מִטָּה לְוִי וּגּוֹי בְּתוֹדָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִין אֶתָּה מוֹנֶה אוֹתָן, אֲבָל לְעֲצָמָן מִנָּה אוֹתָן, לָמָּה, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם נִמְנָה שְׁבֵט לְוִי עִם יִשְׂרָאֵל וּמִתְעַרְב עִמָּהֶם יָבֹא מִלְאֵד הַמּוֹת לְהַרְגֵ אֶת יִשְׂרָאֵל וְהַגְזָרָה יוֹצֵאת עֲלֵיהֶם שְׁלֵא יִכְנָסוּ לְאַרְצָה אֲלֵא מִתִּים בְּמִדְבָר, שְׁנֶאֱמַר [\(במדבר יד, כט\)](#): בְּמִדְבָר הַזֶּה יָפְלוּ פְגָרֵיכֶם וְכָל פְּקֻדֵיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם, וְהוּא מוֹצֵא לְשִׁבְטוֹ שֶׁל לְוִי מֵעַרְב עִמָּהֶם וְהֵם מִתְעַרְבִים עִם יִשְׂרָאֵל לְמוֹת, לְפִיכָד לֹא מִנָּה אוֹתָן עִם יִשְׂרָאֵל אֲלֵא הַפְּרִישִׁים בְּמִנְיָן, וּלְכָד אֵף בְּלִשׁוֹן שְׁכַתוֹב בְּהֵן בְּיִשְׂרָאֵל, שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ, לֹא נֶאֱמַר בְּהֵן אֲלֵא [\(במדבר ג, טו\)](#): פִּקֹּד אֶת בְּנֵי לְוִי.

יב דְּבַר אַחַר, אֵד אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד, לָמָּה לֹא נִמְנָו עִם יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא שְׁבֵטוֹ שֶׁל לְוִי פְלִטְיָנִין הָיוּ, מְשַׁל לְמִלְדָּה שְׂיִשׁ לוֹ לְגִיוֹנוֹת הַרְבֵּה וְאוּמֵר לְפָרוֹפְסִיטוּט לֵד מִנָּה אֶת הַלְגִיוֹנוֹת חוּץ מִן הַלְגִיוֹן הָעוֹמֵד לְפָנֵי. לְפִיכָד אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: אֵד אֶת מִטָּה לְוִי וּגּוֹי בְּתוֹדָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִין אֶתָּה מוֹנֶה אוֹתָן, אֲבָל לְעֲצָמָן מִנָּה אוֹתָן, שְׂאִין שְׁבָחוּ שֶׁל מִלְדָּה שְׂיָמְנָה לְגִיוֹנוֹ עִם הַלְגִיוֹנוֹת, לְפִיכָד נִמְנָו יִשְׂרָאֵל לְעֲצָמָן וְשְׁבֵט לְוִי לְעֲצָמָן, וּמִנְיָן אֶתָּה אוּמֵר שְׁמִטְעַם הַזֶּה אָמַר לוֹ, שְׁכֹן כְּתִיב אַחֲרָיו [\(במדבר א, ט\)](#): וְאֶתָּה הַפִּקֹּד אֶת הַלְוִיִּם עַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת וּגּוֹי. בְּשַׁעָה שְׂאֵמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה אֵד אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וּגּוֹי, נִתְיָרָא מִשָּׁה וְאָמַר שְׂמָא יֵשׁ פְּסוּל בְּשְׁבִטִי שְׂאִין הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חִפֵּץ שְׂאֵמְנָנוּ, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה לֹא אֶמְרָתִי לָד כֵּן אֲלֵא לְהוֹצִיאָן מִן הַגְזָרָה שְׁלֵא יָמוּתוּ עִמָּהֶם, הַדָּא הוּא דְכְתִיב: וְאֶת רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹדָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לָמָּה, שְׁהַלְוִיִּם שְׁלִי הֵן [\(במדבר ג, יב מה\)](#): וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם, שְׁכָל מִי שֶׁהוּא מְקַרֵב אוֹתִי אֲנִי מְקַרְבוֹ, הֵם קָרְבוּ עֲצָמָן לִי, שְׁנֶאֱמַר [\(שמות לב, כו\)](#): וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִי לְהִי אֵלַי וַיִּאֲסָפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לְוִי, הֵן קָרְבוּ אוֹתִי וְאֲנִי מְקַרְבוֹ, וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם. וְלֹא עוֹד אֲלֵא לְפִי שְׁנִמְצָאוּ עִמִּי נְאֻמָּנִים, שְׁשִׁמְרוּ אֲזָהָרְתִי [\(שמות כ, ג\)](#): לֹא יִהְיֶה לָד אֱלֹהִים אַחֲרָיִם וּגּוֹי, לְפִיכָד הֵן רְאוּיָן שְׂיִהְיוּ נְאֻמָּנֵי בֵיתִי. וְאֶתָּה הַפִּקֹּד אֶת הַלְוִיִּם וּגּוֹי, וְכֵן הוּא אוּמֵר [\(תהלים קא, ו\)](#): עֵינַי בְּנְאֻמָּנֵי אֶרֶץ לְשִׁבְתָה עִמָּדִי, אֶתָּה מוֹצֵא כָּל מִי שְׁנִבְדַּק בְּדָבָר, הַמָּקוֹם אֶהְבּוּ לְעוֹלָם, שְׁכֹן אֶתָּה מוֹצֵא בִיהוֹשַׁע שְׁנִבְדַּק בְּעַמְלֵק וְעָשָׂה בּוֹ כְּתוּרָה וְכַמְצוּהָ, שְׁנֶאֱמַר [\(שמות יז, ג\)](#): וַיַּחֲלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ וּגּוֹי אָמַר לוֹ הַמָּקוֹם מְשִׁבְטָה אֲנִי מַעֲמִיד פּוֹרַע לְעַמְלֵק לְעוֹלָם, [\(שופטים ה, יד\)](#): מִנֵּי אֶפְרָיִם שָׁרְשָׁם בְּעַמְלֵק. שְׂאוּל שְׁנִבְדַּק וְלֹא נִמְצָא נֶאֱהָ בְּפִקּוּדוֹ, אֲלֵא [\(שמואל א טו, ט\)](#): וַיַּחֲמַל שְׂאוּל וְהָעָם, הִחְזִירוּ לְאַחֲרָיו וְנִטְלָה הַיָּמִנוּ מִלְכוּתוֹ, [\(שופטים ה, יד\)](#): אַחֲרָיִךְ בְּנִימִין, וְאֵף הַשְׁבֵּט הַזֶּה בְּדַקְתָּיו וְנִמְצָאוּ שְׂמוּרִים וְנִתְנָו נַפְשָׁם עַל קִדְשֵׁת שְׁמִי, שְׁנֶאֱמַר [\(שמות לב, כז כח\)](#): שִׁימוּ אִישׁ חֲרָבוֹ עַל

יִרְכוּ וּגּוֹי וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לְוִי כַדְבָר מִשֶּׁה וּגּוֹי (דברים לג, ט) : הָאָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וּגּוֹי, אִף כֹּן אֲנִי מִקְרָבוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹן בְּנֵי פְלִטְיָרִי וְאֲנִי מֵאֲמִין קִדְשִׁי וְתִשְׁמִישׁ בֵּיתִי עֲלֵיהֶם, הֲדָא הוּא דְכִתִּיב: וְאַתָּה הִפְקַד אֶת הַלְוִיִּם וּגּוֹי, לָמָּה שָׁהִם נֶאֱמָנִים לִי. אִף בְּשַׁעַת פְּרוֹקוֹ וְהִקְמַתוֹ אֲנִי חִפָּץ בְּאַחֲרִים שִׁיפְרָקוּהוּ וַיִּקְיִמוּהוּ אֲלָא הִם, הֲדָא הוּא דְכִתִּיב (במדבר א, נא) : וּבִנְסַע הַמִּשְׁכָּן וּגּוֹי, יָכוֹל הַמְצֹנָה עַל הַלְוִיִּם אֲבָל אִם עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל רְשׁוֹת, תִּלְמוּד לּוֹמֵר (במדבר א, נא) : וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים קא, ג) : עֲשֵׂה סֻטִים שְׁנֵאתִי וּגּוֹי, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שִׁסְטוּ מֵאַחֲרֵי הַמָּקוֹם וְעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל וּשְׁנָאֵן הַמָּקוֹם לְהִיּוֹת גְּזָבְרִין שְׁלוֹ, וְלֹא תֹאמַר שֶׁלֹּא יִגְעוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת מִסְעוֹת אֲלָא אִף בְּשַׁעַת הַמַּחְנוֹת לֹא יִקְרְבוּ אֵלָיו אֲלָא בְנֵי לְוִי, הֲדָא הוּא דְכִתִּיב (במדבר א, נב נג) : וְחָנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחְנֵהוּ וּגּוֹי וְהַלְוִיִּם יַחְנוּ סָבִיב לְמִשְׁכָּן הָעֵדֻת, וְלָמָּה אֲנִי מִזְהִירֵן שִׁיפְרָקוּ יִשְׂרָאֵל עֲצָמוֹן מִן הַמִּשְׁכָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה קֶצֶף עֲלֵיהֶן, שְׂאִינָן רְאוּיִין לְהִתְקַרֵּב אֲצֻלוֹ, הֲדָא הוּא דְכִתִּיב (במדבר א, נג) : וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף עַל עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל הַלְוִיִּם הִם יִשְׁמְרוּהוּ, הֲדָא הוּא דְכִתִּיב (במדבר א, נג) : וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכָּן הָעֵדוּת, (במדבר א, נד) : וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כֹּן עָשׂוּ, שִׁרְחִקוּ עֲצָמוֹן מִן הַמִּשְׁכָּן וְנָתַנוּ מָקוֹם לְלוֹיִם לַחֲנוֹת סָבִיב לְמִשְׁכָּן.

פרשה ב

א וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֵל אֶהֱרֹן לֵאמֹר (במדבר ב, א), בְּשִׁמוֹנָה עָשָׂר מְקוֹמוֹת אַתָּה מוֹצֵא מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן שְׁוִיִּם, כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עָשָׂרָה בְּרָכוֹת, שְׁלֹשָׁה אַבוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, מִשָּׁם אַתָּה מוֹצֵא קֶבֶע שְׁמֵת־פְּלִלִים שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם, אַבְרָהָם קֶבֶע תְּפִלַּת בִּקְרָר, שְׁנֵאָמַר (בראשית יט, כז) : וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וּגּוֹי, וְאִין עֲמִידָה, אֲלָא תְּפִלָּה, שְׁנֵאָמַר (תהלים קו, ט) : וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֵל. יִצְחָק קֶבֶע תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, שְׁנֵאָמַר (בראשית כד, סג) : וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ, וְאִין שִׁיחָה אֲלָא תְּפִלָּה, שְׁנֵאָמַר (תהלים קכ, א) : תְּפִלָּה לְעֵנִי כִי יַעֲטֹף וּגּוֹי. יַעֲקֹב קֶבֶע תְּפִלַּת הָעֶרֶב, שְׁנֵאָמַר (בראשית כח, יא) : וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וּגּוֹי, וְאִין פְּגִיעָה אֲלָא תְּפִלָּה, שְׁנֵאָמַר (ירמיה ז, טז) : וְאַתָּה אֵל תִּתְּפִלֵּל בְּעֵד הָעָם הַזֶּה וּגּוֹי. בְּשִׁמוֹנָה עָשָׂר מְקוֹמוֹת מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן מְזוּגִינן, רְמִזוּ לְשִׁמוֹנָה עָשָׂרָה בְּרָכוֹת, כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עָשָׂרָה אֲזָכוֹרוֹת שְׁכִתוּבוֹת בְּשִׁמְעַת יִשְׂרָאֵל, (תהלים כט, א) : וּבְמִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַה' בְּנֵי אֱלִים. שְׁלֹשָׁה אַבוֹת הַתְּקִינּוּ שְׁמֵת־פְּלִלִים שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם וּמֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן, וּמִן הָאֲזָכוֹרוֹת הָאֵלּוּ לְמַדְנוּ לְשִׁמוֹנָה עָשָׂרָה בְּרָכוֹת.

ב אִישׁ עַל דְּגָלוֹ וּגּוֹי (במדבר ב, ב), הֲדָא הוּא דְכִתִּיב (תהלים כ, ו) : נִרְנְנָה בִישׁוּעַתְךָ וּבְשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגַל וּגּוֹי, אָמַרוּ יִשְׂרָאֵל לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֲרִי

אָנוּ מְרַנְנִים בִּישׁוּעָתְךָ, מִה שְׁעֵשִׂיתָ לָנוּ בְּשִׁמְךָ נְרַנְנָה בִּישׁוּעָתְךָ, (שמות יד, ל):
וַיֹּשַׁע ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, וַיִּוָּשַׁע כְּתִיב, כְּבִיכּוֹל יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִים
וּכְאֵלוֹ הוּא נִגְאָל, וּבִשְׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגַל, שְׁקִיבַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁמוּ בְּשִׁמְנוּ
וְעָשָׂה אוֹתָנוּ דְגָלִים, שְׁנֵאמַר: אִישׁ עַל דְּגָלוֹ.

ג חֲבֵה גְדוּלָה חֲבָבֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעֵשֶׂאָם דְּגָלִים כְּמִלְאָכֵי הַשָּׁרֵת,
כְּדִי שִׁיְהִיו נִפְרִיו, וּמִנֵּין שֶׁהוּא אֶהְבֵּה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁכֵן שְׁלֹמָה אוֹמֵר (שיר השירים
ב, ד): הִבִּיאֲנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדָגְלוֹ עָלַי אֶהְבֵּה, אָמַר רַבִּי אֶבְהוּ מִה תִּלְמוּד
לוֹמַר הִבִּיאֲנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וּגו', לָמָּה הַדְּבָר דּוֹמָה לְעֹשִׂיר שֶׁהָיָה לוֹ אוֹצָר
מְלֵא יַיִן וְנִכְנַס לְבַדְקוֹ וּמִצָּאוּ כָּלֹ חֲמֵץ, בָּא לְצֵאת מִתּוֹךְ הָאוֹצָר וּמִצָּא
חֲבִית אַחַת יַיִן טוֹב, אָמַר חֲבִית זוֹ עוֹמֶדֶת עָלַי כְּמֵלֵא אוֹצָר. כֶּדָּ בְרָא
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁבָעִים אֲמוֹת וּמִכְּלָם לֹא מִצָּא הִנֵּיה אֶלָּא בִּישְׂרָאֵל,
שְׁנֵאמַר: הִבִּיאֲנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן, וּמִנֵּין שֶׁיַּיִן עוֹלָה שְׁבָעִים, י' עֶשְׂרֵה, י' עֶשְׂרֵה,
נ' חֲמִשִּׁים, הָרִי שְׁבָעִים. וּמִכְּלָם וְדָגְלוֹ עָלַי אֶהְבֵּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הִבִּיאֲנִי
אֶל בֵּית הַיָּיִן, לְמַרְתֵּף הַגְּדוֹל שֶׁל יַיִן, זֶה סִינִי, וְלִמְדֵנִי מִשֶּׁה תּוֹרָה שֶׁהִיא
נִדְרָשֶׁת מִיֵּט פְּנִים. וְדָגְלִיו עָלַי אֶהְבֵּה, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵאשׁוֹנָה כָּל מִי
שֶׁהָיָה מְרָאָה אִיקוּנִין שֶׁל מְלָךְ בְּאֶצְבַּע הָיָה נֶהְרָג, וְהַתִּינוּקוֹת הוֹלְכִים
לְבֵית הַמְּדַרְשׁ וּמְרָאִים אֶת הָאֲזָכְרוֹת בְּאֶצְבַּע, אָמַר הָאֱלֹהִים וְדָגְלוֹ עָלַי
אֶהְבֵּה, וְגוֹדְלוֹ עָלַי אֶהְבֵּה. רַבִּי יִשְׁשַׁכָּר אוֹמֵר וְדָגְלוֹ עָלַי אֶהְבֵּה, אֶפְלוֹ אָדָם
יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּמְדַלֵּג מִהֶלְכָּה לְהֶלְכָּה וּמִפְּסוּק לְפְּסוּק, אָמַר הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא חֲבִיב הוּא עָלַי, וְדָגְלוֹ עָלַי אֶהְבֵּה, וְדָלוּגוֹ עָלַי אֶהְבֵּה.

דְּבַר אַחַר, וְדָגְלוֹ עָלַי אֶהְבֵּה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵשׁ לְאֲמוֹת דְּגָלִים וְאִין
חֲבִיב עָלַי אֶלָּא דָּגְלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב: וְדָגְלוֹ עָלַי אֶהְבֵּה.

דְּבַר אַחַר, הִבִּיאֲנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן, בְּשַׁעָה שֶׁנִּגְלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַר
סִינִי נִרְדּוּ עִמּוֹ כִּיב רַבְבוֹת שֶׁל מְלָאָכִים, שְׁנֵאמַר (תהלים סח, יח): רַכֵּב אֱלֹהִים
רַבְתִּים אֲלֵפֵי שְׁנָאן, וְהָיוּ כָּלֵם עֲשׂוּיִם דְּגָלִים דְּגָלִים, שְׁנֵאמַר (שיר השירים ה,
ד): דָּגוּל מִרְבֵּבָה, כִּיּוֹן שָׂרְאוּ אוֹתָן יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם עֲשׂוּיִם דְּגָלִים דְּגָלִים,
הַתְּחִילוּ מִתְּאֵוִים לְדָגְלִים, אָמְרוּ אֲלוֹאֵי כֶּדָּ אָנוּ נַעֲשִׂים דְּגָלִים כְּמוֹתָן, לְכֶדָּ
נֵאמַר: הִבִּיאֲנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן, זֶה סִינִי שֶׁנִּתְנָה בּוֹ הַתּוֹרָה שֶׁנִּמְשְׁלָה בִּיּוֹן (משלי
ט, ה): וּשְׁתוּ בִּיּוֹן מְסֻכְתִּי, הָיוּ: אֶל בֵּית הַיָּיִן, זֶה סִינִי. וְדָגְלוֹ עָלַי אֶהְבֵּה,
אָמְרוּ אֲלוֹלֵי הוּא מְגִדִיל עָלַי אֶהְבֵּה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים כ, ו): נְרַנְנָה
בִּישׁוּעָתְךָ וּגו', אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִה נִתְאֵוִיתֶם לְעֲשׂוֹת דְּגָלִים,
חִיּוּכֶם שְׂאֲנִי מִמֵּלֵא מְשֻׁאֲלוֹתֵיכֶם, (תהלים כ, ו): יִמְלֵא ה' כָּל מְשֻׁאֲלוֹתֵיךָ, מִיָּד
הוֹדִיעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל וְאָמַר לְמִשְׁה לֵךְ עֲשֵׂה אוֹתָם
דְּגָלִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְאֵוּ.

ד אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֵתָת (במדבר כ, ב), הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (שיר השירים ו, ט): מִי זֹאת
הַנִּשְׁקָפָה וּגו', קְדוּשִׁים וּגְדוּלִים הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּדָגְלֵיהֶם וְכָל הָאֲמוֹת
מְסֻתְכְּלִין בָּהֶם וּתְמַהִין וְאוֹמְרִים: מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה וּגו', אוֹמְרִים לָהֶם
הָאֲמוֹת (שיר השירים ז, א): שׁוּבֵי שׁוּבֵי הַשׁוּלְמִית, הַדְּבָקוּ לָנוּ, בּוֹאוּ אֶצְלָנוּ וְאָנוּ

עוֹשִׂין אֶתְכֶם שְׁלוֹנוֹנִים, הַגְּמוּנִים, דְּכָסִין, אֶפְרָכִין, אֶסְטְרִטְלִיטִין. [\(שיר השירים ז, א\)](#): שׁוֹבֵי שׁוֹבֵי וְנַחֲזֵה בְּךָ, וְאִין נַחֲזֵה אֶלָּא שְׂרָרָה, שְׁכֹן אָמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה [\(שמות יח, כא\)](#): וְאַתָּה תַּחֲזֵה וּגּוֹי. שׁוֹבֵי שׁוֹבֵי וְנַחֲזֵה בְּךָ, וְיִשְׂרָאֵל אֹמְרִים [\(שיר השירים ז, א\)](#): מַה תַּחֲזוּ בְּשׁוֹלְמִית, מַה גְּדֹלָה אַתָּם נוֹתְנִים לָנוּ, שְׁמָא [\(שיר השירים ז, א\)](#): כְּמַחֲלַת הַמַּחְנִים, שְׁמָא יְכוּלִים אַתָּם לַעֲשׂוֹת לָנוּ כְּגֹדְלָה. שְׁעֵשָׂה הָאֱלֹהִים בְּמִדְבָּר, דְּגַל מַחְנֵה יְהוּדָה, דְּגַל מַחְנֵה רְאוּבֵן, דְּגַל מַחְנֵה דָן, דְּגַל מַחְנֵה אֶפְרַיִם, יְכוּלִים אַתָּם לַעֲשׂוֹת לָנוּ כְּךָ. מַה תַּחֲזוּ בְּשׁוֹלְמִית, מַה גְּדֹלָה אַתָּם נוֹתְנִים לָנוּ שְׁמָא כְּמַחֲלַת הַמַּחְנִים, שְׁמָא יְכוּלִים אַתָּם לַתּוֹן לָנוּ כְּגֹדְלָה שְׁעֵשָׂה לָנוּ הָאֱלֹהִים בְּמִדְבָּר, שְׁהִינּוּ חוֹטְאִים וְהוּא מוֹחֵל לָנוּ וְאוֹמֵר לָנוּ [\(דברים כג, טו\)](#): וְהָיָה מַחְנִיךָ קְדוֹשׁ. אִף בַּלְעָם הַבֵּיט בְּהֵם וַיִּצְאָה עֵינָו כְּנֹגֵדן שְׁלֵא הָיָה יְכוּל לַגַּע בְּהֵם, שְׁנֹאֲמַר [\(במדבר כד, כ\)](#): וַיִּשָּׂא בַלְעָם אֶת עֵינָיו, אֵלּוּ הֵם הַדְּגָלִים, הַתַּחֲחִיל אוֹמֵר מִי יְכוּל לַגַּע בְּבִנֵי אָדָם אֵלּוּ, מְפִירִין אֶת אַבּוֹתֵיהֶם וְאֶת מְשֻׁפְחוֹתֵיהֶם, שְׁנֹאֲמַר [\(במדבר כד, כ\)](#): שְׁכֹן לְשִׁבְטִיו, מִיִּכּוֹן לְמִדְּנוּ שְׁהִיו הַדְּגָלִים גְּדֹלָה וְגִדְרָה לְיִשְׂרָאֵל, לְכָךְ נֹאֲמַר: אִישׁ עַל דְּגָלוֹ.

ה דְּבַר אַחַר, אִישׁ עַל דְּגָלוֹ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(שיר השירים ו, ד\)](#): יִפָּה אֶת רַעֲיָתִי כְּתַרְצָה, שְׁאֲנִי מְתַרְצָה לְכֶם.

דְּבַר אַחַר, כְּתַרְצָה, שְׁאֲתָם מְתַרְצִים לִי.

דְּבַר אַחַר, כְּתַרְצָה, שְׁאֲתָם מְתַרְצִים בְּקַרְבָּנוֹת, שְׁנֹאֲמַר [\(ויקרא א, ד\)](#): וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו. [\(שיר השירים ו, ד\)](#): נֶאֱוָה כִּירוֹשָׁלַיִם, כְּאוֹתָן כְּתוֹת שֶׁל מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת שֶׁהֵם יִרְאִים וּמְשַׁלְמִים לִי. [\(שיר השירים ו, ד\)](#): אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת, וּבִמָּה אַתָּם כְּנִדְגָלוֹת, בְּדָגְלִים שְׁנַתְתִּי לְכֶם. וְדוֹד רוּאָה וְאוֹמֵר [\(תהלים קמו, כ\)](#): לֹא עָשָׂה כֹן לְכָל גּוֹי, אֶלָּא לְעַמּוֹ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: אִישׁ עַל דְּגָלוֹ וּגּוֹי.

ו דְּבַר אַחַר, אִישׁ עַל דְּגָלוֹ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(דברים לב, ט\)](#): יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּגּוֹי, מְצִיָּאָה גְדוּלָה מְצָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר [\(הושע ט, ט\)](#): כְּעֵנְבִים בְּמִדְבָּר מְצִיָּאֵתִי יִשְׂרָאֵל, לְכָךְ יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר, מִדְבָּר הָיָה הָעוֹלָם עַד שְׁלֵא יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. [\(דברים לב, ט\)](#): וּבַתְּהוֹ יֵלֵל יִשְׁמֹן, תְּהוֹ וּיִלְלָה הָיָה הָעוֹלָם עַד שְׁלֵא יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד שְׁלֵא קִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, לֹא עָשָׂה כֹן, אֶלָּא בִּינוֹן שְׁיִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְקִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, מֵהוּ אוֹמֵר [\(דברים לב, ט\)](#): יִסְבְּבֵנָהוּ יְבוֹנְנָהוּ וּגּוֹי, יִסְבְּבֵנָהוּ שְׁהִקִּיפוּ בְּעֵינֵי כְבוֹד, יְבוֹנְנָהוּ שְׁהִבִּינֵם בְּדַבְרֵי תוֹרָה, יִצְרְנָהוּ אֲשֵׁרֵי הָאֲזִנִּים שְׁשִׁמְעוּ. עַד הֵיכֹן חִבְּבוּ, עַד הֵיכֹן שְׁמְרוּ, עַד הֵיכֹן נִצְרוּ, כְּבִיכּוֹל עַד כְּאִישׁוֹן עֵינָו, רְאָה הִיאֲדָה לְהֵם שְׁיַעֲשׂוּ מְשָׁכֵן בֵּינֵיהֶם, כְּבִיכּוֹל אֲנִי מְנִיחַ אֶת הָעֲלִיּוֹנִים וַיּוֹרֵד וְשׁוֹכֵן בֵּינֵיהֶם, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁעֵשָׂה אוֹתָם דְּגָלִים לְשִׁמּוֹ, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה עָשָׂה אוֹתָם דְּגָלִים לְשִׁמִּי, לְמָה, שֶׁהֵם בְּנֵי, שְׁנֹאֲמַר [\(דברים יד, א\)](#): בְּנִים אַתָּם לְהוֹי אֱלֹהֵיכֶם, וְהֵם צְבֹאוֹתֵי, וְכֹן הוּא אוֹמֵר [\(שמות ז, ד\)](#): וְהוֹצֵאתִי אֶת צְבֹאוֹתֵי אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְכֹן הוּא אוֹמֵר [\(במדבר ב, ג\)](#): דְּגַל

מחנה יהודה תימנה לצבאתם, ולפי שהן צבאותי אעשה אותם דגלים לשמי, הָדָא הוּא דְכְתִיב: אִישׁ עַל דְּגָלוֹ.

ז בַּאתת (במדבר ב, ב), סימנין היו לכל נשיא ונשיא מפה וצבע על כל מפה ומפה כצבע של אבנים טובות שהיו על לבו של אהרן, מהם למדה המלכות להיות עושין מפה וצבע לכל מפה ומפה. כל שבט ושבט נשיא שלו צבע מפה שלו דומה לצבע של אבנו. ראובן אבנו אדם ומפה שלו צבוע אדם ומציר עליו דודאים. שמעון פטדה ומפה שלו צבוע ירק ומציר עליו שקם. לוי ברקת ומפה שלו צבוע שליש לבן ושליש שחר ושליש אדם ומציר עליו אורים ותומים. יהודה נפד וצבע מפה שלו דמותו כמין שמים ומציר עליו אריה. יששכר ספיר ומפה שלו צבוע שחר דומה לכחל ומציר עליו שמש וירח על שם (דברי הימים א יב, לג): ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. זבולון יהלם וצבע מפה שלו לבנה ומציר עליו ספינה על שם (בראשית מט, יג): זבולן לחוף ימים ושכן. דן לשם וצבע מפה שלו דומה לספיר ומציר עליו נחש על שם (בראשית מט, יז): יהי דן נחש, גד שבו וצבע מפה שלו לא לבן ולא שחר אלא מערב שחר ולבן ומציר עליו מחנה על שם (בראשית מט, יט): גד גדוד יגודנו. נפתלי אחלמה וצבע מפה שלו דומה ליין צלול שאין אדמותו עזה ומציר עליו אילה על שם (בראשית מט, כא): נפתלי אילה שלחה. אשר תרשיש וצבע מפה שלו דומה לאבן יקרה שמתקשטות בו הנשים, ומציר עליו אילן זית על שם (בראשית מט, כ): מאשר שמנה לחמו, יוסף שהם וצבע מפה שלו שחר עד מאד ומציר לשני נשיאים אפרים ומנשה, מצרים, על שם שהיו תולדותם במצרים. ועל מפה של אפרים היה מציר שור על שם (דברים לג, יז): בכור שורו, זה יהושע שהיה משבט אפרים, ועל מפה שבט מנשה היה מציר ראם על שם (דברים לג, יז): וקרני ראם קרניו, על שם גדעון בן יואש שהיה משבט מנשה. בנימין ישפה וצבע מפה שלו דומה לכל הצבעים לשנים עשר הצבעים ומציר עליו זאב על שם (בראשית מט, כז): בנימין זאב יטרף, לכך נאמר באתת שסימנין היו להם לכל נשיא ונשיא.

ח לְבֵית אַבְתָּם (במדבר ב, ב), לא היה צריך לומר אלא איש על דגלו באתת יחנו בני ישראל, מה תלמוד לומר לבית אבתם, הָדָא הוּא דְכְתִיב (איוב לו, א): אִשָּׁא דְעִי לְמַרְחֹק וּלְפַעְלֵי אֲתָן צֶדֶק, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה אותם דגלים כמו שנתאוו, התחיל משה מצר, אמר עכשו עתידה המחלקת להנתן בין השבטים, אם אני אומר לשבטו של יהודה שישרה במזרח והוא אומר אי אפשי אלא בדרום, וכן ראובן וכן אפרים וכן כל שבט ושבט, מה אני עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא משה מה אכפת לך אין צריכין לך, מעצמן הו מפירין דירתן, אלא דיתיקי יש בינן מיעקב אביהם היאך לשרות בדגלים, איני מחדש עליהם, כבר יש להן טכסיס מיעקב אביהם כמו שטענו אותו והקיפו את מטתו כך יקיפו את המשכן, דאמר רבי חמא בר חנינא כיון שבא אבינו יעקב לפטר מן העולם קרא לבניו, דכתיב (בראשית מט, א): ויקרא יעקב אל בניו וברכו וצונו על דרכי האלהים וקבלו עליהם מלכות שמים, משגמר דבריו אמר להם כשתטלו אותי ביראה ובכבוד לוי אותי ולא יגע אדם אחר במטתי ולא אחד מן

הַמְצַרִּים וְלֹא אֶחָד מִבְּנֵיכֶם, מִפְּנֵי שְׂאֵתֶם נִטְלֹתֶם מִבְּנוֹת כְּנָעַן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(בראשית ג, יב\)](#) : וַיַּעֲשׂוּ בְנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוּם, בְּנָיו וְלֹא בְנֵי בְנָיו, [\(בראשית מט, יג\)](#) : וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְנָיו, הִיאֵךְ צִוּם, אֲלֵא אָמַר לָהֶם בְּנֵי יְהוּדָה יִשְׁשַׁכֵּר וַיִּזְבְּלוּן יִטְעֲנוּ מִטְּתֵי מִן הַמְזֻרָח, רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְגַד יִטְעֲנוּ מִטְּתֵי מִן הַדְּרוֹם, אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וּבִנְיָמִין יִטְעֲנוּ מִן הַמְעַרְב, דָּן אֲשֶׁר וְנַפְתָּלִי יִטְעֲנוּ מִן הַצָּפוֹן, יוֹסֵף אֵל יִטְעֵן שֶׁהוּא מְלֶךְ וְאַתֶּם צְרִיכִין לְחַלֵּק לוֹ כְּבוֹד, לְוִי אֵל יִטְעֵן לָמָּה שֶׁהוּא טוֹעֵן אֶת הָאָרוֹן וּמִי שֶׁהוּא טוֹעֵן אָרוֹנוֹ שֶׁל חַי הָעוֹלָמִים אֵינוֹ טוֹעֵן אָרוֹנוֹ שֶׁל מֵת, וְאִם עָשִׂיתֶם וְיִטְעַנְתֶּם אֶת מִטְּתֵי כָּשֶׁם שְׂצוּיֹתֵי אֶתְכֶם, הָאֱלֹהִים עֲתִיד לְהַשְׁרוֹת אֶתְכֶם דְּגָלִים. כִּיֹּן שֶׁנִּפְטָר טְעֲנוּ אוֹתוֹ כָּשֶׁם שְׂצוּם, שֶׁנֶּאֱמַר : וַיַּעֲשׂוּ בְנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוּם, הִוִּי [\(איוב לו, ג\)](#) : אֲשָׂא דְעֵי לְמַרְחוֹק וּלְפַעֲלֵי אֶתְּן צָדֵק, שֶׁמִּיַּעֲקֹב הָיָה בָּהֶם דְּעָה הִיאֵךְ יִשְׂרוּ דְגָלִים, וּלְפַעֲלֵי אֶתְּן צָדֵק, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁפָּעַל פְּעֻלוֹת טוֹבוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, וְכַדִּי לִתֵּן לָהֶם פְּעֻלָּה טוֹבָה שְׁכָר שְׂקִימוֹ מִצּוֹת אַבְיָהֶם לֹא צִוּם לְחַנוּת דְּגָלִים אֲלֵא כְּמִצּוֹת אַבְיָהֶם, צָדֵק עִמָּהֶם, שֶׁלֹּא שֶׁנָּה הַדְּבָר שֶׁלֹּא לִתֵּן מַחֲלָקֵת בֵּינֵיהֶם, לְכַד נֶאֱמַר : לְבֵית אַבוֹתֶם, כְּעַנְיָן שֶׁהִקִּיפוּ מִטַּת אַבְיָהֶם כֵּן יַחֲנוּ, הִוִּי : לְבֵית אַבְתֶּם יַחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

ט מִנְּגַד סָבִיב לְאֵהֵל מוֹעֵד יַחֲנוּ [\(במדבר ב, ב\)](#), תִּנְיִן תִּפְּוֹן [\(גמרא עירובין מט-ב\)](#) : הַשׁוֹבֵת בְּדָרָךְ עוֹשֶׂה לוֹ עֲגָלוֹת עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי חֲנִינְא, וּמִטְּלִטֵל בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּשֶׁבֶת וְאוֹמֵר שְׂבִיתִתִּי בְּמִקּוֹמִי וְזוֹכָה לוֹ מִקּוֹמוֹ אֲלַפִּים אֲמָה לְכָל רוּחַ וְרוּחַ, וְכַמָּה הֵם אַרְבַּע אַמּוֹת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כְּדֵי שֵׁיטֵל חִפֵּץ מִן מַרְגְּלוֹתָיו וַיִּתְּנֵנוּ בְּמַרְאֲשׁוֹתָיו. וְהַשׁוֹבֵת בְּמִדְיָנָה אֲפֵלוּ הִיא גְדוֹלָה כְּאַנְטוֹכְיָא מְהֵלֶךְ אֶת כְּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלַפִּים אֲמָה. וְהַשׁוֹבֵת בְּמַעְרָה אֲפֵלוּ הִיא כְּמַעְרַת צְדָקְיָהוּ שֶׁהִיָּתָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר מִיל, מְהֵלֶךְ אֶת כְּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלַפִּים אֲמָה לְכָל רוּחַ שִׁירְצָה. וּמִנְיָן סָמְכוּ תַּחֲוּמִין, מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר לה, ה\)](#) : וּמִדְּתֶם מִחוּץ לְעִיר אֶת פֶּאת קִדְמָה אֲלַפִּים בְּאַמָּה וְאֶת פֶּאת נֶגֶב אֲלַפִּים בְּאַמָּה וְאֶת פֶּאת יָם אֲלַפִּים בְּאַמָּה וְאֶת פֶּאת צָפוֹן אֲלַפִּים בְּאַמָּה וְגו', וְכֵן אֶת מוֹצֵא בִּיהוֹשֻׁעַ כְּשֶׁהֵלֶךְ לְהַחְרִיב אֶת יְרִיחוֹ אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ עֲתִידִים אַתֶּם לַעֲשׂוֹת שָׁם אֶת הַשְּׁבֵת אֵל תִּרְחִיקוּ מִן הָאָרוֹן יוֹתֵר מִן אֲלַפִּים אֲמָה לְכָל רוּחַ, לָמָּה שֶׁתִּהְיֶה רִשְׁאִין לְבוֹא לְהַתְּפַלֵּל לְפָנֵי הָאָרוֹן בְּשֶׁבֶת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(יהושע ג, ד\)](#) : אֵךְ רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבְנָיו כְּאַלְפִּים אֲמָה בְּמִדְּהָ. וְכֵן אֶת מוֹצֵא כְּשֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה שִׁישְׂרָה יִשְׂרָאֵל דְּגָלִים אָמַר לוֹ הַשְׂרָה אוֹתֶם לְכָל רוּחַ רְחוֹק אֲלַפִּים אֲמָה, שֶׁנֶּאֱמַר : מִנְּגַד סָבִיב לְאֵהֵל מוֹעֵד יַחֲנוּ, מֵהוּ מִנְּגַד אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַחוּק מִיל, שֶׁהֵם אֲלַפִּים אֲמָה. וּמִנְיָן דְּהָאֵי מִנְּגַד בְּרַחוּק מִיל הוּא, יִלְפִינָן מִנְּגַד מִנְּגַד, כְּתִיב הִכָּא : מִנְּגַד סָבִיב לְאֵהֵל מוֹעֵד יַחֲנוּ, וְכְתִיב לְהֵלֵן [\(בראשית כא, טז\)](#) : וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנְּגַד הַרְרַחֵק כְּמִטְּחוּי קִשֵּׁת כִּי אָמְרָה אֵל אַרְאֶה בְּמוֹת הַיָּלֵד וַתֵּשֶׁב מִנְּגַד וַתִּשָּׂא אֶת קִלְעָה וַתִּבְדֵּךְ, מֵה לְהֵלֵן מִיל אֵף כָּאֵן מִיל. וּמִנְיָן דְּהָאֵי מִנְּגַד דְּאָמַר בְּהַגֵּר דְּהוּא מִיל, כְּתִיב הִכָּא הַרְרַחֵק, וְכְתִיב לְהֵלֵן רְחוֹק, אֵךְ רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבְנָיו כְּאַלְפִּים אֲמָה בְּמִדְּהָ, מֵה לְהֵלֵן מִיל אֵף כָּאֵן מִיל.

וְהַחֲנִיּוֹת קִדְמָה מְזַרְחָה דָּגָל מַחֲנֵה יְהוּדָה וְגוֹי' (במדבר ב, ג), הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (משלי ג, יט) : ה' בְּחֻמְכָּה יִסַּד אֲרָץ וְגוֹי, בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲרַבַּע רוּחוֹת לְעוֹלָם, מְזַרְחַת מְעַרְבַת צְפוֹן וְדָרוֹם. מְזַרְחַת, מְשָׁם הָאוֹר יוֹצֵא לְעוֹלָם. מְעַרְבַת, אוֹצְרוֹת שֶׁלֹּג וְאוֹצְרוֹת בְּרֵד וְקוֹר וְחָם יוֹצְאִין לְעוֹלָם. דָּרוֹם, טַלְלֵי בְרָכָה וְגִשְׁמֵי בְרָכָה יוֹצְאִין לְעוֹלָם. צְפוֹן, מְשָׁם הַחֶשֶׁךְ יוֹצֵא לְעוֹלָם. וְכֵשֶׁם שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲרַבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, כִּדְ סַבֵּב לְכַסּא אֲרַבַּע חֵיווּת, וְלַמַּעֲלָה מִכָּלֵם כַּסָּא הַכְּבוֹד. וְכַנְגְדוֹן סִדְרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַדְּגָלִים לְמֹשֶׁה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֹשֶׁה מְזַרְחַת שְׂמֹמֶנוּ אוֹר יוֹצֵא לְעוֹלָם, יְהִיָּה כְּנִגְדוֹ יְהוּדָה שֶׁהוּא בַּעַל מְלוּכָה, שֶׁנֶּאֱמַר : וְהַחֲנִיּוֹת קִדְמָה מְזַרְחָה דָּגָל מַחֲנֵה יְהוּדָה וְגוֹי. וְעַלְיוֹ שֶׁבֵּט יִשְׂשַׁכֵּר שֶׁהוּא בַּעַל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים א יב, לג) : וּמִבְּנֵי יִשְׂשַׁכָּר יוֹדְעֵי בֵּינָה לְעֵתִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר ב, ה) : וְהַחֲנִיּוֹת עָלְיוֹ מִטָּה יִשְׂשַׁכֵּר וְגוֹי. וְעַלְיוֹ זְבוּלוֹן שֶׁהוּא בַּעַל עֲשִׂירוֹת, כִּמָּה דְכַתִּיב (בראשית מט, יג) : זְבוּלוֹן לְחוּף יַמִּים וְגוֹי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר ב, ז) : מִטָּה זְבוּלוֹן וְגוֹי. (במדבר ב, ט) : כָּל הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה רֵאשִׁנָּה יִסְעוּ, שֶׁכֵּן הַתּוֹרָה נִקְרְאת רֵאשׁ (משלי ח, כג) : מְעוֹלָם נִסְכַּתִּי מֵרֵאשׁ, וְאוֹמֵר (קהלת ז, יב) : כִּי בָצַל הַחֻמְכָּה בָּצַל הַכֶּסֶף. וְאוֹמֵר (מיכה ב, יג) : וַיַּעֲבֹר מִלְּכָם לַפְּנִיָּהם וְהוֹ בְּרֵאשִׁים. אֶת מוֹצֵא בְּכָל מְקוֹם יְהוּדָה תַּחֲלָה לְחֲנִיָּה, דָּגָל יְהוּדָה תַּחֲלָה, שֶׁנֶּאֱמַר : וְהַחֲנִיּוֹת קִדְמָה וְגוֹי, תַּחֲלָה לְנִסְיָעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ב, ט) : רֵאשִׁנָּה יִסְעוּ. לְקַרְבָּנוֹת יְהוּדָה תַּחֲלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ז, יב) : וַיְהִי הַמִּקְרִיב וְגוֹי. לְמַלְחָמָה יְהוּדָה תַּחֲלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים א, א ב) : מִי יַעֲלֶה לָנוּ אֵל הַכְּנַעֲנִי בְּתַחֲלָה, וַיֹּאמֶר ה' יְהוּדָה יַעֲלֶה. וְכַתּוּב אַחַד אוֹמֵר (שופטים א, כ יח) : וַיֹּאמֶר ה' יְהוּדָה יַעֲלֶה בְּתַחֲלָה. וְכַשִּׁיבּוֹא הַמַּבְּשָׁר יְהוּדָה מִתְּבַשָּׁר תַּחֲלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (נחום ב, א) : עַל הַהַרִים רִגְלֵי מַבְּשָׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם חֲגִי יְהוּדָה חֲגִיךָ, הַרִי מִן הַמְּזַרְחַת. וְדָרוֹם טַלְלֵי בְרָכָה וְגִשְׁמֵי בְרָכָה יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, יְהִי כְּנִגְדוֹ שֶׁבֵּט רְאוּבוֹן שֶׁהוּא בַּעַל תְּשׁוּבָה, וְתְשׁוּבָה מְדָה טוֹבָה, וְרַחֲמֵיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּאִים עַל הַבְּרִיּוֹת בְּשַׁעָה שֶׁהֵם עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (במדבר ב, ט) : דָּגָל מַחֲנֵה רְאוּבוֹן תִּימְנָה וְגוֹי. וְעַלְיוֹ גֵּד שֶׁהוּא בַּעַל גְּדוּד, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט, יט) : גֵּד גְּדוּד יְגוּדְנוּ, רְאוּבוֹן בְּתְשׁוּבָה, וְגֵד בְּגִבּוֹרָה, וְשִׁמְעוֹן בְּאֲמִצֵּעַ לְכַפֵּר עָלְיוֹ, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (במדבר ב, יב טז) : וְהַחֲנִיּוֹת עָלְיוֹ מִטָּה שִׁמְעוֹן וְגוֹי וּמִטָּה גֵּד וְגוֹי כָּל הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבוֹן וְגוֹי וּשְׁנַיִם יִסְעוּ, שֶׁהַתְּשׁוּבָה שְׂנִיָּה הִיא לְתוֹרָה. לְאַחַר שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים אֵלָיו שְׁנֵי דָּגְלִים הָיוּ הַלּוּיִם נוֹסְעִים אֶת הַמִּשְׁכָּן, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (במדבר ב, יז) : וְנִסַּע אֶהָל מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלּוּיִם וְגוֹי. מְעַרְבַת אוֹצְרוֹת שֶׁלֹּג וְאוֹצְרוֹת בְּרֵד וְקוֹר וְחָם, וְכַנְגְדוֹן אֲפָרִים וּבְנֵימִין וּמְנַשָּׁה, וּמִי יַעֲמֵד לְפָנָי שֶׁלֹּג וּבְרֵד, אֲפָרִים וּמְנַשָּׁה וּבְנֵימִין, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פ, ג) : לְפָנָי אֲפָרִים וּבְנֵימִין וּמְנַשָּׁה עוֹרְרָה אֶת גְּבוּרְתְּךָ, וּשְׂכִינָה לְעוֹלָם בְּמְעַרְבַת, בְּגִבּוֹל בְּנֵימִין, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג, יב) : לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד וְגוֹי, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (במדבר ב, יח כד) : דָּגָל מַחֲנֵה אֲפָרִים לְצַבְּאוֹתָם יְמָה וְגוֹי וְעַלְיוֹ מִטָּה מְנַשָּׁה וְגוֹי וּמִטָּה בְּנֵימִין וְנִשְׂיָא וְגוֹי כָּל הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה וְגוֹי וּשְׁלֹשִׁים יִסְעוּ, נֶאֱמַר לְתוֹרָה וְלְתְשׁוּבָה, גְּבוּרָה, כִּדְ שִׁתְּגַבֵּר אָדָם בְּתוֹרָה וַיִּתְּגַבֵּר עַל יִצְרוֹ. צְפוֹן, מְשָׁם הַחֶשֶׁךְ יוֹצֵא לְעוֹלָם וְכַנְגְדוֹן שֶׁבֵּט דָּן, לְמָה, שֶׁהוּא הַחֶשֶׁךְ הָעוֹלָם בְּעִבּוּדָה זָרָה, שֶׁעָשָׂה יִרְבָּעִם שְׁנֵי עֲגָלֵי זָהָב, וְעִבּוּדָה זָרָה חֶשֶׁךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כט, טו) : וְהָיָה בְּמַחֲשָׁד מַעֲשִׂיהֶם, וְחִזַּר יִרְבָּעִם עַל כָּל יִשְׂרָאֵל

ולא קבלו ממנו אלא שבט דן, שְׁנֵאמֶר (מלכים א יב, כח כט): וַיִּוְעַץ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ שְׁנֵי עֲגָלֵי זָהָב וְגוֹי וְאֵת הָאֶחָד נָתַן בְּדָן, וַיִּלְכְּדוּ צִוְהַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיַחֲנֶה דָן בְּצַפּוֹן, הִדָּא הוּא דְכִתְיָב (במדבר ב, כה): דְּגַל מַחֲנֶה דָן צַפְנָה וְגוֹי, וְעֲלִיו שְׁבֵט אֲשֶׁר מֵאִיר עַל הַחֲשָׁד, שְׁנֵאמֶר (דברים לג, כד): וְלֹאֲשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ וְגוֹי וְטָבֵל בְּשָׁמוֹן רָגְלוֹ, וְכֵן הוּא אֹמֵר (במדבר ב, כז): וְהַחֲנִים עָלָיו מִטָּה אֲשֶׁר. וְעֲלִיו נִפְתְּלֵי שֶׁהוּא מִלֵּא בְּרָכָה כְּדִי לְפָרְנֵס, כְּמָה דְכִתְיָב (דברים לג, כג): נִפְתְּלֵי שְׁבַע רְצוֹן וְגוֹי, וְכֵן הוּא אֹמֵר (במדבר ב, כט לא): וּמִטָּה נִפְתְּלֵי וְגוֹי כָּל הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה דָן וְגוֹי לְאַחֲרָנָה יִסְעוּ לְדַגְלֵיהֶם, שְׁכָל מִי שְׁעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה הוֹלֵךְ לְאַחֹר וְלֹא לְפָנִים, לְכַךְ נֵאמֶר (משלי ג, יט): ה' בְּחֻכְמָה יִסֵּד אֶרֶץ כּוֹנֵן שְׁמַיִם בְּתַבּוּנָה, כְּשֵׁם שְׁבָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַרְבַּע רוּחוֹת וּכְנָגְדוֹן אַרְבַּעַה דְּגָלִים, אַף כְּךָ סִבַּב לְכִסְאוֹ אַרְבַּעַה מְלָאכִים מִיכָאֵל וּגְבַרְיָאֵל וְאוּרִיאֵל וּרְפָאֵל. מִיכָאֵל בִּימִינוֹ כְּנָגְדֵי רְאוּבֵן, לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ מִיכָאֵל, בְּשַׁעָה שְׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל בַּיָּם פְּתַח מִשָּׁה בְּשִׁירָה (שמות טו, יא): מִי כְמוֹדָ וְגוֹי, מְשַׁסִּים אֶת הַתּוֹרָה אָמַר (דברים לג, כו): אֵין כָּאֵל יִשְׂרוּן, מִי כְמוֹדָ, אֵין כָּאֵל, הָרִי מִיכָאֵל. אוּרִיאֵל מְשַׁמְאֵלוֹ כְּנָגְדֵי דָן שֶׁהוּא בְּצַפּוֹן, לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ אוּרִיאֵל בְּשָׁבִיל תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עָלָיו וּמֵאִיר לְהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמֶר (ישעיה ס, א): קוּמִי אוּרִי כִי בָא אוּרָךְ, וְדוּד אָמַר (תהלים קיח, כז): אֵל ה' וַיָּאָר לָנוּ, הָרִי אוּרִיאֵל. וְכֵן הוּא אֹמֵר (מִיכָה ז, ח): כִּי אֵשֶׁב בַּחֲשָׁד ה' אֹר לִי. גְּבַרְיָאֵל מְלַפְנֵיו כְּנָגְדֵי מַלְכוּת יְהוּדָה וּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן שֶׁהֵיוּ בְּמִזְרַח, וְלְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ גְּבַרְיָאֵל, בִּיהוּדָה כְּתִיב (דברי הימים א ה, ב): כִּי יְהוּדָה גָּבַר בְּאַחֲיוֹ וְגוֹי, וּבְמִשָּׁה כְּתִיב (ויקרא א, א): וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה, וּכְתִיב (ישעיה ט, ה): וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ אֵל גְּבוּר, הָרִי גְּבַרְיָאֵל. רְפָאֵל, כְּנָגְדֵי אֶפְרַיִם, וְלְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ רְפָאֵל, כְּדִי לְרַפְאוֹת שְׁבָרוֹ שֶׁל יִרְבְּעָם שְׁיִצָּא מֵאֶפְרַיִם שֶׁהוּא בְּמַעֲרָב (במדבר יב, יג): אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ, הָרִי רְפָאֵל.

יא אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם וְגוֹי (במדבר ב, לב), בְּעֲשָׂרָה מְקוֹמוֹת נִמְנוּ יִשְׂרָאֵל, אֶחָד בִּירִידָתוֹן לְמַצְרַיִם (דברים י, כב): בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֵיךָ וְגוֹי, וְאֶחָד בְּעֲלִיתוֹן (שמות יב, לז): וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעַמְסֵס סַכְתָּה כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי רַגְלֵי וְגוֹי, וְאֶחָד אַחַר מַעֲשֵׂה הָעֲגָל (שמות ל, יב): כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹי, וּשְׁנַיִם בְּחֻמְשׁ הַפְּקוּדִים, אֶחָד בְּדַגְלִים וְאֶחָד בְּחֻלּוּק הָאֶרֶץ, וּשְׁנַיִם בִּימֵי שָׂאוֹל (שמואל א טו, ד): וַיִּפְקְדֵם בְּטַלְאִים, (שמואל א יא, ח): וַיִּפְקְדֵם בְּבִזָּק, כִּד אֵינוֹן עֲתִירִין בְּאֵלִין אִמְרִיָה, וְכִד אֵינוֹן מִסְכְּנִין בְּבִזָּקִיָה. וְאֶחָד בִּימֵי דוּד (שמואל ב כד, ט): וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת מִסְפַּר מִפְקָד הָעָם, אִם מִסְפַּר לְמָה מִפְקָד וְאִם מִפְקָד לְמָה מִסְפַּר, אֵלֶּה עָשָׂה שְׁתֵּי אֲנֹפְרִיאוֹת גְּדוּלָה וּקְטָנָה, הַקְּטָנָה הָרְאָה לְדוּד הַגְּדוּלָה לֹא הָרְאָה לוֹ, לְפִיכָךְ כְּתִב: אֶת מִסְפַּר מִפְקָד. וְאֶחָד בִּימֵי עֲזָרָא (עזרא ב, סד): כָּל הַקְּהֵל כְּאֶחָד אַרְבַּע רְבוּא וְגוֹי, וְאֶחָד לְעֲתִיד לְבוּא (ירמיה לג, יג): עַד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יַדֵי מוֹנֶה.

יב אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹי (במדבר ב, לב), הִדָּא הוּא דְכִתְיָב (הושע ב, א): וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם וְגוֹי. וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִדָּא הוּא דְכִתְיָב (תהלים קיט, פט): לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נָצַב בְּשָׁמַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּטִיחַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבְרָהָם וּבְאַתָּה אוֹתָהּ הַבְּטָחָה בְּשַׁעָה שְׁיִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל

ממַצְרִים, וְאִימְתֵי הַבְּטִיחוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁאָמַר לוֹ לְצִאת מִבֵּית אָבִיו, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב, א ב): לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל וְגוֹי, אָמַר אַבְרָהָם לְפָנָיו הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹן הָעוֹלָמִים כָּל מַה שֶׁהַבְּטִיחוּת אוֹתִי מֶה הַנְּאֻה יֵשׁ לִי בָהֶם שְׂאִין לִי בָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו, ב): וַיֹּאמֶר אַבְרָם הִ' אֱלֹהִים מֶה תִּתֶּן לִי וְגוֹ', שֶׁאַבְרָהָם רוֹאֵה בַּמִּזְלֵל שְׂאִינוֹ עֲתִיד לְהוֹלִיד בָּנִים, מֶה עָשָׂה לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר רַבִּי סִימוּן אָמַר רַבִּי חֲנִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְלָמֵד שֶׁהֶעֱלֵהוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלְהָ מִכַּפֶּת הָרְקִיעַ וְאָמַר לוֹ צֵא מִן אוֹתוֹ הַמִּזְלֵל שְׂאֵתָהּ רוֹאֵה שְׂאִין אֶתָּה עֲתִיד לְהוֹלִיד מִמֶּנּוּ, אָנִי מְרָאֵה לְךָ שְׂאֵתָהּ מוֹלִיד, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טו, ה): וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הֶבֶט נָא הַשָּׁמַיְמָה וְגוֹ', אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַבִּי יֶצְחָק אִינוֹ אוֹמֵר הֶבֶט אֶלָּא שֶׁהוּא נִתּוֹן לְמַעַלְהָ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פ, טו): הֶבֶט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה (בראשית טו, ה): וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ, מֵהוּ כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ, אָמַר רַבִּי לְוִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן לְמָה הַדָּבָר דּוֹמָה לְמִי שֶׁיּוֹצֵא לְדָרְךָ וְהַלְךָ יוֹם הָרִאשׁוֹן וַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי עַד עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא מְצָא לֹא עִיר וְלֹא פְּנֵדֵק וְלֹא אֵילָן וְלֹא מַיִם וְלֹא בְּרִיָּה, וְאַחַר שֶׁהִלֵּךְ עֲשָׂרָה יָמִים צָפָה אֵילָן אֶחָד מֵרְחוֹק, אָמַר שְׁמָא יֵשׁ תַּחְתָּיו מַיִם, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֶצְלוֹ מְצָאוֹ עוֹמֵד עַל הַמַּעֲוֵן, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ נֶאֱתַן וּפְרוֹתָיו מְתַקְנִים וְעֲנַפָּיו נְאִין יֵשֵׁב לוֹ וְנִתְקַרַר בְּצֵלוֹ וְאָכַל מִן פְּרוֹתָיו, וְשִׁתָּה מִן הַמַּעֲוֵן וְעָרַב לוֹ וְשִׁבֵּת נִפְשׁוֹ עָלָיו, כִּיּוֹן שֶׁעֲמַד לֵילֵךְ, אָמַר לְאֵילָן מֶה לִּי לְבָרְכֶךָ, וַיֹּמַר יֵשׁ לִי לֹמֵר לְךָ, שִׁיְהֵא יֵצֵד נְאֻה, נְאֻה הוּא, שִׁיְהֵא צֵלְךָ נְאֻה, כְּבָר הוּא נְאֻה, שִׁיְהֵיו עֲנַפֶּיךָ נְאִים, נְאִים הֵם, שִׁיְהֵיו פְּרוֹתֶיךָ מְתוֹקִין, מְתוֹקִים הֵם, שִׁיְהֵא מַעֲוֵן יוֹצֵא מִתַּחַת שְׂרָשֶׁד, כְּבָר מַעֲוֵן יוֹצֵא מִתַּחַת שְׂרָשֶׁד, שִׁתְּהֵא עוֹמֵד בְּמִקּוֹם חֲבִיב, בְּמִקּוֹם חֲבִיב אֶתָּה עוֹמֵד, מֶה לִּי לְבָרְכֶךָ, אֶלָּא כָּל הַנְּטִיעוֹת הָעוֹמְדוֹת מִמֶּדָּה יְהִיו כְּמוֹתֶיךָ. כֵּן כְּשֶׁבָרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם עֲמָדוֹ עֲשָׂרִים דוֹר וְלֹא הָיָה בָהֶם תּוֹעֵלָתָהּ וְלֹא עָמַד מֵהֶם צְדִיק עַד אַחַר עֲשָׂרִים דוֹר צָפָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אַבְרָהָם שֶׁהָיָה נִתּוֹן בְּאֶרֶץ בָּבֶל שֶׁנִּקְרָאת רְחוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב, כ, יד): מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְגוֹ', וְאָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תֹאמַר שִׁישׁ בּוֹ כַּח לְעַמֵּד, כִּיּוֹן שֶׁהִשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ לְכַבְּשׁוֹן הָאֵשׁ וְקִדְּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעָמַד בְּנִסְיוֹנוֹ, מִיָּד קָרְבוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּנֵה לוֹ אֶת הַפְּנֵדֵק וְהָיָה זֶן עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים וְהָיָה מְכַנֵּס אֶת הַבְּרִיּוֹת תַּחַת כַּנְּפֵי הַשְּׂכִינָה, וְהוֹדִיעַ כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, וְנִתְּן שְׁמוֹ עַל שֵׁם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמִלְאָכִים, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַבְרָהָם, מֶה יֵשׁ לִי לֹמֵר לְךָ וַיֹּמַר יֵשׁ לִי לְבָרְכֶךָ, שִׁתְּהֵא שְׁלָם, צְדִיק לְפָנָי, אוֹ שִׁתְּהֵא שְׂרָה אֲשֶׁתְּךָ צְדִיקָת לְפָנָי, צְדִיק אֶתָּה, שְׂרָה אֲשֶׁתְּךָ צְדִיקָת לְפָנָי, אוֹ שִׁיְהֵיו כָּל בָּנֵי בֵיתְךָ צְדִיקִים, צְדִיקִים הֵם לְפָנָי, מֶה יֵשׁ לִי לְבָרְכֶךָ, אֶלָּא כָּל בָּנִים שֶׁעֲתִידִים לְעַמֵּד מִמֶּדָּה יְהִיו כְּמוֹתֶיךָ, מִנִּין, שְׁכֵן כְּתִיב: וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ. אֶת מוֹצֵא אַבְרָהָם שֶׁנִּתְבָּרַךְ בְּכּוֹכְבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: הֶבֶט נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסַפֵּר הַכּוֹכְבִים וְגוֹ', וַיֶּחֱזַק נִתְבָּרַךְ בַּחוּל, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב, יז): כִּי בָרַךְ אַבְרָהָם וְהִרְבֶּה אַרְבֵּה אֶת זְרַעְךָ וְגוֹ', וַיַּעֲקֹב נִתְבָּרַךְ בְּעַפְרָה הָאֶרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כח, יד): וְהָיָה זְרַעְךָ כְּעַפְרָה הָאֶרֶץ וְגוֹ', בְּרַכְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם בְּאֶתָּה בֵּימֵי מִשָּׁה, שְׁכֵן כְּתִיב (דברים א, י): הִ' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבֶּה אֶתְכֶם וְהִנְכֶם הַיּוֹם וְגוֹ', וּבְרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁנִּתְבָּרַךְ בְּעַפְרָה הָאֶרֶץ, בְּאֶתָּה בֵּימֵי בְלָעַם, שְׁכֵן כְּתִיב

(במדבר כג, ז) : מי מנה עפר יעקב, וברכתו של יצחק שנתברך בחול, באתה בימי הושע, שנאמר (הושע ב, א) : והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי. והואיל דביצחק כתיב ביה ברפת החול היה נצרך לומר והיה מספר בני יצחק, ואינו אומר כן אלא והיה מספר בני ישראל, ולמה, אלא בשעה שיצא יעקב אבינו לילך לפדן ארם מסר לו יצחק את ברפת החול, כמה שאמר לו (בראשית כח, ד) : ויתן לך את ברפת אברהם, מהו את, אמר רבי חמא בר חנינא כף אמר לו ברכה שנתברכו אני ואברהם כאחד (בראשית כב, יז) : כי ברך אברך, ברכה לאב ברכה לבן, (בראשית כב, יז) : והרבה ארבה, רביה לאב רביה לבן, (בראשית כב, יז) : וכחול אשר על שפת הים, את הברכה הזו מסר יצחק ליעקב, לפיכך הוא אומר : והיה מספר בני ישראל כחול הים, הוי (תהלים קיט, פט) : לעולם ה' דברך נצב בשמים.

יג דבר אחר, והיה מספר בני ישראל, אמר רבי ברכה הפהו ברבי : והיה מספר, הסופר כמספר התורה נתבקש להם, שפך אמר להם על ידי משה (דברים ז, יד) : ברוך תהיה מכל העמים, הוי : והיה מספר בני ישראל כחול הים, משלן בעפר משלן בכוכבים, בעולם הזה הם משולים בעפר, מה עפר הארץ עשוי דיש לכל באי עולם, כך ישראל עשויים דיש לאמות העולם, שנאמר (מלכים ב יג, ז) : כי אבדם מלך ארם וישמם כעפר לדש.

דבר אחר, מה עפר הארץ אם אינו נמצא אין אדם מתקיים, אם אין עפר אין אילנות ואין תבואה, כך אם אין ישראל אין העולם מתקיים, שנאמר (בראשית כב, יח) : והתברכו בזרעך כל גויי הארץ. בעולם הזה הם משולים בעפר, לימות המשיח הם משולים לחול הים, מה דרכו של חול מקהה שניו, כל ישראל לימות המשיח מכלין כל האמות, שנאמר (במדבר כד, יט) : וירד מיעקב וגו', וכתוב (יחזקאל כה, יד) : ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל.

דבר אחר, למה משלן בחול, מה חול אדם נוטל ממנו מלא קמצו ונותן לעסה או לתוף התבשיל אין כל ברירה יכולה לטעמו שהוא מקהה את שניו, כך הם ישראל, כל מי שהוא בוזזן או גוזלן בעולם הזה, הוא מקהה את שניו לעתיד לבוא, למה, שהוא קדש, שנאמר (ירמיה ב, ג) : קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה תבא עליהם נאם ה', וכל מי שנוגע בקדשים חיב מיתה.

דבר אחר, כחול הים, מה דרכו של חול אדם מכניסו לאור ומוציאו בולים ועושין הימנו פלי זכוכית, כך ישראל נכנסין לאור ויוצאין חיים, שנאמר (דניאל ג, כו) : עבדוהי די אלהא עלאה פקו ואתו וגו'. ואף לעתיד לבוא הם נכנסין לגיהנם ואמות העולם נכנסין שם, ואלו הם נכנסין לתוכה ואובדים, וישראל יוצאין מתוכה בשלום, שנאמר (ישעיה מג, ב) : כי תלך במו אש לא תכוה, למה (ישעיה מא, יג) : כי אני ה' אלהיך מחזיק ימינך לכך מושלן בחול. לעתיד לבוא משלן ככוכבים, מה הכוכבים מזהירין בכל הרקיע כך הם מזהירין לעתיד לבוא, שנאמר (דניאל יב, ג) : והמשכלים יזהרו כזהר

הַרְקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הַרְבִּים כְּפֹכְבִים לְעוֹלָם וָעֶד. לָמָּה נִמְשְׁלוּ בְּכֹכְבִים וְלֹא בַחֲמָה וְלֹא בְלִבְנָה, אֲלֵא אֲבָרְהָם נִמְשַׁל בַּחֲמָה וַיִּצְחַק בְּלִבְנָה וַיַּעֲקֹב בְּכֹכְבִים, לְעֵתִיד לָבוֹא הַחֲמָה וְהַלִּבְנָה בּוֹשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה כד, כג\)](#): וְחִפְרָה הַלִּבְנָה וּבוֹשָׂה הַחֲמָה כִּי מִלֶּדֶד הִ' צָבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם וְנִגְדָה זִקְנָיו כְּבוֹד, וְהַכֹּכְבִים אֵינָם בּוֹשִׁים, כִּדְ אֲבָרְהָם וַיִּצְחַק פְּנִיָּהֶם מִתְּכַרְכְּמוֹת. לְעֵתִיד לָבוֹא בְּשָׂבִיל בְּנֵיהֶם, אֲבָרְהָם בְּשָׂבִיל יִשְׁמַעְאֵל וּבְנֵי קְטוּרָה, יִצְחַק בְּשָׂבִיל עֶשָׂו וְאֶלּוֹפִיו, וְהַכֹּכְבִים אֵין לָהֶם בּוֹשָׂה. כִּדְ יַעֲקֹב אֵין לוֹ בּוֹשָׂה שְׁלֹא יָבוֹשׁ: שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה כט, כב\)](#): לֹא עֲתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ, לָמָּה, [\(ישעיה כט, כג\)](#): כִּי בָּרְאוֹתָו יִלְדָּיו מַעֲשֵׂי יְדֵי וְגו', שֶׁכֵּלֶם צְדִיקִים [\(שיר השירים ד, ז\)](#): כִּלְדָּה יָפָה רַעֲיָתִי.

דָּבָר אַחֵר, מָה הַכֹּכְבִים חוֹלְקִין כְּבוֹד זֶה לָזֶה וְשְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(איוב כה, ב\)](#): עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, כִּדְ הֵם הַצְּדִיקִים אוֹהֲבִים זֶה לָזֶה, כְּשֵׁם שֶׁהַכֹּכְבִים אֵינָן מְרִיבִין זֶה עִם זֶה, כִּדְ הֵם הַצְּדִיקִים. דָּבָר אַחֵר, מָה הַכֹּכְבִים אֵינָן שׁוֹלְטִים אֲלֵא בְּלִילָה, כִּדְ יִשְׂרָאֵל אֵינָן שׁוֹלְטִים אֲלֵא בְּלִילָה מִפְּנֵי עַל מַלְכוּת.

דָּבָר אַחֵר, מָה הַכֹּכְבִים יְכוֹל אֶחָד לְשַׂרְף אֶת כָּל הָעוֹלָם כֵּלּוֹ, כִּדְ הֵם הַצְּדִיקִים כְּגוֹן אֵלֵיהוּ שְׂיִרְדָּה אֵשׁ בְּדַבּוּרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלכים ב א, ט\)](#): אִם אֵישׁ הָאֱלֹהִים אֲנִי תִרְדַּ אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֶתְּךָ וְאֶת חֲמִשֶּׁיְךָ וְתִרְדַּ אֵשׁ אֱלֹהִים מִן הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֹתוֹ וְאֶת חֲמִשָּׁיו.

ד אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסְפֹּר [\(הושע ב, א\)](#), מְשֻׁהוּא נוֹתֵן קֶצֶבָה [\(הושע ב, א\)](#): וְהִזָּה מִסְפֹּר, חוֹזֵר וְאוֹמֵר אֵין לָהֶם קֶצֶבָה, אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסְפֹּר. אֲלֵא שֶׁהֲרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹשִׁיעַ כְּשֵׁם שֶׁהֲרָאָה לְאַבְרָהָם וְאָמַר לוֹ [\(בראשית טו, ה\)](#): הֲבֵט נָא הַשָּׁמַיִמָה וּסְפֹר הַכֹּכְבִים אִם תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם, מָה הַדָּבָר הַזֶּה וּסְפֹר הַכֹּכְבִים אִם תּוּכַל לְסַפֵּר, מִי שֶׁאָמַר וּסְפֹר חוֹזֵר וְאוֹמֵר אִם תּוּכַל לְסַפֵּר, לְהוֹדִיעַ שֶׁהֲרָאָה אוֹתוֹ תַּחֲלָה בְּמִסְפֵּר אֶחָד, וְאַחֵר כִּדְ שְׁנַיִם, וְאַחֵר כִּדְ שְׁלֹשָׁה, וְאַחֵר כִּדְ שְׁנַיִם עָשָׂר, וְאַחֵר כִּדְ שִׁבְעִים, וְאַחֵר כִּדְ הֲרָאָה לוֹ מְזֻלוֹת שְׁאֵין לָהֶם מִסְפֵּר. וְלָמָּה הֲרָאָה אוֹתוֹ כִּדְ, סִימָן הֲרָאָה אוֹתוֹ שֶׁהוּא מְרַבֵּה אוֹתוֹ כִּדְ בְּעוֹלָם, הֲרָאָה אוֹתוֹ אֶחָד, שֶׁמִּתְחַלָּה הוּא הִזָּה יְחִיד בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(יחזקאל לג, כד\)](#): אֶחָד הִזָּה אֲבָרְהָם וַיִּירֶשׁ אֶת הָאָרֶץ וַאֲנַחְנוּ רַבִּים לָנוּ נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרְשָׁה, שֶׁהוּא בָּא לְחִסוֹת תַּחַת כַּנְּפֵי שָׁמַיִם תַּחֲלָה. חֲזַר וְהֲרָאָה אוֹתוֹ שְׁנַיִם, אֲבָרְהָם וַיִּצְחַק, חֲזַר וְהֲרָאָה אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה אֲבָרְהָם יִצְחַק וַיַּעֲקֹב, וְחֲזַר וְהֲרָאָה אוֹתוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים, וְאַחֵר כִּדְ שִׁבְעִים כְּנָגֵד שִׁבְעִים נֶפֶשׁ שְׂיִרְדוּ לְמִצְרַיִם, וְאַחֵר כִּדְ הֲרָאָה אוֹתוֹ מְזֻלוֹת שְׁאֵין לָהֶם מִסְפֵּר, שֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲתִידִין לְפָרוֹת וּלְרַבּוֹת בְּאַחֲרוֹנָה, שְׁאֵין לָהֶם מִסְפֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות א, ז\)](#): וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ. וְאֵף לְהוֹשִׁיעַ שֶׁהֲרָאָהוּ בְּמִסְפֵּר וְשְׁלֹא בְּמִסְפֵּר, שֶׁתַּחֲלָתוֹ הָיוּ בְּמִסְפֵּר וְחֲזָרוּ וְרַבּוּ שְׁלֹא בְּמִסְפֵּר, לְכִדְ נֶאֱמַר: אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסְפֹּר וְגו'.

דָּבַר אַחַר, בְּעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ לָהֶם מִסְפָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ד, כו): וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסְפָּר וּגּוֹ, אֲבָל לַעֲתִיד לָבוֹא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר.

טו וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם וּגּוֹ (הוֹשַׁע ב, א), וְהִיכֹן נֹאמַר לָהֶם, כְּשֶׁעָשׂוּ אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה קָרָא אוֹתָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב, ז): לֵךְ רֵד כִּי שָׁחַת עַמְּךָ, מִיַּד חַגֵּר מֹשֶׁה מִתְּנִיּוֹ בַתְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב, יא): וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פָּנָיו ה' אֱלֹהָיו וּגּוֹ. מִשָּׁל לְמַלְךְ שָׂרָאָה אֶת אִשְׁתּוֹ מִנִּשְׁקַת לְסָרִיס, אָמַר לְשׁוֹשְׁבֵינָה מִגְרָשָׁה אֲנִי, טוֹרְפָה אֲנִי, תֵּלֵךְ לְבֵית אָבִיךָ. אָמַר לוֹ לָמָּה, שֶׁמִּצְאָתִיךָ מִנִּשְׁקַת לְסָרִיס. אָמַר לוֹ עֲכָשׁוּ הִיא מַעֲמֻדַת לֶךְ בָּנִים נְאִים וְגִבּוֹרִים וְהֵם יוֹרְדִין עִמָּךְ לְמַלְחָמָה. אָמַר אֵין הֵימְנוֹ תוֹחֶלֶת, אֵין מוֹלִיד לִי, וְעַל דָּבָר שֶׁאֵין הֵימְנוֹ הִנָּאָה אֶתָּה כּוֹעֵס, כָּךְ (שְׁמוֹת לב, ז): לָמָּה ה' יַחְרָה אַפָּךְ בְּעַמְּךָ וּגּוֹ, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה זֶה הָעֵגֶל שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל, עֲכָשׁוּ הוּא מְסִיעֶךָ הוּא מוֹרִיד גְּשָׁמִים וְאֶתָּה מִפְּרִיחַ טְלָלִים. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכִי יֵשׁ בּוֹ תוֹחֶלֶת. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה וְאִם אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ לָמָּה אֶתָּה כּוֹעֵס, (שְׁמוֹת לב, יא ג): לָמָּה ה' יַחְרָה אַפָּךְ בְּעַמְּךָ וּגּוֹ לָמָּה יֹאמְרוּ וּגּוֹ זָכַר לְאַבְרָהָם וּגּוֹ, מָה כְּתִיב אַחֲרָיו (שְׁמוֹת לב, יד): וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה וּגּוֹ שְׁלוֹ, הָיוּ: וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם וּגּוֹ.

דָּבַר אַחַר, וְהָיָה בְּמָקוֹם וּגּוֹ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מָה כְּתִיב לְמַעַלְה מִן הָעֵנָן (הוֹשַׁע א, ב): לֵךְ קַח לֶךְ אִשְׁתְּ זְנוּנִים וּגּוֹ וַיִּלְךְ וַיִּקַּח אֶת גִּמְרָה וּגּוֹ וְכָל הָעֵנָן (הוֹשַׁע א, ט): קָרָא שְׁמוֹ לֹא עָמִי כִּי אֶתֶם לֹא עָמִי וּגּוֹ, וְאַחֲרַי כָּךְ (הוֹשַׁע ב, א): וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם וּגּוֹ, מָה אִם בְּשַׁעָה שֶׁהָיָה כּוֹעֵס עֲלֵיהֶם כָּךְ הָיָה מִחֻבָּבוֹ, בְּשַׁעָה שֶׁהוּא אוֹהֵבָן עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמָה לְמַלְךְ שֶׁכָּעַס עַל אִשְׁתּוֹ אָמַר מִגְרָשָׁה אֲנִי וְאֵינִי חָס עַל בְּנִיךָ, לֹא הִיא אִשְׁתִּי וְלֹא אֲנִי אִישָׁה, יָרַד לְשׁוֹק הַלֵּךְ לוֹ אֶצֶל הַזְּהָבִי, אָמַר לוֹ עֲשֵׂה לְאִשְׁתִּי תִכְשִׁיטִים שֶׁל זָהָב, הֵלֵךְ אוֹהֵבוֹ וּמִצָּא לוֹ אֶצֶל הַזְּהָבִי שֶׁעָשָׂה לְאִשְׁתּוֹ תִכְשִׁיטִים, הֵלֵךְ וְאָמַר לְשִׁכְנוּתִיךָ לֹא שֶׁמַּעֲתָן שֶׁהַמְלֶכֶךְ עוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם אִשְׁתּוֹ וְהוּא אוֹמֵר לָהּ מִגְרָשָׁה אֲנִי, עֲכָשׁוּ רְאִיתִי אוֹתוֹ אֶצֶל הַזְּהָבִי אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה תִכְשִׁיטִין לְאִשְׁתִּי. כָּךְ כְּשֶׁכָּעַס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יִשְׂרָאֵל אָמַר לְהוֹשַׁע: קַח לֶךְ אִשְׁתְּ זְנוּנִים וּגּוֹ, אֵינִי מִבְּקִשָּׁה (הוֹשַׁע ב, ב): זֹנָה תִזְנֶה הָאָרֶץ וּגּוֹ, אֵינִי מְרַחֵם עָלֶיךָ (הוֹשַׁע ב, ג): קָרָא שְׁמָה לֹא רַחֲמָה, לֹא הִיא שְׁלִי וְלֹא אֲנִי שְׁלָה, (הוֹשַׁע א, ט): כִּי אֶתֶם לֹא עָמִי וְאֲנֹכִי לֹא אֶהְיֶה לָכֶם. אָמַר לָהֶם הוֹשַׁע אֲמוֹת הָעוֹלָם מָה אֶתֶם סְבוּרִים בְּשִׁבִיל שֶׁאָמַר לָהֶם הַדָּבָרִים הַלְלוּ כִּי אֶתֶם לֹא עָמִי, שֶׁהוּא כּוֹעֵס עֲלֵיהֶם, רְאוּ הֵיאָךְ הוּא אוֹמֵר לָהֶם, מָה כְּתִיב אַחֲרָיו, וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר וּגּוֹ, וְכֵן יִשְׁעִיָה אוֹמֵר (ישעיה א, ב): שְׁמַעוּ שְׁמִיעוּ וְהִאֲזִינוּ אֶרֶץ וּגּוֹ (ישעיה א, ד): הוֹי גּוֹי חֲטָא, וּמָה כְּתִיב אַחֲרָיו (ישעיה א, יח): לָכוּ נָא וְנִיבְחָה, (ישעיה א, טו): רַחֲצוּ הַזְּכוֹ וּגּוֹ. לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמָה לְבוֹן מְלֶכֶךְ שֶׁאָמַר לוֹ אָבִיו לֵךְ לְבֵית הַסֶּפֶר, הֵלֵךְ לוֹ לְשׁוֹק וְהָיָה מִתְחִיל מְשַׁחֵק עִם הַנְּעָרִים, יָדַע אָבִיו שֶׁלֹּא הֵלֵךְ לְבֵית הַסֶּפֶר, מְקַלְלוֹ וּמְשַׁמְיַעו דְּבָרִים רָעִים, אַחֲרַי כָּךְ אָמַר לוֹ רַחֵץ יָדֶיךָ וּבּוֹא סֵעֵד עָמִי. כָּךְ יִשְׁעִיָה אָמַר (ישעיה א, ב): בָּנִים גִּדְּלֹתִי וּגּוֹ, וּמִשָּׁהוּא גּוֹמֵר כָּל הָעֵנָן מֵהוּ אוֹמֵר (ישעיה א, ב).

יח : לכו נא ונזכחה וגו'. וכן ירמיה הקדוש ברוך הוא אמר לו [\(ירמיה א, יא\)](#) :
מה אתה ראה ירמיהו ואמר מקל שקד וגו' [\(ירמיה א, יג\)](#) : סיר נפוח, מצפון
תפתח הרעה וכל הענין, ומה כתיב אחריו [\(ירמיה ב, ב\)](#) : הלך וקראת באזני
ירושלים וגו' קדש ישראל וגו'. משל למלך שנטל אשה היה אומר אין נאה
הימנה, אין משפחת הימנה, אין מישבת הימנה, נכנס שושבינה לבית
ראה אותה מנולת, הבית אינה מכוונת, המטות אינם מצעות, אמר לה
שושבינה הלואי את שומעת שהיה בעליך משבחיך לתוך השוק אין אותו
השבח מעשים הללו, אמר השושבין אם פשהיא מנולת כך הוא משבחה,
אלו היתה מתקנת על אחת כמה וכמה. כך דורו של ירמיה חוטאין והוא
אומר להם [\(ירמיה ב, ב\)](#) : זכרתי לך חסד נעורייך וגו', אמר להם ירמיה אלואי
אתם שומעין מה הוא אומר עליכם, הלך וקראת באזני ירושלים וגו'
זכרתי לך חסד נעורייך וגו' קדש ישראל וגו', אמר אם בשעה שהם
חוטאים כך הוא מחבבם, פשהם עושין רצונו על אחת כמה וכמה. אף
כאן : כי אתם לא עמי וגו', ומה כתיב אחריו : והיה במקום וגו'.

טז דבר אחר, והיה במקום וגו', הדא הוא דכתיב [\(שיר השירים ח, ז\)](#) : מים
רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו', ואומר [\(שיר השירים ח, ז\)](#) : אם יתן
איש את וגו', אמר רבי שמואל בר נחמן בשתי אהבות הכתוב היה מדבר,
ראשו מדבר באהבתו של ישראל, שאם יתכנסו כל אמות העולם לטל את
האהבה שבינו לבין ישראל אינן יכולין, שנאמר : מים רבים לא יוכלו
לכבות את האהבה, ואין מים רבים אלא אמות העולם, שנאמר [\(ישעיה יז,](#)
ב) : הוי המון עמים רבים וגו'. [\(שיר השירים ח, ז\)](#) : ונהרות לא ישטפוה, אלו
הם המלכים והשרים שלהם, כמו שנאמר [\(ישעיה ח, ז\)](#) : ולכן הנה ה' מעלה
עליהם את מי הנהר העצומים והרבים וגו'. וסופו מדבר באהבתו של
תורה, שאם מתכנסין כל אמות העולם ואומרים אנו מוכרים כל ממונינו
ועושים את התורה והמצוות, אמר להם הקדוש ברוך הוא אפלו אתם
מוכרים את ממוניכם לקנות את התורה בזיון הוא עליכם : אם יתן איש
את כל הון ביתו באהבה בזו יבזו לו, באיזו אהבה באהבתו של תורה,
שנאמר [\(תהלים קיט, צ\)](#) : מה אהבתי תורתך וגו', אמרו לו למה אין את
מקבלנו, אומר להם שאתם חוטאים, אמרו לו ישראל אינם חוטאים,
אמר רבי ברכיה מה כתיב אחריו [\(שיר השירים ח, ח\)](#) : אחות לנו קטנה וגו',
אמר להם הקדוש ברוך הוא פשם שהתינוקת הזו פשהיא קטנה והיא
חוטאת על אבותיה אין אבותיה מתרעמין עליה, למה, שהיא קטנה, כך
הם ישראל פשהם חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מעלה עליהם, תדע לך
שהוא כן שכן בימי הושע הכעיסו להקדוש ברוך הוא, התחיל הקדוש
ברוך הוא מיראן [\(הושע ב, ו\)](#) : כי בני זנונים וגו', [\(הושע ב, ד\)](#) : כי היא לא אשתי
וגו', [\(הושע א, ט\)](#) : קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי, ועל שהוציא מפיו
לשעה ולא עשה אלא בשביל להחזירן למוטב ולא יכול לסבל אפלו אחת
אלא עד שהיה במקומו חזר בו : והיה במקום וגו', אמר רבי יצחק אמר
הקדוש ברוך הוא לישראל, אני ראשון לטובה ואחרון לרעה, ראשון
לטובה [\(הושע ב, כה\)](#) : ואמרתי ללא עמי עמי אתה, ואחר כך : והוא יאמר

אֱלֹהִי, אֲבָל בָּרְעָה אֲנִי אַחֲרוֹן (הושע א, ט) : כִּי אַתֶּם לֹא עַמִּי, וְאַחַר כֵּן (הושע א, ט) : וְאַנְכִי לֹא אֶהְיֶה לְכֶם.

אָמַר רַבִּי חֲנִינְא בְּלֹא דַעַת סְבוּרִים מָה שֶׁהוּא אוֹמֵר וְאַנְכִי לֹא אֶהְיֶה לְכֶם, שֶׁהוּא אוֹמֵר שְׂאִינוּ הוּוֹה לְכֶם לְאֵלוֹהַּ, לָאוּ, אֶלֶּא מָהוּ וְאַנְכִי לֹא אֶהְיֶה לְכֶם, אִף עַל פִּי שְׂאֵתֶם לֹא עַמִּי, שֶׁתְּבַקְשׁוּ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנִּי, אֲנִי לֹא אֶהְיֶה לְכֶם, אִין דַּעַתִּי מִשְׁתַּוִּית עִמָּכֶם, אֶלֶּא בְעַל כְּרַחֲמֶיךָ תַּהִיוּ עַמִּי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל כ, לב) : וְהַעוֹלָה עַל רוּחְכֶם הִיוּ לֹא תַהִיָּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נְהִיָּה כְּגוֹיִם וְגוֹי, אֶלֶּא מָה אֲנִי עוֹשֶׂה לְכֶם (יחזקאל כ, לג) : חִי אֲנִי נֶאֱמַר הִי אֱלֹהִים אִם לֹא בְיַד חֲזָקָה וּבְזָרוּעַ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה אִמְלוּדַּ עֲלֵיכֶם, הִיא לְמַדַּת חֲבַתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַמָּקוֹם.

דָּבָר אַחֵר, (הושע ב, א) : וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי אֲבִין הֵלֹוִי בַר רַבִּי פְתַח (עזרא ח, לד) : בְּמִסְפָּר בְּמִשְׁקַל לְכָל גּוֹי, אָמַר רַבִּי אֲבִין כָּל הַדְּבָרִים יֵשׁ לָהֶם מִדָּה, הַמִּים יֵשׁ לָהֶם מִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מ, יב) : מִי מִדַּד בְּשַׁעֲלוֹ מִים, וְהַשְּׂמִים יֵשׁ לָהֶם מִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מ, יב) : וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכּוֹן, וְהַעֲפָר יֵשׁ לוֹ מִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מ, יב) : וְכָל בִּשְׁלִישׁ עֶפְרַיִם הָאָרֶץ, וְהַהָרִים יֵשׁ לָהֶם מִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מ, יב) : וְשָׁקַל בַּפֶּלֶס הָרִים, וְהַגְּבְעוֹת יֵשׁ לָהֶם מִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מ, יב) : וְהַגְּבְעוֹת בְּמֵאזָנִים. כָּל הַדְּבָרִים יֵשׁ לָהֶם מִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר : בְּמִסְפָּר בְּמִשְׁקַל לְכָל, וּמִי שֶׁאִין לוֹ לֹא מִסְפָּר וְלֹא מִדָּה אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁאִין לָהֶם מִסְפָּר וּמִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר : וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם, מָה חֹל הַיָּם אִין לוֹ מִדָּה, כֵּן יִשְׂרָאֵל. לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה, לְמִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁלֹּשׁ אֲמֻנוֹת, זֶהְבִּי וְיוֹצֵר וְזָגַג, כָּל מִי שֶׁהָיָה מְחַבְּבוֹ הָיָה קוֹרָא אוֹתוֹ בְּנוֹ שֶׁל זֶהְבִּי, וְכָל מִי שֶׁהָיָה שׁוֹנְאוֹ הָיָה קוֹרָא אוֹתוֹ שֶׁל יוֹצֵר, וְכָל מִי שֶׁאִינוֹ לֹא אוֹהֵבוֹ וְלֹא שׁוֹנְאוֹ הָיָה קוֹרָא אוֹתוֹ שֶׁל זָגַג, כֵּן הָיָה מִשֶּׁה מְפַנֵּי שֶׁהָיָה אוֹהֵב אֶת יִשְׂרָאֵל מִשֶּׁל אוֹתוֹ כְּפּוֹכְבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א, ט) : וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֵב, אֲבָל בַּלְעָם שֶׁהָיָה שׁוֹנֵא אוֹתָם מִשֶּׁל אוֹתָם כְּעֶפֶר, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כג, ט) : מִי מָנָה עֶפֶר יַעֲקֹב, אֲבָל הוֹשַׁע שֶׁהָיָה בִּינוֹנִי לֹא אוֹהֵב וְלֹא שׁוֹנֵא, מִשְׁלֹן כְּחֹל, שֶׁנֶּאֱמַר : וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם.

דָּבָר אַחֵר, כְּחֹל הַיָּם, נִמְשְׁלוֹ יִשְׂרָאֵל בְּחֹל וְהָאֲמוֹת בְּסִיד, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לג, יב) : וְהָיוּ עַמִּים מְשֻׁרְפוֹת שִׂיד, אִם אִין אֶתָּה נוֹתֵן חוֹל בְּסִיד אִין לוֹ עֲמִידָה, כֵּן אִם אִין יִשְׂרָאֵל אִין הָאֲמוֹת יְכוּלִים לַעֲמֹד, כֵּן אֶתָּה מוֹצֵא אֱלוֹהֵי יוֹסֵף הָיוּ מְצַרִּים אֲבוֹדִים בְּרַעַב, וְכֵן אֱלוֹהֵי דְנִיָּאל הָיוּ חֲפִימֵי בְּבַל אֲבוֹדִין. רַבִּי מְנַחֵם בְּשֵׁם רַבִּי בִּיבִי רַבִּי חִיָּא רַבָּה בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב נִמְשְׁלוֹ יִשְׂרָאֵל כְּחֹל מָה חֹל הָיָה אֶתָּה עוֹשֶׂה בּוֹ גּוֹמָא מְבַעֲרָב וּבְשַׁחְרִית אֶתָּה מוֹצֵא אוֹתָהּ שְׁנַתְּמֵלְאָה, כֵּן כָּל הָאֱלֹפִים שֶׁחֲסְרוּ יִשְׂרָאֵל בִּימֵי דָּוִד אֵימְתִי נִתְּמֵלְאוּ בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ד, כ) : יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כְּחֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לְרֵב. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶן זִמְרָא כָּל זְמַן שֶׁנִּמְנוּ יִשְׂרָאֵל לְצַרְדָּ לֹא חֲסְרוּ, שֶׁלֹּא לְצַרְדָּ חֲסְרוּ, וְאִי זֶה זְמַן נִמְנוּ לְצַרְדָּ, בִּימֵי מֹשֶׁה, בְּדַגְלִים, וּבְחֲלוֹק הָאָרֶץ וְשֶׁלֹּא לְצַרְדָּ, בִּימֵי דָּוִד.

יח אֲשֶׁר לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפֹּר (הושע ב, א), אָמַר רַבִּי שְׁמֵלָאִי מַהוּ הַדְּבָר הַזֶּה מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שְׂיֵשׁ לָהֶם מִסְפֵּר הוּא חוֹזֵר וְאוֹמֵר לָהֶם שְׂאִין מִסְפֵּר, לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפֹּר. אֲלָא בְּזִמְן שְׂאִין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם יֵשׁ לָהֶם מִסְפֵּר, שְׂאִין חֲסָרִים מִמֵּנֵן שְׂשִׁים רַבּוֹא, וְהִיא מִסְפֵּר. וּבְזִמְן שֶׁהֵם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם אֵין לָהֶם מִסְפֵּר, אֲלָא אֲשֶׁר לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפֹּר.

דְּבָר אַחַר, אֲשֶׁר לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפֹּר, אָמַר רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִי, מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר: וְהִיא מִסְפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, חוֹזֵר וְאוֹמֵר: אֲשֶׁר לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפֹּר, אִם אֵין לָהֶם מִסְפֵּר הֵיאָדּוּ יֵשׁ לָהֶם מִסְפֵּר, כְּשֵׁם שֶׁהוּא אוֹמֵר (ויקרא כד, ג): וַיֵּצֵא בְּן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וּגוֹ' (יהושע ז, יח): וַיִּלְכָּד עֶכְרָן בֶּן פְּרָמִי וּגוֹ' (במדבר כה, יד): וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכֶּה וּגוֹ' זִמְרִי בֶן סָלוּא וּגוֹ', לְאֵלוֹ יֵשׁ מִסְפֵּר, אָבֵל לְצַדִּיקִים אֲשֶׁר לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפֹּר.

יט אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם (במדבר ב, לב), בּוֹא וּרְאֵה כִּמָּה חֲבִיבֵין יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַמְּקוֹם, שְׁהָרִי כָּתַב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲשָׁבוֹן יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע פְּעָמִים בְּדִגְלִים, שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּפָרְט וּשְׁתֵּי פְּעָמִים בְּכָלֵל, וְעוֹד מִנֵּה כָּל דָּגֵל וְדָגֵל בְּכָלֵל וּפָרְט, לְהוֹדִיעַ כִּמָּה הָיוּ חֲבִיבֵין לְפָנָיו, שֶׁהֵם הָיוּ צְבָאוֹתָיו וְרוּצָה לְמִנּוֹתָן כָּל שְׁעָה, כְּאֲדָם שְׂיֵשׁ לוֹ סִגְלָה חֲבִיבָה עָלָיו בְּיוֹתֵר וְהוּא מוֹנֶה וְחוֹזֵר וּמוֹנֶה עַד כִּמָּה פְּעָמִים, כְּדִי שְׂיַדַּע חֲשָׁבוֹנָה וְיִשְׁמַח בָּהּ עַל כָּל מִנְּוָן וּמִנְּוָן. כִּדְּ הִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמַח בְּזִכְרֵת מִנְּוָן יִשְׂרָאֵל לוֹמֵר כִּדְּ צְבָאוֹת יֵשׁ לִי בְּעוֹלָמִי שְׁעוֹשִׂין רְצוֹנִי וּמִתְנַחֵם בָּהֶם. (במדבר ב, לג): וְהַלּוֹיִם לֹא הִתְפַּקְדוּ וּגוֹ' כְּשֵׁם שְׂאוֹמֵר בְּמִנְּוָן יִשְׂרָאֵל (במדבר א, יט): כְּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה, שְׂשֻׁמְחָה הִיְתָה לְפָנֵי הַמְּקוֹם, לְפִי שֶׁהַלּוֹיִם לֹא נִמְנוּ עִמָּהֶם כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְלוּ עִמָּהֶם בְּגִזְרָה.

כ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה (במדבר ב, לד), חֲבִיבֵין הֵם הַדִּגְלִים לְפָנֵי הַמְּקוֹם שְׁהָרִי כָּתַב בָּהֶן (במדבר ב, לג): כְּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה, כְּשֵׁם שֶׁכְּתוּב בְּמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן, (במדבר ב, לד): כִּן חֲנוּ לְדִגְלֵיהֶם וְכִן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ עַל בֵּית אֲבֹתָיו, מְגִיד הַכְּתוּב שֶׁמִּיד הָיוּ יִשְׂרָאֵל זְרִיזִים לְקִיּוֹם דְּבָרֵי הַמְּקוֹם בְּדִגְלִים וְלֹא עִכְבוּ לַעֲשׂוֹת. וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגוֹ', וְאַהֲרֹן הֵיכֵן הִיא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּר רַבִּי נַחֲמִיָּה וְרַבִּי לִוִי בֶר חִיְתָא בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּא בֶר אַבְא כִּינּוֹן שֶׁהִלְךְ אַהֲרֹן לְיַחֲסוֹן אָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁאַתָּה מִיַּחֲסוֹנוֹ יַחֲסוּ אֶלְעָזָר בֶּנֶד לְמִי הוּא נוֹשֵׂא לֹא לְבָתוֹ שֶׁל פּוּטִיָּאֵל, דְּכָתִיב (שמות ו, כה): וְאַלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאֵל לוֹ לְאִשָּׁה, כִּינּוֹן שֶׁרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיוּ מְזַלְזְלִין בּוֹ יִשְׂרָאֵל, הַקְּדִים כְּבוֹדוֹ שֶׁל אַהֲרֹן לְכְבוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (במדבר ג, א): וְאַלֶּה תוֹלְדוֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה.

כא כָּל מִי שֶׁהַמְּקוֹם מִתְעַסֵּק בּוֹ לְהַעֲמִיד מִמֵּנוּ אָמָה אוֹ שְׁלִשְׁלֵת יוֹחֲסִין הִיא הַמְּקוֹם מִתְעַסֵּק בּוֹ כְּעִנְיָן הַזֶּה לְכָתֹב בּוֹ תוֹלְדוֹת, שְׁכֵן אֶת מוֹצֵא שְׁתֵּים עָשָׂר תוֹלְדוֹת בְּכָתוּבִים, הָרֵאשׁוֹן (בראשית ב, ד): אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, (בראשית ה, א): זֶה סֵפֶר תוֹלְדוֹת אָדָם, (בראשית ו, ט): אֵלֶּה תוֹלְדוֹת נֹחַ,

(בראשית י, א) : וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ, (בראשית יא, י) : אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שָׁם, (בראשית יא, כז) : וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת תְּרַח (בראשית כה, יב) (בראשית כה, יט) (בראשית לו, א) (בראשית לו, ב) : וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִשְׁמָעֵאל, יִצְחָק, עֵשָׂו, יַעֲקֹב, אֵלוּ עֶשֶׂר תּוֹלְדֹת נִתְעַסַּק בָּהֶן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְרָאוֹת עוֹלָם וּלְהַעֲמִיד אַמוֹת, וּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם כָּתַב הַמְּקוֹם תּוֹלְדוֹתָם, אֶחָד לְשִׁשְׁלֹשׁת הַמַּלְכוּת, וְאֶחָד לְשִׁשְׁלֹשׁת הַכְּהֻנָּה, (רות ד, יח) : וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת פְּרָץ, לְהַעֲמִיד שְׁלֹשׁת הַמַּלְכוּת הַיְמָנוּ, (במדבר ג, א) : וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה, בְּשִׁבִיל שְׁלֹשׁת הַכְּהֻנָּה.

כב וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה (במדבר ג, א), וְהָרִי תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה לֹא נִתְבָּעוּ כָּאֵן וְלָמָּה נֶאֱמַר תּוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה, בְּשִׁבִיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שְׁלֹא לְמַעַט אֶת כְּבוֹדוֹ. (במדבר ג, ב א) : וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַבְּכֹר נָדָב וְגוֹי אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכְּהֻנִּים הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן, זֶה הֵיא שְׁאֵמְרָנוּ שְׁלֹא נִתְעַסַּק הַכְּתוּב אֶלָּא בְּשִׁשְׁלֹשׁת הַכְּהֻנָּה.

כג וַיָּמָת נָדָב וְאֶבְיָהוּא לִפְנֵי ה' (במדבר ג, ד), בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת נִכְתְּבָה מִיתַת נָדָב וְאֶבְיָהוּא, מְלַמֵּד שֶׁהִיא צֶעַר לִפְנֵי הַמְּקוֹם עֲלֵיהֶם, שֶׁהָיוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן חֲבִיבִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא י, א) : בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ. (במדבר ג, ד) : בְּהַקְרָבִים אִשׁ זָרָה, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר עַל הַהַקְרָבָה מִתּוֹ, שְׁנֶאֱמַר : בְּהַקְרָבִים אִשׁ זָרָה, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר עַל הַקְרִיבָה מִתּוֹ, שְׁנֶאֱמַר (ויקרא טז, א) : בְּקִרְבָּתְךָ לִפְנֵי ה', רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר אִם מְשׁוּם הַקְרִיבָה. אִשׁ זָרָה, לֹא מִן הַתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים וְלֹא מִן הַתְּמִיד שֶׁל שַׁחַר אֶלָּא אִשׁ הַדְּיוֹטוֹת, שְׁנֶאֱמַר : אִשׁ זָרָה. בַּר קַפְרָא בְּשֵׁם רַבִּי יְרֵמְיָה בַּר רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר בְּשִׁבִיל אֲרֻבְעָה דְּבָרִים מִתּוֹ בְּנֵיוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, עַל הַקְרִיבָה וְעַל הַהַקְרָבָה וְעַל אִשׁ זָרָה וְגוֹ' [כְּמוֹ שְׁכַתוּב לְמַעַל בּוֹיִקְרָא רַבָּה בַּפְּרָשָׁה אַחֲרֵי מוֹת עַד הַרְבֵּה סִיחִים מִתּוֹ וְנִעְשׂוּ עוֹרוֹתֶיהֶן שְׁטִיחִין עַל גְּבֵי אַמוֹתֶיהֶן].

כד בְּאַרְבָּעָה מְקוֹמוֹת הוּא מְזַכֵּר מִיתַתְּוֹ שֶׁל בְּנֵי אֶהֱרֹן וּמְזַכֵּר סַרְחָנוֹ, וְכַל כֵּן לָמָּה, לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹּא הָיָה עוֹן בְּיָדָם אֶלָּא זֶה בְּלִבָּד.

אֶמֶר רַבִּי אֶלְעָזָר הַמוֹדְעִי צֵא וּרְאֵה כַּמָּה הֵיא קֶשֶׁה מִיתַתְּוֹ שֶׁל בְּנֵי אֶהֱרֹן לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁהוּא מְזַכֵּר מִיתַתְּוֹ מְזַכֵּר סַרְחָנוֹ, כָּל כֵּן לָמָּה, כִּדִּי שְׁלֹא יִתֵּן פֶּתַח חוֹן פֶּה לְבָאֵי עוֹלָם, שְׁלֹא יִהְיוּ הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים מַעֲשִׂים מְקַלְקְלִים הֵיךָ לָהֶם בְּסִתְרָ שֶׁעַל יָדֵי כֵן מִתּוֹ. וַיָּמָת נָדָב וְאֶבְיָהוּא לִפְנֵי ה', אֶמֶר רַבִּי יוֹחָנָן וְכִי לִפְנֵי ה' מִתּוֹ אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁקֶשֶׁה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשַׁעַר שְׁבִנְיָהֶם שֶׁל צְדִיקִים מְסַתְּלָקִים בְּחִיּוּהֶם דְּאֶבְיָהֶם. בְּהַקְרָבִים אִשׁ זָרָה לִפְנֵי ה', רַבִּי יוֹחָנָן דִּיפּוֹ בָּעֵא קוּמִי רַבִּי פִּינְחָס בַּר חֲמָא בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן, כָּאֵן אֶתְּ אֶמֶר לִפְנֵי ה' לִפְנֵי ה' שְׁתֵּי פְעָמִים, וּלְהִלְכֵן אֶתְּ אֶמֶר (במדבר ג, ד) : עַל פְּנֵי אֶהֱרֹן אֶבְיָהֶם, פְּעַם אַחַת, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהוּא קֶשֶׁה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּפָלִים מֵאֶבְיָהֶם.

כה בַּמְדַּבֵּר סִינִי (במדבר ג, ד), וְכִי בַּמְדַּבֵּר סִינִי מִתּוֹ, אֲלֵא מְלַמֵּד שְׂמֵהּ סִינִי נָטְלוּ אִפּוֹפֶסִין שְׁלֵהֶם לְמִיתָהּ, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (שמות כד, יא): וְאֵל אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ, אָמַר רַבִּי פִּינְחָס מִכָּאן שֶׁהָיוּ רְאוּיִן לְהַשְׁלַחַת יָד.

אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא וְכִי קִילוֹרִין עֲלֵתָה עִמָּהֶם לְסִינִי, כְּמָה דְתִימָא (שמות כד, יא): וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, אֲלֵא מְלַמֵּד שְׁזָנוּ עֵינֵיהֶם כְּלָפִי שְׂכִינָה, כְּאֲדָם שְׂמֵבִיט בְּחִבְרוֹ מִתּוֹדֵךְ מֵאֲכָל וּמִשְׁתָּהּ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֲכִילָה וְדָאִית, דְּכָתִיב (משלי טז, טו): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים, אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא מְלַמֵּד (על) שֶׁהִגְסוּ אֶת לִבָּן וְעַמְדוֹ עַל רַגְלֵיהֶם וְזָנוּ עֵינֵיהֶם מִן הַשְׂכִּינָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי אָמַר מִשָּׁה לֹא זָן עֵינָיו מִן הַשְׂכִּינָה וְנִהְנָה מִן הַשְׂכִּינָה, לֹא זָן עֵינָיו מִן הַשְׂכִּינָה, דְּכָתִיב (שמות ג, ו): וַיִּסְתַּר מִשָּׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מֵהִבִּיט אֶל הָאֱלֹהִים, וְנִהְנָה מִן הַשְׂכִּינָה, דְּכָתִיב (שמות לד, כט): וּמִשָּׁה לֹא יָדַע כִּי קָרוֹן אֹר פָּנָיו בְּדַבְרוֹ אִתּוֹ, בְּשִׁכְרָא כִּי יָרָא, (שמות לד, ב): וַיִּירָאוּ מִגִּישַׁת אֱלֹוֹ, בְּשִׁכְרָא מֵהִבִּיט (במדבר יב, ח): וּתְמַנְתָּ ה' יְבִיט. נָדָב וְאָבִיהוּא זָנוּ עֵינֵיהֶם מִן הַשְׂכִּינָה וְלֹא נִהְנוּ מִן הַשְׂכִּינָה, וְלָמָּה לֹא מִתּוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִיא מְשִׁיאָתָא בְּתוֹ וְנִמְצָא בְּשׁוֹשְׁבֵין שְׁלָה דְבַר שֶׁל לֹוְגִמְיָא, אָמַר הַמֶּלֶךְ אִם אֲנִי הוֹרְגוֹ עֲכָשׁוּ הַרִינִי מְעַרְבֵב שְׂמַחַת בְּתִי, לְמַחַר שְׂמַחַתִּי בָּאָה וּמוֹטָב בְּשְׂמַחַתִּי וְלֹא בְּשְׂמַחַת בְּתִי. כֶּדֶן אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם אֲנִי הוֹרֵג נָדָב וְאָבִיהוּא עֲכָשׁוּ הַרִינִי מְעַרְבֵב שְׂמַחַת תּוֹרָה, לְמַחַר שְׂמַחַתִּי בָּאָה מוֹטָב בְּשְׂמַחַתִּי וְלֹא בְּשְׂמַחַת תּוֹרָה, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (שיר השירים ג, יא): בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ, זֶה סִינִי, (שיר השירים ג, יא): וּבְיוֹם שְׂמַחַת לְבוֹ, זֶה אֶהֱל מוֹעֵד.

כו וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וַיִּכְהֹן אֶלְעָזָר (במדבר ג, ד), רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֵיבּוֹ בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא אֱלוֹ הָיָה לָהֶם בָּנִים קוֹדְמִין לְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר, שְׁכָל הַקְּדָם לְנַחֲלָה קָדָם בְּכַבּוֹד וּבְלָבָד שֶׁהוּא נוֹהֵג כְּמִנְהַג אַבּוֹתָיו. וַיִּכְהֹן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל פְּנֵי אֶהְרֹן אָבִיהֶם, רַבִּי יֶצְחָק אָמַר בְּחִיּוֹ רַבִּי חִיָּא בַּר אַבְבָּא אָמַר בְּמוֹתוֹ. עַל דְּעֵתִיָּה דְרַבִּי יֶצְחָק דְּהוּא אָמַר בְּחִיּוֹ, נֶאֱמַר כָּאן עַל פְּנֵי וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן עַל פְּנֵי, דְּכָתִיב (בראשית יא, כח): וַיָּמָת הָרֶן עַל פְּנֵי תַרְח אָבִיו, מַה עַל פְּנֵי הָאֱמוּרָה לְהֵלֶן בְּחִיּוֹ, אִף עַל פְּנֵי הָאֱמוּרָה כָּאן בְּחִיּוֹ. עַל דְּעֵתִיָּה דְרַבִּי חִיָּא בַּר אַבְבָּא דְּהוּא אָמַר בְּמוֹתוֹ, נֶאֱמַר כָּאן עַל פְּנֵי, וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן עַל פְּנֵי (בראשית כג, ג): וַיִּקַּם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מִתּוֹ, מַה עַל פְּנֵי הָאֱמוּרָה לְהֵלֶן בְּמוֹתוֹ אִף עַל פְּנֵי הָאֱמוּרָה כָּאן בְּמוֹתוֹ. עַל דְּעֵתִיָּה דְרַבִּי יֶצְחָק דְּהוּא אָמַר בְּחִיּוֹ אֶרֶע טַמְאָה בְּאֶהְרֹן שְׂמֵשׁ אֶלְעָזָר, אֶרֶע טַמְאָה בְּאֶלְעָזָר שְׂמֵשׁ אִיתָמָר. מַעֲשָׂה בְּשִׂמְעוֹן בֶּן קַמְחִית, שִׁיִּצָּא לְדַבֵּר עִם הַמֶּלֶךְ הָעַרְבִיִּים, וְנִתְּזָה צְנוּרָא שֶׁל רֶק מִפְּיוֹ עַל בְּגָדָיו, וְטַמְאוּהוּ, נִכְנָס יְהוּדָה אַחִיו וְשִׂמֵשׁ תַּחְתָּיו בְּכֹהֲנָה גְדוּלָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם רָאִתָּה אֲמֹן שְׁנֵי בָנֵיהָ כְּהַנִּים גְּדוּלִים. אָמְרוּ חֲכָמִים שְׂבַעָה בָּנִים הָיוּ לְקַמְחִית וְכָלן שְׂמֵשׁוּ בְּכֹהֲנָה גְדוּלָה. נִכְנָסוּ חֲכָמִים אֲצִלָּה אָמְרוּ לָהּ מַה מַּעֲשִׂים טוֹבִים יֵשׁ בְּיָדְךָ, אָמְרָה לָהֶם כֶּדֶן יַעֲזְרוּ עֲלֵי אִם רָאוּ קוֹרוֹת בֵּיתִי שְׁעָרוֹת רֵאשֵׁי מִיָּמִי, אָמְרוּ כָּל קַמְחָא קַמְחִין, וְקַמְחָא דְקַמְחִית קַמְחָה סֵלֶת, וְקָרְאוּ עֲלֶיהָ הַפְּסוּק הַזֶּה (תהלים מה, יד): כָּל כְּבוֹדָהּ בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה וְגוֹי, וְעַל דְּעֵתִיָּה דְרַבִּי חִיָּא דְּהוּא אָמַר בְּמוֹתוֹ, כְּשִׂמַת אֶהְרֹן שְׂמֵשׁ אֶלְעָזָר בְּנוֹ, כְּשִׂמַת אֶלְעָזָר שְׂמֵשׁ אִיתָמָר, לְכַדֵּן נֶאֱמַר: וַיִּכְהֹן אֶלְעָזָר

פרשה ג

א הקרב את מטה לוי וגוי' (במדבר ג, ו), הָדָא הוּא דְכָתִיב (תהלים צב, ג יד): צָדִיק כְּתָמָר יִפְרַח וְגוֹי' שְׁתוּלִים בְּבֵית ה' וְגוֹי', צָדִיק כְּתָמָר יִפְרַח, מָה הַתָּמָר הַזֶּה צָלָה רְחוּק, כִּד מִתֵּן שְׁכָרָן שֶׁל צָדִיקִים רְחוּק מֵהֶם עַד לְעוֹלָם הַבָּא. מָה הַתָּמָר הַזֶּה עוֹשֶׂה תְּמָרִים רְטוּבִים, נִיקוּלוּסִין, נוֹבְלוֹת, וְעוֹשֶׂה סוּלִין. כִּד הֵם יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהֶם בְּנֵי תוֹרָה וְיֵשׁ בָּהֶם עַמֵּי הָאָרֶץ, וְיֵשׁ בָּהֶם בּוֹרִים. מָה הַתְּמָרָה הַזֶּה יֵשׁ בָּהֶם נוֹבְלוֹת שְׂאִינָן נִכְנָסוֹת לְאוֹצָר וְעוֹשֶׂה תְּמָרִים וְהֵם נִכְנָסוֹת לְאוֹצָר, כִּד יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיוּ בְּמִדְבָּר מֵהֶם נִכְנָסוּ לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵהֶם לֹא נִכְנָסוּ. מָה הַתְּמָרָה הַזֶּה עוֹשֶׂה תְּמָרִים וְעוֹשֶׂה קוֹצִים וְכָל מִי שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ לְגִבוֹת תְּמָרִים הַקּוֹצִים שֵׁיֵשׁ בָּהּ שׁוֹלְטִין בּוֹ, כִּד הֵם הַצָּדִיקִים כָּל מִי שְׂאִינּוֹ מְשַׁמֵּר עֲצָמוֹ מֵהֶם נְשִׁיכְתָּן נְשִׁיכֵת שׁוֹעֵל, וְעַקִּיצְתָּן עַקִּיצַת עַקְרָב, וְלַחִישְׁתָּן לַחִישַׁת שָׂרָף, וְאִף כָּל דְּבָרֵיהֶם כְּגַחְלֵי אֵשׁ.

דָּבָר אַחֵר, מָה תְּמָרָה זֹאת אֵין בָּהּ פְּסוּלֵת אֶלָּא תְּמָרִים לְאֲכִילָה, לוֹלְבִין לְהַלּוּל, חֲרִיּוֹת לְסַפּוֹד, סִיבִים לְחַבְלִים, סִנְסִנִים לְכַבָּרָה, שְׁפַעַת קוֹרוֹת לְקָרוֹת בָּהֶן אֵת הַבֵּית. כִּד הֵם יִשְׂרָאֵל אֵין בָּהֶם פְּסוּלֵת אֶלָּא מֵהֶם בְּעֲלֵי מַקְרָא, מֵהֶם בְּעֲלֵי מִשְׁנָה, מֵהֶם בְּעֲלֵי אֲגָדָה, מֵהֶם בְּעֲלֵי מַצּוֹת, מֵהֶם בְּעֲלֵי צְדָקוֹת וְכָל הָעֲנָנִין.

דָּבָר אַחֵר, מָה תְּמָרָה זֹאת לְבָה מְכֻנָּה לְמַעַלָּה, כִּד יִשְׂרָאֵל לְבָן מְכֻנָּה לְאֲבִיהֶן שְׁבַשְׁמִים, שְׁנַאֲמָר (תהלים כה, טו): עֵינֵי תִמְיֵד אֶל ה' כִּי הוּא יוֹצֵא מִרְשֶׁת רַגְלִי.

דָּבָר אַחֵר, מָה תְּמָרָה זֹאת יֵשׁ לָהּ תַּאֲוָה, כִּד צָדִיקִים יֵשׁ לָהֶם תַּאֲוָה, מָה תַּאֲוָתָם, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנַאֲמָר (ישעיה כו, ט): נַפְשֵׁי אֲוִיתֵד בְּלִילָה אִף רוּחִי בְּקִרְבִי אֲשַׁחֲרֵד כִּי כַּאֲשֶׁר מִשְׁפָּטִיד לְאָרֶץ צָדִק לְמַדּוֹ יִשְׁבִּי תַבֵּל.

אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא מְעַשֶׂה בְּתְמָרָה אַחַת שֶׁהִיְתָה עוֹמֶדֶת בְּחַמְתָּן וְלֹא הִיְתָה עוֹשֶׂה פְרוֹת, וְהָיוּ מְרַכִּיבִין אוֹתָהּ וְלֹא עֲשֶׂתָה פְרוֹת, אָמַר לָהֶם דְּקָלִי תְמָרָה הִיא רוֹאָה מִרִּיחוֹ וְהִיא מִתַּאֲוָה לָהּ בְּלִבָּהּ, וְהִבִּיאוּ מִמֶּנָּה וְהִרְכִּיבוּ אוֹתָהּ מִיַּד עֲשֶׂתָה פְרוֹת, כִּד כָּל תַּאֲוָתָן וְצַפּוּיָן שֶׁל צָדִיקִים, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מָה תְּמָרָה זֹאת אֵינָה עוֹשֶׂה פְרוֹת מְשַׁלֶּשֶׁת אֲנָבוּנִין, כִּד אֵין יִשְׂרָאֵל חֲסָרִים מְשַׁלֶּשֶׁת צָדִיקִים בְּעוֹלָם כַּאֲבָרְהָם: צַחֲקוּ וְיַעֲקֹב, חֲנֻנִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲזַרְיָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שיר השירים ז, ט): אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְּתָמָר אַחְזָה בְּסִנְסִנֵּי וְיִהְיוּ נָא

שְׂדֵיךָ כְּאֲשֶׁכֶּלֶת הַגֶּפֶן וְרִיחַ אֶפְדָּךָ כִּתְפוּחִים. מִה תִּמְרָה זֹו יֵשׁ בָּהּ לְוֹלְבִין לְהִלָּל, וְחֲרִיּוֹת לְסִכָּה, אֶפְלוּ הִסִּיב שְׁלֵה הוֹלֵךְ לְחִזּוּק וְעֵצָה לְהַדְלִיק, כִּד בְּיִשְׂרָאֵל צְדִיקִים, יִשְׂרִים, חֲסִידִים, בְּנֵי תוֹרָה, אֶפְלוּ סוּרִיהוֹן גּוֹמְלֵי חֶסֶד אִינוּן. אִי מִה הַתִּמְרָה אִין עוֹשִׁין מִמֶּנָּה כְּלִים כִּד הַצְדִיקִים, תִּלְמוּד לֹמֵר (תהלים צב, יג) : כְּאֶרֶז בְּלִבְנוֹן יִשָּׂה.

אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא שְׂאֵלְתִי אוֹתָהּ לְרַב הוֹנָא וְאָמַר הֵינְנוּ בְּבָבֶל וְעוֹשִׁין מִמֶּנָּה כְּלִים, שְׁלַחְנוֹת וּמְנוֹרוֹת. אִי מִה הָאֶרֶז הִזָּה אִין עוֹשֶׂה פְרוֹת כִּד הַצְדִיקִים אִין עוֹשִׁין פְרוֹת, תִּלְמוּד לֹמֵר : צְדִיק כִּתְמַר יִפְרַח, מִה הַתִּמְרָה עוֹשֶׂה פְרוֹת כִּד הַצְדִיקִים עוֹשִׁים פְרוֹת, שְׁנַאֲמַר (ישעיה ג, י) : אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מֵעֲלֵיָהֶם יֵאָכְלוּ. מִה תִּמְרָה וְאֶרֶז כֹּל מִי שֶׁהוּא עוֹלָה לְרֵאשִׁים וְאִינוּ מְשַׁמֵּר אֶת עֲצָמוֹ הוּא נוֹפֵל וּמָת, כִּד כֹּל מִי שֶׁהוּא בָּא וּמְזַדְּג לְיִשְׂרָאֵל סוֹף שֶׁהוּא נוֹטֵל אֶת שְׁלוֹ מִתַּחַת יְדֵיהֶם, תִּדַע לָךְ שֶׁכֵּן שָׂרָה עַל יְדֵי שְׁמִשְׁכָּה פְרַעָה לִילָה אַחַת לָקָה הוּא וּבֵיתוֹ בְּנִגְעִים, שְׁנַאֲמַר (בראשית יב, יז) : וַיִּנְגַע ה' אֶת פְּרַעָה וּגְוִי. מִה תִּמְרָה וְאֶרֶז גְּדוֹלִים מִכֹּל הָאֵילָנוֹת, כִּד יִשְׂרָאֵל גְּדוֹלִים מִכֹּל הָאֵמוֹת, שְׁנַאֲמַר (אסתר ט, ד) : כִּי גְדוֹל מְרַדְּכִי וּגְוִי, (שמואל ב, ה, י) , וַיִּלְךְ דָּוִד הַלּוֹד וְגְדוֹל. מִה תִּמְרָה אִם נֶעְקְרָה אִין לָהּ חֲלוּפִים כִּד הֵם הַצְדִיקִים אִין לָהֶם חֲלוּפִים בְּשַׁעָה שְׁמֵתִים, שְׁנַאֲמַר (איוב כח, יב) : וְהַחֲכָמָה מֵאִין תִּמְצָא וְאִי זֶה מְקוֹם בֵּינָה.

דָּבָר אַחֵר, צְדִיק כִּתְמַר וּגְוִי מְדַבֵּר בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל לְוִי, שֶׁהִיוּ צְדִיקִים וְהִפְרִיחוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים, בְּעֵת שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל הַעֲגָל, שְׁנַאֲמַר (שמות לב, כו) : וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כֹּל בְּנֵי לְוִי, לְפִיכֵד גְּדֹלִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל כְּאֶרֶז הִזָּה שֶׁהוּא גְבוּהַ וְגְדוֹל בְּלִבְנוֹן מִשְׁאֵר הָאֵילָנוֹת, כִּד הֵם גְּדוֹלִים מִכֹּל יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא בְחַר בְּכֹל הַשִּׁבְטִים לַעֲמֹד בְּשִׁמוּשׁוֹ אֶלָּא בְּנֵי לְוִי בְּלָבָד, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (תהלים צב, יז) : שְׁתוּלִים בְּבֵית ה', אָמַר רַבִּי חֲנַן בֶּן פִּזִּי עַד שֶׁהֵם שְׁתוּלִים הֵם בְּבֵית ה', אֵלוּ הַתִּינוּקוֹת שֶׁהֵם בְּבֵית הַסֶּפֶר.

דָּבָר אַחֵר, שְׁתוּלִים בְּבֵית ה', שְׁלֵא הִיוּ זְזִים מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ לְעוֹלָם. בְּחֲצֵרוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ, אֵלוּ הַשִּׁירוֹת, תִּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵּן, שְׁנַאֲמַר : הַקֶּרֶב אֶת מִטָּה לְוִי וּגְוִי וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרְתּוֹ וּגְוִי.

ב דָּבָר אַחֵר, הַקֶּרֶב אֶת מִטָּה לְוִי וּגְוִי, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (תהלים סה, ה) : אֲשֶׁרִי תִבְחַר וַתִּקְרַב, אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבְחָרוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵף עַל פִּי שְׁלֵא הַקְּרִיבוּ, וְאֲשֶׁרִי אִישׁ שֶׁקְּרָבוּ אֵף עַל פִּי שְׁלֵא בְחָרוּ, וְאִיזָה זֶה שֶׁבְחָרוּ, זֶה אֲבָרְהָם, שְׁנַאֲמַר (נחמיה ט, ז) : אֵתָהּ הוּא ה' הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחָרְתָּ בְּאַבְרָם, אֲבָל לֹא קָרְבוּ אֶלָּא הוּא קָרַב אֶת עֲצָמוֹ. יַעֲקֹב, בְּחָרוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנַאֲמַר (תהלים קלה, ד) : כִּי יַעֲקֹב בְּחַר לוֹ יְהוָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה מא, ח) : יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחָרְתִּידָהּ, אֲבָל לֹא קָרְבוּ אֶלָּא הוּא קָרַב אֶת עֲצָמוֹ, שְׁנַאֲמַר (בראשית כה, כז) : וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֲהָלִים. מִשָּׁה בְחָרוּ, שְׁנַאֲמַר (תהלים קו, כג) : לֹלִי מִשָּׁה בְּחִירוֹ, אֲבָל לֹא קָרְבוּ, אֲשֶׁרִיהֶם אֵלוּ שֶׁבְחָרְם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵף עַל פִּי שְׁלֵא קָרְבָם, בָּא וּרְאֵה יִתְרוֹ קָרְבוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲבָל לֹא בְחָרוּ, רָחַב הַזְּוֹנָה קָרְבָהּ אֲבָל לֹא בְחָרָהּ, אֲשֶׁרִיהֶם אֵלוּ שֶׁקְּרָבוּ אֵף עַל פִּי שְׁלֵא בְחָרוּ.

מטרונה שאלה לרבי יוסי אמרה ליה אלהכון מאן הוא בעי מקרב, הביא לפניך כלכלה של תאנים והיתה בוררת יפה ובוררת ואוכלת. אמר לה את ידעת לברר הקדוש ברוך הוא אינו יודע לברר, מאן דהוא חמי עובדוי טבין הוא בחר ביה ומקרב ליה. רבי נחמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק לא כל הקרוב קרוב ולא כל הרחוק רחוק, יש נבחר ונדחה ונתקרב, יש נבחר ונדחה ולא נתקרב. אהרן נבחר (שמואל א ב, כח): ובחר אתו מכל שבטי ישראל לי לכהן, ונדחה, (דברים ט, כ): ובאהרן התאנף ה', וכתוב (שמות כח, א): ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך, שאול נבחר (שמואל א י, כד): הראיתם אשר בחר בו ה', ונדחה, (שמואל א טו, יא): נחמתי כי המלכתי את שאול וגוי, ולא נתקרב, (שמואל א טו, א): ואני מאסתיו ממלך על ישראל. דוד נבחר (תהלים עח, ע): ויבחר בְּדוֹד עֲבָדוֹ, ונדחה, (שמואל ב טו, טז יז): ויצא המלך וכל ביתו ברגליו וגוי וכל העם ברגליו ויעמדו בית המרחק, רבי יהושע בן לוי אמר נדוהו, אף על פי כן קבל עליו נדויו, הדא הוא דכתיב (שמואל ב טו, ל): ודוד עלה במעלה הזיתים עלה ובוכה וראש לו חפוי, ונתקרב.

אמר רבי יודן עירא היאירי רבו של דוד קרבו, הוא שדוד אומר (תהלים קיט, עט): ישובו לי יראיך וידעי עדתיך, ידעו כתיב, עירא היאירי היה רבו וקרבו. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר ששה הם שנבחרו, כהנה, לוי, ישראל, מלכות בית דוד, ירושלים, בית המקדש. כהנה מנין, דכתיב (שמואל א ב, כח): ובחר אתו מכל שבטי ישראל לי לכהן. לוי מנין, שנאמר (דברים יח, ה): כי בו בחר ה' אלהיך. ישראל מנין, שנאמר (דברים ז, ו): בך בחר ה' אלהיך. מלכות בית דוד מנין, שנאמר (תהלים עח, ע): ויבחר בְּדוֹד עֲבָדוֹ. ירושלים מנין, שנאמר (מלכים א יא, לב): העיר אשר בחרתי בה. בית המקדש מנין, דכתיב (דברי הימים ב ז, טז): בחרתי והקדשתי את הבית הזה. אמר דוד, אשרי מי שהקדוש ברוך הוא בחר בו ואשרי מי הוא שקרבו, ואיזהו אשרי בכפלים מי שהקדוש ברוך הוא בחר בו וקרבו, ואיזה זה, זה אהרן ולוי, אהרן מנין שנאמר: ובחר אתו מכל שבטי ישראל לי לכהן, ומנין שהקריבו שנאמר: ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. לוי, בחר בו הקדוש ברוך הוא, שנאמר: כי בו בחר ה' אלהיך, ומנין שהקריבו, שנאמר: הקרב את מטה לוי והעמדת, ועליהם הכתוב אומר (תהלים סה, ה): אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך, כמה דתימא (במדבר ג, ז): ושמרו את משמרתו ואת משמרת כל העדה וגוי. (תהלים סה, ה): נשבעה בטוב ביתך, שהיו אוכלים מן המעשרות שהיו מביאים לבית, כמה דתימא (במדבר יח, כא): ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה וגוי.

והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו (במדבר ג, ו), ושרתוהו בעבודתו וימנה מהם גזברין ואמרכלין, ושרתו אתו, עליהם הכתוב אומר (תהלים קא, ו): עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הלך בדרך תמים הוא ושרתני וגוי (במדבר ג, ז ח): ושמרו את משמרתו וגוי ושמרו את כל כלי אהל מועד וגוי, שהיו חונים סביב למשכן והם היו נושאים פליו וטוענים אותם, (במדבר ג, ט): ונתתה את הלויים לאהרן וגוי, יכול ושרתוהו בעבודתו, שיעשו לו מלאכתו, תלמוד לומר (במדבר ג, יב): ואני הנה לקחתי וגוי לי הלויים וגוי

(במדבר יח, ו) : נתנים לה', לשם הם מסורים, לפהנים ולא לעשות מלאכתו, שהיו שוערים ומשוררים ושומרון כל כלי אהל מועד ונושאים אותם וטוענים אותם, (במדבר ג, ט) : ואת אהרן ואת בניו תפקד וגו', כשם שנצטוו הלויים כן נצטוו הפהנים על עבודתם, וככלם על ידי משה, (במדבר ג, ט) : והזר הקרב יומת, הרי זה עונש.

ד וידבר ה' אל משה לאמר, ואני הנה לקחתי וגו' (במדבר ג, יא יב), ואני בשמחה, הנה ברצון, דברי רבי ישמעאל. אמרו לו תלמידיו רבנו, לפי שהוא אומר (בראשית ו, יז) : ואני הנני מביא את המבול מים, שומע אני יש שמחה לפני המקום, אמר להם יש שמחה לפני המקום כשיאבדו מכעיסיו, וכן הוא אומר (משלי יא, ט) : בטוב צדיקים תעלץ קריה וגו', ואומר (תהלים ג, ח) : שני רשעים שפרת וגו', ואומר (תהלים ג, ט) : לה' הישועה וגו', ואומר (תהלים י, טז) : ה' מלך עולם ועד אבדו וגו', ואומר (תהלים קד, לה) : יתמו חטאים וגו', ואומר (משלי יא, ט) : יבאבד רשעים רנה. רבי נתן אומר : ואני מוסיף אני על חבתו, הנה בשמחה, וכן הוא אומר (שמות ד, יד) : וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראדך ושמת בלב. ורבנן אמרי כל מקום שנאמר בו ואני, כביכול הקדוש ברוך הוא ובית דינו, ובנין אב שבכלם (מלכים א כב, כג) : וה' דבר עליך רעה.

ה תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל (במדבר ג, יב), בתחלה היתה העבודה בבכורות, ולפי שקלקלו בעגל זכו לזים על שלא טעו בעגל לכנס תחתיהם, (במדבר ג, יג) : כי לי כל בכור וגו' כמה דתימא (שמות יג, ב) : קדש לי כל בכור וגו' (במדבר ג, יג) : לי יהיו אני ה', לפי שהוא אומר (במדבר ג, יב) : ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור, שומע אני מהיום ההוא ואילך לא יהיו הבכורות קדושים, תלמוד לומר : יהיו, מלמד שהם צריכים פדיון.

ו במדבר סיני לאמר (במדבר ג, יד), הן הוא דכתיב (תהלים סח, ז) : אלהים מושיב יחידים ביתה, אמר הקדוש ברוך הוא אף על פי שבני אדם בעולם הנה יהיו יחידים אלא הפריתי אותן והרפיתי אותן ועשיתים בתים שישבו בהן בעולם הנה, כיצד, דוד הנה יחיד ועשיתי אותו בית, שנאמר (ירמיה כא, כב) : בית דוד פה אמר ה'. ואהרן הנה יחיד ועשיתי אותו בית, שנאמר (תהלים קלה, כ) : בית הלוי ברכו את ה' (תהלים קלה, יט) : בית אהרן ברכו את ה'. ואף ישראל יחידים היו, שנאמר (שמואל ב ז, כג) : ומי כעמד כישראל גוי אחד בארץ וגו', והרבה אותן האלהים, שנאמר (דברים א, ט) : ה' אלהיכם הרבה אתכם וגו', הוי : מושיב יחידים ביתה.

דבר אחר, אלהים מושיב וגו', שאלה מטרונה אחת לרבי יוסי בן חלפתא אמרה לו הכל מודים שבששת ימים ברא אלהים את העולם, מששה ולקאן מהו עושה, אמר לה מעלה סלמות ומוריד סלמות, פלוני שהיה עשיר ועני ופלוני שהיה עני ועשיר, שנאמר (שמואל א ב, ז) : ה' מוריש ומעשיר

וגוי. רבי ברכיה אומר לא השיבה כן, אלא כך אמר לה מזוג בעולמו זויגים ואומר פלוני ישא פלונית ופלונית תנשא לפלוני ומושיבן בביתהו. אמרה לו יכולה אני לזוג אלף ביום אחד, שתק רבי יוסי והלך לו, מה עשתה, הביאה אלף עבדים ואלף שפחות וזוגתן זה לזה, אמרה להם פלוני ישא פלונית ופלונית תנשא לפלוני, כיון שנכנסו עמהן בלילה נפלה קטטה ביניהן ועמדו והכו את אלו, לבקר הלכו אצלה דין רישיה פצוע, ודין ידיה פצוע. שלחה בשביל רבי יוסי וספרה לו המעשה, אמר לה אם הדבר הזה קל הוא בעיניך קשה לפני המקום פקריעת ים סוף, הדא הוא דכתיב: אלהים מושב יחידים ביתה וגוי, מהו אלהים מושב יחידים, הקדוש ברוך הוא יושב ודן אותם ומביא זה ממקום אחד וזה ממקום אחר ומושיבן בבית אחד. מוציא אסירים בפשרות, שהוא מוציאן מבתיהם אסירים בעל כרחן ומזוגן. בפשרות, אם אינו זוכין בזכין, ואם זכו משוררין.

דבר אחר, אלהים מושב יחידים ביתה, שהוא מזוג לכל אחד ואחד כמותן.

דבר אחר, אלהים מושב, מי שהוא נושא אשה הגונה לו הקדוש ברוך הוא עושה אותן בתים, ואין יחיד אלא לשון גדלה, כמה דתימא [\(בראשית כו, ט\)](#): כמעט שכב אחד העם, ואומר [\(שמואל ב, כג\)](#): ומי כעמד פישראל גוי אחד בארץ, והוא מוציא מהם בנים בעלי תורה, אסירים ומכשירים, הוי: מוציא אסירים בפשרות. [\(תהלים סח, ז\)](#): אך סוררים, אבל מי שאינו נושא אשה הגונה לו, יוצאין מהם בנים עמי הארץ, הדא הוא דכתיב [\(תהלים סח, ז\)](#): שכנו צחיחה, ואין צחיחה אלא לשון צמא, כמה דתימא [\(ישעיה ה, ג\)](#): צחה צמא, ומה שאמר הכתוב: צחיחה, שהן צמאים בלא תורה, היך מה דתימא [\(עמוס ה, א\)](#): לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה', דבר אחר, אלהים מושב יחידים, מי היה זה עמרם ויוכבד, בזכות להוציא אסירים בפשרות, אלו ישראל, שהיו משעבדים במצרים. מה עשה הקדוש ברוך הוא זוג יוכבד לעמרם בכדי שיעמד מהם גואל ויגאל ישראל.

דבר אחר, אלהים מושב יחידים, אלו ישראל, שירדו יחידים למצרים בשבעים נפש, ועשאן הקדוש ברוך הוא בתים, שנאמר [\(שמות א, ז\)](#): ובני ישראל פרו וישרצו וגוי, מוציא אסירים בפשרות, על שהרחיקו עצמן מן הזנות הוציאן ממצרים, וכן שלמה אומר [\(שיר השירים ד, ב\)](#): גן נעול אחתי כלה וגוי, גן נעול, אלו הבתולות, גל נעול, אלו נשי האנשים, מעין חתום, אלו הפנויות. אמר להם הקדוש ברוך הוא בזכותם אני גואל את בני, הדא הוא דכתיב אחריו [\(שיר השירים ד, ג\)](#): שלחך פרדס רמונים, בזכות כן שלחך [\(שמות יג, ג\)](#): ויהי בשלח פרעה, הוי: בזכות הנשים כשרות יצאו ישראל ממצרים, לכך נאמר: מוציא אסירים בפשרות.

דבר אחר, מוציא אסירים בפשרות, מהו בפשרות, אלא כיון שיצאו ישראל ממצרים לא יצאו אלא בפשרות, אמר רבי עקיבא לא הוציאם

אֵלֶּא בְּחֵדֶשׁ כָּשֶׁר לְצֵאת, לֹא בְּתִמוּז מִפְּנֵי הַשָּׂרֵב, וְלֹא בְּטִבֵּת מִפְּנֵי הַצָּנָה,
אֵלֶּא בְּנִיסָן שֶׁהוּא כָּשֶׁר לְצֵאת בּוֹ לְדָרֶךְ, לֹא חֲמָה קָשָׁה וְלֹא צָנָה קָשָׁה, וְאִם
תֹּאמַר תִּשְׁרִי הָרִי יֵשׁ בּוֹ עוֹנוֹת גְּשָׁמִים, הֲוִי : בְּכוֹשְׁרוֹת.

דָּבָר אַחֵר, בְּכוֹשְׁרוֹת, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּכוֹשְׁרוֹת, אוֹתָן שֶׁהֵיוּ בּוֹכִין, אֵלוֹ
יִשְׂרָאֵל וּמֹשֶׁה (שְׁמוֹת ב, ו) : וְהִנֵּה נֶעַר בְּכָה, וְכֹן (שְׁמוֹת ב, כג) : וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְגוֹ', הָרִי הֵם מְשׁוֹרְרִין עֲכָשׁוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טו, א) : אִזּוֹ יִשְׁרִי מֹשֶׁה וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל, הֲוִי : בְּכוֹשְׁרוֹת.

דָּבָר אַחֵר, בְּכוֹשְׁרוֹת, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּכִיָּה וְשִׁירָה יֵשׁ כָּאֵן,
הַמְצָרִיִּים בּוֹכִים מִפְּנֵי שֶׁהֵיוּ בְּזוּזִים, שֶׁבְּזוּזִים יִשְׂרָאֵל וְרִיקְנוֹ בְּתִיָּהֶם,
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, לו) : וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם, וַיִּשְׂרָאֵל הָיוּ מְשׁוֹרְרִים, שֶׁהֵיוּ
טְעוּנִים בְּזַת שׁוֹנְאִיָּהֶם, הֲוִי : בְּכוֹשְׁרוֹת.

דָּבָר אַחֵר, אֲדוּנוֹ שֶׁל עֶבֶד בּוֹכָה שֶׁבָּרַח עֲבָדוֹ לְפָנָיו, וְעֶבֶד מְשׁוֹרֵר שֶׁנִּפְּנָה מִן
הַשְּׁעֵבּוּד, כִּדְ הַמְצָרִיִּים בּוֹכִין שֶׁבָּרְחוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יד, ה) : וַיִּגְדֹּ
לְמַלְךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעַם, וַיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה שֶׁנִּפְּנּוּ מִן הַשְּׁעֵבּוּד,
הֲוִי : בְּכוֹשְׁרוֹת.

דָּבָר אַחֵר, בְּאִיזָה זְכוּת יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אָמַר רַבִּי חֵילְפִי בְּזְכוּת
יַעֲקֹב, שֶׁנֶּאֱמַר : בְּכוֹשְׁרוֹת, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר (הוֹשַׁע יב, ה) : וַיִּשָּׂר אֶל מְלֶאֶךְ וַיִּכַּל
בְּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ.

דָּבָר אַחֵר, בְּכוֹשְׁרוֹת, רַבּוֹתֵינוּ אוֹמְרִים בְּזְכוּת הַנְּשִׁים, הָאֵמָהוֹת הַכְּשׁוֹרוֹת,
שֶׁנֶּאֱמַר : בְּכוֹשְׁרוֹת. בְּכֶשֶׁרוֹן אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֵלֶּא בְּכוֹשְׁרוֹת, בְּנִפּוֹת
וּכְשׁוֹרוֹת.

דָּבָר אַחֵר, בְּכוֹשְׁרוֹת, בְּזְכוּת הַכְּשָׁרִים שֶׁהֵיוּ בָּהֶם יֵצְאוּ, וּמִי הָיוּ הַכְּשָׁרִים
שֶׁהֵיוּ בָּהֶם, אֵלֶּא זֶה שֶׁבְּטוֹ שֶׁל לְוִי, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים בְּמִצְרַיִם, שֶׁבְּטוֹ שֶׁל לְוִי הָיוּ עוֹבְדִין לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְלִין
עֲצָמוֹ, לְפִיכֶךְ מֹשֶׁה מְקַלְסֵן בְּסוּף מִיתָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג, ט) : כִּי שָׁמְרוּ
אֲמַרְתֶּךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ, הֲוִי : בְּזְכוּת הַכְּשָׁרִים שֶׁבָּהֶם יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם.

דָּבָר אַחֵר, בְּכוֹשְׁרוֹת, בְּזְכוּת מֶה יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן לְוִי מִפְּנֵי שֶׁצָּפָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהֵם עֲתִידִין לַעֲשׂוֹת לוֹ מִשְׁכָּן,
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כט, מו) : וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם, עַל מְנַת (שְׁמוֹת כט, מו) : לְשִׁכְנִי בְּתוֹכְכֶם, הֲוִי : לֹא יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם אֵלֶּא בְּזְכוּת הַמִּשְׁכָּן. וְשֶׁבְּטוֹ שֶׁל לְוִי בְּזְכוּת מֶה יֵצְאוּ, שֶׁמָּא בְּזְכוּת
אֶהֱל מוֹעֵד יֵצְאוּ אֵף הֵם, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לְוִי, לֹא, אֵלֶּא בְּזְכוּת עֲצָמוֹ
יֵצְאוּ, לְפִיכֶךְ כֵּיוֹן שֶׁהוּא בָּא לְמַנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרֹאשׁ הַסֵּפֶר הוּא מְזַכֵּיר
אֶהֱל מוֹעֵד וַיִּצְיֵאת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָר א, א) : וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר
סִינַי בְּאֶהֱל מוֹעֵד, מְזַכֵּיר מִיָּד (בְּמִדְבָר א, א) : לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לְהוֹדִיעֶךָ

שְׁלֹא יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֲלֵא בְזָכוֹת אֵהֵל מוֹעֵד, אֲבָל בְּנֵי לִוִי שִׁיֵּצְאוּ
בְזָכוֹת עֲצֻמוֹ, כִּינּוֹן שֶׁהוּא בָּא לְמִנוּחַן אֵינוֹ מְזַכֵּיר בְּפֶרֶשְׁתוֹן לֹא אֵהֵל מוֹעֵד
וְלֹא יֵצְיֵאת מִצְרַיִם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי
לֵאמֹר.

א פֶּקֶד אֶת בְּנֵי לִוִי (במדבר ג, טו), לְהֵלֵךְ הוּא אוֹמֵר (במדבר א, מט): אִךְ אֶת מִטָּה
לִוִי וּגּוֹי, וְכֹאֵן הוּא אוֹמֵר: פֶּקֶד אֶת בְּנֵי לִוִי, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר שְׁלוֹם
לְטוֹבַתָּן שֶׁל בְּנֵי לִוִי לֹא נִמְנוּ עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵת מוֹצֵא שִׁישְׂרָאֵל שִׁיֵּצְאוּ
מִמִּצְרַיִם לֹא נִכְנסוּ לְאֶרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יד, כט): בְּמִדְבַּר הַזֶּה יִפְלוּ פְגָרֵיכֶם
וּגּוֹי, וְאֵלוֹ נִמְנָה שֶׁבֵט לִוִי עִמָּהֶם הָיוּ בְּגִזְרָה, שֶׁכָּךְ אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
(במדבר יד, כט): וְכָל פְּקֻדֵיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים וּגּוֹי, אֲבָל לֹא נִמְנוּ
עִמָּהֶם וְנִכְנסוּ לְאֶרֶץ. וְלָמָּה זָכוּ שֶׁנִּכְנסוּ כָּלֵן לְאֶרֶץ, לְפִי שֶׁכָּשֶׁם שֶׁהָיוּ
צְדִיקִים בְּמִצְרַיִם כָּךְ הָיוּ צְדִיקִים בְּמִדְבַּר וְנִתְּנוּ נַפְשָׁם עַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, וְאִימְתִי עָשׂוּ כֵן, בְּשַׁעַה שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה, מֵה כְּתִיב (שמות לב,
כו): וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וּגּוֹי, וַיְכַשֵּׁם שֶׁעָמְדוּ בִּימֵי מֹשֶׁה כָּךְ בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ הָיוּ מְלַמְּדִים יִשְׂרָאֵל שִׁיעֲבָדוּ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע כד, לא): וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וּגּוֹי, מִי הָיוּ
הַזִּקְנִים הַהֵלֵךְ, רַבִּי יְהוּדָה הֵלֵךְ בְּשֵׁם רַבּוֹתֵינוּ אֲמַר אֵלוֹ הָיוּ בְּנֵי לִוִי. רַבִּי
בְּרַכְיָה בֶּן רַבִּי חֵלְבִי בְּשֵׁם אַבָּא סְמוּקִיד אֶלְדִּד וּמִיִּדְד הָיוּ, נִמְצְאָת אוֹמֵר
שֶׁהָאֲרִיכוּ יָמִים אַחַר יְהוֹשֻׁעַ. וּמִנִּין שֶׁנִּכְנס שֶׁבֵט לִוִי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר
(במדבר כו, סה): כִּי אֲמַר ה' לָהֶם מוֹת יָמֵתוּ בְּמִדְבַּר, אֵלוֹ הָיוּ יִשְׂרָאֵל, (במדבר
כו, סה): וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן, מִן הַמְּשַׁמְעֵ
שֶׁל מְקַרָּא אֶתְהָ שׁוֹמֵעַ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּיִיר אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה
וַיְהוֹשֻׁעַ, אֵינוֹ כֵן, אֲלֵא אֶתְהָ קוֹרָא וּמוֹצֵא שֶׁנִּכְנס אֶלְעֶזֶר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן
וְעַל יָדוֹ נִתְחַלְקָה הָאֶרֶץ לְכָל שֶׁבֵט וְשֶׁבֵט מִבְּנֵיהֶן שֶׁל אוֹתָן שִׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם,
שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע יט, נא): אֵלֶּה הַנְּחֻלַּת אֲשֶׁר נָחֲלוּ אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן
וּגּוֹי, מֵהוּ כֵן, שֶׁכִּינּוֹן שֶׁאֲמַר: וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב וּגּוֹי, וְאֶת
מוֹצֵא שֶׁנִּשְׁתַּיִיר אֶלְעֶזֶר, אֲלֵא בָּא אֶלְעֶזֶר לְלַמֵּד עַל שֶׁבֵטוֹ, כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנס הוּא
כֵן נִכְנסוּ הֵם, כִּהְיָא דְתַנְיִין [בְּרִייתָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל מִדָּה ח]: כָּל דְּבַר שֶׁהָיָה
בְּכָלֵל וַיֵּצֵא מִן הַכָּלֵל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצֻמוֹ יֵצֵא אֲלֵא לְלַמֵּד עַל הַכָּלֵל
כָּלוֹ יֵצֵא, וְאִף אֶלְעֶזֶר הָיָה בְּכָלֵל שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִזְרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: מוֹת יָמֵתוּ
בְּמִדְבַּר, וַיֵּצֵא מִכָּלֵל שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצֻמוֹ יֵצֵא, אֲלֵא לְלַמֵּד
עַל הַשֶּׁבֵט, אִם אֶתְהָ אוֹמֵר שֶׁלֹּא נִכְנס כָּל הַשֶּׁבֵט אִף אֶלְעֶזֶר לֹא נִכְנס, וְאִם
אֶת אוֹמֵר שֶׁנִּכְנס, אִף כָּל הַשֶּׁבֵט נִכְנס.

אֲמַר רַבִּי תַנְחוּמָא בַּר רַבִּי אַבָּא, אֲנִי שְׂאֵלְתִי וְלִמְדַתִּי אוֹתְהָ לְפָנַי רַבִּי אַבָּא
הוֹנָא הַכֹּהֵן בַּר רַבִּי אֲבִין וְאִמְרַתִּי לוֹ תִּדְעֵ לָךְ שֶׁנִּכְנסוּ כָּל שֶׁבֵט לִוִי לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתִּי לוֹ מִן הַמְּקַרָּא: אֵלֶּה הַנְּחֻלַּת אֲשֶׁר נָחֲלוּ אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן וּגּוֹי,
וְאֲמַר לִי כָלוּם נְגִזְרָה הַגִּזְרָה אֲלֵא עַל בְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה, נִמְצְאָת אוֹמֵר מִי
שֶׁהָיָה פְחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה נִכְנס, אֲמַר שֶׁהָיָה אֶלְעֶזֶר פְּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים.
וְאִמְרַתִּי לוֹ הָרִי אָנוּ מוֹצְאִים שֶׁהָיָה נְשׁוּי אִשָּׁה עַד שֶׁהוּא בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר
(שמות ו, כה): וְאֶלְעֶזֶר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל לוֹ לְאִשָּׁה, וְאֲמַר לִי

רבי הונא אומר אני שהיה בן עשר שנים, כלום הייתה הגזרה אלא על בן עשרים, ואמרתי לו והרי היה עד שלא נגזרה גזרה משמש באהל מועד, שנאמר [\(במדבר ד, טו\)](#): ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן וגוי, ומצינו שלא היה רשות לאחד מן הכהנים לכנס ולשמש באהל מועד אלא אם כן היה לו בן שלשים שנה, שנאמר [\(במדבר ד, לט\)](#): מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה וגוי, הוי נמצאנו למדים שהיה אלעזר עד שלא נגזרה הגזרה בן שלשים שנה או יותר, מיד הודה לו רבי הונא לרבי תנחומא שנכנסו כל שבט לוי לארץ, לפיכך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה הואיל שישראל אין נכנסין ושבטו של לוי נכנסין, כשתבוא למנותן עשה הפרש בין ישראל לביניהם, הדין הוא דכתיב [\(במדבר א, מט\)](#): אך את מטה לוי לא תפקד וגוי, אי אתה מונה אותם עם ישראל אבל אתה מונה אותן לעצמן, הדין הוא דכתיב [\(במדבר ג, טו\)](#): פקד את בני לוי וגוי.

ח כל זכר [\(במדבר ג, טו\)](#), למה כל זכר, ואינו מזכיר כל נקבה, מפני שכבודו של הקדוש ברוך הוא עולה מן הזכרים, אמר דוד [\(תהלים קכו, ג\)](#): הנה נחלת ה' בנים שְׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן, הנה נחלת ה' בנים, אלו הזכרים, ואם באו הנקבות אף הן שְׂכָר. [\(במדבר קכו, ג\)](#): מבן חדש ומעלה תפקדם, למה מבן חדש ומעלה, וכי מבן חדש יכולים לשמר אהל מועד, הרי הוא עצמו מבקש למי שישמרנו, ולמה הוא מונה מבן חדש.

אמר רבי הונא הכהן בשם רבי שמואל בר זעירא, בשביל לכפל להם שְׂכָר, למה, שאתה מוצא שאינו קרבים לשרת אלא מבן שלשים שנה, ולמה הוא מונה אותן מבן חדש, אלא שיהיו מקבלים שְׂכָר ובאים עד שהם מבן חדש.

אמר רבי הונא הכהן אמר רבי שמואל בר זעירא את מוצא כתוב בשמואל [\(שמואל א ז, טו\)](#): וישפט שמואל את ישראל כל ימי חייו, וכי כל ימי חייו שפט שמואל את ישראל, והרי כל ימי חייו לא היו אלא חמשים ושתים שנה, ואתה מוצא שתים שהיה יונק, וארבעים שנה שהיה עלי קים ושופט, בהם לא היה שמואל יכול לשפט לפני רבו, ושתים שנים שמלך שאול, הרי ארבעים ושתים, נשתייר שם עוד עשר שנים, הוי לא נשא נשואן של ישראל אלא עשר שנים, וכתיב: וישפט שמואל את ישראל כל ימי חייו, אלא אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכתוב עליו כל ימי חייו, שיקבל שְׂכָר כל ימים שהיה בעולם. ואף שבט לוי אמר הקדוש ברוך הוא למשה שימנה אותן מבן חדש ומעלה, כדי שיהיה מתחשב להם עד שהם מבן חדש, הוי: מבן חדש ומעלה תפקדם.

דבר אחר, מבן חדש, אמר רבי יהודה הלוי בר רבי שלום, למוד הוא הקדוש ברוך הוא להיות מונה בשבט הזה בכל מקום עד שהם קטנים, מנין, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב שיירד למצרים אותה שעה ספר את בניו, נמצאו כלם ששים וששה, שנאמר [\(בראשית מו, כו\)](#): כל נפש ששים ושש, ושני בניו של יוסף ויוסף, הרי ששים ותשעה, והוא אומר [\(בראשית מו, כז\)](#): כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, אמר רבי

שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן לְמוּד הוּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִנּוֹת הַשַּׁבָּט הַזֶּה עַד שֶׁהֵם בְּמַעֲי אִמּוֹן.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה הַכְהֵן בֶּר רַבִּי הַשָּׁרְף הַזֶּה אֵינּוּ מְסַפֵּיק לְצֵאת עַד שֶׁמִּסְפָּגִין אוֹתוֹ, כִּי יוֹכְבֵד הִיְתָה אִמָּה מְעַבְרַת בָּהּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְהִיְתָה בְּמַעֲי אִמָּה וְנִמְנָתָה עָלֶיהָ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ עַד שֶׁאִמָּה נִכְנָסַת לְפִתַח מִצְרִים יִלְדָה אוֹתָהּ, לְפִיכֵךְ נֶאֱמַר עָלֶיהָ [\(דברים י, כב\)](#) : בְּשַׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרִימָה, וְאִי מִבְּנֵי בְנֵיהָ אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא : כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וְנִמְעָלָה תִּפְקָדִים, לָמָּה הוּא כֵּן, לְפִי שֶׁהַשַּׁבָּט הַזֶּה חָבִיב הוּא לְעוֹלָם לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִכָּל הַשַּׁבָּטִים לֹא נִבְחַר אֶלָּא הַשַּׁבָּט הַזֶּה בְּלִבָּד, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמואל א ב, כח\)](#) : וַיִּבְחַר אֹתוֹ מִכָּל שַׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִי לְכֹהֵן.

אָמַר רַבִּי לוי אֵת מוֹצֵא דְבָרִים הַרְבֵּה בָּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם וַיִּבְרַר לוֹ אֶחָד מֵהֶם, בָּרָא שְׁבַעַה יָמִים וַיִּבְחַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר [\(בראשית ב, ג\)](#) : וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשַּׁבְעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ. בָּרָא שְׁנַיִם וַיִּבְרַר לוֹ אֶחָד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא כה, ב\)](#) : וְשַׁבְתָּהּ הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה'. בָּרָא שְׁבַעִים וַיִּבְרַר לוֹ אֶחָד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא כה, ז\)](#) : וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה. בָּרָא אֶרְצוֹת וַיִּבְרַר לוֹ אֶחָד מֵהֶם, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים יא, יב\)](#) : תִּמִּיד עֵינֵי ה' אֶלְהֵיךָ בָּהּ. וְכֵן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא אוֹתָהּ אֶרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(יואל ד, ב\)](#) : וְאֵת אֶרֶץ חִלְקוֹ. בָּרָא רְקִיעִים וַיִּבְרַר לוֹ אֶחָד מֵהֶם, זֶה עֲרְבוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים סח, ה\)](#) : סִלּוּ לְרֹכֵב בְּעֲרְבוֹת. בָּרָא אֲמוֹת וַיִּבְרַר לוֹ אֶחָד מֵהֶם, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים יד, ב\)](#) : וַיִּבֶד בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה. בָּרָא שַׁבְטִים וַיִּבְרַר לוֹ אֶחָד מֵהֶם, זֶה שַׁבָּט לוי, שֶׁנֶּאֱמַר : וַיִּבְחַר אֹתוֹ מִכָּל שַׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. לְפִיכֵךְ אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה שֶׁיִּפְקָדִים מִבֶּן חֹדֶשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִחֲבָבֵן בְּיֹתֵר. אֵיִתִּיבִין אִם טַעֲמִים אֵלּוּ הִיָּה צָרִיךְ לְמִנּוֹתֵן מִבֶּן יוֹם אֶחָד, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה לָמָּה צָרִיךְ לְמִנּוֹתֵם מִבֶּן חֹדֶשׁ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בֶּן יוֹם בֶּן קִימָא אֲבָל בֶּן חֹדֶשׁ יָדוּעַ שֶׁהוּא בֶּן קִימָא, לְפִיכֵךְ מִבֶּן חֹדֶשׁ וְנִמְעָלָה תִּפְקָדִים.

דָּבָר אַחֵר, לָמָּה נִמְנוּ מִבֶּן חֹדֶשׁ לְפִי שֶׁלֹּא נִמְנוּ הַלְוִיִּם מִבֶּן חֹדֶשׁ אֶלָּא לְפָדוֹת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל, וְכַשֵּׁם שֶׁהַבְּכוֹרִים נִפְדִּים מִבֶּן חֹדֶשׁ כִּי הַלְוִיִּם נִמְנוּ מִבֶּן חֹדֶשׁ.

ט וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל פִּי ה' וְגו' [\(במדבר ג, טז\)](#), אָמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵתָּה אוֹמֵר לִי שֶׁאִמָּנָה אוֹתֵן מִבֶּן חֹדֶשׁ, יָכוֹל אֲנִי לְהִיּוֹת מִחֲזָר וּמִסָּבֵב בְּחֻצְרוֹתֵיהֶם וּבִתְוֹךְ בְּתִיחֶם וְלִסְפֹּר כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁאֵת אוֹמֵר לִי : כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וְנִמְעָלָה תִּפְקָדִים, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת עוֹשֶׂה שְׁלֵף וְאֲנִי עוֹשֶׂה שְׁלִי.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַלְוִי בֶּר רַבִּי שְׁלוֹם הִיָּה מֹשֶׁה הוֹלֵךְ וְעוֹמֵד לוֹ עַל פִּתְחַי אֶהְלִיחֶם וְהַשְׁכִּינָה מְקַרְבָּת וְאוֹמֵר לוֹ חֲמֹשֶׁה תִּינּוּקִים יֵשׁ בְּבֵית הַזֶּה,

חמשה תינוקים יש באהל הזה, עשרה תינוקים יש באהל הזה, הדיא הוא דכתיב (במדבר ג, טו): ויפקד אתם משה על פי ה' וגו', כשם שהשכינה אומרת לו.

י ויהיו אלה בני לוי בשמתם וגו' (במדבר ג, יז), אמר רבי אבהו כל מקום שנאמר: אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים, כאן שנאמר: ויהיו אלה בני לוי בשמתם, מה פסל, פסל בכורי ישראל על שעבדו לעגל. (במדבר ג, יח): ואלה שמות בני גרשון וגו', ראה כמה חביבין הלויים, שנתעסק הקדוש ברוך הוא בכל משפחות שלהם למנות שמותם, מה שלא עשה כן בישראל, הדיא הוא דכתיב: ואלה שמות בני גרשון למשפחתם וגו', וכן (במדבר ג, יט): ובני קהת וגו', וכן (במדבר ג, כ): ובני מררי למשפחתם וגו', אמרו רבותינו (תוספתא תענית ג-ב): אלו שמונה משמרות שהתקין משה מפי הקדוש ברוך הוא עד שעמד דוד ועשה אותן עשרים וארבעה לכהנה ולויה.

יא לגרשון משפחת הלבני וגו' (במדבר ג, כא), למה צריך לחזור משפחותיהם והלוא כבר אמורים למעלה, למה צריך הכתוב לכך, לפי שהוא אומר (במדבר ג, ב ד): ואלה שמות בני אהרן הבכור וגו' וימת נדב וגו', אף על פי שהיו לאהרן ארבעה בנים לא העמידו משפחות אלא השנים אלעזר ואיתמר, וכול אף בלויים כן, אף על פי שהיו לגרשון שני בנים ולקחת ארבעה בנים ולמררי שני בנים שמא לא העמידו כלם משפחות, לכך חזר הכתוב כשבא למנות בניהם גרשון וקהת ומררי, חשב שהעמידו כל בניהם משפחות שהיו כלם צדיקים. חביבין בני לוי שנתעסק המקום בכל משפחה ומשפחה מהן במנינם ובמקומם ובנשיאיהם ובעבודתן במשכן. בני גרשון, מהו אומר (במדבר ג, כב): פקדיהם במספר כל זכר וגו', הרי שנתעסק הכתוב במנין בני גרשון (במדבר ג, כג): משפחת הגרשני אחרי המשכן יחנו ימה, הרי מקומן, (במדבר ג, כד): ונשיא בית אב אלכסוף וגו', הרי נשיא שלהם, (במדבר ג, כה כו): ומשמרת בני גרשון וגו' וקלעי החצר וגו', הרי עבודתן במשכן. וכן מונה הכתוב בבני קהת, הדיא הוא דכתיב (במדבר ג, כז): ולקחת משפחת העמרמי וגו', הרי שהודיע הכתוב בבני קהת שהעמידו כלם משפחות, שלא נתפלה אחד מהם, (במדבר ג, כח): במספר כל זכר וגו', הרי מנינם. למה פרש הכתוב במספר בני קהת: שמרי משמרת הקדש, מה שלא נאמר לא במספר בני גרשון ולא במספר בני מררי, וכי בני קהת מן חדש ומעלה שומרים משמרת הקדש, והלוא עד שהיה בן שלשים לא היה כשר לעבודה, למה עשה כן, לפי שהיה הארון מכלה בבני קהת והיה ממעטן, שהיה מקצר ימיהם ואף על פי כן מחבת הקדש היו רצים בני קהת אחריו, לפיכך העלה עליהם שכר כאלו מן חדש נכנסו לשמש, כמו שכתוב בשמואל הרמתי (שמואל א ז, טו): וישפט שמואל את ישראל כל ימי חייו, אף הוא היה מבני קהת. (במדבר ג, כט): משפחת בני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה, הרי מקומן, (במדבר ג, ל): ונשיא בית אב וגו', הרי נשיא שלהם, (במדבר ג, לא): ומשמרתם הארון וגו', הרי עבודתן בקדש, (במדבר ג, לב): ונשיא נשיאי הלוי וגו', למה חשב בבני קהת שני נשיאים, לפי שמקחת

יָצְאוּ כַּהֲנִים וְלוֹיִם, מֵעִמָּרֶם יֵצְאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, בְּנֵי מֹשֶׁה הָיוּ לוֹיִם וּבְנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנִים, וְלִכְךָ חָשַׁב אֶלְעָזָר שֶׁהָיָה מִן הַכַּהֲנִים וְהוּא הָיָה אֲמֻרָה עַל הַלוֹיִם שֶׁל בְּנֵי קָהָת, וְגַם הוּא הָיָה נוֹשֵׂא מַעְבֹּדֶת הַקֹּדֶשׁ עִם בְּנֵי קָהָת, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(במדבר ד, טו\)](#): וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן וְגו', וְלָמָּה לֹא חָשַׁב אֵימָר הֲלוֹא עַל יְדוֹ הֵיטֵה מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מֶרְרִי לָמָּה לֹא מָנְאוּ עִמָּהֶם לְנִשְׂיָא כְּמוֹ שֶׁמָּנָה אֶלְעָזָר לְנִשְׂיָא עִם בְּנֵי קָהָת, לְפִי שֶׁאֵימָר לֹא הָיָה מִשְׁתַּף בְּעִבּוּדֶת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מֶרְרִי לִכְךָ לֹא מָנְאוּ לְנִשְׂיָא עִמָּהֶם, אֲבָל אֶלְעָזָר שֶׁהָיָה שֹׁתֵף בְּמִשְׁאֵן עִם בְּנֵי קָהָת, לִכְךָ מָנְאוּ הַכְּתוּב לְנִשְׂיָא עִמָּהֶם [\(במדבר ג, לג\)](#): לְמֶרְרִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי, הָרִי שֶׁמָּנָה הַכְּתוּב בְּבְנֵי מֶרְרִי שֶׁלֹּא מֵת אֶחָד מֵהוֹן וְהַעֲמִידוּ מִשְׁפָּחוֹת, [\(במדבר ג, לד\)](#): וּפְקַדְיָהֶם בְּמִסְפָּר כָּל זָכָר וְגו', הָרִי הוֹדִיעַ מִנִּינֹן, [\(במדבר ג, לה\)](#): וְנִשְׂיָא בֵּית אָב לְמִשְׁפַּחַת מֶרְרִי צוּרִיאֵל וְגו', הָרִי נִשְׂיָא שְׁלָהֶם, [\(במדבר ג, לה\)](#): עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ צִפְנָה, הָרִי מְקוֹמָם, [\(במדבר ג, לו\)](#): וּפְקַדְתָּ מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מֶרְרִי, הָרִי עִבּוּדְתוֹ בְּמִשְׁכָּן.

יב וְהַחֲנִים לְפָנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה [\(במדבר ג, לח\)](#), זָכָה קָהָת שֶׁהִקִּיפוּ בְּנָיו הַמִּשְׁכָּן מִשְׁנֵי רוּחוֹת, הָרִי נִעְשׂוּ שְׁבֻט לְוִי אַרְבַּע מַחֲלָקוֹת לְהַקִּיף אַרְבַּעַת רוּחוֹת הַמִּשְׁכָּן כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת דְּגָלִים, וְלְפִי מַעֲשֵׂיהֶם הָיוּ הַלוֹיִם חוֹנִים לְאַרְבַּעַת רוּחוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיוּ הַדְּגָלִים סְדוּרִים, הָא כִּיצַד, מֵעֶרֶב מִשָּׁם אוֹצְרוֹת שְׁלֵג וְאוֹצְרוֹת בָּרָד וְקוֹר וְחֹם, וְכִנְגִדָן הָיוּ חוֹנִים דְּגַל אֶפְרַיִם וּבְנֵימִן וּמְנַשֶּׁה שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, כְּדִי לַעֲמֹד בְּכֹלָם, וְכֵן הִשְׁרָה הַמְּקוֹם לְרוּחַ מֵעֶרֶב גֵּרְשׁוֹן שֶׁהָיָה עִבּוּדְתוֹ בְּקֹדֶשׁ [\(במדבר ג, כה\)](#): הָאֵהֵל מִכְּסֵהוּ וּמִסָּדָה, מִי יַעֲמֹד לְפָנֵי שְׁלֵג וּבָרָד וְקוֹר וְחֹם, אֵהֵל וּמִכְּסֵה וּמִסָּדָה, וְלִכְךָ נִקְרָא גֵרְשׁוֹן, מִי יִגוּר נֶגֶד שְׁלֵג וּבָרָד וְקוֹר וְחֹם, מִי שֶׁהוּא חֹזֵק בְּשׁוֹן, וְאִין שׁוֹן אֵלֶּא לְשׁוֹן חֹזֵק, כְּדָכָתִיב [\(שיר השירים ה, יד\)](#): מַעֲיוֹ עֵשֶׂת שׁוֹן. דְּרוֹם טְלָלִי בְּרָכָה וְגִשְׁמֵי בְּרָכָה יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, וְשָׁם חוֹנִים דְּגַל רְאוּבֵן שֶׁהוּא בְּעַל תְּשׁוּבָה, שְׁבֻזְכוֹת הַתְּשׁוּבָה הַגִּשְׁמִים יוֹרְדִין, וְכֵן הִשְׁרָה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ רוּחַ דְּרוֹם בְּנֵי קָהָת, שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין הָאָרוֹן שְׁבוֹ הַתּוֹרָה, שְׂאִין הַגִּשְׁמִים תְּלוּיִים אֵלֶּא עַל הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא כו, ג ד\)](#): אִם בַּחֲקֹתַי תֵּלְכוּ וְגו' וְנִתַּתִּי גִשְׁמֵיכֶם וְגו', [\(ויקרא כו, טו\)](#): וְאִם בַּחֲקֹתַי תִּמָּאֲסוּ וְגו' [\(ויקרא כו, יט\)](#): וְנִתַּתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כְּבַרְזֵל, וְלִכְךָ נִקְרָא קָהָת כְּמָה דְתִימָא [\(קהלת י, ט\)](#): אִם קָהָת הַבְּרָזֵל, אִם רְאִיתָ שְׁקָהוּ הַשְּׁמַיִם מִלְּהוֹרִיד מָטָר וְנִעְשׂוּ בְּרָזֵל, כְּמָה דְתִימָא: וְנִתַּתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כְּבַרְזֵל, הָיוּ יוֹדְעֵי בְּעִבּוּר עֲנֵשׁ הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא קִיְמוּ, דְכָתִיב [\(קהלת י, ט\)](#): וְהוּא לֹא פָּנִים קְלָקֵל, עַל שֶׁלֹּא קִיְמוּ הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם פָּנִים בְּפָנִים, כְּמָה דְתִימָא [\(דברים ה, ד\)](#): פָּנִים בְּפָנִים דְּבַר ה' עִמָּכֶם וְגו' וְקִלְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶם, הָיוּ: קְלָקֵל, צָפוֹן מִשָּׁם הַחֲשָׁד יוֹצֵא לְעוֹלָם וְשָׁם הָיוּ חוֹנִים שְׁבֻט דָּן שֶׁהָיוּ חֲשָׁד בְּעִבּוּדָה זָרָה שֶׁעָשָׂה יִרְבָּעִם וְהֵנִיחַ בְּדוֹן, לִכְךָ הָיוּ חוֹנִים שָׁם בְּנֵי מֶרְרִי שֶׁהֵיטֵה עִבּוּדְתָם הַעֲצִים [\(במדבר ג, לו\)](#). קָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחֵי וְעִמָּדָיו, כְּמָה דְתִימָא [\(ירמיה י, ח\)](#): מוֹסֵר הַבָּלִים עַץ הוּא, וְלִכְךָ נִקְרָא שְׁמוֹ מֶרְרִי, עַל מְרוֹר. מְזָרַח מִשָּׁם הָאוֹר יוֹצֵא לְעוֹלָם וְשָׁם הָיוּ חוֹנִים דְּגַל יְהוּדָה שֶׁהָיוּ בְּעֵלֵי מְלוּכָה בְּעֵלֵי תּוֹרָה בְּעֵלֵי מְצוּוֹת, לִכְךָ הָיוּ חוֹנִים שָׁם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו שֶׁהָיוּ בְּעֵלֵי תּוֹרָה, בְּעֵלֵי מְצוּוֹת, מְכַפְּרִים עַל יִשְׂרָאֵל בַּתְּפִלָּתָם וּבְקָרְבָּנָם, וְעֵלֵיהֶם נֶאֱמַר אֲשֶׁרִי צָדִיק וְאֲשֶׁרִי שְׁכֵנוֹ, אֵלוֹ שְׁבֻטִים שֶׁהָיוּ סְמוּכִים לְמֹשֶׁה

וּלְאַהֲרֹן, יְהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁכֶר וַיִּזְבוּלוֹן, הָיוּ כָּלֶם גְּדוֹלִים בְּתוֹרָה (בראשית מט, ז) :
לֹא יָסוּר שֵׁבֶט וְגוֹ', (דברי הימים א יב, לג). וּמִבְּנֵי יִשְׁשֹׁכֶר יוֹדְעֵי בִּינָה וְגוֹ', (שופטים
ה, יד) : וּמִזְבוּלוֹן מְשֻׁכִּים בְּשֵׁבֶט סֹפֵר, עַל שֶׁהָיוּ שֹׁכְנִים לְתוֹרָה נַעֲשׂוּ כָּלֶן בְּנֵי
תוֹרָה, וְשִׁלְשָׁה שָׁל דָּרוֹם שֶׁהָיוּ לְבַעֲלֵי מַחֲלֶקֶת סְמוּכִין, אֲבָדוּ עִמָּהֶם,
וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר אוֹי לְרָשָׁע אוֹ לְשֹׁכֵנו, וּמִי הָיוּ בַעֲלֵי מַחֲלֶקֶת (במדבר טז, א) :
קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קָהָת, וּלְפִי שֶׁהָיוּ סְמוּכִים לָהֶם רְאוּבוֹן וְשִׁמְעוֹן וְגַד, הָיוּ
כָּלֶם בַּעֲלֵי מַחֲלֶקֶת, שָׁכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר טז, א) : וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר וְגוֹ'.
וְכֵן בְּנֵי גַד וּבְנֵי שִׁמְעוֹן אִף הֵם הָיוּ בַעֲלֵי מְרִיבָה, (במדבר ג, לח) : שְׁמֵרִים
מִשְׁמֵרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֵרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הָיוּ שׁוֹמְרִים שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ שָׁם
יִשְׂרָאֵל, כָּל כֹּף לְמָה שָׁאֵם הָיוּ נִכְנָסִין לָשֵׁם הָיוּ נַעֲנָשִׁים מִיָּתֵהּ, הִדָּא הוּא
דְּכָתִיב (במדבר ג, לח) : וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת.

יג כָּל פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן (במדבר ג, לט), וְאִיו שֶׁל וְאַהֲרֹן
נְקוּד, עַל שֶׁלֹּא הָיָה אֶחָד מִן הַמְּנַנִּין. וְדַכּוּתָהּ (בראשית טז, ה) : יִשְׁפֹּט ה' בִּינֵי
וּבִינֵיהֶם, שֶׁלֹּא אִמְרָה לוֹ אֵלָּא עַל הַגֵּר בְּלֶבֶד, וַיֵּשׂ אוֹמְרִים עַל הַמְּטִילִים
מְרִיבָה בֵּינוֹ לְבִינָה. וְדַכּוּתָהּ (בראשית יח, ט) : וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה, נְקוּד עַל
אִיוֹ שֶׁבְּאֵלָיו, שֶׁהָיוּ יוֹדְעִין הֵיכֵן הִיא וּמִבְּקָרִים אַחֲרֶיהָ. וְדַכּוּתָהּ (בראשית
יט, לג) : וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוֹמָהּ, נְקוּד עַל וְאִיוֹ שֶׁבְּאִמְצַע שֶׁל וּבְקוֹמָהּ שֶׁל
בְּכִירָה, בְּשִׁכְבָּהּ לֹא יָדַע אֲבָל בְּקוֹמָהּ יָדַע, וְדַכּוּתָהּ (בראשית לג, ד) : וַיִּשְׁקָהוּ,
נְקוּד עַל שֶׁלֹּא נִשְׁקוּ בְּכָל לְבוֹ. וְדַכּוּתָהּ (בראשית לו, יב) : וַיִּלְכּוּ אַחֲיוֹ לְרַעוֹת
אֵת, לְמָה נְקוּד עַל אֵת, מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הִלְכוּ לְרַעוֹת אֵלָּא לְאֹכֵל וּלְשִׁתוֹת
וּלְהַתְּפֹתוֹת. וְדַכּוּתָהּ (במדבר ט, ז) : אוֹ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֶם, נְקוּד עַל חֵיִית שֶׁל
רַחֲקָה, מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה דֶרֶךְ רַחֲוֹקָה אֵלָּא מִן אִסְקַפַּת הַעֲזָרָה וְלַחוּץ. וַיֵּשׂ
אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלוּ בְּדֶרֶךְ קְרוֹבָה וְהוּא טָמֵא לֹא הָיָה עוֹשֶׂה עִמָּהֶם אֵת הַפִּסָּח.
וְדַכּוּתָהּ (במדבר כא, ז) : וַנָּשִׂים עַד נִפְחָ אֲשֶׁר נְקוּד עַל רִיִּישׁ שֶׁבְּאִשָּׁר : שֶׁאִף
מְלַהֲלֵן הָיָה בֶּן. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הִחְרִיבוּ הָאִמּוֹת אֵלָּא מְדִינוֹת.
וְדַכּוּתָהּ (במדבר כח, כא) : עֲשׂוֹן עֲשׂוֹן תַּעֲשֶׂה, נְקוּד עַל עֲשׂוֹן רֵאשׁוֹן שֶׁל
רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג, מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם אֵלָּא עֲשׂוֹן אֶחָד בְּלֶבֶד. וְדַכּוּתָהּ (דברים
כט, כח) : הַנִּסְתָּרֹת לֵה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לְנוֹ וּלְבְנֵינוּ עַד עוֹלָם, לְמָה נְקוּד עַל
לְנוֹ וּלְבְנֵינוּ וְעַל עֵיִן שֶׁבַעַד, אִמֵּר לָהֶם עֲשִׂיתֶם גְּלוּיִם אִף אֲנִי אוֹדִיעַ לָכֶם
אֵת הַנִּסְתָּרֹת. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים לְמָה נְקוּד, אֵלָּא כֹּף אִמֵּר עֲזָרָא אִם יָבֹא
אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֵר לְמָה כְּתִבְתָּ אוֹתָן אוֹמֵר לוֹ כִּבֵּר נְקִדְתִּי עֲלֵיהֶם, וְאִם יֹאמֵר
לִי יִפֶּה כְּתִבְתָּ כִּבֵּר אִמְחַק נְקִדוֹתֵיהֶם מֵעַלֵּיהֶם.

יד עַל פִּי ה' לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
(במדבר ג, לט), אֵת מוֹצֵא שֵׁבֶט לְוִי הָיוּ בְּפָרֵט עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת,
מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת, גִּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמְרָרִי וּמֹשֶׁה, וְאֵת קוֹרָא כָּל
מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה בְּפָנֵי עֲצָמָה וּמְחַשֵּׁב אוֹתָהּ. (במדבר ג, כב) : לְגִרְשׁוֹן שִׁבְעַת
אֶלְפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת, (במדבר ג, כח) : וְלִקְהָת שְׁמוֹנֶת אֶלְפִים וּשְׁשׁ מֵאוֹת,
(במדבר ג, לד) : לְמְרָרִי שְׁשַׁת אֶלְפִים וּמֵאוֹת, וְהֵם עוֹלִים עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת, וְכִיוֹן שֶׁהוּא כּוֹלֵל אֵת הַלְוִיִּם, הוּא עוֹשֶׂה אוֹתָם עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם
אֶלֶף, הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת הֵיכֵן, אֵלָּא אוֹתָם שֶׁהִזְכִּיר בְּפָרֵט, לְהוֹדִיעַ כְּמָה הָיוּ בְּכָל

מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה, וְאֵלֹהֵי שְׂנֵאֵלֵינוּ עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֲלֹפֵי וְחֹסֶר מִהֶן שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת, לָמָּה עָשָׂה כֵן, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂמִנְאָן לְהַקִּישׁן לַפְּדוֹת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל,
וּפְחַת מִהֶן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁהִיוּ בְּכוֹרוֹת שְׁהִיוּ בְּלוּיִם, שְׂאִין בְּכוֹר פּוֹדָה בְּכוֹר,
לְכֹד הָיוּ בְּמִשְׁפָּחוֹת עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֲלֹפֵי וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת, וּבְכָל עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם
אֲלֹפֵי, לַפְּדוֹת בְּהֵן בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל.

פרשה ד

א וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פֶקֶד כָּל בֶּכֹר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּגו' (במדבר ג, מ), הַדָּא
הוּא דְכִתְיִב (ישעיה מג, ד): מֵאֲשֶׁר יִקְרָתָּ בְעֵינַי נִכְבְּדָתָּ וּגו', אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְיַעֲקֹב, יַעֲקֹב הִרְבֵּה אֶת יִקְרָ בְעֵינַי שְׂכַבְיָכוֹל קִבְעָתִי אִיקוּנִים שְׁלֹף
בְּכֶסֶאִי, וּבְשִׁמְךָ הַמְּלָאכִים מְקַלְסִין אוֹתִי וְאוֹמְרִים (תהלים מא, יד): בְּרוּךְ ה'
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִהֶעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, הָיִי: מֵאֲשֶׁר יִקְרָתָּ בְעֵינַי נִכְבְּדָתָּ וּגו'.

דְּבַר אַחַר, מֵאֲשֶׁר יִקְרָתָּ בְעֵינַי נִכְבְּדָתָּ, אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיַעֲקֹב
הִרְבֵּה יִקְרָ אֶת בְעֵינַי, שְׂכַבְיָכוֹל אֲנִי וּמְלָאכֵי הַשָּׁרֵת שְׁלִי יֵצְאוּ לַקְּרֵאתָּ
בְּצִיאָתָּה לְיִלְדָּ לְפָדוֹן אֲרָם וּבְבִיאָתָּה. בְּשַׁעָה שְׂנִצָּאתָּ מֵהַ כְּתִיב (בראשית כח, י
ט): וַיֵּצֵא יַעֲקֹב וּגו' וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וּגו' וַיַּחֲלֵם וַהֲנִה סֵלֶם וּגו' וַהֲנִה ה' נֹצֵב
עָלָיו וּגו'.

אֲמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא אֲשָׁרֵי יְלוּד אִשָּׁה שְׂכָף רָאָה הַמְּלָךְ וּפְמִלְיָא שְׁלוֹ נֶצְבִים
עָלָיו וּמִשְׁמָרִים אוֹתוֹ. וּמִנִּין בְּבִיאָתוֹ שְׂנִצָּאתָּ (בראשית לב, ב): וַיַּעֲקֹב הִלְךְ
לְדַרְכּוֹ וּגו', הָרִי הַמְּלָאכִים. הַשְּׂכִינָה מִנִּין, שְׂנִצָּאתָּ (בראשית לה, ט): וַיֵּרָא
אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב עוֹד בְּבָאוֹ וּגו', הָיִי: מֵאֲשֶׁר יִקְרָתָּ בְעֵינַי נִכְבְּדָתָּ.

דְּבַר אַחַר, מֵאֲשֶׁר יִקְרָתָּ בְעֵינַי וּגו', אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִקְרָ אֶת בְעֵינַי,
שְׂלֵכָל אֲמוֹת הָעוֹלָם לֹא נִתְתִי מִנִּין וְלֹא נִתְתִי מִנִּין, מִשְׁלַל לְמִלְךְ שְׁהִיוּ לוֹ
גְּרָנוֹת הִרְבֵּה וְהִיוּ כְּלָם טְנוּפוֹת וּמְלָאוֹת זוּנִים, וְלֹא דְקִדְקִדְק בְּמִנִּין, וְהִיָּה לוֹ
גְּרָן אַחַת רָאָה אוֹתָהּ נָאָה, אֲמַר לָבָן בֵּיתוֹ אוֹתָן הַגְּרָנוֹת טְנוּפוֹת וּמְלָאוֹת
זוּנִים לְפִיכָד אֵל תִּדְקִדְק בְּמִנִּינָם, אֲבָל זֶה דַע כְּמָה כּוֹרִים יֵשׁ בּוֹ, כְּמָה
שְׁקִים, כְּמָה מוֹדִיאוֹת יֵשׁ בּוֹ. כְּדָ הַמְּלָךְ זֶה מְלָךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, וְהַגְּרָן אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (ישעיה כא, ט): מִדְּשִׁתִּי וּבֵן גְּרָנִי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר
(רמיה ב, ג): קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' רֵאשִׁית תְּבוּאוֹתָהּ. וּבֵן בֵּיתוֹ זֶה מִשָּׁה, שְׂנִצָּאתָּ
(במדבר יב, ז): לֹא כֵן עֲבָדִי מִשָּׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא, אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְמִשָּׁה, הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים טְנוּפוֹת הֵן, שְׂנִצָּאתָּ (ישעיה לג, יב): וְהִיוּ עַמִּים
מִשְׁרָפוֹת שִׂיד קוֹצִים כְּסוּחִים וּגו', לְפִיכָד אֵל תִּדְקִדְק בְּמִנִּינָם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל
צְדִיקִים הֵם, כְּלָם חֲטִים אֲגוּדִיהֶם, שְׂנִצָּאתָּ (ישעיה ס, כא): וְעַמְּךָ כְּלָם

צדיקים, וכן הוא אומר (שיר השירים ד, ז): כָּל־יָפֵה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּהּ, לִכְדּוֹ
דִּקְדַּק בְּמַנְיָנִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כָּדָּ עָשָׂה מַשָּׁה מְנַה אוֹתָם כַּמָּה כּוֹרִין יֵשׁ בּוֹ,
שְׁנַאֲמַר (במדבר א, ב): שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כַּמָּה שְׁקִים, (שיר
השירים ב, ד): וַצָּבְאוֹ וּפְקוּדֵיהֶם, כַּמָּה מְדוֹת, שְׁנַאֲמַר: פִּקְדוֹ כָּל זָכָר וּגְוִי.

ב דָּבָר אַחֵר, פִּקְדוֹ כָּל בְּכָר זָכָר וּגְוִי, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (שיר השירים ו, ח ט):
שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּגְוִי אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי וּגְוִי, מְשַׁל לְאָדָם שֶׁהִיָּה לוֹ
פְּרָגְמָטוּטִין שֶׁל אֲבָנִים, שֶׁל זְכוּכִית, וְהִיָּה מוֹצִיאָן לְשׁוּק וְלֹא הִיָּה מְבַחֵין
בְּמַנְיָן, שֶׁלֹּא הִיָּה מוֹצִיאָן בְּמַנְיָן, וְנִכְנָס לְהַנִּיחוֹ וְלֹא הִיָּה מְנִיחוֹ בְּמַנְיָן, שֶׁלֹּא
הִיָּה מְשַׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהִיוּ שֶׁל זְכוּכִית, וְהִיָּה לוֹ פְּרָגְמָטִיס אַחַת שֶׁל מְרַגְלִיּוֹת
נְאוֹת וְהִיָּה נוֹטְלָה וּמוֹצִיאָה בְּמַנְיָן וּמְנִיחָה בְּמַנְיָן. כָּדָּ כְּבִיכּוֹל אָמַר הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, לְאֵמוֹת הָעוֹלָם לֹא נִתְתִּי מַנְיָן, לָמָּה, שְׂאִין חֲשׁוּבִין לְפָנֵי כְּלוּם,
שְׁנַאֲמַר (ישעיה מ, יז): כָּל הַגּוֹיִם כָּאֵין נִגְדוּ. אֲבָל אַתָּם בְּנֵי, שְׁנַאֲמַר (שיר השירים
מו, א): הַעֲמָסִים מְנִי בְּטוֹן וּגְוִי, לִכְדּוֹ מוֹנֶה אֶתְכֶם בְּכָל שְׁעָה, לִכְדּוֹ נֶאֱמַר: פִּקְדוֹ
כָּל בְּכָר זָכָר, הוּי: שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּגְוִי אַחַת הִיא יוֹנְתִי, אֵלֵי יִשְׂרָאֵל.

ג מִבּוֹן חֲדָשׁ וּמַעֲלָה (במדבר ג, מ), תַּנְיִינָן תַּמְּוֹן (תוספתא שבת טז, ד): תַּיִנוּק שְׁנוּלָד
לְשִׁמוּנָה חֲדָשִׁים אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֵין חוֹתְכִין אֶת טְבוּרוֹ וְאֵין
מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אֲלָא אִמּוֹ גּוֹחֲנֶת עָלָיו וּמְנִיקָתוֹ,
וְהַמְטַלְטְלוֹ בַּשֶּׁבֶת כְּמַטְלִיל אֲבֹן בַּשֶּׁבֶת, בּוֹן שְׁבַעָה וְסַפֵּק שֶׁהוּא בּוֹן שְׁמוּנָה,
אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֵין חוֹתְכִין אֶת טְבוּרוֹ וְאֵין טוֹמְנִין שְׁלִיתוֹ
וְאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְאִם דָּבָר בְּרִי שֶׁהוּא בּוֹן שְׁבַעָה חִי,
מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת וְחוֹתְכִין טְבוּרוֹ וְטוֹמְנִין שְׁלִיתוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִצְטַנֵּן
הַנּוֹלָד וּמְטַלְטְלִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם. לָמָּה מְחַלְלִין אֶת הַשֶּׁבֶת עַל הַנּוֹלָד
בּוֹן שְׁבַעָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֶׁל חַיִּים, אֲבָל הַנּוֹלָד לְשִׁמוּנָה לֹא כְּלוֹ חֲדָשִׁיו וְאֵינּוּ
שֶׁל חַיִּים לְפִיכָּד אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת. שְׂאֵלוֹ לְרַבִּי אֲבָהוּ מַנְיָן לְנוֹלָד
בּוֹן שְׁבַעָה שֶׁהוּא חִי, אָמַר לְהוּ מְדִידְכוֹן אֲנָא מְמַטִּי לְכוֹן, זִיטִיָּא אִיפְטִיָּא
אִיטִיָּא אוּכְטִיָּי, וְאִיזְהוּ בּוֹן שְׁמוּנָה כָּל שְׂאִין צְפָרְנִיו וּשְׁעָרֵיו גְּמוּרִים. רַבּוֹן
שְׁמַעוֹן בּוֹן גְּמְלִיאֵל אוֹמַר כָּל שְׂאִינוֹ חִי שְׁלִשִׁים יוֹם לֹא כְּלוֹ לוֹ חֲדָשִׁיו אֲבָל
נֶפֶל הוּא, לָמָּה, סְמַכָּה דְעֵתוֹ שֶׁל רַבּוֹן שְׁמַעוֹן בּוֹן גְּמְלִיאֵל לְדָבָר תּוֹרָה, שֶׁלֹּא
צָוָה הַמְּקוֹם לְמַנּוֹת הַבְּכוֹרִים כְּדִי לְפָדוֹתוֹן אֲלָא אַחֵר שְׁלִשִׁים יוֹם, הִדָּא
הוּא דְכָתִיב (במדבר ג, מ): פִּקְדוֹ כָּל בְּכָר וּגְוִי וְשָׂא אֶת מִסְפָּר שְׁמוֹתָם, נָתַן לָהֶם
תְּלוּי רֹאשׁ, לְפִי שֶׁהַבְּכוֹרִים חִיבִין מִיתָה בְּמַעֲשֵׂה הָעֶגְל.

ד דָּבָר אַחֵר, פִּקְדוֹ כָּל בְּכָר זָכָר, יֵשׁ פְּקִידָה לְבְּכוֹרוֹת, שְׁנַאֲמַר: פִּקְדוֹ כָּל בְּכָר
זָכָר, יֵשׁ פְּקִידָה לְבָנִים, שְׁנַאֲמַר (שמואל א ב, כא): כִּי פִקְדוֹ הִ' אֶת חַנָּה וְתַהֲרָה
וְתִלְדוּ שְׁלֹשָׁה בָנִים וּשְׁתֵּי בָנוֹת, יֵשׁ פְּקִידָה לְשְׁמִירָה (איוב ג, יב): וּפְקִידָתָּךְ
שְׁמָרָה רוּחִי, וְיֵשׁ פְּקִידָה שֶׁל שְׁלוֹם, שְׁנַאֲמַר (ישעיה ס, יז): וּשְׁמַתִּי פְּקִידָתָּךְ
שְׁלוֹם.

ה וְלִקְחֶתָּהּ אֶת הַלְוִיִּם לִי (במדבר ג, מא), שִׁיְהִיו לְקֹוֹחִים לְשָׁמִי (במדבר ג, מא):
אָנִי ה', נֶאֱמָן אָנִי לְשֵׁלֶם שְׁכָר טוֹב עַל שֶׁהֵם לְקֹוֹחִים לְשָׁמִי. (במדבר ג, מא):
תַּחַת כָּל בְּכֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁהַבְּכוֹרוֹת שְׁלִי הֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ח, יז):
כִּי לִי כָל בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְגו', אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּשִׁבִיל חֲבֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁנִיתִי סִדְרוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּאִיזָה צַד כְּתַבְתִּי
בַּתּוֹרָה שִׁיְהִי חֲמוֹר נִפְדָּה בְּשָׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לד, כ): וּפְטַר חֲמוֹר תִּפְדֶּה
בְּשָׂה, אָנִי לֹא עֲשִׂיתִי כֵן אֶלָּא פְדִיתִי שֶׁהַחֲמוֹר, הַמִּצְרָיִים שֶׁנִּקְרְאוּ חֲמוֹר,
שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כג, כ): אֲשֶׁר בִּשְׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם, וַיִּשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ שָׂה,
שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה נ, יז): שֶׁהַפְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל, וְהַרְגָתִי בְּכוֹרֵיהֶם, וְהַקְּדָשְׁתִּי
בְּכוֹרֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי לִי כָל בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל
בְּכוֹר וְגו' (במדבר ג, מא): וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל בְּכוֹר בְּבֵהֵמַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן אֵת מוֹצֵא שֶׁהָרַג הַמָּקוֹם בְּכוֹרֵי בְּהֵמַת מִצְרָיִם וְהַצִּיל בְּהֵמַת
יִשְׂרָאֵל, וְלִכְךָ הַקְּדִישׁ לְשֵׁמוֹ בְּכוֹרֵי בְּהֵמַת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: כִּי לִי
כָל בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל בְּכוֹר וְגו'.

ו וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ אֶת כָּל בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר ג, מב),
אֵת מוֹצֵא בְּמִנְיַן הַלְוִיִּם נֶאֱמַר בּו: עַל פִּי ה', שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ג, טז): וַיִּפְקֹד
אֹתָם מֹשֶׁה עַל פִּי ה', מִלְּמַד שֶׁהַשְּׂכִינָה אוֹמֶרֶת לוֹ כִּדְ תִינּוֹקוֹת לְוִיִּם יֵשׁ
בְּבֵית הַזֶּה, לָמָּה שֶׁהוּא מְקַרְבֵּן לְעַבּוֹדָתוֹ, אֲבָל בְּמִנְיַן הַבְּכוֹרוֹת שֶׁהוּא
מוֹצִיאָן מֵעַבּוֹדָתָן לֹא נִשְׁתַּתַּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִנְיַן שְׁלֵחָם, לְכַךָ לֹא
נֶאֱמַר בָּהֶם: עַל פִּי ה'.

דָּבָר אַחֵר, הַלְוִיִּם, שֶׁהִיוּ צְדִיקִים וְלֹא נִשְׁתַּתַּפוּ בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגָל וּמִסְרוּ עֲצָמוֹן
עַל קְדֻשַׁת הַשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, כו): וַיֹּאמֶר מִי לֵה' אֵלַי וַיֵּאֱסָפוּ אֵלָיו כָּל
בְּנֵי לְוִי, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵם נִשְׁתַּתַּפוּ לִי אִף אָנִי אֲשַׁתַּתַּף לָהֶם
לְמִנוּתָן בְּעַצְמֵי וּבְכַבּוֹדֵי, אֲבָל הַבְּכוֹרוֹת הֵם רַחֲקוּ עֲצָמוֹן מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וְהֵם הִקְרִיבוּ לִפְנֵי הַעֲגָל, לְכַךָ רַחֲקוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן מִנְיָנָם.

ז וַיְהִי כָל בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבְּן חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה וְגו' (במדבר ג, מג), הָרִי
שֶׁהִיוּ יִתְרִים הַבְּכוֹרוֹת עַל הַלְוִיִּם מְאֵתִים וְשִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה
מֹשֶׁה כֵּן לֹא יָדַע מָה לַעֲשׂוֹת, אָמַר מֹשֶׁה אָמַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאֲמַנָּה הַלְוִיִּם
וְאֲמַנָּה בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶקַּח הַלְוִיִּם לְשֵׁמוֹ תַּחַת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי יֵשׁ
בְּבְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל יִתְרִים עַל הַלְוִיִּם מְאֵתִים וְשִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה, וְעַכְשָׁו מָה
אֶעֱשֶׂה לְבְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל הַיִּתְרִים עַל הַלְוִיִּם, מִיָּד קִפְץ הַדְּבֹר עַל מֹשֶׁה
וְהוֹרָהוּ מָה לַעֲשׂוֹת, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (במדבר ג, מד): וַיִּדְבֵּר ה' וְגו'.

ח קַח אֶת הַלְוִיִּם וְגו' (במדבר ג, מה), אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ לָמָּה צִוָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְפָדוֹת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל בְּלוִיִּם, שֶׁבַתְחַלָּה הָיוּ הַבְּכוֹרוֹת מְשֻׁמְשִׁין עַד
שֶׁלֹּא עָמַד שִׁבְט לְוִי, כְּמָה שֶׁשָּׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ (נמרא זבחים קיב-ב): עַד שֶׁלֹּא הוּיָקַם
הַמְשָׁכָן הָיוּ הַבְּמוֹת מִתְרוֹת וְעַבּוּדָה בַּבְּכוֹרוֹת, וּמִשְׁהוּיָקַם הַמְשָׁכָן נֶאֱסְרוּ
הַבְּמוֹת וְעַבּוּדָה בַּכֹּהֲנִים, וְתַדַּע לָךְ שֶׁהִיוּ הַבְּכוֹרוֹת מְקַרְיָבִים עַד שֶׁלֹּא עָמַד

שָׁבֵטוֹ שֶׁל לְוִי, טַל מִתַּחֲלַת בְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָדָם הֵרָאשׁוֹן הָיָה בְּכוֹרוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכִיּוֹן שֶׁקָּרַב קָרְבָּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סט, לב): וְתִיטֵב לֵה' מִשׁוֹר פֶּר מִקְרוֹן מִפָּרִיס, לִבֵּשׁ בְּגָדֵי כְהֵנָה גְדוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, כא): וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ פְתָנוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם, בְּגָדֵי שֵׁבַח הָיוּ, וְהָיוּ הַבְּכוֹרוֹת מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם, כִּיּוֹן שֶׁמֵת אָדָם מִסְרוֹן לְשֵׁת, שֵׁת מִסְרוֹן לְמִתּוֹשְׁלַח, כִּיּוֹן שֶׁמֵת מִתּוֹשְׁלַח מִסְרוֹן לָנֶחַ, עָמַד נֹחַ וְהִקְרִיב קָרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ח, כ): וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וְגו', מֵת נֹחַ וּמִסְרוֹן לְשֵׁם, וְכִי שֵׁם הָיָה בְּכוֹר וְהָלֹא יָפֵת הָיָה בְּכוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית י, כא): אַחִי יָפֵת הַגָּדוֹל, וּמִפְּנֵי מָה מִסְרוֹן לְשֵׁם מִפְּנֵי שֶׁצָּפָה נֹחַ שֶׁלְשַׁלַּת הָאָבוֹת עוֹמְדֵת מִמֶּנּוּ. וְתִדַּע לָךְ שֶׁשֵׁם הָיָה מִקְרִיב שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יד, יח): וּמִלְכֵי צָדֵק מְלֹךְ שָׁלֵם וְגו', וְכִי כְהֵנָה לוֹ נִתְּנָה וְהָלֹא לֹא נִתְּנָה כְהֵנָה אֲלָא מִשְׁעַמַּד אֶהְרֹן, מֵהוּ שֶׁהוּא אֹמֵר כָּאֵן: וְהוּא כֹהֵן, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מִקְרִיב כְּכֹהֲנִים. מֵת שֵׁם וּמִסְרָה לְאַבְרָהָם, וְכִי אַבְרָהָם הָיָה בְּכוֹר, אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁהָיָה צָדִיק נִמְסְרָה לוֹ הַבְּכוֹרָה וְהִקְרִיב, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב, יג): וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַחַת בְּנוֹ. מֵת אַבְרָהָם וּמִסְרָה לְיִצְחָק, עָמַד יִצְחָק וּמִסְרָה לְיַעֲקֹב, וְכִי יַעֲקֹב בְּכוֹר הָיָה, אֲלָא שֶׁאֵת מוֹצֵא שֶׁנִּטְלָה יַעֲקֹב מִן עֵשׂוֹ בְּעֶרְמָה, אָמַר לוֹ (בראשית כה, לא): מִכְּרָה כִּיּוֹם אֵת בְּכֹרְתְךָ לִי, אֵת סְבוּר שֶׁמָּא עַל חָנֶם אָמַר יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ שֶׁהוּא יִמְכַר לוֹ אֵת הַבְּכוֹרָה לְאוֹ, אֲלָא שֶׁהָיָה יַעֲקֹב מִבְּקֵשׁ לְהִקְרִיב וְלֹא הָיָה יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁלֹא הָיָה בְּכוֹר, אָמַר עֵשׂוֹ מָה אֲנִי מִבְּקֵשׁ מִן הַבְּכוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כה, לב): הֲנִינִי אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְגו', בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְּנָבָא עֲלָיו יַחְזִקָאֵל וְאָמַר לוֹ (יחזקאל לה, ו): אִם לֹא דָם שִׁנְאֵת וְדָם יִרְדָּפְךָ, וְכִי שׁוֹנֵא הָיָה עֵשׂוֹ אֵת הַדָּם הָרִי כְּמָה צָדִיקִים הָרִי כְּמָה חֲסִידִים הָרִי וְהוּא אֹמֵר: אִם לֹא דָם שִׁנְאֵת וְדָם יִרְדָּפְךָ, אֲלָא אָמַר לוֹ אִם לֹא דָם הַקָּרְבָּן שִׁנְאֵת, שֶׁהָיָה בְּכוֹר וְהַבְּכוֹרוֹת מִקְרִיבֵיו, לְפִיכָךְ וְדָם יִרְדָּפְךָ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כִּיּוֹן שֶׁלְקַח יַעֲקֹב אֵת הַבְּכוֹרָה הִתְחִיל מִקְרִיב, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לה, א): וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵל יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית אֵל וְגו' וַעֲשֵׂה שֵׁם מְזֻבָּח וְגו', וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁהִקְרִיב מִשֶׁה בְּסִינֵי הַבְּכוֹרוֹת הוּן הַקְרִיבֵיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כד, ה): וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', מֵהוּ נְעָרֵי, הַבְּחוּרִין שֶׁבְּבְכוֹרוֹת, וַיַּעֲלוּ עֲלֵת, הָא לְמִדְתָּ שֶׁלֹא הָיָה אָדָם מִקְרִיב אֲלָא הַבְּכוֹרוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁעֲשׂוֹ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הִמְעֵשָׂה, אָמְרוּ יְבוֹאוּ הַבְּכוֹרוֹת וַיִּקְרִיבוּ קָרְבָּנוֹת לְפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, ו): וַיִּשְׁכְּמוּ מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלוּ עֲלֵת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים, אָמַר לָהֶם הָאֱלֹהִים אֲנִי נִתְתִּי פְרוֹקוֹפֵי לְבְכוֹרוֹת, וַעֲשִׂיתִי אוֹתָן גְּדוֹלִים בְּעוֹלָם, וְכִפְרוּ בִּי וַעֲמְדוּ וְהִקְרִיבוּ לְפָנַי הַעֲגָל, הָרִי אֲנִי מוֹצֵא אֵת הַבְּכוֹרוֹת וּמְכַנִּיס אֵת בְּנֵי לְוִי, לְפִיכָךְ אָמַר הָאֱלֹהִים לְמֹשֶׁה שִׁימְנָה אוֹתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ג, ט): פֶּקֶד אֵת בְּנֵי לְוִי.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַלְוִי מִי לְחַשֵּׁף שֶׁהוֹצִיא הָאֱלֹהִים אֵת הַבְּכוֹרוֹת מִן הַקָּרְבָּן וְהַכְּנִיס אֵת בְּנֵי לְוִי, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ג, מה): קַח אֵת הַלְוִיִּם, תַּחַת מִי, תַּחַת כָּל בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמַתָּם וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם אֲנִי ה', אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ לָמָּה הִדְבָּר דּוֹמָה לְטַרְפְּסִיטִיס שֶׁל מְדִינָה שֶׁנִּמְצָא אַחֲרָיו דְּבַר שֶׁל זֵיטְמָא, יָדַע הַמְּלָךְ וְאָמַר לְאַפְרָכּוּס שְׁלוֹ הוֹצֵא אוֹתוֹ וְהַכְּנִס אַחֲרַי תַּחֲתָיו, אָף עַל פִּי כֹן נִמְצָא אוֹתוֹ הַשְּׁלֵחְנֵי חִיב קְטַבְלִיטוֹן, אָמַר הַמְּלָךְ מִי שְׁיֹרֵשׁ מְקוֹמוֹ יִפְרַע עֲלָיו מָה שֶׁהוּא חִיב. כֵּן הַבְּכוֹרוֹת הָיוּ גְדוֹלִים בְּעוֹלָם וַעֲמְדוּ וְהִקְרִיבוּ לְפָנַי הַעֲגָל, אָמַר הָאֱלֹהִים יִצְאוּ הַבְּכוֹרוֹת וַיִּכְנָסוּ בְּנֵי לְוִי,

אף על פי כן היו הבכורות חיבין כליה, אמר האלהים יבואו בני לוי ויפדו אותן, לפיכך אפה מוצא הלויים פודין את הבכורות, הדא הוא דכתיב: קח את הלויים וגו'. ואת בהמת הלויים תחת בהמתם, כי פטורים כהנים ולויים לפדות בכוריהם מבכור אדם ומבכור חמור דאתקש לבכור אדם, דכתיב (במדבר יח, טו): אך פדה תפדה וגו' ואת בכור בהמה הטמאה תפדה, אבל מבכור בהמה טהורה לא, אלא קדוש הוא. מהו והיו לי הלויים אני ה', נאמן אני לשלם להם שכר טוב על שקדשו שמי בעגל.

ט ואת פדויי השלשה וגו' (במדבר ג, מו), אמרו רבותינו וכי הבכורות היו עודפין על הלויים, שהוא אומר: העדפים על הלויים, והרי מן החשבון הלויים היו עודפים על הבכורות, שאף מוצא שבט לוי היו בפרט עשרים ושנים אסף ושלש מאות מפני שהיו ארבע משפחות: גרשון, קהת, ומררי ומשה, ואת קורא כל משפחה ומשפחה בפני עצמה ומחשב אותה, וכן ארבעתן הן עולות עשרים ושנים אסף ושלש מאות, ובכורות אף מוצא עשרים ושנים אסף ומאתים ושבעים ושלשה, הרי שהיו הלויים עודפים על הבכורות עשרים ושבעה, והוא אומר בבכורות: העדפים על הלויים. אלא מפני שהיו עשרים ושנים אסף של בכורות ומאתים ושבעים ושלשה וכלהם היו בכורות, אבל בלויים היו שם שלש מאות בכורות, שלכך הוציא בפרט עשרים ושנים אסף ושלש מאות ובכלל עשרים ושנים אסף ולא יותר, נמצאת אפה אומר במנן לא היו עודפים הבכורות על הלויים, אבל בבכורות היו עודפים עליהם, הוציא מהן הבכורות, שאין בכור פודה בכור, והיו שלש מאות בכורים, נמצאו בכורי ישראל עודפים על הלויים מאתים ושבעים ושלשה. וזו שאלה שאל הונגטים הגמון לרבן יוחנן בן זכאי, אמר לו משה רבכם או גנב היה או לא היה יודע לחשב, אמר לו למה, אמר לו הונגטים מפני שהיו עשרים ושנים אסף בכורות ועוד מאתים ושבעים ושלשה, וצוה המקום שיפדו הלויים בבכורות, תן עשרים ושנים אסף של לויים כנגד עשרים ושנים אסף בכורות, ועוד נמצאו בלויים יתרים על עשרים ושנים אסף שלש מאות, כמו שהוא מחשב במנן ראשון בפרט, מפני מה אותן שלש מאות לויים היתרים לא פדו אותן מאתים ושבעים ושלשה בכורות העודפין על עשרים ושנים אסף בכורות שאנו מוצאין שאותן מאתים ושבעים ושלשה נותנין חמשה חמשה סלעים. ועוד מפני מה כשכלל מנן הלויים בסוף, מפני מה פחת מהן שלש מאות מן מנן הראשון, הוי לא גנב אותן מן החשבון אלא כדי שיתנו אותן מאתים ושבעים ושלשה בכורות חמשה חמשה סלעים לאהרן אחיו, או שפא לא היה יודע לחשב. אמר לו רבי יוחנן לא גנב היה, ויודע היה לחשב, ודבר אחד לחש לי לומר לך, אמר לו אמר, אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, יודע את לקרות אבל אין את יודע לדרש, אמר אותן עשרים ושנים אסף של לויים פודין לעשרים ושנים אסף של בכורות, נשתירו בלויים עוד שלש מאות בכורות עוד מאתים ושבעים ושלשה, והיו אותן שלש מאות שבלויים בכורות ואין בכור פודה בכור, לפיכך משמנה אותן גנבו, מפני שהיו בכורות, מיד נסתלק ממנו.

ז ולקחת חמשת חמשת שקלים וגוי (במדבר ג, מז), אמר הקדוש ברוך הוא אתם מכרתם בכורה של רחל, זה יוסף (בראשית לו, כח). בעשרים כסף, שהם חמשה שקלים, לפיכך יהיה כל אחד ואחד מכם פודה בנו הבכור חמשה סלעים במנה צורי. (במדבר ג, מח) : ונתתה הכסף לאהרן ולבניו פדויי העדפים בהם, כשם שנתנו הלויים לאהרן ולבניו, דכתיב (במדבר ג, ט) : ונתתה את הלויים לאהרן ולבניו נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל, כך נתן לו כסף הפדיון שהיה במקום לויים. (במדבר ג, מט) : ויקח משה את כסף הפדיון וגוי, כיצד עשה להם, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אומר כך עשה כתב על עשרים ושנים אלף פתקין לוי לוי ונתן בקלפי, ועוד על מאתים ושבעים ושלושה פתקין כתב חמשה סלעים חמשה סלעים ונתן בקלפי וערבן, והיה אביו של בכור פושט ידו בקלפי אם עלה בידו פתק כתב בן לוי, היה אומר לו כבר פדאך בן לוי, ומי שעלה בידו פתק של חמשה סלעים היה משה אומר לו תן חמשה סלעים שאתה חייב, וכן עשו כלם. ורבי נחמיה אומר אם כן יכול הוא לדון עמו ולומר לו לא הימד לומר לתן חמשה סלעים הרי נתמצו כל הפתקין שכתוב עליהן לוי לוי, אם אני נותן ידי מה עולה בידי לא פתקין של חמשה סלעים, מי אומר לי שאם היה שם פתק של לוי לוי שלא זכיתי בו, אלא כך עשה כתב על עשרים ושנים אלף ומאתים ושבעים ושלושה פתקין לוי לוי, ועל מאתים ושבעים ושלושה חמשה סלעים, באו ונתנו ידן ומי שהיה עולה בידו חמשה סלעים, אם היה בא לומר לו כלום, היה משיבו משה, אלו זכית לא היה שם פתק לוי לוי, אלא שאת חייב מן השמים, באותה שעה היה נותן.

יא מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף חמשה וששים ושלוש מאות ואסף בשקל הקדש (במדבר ג, נ), מלמד שלא כשקלי הדיוט שקלי הקדש, שקלי הדיוט אם שוקל אחד אחד חוזר ושוקל בלן כאחד או יוסיף או יגרע, אבל שקלי הקדש ישרים, שקלן כל אחד ואחד וחזר ושקלן בלן כאחד, לא רבה ולא מעט. (במדבר ג, נא) : ויתן משה את כסף הפדיון וגוי, מלמד שלא נתן להם עד שנאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא תן להם. (במדבר ג, נא) : כאשר צוה ה' את משה, נתן מחצה לאהרן ומחצה לבניו, כשם שאמר לו הקדוש ברוך הוא (במדבר ג, מח) : ונתתה הכסף לאהרן ולבניו, שקול אהרן כנגד בניו.

יב וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר (במדבר ד, א), לפי שכל מעשה הפרשה באהרן, הביא את אהרן לכלל דבור, שזה כלל שכל זמן שדבור לכהנים מעשה לכהנים. (במדבר ד, ב) : נשא את ראש וגוי, אינו אומר פקד, אלא נשא את ראש, לשון נשיאות, כשנמנו להתמנות על מלאכת הקדש קבלו נשיאות. (במדבר ד, א) : מתוך בני לוי, שמכל בני לוי לא חשובים כבני קהת, וממהם כהנים ולויים, ולפי שהיו חשובים, ועוד שעבודתן היתה קדש הקדשים, לפיכך נמנו תחלה, שאת מוצא כשמנאן מן חדש לפדות הבכורים נמנו דרך תולדותם, גרשון תחלה ואחר קהת ואחר מררי, אבל כאן שמנאן למנותן על כלי הקדש, לפי חשיבות עבודתן מנאן, קהת, לפי

שְׁהִיָּה מְמַנָּה עַל הָאָרוֹן וְעַל קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים, זָכָה לְמָנוֹת תְּחִלָּה, וְאַחֲרָיו גִּרְשׁוֹן, שְׁהִיָּה בְּכוֹר וְהִיָּה מְמַנָּה עַל הַיְרִיעוֹת וְעַל אֹהֶל מוֹעֵד, וְאַחֲרָיו מִרְרִי שְׁהִיָּה מְמַנָּה עַל הַקְּרָשִׁים וְעַל הַבְּרִיחִים וְעַל הָעֲמוּדִים וְעַל הָאֲדָנִים וְעַל הַיְתָדוֹת. (במדבר ד, ג): מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְגו', וְכָתוּב אַחַד אוֹמֵר (במדבר ת, כד): מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, כִּי־צַד יִתְקַיְמוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הַלְלוּ, מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים לְתַלְמוּד, מִבֶּן שְׁלֹשִׁים לְעִבּוּדָה. (במדבר ד, ד): זֹאת עֲבַדְתָּ בְּנֵי קָהָת וְגו', לְפִי שְׂזָכָה קָהָת שֶׁיִּצְאָ מִמֶּנּוּ אֲהָרוֹן שְׁהִיָּה קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים, לְכַד זְכוּ בְּנָיו לְהִיֹּת עֹבְדֵי קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים.

יג וּבָא אֲהָרוֹן וּבְנָיו בְּנִסְעַ הַמַּחֲנֶה וְגו', אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה בְּשַׁעָה שְׁיִהְיוּ מִפְּרָקִין אֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא יִהְיוּ בְּנֵי קָהָת מִפְּרָקִין אֶת הַפְּרָכֶת מִפְּנֵי הָאָרוֹן אֲלֵא יִהְיוּ בְּנֵי אֲהָרוֹן נִכְנָסִין וְהוּן מִפְּרָקִין אוֹתָם מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּהֻנִּים. וְשֵׁנו רְבוּתֵינוּ (משנה מדות א-א): הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים מִבְּפָנִים וְהַלְוִיִּם מִבַּחוּץ, מַחֲצֵת הַכֹּהֲנִים גְּדוּלָה מִמַּחֲצֵת הַלְוִיִּם, וּמָה הָיוּ בְּנֵי אֲהָרוֹן עוֹשִׂין כְּשֶׁהָיוּ מוֹרִידִים אֶת הַפְּרָכֶת, אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר רַבִּי חֲנִינָא כְּדָ הָיוּ קוֹנְטָסִין גְּדוּלִים וְצִינּוֹרוֹת שֶׁל זָהָב בְּרָאשֵׁיהֶן, וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שֶׁל בְּרָזֶל, וְהָיוּ מַגְבִּיהִין אֶת הַפְּרוּכֶת בְּקוֹנְטָסִין וּפּוֹרְקִין אֶת הַקּוֹרְקָסִין, וְאָף עַל פִּי כֹן לֹא הָיוּ מִשְׁפִּילִין אוֹתָהּ בְּבֵת אַחַת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְאוּ הָאָרוֹן, אֲלֵא מִשְׁפִּילִין קִמְעָה קִמְעָה עַד שִׁוְרִידוּהָ וְכִסּוּ אֶת הָאָרוֹן, מִנִּין שֶׁכֹּן הָאֱלֹהִים אוֹמֵר לְמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: וּבָא אֲהָרוֹן וּבְנָיו וְגו'. אָמְרוּ הַפְּרָכֶת הִיְתָה דוּמָה לוֹיִלוֹן וְעֵבֶהָ טַפַּח, וְעַל שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם נִימִין נֶאֱרָגְתָּ וְעַל כָּל נִימָא וְנִימָא עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּטִין, וְשֶׁלֶשׁ מֵאוֹת כְּהֻנִּים מִטְבִּילִין אוֹתָהּ, וּשְׁנֵי כְּהֻנִּים גְּדוּלִים נוֹשְׂאִים אוֹתָהּ בְּקוֹנְטָסִין מִפְּנֵי הָאָרוֹן, וְאַחַר כְּדָ נּוֹתְנִין עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ, שֶׁלֹּא יִרְאֶה בְּאָרוֹן כְּלוּם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (במדבר ד, ו): וְנָתַנוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ וְגו'. רַבִּי נֶתַן אוֹמֵר חָבִיב מַעֲשֶׂה הָאָרוֹן כְּכֶסֶא הַכְּבוֹד שֶׁל מַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו, יז): מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ פָּעֵלְתָּ, שֶׁהַמְּקֻדָּשׁ מִכּוֹן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהָאָרוֹן כְּנֶגֶד הַכֶּסֶא, עָשָׂה לְמַעְלָה הִימְנוּ כְּפָרֶת, כְּשֶׁרָפִים שֶׁהֵם עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ. עָשָׂה בּוֹ שְׁנֵי כְּרוּבִים שֶׁהֵם חָבִיבִים כְּנֶגֶד שָׁמַיִם וְאַרְץ, שְׁהִיָּה בָּהֶם מוֹשְׁבוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כה, יט): כְּרוּב אַחַד מִקְצֵה מִזֶּה וְגו', וְכִשְׁם שֶׁהַשָּׁמַיִם פּוֹתַח אֶת אוֹצְרוֹ לְאַרְץ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח, יב): יִפְתַּח ה' לָךְ אֶת אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם, כְּדָ הַשְׁכִּינָה נִתּוּנָה לְמַעְלָה מִשְׁנֵי כְּרוּבִים, שֶׁנִּתּוּנִין מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם מְכֻנָּיִם זֶה לְזֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כה, כ): וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל אַחִיו, כְּנֶגֶד כֶּסֶא הַכְּבוֹד שֶׁמְכֻנָּן כְּנֶגֶד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ג, ב): מִצִּיּוֹן מְכַלֵּל יְפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ. וְאָף בְּשַׁעָה שְׁהָיוּ נוֹסְעִים לֹא הָיוּ פּוֹרְסִין עָלָיו לֹא בְּגַד אֲרָגְמָן וְלֹא תוֹלַעַת שְׁנֵי אֲלֵא בְּגַד כְּלִיל תְּכֵלֶת, לָמָּה, שֶׁהַתְּכֵלֶת דוּמָה לַיִם, וְיָם דוּמָה לְרִקִיעַ, וְרִקִיעַ דוּמָה לְכֶסֶא הַכְּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל א, כו): וּמִמַּעַל לְרִקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ כְּמִרְאֵה אֲבֹן סַפִּיר וְגו', לְלַמֶּדְךָ שֶׁהָאָרוֹן הָיָה דוּמָה לְכֶסֶא הַכְּבוֹד, וְלְכַד נֶאֱמַר בּוֹ: כְּלִיל תְּכֵלֶת, שֶׁכֵּלּוֹ הָיָה דוּמָה לוֹ, וְלְפִי שֶׁהָאָרוֹן דוּמָה לוֹ לְכַד הָיָה הַבְּגָד תְּכֵלֶת מְלַמְעָלָה, פָּנָיו כְּנֶגֶד הַרְקִיעַ הַדוּמָה לוֹ, מָה שֶׁאִין אֶת מוֹצֵא בְּשָׂר פְּלִים שְׁיִהְיוּ בְּגַד תְּכֵלֶת מְלַמְעָלָה, אֲלֵא בְּגַד תְּכֵלֶת מְלַמְטָה וְכִסּוּי עוֹר תַּחֲשׁ מְלַמְעָלָה, אֲבָל בְּאָרוֹן כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ מְלַמְטָה וּבְגַד תְּכֵלֶת מְלַמְעָלָה. וְעוֹד

בְּאֵרוֹן נֶאֱמַר בּוֹ: כָּלִיל תִּכְלֹת, מִה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּכֹלֶם כָּלִיל תִּכְלֹת, לָמָּה, שֶׁהוּא חָשׁוּב מִכָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר [\(משנה אבות ד-יג\)](#): שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים הֵם, כְּתָר תּוֹרָה, וְכְתָר כְּהֵנָה, וְכְתָר מַלְכוּת, וְכְתָר שֵׁם טוֹב עוֹלָה עַל גְּבִיּהוֹן. מַעֲשֵׂה הָאֵרוֹן כְּנֶגֶד בְּעַלֵי תּוֹרָה, שֶׁהֵם סְפוּנִים, שֶׁלְכָד פָּתַב: מִלְמַעְלָה, שֶׁכָּל הַזֹּכֶה לְתוֹרָה כְּאֵלוֹ זֹכֶה לְמַלְכוּת וְכְהֵנָה, וְכֵן הוּא אֹמֵר [\(משלי ח, טו\)](#): בֵּי מַלְכִים יִמְלְכוּ וְגו'.

ד מַעֲשֵׂה הַשְּׁלַחַן כְּנֶגֶד מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, שֶׁהַשְּׁלַחַן מְכַסֶּיךָ בְּתִכְלֹת כְּנֶגֶד דָּוִד שֶׁהָיָה צְדִיק וְכָרַת לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרִית מַלְכוּת לוֹ וּלְבָנָיו, וּלְכָד הַפְּרִישׁ כְּלָיו מִמֶּנּוּ וְכֶסֶם בְּתוֹלַעַת שְׁנִי, שֶׁעַל יְדֵי חֹטֵא בְּנָיו נִחְלַקָה מַלְכוּת, וּלְכָד הָיָה הוּא וְכָלְיוֹ בְּכֶסֶוֹי אֶחָד, שֶׁבְּסוּף מַלְכוּת חוֹזְרֵת לָהֶם כְּבִתְחִלָּה, [\(במדבר ד, ז\)](#): וְעַל שְׁלַחַן הַפָּנִים יִפְרְשׁוּ בְּגַד תִּכְלֹת, עַל כָּל כְּלִים הַעוֹמְדִים בְּהִיכָל הָיוּ פּוֹרְשִׁים בְּגַד תִּכְלֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה שֵׁם דּוֹגְמַת מְקוֹם שְׁכִינָתוֹ שֶׁל מַעְלָה הַדּוֹמָה לְתִכְלֹת. בְּאִיזָה צֶדֶד הָיוּ עוֹשִׂין, הָיוּ נוֹתְנִים עַל גּוֹפוֹ שֶׁל שְׁלַחַן בְּגַד תִּכְלֹת לְהַבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין כְּלָיו, וְאַחַר כֵּן נוֹתְנִין כְּלָיו עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר ד, ז\)](#): וְנָתַנּוּ עָלָיו אֶת הַקְּעֵרֶת וְגו', הַקְּעֵרֶת אֵלָיו דְּפוּסִין, שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין אֶת לֶחֶם הַפָּנִים בְּדְפוּס וְאוֹפִין אוֹתוֹ בְּתַנּוּר בְּדְפוּס, וְכִשְׁהָיוּ מוֹצִיאִין מִן הַתַּנּוּר הָיוּ מְחִזְרִין אוֹתוֹ לְדְפוּס שֶׁלֹּא יִשְׁבֵר הַלֶּחֶם. שְׁלֹשָׁה דְפוּסִין הָיוּ שֵׁם, אֶחָד לְתַנּוּר וְאֶחָד לְבָצֵק וְאֶחָד שֶׁהוּא רוּדָה, נוֹתְנִין לְדְפוּס כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְלָקְלוּ אֶת הַלֶּחֶם. אֶת הַכְּפּוֹת, אֵלָיו בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין עַל גְּבֵי הַמַּעְרְכוֹת, כְּמָה דְאֵת אֶמֶר [\(ויקרא כד, ז\)](#): וְנָתַתְּ עַל הַמַּעְרְכֹת לְבִנָּה זָכָה, (תּוֹסֵפֶת מִנְחוֹת יֵא, א): הֵא בְּאֵי צֶדֶד מְסֻדְרִין לֶחֶם הַפָּנִים, נוֹתְנִין שֵׁשׁ חֲלוֹת לְסֹדֵר זֶה וְשֵׁשׁ חֲלוֹת לְסֹדֵר זֶה, אִם נָתַן שְׁמוֹנֶה חֲלוֹת לְסֹדֵר זֶה וְאַרְבַּע חֲלוֹת לְסֹדֵר זֶה, אוֹ שֶׁעָשָׂה שְׁלֹשָׁה סֹדְרִים שֶׁל אַרְבַּע אַרְבַּע, לֹא עָשָׂה כְּלוּם. עָשָׂה שְׁנֵי סֹדְרִים שֶׁל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, רַבִּי אֹמֵר רוֹאִין אֶת הָעֲלִיוֹנוֹת כְּאֵלוֹ אֵינָן וְהַתַּחְתּוֹנוֹת כְּשֵׁרוֹת. [\(ויקרא כד, ט\)](#): בְּאֵי צֶדֶד מְסֻדְרִים אֶת הַבְּזִיכִין, נוֹתְנִין בְּזִיף אֶחָד עַל גְּבֵי סֹדֵר זֶה, וּבְזִיף אֶחָד עַל גְּבֵי סֹדֵר זֶה, אִם נָתַן בְּזִיכִין בְּלֹא לְבוֹנָה אוֹ לְבוֹנָה בְּלֹא בְּזִיכִין, אוֹ שֶׁהָיָה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין הַבְּזִיכִין לְלֶחֶם וּבֵין הַלֶּחֶם לְשְׁלַחַן, הָרִי אֵלָיו פְּסוּלִין. אָבָא שְׂאוּל אֹמֵר בְּתוֹךְ שְׁנֵי טְפָחִים שְׁבִין סֹדֵר לְחַבְרוֹ הָיָה נוֹתְנִין, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם וְנָתַתְּ עַל הַמַּעְרְכֹת לְבִנָּה זָכָה, שֶׁהִיא כְּלָה סְמוּכָה לְמַעְרָכָה, וְאֶת הַמְּנַקֵּית, אֵלָיו הַקְּנִים, עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה קְנִים שֶׁל זָהָב חֲלוּלִין מְקַבְּלִין טְמֵאָה הָיוּ שֵׁם, אַרְבַּעַת עֶשֶׂר לְסֹדֵר זֶה וְאַרְבַּעַת עֶשֶׂר לְסֹדֵר זֶה, נִכְנָס בְּעָרֵב שֶׁבֶת וְשׁוּמְטִין וְנוֹתְנִין לְאֶרְכּוֹ שֶׁל שְׁלַחַן [\(ויקרא כד, ח\)](#): כָּל הַכְּלִים שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ אֶרְכּוֹ לְאֶרְכּוֹ שֶׁל בֵּית, חוּץ מִן הָאֵרוֹן שֶׁהָיָה אֶרְכּוֹ נָתַן כְּנֶגֶד רְחִבּוֹ שֶׁל בֵּית, כֵּן הָיוּ בְּדִיו נְתוּנִין כֵּן הָיָה גִּטְל. [\(ויקרא כד, ט\)](#): כִּיצַד מְסֻדְרִין אַחַר שֶׁבֶת הָיָה נִכְנָס מִגְּבִיָּה רֵאשִׁיָּה שֶׁל חֲלָה וְנוֹתְנִין קִנָּה תַּחְתֵּיהָ, מִגְּבִיָּה רֵאשִׁיָּה אַחַר וְנוֹתְנִין קִנָּה תַּחְתֵּיהָ וְאֶחָד בְּאֲמָצֵעַ, שְׁלֹשָׁה תַּחַת כָּל חֲלָה וְחֲלָה וּשְׁנַיִם תַּחַת הָעֲלִיוֹנָה שְׂאִין עָלֶיהָ מִשׁוּי, וְהַתַּחְתּוֹנָה נְתוּנָה עַל טְהָרוֹ שֶׁל שְׁלַחַן, וְלָמָּה הָיוּ נוֹתְנִין קְנִים בִּינֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁלַט הָרוּחַ בָּהֶם וְלֹא יִתְעַפֵּשׂ הַלֶּחֶם, וְלָמָּה הָיוּ הַקְּנִים עֲשׂוּיִם כְּחֲצֵי קִנָּה חֲלוּל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְיַקְרוּ עַל הַלֶּחֶם, וּלְכָד כְּתִיב בְּצוּוֹי [\(שמות כה, כט\)](#): וּמְנַקֵּיתָיו אֲשֶׁר יִשָּׂךְ בָּהוּ, שֶׁהָיוּ מַעֲמִידִין הַלֶּחֶם כְּמִין סִכָּה, שֶׁכָּל חֲלָה וְחֲלָה נַעֲשִׂית סִכָּה

לָזוּ שֶׁהִיא תַחֲתִיָּהּ. וְאֵת קִשּׁוֹת הַנָּסֹךְ, אֵלּוּ סָנִיפִין, (תוספתא מנחות ג) : אַרְבָּעָה סָנִיפִין שֶׁל זָהָב עוֹשִׂין לוֹ, וְקִרְנִים הָיוּ שָׁם שֶׁבָּהֶן סוּמְכִין אֶת הַחֲלָה הַתַּחֲתוֹנָה, שְׁנַיִם לְסֹדֶר זֶה וְשְׁנַיִם לְסֹדֶר זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲלוֹת דּוֹמוֹת לְסַפִּינָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה רוֹקֶדֶת, וְהָיוּ הַסָּנִיפִין כְּנֶגֶד הַלָּחֶם כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַסָּנִיפִין מִגְבִּיִּים אֶת הַלָּחֶם מֵעַל גְּבִי הַשֵּׁלֶחַן, וַיִּמְהוּ שֶׁאָמַר הַכֹּתֹב: קִשּׁוֹת הַנָּסֹךְ, שְׂאָף הֵם הָיוּ מְעַמִּידִין רֵאשֵׁי הַחֲלוֹת הַתַּחֲתוֹנוֹת לְמַעֲלָה שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹגְעִין בְּשֵׁלֶחַן וְהָיוּ מְסַכּוֹת עַל הַשֵּׁלֶחַן, אֲבָל אֲמֻצָּעִית שֶׁל חֲלָה תַּחֲתוֹנָה נוֹגַעַת בְּשֵׁלֶחַן, לְפִי שֶׁחֲלָה עֲשׂוּיָה כְּמִין סַפִּינָה רוֹקֶדֶת, חֲדָה מִלְּמַטָּה וְנִסְבָּה וְרַחְבָּה מִלְּמַעְלָה. (במדבר ד, ז) : וְלָחֶם הַתְּמִיד עָלָיו יִהְיֶה, מִכָּאן אֵתָּה לְמַד שְׂאָף בְּשַׁעַת מְסַעוֹת הָיָה עָלָיו לָחֶם, (במדבר ד, ח) : וּפְרָשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגָד תּוֹלַעַת שָׁנִי, עַל הַכֵּלִים וְעַל הַלָּחֶם, וְאַחַר כֵּן הָיוּ מְכַסִּין הַשֵּׁלֶחַן וְכָל הַכֵּלִים אֲשֶׁר עָלָיו בְּכֶסֶף עוֹר תַּחֲשׁ, וְהָיוּ מְשִׁימִין בְּדָיו לְשֵׂא אוֹתוֹ בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ד, ט) : וְכִסּוּ אוֹתוֹ בְּמַכְסָה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת בְּדָיו.

טו וְלִקְחוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת מְנֹרֶת הַמָּאֹר (במדבר ד, ט), אֵף הַמְּנֹרָה לְפִי שְׁעוֹמֶדֶת בְּהִיכָל, הִיא וְכָל כְּלֵי הַנְּכַנְסִים לְשֵׁם הָיוּ מְכֻסִּים בְּבִגְד תְּכֵלֶת, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: וְלִקְחוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ וְגו', בְּמְנֹרָה לֹא הָיָה מְפָרִישׁ בִּינָה לְכְלֵיָּהּ. וְאַחַר כֵּן הָיוּ מְכַסִּין אוֹתָהּ וְאֵת כָּל כְּלֵיָּהּ בְּמַכְסָה עוֹר תַּחֲשׁ, לְהָיוּ נוֹתְנִין אוֹתָהּ עַל הַמוֹט, לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם בְּדִים שֶׁיִּשְׂאוּ אוֹתָהּ בָּהֶם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (במדבר ד, י) : וְנָתַנוּ אֹתָהּ וְאֵת כָּל כְּלֵיָּהּ וְגו'.

טז וְעַל מִזְבֵּחַ הַזָּהָב יִפְרָשׁוּ בְּגָד תְּכֵלֶת (במדבר ד, יא), אֵף מִזְבֵּחַ הַזָּהָב לְפִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּהִיכָל הָיוּ מְכַסִּין אוֹתוֹ בְּבִגְד תְּכֵלֶת תַּחֲלָה וְאַחַר כֵּן כְּסוּהוּ בְּמַכְסָה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ בְּדָיו לְטַל בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ד, יא) : וְכִסּוּ אוֹתוֹ בְּמַכְסָה וְגו', אֲבָל כְּלָיו לֹא הָיוּ נוֹתְנִין עִמּוֹ אֶלָּא לְבַד הָיוּ נוֹתְנִין אוֹתָם עַל בְּגָד תְּכֵלֶת וּמְכַסִּין אוֹתָן בְּמַכְסָה עוֹר תַּחֲשׁ וְהָיוּ נוֹתְנִין אוֹתָם עַל הַמוֹט כְּדֵי לְטַל עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ד, יב) : כָּל כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׂרְתוּ וְגו', מָה הָיוּ כְּלָיו, כֶּף וּמַחֲתָה, כֶּף לְקַטְרֵת סַמִּים וּמַחֲתָה לְהַכְנִיס בָּהּ גַּחְלִים, הָיָה מְנִיחַ הַמַּחֲתָה שֶׁל גַּחְלִים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וּמַעֲרָה הַקַּטְרֵת שֶׁבַּכֶּף לְתוֹכָהּ עַל גְּבִי הַגַּחְלִים, זֶה הָיָה מִזְבֵּחַ הַזָּהָב.

יז מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּחֶצֶר, הָיוּ מְסִירִין אֶת הַדָּשָׁן מֵעָלָיו וְהָיוּ פּוֹרְשִׁים עָלָיו בְּגָד אַרְגָּמָן לְהַבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין כְּלָיו הַנְּתוּנִין עָלָיו, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (במדבר ד, יג) : וְדָשְׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו בְּגָד אַרְגָּמָן. מִזְבֵּחַ הַעוֹלָה, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה בְּפָנָיִם לֹא הָיוּ מְכַסִּין אוֹתוֹ בְּתַכְלֵת אֶלָּא בְּאַרְגָּמָן, לְמָה בְּאַרְגָּמָן, שֶׁהוּא הָיָה אוֹרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הַחֲטָא, שֶׁעָלָיו הָיוּ מְקַרְיָבִין תְּמִידִין בְּכָל יוֹם וְחֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת וְעוֹלוֹת וּשְׁלָמִים. וְאַחַר שֶׁהָיוּ מְכַסִּין אוֹתוֹ נוֹתְנִין עָלָיו כְּלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ד, יד) : וְנָתַנוּ עָלָיו אֶת כָּל כְּלָיו אֲשֶׁר יִשְׂרְתוּ וְגו'. (תורת כהנים צו, י) : תְּנִי (ויקרא ו, י) : אִשׁ תְּמִיד, אֵף בְּשַׁבַּת אֵף בְּטַמְאָה, (ויקרא ו, י) : לֹא תִכְבֶּה, אֵף בְּמַסְעוֹת, מָה הָיוּ עוֹשִׂין לָהּ, כּוֹפִין עָלֶיהָ פְּסֻכְתָּהּ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר אֵף בְּשַׁעַת מְסַעוֹת הָיוּ מְדַשְׁנִין

אותה, שְׁנֵאמַר: וּדְשָׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ. עַל דַּעֲתִיָּה דְרַבִּי יְהוּדָה נִיחָא, שְׁלֶכְךָ לֹא הַזְכִּיר פְּסֻכְתָּר עִם כָּלִי הַמִּזְבֵּחַ בְּמִסְעוֹת, שְׁנֵאמַר [\(במדבר ד, יד\)](#): אֵת הַמִּחְתָּת וְאֵת הַמִּזְלָגָת וְאֵת הַיָּעִים וְאֵת הַמְזַרְקָת, וְאִינוּ מְזַכֵּר סִירוֹת, לָמָּה, שְׁעַל גְּבִי הָאֵשׁ הָיוּ כּוֹפִין אוֹתָהּ. עַל דַּעֲתִיָּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן [\(במדבר ד, יד\)](#): כֹּל כָּלִי הַמִּזְבֵּחַ, לְרַבּוֹת אֵת הַסִּירוֹת. עַל דַּעֲתִיָּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן וּדְשָׁנוּ אֵת הַמִּזְבֵּחַ, נִיחָא, עַל דַּעֲתִיָּה דְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ מְדַשְׁנִין אוֹתוֹ וְהָיוּ מְנִיחִין שָׁם אֵשׁ וְחוֹזְרִין וְכוּפִין עָלָיו פְּסֻכְתָּר כְּדִי שְׁלֹא תִכָּבֵּה. וְאָף עַל פִּי שְׁהִיָּה הַפָּרֶשׁ בֵּין כָּלִים הַנִּתְנִין בְּפָנִים לְכָלִים הָעוֹמְדִים בְּחוּץ לְעִנְיָן בְּגַד תְּכֵלֶת, אֲבָל לְעִנְיָן עוֹר תַּחַשׁ אֵלּוּ וְאֵלּוּ שׁוֹיִן, שְׁנֵאמַר [\(במדבר ד, יד\)](#): וּפְרָשׁוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בְדָיו.

יח מָה רָאָה הַמָּקוֹם לְצוּתָן כָּךְ, אַרְוֹן תַּחֲלָה וְאַחַר כָּךְ שְׁלַחַן וְאַחֲרָיו מְנוֹרָה וְאַחֲרָיו מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאַחֲרָיו מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ פְּרוֹקוּן בְּשַׁעַת מִסְעוֹת כַּעֲמִידָתָן בְּשַׁעַת חֲנִיּוֹת. מִסְעוֹת, מָה בְּשַׁעַת הַקָּמַת מִשְׁכָּן אַרְוֹן תַּחֲלָה, דְּכַתִּיב [\(שמות מ, כא\)](#): וַיָּבֵא אֶת הָאָרוֹן וְגו', וְאַחַר כָּךְ [\(שמות מ, כב\)](#): וַיִּתֵּן אֶת הַשְּׁלַחַן, וְאַחַר כָּךְ [\(שמות מ, כד\)](#): וַיִּשֶׂם אֶת הַמְנוֹרָה וְגו', וְאַחַר כָּךְ [\(שמות מ, כו\)](#): וַיִּשֶׂם אֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְגו', וְאַחַר כָּךְ [\(שמות מ, כט\)](#): וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְגו'. אֵף בְּשַׁעַת פְּרִיקָתָן אַרְוֹן תַּחֲלָה וְאַחֲרָיו שְׁלַחַן וְאַחֲרָיו מְנוֹרָה וְאַחֲרָיו מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאַחֲרָיו מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה. [\(במדבר ד, טו\)](#): וְכִלָּה אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת הַקֹּדֶשׁ, זֶה הָאָרוֹן, [\(במדבר ד, טו\)](#): וְאֵת כָּל כָּלִי הַקֹּדֶשׁ, אֵלּוּ שְׁלַחַן וּמְנוֹרָה וּשְׁנֵי מִזְבְּחוֹת וְכָל כְּלִיָּהוּן, [\(במדבר ד, טו\)](#): בְּנִסְעֵי הַמַּחֲנֶה, לֹא הָיוּ כֹן אֲלֵא בְשַׁעַת מִסְעוֹת.

יט וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹאוּ בְנֵי קֹהֵת לְשִׂאת וְגו' [\(במדבר ד, טו\)](#), אָמַר מִשֶּׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים, רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם דָּמָן שֶׁל בְּנֵי קֹהֵת אָסוּר וְדָמָן שֶׁל בְּנֵי אֶהְרֹן מִתָּר. אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא, אֲלֵא אֶהְרֹן קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים, שְׁנֵאמַר [\(דברי הימים א כג, יג\)](#): וַיַּבְדֵּל אֶהְרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים, וְאַרְוֹן קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים, וְאֹן קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מִזִּיק לְקֹדֶשׁ קֹדָשִׁים. אֲבָל בְּנֵי קֹהֵת אֵינָם קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים, וְאַרְוֹן וְכָל כָּלִים הַנִּתְנִין בְּפָנִים קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים וְהֵם מִזִּיקִים לָהֶם, לְכָךְ יִתְנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן דַּעֲתָן שְׁלֹא יָמוּתוּ בְּנֵי קֹהֵת. [\(במדבר ד, טו\)](#): אֲלֵה מִשָּׂא בְנֵי קֹהֵת בְּאֵהֶל מוֹעֵד, אֲלֵה בְּמִשָּׂא וְאֵין שָׂר כָּלִים בְּמִשָּׂא אֲלֵא בַּעֲגָלוֹת, וְכֹן הוּא אוֹמֵר [\(במדבר ז, ט\)](#): וּלְבְנֵי קֹהֵת לֹא נָתַן כִּי עֲבַדַת הַקֹּדֶשׁ וְגו'.

כ וּפְקַדַת אֲלַעֲזָר בִּן אֶהְרֹן הִכָּהוּ וְגו' [\(במדבר ד, טז\)](#), הִדָּא הוּא דְכַתִּיב [\(משלי כה, ו\)](#): אֵל תִּתְהַדָּר לִפְנֵי מַלְאָךְ וּבְמָקוֹם גְּדֹלִים אֵל תַּעֲמֹד, אִם לִפְנֵי מַלְאָךְ בְּשָׂר וְדָם צָרִיךְ אָדָם לְנַהֵג שְׁפִלוּת בְּעַצְמוֹ, קַל וְחֹמֶר לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְיִתְנִינָן [\(משנה אבות ה-ב\)](#): הָיוּ עֵז כְּנֹמֶר וְקַל כְּנֶשֶׁר וְרַץ כְּצָבִי וְגִבּוֹר כְּאָרִי לַעֲשׂוֹת רָצוֹן אֲבִידָה שְׁבִשְׂמִים, לְלַמְּדָךְ שְׂאִין גְּאוּה לִפְנֵי הַמָּקוֹם. אֲלִיָּהוּ אוֹמֵר (תנא דבי אליהו רבה יג): כֹּל הַמְרַבֵּה כְבוֹד שְׂמִים וּמְמַעֵט כְבוֹד עַצְמוֹ, כְבוֹד שְׂמִים מִתְרַבֵּה וְכְבוֹדוֹ מִתְמַעֵט, וְכֹל הַמְמַעֵט כְבוֹד שְׂמִים וּמְרַבֵּה כְבוֹד עַצְמוֹ, כְבוֹד שְׂמִים בְּמָקוֹמוֹ וְכְבוֹדוֹ מִתְמַעֵט. מַעֲשֵׂה בְּאִישׁ אֶחָד שְׁהִיָּה עוֹמֵד בְּבֵית הַכְּנֻסֶת וּבְנוֹ

עומד כנגדו, וכל העם עונים אחר העובר לפני התבה הללויה, ובנו עונה דברים של תפלות, אמרו לו ראה בנד שהיא עונה דברים של תפלות, אמר להם ומה אעשה לו תינוק הוא, ישחק. שוב למחר עשה פאותו ענין וכל העם ענין אחר העובר לפני התבה אמן הללויה, ובנו עונה דברים של תפלות, אמרו לו ראה בנד שהיא עונה דברים של תפלות, אמר להם ומה אעשה לו תינוק הוא, ישחק. כל אותן שמונת ימי החג ענה בנו דברים של תפלות, ולא אמר לו כל דבר, ולא יצאת אותה השנה ולא שנתה ולא שלשה עד שמת אותו האיש ומתה אשתו ומת בנו ובן בנו ויצאו חמש עשרה נפשות מתוך ביתו, ולא נשתיר לו אלא זוג אחד של בני אדם, אחד חגר וסומא ואחד שוטה ורשע. שוב מעשה באדם אחד, שהיה מתחרט שלא קרא ולא שנה, פעם אחת היה עומד בבית הכנסת, כיון שהגיע העובר לפני התבה לקדשת השם הגביה את קולו ואמר [\(ישעיהו ו, א\)](#): קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, אמרו לו מה ראית שהגבית קולך, אמר להם לא זכיתי לא למקרא ולא למשנה ועכשו שנתנה לי רשות לא אגביה את קולי ותשוב נפשי עלי, ולא יצאת אותה השנה ולא שנתה ולא שלשה עד שעלה אותו האיש מבבל לארץ ישראל, ועשאוהו שר החיל של קיסר ומנוהו ראש על כל בירניות שבארץ ישראל, ונתנו לו מקום ובנה עיר וישב שם, וקראו לו קילוני, לו ולבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות, מפאן אתה למד שלא ינהג אדם בגאון לפני המקום שכל המתגאה לפניו מתבזה, וכן הוא אומר [\(שמואל א ב, ל\)](#): כי מכבדי אכבד ובזי יקלו. וכן אתה מוצא בדוד מלך ישראל שלא נהג עצמו בגאון לפני המקום, אלא בזה עצמו לפניו כהדיוט להרבות כבודו של מקום, אימתי בשעה שהעלה הארון מבית אבינדב אשר בגבעה להביאו לירושלים, הדא הוא דכתיב [\(שמואל ב ו, א\)](#): ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף, אמר דוד איני מעלה את הארון בחשאי, מיד נתעץ עם שרי האלפים והמאות שישלחו בכל ארץ ישראל שיתקבצו אליהם וילכו להעלות הארון, שנאמר [\(דברי הימים א יג, א\)](#): וינעץ דוד עם שרי האלפים והמאות לכל נגיד, [\(דברי הימים א יג, ב א\)](#): ויאמר דוד לכל קהל ישראל אם עליכם טוב ומן ה' אלהינו וגוי ויקבצו אלינו, ונסבה את ארון אלהינו וגוי, מיד אמרו לו כלם עשה כמו שאתה חפץ, שנאמר [\(דברי הימים א יג, ד\)](#): ויאמרו כל הקהל לעשות כן כי ישר הדבר בעיני כל העם, מיד שלח וקבץ כל ישראל שבכל ארץ ישראל, שנאמר [\(דברי הימים א יג, ה\)](#): ויקהל דוד את כל ישראל מן שיחור מצרים ועד לבוא חמת להביא את ארון האלהים מקרית יערים. כמה זקנים מנה דוד שם, אמר רבי ירמיה בן אלעזר ורבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא תשעים אלף זקנים מנה דוד ביום אחד ולא מנה את אחיתפל עמהם וקדשו שיהיו עושין דרגון לפניו, הדא הוא דכתיב: ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף, ויוסף תלתין אלפין, עוד שלשים אלף. ופשוטיה דקרית שלשים אלפין, הרי תשעים אלפין, מיד הלכו לגבעה להעלות משם הארון, שנאמר [\(שמואל ב ג, ב\)](#): ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה וגוי, וכתוב אחד אומר [\(דברי הימים א יג, ו א\)](#): ויעל דוד וכל ישראל בעלתה אל קרית יערים אשר ליהודה להעלות משם את ארון האלהים ה' יושב הכרובים אשר נקרא שם וגוי. וכתוב אחד אומר: ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו

מִבְּעֵלֵי יְהוּדָה וְגוֹי, כִּי־צַד יִתְקַיְּמוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הַלְלוּ, כֹּל יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ לְבַעֲלֹתָהּ שֶׁהִיא קְרִית יְעָרִים וְהִמְתִּינוּ שָׁם עַל הָאָרוֹן עַד שֶׁיָּבִיאוּהוּ מִן הַגְּבֻעָה, אָבֵל דָּוִד וְהַזְּקֵנִים קָמוּ מִבְּעֵלֵי יְהוּדָה הִיא בַּעֲלֹתָהּ הִיא קְרִית יְעָרִים וְהִלְכוּ נֶגֶד הָאָרוֹן לַגְּבֻעָה לְהַבְיִאוֹ מִן הַגְּבֻעָה לְקְרִית יְעָרִים הִיא בַּעֲלֹתָהּ, וּמִבְּעֵלֹתָהּ יַעֲלוּהוּ כֹּל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ עַד יְרוּשָׁלַיִם. וַיֵּשׂ אֹמְרִים בְּתַחֲלָה נִמְלְכוּ שְׁלֵא יִלְכוּ אֶלָּא עַד בַּעֲלֹתָהּ, וַיִּשְׁלַח מִשָּׁם עַד בֵּית אַבְיִנְדָב אֲשֶׁר בַּגְּבֻעָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אָרוֹן הָאֱלֹהִים עַד קְרִית יְעָרִים, וּמִשָּׁם יַעֲלוּ כָּל־עַמּוֹ לִירוּשָׁלַיִם, כִּי־וְ שֶׁהָיָה שָׁם אָמַר לָהֶם אֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָרוֹן שֶׁיָּבֹא בִּיחִידִים אֶלָּא נִלְךְ כְּלָנוּ לְשָׁם, לְכַד כְּתִיב: וַיִּקַּם וַיִּלְךְ דָּוִד וְכָל הָעָם וְגוֹי, לָמָּה לֹא הִלְךְ בְּתַחֲלָה אֶלָּא בַּעֲלֹתָהּ שֶׁהִיא קְרִית יְעָרִים, לְפִי שֶׁהַגְּבֻעָה וְקְרִית יְעָרִים בְּבֵת אַחַת הָיוּ יוֹשְׁבִים, שְׁשָׁם הָיוּ יוֹשְׁבֵי הַגְּבֻעוֹנִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(יהושע ט, יז\)](#): וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל עָרֵיהֶם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְעָרֵיהֶם גְּבֻעוֹן וְהַכְּפִירָה וּבְאֲרוֹת וְקְרִית יְעָרִים, וְנִפְלָה קְרִית יְעָרִים בְּחֶלֶק יְהוּדָה, שָׁכֵן הוּא מוֹנֵה בְּחֶלֶק נְחֻלְתּוֹ [\(יהושע טו, ט\)](#): קְרִית בַּעַל הִיא קְרִית יְעָרִים, וְהִיא הֵיחָדָּה גְּבוּל בֵּין יְהוּדָה וּבְנֵי־מִן, שָׁכֵן הוּא אֹמֵר בְּגְבוּל אֶרֶץ בְּנֵי־מִן [\(יהושע יח, יד\)](#): וְהָיוּ תִצְאָתוֹ אֶל קְרִית בַּעַל הִיא קְרִית יְעָרִים עִיר בְּנֵי יְהוּדָה וְגוֹי, אָבֵל הַגְּבֻעָה שְׁשָׁם הָיָה הָאָרוֹן הָיָה בְּגְבוּל בְּנֵי־מִן, שָׁכֵן כְּתִיב בְּעָרֵי בְנֵי־מִן [\(יהושע יח, כו\)](#): גְּבֻעוֹן וְהַרְמָה וּבְאֲרוֹת, וְהַמְצָפָה וְהַכְּפִירָה וְהַמְצָה, וְלִכְדָּ בָּאוּ בְּתַחֲלָה עַד קְרִית יְעָרִים שֶׁהִיא גְּבוּל בֵּין יְהוּדָה לְבְנֵי־מִן, וְאַחַר הִלְכוּ לַגְּבֻעוֹן [\(שמואל ב, ב\)](#): אֲשֶׁר נִקְרָא שָׁם שֵׁם ה' צְבָאוֹת, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי מְלַמֵּד שֶׁהַשֵּׁם וְכָל כְּנוּיָו מִנְּחִין בְּאָרוֹן. רַב הוֹנָא אָמַר מְלַמֵּד שֶׁהַלּוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לּוּחוֹת מִנְּחִין בְּאָרוֹן. [\(שמואל ב, א\)](#): וַיִּרְכְּבוּ אֶת אָרוֹן הָאֱלֹהִים וְגוֹי לֹא נִשְׂאוּ כְּתוּרָה, שֶׁהָרִי כְּתִיב [\(במדבר ז, ט\)](#): וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא נָתַן וְגוֹי, מִפְּנֵי מָה נֶעְנֵשׂ שְׁנֵתְעֵלֶם הַמִּקְרָא מְעִינִי, מִפְּנֵי שֶׁקְרָא לְדַבְּרֵי תוֹרָה זְמִירוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קיט, נד\)](#): זְמִירוֹת הָיוּ לִי חֻקִּי וְגוֹי, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דַּבְּרֵי תוֹרָה שֶׁכְּתוּב בָּהֶן [\(משלי כג, ה\)](#): הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאַיִנְנוּ, אֶתְּהָ קוֹרָא אוֹתוֹן זְמִירוֹת, הָרִי אֲנִי מִכְּשִׁילְךָ בְּדַבָּר שֶׁאֲפִלוּ תִינּוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן יוֹדְעִין אוֹתוֹן, וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא נָתַן וְגוֹי וְאִיהוּ אֶתִּיבָה בַּעֲגָלָה. וְהָיָה אֲרוֹנָא טְעִין כְּהִנְיָא לְרוּמָא וְטְרִיף לּוֹן לְאַרְעָא, טְעִין כְּהִנְיָא לְרוּמָא וְטְרִיף לּוֹן לְאַרְעָא. שְׁלַח דָּוִד וְאִיִּיתִי לְאַחִיתַפֵּל אָמַר לִיהָ לִית אֶתְ אָמַר לִי מָה נֶעֱבַד לְדִין אֲרוֹנָא דְהוּא טְעִין כְּהִנְיָא לְרוּמָא וְטְרִיף לּוֹן לְאַרְעָא וְטְעִין כְּהִנְיָא לְרוּמָא וְטְרִיף לּוֹן לְאַרְעָא. אָמַר לִיהָ שְׁלַח שְׁאִיל לְאַיִנוֹן חִפְיִמָא דְמִנִּיתָה. אָמַר דָּוִד מֵאֵן דִּידַע לְמִקְמִיתָה וְלֹא קָם לִיהָ יְהֵא סוּפָא מִתְחַנְקָא. אָמַר לוֹ דְּבַח קוּמִי וְהוּא קָאִים. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַחִיתַפֵּל מְלָה דְּמִינוּקָא אָמַרִין בְּכַנְשֶׁתָא בְּכָל יוֹם לֹא אָמַרְתָּ לִיהָ, וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא נָתַן וְגוֹי, וְדָא רַבְתָּא אָמַרְתָּ לִיהָ דְּבַח קוּמִי וְקָאִים, וְלִכְדָּ הָיָה זֹבַח כְּשֶׁהַעֲלָהוּ בְּשִׁנְיָה שְׁלֵא יָבֹא לִיְדֵי כָד, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמואל ב, יג\)](#): וַיְהִי כִּי צָעַדוּ וְגוֹי, וַיְהִי עֲזָא וְאַחִיו נוֹהֲגִין אֶת הָעֲגָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמואל ב, א\)](#): וַיִּשְׁאַהוּ מִבֵּית אַבְיִנְדָב וְגוֹי, עֲזָא מֵאַחֲרָיו וְאַחִיו לְפָנָיו, [\(שמואל ב, ד\)](#): וַיִּשְׁאַהוּ מִבֵּית אַבְיִנְדָב אֲשֶׁר בַּגְּבֻעָה וְגוֹי, מָהוּ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב: וַיִּשְׁאַהוּ מִבֵּית אַבְיִנְדָב וְגוֹי, מָה נִשְׂאוּ עִמּוֹ, אֲרָגָז שֶׁשָּׁגְרוּ פְּלִשְׁתִּים דְּזָרוּן לְאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעָלְיוּ סִפְר תוֹרָה מִנְּחָ, כְּהֵהִיא דְּתַנְיָן (ירושלמי שקלים א-א): אָרוֹן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה [\(שמות כה, ט\)](#): אֲמַתִּים וְחֻצֵי אֲרָכּוֹ

וְאִמָּה וְחָצִי רְחִיבוֹ וְאִמָּה וְחָצִי קוֹמָתוֹ, בְּאִמָּה בֵּת שְׁשֵׁה טַפְחִים. וְהַלּוּחוֹת
אָרְכּוֹ שְׁשֵׁה, וְרְחִיבּוֹ שְׁשֵׁה, וְעֵבֶיֶן שְׁלֹשָׁה, מִנְּחוֹת לְאָרְכּוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וְכַמָּה
לוּחוֹת אוֹכְלוֹת, שְׁנַיִם עֶשֶׂר טַפְחִים. וְנִשְׁתַּיִּירוּ שֵׁם שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, צֵא מֵהֶם
טַפַּח, חָצִיו לְכַתֵּל זֶה וְחָצִיו לְכַתֵּל זֶה, נִשְׁתַּיִּירוּ שֵׁם שְׁנֵי טַפְחִים שֶׁבֵּהֶם סֵפֶר
תּוֹרָה מִנַּח, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלכים א ת, ט\)](#): אֵין בְּאֲרוֹן רַק שְׁנֵי לַחוֹת וּגּוֹי, אֵין רַק,
אֵין מַעוּט אַחַר מַעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת, סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁמִּנַּח בְּאֲרוֹן. פְּרִנְסַת אֲרוֹן
לְאָרְכּוֹ בּוֹא וּפְרִנְס אֲרוֹן לְרְחִיבוֹ, כַּמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בְּאֲרוֹן שְׁשֵׁה טַפְחִים,
נִשְׁתַּיִּירוּ שֵׁם שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, צֵא מֵהֶן טַפַּח חָצִיו לְכַתֵּל זֶה וְחָצִיו לְכַתֵּל זֶה,
נִשְׁתַּיִּירוּ שֵׁם שְׁנֵי טַפְחִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה סֵפֶר תּוֹרָה נִכְנָס וַיּוֹצֵא בְּדַחֵק, דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּאִמָּה בֵּת חֲמִשָּׁה טַפְחִים, וְהַלּוּחוֹת אָרְכּוֹ שְׁשֵׁה
וְרְחִיבּוֹ שְׁשֵׁה וְעֵבֶיֶן שְׁלֹשָׁה, וּמִנְּחוֹת לְאָרְכּוֹ שֶׁל אֲרוֹן, כַּמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת
בְּאֲרוֹן שְׁנַיִם עֶשֶׂר טַפְחִים, נִשְׁתַּיִּיר שֵׁם חָצִי טַפַּח, אֶצְבַּע וּמַחְצָה לְכַתֵּל זֶה
וְאֶצְבַּע וּמַחְצָה לְכַתֵּל זֶה. פְּרִנְסַת אֲרוֹן לְאָרְכּוֹ צֵא וּפְרִנְס אֲרוֹן לְרְחִיבוֹ, כַּמָּה
לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בְּאֲרוֹן שְׁשֵׁה טַפְחִים, נִשְׁתַּיִּירוּ שֵׁם טַפַּח וּמַחְצָה, צֵא מֵהֶם
חָצִי טַפַּח אֶצְבַּע וּמַחְצָה לְכַתֵּל זֶה וְאֶצְבַּע וּמַחְצָה לְכַתֵּל זֶה, נִשְׁתַּיִּיר שֵׁם
טַפַּח שְׁבוֹ הָעַמּוּדִים עוֹמְדִין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שיר השירים ג, טו\)](#): אֶפְרַיִן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ
וּגּוֹי עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף וּגּוֹי, וְאֲרָגָז שֶׁשָּׁגְרוּ פְּלִשְׁתִּים דּוֹרוֹן לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
מִנַּח בְּצִדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמואל א ו, ח\)](#): וְאֵת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הִשְׁבַּתְּם לוֹ אֲשֶׁם
תִּשְׁמִימוּ בְּאֲרָגָז מִצִּדּוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהִלְךְ, וְעֲלִיו סֵפֶר תּוֹרָה מִנַּח, שֶׁנֶּאֱמַר
[\(דברים לא, כו\)](#): לָקַח אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה, בְּצִדּוֹ הָיָה מִנַּח וְלֹא בְּתוֹכוֹ, וּמָה
אֲנִי מְקַיֵּם אֵין בְּאֲרוֹן רַק שְׁנֵי לַחוֹת, לְרַבּוֹת שְׁבָרֵי לוּחוֹת שֶׁמִּנְּחוּ בְּאֲרוֹן,
לְפִי שֶׁהַלּוּחוֹת הַשְּׁלֵמוֹת וְלוּחוֹת הַשְּׁבוֹרוֹת עַל צִדֵּיהֶן הֵיוּ מִנְּחוֹת בְּאֲרוֹן, לְפִי
שֶׁלֹּא הֵיוּ עֲבוֹת אֶלָּא שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, אֲבָל קִדְּם שֶׁהָיָה הָאֲרָגָז דָּף אֶחָד הָיָה
יוֹצֵא מִן הָאֲרוֹן וְעֲלִיו הָיָה סֵפֶר תּוֹרָה מִנַּח, לְכָךְ כְּתִיב: וַיִּשְׂאֵהוּ מִבֵּית
אֲבִינֶדָב, זֶה הָיָה הָאֲרָגָז שֶׁעֲלִיו סֵפֶר תּוֹרָה מִנַּח וְהָיָה עוֹמֵד מִצִּד אֲרוֹן בְּרִית
ה'. [\(שמואל ב ו, ד\)](#): וְאֲחִיו הִלְךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן, מִכָּאן אָמְרוּ אֲחִיו הוֹלֵךְ לִפְנֵינוּ,
כִּיִּן שֶׁהֶעֱלוּ אוֹתוֹ הֵיוּ תִשְׁעִים אֶלֶף זִקְנִים מֵהַלְכִין לִפְנֵינוּ וְהַכְּהֵנִים טוֹעֲנִין
בּוֹ וְהַלּוֹיִם מִנְּגִינוּ וְכָל יִשְׂרָאֵל מִשְׁחַקִּין, מִי שֵׁישׁ בִּידּוֹ לּוֹלֵב, מִי שֵׁישׁ בִּידּוֹ
תֵּף וְכְלֵי שִׁיר, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(שמואל ב ו, ה\)](#): וְדוֹד וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
מִשְׁחַקִּים לִפְנֵי ה' וּגּוֹי, זֶה לּוֹלֵב שֶׁאֲדָם מִנְּעִנֵעַ בּוֹ. [\(שמואל ב ו, ו\)](#): וַיָּבֹאוּ עַד גֵּרֹן
נָכוֹן, כְּתִיב [\(דברי הימים א יג, ט\)](#): כִּידֹן, וְכְתִיב: נָכוֹן, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן [\(גמרא סוטה](#)
[לה-ב\)](#): בְּתַחֲלָה כִּידֹן, וְלִבְסוּף נָכוֹן. [\(שמואל ב ו, ז\)](#): וַיִּשְׁלַח עֲזָה אֶל אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָאֲרוֹן נוֹשְׂאֵיו נִשְׂא עֲצָמוֹ לֹא כָּל שָׁבוֹן,
דְּכְתִיב [\(יהושע ד, יא\)](#): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּם כָּל הָעָם לַעֲבוֹר וַיַּעֲבֵר אֲרוֹן ה' וְהַכְּהֵנִים
לִפְנֵי הָעָם, נִשְׂא אֲרוֹן נוֹשְׂאֵיו וְעֵבֶר. [\(שמואל ב ו, ז\)](#): כִּי שָׁמְטוּ הַבְּקָר, לָמָּה
שָׁמְטוּ, שֶׁהֵיוּ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא כְּתוּרָה, שֶׁהֵן הֵיוּ צָרִיכִים לְהוֹלִיכוֹ בְּכַתֵּף
וּטְעֻנָּהוּ בְּעִגְלָה וְהִלְךְ לוֹ לַעֲצָמוֹ, [\(שמואל ב ו, ז\)](#): וַיַּחַר אֵף ה' בְּעִזָּה וַיִּכְּהוּ שֵׁם
הָאֱלֹהִים עַל הַשֵּׁל, מֵהוּ עַל הַשֵּׁל, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר, חַד אָמַר עַל עֶסְקֵי
שְׁלוֹ, וְחַד אָמַר שֶׁעָשָׂה צָרְכּוֹ בְּפָנָיו. [\(שמואל ב ו, ז\)](#): וַיָּמַת שֵׁם עִם אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן עֲזָא בָּא לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: עִם אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים, מֵה אֲרוֹן קָיָם לְעוֹלָם הַבָּא אֵף עֲזָא בָּא לְעוֹלָם הַבָּא. [\(שמואל ב ו,](#)
[ח\)](#): וַיַּחַר לְדוֹד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ ה' וּגּוֹי, מֵהוּ וַיַּחַר, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ

פָּנָיו כַּחֲרָרָה, מֵה טַעַם, דָּלָא כְּתִיב בֵּיה אָף. מִיָּד נִתְיָרָא דְדוּד לְהַבִּיאוּ אֶצְלוּ, שְׁנַאֲמַר (שְׁמוּאֵל ב, ט): וַיִּרְא דְדוּד אֶת ה' בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹוא אֵלַי אֲרוֹן ה'. מָה עֲשֶׂה דְדוּד הִטְהוּ בֵּית עוֹבֵד אֲדוֹם לְעַמֵּד שָׁם, שְׁנַאֲמַר (שְׁמוּאֵל ב, ט): וְלֹא אָבָה דְדוּד לְהִסִּיר אֶלָּיו אֶת אֲרוֹן ה' וְגו' וַיִּטְהוּ דְדוּד בֵּית עֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי. לְוִי הָיָה עוֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי, שְׁכֵן מִיַּחְסוֹ עִם הַלְוִיִּם, וְעוֹבֵד אֲדוֹם וְאֲחִיו שְׁשִׁים וּשְׁנַיִם. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עֹבֵד, עַל יְדֵי שְׁעֵבֵד לִפְנֵי ה' כְּרֹאֵי. אֲדוֹם, שְׁהָאֲדִים פְּנֵי דְדוּד, הוּא הָיָה מִתְיָרָא מִפְּנֵי הָאֲרוֹן שְׁלֵא יִמִּיתֵנוּ, וְהוּא עוֹבֵד לִפְנֵינוּ וּבִרְכוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הַגִּתִּי, שְׁהָיָה מַגֵּת. כְּשִׁחֲזַר דְדוּד לִירוּשָׁלַיִם בָּא אַחִיתִּפֶּל וְאָמַר לוֹ: דְדוּד, לֹא הָיָה לָךְ לְלַמֵּד מִפְּסוּק קֶטָן שְׁהִתִּינוּקוֹת קוֹרְאִין (בְּמַדְבַּר ז, ט): וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא נָתַן וְגו', הַלְוִיִּם נוֹשְׂאִים אֶת הָאֲרוֹן וְאִין הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים אֶת הָאֲרוֹן. בְּכַתְּפֵי הֵם נוֹשְׂאִים אֶת הָאֲרוֹן וְלֹא עַל עֲגָלָה. וּמִנִּין שְׁכֵן הוּא, שְׁכֵן אֶת מוֹצֵא כְּשֶׁהֲעֵלְהוּ בְּשִׁנְיָה לֹא הָיָה שָׁם כְּהֵן וְלֹא עֲגָלָה, שְׁנַאֲמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א טו, ב): אִזְּ אָמַר דְדוּד לֹא לִשְׂאֵת אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כִּי אִם הַלְוִיִּם, וּכְתִיב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א טו, טו): וַיִּשְׂאוּ בְנֵי הַלְוִיִּם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים. (שְׁמוּאֵל ב, יא): וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן ה' בֵּית עֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי, אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ שְׁנֵי דְבָרִים הָיוּ קְדוּשִׁים וְגִדּוּלִים, וְכִסְבוּרִין בְּנֵי אֲדוֹם שְׁהֵם קָשִׁים, וְכִדִּי שְׁלֵא לְהוֹצִיא לְעַז עֲלֵיהֶם כְּתַב בְּהֵן דְּבַר גְּדוּל שֶׁל שְׂבַח וּבִרְכָה, וְאֵלוּ הֵן: קִטְרֵת וְאֲרוֹן. קִטְרֵת שְׁלֵא יֹאמֶר אֲדוֹם קָשָׁה הוּא הַקִּטְרֵת, עַל יְדוּ מֵתוּ נִדְּב וְאֵבִיָּהוּא, וְעַל יְדוּ נִשְׂרָפוּ עֲדַת קִרְח, וְעַל יְדוּ נִצְטָרַע עֲזִיָּהוּ, לְכַךְ כְּתַב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלָה גְדוּלָה בְּקִטְרֵת שְׁנַצְלוּ יִשְׂרָאֵל עַל יְדוּ, שְׁנַאֲמַר (בְּמַדְבַּר יז, יב יג): וַיִּקַּח אֶהֱרֹן כַּאֲשֶׁר דְּבַר מֹשֶׁה וַיִּרְץ אֶל תּוֹךְ הַקֹּהֵל וְגו'. אֲרוֹן, שְׁלֵא יֹאמֶר אֲדוֹם קָשָׁה הוּא הָאֲרוֹן, הוּא הִכָּה בְּפִלְשִׁתִּים, הוּא הִרְגַּ בְּאֲנָשֵׁי בֵּית שְׁמֵשׁ, הוּא הִרְגַּ לְעִזָּא, לְכַךְ כְּתַב בּוּ בִּרְכָה, שְׁנַאֲמַר (שְׁמוּאֵל ב, יא): וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן ה' וְגו', לְלַמֵּד שְׂאִין קִטְרֵת וְאֲרוֹן הוֹרְגִין אֶלָּא עֲוֹנוֹת הוֹרְגִין. בְּמָה בְּרַךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּית עוֹבֵד אֲדוֹם, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר בְּבָנִים, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כו, ד ה): וְלַעֲבֹד אֲדוֹם בָּנִים שְׁמַעֲיָה הַבְּכוֹר וְגו' יוֹאֲחַן הַשְּׁלֵשִׁי וְשָׁכַר הַרְבִּיעִי וְנִתְנָאֵל וְגו' פְּעֻלְתֵי הַשְּׁמִיעִי. בְּעוֹן קוּמֵי רַבִּי יוֹחָנָן מֵהוּ פְּעֻלְתֵי, אָמַר לָהֶם עַל שְׁפַעַל פְּעֻלָּה גְדוּלָה בַּתּוֹרָה, מֵה פְּעֻלָּה גְדוּלָה פְּעַל שְׁהָיָה מִדְּלִיק לִפְנֵי הָאֲרוֹן נֵר אֶחָד שְׁחָרִית וְנֵר אֶחָד עֲרֵבִית. רַבִּי יוֹסִי עֹבֵד לָה אֶפְטָרָה מֵה אִם הָאֲרוֹן שְׁלֵא אֶכַּל וְשִׁתָּה וְלֹא מִתְכַּפֵּד אֶלָּא בְּשִׁבִיל שְׁנֵי לוחוֹת שְׁהָיוּ בּוּ זָכָה בֵּית עוֹבֵד אֲדוֹם שְׁיִתְבָּרַךְ בְּזָכוֹתוֹ, מִי שְׁקִבֵּל חֲכָמִים וְתַלְמִידִים בְּמֵאֶכְל וּבְמִשְׁתָּה וְעַל מִטּוֹת כְּבוֹדוֹת, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁיִשְׁלַם לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁכָרוּ. אָמְרוּ עַל עוֹבֵד אֲדוֹם שְׁמוֹנֶה בָּנִים הָיוּ לוֹ וְשְׁמוֹנֶה כְּלוֹת הָיוּ לוֹ וְכָל חֲדָא וְחֲדָא מִנְהוֹן יִלְדָה תַרְוִין בִּירְחָא, הָא כִּיצַד, הִיָּתָה טְמֵאָה שְׁבַעָה וְטַהוֹרָה שְׁבַעָה וְיוֹלְדָת, טְמֵאָה שְׁבַעָה וְטַהוֹרָה שְׁבַעָה וְיוֹלְדָת, שִׁית עֶשֶׂר לְכָל יֶרֶח, לְתַלְתָּא יֶרֶחִין הָרִי אַרְבַּעִין וְתַמְנֵינָא. וּבְנֵי שְׁמַעֲיָה שְׁשֶׁה, דְכְּתִיב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כו, ז ו): וְלִשְׁמַעֲיָה בְנוּ נוֹלַד בָּנִים וְגו' בְּנֵי שְׁמַעֲיָה עֲתַנִּי וְגו', הָא חֲמִשִּׁין וְאַרְבַּע, תַּמְנֵינָא דִּידֵיה, דְכְּתִיב: וְלַעֲבֹד אֲדוֹם בָּנִים וְגו' הָא שְׁתִּין וְתַרְוִין, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כו, ח): כָּל אֶלָּה מִבְּנֵי עֹבֵד אֲדוֹם הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וְאֲחֵיהֶם אִישׁ חִיל בְּפִחַ לְעֵבֵדָה שְׁשִׁים וּשְׁנַיִם לְעֹבֵד אֲדוֹם, הָיוּ (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כו, ט): כִּי בִּרְכוּ אֱלֹהִים, לְכַךְ נֹאֲמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א יג, יד): וַיְבָרַךְ ה' אֶת בֵּית עֹבֵד אֲדוֹם וְגו'. שְׁמַע דְדוּד לְסוּף שְׁלֵשָׁה

קִדְשִׁים שֶׁבָרַךְ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹבְדֵי אֱדוֹם וּלְבֵיתוֹ, קִבֵּץ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַשָּׂרִים וְשָׂרֵי הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם לְהַעֲלוֹת אֶת הָאָרוֹן בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה, דְּכַתִּיב [\(שמואל ב, יב\)](#): וַיִּגְדַּל לְמִלְכָּךְ דָּוִד לֵאמֹר בְּרַךְ ה' אֶת בֵּית עֲבַד אֱדוֹם וּגְוִי, וְכַתּוּב אַחַד אוֹמֵר [\(דברי הימים א טו, כה\)](#): וַיְהִי דָוִד וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּגְוִי, מִי הֶעֱלוּהוּ הַלְוִיִּם הֶעֱלוּהוּ, וְכִיּוֹן שֶׁרָאָה דָּוִד שֶׁהֶעֱלוּהוּ הַלְוִיִּם וְלֹא נִזְקָו, כִּמָּה שֶׁאָמַר לִיָּה אַחִיתָפֶל, הוֹסִיף עוֹד וְזָבַח לְפָנָיו כִּמוֹ שֶׁאָמַר אַחִיתָפֶל בְּרֵאשׁוֹנָה, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב [\(דברי הימים א טו, כה\)](#): וַיְהִי בַּעֲזֵר הָאֱלֹהִים אֶת הַלְוִיִּם וּגְוִי, כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר: וַיִּזְבְּחוּ שְׁבַע פָּרִים וְשְׁבַע אֵילִים, וְכַתּוּב אַחַד אוֹמֵר [\(שמואל ב, יג\)](#): וַיְהִי כִּי צָעְדוּ וּגְוִי שֶׁשָּׂה צָעֲדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא. רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי מְנָא (גמרא ירושלמי סנהדרין י-ב): חַד אָמַר עַל כָּל צָעִידָה וְצָעִידָה שׁוֹר וּמְרִיא, וּבִסּוּף שְׁבַע פָּרִים וְשְׁבַע אֵילִים, וְחַד אָמַר עַל כָּל צָעִידָה וְצָעִידָה שְׁבַע פָּרִים וְשְׁבַע אֵילִים, וּבִסּוּף שׁוֹר וּמְרִיא, רַבִּנּוּן אָמַר מִקְרָא חַד פָּרֵשׁ לְחִבְרוֹ, עַל כָּל שְׁבַע פְּסִיעוֹת שְׁבַע פָּרִים וְשְׁבַע אֵילִים. רַב פֶּפְאֵ בַר שְׁמוּאֵל אָמַר [\(גמרא סוטה לה-ב\)](#): עַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה שׁוֹר וּמְרִיא, עַל כָּל שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת שְׁבַע פָּרִים וְשְׁבַע אֵילִים. אָמַר לּוֹ רַב חֲסִידָא אִם כֵּן מִלֵּאת אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּמוֹת, אֵלֶּא עַל כָּל שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת שׁוֹר וּמְרִיא, עַל כָּל שֵׁשׁ סְדָרִים שֶׁל שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת שְׁבַע פָּרִים וְשְׁבַע אֵילִים. [\(שמואל ב, יד\)](#): וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל עֵז לְפָנָיו ה' וּגְוִי. בּוֹא וּרְאֵה, כִּמָּה בָּזָה דָּוִד עֲצָמוֹ לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָיָה לוֹ לְדָוִד לְהִיּוֹת מְהֻלָּךְ לְפָנָיו סֵתֵם כְּמִלְכָּךְ לְבוֹשׁ כְּלֵי מַלְכוּתוֹ, לֹא אֶלָּא לְבַשׁ כְּלִים נְאִים לְכַבּוֹד הָאָרוֹן, וּמִשְׁחָק לְפָנָיו מֵהַ שְׂאֵפֶשֶׁר לוֹמֵר, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברי הימים א טו, כז\)](#): וְדָוִד מְכַרְכֵּל בְּבוֹץ וְכָל הַלְוִיִּם הַנְּשָׂאִים אֶת הָאָרוֹן וּגְוִי, וְכַתִּיב: וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל עֵז לְפָנָיו ה', מֵהוּ בְּכָל עֵז, בְּכָל כַּחוֹ, מֵהוּ מְכַרְכֵּר, שֶׁהָיָה מְקִישׁ יָדָיו זֹו עַל זֹו וְטוֹפֵחַ וְאוֹמֵר כִּירֵי רָם, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְרִיעִים וְתוֹקְעִים בְּשׁוֹפְרוֹת וּבַחֲצוֹצְרוֹת וְכָל כְּלֵי שִׁיר, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמואל ב, ט\)](#): וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל מְעַלִּים אֶת אָרוֹן ה' בְּתִירוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר, וְכַתּוּב אַחַד אוֹמֵר [\(דברי הימים א טו, כח\)](#): וְכָל יִשְׂרָאֵל מְעַלִּים אֶת אָרוֹן בְּרִית ה' וּגְוִי, כִּיּוֹן שֶׁבָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם הָיוּ כָּל הַנְּשִׂים מְצִיצוֹת עַל דָּוִד מִן הַגַּגוֹת וּמִן הַחֲלוֹנוֹת וְרָאוּ אוֹתוֹ מְרַקֵּד וּמִשְׁחָק וְלֹא הָיָה אֲכַפֵּת לוֹ, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב [\(שמואל ב, טז\)](#): וְהָיָה אָרוֹן ה' בָּא עִיר דָּוִד וּגְוִי, הָרִי לָךְ שְׂאֵשְׁתּוֹ נִשְׁקָפָה עָלָיו, וּמִנִּין שֶׁכָּל נָשִׂי יְרוּשָׁלַיִם כֵּן, שֶׁכֵּן הִיא אוֹמֶרֶת לוֹ [\(שמואל ב, כ\)](#): מֵה נִכְבַּד הַיּוֹם מִלְכָּךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינַי אֲמַהוֹת עֲבָדָיו. [\(שמואל ב, יט\)](#): וַתֵּרָא אֶת הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפֹזֵז וּמְכַרְכֵּר וּגְוִי, כִּיּוֹן שֶׁרָאָתָה אוֹתוֹ מְשִׁים עֲצָמוֹ כְּהַדְיוּט, נִתְבַּזָּה בְּעֵינֶיהָ. מֵהוּ מְפֹזֵז וּמְכַרְכֵּר, הָאִידָה הָיָה עוֹשֶׂה, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ הָיָה לְבוֹשׁ בְּגָדֵי זָהָב סְנוּנִיָּן דּוֹמִין לְפֹז, וְהָיָה מְכָה בְּיָדָיו זֹו עַל גַּב זֹו וְטוֹפֵחַ, כִּיּוֹן שֶׁהָיָה מְכַרְכֵּר כִּירֵי רָם, הָיָה מְפֹזֵז, מֵהוּ מְפֹזֵז, שֶׁהָיָה הַזָּהָב הַמְסַנֵּן שֶׁהָיָה עָלָיו קוֹלוֹ פּוֹזֵז, יְכוֹל לֹא הָיָה דָּוִד עוֹשֶׂה יוֹתֵר מִזֹּו, לֹא, אֵלֶּא הוֹפֵךְ אֲסַפִּירָס וּמְשׁוֹיֵר לְפָנָיו, שֶׁכֵּן כְּתִיב בְּמִקּוֹם אַחֵר [\(דברי הימים א טו, כט\)](#): וַתֵּרָא אֶת הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְרַקֵּד וּמִשְׁחָק וּגְוִי, וְהָיוּ כָּל הַנְּשִׂים מְצִיצוֹת עָלָיו מִן הַגַּגוֹת וּמִן הַחֲלוֹנוֹת וְלֹא אֲכַפֵּת לוֹ, וּמֵהִיכָן אֶת לְמַד שֶׁהָיָה דָּוִד הוֹפֵךְ אֲסַפִּירָס וּמְשׁוֹיֵר, שֶׁכֵּן אֶת מוֹצֵא כִּיּוֹן שֶׁהִכְנִיסוּהוּ לְעִיר דָּוִד הַצִּיּוּגוּהוּ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר הִכִּין לוֹ דָּוִד וְהֶעֱלָה עוֹלוֹת לְפָנָיו הוּא וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן כְּתִיב [\(שמואל ב, יז\)](#): וַיָּבֹאוּ אֶת אָרוֹן ה' וַיִּצְגּוּ אוֹתוֹ וּגְוִי. תִּמְנָן כְּתִיב [\(דברי הימים א טו, יז\)](#).

א: וַיִּקְרִיבוּ עוֹלוֹת וְשִׁלְמִים לִפְנֵי הָאֱלֹהִים, אַחֲרַיִם שְׁפֹכָה לְהַעֲלוֹת בְּרֹדֶךָ כָּל הַעַם עַל שְׁכַבְדּוֹ אֶת הָאָרוֹן וְנָתַן לְכֹלֶם מִתְּנוּת מְרַב שִׁמְחָתוֹ בְּאָרוֹן וּלְנָשִׁים, שְׁנַיִמָר (שמואל ב ו, יח יט): וַיְכַל דָּוִד מִהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְׁלָמִים וְגוֹי וַיַּחֲלַק לְכֹל הָעַם לְכֹל הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל וְגוֹי, מֵהוּ אֲשַׁפֵּר אֶחָד מִשְׁשֵׁה בֶּפֶר, אֲשִׁישָׁה, אֶחָד מִשְׁשֵׁה בְּאִיפָה. וַיֵּשׂ אֹמְרִים אֲשִׁישָׁה, גְּרַבָּא דְחַמְרָא, כְּמָה דְתִימָא (הושע ג, א): וְאֵהָבִי אֲשִׁישֵׁי עֲנָבִים. לְאַחֲרַיִם שְׁנַפְטָרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ, נִפְנָה לְבָרְךָ אֶת בֵּיתוֹ וְלִשְׁמֵחָה מְרַב שִׁמְחָת הָאָרוֹן, יְצֵאת מִיְכַל לְקִרְאתוֹ וּבִזְתָּהוּ עַל שְׁבִיזָה עֲצֻמוֹ לְכַבּוֹד הָאָרוֹן לְעֵינֵי הַנָּשִׁים, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (שמואל ב ו, כ): וַיֵּשֶׁב דָּוִד לְבָרְךָ אֶת בֵּיתוֹ וְגוֹי, לֹא הִנִּיחָתוּ לְכַנֵּס לְתוֹךְ הַבַּיִת אֶלָּא יְצֵאת לְחוּץ וְהִיָּתָה מְקַפְחָתוֹ בְּדַבְרִים, וְתֹאמֶר מֵה נִכְבַּד הַיּוֹם מְלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אֲמָהוֹת עֲבָדָיו, מִכָּאֵן אֶת לָמַד שֶׁהָיָה הוֹפֵךְ אֲסַפְיָרִס וּמִשׁוֹיִר, שֶׁכֵּן הִיא אֹמְרַת לוֹ: אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם, הַתְּחִילָה עוֹשָׂה מְרִיבָה כְּנִגְדּוֹ מִבְּקִשְׁתָּ לְאֶכֶל פְּנִי, אֲמָרָה לוֹ אִם רְאִיתָ כְּבוֹדָךְ מֵה נִכְבַּד הַיּוֹם מְלֶךְ יִשְׂרָאֵל, עֲכָשׁוּ הוֹדְעַתְּ שָׂאתָ מְלֶךְ, אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם, הַלְוִי בְּצַנִּיעוֹת, אֶלָּא לְעֵינֵי אֲמָהוֹת עֲבָדָיו, וְאֵלוּ הֵן נָשֵׁי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא קוֹרְאָה אֶתְהֵן אֲמָהוֹת, כְּהַגְלוֹת נִגְלוֹת אַחַד הַרְקִים, אֲמַר רַבִּי אַבָּא בַר כְּהֵנָא הָרִיק שְׁבָרִיקִים זֶה אַרְכִּיסְטָס שְׂאִין רִיקִים הֵימְנוּ מִכָּל מְצוּהָ, כֶּךָ הָיָה דָּוִד מְרַקֵּד לִפְנֵי הָאָרוֹן, אֲמָרָה לוֹ הַיּוֹם נִגְלָה כְּבוֹדוֹ שֶׁל בֵּית אַבְא, בּוֹא וּרְאֵה מֵה בֵּינְךָ לְבִין בֵּית אַבְא, כָּל בֵּית אָבִי הָיוּ צְנוּעִים וְקִדּוּשִׁים, אֲמָרוּ עָלָיו עַל בֵּית שְׂאוּל שֶׁלֹּא נִרְאָה מֵהֶם לֹא עֵקֵב וְלֹא גוֹדֵל מִימֵיהֶם, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (שמואל א כד, ג): וַיָּבֵא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל הַדְרָךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֵא שְׂאוּל וְגוֹי, מֵהוּ וַיָּבֵא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן, רַבִּי אָבִין בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר נִכְנָס לוֹ לְדִיר הַצֹּאן גָּדֵר לִפְנֵים מִגְּדֵר. וַיָּבֵא שְׂאוּל לְהַסֵּךְ אֶת רִגְלָיו, עָשָׂה עֲצֻמוֹ כְּסִפָּה עֵטוֹף פְּעִלְיוֹנִים וַיֵּשֶׁב לְבֵית הַכֶּסֶא, וְהָיָה חֲמִי לֵיהּ מִשְׁלָשׁ צִיבְחָר וּמִסְלֵק צִיבְחָר, מִשְׁלָשׁ צִיבְחָר וּמִסְלֵק צִיבְחָר, אֲמַר דָּוִד לִית אַרְיָךְ מִנְּגַע בְּהָא גּוֹפָא צְנִיעָא, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב דְהוּא אֲמַר לֵיהּ (שמואל א כד, ז): הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינֶיךָ אֶת אֲשֶׁר נִתְּנָךְ ה' הַיּוֹם בְּיָדִי בְּמְעָרָה וְאֲמַר לְהַרְגֶךָ וַתְּחַס עָלֶיךָ, וְאַחוּס עָלֶיךָ אִין כְּתִיב כָּאֵן, אֶלָּא וַתְּחַס עָלֶיךָ, צְנִיעוּתְךָ חֲסָה עָלֶיךָ, וְכֶךָ אֲמָרָה לוֹ מִיְכַל, שֶׁל בֵּית אַבְא הָיוּ צְנוּעִין כָּל כֶּךָ וְאֶת עוֹמֵד וּמִגְלָה לְבוּשֶׁךָ כְּאַחַד הַרְקִים. כִּיִּן שְׁגִמְרָה דְבָרִיהָ אֲמַר לָהּ, וְכִי לִפְנֵי מְלֶךְ בְּשֶׁר וְדָם שְׁחֻקְתִּי וְלֹא לִפְנֵי מְלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים שְׁחֻקְתִּי אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאַבְיָךְ וּמִכָּל בֵּיתוֹ, וְאֵלוּ הָיָה אַבְיָךְ צְדִיק יוֹתֵר מִמֶּנִּי הָיָה הָאֱלֹהִים בּוֹחֵר בִּי וּפּוֹסֵל בְּבֵית אַבְיָךְ, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (שמואל ב ו, כא): וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיְכַל לִפְנֵי ה' וְגוֹי, אֲמַר לָהּ אַבְיָךְ הָיָה מְלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בְּלָבָד, אֲנִי נִגִּיד עַל יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב: עַל עַם ה', זֶה שֶׁבֶט יְהוּדָה. עַל יִשְׂרָאֵל, אֵלוּ שְׂאָר שְׁבֻטִים.

דְּבַר אַחֲרַיִם, אֲמַר לָהּ שֶׁל בֵּית אַבְיָךְ הָיוּ מְבַקְשִׁין כְּבוֹד עֲצֻמוֹ וּמִנִּיחִין כְּבוֹד שְׁמִים, וְאֲנִי אֵינִי עוֹשָׂה כֵּן אֶלָּא מִנִּיחַ כְּבוֹד עֲצֻמִי וּמְבַקֵּשׁ כְּבוֹד שְׁמִים, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (שמואל ב ו, כב): וַיִּנְקַתִּי עוֹד מְזֹאת, וְאֵל תֹּאמְרִי שֶׁהִיָּתִי שְׁפֹל בְּעֵינֵי אַחֲרִים וְלֹא נִבְזָה בְּפָנֵי עֲצֻמִי, תִּלְמוּד לּוֹמֵר (שמואל ב ו, כב): וְהִיָּתִי שְׁפֹל בְּעֵינֵי (שמואל ב ו, כב): וְעַם הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אֲמָרְתָּ עִמָּם אֲכַבְּדָהּ, אֲמַר לָהּ אוֹתָן בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁצּוֹחֶת אוֹתָן אֲמָהוֹת, אֵינָן אֲמָהוֹת אֶלָּא אֲמָהוֹת, לוֹאִי יְהֵא לִי חֵלֶק עִמָּהֶם לְעֵתִיד לְבוֹא, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב: וְעַם הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אֲמָרְתָּ,

לואי עמים אכבדה. ולפי שאמרה מיכל כן נענשה, שכן כתיב אחריו (שמואל ב.ו. כג): ולמיכל בת שאול לא היה לה ילד עד יום מותה, והיא כתיב (דברי הימים א.ג. א): יתרעם לעגלה אשתו, שנעיתה כעגלה ומתה, הינו דכתיב: עד יום מותה, היא ביום מותה היה לה. אין לה אדם בישראל שבה עצמו על המצוות יותר מדוד, הדא הוא דכתיב דהוא אמר לפני אלהים (תהלים קלא, א): ה' לא גבה לבי, בשעה שמשחני שמואל למלך, (תהלים קלא, א): ולא רמו עיני, בשעה שהרגתי את גלית, (תהלים קלא, א): ולא הלכתי בגדלות, בשעה שהחזירוני למלכותי, ובנפלאות מפני, בשעה שהעלתי את הארון, (תהלים קלא, ב): אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמל עלי אמו, כשם שהתינוק הזה אינו מתבייש להתגלות לפני אמו, כך שויתי נפשי לפניך שלא נתבישתי להתבזות לפניך לכבודך, (תהלים קלא, ב): כגמל עלי נפשי, כהן ינוקא דנפק ממעי דאמיה ואין בו רוח גסה לינוק משדי אמו, כן הות נפשי עלי, שאיני מתבייש ללמד תורה אפלו מקטני ישראל.

אמר רבי אדא בר רבי חנינא אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה שוית עצמך לגמול, חייך כשם שאין לתינוק הזה עוונות, כך אין לה עוונות, שנאמר (שמואל ב.יב. יג): גם ה' העביר חטאתך לא תמות, מכאן את למד שאין אדם רשאי לנהג גאון לפני המקום, אלא צריך להתבזות על כבודו.

אמר רבי יהודה הלוי בר רבי שלום אין מעשיו של הקדוש ברוך הוא כמעשה בשר ודם, למה, עביד מגירס של בשר ודם יש לו כלים נאים בשעה שהוא יוצא לשוק הוא לובשם, אבל בשעה שהוא עומד לבשל פוישט את היפים ולובש מקרעים וזוסטא, ועוד בשעה שהוא גורף את הכירים ואת התנור הוא לובש רעים מהם, אבל לפני הקדוש ברוך הוא בשעה שכהן גורף את המזבח ומדשנו היה לובש כלים מעלים, שנאמר (ויקרא ו.ג): ולבש הכהן מדו בד וגו', בשביל והרים את הדשן, למה כן, אלא להודיעך שאין גאון לפני המקום. וכן אתה מוצא באלעזר הכהן שהיה נוהג בשפלות לפני המקום, אמר רבי יהושע בן לוי אלעזר היה דוד דוכנין נשיא על הנשיאים, שנאמר (במדבר ג. לב): ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן וגו', ראה שררה שהיתה בידו ואת סבור מפני שהיה אדם גדול היה נותן לאחרים שיטענו את הכלים שהיה עשוי לטען אותם, לאו, אלא הוא עצמו היה טוען, שנאמר (במדבר ד. טז): ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן וגו', והיאך היה טוען כל אלו, אמרו רבותינו כן היה טוען, שמן המאור בימינו, וקטרת הסמים בשמאלו, ומנחת התמיד של יום תלויה בזרועו, בין הערבים היכן היה נתון, אמר רבי אחא אמר רבי שמעון בן יוחאי כמין צלוחית קטנה היה תולה באפנדתו, מפני שהיה חגור מתניו בזינו כעבד לפני קונו, להודיעך שאין גאון לפני האלהים, (במדבר ד. טז): פקדת כל המשכן וכל אשר בו בקדש ובכליו, שעל ידו היה נותן להם הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וכל כליהם, כמה דתימא (במדבר ג. לא לב): ומשמרתם הארון וגו' ונשיא ונשיאי הלוי אלעזר וגו'.

פרשה ה

א אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך הלויים (במדבר ד, יח), הַדָּא הוא דְּכַתִּיב (תהלים לג, יח יט) : הִנֵּה עֵין ה' אֵל יִרְאִיו לְמִינְחִילִים לְחֶסֶדוֹ, לְהַצִּיל מִמּוֹת נַפְשָׁם וּלְחַיּוֹתָם בְּרָעַב. הִנֵּה עֵין ה' אֵל יִרְאִיו וּגּוֹי, זֶה שֶׁבֶטוֹ שֶׁל לְוִי, שֶׁהֵם יוֹשְׁבֵיִם וּמְקוּיִם לְחֶסֶדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי כָל הַבְּרִיּוֹת אֵינָן מִינְחִילִים לְחֶסֶדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא בְיוֹתֵר שֶׁבֶטוֹ שֶׁל לְוִי שֶׁלֹּא נָטְלוּ חֵלֶק בְּאֶרֶץ, אֲלֵא יוֹשְׁבֵיִם וּמִתְפַּלְלִים שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פְּרוֹתֶיהָ כְּדִי שְׁיִטְלוּ מֵעֲשׂוֹתֶיהֶם, שְׁאִין לָהֶם כָּלוּם בְּעוֹלָם אֲלֵא חֶסֶדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָיוּ : לְמִינְחִילִים לְחֶסֶדוֹ. לְהַצִּיל מִמּוֹת נַפְשָׁם, מִן מִיתָה עֲצָמָה, וּלְחַיּוֹתָם בְּרָעַב, אֵלוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע מֵתָנוֹת כִּהְנֶה שֶׁנִּתְּנוּ לְשֶׁבֶט לְוִי, עֲשָׂר בַּמִּקְדָּשׁ, וְעֲשָׂר בְּגִבּוֹלָיו, וָאַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם, הָיוּ : וּלְחַיּוֹתָם בְּרָעַב.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פְּדָת מֵאִיזוֹ מִיתָה הָיוּ נְצוּלִים, אִם מִמִּיתָה שֶׁל עוֹלָם, הָרִי אֵין בְּרִיָּה שְׁאִין מִתָּה, מֵהוּ לְהַצִּיל מִמּוֹת נַפְשָׁם, אֲלֵא מִמִּיתַת הָאָרוֹן, כִּיצַד, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פְּדָת בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶּן זִמְרָא בְּשַׁעֲהָ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נוֹסְעִין הָיוּ שְׁנֵי נִיצוּצִין שֶׁל אֵשׁ יוֹצֵאִין מִתּוֹךְ שְׁנֵי בְּדִיוֹ שֶׁל אָרוֹן כְּדִי לְפַגַּע שׁוֹנְאֵיהֶם, וּמִנֵּן, שֶׁכֵּן מֹשֶׁה אָמַר לְיִשְׂרָאֵל מָה אַתֶּם מִתְּיָרָאִין מִן בְּנֵי עֲנָק וְכִי קָשִׁים הֵם מֵאוֹתָן שֶׁהָיוּ בָּאִים כְּנִגְדָנוּ וְהָיָה הָאָרוֹן שׁוֹרְפוֹ, וְכֵן הוּא אָמַר (דברים ט, ג) : וַיִּדְעַת הַיּוֹם כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעֹבֵר לְפָנֶיךָ וּגּוֹי, מִכָּאֵן אַתָּה דוֹרֵשׁ שֶׁהָיוּ שְׁנֵי נִיצוּצִין מִקְּדָמִין לְפָנֶיהֶם, אָמַר לָהֶם (דברים ט, ג) : הוּא יִשְׁמִידֶם וְהוּא יִכְנִיעֶם לְפָנֶיךָ, וְכִיוֹן שֶׁהָיוּ הִנִּיצוּצִין יוֹצֵאִין הִיָּתָה הָאֵשׁ שֶׁפָּה בְּטוֹעֲנֵי הָאָרוֹן וְהָיוּ נִשְׂרָפִים וּמִתְמַעֲטִין. וּמִנֵּן שֶׁהָיוּ שֶׁבֶט קָהַת מְמַעֵט, אֲלֵא אַתָּה מוֹצֵא שֶׁלֹּשׁ מִשְׁפָּחוֹת הָיוּ טוֹעֲנִין כָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, גִּרְשׁוֹן טוֹעֵן כָּל כְּלֵי הָאָרִיגָה, יְרִיעוֹת, פָּרְכָת, הַמִּסָּךְ וְהַקְּלָעִים. וּמִשְׁפַּחַת קָהַת הָיוּ טוֹעֲנִין הָאָרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמִּנְוָרָה וְהַמִּזְבֵּחוֹת וְכֵלֵי הַקְּדָשׁ. וּמִרְרֵי טוֹעֵן הַקְּרָשִׁים וְהַבְּרִיחִים וְהָעֲמוּדִים וְהָאֲדָנִים. וְאַתָּה מוֹצֵא שֶׁהָיוּ נִמְנִים אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת הִלְלוּ מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְכִיוֹן שֶׁהוּא מוֹנֶה אֶת הַגִּרְשָׁנִי מִבֶּן חֹדֶשׁ הוּא מוֹנֶה אוֹתָם (במדבר ג, כב) : שֶׁבַעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת, וְחוּזָר וּמוֹנֶה אוֹתָן מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמוֹצֵא אוֹתָן (במדבר ד, מ) : אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים, הָרִי שֶׁהָיוּ מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים יוֹתֵר עַל שְׁלִישׁ. וְכֵן מִרְרֵי מוֹנֶה אוֹתָם מִבֶּן חֹדֶשׁ וְעוֹלָה מִנִּינֵן (במדבר ג, לד) : שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאוֹתִים, וְכִיוֹן שֶׁהוּא מִיַּחְסוֹן מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה הוּא מוֹצֵא אוֹתָן (במדבר ד, מד) : שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאוֹתִים, הָרִי שֶׁהָיוּ מֵאָה יוֹתֵר עַל חֲצָיו. אֲבָל מִשְׁפַּחַת קָהַת אֶת מוֹצֵא אוֹתָן מִרְבִּין מִכָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת, כִּי מִבֶּן חֹדֶשׁ הוּא מוֹנֶה אוֹתָן וּמוֹצֵא אוֹתָן (במדבר ג, כח) : שְׁמוֹנֶת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת, וְכִיוֹן שֶׁהוּא בָּא מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, הוּא מוֹצֵאן (במדבר ד, לו) : אֲלָפִים שֶׁבַע מֵאוֹת וַחֲמֵשִׁים, הָרִי שֶׁהָיוּ אֶפְלוֹ פָּחוֹת מִשְׁלִישִׁיתָן מֵאָה וְשֶׁבַעַת עֲשָׂר, לָמָּה כֵּן, אֲלֵא כִּשֶׁם שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן

פֶּדֶת בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶן זִמְרָא מִתּוֹךְ שְׁהִיְתָה הָאִשׁ יוֹצֵאת וְשָׁפָה בְּטוֹעֲנֵי הָאֲרוֹן הָיוּ מִתְמַעֲטִין. וְהָיוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד רָצִין, זֶה נוֹטֵל אֶת הַשְּׁלֶחַן וְזֶה נוֹטֵל אֶת הַמְּנוֹרָה וְזֶה נוֹטֵל אֶת הַמְּזֻבְּחוֹת, וּבִוְרָחִים מִן הָאֲרוֹן, מִפְּנֵי שְׁהָיָה מִזִּיקוֹן, וְהָיָה הָאֲרוֹן כְּאֵלוֹ מִתְבַּזֶּה, וְהָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוֹעֵס עֲלֵיהֶם וְשׁוֹב הָיוּ מִתְכַּפְּלִין, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה מָה אֲנִי הוֹרֵג בְּנֵי קֹהֵת, אִם יִטְעֲנוּ הָרִי מִתְמַעֲטִין וְאִם לֹא יִטְעֲנוּ הָרִי כְּעֵס עֲלֵיהֶם, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן עֲשׂוּ לָהֶם תְּקֵנָה לְבָנֵי קֹהֵת כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְרְתוּ מִן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יְהִי מִנִּיחִין וּבִוְרָחִין, אֶל תִּכְרִיתוּ אֶת שִׁבְטֵי וְגוֹ', אֱלֹהֵי יִבּוֹא אֶהְרֹן וּבְנָיו [\(במדבר ד, יט\)](#): וְשָׁמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עִבְדָּתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהִתְחַלֵּף מֵעֲבוּדָה לְעֲבוּדָה וּמִמִּשְׁאֵל לְמִשְׁאֵל, הֲדָא הוּא דְכִתְיִב [\(במדבר ד, יט\)](#): וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחִיו וְגוֹ', רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן אָמַר חֵס וְשָׁלוֹם לֹא הָיוּ בְּנֵי קֹהֵת מִנִּיחִין אֶת הָאֲרוֹן וְרָצִין לְשֶׁלֶחַן וּמְנוֹרָה, אֱלֹהֵי אֵף עַל פִּי שְׁמִתְמַעֲטִין הָיוּ נוֹתְנִין נַפְשָׁם עַל הָאֲרוֹן, וְאִם בֶּן לְמָה הָיָה מְזַהֵר עֲלֵיהֶם אֶל תִּכְרִיתוּ אֶת שִׁבְטֵי וְגוֹ', אֱלֹהֵי מִפְּנֵי שְׁהָיוּ יוֹדְעִין שֶׁכָּל מִי שֶׁטוֹעֵן בְּאֲרוֹן שֶׁכָּרוּ מְרַבָּה וְהָיוּ מִנִּיחִין אֶת הַשְּׁלֶחַן וְהַמְּנוֹרָה וְהַמְּזֻבְּחוֹת וְכָל רָצִין לְאֲרוֹן לְטַל שֶׁכָּר, וּמִתּוֹךְ כֶּף הָיָה זֶה מְרִיב וְאוֹמֵר אֲנִי טוֹעֵן כָּאֵן, וְזֶה מְרִיב וְאוֹמֵר אֲנִי טוֹעֵן כָּאֵן, וּמִתּוֹךְ כֶּף הָיוּ נוֹהֲגִין בְּקִלּוֹת רֹאשׁ וְהִיְתָה הַשְּׂכִינָה פּוֹגַעַת בָּהֶם, אָמַר הָאֱלֹהִים לְמֹשֶׁה עֲשֵׂה לָהֶם תְּקֵנָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְכַּלּוּ מִן הָעוֹלָם, אֶל תִּכְרִיתוּ וְגוֹ', אֱלֹהֵי יִסְדְּרוּ אוֹתָם עַל עֲבוּדָתָם וְעַל מִשְׁאֵם שֶׁלֹּא יִרְיְבוּ זֶה עִם זֶה, עֲשֵׂה לָהֶם מִשְׁהַ תְּקֵנָה, אֱלֹהֵי מְרִיבֵין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, זֶה אוֹמֵר אֲנִי טוֹעֵן בְּאֲרוֹן וְזֶה אוֹמֵר לָאוֹ אֱלֹהֵי אֲנִי טוֹעֵן, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ אֶחָד מֵהוּ קְבוּעַ לוֹ, מֵהוּ מִשְׁאוֹ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהָיוּ אֶהְרֹן וּבְנָיו נִכְנָסִין וְנוֹתְנִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד טְעוּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: אֶהְרֹן וּבְנָיו יָבִאוּ וְשָׁמוּ אוֹתָם וְגוֹ'.

ב דָּבָר אַחֵר, אֶל תִּכְרִיתוּ וְגוֹ', הֲדָא הוּא דְכִתְיִב [\(משלי כב, כב\)](#): אֶל תִּגְזֹל דָּל כִּי דָל הוּא וְגוֹ', אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמָה הַפְּתוּב מִדְּבַר אִם הוּא דָל, מֵהוּ גוֹזֵל לוֹ, אֱלֹהֵי לֹא דִבֵּר אֱלֹהֵי בְּמִתְנֹת עֲנִיִּים שֶׁהוּא חַיֵּב לִתֵּן לָהֶם מִן הַתּוֹרָה לְקַט שְׂכָחָה וּפְאָה וּמַעֲשֵׂר עֲנִי, וְהַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִגְזֹל אֶדָם מֵהֶם מִתְנֹת הָרְאוּיּוֹת לִתֵּן לָהֶם, כִּי דָל הוּא, דִּי לוֹ עֲנִיּוֹתוֹ, לֹא דִיו לְעֲשִׂיר שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרוּחַ וְעֲנִי בְּצַעַר, אֱלֹהֵי אֵף גוֹזֵל מִמֶּנּוּ מֵהַ שְׁנֵתָן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. [\(משלי כב, כב\)](#): וְאֵל תִּדְכָּא עֲנִי בְּשַׁעַר וְגוֹ', כְּמָה דְתִימָא [\(שמות כג, ה\)](#): לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט וְגוֹ', וְאוֹמֵר [\(שמות כב, כא\)](#): כָּל אֲלֻמְנָה וְגוֹ' [\(משלי כב, כג\)](#): כִּי ה' יִרְיֵב רִיבָם וְקִבֵּעַ אֶת קִבְעֵיהֶם נָפֶשׁ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(שמות כב, כג\)](#): אִם עֲנָה תִעֲנָה אֶתוֹ וְגוֹ' וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגַתִּי וְגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר, אֶל תִּגְזֹל, מִדְּבַר בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל לוֹי, לְמָה קוֹרָא אוֹתָן דְּלִים שְׁהָיוּ דְּלִים בְּמִנְיָן מִכָּל הַשְּׁבֵטִים, אִין לָךְ בְּכָל הַשְּׁבֵטִים פְּחוֹת בְּמִנְיָן כְּמִנְשָׁה, שֶׁלֹּא עָלָה מִנִּינָם אֱלֹהֵי [\(במדבר א, לה\)](#): שְׁלִשִׁים וּשְׁנַיִם אֲלָף וּמֵאֲתַיִם, וְהֵם הָיוּ מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שְׁשִׁים חוּץ מֵאוֹתָן שְׁהָיוּ מִבֶּן חֲדָשׁ וְעַד עֶשְׂרִים, וְחוּץ מִן אוֹתָן שְׁהָיוּ מִן שְׁשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה, אֲבָל כָּל שִׁבְטֵי לוֹי לֹא הָיוּ מִבֶּן חֲדָשׁ וּמַעְלָה אֱלֹהֵי [\(במדבר ג, כב לד\)](#): עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֲלָף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַהֲרֹן

וּבְנֵי, לָמָּה שֶׁהָיוּ סְמוּכִים לְקֹדֶשׁ וְכָל מִי שֶׁאִינוֹ נֹזֵהר כְּרֹאוֹי מִדַּת הַדִּין פּוֹגַעַת בָּהֶן, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, הֵם שׁוֹמְרִים מִשְׁמֶרֶת הַקְּדוֹשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִזְקוּ וְהֵם מִתְדַלְּדָלִים בְּשִׁבְלֵכֶם, אֵל תִּגְזְלוּ מֵהֶם הַמִּתְנֹת שְׁנַתֵּי לָהֶם, כִּי דַל הוּא, וְעוֹד שֶׁהֵם דָּלִים מִנְחָלָה שֶׁלֹּא נָטְלוּ עִמָּכֶם חֵלֶק בְּאֶרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע יג, לג) : וְלִשְׁבֵט הַלְוִי לֹא נָתַן מֹשֶׁה נַחֲלָה, (במדבר יח, כא) : וְלִבְנֵי לְוִי הִנֵּה נִתְּתִי כָּל מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה וּגְוִי וְלֹא יִקְרְבוּ עוֹד וּגְוִי וְעַבְדַּת הַלְוִי הוּא אֶת עֲבַדְתָּ אֶהְל מוֹעֵד וּגְוִי. וְאֵל תִּדְכֹּא עֲנִי בְשֹׁעַר, כָּמָּה דְתִימָא (דברים כו, יב) : כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תִּבְוֹאֲתָךְ וּגְוִי, שָׁאֵם עֲשִׂיתָ כֹּן כִּי הִי יָרִיב רִיבָם וּגְוִי אֵל תִּגְזֹל דָּל, מִדְּבַר בְּבִנֵי קֹהֵת, לָמָּה קוֹרָא אוֹתוֹן דָּל, שֶׁהָיוּ מְשֻׁבְּטֵי לְוִי שֶׁלֹּא נָטְלוּ חֵלֶק בְּאֶרֶץ.

א דְּבַר אַחֵר, אֵל תִּכְרִיתוּ וּגְוִי, הִדָּא הוּא דְכִתִּיב (מלכים ב יד, כז) : וְלֹא דְבַר הִי לְמַחֹת אֶת שֵׁם יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם, אִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַקֵּשׁ שְׁמֵימֹת אֶחָד מֵהֶם, רְאֵה מָה כְּתִיב (ישעיה נ, ג) : וְאֵל יֹאמֶר בֶּן הַיְכָר וּגְוִי, וּמָה עַל בֶּן נִכְרָ אֲמַרְתִּי שֶׁלֹּא לִפְסָלוֹ עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּנֵי, הָיוּ : וְלֹא דְבַר הִי לְמַחֹת וּגְוִי. וְכֹן הַגְּבַעוֹנִים שֶׁהָיוּ גְרָמִים גְרוּרִים וְלֹא הָיוּ גְרֵי אֲמַת אֶלָּא מִן הַיְרָאָה נִתְגַּיְרוּ קִבְּלֵתִי אוֹתָם, וְעַל שֶׁבִקֵּשׁ שָׁאוּל לְהַזְדַּקֵּק לָהֶם וְהָרַג הַכֹּהֲנִים שֶׁהָיוּ מִסְפִּיקִין מְזוֹנוֹתָן, הִרְגֵתִיו. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהִבְאֵתִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים רָעַב בְּשִׁבְלֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב כא, א) : וַיְהִי רָעַב בֵּימֵי דָוִד וּגְוִי, וּמָה אִם לַגְּבַעוֹנִים שֶׁבָּאוּ אֶצְלָכֶם לֹא פָסַלְתִּי, לְבִנֵי אֲנִי פּוֹסֵל, הָיוּ : וְלֹא דְבַר הִי לְמַחֹת וּגְוִי, וְעַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה לְלוֹיִם שֶׁהֵם מְשֻׁרְתִים לְפָנָי, הָיוּ : אֵל תִּכְרִיתוּ. אֵל תִּכְרִיתוּ, הִדָּא הוּא דְכִתִּיב (נחום א, ז) : טוֹב הִי לְמַעוֹז בְּיוֹם צָרָה, אִין מְדוּתֵינוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמִדַּת בְּשׂוֹר וְדָם, מְלֻךְ בְּשׂוֹר וְדָם שֶׁמְרַדָּה עָלָיו מְדִינָה, הוּא עוֹשֶׂה בָּהּ אֲנִדְרוֹלוֹמוֹסְיָא וְהוֹרַג הַטּוֹבִים עִם הַרְעִים, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִינוֹ כֹּן, בְּשַׁעָה שֶׁהַדּוֹר מְכַעֵס לְפָנָיו הוּא מְמַלֵּט הַצְּדִיקִים וּמְאַבֵּד לְרָשָׁעִים, חָטָא דוֹר אֲנוֹשׁ אֲבָד אוֹתָם, הַצִּיל לְחַנוּךְ (בראשית ה, כד) : וַיִּתְּהַלֵּךְ חֲנוּךְ, לָמָּה (נחום א, ז) : בְּיוֹם צָרָה וַיִּדַע חִסִּי בּוֹ. דוֹר הַמְּבוּל הַכְּעִיסוֹ וְאַבְדוֹן וְהַצִּיל לָנֶחַם (בראשית ו, ח) : וְנָח מִצָּא חוֹן בְּעֵינַי הִי, הָיוּ : בְּיוֹם צָרָה וַיִּדַע חִסִּי בּוֹ. סְדוּמִיִּים הַכְּעִיסוּ וְאַבְדוּם וְהַצִּיל לוֹט, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יט, כט) : וַיְהִי בְשַׁחַת הִי אֶת עָרֵי הַכְּפֹר וּגְוִי, הָיוּ : בְּיוֹם צָרָה וַיִּדַע חִסִּי בּוֹ. הִבִּיא חֲשָׁד עַל הַמְּצַרִּים (שמות י, כג) : וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר, הָיוּ : בְּיוֹם צָרָה וַיִּדַע חִסִּי בּוֹ, יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמְּצַרִּים בָּאוּ לְמִדְבַר עֲשׂוֹ אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה חוּץ מְשֻׁבְּטוֹ שֶׁל לְוִי, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, כו) : מִי לֵה אֵלֵי וַיִּאֲסָפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לְוִי, מִיָּד עָמַד מֹשֶׁה וְהָרַג לְחוּטָאִים עַל יְדֵי שִׁבְט לְוִי, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, כח) : וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לְוִי כְּדְבַר מֹשֶׁה, וְנִגְּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֵׂי מַעֲשֶׂה הָעֶגְל וְלֹא נִגְּף שִׁבְט לְוִי, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, לה) : וַיִּגְּף הִי וּגְוִי, הָיוּ : בְּיוֹם צָרָה וַיִּדַע חִסִּי בּוֹ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁבְט לְוִי חִסּוֹ בִּי וְקִדְּשׁוּ שְׁמִי בְּעֶגְל, הַדִּין הוּא שְׂאִדַע אוֹתָם לְטוֹב וְאַצִּילֵם מִצָּרָה, לְפִיכָךְ הַזְהִיר לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהָרוֹן עַל בְּנֵי קֹהֵת שֶׁהָיוּ לְוִיִּים שֶׁלֹּא יִתְּכְלוּ בְּמַעֲשֵׂה הָאָרוֹן, הִדָּא הוּא דְכִתִּיב : אֵל תִּכְרִיתוּ וּגְוִי.

ד דָּבַר אַחֵר, אֵל תִּכְרִיתוּ וְגו'. מֵה כְּתִיב לְמַעַלָּה [\(במדבר ד, יז\)](#): וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן, אָמַר רַבִּי לְוִי מֵה עֲסָקוּ שֶׁל אֶהֱרֹן נִזְכָּר כָּאֵן, אֲלֵא שֶׁהוּא נוֹתֵן רִמְזוֹ לְבִנֵי קֹהֵת וְאוֹמֵר לָהֶם תִּנּוּ דַעְתְּכֶם שֶׁלֹּא לְנִהְגַּ בְּקִלּוֹת רֹאשׁ וּלְהַכְנִס אֶצֶל הָאֲרוֹן, אִם נִהְגַּתֶם בּוֹ בְּקִלּוֹת רֹאשׁ, לְמַדּוּ מִבְּנֵי אֶהֱרֹן. אָמַר, בְּנֵי אֶהֱרֹן, בְּשִׁבִיל שְׁנִכְנָסוּ שֶׁלֹּא בְרִשׁוֹת מֵה כְּתוּב בְּהֵן [\(ויקרא י, ב\)](#): וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם, אִף אַתֶּם תִּנּוּ דַעְתְּכֶם שֶׁלֹּא יִגִיעַ לָכֶם כֶּשֶׁם שֶׁהִגִיעַ לְבִנֵי אֶהֱרֹן. לְפִיכֵן הוּא כְּתוּב: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן, וַרְבוּתֵינוּ אָמְרוּ לָמָּה כְּתִיב כָּאֵן אֶהֱרֹן, לְפִי שֶׁבִשְׁעָה שְׁנִצְטוּ בְּנֵי קֹהֵת עַל מִשְׁאֵה הָאֲרוֹן נִתְיָרָאוּ, הִתְחִילוּ צוֹחֲחִין עַל מֹשֶׁה וְאוֹמְרִים הֲרִי אָנוּ מֵתִים כֶּשֶׁם שֶׁמֵתוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה כֶּשֶׁם שֶׁעֲשִׂיתִי תִקְנָה לְאֶהֱרֹן, שְׁנֵאמַר [\(ויקרא טו, ג\)](#): בְּזֹאת יָבֵא אֶהֱרֹן וְגו', כֵּן לְמִשְׁפַּחוֹת הַקֹּהֲתִי אֶעֱשֶׂה לָהֶם תִּקְנָה שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב: אֵל תִּכְרִיתוּ וְגו' וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם. וְאֵל תִּתְמָה עַל זֹו שֶׁעָשָׂה לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תִקְנָה שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, שְׁאִף בְּרִשְׁעִים מְצִינוּ שֶׁעָשָׂה לָהֶם תִּקְנָה שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, בְּשַׁעָה שֶׁפָּרַשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ כְּרִיתוֹת שֶׁבִתּוֹרָה אָמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹן הָעוֹלָמִים אִם יִחַטָּא אָדָם בְּהֵן כֵּן הוּא נִטְרָד, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִלְקוּ אֲרַבְעִים וְיִצְאוּ יָדֵי כְּרִיתָתוֹ, וְזֹו שֶׁשְׁנִינוּ [\(גמרא מכות כג-א\)](#): כָּל חִיבֵי כְּרִיתוֹת שֶׁלְקוֹ נִפְטָרִין מִיָּדֵי כְּרִיתָתוֹ, שְׁנֵאמַר [\(דברים כה, ג\)](#): וְנִקְלָה אַחִיד לְעִינֶיךָ, כִּיֹּן שֶׁלְקָה הֲרִי הוּא אַחִיד, דְּבָרֵי רַבִּי חֲנַנְיָה בֶן גַּמְלִיאֵל. וּמָה הָעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת נִפְשׁוֹ נִטְלֵת עָלֶיךָ, הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שֶׁתִּנְתֵּן לוֹ נִפְשׁוֹ. וְלָמָּה חִיבָתוֹ תוֹרָה לִתֵּן לוֹ מִלְּקוֹת אֲרַבְעִים, לְפִי שֶׁעָבַר עַל הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְנָה לְאֲרַבְעִים יוֹם, וְגַרְם מִיָּתָה לְעַצְמוֹ שְׁנוֹצָר בְּאֲרַבְעִים יוֹם, יִלְקָה אֲרַבְעִים וְיִצְא יָדֵי עֲנָשׁוֹ. כֶּשֶׁם שֶׁנֶּעֱשָׂה לְאָדָם הָרֹאשׁוֹן שֶׁחַטָּא וְנִתְחַיֵּב מִיָּתָה וְנִלְקָה אֲרַבְעִים, שֶׁנִּתְקַלַּל הָעוֹלָם בְּחַטָּאוֹ אֲרַבְעִים קָלְלוֹת, עֶשֶׂר לְאָדָם, וְעֶשֶׂר לְחֹה, וְעֶשֶׂר לְנַחֵשׁ וְעֶשֶׂר עַל הָאָרֶץ, וְהָאָרֶץ לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַיּוֹם, שְׁנֵאמַר [\(בראשית ב, יז\)](#): כִּי בְיוֹם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת, וְהוּא חֵה תִשַׁע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְלֹא גָמַר יוֹמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִם לְרִשְׁעִים עָשָׂה תִקְנָה קַל וְחוֹמֵר לְצַדִּיקִים, הֵוִי: אֵל תִּכְרִיתוּ וְגו'.

ה רַבִּי אַבָּא בַר אֵיבּוֹ אָמַר דִּי הוּא שְׁאִינוּ מְזַכִּיר כָּאֵן אֲלֵא עַל הַמִּשְׁפָּחָה בְּלָבָד, לָמָּה הוּא מְזַכִּיר לְכָל הַשִּׁבְטִי, שֶׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר [\(במדבר ד, יח\)](#): אֵת שִׁבְטֵי מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי, אֲלֵא שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(ישעיה מו, י\)](#): מִגִּיד מִרְאשִׁית אַחֲרִית, וּמִקְדָּיִם דְּבָרִים שֶׁלֹּא נֶעֱשׂוּ, צָפָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁקָּרַח עוֹמֵד מִמִּשְׁפַּחוֹת קֹהֵת וְחוֹלֵק עַל מֹשֶׁה, שְׁנֵאמַר [\(במדבר טו, א\)](#): וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֹהֵת וְגו', וּמֹשֶׁה עָתִיד לְבַקֵּשׁ לְפָנֵי הָה' שֶׁתְּבַלַּע הָאָרֶץ אוֹתוֹ, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תֵּן דַּעְתְּךָ [\(במדבר יז, ה\)](#): זָכְרוֹן לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זֶר וְגו', חֶסֶר קָרְיָה כְּלוּם, מֵהוּ לוֹ, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לוֹ אֲנִי שׁוֹמֵעַ אֲבָל לְכָל הַשִּׁבְטִי אֵינִי שׁוֹמֵעַ לָךְ, לְכֵן נֵאמַר: אֵל תִּכְרִיתוּ וְגו'.

1 הקהתי, הָדָא הוּא דְכַתִּיב (ישעיה מח, ט): לְמַעַן שְׁמִי אֲאָרִיךְ אִפִּי וּתְהַלְתִּי אַחֲסִים לָךְ לְבִלְתִּי הַכְרִיתֶךָ, מְדַבֵּר בְּיִשְׂרָאֵל. לְמַעַן שְׁמִי אֲאָרִיךְ אִפִּי, אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּחַד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם (שמות כ, ב): אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׁתַּף שְׁמוֹ בְּשֵׁמִם, יִשְׂרָאֵל, וּלְכַד הָאָרִיךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִפּוֹ עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא טָרְדָם וְגַבְהָ מֵהֶם קִמְעָה קִמְעָה בְּגִלוֹת כְּדֵי לְנַקּוֹתָם, וְלֹא בִקֵּשׁ לְמַחוּתָם שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שְׁמוֹ בָהֶם. שֶׁכֵּן מְצִינֵנוּ כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם מְרִדוֹ בְּהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַלּוֹתָם שָׁם, וְהָאָרִיךְ אִפּוֹ עִמָּהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ וְלֹא עָשָׂה כְּמָה דְתִימָא (יחזקאל כ, ח ט): וְאָמַר לְשִׁפְךָ חֲמַתִּי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אִפִּי בָהֶם בְּתוֹךְ אֲרָץ מִצְרַיִם, וְאַעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הַחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְגוֹי. וְכֵן כְּשֶׁיִּצְאֻ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר מְרִדוֹ בּוֹ וּבִקֵּשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַלּוֹתָם וְהָאָרִיךְ אִפּוֹ עִמָּהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כ, ג): וְאָמַר לְשִׁפְךָ חֲמַתִּי עֲלֵיהֶם וְגוֹי. וְכֵן בְּנֵי דוֹר הַמִּדְבַר מְרִדוֹ בְּהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבִקֵּשׁ לְכַלּוֹתָם וְהָאָרִיךְ אִפּוֹ עִמָּהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ, וְנִשְׁבַּע שֶׁיִּפְרַע עִמָּהֶם בְּשַׁעֲבוֹד מַלְכֵיּוֹת, אֲבָל לֹא עָשָׂה כְּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כ, כ א): וְאָמַר לְשִׁפְךָ חֲמַתִּי וְגוֹי וְהִשִּׁיבְתִי אֶת יָדֵי וְגוֹי (יחזקאל כ, כ): גַּם אֲנִי נִשְׂאֲתִי אֶת יָדֵי וְגוֹי. וּתְהַלְתִּי אַחֲסִים לָךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָהֶם וְיָבִיא לָהֶם קֶץ הַגְּאֻלָּה הַחֲתוּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לו, כג כד): וְקִדְשִׁתִּי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלֵּל בְּגוֹיִם וְגוֹי וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְגוֹי.

דְּבַר אַחֵר, וּתְהַלְתִּי אַחֲסִים לָךְ, לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִבְרָאוּ לומר תְּהַלְתּוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמָה דְתִימָא (ישעיה מג, כ א): עִם זֶה יִצְרַתִּי וְגוֹי, לְכַד כְּדֵי שֶׁיִּתְהַלֵּל שְׁמוֹ בָהֶם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹתְמָה לְטוֹבָה, כְּמָה דְתִימָא (שיר השירים ח, ו): שִׁימְנֵי כַחוּתָם עַל לִבֶּךָ כַחוּתָם עַל זְרוּעֶךָ וְהִיא גְרָמָה לָהֶם שֶׁלֹּא נִכְרְתוּ בְּגִלוֹת, הָיִי: לְבִלְתִּי הַכְרִיתֶךָ.

דְּבַר אַחֵר, לְמַעַן שְׁמִי אֲאָרִיךְ אִפִּי, מְדַבֵּר בְּקִהְתִּים, לְמָה הַדְּבַר דּוֹמָה לְמִלָּךְ שֶׁהִיָּה לוֹ בֵּן וְנִדְבַק לְלִסְטִים וְנִתְפָּשׂוּ וְנִתְפָּשׂוּ בְּנוֹ עִמָּהֶם, אָמַר הַמֶּלֶךְ מָה אֶעֱשֶׂה, אֶהְרַג אֶת הַלִּסְטִים אִי אֶפְשֶׁר שֶׁהָרִי בְּנֵי עִמָּהֶם, בְּשִׁבִיל בְּנֵי הָרִינִי מִכְּנֶה אוֹתָם עִכְשָׁו. וְכַד הָיוּ הַלּוֹיִם נוֹשְׂאִים הַמִּשְׁכָּן וְהִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיט בְּקִרְחָ וּבַעֲדָתוֹ שֶׁעֲתִידִין לְחַלֵּק עַל מִשָּׁה וְעַל אֶהְרוֹן, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מָה אֶעֱשֶׂה לְאֵלֹהֵי, לְהַרְגֵם אוֹתָם עִכְשָׁו אִי אֶפְשֶׁר, שֶׁהָרִי מְעַרְבִים הֵם עִם הָאֲחֵרִים צְדִיקִים, וְכַדִּי שֶׁלֹּא יִפְגַע בְּכֻלָּם מִדַּת הַדִּין לְקַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲצִי שְׁמוֹ וְנָתַן עָלָיו יָהּ, שֶׁנָּתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלָיו הַקְּהֵתִי, הִיא מִתְחַלֶּה וְיוֹי"ד בְּסוֹף הָרִי יָהּ, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת עֲלֵיהֶם מִשְׁמֶרֶת עַד יָבֹא יוֹמָם, הָיִי: לְמַעַן שְׁמִי אֲאָרִיךְ אִפִּי וְגוֹי, לְכַד כְּתִיב הַקְּהֵתִי כְּאֵן.

1 וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וְחָיוּ וְלֹא יָמָתוּ וְגוֹי (במדבר ד, יט), וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם, כְּשֶׁם שֶׁכְּתִב בְּאֶהְרוֹן זֹאת (ויקרא טו, ג): בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרוֹן וְגוֹי, אֵף כְּאֵן כְּתִיב זֹאת, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה תִקְנָה לְאֶהְרוֹן כֵּן עָשָׂה לָהֶם, וְחָיוּ וְלֹא יָמָתוּ וְגוֹי, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשׂוּ לָהֶם תִּקְנָה לְבְנֵי קֵהֶת שֶׁיִּחְיוּ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶל הָאֶהְרוֹן, שֶׁאֵלּוּלֵי הֵם לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל קִימִים, לְמָה שֶׁאֲרַבַּע מִשְׁפָּחוֹת הִלְלוּ, גְּרִשׁוֹן וְקֵהֶת וּמְרָרִי וְאֶהְרוֹן וּבְנָיו, מְקִיפִין אֶת אֶהֶל מוֹעֵד, שָׁאֵם נְטִנְפוּ

ישראל בדבר והפרענות באה לצאת מאהל מועד מפני השכינה, מיד בני קהת שהם שרויים אצל אהל מועד עומדים וכלים אותה שלא תצא עליהם, מנין, שנאמר [\(במדבר א, נג\)](#): והלויים יחנו סביב וגו'.

אמר רבי פינחס הכהן בר חמא ואם אין את למד מכאן יש לך מהיכן ללמד, בשעה שחלק קרח על משה בא מלאך המות לצאת על ישראל ולחבל אותם, ואלו יצא הרג את כל ישראל, והיה משה שרוי אצל אהל מועד שהיה מבני קהת, והרגיש בו שמבקש לצאת על ישראל, מיד אמר לאהרן [\(במדבר יז, יא\)](#): קח את המחפתה ותן עליה אש מעל המזבח וגו' וכפר עליהם, מהרה ובדלוג זרז עצמך, מה אתה עומד ומשתתה, [\(במדבר יז, יא\)](#): הולך מהרה אל העדה, אמר לו אהרן מרי מה ראית, אמר לו ראיתי למלאך המות שיצא לנגף לשונאי ישראל [\(במדבר יז, יא\)](#): כי יצא הקצף מלפני ה'. נמצאת למד שהלויים היו כליו את הפרעניות, ומהן בני קהת שנושאי ארון היו, אמר להם הקדוש ברוך הוא הם מצטערים עם ישראל כל הצער הזה, ואין אתם עושים להם תקנה.

ח וזאת עשו להם וחייו ולא ימתו, מה ראה הקדוש ברוך הוא להזהיר על משפחות הקהתי יותר משאר המשפחות, אמר רבי יהודה ברבי סימון בשם רבי שמואל ברבי יצחק, יש דבר מעלה בשבט לוי ובמשפחות קהת מה שאין בכל ישראל, כיצד, כל השבטים לא אכפת להם בכלי בית המשכן, אבל שבטו של לוי טועניו בכלי המשכן, מי שהוא טוען בקרשים, מי שהוא טוען בבריחים, מי שהוא טוען באדנים, כך היו בני מררי טועניו, ומשפחות בני גרשון טועניו כל כלי האריגה, ומשפחות בני קהת בארון.

דבר אחר, כמה היה שבטו של לוי מעלה מישראל, שישאל היו מהלכין לבושים סנדלים, אבל שבטו של לוי שהיו טועניו בכלי המשכן היו מהלכין יחפים, הרי למדנו שהיה שבט לוי מעלה מכל השבטים, ומעלין בשבט לוי משפחת קהת, שהיה בן לוי נותן משאו או הקרשים או הבריחים או האדנים או כל דבר על העגלות, אבל משפחות קהת היו טועניו בכתפיהם, שלא היה להם רשות לתן הארון על העגלה, שנאמר [\(במדבר ז, ט\)](#): ולבני קהת לא נתן וגו'. ועוד בדבר אחד היו מעלים מכל הלויים, שכל הלויים היו טועניו בכלי המשכן, והיו מהלכין כדרך ופניהם כנגד הדרך, אבל בני קהת היו מהלכין אחוריהם ופניהם לארון, כדי שלא לתן אחור לארון, הוי נמצאת אומר, אף על פי שהיו גדולים מן שאר המשפחות ואין צריך לומר מן ישראל, לא היתה רוחן גסה עליהן אלא משעבדין לפני הארון, למה כן, לפי שאין גדלה לפני האלהים. נמצאת אומר אף על פי שהיתה משפחת קהת פלאטיני, אלא כיון שהיו באין לטען את הארון היו טועניו בו כעבדים, אמר הקדוש ברוך הוא התורה היא חיים, שנאמר [\(משלי ג, יח\)](#): עץ חיים היא למחזיקים בה וגו' [\(משלי ד, כב\)](#): כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא, ובני קהת מחזיקים בתורה שהיא חיים, זה הארון שנושאים שבו התורה, בדין הוא שיחיו ולא ימתו, הוי: וחייו ולא ימתו וגו'.

ט אהרן ובניו יבאו ושמו אותם וגו' [\(במדבר ד, ט\)](#), מיכן היה רבי שמואל ברבי נחמן אומר מפני שהיו בני קהת יודעין שכל מי שטוען בארון שָכרו מרבה והיו מניחין השלחן והמנורה והמזבחות וכו' כמו שפיתוב למעלה עד אהרן ובניו יבאו וגו'. [\(במדבר ד, ט\)](#): ולא יבאו לראות כבלע וגו', אומר רבי יהודה הלוי ברבי שלום רוצה אפה ללמד באיזה ענין מתין בני קהת, צא ולמד מן המקרא הזה, ולא יבאו לראות כבלע וגו', מלמד פשהיו באין לטעון את הארון היו מפרקין את הפרכת מפניו והיו זנים עיניהם מן הארון לפיכך היו מתפללים, שנאמר [\(שמות לג, כ\)](#): כי לא יראני האדם וחי, והיאך עשה להם משה תקנה, אומר לו האלהים בשעה שהיו מפרקין את המשכן לא יהיו בני קהת מפרקין את הפרכת מפני הארון, אלא יהיו בני אהרן נכנסין ומפרקין אותה מפני שהם כהנים, ויכסו את הארון וכן השלחן וכן כל הכלים הנזכרים לו, ויבזה יהיה להם תקנה שלא ימותו אם אינם מסתכלין בארון, הדא הוא דכתיב: ולא יבאו לראות כבלע וגו', זה הארון אם עושין כן. מהו כבלע, אומר רבי לוי אם רואין בארון כבלע הזה שהוא נופל מן העין, מיד הם מתים. תדע מאנשי בית שמש, שנאמר [\(שמואל א ג, ט\)](#): ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ויך בעם וגו', מהו כי ראו בארון ה', רבי אבהו ורבי אלעזר חד אמר קוצרים ומשתחוים היו, וחד אמר מדברים דברים יתרים היו, מה אמרו, מאן אמריך דאמרית ומאן פיסך דאפיסת. רבי לוי אמר נכפפה היריעה שעל הארון וראו בו, איתא חמי כמה תקלה גדולה היה להם על כן, שכן כתיב [\(שמואל א ג, ט\)](#): ויך בעם שבעים איש חמשים אלף איש, רבי אבהו ורבי אלעזר חד אמר שבעים איש היו וכל אחד ואחד שקול כחמשים אלף איש. וחד אמר חמשים אלף היו כל אחד ואחד שקול כשבעים סנהדרין. רבי חנינא ורבי מונה חד אמר שבעים איש זו סנהדרין, וחמשים אלף איש שהיו שקולין כנגד חמשים אלף איש, וחד אמר שבעים איש אלו סנהדרין וחמשים אלף איש מעם הארץ. אליהו אומר נתקבצו ויצאו למלחמה ונפלו מהם חמשים אלף איש ונפלה פת סנהדרין גדולה עמהם, מי הרג אותם הוי לא הרג אותם אלא אנשי בית שמש על שראו בארון, לכך הזהיר בני קהת ולא יבאו לראות וגו', אומר הקדוש ברוך הוא כשם שעשיתי לבני קהת על שהיו יראים אותי כבדתים וחלקתי להם כבוד והזהרתי עליהם להציל ממות נפשם, כך כל מי שהוא מתגרא ממני אני מכבדו ואיני מכרית שמו מן העולם, ממי את למד מבני יונדב בן רכב, על ידי שעשו רצוני מה כתיב בהם [\(ירמיה לה, ט\)](#): לא יפרת איש ליונדב בן רכב עמד לפני כל הימים, ומה אם אותן שהם גרים כך עשיתי להם, לישראל שהם בני אוהבי בני ידידי על אחת כמה וכמה פשהם עושים רצוני שהם עומדים לפני כל הימים, שנאמר [\(ישעיה מח, יח ט\)](#): לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומד, ואומר [\(דברים ד, ט\)](#): ואתם הדבקים בהי אלהיכם חיים כלכם היום.

פרשה ו

א נשא את ראש בני גרשון וגוי' (במדבר ד, כב), הָדָא הוּא דְכַתִּיב (משלי ג, טו) : יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חִפְצֵיָהּ לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ, תְּנִינָן תַּמָּן (תוספתא הוריות ב, ח) : חָכָם קוֹדֵם לְמִלְךָ יִשְׂרָאֵל, מִת חָכָם אֵין לָנוּ פִּיּוּצָא בּוּ, מְלֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׁמִת כָּל יִשְׂרָאֵל רְאוּיָן לְמַלְכוּת. הַמְּלֶךְ קוֹדֵם לְכֹהֵן גְּדוֹל, שְׁנֵאָמַר (מלכים א א, לג) : וַיֹּאמֶר הַמְּלֶךְ לָהֶם קָחוּ עִמָּכֶם אֶת עַבְדֵי אֲדֹנֵיכֶם וְגוֹי'. כֹּהֵן גְּדוֹל קוֹדֵם לְנָבִיא, שְׁנֵאָמַר (מלכים א א, לד) : וּמָשַׁח אֹתוֹ שָׁם צְדוֹק הַכֹּהֵן וְנָתַן הַנָּבִיא, צְדוֹק קוֹדֵם לְנָתַן. רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא אָמַר (ירושלמי הוריות ג-ה) : נָבִיא כּוּפָף יָדָיו וְרָגְלָיו וַיּוֹשֵׁב לוֹ לִפְנֵי כֹהֵן, מֵה טַעַם, דְּכַתִּיב (זכריה ג, ח) : שְׁמַע נָא יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל וְגוֹי', יְכוֹל בְּנֵי אָדָם הַדְּיוּטוֹת הֵיוּ, תַּלְמוּד לּוֹמַר (זכריה ג, ח) : כִּי אֲנִישֵׁי מוֹפֵת הֵמָּה, וְאֵין מוֹפֵת אֶלָּא נְבוּאָה, שְׁנֵאָמַר (דברים יג, ב) : וְנָתַן אֶלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת. מְשׁוּחַ בְּשָׂמֶן הַמְּשַׁחָה קוֹדֵם לְמַרְכָּה בְּגָדִים. נָבִיא קוֹדֵם לְמְשׁוּחַ מְלַחְמָה, מְשׁוּחַ מְלַחְמָה קוֹדֵם לְסֵגָן, סֵגָן קוֹדֵם לְרֹאשׁ מְשָׁמֵר, רֹאשׁ מְשָׁמֵר קוֹדֵם לְרֹאשׁ בֵּית אָב, רֹאשׁ בֵּית אָב קוֹדֵם לְאִמְרָכָל, אִמְרָכָל קוֹדֵם לְגִזְבָּר, גִּזְבָּר קוֹדֵם לְכֹהֵן הַדְּיוּט, כֹּהֵן הַדְּיוּט קוֹדֵם לְלוֹי, לְלוֹי קוֹדֵם לְיִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר, מַמְזֵר לְנִתְיוֹן, נִתְיוֹן לְגֵר, גֵּר לְעַבְד מְשַׁחֲרָר, אֵימְתִי בְּזַמָּן שְׁכָלָן שׁוּיָן אֲבָל אִם הָיָה מַמְזֵר תַּלְמִיד חָכָם קוֹדֵם לְכֹהֵן גְּדוֹל עִם הָאָרֶץ, שְׁנֵאָמַר : יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים, סָבְרִין מֵימַר לְפָדוּת, לְהַחֲיוֹת וְלְכַסּוֹת, הָא לִישִׁיבָה לֹא, אָמַר רַבִּי אֲבִין אֶף לִישִׁיבָה, מֵה טַעַם יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים, אֲפִלּוּ מְזָה שֶׁהוּא נִכְנָס לִפְנֵי וְלִפְנֵי.

דָּבָר אַחֵר, יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים, מְדַבֵּר בְּקִהַת וְגִרְשׁוֹן, אֶף עַל פִּי שְׁגִרְשׁוֹן בְּכוֹר וּמְצִינּוּ שֶׁבְּכָל מְקוֹם חֵלֶק הַכְּתוּב כְּבוֹד לְבָכוֹר, לְפִי שֶׁהָיָה קִהַת טוֹעֵן הָאָרוֹן שְׁשֵׁם הַתּוֹרָה הַקְּדִימוֹ הַכְּתוּב לְגִרְשׁוֹן, שֶׁבַתְחַלָּה אָמַר (במדבר ד, ב) : נִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קִהַת, וְאַחֵר כֶּף אוֹמֵר : נִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן וְגוֹי', הָיָה : יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים, מְבָכוֹר שֶׁיִּצָּא רֹאשׁוֹן, וְאֵין פְּנִינִים אֶלָּא תַּחֲלָה, כְּמָה דְּתִימָא (רות ד, ז) : וְזֹאת לִפְנֵי בִישְׂרָאֵל.

ב נשא את ראש וגו', הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(איוב לו, ז\)](#): לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו וגו', אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹנֵעַ דּוּגְמָא דִּידְהוּ, לְפִי שְׂמֻצִינוּ שְׂיַעֲקֹב חֲמַד אֶת הַבְּכוֹרָה לְשֵׁם שְׁמַיִם פְּדִי שְׂיֹכֵל לְהַקְרִיב, וּלְקַחְהָ מֵעֶשׂוּ בְּדַמַיִם, וְהַסְפִּים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֵמוּ, וּקְרָאוּ [\(שמות ד, כב\)](#): בְּנֵי בְּכָרִי, וְנָתַן גְּדֻלָּה לְבְּכוֹרִים שְׂיַקְרִיבוּ לְפָנָיו, הָוִי: לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו, וְאֵין עֵינָיו אֶלָּא תַחֲתָיו, כְּמָה דְתִימָא [\(ויקרא יג, ה\)](#): וְהִנֵּה הִנָּגַע עֲמַד בְּעֵינָיו. וּמָהוּ תַחֲתָיו, אֱלוֹ בְּנָיו, כְּמָה דְתִימָא [\(תהלים מה, יז\)](#): תַּחַת אֲבֹתַיִךְ יִהְיֶה בְּנִיךְ, [\(איוב לו, ז\)](#): וְאֶת מְלָכִים לַפְּסָא, שְׁחַלַּק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבוֹד לְבְּכוֹרִים וְלָהֶם רְאוּי מְלָכוּת לְטַל, שְׁנַאֲמַר [\(דברי הימים ב כא, ג\)](#): וְאֶת הַמְּמַלְכָה נָתַן לִיהוֹרָם כִּי הוּא הַבְּכוֹר. וְכֵן בְּדוֹד הוּא אוֹמַר [\(תהלים פט, כח\)](#): אֵף אֲנִי בְּכוֹר אֲתַנְהוּ עֲלִיוֹן לְמַלְכֵי אֶרֶץ, הָוִי: וְאֶת מְלָכִים לַפְּסָא [\(איוב לו, ז\)](#): וְיִשְׁיִבְם לְנֹצַח, שְׁהֵם הָיוּ רְאוּיִם לְטַל הַכְּהֻנָּה וּמָה שְׁהַלּוּיִם עוֹשִׂים אֱלוּלֵי לֹא חֲטָאוּ בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שְׁבַתְתַּחֲלָה הָיוּ הַבְּכוֹרִים מְקַרְיָבִים, שְׁנַאֲמַר [\(שמות כד, ה\)](#): וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֲלֵת וְגו', וְכֵן יַעֲקֹב אוֹמַר לְרְאוּבֵן [\(בראשית מט, ג\)](#): רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה וְגו' שְׂאֵת זֹו כְּהֻנָּה, כְּמָה דְתִימָא [\(ויקרא ט, כב\)](#): וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעַם וַיְבָרְכֵם. עַז זֹו מְלָכוּת, שְׁנַאֲמַר [\(שמואל א ב, ט\)](#): וַיִּתֵּן עַז לְמַלְכוּ, שְׁאֱלוּלֵי לֹא סָרַח רְאוּבֵן בְּמַעֲשֵׂה בְלָהָה הָיָה רְאוּי לְטַל כְּהֻנָּה וּמְלָכוּת, לְפִי שְׁהָיָה בְּכוֹר, וּמִנִּין אֵף לְעִבּוּדַת הַלּוּיִם הָיָה רְאוּיִן, שְׁכֵן אֶת מוֹצֵא שְׁנֹכְנָסוּ פְּשׁוּטֵי הַלּוּיִם תַּחַת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאֲמַר [\(במדבר ג, מא\)](#): וְלִקְחַתְּ אֶת הַלּוּיִם לִי אֲנִי הִי תַּחַת כָּל בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', הָוִי: וַיִּשְׁיִבְם לְנֹצַח, זֹו הִיא הַלּוּיָהּ שְׁהָיוּ רְאוּיִן הַבְּכוֹרִים לְטַל, כְּמָה דְתִימָא [\(דברי הימים א כג, ד\)](#): וַיִּסְפְּרוּ הַלּוּיִם מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה וְגו' מֵאֵלָה, [\(עזרא ג, ח\)](#): לְנֹצַח עַל מְלֹאכֶת בֵּית ה' וְגו', וְעַל שְׁבֵט הַלּוּי אָמַר הַכְּתוּב [\(תהלים קא, ו\)](#): עֵינֵי בְּנֹאֲמָנִי אֶרֶץ לְשִׁבַת עֲמָדִי, הָוִי: וַיִּשְׁיִבְם לְנֹצַח, [\(איוב לו, ז\)](#): וַיִּגְבְּהוּ, מִי גָרַם לָהֶם לְבְּכוֹרִים שְׁאֲבָדוּ הַכְּבוֹד הַזֶּה, עַל שְׁנַתְּגַבְּהוּ בְּעֶצְמָם וְעִבְדוּ לְפָנֵי הָעֵגֶל, לְפִיכֶךָ [\(איוב לו, ח\)](#): וְאִם אֲסוּרִים בְּזָקִים, שְׁנַאֲסְרוּ מְלַחְקָרִיב דְּבַר הַנִּעֲשֵׂה בְּאֵשׁ, וְאֵין זָקִים אֶלָּא אֵשׁ, שְׁנַאֲמַר [\(ישעיה ג, יא\)](#): הֵן כְּלַכְּם קִדְחִי אֵשׁ וְגו', שְׁהֵם צְרִיכִים לְפָדוּת עֶצְמָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּחֻמְשָׁה שְׁקֵלִים כֶּסֶף וְלָתַן לְלוּיִם. הָרִי מְצִינוּ בְּבְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל שְׁיִרְדּוּ מְגֻדְלָתָם עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, אֲבָל בְּכוֹרֵי הַלּוּיִם שְׁלֹא טְעוּ בְּעֵגֶל נִתְּנָה הַכְּהֻנָּה לְאֶהָרֹן שְׁהָיָה בְּכוֹר, וַיִּשְׂאֵר בְּכוֹרֵי הַלּוּיִם לֹא הִצְרַכּוּ לְפָדְיוֹן וְלֹא לְכַפָּרָה, וְזָכוּ לְלוּיִם עִם אַחֵיהֶם. וְאִם לְחֻשְׁדֵּי אָדָם וְהַלּוּא גְרָשׁוֹן הָיָה בְּכוֹר לְמָה הַקְדִּים הַכְּתוּב לְקַחְתָּ לְנִשְׂיָאֵת רֹאשׁ וְאַחַר מָנָה לְגִרְשׁוֹן, אֵף אֶתָּה אָמַר לוֹ לְפִי שְׁקַחְתָּ הָיָה מְטוֹעֵנִי הָאָרוֹן שְׁהוּא קִדְשׁ הַקְדָּשִׁים וַיִּצָּא מִמֶּנּוּ אֶהָרֹן הַכְּהֵן שְׁהוּא קִדְשׁ הַקְדָּשִׁים, וְגִרְשׁוֹן הָיָה קִדְשׁ, לְכֶךָ הַקְדִּימוּ הַכְּתוּב לְקַחְתָּ. וּמִנִּין אֶת לְמַד שְׁגִרְשׁוֹן לֹא אֲבָד גְּדֻלָּתוֹ לְפִי שְׁהָיָה בְּכוֹר, שְׁכֵן אֶת מוֹצֵא כְּשֵׁם שְׁאֲמוֹר בְּקַחְתָּ [\(במדבר ד, ב\)](#): נִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קַחְתָּ, כֶּךָ אָמַר בְּגִרְשׁוֹן: נִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן. וּמָהוּ שְׁאֲמַר הַכְּתוּב: גַּם הֵם, שְׁלֹא תֹאמַר שְׁלַכְךָ מָנָה בְּנֵי גִרְשׁוֹן שְׁנֵיִים שְׁהֵם פְּחוּתִים מִבְּנֵי קַחְתָּ, לָאוּ, אֶלָּא כְּתִיב גַּם הֵם, שְׁאֵף בְּנֵי גִרְשׁוֹן כִּיּוֹצֵא בָהֶם שֶׁל בְּנֵי קַחְתָּ. אֶלָּא שְׁהַקְדִּימוּ הַכְּתוּב כָּאֵן בְּשִׁבִיל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, אֲבָל בְּמִקּוּמוֹת אַחֵרִים הַקְדִּים לְגִרְשׁוֹן תַּחֲלָה לְקַחְתָּ.

ג לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפָּחֹתָם (במדבר ד, כב), לְבֵית אָבוֹת עָשָׂה לוֹ מִשְׁפָּחוֹת וְלֹא לְבֵית אֲמוֹתָם, שָׁאֵם נִשְׂאוּ בְּנֵי גְרָשׁוֹן מִבְּנוֹת קָהָת אוֹ מִבְּנוֹת מְרָרִי יִקְרְאוּ בְּנֵיהֶם עַל שֵׁם מִשְׁפָּחוֹת גְּרָשׁוֹן, אָבֵל אִם מִשְׁאָר מִשְׁפָּחוֹת נִשְׂאוּ מִבְּנוֹת גְּרָשׁוֹן, הָיוּ בְּנֵיהֶם נִקְרְאוּ עַל שֵׁם שְׂאָר הַמִּשְׁפָּחוֹת. (במדבר ד, כג): מִן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה וְגו', תִּנְיִי (תוספתא שקלים ג, טו): כֹּהֵן גָּדוֹל אֵין נִכְנָס לְעִזְרָה לְעִבּוּדָה אֶלָּא אִם כֹּן נִמְשַׁח שְׂבַעָה וְנִתְרַבָּה שְׂבַעָה, אָף עַל פִּי שְׂלֹא נִמְשַׁח שְׂבַעָה וְנִתְרַבָּה שְׂבַעָה וְעִבְד, עִבּוּדְתוֹ כְּשֶׁרָה. כֹּהֵן הַדְּיוּט אֵין נִכְנָס לְעִזְרָה לְעִבּוּדָה אֶלָּא אִם כֹּן הִבִּיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה מִשְׁלוֹ וְעִבּוּדָה בִּידוֹ, אָף עַל פִּי שְׂלֹא הִבִּיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה מִשְׁלוֹ וְעִבּוּדָה בִּידוֹ וְעִבְד, עִבּוּדְתוֹ כְּשֶׁרָה. כֹּן לֹי אֵין נִכְנָס לְעִזְרָה לְעִבּוּדָה אֶלָּא אִם כֹּן לָמַד חֲמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ת, כד): זֹאת אֲשֶׁר לְלוּיִם מִן חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר: מִן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, אִם נֶאֱמַר: מִן חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים לָמָּה נֶאֱמַר: מִן שְׁלֹשִׁים, וְאִם נֶאֱמַר: מִן שְׁלֹשִׁים לָמָּה נֶאֱמַר: מִן חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים, אֶלָּא, כָּל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁמִּן חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים וְעַד כֹּן שְׁלֹשִׁים הָיָה לָמַד, מִכָּאן וְאֵילָף מִקְרָבִין אוֹתוֹ לְעִבּוּדָה. מִכָּאן אָמְרוּ כָּל שְׂאֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה בְּמִשְׁנֵתוֹ בְּתוֹךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים, שׁוֹב אֵינוֹ רוֹאֶה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר שְׁלֹשׁ שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל א, ה): וְלִגְדֹלָם שָׁנִים שְׁלוֹשׁ. זָקֵן אֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּגִזִּית אֶלָּא אִם כֹּן נַעֲשֶׂה דִין בְּעִירוֹ, מִשְׁנַעֲשֶׂה דִין בְּעִירוֹ מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּהַר הַבַּיִת, מִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בַּחֵיל, מִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית. (במדבר ד, כה): כָּל הַבָּא לְצַבָּא צָבָא, שֶׁהָיוּ שׁוֹעֲרִים. (במדבר ד, כג): לְעִבְד עִבְדָה בְּאֵהֶל מוֹעֵד, שֶׁהָיוּ מְשׁוֹרְרִים. (במדבר ד, כד): זֹאת עִבְדַּת מִשְׁפָּחוֹת הַגְּרָשִׁנִּי, וְלֹא אַחֲרָת, מִלְּמַד שֶׁבְּנֵי גְרָשׁוֹן הָיוּ אֲסוּרִין לְכַנֵּס לְעִבּוּדַת בְּנֵי מְרָרִי בְּקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעִמּוּדָיו וְאֲדָנָיו. (במדבר ד, כד): לְעִבְד וּלְמִשְׂאָ, שֶׁבַעַת שֶׁהָיוּ מְקִימִין הַמִּשְׁכָּן הֵם הָיוּ פּוֹרְשִׁין יְרִיעוֹת בְּמִשְׁכָּן אֵהֶל מוֹעֵד, וְכָל מֶה שֶׁהָיָה מִמֶּנָּה תַּחַת יָדָם הָיוּ מְקִימִין, וּבַעַת שֶׁהָיוּ פּוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן הֵם הָיוּ טוֹעֲנִין אוֹתוֹ עַל הָעֲגָלוֹת. (במדבר ד, כה): וּמִכֶּסֶה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר עָלָיו מִלְּמַעְלָה, כְּמִשְׁמַעוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן כֹּן לְקִישׁ אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר תַּחַשׁ שֶׁהָיָה בִּימֵי מִשָּׁה בְּרִיָּה בְּפָנָי עֲצָמָה הָיְתָה וְלֹא הִפְּרִירוּ בָּהּ חֲכָמִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר אִם מִין חֲזִיָּה הוּא אוֹ מִין בְּהֵמָה הוּא, וְקָרָן אַחַת הָיְתָה לָהּ בְּמִצְחָהּ, וּלְפִי שֶׁעָה נִזְדַּמָּן לוֹ לְמִשָּׁה, וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה מִשְׁכָּן, וְנִגְנָזָה. מִדְּקֶאֱמַר קָרָן אַחַת הָיְתָה לָהּ בְּמִצְחָהּ, מִזָּה לְמַדְנֵנו שֶׁטְהוֹרָה הָיְתָה. (במדבר ד, כה): וְאֵת מִסַּךְ פֶּתַח אֵהֶל מוֹעֵד, כְּמֶה דְּתִימָא (שמות כו, לו): וְעֲשִׂיתָ מִסַּךְ לְפֶתַח וְגו' (במדבר ד, כו): וְאֵת קִלְעֵי הַחֲצַר, אֵלוֹ קִלְעִים שֶׁעָשׂוּ סָבִיב לְחֲצַר, כְּמֶה דְּתִימָא (שמות כז, ט טו): וְעֲשִׂיתָ אֵת חֲצַר וְגו' וְכֹן לְפֶאֱת צָפוֹן וְגו' וְרַחֵב הַחֲצַר וְגו' וְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה קִלְעִים וְגו' וְלִכְתֵּף הַשְּׂנִית וְגו' (במדבר ד, כו): וְאֵת מִסַּךְ פֶּתַח שַׁעַר וְגו', כְּמֶה דְּתִימָא (שמות כז, טו): וְלִשְׁעַר הַחֲצַר וְגו' (במדבר ד, כו): אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמְּזֻבָּח סָבִיב. תִּנְיִי מְזֻבָּח הָעוֹלָה אֲרָכּוֹ חֲמֵשׁ אַמּוֹת וְרַחֲבּוֹ חֲמֵשׁ אַמּוֹת וְגָבְהוֹ שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כו, א): וְעֲשִׂיתָ אֵת הַמְּזֻבָּח (שמות לח, א): מְזֻבָּח הָעֹלָה וְגו', דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כז, א): חֲמֵשׁ אַמּוֹת אֲרָךְ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רַחֵב, אֵינִי יוֹדַע שֶׁהוּא רְבוּעַ, מֶה

תלמוד לומר [\(שמות כז, א\)](#) : רבוע יהיה, אלא מפנה להקיש לדון ממנו גזרה שוה, נאמר כאן רבוע, ונאמר להלן רבוע, מה רבוע האמור להלן גבהו שנים ברחבו, אף כאן גבהו שנים ברחבו. אמר לו רבי מאיר אם כדברך נמצא גובה מזבוח מן הקלעים חמש אמות. אמר לו רבי יוסי והלוא כבר נאמר [\(במדבר ד, כו\)](#) : וקלעי החצר סביב וגו', מה משפך עשר אמות אף מזבוח עשר אמות. [\(במדבר ד, כו\)](#) : ואת מיתריהם, אלו המיתרים, מה היו עושין בהם, היו מקפלין היריעות והקלעים והיו אוסרים אותם בהם ומניחים אותם על העגלות, [\(במדבר ד, כו\)](#) : ואת כל כלי עבדתם, אלו קרסי זהב ואלו קרסי נחשת שהיו מחברים בהם היריעות. [\(במדבר ד, כו\)](#) : ואת כל אשר יעשה להם ועבדו, כל מה שהיה נעשה לכל הכלים יהיו בני גרשון עושים. [\(במדבר ד, כז\)](#) : על פי אהרן ובניו תהיה להם וגו', זו היא שאמרו שחלק הקדוש ברוך הוא כבוד לבכור, פשם שעבודת בני קהת היתה על פי אהרן ובניו, כמה דתימא [\(במדבר ד, יט\)](#) : אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש איש וגו', כן עבודת בני גרשון היתה על פי אהרן ובניו, אבל בבני מררי לא נאמר בו על פי אהרן ובניו. [\(במדבר ד, כז\)](#) : ופקדתם עליהם במשמרת את כל משאם, הביא הכתוב משה עמהם שיהיו מצוים עליהם, שיהיו שומרים על כל מה שנושאים. [\(במדבר ד, כח\)](#) : זאת עבדת משפחת בני הגרשני וגו', בתחלה שמו אהרן ובניו ומשה עמהם לבני גרשון על עבודתם ועל משאם ועל משמרתם, מכאן ואילך עבודתם ומשמרתם היתה בידי איתמר בן אהרן הכהן.

ד בני מררי למשפחתם [\(במדבר ד, כט\)](#), בבני קהת ובני גרשון נאמר בהן נשיאות ראש, שחלק להם הקדוש ברוך הוא כבוד, לקהת בעבור כבוד הארון, ולגרשון על שהיה בכור, אבל בבני מררי שלא היו אלא בני פשוט, ועבודת משאם לא היה אלא קרשים ובריחים ועמודים ואדנים, לא נאמר בהם : נשא את ראש. [\(במדבר ד, כט\)](#) : למשפחתם לבית אבתם תפקד אתם, למה נאמר בבני קהת ובני מררי למשפחתם לבית אבתם, הקדים משפחתם לבית אבתם, ובגרשון הקדים לבית אבתם, ואחר אמר : למשפחתם. לפי שנשיאות ראש של בני גרשון באה מבית אב שלהם, אבל נשיאות ראש של בני קהת אינה תלויה בבית אבות שלהם כי אם בנשיאת הארון, וכן בני מררי לא היו כי אם מבית אב פשוט, לכך הקדים משפחות לבית אבות. [\(במדבר ד, לא\)](#) : וזאת משמרת משאם וגו', זאת ולא אחרת, מלמד שבני מררי אסורין לשמר ולעבד מה שבני גרשון שומרים ונושאים ועובדים. [\(במדבר ד, לא\)](#) : קרשי המשפך, אלו ארבעים ושמונה קרשים של משפך, [\(במדבר ד, לא\)](#) : ובריחיו, אלו חמשה עשר בריחים והבריח התיכון, [\(במדבר ד, לא\)](#) : ועמודיו, אלו ארבעה עמודי שטים שפורסים עליהם הפרכת, וחמשה עמודי שטים שפורסים עליהם המסך של פתח האהל, [\(במדבר ד, לא\)](#) : ואדניו, אלו אדני הקרשים ואדני העמודים שהיו מאה וחמשה אדנים, [\(במדבר ד, לב\)](#) : ועמודי החצר סביב, אלו חמשים וששה עמודים שהיו עומדים סביב החצר שעליהם פורסים הקלעים, [\(במדבר ד, לב\)](#) : ואדניהם, אלו חמשים וששה אדנים שבהם היו מעמידין העמודין וארבעה עמודים וארבעה אדנים שהיו פורסין עליהם מסך שער החצר, [\(במדבר ד, לב\)](#) :

ויתדתם, אלו יתדות המשכן ויתדות החצר של נחשת שהיו נועצים בארץ סביב שלא יפיל הרוח לקלעים, [\(במדבר ד, לב\)](#): ומיתריהם לכל כליהם ולכל עבדתם, שבהם היו מעמידים הקלעים עם היתדות ובהם אוסרים העמודים והבריחים וטוענים על העגלות שלא יפלו לארץ, אבל לקרשים היו עושים אטבי של ברזל שבהם מחזיקים הקרשים שלא יפלו מעל העגלות. [\(במדבר ד, לב\)](#): ובשמת תפקדו את כלי משמרת משאם, הזהירם הקדוש ברוך הוא שיהיו מפקידים כל הלויים איש איש על עבודתו ועל משאו, כדי שלא יבואו לידי מחלוקת, וכך היו עושין איש פלוני לוי יטען קרשים, איש פלוני לוי יטען בריחים, איש פלוני לוי יטען עמודים, וכן כל כלי וכלי. [\(במדבר ד, לג\)](#): זאת עבדת משפחת בני מררי וגוי, בני מררי, על שלא היה נשיאתם מבית אב שלהם, לכך לא נאמר: על פי אהרן ובניו תהיה, כשם שנאמר בבני גרשון [\(במדבר ד, כז\)](#): אלא כל מעשיהם היתה ביד איתמר, מלמד שהיה איתמר נוטל כל הכלים ונותנם לבני מררי וכן לבני גרשון והיה מעמידם על עבודתם ועל משמרתם.

ה ויפקד משה ואהרן [\(במדבר ד, לד\)](#), מיד עשו משה ואהרן ופקדו את בני הקהתי תחלה כשם שאמר להם הקדוש ברוך הוא, ומנין שאמר הקדוש ברוך הוא לשניהם שיפקדו אותם, שנאמר [\(במדבר ד, אב\)](#): וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, נשא את ראש בני קהת. מפני מה נאמר דבור בקהת ובגרשון מה שלא נאמר במררי, כדי לחלק כבוד לגרשון על שהיה בכור ולהקישו לקהת. למה לא נאמר ואל אהרן, בדבור פרשת בני גרשון כשם שנאמר בפרשת בני קהת, לפי שאהרן ממעט הוא מכל הדברות שנאמרו למשה, שלא דברה שכניה עם אהרן, ולמה יש מקומות הרבה שכתב בהן אהרן, לא שהיה הדבור עם אהרן אלא כל פרשה שהיה אהרן צריך לה כתיב בה אהרן לאמר, הקדוש ברוך הוא אמר למשה כדי שיאמר לאהרן, לכך נכתב אהרן בדבור בני קהת, לפי שכל משא בני קהת וכל עבודתם היו נותנים להם אהרן ובניו, שהם לא היו רשאים לגע בארון ובכל הכלים עד שאהרן ובניו היו מכסים אותם, כמה דתימא [\(במדבר ד, טו\)](#): וכלה אהרן ובניו לכסת את הקדש וגוי, לכך כתיב בדבור פרשת בני קהת אהרן, שהוא היה מצוה על עבודתם ועל משאם, אבל בבני גרשון אין את מוצא שיעשה שם אהרן כלום, אלא על פיו היו עושין בני גרשון כל מה שהיו עושין, ומעשיהם ביד איתמר, שהוא היה נותן לכל אחד ואחד עבודתו ומשאו, לכך לא נכתב אהרן בדבור פרשת בני גרשון.

ו ונשיאי העדה את בני הקהתי וגוי' [\(במדבר ד, לד\)](#), מה צריך נשיאים כאן, והלוא הקדוש ברוך הוא לא אמר לו למשה שיהיו נשיאי ישראל עמו במנין הלויים, למה עשה כן, אלא כך אמר משה, אחר שהנשיאים היו עמי במנין כל ישראל, כמה דתימא [\(במדבר א, ד\)](#): ואתכם יהיו וגוי, לא אעשה להם חלישות דעת ואוליכם עמי למנין הלויים, ומנין שכן הוא, אתה מוצא אחר מנין ישראל כתיב [\(במדבר א, מד\)](#): אלה הפקדים אשר פקד וגוי, אבל אחר מנין הלויים אין את מוצא שיזכיר שם נשיאים אלא [\(במדבר ד, לו\)](#) [\(במדבר](#)

ד. מא) (במדבר ד, מו) : אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, לְלַמְּדָהּ שְׁנֵי־יָמֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִנוּ הַלְוִיִּם עַל פִּי הַדְּבִיר, אֲלֵא מֹשֶׁה הוֹלִיכֶם עִמּוֹ כְּדִי לַחֲלֹק לָהֶם כְּבוֹד.

ז מִבֶּן שְׁלֹשִׁים וּגוֹ' (במדבר ד, לה), מִכָּאֵן אָמְרוּ (משנה אבות ה-כא) : בֶּן שְׁלֹשִׁים לָכֵת. (במדבר ד, לו) : וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם וּגוֹ', זוּ הִיא שְׁאֲמָרוּ שֶׁהָאָרוֹן הָיָה הוֹרֵג בְּבְנֵי קֹהֵת, שֶׁכְּשֶׁמִּנָּאֵם מִבֶּן חֹדֶשׁ הָיוּ שְׂמוֹנֵת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת, וְכְשֶׁמִּנָּאֵן מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה לֹא נִמְצְאוּ שְׁלִישׁ. (במדבר ד, לז) : אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי וּגוֹ', זוּ הִיא שְׁאֲמָרוּ שֶׁהִנְשִׂיאוֹם לֹא מִנוּ עִמָּהֶם מִפִּי הַדְּבִיר, שְׂאִין מִזְכִּיר כָּאֵן נְשִׂיאוֹם. (במדבר ד, לז) : עַל פִּי ה' בִּיד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הֵם עָשׂוּ עַל פִּי ה' כְּשֵׁם שְׁאֲמָר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה שֶׁיִּמְנָה אֶהָרֹן עִמּוֹ בְּבְנֵי קֹהֵת, שְׁנֵאָמַר (במדבר ד, א ב) : וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהָרֹן לֵאמֹר, נָשֵׂא אֶת רֹאשׁ וּגוֹ', לְכֹד נֶאֱמַר בִּיד מֹשֶׁה, שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר לְאַהֲרֹן, לְפִי שְׁאֲהָרֹן נִתְמַעֵט מִכָּל הַדְּבָרוֹת שֶׁבִּתְוֹרָה שְׁנֵאָמְרוּ לְמֹשֶׁה.

ח וּפְקוּדֵי בְנֵי גֵרְשׁוֹן וּגוֹ' (במדבר ד, לח), כְּשֵׁם שְׂמִנָה לְבְנֵי קֹהֵת עַל פִּי ה' כֹּד מְנָה לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן. (במדבר ד, לט) : מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּגוֹ', בְּאֵהֶל מוֹעֵד הָיוּ פְּסוּלִים מִחֻמְשִׁים שָׁנָה וְלַהֲלֹן, אֲבָל מִשְׁנַכְנְסוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ נִפְסָלִים אֲלֵא בַקּוֹל. (במדבר ד, מ) : וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם וּגוֹ', זוּ הִיא שְׁאֲמָרוּ שֶׁבְנֵי גֵרְשׁוֹן לְפִי שְׁלֹא הָיוּ מִטוֹעֵנֵי הָאָרוֹן לְפִיכֹד לֹא חָסְרוּ מִמֵּנֵן הָרֹאשׁוֹן שְׁנֵי שְׁלִישִׁים אֲלֵא הָיוּ מֵאָה וְשְׁלֹשִׁים יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ. (במדבר ד, מא) : אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפַּחוֹת וּגוֹ', לָמָּה לֹא נֶאֱמַר בְּמִנְיֵן הַקֹּהֲתִים בְּנֵי קֹהֵת, וְכִתִּיב בָּהֶן הַקֹּהֲתִי כְּשֵׁם שְׁאֲמֹר בְּבְנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי, לְפִי שְׂמִנְיָנָם הָיָה לְשֵׁם טְעִינַת הָאָרוֹן צָרַף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמוֹ עִמָּהֶם כְּדִי שְׁלֹא יִכְלוּ, הִיא בְּרֹאשׁוֹ וַיִּוִּד בְּסוּפוֹ הָרִי יִיָּהּ, לֹמַר יִיָּהּ יִצְיִלֶם מִמִּיתָה, לְקִיָּם מֵה שְׁנֵאָמַר (תהלים לג, יט) : לְהִצִּיל מִמּוֹת נַפְשָׁם. (במדבר ד, לה) : אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי ה', לָמָּה לֹא נֶאֱמַר בְּמִנְיֵן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בִּיד מֹשֶׁה, כְּשֵׁם שְׁאֲמֹר בְּמִנְיֵן בְּנֵי קֹהֵת, לְפִי שֶׁבְּבְנֵי קֹהֵת אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה שֶׁיִּמְנָה אֶהָרֹן עִם מֹשֶׁה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַזְכִּיר לְאַהֲרֹן בְּרֹאשׁ הַמִּנְיֵן עַל דַּעַת כֹּן שֶׁיִּמְנָה כָּל הַלְוִיִּם עִם מֹשֶׁה, אֲבָל מֹשֶׁה מִשְׁשָׁמַע שֶׁבְּמִנְיֵן בְּנֵי קֹהֵת הַזְכִּיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַהֲרֹן וְלֹא הַזְכִּירוּ עוֹד, לֹא בְּמִנְיֵן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וְלֹא בְּמִנְיֵן בְּנֵי מְרָרִי, חָשַׁב מֹשֶׁה בְּדַעַתוֹ וְאָמַר לְכֹד אָמַר לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּמְנָה אֶהָרֹן עִמִּי לְבְנֵי קֹהֵת, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדוֹ נַעֲשִׂית כָּל מִשְׁאָם וְכָל עֲבוֹדָתָם, אֲבָל עֲבוֹדַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי שֶׁאֵינָה נַעֲשִׂית עַל יְדוֹ, אֵינּוּ רוֹצֵה שֶׁיִּמְנָה עִמִּי, לְכֹד אָמַר לוֹ לְאַהֲרֹן שֶׁיִּמְנָה בְּנֵי קֹהֵת עִמּוֹ בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלְכֹד כְּתִיב בְּמִנְיֵן בְּנֵי קֹהֵת (במדבר ד, לו) : עַל פִּי ה' בִּיד מֹשֶׁה, אֲבָל כְּשֶׁבֵּא לְמִנּוֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לֹא אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּמְנָה בְּנֵי גֵרְשׁוֹן עִמּוֹ, אֲלֵא חֲלַק לוֹ כְּבוֹד, לְפִי שֶׁהָיָה אַחִיו הַגְּדוֹל וְהוֹלִיכּוֹ עִמּוֹ וְצָרְפוֹ עִמּוֹ לְמִנְיֵן, לְכֹד לֹא נֶאֱמַר בִּיד מֹשֶׁה, אֵף עַל פִּי שֶׁבְּדַעַתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה שֶׁיִּמְנָה אֶהָרֹן עִמּוֹ כָּל הַלְוִיִּם, וְלְדַעַת כֹּן הַזְכִּיר אֶהָרֹן בְּרֹאשׁ הַמִּנְיֵן, לְפִי שְׁלֹא אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן שֶׁיִּמְנָה בְּנֵי גֵרְשׁוֹן עִמּוֹ בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָסַר כָּאֵן בִּיד מֹשֶׁה.

ט וּפְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת וּגו' (במדבר ד, מב), מִפְּנֵי מָה נֹאמַר בְּבִנֵי מְרָרִי בְּמִנְיֹן מִשְׁפַּחַת וְלֹא בְּבִנֵי קֹהֵת וְלֹא בְּבִנֵי גְרִשׁוֹן, לְפִי שֶׁבְּנֵי מְרָרִי הָיוּ מְרַבִּין לְעִבּוּדָה, שֶׁהִרְבוּ מִשְׁפַּחוֹת, שֶׁהָיוּ שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁתֵּי מֵאוֹת, נִתְרַבּוּ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים מֵאָה יוֹתֵר עַל מִחְצָה מִבֶּן חֹדֶשׁ, שֶׁכֵּן אֶת מוֹצֵא מִבֶּן חֹדֶשׁ עָלָה מִסְפָּרָם שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁתֵּי מֵאוֹת, וּמִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה עָלָה מִסְפָּרָם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאוֹתִים, מֵאָה יוֹתֵר מִמִּחְצִית. אָבֵל בְּבִנֵי קֹהֵת לֹא נֹאמַר מִשְׁפַּחוֹת בְּנֵי קֹהֵת, שֶׁמִּבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה לֹא נִמְצְאוּ שְׁלִישׁ מֵאוֹתָן שֶׁנִּסְפְּרוּ מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעְלָה, וְכֵן בְּבִנֵי גְרִשׁוֹן לֹא נֹאמַר וּפְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת, שֶׁאִף הֵם לֹא הִגִּיעוּ לַחֲצֵי אוֹתָם שֶׁהָיוּ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה, לְפִי שֶׁמִּבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעְלָה הָיוּ שֶׁבַעֲת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת, וּמִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה, לֹא הָיוּ כִּי אִם שְׁנֵי אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים. (במדבר ד, מג) : מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וּגו', מִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה וּמַעְלָה הָיוּ פְּסוּל לְעַמֵּד בְּמִשְׁכַּן לְעִשׂוֹת עֲבוּדָה, שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִים לִזְמֹר שִׁירָה, אָבֵל מִחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּמַעְלָה חוּזֵר הָיָה לְנַעֲלִילַת שְׁעָרִים. (במדבר ד, מד) : וַיְהִי פְּקוּדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחַתָּם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאוֹתִים, זֶה הָיָה שֶׁאָמְרוּ לְפִי שֶׁנִּתְרַבּוּ בְּאֲכֻלוֹסָא רְאוּיִן לְעִבּוּדָה, נֹאמַר בְּהֵן מִשְׁפַּחַת. (במדבר ד, מה) : אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת וּגו', לָמָּה נֹאמַר בְּבִנֵי מְרָרִי בֵּיד מִשָּׁה, שֶׁבְּשַׁעָה שָׁרְאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ מִשָּׁה לְאַהֲרֹן בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּמְנָה בְּנֵי גְרִשׁוֹן, לְפִיכָךְ כִּשְׁבָא לְמִנּוֹת בְּנֵי מְרָרִי אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה לֵךְ אָמַר לוֹ לְאַהֲרֹן בְּשֵׁמִי שֶׁיִּמְנָה בְּנֵי מְרָרִי עִמוֹ, לְכֹךְ נֹאמַר : בֵּיד מִשָּׁה.

י כָּל הַפְּקוּדִים אֲשֶׁר פָּקַד מִשָּׁה וּגו' (במדבר ד, מו), מֵאַחַר שֶׁחָשַׁב הַלְוִיִּם מִשְׁפַּחַת בְּנֵי קֹהֵת לְבַד וּמִשְׁפַּחַת בְּנֵי גְרִשׁוֹן לְבַד וּמִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי לְבַד, חֲזָר וְכָלֵל מִנִּינָם בְּיַחַד, לְהַגִּיד שֶׁכֻּלָּם שְׁקוּלִים לְפָנֵי הַמִּקְוֹם בְּחֻבָּה. (במדבר ד, מז) : מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל הַבָּא לְעַבֵּד עֲבַדְתָּ עֲבַדָּה וְעַבַדְתָּ וּגו', תִּגְיֵי הַשִּׁיר מְעַכֵּב אֶת הַקֶּרֶבֶן דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים אֵינּוּ מְעַכֵּב.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר טַעֲמִיָּה דְּרַבִּי מֵאִיר מֵהָאִי קָרָא (במדבר ח, יט) : וְאַתְּנָה אֶת הַלְוִיִּם נִתְּנִים וּגו' לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגו', מֵהַ כְּפָרָה מְעַכְפֶּת אֶף שִׁירָה מְעַכְפֶּת. וְרַבֵּן מוֹקְמִין מֵהָאִי קָרָא מֵהַ כְּפָרָה בַּיּוֹם אֶף שִׁירָה בַּיּוֹם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל מִנִּין לְעַקֵּר שִׁירָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֹּאמַר (דברים יח, ז) : וְיִשְׂרָת בְּשֵׁם ה', אֵיזָהוּ שְׂרוּת שֶׁבְּשֵׁם ה', הָיוּ אוֹמְרִים זֶה שִׁירָה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מֵהֶכָּא (תהלים פא, ג) : שָׂאוּ זְמֶרָה וְתִנּוּ תַף כְּנֹר נְעִים עִם נָבֶל. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר מֵהֶכָּא (ישעיה כד, יד) : הִמָּה יִשְׂאוּ קוֹלָם יָרְנוּ בְּגֹאוֹן ה' וּגו'. תִּגְיֵי (במדבר ז, ט) : וּלְבִנֵי קֹהֵת לֹא נָתַן כִּי עֲבַדְתָּ הַקְּדוֹשׁ עֲלֵיהֶם בְּכַתֵּף יִשְׂאוּ, מִמִּשְׁמַע שֶׁנֹּאמַר בְּכַתֵּף, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׂאוּ, מֵהַ תִּלְמוּד לִזְמֹר יִשְׂאוּ, אֵין יִשְׂאוּ אֶלָּא לְשׁוֹן שִׁירָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר : שָׂאוּ זְמֶרָה וְתִנּוּ תַף וּגו', וְאוֹמֵר : יִשְׂאוּ קוֹלָם יָרְנוּ. חֲנִנְיָה בֶּן אַחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר מֵהֶכָּא (שמות יט, יט) : מִשָּׁה יִדְבֹר וְהֵאֱלֵהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל, עַל עֶסְקֵי קוֹל. רַבִּי אֶסָּא אָמַר מֵהֶכָּא (דברי הימים ב, ה, ג) : וַיְהִי כִּאֲחֵד לְמַחְצָרִים וְלְמִשְׁרָרִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹל אֶחָד. רַבִּי יוֹנָתָן

אמר מהכא (במדבר יח, ג) : ולא ימתו גם הם גם אתם, מה אתם בעבודת מזבח אף הם בעבודת מזבח. רבי יוחנן אמר מהכא (במדבר ד, מז) : לעבד עבדת עבדה, איזו היא עבודה שצריכה עבודה, הוי אומר זו שירה.

יא ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמונים (במדבר ד, מח), זו היא שאמרו מנאם בפרט מנאם בכלל, כאדם שיש לו חפצים נאים ומשפחין וחביבין עליו ביותר, מונה אותם בפרט וחוזר ומונה אותם בכלל, מתוך ששמח ברבוי מנינם, כן צוה הקדוש ברוך הוא לכתב מנין הלויים בפרט וכלל, לפי שהיו בני ביתו וכשרים וחביבים עליו ביותר. (במדבר ד, מט) : על פי ה' פקד אותם ביד משה, הרי זה אמור כנגד בני קהת שאהרן מנאם לבני קהת ואמר פלוני ופלוני ישאו את הארון, פלוני ופלוני ישאו את המזבח, וכן כל כלי קדש הקדשים, כשם שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שיעשה אהרן, כן עשה אהרן, הוי : ביד משה. ומנין אתה אומר שבעבודת בני קהת הכתוב מדבר, שכן כתיב (במדבר ד, מט) : איש איש על עבדתו ועל משאו. וכן אמור בבני קהת, (במדבר ד, יט) : אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש איש על עבדתו ואל משאו. (במדבר ד, מט) : ופקדיו אשר צוה ה' את משה, הרי זה אמור כנגד בני גרשון ובני מררי שצוה הקדוש ברוך הוא למשה שעל פיו תהיה עבודתם עם אחיו אהרן. בבני גרשון כתיב (במדבר ד, כז) : ופקדתם עליהם במשמרת את כל משאם, הרי משה עמהם, ובבני מררי כתיב (במדבר ד, לב) : ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם, הביא משה, לכך כתיב : ופקדיו אשר צוה ה' את משה, שמנה משה ואמר פלוני ופלוני ופלוני של בני גרשון ישאו את היריעות, פלוני ופלוני ופלוני ישאו את אהל מועד, וכן כל כלי עבודתם, משא של בני גרשון היה ממנה להם במנין, וכן מנה משה ואמר פלוני ופלוני ופלוני של בני מררי ישאו את הקרשים, פלוני ופלוני ופלוני של בני מררי ישאו את הבריחים, וכן עשה לכל כלי עבודת משא בני מררי, שמנה אותם במנין על עבודתם, הוי : אשר צוה ה' את משה, שמשה נצטוה על שתי המשפחות הללו, בני גרשון ובני מררי, שהוא צום היאך ישאו והיאך ישמרו מה שתחת ידיהם, הוי : אשר צוה ה' את בני ישראל וישלחו מן המחנה וגו' (במדבר ה, ב), הדא הוא דכתיב (משלי כה, ד) : הגו סיגים מכסף ויצא לצרף כלי, אמר רבי תנחומא בר רבי אבא מהו הגו סיגים מכסף, כל זמן שהפסלת היו בכסף אינו מראה יפיו, לא עשה אלא נסתננה הפסלת ממנו, מיד הוא מראה שבחו. הגו סיגים

פרשה ז

א צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה וגו' (במדבר ה, ב), הדא הוא דכתיב (משלי כה, ד) : הגו סיגים מכסף ויצא לצרף כלי, אמר רבי תנחומא בר רבי אבא מהו הגו סיגים מכסף, כל זמן שהפסלת היו בכסף אינו מראה יפיו, לא עשה אלא נסתננה הפסלת ממנו, מיד הוא מראה שבחו. הגו סיגים

מִכֶּסֶף, אַחַר כֵּן וַיֵּצֵא לְצַרְף כָּלִי, כִּי־צַד בְּשַׁעַה שֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הָיוּ כָּל רֶבֶן בְּעֵלֵי מוֹמִיּוֹן, לָמָּה מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ יִגְעִים בְּטִיט וּבִלְבָנִים וְעוֹלִים לְרֹאשׁ הַבְּנָן וּמִי שֶׁהוּא בּוֹנֵה עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ עוֹלִין לְרֹאשֵׁי הַדְּמוֹסִין, אוֹ הָאֵבֶן נוֹפֶלֶת וְקוֹטְעַת יָדוֹ, אוֹ הַקּוֹרָה אוֹ הַטִּיט נִכְנָס בְּעֵינָיו וְהוּא נִסְמָא. וְהָיוּ בְּעֵלֵי מוֹמִיּוֹן, כִּי־נִן שֶׁבָּאוּ לְמַדְבַּר סִינַי אָמַר הָאֱלֹהִים כֵּן הוּא כְּבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁאַתָּן אוֹתָהּ לְדוֹר בְּעֵלֵי מוֹמִיּוֹן, וְאִם אֲמַתִּין עַד שֶׁיַּעֲמְדוּ אַחֲרַיִם הָרִי אֲנִי מִשְׁהָא בְּמַתָּן תּוֹרָה, מָה עָשָׂה הָאֱלֹהִים, אָמַר לְמַלְאָכִים שֶׁיִּרְדּוּ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל וַיִּרְפְּאוּ אוֹתָן, וַתִּדַּע לָךְ שֶׁכֵּן, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי סִימּוֹן מִנִּין שְׁלֵא הָיָה בְּהֵן חֲגָרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יט, יז): וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחְתִּית הַהָר, וְאִין נֶצֶב אֶלָּא עַל רַגְלָיו. מִנִּין שְׁלֵא הָיָה בְּהֵן גְּדָמִין, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כד, ז): כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה. וּמִנִּין שְׁלֵא הָיָה בְּהֵן חֲרָשִׁין, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת): וְנִשְׁמַע. וּמִנִּין שְׁלֵא הָיָה בְּהֵן סוּמִיּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ, טו): וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֶת. וּמִנִּין שְׁלֵא הָיָה בְּהֵן אֱלֻמִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יט, ח): וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם, נִמְצְאָת אוֹמַר שֶׁהָרִי נִתְרַפְּאוּ כֵּלָן. וְאִם אִין אֲתָה לְמִד מִכָּאן יֵשׁ לָךְ לְלַמֵּד מִמְּקוֹם אַחֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טו, כו): כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שִׁמְתִי בְּמִצְרַיִם וּגוֹ', הָרִי לָךְ שֶׁנִּתְרַפְּאוּ, אֲבָל כִּי־נִן שֶׁעָשׂוּ אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁל עֵגֶל חֲזָרוּ לְמוֹמִן וְנַעֲשׂוּ זָבִין וּמִצְרָעִין, שֶׁכֵּן מִשֶׁה רֹאָה אוֹתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב, כה): וַיִּרְא מִשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרַע הוּא, וְאִין פָּרוּעַ אֶלָּא לְשׁוֹן צְרוּעַ, כְּמָה דְתִימָא (ויקרא יג, מה): וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנְגַּע וּגוֹ' וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ וּגוֹ'. אָמַר הָאֱלֹהִים לְמִשֶׁה עַד שְׁלֵא עָשִׂיתָם אֶת הַמַּשְׁכָּן הַיִּתִּי מְגֻלְגֵל בְּדַבְרִים וְהָיוּ הַזָּבִים וְהַמִּצְרָעִים מְעַרְבִים עִמָּכֶם, עֲכָשׁוּ שֶׁעָשִׂיתָם אֶת הַמַּשְׁכָּן וְאֲנִי מִשְׁרָה שְׁכִינְתִּי בִּינִיכֶם, הַפְּרִישׁוּ אוֹתָם מִכֶּם, וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנַפֵּשׁ, בְּשִׁבִיל מָה, (במדבר ה, ג): וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם.

ב וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וּגוֹ', לָמָּה נִסְמְכָה פְּרִשְׁת מִצְרָעִים לְפָרֶשֶׁת הַלְוִיִּם, אֶת מוֹצֵא יִשְׂרָאֵל וְהַלְוִיִּם קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מִלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּסִינַי, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יט, ח): וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו, לְסוּף אַרְבָּעִים יוֹם מְרִדּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שְׁמוֹת לב, ח): וְעָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסַּכָּה וּגוֹ' וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלֶנּוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲבָל הַלְוִיִּם נִמְצְאוּ מְשֻׁלְמִים עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב, כו): וַיַּעֲמַד מִשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וּגוֹ', אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שְׁמוֹת א ב, ל): כִּי מִכְּבֹדִי אֶכְבֹּד וּבְזִי יִקְלוּ, בְּנֵי לְוִי שֶׁכְּבֹדוֹנִי שְׁלֵא כְּפָרוּ בִּי, לָהֶם אֲנִי מִכְּבֹד, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּזוֹנִי, שֶׁאֲנִי הֵעֵלִיתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְהֵם אָמְרוּ לְעֵגֶל שֶׁהוּא הָעֵלֶם, בְּדִין הוּא שֶׁיִּקְלוּ. מָה כְּבוֹד כְּבֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַלְוִיִּם, שֶׁלְקַחְס לְחֻלְקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ג, יב): וְאֲנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגוֹ', וְכִי־נִן שֶׁבָּא לְמִנוּתָם לְעַמֵּד בְּשִׁמוּשׁוֹ, הוּא בְּעַצְמוֹ מְנַאֵם, וּמִנִּין שֶׁכֵּן הוּא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן כְּתִיב לְמַעַלָּה מִן פְּרִשְׁת מִצְרָעִים (במדבר ד, מט): עַל פִּי ה' פָּקַד אוֹתָם בְּיַד מִשֶׁה, וְאוֹמַר (במדבר ד, מט): וּפְקַדְיוֹ אֲשֶׁר צָוָה ה', וְכִתִּיב בְּרֹאשׁ הָעֵנָן (במדבר ד, לו): וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן הַיָּאָד יִמְצָא הַדּוֹרֵשׁ יָדָיו בֵּין פְּקֻדֵי לְפְקֻדֵיהֶם, אִם פְּקֻדֵי לָמָּה פְּקֻדֵיהֶם, אֶלָּא פְּקֻדֵיהֶם מָה שֶׁמְנוּ מִשֶׁה וְאֶהְרֹן, וּפְקֻדֵי מָה שֶׁמְנָה הָאֱלֹהִים, וְלָמָּה מְנַאֵם הָאֱלֹהִים, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא יֹאמַר אָדָם

וכי משה ואהרן היו יכולים למנות כל אותן האכלוסיו, אמר האלהים אם הרהרת אחריהם כאלו אחרי אתה מהרהר, לכך כתב: ופקדיו ופקדיהם, והיאך מנאם משה, אמר רבי ברכיה הקדוש ברוך הוא אמר לו למשה במשפחת פלוני כך וכך, עד שמנה אותן, הלא הוא דכתיב: על פי ה' פקד אותם ביד משה, לכך כשמנאם משה מן חדש על פי הקדוש ברוך הוא מנאם, שנאמר [\(במדבר ג, לט\)](#): כל פקודי הלויים וגו', אמר רבי ברכיה הפהן כך את סבור שהיה משה הולך ונכנס לאהלו של כל אחד ואחד לראות כמה בניו היו לו, לאו, אלא אמר האלהים למשה יש באהלו של פלוני שנים ובאהלו של פלוני שלשה, עד שמנה אותן, מנין, שנאמר: על פי ה', הוי כבוד גדול חלק להם שהוא בעצמו מנאם, אבל במנין ישראל אין את מוצא על פי ה', לפי שהם לא כבדוהו אף הוא לא כבדם. וכן כשבא הקדוש ברוך הוא לעשות משכן קרב הלויים לשמשו, כשם שאמר בפרשה, אמר הקדוש ברוך הוא הלויים שכבדוני יהיו אצלי אבל אותן שטעו בעגל הם ילקו בצרעת, שנאמר [\(שמות לב, כה\)](#): וירא משה את העם כי פרע הוא, וכן הוא אומר [\(תהלים קא, ג\)](#): עשה סטים שנאתי וגו'.

א וישלחו מן המחנה כל צריע וגו' [\(במדבר ה, ב\)](#), את מוצא מלך בשר ודם יש לו פרופסיטיו, אף האלהים יש לו פרפוסיוטיו, שנאמר [\(במדבר א, ב\)](#): שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו', מלך בשר ודם יש לו דכסין, אף האלהים יש לו דכסין, [\(במדבר ג, לב\)](#): ונשיא נשיאי הלוי וגו', אמר רבי יהושע בן לוי דין דוכנין הנה, מלך בשר ודם מחלק דונטיבא ללגיונותיו, האלהים מחלק דונטיבא, שנאמר [\(שמות טו, ד\)](#): הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. מלך בשר ודם מחלק פלים ובסטיא לאסרטיוטות שלו, ואף האלהים בן, שנאמר [\(דברים ח, ד\)](#): שמלתך לא בלתה וגו'. מלך בשר ודם יש לו ספקולא, ואף האלהים יש לו ספקולא, שנאמר [\(ויקרא כ, ט\)](#): מות יומת הנאף והנאפת. מלך בשר ודם יש לו קטריקס, אף האלהים יש לו קטריקס, שנאמר [\(דברים כב, יט\)](#): וענשו אתו מאה כסף. מלך בשר ודם יש לו קטפורס, אף האלהים יש לו קטפורס, שנאמר [\(דברים כה, ג\)](#): ארבעים יפנו לא יסוף. מלך בשר ודם יש לו מטלון של טרודין, אף האלהים יש לו מטלון של טרודין, שנאמר: וישלחו מן המחנה כל צריע וגו'.

ד וישלחו מן המחנה וגו', מהיכן באת עליהם הצרעת, רבי יהודה בר רבי סימון אמר מן מעשה העגל, ורבתינו אומרים מן המתאוננים, לדעת רבתינו מן המתאוננים באת עליהם הצרעת, כיצד, בשעה שהוריד להם האלהים את המן עשה להם אלהים כמה נסים, אמרו רבתינו [\(גמרא יומא עה-ב\)](#): לא היו נצרכין להפנות כדרך בני אדם, למה כן, אלא אמר האלהים יהיו בני נצרכין להפנות והיאך הכתבתי עליהם שהם אלהים, שנאמר [\(תהלים פב, ו\)](#): אני אמרתי אלהים אתם, אלא כשם שאין המלאכים צריכין לדבר זה, אף הן לא יצרכו לדבר זה עוד.

דבר אחר, אמר האלהים האמות אוכלין ונצרכין והיאך אני נותן הפרש בין בני לבין האמות, לפיכך לא היו נצרכין. מה עשו, בטובה שעשה להם

הָאֱלֹהִים הִתְחִילוּ אֹמְרִים לִיצְנוֹת עָלָיו, אֹמֵר זֶה לָזֶה אִי אַתָּה שׁוֹמֵעַ שְׁמַעוּן אַחִי, וְזֶה אֹמֵר מָה אַתָּה אֹמֵר רְאוּבֵן אַחִי, אָמַר לוֹ בְּחִינְךָ רְאִיתָ בְּיָמֶיךָ אָדָם נוֹתֵן חֲטִים בְּרַחֲמִים וְאֵינְךָ נֹטְחָנוֹת וְיֹרְדוֹת, אַף אָנּוּ אוֹכְלִין אֶת הַמֶּן וְאֵינּוּ יוֹרֵד. אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ מִתִּירָא אֲנִי שְׁלִיִּים אַחֲרוֹן תִּנְפַח כְּרִסִּי וְתִבְקַע, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנּוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר הָאֱלֹהִים לְמֹשֶׁה אֵינִי יָכוֹל לְסַבֵּל וְלִכְבֹּשׁ [\(במדבר יד, יא\)](#): עַד אָנּוּ יִנְאַצְנִי וְגוֹ', וְעַד אָנּוּ לֹא יִנְאַצְנֵנוּ בִּי בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה עִמּוֹ אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֲלֹא אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי כְּמָה אוֹתוֹת וְנִפְלְאוֹת עֲשִׂיתִי בְּקִרְבֵיהֶן וְהוּן מְנַאצִין אוֹתִי, כְּעֵנְוֹן שְׁנַאמַר [\(ויקרא א, יג\)](#): וְהִקְרַב וְהִפְרָעִים וְגוֹ', וּמִנִּין שְׁלֹא הָיָה יוֹצֵא מֵהוּן, שְׁנַאמַר [\(תהלים עח, כה\)](#): לֶחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ, אֵל תְּהִי קוֹרָא אֲבִירִים אֲלֹא לֶחֶם אֲבִירִים, לֶחֶם שֶׁהוּא נְמוּחַ בְּאִיבְרִיהֶם, אַף עַל פִּי כֵן לְמַד מֹשֶׁה סְנִיגוּרִיא עֲלֵיהֶם וְחִזַּר בּוֹ אֱלֹהִים מִן הַרְעָה, וְאָמַר כִּדְּ אָמְרוּ זֶה לָזֶה יִהְיוּ זְכוּרִין אוֹתוֹן הַיָּמִים שֶׁהֵינּוּ בְּמִצְרַיִם בְּשָׁעָה שֶׁהֵינּוּ מִבְּשָׁלִין קִדְרוֹת קִדְרוֹת שֶׁל בֶּשֶׂר וְיוֹשְׁבֵין וְאוֹכְלִין פְּכִסְמִין, וּפּוֹתִין בְּתוֹךְ הַזֹּס שֶׁל בֶּשֶׂר, לוֹאִי מִתְּנּוּ שֶׁסִּי וְלֹא הוֹצִיאֵנוּ הָאֱלֹהִים מִשֶּׁם, שְׁנַאמַר [\(שמות טו, ט\)](#): מִי יִתֵּן מוֹתְנּוּ בְּיַד ה' בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּשַׁבְּתֵנוּ וְגוֹ', וְעַכְשָׁו אֵין לָנוּ אֲלֹא הַמֶּן הַזֶּה בְּלֶבֶד בְּעָרֵב כֵּן בְּבִקְרָא כֵּן בַּחֹל כֵּן בְּשַׁבַּת, עֲשֶׂה אָדָם יוֹס טוֹב אֵין לוֹ לֶאֱכֹל אֲלֹא מוֹן, עֲשֶׂה יוֹס רַע אֵין לוֹ לֶאֱכֹל אֲלֹא מוֹן, הֲרִי נְפֹשׁוֹת יְבֻשִׁים, שְׁנַאמַר [\(במדבר יא, ו\)](#): וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ יְבֻשָׁה אֵין כָּל וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְכִי בֶּשֶׂר הָיָה מְבַקְשִׁין, וְהִלּוּא כָּל מַעֲדֵנִי עוֹלָם טוֹעֵמִין בְּפֶן, כָּל מִי שֶׁהָיָה מִתְּאֵוָה בֶּשֶׂר הָיָה טוֹעֵמוֹ, וְכָל מִי שֶׁהָיָה מִתְּאֵוָה דָּגָה הָיָה טוֹעֵמוֹ, מִי שֶׁהָיָה מִתְּאֵוָה תִּרְנַגּוּל אוֹ פְּסִיוֹן אוֹ טוּס כִּדְּ הָיָה טוֹעֵם, כָּל מָה שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ, וְלָמָּה מִתְּרַעֲמִים, אֲלֹא שֶׁהָיָה מְבַקְשִׁים עֲלִילָה הִיאֲדָּה לְחִזּוֹר לְמִצְרַיִם, וְאַף עַל פִּי כֵן אָמַר הָאֱלֹהִים לְמֹשֶׁה מָה הֵם מְבַקְשִׁים, בֶּשֶׂר, אָמַר לָהֶם שֶׁאֲנִי אֲתֵן לָהֶם בֶּשֶׂר, וְאֵין אַתֶּם אוֹכְלִים מִמֶּנּוּ יוֹס אֲחַד בְּלֶבֶד אוֹ יוֹמִים, אֲלֹא חֲדָשׁ יָמִים, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(במדבר יא, יט ב\)](#): לֹא יוֹס אֲחַד תֹּאכְלוּן וְגוֹ' עַד חֲדָשׁ יָמִים, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נָתַן לָהֶם הָאֱלֹהִים בֶּשֶׂר, כָּל מִי שְׁלֹא נִתְרַעַם לְפָנֵי הָאֱלֹהִים הָיָה אוֹכְלוֹ וְנִהְנָה מִמֶּנּוּ, וּמִי שֶׁהָיָה מְנַאֵץ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים, הָיָה אוֹכְלוֹ וְהָיָה בּוֹדֵקוֹ וְיוֹצֵא מֵאִפּוֹ, שְׁנַאמַר [\(במדבר יא, כ\)](#): עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאִפְכֶם וְגוֹ'. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ אֹמֵר לֹאֵסְכָרָא. רַבִּי הוֹנָא הִכְהוֹן בֶּר אֲבִין בְּשֶׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָן בְּשֶׁם רַבּוֹתֵינוּ שְׁבַגּוּלָה אֹמֵר לְזָרָא וְלְבוֹטְנָא. רַבִּי אֲבִיתָר אֹמֵר מֵאִי לְזָרָא לְקַרְדָּא, אוֹ שְׁאֵהִיָּה נוֹתֵן דְּוִרָא בְּמַעֲיָהוֹן. רַבִּי אֵיבּוֹ בֶּר נַגְרִי אֹמֵר וְהָיָה לְכֶם לְאִזְהָרָה, שְׁמִיכּוֹן וְאִילְדָּה יִזְהִירוּ לָהֶם. רַבִּי יְהוּדָה בֶּר רַבִּי סִימוֹן אָמַר מָה וְהָיָה לְכֶם לְזָרָא, שְׁנַעֲשׂוּ כָּלֶם זָרִים, כְּמָה שְׁנַאמַר [\(ויקרא כב, יג\)](#): וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ, כִּדְּ מִי שְׁנַאֵץ לְאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה זָר, וְהִיאֲדָּה נַעֲשֶׂה זָר, אֲלֹא שְׁבַאֲת עֲלֵיהֶם הַצָּרְעַת, אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים לְמָה הֵם נֹאצִין אוֹתִי הֲרִי הֵם זָרִים מִן הַקְּהָל, וְיִשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְגוֹ', וְעַל דְּעַתִּיָּה דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּר רַבִּי סִימוֹן דְּאָמַר מִן מַעֲשֶׂה הַעֲגָל בָּאת עֲלֵיהֶם הַצָּרְעַת, מִפִּיק לִיה מֵהֵאִי קָרָא [\(ישעיה יז, יא\)](#): בְּיוֹם נִטְעָדָה תִּשְׁגֶּשְׁגִי וְגוֹ'. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ אַחַר אֲרַבְעִים יוֹס שְׁקִבְלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַעֲגָל, מִנִּין, שְׁכֵן אַתָּה מוֹצֵא שֶׁהָאֱלֹהִים רָמַז לְמֹשֶׁה עַל כִּדְּ, אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים מֹשֶׁה אֵין אַתָּה רוֹאֵה לְיִשְׂרָאֵל הִיכּוֹן הֵם עוֹמְדִים

ואומרים (שמות כד, ח): כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, חייך בכזבים הם עומדים, אינם משלמים לי אלא ארבעים יום, שנאמר (שמות יט, ו): ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי, חסר מקרא כלום לי, למייד שלשים, יו"ד עשרה, הרי ארבעים. רבי שמעון בן יוחאי ורבי אליעזר בן יעקב אחד מהם היה אומר עשרים ותשעה ימים היו ישראל משלמין, וחד מנהון היה אומר אחד עשר יום היו ישראל משלמין, ותרויהון מחד קרא, שנאמר (דברים א, ב): אחד עשר יום מחרב וגוי, אחד מהן אומר מהו אחד עשר, אמר להם משה, לא עשרים ותשעה יום הייתם משלמין לאלהים, ואחד עשר אחרונים הייתם מתחשבין היאך לעשות את העגל, שנאמר: אחד עשר יום. וחברו אומר אחד עשר יום, היו משלמים לאלהים ועשרים ותשעה היו מתחשבין היאך לעשות את העגל. רבי שמעון בן חלפתא אומר יום אחד היו משלמין, שנאמר (דברים ד, ט): יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב. רבי מאיר אומר לא כדברי אלו ולא כדברי אלו, אלא אפלו בשעה שהיו אומרים (שמות כד, ח): כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, היו אומרים בפיהם אחד ובלבם אחד, שנאמר (תהלים עת, לו לז): ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו, הרי אפלו באותו היום שהיו עומדים לפני ה' סיני לא היה לבם נכון לבוראם, הוא שישעיה אומר להם: ביום נטעך תשגשגי, אמר להם האלהים ביום שבקשתי לעשות אתכם נטיעה לשמי עשיתם סיגים, הוי: ביום נטעך תשגשגי. מהו (ישעיה יז, יא): ובבקר זרעך תפריחי, רבי חמא ורבי חנינא ורבי שמואל בר נחמן, חד מנהון אמר למה הדבר דומה, למלך שהיה לו גנה אחת מלאה בכרוב נאה ומשבת, נכנס לתוכה בין הערבים וראה אותה, ואמר מה נאה ומשבת, לבקר אני מוכר אותה לתגרין ואמלא פיסים זהובים. בבקר נכנס לראותה ומצא אותה שהפריגה, אמר לה תפח ריחך, בערב היית נאה ומשבת ובבקר הרי הפריגת. כך אמר האלהים לישראל: ובבקר זרעך תפריחי. וחברו אומר למי שהיה לו שדה של פשתן נכנס לתוכה בערב והיתה נאה, בא להכניס בבקר ומצאה שנעשה גבעולין, כך אמר להם אלהים ובבקר זרעך תפריחי. (ישעיה יז, יא): ביום נחלה, ביום שסברתי לעשותכם נחלה לשמי לא קימתם מלכותי עליכם. וכאב אנוש, בואו וקבלו את הצרעת. ולמה קורא אותה וכאב אנוש, לשון גבר, מפני שהיא מכה הגברתנית.

דבר אחר, וכאב אנוש, שהיא מנתשת את הגוף שהיא נכנסת בו, לפיכך אמר האלהים למשה הפרש המצרעים שביניהם שהם עשו אותה המעשה, וישלחו מן המחנה כל צרוע וגוי.

ה מכאן אומר רבי יהודה הלוי בר רבי שלום על אחד עשר דברים הצרעת באה, על קללת השם, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים, ועל האומר על חברו דבר שאינו בו, ועל גסות הרוח, ועל הנכנס בתחום שאינו שלו, ועל לשון שקר, ועל הגנבות, ועל שבועת שקר, ועל המחיל שם שמים, ועל עבודת פוכבים. רבי יצחק אומר על עין רעה. ורבותינו אומרים על מי שמנאץ בדברי תורה. ועל דעתיהו דרבנן דאמרין על מי שמנאץ בדברי תורה, שנאמר (ישעיה ה, כד): לכן כפאכל קש לשון אש וגוי ופרחם כפאבק

יעלה, זה צרעת, שנאמר (ויקרא יג, יב): ואם פרוח תפרח הצרעת, מהו כאבק יעלה, פאותו פיה כבשן שזרק משה השמימה (שמות ט, ט): והיה לאבק על כל ארץ מצרים, וממנו לקו המצרים בשחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה. על דעתיה דרבי יצחק דאמר על עין הרע, כשאדם צר עין ואינו משאיל את פליו הקדוש ברוך הוא משלח צרעת בביתו ומוציא פליו לחוץ והבריות אומרים פלוגי שלא היה משאיל פליו ואומר שלא היו לו פלים, הרי שהיו לו פלים, ועליו הכתוב אומר (איוב כ, כח): יגל יבול ביתו. ועל דעתיה דרבי יהודה הלוי דאמר על קללת השם, מפיק ליה מגלית, שנאמר (שמואל א יז, לו): כי חרף מערכת אלהים חיים, מה כתיב בו (שמואל א יז, מו): היום הזה יסגרף ה' בידי, ואין יסגרף אלא הצרעת, שנאמר (ויקרא יג, ה): והסגירו הכהן. ועל גלוי עריות מנין, שנאמר (ישעיה ג, יז): ושפח ה' קדקד בנות ציון, אמר רבי אלעזר בן פדת אין וספח אלא הצרעת, שנאמר (ויקרא יג, ב): שאת או ספחת וגו'. ועל שפיכות דמים, מקין, שנאמר (בראשית ד, טו): וישם ה' לקין אות, אמר רבי נחמיה זו הצרעת, נאמר כאן אות, ונאמר בחזקיהו (מלכים ב, ח): אות, מה אות האמור בחזקיהו שחין, אף כאן שחין. ואם אין את למד למד מיואב ששפך דמים, מה כתיב בו (שמואל ב ג, כט): ואל יפרת מבית יואב זב ומצרע. ועל האומר דבר לחברו שאינו בו, זה משה בשעה שאמר לו האלהים שילך אצל ישראל, אמר לו רבוגי והרי אין ממנין אותי, שנאמר (שמות ד, א): והן לא יאמינו לי וגו', אמר לו האלהים הא משה כבר את יודע שאין ממנין אותך, ממנין בני ממנין הם, אמרת לי: והן לא יאמינו לי וגו' (שמות ד, ו): הבא נא ידך בחיקך וגו', מיד (שמות ד, ו): ויוצאה והנה ידו מצרעת כשלג. ועל גסות הרוח זה נעמן, שנאמר (מלכים ב, ה, א): ונעמן שר צבא מלך ארם היה איש גדול, מהו גדול, שהיתה רוחו גסה מפני שהיה גבור חיל, ועל ידי כך נצטרע. ועל הנכנס בתחום שאינו שלו, זה עזיהו, שבקש להכנס בתחום הכהנה, ומה כתיב בו (דברי הימים ב, כו, יט): והצרעת זרחה במצחו. ועל לשון שקר, זו מרים, שנאמר (במדבר יב, יט): ותדבר מרים ואהרן במשה, ומה כתיב אחריו (במדבר יב, י): ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת. ועל הגיבנות ועל שבועת שקר, דכתיב (זכריה ה, ד): ובאה אל בית הגיב ואל בית הנשבע בשמי לשקר וגו', איזו היא מכה שהיא מכלה את העצים ואת האבנים, הוי אומר זו הצרעת, שנאמר (ויקרא יד, מה): ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו וגו'. ועל המחלל שם שמים, זה גיחזי שרץ אחר נעמן לטל ממנו ממון, שנאמר (מלכים ב, ה, כא): וירדף גיחזי אחרי נעמן וגו'. אלישע קדש שמו של הקדוש ברוך הוא שלא רצה לטל מנעמן כלום, וגיחזי רדף אחריו ונשבע לו לשקר ששלח אצלו שישלח לו ממון, נמצא זה מחלל שם שמים מה שקדש אלישע, אמר לו הקדוש ברוך הוא לגיחזי רשע אתה אמרת (מלכים ב, ה, כ): חי ה' כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאתו מאומה, נשבעת בשמי כדי לחללו, חייך מאומה אמרת ומומו אתה נוטל, (מלכים ב, ה, כז): וצרעת נעמן תדבק בך. ועל עבודה זרה, אלו ישראל כשעשו אותו מעשה נעשו מצרעים, שנאמר (שמות לב, כח): וירא משה את העם כי פרע הוא, ואומר (ישעיה יז, יא): וכאב אנוש, לפיכך אמר אלהים למשה הפרש המצרעים שביניכם ממחנה ישראל, שהם עשו אותו המעשה וישלחו מן המחנה כל צרוע.

ו אָמַר רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי (ספרי נשא א) : בֵּא וְרָאָה מֵה פֶּחַ עֲבָרָה קֶשֶׁה, שְׁעַד שְׁלֹא פָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בְּעֲבָרָה לֹא הָיוּ בְּהוֹן זָבִין וּמְצַרְעִים, מִשְׁפָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בְּעֲבָרָה הָיוּ בְּהוֹן זָבִין וּמְצַרְעִין. לְפִי דְרָפְנוּ לְמִדְנוּ שְׁשֵׁלְשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ אֲרַעוּ בּוּ בְיוֹם.

ז צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר ה, ב) : (גמרא קידושין כט-א) : כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר צוּוֹי הַצּוּוֹי מִיַּד בְּשַׁעַת הַמַּעֲשֶׂה וְנוֹהֵג לְדוֹרוֹת, (ספרי נשא א) : רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתְרִיאָא אוֹמֵר אֵין צוּוֹי בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא זְרוּז, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ג, כח) : וְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקִיָּהוּ, לְפִי דְרָפְנוּ לְמִדְנוּ שְׁאִין מְחִזְקִין אֶלָּא הַמְחִזְקִין, וְאֵין מְזַרְזִין אֶלָּא הַמְזַרְזִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹמֵר אֵין צוּוֹי בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא חֶסְרוֹן כֵּיס, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כד, ב) : צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ, צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ, (במדבר לה, ב) : צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנוּ לְלוֹיִם, (במדבר כח, ב) : צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם אֶת קַרְבְּנִי, הֵא אֵין צוּוֹי בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא חֶסְרוֹן כֵּיס, חוּץ מֵאַחַת, וְאֵי זֶה זֶה (במדבר לד, ב) : צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנַעַן, תִּיַחֵס לְעַנְוֵן חֲלוּק הָאָרֶץ. רַבִּי אוֹמֵר אֵין צוּוֹי בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא אִזְהָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב, טז ז) : וַיְצוּ אֱלֹהִים עַל הָאָדָם וּמַעַץ הַדְּעַת טוֹב וָרָע.

ח וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה (במדבר ה, ב), מִמַּחֲנֶה שְׂכִינָה, מְלַמֵּד שְׁמִצְרָעִים וְטִמְאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְחִים מִשָּׁם. צְרוּעַ זֶה מְסַגֵּר, כָּל צְרוּעַ זֶה מְחַלֵּט, זָב זֶה זָב גָּמוּר, כָּל זָב לְרֵבּוֹת זָב שְׁתֵּי רֵאִיוֹת, וְכָל זָב לְרֵבּוֹת זָב רֵאִיָּה אַחַת, טִמְא לְנֶפֶשׁ זֶה אָדָם שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַשְׁתַּלַּח, כָּל טִמְא לְרֵבּוֹת כָּלִים הַנוֹגְעִים בְּמֵת, וְכָל טִמְא לְרֵבּוֹת כָּלִים הַנוֹגְעִים בְּשָׂרָךְ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים : טִמְא לְנֶפֶשׁ זֶה אָדָם וְכָלִים הַנוֹגְעִים, כָּל טִמְא לְרֵבּוֹת הַנוֹגְעִים בְּשָׂרָךְ. (במדבר ה, א) : מְזַכֵּר עַד נִקְבָּה בְּכָל אָדָם הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אוֹ אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּלוֹיִם נוֹשְׂאֵי אַרְוֹן, תִּלְמוּד לומר : מְזַכֵּר עַד נִקְבָּה תִּשְׁלְחוּ, בְּכָל אָדָם הַכְּתוּב מְדַבֵּר : מְזַכֵּר עַד נִקְבָּה, אֶחָד גְּדוֹלִים וְאֶחָד קְטַנִּים בְּמִשְׁמַע. מְזַכֵּר טְבוּל יוֹם, עַד נִקְבָּה לְרֵבּוֹת מְחַסֵּר כְּפָרָה. (במדבר ה, א) : וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם, יָכוֹל כָּלִם יִשְׁתַּלְחוּ חוּץ לְמַחֲנֶה אַחַת, אִמְרַתְּ : צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה, רֵבָה כָּאֵן מַחֲנֶה אַחַת, (במדבר ה, א) : אֶל מַחוּץ לְמַחֲנֶה תִּשְׁלְחוּם, רֵבָה כָּאֵן שְׁתֵּי מַחֲנוֹת, (במדבר ה, א) : וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם, רֵבָה כָּאֵן שְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת. מְכָאֵן אִמְרוּ (תוספתא כלים בבא קמא פרק א, ט) : שְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת הֵן : מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, וּמַחֲנֶה לוֹיָהּ, וּמַחֲנֶה שְׂכִינָה. מִפְּתַח יְרוּשָׁלַיִם וְעַד הַר הַבַּיִת, מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. מִפְּתַח הַר הַבַּיִת וְעַד הָעֶזְרָה, מַחֲנֶה לוֹיָהּ. מִפְּתַח הָעֶזְרָה וְלִפְנֵים, מַחֲנֶה שְׂכִינָה. יָכוֹל כָּלִם יִשְׁתַּלְחוּ לְמְקוֹם אֶחָד, תִּלְמוּד לומר בְּמִצְרַע (ויקרא יג, מו) : בְּדָד יֵשֵׁב מַחוּץ לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ, כָּל שֶׁהֵזַב מִטְמֵא מִצְרַע מִטְמֵא, חָמוּר מִצְרַע שֶׁמִטְמֵא בְּבִיָּאָה. כָּל שֶׁמִטְמֵא מֵת מִטְמֵא הֵזַב מִטְמֵא, חָמוּר הֵזַב שֶׁהוּא מִטְמֵא תַּחַת אָבֹן מְסָמָא. כָּל שֶׁטְבוּל יוֹם מִטְמֵא מֵת מִטְמֵא, חָמוּר מִטְמֵא מֵת שֶׁהוּא מִטְמֵא אֶת הָאָדָם. כָּל שֶׁמְחַסֵּר כְּפוּרִים פּוֹסֵל טְבוּל יוֹם פּוֹסֵל, חָמוּר טְבוּל יוֹם שֶׁהוּא פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה. מְכָאֵן נָתַנוּ חֲכָמִים מַחֲצוֹת וְאִמְרוּ (משנה כלים א-ו) : עֶשֶׂר קַדְשוֹת הֵן : אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְשֵׁת מִכָּל

הָאֲרָצוֹת, וּמָה הִיא קִדְשָׁתָהּ שֶׁמִּבְיָאִין מִמֶּנָּה הַעֹמֵר וְהַבְּפוּרִים וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם, מָה שָּׂאִין כֹּן בְּכָל הָאֲרָצוֹת. אֲרָץ כְּנָעַן מִקִּדְשֵׁת מַעֲבַר הַיַּרְדֵּן, אֲרָץ כְּנָעַן כְּשֶׁרָה לְבַיִת שְׁכִינָה וְאִין עֶבֶר הַיַּרְדֵּן כְּשֶׁר לְבַיִת שְׁכִינָה. עִיר חוּמָה מִקִּדְשֵׁת מִן הָאֲרָץ, שֶׁמִּצָּרְעִים הוֹלְכִים בְּכָל הָאֲרָץ וְאִינֶם הוֹלְכִים בְּעָרֵי חוּמָה. יְרוּשָׁלַיִם מִקִּדְשֵׁת מַעֲרֵי חוּמָה, שֶׁקִּדְשִׁים קָלִים וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי נֶאֱכָלִין בִּירוּשָׁלַיִם וְאִינֶן נֶאֱכָלִים בְּעָרֵי חוּמָה. הֵר הַבַּיִת מִקִּדְשׁ מִירוּשָׁלַיִם, שְׁזָבִים וְזָבוֹת נִכְנָסִים בִּירוּשָׁלַיִם וְאִין נִכְנָסִים בְּהַר הַבַּיִת. הַחִיל מִקִּדְשׁ מִהַר הַבַּיִת, שְׁנִכְרִים וּטְמֵא מֵת נִכְנָסִין לְהַר הַבַּיִת וְאִין נִכְנָסִין לְחִיל. עֲזָרַת הַנְּשִׁים מִקִּדְשֵׁת הַיִּמְנוֹ שָׂאִין טְבוּל יוֹם נִכְנָס לָשֵׁם וְאִין חִיבִים עָלָיו חֲטָאת. עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל מִקִּדְשֵׁת הַיִּמְנוֹה שֶׁמִּחֲסָרֵי כְּפוּרִים נִכְנָסִין לְעֲזָרַת הַנְּשִׁים וְאִין נִכְנָסִים לְעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל מַעֲרָבִין שְׁמֵשׁ, נִכְנָסִים לְעֲזָרַת כְּהֻנִּים בְּרוּחַב אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה עַל אֶרֶץ מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשׁ, אָבֵל לֹא הָיוּ עוֹמְדִין עַל הַדּוֹכָן, וְהַלּוּיִם הָיוּ עוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן אָבֵל לֹא הָיוּ נִכְנָסִים מִכֹּן וּלְפָנִים, וּבְעָלֵי מוּמִין כְּהֻנִּים וּפְרוּעֵי רֹאשׁ וּשְׁתוּיֵי יָן הָיוּ נִכְנָסִין מִכֹּן וּלְפָנִים אָבֵל לֹא הָיוּ נִכְנָסִין בֵּין הָאוּלָם וּלְמִזְבֵּחַ, וְלֹא לְאוּלָם וְלֹא לְהִיכָל וְלֹא לְסַבִּיבוֹת הַמִּזְבֵּחַ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְשָׂאֵר כְּהֻנִּים נִכְנָסִין לְאוּלָם וְלְהִיכָל וְלְסַבִּיבוֹת הַמִּזְבֵּחַ אַרְבַּע אַמּוֹת, אָבֵל לֹא הָיוּ נִכְנָסִין לְבַיִת קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים, וְכֵהֵן גְּדוּל הָיָה נִכְנָס לְבַיִת קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים בֵּין הָאוּלָם וּלְמִזְבֵּחַ שׁוֹה לְהִיכָל, שָׂאִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ וּשְׁתוּיֵי יָן וְשֹׁלָא רְחוּץ יָדַים וְרִגְלִים נִכְנָסִין לָשֵׁם, וּכְדָרְךָ שֶׁהֵם פּוֹרְשִׁים מִן הַהִיכָל בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה כֶּף הָיוּ פּוֹרְשִׁין מִבֵּין הָאוּלָם בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה, הָיוּ מָה מַעֲלָה בֵּין הָאוּלָם וּלְמִזְבֵּחַ וְלְהִיכָל, אֶלָּא שְׁבִין הָאוּלָם וּלְמִזְבֵּחַ נִכְנָסִין לְעַבּוּדָה וְשֹׁלָא לְעַבּוּדָה, וְלְהִיכָל אִין נִכְנָסִין אֶלָּא לְעַבּוּדָה בְּלָבָד. וְכֵשֶׁם שֶׁהָיוּ בְּמִדְבָר שְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת, מַחֲנֵה שְׁכִינָה, מַחֲנֵה לוֹיָהּ, מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, כֶּף הָיוּ בִירוּשָׁלַיִם, מִפְּתַח יְרוּשָׁלַיִם וְעַד פְּתַח הַר הַבַּיִת, מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל. מִפְּתַח הַר הַבַּיִת וְעַד שַׁעַר נִיקְנוֹר, מַחֲנֵה לוֹיָהּ. מִשַּׁעַר נִיקְנוֹר וּלְפָנִים, מַחֲנֵה שְׁכִינָה. וְהוּן הוּן קָלְעִים שְׁבַמְדָּבָר. וּבְשַׁעַת מִסְּעוֹת אִין בְּהוּן מְשׁוּם קִדְשָׁה וְאִין חִיבִין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם טְמֵאָה. [\(במדבר ה, א\)](#): וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם, לָמָּה נֶאֱמַר, לָפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר [\(במדבר ה, ב\)](#): וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֵה, שׁוֹמֵעַ אֲנִי לֹא יִגְעוּ לֹא בְּאֵרוֹן וְלֹא בְּנוֹשָׁאִין אָבֵל יִקְצוּ לָהֶם מְקוֹם בְּפָנֵי עֲצָמוֹן, תִּלְמוּד לומר: וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם. [\(במדבר ה, א\)](#): אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם, חִבִּיבִין הוּן יִשְׂרָאֵל שָׂאֵף עַל פִּי שֶׁהוּן טְמֵאִין שְׁכִינָה בִּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא טז, טז\)](#): הַשֹּׁכֵן אִתְּם בְּתוֹךְ טְמֵאתֶם, וְאוֹמֵר: וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם, וְאוֹמֵר [\(במדבר לה, לד\)](#): וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת הָאֲרָץ וְגו'.

ט וַיַּעֲשׂוּ כֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתָם אֶל מַחוּץ לְמַחֲנֵה [\(במדבר ט, ז\)](#), לְהוֹדִיעַ שְׁבָחוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה כֹּן עָשׂוּ, [\(במדבר ט, ז\)](#): כַּאֲשֶׁר דָּבָר ה' אֶל מֹשֶׁה כֹּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר אִין בְּמִשְׁמַע אֶלָּא הַמְשַׁלְּחִים לֹא הִצְרָכוּ, וּמִנִּין אֵף הַמְשַׁתְּלָחִים לֹא הִצְרָכוּ, תִּלְמוּד לומר: כַּאֲשֶׁר דָּבָר ה' אֶל מֹשֶׁה כֹּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מַעֲצָמוֹן, לֹא הִצְרָכוּ שִׁיעֲשִׂיאוּם [את] מֹשֶׁה וְ[את] אֶהְרֹן.

2 דָּבַר אַחֲרַי, צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רַבְּנֵן פְּתָרִין קָרְיָהּ בְּגָלוֹת, צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַמְצֻוֹת נִתְחַיְבוּ שְׁלוֹחַ, זֶה גְלוֹת, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב: וַיִּשְׁלַח מִן הַמַּחֲנֶה, אִין וַיִּשְׁלַחוּ אֶלָּא לְשׁוֹן גְּלוֹת, כְּמָה דְתִימָא [\(ירמיה טו, א\)](#): שְׁלַח מֵעַל פְּנֵי וַיִּצְאוּ. מִן הַמַּחֲנֶה, זֶה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁשֶׁם הַשְּׂכִינָה חוֹנָה. כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ, רָמַז לָהֶם שֶׁאִם יַעֲבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל שְׁלֹשׁ עֵבְרוֹת הֵלְלוּ: עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, יִתְחַיְבוּ גְלוֹת. צְרוּעַ, זֶה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מָה מְצַרַע מְטַמֵּא בְּבִיאַהּ, אִף עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מְטַמֵּא בְּבִיאַהּ. זָב, זֶה גִלּוּי עֲרִיּוֹת, שְׂאֵלוּ וְאֵלוּ מְטַמְּאִין עַל יְדֵי שְׂכַבְתַּת זָרַע. טָמֵא לְנֶפֶשׁ, אֵלוּ שׁוֹפְכֵי דָמִים, שֶׁהֵן מְטַמְּאִין עֲצָמֵן וּמְטַמְּאִין הָאָרֶץ בְּשְׁפִיכוֹת דָּמִים. וַתִּגְיֵן בֵּן [\(משנה אבות ה-יב\)](#): גְלוֹת בָּא לְעוֹלָם עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְעַל גִּלּוּי עֲרִיּוֹת וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים וְעַל שְׂמִטַּת הָאָרֶץ. עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כִּיצַד, הוּא אוֹמֵר [\(ויקרא כו, ט\)](#): וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת בְּמַתִּיכֶם וּגוֹי, וְכִתִּיב [\(ויקרא כו, לג\)](#): וְאַתֶּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם וּגוֹי, אָמַר לָהֶם הַמְּקוֹם לְיִשְׂרָאֵל, הוּאִיל וְאַתֶּם רוֹצִים בְּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אִף אֲנִי אֶגְלֶה אֶתְכֶם לְמְקוֹם שִׁישׁ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, לְכַדְּ וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת בְּמַתִּיכֶם. וְעַל גִּלּוּי עֲרִיּוֹת כִּיצַד, אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי כָּל זְמַן שִׁישְׂרָאֵל פְּרוּצִין בְּעֲרִיּוֹת שְׂכִינָה מִסְתַּלְקַת מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כג, טו\)](#): וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרִיּוֹת דְּבַר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ. וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים כִּיצַד, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר לה, ג\)](#): וְלֹא תִחַנְּפוּ אֶת הָאָרֶץ וּגוֹי, מִגִּיד הַכְּתוּב שֶׁשְׁפִיכוֹת דָּמִים מְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ וּמִסְתַּלְקַת הַשְּׂכִינָה, וּמִפְּנֵי שְׁפִיכוֹת דָּמִים חָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגִלּוּי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם. וּדְבָרִים הֵלְלוּ הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וּלְכַדְּ גִלּוּי וְחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דָּאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָא [\(גמרא יומא ט-ב\)](#): מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן מִפְּנֵי מָה חָרַב, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ בָּהּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים: עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים: וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת: וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים. עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים דְּכִתִּיב [\(ישעיה כח, ב\)](#): כִּי קִצַר הַמְּצַע מִהַשְׁתַּרְעַע וּגוֹי, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן קִצַר מְצַע זֶה מְלַהֲשֵׁתָרַר עָלָיו שְׁנֵי רַעִים כְּאֶחָד, [\(ישעיה כח, ב\)](#): וְהִמְסַכָּה צָרָה כְּהַתְּכִינֵס, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָנִי כִּי מְטִי רַבִּי יוֹנָתָן לְהָאִי קָרָא בְּכִי, אָמַר מֵאֵן דְּכִתִּיב בֵּיהּ [\(תהלים לג, ז\)](#): כִּינֵס כִּינֵד מִי הֵיִם, תַּעֲשֶׂה לּוֹ מִסְכָּה צָרָה. גִּלּוּי עֲרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה ג, טז\)](#): וַיֹּאמֶר ה' יַעֲן כִּי גָבַהּ בְּנוֹת צִיּוֹן וּגוֹי. שְׁפִיכוֹת דָּמִים, דְּכִתִּיב [\(מלכים ב כא, טז\)](#): וְגַם דָּם נָקִי שִׁפְדָּ מְנַשֶּׂה הֲרַבָּה מְאֹד וּגוֹי, וּלְפִיכֹד הִבִּיא עֲלֵיהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹשׁ פְּרַעֲנוּיֹת כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ עֲבָרוֹת שֶׁבִּינָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מיכה ג, יב\)](#): לָכֵן בְּגִלְלַכֶם צִיּוֹן שָׂדֵה תַחְרַשׁ וּגוֹי, וְהַשְׁלוֹחַ הִזָּה אָמֹר בְּגָלוֹת בְּבָבֶל. [\(במדבר ה, ג\)](#): מִזְכָּר עַד נִקְבָה תִשְׁלַחוּ, הֲרִי זֶה אָמֹר כְּנֶגֶד גְּלוֹת מְדִי, שֶׁהִלְכוּ מִבְּבֶל לְמְדִי, וּלְפִי שְׂלֵא יִצְאוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁגִּלּוּ לְמְדִי לְכַדְּ לֹא נֶאֱמַר כָּאֵן מַחֲנֶה, וְלָמָּה כְּתִיב בְּגָלוֹת מְדִי מִזְכָּר עַד נִקְבָה, רָמַז לָהֶם שֶׁעֲתִידָה מַלְכוּת מְדִי לְגֹזֵר עֲלֵיהֶם גְּזֵרוֹת מִזְכָּר וְעַד נִקְבָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(אסתר ג, יג\)](#): וְנִשְׁלַח סִפְרִים בְּיַד הַרְצִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמְּלָכָה לְהַשְׁמִיד וּגוֹי. [\(במדבר ה, ג\)](#): אֶל מַחוּץ לְמַחֲנֶה תִשְׁלַחוּם, הֲרִי זֶה אָמֹר כְּנֶגֶד גְּלוֹת אָדוּם שֶׁהִחְרִיבוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִגְלוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם. וְלָמָּה סִמְךָ גְלוֹת אָדוּם אֶצֶל גְּלוֹת בְּבָבֶל, לְפִי שֶׁכְּשֶׁם שְׂבָבֶל חָרַב הַמִּקְדָּשׁ וְהִגְלָה יִשְׂרָאֵל, כְּךָ עָשׂוּ אָדוּמִיִּים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(תהלים קלז, ח\)](#): בֵּת בְּבָבֶל הִשְׁדוּדָה, הַכְּתוּב קוֹרָא לְאָדוּם בֵּת בְּבָבֶל, וְאִף עַל פִּי שְׂגָלוֹת מְדִי מִבְּדִיל בֵּינֵיהֶם בְּמִקְרָא, לֹא עָשָׂה הַכְּתוּב כֵּן אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂגָלוֹת מְדִי לֹא

בא אֶלָּא מִכַּח גְּלוּת בָּבֶל, שְׁכַּשְׁגָּלוּ לְמַדֵּי מִבְּבֶל יֵצְאוּ. (במדבר ה, א): וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם, הֲרִי זֶה אָמֹר כְּנִגְדֹּ שְׁעֶבֹד יוֹן, וְלִכְדָּ לֹא נֹאמֵר בְּזֵה שְׁלוּחַ שְׁלֹא הַגְּלוּם מֵאַרְצָם, וְלִכְדָּ נֹאמֵר בְּזֵה טְמֵאָה שְׁטִמְאוּ יוֹנִים אֶת הַהִיכָל בְּעִבּוֹדֹת כּוֹכָבִים שְׁלֵהֶם. (במדבר ה, א): אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכְכֶם, רְמִז לָהֶם שְׁבָכֶל מְקוֹם שְׁגָלוּ שְׂכִינָה עִמָּהֶם. תַּנִּי, רַבִּי נֶתָן אֹמֵר חֲבִיבֵי יִשְׂרָאֵל שְׁכָל מְקוֹם שְׁגָלוּ שְׂכִינָה עִמָּהֶם, גָּלוּ לְמִצְרַיִם, שְׂכִינָה עִמָּהֶם, שְׁנֹאמֵר (שמואל א ב, כז): הַנְּגִלָה נְגִלְתִּי אֶל בֵּית אָבִיךָ וְגוֹי. גָּלוּ לְבָבֶל, שְׂכִינָה עִמָּהֶם, שְׁנֹאמֵר (ישעיה מג, יד): לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְּבִלָּה וְגוֹי. גָּלוּ לְעֵילָם, שְׂכִינָה עִמָּהֶם, שְׁנֹאמֵר (ירמיה מט, לח): וְשִׁמְתִּי כְּסָאֵי בְּעֵילָם. גָּלוּ לְאַדּוּם, שְׂכִינָה עִמָּהֶם, שְׁנֹאמֵר (ישעיה סג, א): מִי זֶה בָּא מֵאַדּוּם. וְכִשְׁהוּ פְּזוּרִין, שְׂכִינָה עִמָּהֶם, שְׁנֹאמֵר (דברים ל, א): וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתֶךָ וְגוֹי, וְהָשִׁיב לֹא נֹאמֵר אֶלָּא וְשָׁב, וְאֹמֵר (שיר השירים ד, ח): אֶתִּי מִלְּבָנוֹן כָּלָה וְגוֹי. (במדבר ה, ז): וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ אוֹתָם אֶל מַחוּץ לְמַחֲנֶה, כִּיִּן שְׁחָטְאוּ, גָּלוּ. (במדבר ה, ז): כֹּאֲשֶׁר דָּבָר ה' אֶל מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵה דָבָר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, שָׂאֵם יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה בְּמַלְכוּיֹת שִׁיְהִיו שָׁם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּץ, שְׁנֹאמֵר (דברים ל, א): וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וְגוֹי וְהִבִּיֵּאֵךְ ה' אֱלֹהֶיךָ וְגוֹי וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ וְגוֹי. כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁעַתִּידֵין יִשְׂרָאֵל שְׁיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְהֵם נִגְאָלִים, שְׁנֹאמֵר (ישעיה ל, טו): בְּשׁוּבָה וְנַחַת תִּנְשָׁעוּן. וְכִשְׁם שְׁמִצְרַע וְזָב וְטִמְא נֶפֶשׁ לֹא יִטְהַרוּ לְעוֹלָם עַד שְׁיָבוֹאוּ בְּמִים טְהוֹרִים, כֶּךָ עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַרֵּק עֲלֵיהֶם מִים טְהוֹרִים וְלִטְהַרֵּם, שְׁנֹאמֵר (יחזקאל לו, כה): וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְיִטְהַרְתֶּם וְגוֹי.

פרשה ח

א אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאת וְגוֹי (במדבר ה, ו), רַבִּי אֲבָהוּ אֹמֵר (הושע יד, ח): יִשְׁבוּ יִשְׁבֵּי בְּצִלוֹ, אֵלֹו הַגְּרִים שְׁהֵם בָּאִים וְחָסִים בְּצִלוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (הושע יד, ח): יִחִיו דָּגוּן, בְּתַלְמוּד, (הושע יד, ח): וַיִּפְרְחוּ כַּגֶּפֶן, בְּאַגְדָּה, (הושע יד, ח): זָכְרוּ כִּיִּין לְבָנוֹן, אָמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲבִיב עָלַי שְׁמוֹתָן שֶׁל גְּרִים כִּיִּין נִסְדָּ שֶׁהוּא מִתְנַסֵּף עַל גְּבֵי הַמְּזִבָּח, וְלָמָּה הוּא קוֹרָא אוֹתוֹ לְבָנוֹן, שְׁמִלְבִּין עוֹזוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁלֶּג, שְׁנֹאמֵר (ישעיה א, יח): אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים וְגוֹי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי אֹמֵר שְׁכָל הַלְּבָבוֹת שְׁמַחִים בּוֹ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (תהלים מח, א): יִפֶּה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ. וְרַבְּנָן אָמְרִי עַל שָׁם (מלכים א ט, א): וְהָיוּ עֵינֵי וְלִבֵּי שָׁם כָּל הַיָּמִים.

דָּבַר אַחַר, יַחֲיוּ דָגוֹן, יַעֲשׂוּ עֵקֶר הֵם כְּיִשְׂרָאֵל, כִּמָּה דְתִימָא (זכריה ט, יז) : דָּגוֹן
בַּחוּרִים. וַיִּפְרְחוּ כַגֶּפֶן, כְּיִשְׂרָאֵל, כִּמָּה דְתִימָא (תהלים פ, ט) : גֶּפֶן מִמְצָרִים
תִּסְיַע, וְכֵן אֶת מוֹצֵא כְּשֵׁם שְׁפִתוֹבָה פְּרָשָׁה בַּתּוֹרָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַחֲבָרוֹ אִם
מוֹעֵל בּוֹ שֶׁהוּא חִיב קֶרֶב, שְׁנֵאמַר (ויקרא ה, כא) : נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא וּמַעֲלָה וּגוֹי,
כִּדְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתַב פְּרָשָׁה בַּתּוֹרָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַגֵּרִים, שְׂאִם גּוֹזֵל
אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְגֵר, דִּינֵוּ כְּגוֹזֵל מִיִּשְׂרָאֵל. אֶת מוֹצֵא בְּזָה כְּתַב חֲטָא, כִּי
תַחֲטָא, וּבְגוֹזֵל הֵגֵר כְּתִיב : מְכַל חֲטָאת הָאָדָם. בְּזָה כְּתִיב : וּמַעֲלָה מַעַל
בְּה', וּבְזָה כְּתִיב (במדבר ה, ו) : לְמַעַל מֵעַל בְּה'. בְּזָה כְּתִיב (ויקרא ה, כג) : וְהָיָה
כִּי יַחֲטָא וְאָשָׁם, וּבִגֵּר כְּתִיב (במדבר ה, ו) : וְאֲשַׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא. בְּזָה כְּתִיב
(ויקרא ה, כד) : וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ, וּבִגֵּר כְּתִיב (במדבר ה, ז) : וְהָשִׁיב אֶת אֲשַׁמוֹ
בְּרֵאשׁוֹ. בְּזָה כְּתִיב (ויקרא ה, כד) : וְחִמַּשְׁתִּיו יוֹסֵף עָלָיו, וּבִגֵּר כְּתִיב (במדבר ה,
ז) : וְחִמַּשְׁתִּיו יוֹסֵף עָלָיו. בְּזָה כְּתִיב (ויקרא ה, כה) : וְאֶת אֲשַׁמוֹ יָבִיא לֵה', וּבְגוֹזֵל
הֵגֵר כְּתִיב (במדבר ה, ח) : מִלֶּבֶד אֵיל הַכִּפָּרִים. הָא לְמַדְנֵוּ שְׁהֵגֵרִים עֵקֶר הֵם
כְּיִשְׂרָאֵל, הָיִי : יַחֲיוּ דָגוֹן וַיִּפְרְחוּ.

ב אִישׁ אוֹ אִשָּׁה וּגוֹי, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (תהלים קמו, ח ט) : ה' אֱהָב צְדִיקִים
וּגוֹי, כִּדְ אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (משלי ח, יז) : אֲנִי אֱהָבִי אֱהָב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר
(שמואל א ב, ז) : כִּי מִכְּבֹדִי אֶכְבֵּד, הֵם אוֹהֲבִים אוֹתִי וְאֵף אֲנִי אוֹהֵב אוֹתָם.
וְלָמָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב צְדִיקִים, שְׂאִינְן נִחְלָה, אֵינָם מְשַׁפְּחָה, אֶת
מוֹצֵא הַכֹּהֲנִים בֵּית אָב הֵם, הַלְוִיִּם בֵּית אָב הֵם, שְׁנֵאמַר (תהלים קלה, יט כ) :
בֵּית אֶהְרֹן בְּרָכּוֹ אֶת ה', בֵּית הַלְוִי בְּרָכּוֹ אֶת ה', אִם מִבְּקֵשׁ אָדָם לְהִיּוֹת
כֹּהֵן אֵינֵוּ יָכוֹל, לְהִיּוֹת לְוִי אֵינֵוּ יָכוֹל, לָמָּה, שְׂלֵא הִיָּה אָבִיו לֹא כֹהֵן וְלֹא לְוִי,
אָבֵל אִם מִבְּקֵשׁ אָדָם לְהִיּוֹת צְדִיק, אֶפְלוּ גוֹי יָכוֹל הוּא, שְׂאִינֵוּ בֵּית אָב,
לְכִדְ הוּא אוֹמֵר (תהלים קלה, כ) : יִרְאִי ה' בְּרָכּוֹ אֶת ה', בֵּית יִרְאִי ה' לֹא נֵאמַר,
אֶלֶּא יִרְאִי ה', אֵינְן בֵּית אָב אֶלֶּא מַעֲצָמָם נִתְנַדְּבוּ וְאֶהְבּוּ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, לְפִיכִדְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֲבָם, לְכִדְ נֵאמַר, ה' אֱהָב צְדִיקִים וּגוֹי,
הַרְבֵּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֶת הַגֵּרִים, לָמָּה הַדְּבָר דּוֹמָה לְמַלְךְ שְׁהִיָּתָה
לוֹ צֶאֱן, וְהִיָּתָה יוֹצֵאת בְּשָׂדָה וְנִכְנְסָת בְּעָרֵב, כֵּן בְּכָל יוֹם, פַּעַם אֶחָד נִכְנַס
צְבִי אֶחָד עִם הַצֶּאֱן הַלֵּךְ לוֹ אֶצֶל הַעֲזִים הִיָּה רוּעָה עִמָּהֶם, נִכְנְסָה הַצֶּאֱן
לְדִיר, נִכְנַס עִמָּהֶם, יוֹצֵאת לְרַעוֹת יוֹצֵאת עִמָּהֶם, אֶמְרוּ לְמַלְךְ הַצְּבִי הִזָּה נִלְוָה
עִם הַצֶּאֱן, וְהוּא רוּעָה עִמָּהֶם, כָּל יוֹם וְיוֹם יוֹצֵאת עִמָּהֶם וְנִכְנְסָת עִמָּהֶם, הִיָּה
הַמַּלְךְ אוֹהֲבוֹ, בְּזָמַן שֶׁהוּא יוֹצֵאת לְשָׂדָה הִיָּה מִפְּקֵד מְרַעָה יָפָה לְרַצוֹנוֹ, לֹא
יָפָה אָדָם אוֹתוֹ הִזָּהְרוּ בּוֹ, וְאֵף כְּשֶׁהוּא נִכְנַס עִם הַצֶּאֱן הִיָּה אוֹמֵר לָהֶם תְּנוּ
לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ, וְהִיָּה אוֹהֲבוֹ הַרְבֵּה, אֶמְרוּ לוֹ מְרִי כִּמָּה תִּנְשָׁם יֵשׁ לָךְ כִּמָּה
כְּבִשָׁם יֵשׁ לָךְ כִּמָּה גְּדִיִּים יֵשׁ לָךְ, וְאֵין אֶת מִזְהִירֵנוּ, וְעַל הַצְּבִי הִזָּה בְּכָל
יוֹם וְיוֹם אֶת מְצוֹנוֹ. אָמַר לָהֶם הַמַּלְךְ, הַצֶּאֱן רוּעָה וְלֹא רוּעָה, כִּדְ הִיא
דְרַכָּה לְרַעוֹת בְּשָׂדָה כָּל הַיּוֹם וְלַעֲרֵב לְבוֹא לִישׁוֹן בְּתוֹךְ הַדִּיר, הַצְּבִיִּים
בַּמַּדְבָּר הֵם יִשְׁנִים, אֵין דְרַכָּם לְפָנִס לִישׁוֹב בְּנֵי אָדָם, לֹא נִחְזִיק טוֹבָה לָזָה
שְׁהִנִּיחַ כָּל הַמַּדְבָּר הַרְחֵב הַגְּדוֹל בְּמִקּוֹם כָּל הַחַיּוֹת וּבָא וְעָמַד בְּחֶצֶר. כִּדְ
אֵין אָנוּ צְרִיכִין לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְגֵר שְׁהִנִּיחַ מְשַׁפְּחָתוֹ וּבֵית אָבִיו וְהִנִּיחַ
אֶמְתּוֹ וְכָל אֲמוֹת הָעוֹלָם וּבָא לוֹ אֶצְלָנוּ. לְכֵן הַרְבֵּה עָלָיו שְׁמִירָה, שְׁהִזְהִיר
אֶת יִשְׂרָאֵל שְׂיִשְׁמְרוּ עֲצָמָם מֵהֶם שְׂלֵא יִזְיקוּ לָהֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים ג,

יט : וְאַהֲבַתְּם אֶת הַגֵּר, [\(שמות כב, כ\)](#) : וְגַר לֹא תוֹנֶה וְגוֹי, וְכִשֶּׁם שְׁחִיבָה תוֹרָה לְגֹזֵל לַחֲבֵרוֹ תִשְׁלֹם מִמוֹן וְקָרַבן אֵיל הַכִּפְּרִים, כִּן חִיבָה תוֹרָה לְגֹזֵל אֶת הַגֵּר לְשִׁלְּם לוֹ מִמוֹנוֹ, וַיָּבִיא קָרַבן אֵיל הַכִּפְּרִים, שְׁכֹן כְּתִיב : דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, וְהַפְּרָשָׁה הַזֹּאת בְּגֹזֵל הַגֵּר אֲמוֹרָה, דְּכָתִיב [\(תהלים קמו, ט\)](#) : ה' שָׁמַר אֶת גְּרִים, שֶׁהֲרֵבָה בְּשִׁמְרַתְּם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִחְזְרוּ לְסוּרָן. חֲבִיבִין הַגְּרִים שֶׁבְּכָל מְקוֹם הַכְּתוּב מְקִישׁ אוֹתָם כִּי־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה מא, ח\)](#) : וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי יַעֲקֹב וְגוֹי, נֶאֱמָרָה אֲהַבָּה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלאכי א, ב\)](#) : אֲהַבְּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה', וְנֶאֱמָרָה אֲהַבָּה בְּגְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים י, יח\)](#) : וְאַהֲבֵה גַר לְתֵת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה, נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא כה, נה\)](#) : כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, נִקְרָאוּ גְרִים עֲבָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא כו, יג\)](#) : מִהֵי־תָ לָהֶם עֲבָדִים, נֶאֱמַר רְצוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות כח, לח\)](#) : וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תִּמְיֵד לְרְצוֹן וְגוֹי, וְנֶאֱמַר רְצוֹן בְּגְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה נו, ז\)](#) : עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרְצוֹן עַל מִזְבְּחֵי וְגוֹי. נֶאֱמַר שְׂרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה סא, ו\)](#) : וְאַתֶּם כֹּהֲנֵי ה' תִּקְרָאוּ וְגוֹי, וְנֶאֱמַר שְׂרוֹת בְּגְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה נו, ו\)](#) : וּבְנֵי הַנֶּזֶךְ הַנְּלוּיִם וְגוֹי. נֶאֱמַר שְׁמִירָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קכא, ה\)](#) : ה' שִׁמְרָךְ וְגוֹי, נֶאֱמַר שְׁמִירָה בְּגְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קמו, ט\)](#) : ה' שִׁמְרָה אֶת גְּרִים. וְכֵן אֶת מוֹצֵא בְּאַרְבַּע כְּתוּבֵי הָעוֹמְדוֹת לְפָנֵי הַמְּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה מד, ה\)](#) : זֶה יֹאמַר לְה' אֲנִי וְגוֹי, זֶה יֹאמַר לְה' אֲנִי, הָרִי כָּלוּ לְמְקוֹם לֹא נִתְעַרַב בּוֹ חֶטָּא, [\(ישעיה מד, ה\)](#) : וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, אֵלֹהֵי גְרֵי צֶדֶק, [\(ישעיה מד, ה\)](#) : וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לְה', אֵלֹהֵי בְעָלֵי תְּשׁוּבָה, [\(ישעיה מד, ה\)](#) : וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה, אֵלֹהֵי יִרְאֵי שְׁמִים. הָא לְמַדְנֵי שֶׁהַגְּרִים הָרִי הֵם כִּי־יִשְׂרָאֵל, וְלִכְךָ נֶאֱמָרָה פְּרָשָׁה זֹאת אִישׁ אוֹ אִשָּׁה וְגוֹי.

א הַדָּא הוּא דְכָתִיב [\(שמואל א ב, ט\)](#) : כִּי מְכַבְּדֵי אַכְבַּד וּבְזֵי יִקְלוּ, תַּנִּי רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר כָּל הַמְּכַבְּד אֶת הַתּוֹרָה גּוֹפּוֹ מְכַבְּד עַל הַבְּרִיּוֹת וְכָל הַמְּבַזֵּה אֶת הַתּוֹרָה גּוֹפּוֹ מְבַזֵּה עַל הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר : כִּי מְכַבְּדֵי אַכְבַּד וְגוֹי.

דָּבָר אַחֵר, כִּי מְכַבְּדֵי אַכְבַּד, זֶה פְּרָעָה, שֶׁנֶּהֱגַ כְּבוֹד בְּמֵי שֶׁאֲמַר וְהָיָה הָעוֹלָם וַיִּצָּא בְּרֵאשׁ פְּמִלְיָא שְׁלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות יד, ט\)](#) : וּפְרָעָה הַקָּרִיב וְגוֹי, אָמְרוּ לוֹ עֲבָדֵי אֲדוֹנָיו כָּל הַמְּלָכִים אֵינָם יוֹצְאִים אֶלָּא לְאַחַר פְּמִלְיָא שְׁלָהֶם, אֲתָה מִפְּנֵי מָה אֲתָה יוֹצֵא בְּרֵאשׁ פְּמִלְיָא שְׁלָךְ, אָמַר לָהֶם וְכִי לְפָנֵי בֶּשֶׁר וְדָם אֲנִי הוֹלֵךְ, הָרִינִי הוֹלֵךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי מִלְּךָ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְפִיכָךְ נִהְיָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ כְּבוֹד וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ אֶלָּא הוּא בְּעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שיר השירים א, ט\)](#) : לְסִסְתֵי בְּרִכְבֵי פְּרָעָה וְגוֹי. וּבְזֵי יִקְלוּ, זֶה סִנְחָרִיב מִלְּךָ אֲשׁוּר, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלכים ב יט, כג\)](#) : בִּיד מְלָאכִיךָ חֲרַפְתָּ ה' וְגוֹי, לְפִיכָךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹהֵג בּוֹ בְּזִיוֹן וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ אֶלָּא עַל יְדֵי מְלָאךְ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלכים ב יט, לה\)](#) : וַיֵּצֵא מְלָאךְ ה' וַיִּדָּב בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר וְגוֹי.

דָּבָר אַחֵר, כִּי מְכַבְּדֵי וְגוֹי, מְדַבֵּר בְּגְרִים, הֵם מְכַבְּדִים לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמִנִּיחִים מְעַשִּׂיהֶם הָרָעִים וּבָאִים וְחֹסִים תַּחַת כְּפָנֵי הַשְּׂכִינָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַבְּדֵם, לְלַמְּדֵךְ שֶׁכָּל הַמִּנְשֵׁר אֲרַחוּתֵינוּ הוּא מְכַבְּד לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים נ, כג\)](#) : זָבַח תוֹדָה יִכְבְּדֵנִי, וְאוֹמַר [\(ירמיה יג, טו\)](#) : תִּנוּ לְה' אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד בְּטָרָם וְחֲשֹׁךְ וְגוֹי. וּבְזֵי יִקְלוּ, אֵלָּה הַרְשָׁעִים, שֶׁהָרִי

סָרִיס מֵאַחֲרֵי הַמָּקוֹם, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַלֵּם, מִי הָיוּ שְׂבָזוּ הַמָּקוֹם, אֱלוֹ עוֹבְדֵי הָעֵגֶל, מִה בָּזְזוּ עֲשֵׂה לָהֶם שְׁלָקוּ בַּצָּרְעַת וּבִזְיֹבוֹת וְשִׁלְחָם מִן הַמַּחֲנֶה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר ה, ב\)](#): וְיִשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה וּגו', מִה כְּבוֹד עֲשֵׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגֵרִים, שְׁאַחַר פְּרִשְׁת שְׁלוּחַ טְמֵאִים כְּתִיב פְּרִשְׁת אֶזְהַרְת גֵּרִים, לְלַמֶּדֶךָ לְחוֹטְאִים מִיִּשְׂרָאֵל הִרְחִיק הַמָּקוֹם, וְלְגֵרִים הַבָּאִים לְשִׁמּוֹ קָרַב הַמָּקוֹם, שְׁעֲשֵׂה דִינָם חֲמוּר כְּדִין יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּל הַגּוֹזֵל לָהֶם כְּאֱלוֹ גּוֹזֵל לְיִשְׂרָאֵל, הָיוּ: כִּי מְכַבְּדֵי אֶכְבֵּד.

ד אִישׁ אֹ אוֹ אִשָּׁה וּגו', הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(תהלים קלח, ד\)](#): יוֹדוּךָ ה' כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כִּי שָׁמְעוּ אֲמַרֵי פִיךָ, אָמַר רַבִּי פִּינְחָס שְׁנֵי דְבָרִים שָׁמְעוּ מַלְכֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם מִפִּי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעָמְדוּ מִכְּסֹאוֹתָם וְהוֹדוּ, בְּשַׁעֲה שֶׁנֶּתַן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל וְאָמַר [\(שמות כ, ב\)](#): אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, אָמְרוּ מַלְכֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם זֶה כְּמוֹנֵנוּ אוֹמֵר, אִיזָה מְלָךְ רוֹצֵה שְׂיֵהָא אַחַר מִכְּחִישׁ, וְכֵן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּשַׁעֲה שֶׁאָמַר [\(שמות כ, ג\)](#): לֹא יִהְיֶה לְךָ, אָמְרוּ, אִי זֶה מְלָךְ רוֹצֵה שְׂיֵהָיָה לוֹ שֶׁתָּפַן וְכֵן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּשַׁעֲה שֶׁאָמַר [\(שמות כ, ד\)](#): לֹא תִשָּׂא, אָמְרוּ, אִי זֶה מְלָךְ רוֹצֵה שְׂיֵהָיוּ נִשְׁבָּעִים בּוֹ וּמְשַׁקְרִים וְכֵן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּשַׁעֲה שֶׁאָמַר [\(שמות כ, ה\)](#): זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, אָמְרוּ, אִי זֶה מְלָךְ רוֹצֵה שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַבְּרִיּוֹת מְכַבְּדִים אֶת יוֹם שְׁשַׁבָּת, אֲבָל בְּשַׁעֲה שֶׁאָמַר [\(שמות כ, יב\)](#): כִּפֹּד, אָמְרוּ בְּנִימוּסוֹת שֶׁלָּנוּ כָּל מִי שֶׁמְכַתִּיב אֶת עֲצֻמוֹ סִגְרוֹן לְמִלְךָ, הוּא כּוֹפֵר בְּאַבּוֹתָיו, וְזֶה מְכַרְזוֹ וְאוֹמֵר: כִּפֹּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ, עָמְדוּ מִכְּסֹאוֹתָם וְהוֹדוּ לוֹ. בְּשַׁעֲה שֶׁאָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(ויקרא ה, טו\)](#): וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקְדָּשׁ יִשְׁלַם, אָמְרוּ בְּנִימוּסוֹת שֶׁלָּנוּ כָּל דְּאֶכִּיל צְנוּרָא מִן קִיסָר יִהְיֶה סִפִּין דְּפָדוֹן, וְזֶה מְכַרְזוֹ וְאוֹמֵר: וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקְדָּשׁ יִשְׁלַם, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהַחֲמִיר בְּהַדְיוּט יוֹתֵר מִגְּבוּהָ, שֶׁבְּגְבוּהָ כְּתִיב [\(ויקרא ה, טו\)](#): נִפְשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וּגו', וּבְהַדְיוּט כְּתִיב [\(ויקרא ה, כא\)](#): נִפְשׁ כִּי תִחְטָא וּגו', עֲשָׂאוּ כְּמִזִּיד, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבְּזֶה הַקְדָּשׁ מְעִילָה לְחָטָא, וּבְזֶה הַקְדָּשׁ חָטָא לְמְעִילָה. וְלֹא עוֹד לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא אֶפְלוּ בְּגוֹזֵל הַגֵּר כֵּן, מִי הוּא אֶלּוּהָ כִּזָּה הָאוֹהֵב אֶת אוֹהֲבָיו וּמְקַרֵּב רְחוּקִים כְּקְרוֹבִים הַבָּאִים לְשִׁמּוֹ, עָמְדוּ מִכְּסֹאוֹתָם וְהוֹדוּ לוֹ. וְלֹא תֵאֵמַר בְּגֵרֵי הַצֹּדֵק שֶׁנִּתְגַּיְרוּ לְשֵׁם שְׁמִים קָרַב הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶלָּא אֶפְלוּ אוֹתָן שֶׁנִּתְגַּיְרוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם שְׁמִים, מְצִינוּ שֶׁתִּבַּע הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵבוֹנָם, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(שמואל ב כא, א\)](#): וַיְהִי רָעַב בְּיָמַי דָּוִד וּגו', מֵהוּ [\(שמואל ב כא, א\)](#): שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה, מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת, כְּשֶׁרָאָה דָּוִד שֶׁהִתְחִיל הָרָעַב לְבוֹא בְּיָמָיו, אָמַר בְּעוֹן חַמְשָׁה דְּבָרִים הִגְשָׁמִים אֵינָן יוֹרְדִין, בְּעוֹן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וּמְגַלֵּי עֲרִיּוֹת, וְשׁוֹפְכֵי דָמִים, וּפּוֹסְקֵי צְדָקָה בְּרַבִּים וְאֵינָן נוֹתְנִין, וּבְעוֹן שֶׁאֵינָן נוֹתְנִין מֵעֲשָׂרוֹתֵיהֶם כְּתִקְנוּ. בְּעוֹן עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים יא, טו\)](#): הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה וּגו', וְאוֹמֵר [\(דברים יא, יז\)](#): וְחָרָה אַף ה' בְּכֶם וּגו'. בְּעוֹן מְגַלֵּי עֲרִיּוֹת מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ירמיה ג, ב\)](#): וַתִּחַנְיִפִי הָאֶרֶץ בְּזִנוּתֵיךָ וּגו', וְאוֹמֵר [\(ירמיה ג, ג\)](#): וַיִּמְנְעוּ רַבִּבִּים וּמְלָקוֹשׁ וּגו'. בְּעוֹן שׁוֹפְכֵי דָמִים מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר לה, ג\)](#): כִּי הִדָּם הוּא יַחְנִיף אֶת הָאֶרֶץ, כִּי הִדָּם הוּא יַחַן אֶף עַל הָאֶרֶץ. בְּעוֹן פּוֹסְקֵי צְדָקָה בְּרַבִּים וְאֵינָן נוֹתְנִין מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(משלי כה, טז\)](#): נְשִׂאִים וְרוּחַ וְגִשְׁם אֵין, לָמָּה [\(משלי כה, יז\)](#): אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמִתַּת שִׁקְרָא.

בְּעוֹן שְׂאִין נוֹתְנִין מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן כְּתֻקָּן מִנִּין, שְׁנֵאמַר (מלאכי ג, ט): הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר וּגוֹי. שְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה הִתְחִיל דָּוִד לְהוֹכִיחַ דוֹרוֹ בְּעַת הַרְגֵל וְאָמַר לָהֶן שְׂמָא יֵשׁ בְּכֶם בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵן עוֹבְדִים עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שְׂאִין הַשָּׁמַיִם נִעְצְרִים מִהוֹרִיד טַל וּמָטָר, אֲלֵא בְּעוֹן זֶה יֵצְאוּ וּבִקְשׁוּ וְלֹא מֵצְאוּ. שְׁנֵה שְׁנִיָּה אָמַר לָהֶם שְׂמָא גְלוּי עֲרִיּוֹת יֵשׁ בְּכֶם, שְׂאִין הַשָּׁמַיִם נִעְצְרִים אֲלֵא מִפְּנֵי כָּךְ, יֵצְאוּ וּבִקְשׁוּ וְלֹא מֵצְאוּ. שְׁנֵה שְׁלִישִׁית אָמַר לָהֶם שְׂמָא שׁוֹפְכֵי דָמִים אוֹ פּוֹסְקֵי צְדָקָה בְּרַבִּים וְאִינְן נוֹתְנִין יֵשׁ בְּכֶם, אוֹ מוֹנְעֵי הַמַּעֲשְׂרוֹת יֵשׁ בְּכֶם, שְׂאִין הַגְּשָׁמִים נִעְצְרִים אֲלֵא עֲלֵיהֶם, יֵצְאוּ וּבִקְשׁוּ וְלֹא מֵצְאוּ, מִכָּאֵן וְאִילָךְ אָמַר דָּוִד אֵין הַדְּבָר תְּלוּי אֲלֵא בֵּי, הִתְחִיל שׁוֹאֵל בְּאוּרִים וְתַמִּים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (שמואל ב כא, א): וַיִּבְקֹשׁ דָּוִד אֶת פְּנֵי ה', אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ שְׁשָׁאֵל בְּאוּרִים וְתַמִּים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר טַעְמִיָּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ אֶתְיָא פְּנֵי פְּנֵי, כְּתִיב הֲכָא: וַיִּבְקֹשׁ דָּוִד אֶת פְּנֵי ה', וְכָתִיב הֲתָם (במדבר כז, כא): וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאֵל לוֹ וּגוֹי, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּוִד מְצַל אֶתְהָ אֲלֵא עַל שְׂאוּל וְעַל בֵּית הַדְּמִים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (שמואל ב כא, כ): וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׂאוּל וְאֵל בֵּית הַדְּמִים וּגוֹי, עַל שְׂאוּל, שְׁלֵא עֲשִׂיתֶם עִמּוֹ חֶסֶד וְלֹא נִסְפַּד כְּהִלְכָה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּוִד אֵינוֹ שְׂאוּל שְׁנִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, אֵינוֹ שְׂאוּל שְׁבִימִיו לֹא נַעֲשֶׂה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּיִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ שְׂאוּל שְׁחָלְקוּ עִם שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא, וְאֶתְהָ בְּאַרְץ וְהוּא בְּחוּצָה לְאַרְץ, וְאֵל בֵּית הַדְּמִים עַל אֲשֶׁר הִמִּית אֶת הַגְּבַעֲנִים, וְהִיכֹן מְצִינוּ שְׁהִמִּית גְּבַעוֹנִים, אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׁהַרְג נֹב עִיר הַכְּהֲנִים שֶׁהָיוּ מִסְּפִיקִין לָהֶם מִים וּמִזוֹן, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ הַרְגוּ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כְּתִיב (צפניה ב, ג): בִּקְשׁוּ אֶת ה' כָּל עַנְוֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ פָּעָלוּ, מִהוּ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ פָּעָלוּ, שְׁהוּא עוֹשֶׂה מִשְׁפָּטוֹ וּפָעָלוּ כְּאַחַת, אֶתְמוּצָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תוֹבֵעַ מִשְׁפָּטוֹן שֶׁל גְּבַעוֹנִים מִן שְׂאוּל וְזוֹכֵר פְּעֻלָּתוֹ שֶׁל שְׂאוּל לְשֵׁלם לוֹ שְׂכָר טוֹב, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אָמַר דָּוִד וְכִי בְּשִׁבִיל הַגְּרִים הִלְלוּ עֲשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעַמּוֹ כֵּן, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם תִּרְחִיק אֶת הַרְחוּקִים סוֹפֵף לְרַחֵק אֶת הַקְּרוֹבִים, צָא וּלְמַד מִיהוֹשֻׁעַ רַבֵּן שְׁבַשְׁעָה שְׁאֲמָרוּ הַגְּבַעוֹנִים (יהושע ג, ו): עֲלֵה אֵלֵינוּ מִהָרָה וְהוֹשִׁיעָה לָנוּ וְעֲזָרְנוּ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ וְכִי בְּשִׁבִיל הַגְּרִים הִלְלוּ אָנוּ מִטְּרִיחִים עַל הַצְּבִיר. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְהוֹשֻׁעַ אִם תִּרְחִיק אֶת הַרְחוּקִים סוֹפֵף לְרַחֵק אֶת הַקְּרוֹבִים, צָא וּלְמַד מִהִיכֹן הוּא מִטְּעֵף לֹא מִן הַגְּרִים, שְׁנֵאמַר (בראשית מו, כ): וַיִּוָּלַד לְיוֹסֵף בְּאַרְץ מִצְרַיִם וּגוֹי, וְכָתִיב (במדבר יג, ח): לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן, מִיַּד (שמואל ב כא, ב): וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגְּבַעֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וְהַגְּבַעֲנִים וּגוֹי, מַה שְׁאֲמַר הַכְּתוּב: וְהַגְּבַעֲנִים לֹא מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, וְכִי מַה עָנְנוּ זֶה לָזֶה, אֲלֵא כֵּךְ אָמַר הַכְּתוּב לְפִי שְׁקָרָא דָּוִד לַגְּבַעֲנִים וְאָמַר אֲלֵיהֶם מַה שְׁאֲמַר וְלֹא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, לְכָךְ וְהַגְּבַעֲנִים לֹא מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, שְׁעַמַּד דָּוִד וְרַחֲקוֹן שְׁלֵא יָבוֹאוּ בְּקֹהֶל, וְזוֹ הִיא שְׁשִׁנִּינוּ (גמרא יבמות עט-א): שְׁנֵתִינִים אֲסוּרִים לְבוֹא בְּקֹהֶל, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אָמַר דָּוִד שְׁלֵשׁ מִתְּנוֹת נָתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, רַחֲמֵינוּ וּבִישְׁנֵינוּ וּגוֹמְלֵי חֲסָדִים. רַחֲמֵינוּ, דְכָתִיב (דברים יג, יח): וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֵךְ וְהַרְבֵּף. בִּישְׁנֵינוּ, דְכָתִיב (שמות כ, יז): וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ, זֶה סִימּוֹן

לְבַיִשׁוֹן שְׂאִינוֹ חוּטֵא, וְכָל מִי שְׂאִין לוֹ בְּשֵׁת פְּנִים דָּבַר בְּרִי שְׂלֵא עֲמָדוֹ
אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינֵי וּגּוֹי. גּוֹמְלֵי חֲסָדִים מִנִּין, דְּכָתִיב (בְּרֵאשִׁית יח, יט): לְמַעַן
אֲשֶׁר יֵצִיחַ אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ וּגּוֹי, וְכָתִיב (דְּבָרִים ז, יב): וְשָׁמַר ה' אֶלְהֵיךָ לְךָ
אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד, וְאֵלּוֹ אֵין בָּהֶם אֶחָד מֵאֵלֶּה, מִיָּד עֲמַד וְרַחֲקוֹ, הִדָּא
הוּא דְכָתִיב: וְהַגְּבֻעוֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, אֵין רְאוּיִן אֵלֶּה לְהַתְּעַרֵּב
עִמָּהֶם אֶף עַל פִּי שְׁגָרִים הֵם לֹא עֲמָדוֹ אֲבוֹתֵיהֶם עַל הַר סִינֵי, כִּי עַל שֵׁם
כְּנַעֲנִים מִתְחַשְּׁבִים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (שְׁמוּאֵל ב כא, ב): כִּי אִם מִיֶּתֶר הֵאֱמַרְי.
מֵה כְּתִיב בָּהֶם (דְּבָרִים ז, ג): וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם וּגּוֹי, אֶף אֵלּוֹ כְּמוֹתֵן אֵינֶן רְאוּיִן
לְדַבֵּק בְּיִשְׂרָאֵל. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ ט, ז): וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵל הַחַיִּי
וּגּוֹי, וְכֹאן קָרִי לִיֶּה אֲמוּרִי, אֵלֶּא מִן הָאֲמוּרִי הָיוּ וְלָמָּה קוֹרֵא אוֹתוֹן חַיִּי, עַל
שְׁעִשׂוּ מַעֲשֵׂה חַיִּי, מַעֲשֵׂה נְחֹשׁ. הַנְּחֹשׁ אָמַר יוֹדַע אֲנִי שְׂאֵמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא (בְּרֵאשִׁית ב, יז): כִּי בַיּוֹם אֶכְלָךְ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת, אֵלֶּא הָרִינִי הוֹלֵךְ
וּמְרָמָה בָּהֶם וְהֵם אוֹכְלִין וְנִעְנָשִׁים וְאֲנִי יוֹרֵשׁ אֶת הָאָרֶץ לְעַצְמִי, כִּדָּ עֲשׂוֹ
הַגְּבֻעוֹנִים, אֲמַרוּ יוֹדְעִים אָנוּ שְׂאֵמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל (דְּבָרִים כ, יז)
: כִּי הַחֶרֶם תִּחְרִימִם הַחַיִּי וְהָאֲמַרִי וּגּוֹי (דְּבָרִים ז, ב): לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית
וּגּוֹי, אֵלֶּא הָרִי אָנוּ הוֹלְכִין וּמְרָמִין בָּהֶם וְהֵם כּוֹרְתִים אֶתְנוּ בְּרִית, מֵה
נִפְשָׁךְ, יְהַרְגוּ אוֹתְנוּ יַעֲבְרוּ עַל הַשְּׂבוּעָה, יִקְיָמוּ אוֹתְנוּ עוֹבְרִים עַל הַגְּזֵרָה,
בֵּין כִּדָּ וּבֵין כִּדָּ נִעְנָשִׁים וְאָנוּ יוֹרֵשִׁין אֶת הָאָרֶץ לְעַצְמָנוּ, לְפִיכָךְ כְּשִׁרְאָה
יְהוֹשֻׁעַ כֵּן, אָמַר לָהֶם (יְהוֹשֻׁעַ ט, כב): לָמָּה רְמִיתֶם אֶתְנוּ וּגּוֹי, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ
אֶתְם עֲשִׂיתֶם מַעֲשֵׂה נְחֹשׁ לְפִיכָךְ תִּטְלוּ שְׂכָרוֹ שֶׁל נְחֹשׁ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲרָרָן כְּנַחֲשׁ, דְּכָתִיב (יְהוֹשֻׁעַ ט, כג): וְעַתָּה אֲרוּרִים אַתֶּם,
כְּשֵׁם שְׂכָתוּב בְּנַחֲשׁ (בְּרֵאשִׁית ג, יד): אֲרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה, מֵהוּ (שְׁמוּאֵל ב כא, ג)
: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ לָהֶם, אָמַר דָּוִד בְּעֵת שְׂבָנִי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ לָהֶם תָּלוּ
הַדָּבָר בִּי, שְׂאֵם אַחֲפָץ לְרַחֲקוֹ וּלְקַרְבּוֹ הַרְשׁוֹת בְּיָדִי, הָרִינִי מְרַחֲקוֹ. וּמִנִּין
שְׂתָלוּ הַדָּבָר בְּדוֹד, דְּכָתִיב (יְהוֹשֻׁעַ ט, כז): וַיִּתְּנֶם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֲטָבֵי
עֲצִים וְשֹׂאבֵי מַיִם וּגּוֹי, אָמַר רַבִּי אֲמִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי אַחַר שְׂאֵמַר
(יְהוֹשֻׁעַ ט, כז): לְעֵדָה וּלְמִזְבֵּחַ ה', מֵה צָרָךְ לוֹמַר (יְהוֹשֻׁעַ ט, כז): אֵל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר, אֵלֶּא תִלְאוּ יְהוֹשֻׁעַ בְּדוֹד, אָמַר אֲנִי אֵינִי לֹא מְקַרְבּוֹ וְלֹא מְרַחֲקוֹ, אֵלֶּא
מִי שֶׁהוּא עֲתִיד לְבָנוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, אִם רָאֵתָה דַּעְתוֹ לְקַרֵּב יְקַרֵּב, לְרַחֵק
יְרַחֵק, וְכִינּוֹן שְׂבָא דָּוִד וְרָאָה שֶׁהָיוּ אֲכֹזְרִים רַחֲקוֹ, אֶף עֲזָרָא רַחֲקוֹ, דְּכָתִיב
(נַחֲמִיָּה יא, כא): וְהַנְּתִינִים יֹשְׁבִים בְּעַפְלָ וּגּוֹי. אֶף לְעַתִּיד לְבוֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְרַחֲקוֹ, שְׁנֵאֲמַר (יַחֲזַקְאֵל מַח, יט): וְהַעֲלֵב הָעִיר יַעֲבְדוּהוּ מִכָּל שְׂבָטֵי
יִשְׂרָאֵל, יַאֲבְדוּהוּ מִכָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל, (שְׁמוּאֵל ב כא, ג): וַיִּבְקֹשׁ שְׂאוּל לְהַכְּתִם,
אֶף עַל פִּי שְׂלֵא הֶכֶם נִתְאַכְזְרוּ עָלָיו, לְלַמְּדֶךָ שְׂלֵא עַל חֲנָם רַחֲקוֹ דָּוִד (שְׁמוּאֵל
ב כא, ג): בְּקִנְאָתוֹ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה, אֶף עַל פִּי שְׂלֵא כְּעַס עָלֵיהֶם שְׂאוּל
אֵלֶּא בְּשָׂבִיל קִנְאָה שְׁהִיָּה לוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה וְלֹא עָשָׂה בְּשָׂבִיל שְׁנֵאָה
שְׁהִיָּה שׁוֹנְאָם, וְלֹא רַחֲמוֹ עַל בְּנָיו. מֵה הִיא הַקִּנְאָה, שְׂלֵא הָיוּ מְגֻלִּים לוֹ
הֵיכָן דָּוִד מִתְחַבֵּא, מִיָּד שְׂלַח דָּוִד וְקָרָא לָהֶם מֵה לָּכֶם וּלְבֵית שְׂאוּל, אֲמַרוּן
לִיֶּה עַל שְׂפָסֶק מְזוֹנְנִי וְעַל שְׁהִמִּית מִמֶּנּוּ שְׂבַעָה אֲנָשִׁים, שְׁנֵי חוּטָבֵי עֲצִים,
וּשְׁנֵי שׁוֹאֲבֵי מַיִם, וְחֲזָן, וְסוֹפֵר, וְשִׁמְשׁ. אָמַר לוֹן וּמָה אֶתוֹן בְּעֵינֵי כְּדוֹן, הִדָּא
הוּא דְכָתִיב (שְׁמוּאֵל ב כא, ג): וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵל הַגְּבֻעִים מֵה אַעֲשֶׂה לָּכֶם וּבְמָה
אֲכַפֵּר וּבְרַכּוּ אֶת נַחֲלַת ה', אָמַר לָהֶם מֵה הַנְּיָה לְהוֹי לְכוּן אִם תִּקְטָלוּן מִן

בית שאול נפשא, אלא אמרו לי מה תקנה אעשה לכם שאתם מתפייסין וכמה כסף וזהב אתן לכם כפר נפשכם, ובמה אכפר, כמה דתימא (שמות כא, ל): אם כפר יושת עליו ונתן פדיו נפשו, כדי שיפסק הרעב, הדא הוא דכתיב: וברכו את נחלת ה', וכמה דתימא (בראשית מז, ז): ויברך יעקב את פרעה, שברכו שיכלה הרעב. (שמאל ב כא, ד): ויאמרו לו הגבלענים אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו, לי כתיב לנו קרי, למה כן, אמר להם דוד, מה הנני לכוון דאנון מתקטליו, סבו לכוון כסף וזהב. אמרו לו אין אנו מבקשין כסף וזהב עם שאול ועם בני ביתו, לא היה לנו חיב ממון שממון נטל ממנו, אלא נפשות חיב לנו, ונפשות אנו מבקשין. אמר דוד דלמא דאנון בהתין פלגון מן פלגון, נסב כל חד וחד מנהון והוה מפייס ליה, קבל גרמיה, והוא אמר ליה מה הנני לך ואינון מתקטליו סב לך ממון, והוא אמר ליה: אין לי כסף וזהב עם שאול ועם ביתו, ואין לנו לחזר על אחרים אלא עליו, שעבדיו לא רצו לשלוח יד בכהנים ולא בנו, שנאמר (שמאל א כב, יז): ולא אבו עבדי המלך לשלוח את ידם לפגע בכהני ה', הוי (שמאל ב כא, ד): ואין לנו איש להמית בישראל. כיון שראה דוד שלא קבלו ממנו, אמר להם מה אתם אומרים אני עושה לכם, אם נפשות אתם מבקשים אני אעשה, הדא הוא דכתיב (שמאל ב כא, ד): ויאמר מה אתם אמרים אעשה לכם, כיון שאמר להם דוד כן, אמרו לו אין אנו מבקשים לפרע לו ככל מדתו, הוא כלנו וחשב להשמידנו שלא יהיה לנו עמידה בכל גבול ישראל, אין אנו מבקשין מכל בניו אלא שבעה, כנגד השבעה אשר הרגם ממנו, הדא הוא דכתיב (שמאל ב כא, ה): ויאמרו אל המלך האיש אשר כלנו ואשר דמה לנו וגוי, אשר כלנו שבע אותיות הו, כנגד שבע נפשות שהרג מהם, לפיכך (שמאל ב כא, ו): יתן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לה' בגבעת שאול בחיר ה' וגוי, כדי שיראו כל העולם ויתיראו ולא יוסיפו עוד להרע לגרים, לכך כתיב לה', שהוא צוה להיטיב לגרים, והוא הרע להם, למה בגבעת שאול, כדי שיידעו אם למלך לא נשא הקדוש ברוך הוא פנים קל וחמר להדיוטם. בחיר ה', אתמהה, הם מקטרגים עליו, וקריין ליה בחיר ה'. אלא הם אמרו: בגבעת שאול, יצתה בת קול ואמרה: בחיר ה'. כיון שראה דוד צרתו צרה, התחיל אומר להם אני אתן, הדא הוא דכתיב (שמאל ב כא, ז): ויאמר המלך אני אתן, (שמאל ב כא, ז): ויחמל המלך על מפיבשת בן יהונתן וגוי, על שהיה אדם גדול בתורה נתן דוד עיניו בו להצילו מידם, אמר דוד הריני מעבירן לפני המזבח, וכל מי שהמזבח קולטו הרי הוא שלו, והעבירן לפני המזבח, ונתפלל עליו והלך המזבח וקלטו, הדא הוא דכתיב (תהלים נז, א): אקרא לאלהים עליון לאל גמר עלי, שהסכים הקדוש ברוך הוא עם דוד. (שמאל ב כא, ח): ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול וגוי, והכתיב (שמאל ב ו, כג): ולמיכל בת שאול לא היה לה ילד עד יום מותה, ומרב היכן היא, אמר מעתה בני מרב היו וגדלתם מיכל ונקראו על שמה. (שמאל ב כא, ט): ויתנם ביד הגבלענים ויקיעם בהר לפני ה' ויפלו שבעתם יחד, שבעתם כתיב חסר יו"ד, זה מפיבשת בן יונתן שנצל, שהיה חסר מן השבעה. (שמאל ב כא, ט): והמה המתו בימי קציר בראשנים בתחלת קציר שערים, מלמד שהומתו בששה עשר בניסו, יום שהיו מקריבים את העומר. (שמאל ב כא, ט): ותיקח רצפה

בת אִיהָ אֶת הַשֶּׁק וַתִּטְהוּ לָהּ אֶל הַצּוּר, מֵהוּ אֶל הַצּוּר, אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא שְׁהִיתָה אוֹמְרַת (דברים לב, ד): הַצּוּר תִּמְיִם פִּעְלוֹ. (שמואל ב כא, ט): מִתְחַלֵּת קִצִּיר עַד נִתְּדָ מִיָּם עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמַיִם, רַבִּי אֲחָא בַר זְבִינָא אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָא גְדוֹל הוּא קְדוּשַׁת הַשֵּׁם מְחַלּוֹל הַשֵּׁם, בְּחַלּוֹל הַשֵּׁם כְּתִיב (דברים כא, א): (ב): לֹא תִלִּין נְבִלְתוֹ עַל הַעֵץ, וּבְקְדוּשַׁת הַשֵּׁם כְּתִיב: מִתְחַלֵּת קִצִּיר עַד נִתְּדָ מִיָּם עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמַיִם, מְלַמֵּד שֶׁעֲמָדוֹ תְּלוּיִם מִשְׁשָׁה עֵשֶׂר בְּנִיטוֹן עַד שְׁבַעַה עֵשֶׂר בְּמַרְחֶשׁוֹן. וְהִכְתִּיב (דברים כד, טו): לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים, וּבָנִים מִתּוֹ בְּעוֹן אָבִיהֶם, אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן מוּטָב שְׁתַּעֲקֹר אוֹת אַחַת מִן הַתּוֹרָה וְאֵל יִתְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם בְּפִרְהֶסְיָא, וְהָיוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים תּוֹרַתְךָ שֶׁל אֱלֹהִים פְּלִסְטוֹן הִיא, כְּתוּב בְּתוֹרַתְךָ: לֹא תִלִּין נְבִלְתוֹ, וְאֱלֹהִים תְּלוּיִם שְׁבַעַה חֲדָשִׁים. כְּתוּב בְּתוֹרַתְךָ אֵין דְּנִים שְׁנִים בְּיוֹם אֶחָד, וְאֱלֹהִים שְׁבַעַתָּם יָחַד. כְּתוּב בְּתוֹרָה: לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים, וְאֱלֹהִים מִתִּים בְּעוֹן אָבוֹתָם. וְהָיוּ שׁוֹאֲלִים עֲלֵיהֶם מָה חָטְאוּ אֱלֹהִים שֶׁנִּשְׁתַּנְּיַת מִדַּת הַדִּין, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לָהֶם אָבוֹתֵיהֶם שֶׁל אֱלֹהִים פִּשְׁטוֹ יִדְיָהֶם בְּגָרִים גְּרוּרִים, אָמְרוּ לָהֶם וְכִי מָה טִיבְךָ, אָמְרוּ לָהֶם אֱלֹהִים הַגְּרִים שֶׁנִּתְּגַרְוּ בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ. אָמְרוּ לָהֶם וְכִי בְּשִׁבִיל הַגְּרִים הַגְּרוּרִים הָאֲרוּרִים הִלְלוּ עֲשֵׂה הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְעַמּוֹ כֹּךְ, מָה בְּבָנֵי מַלְכִים כֹּךְ בְּהַדְּיוּטוֹת עַל אַחַת כְּפָה וְכָמָה, מָה אִם אֱלֹהִים שֶׁלֹּא נִתְּגַרְוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם רָאוּ הֵיאָדָּ תִּבַע הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא אֶת דָּמְךָ, הַמִּתְּגַרֵּר לְשֵׁם שָׁמַיִם עַל אַחַת כְּפָה וְכָמָה, וְדָאֵי אֵין אֱלֹהִים כְּאֱלֹהֵיהֶם וְאֵין אֲמָה כְּאֲמַתָּם, וְאֵין לָנוּ לְדַבֵּק אֵלָא בְּאֲמָה זֹו שְׁאֱלֹהֵיהָ גְדוֹל מִכָּל אֱלֹהִים. מִיָּד נִתְּגַרְוּ הַרְבֵּה גָרִים מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מָאָה וַחֲמִשִּׁים אֶלְפֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב ב, טו): וַיִּסְפָּר שְׁלֹמֹה כָּל הָאֲנָשִׁים הַגִּירִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַסִּפָּר אֲשֶׁר סִפְּרָם דָּוִד אָבִיו וַיִּמְצְאוּ מָאָה וַחֲמִשִּׁים אֶלְפֵי וּשְׁלֹשֶׁת אֶלְפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת. מֵהֶם עֲשֵׂה שְׁלֹמֹה שְׁבַעִים אֶלְפֵי נוֹשְׂאֵי סֶבֶל, וּשְׁמוֹנִים אֶלְפֵי חוֹצְבֵי בָהָר, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב ב, א): וַיִּסְפָּר שְׁלֹמֹה שְׁבַעִים אֶלְפֵי אִישׁ סֶבֶל וְגוֹי. וְכָל כֶּךָ לָמָּה לְהוֹדִיעַ שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, הוּא מְקַרֵּב אֶת הַרְחוּקִים, וְסִמְךָ לְרְחוּקִים כְּקְרוֹבִים, וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׁמִקְדָּים שְׁלוֹם לְרְחוּקִים מִן הַקְּרוֹבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז, ט): שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרְחוּקִים וְלִקְרוֹבִים, הָיוּ: עַד נִתְּדָ מִיָּם עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמַיִם. מֵהוּ (שמואל ב כא, ט): וְלֹא נִתְּנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם לְנוֹחַ עֲלֵיהֶם, בּוֹא וּרְאֵה הַחֶסֶד שֶׁעֲשִׂתָּה רִצְפָּה בַת אִיהָ עִמָּהֶם, שְׁהִיתָה שׁוֹמְרַתָּם בְּיוֹם מַעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְלִילָהּ מִחִיתַת הַשָּׁדָה שְׁבַעַה חֲדָשִׁים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְדוֹד עַל שְׁאוּל שֶׁלֹּא נִסְפַּד כְּהִלְכָהּ וְהוּא נִקְבֵּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, הָיָה דוֹד מִתְּעַצֵּל בְּהַסְפָּדוֹ, שֶׁאָמַר שְׁאוּל כְּבָר עָבְרוּ עָלָיו תְּרִיסָר יָרְחֵי שְׁתָּא וְלֹא אֶרְחִיָּה לְאִסְפוּדִיָּה, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּידוּ לוֹ מַעֲשִׂים שֶׁל רִצְפָּה בַת אִיהָ, נִשְׂאָ קַל וְחָמֵר בְּעַצְמוֹ, וְאָמַר: מָה זֹו שֶׁהִיא אֲשֶׁה כֶּךָ עֲשִׂתָּה לְגַמְלוֹת חֲסָדִים, אֲנִי שְׁאֲנִי מְלַךְ עַל אַחַת כְּפָה וְכָמָה, מִיָּד הִלְךָ לְגַמֵּל חֶסֶד עִמָּהֶם, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (שמואל ב כא, יא): וַיִּגַּד לְדוֹד אֶת אֲשֶׁר עֲשִׂתָּה וְגוֹי, (שמואל ב כא, יב יג): וַיִּלְךָ דוֹד וַיִּקַּח אֶת עַצְמוֹת שְׁאוּל וְגוֹי וַיַּעַל מִשָּׁם אֶת עַצְמוֹת שְׁאוּל וְגוֹי. מָה עֲשֵׂה דוֹד, עֲמַד וְכִנְסָ כָּל זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל וְגִדּוּלֵיהֶם, וְעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן וּבָאוּ לְיָבֵישׁ גַּלְעָד, וּמְצְאוּ אֶת עַצְמוֹת שְׁאוּל וַיְהוֹנְתָן בְּנֵוֹ וַנִּתְּנוּ אוֹתָם בְּתוֹךְ אֲרוֹן הַמֵּת וְעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב כא, יד): וַיִּקְבְּרוּ אֶת עַצְמוֹת שְׁאוּל וַיְהוֹנְתָן בְּנֵוֹ וְגוֹי, מֵהוּ (שמואל ב כא, יד):

בְּצֶלַע בְּקֶבֶר קִישׁ אָבִיו, מְלַמֵּד שֶׁהִבִּיאוּהוּ לְגִבּוֹל יְרוּשָׁלַיִם וְקִבְּרוּהוּ שָׁם, וְצֶלַע הִיא בְּצֵד יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(יהושע יח, כח\)](#): וְצֶלַע הָאֶלֶף וְהִיבּוּסִי הִיא יְרוּשָׁלַיִם וְגו'. [\(שמואל ב כא, יד\)](#): וַיַּעֲשׂוּ כָּל אֲשֶׁר צָוָה הַמֶּלֶךְ, וּמָה צָוָה הַמֶּלֶךְ, צָוָה לְהִיּוֹת מַעֲבִירִים אַרְוֹנוֹ שֶׁל שְׂאוּל בְּכָל שָׁבֵט וְשֵׁבֵט וְהָיָה הַשֵּׁבֵט שֶׁהָיָה נִכְנָס בּוֹ אַרְוֹנוֹ שֶׁל שְׂאוּל יּוֹצֵאִים הֵם וְנִשְׁיָהִם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם וְגוּמְלִים חֶסֶד עִם שְׂאוּל וּבָנָיו, כְּדֵי שִׁיֻּצְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל יָדֵי חוּבְתָן בְּגִמְלוֹת חֶסֶדִים, עַד שֶׁבָּאוּ לְאַרְץ אַחַזְתּוֹ לְגִבּוֹל יְרוּשָׁלַיִם, וְכִיּוֹן שֶׁרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁגִּמְלוּ לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל חֶסֶד וַעֲשׂוּ דִינָם שֶׁל גְּבַעוֹנִים, מִיַּד נִתְמַלְּא רַחֲמִים וְנָתַן מָטָר עַל הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמואל ב כא, יד\)](#): וַיַּעֲתֶר אֱלֹהִים לְאַרְץ אַחֲרֵי כֵן, הֵא לְמַדְנוּ כִּמָּה קָרֵב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַרְחוּקִים, אֲפֹלוּ שֶׁנִּתְגַּיְרוּ שְׁלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר עַל גְּרֵי הַצֵּדֵק, הֵי: יוֹדוּף ה' כָּל מַלְכֵי אָרֶץ וְגו'.

ה דִּבְרַ אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [\(במדבר ה, ו\)](#), תִּנְי דְבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל מִתְּנֻדִים, וְאִין מִתְּנֻדִים לֹא עַל יְדֵי גוֹיִם וְלֹא עַל יְדֵי תּוֹשָׁבִים. [\(במדבר ה, ו\)](#): אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, לְהַשְׁוֹת אִשָּׁה לְאִישׁ בְּכָל חֲטָאת וּנְזָקִין שֶׁבִּתּוֹרָה. [\(במדבר ה, ו\)](#): כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאת הָאָדָם, לָמָּה נֶאֱמָרָה פְּרָשָׁה זֹ, לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר [\(ויקרא ה, כא\)](#): נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא וְגו', אֲבָל בְּגוֹזֵל הֵגֵר לֹא שִׁמְעֵנוּ בְּכָל הַתּוֹרָה, לְכַד נֶאֱמַר: אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאת הָאָדָם, בָּא הַכְּתוּב וְלַמִּד עַל גּוֹזֵל הֵגֵר וְנִשְׁבַּע לוֹ, שִׁישְׁלֵם קֶרֶן וְחִמְשׁ לַכֹּהֲנִים וְאִשָּׁם לַמִּזְבֵּחַ, זֹ מִדָּה בִּתּוֹרָה כָּל פְּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּמִקּוֹם אֶחָד וְחִסֵּר בָּהּ דְּבַר אֶחָד וְחָזַר וּשְׁנֵאָה בְּמִקּוֹם אַחֵר, לֹא שְׁנֵאָה אֶלָּא עַל שֶׁחִסֵּר דְּבַר אֶחָד. כִּי יַעֲשׂוּ, שֶׁחֲשָׁבוּ לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשׂוּ, לְלַמֶּדֶד שֶׁמַּעֲשֶׂה שֶׁמְחַשֵּׁב אָדָם לַחֲטוֹא כְּמוֹעַל בְּמִקּוֹם. מִכָּל חֲטָאת הָאָדָם, מִמָּה שֶׁבִּינּוּ לְבִין חֲבָרוֹ עַל הַגְּנֻבוֹת וְעַל הַגְּזֻלוֹת וְעַל לְשׁוֹן הָרַע. [\(במדבר ה, כא\)](#): לְמַעַל מַעַל בָּה', לְרַבּוֹת הַנִּשְׁבַּע בְּשֵׁם לְשִׁקֵּר וְהַמְקַלֵּל.

דְּבַר אַחֵר, מִכָּל חֲטָאת הָאָדָם לְמַעַל מַעַל בָּה', לָמָּה נֶאֱמַר, לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר [\(ויקרא ה, כא\)](#): נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא וְגו' אוֹ מִצָּא אֲבָדָה, אִין לִי אֶלָּא בְּמִשְׁקֵר בָּאֵלוּ מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוּ מִשְׁקֵר בְּמִקּוֹם, בְּשֶׁאֵר כָּל דְּבַר מִנִּין, תִּלְמוּד לֹאמַר: כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאת הָאָדָם לְמַעַל מַעַל בָּה' וְגו'. לְמַעַל מַעַל, אִין מַעֲלָה בְּכָל מִקּוֹם אֶלָּא שְׁקוֹר, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(דברי הימים א ה, כח\)](#): וַיִּמְעָלוּ בְּאֱלֹהֵי אֲבֹתֵיהֶם, וְאוֹמֵר [\(יהושע ז, א\)](#): וַיִּמְעָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַעַל בַּחֵרֶם, וְאוֹמֵר [\(דברי הימים א י, יג\)](#): וַיִּמַּת שְׂאוּל בְּמַעַל אֲשֶׁר מַעַל, וְאוֹמֵר בְּעִזְיָה [\(דברי הימים ב כו, יח\)](#): צָא מִן הַמִּקְדָּשׁ כִּי מַעֲלַתָּ, וְאוֹמֵר [\(במדבר ה, יב\)](#): וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל, [\(במדבר ה, ו\)](#): וְאִשָּׁמָה הַנִּפְשׁ הַהוּא, מִנִּין אֶתְּהָ אוֹמֵר בְּגוֹזֵל אֶת הֵגֵר וְנִשְׁבַּע לוֹ וְהִלְךְ לְהַבִּיא אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הָאִשָּׁם וְלֹא הִסְפִּיק לְהַבִּיא עַד שְׁמַת, שִׁיְהִיו הַיּוֹרְשִׁים פְּטוּרִים, תִּלְמוּד לֹאמַר: וְאִשָּׁמָה הַנִּפְשׁ הַהוּא, אוֹ כֶּשֶׁם שֶׁפְּטוּרִים מִן הָאִשָּׁם כִּדְּהֵם פְּטוּרִים מִן הַקֶּרֶן, תִּלְמוּד לֹאמַר [\(במדבר ה, ז\)](#): וְנָתַן לְאֲשֶׁר אִשָּׁם לוֹ. וְאִשָּׁמָה הַנִּפְשׁ הַהוּא, הַכָּל בְּמִשְׁמַע הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַגְּרִים בְּמִשְׁמַע, מִשְׁמַע מִבִּיא אֶת אֵלוֹ וּמִבִּיא אֶת הַקֶּטָן, אֲמַרְתָּ, מָה אִם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הַחֲמוּרָה פְּטוּר בָּהּ אֶת הַקֶּטָן, קַל וְחִמְרָ לְכָל מִצְוֹת שֶׁבִּתּוֹרָה. [\(במדבר ה, ו\)](#): וְאִשָּׁמָה הַנִּפְשׁ הַהוּא, וְהַתְּנֻדוֹ, לָמָּה נֶאֱמַר, לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר

(ויקרא ה, ה) : והתנודה אשר חטא עליה, אין לי אלא חטאת שטעונה ודוי, אשם מנין, תלמוד לומר : ואשמה הנפש ההוא והתנודו. רבי נתן אומר בנה אב לכל המתים שטעונין ודוי, אין במשמע ודוי אלא בארץ, ומנין אף בגלות ודוי, אמרת (ויקרא כו, מ) : והתנודו את עונם ואת עון אבתם וגוי, וכן דניאל אומר (דניאל ט, ז) : לך ה' הצדקה וגוי, מפני מה, כי (דניאל ט, ח) : חטאנו לך. (במדבר ה, ז) : והתנודו את חטאתם, אשר עשו, ולא על מה שעשה אביו, שאם אמר לו תן פקדון שהפקדתי אצל אביך, והוא אומר לא נתת פקדון, משביעני ואמר אמן, ולאחר מכאן נזכר, שומע אני שהוא חייב, תלמוד לומר : והתנודו את חטאתם אשר עשו, ולא על מה שעשה אביו. (במדבר ה, ז) : והשיב את אשמו בראשו, למה נאמר, לפי שהוא אומר (ויקרא ה, כד) : ושלים אתו בראשו, אין לי אלא עקר דמים, חמש מנין, תלמוד לומר : והשיב את אשמו בראשו וחמישתו. בראשו וחמישתו יסף, כשהוא בראשו מביאים חמש ואשם ואין מביאים על תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה חמש ואשם. וחמישתו יסף עליו, שיהא הוא וחמשו חמשה. (במדבר ה, ז) : ונתן לאשר אשם לו, למי שנגזל משלו. רבי נתן אומר הרי שהיה הנגזל חייב מנה לחברו ובא בבית דין ולא הספיק לתנו עד שנמצא בעל חוב של נגזל, מנין שמוציאין מן ידי הנגזל ונותנין לבעל חוב של נגזל, תלמוד לומר : ונתן לאשר אשם לו, מכל מקום. (במדבר ה, ח) : ואם אין לאיש גאל, אין לי אלא איש אשה מנין, תלמוד לומר (במדבר ה, ח) : להשיב האשם אליו, (במדבר ה, ח) : האשם המושב לה' לכהן, בפסוף הכתוב מדבר, או אינו מדבר אלא באשם, כשהוא אומר (במדבר ה, ח) : מלבד איל הכפרים, הרי אשם אמור, הא מה תלמוד לומר : האשם המושב לה', בפסוף הכתוב מדבר. האשם זה הקרון, המושב זה החמש, לה' לאסרו לזרים. או יכול מקדש, תלמוד לומר : לכהן, קנאו השם ונתנו לכהנים, לכהן שבאנשי משמר. מלבד איל הכפורים, מכאן אמרו (גמרא בבא קמא ק-א) : משמרת שזכתה בפסוף זכתה באיל. באיזה איל הכתוב מדבר, באיל האמור להלן במכחש בפקדון ובגזל. (ויקרא ה, כה) : ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן וגוי. (במדבר ה, ח) : אשר יכפר, צריך שיקדים כסף לאיל. (במדבר ה, ח) : בו, פרט לאיל שמת. (במדבר ה, ח) : עליו, היה רבי עקיבא אומר הרי שנגזל את חברו ונשבע לו ונתן הפסוף לאנשי משמר והלך להביא את האשם ולא הספיק להביא עד שמת, מנין אתה אומר שיורשיו פטורים להביא איל הכפורים במקומו, שנאמר : אשר יכפר בו עליו, יצא זה שכפרה לו נפשו.

וְכָל תְּרוּמָה (במדבר ה, ט), מגיד הכתוב על התרומה שהיא נוהגת בכל. (במדבר ה, ט) : לכל קדשי בני ישראל, רבה קדשים אחרים סתומין שאין מפרשין בענין הזה שהם לכהנים ואין בהם לשם כלום, כשם שאמור (במדבר ה, ח) : המושב, על גזל הגר, ואתמהה, מה אני מרבה החלה והחרמים והעורות והבכורות, פדיון הבן ופדיון פטר חמור. (במדבר ה, ט) : אשר יקריבו, רבי ישמעאל אומר וכי תרומה מקריבין, מה תלמוד לומר : אשר יקריבו, לפי שהוא אומר (שמות כג, יט) : ראשית בכורי וגוי, אבל לא שמענו מה יעשה להם, תלמוד לומר : אשר יקריבו לכהן לו יהיה, בא הכתוב ולמד על הכפורים שיהיו נתונין כלם לכהנים.

ז ואיש את קדשיו לו יהיו [\(במדבר ה, ז\)](#), למה נאמר, לפי שהוא אומר [\(במדבר יח, ט\)](#): כל תרומות הקדשים אשר ירימו בני ישראל וגוי, שומע אני יטלו בזרע, תלמוד לומר: ואיש את קדשיו לו יהיו, מגיד שטובת קדשים לבעליהן. ואיש את קדשיו לו יהיו, קדשי ישראל לישראל, מעשר כספו מעשר בהמתו ושלמים ונטע רבעי ותודה ופסחו, קדשי כהן לכהן, חטאתו ואשמו מעשירו ובכורו. [\(במדבר ה, ז\)](#): איש אשר יתן לכהן לו יהיה, לפי שאמרו משמרת שזכתה בכסף זכתה באיל, הרי מי שנתן כסף לכהן ולא הספיק להביא את האיל עד שמת האיש, יכול יטל הכסף מכהן ויחזיר לזרשי האיש, תלמוד לומר: איש אשר יתן לכהן לו יהיה.

אמר רבי אלעזר בר רבי שמעון, זו היתה משנת רבי עקיבא עד שלא בא מזיפירין, משבא מזיפירין אמר מה לי בין יהויריב נוטל את הכסף בין ידעיה נוטל את הכסף, הרי שנתן כסף ליהויריב ולא הספיק להביא את האיל עד שנכנס ידעיה, יכול יטל הכסף מיהויריב ויתן לידעיה, אמר: איש אשר יתן לכהן לו יהיה. אמרת מתנת איש מתנה ואין מתנת קטן מתנה, אין לי אלא מתנת איש ומנין את מרבה מתנת אשה וזרשי קטן, אמרת ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה. ואיש את קדשיו לו יהיו, הרי שמדד לכהן בארץ ונתוספו אחרים עליהם יכול קורא אני עליו ואיש את קדשיו לו יהיו, תלמוד לומר: איש אשר יתן לכהן לו יהיה, או יכול אפלו מדד לו בקפה ונתוספו אחרים יכול קורא אני עליו ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה, תלמוד לומר: ואיש את קדשיו לו יהיו. רבי יוסי אומר [\(גמרא בכורות מט-א\)](#): הרי שפדה בנו בתוך שלשים יום ומת, יכול קורא אני עליו ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה, תלמוד לומר: ואיש את קדשיו לו יהיו, לאחר שלשים יום אין מוציאין מיד כהן, וקורא אני עליו ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה.

ח דבר אחר, ואיש את קדשיו לו יהיו, מה כתוב למעלה [\(במדבר ה, ט\)](#): וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל וגוי, אמר הקדוש ברוך הוא כל מי שיתן תרומה וקדשים לכהן כראוי, יזכה שישא בנותיו לכהנה ויהיה זרעו אוכל בקדשים, ועל זה נאמר: ואיש את קדשיו לו יהיו, שזרעו יהיה אוכל קדשים בזכות תרומה ומעשרות והקדשים שנתן לכהן בעונו יפה.

ט דבר אחר, ואיש את קדשיו לו יהיו, הדין הוא דכתיב [\(תהלים קכח, א\)](#): אשרי כל ירא ה' ההלך בדרךיו, אינו אומר אשרי ישראל, אשרי כהנים, אשרי לויים, אלא אשרי כל ירא ה', אלו הגרים שהם יראי ה', שהם באשרי, כשם שנאמר בישראל [\(דברים לג, כט\)](#): אשריך ישראל, לכך נאמר בהם: אשרי כל ירא ה', ובאיזה גר אמור אשרי, בגר שהוא גר צדק לא בפותיים הללו שכתוב בהם [\(מלכים ב, יז, לג\)](#): את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עבדים, אלא בגר שהוא ירא מן הקדוש ברוך הוא והולך בדרךיו של הקדוש ברוך הוא, הדין הוא דכתיב: ההלך בדרךיו. [\(תהלים קכח, ב\)](#): יגיע כפיך כי תאכל, זה הגר, שאין לו זכות אבות, וכדי שלא יאמר אוי לי שאין לי זכות אבות, כל מעשים טובים שאסגל אין לי שכר אלא בעולם הזה,

לְכֹד הַפְּתוּיב מִבִּשָׁר לְגֵרִים שְׁבִזְכוֹת עֲצֻמו יֹאכֵל בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב: יִגִיעַ כַּפִּידָּ כִּי תֹאכֵל, אֱלוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים שְׂיִגַע בְּעוֹלָם הִזָּה, כְּמָה דְתִימָא [\(איוב ג, יז\)](#): וְשֵׁם יְנוּחוּ יִגִיעֵי כַח, וְאוֹמֵר [\(קהלת ט, י\)](#): כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדָּ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַד עֲשֵׂה וְגוֹי, וּמָה שְׁכָרוּ [\(תהלים קכח, ב\)](#): אֲשֶׁרִיד וְטוֹב לָךְ, אֲשֶׁרִיד בְּעוֹלָם הִזָּה, וְטוֹב לָךְ, לְעוֹלָם הַבָּא, [\(תהלים קכח, ג\)](#): אֲשֶׁתִּיד כְּגִפְן פְּרִיָה, אָף עַל פִּי שְׂאֲשֶׁתוֹ נִתְגַּיְרָה עִמּוֹ וְאִינָה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, הִרִי הִיא כְּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב: כְּגִפְן פְּרִיָה, אֱלוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמֵר [\(תהלים פ. ט\)](#): גִּפְן מִמְצָרִים תִּסִיעַ. פְּרִיָה, שְׁהִיא טוֹעֲנַת פְּרוֹת וְלֹא כְּגִפְן בּוֹקֵק, שְׁהִיא זוֹכָה לְבָנִים. [\(תהלים קכח, ג\)](#): בְּיִרְכְּתִי בִיתְךָ, בְּזִמְנוֹ שְׁהִיא נוֹהֲגַת בְּעֲצֻמָּה דַת יְהוּדִית, שְׁהִיא צְנוּעָה, זוֹכָה שְׂיוֹצָאִין מִמֶּנָּה בָּנִים בְּעֲלֵי מְקָרָא בְּעֲלֵי מְשֻׁנָּה בְּעֲלֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(תהלים קכח, ג\)](#): בְּנִידָּ כְּשֶׁתִּלִּי זִיתִים, מָה הִזִּית הִזָּה זִיתִים לְאֲכִילָה, זִיתִים לְיִבֵּשׁ, וְזִיתִים לְשִׁמּוֹ, וְשִׁמּוֹ דוֹלֵק יָפָה מִכָּל הַשְּׂמָנִים, וְאִין עָלִיו נוֹשְׂרִין לֹא בִימּוֹת הַחֲמָה וְלֹא בִימּוֹת הַגְּשָׁמִים, כְּדָּ בָּאִים בְּנֵי הַגְּרִים, מִהֶם בְּעֲלֵי מְקָרָא, מִהֶם בְּעֲלֵי מְשֻׁנָּה, מִהֶם בְּעֲלֵי מִשָּׂא וּמִתָּן, מִהֶן חֲכָמִים, מִהֶם נְבוֹנִים וּמִהֶם יוֹדְעֵי דְבַר בְּעִתּוֹ, וְיִשׁ לָהֶם זֶרַע קַיָּם לְעוֹלָם. [\(תהלים קכח, ג\)](#): סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ, שְׁלִבְנִידָּ יַעֲמַד זְכוּתְךָ, שְׁמִשְׁלַחְנָךָ יִזְכּוּ בְּנִידָּ לְמַעֲלוֹת גְּדוּלוֹת, [\(תהלים קכח, ד\)](#): הִנֵּה כִּי כֹן יִבְרָךְ גִּבְרָ יִרָא ה', שְׁכֹן מְצִינּוּ בְּאַבְרָהָם וְשָׂרָה שְׁהִיוּ גְרִים, וְהָיָה אַבְרָהָם יִרָא ה' הוּא נִתְבְּרָךְ בְּעֵינֵי הִזָּה, וְכֹן יִתְבְּרְכוּ כָּל הַגְּרִים שְׂיִנְהִיגוּ כְּמִנְהַגָּם. [\(תהלים קכח, ה\)](#): יִבְרָכְךָ ה' מְצִיּוֹן, מְלַמֵּד שְׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבָרְכָם מִמְּקוֹם שְׁהוּא מְבָרָךְ אֶת יִשְׂרָאֵל. וּמִנִּין שְׁהַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מְצִיּוֹן, שְׁנֹאֲמֵר [\(תהלים קלג, ג\)](#): כָּטַל חֲרָמוֹן שְׂיִרֵד עַל הַרְרֵי צִיּוֹן וְגוֹי, וְאוֹמֵר [\(תהלים קכח, ה\)](#): יִבְרָכְךָ ה' מְצִיּוֹן וְגוֹי וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, שְׂיִזְכּוּ לְרָאוֹת בְּטוֹב יְרוּשָׁלַיִם לְעִתִּיד לְבֹא. [\(תהלים קכח, ו\)](#): וְרָאָה בָּנִים לְבְנִידָּ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, וְכִי בְשִׁבִיל שְׂיִרָאָה הַגֵּר בָּנִים לְבְנִיו יְבֹא שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, אֱלֹא בְּגַר צְדָק הַפְּתוּיב מִדְּבַר, שְׂזוֹכָה שְׂמִשְׂיָא בְּתוֹ לְכַהֵן וְזוֹכָה וְעוֹמְדִים מִבְּנֵיהָ, שְׁהֶם בְּנֵי בְנִיו, כְּהֵנִים שְׂמְבָרְכִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְאוֹמְרִים [\(במדבר ו, כז\)](#): יִבְרָכְךָ וְגוֹי, יִאֵר ה' וְגוֹי, יִשָּׂא ה' וְגוֹי, לְכֹד נֹאֲמֵר: שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל. כְּשֵׁם שְׂמְצִינּוּ בְּרַחֵב הַזּוֹנָה עַל שְׁהַכְּנִיסָה אֶת הַמְּרַגְלִים לְבֵיתָהּ וּמִלְטָה אוֹתָם הֶעֱלָה עָלֶיהָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֱלוּ עִמּוֹ עֲשֶׂתָהּ וְנָתַן לָהּ שְׁכָרָה, וְכֹן הוּא אוֹמֵר [\(יהושע ב, ד\)](#): וְתִקַּח הָאִשָּׁה אֶת שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים, וְתִצְפְּנִים אִין כְּתִיב כָּאוֹן, אֱלֹא [\(יהושע ב, ד\)](#): וְתִצְפְּנִי. וּמָה שְׂכָר נְטִלָה, שְׂנִשְׂאוּ מִבְּנוֹתֶיהָ לְכַהֲנָה וְיִלְדוּ בָּנִים שְׁהִיוּ עוֹמְדִים וּמְשַׁמְשִׁים עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְהִיוּ נִכְנָסִין לְמִקְדָּשׁ וּמְבָרְכִין אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ, וְאֱלוּ הֵן: בְּרוּךְ בֶּן נִרְיָה וְשָׂרָיָה בֶּן מַחְסִיָּה, וְיִרְמִיָּה בֶּן חִלְקִיָּה, וְחַנְמָאֵל בֶּן שְׁלֹם. הִרִי לְמַדְנּוּ שְׂאִין הַפְּתוּיב מִדְּבַר אֱלֹא בְּגִרֵי הַצְּדָק, לְכֹד נֹאֲמֵר: וְרָאָה בָּנִים לְבְנִידָּ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל. וְכֹן רָמַז מִשָּׂה בְּתוֹרָה בֶּן, שְׂאֲחַר פְּרִשְׁתָּה גְזַל הַגֵּר, כְּתִיב: וְאִישׁ אֶת קִדְּשֵׁיו לוֹ יִהְיוּ, לוֹמֵר שְׂגַר שְׂמִתְגַּיֵר לְשֵׁם שְׂמִים זוֹכָה שְׂיוֹצָאִים מִבְּנֵיו בָּנִים שְׂיִהְיוּ הַקְּדָשִׁים שְׁלָהֶם, וְכֹן הוּא אוֹמֵר [\(דברים י, יח\)](#): וְאֵהָב גֵּר לְתַת לוֹ לְחֵם וְשִׁמְלָה. עֲקִילַס הַגֵּר נִכְנָס אֶצֶל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲמַר לוֹ הִרִי כֹל שְׂבָחוֹ שֶׁל גֵּר וְאֵהָב גֵּר לְתַת לוֹ לְחֵם וְשִׁמְלָה, אֲמַר לוֹ וְכִי קִלָּה הִיא בְּעֵינֶיךָ דְּבַר שְׂנִתְחַבֵּט עָלָיו אוֹתוֹ זְקוֹן [\(בראשית כח, כ\)](#): וְנָתַן לִי לְחֵם לְאֲכֹל וּבְגָד לְלַבּוֹשׁ, וּבֹא זֶה וְהוֹשִׁיטָה לוֹ בְּקִנְיָה, נִכְנָס אֶצֶל רַבִּי

יְהוֹשֻׁעַ הִתְחִיל מִנְחֵמוֹ בַּדְּבָרִים, לָחֵם זֶה תִּזְרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ט, ה): לָכוּ לַחֲמוּ בְּלַחְמִי. שְׂמֵלָה זֶה טְלִית, זָכָה אָדָם לְתוֹרָה זָכָה לְמַצּוֹת, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׂמֵשִׁיאִין בְּנוֹתֵיהֶם לְכַהֲנָה וַיְהִי בְּנֵי בְנֵיהֶם מִקְרִיבִים עוֹלוֹת עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. לָחֵם זֶה לָחֵם הַפָּנִים, וְשְׂמֵלָה אֵלּוּ בְּגָדֵי כְּהֵנָה גְּדוּלָה. הָרִי בַּמִּקְדָּשׁ, בְּגַבּוּלִים מִנֵּי, לָחֵם זֶה חֵלָה, וְשְׂמֵלָה זֶה רֵאשִׁית הַגִּז, לְכַדְּ נֶאֱמַר: וְאִישׁ אֶת קִדְשֵׁי לוֹ יִהְיֶה בְּפִרְשֵׁת הַגֵּר.

פרשה ט

א אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אֶשְׁתּוֹ וְגו' (במדבר ה, יב), הִדָּא הוּא דְכָתִיב (דברים לב, יח): צוֹר יִלְדֶדְךָ תִּשִׁי וְגו', צוֹר יִלְדֶדְךָ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (איוב כד, טו): וְעַיִן נֹאֵף שְׂמָרָה נִשְׁפָּה וְגו', הַנּוֹאֵף אֹמֵר אֵין בְּרִיָּה יוֹדַעַת בִּי, לְפִי שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו אֵינֶן אֶלָּא בְּחֶשֶׁד, וְכֵן הוּא אֹמֵר (משלי ז, ח ט): עֲבֹר בְּשׁוּק אֶצֶל פְּנֵה וְדַרְךְ בֵּיתָה יִצְעַד, בְּנִשְׁפָּה בְּעֶרְבַּ יוֹם בְּאִישׁוֹן לִילָה וְאַפְלָה, הוּא סְבוּר לְפִי שְׁעוֹשָׂה מַעֲשָׂיו בְּחֶשֶׁד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יָדַע בּוֹ, וְכֵן הוּא אֹמֵר (ישעיה כט, טו): הוֹי הַמַּעֲמִיקִים מֵה' לְסִתֵּר עֵצָה וְהִיא בְּמַחְשָׁד מַעֲשִׂיהֶם וַיֹּאמְרוּ מִי רֵאֲנוּ וּמִי יִדְעֵנוּ, שֶׁכֵּן דַּרְךְ כָּל עוֹבְרֵי עֲבָרָה הֵם חוֹשְׁבִים שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִרְאֶה בְּמַעֲשֵׂיהֶם, וְכֵן הוּא אֹמֵר (איוב כב, יב טו): הֲלֹא אֵלּוּהָ גִבְהַ שְׁמַיִם וַיִּרְאֶה רֹאשׁ כּוֹכְבִים כִּי רָמוּ, וְאַמְרַתְּ מֵה' יָדַע אֵל וְגו' עֲבִים סִתֵּר לוֹ וְלֹא יִרְאֶה וְגו' הַאֲרַח עוֹלָם תִּשְׁמֹר וְגו', וְכֵן הוּא אֹמֵר: וְעַיִן נֹאֵף שְׂמָרָה נִשְׁפָּה לֹא תִשׁוּרְנִי עַיִן. אֵינּוּ אֹמֵר לֹא יִרְאֵנִי אָדָם, אֶלָּא לֹא תִשׁוּרְנִי עַיִן, לֹא עַיִן שֶׁל מִטָּה וְלֹא עַיִן שֶׁל מַעֲלָה. מֵהוּ (איוב כד, טו): וְסִתֵּר פָּנִים יִשִּׁים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יוֹשֵׁב סִתֵּר, יִשִּׁים פָּנִים שֶׁל נוֹאֵף בְּאוֹתוֹ הָעֶבֶר, לְפִי שֶׁהַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֶפֶת רוֹצִין שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר אֶלָּא שְׂיַעֲשׂוּ תַאֲוֹתָן בְּלִבָּד, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִפְּרִסְמֵן בְּעוֹלָם כְּדִי שְׂיִדְעוּ הַבְּרִיּוֹת וַיֹּאמְרוּ פָּנִים שֶׁל זֶה הֵם פְּנֵי הַנּוֹאֵף, שֶׁצָּר צוּרַת הָעֶבֶר בְּדַמּוֹת הַנּוֹאֵף, הוֹי: וְסִתֵּר פָּנִים יִשִּׁים. וּלְפִיכֵן נִקְרָא זְמָה, לְפִי שֶׁהוּן כּוֹפְרִין שְׂנִיֵּיהֶם וְאֹמְרִים לֹא עֲבַרְנוּ עֲבָרָה, וְהַבְּרִיּוֹת אֹמְרִים אִם כֵּן זֶה מֵהוּ, וְלֹא תֹאמַר בְּזִמְנֵן שֶׁהִיא מִתְעַבֶּרֶת מִן הַנּוֹאֵף אוֹתָהּ שְׁעָה דּוֹמָה צוּרַת הַוּלָד לְצוּרַת הַנּוֹאֵף, אֶלָּא אֶפְלוּ הִיא מְעַבְּרַת מִבְּעֻלָּה וּבֹא עָלֶיהָ הַנּוֹאֵף, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְהַפֵּד צוּרַת הַוּלָד לְצוּרַת הַנּוֹאֵף, וְכֵן הוּא אֹמֵר (דברים לב, יח): צוֹר יִלְדֶדְךָ תִּשִׁי, אֶמֶר רַבִּי יִצְחָק הַנּוֹאֵף הִזָּה כְּבִיכּוֹל מִרְשֵׁל כַּח הַשְּׂכִינָה, כִּיצַד הָעֶבֶר שֶׁהִיא מִתְעַבְּרַת מִן הָאִישׁ, צָר צוּרַתוֹ בְּתוֹד אַרְבָּעִים יוֹם, לְאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם הַנּוֹאֵף בָּא עָלֶיהָ וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד וְתוֹהָה, וְאֹמֵר, שֶׁל מִי אֶצוּר שֶׁל צוּרַת הַבַּעַל אוֹ שֶׁל צוּרַת הַנּוֹאֵף, כְּבִיכּוֹל צוֹר יִלְדֶדְךָ תִּשִׁי, יוֹיֵד שֶׁל תִּשִׁי זְעִירָה, תִּשִׁי יְדֵי הַצִּיר.

אמר רבי אבהו למה הדבר דומה לציר שהיה צר איקונין של מלך בא לגמר הפרצוף אמרו לו מת המלך ועמד מלך אחר, פינו ששמע הציר כך, נתרשלו ידיו, התחיל אומר מה אעשה מאלו הסממנין, אם אצור אותו בצורת המלך הראשון או בצורת השני, התחיל תמה. כך, האיש משמש, הקדוש ברוך הוא צר צורת העבר בדמות אביו, חזר הנואף ובא עליה הרי נתערבו הסממנין, הדא הוא דכתיב (הושע ד, ב) : אלה וכחש ורצח וגנב ונאף פרצו ודמים בדמים נגעו. מה עשה הקדוש ברוך הוא כביכול חזר והפך את הצורה שצר בתחלה בדמות האיש לדמות הנואף, לקיים מה שנאמר : ותר פנים ישים, הוי : צור ילדך תשי ותשפח אל מחללך. משל לארכיטקטון קטאדיקוס על אותה מדינה, התחילו בני המדינה מטמינים כספם וזהבם לתוך המטמונים, אמר להם הארכיטקטון אני בניתי את המדינה ואני עשיתי את המטמונים, ממני אתם מטמינים. כך אמר הקדוש ברוך הוא למנאפים, ממני אתם מסתירים את עצמכם, והלא אני הוא שבראתי את הלבבות, הדא הוא דכתיב (ירמיה יז, ט) : אני ה' חקר לב בחו פליות וגו', לכך נאמר : ותשפח אל מחללך, אני בראתי אתכם ועשיתי אתכם מחלים מחלים אלו הלבבות והפליות, ואתם שוכחין אותי ומשקרין בי כי אני רואה ואני יודע מעשיכם. וכן רמז משה דבר זה בפרשת סוטה, הדא הוא דכתיב (במדבר ה, יב) : איש איש כי תשטה אשתו וגו'.

ב לא היה צריך לומר אלא, איש כי תשטה אשתו, מה תלמוד לומר : איש איש, שאף על פי שהיא משמשת לאחד, אף על פי כן לשנים היא זקוקה שהיא כופרת בשנים, האחד כשהיא מזנה היא כופרת באישה, שהפקיד גופו אצלה לשמרו. והאחד, שהיא כופרת בהקדוש ברוך הוא שצנה אותה (שמות כ, יג) : לא תנאף, ואומר (ויקרא כ, ט) : מות יומת הנאף והנאפת. ומנין שהקדוש ברוך הוא נקרא איש, שנאמר (שמות טו, ג) : ה' איש מלחמה וגו', ולכך כתיב בסוטה : ומעלה בו מעל, לפי שהיא כופרת בפקדון, כמה דתימא (ויקרא ה, כא) : נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו', והרי דברים קל וחמר, מה ממון הקל כל הכופר בפקדון כאלו כופר בהקדוש ברוך הוא, שנאמר ומעלה מעל בה' וכחש, הכופר בפקדון הגוף על אחת כמה וכמה שכל הכופר בו כאלו כופר בהקדוש ברוך הוא, לכך נאמר : איש איש, על שהיא כופרת בשני אישים, בהקדוש ברוך הוא שנקרא איש, ובבעלה שהוא איש, וכן הוא אומר (משלי ב, יז) : העזבת אלון נעוריה ואת ברית אלהיה שכחה.

דבר אחר, איש איש, למדה אותה התורה שתהא ותרו בתוך ביתך, נשפך יין הוי ותרו (משלי ח, כא) : להנחיל וגו', וכן שמנד, (משלי ח, כא) : ואצרתיהם אמלא. נקרא כסותך (תהלים כ, ו) : ימלא ה' כל משאלותך, אבל אם שמעת דבר על אשתך קום כגבר, למי שגבר את הוי גבר, לכך נאמר : איש איש.

ג דבר אחר, איש איש, הוי שוי לבני אינשא, מעשה באשה אחת שנזדקק לה אדם אחד, ואמרה ליה לאיזה מקום תלך, מה עשתה האשה הלכה

וְאָמְרָה לְאִשְׁתּוֹ, וְהִלְכָה אִשְׁתּוֹ לְאוֹתוֹ מִקּוּם וְנִזְקַק לָהּ. אַחַר כֵּן תּוֹהָה בּוֹ וּבִקֵּשׁ לְמוֹת, אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ מִפֶּתֶךָ אֲכַלְתָּ וּבְכוֹסֶיךָ שָׁתִיתָ, אֲלֵא מִי גָרַם לְךָ שְׂאֵת גַּס רוּחַ, הֲיִי שׁוֹה לְבָנֵי אָדָם.

ד דָּבָר אַחֵר, אִישׁ אִישׁ, הֲרַבָּה פּוֹרְשִׁין לַיָּם וְרָבּוּ חוֹזְרִין, יַחֲידִים הֵם שְׁהוֹלְכִים וְלֹא חוֹזְרִין, כֵּן הֲרַבָּה נוֹטְלִים נְשִׁים רָבּוּ מִצְּלִיחִין וַיַּחֲדִים נִכְשָׁלִים [\(קהלת ז, כו\)](#) : וְחוֹטֵא יִלְכָד בָּהּ.

ה דָּבָר אַחֵר, אִישׁ אִישׁ, מֶה כְּתִיב לְמַעַלָּה [\(במדבר ה, ב\)](#) : וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְגוֹי, אָמַר רַבִּי תַנְחוּם בַּר חֲנִילָאִי לָמָּה נִכְתְּבָה פְּרִשְׁת מִצְרַע לְמַעַלְןָ וְאַחֲרֶיהָ פְּרִשְׁת סוּטָה, מָשַׁל לְחַמּוּרָה שֶׁהִיְתָה חוֹלָה וְהוֹלִיכָה אֶצֶל הָאֶפִּיטְרוֹס וְכִנָּה אוֹתָהּ וַיִּלְדָּה בֶן מְרֻשָּׁם, לָמָּה, שֶׁנִּכְנָת אָמוֹ, כֵּן הוֹלִידָה פְּרִשְׁת מִצְרַע בֶּן מְרֻשָּׁם, זֶה הַנוֹאֵף, שֶׁכְּתוּב בּוֹ [\(במדבר ה, כב\)](#) : לְצַבוֹת בֶּטוֹן וְלִנְפֵל יִרְדֵּךְ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(במדבר ה, כא\)](#) : בְּתַת ה' אֶת יֶרְכָךְ נִפְלַת וְאֶת בֶּטְנְךָ צָבָה, הֲיִי : אִישׁ אִישׁ וְגוֹי.

ו כִּי תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ [\(במדבר ה, יב\)](#), הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(משלי ו, לב\)](#) : נֵאֵף אִשָּׁה חֲסֵר לֵב וְגוֹי, נֵאֵף אִשָּׁה וְגוֹי, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(קהלת א, טו\)](#) : מַעֲנֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוֹן וְגוֹי, תִּגִּי מַעֲנֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוֹן, זֶה שֶׁבִטֵּל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שְׁחָרִית אוֹ קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֲרַבִית אוֹ תַפְלָה שֶׁל שְׁחָרִית אוֹ תַפְלָה שֶׁל עֲרַבִית, [\(קהלת א, טו\)](#) : וְחֲסָרוֹן לֹא יוֹכֵל לְהַמְנוֹת, זֶה שֶׁנִּמְנָו חֲבָרִיו לְדַבֵּר מִצְוָה וְלֹא נִמְנָה עִמָּהֶם.

דָּבָר אַחֵר, מַעֲנֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוֹן, תִּגִּי מִי שֶׁלֹּא חָג יוֹם טוֹב הֲרֵאשׁוֹן שֶׁל חָג חוֹגֵג אֶת כָּל הַרְגֵל וְיוֹם טוֹב הֲאֲחֲרוֹן שֶׁל חָג, עֶבֶר הַרְגֵל וְלֹא חָג אֵינוֹ חֲנִיב בְּאַחֲרֵיוֹתוֹ, עַל זֶה נֶאֱמַר : מַעֲנֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוֹן. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא אוֹמֵר אֵיזָהוּ מַעֲנֹת שֶׁאֵינוֹ יוֹכֵל לְתַקּוֹן, זֶה הַבָּא עַל הָעֲרוּה פְּנוּיָהּ וְהוֹלִיד בֶּן, אוֹ בָּא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ, אֵף עַל גֵּב דְּלֵא הוֹלִיד, כָּל עֲבָרוֹת הַכְּתוּבוֹת בְּתוֹרָה יֵשׁ לָהֶם תַּקָּנָה, גּוֹנֵב אָדָם, אֶפְשָׁר יַחֲזִיר גִּנְבָתוֹ וַיִּתְקַן. גּוֹזֵל אָדָם, אֶפְשָׁר יַחֲזִיר גִּזְלָתוֹ וַיִּתְקַן, וְכֵן הַשׁוֹלֵחַ יָד בְּפִקְדוֹן וְכֵן הַעוֹשֶׂק שְׂכָר שְׂכִיר, אֲבָל הַבָּא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ וְאֶסְרָה עַל בַּעֲלָהּ, נְטֻרְד מִן הָעוֹלָם וְהִלְךְ לוֹ, שֶׁאֵינוֹ יְכוֹל לְתַקּוֹן שְׂתֵהָא אִשְׁתּוֹ מִתְּרַת לוֹ כְּבַתְחִלָּה, הֲיִי : מַעֲנֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוֹן. וְאוֹמֵר [\(תהלים לו, כא\)](#) : לֹוֹה רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלַם וְגוֹי, יֵשׁ אָדָם לֹוֹה וְאֵינוֹ פּוֹרַע שְׂאִין הַדְּנִיסְטִיס מְשַׁבֵּר שְׁנֵי וְגוֹבָה אוֹתוֹ, מֵהוּ : לֹוֹה רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלַם וְגוֹי, יֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא גּוֹזֵל בֵּית אוֹ שְׂדֵה אוֹ מְמוֹן, בֵּית דִּין מוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ, אֲבָל אִם בָּא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ מֵהוּ מְשַׁלֵּם, אִם מְשַׁלֵּם כֵּן שֶׁגַם הוּא יִתֵּן לוֹ אִשְׁתּוֹ לְזָנוֹת עִמָּהּ, נִמְצָא הָעוֹלָם מְלֵא מִמְזֻרִים, הֲיִי : לֹוֹה רָשָׁע וְגוֹי, הַרְשָׁע עוֹשֶׂה מְלוּה שֶׁאֵינוֹ יְכוֹל לְשַׁלֵּם, שְׂאוֹסֵר אִשָּׁה עַל בַּעֲלָהּ, אֲבָל מִי שֶׁהוּא צָדִיק אֵינוֹ לֹוֹה דָּבָר מִן חֲבָרֵי, אֲלֵא מֵה שֶׁהוּא חוֹנֵן וְנוֹתֵן, לְכֵן נֶאֱמַר : מַעֲנֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוֹן, שְׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מַעֲנֹת שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְתַקְּנוֹ. וְחֲסָרוֹן לֹא יוֹכֵל לְהַמְנוֹת, שֶׁהוּא נִקְרָא חֲסֵר לֵב וְלֹא יִמְנָה בְּמִנְיָן הַצְּדִיקִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר : נוֹאֵף אִשָּׁה חֲסֵר

לב משחית נפשו הוא יעשנה, מהו חסר לב, מכאן שאין אדם הולך אצל אשת איש עד שיצא מדעתו, וכן הוא אומר (משלי ט, טז יח): מי פתי יסר הנח וחסר לב ואמרה לו, מים גנובים ימתקו וגו' ולא ידע כי רפאים שם וגו', וכשם שהוא נקרא פתי כך הזונה נקראת פתיות, שאינה מזנה עד שתצא מדעתה, שכן כתיב (משלי ט, יג טו): אשת כסילות המיה פתיות ובל ידעה מה, לקרא לעברי דרך וגו', וכן רמוז משה בתורה על חסרון דעתה, שנאמר: איש איש כי תשטה אשתו, תשטה, כתיב בשי"ן, לומר שאינה מזנה עד שיכנס בה השטות, הוי: כי תשטה אשתו.

ד דבר אחר, איש איש וגו', הדא הוא דכתיב (בראשית יז, ח): ונתתי לך ולזרעך אחרים את ארץ מגרד וגו', ונתתי לך, הדא הוא דכתיב (דברים כג, טו): כי ה' אלהיך מתהלך וגו', הדא הוא דכתיב (משלי ה, ז ט): ועתה בנים שמעו לי וגו' הרחק מעליה דרךך וגו', פן תתן לאחרים וגו' פן ישבעו זרים כחך וגו'. מהו ועתה בנים שמעו לי, מדבר בעשרת השבטים ובשבט יהודה ובנימין, שכל ישראל נקראו בנים, שנאמר (דברים יד, א): בנים אתם לה' אלהיכם וגו', שמעו לי, הזהירם שיקימו את השמיעה (משלי ה, ז): ואל תסורו מאמרי פי, הזהירם שיקימו את העשייה כשם שקבלו עליהם בסיני (שמות כד, ז): כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, לפי שעל עברות שניהם גלו, שנאמר (מלכים ב, יא יב): ויגל מלך אשור את ישראל וגו' על אשר לא שמעו בקול ה' וגו' ולא שמעו ולא עשו, (משלי ה, ח): הרחק מעליה דרךך, הזהירם שיתרחקו הזנות מהם. (משלי ה, ח): ואל תקרב אל פתח ביתה, הזהירם על העריות, שנאמר בהן (ויקרא יח, ו): איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה, (משלי ה, ט): פן תתן לאחרים הודך, שיאבדו מלכותם ותנשא לגוים, ואין הודך אלא מלכות, כמה דתימא (דניאל יא, כא): ולא נתנו עליו הוד מלכות, (משלי ה, ט): ושנתיד לאכזרי, נתנו שנותיהם למלאך אכזרי, שקרבו ימיהם ושנותיהם לאבד, כמה דתימא (יחזקאל כב, ד): ותקריבי ימיד ותבוא עד שנותיך וגו', (משלי ה, ט): פן ישבעו זרים כחך שגלו מארצם וישבו זרים במקומם ואכלו כחם ויגיעם. ואין כחך אלא כח ארצם, כמה דתימא (בראשית ד, יב): כי תעבד את האדמה וגו', וכן את מוצא כשהגלה מלך אשור לעשרת השבטים הושיב זרים בארצם, שנאמר (מלכים ב, יז, כד): ויבא מלך אשור מבבל ומכותה ומענא ומחמת וגו', הוי: פן ישבעו זרים כחך, (משלי ה, ט): ועצביך בבית נכרי, אין עצובה אלא בנים, כמה דתימא (בראשית ג, טז): בעצב תלדי בנים.

דבר אחר, ועצביך זו יגיעת הארץ, לומר שיאכלו בעצבון כל מה שיאכלו בארץ נכריה, כמה דתימא (בראשית ג, יז): בעצבון תאכלנה וגו'. וכן הוא אומר: ויגל מלך אשור את ישראל אשורה וגו'. כל זאת ארע להם לעשרת השבטים על שהיו שטופים בזנות אשת איש, שעליו נחתם גזר דין, שנאמר בהם (עמוס ו, ד): השכבים על מטות שן וסרחים על ערשותם וגו', שהיו מסריחים מטותיהם בשכבת זרע שאינה שלהם, שהיו מחליפים נשותיהם זה לזה, מה כתיב אחריו (עמוס ו, ז): לכן עתה יגלו בראש גלים וסר מרזח סרוחים, אותה שעה תסור שמחת הסרוחים. וכן מיכה מתנבא

עליהם (מיכה ב, ט): נְשֵׁי עַמִּי תִגְרְשׁוּן מִבֵּית תַּעֲנֻגִיָּה מֵעַל עֲלָלֶיהָ תִקְחוּ הַדְּרִי לְעוֹלָם, מִגִּיד הַכְּתוּב שֶׁהֵיוּ מַעֲנִים נְשֵׁי אֲנָשִׁים וְאַסְרוּם אוֹתָן עַל בְּעֲלֵיהֶן וְהוּן מִגְרָשִׁין אוֹתָן, הָיוּ: נְשֵׁי עַמִּי תִגְרְשׁוּן מִבֵּית תַּעֲנֻגִיָּה, זֶה בֵּית בַּעֲלָהּ, שֶׁהִיָּתָה מִתַּעֲנֻגָת בּוֹ, מֵהוּ: מֵעַל עֲלָלֶיהָ תִקְחוּ הַדְּרִי לְעוֹלָם, לֹא הָיָה לִי בְּעוֹלָם הַדָּר אֶלָּא הָעוֹלָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ת, א): מִפִּי עוֹלָלִים וַיִּנְקִים יִסְדַּת עֹז, וְאֲנִי מִתְהַדָּר בָּהֶם, כְּמָה דְתִימָא (משלי יד, כח): בָּרֶב עִם הַדְּרַת מְלֶךְ, וְאַתֶּם עֲשִׂיתֶם אוֹתָם מִמְזֻרִים, בְּטַלְתֶּם אוֹתוֹ הַדָּר שְׁלִי, שָׂאִין אֲנִי חֶפֶץ בְּמִמְזֻרִים, שָׁכֵן כְּתִיב (דברים כג, א): לֹא יָבֹא מִמְזֹר בְּקֹהֵל ה' וְגו', מֵה כְּתִיב אַחֲרָיו (מיכה ב, ג): קוֹמוּ וּלְכוּ כִּי לֹא זֹאת הַמְּנוּחָה בַּעֲבוּר טְמֵאָה תִחַבֵּל וְחַבֵּל נִמְרָץ, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַל שֶׁאֵר עֲבָרוֹת הִיִּיתִי מֵאֲרִיז אֲפִי עִמָּכֶם, כִּיִּן שֶׁפִּשְׁטֶתֶם בְּנֵאוֹף קוֹמוּ וּלְכוּ וְגו', מֵהוּ וְחַבֵּל נִמְרָץ, אֲנִי אֲמַרְתִּי (דברים לב, ט): כִּי חִלַּק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ, אֲנִי נִטְלַתִּי יַעֲקֹב לְנִחְלָה וְהוּא הָיָה חִלְקִי, לְפִי שֶׁהָיָה זָרְעוֹ דוֹמָה לְחַבֵּל שֶׁהוּא מְשַׁלְּשֵׁל זֶה בְּזֶה, שֶׁהֵיוּ כָּלֶם מִיַּחְסִים בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם, וְלֹא הָיָה זָרַע אַחֵר מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם, שֶׁכָּלֶם שׂוֹמְרִים עֲצֻמֹן מִן הַנֵּאוֹף וְלֹא הָיָה שֵׁם מִמְזֻרוֹת, כִּיִּצַד, כְּתִיב (דברי הימים א ה, ט): אֶלְעָזָר הוֹלִיד אֶת פִּינְחָס פִּינְחָס הַלִּיד אֶת אֲבִישׁוּעַ, וְכֵן כָּלֶם, וְהַשְׁלֵשֶׁת בָּאָה כָּךְ, וְאַתְּ נִכְנַסְתָּ עַל אֲשֶׁת חֲבֵרָךְ וְטִמַּאתְּ אֶת הַנִּחְלָה, הַיֵּאָדָּה הוּא מוֹנֶה פְּלוּנִי בְּנֵי וְהוּא אֵינוֹ בְּנוֹ, שֶׁהוּא מִמְזֹר, פְּסֻקַת אֶת הַחֶבֶל, הָיוּ: וְחַבֵּל נִמְרָץ, מֵהוּ נִמְרָץ, "נוֹאֵף" מִמְזֹר "רָשָׁע" צוֹרֵר. הֵא לְמַדַּת בַּעֲשָׂרַת הַשְּׁבֻטִים שֶׁלֹּא נִחְתַּם גִּזְרֵי דִין אֶלָּא בַּעֲוֹן הַנֵּאוֹף. וּמִנִּין לְשֶׁבֶט יְהוּדָה וּבְנֵימִין שֶׁלֹּא נִחְתַּם גִּזְרֵי דִינָם אֶלָּא עַל הַנֵּאוֹף, שֶׁכֵּן יִרְמְיָה צוֹחַח לְפָנָי הָאֱלֹהִים בֵּימֵי מְנַשֶּׁה עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל רְעוֹת יוֹתֵר מֵהֶם, לֹא הִחְרַבְתָּ אוֹתָם אֶלָּא בְּיָמַי, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב (ירמיה ד, ט): מַעֲי מַעֲי אוֹחִילָה קִירוֹת לְבֵי וְגו', אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּימֵי מְנַשֶּׁה אֵף עַל פִּי שֶׁהִכְעִיסוֹ אוֹתִי הָיוּ הַבְּנִים בְּנֵי אֲבוֹתָם, עֲכָשׁוּ בְּנֵי זְמַן הַס, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב (ירמיה ד, כב): כִּי אָוִיל עִמִּי וְגו', מֵה כְּתִיב בְּסוֹף הַפְּרָשָׁה (ירמיה ה, ח): סוֹסִים מִיִּזְנִים מִשְׁכִּים הָיוּ אִישׁ אֶל אֲשֶׁת רַעְהוּ יִצְהָלוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲבָרוּ עַל הַמְצוּוֹת כָּלֶם וְכִפְּרוּ בְּהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמָה דְתִימָא (ירמיה ה, יב): כִּחְשׂוּ בְּה', הוּא מֵאֲרִיז אֲפוֹ, וְעַל הַנֵּאוֹף נִחְתַּם עֲלֵיהֶם גִּזְרֵי דִין, שֶׁכֵּן כְּתִיב אַחֲרָיו (ירמיה ה, ט): הַעַל אֶלֶּה לּוֹא אֶפְקֹד נְאֻם ה' וְגו', אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַכֹּל אֲנִי כּוֹבֵשׁ, וְעַל הַזְּמָה אֲנִי כּוֹעֵס, הַרִינִי מוֹסְרֵן לְמַלְכֵיכוֹת, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב אַחֲרָיו (ירמיה ה, י): עֲלוּ בְּשָׂרוֹתֵיךְ וְגו'. פֶּן יִשְׁבְּעוּ זָרִים כְּחָד, וְכֵן אָמַר לָהֶם מִשֶּׁה לְיִשְׂרָאֵל, בְּשַׁעַת שֶׁאַתֶּם יוֹצְאִים לְמַלְחָמָה הַזֹּהֶרָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּכֶם עוֹן נֵאוֹף, שָׂאֵם יֵשׁ עוֹן זְמַן בֵּינֵיכֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַנְּלַחֵם לָכֶם הוּא יָשׁוּב מֵאַחֲרֵיכֶם וְאַתֶּם נִמְסָרִים בְּיַד שׂוֹנְאֵיכֶם, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב (דברים כג, ט): כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ וְגו' וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ, מֵהוּ כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ, אָמַר לָהֶם מִשֶּׁה לְיִשְׂרָאֵל הוּוּ יוֹדְעִין שָׂאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵיַחַד שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא נִקְרָא אֱלֹהֶיךָ, אֶלָּא בְּזִמְן וְהָיָה מִחֲנִיד קְדוֹשׁ, וְאוֹתָהּ שָׁעָה הוּא מְשַׁרְה שְׁכִינְתוֹ בֵּינֵיכֶם וְהוּא מְצִיל אֶתְכֶם מִיַּד אוֹיְבֵיכֶם וּמוֹסֵר שׂוֹנְאֵיכֶם, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב: מִתְּהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֵךְ לְהַצִּילָךְ וְגו'. וּמִנִּין שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ קְדוֹשִׁים בַּעַת שֶׁשׂוֹמְרִים עֲצֻמֹן מִן הַנֵּאוֹף וּמִן הַזְּמָה, שֶׁכֵּן כְּתִיב (ויקרא כ, ז): וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, מִכָּאֵן בְּזִמְן שֶׁהֶם

קדושים הוא להם לאלוה, מה כתיב אחריו (ויקרא כ. ח): ושמרתם את חקתי ועשיתם אתם אני ה' מקדשכם, אימתי הקדוש ברוך הוא מקדש את ישראל, בזמן שהם שומרים חקיו, ומה הם החקים, אלו העריות, דכתיב נאוף אשת איש בראשון, שנאמר (ויקרא כ. ט): איש אשר ינאף, ומה ראה להפסיק קללת אב ואם בין הקדוש לנאוף, שכן בתחלה כתיב (ויקרא כ. ט): איש איש אשר יקלל את אביו, לפי שקד אמר הקדוש ברוך הוא מי גרם לבן שיקלל אביו, הנאוף, לפי שהוא סבור בבעל אמו שהוא אביו ומכבדו, וסבור בנואף שאינו אביו ומקללו. פיוצא בו אתה אומר (שמות כא. טו טו): ומכה אביו ואמו, וגנב איש ומכרו, וכי מה ראה להפסיק גונב נפש בין מכה למקלל, והלוא לא היה ראוי להפסיק ביניהם, לפי שמכה ומקלל שניהם נאמרים בעגש אביו ואמו, למה עשה כן, ללמד ששעל זה נתחייב גונב נפש מישראל לאחר שהוא מכה אביו ואמו ומקללם, לפי שאינו גדל עמם ואינו מכירם, אף כאן לכך הפסיק בין הקדוש לזנות מקלל אביו, לפי שכל מי שבא על אחת מכל עריות האמורות בתורה, פעמים שמוליד בן וגורם לממזר לקלל אביו, ולמה הזכיר קללת אם, והלוא אמו מכיר הוא, אימתי מכיר אמו בזמן שהממזר הוא מנאוף אשת איש, לפי שהנאפת תולה אותו בבעלה, אבל בשאר עריות פנויות, הן משליכות את בניהן בשוקים מפני הבושה ואחרים מגדלים אותם, ואותם ממזרים אינן מכירין לא אביהם ולא אמותיהם. ואפלו ממזר מאשת איש פעמים שאינו מכיר לא אביו ולא אמו, אימתי בזמן שנאפה ובעלה במדינת הים והיא משלכת אותו, ולכך ענש הכתוב מי שבא על אשת איש ועל העריות, מיתת בית דין וכרת, לכך נאמר: והיה מחניף קדוש.

דבר אחר, והיה מחניף קדוש, תמן תנינן (גמרא קדושין עו-א): אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה לא מן הדוכן ולמעלה ולא מסנהדרין ולמעלה, כל שהחזקו אבותיו שוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאים לכהנה ואינו צריך לבדק אחריהן. רבי יוסי אומר אף מי שהיה חתום עד בארכי ישנה של צפורי. רבי חנניה בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מכתב באסטרטיא של מלך. כתיב (דברים יז. טו): שום תשים עליך מלך וגוי, אין לי אלא מלך ישראל, מנין לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועה, תלמוד לומר (דברים יז. טו): מקרב אחיך תשים עליך מלך, כל שתשימו עליך לא יהא אלא מקרב אחיך, ומן הברורים שבאחיך. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אומר מנין שאותם היוצאים למלחמה צריכין שלא יהיו ביניהם ממזרים, שכן כתיב בבני אשר (דברי הימים א ז. מ): והתיחשם בצבא במלחמה, זכות יחוסיהן עומדת להם במלחמה, עד כדון מן הקבלה, מדבר תורה מנין, שכן כתיב (דברים כג. ב ח): לא יבא פצוע וגוי לא יבא ממזר וגוי לא יבא עמוני וגוי לא תתעב אדמי, מה כתיב בתריה (דברים כג. ג): כי תצא מחנה על איבך וגוי, לכך כתיב: והיה מחניף קדוש וגוי, שלא יהיו ביניהם ממזרים ולא נולדים שלא בקדשה, לפי שאין הקדוש ברוך הוא מיחד שמו עליהם ואינו מסיעם במלחמה, כן אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו (בראשית יז. ח): ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגריך, לאותו זרע שיהיה מיחס אחריך לו אתן את ארץ מגריך לאחזת עולם ואהיה להם לאלהים, אבל ממזרים שאינן מיחסין אחריך שאינן

נִכְרִין אַבּוֹת שְׁלֵהֶם, לֹא אֱהִיָּה לוֹ לֵאלֹהִים, שְׂאֵינִי מֵיַחַד שְׁמֵי עֲלִיו וְלֹא אֶתֶן לוֹ חֶלֶק בְּאֶרֶץ.

ח וּלְכֹד כְּתִיב בְּסוּטָה בְּעֵת שְׁשׁוֹכְבֵת עִם אַחַר [\(במדבר ה, יב\)](#): וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל, שְׁתֵּי מַעֲלֹת הִלְלוּ לָמָּה, אַחַת שֶׁהִיא מְשַׁקֶּרֶת בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַשְּׁנִית שֶׁהִיא מְשַׁקֶּרֶת בְּבַעֲלָהּ, כִּי־צַד מְשַׁקֶּרֶת בְּבַעֲלָהּ, שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת עַל הַמַּמְזָר שֶׁהוּא בְּנוֹ וְאִינוּ בְּנוֹ, וְהוּא יוֹרֵשׁ אֶת נַכְסָיו. כִּי־צַד מְשַׁקֶּרֶת בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר שֶׁהַמַּמְזָרִים לֹא יִקְחוּ חֶלֶק בְּאֶרֶץ אֲלֵא בֶן שֶׁהוּא מֵיַחַס אַחַר אָבִיו, וְהִיא אוֹמֶרֶת עַל הַמַּמְזָר שֶׁהוּא בֶן בַּעֲלָהּ וְנוֹתֶנֶת לוֹ חֶלֶק בְּאֶרֶץ. מֵהוּ וּמַעַלָּה בּוֹ, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבַעֲלָהּ אֶת יְכוּלָה לְשַׁקֵּר בִּי אִין אֶת יְכוּלָה לְשַׁקֵּר, שְׂאֵנִי רוּאָה אֶת הַכֹּל, שְׁכֹן כְּתִיב [\(זכריה ד, ו\)](#): עֵינַי ה' הִמָּה מְשׁוּטְטִים בְּכָל הָאֶרֶץ, וְאוֹמֵר [\(משלי טו, ג\)](#): עֵינַי ה' צְפוֹת רְעִים וְטוֹבִים, לֹא כְּשֵׁאת סְבוּרָה לְהַנְחִיל הַמַּמְזָר שְׁלָךְ נַכְסֵי בַּעֲלָהּ, אֲנִי מִפִּיר הַמַּמְזָר וְאֲנִי טוֹרְדוֹ מִן הָעוֹלָם, כִּהֵּיָא דְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא אַחַת לְשֵׁשִׁים וּלְשִׁבְעִים שָׁנָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא דְבַר גְּדוֹל בְּעוֹלָם וּמְכַלָּה מֵהֶם אֶת הַמַּמְזָרִים וְנוֹטֵל עִמָּהֶם כְּשֵׁרִים שְׁלֵא לְפָרְסָם אֶת הַחֲטָאִים, [\(ישעיה לא, ב\)](#): וְגַם הוּא חָכֵם וַיְבֵא רָע, לֹא מִסֶּתֶבְרָא דְלֵא, וְגַם הוּא חָכֵם וַיְבֵא טוֹב, אֲלֵא לְלַמְדָּךְ שְׂאֵפְלוּ רָעָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא לְעוֹלָם בְּחֻכְמָה הוּא מְבִיא, [\(ישעיה לא, ב\)](#): וְאֶת דְּבָרָיו לֹא הִסִּיר וְקָם עַל בֵּית מְרַעִים וְעַל עֲזָרַת פְּעֻלֵי אֲוֹן, רַבִּי הוֹנָא אָמַר אִין מַמְזָר חֵי יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. רַבִּי זְעִירָא פִּד סִלַּק לְהַכָּא שְׁמַע קָלָא קָרִי מַמְזָרָא וּמַמְזָרְתָא, אָמַר לוֹן מֵהוּ כּוֹ, אָמַר הָא אֲזִילָא דְרַבִּי הוֹנָא אִין מַמְזָר חֵי יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. אָמַר לִיה רַב יַעֲקֹב בַּר אַחָא עֲמָדָה הֵיִתֵּי כְּשֵׁאָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַב אִין מַמְזָר חֵי יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵימַתִּי בְּזִמְן שְׂאִינוּ מְפָרְסָם, אֲבָל אִם הִיָּה מְפָרְסָם חֵי הוּא, הוּי וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל, וְלֹא בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

ט דְּבַר אַחַר, וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(ירמיה כג, כד\)](#): אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה', מִדְּבַר בְּנוֹאֵף שֶׁהוּא מְטַמֵּן עַצְמוֹ בְּסִתְרָה לַעֲשׂוֹת זְמָה, כְּמָה דְתִימָא [\(איוב כד, טו\)](#): וְעֵין נְאֻף שְׁמֶרָה נֶשֶׁף לֹא־מֵרֵעַ לֹא תִשׁוּרְנִי עֵין וְסִתְרָה פְּנִים יִשִּׁים, [\(ירמיה כג, כד\)](#): וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה', מְשַׁל לָמָּה הַדְּבַר דּוֹמָה לְמִי שְׁנַכְנַס לְגַנֵּב בְּתוֹךְ שְׁנֵי בְּתִים זֶה לְפָנִים מְזָה, וְהִיָּה בְּהֶם שְׁנֵי שׁוֹמְרִים, אֶחָד בַּחוּץ וְאֶחָד בְּפָנִים, כִּי־וֹן שְׁבָא לְצֵאת מִפְּתַח הַפְּנִימִי יֵצֵא וְלֹא הַרְגִישׁ בּוֹ הַשׁוֹמֵר הַפְּנִימִי, בָּא לְצֵאת מִן הַחִיצוֹן הַרְגִישׁ בּוֹ הַשׁוֹמֵר שֶׁבַחוּץ וְתַפְסוּ, אָמַר לוֹ בְּשִׁבְפָּנִים שְׁחַקָּתָ אֲבָל בִּי אִין אֶת יְכוּלָה לְשַׁחֵק. כִּדְ אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנוֹאֵף, בְּבַעַל הָאִשָּׁה שְׁחַקָּתָ, שְׁלֵא הַרְגִישׁ בְּדָ, אֲבָל אֲנִי יוֹשֵׁב וּמְשַׁחֵק עַל הַרְשָׁעִים, כְּמָה דְתִימָא [\(תהלים ב, ד\)](#): יוֹשֵׁב בְּשִׁמְיִם יִשְׁחַק ה' יִלְעַג לָמוֹ, לְפִי שְׂאֵנִי רוּאָה אֶת הַכֹּל, כְּמָה דְתִימָא [\(זכריה ד, ו\)](#): עֵינַי ה' הִמָּה מְשׁוּטְטִים בְּכָל הָאֶרֶץ, וְאוֹמֵר [\(משלי טו, ג\)](#): בְּכָל מְקוֹם עֵינַי ה' צְפוֹת רְעִים וְטוֹבִים, וְאֲנִי אֱהִיָּה עַד מְמַהֵר לְפָרְסָמָךְ בְּעוֹלָם, כְּמָה דְתִימָא [\(מלאכי ג, ה\)](#): וְהֵיִתֵּי עַד מְמַהֵר בְּמִכְשָׁפִים וּבְמִנְאָפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשַׁקֵּר וּבְעֶשְׂקֵי שְׁכָר שְׁכִיר אֲלַמְנָה וְיִתּוֹם וּמִטִּי גֵר וְלֹא יִרְאוּנִי אָמַר ה' צְבָאוֹת, אֵף כָּאֵן הוּא אוֹמֵר: וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה', קָרִי בֵיה לֹא אֶרְאֶנּוּ

לבריות ואפרסם מעשיו, כיצד הוא מפרסם מעשיו, שהקדוש ברוך הוא נותן בלב בעל הסוטה לקנאת את אשתו, והוא משקה אותה והמים בודקין את הסוטה והנואף, הוי: לא אראנו נאם ה', אותה שעה מתפרסם הנואף והכל יודעין שהוא שכב עמה, אף כאן הוא אומר: ומעלה בו מעל, אמר הקדוש ברוך הוא לסוטה, בבעלך את מועלת ומשקרת, בי אין את יכולה לשקר, שאני אפרסם את מעשיך, מעביר עליו רוח קנאה והיא שותה ושניהם נדונים, הוי: ומעלה בו מעל. אמרו מעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו והיתה האחת נשואה בעיר אחרת, בקש בעלה של אחת מהן לקנאת לה ולהשקותה מים המרים בירושלים, הלכה לאותה העיר שהיתה אחותה נשואה שם, אמרה לה אחותה מה ראית לבוא בכאן, אמרה לה בעלי רוצה להשקות אותי מים המרים, ואני טמאה. אמרה לה אחותה אני הולכת תחתיך ושותה, אמרה לה לכי ועשי כן. מה עשתה לבשה בגדי אחותה והלכה ושתתה מים המרים ונמצאה טהורה, חזרה לביתה יצאה אחותה שזנתה לקראתה, חבקו ונשקו זו לזו, כיון שנשקו זו לזו, הריחה במים המרים מייד מתה, לקים מה שנאמר (קהלת ח, ט): אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח ואין שלטון ביום המות ואין משלחת במלחמה ולא ימלט רשע את בעליו, הוי: לא אראנו וגו', לכך נאמר: ומעלה בו מעל.

2 דבר אחר, ומעלה בו מעל, מעילה כפולה, שמעלה בו בנפשות ובממון, שהביאה לו נפשות אחרות לקחת לו ממנו.

דבר אחר, ומעלה בו מעל, שמעל בו בזכרים ובנקבות, ומעלה בו מעל, בעולם הזה ולעולם הבא, פרשה הימנו בשני עולמות. (במדבר ה, ג): ושכב איש, על ידי איש הוא מקנא אותה ואינו מקנא אותה על ידי בהמה, (במדבר ה, ג): אתה, זו שהתרו בה, (במדבר ה, ג): שכבת זרע, פרט לכשקנא לה דרך אברים, שלא תאמר בקפידת הבעל תלה הכתוב ובעל הא קפיד, לכך נאמר: שכבת זרע, (במדבר ה, ג): ונעלם מעיני אישה, ולא שיהא בעל רואה ומעמעם, הא אם ידע בה בעלה אין רשאי להערים עליה ולהשקותה. (במדבר ה, ג): ונסתרה והיא נטמאה, כיון שנסתרה התורה קראה אותה טמאה.

דבר אחר, ונסתרה והיא נטמאה, כמה שעור סתירה כדי טמאה, כמה היא טמאה כדי ביאה, כמה היא ביאה כדי העראה, כמה העראה רבי אליעזר אומר כדי חזרת דקל ברוח, רבי יהושע אומר כדי מזיגת הכוס, בן עזאי אומר כדי לשתותו, רבי עקיבא אומר כדי גלגול ביצה, רבי יהודה בן בתירא אומר כדי לגמות שלש ביצים מגלגלות זו אחר זו, רבי אלעזר בן פינחס אומר כדי שיקשר גרדי את הנימא, פנימון אומר כדי שתושיט ידה ותטל כפר מן הסל, אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר (משלי ו, כו): כי בעד אשה זונה עד כפר לחם ואשת איש נפש יקרה תצוד, אומר רבי יוסי כל אלו שעורים לאחר התרת סינר, אומר רבי יוחנן כל אחד ואחד בעצמו שער, וכן עזאי נשא אשה מימיו, אית דבעי מימר נתחמם, ואית דבעי

מימר בעל ופרש, ואית דבעי מימר (תהלים כה, יד): סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. מנין להעראה שהיא אוסרת באשת איש, אמר רבי יונה שפן כתיב (ויקרא יח, כט): כי כל אשר יעשה מכל התועבת האלה, הקשו כל העריות לנדה, מה נדה בהעראה, דכתיב (ויקרא כ, יח): את מקרה הערה, אף כל העריות בהעראה. (במדבר ה, ג): ועד אין בה, שהוא פשר להעיד, ומנין אף עד שאין פשר להעיד אם אמר נטמאת אינה שותה, תלמוד לומר עד ועד, (במדבר ה, ג): והוא לא נתפשה, אסורה הא אם נתפשה מתרת. ויש לה תפושא בישראל והיא אסורה, ואיזו זו כל שתחלתה ברצון וסופה באנס, ויש לה שאינה תפושא בישראל והיא מתרת, ואיזו זו שתחלתה באנס וסופה ברצון, כהדא אתתא אתת גבי רבי אמרה ליה נאנסתי, אמר לה ולא ערב לה, אמרה ליה ואם יטבל אדם אצבעו בדבש ויתננה לתוך פיך ביום הכפורים שפא אינו רע לה ובסוף אינו ערב לה, וקבלה.

דבר אחר, ועד אין בה, אף על פי שאין לה עכשו יש לה לאחר זמן, פיוצא בדבר אתה אומר (בראשית יא, ל): ותהי שרי עקרה אין לה ולד, אף על פי שאין לה עכשו יש לה לאחר זמן, שנאמר (בראשית כא, א): וה' פקד את שרה כאשר אמר ויעש ה' לשרה כאשר דבר. פיוצא בדבר אתה אומר (אסתר ב, ט): לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד, אף על פי שלא הגידה עכשו הגידה לאחר זמן, ואף כאן ועד אין בה, אף על פי שאין לה עכשו יש לה לאחר זמן, שנאמר (מלאכי ג, ה): וקרבותי אליכם למשפט והייתי עד ממהר וגוי.

יא ועבר עליו רוח קנאה וגוי' (במדבר ה, יד), הדא הוא דכתיב (משלי ו, טז): שש הנה שנא ה' ושבע תועבת נפשו, רבי יוסי הגלילי אומר אלו שבעה דברים בסוטה הם אמורים, (משלי ו, יז): עינים רמות, שהסוטה תולה עיניה לאיש אחר, וכן הוא אומר (ישעיה ג, טז): יען כי גבהו בנות ציון וגוי', (משלי ו, יז): לשון שקר, שהיא נואפת ואומרת ממה אני מעברת ומשקרת לו. (משלי ו, יז): וידיים שפכות דם נקי, שהנואף נכנס על מנת שאם נתפס יהרג או יהרג. (משלי ו, יח): לב חרש מחשבות און, שהנואף והנואפת אין מחשבותם בכל שעה אלא עון, אימתי הם חוטאים, ואומרים זה לזה באיזה מקום באיזה שעה. (משלי ו, יח): רגלים ממהרות לרוץ לרעה, בודאי שממהרין לעשות את החטא. (משלי ו, יט): לפיח פזבים עד שקר, שאם יתפסו הם מכזבים ומשקרים ונשבעים משיחים היינו זה לזה לדברים אחרים. (משלי ו, יט): ומשלח מדנים בין אחים, שכל ישראל אחים זה עם זה, שנאמר (תהלים קכב, ח): למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך. והנואף אשת חברו הבעל שומע ושונא, ואף הנואף אינו יכול לראותו, הוי: ומשלח מדנים בין אחים, אף כאן הוא אומר: ועבר עליו רוח קנאה, אין קנאה אלא לשון פעס, כמה דתימא (דברים לב, כא): הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם, ואומר (משלי ו, לד): כי קנאה חמת גבר וגוי'.

יב ועבר עליו רוח קנאה, הדא הוא דכתיב (קהלת ז, כו): ומוצא אני מר ממנות וגוי', כיצד היא מרה ממנות, שהיא נותנת לו יסורין בעולם הזה,

לְמָה שֶׁהוּא טוֹעָה אַחֲרֶיהָ וּלְבַסּוֹף מוֹרִידָה אוֹתוֹ לַגִּיהֶזֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ב, יח) : כִּי שָׁחָה אֶל מוֹת בֵּיתָהּ, (משלי ה, ה) : שְׂאוֹל צַעֲדֶיהָ יִתְמַכּוּ. שֶׁאֵלוּ תִלְמִידָיו לָרַב הוֹנָא אָבִיו שֶׁל רַבִּי אַחָא, לְמַדְתָּנוּ רַבְּנֵי הַנוֹאֲף וְהַנוֹאֲפָת עוֹבְרִין עַל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, עַל הַתְּשָׁעָה אָנוּ מְפִירִים וְעַל הַשְּׁבַת אֵין אָנוּ מְפִירִים. כִּיצַד, עַל אֲנָכִי, שֶׁכָּל הַנוֹאֲף בְּאִשְׁתּוֹ חָבְרוּ כּוֹפֵר בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ה, ח י) : אִישׁ אֵל אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ יִצְהָלוּ הָעַל אֱלֹהִים לֹא אֶפְקֹד נְאֻם ה' וְאִם בְּגוֹי אֲשֶׁר כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי עָלָיו בְּשָׂרוֹתֶיהָ וְשַׁחַתוּ וְכָלָה אֵל תַּעֲשׂוּ הַסִּירוּ נְטִישׁוֹתֶיהָ כִּי לֹא לֵה' הַמָּה. עַל לֹא יִהְיֶה לָךְ, דְּכַתִּיב בּוֹ (שמות כ, ה) (דברים ה, ח) : כִּי אֲנָכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵל קִנְיָא, וְשִׁתִּי פְעָמִים אָמְרוּ בַסּוֹטָה : וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְיָאָה וְגו', לְמָה שִׁתִּי פְעָמִים, שֶׁהִיא מְקַנְיָא לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְבַעֲלָהּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר ה, טו) : כִּי מִנְחַת קִנְיָאָת הוּא, שֶׁהֵן שִׁתִּי קִנְיָאוֹת עַל לֹא תִשָּׂא, שֶׁהוּא מְנַאֵף וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא עָשָׂה, וְעַל כִּבּוֹד אֶת אָבִיךָ, שֶׁהַנוֹאֲף עִם הַסּוֹטָה מִתְעַבְּרָת מִמֶּנּוּ וְאוֹמְרָת לְבַעֲלָהּ מִמָּדָּ אֲנִי מְעַבְּרָת, וְהַעֲבֵר גְּדֹל וּמְכַבֵּד לְפָנָי בַּעֲלָהּ, סָבוּר שֶׁהוּא אָבִיו וְאִינוּ אָבִיו, וְעוֹבֵר בְּשׂוֹק וּמְקַלֵּל אֶת הַנוֹאֲף, סָבוּר שֶׁאִינוּ אָבִיו וְהוּא אָבִיו. עַל לֹא תִרְצַח, שֶׁהַנוֹאֲף נִכְנָס עַל מִנְתּוֹ אוֹ יִהְרַג אוֹ יִהְרַג. עַל לֹא תִנְאֹף, דְּבָר שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ שֶׁהוּא נוֹאֵף. עַל לֹא תִגְנֹב, שֶׁהוּא גּוֹנֵב מִקוֹר חָבְרוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (משלי ט, יז) : מִיָּם גְּנוּבִים יִמְתְּקוּ. עַל לֹא תַעֲנֶה, שֶׁמַּעֲיֵדָה יַעֲדוֹת שֶׁקָּרַו וְאוֹמְרָת מִמָּדָּ אֲנִי מְעַבְּרָת. עַל לֹא תַחְמוֹד, שֶׁהַנוֹאֲף אִשְׁתּוֹ חוֹמֵד כָּל אֲשֶׁר לְבַעֲלָהּ, כִּיצַד כְּשֶׁבַעֲלָהּ נִפְטָר מִן הָעוֹלָם סָבוּר שֶׁאוֹתוֹ הֵבִן הוּא שְׁלוֹ, עוֹמֵד הַבַּעַל וְכוֹתֵב לוֹ דִּיתִיקִי מִכָּל נִכְסָיו וּמוֹרִישׁ כָּל מָה שֵׁיֵשׁ לוֹ, וְאִינוּ יוֹדֵעַ שֶׁאִינוּ בְּנוֹ, נִמְצָא שֶׁהַנוֹאֲף חוֹמֵד כָּל מָה שֵׁיֵשׁ לְחָבְרוֹ וְחוֹמֵד אִשְׁתּוֹ. אָמְרוּ לוֹ לָרַב הוֹנָא הָרִי אֲמַרְנוּ תִשָּׁעָה, אָמַר לָנוּ כִּיצַד עוֹבֵר עַל זְכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבַת, אָמַר לָהֶם אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, פְּעָמִים כִּהֵן יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל נוֹאֵף בָּא עָלָיָה וְהִיא יוֹלֶדֶת בֵּן, סָבוּרִים בּוֹ שֶׁהוּא בְּנוֹ שֶׁל כִּהֵן, וְעוֹמֵד אוֹתוֹ בֵּן וּמִשְׁמֵשׁ בְּבֵית הַמְּקַדָּשׁ וּמַעֲלָה עוֹלוֹת בַּשְּׁבַת, וְנִמְצָא מְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבַת. הָרִי שֶׁעָבְרוּ הַנוֹאֲף וְהַנוֹאֲפָת עַל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וְעָלָיָה אָמַר שְׁלֵמָה (קהלת ז, כו) : וּמוֹצָא אֲנִי מֵרַמְּתוֹת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצוּדִים וְחֲרָמִים לְבָהּ אֲסוּרִים יְדִיָּה טוֹב לְפָנָי הָאֱלֹהִים יִמְלֹט מִמֶּנָּה וְחוֹטָא יִלְכָד בָּהּ, אוֹי לָהּ לְעַבְרָה שֶׁעוֹבְרִין בָּהּ עַל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת. אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצוּדִים, צָדָה בְּעוֹלָם הִזָּה וְצָדָה בְּעוֹלָם הַבָּא. וְחֲרָמִים, הַחֲרָם הִזָּה צָד בְּמִים וְאִינוּ צָד בַּיָּבֵשׁ, אֲבָל הָאִשָּׁה צָדָה בְּמִים וְצָדָה בַּיָּבֵשׁ. לְבָהּ, שֶׁהִיא תּוֹבַעַת בְּלְבָהּ. אֲסוּרִים יְדִיָּה, אֲלֵמָלָא שֶׁאֲסוּרִים יְדִיָּה שֶׁאִינָה תּוֹבַעַת בְּפָה לֹא הִיָּתָה מִנְחַת לְאָדָם שֶׁלֹּא תִהְיֶה תּוֹבַעַתוֹ. טוֹב לְפָנָי הָאֱלֹהִים יִמְלֹט מִמֶּנָּה, (גמרא גיטין ז-א) : תִּנִּי בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר כֶּשֶׁם שֵׁיֵשׁ דַּעוֹת בְּמֵאֲכָל וּמִשְׁתָּהּ, כִּדּוּ יֵשׁ דַּעוֹת בְּאֲנָשִׁים, יֵשׁ אָדָם שֶׁיּוֹרֵד זָבוּב בְּכוֹסוֹ וְזוֹרְקוֹ וְשׁוֹתֵהוּ, זֶה בִּשְׂאֵר כָּל אָדָם שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת אִשְׁתּוֹ מִדְּבָרָת עִם שְׂכִנְיָה וְעִם קְרוֹבִיָּה וּמְנִיחָה. יֵשׁ לָךְ אָדָם זָבוּב פּוֹרֵחַ עַל גֵּב כּוֹסוֹ, וְהוּא נוֹטְלוֹ וְשׁוֹפְכוֹ וְלֹא טוֹעֵמוֹ, זֶה חֶלֶק רַע בְּאֲנָשִׁים שֶׁנִּתְּנוּ אֶת עֵינָיו בָּהּ לְגַרְשָׁהּ. יֵשׁ לָךְ אָדָם זָבוּב שֶׁכֵּן עַל גֵּב כּוֹסוֹ, וְהוּא נוֹטְלוֹ וּמְנִיחוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא, זֶה יְהוּדָה בֶּן פִּפּוֹס שֶׁנֶּעַל אֶת הַדֶּלֶת בְּפָנָי אִשְׁתּוֹ. אָמְרִין לִיָּה נְהִיגִין הוֹוִן אֲבָהֶתָךְ עֲבָדִין כֵּן. יֵשׁ לָךְ אָדָם זָבוּב מִתּוֹ נוֹפֵל לְתוֹךְ כּוֹסוֹ וְהוּא נוֹטְלוֹ וּמוֹצְצוֹ וְשׁוֹתֵהוּ, זֶה הָרִשָּׁע, שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת אִשְׁתּוֹ לְבָהּ גַּם בַּעֲבָדֶיהָ, יוֹצֵאָה לְשׂוֹק וְרֹאֵשָׁה פְּרוּעָה,

וּפְרוּמָה מְשַׁנֵּי צְדָדֶיהָ וְרוֹחֶצֶת בְּמָקוֹם שְׁבָנֵי אָדָם רוֹחֶצִין, זֹו מִצּוּהָ מִן הַתּוֹרָה לְגַרְשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כד, א\)](#): כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֶת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ, מֵהוּ [\(דברים כד, ב\)](#): וְהִלְכָה וְהִיָּתָה לְאִישׁ אַחֵר, הַכְּתוּב קָרָאוּ אַחֵר, שָׁאִין זֶה בֶּן זֹוגוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן, שֶׁהִלְכָה הוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם עֲרוּהָ וְהִלְכָה נִכְשֵׁל בָּהּ, אִם זָכָה הוּא לְשָׁמַיִם הֲרִי הוּא מְגַרְשָׁה, וְאִם לֹאוֹ סוּף שֶׁהִיא קוֹבְרָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כד, ג\)](#): אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר לְקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, רֵאשׁוֹן הָיָה זֶה לְמִיתָהּ שֶׁהָאִשָּׁה הַזֹּאת הִכְנִיס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, עַל הָרֵאשׁוֹן שֶׁגַּרְשָׁה אָמַר שְׁלֵמָה: טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמְלֹט מִמָּנָה. וְעַל הַשְּׁנֵי שֶׁהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ אָמַר הַכְּתוּב: וְחוּטָא יִלְכָּד בָּהּ.

דָּבָר אַחֵר, טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמְלֹט מִמָּנָה, זֶה שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעַבֵּיר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וּמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ בְּזָמַן שֶׁרוּאָה שֶׁהִיא פְּרוּצָה. וְחוּטָא יִלְכָּד בָּהּ, זֶה שֶׁהוּא רוּאָה אֶת אִשְׁתּוֹ קוֹלְנִית וְרִגְלָה רָמָה וּפְרוּצָה בְּשָׁחַק וְאִינוּ מְקַנָּא בָּהּ, לְפִי שֶׁדָּרְכָן שֶׁל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא קוֹלְנִיּוֹת, וְלֹא רִגְל רָמָה, וְלֹא פְּרוּצוֹת בְּשָׁחַק, לְכָךְ נֶאֱמַר: וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה, תָּנָא דְבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, אִין אָדָם מְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ אֲלָא אִם כֵּן נִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ טְהָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה. וְתִלְיָא בְּפִלּוּגְתָא, דְּתַנִּי: וְקַנָּא אֶת אִשְׁתּוֹ רְשׁוּת, דְּבֵרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוּבָה, הָא לְמַדְנֵי שֶׁהוּא רוּחַ טְהָרָה, שֶׁאִם אִתָּה אוֹמֵר רוּחַ טְמָאָה, וְכִי רְשׁוּת יֵשׁ לוֹ לְאָדָם אוֹ חוּבָה לְהַכְנִיס רוּחַ טְמָאָה בְּעַצְמוֹ. תַּנִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר כְּלַפִּי שֶׁאֲמָרָה תּוֹרָה [\(ויקרא יט, יז\)](#): לֹא תִשָּׂנֵא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ, יָכוֹל זֹו, תִּלְמוּד לומר: וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וגו'. וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה, כִּי צַד עוֹבְרָת עָלָיו, כִּמְה דְתִימָא [\(קהלת ג, ב\)](#): כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיד אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יִגִּיד דְּבָר, הִיָּה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה בְּסֵתֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַרִּיז עָלָיו בְּגִלוּי, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה, וְאִין עֲבָרָה אֲלָא לְשׁוֹן הַכְּרָזָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות לו, ה\)](#): וַיִּצוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה וגו'. וְקַנָּא אֶת אִשְׁתּוֹ, אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אִין קְנוֹי אֲלָא לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(יואל ב, יח\)](#): וַיִּקְנָא ה' לְאַרְצוֹ וַיַּחְמַל עַל עַמּוֹ. [\(במדבר ה, יד\)](#): וְהוּא נְטֻמָּאָה אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקַנָּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נְטֻמָּאָה, תַּנִּי רַבִּי אוֹמֵר שְׁלֹשׁ טְמָאוֹת נֶאֱמָרוּ בְּפִרְשָׁה, אַחַת לְבוֹעַל, וְאַחַת לְבַעַל, וְאַחַת לְתַרוּמָה. וְכִי מִצְּאֵנוּ אִשָּׁה שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְבֵיתָהּ וּמִתְרַת לְאֹכַל בְּתַרוּמָה, אָמַר רַבִּי אֲבִין אֲכֹן אֲתֵאֲמַרְתָּ, אַחַת לְבַעַל, וְאַחַת לְבוֹעַל, וְאַחַת לְיָבָם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּן רַבִּי בּוֹן מִתְנִיתָא [\(גמרא סוטה ב-א\)](#): אָמָרָה כֵּן, וְאִם מִת חוֹלְצָת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת.

יג וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֶּהֵן [\(במדבר ה, טו\)](#), מֵה כְּתִיב לְמַעַלָּה מִן פְּרִשְׁת סוּטָה, [\(במדבר ה, ט\)](#): וְאִישׁ אֶת קְדָשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה וגו', וְכִי יִשְׂרָאֵל אוֹכַל קְדָשִׁים, אֲלָא אִם בְּאֵת אֲצֵל כֶּהֵן בְּנִדְרִים וּבְנִדְבוֹת וּבְבִכּוּרִים, אֲנִי מַעֲמִיד הֵימָךְ כֶּהֱנִים אוֹכְלִים קְדָשִׁים, וְאִם לְגִלְגֵּת בְּמִצּוֹת וְלֹא הִבֵּאתָ קְדָשִׁים, סוּפוֹ וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֶּהֵן וגו', תִּרְעָא דְלֹא פְּתִיחַ לְמִצּוֹתָא

פְּתִיחַ לְאִסְיָא. (במדבר ה, טו) : וְהִבִּיא אֶת קַרְבְּנָהּ עָלֶיהָ, הֲרִי זֶה מִבִּיא קַרְבֵּן מִשְׁלוֹ (במדבר ה, טו) : עֲשִׂירֵת הָאֵיפָה, לְפִי שְׁעֵבֶרָה עַל עֲשִׂירֵת הַדְּבָרוֹת. (במדבר ה, טו) : קִמַּח שְׁעוּרִים, הַנוֹאֵף הָאֶכִּילְתּוּ מֵעֲדָנֵי עוֹלָם, לְפִיכֹךְ קַרְבְּנָהּ מֵאֲכֹל בְּהֶמָּה. (במדבר ה, טו) : לֹא יִצַק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה, תִּנִּי אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּדִין הוּא שְׂתֵּהָא מִנְחַת חוּטָא טְעוּנָה שְׁמֹן וּלְבוּנָה, כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא חוּטָא נִשְׁכָּר, וּמִפְּנֵי מָה אֵינָה טְעוּנָה, שְׁלֵא יְהֵא קַרְבְּנֵנוּ מִחֻדְר.

דָּבָר אַחֵר, לֹא יִצַק עָלָיו שְׁמֹן, לָמָּה, שֶׁהַשְּׁמֹן אוֹרָה לְעוֹלָם, שֶׁהַכֶּתוּב קָרָא וְיָצָה, וְהִיא אֶהְבֶּה אֶת הָאֵפֶלָה, לֹא יְהִי אוֹרָה בְּמִנְחָתָה. וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה, שֶׁהַלְבוּנָה זְכוּרֹן לְאִמָּהוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ד, ה) : אֵלֶךְ לִי אֶל הַר הַמּוֹר, אֱלוֹ אֲבוֹת הָעוֹלָם, (שיר השירים ד, ה) : וְאֶל גִּבְעַת הַלְבוּנָה, אֱלוֹ הָאִמָּהוֹת, וְזוֹ פֶּרֶשֶׁה מִדְּרָפִיקָהּ, לֹא יְהֵא זְכוּרֹן בְּקַרְבְּנָהּ, שֶׁהַלְבוּנָה קְרוּיָה זְכוּרֹן. (במדבר ה, טו) : כִּי מִנְחַת קִנְיָאֵת הוּא, שְׁתֵּי קִנְיָאוֹת הֵיא, כְּשֵׁם שֶׁקִּנְיָאָה לְבַעַל כְּדֹ קִנְיָאָה לְבוּעַל, כְּשֵׁם שֶׁקִּנְיָאָה לְמִטָּה כְּדֹ קִנְיָאָה לְמַעְלָה. (במדבר ה, טו) : מִנְחַת זְכוּרֹן, זֹו לְטוּבָה, אִם נִמְצְאָת טְהוּרָה. (במדבר ה, טו) : מִזְכָּרֵת עוֹן, זֶה לְרָעָה, אִם נִמְצְאָת טְמֵאָה. (במדבר ה, טו) : וְהִקְרִיב אֶתָּה הַכֹּהֵן, אֵינָה בָּאָה בְּתוֹךְ הַרְגֵל. (במדבר ה, טו) : וְהִעֲמִידָהּ, שְׁלֵא יַעֲמִיד עִמָּה לֹא עֲבָדִיהָ וְלֹא שְׂפָחוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁלְבָה סְמוּךְ עָלֶיהֶם. (במדבר ה, טו) : לִפְנֵי ה', בְּשַׁעַר נִקְנוֹר. מִכָּאן אָמְרוּ (גמרא תמיד לג-ב) : רֹאשׁ הַמַּעֲמֵד הִיָּה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִים בְּשַׁעַר נִקְנוֹר.

יד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קְדוֹשִׁים (במדבר ה, יז), אֵין מִיָּם קְדוֹשִׁים אֶלָּא שְׁנֵת־קִדְשׁוֹ בְּכָלִי, וְאֵלוֹ הֵן מִי כִּיּוֹר. וְלָמָּה הָיוּ הַמַּיִם מִן הַכִּיּוֹר, לְפִי שֶׁהַכִּיּוֹר לֹא נַעֲשֶׂה אֶלָּא מִן מְרֵאוֹת הַנְּשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לח, ה) : וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְגוֹ', אוֹתָן נְשִׁים שֶׁאָמְרוּ הָאֱלֹהִים מַעֲיֵד עָלֵינוּ שֶׁנִּצְאָנוּ טְהוּרוֹת מִמִּצְרַיִם, כְּשֶׁבָּא מֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת כִּיּוֹר, אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים בְּאוֹתָן הַמְרֵאוֹת עָשִׂה אוֹתוֹ, שְׁלֵא נַעֲשׂוּ לָשֵׁם זְנוּת, וְהִימָנוּ תַּהֲיִנָּה בְּנוֹתֵיהֶן נִבְדָּקוֹת אִם טְהוּרוֹת הֵם כְּאִמּוֹתֵיהֶן.

דָּבָר אַחֵר, אָמַר הָאֱלֹהִים, וְהֵלֵא לֹא נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֶלָּא בְּזָכוֹת הַמִּצְוָה הַזֹּאת, עַל שֶׁשְּׁמְרוּ עֲצֻמֹן מִן הַזְנוּת, וְכֹן אֶת מוֹצֵא כָּל נְסִים שֶׁעָשָׂה הָאֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם לֹא עָשָׂה אֶלָּא עַל שֶׁשְּׁמְרוּ עֲצֻמֹן מִן הָעֲרוּהָ, שֶׁהִיָּה הַמִּצְרִי מְשַׁלְשֵׁל דָּלִיו וְהִיָּהוּדִי מְשַׁלְשֵׁל דָּלִיו, זֶה מִמְלֵא דָם, וְזֶה מִמְלֵא מַיִם, שֶׁנִּיָּהֶם שׁוֹתִים מִן הַחֲבִית, זֶה שׁוֹתֵה דָם, וְזֶה שׁוֹתֵה מַיִם. צְפָרְדַּע רוֹאָה לִיָּהוּדִי וְהִיא בּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ, וְרוֹאָה לְמִצְרִי וְקוֹפֶצֶת עָלָיו. בְּהִמְתֵּן רוֹעוֹת כְּאֶחָד, וְהִיָּה הַבְּרַד מִנִּיחַ לָזוֹ וְהוֹרֵג לָזוֹ. רֹאֵה פְּלֵאִים שֶׁהִיָּה שָׁם, וְכֹן כָּל עֲשֵׂר מִכּוֹת. בָּאוּ לָיִם וַעֲשֶׂה לָהֶם יוֹתֵר מִמִּצְרַיִם, בְּמִצְרַיִם כְּתִיב (שמות ט, ג) : הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה, וּבִיָּם כְּתִיב : הִיָּד הַגְּדוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יד, לא) : וַיִּרֵא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק וְכִי יֵשׁ יָד גְּדוֹלָה וַיֵּשׁ יָד קְטַנָּה, אֶלָּא גְּדוֹלָה [ממש] מִמָּה שֶׁעָשָׂה בְּמִצְרַיִם עָשָׂה בֵּינָם, הַקֶּפֶה שְׁלִישׁוֹ שֶׁל יָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו, ה) : קָפְאוּ תַּהֲמַת בְּלֶב יָם, וְהֵלֵב שְׁלִישׁוֹ שֶׁל אָדָם, וְהֵלְכוּ בְּתוֹכוֹ בַּיַּבְשָׁה, מִה כְּתִיב שָׁם

(שמות טו, יד) : שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן, הָיוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין תִּגְר וְאוֹמְרִים מִשׁוֹא פְּנִים יֵשׁ כָּאן, אָנוּ עֲרָלִים וְהֵם עֲרָלִים, לָהֶם (שמות יד, ט) : וַיֹּשַׁע ה' בְּיוֹם הַהוּא וּגּוֹ', וְלָנוּ (תהלים קלו, טו) : וְנִעַר פְּרַעַה וְחִילוּ בַּיָּם סוֹף, בְּאֵי זֶה זְכוּת הוּא עוֹשֶׂה לָּהֶם כָּל הַנְּסִים הַלְלוּ. אָמַר לָהֶן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שיר השירים ו, ח) : שְׁשִׁים הֵמָּה מַלְכוֹת וּשְׁמָנִים פִּילִגְשִׁים, הָרִי מֵאָה וְאַרְבַּעִים, וְלֹא מְצִינוּ אֶלָּא שְׁבַעִים, שְׁלֹשִׁים בְּנֵי חָם, וְאַרְבַּעַה עָשָׂר בְּנֵי יֶפֶת, עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ בְּנֵי שָׁם, שְׁנַאֲמַר (דברים לב, ח) : יֵצֵב גְּבֻלַת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכַמָּה הֵם (בראשית מו, כז) : כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרִימָה שְׁבַעִים, וְהָאֲמוֹת שְׁבַעִים, וְאֵת אוֹמַר מֵאָה וְאַרְבַּעִים. אֶלָּא שְׁשִׁים מִשְׁפָּחוֹת יֵשׁ בְּאֶרֶץ שְׁמִכִּירִין אֶת אֲבִיהֶם וְאֵינָן מִכִּירִין אֶת אֲמוֹתֵיהֶן, וְנִקְרְאוּ מַלְכוֹת, וּשְׁמוֹנִים מִשְׁפָּחוֹת יֵשׁ בְּאֶרֶץ מִכִּירִין אֶת אֲמוֹתֵיהֶם וְאֵינָן מִכִּירִין אֶת אֲבִיהֶן, וְנִקְרְאוּ פִילִגְשִׁים, שֶׁהַפִּילִגְשִׁים חֲשׂוֹדוֹת, וְשָׂאָר אֵינָם מִכִּירִין לֹא אֲבִיהֶם וְלֹא אִמָּם אֶלָּא מְעוֹלָמִים, וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר (שיר השירים ו, ח) : וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר, וַיִּשְׂרָאֵל, (שיר השירים ו, ט) : אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי, גָּדְלוּ בְּמִצְרַיִם (יחזקאל כג, כ) : אֲשֶׁר בָּשָׂר חֲמוּרִים וּגּוֹ', וְהֵן (שיר השירים ד, יב) : גֵּן נְעוּל אַחַתִּי וּגּוֹ'. אַחַת הִיא שְׁקִלְקֵלָה שֶׁם וּפְרִסְמָה הַכְּתוּב, שְׁנַאֲמַר (ויקרא כד, י) : וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי, הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהָרַג מִשָּׁה, שֶׁלֹּא יִתְפָּרֵס הַדָּבָר בֵּין הַמִּצְרִיִּים, שְׁנַאֲמַר (שמות ב, יב) : וַיֵּד אֶת הַמִּצְרִי וּגּוֹ', אֲבָל יִשְׂרָאֵל (תהלים צו, ז) : הִבּוּ לְה' מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים, כִּינּוּן שֶׁרְאוּהוּ כֵּן, (שיר השירים ו, ט) : רְאוּהָ בְנוֹת וַיִּאֲשְׁרוּהָ וּגּוֹ', בָּאוּ לִילֵךְ (שמות יג, כא כב) : וְה' הִלֵּךְ לִפְנֵיהֶם וּגּוֹ' לֹא יָמִישׁ וּגּוֹ', וְהַמָּן יוֹרֵד וְהַבָּאָר עוֹלָה לְהָרִים לָהֶם. יוֹרֵד הַמָּן מִן הַשָּׁמַיִם, וְהַמַּיִם מִן הָאֶרֶץ, וּבָשָׂר מִן הַיָּם (במדבר יא, לא) : וַיִּגְזוּ שְׁלוֹמִים, מֵהַ שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה לְבָרִיָּה בְּעוֹלָם, הַרְגִישׁוּהָ הָאֲמוֹת וְאָמְרוּ (שיר השירים ו, ט) : מִי זֹאת הַנְּשֻׁקָפָה וּגּוֹ'. אָמְרוּ לָהֶם בְּנֵיו שֶׁל אֱלֹהִים הֵן, אָמְרוּ לָהֶן אֵינָן בְּנֵי מִצְרַיִם, לֹא כִשֶׁם שֶׁשְׁעַבְדוּ הַמִּצְרַיִם בְּזִכְרִים לֹא כִךָ שֶׁעַבְדוּ בְּנָשִׁים. מִיָּד קִפֵּץ הַדְּבִיר עַל מִשָּׁה אָמַר לוֹ מִנָּה אֵת בְּנֵי וַיִּדְעוּ שֶׁהַבְּנִים בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר (במדבר א, ב) (במדבר א, כ) (במדבר א, כב) : שָׂאוּ אֶת וּגּוֹ' בְּנֵי רְאוּבֵן וּגּוֹ' לְבִנֵי שְׁמַעוֹן וּגּוֹ' וְכֵן כָּלָם. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְסוֹטוֹת אֲמוֹתֵיכֶן גָּדְלוּ בֵּין הַטְּמָאִים וְלֹא נִחַשְׁדוּ, וְאִתֶּם גְּדַלְתֶּם בֵּין הַטְּהוֹרִים וְנִחַשְׁדַתֶּם, לְפִיכֶן יָבוֹא מַעֲשֶׂה יָדֵיהֶן שֶׁל אוֹתָן שֶׁגָּדְלוּ בֵּין הַטְּמָאִים וְהָיוּ טְהוֹרוֹת, וַיִּבְדְּקוּ וַיִּזְכִּיחוּ לְמִי שֶׁגָּדַל בֵּין טְהוֹרִים וְנִטְמָאוּ, לְכֶן הָיוּ הַמַּיִם מִן הַכַּיּוֹר.

טו בְּכָלִי חָרַשׁ (במדבר ה, יז), אָמַר רַבִּי מֵאִיר הִיא הַשְּׁקֵתָהּוּ יֵין מִשְׁבַּח בְּכוֹסוֹת מִשְׁבַּחִין, לְפִיכֶן כִּהֵן מִשְׁקָה אוֹתָהּ הַמַּיִם הַמְּרִים בְּמִקְדָּה שֶׁל חָרַשׁ. (במדבר ה, יז) : וּמִן הָעֶפֶר, מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תוֹרָה הַבֵּא עֶפֶר לְסוֹטָה, זְכָתָה יוֹצֵא מִמֶּנָּה בֶן כְּאֲבָרְהָם אֲבִינוּ, דְּכָתִיב בֵּיהּ (בראשית יח, כז) : וְאַנְכִי עֶפֶר וְאֶפֶר, לֹא זְכָתָה תִּחְזֹר לְעַפְרָה. רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ בְּשִׁכְרָה שֶׁאָמַר אֲבָרְהָם אֲבִינוּ וְאַנְכִי עֶפֶר וְאֶפֶר, זָכוּ בְּנֵיו לְשִׁתֵּי מִצְוֹת אֶפֶר פָּרָה וְעֶפֶר סוֹטָה, אֲבָל עֶפֶר כִּסּוּי לֹא מִנָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַכֶּשֶׂר מִצְוָה וְאֵין מִמֶּנּוּ הַנָּאָה. לְמָה הִזָּה בּוֹדְקָה בְּמַיִם וּבְעֶפֶר, לְפִי שֶׁהָאָדָם נִבְרָא מִן הָעֶפֶר וְהִיא נוֹצְרָה בְּמַיִם, לְכֶן הִיא נִבְדָּקֶת בְּמַיִם וּבְעֶפֶר אִם טְהוֹרָה כְּבָרִיתָהּ. וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה, יָכוֹל יִתְקִין בַּחוּץ וַיִּכְנִיס, תִּלְמוּד לומר : בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן, אִי בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן,

יכול יחפר בדקר, תלמוד לומר: אשר יהיה, הא כיצד, יש שם הבא, אין שם תן שם. [\(במדבר ה, יז\)](#): יקח הכהן ונתן אל המים, תני שלשה צריכין שיראו, עפר סוטה ואפר פרה ורק יבמה, משום רבי ישמעאל אמרו אף דם צפור של מצרע.

טז והעמיד הכהן את האשה [\(במדבר ה, יח\)](#), מקום שמעמידה בתחלה שם מעמידה בסוף. [\(במדבר ה, יח\)](#): לפני ה', והלא כתיב למעלה [\(במדבר ה, טז\)](#): והעמידה לפני ה', אלא שהוא מודיעה לפני מי היא עומדת. [\(במדבר ה, יח\)](#): לפני ה' ופרע את ראש האשה, לכהן שנקנס לבית הקברות ועבדו ממתין בחוץ שלא יטמא, לא דיו להיות כרבו. כך שלא יאמר הכהן אני פורע ראש האשה ורוחו גסה עליו, לכך נאמר: לפני ה' ופרע. ופרע למה, שדרך בנות ישראל להיות ראשיהן מכסות, ולכך הנה פורע ראשה ואומר לה, את פרשת מדרך בנות ישראל שדרכן להיות מכסות ראשיהן והלכת בדרכי העובדי כוכבים שהן מהלכות ראשיהן פרועות, הרי לך מה שרצית. [\(במדבר ה, יח\)](#): ונתן על כפיה את מנחת הזכרון, אבא חנן אומר משום רבי אליעזר, מפני ליגעה כדי שתחזר בה, והלוא דברים קל וחמר אם חס המקום על עוברי רצונו, על אחת כמה וכמה שיחוס על עושי רצונו. [\(במדבר ה, יח\)](#): מנחת קנאת הוא, יהיו כל מעשיה לשם קנאה. יכול אם לא היו כל מעשיה לשם קנאה לא תהא כשרה, תלמוד לומר: הוא. [\(במדבר ה, יח\)](#): ובגד הכהן יהיו מי המרים, מגיד הכתוב שאין המים נהפכין להיות מרים אלא בידי כהן.

דבר אחר, נקראו מרים על שם שמאריים את הגוף ומבערין את העון. [\(במדבר ה, יח\)](#): המאריים, אמר רבי תנחומא מים המאריים, כנגד רמ"ח אברים שיש בה, וכנגד רמ"ח אברים שיש בנואף.

יז והשביע אתה הכהן [\(במדבר ה, יט\)](#), אין משביעין שתי סוטות כאחת, ואין שורפין שתי פרות כאחת, ולא עורפין שתי עגלות כאחת, ולא הורגין שני אנשים כאחד, ולא מסגירין שתיים כאחד, ולא מחליטים שנים כאחד. [\(במדבר ה, יט\)](#): ואמר אל האשה, בלשונה, ואל הגנב ואל הגזלן, בלשונם. [\(במדבר ה, יט\)](#): אם לא שכב איש אתך, מלמד שפותח לה בזכות, אומר לה הרבה היין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה קדמוץ ונשטפו אל תגרמי לשם הגדול שנקבת בקדשה שימחה על המים. אומר לפניך דברי אגדה ומעשים שארעו בכתובים הראשונים, כגון [\(איוב טו, יח\)](#): אשר חכמים יגידו. ואומר לפניך דברים שאינן כדאי לשמען היא וכל משפחות בית אביה, כגון מעשה ראובן בביתה, ומעשה יהודה בתמר שהודו על מעשיהם ולא בושו, מה היה סופן, נחלו חיי העולם הבא. [\(במדבר ה, יט\)](#): ואם לא שטית טמאה תחת אישך, למה נאמר, לפי שמצינו שרבה הכתוב ארוסה ושומרת יבם לקנוי, יכול שיהיו שותות, תלמוד לומר: תחת אישך, את שהיא תחת אישה שותה, ואין אלו שותות. טמאה, להוציא דרך אברים. [\(במדבר ה, יט\)](#): הנקי ממי המרים המאריים האלה, אמר רבי ישמעאל בתחלה מודיעה כחן של מים המרים, אומר לה בתי אומר לך המים המרים האלה למה הם דומים, לסם יבש הנתון על גבי

בְּשֵׁר חַי וְאִין מְזִיקוֹ, כְּשֶׁהוּא מוּצָא מִכָּה מִתְחִיל לְחַלְחַל, אָף אֶת אִם טְהוֹרָה אֶת שְׁתֵּי וְלֹא תִמְנְעֵי שְׁתֵּיהֶּיּוֹן נִקְיָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: הִנְקִי מִמִּי וְגוֹ', (במדבר ה, כ): וְאֶת כִּי שְׁטִית, אִין לִי אֵלָא כְּדַרְכָּהּ, שְׁלֹא כְּדַרְכָּהּ מִנִּין, תִּלְמוּד לומר (במדבר ה, כ): וְכִי נִטְמָאת. (במדבר ה, כ): וְיִתֵּן אִישׁ בְּדָ אֶת שְׁכַבְתּוֹ, לְהֵבִיא אֶת הַסָּרִיס. (במדבר ה, כ): מִבְּלַעֲדֵי אִישׁ, לְהֵבִיא אֶת אֶשֶׁת הַסָּרִיס, עַל הַכֹּל הִיָּה מִתְנָה עִמָּה.

יח וְהַשְּׂבִיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה (במדבר ה, כא), אָמַר רַבִּי זִירָא בְּשֵׁם רַב שְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת הָאִמּוּרוֹת בְּסוּטָה לְמָה, אַחַת קִדָּם שְׁנִמְחָקָה מְגִלָּה וְאַחַת לְאַחַר שְׁנִמְחָקָה מְגִלָּה, לְפִי שְׂאִין מְקִדָּם וּמְאַחַר בְּתוֹרָה. וְרַבִּין אָמְרִין אַחַת שְׁבוּעָה שְׂיִישׁ עִמָּה אֵלֶּה וְאַחַת שְׁבוּעָה שְׂאִין עִמָּה אֵלֶּה, כִּי־צַד הִיא שְׁבוּעָה שְׂיִישׁ עִמָּה אֵלֶּה, בְּאוֹמַר לָהּ מִשְׂבִּיעֵנִי עַל־יָדְךָ שְׁלֹא נִטְמָאת, וְאִם נִטְמָאת יְבוֹאוּ בְּךָ. (במדבר ה, כא): וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה, פֶּרֶט לְחַרְשֶׁת. (במדבר ה, כא): יִתֵּן ה' אוֹתְךָ, אוֹי לָהֶם לְרָשָׁעִים שְׁעוֹשִׁים מִדַּת רַחֲמִים אַכְזָרִיוֹת, בְּכָל מְקוֹם שְׁנֵאמַר בְּיוֹ"ד ה"א מִדַּת רַחֲמִים, שְׁנֵאמַר (שמות לד, ו): ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן, וְכֹאֵן מִדַּת אַכְזָרִיוֹת, (במדבר ה, כא): לְאֵלֶּה וּלְשִׁבְעָה. יְכוּל עֲצָמָה שֶׁל אִשָּׁה לְאֵלֶּה וּלְשִׁבְעָה, אָמַר (במדבר ה, כא): בְּתוֹךְ עִמָּךְ, לומר שְׂיִהִיו הַכֹּל נִשְׁבָּעוֹת בְּךָ וְלוֹטוֹת זֹאת זֹאת וְאוֹמְרוֹת אִם עֲשִׂית חֲפָץ זֶה יְהִי סוּפִיךָ כְּסוּפָה שֶׁל פְּלוֹנִית. (במדבר ה, כא): בְּתַת ה' אֶת יָרְכָךְ נִפְלֶת וְאֶת בְּטִנְךָ צָבָה, תִּנְגִי (ספרי נשא יח): הָרִי הוּא אוֹמַר בְּסוּטָה בְּתַת ה' אֶת יָרְכָךְ נִפְלֶת וְאֶת בְּטִנְךָ צָבָה, מִמְּקוֹם שֶׁהִתְחַלָּה בְּעֵבְרָה מִשֵּׁם הִתְחַלָּה הַפְּרָעָנוּת, יָרַךְ הִתְחַלָּה בְּעֵבְרָה וְאַחַר כֶּן בְּטוֹן, לְפִיכֵךְ תִּתְקַלַּל הַיָּרֶךְ תְּחַלָּה וְאַחַר כֶּן הַבֶּטֶן, וְשָׂאֵר הַגּוּף לֹא פָּלַט שְׁנֵאמַר (במדבר ה, כא): וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה בְּקָרֵב עִמָּה. וְכֹן אֶת מוּצָא בְּאִנְשֵׁי דוֹר הַמִּבּוּל, אֲדָם הִתְחִיל בְּעֵבְרָה תְּחַלָּה, שְׁנֵאמַר (בראשית ו, ה): וַיִּרָא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ, לְקוֹ תְּחַלָּה, וְשָׂאֵר לֹא פָּלְטוּ, שְׁנֵאמַר (בראשית ז, כג): וַיִּמַח אֶת כָּל הַיְּקוּם וְגוֹ'. קִטְנֵי סְדוּם הִתְחִילוּ בְּעֵבְרָה תְּחַלָּה (בראשית יט, ט): וְאִנְשֵׁי סְדוּם נִסְבּוּ וְגוֹ', אָף הֵם לְקוֹ תְּחַלָּה וְשָׂאֵר לֹא פָּלְטוּ, שְׁנֵאמַר (בראשית יט, ט): וְאֶת הָאִנְשִׁים אֲשֶׁר פָּתַח הַבַּיִת הֵכּוּ בְּסַנּוּרִים. פָּרְעָה הִתְחִיל בְּעֵבְרָה תְּחַלָּה, שְׁנֵאמַר (שמות א, כב): וַיִּצוּ פָּרְעוֹה לְכָל עַמּוֹ (שמות א, טו): וַיֹּאמֶר אֵל עַמּוֹ, הִבֵּה, הוּא לָקָה תְּחַלָּה וְהַשָּׂאֵר לֹא פָּלְטוּ, שְׁנֵאמַר (שמות ז, כט): וּבִכָּה וּבְעִמָּךְ. מְרַגְלִים הֵם הִתְחִילוּ בְּעֵבְרָה תְּחַלָּה, שְׁנֵאמַר (במדבר יג, לב): וַיִּצְיֵאוּ דַבַּת הָאָרֶץ, אָף הֵם לְקוֹ תְּחַלָּה וְשָׂאֵר לֹא פָּלְטוּ, שְׁנֵאמַר (במדבר יד, לא): וַיִּמְתּוּ הָאִנְשִׁים מוּצְאֵי דַבַּת הָאָרֶץ, וְאוֹמַר (במדבר יג, לה): אֲנִי ה' דִּבְרַתִּי אִם לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה. שְׁכֵנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵם הִתְחִילוּ בְּעֵבְרָה תְּחַלָּה, שְׁנֵאמַר (ירמיה יב, יב): כֹּה אָמַר ה' עַל כָּל שְׁכֵנֵי, אָף הֵם לְקוֹ תְּחַלָּה, שְׁנֵאמַר (ירמיה יב, יד): [לכּוֹן] כֹּה אָמַר ה', הִנְנִי נֹתֵשׁ מֵעַל אֲדָמָתְךָ. נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הֵם הִתְחִילוּ בְּעֵבְרָה תְּחַלָּה, שְׁנֵאמַר (ירמיה כג, טו): כִּי מֵאֵת נְבִיאֵי יְרוּשָׁלַיִם יֵצְאָה חֲנֻפָּה לְכָל הָאָרֶץ, אָף הֵם לְקוֹ תְּחַלָּה וְשָׂאֵר לֹא פָּלְטוּ, שְׁנֵאמַר (ירמיה כט, כב): וְלִקַּח מֵהֶם קָלְלָה.

יט וּבָאוּ הַמִּים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָדְךָ (במדבר ה, כב), אִין לִי אֵלָא בְּמַעֲיָדְךָ, וּמִנִּין אָף בְּכָל אֶבֶר וְאֶבֶר וּבְכָל שַׁעְרָה וְשַׁעְרָה, תִּלְמוּד לומר: וּבָאוּ, (במדבר

ה, כז): וּבְאוּ, אִף בְּכָל אֶבֶר וְאֶבֶר וּבְכָל שַׁעֲרָה וְשַׁעֲרָה. (במדבר ה, כב): לַצְּבוֹת בָּטֹן וְלִנְפֹל יָרֹךְ, רִבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִנִּין כְּשֵׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִין אֶת הָאִשָּׁה כִּד בּוֹדְקִין אֶת הָאִישׁ הַנוֹאֵף, תִּלְמוּד לוֹמַר: לַצְּבוֹת בָּטֹן וְלִנְפֹל יָרֹךְ. (במדבר ה, כב): וְאִמְרָה הָאִשָּׁה, וְלֹא אֶלְמַת. (במדבר ה, כב): אָמֵן אָמֵן, אָמֵן עַל הַשְּׂבוּעָה, אָמֵן עַל הָאֱלֹהִים. אָמֵן מֵאִישׁ זֶה, אָמֵן מֵאִישׁ אַחֵר, אָמֵן לְשַׁעֲבֵר, אָמֵן לְעֵתִיד לְבוֹא, אָמֵן שְׁלֹא נִטְמְאֵתִי מִן הָאֲרוּסִין, אָמֵן שְׁלֹא נִטְמְאֵתִי מִן הַנְּשׂוּאִין.

ב וְכָתַב אֶת הָאֱלֹת הָאֱלֹהִים (במדבר ה, כג), וְלָמָּה מִים, מִמְּקוֹם שְׂפָאתַי. וְעַפְרָה, לְמִקְוֹם שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת. וְכָתַב, לְפָנַי מִי שֶׁהִיא עֲתִידָה לִתֵּן דִּין וְחֲשׁוֹנוֹ. אֶת הָאֱלֹת, יְכוֹל כָּל הָאֱלֹת שֶׁבַתּוֹרָה הִיא כּוֹתֵב, תִּלְמוּד לוֹמַר: הָאֱלֹהִים. (במדבר ה, כג): הַכֹּהֵן, פֶּסֶל הַכְּתוּב בְּיִשְׂרָאֵל. (במדבר ה, כג): בְּסֹפֶר, וְלֹא בְּנִיחָא. (במדבר ה, כג): וּמַחָה אֶל מִי, רַבִּי זְכַרְיָה חֲתַנְיָה דְרַבִּי לִוִּי מְשַׁתְּעֵי הַדִּין עוֹבְדָא, דְרַבִּי מֵאִיר הָוֵה יְלִיף דְרִישׁ בְּכַנִּישְׁתָּא בְּכָל עֲרוּבַת שַׁבָּה, וְהוֹת תַּמּוֹן חֲדָא אֲתַתָּא יְלִיפָה שְׂמַעַת קָלִיָּה, חֲדָא זְמַן אִיעֵינִי דְרִשָּׁה, אִזְלָה בְּעֵינָה מִיעַל לְבֵיתָהּ וְאֲשַׁכַּחַת בּוֹצִינָא מְטָפִי. אָמַר לָהּ בְּעֵלָה הֵן הוֹיָת, אִמְרָה לִיָּה הוֹינָא שְׂמַעַת קָלִיָּה דְדָרוּשָׁה. אָמַר לָהּ כִּד וְכִד לָא הוֹי אֲתַתָּא עֲלֵלַת לְהַכָּא עַד זְמַן דְּהִיא אִזְלָא רְקָקָה בְּאִפּוּי דְדָרוּשָׁה, צָפָה רַבִּי מֵאִיר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְעַבַד גְּרַמִּיָּה חֲשֵׁשׁ עֵינֵיהּ, אָמַר כָּל אֲתַתָּא דְחֲכָמָה מְלַחֵשׁ לְעֵינָא תִיתִי תִלְחֵשׁ, אָמַרִין לָהּ מְגִירְתָא הָא עֲנִיתִיד תִּיעוּלוּן לְבֵיתֵיהּ, עַבְדִּי גְרַמְדָּא לְחֲשָׁה וְאֲתִ רְקָקָה גּוֹ עֵינֵיהּ. אֲתַת לְגַבִּיָּהּ, אָמַר לָהּ חֲכָמָה אֲנִת מְלַחֵשׁ לְעֵינָא, מִן אִימְתִיָּה עֲלָה אֲמַרְתָּ לִיָּה לָא. אָמַר לָהּ וְרַקִּית בְּגִיָּה שְׂבַעָה זְמַנִּין וְהִיא טַב לָהּ, מִן דְרַקִּית אָמַר לָהּ אִזְלוּן אֲמַרִין לְבַעֲלִידָהּ חֲדָא זְמַן אֲמַרְתָּ לִי וְהִיא דְרַקִּית שְׂבַעָה זְמַנִּין. אֲמַרִין לִיָּה תִלְמִידוּי רַבִּי כִּד מְבַזִּים דְבְרֵי תוֹרָה, אֵלוּ אֲמַרְתָּ לֹן לָא הוֹינָן מְשַׁלְחִין וּמִיִּיתִין לִיָּה וּמְלַקִּין לִיָּה סִפְסָלָה וּמְרַעִין לִיָּה לְאֲנִתֵּיהּ. אָמַר לָהּ לָא יְהִי כְבוֹד מֵאִיר גְּדוֹל מְכַבּוּד קוֹנוֹ, וְיָמָּה אִם שֵׁם הַקֹּדֶשׁ שְׂנִכְתָּב בְּקִדְשָׁה אָמַר הַכְּתוּב שְׂיִמְחָה עַל הַמִּים בְּשִׁבִיל לְהַטִּיל שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, וְכְבוֹד מֵאִיר לָא כָּל שְׂכָן. (במדבר ה, כג): אֵל מִי הַמְרִים, אָמַר אָבוּהּ דְשִׁמוּאֵל צְרִידָא לִתְנֵן מַר לְתוֹדָהּ הַמִּים, שְׂנַאֲמַר: מִי הַמְרִים, שְׂמַרִים כְּבָר.

כא וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה וּגוֹ' (במדבר ה, כד), תִּנְיִי (גמרא סוטה יט-א): הִיא מְשַׁקָּה וְאַחַר כִּד מְקַרֵּב אֶת מִנְחָתָהּ, שְׂנַאֲמַר: וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה וּגוֹ', וְאַחַר כִּד (במדבר ה, כה): וְלָקַח הַכֹּהֵן וּגוֹ', (במדבר ה, כד): וּבְאוּ בָּהּ הַמִּים הַמְאָרְרִים לְמַרְרִים, תִּנְיִי כְּשֵׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ כִּד הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתוֹ, שְׂנַאֲמַר: וּבְאוּ, וּבְאוּ, דְבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְכֵן הִיא דוֹרֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָאִשָּׁה קָרְאִי כְּתִיב, בְּאוּ וּבְאוּ, בְּאוּ וּבְאוּ, חֲדָא לְצוּאָה דִּידִיהָ וְחֲדָא לְצוּאָה דִּידָהּ, חֲדָא לְעֲשִׂיָּה דִּידִיהָ וְחֲדָא לְעֲשִׂיָּה דִּידָהּ, חֲדָא לְבִדִּיקָה דִּידִיהָ וְחֲדָא לְבִדִּיקָה דִּידָהּ. הַמִּים הַמְאָרְרִים לְמַרְרִים, מַה תִּלְמוּד לוֹמַר לְמַרְרִים, אֵלָּא שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂים בָּהּ מִינֵי פְרַעְנִיּוֹת מְשֻׁנִּים, הִיָּתָה מְלַבֵּנַת עוֹשִׂין אוֹתָהּ שְׁחוֹרָה, מְאָדָּמַת, עוֹשִׂין אוֹתָהּ יְרָקָה, וְסָרַח פִּיהָ וְתַפַּח צוּאָרָהּ, יְהִי בְּשָׂרָה נֶשֶׁל, תִּהְיֶה זָבָה, תִּהְיֶה מִתְעַטְשֵׁת, תִּהְיֶה מִתְפַּרְקַת אֲבָרִים.

כב וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה (במדבר ה, כה), וְלֹא מִיַּד שְׁלוּחָהּ. מִיַּד הָאִשָּׁה, אָמַר לִיָּה רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי יֵאֱשִׁיָּה מִנִּין לְמִנְחַת סוּטָה שְׁטַעוּנָה תְּנוּפָה בְּבַעֲלִים, אָמַר לוֹ אֲתִיָּא יַד יַד מְשַׁלְמִים, כְּתִיב הַכֹּא: וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה, וּכְתִיב הַתָּם (ויקרא ז, ל): יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֶת אִישֵׁי ה', מַה כָּאן כֹּהֵן אֵף לְהֵלֶן כֹּהֵן, וּמַה לְהֵלֶן בְּעֵלִים אֵף כָּאן בְּעֵלִים. הָא כִּיצַד, מְנִיחַ יָדוֹ תַּחַת יָדָיו הַבְּעֵלִים וּמְנִיף. (במדבר ה, כה): אֶת מִנְחַת הַקְּנָאוֹת, מְגִיד שְׁמִבִּיאָה מִנְחָה אַחַת לְשֵׁם שְׁתֵּי קְנָאוֹת. (במדבר ה, כה): וְהִנִּיף אֶת הַמִּנְחָה לִפְנֵי ה', בְּמִזְרָח, שְׁבָכַל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר: לִפְנֵי ה', הוּא בְּמִזְרָח עַד שְׁיַפְרֹט לְךָ הַכְּתוּב. (במדבר ה, כה): וְהִקְרִיב אֶתָּה אֶל הַמִּזְבֵּחַ, לְמִד עַל מִנְחַת סוּטָה שְׁטַעוּנָה תְּנוּפָה וְהִגִּישָׁה.

כג וְקִמַּץ הַכֹּהֵן מִן הַמִּנְחָה וּגּוֹ' (במדבר ה, כו), מִן הַמִּנְחָה הַמְּחַבֶּרֶת, שְׁלֹא תִּהְיֶה מִנְחַת בְּתוּף שְׁנֵי כְּלִים וְקוּמַץ. (במדבר ה, כו): וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ, מִן הַקְּטִיר שְׁאֵנוֹ עֲתִידִין לְרַבּוֹת. כִּיצַד מְקַטְרִין, מוֹלְחוֹ וְנוֹתְנוֹ עַל גְּבִי אֲשִׁים, דְּכְתִיב (ויקרא ב, יג): וְכָל קֶרֶבֶן מִנְחַתְךָ וּגּוֹ'. (במדבר ה, כו): וְאַחַר יִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמַּיִם, מַה תְּלַמּוּד לּוֹמַר וְהִלּוּא כְּבָר נֶאֱמַר (במדבר ה, כד): וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה, אֶלָּא לְהַבִּיא אֶת שְׁרִשׁוֹמוֹ נֶכֶר. (במדבר ה, כז): וְהִשְׁקָה אֶת הַמַּיִם, לְמַה נֶאֱמַר, לּוֹמַר לְךָ שְׂאֵם נִמְחָקָה מְגַלָּה וְאִמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, הִיָּה רַבִּי אֶלְיָעָזָר אוֹמַר מִכֵּין אוֹתָהּ בְּרַחֲבוֹ שֶׁל סִיף וּמַעֲרָעָרִים אוֹתָהּ וּמְשַׁקִּים אוֹתָהּ עַל כְּרַחֲמָה. (במדבר ה, כז): וְהִיָּתָה אִם נִטְמְאַה, בֵּין כְּדַרְכָּה בֵּין שְׁלֹא כְּדַרְכָּה, (במדבר ה, כז): וְתַמְעַל מֵעַל בְּאִישָׁהּ, מְגִיד הַכְּתוּב שְׁמַעֲיֵלֶת הַבַּעַל גּוֹרֵם, לְפִי שְׁמַצִּינוּ טְמֵאָה בְּשֶׂאֵר עֲרִיּוֹת, יָכוֹל אִם נִטְמְאַת בְּאַחַת מֵהֶן שְׁהַמַּיִם יִבְדְּקוּ אוֹתָהּ, תְּלַמּוּד לּוֹמַר: וְתַמְעַל מֵעַל בְּאִישָׁהּ, שְׁמַעֲיֵלֶת בַּעֲלָהּ גּוֹרֵמַת לָהּ שְׁתִּבְדֵּק. (במדבר ה, כז): וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם וּגּוֹ', מְלַמֵּד שְׁהֵם מִתְחַלְחָלִים בְּכָל אֲבָרֶיהָ. (במדבר ה, כז): וְצִבְתָּהּ בְּטָנָהּ וּגּוֹ', כְּתוּב אַחַד אוֹמַר (במדבר ה, כא): בֵּית ה' אֶת יֶרֶכְךָ וּגּוֹ', הַקְּדִים יֶרֶךְ לַבֶּטֶן, וְכְתוּב אַחַד אוֹמַר: וְצִבְתָּהּ בְּטָנָה וְנִפְלָה יֶרֶכָהּ, הַקְּדִים בְּטֶן לִירֶךְ. רַבֵּנּוּ אֲמַרִי כִּי לֵיט יֶרֶךְ וְהִדֵּר בְּטֶן לֵיט, כְּשֵׁם שֶׁהִתְחִילָה בַּעֲבָרָה תִּחְלָה, מֵיָא כִּי בְּדָקִי כְּאֲרַחֲיִיָּהוּ בְּדָקִי. אִיִּתִּיבִין בְּקִלְלָה נְמִי כְּתִיב (במדבר ה, כב): לַצְּבוֹת בְּטֶן וְלִנְפֹל יֶרֶךְ, לֹא תִבְרָא, הֵהוּא דְמוֹדַע לָהּ כֹּהֵן דְּבִטָּן בְּרִישָׁא הִדֵּר יֶרֶךְ, שְׁלֹא לְהוֹצִיא לְעוֹז עַל הַמַּיִם הַמַּרִּים. (במדבר ה, כז): וְהִיָּתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה בְּקֶרֶב עַמּוֹה, שְׁתִּהֵא מְפָרְסָמַת לְכָל.

כד תִּנִּי (גמרא סוטה ח-ב): הִיָּה רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר, מִנִּין שְׁבַמְדָּה שְׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִים לוֹ, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה כו, ח): בְּסִאסָּאָה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה, אֵין לִי אֶלָּא דְבַר שְׁהוּא סָאָה, מִנִּין לְמוֹדֵד בְּתַרְקָב וְחֲצִי תַרְקָב קָב וְחֲצִי קָב, רַבַּע וְחֲצִי רַבַּע, תּוֹמּוֹ וְעוֹכְלָא מִנִּין, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה ט, ד): כִּי כָל סָאוֹן סָאוֹן בְּרַעַשׁ, רַבָּה כָּאן סָאוֹת הַרְבָּה: אֵין לִי אֶלָּא דְבַר הַבָּא בְּמִדָּה, מִנִּין שְׁאֶפְלוּ פְּרוּטוֹת מְצַטְרָפוֹת לְחֻשְׁבוֹן גְּדוֹל, תְּלַמּוּד לּוֹמַר (קהלת ז, כז): אַחַת לְאַחַת לְמִצָּא חֻשְׁבוֹן, בְּנֵהֵג שְׁבַעוֹלָם אָדָם נִכְשַׁל בַּעֲבָרָה שְׁחִיבִין עֲלֶיהָ מִיָּתָה בִּיָּדִי שְׁמִים, מֵת שׁוֹרוֹ, אֲבָדָה תִּרְנַגְלָתוֹ, אֲבָדָה צְלוּחִיתוֹ, נִכְשַׁל בְּאַצְבָּעוֹ, הַחֻשְׁבוֹן

מתמצה, אחת מתארעה לאחת והחשבון מתמצה. כמה הוא מצוי חשבון, עד אחד. וכן את מוצא בסוטה שבמדה שמדדה בה מודדין לה, היא עמדה לפניו כדי שתהא נאה בעיניו, לפיכך כהן מעמידה לפני הכל להראות את קלונה, שנאמר [\(במדבר ה, יח\)](#): והעמיד הכהן את האשה לפני ה', זה שער ניקנור. היא פרסה סודרין נאין על ראשה, לפיכך כהן נוטל כפה מעל ראשה ונותנה תחת כפות רגליה. היא קשטה לו פניה, לפיכך פניה מוריקות. היא פחלה לו עיניה, לפיכך עיניה בולטות. היא קלעה לו שערה, לפיכך כהן סותר את שערה. היא הראתה לו באצבעותיה, לפיכך צפרניה נוסרות. היא חגרה לו בצלצול, לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושר למעלה מדדיה. היא פשטה לו ירכה, לפיכך ירכה נופלת. היא קבלתו על פרסה, לפיכך בטנה צבה. היא האכילתו מעדני עולם, לפיכך קרבנה מאכל בהמה. היא השקתו יין משבח בכוסות משבחות, לפיכך כהן משקה מים המרים במקדה של חרס. היא עשתה בסתר, יושב בסתר עליון שם בה פנים, שנאמר [\(איוב כד, טו\)](#): ועין נאף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין וסתר פנים ישים.

דבר אחר, היא עשתה בסתר המקום פרסמה בגלוי, שנאמר [\(משלי כו, כו\)](#): תפסה שנאה במשאון תגלה רעתו בקהל, אנשי דור המבול לא נתגאו לפני המקום אלא מתוד טובה שהשפיע להם, שנאמר [\(איוב כא, ט יג\)](#): בתייהם שלום מפחד וגוי שורו עבר וגוי ישלחו כצאן עויליהם וגוי ישאו כתף וכנור וגוי יכלו בטוב ימיהם וגוי, היא גרמה להם [\(איוב כא, יד טו\)](#): ויאמרו לאל סור ממנו וגוי מה שדי כי נעבדנו וגוי. אמרו [סדום] דור המבול הואיל ואין לו עלינו טרחות אלא שתי טפות של גשמים הללו, אין אנו צריכין, יש לנו מעינות ונחלים שאנו מסתפקים מהם מים בין בימות החמה בין בימות הגשמים, שנאמר [\(בראשית ב, ו\)](#): ואד יעלה מן הארץ וגוי. אמר להם הקדוש ברוך הוא בטובה שהטבתי לכם בה אתם מתגאים לפני, בה אני נפרע מכם, שנאמר [\(בראשית ז, יא כג\)](#): ביום הזה נבקעו וגוי וימח את כל היקום וגוי. רבי יוסי בן דורמסקית אומר הם לא נתגאו לפני המקום אלא בגלגל העין שדומה למים, שנאמר [\(בראשית ו, ב\)](#): ויראו בני האלהים את בנות האדם, אף המקום לא נפרע מהם אלא בגלגל המים הדומה לעין, שנאמר: ביום הזה נבקעו וגוי. אנשי המגדל לא נתגאו לפני המקום אלא בשביל טובה שהשפיע להם, שנאמר [\(בראשית יא, א ב\)](#): ויהי כל הארץ שפה וגוי ויהי בנסעם מקדם וגוי, ואין ישיבה אלא אכילה ושתיה, שנאמר [\(שמות לב, ו\)](#): וישב העם לאכל ושתו, היא גרמה להם, שנאמר [\(בראשית יא, ד\)](#): ויאמרו הבה נבנה לנו וגוי, ובה נפרע מהם הקדוש ברוך הוא, שנאמר [\(בראשית יא, ח ט\)](#): ויפץ ה' אתם משם וגוי על כן קרא שמה בבל וגוי. אנשי סדום לא נתגאו לפני המקום אלא בשביל טובה שהשפיע להם, מהו אומר בארצם [\(איוב כח, ה ח\)](#): ארץ ממנה יצא לחם וגוי מקום ספיר וגוי נתיב לא ידעו עיט וגוי לא הדריכוהו בני שחץ וגוי. אמרו סדום הואיל ומזון יוצא מארצנו, פסף וזהב יוצא מארצנו, אבנים טובים ומרגליות יוצאות מארצנו, אין אנו צריכין שיבוא אדם אצלנו, שאין באין אלינו אלא לחסרנו, נעמד ונשכח את הרגל מבינותינו. אמר להם המקום בטובה שהטבתי לכם אתם מבקשים לשכח את הרגל מבינותיכם, אני אשכח

אֶתְכֶם מִן הָעוֹלָם, מֵהוּ אוֹמֵר (איוב כח, ד) : פָּרַץ נַחַל מַעַם גֵּר וּגּוֹי, (איוב יב, ה ו) :
לְפִיד בִּזְזוּ לַעֲשׂוֹתוֹת שְׂאֵנָן וּגּוֹי יִשְׁלִי אֶהְלִים וּגּוֹי, הִיא גְרָמָה לָהֶם (איוב יב, ו) :
לְאֲשֶׁר הֵבִיא אֱלוֹהַּ בְּיָדוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל טו, מח מט) : חֵי אֲנִי נְאֻם ה'
אֱלֹהִים אִם עָשִׂתָה סֹדִם אַחֲוֹתֶיךָ הִיא וּבְנוֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶתְּ וּבְנוֹתֶיךָ,
הֲנֵה זֶה הִיא עֵוֹן סֹדִם אַחֲוֹתֶיךָ וּגּוֹי, וְכָל כֶּף לָמָּה (יחזקאל טו, מט) : וַיֵּד עֲנִי
וְאֲבִיוֹן לֹא הִחֲזִיקָהּ וּגּוֹי. מִצָּרִים לֹא נִתְגָּאוּ לִפְנֵי הַמָּקוֹם אֲלֵא בְּפִיִּם,
שְׂנֵאֲמֵר (שמות א, כב) : וַיֵּצֵא פְרָעָה לְכָל עַמּוֹ וּגּוֹי כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד וּגּוֹי, אֶף הַמָּקוֹם
לֹא נִפְרַע מֵהֶם אֲלֵא בְּפִיִּם, שְׂנֵאֲמֵר (שמות טו, ד) : מִרְכַּבַּת פְּרָעָה וּגּוֹי. סִיסְרָא
לֹא נִתְגָּאָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם אֲלֵא בְּשָׂבִיל לְגִיוֹנוֹת שְׂאֵין מִקְבָּלִין שְׂכָר, שְׂנֵאֲמֵר
(שופטים ה, יט) : בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ וּגּוֹי אֲזוּ נִלְחָמוּ וּגּוֹי, אֶף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לֹא נִפְרַע מֵהֶם אֲלֵא בְּלִגְיוֹנוֹת שְׂאֵין מִקְבָּלִין שְׂכָר, שְׂנֵאֲמֵר (שופטים ה, כ) : מִן
שְׂמִים נִלְחָמוּ וּגּוֹי, לֹא זָזוּ מִשֵּׁם וְלֹא סִפְנוּהוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹלֵר. שְׂמִשׁוֹן מֵרַד
בְּעֵינָיו, שְׂנֵאֲמֵר (שופטים יד, ג) : וַיֹּאמֶר שְׂמִשׁוֹן אֶל אֲבִיו אוֹתָהּ קַח לִי כִי הִיא
יִשְׂרָה בְּעֵינָי, אֶף הוּא לָקָה בְּעֵינָיו, שְׂנֵאֲמֵר (שופטים טו, כא) : וַיֹּאחֲזוּהוּ
פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת עֵינָיו. כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר (שופטים יד, א) : וַיִּרַד שְׂמִשׁוֹן
תִּמְנַתָּה, וְכְתוּב אַחַד אוֹמֵר (בראשית לח, יג) : הֲנֵה חָמִיד עֲלֶה תִמְנַתָּה, רַב אָמַר
שְׂתֵי תִמְנוֹת הֵיוּ אַחַת שֶׁל יְהוּדָה וְאַחַת שֶׁל שְׂמִשׁוֹן.

אָמַר רַבִּי אֵיבּוֹ בַר נַגְרִי, כְּגוֹן הֵדָא בֵּית מְעוֹן, שְׂיֹרְדִים לָהּ מִפְּלוּגְתָּא וְעוֹלִים
לָהּ מִטְּבָרְיָא. רַבִּי סִימּוֹן אוֹמֵר תִּמְנַתָּה אַחַת הֵיְתָה וְלָמָּה כְּתִיב בָּהּ יְרִידָה
וְעֲלִיָּה, אֲלֵא שֶׁל יְהוּדָה שֶׁהֵיְתָה לְשֵׁם שְׂמִים, לְפִיכָךְ כְּתִיב בָּהּ עֲלִיָּה, שֶׁל
שְׂמִשׁוֹן שֶׁלֹּא הֵיְתָה לְשֵׁם שְׂמִים, לְפִיכָךְ כְּתִיב בָּהּ יְרִידָה. כְּתִיב (שופטים יד,
ה) : וַיָּבֹאוּ עַד כְּרַמֵי תִמְנַתָּה, אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִלְּמִד שֶׁהָיוּ
אֲבִיו וְאִמּוֹ מֵרָאִים לוֹ כְּרַמֵי תִמְנַתָּה זְרוּעִים כְּלָאִים וְאוֹמְרִים לוֹ כְּשֵׁם
שְׂפָרְמִיהֶם זְרוּעִים כְּלָאִים כֶּף בְּנוֹתֶיהֶם זְרוּעוֹת כְּלָאִים. (שופטים יד, ד) : וְאֲבִיו
וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִי מֵה' הִיא, אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּשִׁבְעָה מְקוֹמוֹת כְּתִיב (דברים
ג, ז) : לֹא תִתְחַתֵּן בָּס, אָמַר רַבִּי אֲבִין לְאָסֵר שִׁבְעָה עֲמָמִים, וְכֵה הוּא אוֹמֵר
הַכּוֹן, אָמַר רַבִּי יִצְחָק (משלי ג, לד) : אִם לִלְצִים הוּא יִלְיָץ וְלַעֲנוּיִם יִתֵּן חוֹן. תְּנִי
(נמרא סוטה ט-ב) : רַבִּי אוֹמֵר תִּחְלַת קִלְקוּלוֹ בְּעֵזָה, לְפִיכָךְ לָקָה בְּעֵזָה, תִּחְלַת
קִלְקוּלוֹ בְּעֵזָה, דְּכְתִיב (שופטים טו, א) : וַיִּלְךְ שְׂמִשׁוֹן עֲזָתָה וַיֵּרָא שֵׁם אִשָּׁה זֹנָה
וַיָּבֵא אֶלֶיהָ, לְפִיכָךְ לָקָה בְּעֵזָה, דְּכְתִיב (שופטים טו, כא) : וַיֹּרִידוּ אוֹתוֹ עֲזָתָה
וַיֹּאסְרוּהוּ בְּנַחֲשֵׁתִים וַיְהִי טוֹחַן בְּבֵית הָאֲסוּרִים. אֵיתִיבוּן וְהִכְתִּיב (שופטים
יד, א) : וַיִּרַד שְׂמִשׁוֹן תִּמְנַתָּה, אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר נַחְמָן דְּרַף נִשְׁוֹאִין הָיוּ שֶׁל
תִּמְנַתָּה, אֲבָל תִּחְלַת קִלְקוּלוֹ בְּעֵזָה הֵיְתָה. (שופטים טו, ד) : וַיְהִי אַחֲרַי כֹּן
וַיִּאָּהֵב אִשָּׁה בְּנַחַל שׁוֹרֵק וּגּוֹי, מֵהוּ בְּנַחַל שׁוֹרֵק, שְׂנַעֲשָׂה כְּאֵילָן שְׂאֵין עוֹשָׂה
פְּרוֹת, כֶּף כֵּיוֹן שְׂנַשְׁתִּלֵּשׁ בַּחֲטָא נַעֲשָׂה מוּעַד לַעֲבָרָה. (שופטים טו, ד) : וּשְׂמָה
דְּלִילָה, רַבִּי אוֹמֵר אֲלֵמָלָא לֹא נִקְרָא שְׂמָה דְּלִילָה הֵיְתָה רְאוּיָה שְׂתִקְרָא
כֹּן, דְּלִילָה אֶת כָּחוֹ, דְּלִילָה אֶת מַעֲשֵׂיו, דְּלִילָה אֶת לְבוֹ. כְּתִיב (שופטים טו,
יח) : וַתֵּרָא דְּלִילָה כִי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לְבוֹ וּגּוֹי, מִנָּא יָדְעָה, אָמַר רַבִּי חֲנָן
נִכְרִין דְּבָרֵי אֲמַת. נַחְמָנִי אָמַר יָדְעָה בִּיה בְּאוֹתוֹ צְדִיק דְּלֹא מִפִּיק שֵׁם שְׂמִים
לְבִטְלָה, כֵּיוֹן דְּאָמַר לָהּ (שופטים טו, יז) : נָזִיר אֱלֹהִים אֲנִי, אָמַרְהָ הַשְׂתָּא וְדָאֵי
קִשְׁטָא קָא אָמַר. דְּלִילָה אֶת כָּחוֹ, דְּכְתִיב (שופטים טו, יט) : וַיִּסֵּר כָּחוֹ מֵעֲלָיו.
(שופטים טו, כא) : וַיְהִי טוֹחַן בְּבֵית הָאֲסוּרִים, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין טְחִינָה אֲלֵא

לְשׁוֹן עֵבֶרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (איוב לא, י): תִּטְחֹן לְאַחַר אֲשֵׁתִי וּגּוֹי, מְלַמֵּד שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד הֵבִיא לוֹ אֲשֵׁתוֹ בְּבֵית הָאֲסוּרִין כְּדִי שֶׁתִּתְעַבֵּר מִמֶּנּוּ, הִינּוּ דְאִמְרֵי אֵינְשֵׁי, קִמֵּי דְשֵׁתֵי חֲמָרָא, חֲמָרָא. קִמֵּי רְפוּקָא גְרִידָא דִּיבְלָא.

אָמַר רַבִּי יֶצְחָק דְּבִי רַבִּי אָמִי לְפִי שְׁנֵתְאָנָה שְׁמִשׁוֹן לְדָבָר טָמֵא לְפִיכָד נִתְלוּ חִיּוֹ בְּדָבָר טָמֵא, שְׁנֵאָמַר (שופטים טו, יט): וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת הַמַּכְתֵּשׁ אֲשֶׁר בְּלַחֵי וַיִּצְאוּ וּגּוֹי (שופטים טז, כח): וַיִּקְרָא שְׁמִשׁוֹן אֶל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים זָכְרָנִי נָא וּגּוֹי, מַה זָכִירָה הֵיְתָה לוֹ אֶצֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהוּא מִתְאָנָה לְזָנוֹת, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּשֵׁם רַב אָמַר שְׁמִשׁוֹן לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים זָכַר לִי עֲשָׂרִים שָׁנָה שֶׁשִּׁפְטֵתִי אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אִמְרֵתִי לְאֶחָד מֵהֶם הֵעֵבֵר לִי מִקַּל מִמְּקוֹם לְמִקְוֶה. מֵהוּ (שופטים טז, כח): הָאֱלֹהִים וְאִנְקָמָה נָקַם אַחַת מִשְׁתֵּי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים, אָמַר רַב אַחָא אָמַר לְפָנָיו רַבּוֹן הָעוֹלָם, תֵּן לִי שָׂכָר עֵינַי אַחַת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּשְׂכָר עֵינַי אַחַת תִּהְיֶה מִתְקַנְתָּ לִי לְעֵתִיד לָבוֹא. אַבְשָׁלוֹם בְּשַׁעְרוֹ מָרַד, שֶׁהָיָה מִתְנַגֵּף בּוֹ, שְׁנֵאָמַר (שמואל ב יד, כה כו): וַיִּכְאֲבֵשׁלוֹם לֹא הָיָה אִישׁ יָפֵה בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וַיִּבְגְּלוּ אֶת רֹאשׁוֹ וְהָיָה מִקֶּץ יָמָיו לַיָּמִים וּגּוֹי, לְפִיכָד נִתְלָה בְּשַׁעְרוֹ, שְׁנֵאָמַר (שמואל ב יד, כו) (שמואל ב יח, ט): וַיִּחְזַק רֹאשׁוֹ בְּאֵלָה וַיִּתֵּן בֵּין הַשָּׁמַיִם. תִּנְיִי (גמרא נזיר ד-ב): רַבִּי יְהוּדָה הִנְשִׂיא אוֹמֵר אַבְשָׁלוֹם נָזִיר עוֹלָם הָיָה, אֶחָד לְשָׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ הָיָה מְגַלַּח, שְׁנֵאָמַר (שמואל ב טו, ח): וַיְהִי מִקֶּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל הַמְּלָךְ אֲלֵכָה נָא וְאֲשַׁלֵּם אֶת נְדָרִי, כִּי נָדַר נָדַר עֲבָדְךָ וּגּוֹי. וּמְגַלַּח אֶחָד לְשָׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, שְׁנֵאָמַר (שמואל ב יד, כה): וְהָיָה מִקֶּץ יָמָיו לַיָּמִים אֲשֶׁר יִגְלַח וּגּוֹי, יְלִיף יָמָיו, יָמָיו, מִפְּתֵי עָרֵי חוּמָה, דְּכַתִּיב (ויקרא כה, כט): יָמָיו תִּהְיֶה גְּאֻלְתּוֹ, מַה לְּהַלֵּן שָׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ אִם כָּאֵן שָׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. רַבִּי נְהוֹרָאִי אוֹמֵר מְגַלַּח אֶחָד לְשָׁלְשִׁים יוֹם, יְלִיף לֵיהּ מִכְּהֻנַּיִם שְׁנֵאָמַר בְּהֶם (יחזקאל מד, כ): וְרֹאשֶׁם לֹא יִגְלַחוּ וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ, וַיּוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם הָיוּ פְרַע, וְגַבֵּי כְּהֻנַּיִם מַה טַעַם אִין רִשְׁאִין לְגַדֵּל פְּרַע מִשׁוּם כְּבוֹד, הֲכִי נָמִי אַכָּא כְּבוֹד. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר מְגַלַּח מְעַרְבֵי שֶׁבֶת לְעַרְבֵי שֶׁבֶת, שְׁכֹן מְצִינוּ בְּבִנְיָ טְבַרְיָה וּבִנְיָ צְפוּרֵי מְגַלְחִין מְעַרְבֵי שֶׁבֶת לְעַרְבֵי שֶׁבֶת. (שמואל ב יד, כה): וְשָׁקַל אֶת שַׁעַר רֹאשׁוֹ מֵאֲתֵיב שְׁקָלִים וּגּוֹי, אַבְשָׁלוֹם אָמַר רַבִּי חֲנִינָא כְּחַרוּבִית גְּדוּלָה הָיָה, יְכוֹל כְּפִידוֹן, רַבִּי בִּיבֵי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר בְּדִין [בדין] הָיָה עֲשׂוּי, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא כְּדִ סְלֵקִית לְהֵכָא נְסֻבִית אֲזוּרֵי וְאֲזוּרֵי דְבְרֵי וְאֲזוּרֵי דְחֲמָרִיהּ מִקְפָּא כּוֹרְתָא דְחַרוּבִיתָא דְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וְלֹא מְטוֹן, קִצִּית חַד חַרוּב וּנְגַר מְלָא יְדֵי דְבָשׁ. אַבָּא שְׂאוּל אוֹמֵר קוֹבֵר מֵתִים הֵייתִי פְעַם אַחַת נִפְתְּחָה מְעַרְהּ מִתְחַתִּי וְעַמְדַתִּי בְּגִלְגַּל עֵינָיו שֶׁל מֵת עַד חוּטְמִי, כְּשֶׁחֲזַרְתִּי לְאַחֹר אָמְרוּ לִי שֶׁל אַבְשָׁלוֹם הֵיְתָה. שְׁמָא תֹאמַר אַבָּא שְׂאוּל נָנֵס הָיָה, לָאו, אֶלָּא אַבָּא שְׂאוּל אֲרָךְ בְּדוֹרוֹ הָיָה וְרַבִּי טַרְפוֹן מְגִיעַ לְכַתְּפוֹ הָיָה. רַבִּי טַרְפוֹן אֲרָךְ בְּדוֹרוֹ הָיָה וְרַבִּי מְאִיר מְגִיעַ לְכַתְּפוֹ, רַבִּי מְאִיר אֲרָךְ בְּדוֹרוֹ הָיָה וְרַבִּי מְגִיעַ לְכַתְּפוֹ, רַבִּי אֲרָךְ בְּדוֹרוֹ הָיָה וְרַב יְהוּדָה מְגִיעַ לְכַתְּפוֹ, רַב יְהוּדָה אֲרָךְ בְּדוֹרוֹ הָיָה וְאֲדָא דִּיאֲלָא מְגִיעַ לְכַתְּפוֹ, פְּשְׁתִּיבְנָא דְפּוּמְבְּדִיתָא קָאִי לְאֲדָא דִּיאֲלָא עַד פְּלִגְיָה, כְּלִי עֲלֵמָא קִימִי לֵיהּ לְפִשְׁתִּיבְנָא דְפּוּמְבְּדִיתָא עַד פְּלִגְיָה. כְּתוּב (שמואל ב יד, כה): וַיִּכְאֲבֵשׁלוֹם לֹא הָיָה אִישׁ יָפֵה בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְהַלֵּל מְאֹד, יְכוֹל בְּכָל תְּלַמוּד לּוֹמֵר (שמואל ב יד, כה): מִכֶּף רִגְלוֹ וְעַד קַדְקָדוֹ

לא הִיָּה בּוֹ מוֹם, וְדַכּוֹתֶיהָ (שמואל א ט, ב): וְלוֹ הָיָה בֶן וְשָׁמוֹ שְׂאוּל בְּחֹר וְטוֹב, יְכוּל בְּכָל תַּלְמוּד לומר (שמואל ב יד, כה): מִשְׁכְּמוֹ וּמַעֲלָה גְבִיהַּ מִכָּל הָעָם. תָּנִי דְבֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּעֵת שְׁנֵתְלָה אַבְשָׁלוֹם בְּאֵלָה, שְׁקַל סַפְסִירָא בְּעַא לְמַפְסָקִיָּה, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִבְקַע שְׂאוּל מִתַּחְתּוֹ, וּלְפִי שְׂבָא עַל עֶשֶׂר פְּלַגְשֵׁי אָבִיו, שְׁנֵאָמַר (שמואל ב טו, טז): וַיַּעֲזֹב הַמֶּלֶךְ אֶת עֶשֶׂר נָשִׁים, וְאוֹמַר (שמואל ב טו, כב): וַיָּבֵא אַבְשָׁלוֹם אֶל פְּלַגְשֵׁי אָבִיו, לְפִיכָּךְ נִתְּנוּ בּוֹ עֶשֶׂר לוֹנְכִיאוֹת, שְׁנֵאָמַר (שמואל ב יח, טו): וַיִּסְבּוּ עֶשְׂרֵה נְעָרִים. כְּתִיב (שמואל ב יח, יח): וְאַבְשָׁלוֹם לָקַח וַיַּצֵּב לוֹ בְּחַיּוֹ, מֵאֵי לָקַח, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ שְׁלַקַּח מִקַּח רַע לַעֲצוֹמוֹ. (שמואל ב יח, יח): אֶת מַצְבֵּת אֲשֶׁר בַּעֲמֶק הַמֶּלֶךְ, אָמַר רַבִּי חֲנִינְא בְּרַ פָּפָא בְּעֵצָה עֲמָקָה שֶׁל מַלְכוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁנֵאָמַר (שמואל ב יב, יא): כֹּה אָמַר ה' הֲנִי מְקִים עֲלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ וְלִקְחֹתִי אֶת נְשִׁיֶּךָ וְגו'. וְדַכּוֹתֶיהָ (בראשית לו, טז): וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעַמְּקַח חֲבֵרוֹן, אָמַר רַבִּי חֲנִינְא בְּרַ פָּפָא בְּעֵצָה עֲמָקָה שֶׁל אוֹתוֹ צְדִיק שְׁקִבּוֹר בְּחֲבֵרוֹן, (בראשית טו, יג): יָדַע תִּדַּע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ וְגו', (שמואל ב יח, יח): כִּי אָמַר אֵין לִי בֶן, וְכָתוּב אַחַד אוֹמַר (שמואל ב יד, כז): וַיִּוָּלְדוּ לְאַבְשָׁלוֹם שְׁלוֹשָׁה בָנִים וּבַת אַחַת וַיִּשְׁמָה תָמַר, אָמַר רַבִּי יֶצְחָק בְּרַ אַבְדִּימִי שְׁלֹא הָיָה לוֹ בֶן רְאוּי לְמַלְכוּת, וּלְפִי שְׁגִנְבַּ אַבְשָׁלוֹם שְׁלֹשׁ גִּנְבוֹת, לֵב אָבִיו, וְלֵב בֵּית דִּין, וְלֵב אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָּךְ נִקְבְּעוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּלָבוֹ, (שמואל ב יח, יד): וַיִּתְקַעַם בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם עוֹדְנוּ חֵי בְּלֵב הָאֵלָה. לֵב אָבִיו מִנִּין (שמואל ב טו, ז): וַיְהִי מִקֶּץ אַרְבַּעִים שָׁנָה וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל הַמֶּלֶךְ וְגו', כָּל יָמָיו שֶׁל דָּוִד לֹא מָלַךְ אֶלָּא אַרְבַּעִים שָׁנָה, הֵכָא הוּא אוֹמַר הֵכֵן, אֶלָּא מִשְׁעָה שְׁשָׁאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ, (שמואל ב טו, ח): כִּי נִדְרַ נְדַר עֲבָדְךָ וְגו', אָמַר לִיָּה מֵאֵן אֶת בְּעֵי כַדּוֹן, אָמַר לִיָּה כְּתִב לִי חַד פִּתְק דְּתַרְוִין גְּבַרְוִין דְּנִסִּיבּוֹן עִמִּי. אָמַר לִיָּה אָמַר לִי לְמֵאֵן אֶת בְּעֵי, אָמַר לִיָּה כְּתִב לִי סֵתַם לְמֵאֵן דְּאָנָא בְּעֵי אָנָא נִסְב, כְּתִב לִיָּה סֵתַם, אֲזַל וּצְמַת לִיָּה תַרְוִין תַרְוִין גְּבַרְוִין, עַד דְּצְמַת לִיָּה מְאֵתָן גְּבַרְוִין, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (שמואל ב טו, יא): וְאֶת אַבְשָׁלוֹם הִלְכוּ מֵאֵתִים אִישׁ מִירוּשָׁלַיִם קְרָאִים וְהִלְכִים לְתַמָּם וְלֹא יָדְעוּ כָּל דְּבַר. קְרָאִים מְדוּד, וְהִלְכִים לְתַמָּם מֵאַבְשָׁלוֹם, וְלֹא יָדְעוּ כָּל דְּבַר מַעֲצַת אַחִיתָפַל.

אָמַר רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא פְּלָם רַאשֵׁי סְנֵהֲדָרָאוֹת הָיוּ, וְכִיּוֹן דְּחִמּוֹן מַלְיָה אֶתְּנִין לְחִלּוּפִין, אָמַרו רַבּוֹן הַעוֹלָמִים נִפְלָה נָא בִּיד דָּוִד וְאֵל יִפַּל דָּוִד בְּיַדְנוֹ, שְׂאֵם נוֹפְלִים אָנוּ בִּיד דָּוִד מִתַּרְחַם עֲלֵינוּ, וְאִם נוֹפַל דָּוִד בְּיַדְנוֹ אֵין אָנוּ מִתַּרְחַמִּים עָלָיו, שְׁנֵאָמַר (תהלים נה, יט): פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי וְגו', הָרִי שְׁגִנְבַּ לֵב אָבִיו. לֵב בֵּית דִּין, (שמואל ב טו, ד): וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם מִי יִשְׁמַנִּי שִׁפְט בְּאַרְצָךְ וְגו' וְהָיָה בְּקֶרֶב אִישׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ וְגו' וַיַּעַשׂ אַבְשָׁלוֹם כַּדְּבַר הַזֶּה לְכָל יִשְׂרָאֵל, לֵב אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִנִּין (שמואל ב טו, ו): וַיִּגְנַב אַבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן סִנְחָרִיב לֹא נִתְּגָאָה לְפָנֵי הַמְּקוֹם אֶלָּא עַל יְדֵי מֶלֶךְ, שְׁנֵאָמַר (ישעיה לו, כד): בִּיד עֲבָדֶיךָ חֲרַפְתָּ ה', וְאַבּוּא מְרוּם קִצּוֹ וְגו', אֵף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ אֶלָּא עַל יְדֵי מֶלֶךְ, שְׁנֵאָמַר (מלכים ב יט, לה): וַיֵּצֵא מֶלֶךְ ה' וַיִּדְּ בְּמַחְנֶה אֲשׁוּר וְגו'. כָּלֵם מְלָכִים קוֹשְׁרֵי כְּתָרִים בְּרַאשֵׁיהֶם. נְבוּכַדְנֶצַּר אָמַר אֵין כָּל בְּאֵי עוֹלָם כְּדָאֵין לְשֵׁרוֹת בֵּינֵיהֶם, עֶשֶׂה לוֹ עֵב קִטְנָה וְדַר בְּתוֹכָהּ, שְׁנֵאָמַר (ישעיה יד, יד): אֶעֱלֶה עַל בְּמַתִּי עֵב אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (ישעיה יד, יג): אֶתְּהָ אֲמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ הַשְׁמִים אֶעֱלֶה וְגו', אֲנִי אוֹרִידְךָ אֶל שְׂאוּל, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה יד, ט): אֵךְ אֶל שְׂאוּל תּוֹרַד

וגוי, אָמַר לוֹ אֶתְּהָ אֲמַרְתָּ אִין כָּל בְּאֵי עוֹלָם כְּדָאִין לְשָׂרוֹת בֵּינֵיהֶם, אֶתְּהָ אִין אֶתְּהָ כְּדָאִי לְשָׂרוֹת בֵּינֵיהֶם, (דניאל ד, כט): וּמִן אֲנָשָׂא לְדִ טְרַדִין וְעַם חֵינֹת בְּרָא מְדַרְדֵּי וְגוֹי, (דניאל ד, ל): בְּהָ שְׁעַתָּא מְלִתָּא סִפְתָּ וְגוֹי, (דניאל ד, כו): לְקַצַּת יַרְחִין תְּרֵי עֶשֶׂר וְגוֹי.

כה וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה (במדבר ה, כח), לְשַׁעֲבֵר, (במדבר ה, כח): וּטְהַרְהָ הוּא, לְעַתִּיד לְבוֹא. אוֹתְהָ שְׁעָה (במדבר ה, כח): וְנִקְתָּה, מִן הָאֵלוֹת וּמִן הַשְּׁבוּעָה, (כח): וְנִזְרְעָה זָרַע, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כְּדָאִי הוּא הַצַּעַר שְׁיִנְתָּן לְהָ בְּנִים בְּשִׁכְרָה, שְׁאִם הִיתָה עֶקְרָה, נִפְקֶדֶת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר אִם כֹּן יִלְכוּ כָּל הָעֶקְרוֹת וַיִּקְלְקְלוּ בְּשִׁבִיל שְׁיִפְקְדוּ, וְזוֹ שְׁיִשְׁבָּה הַפְּסִידָה. מַה תִּלְמוּד לומר: וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זָרַע, שְׁאִם הִיתָה יוֹלְדֶת בְּצַעַר, הִיתָה יוֹלְדֶת בְּרוּחַ. נִקְבוֹת, יוֹלְדֶת זְכָרִים. שְׁחוּרִים, יוֹלְדֶת לְבָנִים. קֶצְרִים, יוֹלְדֶת אֲרָכִים. יוֹלְדֶת לְשִׁתֵּי שָׁנִים, יוֹלְדֶת בְּכָל שָׁנָה. יוֹלְדֶת אֶחָד, יוֹלְדֶת שְׁנַיִם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר אִין נוֹתְנִין שְׁכָר לְעַבְרָה, אֶלָּא לְפִי שְׁהִיתָה אֲסוּרָה לְזָרַע לְשַׁעֲבֵר, יְכוּל תְּהֵא כֹן לְעַתִּיד לְבוֹא, תִּלְמוּד לומר: וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זָרַע, מִתְּרַת הִיא לְזָרַע מַעֲתָה.

כו זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת (במדבר ה, כט), אִין לִי אֶלָּא לְשַׁעָה, לְדוֹרוֹת מִנִּין, תִּלְמוּד לומר: זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת. הַקְּנָאֹת, הַמְּקַנָּא יִקְנָא בְּשִׁילוֹ וּבְבֵית עוֹלָמִים, יְכוּל אִף בְּבִמָּה, תִּלְמוּד לומר: זֹאת. (במדבר ה, כט): אֲשֶׁר תִּשְׁטָה אִשָּׁה, לְהִבִּיא אֶת מִי שְׁנִתְחַרַּשׁ בַּעֲלָהּ אוֹ שְׁנִשְׁתַּטָּה אוֹ שְׁהִיָּה חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, שְׁבִית דִּין מְקַנָּאִין לְהֵם לְפִסְלוֹן מִכְּתִבְתָּן, אוֹ אִף לְהַשְׁקוּתָן, תִּלְמוּד לומר (במדבר ה, טו): וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן, הָאִישׁ מִשְׁקָה וְאִין בֵּית דִּין מִשְׁקִין. (במדבר ה, כט): תַּחַת אִישָׁה וְנִטְמְאָה, לְהוֹצִיא אֶת הָאֲרוּסָה וְאֶת הַיְבָמָה.

כז אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֵר וְגוֹי (במדבר ה, ל), אִישׁ, אוֹ אִישׁ, לְרַבּוֹת כֹּהֵן וְסָרִיס שְׁיִקְנָאוּ. (במדבר ה, ל): וְהַעֲמִיד אֶת הָאִשָּׁה לְפָנֵי ה', לְרַבּוֹת אִשְׁתָּ כֹהֵן וְאִשְׁתָּ סָרִיס שְׁהוֹן שׁוֹתוֹת. (במדבר ה, ל): וְעָשָׂה לָהּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת, כָּל מַה שְׁאָמוּר בַּפְּרָשָׁה, לְלַמְדָּה שְׁדָבָר אֶחָד מֵעַבֵּב. (במדבר ה, לא): וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעוֹן, מִגִּיד שְׁהוּא בְּנִשְׂיאוֹת עוֹן עַד שְׁלֹא תִשְׁתָּה הָאִשָּׁה, אֲבָל לְאַחַר שְׁתִּשְׁתָּה וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעוֹן. (במדבר ה, לא): וְהָאִשָּׁה הַהוּא תִשָּׂא אֶת עוֹנָהּ, שְׁמַעוֹן כֹּן עֲזָאִי אוֹמֵר בְּטְהוֹרָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר, הוּאִיל וְהִבִּיאָה אֶת עֲצָמָה לִידֵי דְבָרִים הִלְלוּ אִף הִיא לֹא תִצָּא מִיַּדֵי פְרַעֲנוֹת.

כח אִישׁ אִישׁ וְגוֹי (במדבר ה, יב), אִין בְּמִשְׁמַע אֶלָּא אִשְׁתּוֹ הַנְּשׂוּאָה לְקַנּוּי, וּמִנִּין אֶת מְרַבָּה אֲרוּסָתוֹ וְשׁוּמְרַת יָבֵם שְׁהוּא מְקַנָּא לְהוֹן לְהַשְׁקוּתָן כְּשִׁינְשָׂאוּ, וְלְקַנְאוֹת כָּל הַנְּשִׂים שְׁיִשׁ בְּהוֹן הוֹיָה, כְּגוֹן אֲלִמְנָה לְכֹהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכֹהֵן הַדְּיוּט, מִמְּזוֹרַת וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל לְמִמְזוֹר וְלִנְתִין כְּדִי לְאַסְרוֹן אֲבוּעֵל כְּבַעַל, (במדבר ה, יב): דְּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְפִי שְׁנִאָמַר (במדבר ה, טו): וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, הָאִישׁ מִשְׁקָה

ואין בית דין משקיף, או האיש מקנא ואין בית דין מקנאין, (במדבר ה, יב יד):
דבר אל בני ישראל, וקנא, לרבות בית דין שיקנאו. דבר אל בני ישראל,
על ידי ישראל מקנאין ואין מקנאין לא על ידי עובדי כוכבים לא על ידי
תושבים. או בני ישראל, פרט לגרים, אמר רב איש איש, לרבות את
הגרים.

דבר אחר, איש איש, לעשות אשה כאיש, דברי רבי עקיבא.

דבר אחר, איש איש, לרבות חרש, שוטה, ואשת שעמום, ושהלך בעלה
למדינת הים והיה חבוש בבית האסורין, שבית דין מקנאין להם לפסלון
מכתבתו, יכול אף להשקותו, תלמוד לומר (במדבר ה, טו): והביא האיש את
אשתו וגוי (במדבר ה, יב): כי תשטה אשתו, בראייה לאישה הכתוב מדבר,
להוציא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, וכדברי עקיבא בן
מהללאל אף המשחררת והגיורת. וחכמים אומרים, משקים. אמרו לו
והרי פרקמית שפחה משחררת היתה בירושלים והשקוה שמעיה
ואבטליון. כלשון הזה אמר להם דוגמא השקוה, ונדוהו ומת בנדויו,
וסקלו בית דין את ארונו. מה אנו קימין, אם בישראל שנשא גיורת, כבר
כתיב (במדבר ה, יב): בני ישראל, ולא גרים. אם בגר שנשא בת ישראל, כבר
כתיב (במדבר ה, טו): והביא האיש את אשתו, אלא כן אנו קימין בגר שנשא
גיורת. מה טעמיה דעקיבא, (במדבר ה, יב): בני ישראל, ולא גרים. מה
טעמיהו דרבנן, (במדבר ה, יב): ואמרת אליהם, לרבות כל האמור בפרשה, מה
אמור בפרשה, (במדבר ה, יג): ושכב איש אתה, מי ששכיבתה אוסרתה על
בעלה מקנא ומשקה. (במדבר ה, יב): ומעלה בו מעל, מעילה על דבר ערוה או
מעילה על דבר ממון, כשהוא אומר (במדבר ה, יג): ושכב איש אתה שכבת
זרע, הרי מעילה על דבר ערוה ולא על דבר ממון. ומעלה בו מעל, אין מעל
בכל מקום אלא שקור, וכן הוא אומר (דברי הימים א ה, כה): וימעלו באלהי
אבותיהם וגוי, (יהושע ז, ב): וימעלו בני ישראל מעל בחרם וגוי.

כט ושכב איש אתה (במדבר ה, יג), להוציא את הקטן שאינו איש. אתה,
ולא אחותה. לומר ששכיבתה מזנותה אוסרתה על בעלה, אבל אם שכב
בעלה עם אחותה, אינה אוסרה היא על בעלה, שאינה נאסרת על בעלה
בשכיבת אחותה, שהיה בדין שתאסר, שאם במקום שבא על אסור קל,
זה הבא על אשת איש שהוא אסור קל, שאין האוסרה אוסרה כל ימיו,
לפי שהיא נתרת בגט, נאסר האוסר, זה הבעל, שנאסרה לו אשתו אחר
שזנתה. מקום שבא על אסור חמור, כגון הבא על אחות אשתו ועל חמותו
שהוא אסור חמור, שהאוסרה אוסרה כל ימי האסור, זו אשתו שהיא
אוסרת על בעלה אמה ואחותה, אינו דין שנאסר האוסר, זו אשתו, שתהא
ראייה שתאסר בשכיבת אחותה ואמה. תלמוד לומר: אותה, אותה,
שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה וחמותה אוסרתה. (במדבר ה, יג):
ונעלם מעיני אישה, להוציא את הסומא. (במדבר ה, יג): ונסתרה והיא
נטמאה, אין עדים לטמאה אבל יש עדים לסתירה, או אין עדים לא
לטמאה ולא לסתירה, אם אמרתי כן אף היא מתרת לבעלה, הא אין עליך

לומר פלשון האחרון אלא פלשון הראשון, אין עדים לטמאה אבל יש עדים לסתירה. (במדבר ה, יג): ועד אין בה, בשני עדים הכתוב מדבר, אלה אומר בשני עדים הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בעד אחד, תלמוד לומר (דברים יט, טו): לא יקום עד אחד באיש וגוי, שאין תלמוד לומר אחד, אלא בנה אב כל מקום שנאמר עד, הרי הוא בכלל שנים, עד שיפרט לך הכתוב אחד. (במדבר ה, יג): והוא לא נתפשה, להוציא את האנוסה שמתרת לבעלה, או יכול בין ישראל בין בכהנה, אמרת מה אם שרצים קלים שהיא טמאה קלה עשו בה אונס כרצון בכהנה, סוטה חמורה דין הוא שעושה אונס כרצון בכהנה.

ל ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו (במדבר ה, יד), שלא יקנא לה לא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש אלא מתוך דבר של אימה. תניא (גמרא סוטה ב-ב): המקנא לאשתו רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו. רבי יהושע אומר מקנא על פי שנים ומשקה על פי שנים, מה טעמיה דרבי יהושע (דברים כד, א): כי מצא בה ערות דבר, ערוה, זו הסתירה. דבר, זה הקנוי. כי מצא, אין מציאה בכל מקום אלא בעדים. רבי אליעזר אומר ערוה שהיא באה מכח דברו. כיצד הוא מקנא לה, אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני, ודברה עמו, עדין היא מתרת לביתה ומתרת לאכל בתרומה. נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה כדי טמאה, אסורה לביתה ואסורה לאכל בתרומה, ואם מת, חולצת ולא מתלבמת. אל תדברי לשון נקי הוא מתניתא, שאינו אומר אלא על הטמאה. וקנא את אשתו, רבי אליעזר אומר חובה, רבי יהושע אומר רשות.

אמר רבי אלעזר בן רבי יוסי קומי רבי יוסי אתיא דרבי אליעזר כבית שמאי ורבי יהושע כבית הלל, דרבי אליעזר כבית שמאי, דבית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערות דבר, מצא בה דברים כעורים, לגרשה אינו יכול שלא מצא בה ערוה, לקימה אינו יכול שמצא בה דברים כעורים, לפום כן הוא אומר חובה. ורבי יהושע כבית הלל, דבית הלל אומרים אף אם הקדיחה תבשילו, לפום כן אומר רשות, רצה לקנאות יקנא לגרש יגרש. (במדבר ה, יד): והוא נטמאה או עבר עליו וגוי, הנה רבי ישמעאל אומר מה תלמוד לומר: והוא נטמאה, והיא לא נטמאה, אם היא טמאה למה שותה, ואם טהורה היא למה היא משקה, אלא בא הכתוב ללמדך שלעולם אין משקין אלא על הספק. ומכאן אתה דן לשרץ, מה סוטה שלא עשה בה אונס כרצון ושוגג כמזיד דין הוא שנעשה בו ספק כוונתי, אף שרץ כן. ומה סוטה רשות היחיד, אף שרץ רשות היחיד. ומה סוטה דבר שיש בו דעת לשאל, אף שרץ יש בו דעת לשאל. מכאן אמרו דבר שיש לו דעת לשאל, ספק רשות היחיד, טמא. ספק רשות הרבים, טהור. את שאין לו דעת לשאל, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, ספקו טהור.

לא והביא האיש את אשתו [\(במדבר ה, טו\)](#), האיש משקה ואין בית דין משקין. והביא האיש וגוי מן התורה האיש מביא את אשתו אל הכהן, אבל אמרו כיצד הוא עושה לה, מוליכה לבית דין שבאותו מקום ומוסרין לו שני תלמידים שמא יבוא עליה בדרך. רבי יהודה אומר בעלה נאמן עליה מקל וחומר, מה אם הנדה שחיבין עליה פרת הרי הוא נאמן עליה, זו שאין חיבין עליה פרת אינו דין שיהיה נאמן עליה. אמרו לו לא, אם אמרת בנדה, שיש לה התר אחר אסורה, תאמר בזו שאין לה התר אחר אסורה, ואומר [\(משלי ט, יז\)](#): מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם, כל שכן הואיל ואין חיבין על ביאתה פרת לא יהא בעלה נאמן עליה, נחשדו ישראל על הסוטות ולא נחשדו על הנדות. אמר להם רבי יהודה גזרת הכותב הוא: והביא האיש את אשתו אל הכהן, אמרו לו ובלבד בעדים. רבי חייא בר רב יוסף שלח בתר אתתא תלתא תלמידין, אמר שאם יפנה אחד מהם לצרכו, תתיחד עם השנים. והא תני מוסרין לו שני תלמידי חכמים וכו', אמר רבי אבין ובעלה הרי שלשה. אף הוא שכר לה בית והיה מעלה לה מזונות ולא היה מתיחד עמה אלא בפני בניה, וקרא על עצמו הפסוק הזה [\(ירמיה מה, ג\)](#): יגעתי באנחותי ומנוחה לא מצאתי. [\(במדבר ה, טו\)](#): והביא את קרבנה עליה, חכמים אומרים קרבן שמכשירה לו, כגון זבה ויולדת, הרי זה מביא משלו ואין מנכה מכתבתה, וקרבן שאין מכשירה לו, כגון שקפחה נזירות בראשה או שחללה את השבת, הרי זה מביא משלו ומנכה מכתבתה. [\(במדבר ה, טו\)](#): עשירת האיפה, אחד מעשרה באיפה, [\(במדבר ה, טו\)](#): קמח, ולא סולת, [\(במדבר ה, טו\)](#): שערים, ולא חטים.

אמר רבן גמליאל הניחו סופרים לי ואומר כמין חמר, אבל נראה הוא כשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה. [\(במדבר ה, טו\)](#): לא יצק עליו שמן, אבל צק הוא על שיריה. [\(במדבר ה, טו\)](#): ולא יתן עליו לבנה, מגיד שהיא בשתי אזהרות אם נתן עליה שמן ולבנה, מפני מה, טעמו של דבר מגיד [\(במדבר ה, טו\)](#): כי מנחת קנאת הוא. מנחת זכרון [\(במדבר ה, טו\)](#), שומע אני זכות וחובה, תלמוד לומר [\(במדבר ה, טו\)](#): מזכרת עון, כל הזכרונות שבתורה לטובה, וזו לפרענות, דברי רבי טרפון. רבי עקיבא אומר אף זו לטובה, שנאמר [\(במדבר ה, כח\)](#): ואם לא נטמאה האשה וגוי, אין לי אלא מזכרת עון, מזכרת זכות מנין, תלמוד לומר: מנחת זכרון מכל מקום. רבי ישמעאל אומר מנחת זכרון כלל, מזכרת עון פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. אם אומר את כן לא נמצאת מדת הדין מקפחת, שהיה לבעל הדין לחלק וכי איזו מדה מרבה מדת הטוב או מדת פרענות, הוי אומר מדת הטוב. אם מדת הפרענות המעטת הרי היא מזכרת עון, מדה טובה מרבה דין הוא שתהא מזכרת זכות. זו מדה בתורה כל כלל ופרט שדרך הדין לוקה בו, יתקימו זה וזה ואל תלקה דרך הדין, כיצד יתקימו זה וזה ואל תלקה דרך הדין, שאם היתה טמאה, פרענות פוקדתה מיד, ואם יש לה זכות תולה לה שלשה חדשים כדי הפרת העבר, דברי אבא יוסף בן חנו. אלעזר בן יצחק איש כפר דרום אמר תשעה חדשים. [\(במדבר ה, כח\)](#): ונקתה ונזרעה, מה זרע בן תשעה חדשים אף זכות תשעה חדשים. רבי ישמעאל אומר שנים עשר חדש, אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר

דניאל ד, כד כו : לָהֶן מִלְכָּא מִלְכֵי וּגוֹי כְּלָא מְטָא וּגוֹי לְקַצַּת יִרְחִין תְּרִי עֶשֶׂר וּגוֹי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹמֵר אִין זְכוּת תּוֹלָה לָּהּ בְּפִיִּם הַמְרִים, אִם אַתָּה אוֹמֵר שְׁהִזְכוּת תּוֹלָה בְּפִיִּם הַמְרִים מְדַחָה אַתָּה הַמִּים בְּפִנֵּי כָּל הַנְּשִׁים הַשׁוֹתוֹת וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רָע עַל הַטְּהוֹרוֹת שְׁשֵׁתוֹ, וַיֹּאמְרוּ טְמֵאוֹת הָיוּ אֲלֵא שְׁתַּלְּה לָּהֶם זְכוּת. רַבִּי אוֹמֵר אֲנִי אֶכְרִיעַ, אִם הִיתָה טְהוֹרָה סוֹפָה לְמוֹת כְּדָרְךָ בְּנֵי אָדָם, וְאִם טְמֵאָה, סוֹפָה לְמוֹת **במדבר ה, כז** : וְצַבְתָּה בְּטֵנָה וּנְפֹלָה יִרְכָּה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְכִי מִי יוֹדִיעַ לְכָל הָעוֹמְדִים שְׁסוּף זֹו לְמוֹת וְצַבְתָּה בְּטֵנָה וּנְפֹלָה יִרְכָּה, אֲלֵא כִּיִּן שְׁהִיתָה שׁוֹתָה פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת וְעִינֵיָּהּ בּוֹלְטוֹת וְכִמוֹ שְׁרַבִּיטִין הָיוּ מוֹרִיקִין בָּהּ, וְהִם אוֹמְרִים מֵהָרוּ וְהוֹצִיאוּהָ שְׁלֵא תִטְמֵא אֶת הָעֶזְרָה.

לב וְהִקְרִיב אַתָּה הַכֹּהֵן **במדבר ה, טז**, מִכָּאֵן אָמְרוּ אִין מְשַׁקִּין שְׁתֵּי סוֹטוֹת כְּאַחַת. **במדבר ה, טז** : וְהִעֲמִדָה לְפָנֵי ה', יִפְנֶה עָלֶיָּהּ הָעֶזְרָה. **במדבר ה, יז** : וְלִקַּח הַכֹּהֵן מִים קְדוֹשִׁים, מִקְּדָשִׁים מִן הַכִּיּוֹר. **במדבר ה, יז** : בְּכָלִי חֲרָשׁ, וְלֹא בְּשֶׁאֵר כְּלִים, וְלֹא בְּשֶׁבֶר שֶׁל חֲרָשׁ. **במדבר ה, יז** : וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמֶּשֶׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן, וְלֹא זֶר. **במדבר ה, יז** : וְנָתַן אֶל הַמִּים, עֶפֶר עַל פְּנֵי הַמִּים. מִכָּאֵן אָמְרוּ הִיא מִבִּיא פִּילֵי שֶׁל חֲרָס וְנוֹתָן לְתוֹכוֹ חֲצִי לֶג מִים מִן הַכִּיּוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר רַבִּיעִית, כְּשֵׁם שְׁמַמְעֵט בְּכֶתֶב כֶּד מְמַעֵט בְּפִיִּם, נִכְנָס לְהִיכָל וּפְנֵה לִימִינוֹ, מְקוֹם הִיא שֵׁם אִמָּה עַל אִמָּה וְטַבְּלָה שֶׁל שֵׁשׁ וְטַבְּעַת הִיתָה קְבוּעָה בָּהּ, מְגַבִּיָּהּ וְנוֹטֵל עֶפֶר מִן תַּחְתֵּיהָ וְנוֹתָן, כְּדִי שִׁירָאָה עַל הַמִּים, שְׁנֵאמַר : וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמֶּשֶׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמִּים. תְּנִי בְּקִרְקַע הַמֶּשֶׁכָּן, אִיסִי בֶן יְהוּדָה אוֹמֵר לְהַבִּיא קִרְקַע בֵּית עוֹלָמִים.

לג וְהִעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה **במדבר ה, יח** : בְּתַחֲלָה קִרְאָה הַכֶּתוּב אֲשֶׁתוֹ, שְׁנֵאמַר **במדבר ה, יב** : אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אֲשֶׁתוֹ **במדבר ה, טו** : וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אֲשֶׁתוֹ. לָמָּה, חָס אֱלֹהִים עַל כְּבוֹדוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר הָאֱלֹהִים אֵף עַל פִּי שְׁקֵנָא לָּהּ, עַד עֲכָשְׁיוּ בְּרִשׁוֹתוֹ הִיא, שְׁמָא תַחֲזוֹר בָּהּ. וְאִם לֹא חֲזָרָה בָּהּ, הָרִי הִיא יוֹצֵאת מִרְשׁוֹתוֹ, **במדבר ה, יח** : וְהִעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה, **במדבר ה, יח** : וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה, **במדבר ה, כד** : וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה, וְכֵן כָּלֶם. וְאִם שְׁתַּתָּה וְנִמְצָאת טְהוֹרָה וְנִקְתָּה, מִתְּנַקָּה וְחוֹזְרָת לְבַעֲלָהּ. **במדבר ה, כט** : אֲשֶׁר תִּשְׁטָה אִשָּׁה תַחַת אִישׁ, הָאֱלֹהִים חָס עַל כְּבוֹדוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לָמָּה **ישעיהו מו, ג** : הָעַמְּסִים מִנִּי בָטוֹן, וּמָה אִם בְּשַׁעַת הַקְּלָקְלָה חָס עַל כְּבוֹדוֹן וְשִׁקְד לְטוֹבָתוֹ, כְּשִׁיעֲשׂוּ רְצוֹנוֹ עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה. **במדבר ה, יח** : לְפָנֵי ה' וּגוֹי, כְּתוּב **שמואל א ב, כה** : אִם יִחְטָא אִישׁ לְאִישׁ וּפְלָלוּ אֱלֹהִים וְאִם לֵה' יִחְטָא אִישׁ מִי יִתְפַּלֵּל לוֹ, רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא פִּתְרַי קָרְיָה בְּבוּעֵל אֶהוּן זִין וּמְפָרְנִס וְאַתָּה אֲתִי לָךְ עַל עֵתִיד. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי פִּתְרַי קָרְיָה בְּאִשָּׁה אֶהוּן זִין וּמְפָרְנִס וְאַתָּה תִּלְיָה עֵינִין עַל חֲרוֹן. **במדבר ה, יח** : וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה, וּמְבַזִּין עַל הַסֶּפֶק, אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי כָּל מְקוֹם שְׁאֵת מוֹצֵא זְנוּת אֶת מוֹצֵא אֲנִדְרוֹלוֹמוֹסִיא בְּעוֹלָם. **במדבר ה, יח** : וְהִעֲמִיד הַכֹּהֵן, שְׁאִם הִיתָה חֲגִרָת

אינה שותה. תני היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלים ומאימין עליה כדרך שמאימין על עדי נפשות, אומרין לה בתי הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים רעים עושים. עשי למען שמו הגדול שנכתב בקדשה שלא ימחה על המים, ואמר לפניך דברים שאין כדאי לשמען היא וכל משפחות בית אביה. וכשם שמאימין עליה שתחזר בה, כך מאימין עליה שלא תחזר בה, אומרין לה בתי אם טהורה את וברי לך שאת טהורה, עמדי על בריך, שאין המים הללו דומין אלא לסם יבש שהוא נתון על גבי בשר החי ואינו מזיקו, מצא שם מכה התחיל מחלחל ויורד. אם אמרה טמאה אני שוברת כתבתה ויוצאת, אם אמרה טהורה אני מעלין אותה לשערי מזרח לשערי ניקנור ששם משקין את הסוטות ומטהרין את היולדות ומטהרין את המצרע, והכהן אוהז בבגדיה, אם נקרעו, נקרעו. אם נפרמו, נפרמו. תני (ספרי נשא יא): ופרע את ראש האשה, כהן נפנה לאחוריה ופורעה, כדי לקיים בה מצות פריעה, דברי רבי שמעאל.

דבר אחר, למד על בנות ישראל שיהיו מכסות ראשיהן, אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר (שמואל ב יג, יט): ונתקח תמר אפר על ראשה וכתנת הפסים אשר עליה קרעה. תני (גמרא סוטה ת-א): ופרע את ראש האשה, אין לי אלא ראשה, גופה מנין, תלמוד לומר: האשה, אם כן מה תלמוד לומר: ופרע את ראש, מלמד שהכהן סותר את שערה. היתה מכסה לבנים, מכסה שחורים. היו עליה כלי זהב וקטלאות ונזמים וטבעות, מעבירין ממנה כדי לנולה, כשם שלא חסה על כבוד המקום כך אין חסין על כבודה, ואחר כך מביא חבל המצרי וקושר למעלה מדדיה, ולמה חבל המצרי, אמר רבי יצחק לפי שעשתה מעשה מצרים, וכל הרוצה לראות בה רואה חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלפה גס בהן, וכל הנשים מתרין לראות, שנאמר (יחזקאל כג, מח): ונגסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה, (במדבר ה, יח): ונתן על כפיה, מכאן שאם היתה גדמת לא היתה שותה. תני (גמרא סוטה יד-א): היתה מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על ידה כדי ליגעה, כדי שתחזר בה. (במדבר ה, יח): וביד הכהן יהיו מי המרים המארים, יראה אותה המים, כדי להטיל אימה עליה.

לד והשביע אתה הכהן (במדבר ה, יט), הכהן משביעה ואינה נשבעת מאליה, (במדבר ה, יט): ואמר אל האשה, ילמדה הכהן סדר שבועה, דברי רבי שמעאל. רבי יונתן אומר אם אינה שומעת לשונו יאמר לה על ידי תרגמן. (במדבר ה, יט): אם לא שכב איש אתך, לרבות המערה אותה מכל צד. (במדבר ה, יט): ואם לא שטית טמאה תחת אישך, פרט לאונסים, מה תחת אישך לרצון, אף כאן לרצון. (במדבר ה, יט): הנקי ממי המרים המארים האלה, היתה אומר לה אם טהורה את שתי ואל תמנעי, כדי שתהי נקייה לבעלך על ידי אלו המים. והיה משביעה כדי שתשתה. (במדבר ה, כ): ואת, מזיזה הוית. (במדבר ה, כ): כי שטית תחת אישך וכי נטמאת, לרבות בן תשע שנים ויום אחד שיקנאו לה. אמרו רבותינו בזמן שהאשה מיחדת עם בעלה והיא משמשת עמו ולבה לאיש אחר שראתה בדרך, אין

לָךְ נֹאֲוֹף גְּדוֹל מְזֵה, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טו, לב) : הָאִשָּׁה הַמִּנְאָפֶת תַּחַת אִישָׁה תִּקַּח אֶת זָרִים, וְכִי יֵשׁ אִשָּׁה שֶׁמִּנְאָפֶת תַּחַת אִישָׁה, אֲלֵא זֹה הִיא שֶׁפָּגְעָה בְּאִישׁ אַחֵר וְנִתְּנָה עֵינֶיהָ בּוֹ, וְהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת עִם בַּעֲלָהּ וְלִבָּה עֲלָיו. שְׂאֵל מְלֹךְ עֲרַבִּים אֶת רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי כּוֹשֵׁי וְאִשְׁתִּי כּוֹשֵׁית, וְיִלְדָה בֶן לָבֶן, אֲהַרְגֶנָּה שְׂזֵנְתָה תַּחְתִּי. אָמַר לוֹ צוּרוֹת בֵּיתְךָ שְׁחוּרוֹת אוֹ לְבָנוֹת, אָמַר לוֹ לְבָנוֹת. אָמַר לוֹ כְּשֶׁהֵייתָ מִתְעַסֵּק עִמָּה נִתְּנָה עֵינֶיהָ בְּצוּרוֹת הַלְּבָנוֹת וְיִלְדָה כִּיּוֹצֵא בָּהֶן, וְאִם תִּמָּה אֶתְּךָ בְּדָבָר לְמַד מִצֵּאֲנוּ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ שְׁמֹן הַמִּקְלוֹת הָיוּ מִתִּיחָמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ל, לט) : וַיִּחְמוּ הַצֹּאֵן אֶל הַמִּקְלוֹת, וְהוֹדָה מְלֹךְ עֲרַבִּים לְרַבִּי עֲקִיבָא. אָף כָּאֵן רָמַז מִשָּׁה בַּתּוֹרָה : תַּחַת אִישׁךָ וְכִי נִטְמָאת. (במדבר ה, כו) : וַיִּתֵּן אִישׁ בֶּדֶךָ אֶת שְׂכָבְתוֹ מִבְּלַעְדֵי אִישׁךָ, לֹא עַל זֶה אָנוּ מְשַׁבְּעִין אוֹתְךָ בְּלֶבֶד אֲלֵא מַה שֶּׁסְטִית מִבְּלַעְדֵי אִישׁךָ. תִּנִּי מִבְּלַעְדֵי אִישׁךָ, פָּרַט לְשֶׁקֶדְמָה שְׂכִיבָה אַחֲרַת לְאִישׁךָ, שָׂאֵם שְׂכָב בַּעֲלָהּ עִמָּה אַחֲרֵי כֵן, אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, וְהֵא תִּנְיֵן כְּשֵׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ כִּדְּהֵם בּוֹדְקִין אוֹתוֹ, כְּשֵׁם שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ כִּדְּהֵיא אֲסוּרָה לְבוֹעֵל, כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לְאֲחִיו שֶׁל בַּעַל כִּדְּהֵיא אֲסוּרָה לְאֲחִיו שֶׁל בּוֹעֵל, כְּשֵׁם שֶׁהַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ עַל כֹּל בִּיאָה וּבִיאָה שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת מִבַּעֲלָהּ אַחֵר הַבוֹעֵל, כִּדְּהֵם בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. רַבִּי אֲבִין בְּשֵׁם רַבִּי אֵילָא אָמַר כָּאֵן בִּידוּעַ כָּאֵן בְּשִׂאֵינוּ יְדוּעַ.

לה וְהַשְּׁבִיעַ הַכֹּהֵן (במדבר ה, כא) וגו' : מִכָּאֵן שָׂאֵם נִכְתְּבָה מְגִלָּה קִדָּם שֶׁתִּקְבַּל עֲלֶיהָ שְׁבוּעָה, פְּסוּלָה. שֶׁבַתְחַלָּה כְּתִיב : וְהַשְּׁבִיעַ, וְאַחֵר כִּדְּ (במדבר ה, כג) : וְכָתַב. (במדבר ה, כא) : בְּשֶׁבַעַת הָאֱלֹהִים, מִכָּאֵן אֶתְּךָ דָּן לְכֹל הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁבַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יְהִיוּ אֲלֵא בְּאֱלֹהִים וּשְׁבוּעָה, הוֹאִיל וְנֶאֱמָרָה שְׁבוּעָה בַּתּוֹרָה סֵתָם, וּפְרַט בְּאַחַת מֵהֶן שֶׁאֵינָה אֲלֵא בְּאֱלֹהִים וּבְשְׁבוּעָה, אָף פּוֹרְטְנֵי בְּכֹל הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁבַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יְהִיוּ אֲלֵא בְּאֱלֹהִים וּבְשְׁבוּעָה. (במדבר ה, כא) : וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה יִתֵּן ה' אוֹתְךָ, הוֹאִיל וְנֶאֱמָרוּ שְׁבוּעוֹת בַּתּוֹרָה סֵתָם וּפְרַט לָךְ בְּאַחַת מֵהֶן שֶׁאֵינּוּ אֲלֵא בְּיוֹ"ד ה"א, אָף פּוֹרְטְנֵי בְּכֹל הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁבַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יְהִיוּ אֲלֵא בְּיוֹ"ד ה"א. (במדבר ה, כא) : לְאֱלֹהִים וְלִשְׁבַּעָה, לָמָּה נֶאֱמַר, לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר לְהֵלֵן (ויקרא ת, א) : וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים, אֵין לִי אֲלֵא אֱלֹהִים, מִנִּין לַעֲשׂוֹת שְׁבוּעָה כְּאֱלֹהִים, הֵרִי אֶתְּךָ דָּן, נֶאֱמַר כָּאֵן אֱלֹהִים, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן אֱלֹהִים, מַה אֱלֹהִים הָאֲמוּרָה כָּאֵן עֲשֵׂה שְׁבוּעָה כְּאֱלֹהִים, אָף אֱלֹהִים הָאֲמוּרָה לְהֵלֵן עֲשֵׂה שְׁבוּעָה כְּאֱלֹהִים. לְאֱלֹהִים וְלִשְׁבַּעָה, שְׂכָל הַנְּשִׁים לוֹטוֹת כִּדְּ תִּגִיעַ לִיךָ כְּשֵׁם שֶׁהִגִיעַ לְפָלוּגִית. וְלִשְׁבַּעָה, שֶׁיְהִיוּ הַכֹּל נִשְׁבַּעוֹת כִּדְּ תִּגִיעַ לִי כְּמוֹ שֶׁאַרְעַ לְפָלוּגִית אִם לֹא אֶעֱשֵׂה כִּדְּ וְכִדְּ. (במדבר ה, כא) : בַּתּוֹךְ עֲמֶךָ, וְעֲמֶךָ שְׁלוֹם. בַּתּוֹךְ עֲמֶךָ, וְלֹא בַּעַם אַחֵר. הַפְּרֵשׁ בֵּין אָדָם הַמִּתְנַבֵּל בְּמִקּוֹם שֶׁמִּכִּיר לְאָדָם הַמִּתְנַבֵּל בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין מִכִּיר. (במדבר ה, כא) : בַּתֵּת ה' אֶת יָרְכָךָ וְגו', זֹה בְּדִיקַת הָאִשָּׁה. (במדבר ה, כב) : וּבָאוּ הַמִּים הַמְאָרְרִים וְגו', רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר (ספרי נשא טו) : זֶה בְּטָנוּ וַיִּרְכּוּ שֶׁל בּוֹעֵל, מִגִּיד הַכְּתוּב שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהַפְּרַעֲנוֹת פּוֹקְדָתָהּ כִּדְּ פְּרַעֲנוֹת פּוֹקְדָתוֹ, וְהִלּוּא דְּבָרִים קַל וְחֹמֶר אִם מִדַּת פְּרַעֲנוֹת מוּעָטֶת הַמִּבִּיא תִּקְלָה לְחִבְרוֹ הֵרִי הוּא כִּיּוֹצֵא בּוֹ, קַל וְחֹמֶר לְמִדַּת הַטּוֹב מְרַבָּה. (במדבר ה, כב) : וְאֶמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן, הוֹאִיל וְנֶאֱמָרוּ שְׁבוּעוֹת בַּתּוֹרָה סֵתָם וּפְרַט לָךְ הַכְּתוּב בְּאַחַת מֵהֶן שֶׁאֵינָה אֲלֵא בְּאָמֵן, אָף פּוֹרְטְנֵי בְּכֹל הַשְּׁבוּעוֹת בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא יְהִיוּ אֲלֵא בְּאָמֵן, שָׂאֵם אֵין אֶתְּךָ עוֹנָה אָמֵן

אחר המשביע, אתה עושה שבועתו שוא. אמן אמן, מכאן שמגלגלים עליה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר. ומכאן אתה דן לכל שבועות שבתורה שמגלגליו עליהן את הישן, והלוא דברים קל וחמר ומה שוטה שלא נתבעה מקדם מגלגליו עליה את הישן, גזלות שנתבעו מקדם אינו דין שמגלגליו עליהם את הישן. אמן שלא נטמאתי, ואם נטמאתי לעצמה. רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא אמן לקבלה, אמן לשבועה, אמן יאמנו הדברים. אמן לקבלה, מסוטה, ואמרה האשה אמן אמן. אמן לשבועה, [\(ירמיה יא, ה\)](#): למען הקים את השבועה אשר נשבעתי וגו'. אמן, יאמנו הדברים, [\(מלכים א, א, לו\)](#): ויען בניהו בן יהוידע את המלך ויאמר אמן, יאמן ה' את דבריך.

לו וכתב את האלת [\(במדבר ה, כג\)](#), כדכתובין שאם כתבו למפרע פסולה, בא לו לכתב את המגלה מאיזה מקום הוא כותב [\(במדבר ה, יט כב\)](#): מואם לא שכב איש אתך וגו' ואת כי שטית וגו' והשביע הכהן וגו' ובאו המים וגו', ולא היה כותב [\(במדבר ה, כב\)](#): ואמרה האשה אמן אמן, דברי רבי יוסי, מאי טעמיה, אלת אלות ממש, ואת לרבות צואות וקבלות. האלת, לרבות קללות הבאות מחמת ברכות, כגון [\(במדבר ה, יט\)](#): הנקי ממי המרים וגו', שמכלל הן אתה שומע לאו. האלה, למעטי קללות שבמשנה תורה. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, חד אמר משביע ואחר כך כותב, וחד אמר כותב ואחר כך משביע. מאן דאמר משביע ואחר כך כותב, כמה דהיא קריה [\(במדבר ה, יט\)](#): והשביע [\(במדבר ה, כג\)](#): וכתב. ומאן דאמר כותב ואחר כך משביע, כדי לסמוך שבועה להשקאה, ואין מקדם ומאחר בתורה. [\(במדבר ה, כג\)](#): הכהן בספר, לא על לוח ועל הנגר אלא על המגלה, שנאמר: בספר. כתבה אגרת, פסולה, שנאמר: בספר. כתבה על שני דפין פסולה, שנאמר: בספר, ספר אחד ולא שנים. אין כותבין לא בקומוס ולא בקנקנתום ולא בכל דבר שרושם אלא בדיו, שנאמר [\(במדבר ה, כג\)](#): ומחה, כתב שיכול למחק. והלא דברים קל וחמר, מה לעשות שלום בין איש לאשתו אמר המקום ספר שנכתב בקדשה ומחה על המים, ספרי מינין שמטילין איבה וקנאה, על אחת כמה וכמה שימחו מן העולם, ושורף את האזכרות שבו עמו, מפני שלא נכתב בקדשה, דברי רבי עקיבא. [\(במדבר ה, כג\)](#): ומחה אל מי המרים, מגיד הכתוב עשה את המים מרים.

לז והשקה את האשה וגו' [\(במדבר ה, כד\)](#), היה רבי שמעון אומר נאמר השקאה קדם למנחה ונאמר השקאה לאחר מנחה, לומר שאם קדמה השקאה, כשרה. ואם קדמה מנחה, כשרה.

לח ולקח הכהן מיד האשה [\(במדבר ה, כה\)](#), וכי על ידו הוא מניף לא על ידיה הוא מניף, אלא מכאן שהיא נוטלה מתוך כלי חל ונותנה לתוך כלי שרת, וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה, מכאן אמרו היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותנה לתוך כלי שרת ונותנה על ידיה, וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה. והניף, והגיש, וקמץ, והקטיר, והשאר נאכל לפהנים. מיד

האשה, ולא מיד שלישה, שאם פרסה נדה לא היתה שותה. [\(במדבר ה, כה\)](#): והניף את המנחה, מוליך ומביא מעלה ומוריד, מנין, תלמוד לומר [\(שמות כט, כז\)](#): אשר הונף ואשר הורם, מקיש הרמה לתנופה, לומר שכל מקום שיש תנופה יש הרמה, מכאן אמרו מצות תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד.

לט וקמץ הפהו מן המנחה וגו' [\(במדבר ה, כז\)](#), מן המנחה המחפרת, שלא תתהא מנחת בשני פלים וקומץ. [\(במדבר ה, כז\)](#): והקטיר המנחה, זו הקטרת הקומץ שקדמה אזכרה, [\(במדבר ה, כז\)](#): ואחר ישקה את האשה, פגענו שאמרנו.

מ והשקה את המים וגו' [\(במדבר ה, כז\)](#), הנה רבי עקיבא אומר [\(גמרא סוטה כ-א\)](#): אם נמחקה מגלה ואמרה איני שותה מחמת רתיתא, משקין אותה בעל כרחיה, אבל אם אמרה מחמת בריותא, אין משקין אותה, שהרי היא בדיקה ועומדת. [\(במדבר ה, כז\)](#): ובאו בה וגו' למה נאמר, לפי שהוא אומר [\(במדבר ה, כז\)](#): וצבתה בטנה, אין לי אלא בטנה וירכה, שאר אברים מנין, תלמוד לומר: ובאו בה, [\(במדבר ה, כז\)](#): והיתה לאלה, שיהיו אליו ביה יארעיו: כשם שארע לפלונית, וכן הוא אומר [\(ישעיה סה, טו\)](#): והנחתם שמכם לשבועה לבחירי והמיתד אדני אלהים ולעבדיו יקרא שם אחר, ומצינו למדים שהרשעים שבועה לצדיקים, ומנין שהצדיקים ברכה לרשעים, שנאמר [\(ירמיה ד, ב\)](#): והתברכו בו גוים, ואומר [\(בראשית מת, כ\)](#): ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישמך אלהים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה.

מא ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא [\(במדבר ה, כח\)](#), רבי ישמעאל אומר וכי מי טמאה שהכתוב מטהרה, שהוא אומר: וטהרה הוא, אלא מגיד הכתוב כיון שיצא עליה שם רע, אסורה לבעלה. וטהרה הוא, טהורה לבעל, טהורה לבעל, טהורה לתרומות. רבי יהודה אומר משום רבי אלעזר וכי אין אנו יודעין שאם לא נטמאה האשה שהיא טהורה, מה תלמוד לומר: וטהרה הוא, אלא סוף שהמקום פורע לה תחת נוולה, שאם היתה עקרה, שהיא נפקדת. יולדת בצער, יולדת ברוח. יולדת פעורים, יולדת לבנים, ויש אומרים: וטהרה הוא, טהור הוא הולד. [\(במדבר ה, כח\)](#): ונקתה ונזרעה זרע, להוציא את אילונית ושאונה ראונה לילד.

מב זאת תורת הקנאת [\(במדבר ה, כט\)](#), הקנאת, שהוא מקנא לה בבית עולמים ובשילו ובנוב וגבעון. תורת, מלמד שהאשה שותה ושונה בין באיש אחד ושני בועליו, בין בשני אנשים ובוכל אחד, בין בשני אנשים וכול אף באיש אחד ובוכל אחד, תלמוד לומר, זאת. [\(במדבר ה, כט\)](#): אשר תשטה אשה תחת אישה, להקיש איש לאשה ואשה לאיש, לומר לך כשם שאם היתה הוא סומא לא היתה משקה, דכתיב [\(במדבר ה, יג\)](#): ונעלם מעיני אישה, כך אם היתה היא סומא לא היתה שותה. וכשם שאם היתה

היא חגרת גְדֻמָּת וְאַלְמָת לֹא הִיְתָה שׁוֹתָה, דְּכָתִיב [\(במדבר ה, יח\)](#): וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה, וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ, וְאַמְרָה הָאִשָּׁה, כִּי הוּא אִם הִיָּה חֲגִיר אוֹ גִּדָם אוֹ אֵלֶם לֹא הִיָּה מִשְׁקָה. [\(במדבר ה, כט\)](#): וְנִטְמְאַהּ, הִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אַרְבַּע פְּעָמִים הָאֻמּוּרִים בַּפְּרָשָׁה [\(במדבר ה, כז כח\)](#): אִם נִטְמְאַהּ, וְאִם לֹא נִטְמְאַהּ, נִטְמְאַהּ וְנִטְמְאַהּ, אַחַד לַבַּעַל, אַחַד לַבּוֹעֵל, וְאַחַד לַתְרוּמָה, וְאַחַד לַכֹּהֵן.

מג אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּעָבֵר וּגּוֹי [\(במדבר ה, ט\)](#), לָמָּה נֶאֱמַר, לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר [\(במדבר ה, יד\)](#): וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְיָה, רְשׁוּת. יְכוּל כְּשֵׁם שֶׁעַד שֶׁלֹּא קִנְיָה לָהּ רְשׁוּת, אָף כָּאֵן מִשְׁקִנְיָה לָהּ רְשׁוּת, תִּלְמוּד לּוֹמַר: אֲשֶׁר תֵּעָבֵר עָלָיו וּגּוֹי, חוּבָה. [\(במדבר ה, ט\)](#): וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת, מִכָּאֵן אָמְרוּ מִגְּלַת סוּטָה שֶׁנִּכְתְּבָה בַּלֵּילָה פְּסוּלָה, נֶאֱמַר כָּאֵן: אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְנֶאֱמַר לְהִלְךְ [\(דברים ז, יא\)](#): עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּד, מֵה מִשְׁפָּט בַּיּוֹם אָף מִגְּלַת סוּטָה בַּיּוֹם, מִנִּין שָׂאֵם כָּתַב אוֹת אַחַת וּמַחַק אוֹת אַחַת וְכָתַב אוֹת אַחַת וּמַחַק אוֹת אַחַת שֶׁהִיא פְּסוּלָה, דְּכָתִיב: וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וְנִקְּהָ הָאִישׁ מֵעוֹן [\(במדבר ה, לא\)](#), שֶׁלֹּא יֵאמַר אוֹי לִי שֶׁהִרְגֵתִי בַּת יִשְׂרָאֵל, אוֹ לִי שֶׁהִיִּיתִי מִשְׁמֵשׁ עִם הַטְּמֵאָה, לְכַדְּ נֶאֱמַר: וְנִקְּהָ הָאִישׁ וּגּוֹי. וְנִקְּהָ הָאִישׁ מֵעוֹן, אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא תִּלְתָּהּ לָהּ זְכוּת. יְכוּל אָף הִיא לֹא תַחַשׁ שֶׁמָּא תִּלְתָּהּ לָהּ זְכוּת, תִּלְמוּד לּוֹמַר [\(במדבר ה, לא\)](#): וְהָאִשָּׁה הַהוּא תִּשָּׂא אֶת עוֹנָהּ, וְאֵתִיָּא כְּמֵאן דְּאֵמַר הַזְכוּת תּוֹלָה וְאֵינָה נִכְרָת.

דְּבַר אַחַר, וְנִקְּהָ הָאִישׁ מֵעוֹן, כְּשֶׁהָאִישׁ מְנַקֵּה מֵעוֹן הָאִשָּׁה הַהִיא תִּשָּׂא עוֹנָהּ, אֲבָל בְּזִמְן שֶׁאֵין הָאִישׁ מְנַקֵּה מֵעוֹן אֵין הָאִשָּׁה תִּשָּׂא אֶת עוֹנָהּ, שֶׁאֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר [\(הושע ד, יד\)](#): לֹא אֶפְקוֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנִינָה וְעַל כָּלֹתֵיכֶם כִּי תִנְאַפְּנָה, כְּשֶׁמְנַאֲפִים, אָמַר לָהֶם הוּאִיל וְאַתֶּם רוֹדְפִים אַחַר זְנוּת, הַמַּיִם לֹא יְבַדְּקוּ אֶת נְשׁוֹתֵיכֶם, לְכַדְּ נֶאֱמַר: וְנִקְּהָ הָאִישׁ מֵעוֹן וְהָאִשָּׁה וּגּוֹי.

מד דְּבַר אַחַר, כִּי תִשְׁטָה וּגּוֹי [\(במדבר ה, יב\)](#), רַבְּנֵינוּ פְּתִרִין קָרְיָה בְּמַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, [\(במדבר ה, יב\)](#): אִישׁ, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות טו, ג\)](#): ה' אִישׁ מִלְחָמָה. [\(במדבר ה, יב\)](#): כִּי תִשְׁטָה אֶשְׁתּוֹ, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁסְרוּ מֵאַחֲרָיו, כְּמָה דְּתִימָא [\(שמות לב, ח\)](#): סְרוּ מֵהָר, וּמִתְרַגְּמִינְן סְטוּ בַּפְּרִיעַ, וְהֵם נִקְרָאוּ אֶשְׁתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(הושע ב, יח\)](#): וְהִיָּה בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱסָם ה' תִּקְרָאֵי וּגּוֹי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(שמות יט, ט\)](#): וְקִדְשֵׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר, [\(ויקרא יט, ב\)](#): קִדְשִׁים תִּהְיוּ. [\(במדבר ה, יב\)](#): וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל, זֶה מַעֲלַת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כְּמָה דְּאֵת אָמַר [\(במדבר ה, טז\)](#): לְמִסַּר מַעַל בְּה' עַל דְּבַר פְּעוֹר. [\(במדבר ה, יג\)](#): וְשָׁכַב אִישׁ, זֶה אַהֲרֹן, שֶׁעָשָׂה לָהֶם אֶת הָעֶגְלָה. [\(במדבר ה, יג\)](#): שָׁכַבַת זָרַע, שֶׁכַּף הִיְתָה דְרָכָה שֶׁל עֲבוֹדַתָּה שֶׁמַּעֲבִירִים אֶת זָרַע לְפָנֶיהָ בְּאֵשׁ, כְּמָה דְּתִימָא [\(ויקרא יח, כא\)](#): וּמִזְרַעָד לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמִלְכָד. [\(במדבר ה, יג\)](#): וְנַעֲלַם מֵעֵינַי אִישָׁה וְנִסְתְּרָה, חֵס וְשָׁלוֹם, שֶׁהֵם חֲשָׁבוּ בְּעַצְמָם כְּאֵלּוּ עֵין שֶׁל מַעֲלָה אֵינָה רוֹאָה, כְּמָה דְּתִימָא [\(תהלים צד, ז\)](#): וַיֵּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה יְהוָה, וְאוֹמֵר [\(איוב כב, יב\)](#): עֵבִים סִתְּרוּ לּוֹ וְלֹא יִרְאֶה. [\(במדבר ה, יג\)](#): וְנִסְתְּרָה, כְּמָה דְּתִימָא [\(ישעיה כט, טו\)](#): הוּי הַמַּעֲמִיקִים

מה' לסתיר עצוה. [\(במדבר ה, יג\)](#): והיא נטמאה, כמה דתימא [\(יחזקאל לו, יז\)](#): כטמאת הנדה היתה דרפס לפני. [\(במדבר ה, יג\)](#): ועד אין בה, שלא היה בהם נביא שיעיד בהם, כמה דתימא [\(מלכים ב יז, יג\)](#): ויעד ה' בישראל וביהודה ביד כל נביאי כל חזה, שכבר הרגו לחור על שהיה מוכיחם. [\(במדבר ה, יג\)](#): והוא לא נתפשה, שעשו אותו ברצון ולכד נענשו. [\(במדבר ה, יד\)](#): ועבר עליו רוח קנאה, [\(שמות כ, ה\)](#): כי ה' אלהיך אל קנא. [\(במדבר ה, יג\)](#): וקנא את אשתו, כמה דתימא [\(שמות לב, ז\)](#): לך רד כי שחת עמך וגו'. [\(במדבר ה, יג\)](#): והוא נטמאה, כמה דתימא [\(שמות לב, ח\)](#): וישתחווי לו ויזבחו לו. [\(במדבר ה, יג\)](#): או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה, שהרבה פשרים היו בהם וקנא הקדוש ברוך הוא לכלם שבקש להם לכלות הטובים עם הרעים, שנאמר [\(שמות לב, ט\)](#): ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם. [\(במדבר ה, טו\)](#): והביא האיש, זה הקדוש ברוך הוא, [\(במדבר ה, טו\)](#): את אשתו, אלו ישראל, [\(במדבר ה, טו\)](#): אל הכהן, זה משה, שהיה כהן כל שבעת ימי המלוואים, ואומר [\(תהלים צט, ו\)](#): משה ואהרן בכהניו, מה היא ההבאה, שהביא דינם אל משה, שאמר לו: לך רד כי שחת עמך. [\(במדבר ה, טו\)](#): והביא את קרבנה עליה, שנתן למשה אותה שעה שני לוחות הברית, שנאמר [\(שמות לא, יח\)](#): ויתן אל משה ככתו וגו'. [\(במדבר ה, טו\)](#): עשרית האיפה, שהיו כתובים עליהם עשרת הדברים. [\(במדבר ה, טו\)](#): קמח שערים, ושבעון עבודת כוכבים נעשו ישראל בקמח, כמה דתימא [\(ישעיה מז, ב\)](#): קחי רחמים וטחני קמח, והסעירם הקדוש ברוך הוא בין האמות, כמה דתימא [\(זכריה ז, יד\)](#): ואסערים על כל הגוים, לפי שהדבור [\(שמות כ, ג\)](#): לא יהיה, רמז שם ארבע מלכיות. [\(במדבר ה, טו\)](#): לא יצק עליו שמן, שאמר לו הקדוש ברוך הוא: ועתה הניחה לי וגו'. [\(במדבר ה, טו\)](#): ולא יתן עליו לבנה, כמה דתימא [\(דברים ט, יד\)](#): הרף ממני וגו', לומר שלא יזכיר לו לא זכות אבות ולא זכות אמהות. [\(במדבר ה, טו\)](#): כי מנחת קנאת הוא, כמה דתימא [\(דברים ט, יג\)](#): ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא. [\(במדבר ה, טו\)](#): מנחת זכרון, שבדבור לא יהיה, יהיה לישראל שם זכרון טוב לבוערים בעבודת כוכבים, כמו שנאמר [\(שמות כ, ו\)](#): ועשה חסד לאלפים וגו'. [\(במדבר ה, טו\)](#): מזכרת עון, לטועים אחריה, כמו שנאמר [\(שמות כ, ה\)](#): פקד עון אבות וגו'. [\(במדבר ה, טו\)](#): והקריב אתה הכהן, שנתפלל עליהם, כמה דתימא [\(שמות לב, יא\)](#): ויחל משה את פני ה' וגו'. [\(במדבר ה, טו\)](#): והעמדה לפני ה', שמחל הקדוש ברוך הוא ואמר שלא יאבד את כלם, כמה דתימא [\(שמות לב, יד\)](#): וינחם ה' על הרעה.

מה ולקח הכהן [\(במדבר ה, יז\)](#), זה משה, [\(במדבר ה, יז\)](#): מים קדשים, לקדשת שמו של הקדוש ברוך הוא, וירד [\(דברים ט, כא\)](#): אל הנחל הירד מן הקר. [\(במדבר ה, יז\)](#): בכלי חרש, כשם שאין לכלי חרש טהרה אחר שנטמא, כך לא היה להם תקנה, לכל הטועים בעגל, שכלם נאבדו. [\(במדבר ה, יז\)](#): וימון העפר, זה היה עפרות הזהב אשר טחן, כמה דתימא [\(שמות לב, כ\)](#): ויטחן עד אשר דק. [\(במדבר ה, יז\)](#): אשר יהיה בקרקע המשכן, שעל ידי העגל ירדו ישראל שעבדוהו, עד לקרקע, ונתמשכנו בידי המנות. [\(במדבר ה, יז\)](#): יקח הכהן, זה משה. [\(במדבר ה, יז\)](#): ונתן אל המים, כמה דתימא [\(דברים ט, כא\)](#): ואשליך את עפרו אל הנחל הירד מן הקר, [\(במדבר ה, יח\)](#): והעמיד הכהן, זה משה. [\(במדבר](#)

ה, יח): את האשה לפני ה', כמה דתימא (שמות לב, כו): ויעמוד משה בשער המחנה ויאמר מי להי אלי וגו'. (במדבר ה, יח): ופרע את ראש האשה, (שמות לב, כה): וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרן, באותה שעה שלטה בהם הצרעת, כמה דתימא (ויקרא יג, מה): וראשו יהיה פרוע. (במדבר ה, יח): ונתן על כפיה את מנחת הזכרון, שהוכיחם על התורה שקבלו, שאם יזכו יהיה להם לזכרון שם, ולפי שעברו עליה היתה להם (במדבר ה, יח): מנחת קנאות. (במדבר ה, יח): וביד הכהן, זה משה. (במדבר ה, יח): יהיו מי המרים המאזרים, למדד הכתוב שעל ידי משה נהפך הנחל למים רעים.

מו והשביע אתה הכהן (במדבר ה, יט), זה שבועה שהשביעם שיקימו את התורה, כמה דתימא (שמות כד, ח): הנה דם הברית אשר כרת ה' וגו', ואין ברית בלא שבועה, וכך אמר להם משה, אם קימתם שבועת הברית (במדבר ה, יט): אם לא ששב וגו', שלא טעיתם אחר עבודת פוכבים, שלא השתחוויתם לה. (במדבר ה, יט): ואם לא שטית, שלא זבחתם טמאה, שלא שחקתם לפניך, (במדבר ה, יט): הנקי ממי המרים האלה, כמה דתימא (שמות טו, כו): ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך וגו'. (במדבר ה, כ): את כי שטית, זה המזבח לעגל, ואת כי שטית, זה המקטר. (במדבר ה, כ): כי נטמאת, זה המנסף, וכי נטמאת, זה המשתחוה. (במדבר ה, כ): ויתן איש בידו וגו', זה המקבלו עליו לאלוה ויאמר לו (ישעיה מד, יז): אלי אתה, וכל אלה עדים ולא התראה. (במדבר ה, כא): והשביע הכהן את האשה וגו', כמה דתימא (דברים כט, יא): לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו, אין ברית אלא שבועה, כמה דתימא (בראשית כא, לא לב): כי שם נשבעו שניהם, ויכרתו ברית בבאר שבע. ומנין שבסיני לקחו שבועת האלה, שכן כתיב (דברים כח, טט): אלה דברי הברית וגו' מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב, הקיש ברית חורב לברית ארץ מואב, מה להלן באלה אף כאן באלה. אי זהו ברית של חורב, (ויקרא כו, יד): ואם לא תשמעו לי וגו'. (במדבר ה, כא): ואמר הכהן לאשה, זה משה. (במדבר ה, כא): יתן ה' אותך לאלה ולשבעה וגו', אלו קלות שבתורת כהנים. (במדבר ה, כב): ובאו המים המאזרים האלה, אלו המים של נחל, שבו השליך משה עפר זהב העגל, והשביעם משה בכל מה שקבלו בסיני שהמים יבדקו אותן. שלש פעמים כתוב כאן ובאו, כנגד שלשה דינים שנדונו עובדי העגל, חרב, ובדיקת מים, ומגפה. (במדבר ה, כב): לצבות בטן ולנפל ירך, מלמד שאף אהרן השוכב נענש עמהם, שנאמר (דברים ט, כ): ובאהרן התאנף וגו', ואין (דברים ט, כ): להשמידו, אלא מיתת בנים, כמה דתימא (עמוס ב, ט): ואשמיד פרו ממעל וגו', ראויים היו כל בניו למות, אלא שנתפלל משה עליו ומתו השנים כנגד שתי קלות האמורות כאן: לצבות בטן ולנפל ירך. ומנין שעל מיתת הבנים הכתוב מדבר, שכן כתיב (תהלים קכז, ג): שחר פרי הבטן, ואומר (דברים ז, יג): פרי בטןך, ואומר (שמות א, ה): יצאי ירך יעקב, ונשארו השנים, וכן הוא אומר (שמות כב, ח): על כל דבר פשע, מדבר באהרן שהפשיע את ישראל בדבור לא יהיה. (שמות כב, ח): על שור, כמה דתימא (תהלים קו, כ): וימירו את כבודם בתבנית שור. (שמות כב, ח): על חמור, אלו המצריים שנקראו חמורים, כמה דתימא (יחזקאל כג, כ): אשר בשר חמורים וגו', הם הסיתו את ישראל לעשות העגל. (שמות כב, ח):

על שֶׁה, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, שְׁטֵעוּ אַחֲרָיו שֶׁנִּקְרָאוּ שָׁה, כְּמָה דְתִימָא (ירמיה נ, יז) : שֶׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל. (שמות כב, ח) : עַל שְׁלֹמֶה, שֶׁהִמְלִיכוּהוּ עֲלֵיהֶם, כְּמָה דְתִימָא (ישעיה ג, ו) : שְׁמֵלָה לְכָה קֶצֶין תִּהְיֶה לָנוּ. (שמות כב, ח) : עַל כָּל אֲבֹדָה, שְׁאֲבָדוּ מֵה שְׁאֲמָרוּ בְּסִינֵי (שמות כד, ז) : כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה. (שמות כב, ח) : אֲשֶׁר יֹאמֶר כִּי הוּא זֶה, שְׁאֲמָרוּ לַעֲגַל (שמות לב, ד) : אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל. (שמות כב, ח) : עַד הָאֱלֹהִים יָבֵא דְבַר שְׁנִיָּהִם, זֶה מֹשֶׁה שֶׁנִּקְרָא אֱלֹהִים (שמות ז, א) : רָאָה נִתְתִּיף אֱלֹהִים לְפָרְעָה. (שמות כב, ח) : אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים, זֶה מֹשֶׁה, יִרְשִׁיעַן כְּתִיב. (שמות כב, ח) : יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ, אֱלוֹ שְׁנֵי בְנָיו שְׁשֻׁלַם לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רַע יִשְׂרָאֵל, שְׁמָתוֹ. (במדבר ה, כב) : וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁעֵנוּ אָמֵן אַחֲרַי קָלֶלֶת עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים, כְּמָה דְתִימָא (דברים כז, טו) : אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וְגו', לְמָה שְׁתִּי פְעָמִים אָמֵן, כְּנֶגֶד אֲרוּר בְּפֶרֶט אֲרוּר בְּכֻלָּל, כְּמָה דְתִימָא (דברים כז, כו) : אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יִקִּים וְגו'.

מז וְכָתַב אֶת הָאֱלֹת הַכֹּהֵן (במדבר ה, כג), זֶה מֹשֶׁה, (במדבר ה, כג) : בְּסֶפֶר, זֶה הַלּוּחַ, שֶׁהִיָּה כְּתוּב בּוֹ (שמות כ, ה) : פֶּקֶד עֲוֹן אֲבֹת וְגו', וְכִי הוּא כְּתָבוֹ וְהָלוּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתָבוֹ, אֵלֶּה לְפִי שְׁטֵעוּ יִשְׂרָאֵל לֹא נִתְּנָן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלֶּה לְמֹשֶׁה, כְּמָה דְתִימָא (שמות לא, יח) : וַיִּתֵּן אֵל מֹשֶׁה, וַיִּלְכֹּד נִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא כְּתָבוֹ. וְלְמָה קָרָא הַלּוּחַ סֶפֶר, לְפִי שֶׁהִיָּה סֶפֶר. (במדבר ה, כג) : וּמָחָה אֵל מֵי הַמַּרְיָם, לְפִי שֶׁבִעֲוֹן יִשְׂרָאֵל שִׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת וַיִּפְרַח הַכְּתָב מֵעֲלֵיהֶם, וּבְאֹתָהּ מַחִית הַכְּתָב שְׁתֵּי יִשְׂרָאֵל עֲנָשָׁם בְּמִים, (במדבר ה, כד) : וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה, כְּמָה דְתִימָא (שמות לב, כ) : וַיִּשְׁק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּדָקוֹן פְּסוּטוֹת. (במדבר ה, כה) : וַיִּלְקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְיָאוֹת, אֱלוֹ הַלּוּחוֹת, שֶׁהִיָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלַח לָהֶם לְקַחֵם מֵהֶם, שְׁלֹא רָצָה לְתַנְּהָ לָהֶם. (במדבר ה, כה) : וְהִנִּיף אֶת הַמִּנְחָה לְפָנָיו ה', שֶׁהַחֲזִיר כְּתָב הַלּוּחוֹת לְמִקוֹמוֹ. (במדבר ה, כה) : וְהִקְרִיב אֶתְּהָ אֵל הַמִּזְבֵּחַ, אֱלוֹ הַלּוּחוֹת שִׁבַר תַּחַת הָהָר, כְּמָה דְתִימָא (שמות לב, יט) : וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת הַלּוּחַ וַיִּשְׁבַר אֹתָם תַּחַת הָהָר, בְּמִקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בָּנָה מֹשֶׁה תַּחַת הָהָר לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, כְּמָה דְתִימָא (שמות כד, ד) : וַיָּבֹן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר. (במדבר ה, כו) : וְקִמַּץ הַכֹּהֵן מִן הַמִּנְחָה וְגו', שֶׁלְמַד מֹשֶׁה סְנִיגוּרִיא עַל יִשְׂרָאֵל, מִמָּה שֶׁכְּתוּב בַּלּוּחוֹת (שמות כ, ו) : וַעֲשֶׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לְאַהֲבִי, אָמַר מֹשֶׁה הֲרִי הָאֲבוֹת אוֹהֲבִיךָ, עֲשֶׂה עִמָּהֶם חֶסֶד וְהַצֵּל אֶת בְּנֵיהֶם, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (שמות לב, יג) : זָכֹר לְאַבְרָהָם וְגו'. (במדבר ה, כו) : וְאַחֲרַי שְׁקָה וְגו', אַחֲרַי שְׁנִתְחַלְּהָ עֲלֵיהֶם וְהַעֲבִיר פָּנָיו שֶׁל זַעַם, כְּמָה דְתִימָא (שמות לב, טו) : וַיִּפֹּן וַיִּרְדַּ מֹשֶׁה, אַחֲרַי כֹּן בְּדָקוֹן פְּסוּטוֹת. (במדבר ה, כז) : וְהִשְׁקָה אֶת הַמִּים וְהִיָּתָה אִם נִטְמָאָה וְתִמְעַל מֵעַל בְּאִישָׁה וּבְאוֹ וְגו', בְּעֵת שֶׁשְׁתֵּי מֵהֶם נִבְדְּקוּ וַיִּמְתּוּ כָּל הַחוּטָאִים מִיָּתָה מִשְׁנָה, מִטְרוּנָה שְׁאֵלָה אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִפְּנֵי מָה חֲטִיָּה אַחַת בְּעֵגֶל וְהֵם מִתּוֹ בָּה שְׁלֹשׁ מִיתוֹת. אָמַר לָהּ אֵין חֲכָמָה לְאִשָּׁה אֵלֶּה בְּפִלְכָה, דְּכְּתִיב (שמות לה, כה) : וְכָל אִשָּׁה חֲכַמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טוֹו. אָמַר לוֹ הוֹרְקוֹס בְּשִׁבִיל שְׁלֹא לְהַשִּׁיבָה דְבַר אֶחָד מִן הַתּוֹרָה אֲבִדְתָּ מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת כֹּר מַעֲשָׂר בְּכָל שָׁנָה, אָמַר לוֹ יִשְׁרָפוּ דְבָרֵי תּוֹרָה וְאֵל יִמְסְרוּ לְנָשִׁים, וְכִשְׁיִצְאָה אֲמָרוּ לוֹ תִלְמִידֵינוּ רַבִּי לְזוֹ דְחִיתָ בְּקִנְיָה לָנוּ מָה אִתָּה מְשִׁיב, רַבִּי בְּרַכְיָה בַר אֲבָא בַר כְּהֵנָא

בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר כָּל מִי שֶׁהָיָה לוֹ עֵדִים וְהִתְרַאָּה הָיָה מִת בְּבֵית דִּין, עֵדִים וְלֹא הִתְרַאָּה הָיָה נִבְדָּק פְּסוּטָה, לֹא עֵדִים וְלֹא הִתְרַאָּה הָיָה מִת בְּמִגְפָּה. רַב וְלוֹי בְּרַ סִיסִי תִרְוִיחוּן אִמְרִין זִבְח קִטֹּר וְנִסָּךְ, הָיָה מִת בְּבֵית דִּין. טַפַּח רִקְד שְׁחַק, הָיָה נִבְדָּק פְּסוּטָה. שָׁמַח בְּלִבּוֹ, הָיָה מִת בְּמִגְפָּה. (במדבר ה, כז) : וְהִיָּתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה בְּקֶרֶב עַמָּה, וְעַמָּה שְׁלוֹם, שֶׁהָיוּ לְקוֹ וְהִשְׁאָר פְּלִטוֹ. (במדבר ה, כח) : וְאִם לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה, אֵלּוּ שֶׁהָיוּ כְּשָׂרִים שְׁשֵׁתוֹ, (במדבר ה, כח) : וִטְהַרָּה הוּא, אֵלּוּ שֶׁבֵט לְוִי. (במדבר ה, כח) : וְנִקְתָּה, אֵלּוּ הַלְוִיִּם שֶׁזָּכוּ לְעִבּוּדַת הַקֹּדֶשׁ עַל זֹאת שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּנִקְיוֹת. (במדבר ה, כח) : וְנִזְרַעָה זָרַע, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל הַכְּשָׂרִים שֶׁזָּרְעוּ נִכְנָס לְאֶרֶץ, כְּמֵא דְתִימָא (הושע ב, כח) : וְזִרְעִיתִיָּה לִי בְּאֶרֶץ, וְעָשָׂה לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵה שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם (שמות לב, יג) : וְכָל הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתְּנוּ לְזֶרְעְכֶם וְגוֹ', שֶׁכֵּן כְּתִיב לְאַחַר מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה (שמות לג, א) : וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּד עִלָּה מִזֶּה.

מח זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאָת (במדבר ה, כט), כִּד אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַתּוֹרָה הַזֹּאת שֶׁל קְנָאוֹת עִבּוּדַת כּוֹכָבִים לְעוֹלָם תִּהְיֶה, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁפָּרַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעוֹבְדֵי הָעֶגְלָה בְּקְנָאָה, כִּד יִפְרַע מֵהֶם לְדוֹרוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים לב, כא) : הִם קְנָאוּנִי בְּלֹא אֵל כְּעֶסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם, מֵה כְּתִיב (דברים לב, כד) : מִזִּי רָעַב, נִגְדָּ (במדבר ה, כז) : וְצָבְתָה בְטָנָה, שֶׁכֵּן תִּרְגַּם אוֹיְנִקְלוּס נְפִיחִי כִפּוֹ. (דברים לב, כה) : מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב, כִּנְגֵד אוֹתוֹן שֶׁהָרְגוּ בְּנֵי לְוִי בְּחֶרֶב. (דברים לב, כד) : וְקִטַּב מְרִירִי, זֶה הַדְּבָר, כִּנְגֵד (שמות לב, לה) : וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם. (במדבר ה, כט) : אֲשֶׁר תִּשְׁטָה אִשָּׁה (יחזקאל טז, לב) : הָאִשָּׁה הַמְּנַאֲפֶת תַּחַת אִישָׁה תִּקַּח אֶת זָרִים, הָיָה נִבְיָא מוֹכִיחֶם שֶׁתַּחַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִבְדוּ עִבּוּדַת כּוֹכָבִים. (במדבר ה, ל) : אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תִּעְבֹּר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה, הָיָה מִתְנַבֵּא מֹשֶׁה שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקְנָאָתָם, וְלִכְדָּ כְּתַב בְּתַחֲלַת הַפָּרָשָׁה (במדבר ה, יד) : וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה, שֶׁהוּא מְדַבֵּר כִּנְגֵד קְנָאָת הָעֶגְלָה שֶׁעָבְרָה, וְלִבְסוּף כְּתִיב : תִּעְבֹּר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה, שֶׁהוּא אוֹמֵר עַל הָעֲתִיד (במדבר ה, ל) : וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ, זֶה הָיָה בִימֵי יַחְזְקָאֵל שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדֵי עִבּוּדַת כּוֹכָבִים, וְקָנָא לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ט, ה) : וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם שָׂא נָא עֵינֶיךָ דֶּרֶךְ צְפוּנָה וְאִשָּׁא עֵינֵי דֶרֶךְ צְפוּנָה וְהִנֵּה מִצְפּוֹן לְשַׁעַר הַמְּזוֹבֵחַ סָמַל הַקְּנָאָה הָיָה בְּבִאָה. (במדבר ה, ל) : וְהָעֵמִיד אֶת הָאִשָּׁה לְפָנָי ה', שֶׁהוֹכִיחֶם יַחְזְקָאֵל עַל זֹאת לְהַשִּׁיבֵם לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא הוֹעִיל. (במדבר ה, ל) : וְעָשָׂה לָהּ הַכְּהֵן, זֶה יַחְזְקָאֵל, (במדבר ה, ל) : אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁנִּבְאָו לָהֶם הוּא וַיְרַמְיָה הַכְּהֵן, שֶׁנִּבְאָו עֲלֵיהֶם פְּרַעֲנִיּוֹת כְּשֵׁם שֶׁבְּאָו עַל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, וּבִאָה הַפְּרַעֲנִיּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל בִּימֵיהֶם. אֶת מוֹצֵא בְּמַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה מִתּוֹ בְּחֶרֶב, כִּד בִּימֵי אֵלּוּ הַכְּהֵנִים כְּתִיב בְּהֶם (ירמיה מג, יא) : וְאֲשֶׁר לְחֶרֶב לְחֶרֶב, בְּעֶגְלָה מִתּוֹ מִיתוֹת מְשֻׁנוֹת, כִּד בִּימֵי יְרַמְיָהוּ (ירמיה טז, ד) : מִמּוֹתֵי תַחֲלָאִים יָמָתוּ. בְּעֶגְלָה מִתּוֹ בְּדָבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, לה) : וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם, כִּד בִּימֵי יְרַמְיָהוּ, אֲשֶׁר לְדָבָר לְדָבָר. בְּעֶגְלָה כְּתִיב (שמות לב, לד) : וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי, וּבִימֵי יַחְזְקָאֵל כְּתִיב (יחזקאל ט, א) : קָרְבוּ פְּקֻדוֹת הָעִיר, לִכְדָּ נֶאֱמַר : וְעָשָׂה לָהּ הַכְּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת. (במדבר ה, לא) : וְנִקְהָה הָאִישׁ מֵעוֹן, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּנְקָה אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ לוֹ עוֹד עוֹן לְפָנָיו, שֶׁכֵּד אָמַר לָהֶם עַל יְדֵי יַחְזְקָאֵל (יחזקאל לו, כה כט) : וְזָרְקִתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְגוֹ' וְנִתְתִּי לָכֶם לֵב

חֲדָשׁ וּגְוִי וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וּגְוִי וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּגְוִי, [\(במדבר ה, לא\)](#): וְהָאֵשׁ הִיא תִשָּׂא אֶת עֹנֶה, כְּמָה דְתִימָא [\(יחזקאל לו, לב\)](#): לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה נְאֻם ה' אֱלֹהִים יוֹדַע לְכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְכִשֶּׁם שְׁמַחַל לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעִגְלָ וְנִתְרַצָּה לָהֶם וְשָׁכַן בְּתוֹכֶם וְהִכְנִיסֶם לְאֶרֶץ, כִּד נִבְא יַחְזְקָאֵל שְׁכַד יַעֲשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבִסוּף, שְׁנַאֲמַר [\(יחזקאל לו, כא כח\)](#): וְדַבֵּר אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי לִקַּח וּגְוִי וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלוּלֵיהֶם וּגְוִי וְהָיָה מִשְׁכְּנִי וּגְוִי כִי אֲנִי ה' מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מְקַדְּשֵׁי בְתוֹכֶם לְעוֹלָם.

פרשה י

א אִישׁ אֹו אִשָּׁה כִּי יִפְלֹא וּגְוִי [\(במדבר ו, ב\)](#), הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(שיר השירים ה, טו\)](#): שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי שֵׁשׁ מִיִּסְדִּים עַל אֲדָנִי פֹז מְרָאֵהוּ כְּלָבָנוּן בְּחוֹר כְּאֶרְזִים, שׁוֹקִיו, זֶה הָעוֹלָם שֶׁנִּשְׁתַּוְקַק הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְרָאֵתוֹ, כְּמָה דְתִימָא [\(שיר השירים ז, יא\)](#): וְעָלִי תִשׁוּקְתוֹ, וּמִנִּין שְׁכָן הוּא אוֹמֵר, שְׁנַאֲמַר [\(בראשית ב, א\)](#): וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וּגְוִי, אֵין וַיְכַלּוּ, אֶלָּא לְשׁוֹן תְּאֻוָּה, שְׁנַאֲמַר [\(תהלים פד, א\)](#): נִכְסְפָה וְגַם כְּלִתָּה נַפְשִׁי וּגְוִי. עֲמוּדֵי שֵׁשׁ, שְׁהַעֲמִיד כָּל מַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית לְשֵׁשׁ יָמִים, שְׁנַאֲמַר [\(שמות ב, יא\)](#): כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' וּגְוִי, הָרִי שְׁלֹשׁ אֲמָהוֹת שְׁמָהֶם נִבְרָאוּ הַכֹּל. מִיִּסְדִּים עַל אֲדָנִי פֹז, שְׁיִסוּדָן הָיָה שְׁלֹשָׁה דְבָרִים מְשֻׁבָּחִים וְאֵין כְּמוֹתָן בְּעוֹלָם, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(משלי ג, יט ב\)](#): ה' בְּחֻכְמָה יִסַּד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבִּינָה, בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקָעוּ, זֶה הָיָם. חֻכְמָה הִיא יִרְאֵת ה', כְּמָה דְתִימָא [\(איוב כח, כח\)](#): הֵן יִרְאֵת ה' הִיא חֻכְמָה וְסוֹר מֵרַע בִּינָה. דַּעַת, זֶה הַמְּפִיר אֶת בּוֹרְאוֹ, כְּמָה דְתִימָא [\(הושע ד, א\)](#): וְאֵין דַּעַת אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ, וְאוֹמֵר [\(ירמיה ט, כג\)](#): הַשֶּׁכֶל וַיִּדַּע אוֹתִי. מְרָאֵהוּ כְּלָבָנוּן, זֶה שְׂכָר בַּעַל תְּשׁוּבָה שֶׁהוּא נִקְרָא סוֹר מֵרַע, שְׁעָלִיו אָמַר הַכְּתוּב [\(הושע יד, ה\)](#): אֶרְפָּא מְשׁוּבָתֶם וּגְוִי וַיְהִי כְזֵית הוֹדוֹ וְרִיחַ לוֹ כְּלָבָנוּן. בְּחוֹר כְּאֶרְזִים, זֶה הִיָּרָא וְהַמְּפִיר בּוֹרְאוֹ, שֶׁהוּא נִקְרָא צְדִיק, וְעָלִיו אָמַר הַכְּתוּב [\(תהלים צב, יג\)](#): צְדִיק כְּתָמַר יִפְרַח כְּאֶרֶץ בְּלָבָנוּן יִשְׁגָּה, וְאוֹמֵר [\(שמואל א ב, כח\)](#): וּבַחֹר אֶתוֹ מִכָּל שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל וּגְוִי. וְאוֹמֵר [\(תהלים סה, ה\)](#): אֲשֶׁרִי תִבְחַר וַתִּקְרַב. [\(שיר השירים ה, טו\)](#): חִכּוֹ מִמֵּתִיקִים, זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רָאֵה מֵהוּ אוֹמֵר [\(עמוס ה, ד\)](#): כִּי כֹה אָמַר ה' לְבֵית יִשְׂרָאֵל דְרָשׁוּנִי וְחִיו, וַיֵּשׁ לָךְ חֵד מֵתוֹק מְזָה, [\(יחזקאל לג, יא\)](#): חִי אֲנִי נְאֻם ה' אֱלֹהִים אִם אֶחֱפֵץ בְּמוֹת הַרְשָׁע וּגְוִי, וַיֵּשׁ לָךְ חֵד מֵתוֹק מְזָה, [\(יחזקאל לג, יט\)](#): וּבְשׁוּב רָשָׁע וּגְוִי, אֵין לָךְ חֵד מֵתוֹק מְזָה.

אמר רבי שמעון בן לקיש ובלבד בתוהה על הרשע, הא כיצד תני רבי שמעון בן יוחאי הרי שהיה אדם רשע גמור כל ימיו ובסוף נעשה צדיק גמור, עליו הכתוב אומר [\(יחזקאל לג, יב\)](#): ורשעת הרשע לא יפשל בה.

אמר רבי יוחנן לא עוד אלא כל עברות שעבר, הקדוש ברוך הוא מונה אותן לו זכויות, הדא הוא דכתיב [\(תהלים מה, ט\)](#): מר ואהלות קציעות כל בגדתיך, כל בגידות שבגדת בי הרי הן כמר ואהלות, בזמן שהן קציעות, ואומר [\(יחזקאל לג, יט\)](#): עליהם הוא יחיה.

דבר אחר, חכו ממתקים, אמר רבי שמואל בר נחמן בשלשה מקומות שמעו אמות העולם שהקדוש ברוך הוא מוכיח את ישראל ושמוחו ובסוף יצאו בבשת פנים, ואלו הן [\(ישעיה א, יח\)](#): לכו נא ונכחה לאמר ה', אמרו עכשו הוא מכלה שונאיהם של ישראל מן העולם, אפשר לאלו להתנפח עם בוראן, כיון שאמר להם [\(ישעיה א, יח\)](#): אם יהיו חטאיכם פשנים וגוי, אמרו זו התוכחת, לא בעי אלא מתפוגגה עמהון. ודכותיה [\(מיכה ו, ב\)](#): שמעו הרים את ריב וגוי, אמרו עכשו הוא מכלה שונאיהן של ישראל מן העולם, אפשר לאלו להתנפח עם בוראן, וכיון שאמר להם [\(מיכה ו, ג\)](#): עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך ענה בי, אמרו זו תוכחת לא בעי אלא מתפוגגה עמהון. ודכותיה [\(הושע יב, ג\)](#): וריב לה' עם יהודה ולפקד על יעקב וגוי, אמרו עכשו הוא מכלה שונאיהם של ישראל מן העולם, אפשר לאלו להתנפח עם בוראן, כיון שאמר להם [\(הושע יב, ד\)](#): בבטן יעקב את אחיו וגוי, אמרו זו תוכחת לא בעי אלא מתפוגגה עמהון.

אמר רבי יודן בר רבי שמעון לאלמנה שקבלה על בנה, חמתיה לדן דאין בנור ובזפת ובמגלבין, אמרה אין דאין הוא לברי באלין דינא קטיל הוא ליה, דחלת, כד גמר מליא אמר לה מה הוא עביד ליה, אמרה ליה כד הנה במעי הנה מבעט לי. אמר לה, זו סורחנא כד יעקב בבטן יעקב את אחיו. רבי אלעזר בשם רבי סימאי אלוהו של יעקב חלק לו כבוד.

דבר אחר, חכו ממתקים, רבי עזריה ורב אחא בשם רבי יוחנן, בשעה ששמעו ישראל אנכי בסיני, נפשם יצאה מהם, חזר הדבור אצל הקדוש ברוך הוא אמר לפניו רבון העולמים אתה חיים ותורתך חיים שלחתיני אצל מתים, כלם מתים. באותה שעה חזר הקדוש ברוך הוא והמתיק להם את הדבור [\(תהלים כט, ד\)](#): קול ה' בפתח קול ה' בהדר.

אמר רבי חמא בר רבי חנינא לבחורים קול ה' בפתח, לתשים קול ה' בהדר. תני רבי שמעון בן יוחאי התורה החזירה להם נפשותיהם, שנאמר [\(תהלים יט, ח\)](#): תורת ה' תמימה משיבת נפש. כלו מחמדים, רבי חיא בר אבא בנהג שבעולם פועל עושה עם בעל הבית, על ידי שהוא מנבל עצמו בטיט הוא נותן לו שכרו, אבל הקדוש ברוך הוא מזהיר את ישראל ואומר להן אל תנבלו עצמכם בדבר רע ואני נותן לכם שכרכם, הדא הוא דכתיב [\(ויקרא יא, מג מד\)](#): אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ וגוי כי אני ה' וגוי, מהו אני ה', נאמן אני לשלם מתן שכר על כד, אתמהה, הוי: כלו מחמדים.

רבי תנחום בן רבי חי'א בשם רבי יוחנן, כתיב (יחזקאל כ, כ): ואת שבתותי קדשו, במה אתה מקדשו, במאכל ובמשקה ובבכסות נקיה, מה כתיב בו (יחזקאל כ, כ): והיו לאות ביני וביניכם לדעת כי אני ה' אלהיכם. אני ה', נאמן אני לשלם לכם מתן שכר, הוי: פלו מחמדים. זה דודי, כמה דתימא (ויקרא כ, כו): ואבדל אתכם מן העמים להיות לי.

אמר רבי לוי כל מעשיהם של ישראל מבדלים מן אמות העולם בחרישתו ובזריעתו, בקצירתו, בעמרו, בדישתו, בגרניהם, בקביהם ובתגלחתם ובמניינם. בחרישתו (דברים כב, ט): לא תחרש בשור ובחמר יחדו, בזריעתו (ויקרא יט, ט): שדך לא תזרע פלאים, בקצירתו (ויקרא יט, ט): לא תכלה פאת שדך לקצר, בעמרו (דברים כד, יט): ושכחת למר בשדה וגו', בדישתו (דברים כה, ט): לא תחסם שור בדישו, בגרניהם, בקביהם (שמות כב, כח): מלאתך ודמעך לא תאחר, בתגלחתם (ויקרא כא, ה): ופאת זקנם לא יגלחו, במניינם, שישראל מונים ללבנה ואמות העולם מונין לחמה. (שמות ל, יב): כי תשא את ראש וגו' (במדבר א, ב): שאו את ראש וגו' (ויקרא כ, כו): להיות לי, הרי אתם שלי, הוי: זה דודי. (שיר השירים ה, טז): וזה רעי, רבי יודן בשם רבי חמא בן רבי חנינא ורבי ברכיה בשם רבי אבהו אמר שהוא מרבה לי רעים, כיצד, כתיב: ואבדל אתכם מן העמים, כזה שהוא בורר את היפה מן הרע, בורר וחוזר ובורר, שכל מי שבורר את הרע מן היפה שוב אינו חוזר ובורר, כך הקדוש ברוך הוא מצפה לאמות העולם שפא יעשו תשובה ויקרבו לתחת כנפיו.

דבר אחר, שוקיו עמודי שש וגו', שוקיו, זו תורה, שנאמר (משלי ג, ח): ושקוי לעצמותיך. עמודי שש, למה נמשלו דברי תורה לעמודים, לפי שהם עמודי העולם, שנאמר (ירמיה לג, כה): אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. רבי הונא בשם בר קפרא אמר מה העמודים הללו יש להם קופליות מלמעלן ובסיסיות מלמטן, כך הן פרשיותיה של תורה, נדרשות לפניהם ולאחריהם, נדרשות מלפניהם כגון הדא (ויקרא יט, כג): וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ וגו', מה כתיב לפניהם (ויקרא יט, כ): ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע, וכי מה ענין זה לזה, אלא אינש דהוא אגיל ומתחבר בחבריה בנטיעותיו, ומתוך שהוא נכנס ויוצא בתוך ביתו נחשד על שפחתו, וכשם שאדם פורש את עצמו מן פרות ערלה כך המקלקלין בשפחות פרושין מן הכשרים ליום הדין, דאמר רבי יודן בשם רבי לוי, אלו שהיו נוהגין התר בשפחות בעולם הזה עתידין להתלות בקדקדי ראשיהם לעתיד לבוא, שנאמר (תהלים סח, כב): אד אלהים? מחץ ראש איביו קדקד שער, והוא אומר לא אשם אני חי'ב, (תהלים סח, כב): יתהלך באשמי, יזיל האי גברא בחוביו. כיצד נדרשות מאחריהם (ויקרא יט, כג): שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל, מה כתיב בתריה (ויקרא יט, כו): לא תאכלו על הדם, וכי מה ענין זה לזה, אלא אמר הקדוש ברוך הוא לערלה את ממתין שלש שנים ולאשתך אין את ממתין עד שהיא מטהרת מנדתה. לערלה את ממתין שלש שנים, ולבהמתך אין את ממתין עד שתמצה דמיה. מי קים מצות הדם, שאול קים מצות הדם, שנאמר (שמואל א יד, לג לד): ויגידו לשאול לאמר הנה העם חטאים לה' לאכל על הדם וגו' ויאמר שאול פצו בעם

וְאִמְרֹתֶם לָהֶם הִגִּישׁוּ אֵלַי אִישׁ וְגוֹי. מֵהוּ (שְׁמוּאֵל א יד, לד): וְשִׁחַטְתֶּם בָּזָה, רַבְּנֵינוּ אָמְרוּ סָפִין הִרְאָה לָהֶם כַּמָּה הָיָה צָרִיף לְהִיּוֹת שְׁעוֹר אָרְכוּ מִנֵּן בָּזָה, בִּי תִרְיוֹן, זִי שְׁבָעָה, הִי חֲמִשָּׁה, הִרִי אַרְבֵּיסָר אֶצְבָּעוֹת, אָמַר לָהֶם כְּסֹדֵר הָיָה תִהְיוּ שׁוֹחֲטִים וְאוֹכְלִים. וְהִיכֵן פָּרַע לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּיוֹם מִלְחָמָת, שְׁנֵאָמַר (שְׁמוּאֵל א יג, כב): וְהָיָה בְּיוֹם מִלְחָמָת וְלֹא נִמְצָא חָרָב וְחֲנִית בְּיַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר אֶת שְׂאוֹל וְאֶת יוֹנָתָן וְתַמְצָא לְשְׂאוֹל וְלִיוֹנָתָן בְּנוֹ, מִי הִמְצִיאָהּ לוֹ, רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַב יִצְחָק אָמַר הַמְּלֶאֶךְ הִמְצִיאָהּ לוֹ, וְרַבִּין אָמְרֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִמְצִיאָהּ לוֹ. חָרָב, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, מֵה פְתוּב (שְׁמוּאֵל א יד, לה): וַיָּבֹן שְׂאוֹל מִזִּבְחַת לַה' וְגוֹי, וְהָלֹא כַּמָּה מִזִּבְחוֹת בְּנוֹ רֵאשׁוֹנִים, נַח בְּנֵה מִזְבֵּחַ, אֲבָרְהֵם בְּנֵה מִזְבֵּחַ, יִצְחָק בְּנֵה מִזְבֵּחַ, יַעֲקֹב בְּנֵה מִזְבֵּחַ, מִשֶּׁה בְּנֵה מִזְבֵּחַ, יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵה מִזְבֵּחַ, וְאֶת אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל א יד, לה): אֲתוּ הַחֵל לְבָנוֹת מִזְבֵּחַ לַה'. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר הַחֵל בְּמִלְכִים. רַבִּי יוֹדֵן אָמַר לְפִי שְׁנַתָּן נִפְשׁוּ עַל הַדָּבָר שֶׁל שְׁחִיטָה שֶׁהִיא צָרָף מִזְבֵּחַ, לְפִיכָף הֵעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ אֲתוּ הַחֵל לְבָנוֹת מִזְבֵּחַ. וְדְכוּתִיָּה פִּרְשֵׁת נְזִיר נְדָרְשֵׁת לְפָנֶיהָ וְלֹאחֲרֶיהָ, כִּי צַד לֹאחֲרֶיהָ, (בְּמִדְבַר ו, כא): זֹאת תּוֹרַת הַנְּזִיר וְגוֹי, מֵה כְּתִיב אַחֲרָיו (בְּמִדְבַר ו, כג): כֹּה תִבְרַכּוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹי, וְכִי מָה עֲנִין זֶה לָזָה, אֶלָּא כָּךְ צָוָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֵׁם שְׂאִין הַנְּזִיר טוֹעִים יֵין אֶף אֲתֵם לֹא תִטְעֲמוּ יֵין כְּשֶׁתִּהְיוּ מְבָרְכִים אֶת יִשְׂרָאֵל, לְכָךְ כְּתִיב כֹּה תִבְרַכּוּ, בְּעֲנִין נְזִיר, וְלְכָךְ אֵין הַכְּתוּבִים נוֹשָׂאִים כְּפִיָּהֶם בְּמִנְחָה מִשׁוּם שְׁכָרוֹת. כִּי צַד נְדָרְשֵׁת לְפָנֶיהָ, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא וְגוֹי, מֵה כְּתִיב לְמַעַלָּה (בְּמִדְבַר ה, כט): זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאָת, וְכִי מָה עֲנִין זֶה לָזָה, אֶלָּא כְּשֶׁהֵם מְשַׁקִּים אֶת הַסּוּטָה הִיוּ אוֹמְרִים לָהֶם, הִרְבֵּה יֵין עוֹשָׂה, וְכָל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים שָׁם אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, וְאִם הִיָּתָה טְמֵאָה (בְּמִדְבַר ה, כז): וְצָבְתָה בְּטֵנָה וְגוֹי, וְכִשֵּׁם שְׁבוּדָקִים אוֹתָהּ כָּךְ בּוּדָקִים אוֹתוֹ, וְהִיוּ יִשְׂרָאֵל הַאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים שֶׁהִיוּ רוֹאִין, בָּאִים לְתוֹף בְּתִיָּהֶם וְאוֹמְרִים אוֹי לוֹ לְפָלוֹנִי וְלְפָלוֹנִית שְׁשֵׁתוֹ יֵין וְנִשְׁתַּכְּרוּ וְעָבְרוּ עֲבָרָה וּמִתּוֹ, נִשְׁבַּע אֲנִי שְׂאִינִי שׁוֹתָה יֵין לְעוֹלָם שְׁלֵא יְהֵא לִי כְּמוֹתוֹ, וְכֵן הַנְּשִׁים אוֹמְרוֹת, לְכָךְ נִסְמְכוּ זֶה לָזֶה. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם נְזִיר אָדָם מִן הַיֵּינִן, כָּךְ תּוֹרַתוֹ: אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא וְגוֹי.

דָּבָר אַחֵר, כְּשֵׁם שֶׁהַנְּזִיר מְבַדֵּל מֵיֵין כָּךְ אֲנִי מְבַדֵּל אֶת הַסּוּטָה מִשְׂאָר נָשִׁים לְרַעָה.

ב אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא וְגוֹי, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (מְשַׁלִּי כג, כו): תִּנְהַ בְּנֵי לְבָדָּ לִי וְעֵינִיף דְרַכִּי תִצְרַנְהָ. תִּנְהַ בְּנֵי, אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ בְּנִים, שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים יד, א): בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. לְבָדָּ לִי, כְּמָה דְתִימָא (דְּבָרִים י, טו): וּמִלְתֶּם אֶת עַרְלַת לְבַבְכֶם וְגוֹי, (דְּבָרִים יא, יח): וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם. וְעֵינִיף דְרַכִּי תִצְרַנְהָ, כְּמָה דְתִימָא (בְּמִדְבַר טו, לט): וּרְאִיתֶם אֲתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת הַ', (מְשַׁלִּי כג, כז): כִּי שׁוּחָה עֲמִקָּה זֹנָה, בְּעִבּוּדַת כּוֹכְבִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר שֶׁהִיא נִקְרָאת זֹנָה, כְּמָה דְתִימָא (דְּבָרִים לא, טו): וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נִכְר הָאָרֶץ. נִקְרָאת שׁוּחָה, עַל שֵׁם (יִשְׁעִיָּה ב, ט): וַיִּשָּׁח אָדָם. עֲמִקָּה, עַל שֵׁם (יִשְׁעִיָּה ב, ט): וַיִּשְׁפַּל אִישׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִשְׁעִיָּה ב, יז): וַיִּשָּׁח גְּבוּהוֹת הָאָדָם וְגוֹי. וּמִנֵּין שְׁבַעבּוּדַת כּוֹכְבִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁכָף כְּתִיב אַחֲרָיו (יִשְׁעִיָּה ב, יח): וְהֶאֱלִילִים

כָּלִיל יַחֲלֹף. (משלי כג, כז) : וּבָאֵר, שֶׁעַל יְדֵי עֲבוּדַת כּוֹכָבִים יִרְדּוּ יִשְׂרָאֵל לְבוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ג, ג) : צָמְתוּ בְּבוֹר חַיִּי. (משלי כג, כז) : צָרָה, כְּמָה דְתִימָא (דברים כח, נב) : וְהֵצֵר לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ. (משלי כג, כז) : נִכְרִיָּה, זו עֲבוּדַת כּוֹכָבִים, כְּמָה דְתִימָא : אֱלֹהֵי נֹכֵר. (משלי כג, כח) : אֵף הִיא, מְנַא לֹן שֶׁעֲבוּדַת כּוֹכָבִים מְבִיאָה אֵף עַל הָאָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יא, טז יז) : פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וּגְוִי וְחָרָה אֵף ה' בְּכֶם. (משלי כג, כח) : כְּחֻתָּף תֵּאָרֵב, כְּמָה דְתִימָא (דברים יא, יז) : וְאַבְדַּתְּם מִהָרָה. (משלי כג, כח) : וּבוֹגְדִים בְּאָדָם תּוֹסֵף, אָדָם, אֵלוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּקְרְאוּ (יחזקאל לד, לא) : אָדָם אַתֶּם. וּבוֹגְדִים, כְּמָה דְתִימָא (ישעיה כד, טז) : רָזִי לִי רָזִי לִי וּגְוִי.

דָּבָר אַחֵר, וּבוֹגְדִים בְּאָדָם, אֵלוּ קַלְלוֹת שֶׁל תּוֹרַת כְּהֻנִּים שֶׁהֵם פִּרְעָנִיּוֹת אַחֵר פִּרְעָנִיּוֹת, וּכְתִיב בְּהֵן וַיִּסְפְּתִי, כְּמָה דְתִימָא (ויקרא כו, יח כא) : וְאִם עַד אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ וּגְוִי וַיִּסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה. וּמִנֵּן שֶׁעַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַפְּתוּב מִדְּבָר, שֶׁכֵּן כְּתִיב (ויקרא כו, ל) : וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת בְּמַתִּיכֶם וּגְוִי. (משלי כג, כט) : לְמִי אוֹי לְמִי אֲבוֹי וּגְוִי, אֵף עַל פִּי שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וּמִסָּרֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּיד אַמּוֹת הָעוֹלָם בְּעוֹנוֹתֵיהֶם, אֵף הֵם לֹא יֵצְאוּ נְקִיִּים, שֶׁלְּסוּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵּן אֶת אַמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁמִּסָּרֹן בִּידָם, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּמִצְרַיִם וּבְבָבֶל, לְכַף כְּתִיב שֶׁשׁ פְּעָמִים לְמִי, כְּנִגְדַּ שֶׁשׁ גְּלוֹת שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאֻמּוֹת, וְכָלֵן לְקוֹ עַל יְדֵיהֶם, וְאֵלוּ הֵן : מִצְרַיִם תְּחִלָּה, וְאַחֵר אַשּׁוּר, בְּבָבֶל, מִדִּי, וְיִנּוּ, וְאַדּוּם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (זכריה א, טו) : וְקִצְף גְּדוֹל אֲנִי קִצְף עַל הַגּוֹיִם הַשְּׂאֲנָנִים אֲשֶׁר אֲנִי קִצְפְּתִי מֵעַט וְהִמָּה עֲזָרוּ לְרַעָה, (ירמיה מו, כח) : כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלֶּה בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחִיתִיךָ שָׁמָּה, לְכַף נֶאֱמַר : לְמִי אוֹי לְמִי אֲבוֹי וּגְוִי. (משלי כג, ל) : לְמִאֲחֵרִים עַל הַיִּינוּ, אֵלוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּקְרְאוּ יִין, כְּמָה דְתִימָא (ישעיה כו, ב) : בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַם חָמַר עֲנוּ לָהּ. לְמִאֲחֵרִים, אֵלוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם, הַמִּאֲחֵרִים עַל הַיִּינוּ לְשִׁתּוֹת וְלִקְחָ כֹּל יִגִּיעַם. (משלי כג, ל) : לְבָאִים לְחַקֵּר מִמֶּסֶד, שֶׁהֵם חוֹקְרִים עַלִּילוֹת אַחֲרֵיהֶם בְּאִי זֶה עֲנֵן יִטְלוּ כֹּל אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּהְרֹגוּ אוֹתָם וַיַּעֲשׂוּ עִמָּהֶם רָעָה. (משלי כג, לא) : אֵל תִּרְאֵ יִין כִּי יִתְאַדָּם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַהֵר אֶת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא יִכְבִּידוּ עַל קִשָּׁה עַל יִשְׂרָאֵל, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב : אֵל תִּרְאֵ יִין כִּי יִתְאַדָּם, מֵהוּ (משלי כג, לא) : כִּי יִתֵּן בְּכּוֹס עֵינּוּ, בְּכִיס כְּתִיב, שֶׁהֵם נוֹתְנִים עֵינֵיהֶם בְּכִיסָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. (משלי כג, לא) : יִתְהַלֵּךְ בְּמִישְׁרִים, שְׁנוּטְלִין כֹּל אֲשֶׁר לָהֶם וּנְשָׂאֲרִים בְּתֵיהֶם כְּמִישׁוֹר.

דָּבָר אַחֵר, יִתְהַלֵּךְ בְּמִישְׁרִים, שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם אִישׁ כֹּל הַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו.

דָּבָר אַחֵר, יִתְהַלֵּךְ בְּמִישְׁרִים, שֶׁכָּל גְּזֻלוֹת שֶׁגּוֹזְלִין לְיִשְׂרָאֵל אֵין חוֹשְׁבִין עֲצָמָם עִוּן, אֵלֶּה חוֹשְׁבִין שֶׁכָּל מָה שֶׁעוֹשִׂין לָהֶם מִן הַיִּשָּׁר. (משלי כג, לב) : אַחֲרֵיתוֹ כְּנָחַשׁ יִשָּׂךְ, אוֹמֵר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֲנִיָּה לְפִי שֶׁהִלְכָה אַחֵר עֵינֵיהָ בְּעֵצַת הַנָּחַשׁ, כְּמָה דְתִימָא (בראשית ג, ו) : וַתִּרְאֵ הָאִשָּׁה כִּי טוֹב וּגְוִי, מָה הִיָּה סוּפָה נִתְקַלְלָה עַל יְדֵי הַנָּחַשׁ שֶׁבַע קַלְלוֹת מִן הַפְּתוּב, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, טז) : אֵל הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אַרְבֵּה וּגְוִי, וְאוֹתוֹ אֵילֵן יִין הִיָּה, אֵף אַתֶּם תִּלְקוּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּקְרְאוּ יִין בְּעַת שֶׁתִּסְתַּכְּלוּ בָּהֶם וְתִשְׁתּוּ מְמוֹנָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב, ג) : קִדַּשׁ יִשְׂרָאֵל לָהּ רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ וּגְוִי. (משלי כג, לב) : וּכְצַפְעֵנִי יִפְרֹשׁ, מָה הַצַּפְעוֹנִי מִפְּרִישׁ אֶת הָאָדָם מִן חַיִּים לְמִוֹת, כִּדָּ בְּעוֹן שֶׁעוֹשִׂין רָעָה לְיִשְׂרָאֵל יֵאָבְדָם מִן הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ד, יט) : מִצְרַיִם

לשִׁמְמָה תִּהְיֶה וּגּוֹי, זֶה הַגִּזְל, שֶׁהוּא חָשׁוּב עֲלֵיהֶם כַּמּוֹת, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב (וּמַלְאָךְ, יט): אֲשֶׁר שִׁפְכוּ דָם נִקְיָא בְּאַרְצָם. (מְשַׁלֵּי כַג, לג): עֵינֵיךָ יִרְאוּ זָרוֹת, תַּחַת הָרְאִיָּה שֶׁהִיוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְסַתְּפָלִים בְּיִשְׂרָאֵל, כִּנְגֵד זֶה יָבִיא עֲלֵיהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּרַעְנִיּוֹת מְשֻׁנוֹת שֶׁהִיוּ זָרוֹת זו לְזו כְּדָרְךָ שֶׁבָּאוּ לְיִשְׂרָאֵל, כְּמָה דְתִימָא (דְּבָרִים לֵא, יז): וּמִצְאָהוּ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, רְעוֹת שֶׁהֵן צָרוֹת זו לְזו, כְּגוֹן זְבוּרָא וְעַקְרָבָא. (מְשַׁלֵּי כַג, לג): וְלִבְךָ יִדְבֵר תַּהֲפֹכוֹת, אַתָּם מִתַּהֲפֹכִים עֲלֵיהֶם בְּכָל יוֹם, כְּמָה דְתִימָא (אֵיכָה ג, ג): אֵךְ בִּי יֵשֶׁב יַהֲפֹךְ יָדוֹ כָּל הַיּוֹם. וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יוֹצֵא מִדְּעֵתוֹ מִרַב הַתְּלָאוֹת שְׁעוֹשִׂים לָהֶם, כְּךָ יִשְׁלַם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גְמוּל לָהֶם מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה, שֶׁיָּבִיא עֲלֵיהֶם פְּרַעְנִיּוֹת קִשׁוֹת שֶׁיֵּצֵא לָבָם מִדְּעֵתוֹ וְיִדְבֵר לָהֶם תַּהֲפֹכוֹת וְיָבִיא עֲלֵיהֶם בְּלָהוֹת. תַּהֲפֹכוֹת, כְּמָה דְאֵת אָמֵר (אֵיב ל, טו): הַהֲפֹךְ עָלַי בְּלָהוֹת. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִשְׁעִיָּה סו, ו): קוֹל ה' מְשַׁלֵּם גְמוּל לְאֵיבֵיו, מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה. (מְשַׁלֵּי כַג, לד): וְהִיִּתְ כְּשֹׁכֵב בְּלֵב יָם, זֶה פְּרַעָה שֶׁטָּבַע בְּלֵב יָם, כְּמָה דְתִימָא (שְׁמוֹת טו, ח): קִפְּאוּ תַּהֲמֹת בְּלֵב יָם. וְאוֹמֵר (תַּהֲלִים קלו, טו): וְנָעַר פְּרַעָה וְחִילוּ בַיָּם סוּף, מֵה פְּרַעָה הִכְהוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֶשֶׂר מִכּוֹת כִּנְגֵד עֲשָׂרָה דְּבָרִים שֶׁגָּזַר עַל יִשְׂרָאֵל, וְלִבְסוּף טָבְעוּ כִּנְגֵד (שְׁמוֹת א, כב): כָּל הַבֵּן הַיְלֹוד וּגּוֹי, כְּךָ יַעֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכָל הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שְׁעוֹשִׂים רָעָה לְיִשְׂרָאֵל מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה. (מְשַׁלֵּי כַג, לד): וְכִשְׁכַּב בְּרֹאשׁ חֲבֵל, זֶה הָיָה סִיסְרָא, מֵה כְּתִיב (שׁוֹפְטִים ד, ג): וְהוּא לַחֵץ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחִזְקָה עֲשָׂרִים שָׁנָה, מֵה הָיָה סוּפוֹ, לְפִי שֶׁהָיָה מְחַרְפֵּם וּמְגַדְּפֵם בְּנִחְיָצָה, לְכָךְ מֵת מִיָּתָה גְדוּפָה, שֶׁמְסָרוּ בְּיַד אִשָּׁה, כְּמָה דְתִימָא (שׁוֹפְטִים ד, ט): כִּי בְּיַד אִשָּׁה יִמָּכַר ה' אֶת סִיסְרָא, לְכָךְ נֶאֱמַר: וְכִשְׁכַּב, זֶה הָיָה סִיסְרָא שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שׁוֹפְטִים ה, כז): בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפֵל שָׁכַב. בְּרֹאשׁ חֲבֵל, שֶׁחֲבַלְתוֹ יַעַל בְּרֹאשׁוֹ עִם הַיָּתֵד שֶׁבָּאָהֵל, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב (שׁוֹפְטִים ה, כז): יָדָה לַיָּתֵד תִּשְׁלַחְנָה וַיִּמְיֶנָה וּגּוֹי, מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה.

דְּבַר אַחֵר, וְכִשְׁכַּב בְּרֹאשׁ חֲבֵל, זֶה הָיָה הַמֶּן שֶׁבִקֵּשׁ לַהֲרֹג אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הֵם וּבְנֵיהֶם וְלְבוֹז אֶת מְמוֹנָם וּבִקֵּשׁ לַתְּלוֹת אֶת מְרֻדְכִי לְכָךְ הַגִּיעַ לוֹ מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה, שְׁמַת הוּא וּבְנֵיו וְלִקַּח מְרֻדְכִי מִמוֹנוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר: וְכִשְׁכַּב, זֶה הָיָה הַמֶּן שְׁמַת מִיָּתָה מְשֻׁנָּה, כְּמָה דְאֵת אָמֵר (יַחֲזַקְאֵל לֵב, כט): שְׁמָה אָדוּם מְלַכְיָהּ וְכָל נְשִׂאֵיהָ אֲשֶׁר נִתְּנוּ בְּגְבוּרָתָם אֶת חֲלָלֵי חֶרֶב הִמָּה אֶת עַרְלִים יִשְׁכְּבוּ וְאֶת יֶרֶדִי בּוֹר. בְּרֹאשׁ, כְּמָה דְאֵת אָמֵר (אַסְתֵר ט, כה): יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים עַל רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ. חֲבֵל, אֵלוֹ בְּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (אַסְתֵר ט, כה): וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת בְּנָיו עַל הָעֵץ, וְאֵין חֲבֵל אֶלָּא בְּנָיו, כְּמָה דְתִימָא (סַחֲלַת ה, ה): לָמָּה יִקְצַף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלְךָ וְחֲבֵל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ, מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל אָדָם אֵלוֹ בְּנָיו. חֲבֵל, חֲבֵל כְּתִיב, זֶה הָיָה הַמֶּן שֶׁנִּחְנַק בְּחֲבֵל, וּמִנֵּין שֶׁהָיָה מְמוֹנוֹ לְמְרֻדְכִי, שֶׁנֶּאֱמַר (אַסְתֵר ח, ב): וַתִּשָּׂם אֶסְתֵר אֶת מְרֻדְכִי עַל בֵּית הַמֶּן, מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה. (מְשַׁלֵּי כַג, לה): הַכּוֹנֵן בַּל חֲלִיתִי, אוֹי לָהֶם לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁאֵין לוֹמְדִים מוֹסֵר, בְּמָה שֶׁעָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרֹאשׁוֹנִים לֹא לְמִדּוֹ אַחֲרוֹנִים, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב: הַכּוֹנֵן בַּל חֲלִיתִי, אוֹמְרִים הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵף עַל פִּי שֶׁהִכָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּרַעָה וּמִצְרִים עַל אוֹדוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל פִּי כֵן לֹא לְקַחְתִּי מוֹסֵר, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב: בַּל חֲלִיתִי, (מְשַׁלֵּי כַג, לה): הַלְמוֹנֵי בַל יַדְעֵתִי, אֵף עַל פִּי שֶׁפָּרַע מְסִיסְרָא שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שׁוֹפְטִים ה, כז): וְהִלְמָה סִיסְרָא, לֹא נִתְּתִי לְדַעְתִּי בּוֹ לְקַחְתִּי מוֹסֵר מִפְּנֵי. (מְשַׁלֵּי כַג, לה): מִתִּי

אָקױץ, וְלֹא עוֹד אֱלֹא שְׁהִיִּיתִי מִמֵּתִין מְתֵי תַעֲבַר הַמַּכָּה וְאוֹסִיף לְבַקֵּשׁ רְעֻתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֲדָא הוּא דְכֻתִּיב [\(משלי כג, לה\)](#) : אוֹסִיף אֲבַקֶּשְׁנוּ עוֹד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(משלי כז, כב\)](#) : אִם תִּכְתּוֹשׂ אֶת הָאוִיל בַּמִּכְתֵּשׁ וּגוֹ'.

דְּבַר אַחַר, [\(משלי כג, כו\)](#) : תִּנְהַ בְּנֵי לְבָדָד לִי וּגוֹ', מָה רָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשָׂאֵל מִיִּשְׂרָאֵל הַלֵּב וְהַעֵינַיִם שְׁיִהְיוּ אַחֲרָיו, לְפִי שְׁהַעֲבִירָה תְלוּיָהּ בָּהֶם, הֲדָא הוּא דְכֻתִּיב [\(במדבר טו, לט\)](#) : וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וּגוֹ', עֵינָא וְלִבָּא תִרִי סְרִסוּרֵי דְחֻטָּאָה אֵינּוּן. [\(משלי כג, כז\)](#) : כִּי שׁוּחָה עֲמָקָה זֹנָה, כְּשֵׁם שְׁאָמַר מִשָּׁה [\(במדבר טו, לט\)](#) : אֲשֶׁר אַתֶּם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם, לֹמַר שְׁהַזְנוּת תְלוּיָהּ בָּהֶם, הַעֵינַיִם רוֹאוֹת אֶת הַזֹּנָה, וְהַלֵּב מְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ. כִּדְ אָמַר רִיחַ הַקְּדוֹשׁ עַל יְדֵי שְׁלֵמָה : כִּי שׁוּחָה עֲמָקָה, לְמָה קָרָאָה שׁוּחָה, עַל שֵׁם [\(משלי ב, יח\)](#) : כִּי שְׁחָה אֶל מוֹת בֵּיתָהּ, עֲמָקָה, כְּמָה דְתִימָא [\(משלי ט, יח\)](#) : בְּעַמְקֵי שְׂאוּל קָרְאִיָּהּ. זֹנָה, זֹ אִשְׁתַּי אִישׁ. וּבְאֵר צָרָה, שְׁהִיא מוֹרִידָה לְנוֹאֵף לְגִיהֶנֶם, הֲדָא הוּא דְכֻתִּיב [\(משלי ה, ה\)](#) : שְׂאוּל צְעָדֶיהָ יִתְמַכּוּ. וּשְׂאוּל נִקְרָא בּוֹר, דְכֻתִּיב [\(תהלים ל, ד\)](#) : הִי הֶעֱלִיתָ מִן שְׂאוּל נַפְשִׁי חַיִּיתַנִּי מִיַּרְדֵּי בּוֹר, מֵהוּ שְׁאָמַר צָרָה זֶה גִייהֶנֶם, שְׁהִיא רְחֹבָה מְלֻמָּטָה וּפְיָה צָר מְלֻמָּעָלָה, הֲדָא הוּא דְכֻתִּיב [\(איוב לו, טז\)](#) : וְאֵף הִסִּיתָדָּ מִפִּי צָר רַחֵב לֹא מוֹצֵק תִּנְחַתֶּיהָ. נְכָרִיָּה, שְׁהִיא נְכָרִיָּה לָדָּ, שְׁהִיא אִשְׁתַּי אִישׁ. אֵף הִיא, שְׁמַבִּיאָה אֶת הָאֵף עַל הָאָדָם, שְׁכֹן כְּתִיב [\(שמות כ, יג\)](#) : לֹא תִנְאָף, לֹא תִהְנֶה הָאֵף מִמֶּךָ.

דְּבַר אַחַר, לֹא תִנְאָף, אֵל תִּתֵּן אֵף בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. כְּחַתָּף תִּתְאַרְב, שְׁאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאָרִיךְ לְמִנְאָפִים לְהַפְרַע מֵהֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(מלאכי ג, ה\)](#) : וְהִיִּיתִי עַד מְמַהֵר בְּמִכְשָׁפִים וּבְמִנְאָפִים. וּבּוֹגְדִים בְּאָדָם תּוֹסֵף, שְׁהִיא מְפַתָּה אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים וְעוֹשָׂה אוֹתָן בּוֹגְדִים וּמוֹסֶפֶת רְשָׁעִים בְּיִשְׂרָאֵל, הֲדָא הוּא דְכֻתִּיב [\(משלי ט, יג יח\)](#) : אִשְׁתַּי כְּסִילוֹת הַמָּיָה, וְיִשְׁבָּה לְפַתַח בֵּיתָהּ וּגוֹ' לְקָרָא לְעַבְרֵי דְרָדָד הַמִּיִּשְׂרָיִם אַרְחוּתָם, מִי פְתִי יָסַר הִנֵּה וְחָסַר לֵב וְאָמַרָה לוֹ, מִיִּם גְּנוּבִים יִמְתְּקוּ וּגוֹ' וְלֹא יָדַע כִּי רְפָאִים שָׁם וּגוֹ', הָוִי : וּבּוֹגְדִים בְּאָדָם תּוֹסֵף. לְמִי אוֹי לְמִי אָבוּי, כְּנֶגֶד הַנוֹאֵף אוֹמֵר : לְמִי אוֹי, כְּמָה דְתִימָא [\(במדבר ה, כב\)](#) : לְצַבוֹת בְּטוֹן. לְמִי אָבוּי, זֶה אָב אוֹי, כְּמָה דְתִימָא [\(במדבר ה, כב\)](#) : וְלִנְפֹל יָרֵד, לְפִי שְׁהִירָדָה הוּא עוֹשָׂה הַעֲבָרָה, לְכֹד נִקְרָא אָבוּי, אָב אוֹי. לְמִי מְדִינַיִם, כָּל אֵלוֹ לְמִי, הָאוֹי וְהָאָבוּי לְנוֹאֵף, הַמְשַׁלַּח מְדִינַיִם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, הָוִי : לְמִי מְדִינַיִם, לְפִי שְׁהַמְדִינַיִם שָׁלוּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(משלי ו, יט\)](#) : וּמְשַׁלַּח מְדִינַיִם בֵּין אַחִים, זֶה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ שְׁהֶם אַחִים זֶה לְזֶה. [\(משלי כג, כט\)](#) : לְמִי שִׁיחַ, וְעוֹד לְמִי הֵם בָּאוֹת הַקְּלָלוֹת שְׁאָמַרְנוּ, הָאוֹי וְהָאָבוּי, הָוִי : לְמִי שִׁיחַ לְמִי פְצָעִים חֲנָם, זֹה הַזֹּנָה, שְׁהִיָּתָה נִפְצָעַת פְּצָעֵי אֶהְבָּה חֲנָם בְּלִי שׁוּם פְּצָע מִבְּעֻלָּה שׁוּחָקָת עִם אַחַר. [\(משלי כג, כט\)](#) : לְמִי חֲכָלְלוֹת עֵינַיִם, זֹה הַזֹּנָה שְׁמַשְׁקָת אֶת הַנוֹאֵף יָו, כְּמָה דְתִימָא [\(בראשית מט, יב\)](#) : חֲכָלִילֵי עֵינַיִם מִיָּו.

דְּבַר אַחַר, לְמִי שִׁיחַ, זֹה שְׁבוּעַת הָאֱלֹהִים, כְּמָה דְכֻתִּיב [\(במדבר ה, כא\)](#) : וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה יִתֵּן ה' וּגוֹ'. לְמִי פְצָעִים חֲנָם, עַל עֲסָקִיָּה נִפְצָעַת חֲנָם, שְׁהַכְּהֵן פּוֹרַע אֶת רֵאשִׁי וְאוֹחֵז בְּבִגְדֶיהָ, אִם נִקְרָעוּ, נִקְרָעוּ. אִם נִפְרָמוּ, נִפְרָמוּ. לְמִי חֲכָלְלוֹת עֵינַיִם, זֹה שְׁתִּיתַת הַמַּיִם, שְׁמִידָה כְּשִׁהִיָּתָה שׁוּתָהּ, עֵינִיָּה בּוֹלְטוֹת. כָּל

אלו למי, למאחרים על היין. מכאן שהיין גורם לבאים לחקור ממסד. מן דשמע הו אית ליה חמר טבא רדיף בתריה. אל תרא יין פי יתאדם, הזהירה רוח הקדש על היין שלא ישתפר אדם, למה פי יתאדם, שאחריתו דם, שעובר עברה שיתחייב עליה מיתה.

דבר אחר, פי יתאדם, פי יתאוה לדם נדה ולדם זבה. פי יתן בכוס עינו, בפיו פתיב, על ידי הכוס יתן עינו בפיו, לשון נקי דברה תורה, לומר שיבוא על הערוה. יתהלך במישורים, סוף אשתו אומרת לו כשושנה אדמה ראיתי ואינו פורש.

אמר רבי אסי אם תלמיד חכם הוא סוף שמטמא את הטהור ומטהר את הטמא.

דבר אחר, יתהלך במישורים, סוף שהוא מתיר את העברות ועושה אותן הפקר כמישור, מסיח עם אשה בשוק, מנבל פיו דברים רעים בשכרות ואינו מתבייש. אחריתו כנחש ישד, מה הנחש על ידי שהסית לחנוה לשותות יין נתקללה האדמה בעבורו, שנאמר [\(בראשית ג, יז\)](#): ארוה האדמה בעבורך, כך נח על ידי יין נתקלל בנו, שלישו של עולם, שנאמר [\(בראשית ט, כד כה\)](#): ויקץ נח מיינו וגוי ארוה כנעו, זה היה חם שהיה בנו שלישי, והוא נקרא [\(בראשית ט, יח\)](#): אבי כנעו. וכן היו מאררים, וכצפוני יפרש, מה צפעון זה מפריש בין מתים לחיים, כך מפריש היין את האדם מדרכי חיים לדרכי המות, לפי שהיין גורם לו לעבודת פוכבים, הדיא הוא דכתיב: עיניך יראו זרות, כמה דתימא [\(תהלים פא, ט\)](#): לא יהיה בך אל זר.

דבר אחר, שהוא בא על אשת איש, כמה דתימא [\(משלי ה, כ\)](#): למה תשגה בני בזרה.

דבר אחר, שיעשה את המצות זרות, כמה דתימא [\(תהלים קיט, כא\)](#): גערפת זדים ארורים השגים וגוי, ואין זדים אלא הטועים בעבור היין, כמה דתימא [\(משלי כא, כד\)](#): זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון, זה שפור שנקרא יהיר ולץ, יהיר מניו, שנאמר [\(חבקוק כ, ה\)](#): ואף כי היין בגד גבר יהיר ולא ינוה, לץ מניו, דכתיב [\(משלי כ, א\)](#): לץ היין הקמה שכר וכל שגה בו לא יחכם. ולבד דבר תהפכות, שהוא הופך פניו מן הקדוש ברוך הוא ומן המצות, כמה דתימא [\(דברים לב, כ\)](#): כי דור תהפכות וגוי. והיית כשכב בלב ים, זה נח ששכב בתבה שנים עשר חדש בתוך מי המבול, ועל ששתה ונשתפר ארע בו פסול שנסתרס. וכשכב בראש חבל, זהו אדם הקדמוני שהוא היה ראש לכל בני אדם, שעל ידי היין נקנסה עליו מיתה וגרם להביא חבלי מות לעולם. הכונוי בל חליתי, אוי לו לנואף שאינו לומד דעת ממה שעברו עליו, הוא ראה מה ארע לסוטה על ידי היין ולא למד דעת, הלמוני בל ידעתי, ראה בתורה מה ארע לנואף על ידי היין ולא ידע להבין, אלא אמר: מתי אקיץ אוסיף אבקשנו עוד, שכל זמן שיהיה לו פנאי להתעסק בזנות ירדף אחריה, הא למדנו שהיין גורם לזנות, ולכך כתב הקדוש ברוך הוא בתורה פרשת נזיר אחר פרשת סוטה, שלא יעשה אדם כמעשה נואף ונואפת

שָׁשְׁתוּ יַיִן וְנִתְקַלְקְלוּ, אֲלֵא הִירָא מִן הַחֲטָא יַזִּיר אֶת עֲצָמוֹ מִן הַיַּיִן, לְכֹד נֶאֱמַר: אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא וְגו'.

ג הֲדָא הוּא דְכִתְיב (עמוס ו, א): הוּי הַשְׁאֲנָנִים בְּצִיּוֹן וְגו', זֶה שֶׁבֵט יְהוּדָה וּבְנֵימִין שֶׁהִיוּ מְסֻבִּין בְּהִיכְלֵי עֵנָג. (עמוס ו, א): וְהִבְטַחְתִּים בְּהַר שְׁמֵרוֹן, אֱלוֹ עֶשְׂרֵת הַשְּׁבֻטִים שִׁיּוֹשְׁבִים לְבִטַח בְּסִבְסֻטֵי. (עמוס ו, א): נִקְבִי רֵאשִׁית הַגּוֹזִים, הַבָּאִים מִשְׁנֵי שְׁמוֹת שֵׁם וְעֵבֶר, שְׁמִשָּׁם נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל עֲבָרִים. (עמוס ו, א): וּבָאוּ לָהֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל, עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּשַׁעַה שֶׁהֵם אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים הֵם מִתְעַסְקִין בְּדַבְרֵי תַפְלוּת, מִי חָכֵם כְּבֹלְעֵם, מִי גִבּוֹר כְּגִלִית, מִי עֹשִׂיר כְּהֶמֶן, וְאַחַר כֵּן בָּאִין יִשְׂרָאֵל וְאוֹמְרִים לָהֶם: אַחִיתַּפֵּל לֹא הָיָה חָכֵם, שְׁלֹמָה לֹא הָיָה חָכֵם, שְׁמִשׁוֹן לֹא הָיָה גִבּוֹר, דָּוִד לֹא הָיָה גִבּוֹר, קָרַח לֹא הָיָה עֹשִׂיר, שְׁלֹמָה לֹא הָיָה עֹשִׂיר, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (מלכים א, י, כז): וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בְּיָרוּשָׁלַיִם וְגו', וּמִסְפִּימִין כָּלֶם כְּדַבְרֵי יִשְׂרָאֵל. (עמוס ו, ב): עֲבְרוּ כְלָנָה וּרְאוּ, זֶה קְטִיִּסִיפּוֹן. (עמוס ו, ב): וּלְכוּ מִשָּׁם חֲמַת רַבָּה, זֹאת חֲמַת אֲנִטּוֹכְיָא. (עמוס ו, ב): וּרְדוּ גַת פְּלִשְׁתִּים, אֱלוֹ תְלוּלֵיָא דְפִלְסְטִינֵי. (עמוס ו, ב): הַטּוֹבִים מִן הַמְּמַלְכוֹת הָאֵלֶּה, זֶה צִיּוֹן וְשׁוֹמְרוֹן. (עמוס ו, ב): אִם רַב גְּבוּלָם מְגַבְּלְכֶם, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֵלֶק גָּדוֹל וְטוֹב נָתַתִּי לָכֶם שְׂאִין לְאַחַת מִכָּל הָאֲמוֹת טוֹב וְגָדוֹל מִחֵלֶק שְׁלָכֶם, וְלָמָּה אֵין אַתֶּם עוֹשִׂים רְצוֹנִי וְאֵין אַתֶּם מִתְיָרְאִים מִמֶּנִּי שְׂאֵבִיא עֲלֵיכֶם פְּרַעְנוֹת עַל שְׂאִין אַתֶּם מְשִׁימִין דְּבַרֵי עַל לְבַבְכֶם, הֲדָא הוּא דְכִתְיב (עמוס ו, ג): הַמְּנַדִּים לְיוֹם רָע, זֶה יוֹם שֶׁל גְלוּת, שְׁמַרְחִיקִים אוֹתוֹ מְלַבֵּם, שְׂאִין חוֹשְׁשִׁין עֲלָיו, שְׂאוֹמְרִים: לֹא תָבוֹא עֲלֵינוּ רָעָה. (עמוס ו, ג): וַתִּגְשׁוּן שְׁבַת חֲמַס, הַגְּשַׁתֶּם עֲצַמְכֶם לִישֵׁב אֶצֶל הַחֲמַס, זֶה עֶשׂוֹ, כְּמָה דְתִימָא (עובדיה א, ט): מִחֲמַס אַחִיד יַעֲקֹב וְגו'. (עמוס ו, ד): הַשְּׁכָבִים עַל מְטוֹת שֵׁן, עַל עֲרֹסִין דְפִיל. (עמוס ו, ד): וְסַרְחִים עַל עֲרֹשׁוֹתֶם, שֶׁהִיוּ מְסַרְיַחִין בְּעֵבְרוֹת אֶת מְטוֹתֵיהֶן, שֶׁהִיוּ מַחֲלִיפִין נְשׁוֹתֵיהֶם זֶה לְזֶה וּמְסַרְיַחִין מְטוֹתֵיהֶם בְּשִׁכְבַת זֶרַע שְׂאִינָה שְׁלָהֶם. (עמוס ו, ד): וְאֲכָלִים כָּרִים מִצֵּאן וְעֶגְלִים מִתּוֹךְ מְרִבָּק, בּוֹאוּ וּרְאוּ, כָּל שֶׁבֵט וְשֶׁבֵט הָיָה לוֹ מִיּוֹמָס בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ לִילָךְ לְמִיּוֹמָס שְׁלוֹ הָיָה מְעַבִּיר כָּל הַמְרַעָה לְפָנָיו וְהָיָה נוֹטֵל הַשָּׂמֶן שֶׁבָהֶם וְעוֹמֵד עֲלָיו וְשׁוֹחֲטוֹ. (עמוס ו, ה): הַפְּרָטִים עַל פִּי הַנְּבֵל כְּדוֹיִד חֲשָׁבוּ לָהֶם כְּלֵי שִׁיר, כְּשֵׁם שֶׁהָיָה דָּוִד מְשׁוֹרֵר עַל יְדֵי נְבָלִים לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֵּן הִתְקִינוּ לָהֶם נְבָלִים לְשׁוֹרֵר עַל הַיַּיִן, הֲדָא הוּא דְכִתְיב (עמוס ו, ו): הַשְׁתִּים בְּמִזְרְקֵי יַיִן. רַב וְרַבִּי יוֹחֲנָן וְרַבִּנּוּן, רַב אָמַר קְלוּרִיָּא. רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר בְּכוֹסוֹת קְטַנִּים. רַבִּנּוּן אָמַר בְּכוֹסוֹת קְטַנִּים שֵׁישׁ לָהֶם זְרַבּוּבִיּוֹת. מֵהִיכָן שׁוֹתִים, רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא אָמַר מִפְתֵּיגִיתָא, שֶׁהָיָה יַיִנוֹ מִפְתָּה אֶת הַגּוֹף. רַבִּנּוּן אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא מִפְּלוּגִיתָא. (עמוס ו, ו): וְרֵאשִׁית שְׂמָנִים יִמְשָׁחוּ, רַב יְהוּדָה בֵּר יַחְזְקָאֵל אָמַר זֶה שְׂמֵן אוֹנְפְּקִינּוֹן, שְׁמִשִּׁיר אֶת הַשֶּׁעַר וּמְחַלֵּק אֶת הַבָּשָׂר. רַבִּי יִנְאִי אָמַר שְׂמֵן אֲנִטְפָנוֹן, וְאַחַר כָּל הַשֶּׁבַח הַזֶּה, (עמוס ו, ו): וְלֹא נָחְלוּ עַל שֶׁבֶר יוֹסֵף, מַה סוֹפֵן עַל יְדֵי יַיִן נִתְפָּתוּ וְזָנוּ, וְלִכְךָ יִגְלוּ, הֲדָא הוּא דְכִתְיב (עמוס ו, ז): לָכֵן עֲתָה יִגְלוּ בְּרֵאשׁ גְּלִים וְגו', הָא לְמַדְנּוּ כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ יַיִן יֵשׁ עֲרוּהָ, וְלִכְךָ כָּתַב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּרִשְׁתָּ גְזִיר אַחַר פְּרִשְׁתָּ סוּטָה לְפִי שֶׁהִיִּין גּוֹרֵם עֲרוּהָ, וְלִפִּיכָךָ יַזִּיר

אָדָם עֲצָמוּ מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא יִטְעָה אוֹתוֹ, וּלְכֹךְ נֹאמֵר: אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא וּגוֹ'.

ד הָדָא הוּא דְכִתְיָב (משלי לא, א): דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מְלֹךְ, לָמָּה נִקְרָא שְׁלֹמֹה לְמוֹאֵל, אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה שֶׁהַשְּׁלִים שְׁלֹמֹה מְלַאכֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִשָּׂא בְתִיָּה בֵּת פְּרָעָה, וְהָיָה שֶׁסַּ צְהֵלֶת שְׁמַחַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְצְהֵלֶת בֵּת פְּרָעָה, וְעֵלְתָה צְהֵלֶת שְׁמַחַת בֵּת פְּרָעָה יוֹתֵר מִצְהֵלֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הוּא דְאָמַר מִתְּלָא כְּלָא מִחֲנִפִּים לְמַלְכָּא. וּלְכֹךְ נִקְרָא לְמוֹאֵל, שֶׁהַשְּׁלִיךְ עַל מַלְכוּת שְׁמִים מֵעֲלָיו, כְּלוֹמַר לָמָּה לוֹ אֵל. וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה עֲלֵתָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲרִיב אֶת יְרוּשָׁלַיִם, הָדָא הוּא דְכִתְיָב (ירמיה לב, לא): כִּי עַל אִפִּי וְעַל חֲמָתִי וּגוֹ'. רַבֵּנּוּ אָמְרֵי אֶלְפִי מֵינִי זָמַר הַכְּנִיסָה לוֹ בֵּת פְּרָעָה, וְהָיָה מִצְוָה לְזַמֵּר לְפָנָיו בְּאוֹתוֹ לִילָה, וְהִיָּתָה אוֹמְרַת לוֹ, כֹּךְ מְזַמְרִין לְפָנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פְּלוֹנִית וְכֹךְ מְזַמְרִין לְפָנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פְּלוֹנִית וְכֹךְ מְזַמְרִין לְפָנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פְּלוֹנִית. מָה עֲשֵׂתָה בֵּת פְּרָעָה, כְּמִין פָּרַס שְׁטָחָה לוֹ לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ וְקָבְעָה בּוֹ כֹּךְ מֵינִי אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת שֶׁהָיוּ מְבַהֲיָקוֹת כְּעִין כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, וְכָל זָמַן שֶׁהָיָה שְׁלֹמֹה רוֹצֵה לְעַמֵּד הָיָה רוֹאֶה אוֹתָן הַכּוֹכָבִים וְהַמְזֻלוֹת וְהָיָה יָשׁוּן לוֹ עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת.

אָמַר רַבִּי לִוִי אוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְקַרַב תְּמִיד בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת, וְעַל אוֹתָהּ שָׁעָה שְׁנִינוּ, מַעֲשֵׂה הָיָה וְנִתְקַרַב תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל עֲצָבִים שֶׁהָיָה יוֹם חֲנֻכַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא הָיוּ יְכוּלִין לַעֲשׂוֹת מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יָשׁוּן שְׁלֹמֹה וְהָיוּ מִתְּלָאִים לְהַקִּיצוֹ מִפְּנֵי אֵימַת הַמַּלְכוּת, הִלְכוּ וְהוֹדִיעוּ לְבֵת שְׁבַע אָמוּ, וְהִלְכָה הִיא וְהִקְיָצוּ וְהוֹכִיחַתוּ, הָדָא הוּא דְכִתְיָב (משלי לא, א): מִשָּׂא אֲשֶׁר יִסְרַתְנוּ אָמוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְלַמֵּד שֶׁכִּפְּתָנוּ אָמוּ עַל הָעֵמוּד וְאָמְרָה לוֹ (משלי לא, ב): מָה בְּרִי, הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁאָבִיךָ יָרָא שְׁמִים הָיָה, עֲכָשִׁיו יֹאמְרוּ כֹן, בֵּת שְׁבַע הִיא אָמוּ גְרָמָה לוֹ, (משלי לא, ב): וּמָה בַר בְּטָנִי, כָּל נָשִׁים שֶׁל בֵּית אָבִיךָ כִּיּוֹן שְׁמַתְעֵבְרוֹת שׁוֹב אֵין רוֹאוֹת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, וְאֵנִי דְחִקְתִּי וְנִכְנַסְתִּי כְּדִי שְׁיִהֵא הַבֵּן מְלָכָן וּמְזֻרָז, (משלי לא, ב): וּמָה בַר נְדָרִי, כָּל נָשִׁים שֶׁל בֵּית אָבִיךָ כִּיּוֹן שְׁמַתְעֵבְרוֹת הָיוּ נוֹדְרוֹת וְאוֹמְרוֹת יְהִיָּה לָנוּ בֵּן הַגּוֹן לְמַלְכוּת, וְאֵנִי נְדָרְתִּי וְאָמְרַתִּי יְהִיָּה לִי בֵּן זְרוֹז וּמְלַמֵּד בְּתוֹרָה וְהַגּוֹן לְנַבִּיאוֹת. (משלי לא, ג): אֵל תִּתֵּן לְנָשִׁים חֵילָךְ, שְׁתִּתְּהָא רוּדְף אַחַר זָמָה, שְׁהִם מְטַלְטְלִין דְּעֵתוֹ שֶׁל אָדָם. (משלי כט, ג): וְרַעָה זֹנוֹת יֹאבֵד הוֹן, (משלי לא, ג): וּדְרָכֶיךָ לְמַחוֹת מְלָכִין, הַתּוֹרָה הַזֵּהִירָה וְאָמְרָה (דברים יז, יז): וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים, הַזֵּהֵר בְּדָבָרִים הִלְלוּ שְׁהִם מַחֲיֵת מְלָכִים. (משלי יז, ד): אֵל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל, מָה לָךְ אֲצֵל מְלָכִים, שְׁאוֹמְרִים לָמָּה לָנוּ אֵל, לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂיהֶם, (משלי יז, ד): אֵל לְמַלְכִים שְׁתוּ יִין, מָה לָךְ לְהַשְׁוֹת עֲצָמְךָ לְמַלְכִים הַשּׁוֹתִים יִין וּמְשַׁתְּכָרִין וְעוֹשִׂין כָּל מֵינִי זָמָה, אֵל תַּעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם. (משלי יז, ד): וְלָרוֹזְנִים אֵי שְׁכָר, מִי שֶׁכָּל רוֹזֵי עוֹלָם גְּלוּיִם לוֹ יִשְׁתֶּה יִין וְיִשְׁתַּכֵּר, (משלי יז, ה): כֹּן יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח מַחְקֶק, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן אֵלוּ דְבָרֵי תוֹרָה הַחֲקוּקִים, וְכִתּוּב בָּהֶם (שמות כ, ג): לֹא תִנְאָף, (משלי יז, ה): וְיִשְׁנֶה דִין כָּל בְּנֵי עֲנִי, אָמְרָה לוֹ הַדִּין נִמְסַר לְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד,

כְּמָה דְכָתִיב [\(ירמיה כא, יב\)](#) : בֵּית דָּוִד כֹּה אָמַר ה' דִּינוּ לִבְקָר מִשְׁפָּט, תִּשְׁתַּחֲוּ
יָיִן וּתְשַׁנֶּה דִין כָּל בְּנֵי עֲנִי, תִּזְכֶּה אֶת הַחַיִּב וּתְחַיֵּב אֶת הַזִּכָּאי. מִכָּאן אָמְרוּ
דִּין שְׁשִׁתָּה רְבִיעִית יָיִן אֶל יָדוֹן, וְכֹן חֲכָם שְׁשִׁתָּה רְבִיעִין יָיִן אֶל יוֹרֵה. [\(משלי](#)
[יז, ו\)](#) : תִּנּוּ שֶׁכֶר לְאוֹבֵד וַיִּין לְמָרִי נֶפֶשׁ, אָמַר רַבִּי חֲנַן לֹא נִבְרָא יָיִן בְּעוֹלָם
הַזֶּה אֲלֵא לְשִׁלְם שֶׁכֶר לְרִשְׁעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהֵם אֲבוּדִים לְעוֹלָם הַבָּא,
וּלְנַחֵם אֲבֵלִים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב : וַיִּין לְמָרִי נֶפֶשׁ. מִכָּאן אָמְרוּ כָּל הַנְּהַרְגִין
בְּבֵית דִּין הָיוּ מִשְׁקִין אוֹתוֹ יָיִן חֵי כַּדִּי שֶׁתִּטְרַף דַּעְתּוֹ עָלָיו, לְקַיֵּם מַה
שֶׁנֶּאֱמַר : תִּנּוּ שֶׁכֶר לְאוֹבֵד, [\(משלי יז, ז\)](#) : יִשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁכַּח רִישׁוֹ, עַל הָאוֹבֵד יֹאמֶר,
שִׁישְׁכַח הַמּוֹת שֶׁהוּא רִישׁוֹ [\(משלי יז, ז\)](#) : וַעֲמְלוֹ, עַל מָרִי נֶפֶשׁ הוּא אוֹמֵר,
שִׁימוֹתוֹ לוֹ בְּנִים וּבָנוֹת וְהוּא מֵר נֶפֶשׁ וְהָיִין יִשְׁמַח לֵב, וְלֹא יִזְכֹּר עוֹד אֶת
צַעְרוֹ. [\(משלי יז, ז\)](#) : וַעֲמְלוֹ לֹא יִזְכֹּר עוֹד, אֵלּוּ בְּנָיו שֶׁהֵם עֲמְלוֹ, כִּהֵיָא דַּתְּנִינָן
[\(דברים כו, ז\)](#) : וְאֶת עֲמְלָנוּ אֵלּוּ הַבְּנִים, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות א, כב\)](#) : כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד
וּגו'. [\(משלי לא, ח\)](#) : פָּתַח פִּיךָ לְאֵלִים, מִכָּאן שָׂאִם אֵין טוֹעֲנִין לְיוֹרֵשׁ וּלְלוֹקֵחַ
שְׁבִית דִּין טוֹעֲנִין.

דְּבַר אַחַר, פָּתַח פִּיךָ לְאֵלִים, כְּנֶגֶד הִיתוּמִים הוּא אוֹמֵר שְׂאִינָן יוֹדְעִין לְטַעוֹן,
וְעוֹד שְׂאִין יוֹדְעִין בְּעַסְק אֲבִיהֶם, שְׁבִית דִּין טוֹעֲנִין בְּשִׁבְלֵן, הָיִי [\(משלי לא,](#)
[ח\)](#) : אֶל דִּין כָּל בְּנֵי חֵלוֹף, זֶה בְּנֵי הַמַּת שְׁחֻלְף וְהִלְךְ לְבֵית עוֹלָמוֹ.

דְּבַר אַחַר, שְׁהוּ חֵלוֹפֵי אֲבִיהֶם, כְּמָה דְתִימָא [\(תהלים נה, כ\)](#) : אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת
לְמוֹ וּגו', אָמַר רַבִּי חֲנִינָא זֶה שְׂאִין מִנִּיחַ לוֹ בֵּן [\(משלי לא, ט\)](#) : פָּתַח פִּיךָ שֶׁפֶט
צָדֵק, שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה שְׁתַּלְמָדִם טַעֲנוֹת [\(משלי לא, ט\)](#) : וְדִין עָנִי וְאֲבִיוֹן, כְּמָה
דְתִימָא [\(שמות כג, ו\)](#) : לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ.

דְּבַר אַחַר, אֵלּוּ הַצָּדִקוֹת וּמִתְנֹת עֲנִיִּים, שֶׁהֵם דִּינָם, שְׂאֵתָה צָרִיךְ לְהוֹצִיא
מִן הַגִּזְלוֹן וּלְתַת לָהֶם, לְקַיֵּם מַה שֶׁנֶּאֱמַר [\(משלי כב, כב\)](#) : אֶל תִּגְזֹל דָּל כִּי דָל
הוּא וּגו'.

דְּבַר אַחַר, דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מְלָךְ מִשָּׂא וּגו', זֶה הִיתָה תוֹרָה שְׁמִיִּסְרָתוֹ לְשִׁלְמוֹה,
שֶׁנִּקְרָאת אִם לְלוֹמְדֵיהָ, כְּמָה דְתִימָא [\(משלי ב, ג\)](#) : כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא אִם
כְּתוֹב, וְלָמָּה נִקְרָא הַדְּבָר מִשָּׂא, לְפִי שֶׁדְּבַר קִשָּׁה בָּא לוֹ לְכָל מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה
כְּמַעֲשֶׂה שְׁלֵמָה, מַה בְּרִי וּגו', אֵין אוֹמֵר מַה בְּנִי, אֲלֵא, מַה בְּרִי, אֵלּוּ צְוֹאוֹת
וְאִזְהָרוֹת שֶׁל תוֹרָה, שֶׁהֵיא נִקְרָאת בֵּר, כְּמָה דְתִימָא [\(תהלים ב, יב\)](#) : נִשְׁקוּ בֵּר
פֶּן יִאָּנֶף וּגו', שֶׁכָּל דְּבָרֵיהָ בְּרִים, וְעַל אִזְהָרָה הַכְּתוּבָה בַּתוֹרָה [\(דברים ז, ג\)](#) :
וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בַּתֵּךְ לֹא תִתֵּן לְבָנוֹ, הוּא אוֹמֵר דְּבַר זֶה, לְפִי שֶׁשְׁלֵמָה לְקַח
מִבְּנוֹת הַגּוֹיִם וְהִתְחַתֵּן בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלכים א יא, א ב\)](#) : וְהִמְלִיךְ שְׁלֵמָה אֶהָב
נָשִׁים וּגו' מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תִבְאוּ בָהֶם וְהֵם לֹא
יָבֹאוּ בָכֶם אֲכֹן יִטּוּ וּגו'. חֲנִנְיָה בֶן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר מִשׁוּם הַכִּי אָמַר : לֹא
תִתְחַתֵּן בָּם. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר : לֹאֲהָבָה מִמֶּשׁ, לְזָנוּת. רַבִּי יוֹסִי
בֵּר חֲלַפְתָּא אוֹמֵר לֹא חִיָּבֵן לְגִירָן וּלְקָרְבָן תַּחַת כַּנְּפֵי שְׁמַיִם. וַיִּמָּה בֵּר בְּטַנְיָ,
הַזְהִירָה תוֹרָה עַל אֲשֶׁת אִישׁ, וּלְכַךְ כְּתוּב בְּכָאן בְּטוֹן, שֶׁבְּנוֹאֵף וְנוֹאֲפֵת כְּתִיב
[\(במדבר ה, כז\)](#) : וְצָבְתָה בְטַנְיָה וּגו' [\(במדבר ה, כב\)](#) : לְצַבּוֹת בְּטוֹן וּגו'. וַיִּמָּה בֵּר נְדָרִי,
הַזְהִירָתוֹ הַתוֹרָה שֶׁלֹּא לְשִׁתּוֹת יָיִן כַּדִּי שֶׁלֹּא יָבֹא לְהַתְעַסֵּק בְּזָנוּת, וּלְכַךְ

כְּתוּב בְּכָאן נִדְרֵי, כְּנִגְד פֶּרֶשֶׁת נְזִיר הַכְּתוּבָה אַחַר פֶּרֶשֶׁת סוּטָה שֶׁכְּתוּב בָּהּ: אִישׁ אֹו אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא לְנִדֵּר וּגּוֹי. אֶל תִּתֵּן לְנָשִׁים חִילָּךְ, אַחַר שֶׁזָּכַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֵלּוֹ שְׁלֹשׁ אַזְהָרוֹת בְּרָמֶז, חֲזֹר וּפְרָטוֹן בְּפְרוּשׁ, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב: אֶל תִּתֵּן לְנָשִׁים חִילָּךְ, כְּנִגְד נָשִׁים נְכָרִיּוֹת שֶׁלְקַח וְסָרוּ לְבָבוֹ מִן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָיוּ: חִילָּךְ, זֶה חִילָּה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁאִמְרָה [\(דברים יז, יז\)](#): וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים וּגּוֹי, וְעֵבֶר עֲלֶיךָ. וּדְרָכֶיךָ לְמַחֲוֹת מְלָכִין, כְּנִגְד זְנוּת אִשָּׁת אִישׁ הַכְּתוּב מְדַבֵּר, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב וּדְרָכֶיךָ לְמַחֲוֹת, כְּמָה דְתִימָא [\(בראשית ו, יב\)](#): כִּי הִשְׁחִית כָּל בֶּשֶׂר וּגּוֹי, לְמַחֲוֹת, דְּבָרֵי תּוֹרָה הִיוּעֲצִים אוֹתָךְ טוֹבָה, כְּמָה דְתִימָא [\(משלי ח, יד\)](#): לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָה, וְאִין מְלָכִין אֶלְא עֲצוֹת, כְּמָה דְתִימָא [\(דניאל ד, כד\)](#): לְהוֹן מְלָכָא מְלָכֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֶיךָ, הָיוּ: לְמַחֲוֹת מְלָכִין, כְּמָה דְתִימָא [\(במדבר ה, כג\)](#): וְכָתַב אֶת הָאֱלֹת הָאֵלֶּה וּגּוֹי, אֶל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל וּגּוֹי, שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת נִקְרְאוּ לוֹ: יְדִידָהּ, קְהֵלֶת וּשְׁלֵמָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר, שְׁבַעֲהָ: אַגּוּר, בֶּן יָקָה, לְמוֹאֵל, אִיתִיאל.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָן עֶקֶר אוֹתֵינְנָה שְׁלֵהֶם שְׁלֹשָׁה: יְדִידָהּ, קְהֵלֶת וּשְׁלֵמָה. מוֹדָה רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי נַחְמָן בְּאִילִין אַרְבַּעַתִּיהָ, אֶלְא שְׁנַתְכֶנָּה בָּהֶם וְהִצָּרְכוּ לְהַדְרִישׁ: אַגּוּר, שְׁאֲגֹר דְּבָרֵי תּוֹרָה. יָקָה, שֶׁהִקִּיא דְּבָרֵי תּוֹרָה כְּסִפֵּל הִזָּה שֶׁהוּא מִתְמַלֵּא בֶּן שְׁעִתּוֹ וּמִתְפַּנֵּה בֶּן שְׁעִתּוֹ. לְמוֹאֵל, שֶׁנֶּסֶם לְאֵל וְאָמַר יְכִילָנָא לְהַרְבוֹת נָשִׁים וְלֹא לְחִטּוֹא. אִיתִיאל, שְׁאָמַר אֶתִּי אֵל וְאוֹכֵל. וְאוּמֵר: אֵל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל, אִמְרָה הַתּוֹרָה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שְׁנַצְטוּוּ הַמְּלָכִים: שְׁלֹא לְהַרְבוֹת נָשִׁים, וְשְׁלֹא לְהַרְבוֹת סוּסִים, וְשְׁלֹא לְהַרְבוֹת כְּסָף וְזָהָב, אִין עֲלִיָּהֶם לֹמַר לְאֵל שְׁיִרְבוּ וְלֹא יַחֲטְאוּ. [\(משלי לא, ד\)](#) אֵל לְמַלְכִים שְׁתוּ יִין, הִרִי זֶה אָמַר כְּנִגְד נִדֵּר נְזִיר הָאָמַר אַחַר פֶּרֶשֶׁת סוּטָה שֶׁצָּרִיכִין הַמְּלָכִים לְשַׁמֵּר עֲצָמָן מִן הַיִּין, וְכֵן הַרוֹזְנִים, כְּדִי שְׁלֹא יִבֹּאוּ לִידֵי זְמָה וַיַּחֲבִיבוּ הָעוֹלָם. וְלָמָּה הַזְּהִירָה מְלָכִים וְרוֹזְנִים לְבָדֶם, וְהִלֵּא כָּל בְּנֵי אָדָם צָרִיכִין לְהִזָּהֵר מִן הַיִּין שְׁלֹא יִשְׁתּוּ וַיִּקְלְקְלוּ, אֶלְא מִפְּנֵי שֶׁסָּפַק בְּיַד מְלָכִים לְשִׁתּוֹת וְלַעֲשׂוֹת כָּל רְצוֹנָם בְּעֵבֶרָה וְאִין שְׁיַמְחָה בְּיָדָם. [\(משלי לא, ה\)](#) פֶּן יִשְׁתָּה וַיִּשְׁכַּח מִחֻקֶּךָ, שְׁבִשְׁבִיל הַיִּין שְׁיִשְׁתָּה יִשְׁכַּח מֵהַ שְׁצוֹתָה תּוֹרָה לְמַחֲוֹקֵק חֻקִּים שֶׁל תּוֹרָה, הִיא פֶּרֶשֶׁת סוּטָה. [\(משלי לא, ה\)](#) וַיִּשְׁנֶה דִין כָּל בְּנֵי עֲנִי, הַנוֹאֵף הִזָּה כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ אֶצֶל אִשָּׁת אִישׁ וְהִיא מִתְעַפֶּרֶת הִימְנוּ, נִמְצָא אוֹתוֹ מִמְזֵר שְׁאִין לוֹ דִין חֵלֶק בְּנִכְסֵי בַעֲלָהּ, וְהוּא יַחֲלַק עִם בְּנֵיו בְּנִכְסִים, שְׁיִהְיוּ סְבוּרִים שֶׁהוּא בְּנוֹ.

דְּבַר אַחַר, פְּעַמִּים לֹא יִנִּיחַ הַבַּעַל בֶּן וּמִן הַתּוֹרָה יִרְשָׁתוּ חוֹזְרֵת לְאֶחָיו, וְזֶה הַמְּמַזֵּר יוֹרֵשׁ מְמוֹנוֹ, שְׁיִהְיוּ סְבוּרִים שֶׁהוּא בְּנוֹ, וַיִּשְׁנֶה דִין כָּל בְּנֵי עֲנִי, לְכָךְ הַזְּהִירָה תּוֹרָה אַחַר סוּטָה דִין נְזִיר: שְׁהִיִּין גּוֹרֵם לְנוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת לְבוֹא לְתַקְלָה, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב: אִישׁ אֹו אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא וּגּוֹי. וּמִנֵּיין שְׁחֹזֵר שְׁלֵמָה וְהוֹדָה, שְׁנֶאֱמַר [\(משלי ל, ב\)](#): כִּי בַעַר אֲנֹכִי מֵאִישׁ, זֶה נַח, דְּכְּתִיב [\(בראשית ט, כ\)](#): וַיַּחַל נַח אִישׁ וּגּוֹי, שְׁעַל יְדֵי יִין נִתְקַלֵּל, וְלֹא לְמִדַּתִּי מִמְנוּ. [\(משלי ל, ב\)](#): וְלֹא בִינַת אָדָם לִי, זֶה אָדָם הָרָאשׁוֹן, שְׁעַל יְדֵי יִין שְׁשִׁתָּה נִתְקַלֵּל הָעוֹלָם בְּעֵבוּרוֹ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבִין יִין מְסַכָּה לוֹ חוּהָ לְאָדָם וְשִׁתָּה, שְׁנֶאֱמַר [\(בראשית ג, ו\)](#): וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל, וְכְּתִיב [\(משלי כג, לא\)](#): אֵל תֵּרָא יִין כִּי יִתְאָדָם וּגּוֹי, [\(משלי ל, ג\)](#): וְלֹא לְמִדַּתִּי חֻכְמָה, מִחֻכְמַת הַתּוֹרָה, שֶׁבְּכָל מְקוֹם

שְׁפֹתָיו יִין בְּתוֹרָה עוֹשֶׂה רֶשֶׁם, (משלי ל, ג): וְדַעַת קְדָשִׁים אֲדַע, מִי שְׁרוּצָה לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ שְׁלֵא יִכְשַׁל בְּזָנוּת, יִזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיִּין. וְקַלְקֵלְתִּי בְּזָנוּת, וְדַעַת קְדָשִׁים אֲדַע, לְכָךְ נֶאֱמַר פְּרֹשֶׁת נְזִיר אַחַר סוּטָה.

ה דָּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר ו, ב), אֵלֹהֵי הַנּוֹדָרִים בְּנְזִיר, (במדבר ו, ב): וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְהִזְהִיר בַּיַּת דִּין עַל כֶּךָ שְׁלֵא יִנְחִיחוּ לְנְזִיר לְעֵבֵר עַל נְזִירוֹתוֹ, שְׁאֵם יִרְאוּ שְׁיִרְצָה לְבַטֵּל נְזִירוֹתוֹ יִכְפּוּ אוֹתוֹ כְּדֵי לְקַיֵּם דְּבָרָיו, לְלַמְדָּךְ שֶׁהַגְּדוֹלִים מוֹזְהָרִין עַל יְדֵי הַקְּטַנִּים וְהֵם נִעְנְשִׁים עַל יְדֵיהֶם אִם לֹא יוֹכִיחוּ אוֹתָם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא כו, לז): וְכִשְׁלוֹ אִישׁ בְּאָחִיו, אִישׁ בְּעוֹן אָחִיו, מְלַמֵּד שְׁכָל יִשְׂרָאֵל עֲרָבִים זֶה בְּזֶה. (במדבר ו, ב): אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא וּגּוֹי, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (שופטים יג, ב): וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצְרָעָה וּגּוֹי. וַיְהִי, אָמַר רַבִּי לְוִי כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְהִי אֵינֹו אֶלְא לְשׁוֹן צַעַר, (אסתר א, א): וַיְהִי בִימֵי אַחַשְׁוֵרוּשׁ, הָיָה הַמֶּן. (רות א, א): וַיְהִי בִימֵי שֹׁפֵט, הָיָה רָעַב. (בראשית ו, א): וַיְהִי כִּי הִחֵל הָאָדָם (בראשית ו, ב): וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים וּגּוֹי. (בראשית יד, א): וַיְהִי בִימֵי אֲמֶרְכֵל, (בראשית יד, ב): עָשׂוּ מִלְחָמָה. (יהושע ה, ג): וַיְהִי בַּהֲיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וּגּוֹי (יהושע ה, ג): וַחֲרָבוֹ שְׁלוּפָה בִּידּוֹ. (יהושע ו, כו): וַיְהִי ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ. (יהושע ז, ב): וַיִּמְעְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַל בַּחֲרָם. (שמואל א, ח, א): וַיְהִי כִּפְאֶשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל, (שמואל א, ח, ג): וְלֹא הִלְכוּ בְנָיו בְּדַרְכָּיו, (שמואל א, יח, יד): וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכּוֹ מִשְׁכִּיל. (שמואל א, יח, ט): וַיְהִי שְׂאוּל עוֹנֵן אֶת דָּוִד. (שופטים יג, ב): וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצְרָעָה, (שופטים יג, כב): וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֵל אֲשֶׁתּוֹ מוֹת נָמוּת. וַיְהִי אָמַר רַבִּי יוֹדֵן, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּלִשׁוֹן הַזֶּה, בְּצַדִּיקִים, שְׁקוּל הוּא כְּשִׁלְשִׁים וְאֶחָד צַדִּיקִים, כְּמִנְיֵן וַיְהִי. אִישׁ אֶחָד, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: אֶחָד, גְּדוֹל הוּא. בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֶאֱמַר אֶחָד דְּכָתִיב (דברים ו, ד): ה' אֶחָד, אֵין בְּעוֹלָם כִּיּוֹצֵא בּוֹ, וְכֵן בְּאַבְרָהָם (יחזקאל לג, כד): אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם, לֹא הָיָה בְּאוֹתָן יָמִים כִּיּוֹצֵא בּוֹ. בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (דברי הימים א, יז, כא): וַיְמִי כְּעַמְדָּ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְצָה, אֵין בְּאֲמוֹת כִּיּוֹצֵא בָהֶן. וְכֵן בְּאַבְיִמֶלֶךְ הוּא אוֹמֵר (בראשית כו, ט): כְּמַעַט שְׁכַב אֶחָד הָעַם, לְפִי שֶׁהָיָה מֶלֶךְ. וְכֵן בְּאַלְקָנָה הוּא אוֹמֵר (שמואל א, א, א): אֶחָד, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה בְּדוֹרוֹ כִּיּוֹצֵא בּוֹ. (שופטים יג, ב): מִצְרָעָה, כָּל שֶׁשְּׁמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ מִפְּרֹשׁ בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא מְאוֹתוֹ הָעִיר. שְׁמוֹ וְלֹא שֵׁם עִירוֹ, בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא מִירוּשָׁלַיִם. (שופטים יג, ב): מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי, לְפִי שֶׁצְרָעָה הִיְתָה לִיהוּדָה, כְּדָכָתִיב (יהושע טו, לג): אֲשֶׁתְּאוּל וְצָרְעָה וְאֲשֶׁנָּה, וְצָרְעָה הִיְתָה לְדָן (יהושע יט, מא): וַיְהִי גְבוּל נַחֲלָתָם צָרְעָה וְאֲשֶׁתְּאוּל. לְפִיכֶךָ צָרִיד לְפָרֵשׁ שֶׁהָיָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי, אֵינוֹ אוֹמֵר מִשְׁבֵּט, אֶלְא מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה אָבִיו מִדָּן וְאִמּוֹ שֶׁל מְנוּחַ מִיהוּדָה, וְעַל זֶה אָמַר יַעֲקֹב (בראשית מט, טז): דָּן יָדִין עַמּוֹ וּגּוֹי, כְּמִיחָד שֶׁבְּשִׁבְטִים, זֶה יְהוּדָה, לְכָךְ הִקִּישׁוּ לִיהוּדָה, שֶׁמֵּאֲרָץ יְהוּדָה הָיָה וְאִמּוֹ הִיְתָה מִיהוּדָה, וְכֵן מְנוּחַ הָיָה מִדָּן, וְאֲשֶׁתּוֹ הִיְתָה מִיהוּדָה, נִמְצָא שֶׁמִּשׁוֹן בָּא מִשְׁבֵּט דָּן וּמִשְׁבֵּט יְהוּדָה, שְׁכָךְ אָמְרוּ: אֲמִיָּה דְשִׁמְשׁוֹן הַצִּלְלָפוֹנִי שְׁמָה, וְהִיא מִיחֻסָּת עַל שִׁבְט יְהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים א, ד, ג): וְשֵׁם אֲחוֹתָם הַצִּלְלָפוֹנִי. (שופטים יג, ב): וְשְׁמוֹ מְנוּחַ, הִרְשָׁעִים קוֹדְמִים לְשִׁמְם (שמואל א, כה, כה): נָבֵל שְׁמוֹ, (שמואל א, יז, ד): גְּלִית שְׁמוֹ, (שמואל ב, כ, כא): שְׁבַע בֶּן בְּכָרֵי שְׁמוֹ. אֲבָל הַצִּדִּיקִים שְׁמֵן קוֹדְמִים (שמואל א, א, א): וְשְׁמוֹ אֶלְקָנָה, (שמואל א, יז, יב): וְשְׁמוֹ יִשִּׁי, (רות ב, א): וְשְׁמוֹ בְּעַז, (אסתר ב, ה): וְשְׁמוֹ מְרֹדֶכִי,

וּשְׁמוֹ מְנוּחַ. דּוֹמִין לְבוֹרְאָן (שְׁמוֹת ו, ג): וּשְׁמֵי ה'. אֶתִּיבִין לִיהֵ הַכְּתִיב (בְּרֵאשִׁית כד, כט): וְלִרְבִּקָּה אַח וּשְׁמוֹ לָבֹן. רַבִּי יִצְחָק אָמַר אֶפְרָדִּיפְסוֹס, וְרַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר מְלָבֹן בְּרִשְׁעֵי. אֶתִּיבִין (שׁוֹפְטִים יז, א): וּשְׁמוֹ מִיכָיְהוּ, לְפִי שֶׁהָיָה מְקַבֵּל אוֹרְחִים נִכְתָּב שְׁמוֹ כְּשֵׁם הַצְּדִיקִים. אֶתִּיבִין מִבְּנֵי שְׁמוּאֵל (שְׁמוּאֵל א ח, ב): וַיְהִי שֵׁם בְּנֹו הַבְּכוֹר יוֹאֵל וְשֵׁם מִשְׁנֵהוּ אַבְיָה, רַבְּנִין אָמְרֵי מַה זֶה רִשְׁעֵי אִף זֶה רִשְׁעֵי, רַבִּי יוֹדֵן אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן לְבַסּוֹף עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, וְלִכְךָ נִקְרָא שְׁמוֹ (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ו, ג): וּשְׁנֵי, שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ לְמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְלִכְךָ זָכוּ לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (יוֹאֵל א, א): דְּבַר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֵל יוֹאֵל בֶּן פְּתוּאֵל, זֶה שְׁמוּאֵל. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּתוּאֵל, שֶׁפִּתְּהָ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַפְלָתוֹ. מְנוּחַ, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ מְנוּחַ, שֶׁזָּכָה לְדַבֵּר עִמּוֹ מִלְּאֻךְ, וְהִנְבּוּאָה נִקְרָאת מְנוּחָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמִיָּה נא, ט): וּשְׂרָיָה שָׂר מְנוּחָה, מְלַמֵּד שֶׁזָּכָה בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָּה לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמָה דְתִימָא (שְׁעִיָּה יא, ב): וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה'. (שׁוֹפְטִים יג, ב): וְאִשְׁתּוֹ עֵקֶרָה וְלֹא יָלְדָה, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מַחְלֵקֵת בֵּין מְנוּחַ לְאִשְׁתּוֹ, הוּא אוֹמֵר לָהּ אֵת עֵקֶרָה וְלִכְךָ אֵינְךָ יוֹלְדָת, וְהִיא אוֹמֵרֵת לוֹ אֵת עֵקֶר וְלִכְךָ לֹא יָלְדָתִי. לֹא הָיָה מְנוּחַ עֵקֶר (שׁוֹפְטִים יג, ג): וַיֵּרָא מִלְּאֻךְ ה' אֵל הָאִשָּׁה, מִכָּאן אֵתָּה לְמַד שֶׁאִשְׁתּוֹ שֶׁל מְנוּחַ צְדִיקָתָה הִיְתָה שֶׁזָּכָתָה לְדַבֵּר עִמָּה מִלְּאֻךְ, וְלָשׁוּם שְׁלוֹם בֵּינָה לְבֵין בַּעֲלָהּ, וְלִהְיוֹדִיעָה שֶׁהִיא עֵקֶרָה, וְהִיא מוֹנַעֵת הַהֲרִיוֹן וְלֹא בַּעֲלָהּ, לִכְךָ דְבַר עִמָּה. וְלִפִּי שְׂרָאָתָה בְּמִלְּאֻךְ נִקְרָאת שְׁמָה הַצְּלִלְפוֹנִי, שֶׁהִיא פּוֹנָה בְּמִלְּאֻךְ, וְאִין צְלִל אֵלָּא מִלְּאֻךְ, כְּמָה דְתִימָא (בְּרֵאשִׁית יט, ח): כִּי עַל כֵּן בָּאוּ בְּצִל קִרְתִּי. לְהֵלֹן שֶׁהָיָה לוֹט צְדִיק יוֹתֵר מֵאִשְׁתּוֹ בָּאוּ הַמִּלְּאָכִים בְּצִל קוֹרְתּוֹ וְלֹא בְּצִל קוֹרְתָהּ, בְּרַם הִכָּא שְׂבָא הַמִּלְּאֻךְ אֲצֵלָהּ, לְפִי שֶׁהִיְתָה צְדִיקָתָה, לִכְךָ נִקְרָאת הַצְּלִל. לָמָּה נֶאֱמַר הַצְּלִל, וְלֹא אָמַר הַצֵּל, לְפִי שֶׁשְׁתֵּי פְעֻמִּים נִרְאָה לָהּ לְאִשָּׁה, אַחַת בַּעֲרִיר וְאַחַת בַּשְּׂדֵה. (שׁוֹפְטִים יג, ג): וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הֲנִיָּה נָא אֵת עֵקֶרָה וְלֹא יָלְדָת, הוֹדִיעָה שֶׁהִיא עֵקֶרָה וְלִכְךָ לֹא יָלְדָה, כְּדִי לָשׁוּם שְׁלוֹם בֵּינָה לְבֵין בַּעֲלָהּ, לְפִי שֶׁהִיְתָה מִתְרַעֶמֶת עַל מְנוּחַ בַּעֲלָהּ עַל שֶׁלֹּא הִיְתָה יוֹלְדָת. (שׁוֹפְטִים יג, ג): וְהָרִית וְיָלְדָת בֶּן, מִכָּאן וְאִילֻךְ אֵת תְּקִבְלֵי הַרְיוֹן וְתִלְדֵי בֶן. (שׁוֹפְטִים יג, ד): וְעַתָּה הַשְּׁמֵרִי נָא, הַזְּהִירָה שֶׁלֹּא תִשְׁתַּחֲחֶמֶץ יַיִן וְחִמְץ שִׁכָּר וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים, שֶׁאֵלּוּ אֵינָם אֵלָּא מִשְׁמֵרֵת לַיַּיִן כְּדִי שֶׁלֹּא יָבוֹא הַנְּזִיר לְשִׁתּוֹת יַיִן, לִכְךָ אֶסְרֹן עָלָיו הַכְּתוּב. (שׁוֹפְטִים יג, ד): וְאֵל תִּשְׁתִּי יַיִן וְשִׁכָּר, כְּמִשְׁמַעוֹ, כְּמָה דְתִימָא (בְּמִדְבָר ו, ג): מִיַּיִן וְשִׁכָּר יִזִּיר. (שׁוֹפְטִים יג, ד): וְאֵל תֹּאכְלֵי כָל טֵמָא, וְאִין טֵמָא אֵלָּא אִסּוּר, שֶׁהַתּוֹרָה הַזְּהִירָה לְנִזְיָר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל כָּלוּם. (בְּמִדְבָר ו, ד): מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְּוֹן הַיַּיִן, כְּמָה דְתִימָא (בְּמִדְבָר ו, ג): וְעֲנָבִים לַחִים וַיִּבְשִׂים לֹא יֹאכֵל. מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְּוֹן הַיַּיִן וְגו'. כִּי כִי הִנֵּךְ הָרָה וְיָלְדָת בֶּן (שׁוֹפְטִים יג, ה), מִכָּאן שֶׁהִיְתָה הַשְּׂכָבֵת זָרַע שֶׁל הַלֵּילָה שְׁמוּרָה בְּרַחֲמָה וְלֹא פְּלִטְתָּהּ, וְכִיּוֹן שֶׁאָמַר לָהּ הַמִּלְּאֻךְ (שׁוֹפְטִים יג, ה): וְהָרִית וְיָלְדָת בֶּן, אוֹתָהּ שֶׁעָה קִבְּלָהּ הָרַחֵם אוֹתָהּ טֵפָה לְשֵׁם. (שׁוֹפְטִים יג, ה): וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ, כְּמָה דְתִימָא (בְּמִדְבָר ו, ה): תַּעַר לֹא יַעֲבֵר עַל רֹאשׁוֹ, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שֶׁל תַּעַר, מוֹרָה, שֶׁאִין הַשְּׁעָר מִתְּנִירָא אֵלָּא מִן תַּעַר שֶׁהוּא מְגַלְּחוֹ גְלוּחַ שֶׁל הַשְּׂחָתָה, כְּמָה דְתִימָא (וַיִּקְרָא יט, כז): וְלֹא תִשְׁחִית אֵת פְּאֵת זִקְנֶךָ. (שׁוֹפְטִים יג, ה): כִּי נִזִּיר אֱלֹהִים יְהִיָּה הַנְּעַר מִן הַבֶּטֶן, גְּלוּי הָיָה לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁשְׁמִשׁוֹן הָיָה הוֹלֵךְ אַחַר עֵינָיו, לְפִיכָךְ הַזְּהִירוֹ בְּנִזְיָר שֶׁלֹּא יְהִיָּה שׁוֹתָה יַיִן, לְפִי שֶׁהַיַּיִן מְבִיא לְיַדִּי זָמָה, וּמַה בְּזָמֹן שֶׁהָיָה

נזיר הלך אחר עיניו, אלו היה שותה לא היה לו תקנה לעולם מרב שהיה רודף אחר זמה. מהו שאמר: מן הבטן, לקים מה שנאמר (ירמיה א, ה): בטנם אצרך בבטן ידעתיך. אבל ברשעים מהו אומר (תהלים נח, ד): זרו רשעים מרחם תעו מבטן דברי כזב, וכן הוא אומר (תהלים נא, ז): הן בעוון חוללתי וגו'. (שופטים יג, ה): והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים, בו תהיה חלה נבואות יעקב, שאמר (בראשית מט, טז יז): דן ידיו עמו וגו', יהי דן וגו'. (שופטים יג, ו): ותבא האשה ותאמר לאישה לאמר איש האלהים בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים נורא מאד וגו', מכאן שלא היתה שורה השכינה אלא על בעלי מראה. (שופטים יג, ז): ויאמר לי הנדף הרה וגו', אבל מה שאמר לה. הנה נא את עקרה, לא גלתה לו, שלא רצתה לגלות קלקולה. (שופטים יג, ז): כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו, היא הוסיפה עד יום מותו, לפי שלא ידעה מה שעתיד, אבל המלאך שהיה יודע שעתיד הוא לאבד נזירותו על ידי דלילה, לכך לא אמר: עד יום מותו. (שופטים יג, ח): ויעתר מנוח אל ה' ויאמר בי אדוני איש וגו', אמר רבי שמעון בן לקיש, למה נמשלה תפלת הצדיקים לעתר, לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכין מדת אכזריות למדת רחמנות. (שופטים יג, ט): וישמע האלהים בקול מנוח, למה חזר המלאך אצל האשה ולא בא אצל מנוח, שלא לפסל דבריו הראשונים שאמר לאשה.

דבר אחר, כדי לחבבה בעיניו. (שופטים יג, י): ותמהר האשה ותרוץ וגו', מלמד שכל מעשה הצדיקים במהירות. (שופטים יג, י): אשר בא ביום אלי, אינו אומר היום אלא ביום, מלמד שלא נראה המלאך אליה עד למחר, לפי שמנוח לא נתפלל עד למחר בתפלת הבקר, כמה דתימא (תהלים ה, ד): ה' בקר תשמע קולי וגו', מלמד שהצדיקים מבררים על מעשיהם. (שופטים יג, יא): ויאמר אני, אני הוא בתחלה ואני הוא בסוף, שאיני מחליף בדברי. (שופטים יג, יב): ויאמר מנוח עתה יבא דבריך, אמר לו מנוח עד כאן שמעתי מן האשה והנשים אינם בנות הוראה ואין לסמוך על דבריהן, אבל עתה יבא דבריך, מפיך אני רוצה לשמע, שאיני מאמין בדבריה, שפא חלפה בדבריה או פחתה או הותירה. (שופטים יג, יב): מה יהיה משפט הנער, מה נזירות יצטרך הנער לשמר אחר שיולד. (שופטים יג, יב): ומעשהו, מה תעשה אמו קדם לכן כל הימים שתהא הרה ממנו. (שופטים יג, יג): ויאמר מלאך ה' אל מנוח מכל אשר אמרתי אל האשה, לחלק כבוד לאשה ולחבבה בעיניו. (שופטים יג, יג): תשמר, על חמץ יין וחמץ שכר ומשרת ענבים אמר לו (שופטים יג, יד): מפל אשר יצא מגפן היין לא תאכל ויין ושכר על תשת, כמשמעו. (שופטים יג, יד): וכל טמאה אל תאכל, כמה דתימא (במדבר ו, ג): וענבים לחים ויבשים לא יאכל. (שופטים יג, יד): כל אשר צויתיה תשמר, מה שאמר לה (שופטים יג, ה): ומורה לא יעלה על ראשו. (שופטים יג, טו): ויאמר מנוח אל מלאך ה' נעצרה נא אותך, אמר לו מנוח עצורים היינו, כמה דתימא (בראשית כ, יח): כי עצר עצר ה' בעד כל רחם, ואתה בשרתנו בהריוחה, נעשה עמך יום טוב, כמה דתימא (במדבר כט, לה): ביום השמיני יעצרת תהיה לך, לפי (שופטים יג, יד): ונעשה לפניך גדי עזים, שמחתנו ונשמח עמך בגדי עזים, לפי שאין שמחה אלא בבשר. (שופטים יג, טז): ויאמר מלאך ה' אל מנוח אם

תעצרני לא אכל בלחמך, אמר לו המלאך אין דרך נביאי ה' לקבל שכר על נבואתם. בנביאי שקר מהו אומר [\(יחזקאל יג, ט\)](#): ותחללנה אתי אל עמי בשעלי שעורים ובפתותי לחם להמית וגו'. אבל בנביאי אמת מהו אומר [\(מלכים ב, ה, טז\)](#): ויאמר חי ה' אשר עמדתי לפניו אם אקח. [\(שופטים יג, טז\)](#): ואם תעשה עלה לה' תעלנה, רמז לו המלאך שצריך להעלות עלה לה' על בשורה טובה כשם שעשה אברהם בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא [\(בראשית יב, ז\)](#): לזרעך אתן את הארץ הזאת, מיד בנה אברהם מזבח על בשורה טובה, שכן כתיב [\(בראשית יב, ז\)](#): ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו, ואין מזבח אלא קרבן. [\(שופטים יג, טז\)](#): כי לא ידע מנוח כי מלאך ה' הוא, למה נאמר, לפי שאשתו אמרה לו [\(שופטים יג, ו\)](#): ומראהו כמראה מלאך ה' נורא מאד, היתה סבורה שהכיר בו מנוח שהוא מלאך, ואף על פי כן היתה מזמנו לו לאכל, שטועה היתה פסבור שיש אכילה למעלה, לכך נאמר: כי לא ידע מנוח כי מלאך ה' הוא, לכך היתה מזמנו לאכל, אבל אלו היתה יודע שהיה מלאך אינו אומר לו שיאכל, שבקי היתה שאין אכילה למעלה. ולמה לא הכיר בו, מכאן את למד בשעה שהיו הנביאים הולכים בשליחותו של הקדוש ברוך הוא, רוח הקדש שהיתה שורה עליהם היתה נותנת להם אימה בעיני רואיהם, שהכל מתיראים מהם, שהיו דומים למלאכים. ולמה אכלו המלאכים שבאו לבשר את שרה בהריון וזה לא רצה לאכל, לפי שאותם מלאכים כשנתראו תחלה לאברהם כדמות עוברי דרך נתראו לו, והוא הכניסם לביתו כמנהגו והזמין לאכל, והם לא רצו לבטל ממנו מנהג האכסנאים, ואכלו עמו, ואחר שאכלו אמרו שליחותו, ולא נראה הדבר שיקבלו שכר על שליחותו, אבל זה המלאך בתחלה אמר שליחותו, ואלו היתה אוכל עמו היתה נראה כאלו קבל שכר על שליחותו, לכך נמנע מלאכל. ויאמר מנוח אל מלאך ה' מי שמך [\(שופטים יג, יז\)](#), לפי שלא הכיר בו שהיה מלאך לכך שאל לו על שמו. [\(שופטים יג, יז\)](#): כי יבא דברך וכבדנוך. אמר לו מנוח אמר לי שמך כדי שאשאל באיזה מקום אמצאך בעת שיתקיים נבואתך ונתן לך דורון, ואין וכבדנוך אלא מנחה, כמה דתימא [\(במדבר כב, יז\)](#): כי כבד אכבדך. [\(שופטים יג, יח\)](#): ויאמר לו מלאך ה' למה זה תשאל לשמי, אמר לו המלאך אין את צריך לידע שמי, שאין סוףך שתראני עוד לעולם, הדין הוא דכתיב [\(שופטים יג, יח\)](#): והוא פלאי, על עצמו אמר לו שהוא יהיה מכסה ממנו שלא יראנו עוד לעולם, כמה דתימא [\(תהלים קלט, ו\)](#): פליאה דעת ממני.

דבר אחר, והוא פלאי, אמר לו המלאך איני יודע לומר לך שמי, שלפי השליחות ששולח הקדוש ברוך הוא אותנו קורא לנו שם, הוי: והוא פלאי, לפי פליאה ופליאה שעושה על ידינו הוא קורא לנו שם.

דבר אחר, והוא פלאי, שם שמו המלאך פליא, לפי שליחות הוא בא להזיר את שמשון, כמה דתימא [\(שופטים יג, ה\)](#): כי נזיר אלהים יהיה הנער, לכך קרא שמו פלאי, כענין שאמר הכתוב: איש או אשה כי יפלא וגו'.

את מוצא שרמו משה בפרשה זו לנזירות שמשון, ללמדך שאין לך דבר כותב בנביאים וכתובים שלא רמזו משה בתורה, איש זה היה המלאך שבא להזיר את שמשון שנקרא איש, כמה דתימא (שופטים יג, יא): האתה האיש אשר דברת אל האשה, מהו (שופטים יג, יא): ויאמר אני, אמר לו המלאך אתה חושב בי שאני איש, ואני איני איש אלא אני מלאך. ודכותיה (בראשית כז, כד): אתה זה בני עשו ויאמר אני, איני עשו אלא יעקב. או אשה, שלא נראה תחלה אלא לאשה, כי יפלא, ששם שמו פלאי. לנדר נזיר להזיר לה', כמה דכתיב (שופטים ג, ה): כי נזיר אלהים יהיה הנער.

דבר אל בני ישראל וגו'. תני דבר אל בני ישראל, ישראל נודרין נזירות ואין העובדי כוכבים נודרים נזירות. ואמרת אליהם, לרבות את העבדים. איש ולא קטן, או אשה, לעשות הנשים כאנשים, וזו היא ששנינו הכותים אין להם נזירות נשים ועבדים יש להם נזירות, חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה עבדו ואינו כופה את אשתו, חומר בעבדים מבנשים שהוא מפר נדרי אשתו ואינו מפר את נדרי עבדו. הפר לאשתו הפר עולמית, הפר לעבדו, יצא לחרות משלים נזירותו, עבר מכנגד פניו, רבי מאיר אומר לא ישתה ורבי יוסי אומר ישתה. כי יפלא, מי שיודע להפלות, מכאן אמרו: מפלא הסמוך לאיש נדריו קימין.

דבר אחר, כי יפלא, כשיפרוש לנדר, פרט למחרהר בלב. לנדר נדר נזיר למה נאמרה פרשה זו, לפי שהוא אומר (במדבר ל, א): איש כי יזר נדר לה' או השבע וגו', שאם נדר יום אחד, אסור יום אחד, שנים, אסור שנים, מאותו המין שנדר, מאותו המין אסור, שומע אני אף בנזירות כן, לךך נאמרה פרשה זו שאם נדר יום אחד או שעה אחת אסור שלשים יום לשמות יין ולטמא למתים ואסור בתגלחת. לנדר נדר נזיר, למה כתיב כאן נדר, לעשות נזירות כנדרים, מה בנדרים עובר על כל ועל כל תאחר, אף בנזירות כיוצא בהן, ומה בנדרים האב מפר נדרי בתו והאיש מפר נדרי אשתו, אף בנזירות כיוצא בהן. נזיר להזיר, לעשות פנוי נזירות כנזירות, האומר הריני נזיק נזיח פזיח, הרי זה נזיר. להזיר, יכול שיהזיר את אחרים, תלמוד לומר נזיר, את עצמו מזיר ואין מזיר את אחרים, אבל הלכה למשה מסיני שהאיש מזיר את בנו בנזיר ואין האשה מזירת את בנה בנזיר. רבי ישמעאל אומר: נזיר להזיר, מכאן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו. להזיר לה', שמעון הצדיק אמר מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא אחד, פעם אחת עלה אלי אחד מן הדרום וראיתיו אדמוני ויפה עינים וטוב ראי וקוצותיו תלתלים מסדרות תלים תלים, אמרתי לו מה ראית להשחית את השער הנאה הזה. גם לי: רבי, רועה הייתי בעירי והלכתי למלא את הניאוב מן המעון, וראיתי את הבוביא שלי בתוך המים ופחו יצרי עלי ובקש לאבדני מן העולם, אמרתי לו: רשע, מה אתה מתגאה בדבר שאינו שלך, של עפר, של רמה, ושל תולעה הוא, עלי להקדישך לשמים ולגלחך לשמים. והרפנתי את ראשי ונשקתיו, ואמרתי לו כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל, עליך אמר הכותב להזיר לה'. רבי מנא בעי, למה לא היה שמעון הצדיק אוכל אשם נזיר, אם תאמר

מפני שגזיר חוטא הוא על שצער עצמו מן היין, וכי לא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב או חטאת דם מימיו, סבור שמעון הצדיק, בני אדם מתוך הקפדה הם נודרים בגזיר, וכיון שהם נודרים מתוך הקפדה סופן לתהות, וכיון שהוא תוהה נעשו קרבנותיו כשוחט חליו בעזרה. וזה מתוך ישוב הדעת נדר ופיו ולבו שוים.

ח מיין ושכר גזיר וגוי (במדבר ו, ג), הדא הוא דכתיב (ישעיה ה, כב כג): הוי גבורים לשותות יין וגוי מצדיקי רשע עקב שחד וגוי. תמן כתיב (קהלת י, יז): אשריך ארץ שמלכך בן חורים, אימתי הארץ באשרי בזמן שמלכה עוסק בתורה, שנאמר (שמות לב, ט): והלחת מעשה אלהים המה וגוי, אל תקרי חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שהוא עוסק בתלמוד תורה בלבד. (קהלת י, יז): ושריך בעת יאכלו, שקובעים עתים לתורה ואחר כך הם אוכלים, לקים מה שנאמר (קהלת ט, ז): לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינדך כי כבר רצה האלהים את מעשיך, הדא הוא דכתיב אחריו (קהלת י, יז): בגבורה ולא בשתי, בגבורה של תורה ולא בשתי של יין, לכך אמר ישעיה גבורה של תורה היא באשרי, אבל גבורת יין הוא באוי, הוי גבורים לשותות יין. וכן הוא אומר (משלי כג, כט): למי אוי למי אבוי וגוי למאחרים על היין וגוי. (ישעיה ה, כב): ואנשי חיל למסך שכר, תמן כתיב (שמות יח, כא כב): ואתה תחזה מפל העם וגוי ושפטו את העם וגוי, אבל אלו אינם אנשי חיל אלא למסך שכר, כמה דתימא (משלי כג, ט): לבאים לחקור ממסך, מהו למסך שכר, שהיו מוסכים יין חזק ביין קל כדי להשתכר בו. מעשה בחבורה אחת של זליו, שהיו יושבים ושותים יין עד חצי הלילה ולא היו משתכרים, בא להם יין אמרו למזג יין ביין, היו עושים בן עד שנגנס בהם היין עמדו והכו זה את זה מתוך השכרות, נפלה צוחה בעיר ובא הלפר ותפשם ומסרם למלכות ונאבדו כלם, מי גרם להם היין שהיו שותים, ועליהם נאמר: לבאים לחקור ממסך, אין ממסך אלא יין ביין, הוי: ואנשי חיל למסך שכר. ומתוך כך משפחין את התורה ומענותים את הדין, שכן כתיב אחריו: מצדיקי רשע עקב שחד, ואומר (משלי לא, ה): פן ישתה וישכח מחקק, ישכח את התורה שנתנה על ידי מחוקק, זה משה, שנאמר (דברים לג, כא): כי שם חלקת מחקק ספון, מה כתיב (משלי לא, ה): וישנה דין כל בני עני, היין והדעת נמשלו ככימה ועקרב, כל שעה שכימה נראית ברקיע אין עקרב נראה ברקיע, ומשעקרב נראה אין כימה נראית. כך היין משול כעקרב, והדעת משולה ככימה, מה עקרב מכה בעקצו, כך היין מכה בסופו, שנאמר (משלי כג, לב): אחריתו כנחש ישך. וכשם שהכימה מבשלת את הפרות ונותנת בהם טעם, כך הדעת נותנת ריח וטעם בדברי של אדם, נכנס היין יצא הדעת. כל מקום שיש יין אין דעת, נכנס יין יצא סוד, יין חשבונו שבעים וסוד חשבונו שבעים. הדעת מתחלקת בארבע חלקים, שנים בשתי הכליות וחלק אחד בפה וחלק אחד בלב. ומנין ששני חלקים של חכמה בשתי כליות, שנאמר (איוב לח, לו): מי שת בטחות חכמה, אלו הכליות שהן טוחות בגוף. וחלק אחד בלב, שנאמר (תהלים נא, ח): ובסתם חכמה תודיעני. וחלק אחד בפה (תהלים מט, ד): פי ידבר חכמות, נתנה הדעת היו בארבעה כלים האלו, וכנגדן נתנו חכמים שעור לשכרות

בְּאַרְבָּעָה רְבִיעֵית יִין חֵי, שֶׁהוּן אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת. שֶׁתָּה אָדָם כּוֹס אֶחָד שֶׁהוּא רְבִיעֵית, יֵצֵא הָאָדָם מְרַבֵּיעֵית דְּעֵתוֹ. שֶׁתָּה שְׁנֵי כּוֹסוֹת, יֵצְאוּ שְׁנֵי חֻלְקִים מִדְּעֵתוֹ. שֶׁתָּה שְׁלֹשָׁה כּוֹסוֹת, יֵצְאוּ שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים מִדְּעֵתוֹ וְלָבוּ מְטוֹרָף, מִיָּד הוּא מִתְחִיל לְדַבֵּר שֶׁלֹּא כְּהֶגֶן. שֶׁתָּה כּוֹס רְבִיעֵית, יֵצֵא כָּל דְּעֵתוֹ נִשְׁתַּעֲמָמוּ כָּל הַכְּלִיּוֹת וְנִטְרָף לָבוּ וְהִלְשׁוּן נִפְסֵק, מִבְּקֵשׁ לְדַבֵּר וְאֵינּוּ יָכוֹל אֲלָא לְשׁוֹנוּ עָגוּם. לְכָךְ אָמְרוּ כִּהֵן שֶׁשֶׁתָּה רְבִיעֵית יִין פְּסוּל לְעַבּוּדָה, יִשְׂרָאֵל שֶׁשֶׁתָּה רְבִיעֵית יִין, פְּסוּל מְלָדוֹן. לְלַמְּדָךְ שְׂאִין טוֹב יוֹצֵא מִן הַיִּין, הִדָּא הוּא דְכֹתִיב מִיִּין וְשִׁכָר יִזִּיר, וְחֻמְץ מִפְּנֵי שְׁכָרוֹת, לָמָּה אֶסְרָה מִשְׂרֵת עֲנָבִים, שֶׁהוּא לֹא יִשְׁתַּכֵּר מֵהֶם. וְגַם אֶסְרָה אֲכִילַת כָּל הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן, דְּבָרִים שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר מֵהֶם, לָמָּה כָּךְ, מִכָּאֵן שֶׁחָיָב אָדָם לְהִרְחִיק עֲצָמוֹ מִן הַכְּעוֹר וּמִן הַדּוּמָה לְכְּעוֹר וּמִן הַדּוּמָה לְדּוּמָה, מִכָּאֵן שֶׁעֲשֵׂתָה תוֹרָה סִיג לְדַבְּרִיהָ. תַּמָּן תִּגְנִינָן (משנה אבות א-א): הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין וְהִעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה וַעֲשׂוּ סִיג לְתוֹרָה. כִּיצַד, יַעֲשֶׂה אָדָם סִיג לְדַבְּרִיו כְּדָרְךָ שֶׁעֲשֵׂתָה תוֹרָה סִיג לְדַבְּרִיהָ, הֲרִי הוּא אוֹמֵר (ויקרא יח, יט): וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טַמְאָתָה לֹא תִקְרַב, יָכוֹל יִחְבֶּקְנָה וַיִּנְשָׁקְנָה וַיִּדְבֵּר עִמָּה דְּבָרִים בְּטָלִים, תַּלְמוּד לומר: לֹא תִקְרַב. יָכוֹל תִּישֵׁן עִמּוֹ בְּבִגְדֶיהָ עַל הַמִּטָּה, תַּלְמוּד לומר: לֹא תִרְחֹץ אֶת פְּנֵיהָ וְתִכְחַל אֶת עֵינֶיהָ וַיִּטַּל הַיִּמְנָה אֶת הַכּוֹס, תַּלְמוּד לומר (ויקרא טו, טז): וְהִדּוּהָ בְּנִדְתָּהּ, כָּל יָמִים שֶׁהִיא דָּוָה תִּהְיֶה בְּנִדְוִי. מִכָּאֵן אָמְרוּ כָּל הַמְּנַבְּלֵת עֲצָמָה בִּימֵי נְדָתָה רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הַיִּמְנָה, כָּל הַמִּתְקַשְּׁטֵת עֲצָמָה בִּימֵי נְדָתָה אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הַיִּמְנָה. הֲרִי הוּא אוֹמֵר (ויקרא יח, ו): אִישׁ אִישׁ אֵל כָּל שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ וְגוֹי, מִכָּאֵן אָמְרוּ אֵל יִתְיַחַד אָדָם עִם כָּל הַנְּשִׂים בְּפוֹנְדֵק אֶפְלוּ עִם אַחוֹתוֹ וְאֶפְלוּ עִם בֵּיתוֹ וְעִם חֲמוֹתוֹ, מִפְּנֵי טַעֲנַת הַבְּרִיּוֹת. לֹא יִסְפֹּר עִם אִשָּׁה בְּשׁוּק אֶפְלוּ עִם אִשְׁתּוֹ וְאֵין צָרִיךְ לומר עִם אִשָּׁה אַחֲרֵת, מִפְּנֵי טַעֲנַת הַבְּרִיּוֹת. כָּאֵן נֶאֱמַר אֶצֶל שְׂאֵר בְּשָׂר לֹא תִקְרַבוּ, וְלִהְלֹן הוּא אוֹמֵר לֹא תִקְרַב, לְדַבֵּר הַמְּבִיא לְדַבֵּר עֲבָרָה לֹא תִקְרַבוּ, הִרְחַק מִן הַכְּעוֹר וּמִן הַדּוּמָה לְכְּעוֹר, שֶׁכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים הִרְחַק מִחֲטָא הַקָּל שֶׁמֵּא יִבְיָאָךְ לִיַּדֵי חֲמוֹר, הָיוּ רָץ לְמַצּוּהָ קָלָה שֶׁיִּבְיָאָךְ לְחֲמוֹרָה. אַחֲרֵיתוֹ כִּנְחָשׁ יִשָּׂךְ, מָה הַנְּחָשׁ עַל יַדֵי שֶׁהִסִּית לְחֹוֹה לְשִׁתּוֹת יִין נִתְקַלְלָה הָאָדָמָה בְּעַבּוּרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, יז): אַרוּרָה הָאָדָמָה בְּעַבּוּרָךְ, כָּךְ עַל יַדֵי יִין נִתְקַלְלָה שְׁלִישׁוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט, כד כה): וַיִּקַּץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וְגוֹי וַיֹּאמֶר אַרוּר כְּנַעַן, זֶה הָיָה חֵם שֶׁהָיָה בְּנוֹ שְׁלִישִׁי, וְהוּא נִקְרָא אָבִי כְנַעַן. מָה צִפְעוֹן זֶה מִפְּרִישׁ בֵּין מִיתָה לְחַיִּים, כָּךְ מִפְּרִישׁ הַיִּין אֶת הָאָדָם מִדְּרָכֵי חַיִּים לְדְרָכֵי הַמּוֹת, לְפִי שֶׁהַיִּין גּוֹרֵם לוֹ לְעַבּוּדַת כּוֹכְבִים, הִדָּא הוּא דְכֹתִיב (משלי לא, ג): עֵינֶיךָ יִרְאוּ זָרוֹת, כְּמָה דְתִימָא (תהלים פא, י): לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֵל זָר, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר ו, ג ד): וְכָל מִשְׂרֵת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה וְגוֹי מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיִּין. עֲשֵׂתָה תוֹרָה סִיג לְדַבְּרִיהָ שֶׁלֹּא יֵאָכֵל וְלֹא יִשְׁתָּה מִכָּל דְּבָר הַנִּעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיִּין כְּדִי שֶׁלֹּא יָבוֹא לְשִׁתּוֹת, מִתְּלָא אָמַר לָךְ אָמְרִין לְנִזְיָרָא, סְחוּר סְחוּר, לְכַרְמָא לֹא תִקְרַב. מִיִּין וְשִׁכָר יִזִּיר, אֶפְלוּ לֹא אָמַר אֲלָא הַרִינִי נְזִיר מִן הַיִּין, הֲרִי הוּא נְזִיר שְׁלָם, לְפִי שֶׁמִּצִּינוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֲסוּרִים בְּנִזְיָר, לְשִׁתּוֹת יִין, וְלִגְלַח שְׂעָרוֹ, וְלִטְמָא לְמִתִּים. יָכוֹל לֹא יֵהָא נְזִיר עַד שִׁזְיָר מִכָּלֵם, תַּלְמוּד לומר: מִיִּין וְשִׁכָר יִזִּיר, אֶפְלוּ מֵאֶחָד מִשְׁלִשְׁתּוֹן הַרִי זֶה נְזִיר. אָמְרוּ הָאוֹמֵר הַרִינִי נְזִיר מִן הַחֲרָצְנִים, מִן הַזָּגִים, מִן הַתְּגַלְחַת, מִן

הטמאה, הרי זה נזיר, וְכֹל דְקָדוּקֵי נְזִיר עָלָיו. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מֵיִן וְשֹׁכֵר נְזִיר, לָמָּה כָּפַל הַכֶּתוּב יֵין וְשֹׁכֵר וְהֵלֵא יֵין הוּא שֹׁכֵר וְשֹׁכֵר הוּא יֵין, לָמָּה כֵּן, לָפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר [\(דברים יד, כג\)](#): וְאֶכְלֶתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר וּגּוֹי מְעֻשֵׂר דְגָנָךְ וּגּוֹי, יָכוֹל אֵף הַנְּזִיר בְּמִשְׁמַע, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם מֵיִן וְשֹׁכֵר נְזִיר, בְּשֹׁאֵר כָּל הַמִּינִים חוּץ מֵיִן מִצְוָה אוֹ אֵף בֵּיִן מִצְוָה, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם: וְאֶכְלֶתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר וּגּוֹי מְעֻשֵׂר וּגּוֹי, בְּשֹׁאֵר כָּל אָדָם חוּץ מִן הַנְּזִיר, תִּלְמוּד לומר מֵיִן וְשֹׁכֵר נְזִיר, לַעֲשׂוֹת יֵין מִצְוָה כֵּיִן רְשׁוּת. רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפָר אוֹמֵר יֵין, זֶה מְזוּג. שֹׁכֵר, זֶה חֵי. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא יֵין, זֶה חֵי. וְשֹׁכֵר, זֶה מְזוּג. תִּלְמוּד לומר [\(במדבר כח, ז\)](#): וְנִסְפָּה יֵין רְבִיעִית הַהֵין וּגּוֹי הַסֵּךְ נֶסְךְ שֹׁכֵר, חֵי אֶתְּהָ מְנַסֵּךְ וְאֵין אֶתְּהָ מְנַסֵּךְ מְזוּג, הָא אֵין עֲלֶיךָ לומר כְּלָשׁוֹן הָאֲחֵרוֹן אֶלָּא כְּלָשׁוֹן הָרִאשׁוֹן, יֵין, זֶה מְזוּג. שֹׁכֵר, זֶה חֵי. נְזִיר, אֵין נְזִירוֹת בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא פְּרִישׁוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(ויקרא כב, כ\)](#): וַיִּנְזְרוּ מִקְדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאוֹמֵר [\(ויקרא כח, ה\)](#): עֲנֹבֵי נְזִירָךְ, וְאוֹמֵר [\(הושע ט, ז\)](#): וַיִּנְזְרוּ לַבִּשְׁת, וְאוֹמֵר [\(זכריה ז, ג\)](#): הָאֲבָכָה בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִשִּׁי הַנֶּזֶר. הָא אֵין נְזִירוֹת בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא פְּרִישׁוֹת. נְזִיר, שׁוֹמֵעַ אֲנִי מִסְּחֻרְתּוֹ וּמִרְפוּאָתוֹ, תִּלְמוּד לומר לֹא יִשְׁתֶּה, בְּשִׁתְיָהּ הוּא אֶסוּר וּמִתֵּר בְּרְפוּאָתוֹ וּבִסְחֻרְתּוֹ. חֲמֵץ יֵין וְחֲמֵץ שֹׁכֵר לֹא יִשְׁתֶּה, מְגִיד שֶׁעֲשֵׂה בּוֹ חֲמֵץ כֵּיִן וְחֲמֵץ מִצְוָה כֵּיִן מִצְוָה. וְכָל מִשְׁרַת וּגּוֹי, מְגִיד שֶׁאֵם שָׂרָה עֲנָבִים בְּפִימִים, שֶׁהֵם בְּנוֹתָן טַעַם. מִכָּאן אֶתְּהָ דָן לְכָל אֶסוּרִים שֶׁבִּתּוֹרָה, מָה אֵם הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן שֶׁאֵין אֶסוּרֵן אֶסוּר עוֹלָם וְאֵין אֶסוּרֵן אֶסוּר הַנָּאָה וַיֵּשׁ לוֹ הֵתֵר אַחַר אֶסוּרוֹ, עֲשֵׂה בּוֹ טַעַם כְּעֶקֶר. שֶׁאֵר אֶסוּרֵין שֶׁבִּתּוֹרָה שֶׁאֶסוּרֵן אֶסוּר עוֹלָם וְאֶסוּרֵן אֶסוּר הַנָּאָה וְאֵין לָהֶם הֵתֵר לְאַחַר אֶסוּרוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁנַּעֲשֵׂה בּוֹ טַעַם כְּעֶקֶר. וְעֲנָבִים כְּמִשְׁמַעוֹ, לַחִים לְהִבְיָא אֶת הַבוֹסֵר, וַיִּבְשִׂים לֹא יֹאכֵל, לַחִיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וּמִכָּאן אֶתְּהָ דָן לְכָל אֶסוּרֵין שֶׁל נְזִיר, וּמָה כָּאן שֶׁהוּא מִין אֶחָד וְהֵם שְׁנֵי שְׁמוֹת חִיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֵף כָּל שֶׁהֵם מִין אֶחָד וְהֵם שְׁנֵי שְׁמוֹת, חִיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, לְהִבְיָא יֵין חֹדֶשׁ וְעֲנָבִים שֶׁהוּא חִיב שְׁנֵימִים.

ט כֹּל יְמֵי נְזִירוֹ מִכָּל וּגּוֹי [\(במדבר ו, ד\)](#), בָּא הַכֶּתוּב לְלַמֵּדָךְ שֶׁאֵם אֶכֵּל כְּזֵית מִכָּל שֶׁהוּא לוקה אֶת הָאֲרָבָעִים, מִכָּאן אֶתְּהָ דָן לְכָל אֶסוּרֵין שֶׁבִּתּוֹרָה, מָה אֵם הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן שֶׁאֵין אֶסוּרוֹ אֶסוּר עוֹלָם וְאֵין אֶסוּרוֹ אֶסוּר הַנָּאָה וַיֵּשׁ לוֹ הֵתֵר לְאַחַר אֶסוּרוֹ, הָרִי הוּן מְצֻטְרָפִין זֶה עִם זֶה לְכְזֵית, שֶׁאֵר אֶסוּרֵין שֶׁבִּתּוֹרָה שֶׁאֶסוּרֵן אֶסוּר עוֹלָם וְאֶסוּרֵן אֶסוּר הַנָּאָה וְאֵין לָהֶם הֵתֵר אַחַר אֶסוּר, דִּין הוּא שֶׁיִּצְטָרְפוּ זֶה עִם זֶה לְכְזֵית. מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיֵּין, שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֵף הָעֵלִין וְהַלּוּלָבִין בְּמִשְׁמַע, תִּלְמוּד לומר מִחֲרָצִנִים וְעַד זָג, מָה פָּרַט מִפְּרִשׁ פְּרִי וּפְסוּלֶת פְּרִי, אֵף אֵין לִי אֶלָּא פְּרִי וּפְסוּלֶת פְּרִי, לְהוֹצִיא אֶת הָעֵלִין וְאֶת הַלּוּלָבִין שֶׁאֵינֶן פְּרִי וּפְסוּלֶת פְּרִי. מִחֲרָצִנִים, מַעוּט חֲרָצִנִים שְׁנֵימִים, וְעַד זָג, אֶחָד, דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אֵלוֹ הוּן הַחֲרָצִנִים וְאֵלוֹ הוּן הַזָּגִים, הַחֲרָצִנִים אֵלוֹ הַחֲרָצִנִים, וְהַזָּגִין אֵלוֹ הַפְּנִימִים, כְּמָה דְתִימָא [\(שמות כח, טז\)](#): פְּעָמָן זָהָב וְרִמּוֹן, וּמִתְרַגְּמִינָן זָגָא דְדִהְבָא וְרִמּוֹנָא, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא תִטְעָה כְּזוֹג שֶׁל בְּהֵמָה הַחֲרָצוֹן זוֹג וְהַפְּנִימִי עֲנָבֵל. לֹא יֹאכֵל, אֵין אֶכְלֶתָּה פְּחוֹת מִכְזֵית, מִכָּאן לְאֶסוּרֵי נְזִיר בְּכְזֵית.

כָּל יְמֵי נֶדֶר נִזְרוּ תַעֲרֻ וְגוֹי' (במדבר ו, ה), לָמָּה צָוָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנִזְיֹר שְׁלֹא יִגְלַח רֹאשׁוֹ, לְפִי שֶׁהִגְלוּחַ מִתְאַרֵּוּ וּמִיַּפְהוּ, כְּשֶׁשׁ שְׁאֲמָרוּ בִּיּוֹסֵף (בראשית מא, טז) : וַיִּגְלַח וַיַּחֲלַף שְׂמֹלֶתָיו, וְגִדּוּל שְׁעָרָה הוּא לְשֵׁם צַעַר וְאַבְל, לְכַךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַחֲרַי שֶׁזֶה הַנִּזְיֹר אֲסוּר עֲצֻמוֹ מִן הַיַּיִן כְּדֵי לְהַרְחִיק עֲצֻמוֹ מִן הַזְּמָה, יִגְדֵל שְׁעָרוֹ, שִׁיתַּנְבֵּל וַיִּצְטַעַר, כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה יֶצֶר הָרַע קוֹפֵץ עָלָיו, (במדבר ו, ה) : עַד מְלֵאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יִזְיֹר לְהִי קֹדֶשׁ יְהִיָּה, יִאָּסְרוּ עָלָיו כְּקֹדֶשׁ, שְׁלֹא יִגַּע בּוֹ, לְפִי שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ לְשֵׁם שְׂמִימִים. כָּל יְמֵי נֶדֶר נִזְרוּ, נִדְרוּ תְלוּי בְּנִזְיֹרוֹתָיו וְלֹא נִזְיֹרוֹתָיו תְלוּיָהּ בְּנִדְרוֹ. תַעֲרֻ לֹא יַעֲבֹר, אִין לִי אֶלֶּא תַעֲרֻ, תִּלְשׁ, מָרַט וְסִפְסֹף כָּל שֶׁהוּא מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ, לְרַבּוֹת כָּל הַמַּעֲבִירִים, וּמֵאַחַר שֶׁסוֹפְנוּ לְרַבּוֹת כָּל דְּבָר, מֵהַ תִּלְמוּד לּוֹמַר : תַעֲרֻ, לְפִי שְׁלֹא לְמַדְנוּ לְתַגְלַחַת אַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא בְּתַעֲרֻ, לְלַמֵּד מִמְצוּרַע אִי אֶפְשָׁר, שְׂאִין דְּנִין קַל מִחֲמוּר לְהַחֲמִיר עָלָיו. רַבִּי אֹמֵר אִינוּ צָרִיךְ הָרִי הוּא אֹמֵר : תַעֲרֻ לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ עַד מְלֵאת, הַתּוֹרָה אֶמְרָה אַחֲרַי מְלֵאת לֹא תִהְיֶה תַגְלַחַת אֶלֶּא בְּתַעֲרֻ.

דְּבָר אַחֲרַי, אִם כֹּן לָמָּה נֶאֱמַר : תַעֲרֻ, לְלַמֵּד שְׂאִינוּ סוֹתֵר לֹא זוּג וְלֹא מִסְפָּרִים, אֶלֶּא תַעֲרֻ בְּלֶבֶד. עַד מְלֵאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יִזְיֹר לְהִי, מִנִּין אֶתְהַ אֹמֵר שְׂאִם אֲמַר הָרִינִי נִזְיֹר סֵתֵם מְגִלַּח יוֹם שְׁלֹשִׁים וְאַחַד, וְאִם גִּלַּח יוֹם שְׁלֹשִׁים לֹא יֵצֵא, תִּלְמוּד לּוֹמַר : עַד מְלֵאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יִזְיֹר לְהִי, וְעַדִּין לֹא מְלֵאוּ יְמֵי נִזְיֹרוֹתָיו. קֹדֶשׁ יְהִיָּה, זֶה קֹדֶשׁ שְׁעָרָה. קֹדֶשׁ יְהִיָּה, אִין לִי אֶלֶּא הַמְּגִלַּח כְּמִצְוֹתָיו שֶׁשְׁעָרוֹ אֲסוּר, גִּלְחוּהוּ אַחֲרַי קֹדֶם זְמַנּוֹ וְשְׁלֹא כְּמִצְוֹתָיו מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמַר : קֹדֶשׁ יְהִיָּה, מִכָּל מְקוֹם. בֵּר פְּדָא אֲמַר סֵתֵם נִזְיֹרוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם, שְׁנֵאֲמַר : קֹדֶשׁ יְהִיָּה, יְהִיָּה בְּגִימְטְרִיא שְׁלֹשִׁים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בֵּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן כְּנִגְדַּת תַּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים פְּעַם שְׁכַתוֹב בְּפִרְשֵׁה נֶדֶר, נִזְיֹר, נִזְרוּ, יִזְיֹר, לְהִזְיֹר, וְהֵא אִינוּן תִּלְתִּין.

אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בֵּר בּוֹן אֶחָד לְחִדּוּשׁוֹ יֵצֵא, וְאִינוּ עוֹלָה מִן הַמִּנְיָן. עַל דְּעֵתִיָּה דְּבָר פְּדָא אִם גִּלַּח יוֹם שְׁלֹשִׁים לֹא יֵצֵא, עַל דְּעֵתִיָּה דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל אִם גִּלַּח יוֹם שְׁלֹשִׁים יֵצֵא. אִית דְּבַעֲי נִשְׁמַעְנָה מִן הַדָּא, (במדבר ו, ה) : גִּדֵּל פְּרַע שְׁעָרָה רֹאשׁוֹ, כְּמָה הוּא גִדּוּל שְׁעָרָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִית דְּבַעֲי נִשְׁמַעְנָה מִן הַדָּא עַד מְלֵאת הַיָּמִם, וְכְמָה הֵם יָמִים מְלֵאִים שְׁלֹשִׁים יוֹם. מַעֲתָה אִם גִּלַּח יוֹם שְׁלֹשִׁים לֹא יֵצֵא.

אֲמַר רַבִּי יֶצְחָק בֵּר אֶלְעָזָר הַיָּמִים, הַיָּמִם כְּתִיב, גִּדֵּל פְּרַע, לּוֹמַר לָךְ שֶׁהוּא גִדֵּל פְּרַע, אִין לִי אֶלֶּא מִי שֵׁישׁ לוֹ פְּרַע, מִי שְׂאִין לוֹ פְּרַע מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמַר : שְׁעָרָה רֹאשׁוֹ, מִשְׁהוּ. אִין לִי שֶׁהוּא אֲסוּר לְגִלַּח אֶלֶּא עַד מְלֵאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יִזְיֹר, מִנִּין שֶׁהוּא אֲסוּר בְּתַגְלַחַת עַד הַבָּאָת קַרְבָּן, תִּלְמוּד לּוֹמַר (במדבר ו, כ) : וְאַחֲרַי יִשְׁתַּה נִזְיֹר יָיִן, וְכִי הַנִּזְיֹר שׁוֹתֵה יָיִן, אֶלֶּא מִפְּנֵה לְהַקִּישׁ לְדוֹן מִפְּנֵו גִזְרָה שְׁוָה, נֶאֱמַר כָּאֵן נִזְיֹר (במדבר ו, ה) : כָּל יְמֵי נֶדֶר נִזְרוּ, וְנֶאֱמַר לְהִלְךָ נִזְיֹר, מֵהַ לְהִלְךָ אֲסוּר לְשִׁתוֹת עַד הַבָּאָת קַרְבָּן, אֶפְ כָּאֵן אֲסוּר לְגִלַּח עַד הַבָּאָת קַרְבָּן.

יא כָּל יְמֵי הַזֵּירוּ לְה' וּגוֹי' [\(במדבר ו, ו\)](#), בֹּא וּרְאֵה שְׁכַל מִי שֶׁמְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ מִלְמַטָּה מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה, זֶה לְפִי שֶׁמְזִיר אֶת עַצְמוֹ מִן הַיֵּין וְנוֹהֵג צַעַר בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִגְלַח רֹאשׁוֹ כְּדִי לְשַׁמֵּר עַצְמוֹ מִן הַעֲבָרָה, אוֹמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִי הוּא חָשׁוּב לְפָנַי כְּכֹהֵן גְּדוֹל, מֵה כֹּהֵן אֲסוּר לְטַמֵּא לְכָל הַמֵּתִים, אֵף נְזִיר אֲסוּר לְטַמֵּא לְכָל הַמֵּתִים, [\(ויקרא כא, יב\)](#): כִּי נִזְר שָׁמֹן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו, אֵף בְּנִזִּיר הוּא אוֹמֵר [\(במדבר ו, ז\)](#): כִּי נִזְר אֱלֹהֵיו עַל רֹאשׁוֹ, מֵה בְּכֹהֵן כְּתִיב [\(דברי הימים א כג, יג\)](#): וַיִּבְדֵּל אֶהְרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים, אֵף נְזִיר נִקְרָא קְדוֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר ו, ח\)](#): כָּל יְמֵי נִזְרוֹ קְדוֹשׁ הוּא לְה'. בֹּא וּרְאֵה כִּמָּה הַמְצוּוֹת מְעַטְרוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהֵלֵא גְדוֹל שֶׁעַר נוֹוֵל הוּא לְאָדָם, שֶׁהוּא אֵינוֹ חוֹפֵף רֹאשׁוֹ, וְלְפִי שֶׁהוּא מְגַדְּלוֹ לְשֵׁם שְׁמִים קָרְאוֹ הַפְּתוּב עֵטְרָה לְרֹאשׁוֹ, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב: כִּי נִזְר אֱלֹהֵיו עַל רֹאשׁוֹ. כָּל יְמֵי הַזֵּירוּ וּגוֹי', נְזִיר שֶׁכָּל יְמָיו אֲסוּר לְשִׁתּוֹת וְלִגְלַח וְלְטַמֵּא לַמֵּתִים, וְאִם גִּלַּח וְשִׁתָּה יַיִן וְנִטְמָא לַמֵּתִים סוֹפֵג אֶת הָאֲרֻבַּעִים, עַל הַיֵּין מִנִּין שְׁלוּקָה, דְּכְתִיב [\(במדבר ו, ד\)](#): כָּל יְמֵי נִזְרוֹ וּגוֹי', לַעֲשׂוֹת יָמִים שֶׁל אַחַר מְלֵאת כְּיָמִים שְׁלֹפְנֵי מְלֵאת. לְגַלַּח מִנִּין, דְּכְתִיב [\(במדבר ו, ה\)](#): כָּל יְמֵי נִזְרוֹ וּגוֹי', לְרַבּוֹת יָמִים שֶׁל אַחַר מְלֵאת כְּיָמִים שְׁלֹפְנֵי מְלֵאת. עַל הַטְּמֵאָה מִנִּין, דְּכְתִיב כָּל יְמֵי הַזֵּירוּ לְה' וּגוֹי', לַעֲשׂוֹת יָמִים שֶׁל אַחַר מְלֵאת כְּיָמִים שְׁלֹפְנֵי מְלֵאת. שְׁלֵשָׁה מִנִּין אֲסוּרִים בְּנִזִּיר, הַטְּמֵאָה וְהַתְּגַלְחַת וְהַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן. הַטְּמֵאָה מִנִּין, דְּכְתִיב [\(במדבר ו, ו\)](#): כָּל יְמֵי הַזֵּירוּ לְה' עַל נֶפֶשׁ מִת וּגוֹי'. תְּגַלְחַת מִנִּין, דְּכְתִיב [\(במדבר ו, ה\)](#): כָּל יְמֵי נִזְרוֹ תַעֲרַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ. הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן, דְּכְתִיב [\(במדבר ו, ז\)](#): כָּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן וּגוֹי'. חֹמֶר בְּטַמֵּאָה וּבַתְּגַלְחַת מִבְּיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן, שֶׁהַטְּמֵאָה וְהַתְּגַלְחַת סוֹתְרִים וְהַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן אֵינוֹ סוֹתֵר. וְחֹמֶר בְּיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן מִבְּטַמֵּאָה וְתְּגַלְחַת, שֶׁלֹּא הִתֵּר כָּלֵל הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן וְהִתֵּר בְּתְּגַלְחַת מְצוּה, כְּגוֹן מְצוּרַע, דְּנִפְקָא מִרֹאשׁוֹ הָאִמּוֹר בְּמְצוּרַע הַמֵּיתֵר, לְהַבִּיא נְזִיר מְצוּרַע שְׁמִגְלַח, וְהִתֵּר בְּמֵת מְצוּה לְטַמֵּא. חֹמֶר בְּטַמֵּאָה מִתְּגַלְחַת, שֶׁהַטְּמֵאָה סוֹתְרַת אֶת הַכֹּל וְחִיבִין עָלֶיהָ קֶרֶבֶן, וְתְּגַלְחַת אֵינָה סוֹתְרַת אֶלָּא שְׁלֵשִׁים יוֹם וְאִין חִיבִין עָלֶיהָ קֶרֶבֶן. עַל נֶפֶשׁ מִת לֹא יָבֵא, שׁוֹמֵעַ אֲנִי נִפְשׁוֹת בְּהֵמָה בְּמִשְׁמַע, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא כד, יח\)](#): מִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר [\(במדבר ו, ז\)](#): לְאָבִיו וְלֵאמֹו, בְּמָה עִנְיָן מְדַבֵּר בְּנִפְשׁוֹת אָדָם. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ, הָרִי הוּא אוֹמֵר לֹא יָבֵא בְּנִפְשׁוֹת הַמְּטַמְּאוֹת בְּבִיָּאָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְאֵלוֹ הֵן נִפְשׁוֹת אָדָם. לְאָבִיו לְמָה נֶאֱמַר, לְפִי שֶׁהוּא כּוֹלֵל בְּכֹהֵן הַדִּיּוֹט [\(ויקרא כא, א\)](#): לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּי, וְחִזְר וְהִתִּירוּ לְקִרְוּבִים [\(ויקרא כא, ב\)](#): כִּי אִם לְשִׂאֲרוֹ וּגוֹי', יְכוּל אֵף נְזִיר כֵּן יֵהָא מִתֵּר לְטַמֵּא לְקִרְוּבִים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר לְאָבִיו, לּוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא לְקִרְוּבִים. וְלֵאמֹו לְמָה נֶאֱמַר, לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּנִזִּיר לֹא יִטְמָא לְהֵם בְּמִתָּם, רַבִּי אוֹמֵר בְּמִתָּם אֵין מְטַמֵּא, אֲבָל מְטַמֵּא הוּא בְּנִגְעוֹן וּבְזִיבָתוֹ, וְאֵין לִי אֶלָּא בְּנִזִּיר, בְּכֹהֵן גְּדוֹל מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר [\(ויקרא כא, יא\)](#): וְלֵאמֹו בְּכֹהֵן גְּדוֹל, שֶׁלֹּא הֵייתִי צָרִיךְ, שֶׁכְּבָר קָל וְחֹמֶר הוּא, וְמָה אִם בְּמִקּוֹם שֶׁכֹּהֵן הַדִּיּוֹט מְטַמֵּא לְאֲחָיו מְאָבִיו אֵין כֹּהֵן גְּדוֹל מְטַמֵּא לְאָבִיו, מְקוֹם שֶׁאֵין כֹּהֵן הַדִּיּוֹט מְטַמֵּא לְאֲחָיו מֵאִמּוֹ דִּין הוּא שֶׁלֹּא יֵהָא כֹּהֵן גְּדוֹל מְטַמֵּא לְאִמּוֹ. אִם זְכִיתָ מִן הַדִּין, מֵה תִּלְמוּד לּוֹמֵר וְלֵאמֹו בְּכֹהֵן גְּדוֹל, מִכָּנָה לְהַקִּישׁ לְדוֹן מִמֶּנּוּ גְזֵרָה שְׁוֵה, נֶאֱמַר בְּכֹהֵן גְּדוֹל אִמּוֹ, וְנֶאֱמַר בְּנִזִּיר אִמּוֹ,

מה אמו האמור בנזיר מטמא בנגעו ובזיבתו, אף אמו האמור בכהן גדול מטמא בנגעו ובזיבתו. [\(במדבר ו, ז\)](#): לא אחיו, למה נאמר, לא אחיו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. [\(במדבר ו, ז\)](#): ולאחותו, מה תלמוד לומר, הרי שהיה הולך לשחט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת, יכול יטמא, אמרת: לא יטמא להם במתם, יכול לא יטמא למת מצוה, תלמוד לומר: ולאחותו, לאחותו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. נאמר: לא אחיו, להתירו לטמא למת מצוה, שאינו אלא אסור לאו, לא יטמא להם. ונאמר: ולאחותו, להתירו לטמא אפלו במקום פסח ומילה, דחיבי פרישות הן, אבל לבנו ולבתו לא נאמר, שאין הקטנים נזרין. רבי עקיבא אומר: נפש, אלו הרחוקים, מת, אלו הקרובים, לאביו, לאביו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. ואם נאמר לאביו, למה נאמר ולאמו, אם נאמר אביו, ולא נאמר אמו הייתי אומר לכך לא יטמא לו משום דחזקה בעלמא הוא, אבל אמו דודאי ילידתיה לטמא לה, ואי כתב רחמנא אמו הייתי אומר, לאמו הוא דלא, דלא אזיל זרעה בתרה, אבל אביו פיון שאמר הכתוב: למשפחתם לבית אבתם, אימא לטמא ליה, לכך נאמר: לאביו. לא אחיו, שאם הוא כהן גדול ונזיר, לא אחיו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. ולאחותו, שאם היה הולך לשחט פסחו ולמול את בנו, לאחותו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. לא יטמא להם במתם, אבל עומד הוא בהספד ובשורה. רבי אומר במותם אינו מטמא אבל מטמא הוא בנגעם ובזיבתם, [\(במדבר ו, ז\)](#): כי נזר אלהיו על ראשו, להגיד מה גרם.

יב כל ימי נזרו קדש הוא לה' [\(במדבר ו, ח\)](#), למה נאמר, לפי שהוא אומר [\(במדבר ו, ח\)](#): עד מלאת הימים, אין לי אלא מי שיש לו פסק לנזירותו, נזיר עולם מנין, תלמוד לומר: כל ימי נזרו, להביא נזיר עולם. קדש הוא לה', זו קדשת הגוף.

יג וכי ימות מת עליו [\(במדבר ו, ט\)](#), במחורת עליו הטמאה, להוציא את הספק, זו טמאת התהום. אי זו טמאת התהום, כל שאין מפירה אהד בסוף העולם, היה מפירה אהד בסוף העולם אין זו טמאת התהום. היה טמון בתבן או בצרורות, הרי זו טמאת התהום, במים באפלה ובנקיקי הסלעים, אין זו טמאת התהום, ולא אמרו טמאת התהום אלא למת בלבד. [\(במדבר ו, ט\)](#). בפתע פתאם, רבי יונתן אמר בפתע, זה שוגג, וכן הוא אומר [\(במדבר לה, כב\)](#): בפתע בלא איבה הדפו. פתאם, זה אונס, וכן הוא אומר [\(במדבר יב, ד\)](#): ויאמר ה' פתאם אל משה וגו'. ורבנן אמרי: פתאם, זה מזיד, וכן הוא אומר [\(משלי כב, ג\)](#): ופתיים עברו ונענשו.

דבר אחר, פתאום, זה שוגג, דכתיב [\(משלי יד, טו\)](#): פתי יאמין לכל דבר. וכי מאחר שיש בפתאם להוציא ממנו מזיד אונס ושוגג, למה צריך הכתוב לכתב: בפתע, להביא את השוגג, אלו לא נכתב: פתע, הייתי אומר כי מביא קרבן על טמאתו היכא דנטמא בשוגג, מידי דהנה אכל התורה כלה, אבל אונס ומזיד אימא לא, כתב רחמנא פתע, דשוגג הוא, לגלות על פתאם דאונס ומזיד הוא, ואפלו הכי חייב קרבן על טמאתו. [\(במדבר ו, ט\)](#): וטמא ראש

נָזְרוּ, בְּמִי שֶׁהָיָה טְהוֹר וְנִטְמָא, הָרִי הוּא חֵיב בְּהַעֲבֵרַת שְׁעָר וּבַהֲבֵאת קָרְבָּן וּלְפָטֵר הַנִּזְיָר בְּקָבֶר. (במדבר ו, ט) : וְגִלַּח רֹאשׁוֹ. רֹאשׁוֹ הוּא מְגִלַּח וְאִין מְגִלַּח כָּל שְׁעָרוֹ. (במדבר ו, ט) : בְּיּוֹם טְהָרְתּוֹ, בְּיּוֹם הַזִּזְתּוֹ בְּשָׂבִיעֵי, אֶתְּהָ אֹמֵר בְּיּוֹם הַזִּזְתּוֹ בְּשָׂבִיעֵי אוֹ בְּשָׂמִינֵי, תִלְמוּד לֹמֵר (במדבר ו, ט) : בְּיּוֹם הַשְּׂבִיעֵי יִגְלַחֲנוּ, אִי בְּשָׂבִיעֵי, אָף עַל פִּי שְׁלֵא הָזָה, תִלְמוּד לֹמֵר : בְּיּוֹם טְהָרְתּוֹ, בְּיּוֹם הַזִּזְתּוֹ. בְּיּוֹם הַשְּׂבִיעֵי, אִין לִי אֶלֶא שְׂבִיעֵי, שְׂמִינֵי, תְּשִׁיעֵי וְעִשִׂירֵי מִנִּין, תִלְמוּד לֹמֵר יִגְלַחֲנוּ. אִין לִי אֶלֶא תִגְלַחַת הַטְּמֵאָה, תִגְלַחַת טְהָרָה מִנִּין, תִלְמוּד לֹמֵר יִגְלַחֲנוּ. כִּיצַד, הָיָה מְזָה בְּשִׁלְשֵׁי וּבְשָׂבִיעֵי וּמְגִלַּח בְּשָׂבִיעֵי וּמְבִיא קָרְבָּנוֹתָיו בְּשָׂמִינֵי, וְאִם גִּלַּח בְּשָׂמִינֵי, מְבִיא קָרְבָּנוֹתָיו בּוֹ בְּיּוֹם, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

יד וּבְיּוֹם הַשְּׂמִינֵי (במדבר ו, ט), לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׂבִיעֵי, אוֹ אִינוֹ אֶלֶא לְהוֹצִיא אֶת הַתְּשִׁיעֵי, נֶאֱמַר כָּאן שְׂמִינֵי, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן שְׂמִינֵי (ויקרא כב, כז) : וּמִיּוֹם הַשְּׂמִינֵי וְהִלָּאָהּ וּגוֹ', מָה שְׂמִינֵי הָאֱמוּר לְהֵלֵן הַכְּשִׁיר בּוֹ שְׂמִינֵי וּמְשָׂמִינֵי וְהִלָּאָהּ, אָף שְׂמִינֵי הָאֱמוּר כָּאן הַכְּשִׁיר בּוֹ שְׂמִינֵי וּמְשָׂמִינֵי וְהִלָּאָהּ. אֵלוֹ אֱמַר תּוֹרִים, יְכוֹל הַרְבֵּה, תִלְמוּד לֹמֵר (במדבר ו, ט) : יָבֵא שְׁתֵּי תָרִים, לֹא אֱמַרְתִּי אֶלֶא שְׁתֵּים. יְכוֹל יָבֵא תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה, תִלְמוּד לֹמֵר (במדבר ו, ט) : אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה. יְכוֹל יָבֵא פְרִידָה אַחַת מִזֹּו וּפְרִידָה אַחַת מִזֹּו, תִלְמוּד לֹמֵר : שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה. מִכָּאן אֱמָרוּ אִין מְבִיאִין תּוֹרִין כְּנִגְדַּ בְּנֵי יוֹנָה וְלֹא בְנֵי יוֹנָה כְּנִגְדַּ תּוֹרִין. (במדבר ו, ט) : אֵל הַכְּהֵן אֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, מִלְּמַד שֶׁהוּא חֵיב בְּטַפּוֹל הַבְּאֲתָם עַד שְׂיָבִיאִם אֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד.

טו וְעָשָׂה הַכְּהֵן אֶחָד לַחֲטָאת וְאֶחָד לְעֹלָה (במדבר ו, יא), שְׂיִפְרִישׁם הַכְּהֵן אֶחָד לַחֲטָאת וְאֶחָד לְעֹלָה בְּעִשְׂיָתָן. אִין לִי אֶלֶא הַפְּרָשָׁה לַכְּהֵן, בְּבַעַל מִנִּין. נֶאֱמַר בְּיוֹלְדֹת (ויקרא יב, ח) : וְלִקְחָהּ שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לַחֲטָאת, הָרִי שֶׁהַבְּעָלִים מְפָרִישִׁין בְּשַׁעַת לְקִיחָתָן, נִמְצְאוּ לְמִדִּין הַפְּרָשָׁה בַּכְּהֵן וְהַפְּרָשָׁה בְּבַעָלִים, וְנִמְצְאוּ לְמִדִּים כָּאן קֹן סְתוּמָה בְּזָמֶן שֶׁהַכְּהֵן צָרִיךְ לְהַפְרִישׁוֹ בְּזָמֶן שֶׁהַבְּעָלִים מְפָרִישִׁין אוֹתָהּ סְתוּמָה, וְנִמְצְאוּ לְמִדִּין כָּאן קֹן מְפָרֶשֶׁת בְּזָמֶן שֶׁהַבְּעָלִים מְפָרִישִׁין אִיזוֹ לְעוֹלָה וְאִיזוֹ לַחֲטָאת. (במדבר ו, יא) : וְכִפֵּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ, מִשׁוּם טְמֵאֵת הַמֵּתִים, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר, מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל נֶפֶשׁוֹ, שְׂצַעַר עֲצָמוֹ מִן הַיִּין. וְהֵלֵא דְבָרִים קַל וְחֹמֶר, וּמָה הַמְצַעַר נֶפֶשׁוֹ מִן הַיִּין צָרִיךְ כְּפָרָה, קַל וְחֹמֶר הַמְצַעַר נֶפֶשׁוֹ עַל כָּל דְּבָר. (במדבר ו, יב) : וְקִדַּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ בְּיּוֹם הַהוּא, וְהִזִּיר לֵה' אֶת יָמֵי נִזְרוֹ, נִמְצְאוּ לְמִדִּין שְׂמִתְחִיל לְמִנּוֹת מִיּוֹם שֶׁגִּלַּח דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי בֶן רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֹמֵר וְכִפֵּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ. וְקִדַּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ בְּיּוֹם הַהוּא, בְּיּוֹם הַבְּאֲתָת קָרְבָּנוֹתָיו.

טז וְהִזִּיר לֵה' אֶת יָמֵי נִזְרוֹ (במדבר ו, יב), כָּל אֲשָׁמוֹת שֶׁבַתּוֹרָה מְעַכְבִּין אֶת הַכְּפָרָה חוּץ מְזָה. יְכוֹל אָף זֶה מְעַכֵּב, תִלְמוּד לֹמֵר וְהִזִּיר וְהִבִּיא, אָף עַל פִּי שְׁלֵא הִבִּיא הַזִּיר. מִשֵּׁם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֱמָרוּ אָף זֶה מְעַכֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר וְהִזִּיר לֵה', אִימְתִי (במדבר ו, יב) : וְהִבִּיא כֶּבֶשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ לְאֲשָׁם, וְהִזִּיר לֵה' אֶת יָמֵי

נזרו, מניין שהוא אסור לטמא למתים בימים של אחר נזירותו בימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן, תלמוד לומר [\(במדבר ו, כ\)](#): ואחר ישתה הנזיר יין. וכי נזיר שותה יין, אלא מפנה להקיש, לדון ממנו גזרה שוה, נאמר כאן נזיר, ונאמר להלן נזיר, מה נזיר האמור להלן עשה בו ימים של אחר נזירות בימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן, אף נזיר האמור כאן נעשה בו ימים של אחר נזירות בימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן. [\(במדבר ו, יב\)](#): והביא כבש, ולא איל. [\(במדבר ו, יב\)](#): בן שנתו לעצמו ולא בן שנה לשני עולם. [\(במדבר ו, יב\)](#): לאשם, הרי זה קנס.

אמר רבי שמעון לא מצינו אשם שיבוא לבטל אלא זה בלבד, שכן כתיב אחריו [\(במדבר ו, יב\)](#): והימים הראשנים יפלו. והימים הראשנים יפלו, מי שיש לו ראשונים ואחרונים סותרו, מניין אם אמר הריני נזיר מאה יום ונטמא סוף מאה חסר יום אחד, מנין שהוא סותר את הכל, תלמוד לומר: והימים הראשנים יפלו, מי שיש לו אחרונים סותר וזה יש לו אחרונים. נטמא ביום מאה, יכול יהא סותר הכל, תלמוד לומר: והימים וגו', מפלל דאיכא אחרונים, וזה אין לו אחרונים. או אפלו נטמא בתחלת מאה סותר את הכל, תלמוד לומר: והימים הראשנים יפלו, מי שיש לו ראשונים, וזה אין לו ראשונים. [\(במדבר ו, יב\)](#): כי טמא נזרו, הטמאה סותרת את הכל ואין התגלחת סותרת את הכל אלא שלשים יום, דבעינו גדל פרע, הטמאה סותרת ואין היין סותר.

יז וזאת תורת הנזיר [\(במדבר ו, יג\)](#), תורת, אחד נזיר ימים ואחד נזיר עולם, יכול שאת מרבה נזירות שמשון, תלמוד לומר: וזאת, שכן אמרו מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון, נזיר עולם הכביד שערו מקל בתער ומביא שלש בהמות, ואם נטמא מביא קרבן טמאה. נזיר שמשון הכביד שערו אין מקל בתער, ואם נטמא אין מביא קרבן טמאה. רבי אומר אבשלוס נזיר עולם היה, שנאמר [\(שמואל ב טו, ז ח\)](#): ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלוס אל המלך אלכה נא ואשלים את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון. כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור בארם לאמר אם ישוב ישיבני ה' ירושלים ועבדתי את ה'. מהו מקץ ארבעים שנה, רבי נהוראי אומר משום רבי יהושע לקץ ארבעים שנה ששאלו להם מלך, ואותה שנה ששאלו להם מלך היא שנת עשר לשמואל הרמתי, ומגלח אבשלוס אחד לשנים עשר חדש, דברי רבי, שנאמר [\(שמואל ב יד, כו\)](#): והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו ושקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן המלך, נאמר כאן ימים, ונאמר להלן [\(ויקרא כה, כט\)](#): ימים תהיה גאלתו, מה להלן שנים עשר חדש אף כאן שנים עשר חדש. רבי נהוראי אומר מגלח אחד לשלשים יום, כדרך שהכהנים מגלחים, שנאמר [\(יחזקאל מד, כ\)](#): ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם. רבי יוסי אומר מערב שבת לערב שבת, שכן מצינו בבני מלכים מגלחים מערב שבת לערב שבת. וזאת תורת, לקרבן טהרה או אף לקרבן טמאה, תלמוד לומר [\(במדבר ו, יג\)](#): ביום מלאת ימי נזרו, לא אמרתי אלא במי שיש פסק לנזירותו. ביום מלאת, ביום גביא ולא בליקלה. [\(במדבר ו, יג\)](#): גביא אתו, הוא גביא את עצמו ואין אחרים מביאין אותו. זו

אחת משלשה אתים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה (ויקרא כב, טז): והשיאו אותם עון אשמה, וכי אחרים משיאים אותם והלא הם משיאין את עצמן. פיוצא בו אתה אומר (דברים לד, ו): ויקבר אתו בגי, וכי אחרים קברו אותו והלא הוא קבר את עצמו, אף כאן אתה אומר: גביא אתו, הוא גביא את עצמו ואין אחרים מביאים אותו.

יח והקריב את קרבנו לה' (במדבר ו, יד), מגיד שהבהמה מקדשת לשם. (במדבר ו, יד): בן שנתו, בן שנה לעצמו ולא בן שנה לשנים. (במדבר ו, יד): תמים, להוציא את בעל מום. (במדבר ו, יד): אחד, ולא שנים. אחד, שיהא הקדשו לשם. (במדבר ו, יד): לעלה, שיהא הקדשו לשם עולה. (במדבר ו, יד): וכבשה, יכול שתיים, תלמוד לומר (במדבר ו, יד): אחת. אמרת אחת, אין מגלחין שתי נזירות כאחת. (במדבר ו, יד): בת שנתה, בת שנה לעצמה ולא בת שנה לשנים. (במדבר ו, יד): תמימה, להוציא בעלת מום. (במדבר ו, יד): לחטאת, שיהא הקדשה לשם חטאת. (במדבר ו, יד): ואיל, יכול שנים, תלמוד לומר (במדבר ו, יד): אחד. אמרת אחד, מגלח הוא על זבח אחד. (במדבר ו, יד): תמים, להוציא בעל מום. (במדבר ו, יד): לשלמים, שיהא הקדשו לשם שלמים. למד בנזיר שיטען בשלש בהמות.

יט וסל מצות (במדבר ו, טו), מצוה שביא בסל, אין לי אלא סל, מנין את מרבה שאר הפלים, תלמוד לומר סל, וסל, וסל מצות, כלל, (במדבר ו, טו): חת וגוי ורקיקי מצות וגוי, פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, מלמד שאין טעון ארבעה מינין פתודה. מצות סלת חת בלילת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן, למה צריך לומר מצות ברקיקים, יכול לתן לחלות משיחה ולרקיקים בלילה, תלמוד לומר: מצות, למצה שווי ולא שווי לבלילה ולמשיחה. ורקיקי מצות משחים בשמן, יכול פדרך המושחין, תלמוד לומר בשמן, כדי קיום שמן. כיצד הוא עושה, טובל אצבעו ונותן אחת על זו ואחת על זו. (במדבר ו, טו): ומנחתם ונספיהם, לעולה ולשלמים, או אף לחטאת ולאשם, פדרך שהוא אמור במצרע שמביא מנחה על חטאתו ואשמו ועולתו, שנאמר (ויקרא יד, ג): וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה וגוי, היה מביא שלשה עשרונים עשרון לכל מין ומין, יכול אף בנזיר כן, תלמוד לומר (במדבר ו, יז): ואת האיל יעשה זבח שלמים וגוי יעשה הפהן את מנחתו ואת נסכו. והלוא איל היה בכלל ומנחתם ונספיהם, ויצא מן הכלל ולמד על הכלל, מה האיל שהוא שלמים מיחד שהוא בא בנדר ובנדבה טעון נסכים, אף כל הבאים בנדר ובנדבה שיטענו נסכים.

כ והקריב הפהן לפני ה' ועשה את חטאתו ואת עלתו (במדבר ו, יז), מלמד שהחטאת קרב קדם לעולה בכל מקום. (במדבר ו, יז): ואת האיל יעשה זבח שלמים, מגיד שהעולה קודמת לשלמים. (במדבר ו, יז): על סל המצות, שיקדים הלחם לזביחת האיל, שאין הלחם קדוש אלא בדם הזבח. (במדבר ו, יז): ועשה הפהן את מנחתו וגוי, לענין שאמרנו.

כא וגלח הנזיר פתח אהל מועד [\(במדבר ו, יח\)](#), רבי יאשיה אומר בשלמים הכתוב מדבר, או אינו אלא פתח אהל מועד כמשמעו, אמרת אם כך אמרה תורה [\(שמות כ, כג\)](#): ולא תעלה במעלות על מזבחי וגו', קל וחמר לדבר בזיון, שלא יגלח, הא מה תלמוד לומר: פתח אהל מועד, בשלמים הכתוב מדבר, שנאמר בהן [\(ויקרא ג, ב\)](#): ושחטו פתח אהל מועד. רבי יצחק אומר אינו צריך הרי הוא אומר [\(במדבר ו, יח\)](#): ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת וגו', במי שמחסר לקיחה ונתינה, ולא במי שמחסר לקיחה הבאה ונתינה, הוי מקום שהיה מבשל שם היה מגלח. אין לי שמגלח אלא במקדש, ומנין אף במדינה, אמרת גלח וגלח, אף במדינה. מה בין מגלח פתח אהל מועד למגלח במדינה, המגלח פתח אהל מועד היה משלח את השער תחת הדוד, והמגלח במדינה לא היה משלחו תחת הדוד. וגלח הנזיר פתח אהל מועד, אבא חנן אומר משום רבי אלעזר אם אין שם פתח פתוח לא היה מגלח, ונוטל את הרטב ונותן על שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד של שלמים, שנאמר ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים, מזבחו יהא תחתיו. השלמים, אין לי אלא תחת השלמים, תחת חטאת מנין, תלמוד לומר: זבח, מכל מקום. אין לי ששורפו אלא בזמן שמגלח במקדש, במדינה מנין, תלמוד לומר ונתן על האש, מכל מקום.

כב ולקח הכהן את הזרע בשלה [\(במדבר ו, יט\)](#), אין בשלה אלא שלמה.

דבר אחר, ולקח הכהן את הזרע, יכול חיה, תלמוד לומר בשלה, אי בשלה, יכול בפני עצמה, תלמוד לומר [\(במדבר ו, יט\)](#): מן האיל, מלמד שנתבשלה עם האיל, כיצד הוא עושה, חותכה עד שהיא מניח פשערה. לא הקדש בולע מן החל ולא החל בולע מן הקדש. רבי יהושע בן לוי בשם בר קפרא אמר כל נותני טעמים, אחד ממאה. רבי חייא ורבי יהושע בשם בר קפרא אמר כל נותני טעמים אחד מששים, ושניהם למדים מאיל נזיר, מאן דאמר אחד ממאה, את עושה, את הזרוע אחד ממאה לאיל. ומאן דאמר אחד מששים, את עושה את הזרוע אחד מששים. מאן דאמר אחד ממאה, את מוציא את העצמות מן הזרוע, מאן דאמר אחד מששים אין את מוציא העצמות מן הזרוע. וכשם שאת מוציא את העצמות מן הזרוע כך הוציא מן האיל, לית יכול, דתני אין טנפת של תרומה מצטרפת עם התרומה להעלות את החליו, אבל טנפת של חליו מצטרפת עם החליו להעלות את התרומה. [\(במדבר ו, יט\)](#): וחלת מצה אחת מן הסל, שאם נפרצה או חסרה, פסולה. [\(במדבר ו, יט\)](#): ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחו את נזרו, אלו אחר התגלחו את נזרו, ואין הבאת קרבנו אחר התגלחו את נזרו.

כג והניף אותם הכהן [\(במדבר ו, כ\)](#), מניח הכהן ידיו תחת כפי הנזיר ומניף. כיצד מניף, מוליך ומביא. ומנין שהיה מעלה ומוריד, שנאמר [\(שמות כט, כז\)](#): אשר הונף ואשר הורם, מקיש הרמה לתנופה, מה תנופה מוליך ומביא אף הרמה מוליך ומביא. מה הרמה מעלה ומוריד אף תנופה מעלה ומוריד. מכאן אמרו מצות תנופה, מוליך ומביא מעלה ומוריד. תנופה,

תנופה אחת ולא שתיים. (במדבר ו, כ): לפני ה', במזרח, שבכל מקום שנאמר: לפני ה', הוא במזרח עד שיפרט לך הכתוב. (במדבר ו, כ): קדש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה, והלוא איל נזיר בכלל (ויקרא ז, לד): כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו', ולמה נאמר כאן, לפי שיצא איל נזיר לדון בדבר חדש, שהוא טעון בהפרשת זרוע, יכול אין לו אלא חדושו בלבד, לכך צריך הכתוב להחזירו לכללו, שהוא טעון הפרשת חזה ושוק. (במדבר ו, כ): ואחר ישתה הנזיר, אחר מעשה יחידי, או אינו אלא אחר המעשים כלם, פתיב הכא ואחר ישתה, וכתוב התם (במדבר ו, יט): אחר התגלחו את נזרו, מה התם אחר מעשה יחידי, אף כאן אחר מעשה יחידי.

כז זאת תורת הנזיר וגו' (במדבר ו, כא), אין לי אלא לשעה, לדורות מנין שיהא הדבר נוהג בשילו ובבית עולמים, תלמוד לומר: תורת. יכול אף בבמה ינהג קרבן נזירות, תלמוד לומר זאת. (במדבר ו, כא): קרבנו לה' על נזרו, ולא נזרו על קרבנו. קרבנו לה' על נזרו, הרי נזרו פקרבן, לומר פדרך שמועליו בקרבן כד מועלים בשער. (במדבר ו, כא): מלבד אשר תשיג ידו. וכי נזיר תלוי בהשגת יד, הא כיצד, קרבנו לה' על נזרו, שהפריש הוא משלו. מלבד אשר תשיג ידו,, שהפרישו לו אחרים שיתכפר במתנתם. (במדבר ו, כא): כפי נדרו אשר ידר, מנין אתה אומר שאם אמר הריני נזיר על מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים, שצריך להביא את כלם, תלמוד לומר: כפי נדרו. או אפלו אמר הריני נזיר על מנת לגלח על מאה חטאות ועל מאה אשמות שיהא חייב להביאן, תלמוד לומר: אשר ידר, לא אמרתי אלא קדשים הבאים בגדר ובנדבה, יצאו חטאות ואשמות שאין באין בגדר ובנדבה. (במדבר ו, כא): כן יעשה על תורת נזרו, או אפלו אמר הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין ומטמא למתים קורא אני עליו כפי נדרו, תלמוד לומר כן יעשה על תורת נזרו, או אפלו אמר הרי עלי חמש נזירות, שאגלח תגלחת אחת ותעלה לכלן, קורא אני עליו: כפי נדרו, תלמוד לומר כן יעשה על תורת נזרו:

כח היתה רבי שמעיה אומר: מה ראית תורה להקל על נזיר טמא שמביא תורים או בני יונה, לפי שהוא כשנזר לשם שמים נתכונן וכשנטמא מאבד כל מה שעשה וחוזר מראש, לפיכך חסה התורה עליו לפטר עצמו בקרבן עני. למה היתה כבש לאשם, לפי שלא שמר עצמו מן הטמאה קנסה אותו התורה כדי שיקבל נזירות בטרהרה. למה נזיר טהור מביא שלשה מיני קרבן, כדי להתיר שלשה דברים האסורים לו, היוצא מן הגפן, והתגלחת, והטמאה. החטאת היתה מביא להתיר הטמאה, והעולה להתיר התגלחת, והשלמים להתיר היוצא מן הגפן. ולפי שכתובין שתי אזהרות באכילת היוצא מן הגפן, לכך היתה מביא עם השלמים שני מיני לחם, נסכים לעולה ולשלמים כנגד שתי אזהרות של שתיה להתירן. ולמה היתה מפריש משלמי נזיר הזרוע, כדי לחזק זרועו. למה פרשת נזיר אחר פרשת סוטה, ואחר פרשת נזיר ברפת כהנים, לפי שהיו אומרים לסוטה בתי הרבה יין עושה, אין דרפה של אשה אלא להבדל מן היין כנזיר, מתנים עליה כל האמור בפרשה, אם היתה טהורה (במדבר ה, כח): ונקתה ונזרעה זרע, יוצאים

פרשה יא

א כה תברכו את בני ישראל וגוי (במדבר ו, כג), הָדָא הוּא דְכְתִיב (משלי ג, לא): אֵל תִּקְנָא בְּאִישׁ חָמֵס וְאֵל תִּבְחַר בְּכָל דְרָכָיו. אִישׁ חָמֵס, זֶה עֲשׂוֹ הָרָשָׁע. אִישׁ, כְּמָה דְתִימָא (בראשית כה, כז): וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד. חָמֵס, כְּמָה דְתִימָא (עובדיה א, ז): מִחָמֵס אֲחִידָ יַעֲקֹב. וּמָהוּ שְׂאֵמֵר: אֵל תִּקְנָא, לְפִי שְׁהִיָּה גְלוּי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעִתִּידִין יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיו מְשַׁעֲבָדִים תַּחַת אֲדוּם וַיְהִיו דְּחוּקִים וּלְחוּצִים בֵּינֵיהֶם, וְעִתִּידִים יִשְׂרָאֵל לְהִתְרַעַם עַל זֹאת, כְּשֵׁם שְׂאֵמֵר מִלְּאֲכִי (מלאכי ג, יד טו): אֲמַרְתֶּם שׁוֹא עֲבַד אֱלֹהִים וּמָה בָּצַע כִּי שְׂמַרְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ וּגּוֹי וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מֵאֲשֵׁרִים זָדִים גַּם נִבְנוּ עֲשִׂי רָשָׁעָה גַם בְּחִנּוּ אֱלֹהִים וַיִּמְלְטוּ. לְפִיכֵךְ אֲמַרְהָ רִיחַ הַקְּדוֹשׁ עַל יְדֵי שְׁלֵמָה: אֵל תִּקְנָא בְּאִישׁ חָמֵס, אֵל תִּקְנָאוּ בְּשָׁלוֹם עֲשׂוֹ הָרָשָׁע, וְאֵל תִּבְחַר בְּכָל דְרָכָיו, שְׁלֵא תַעֲשׂוּ כְּמַעֲשֵׂיהֶם. לְמָה, הַבֵּיטוּ לְאַחֲרִית הַדְּבָר שֶׁהִנֵּה הַיּוֹם יָבוֹא שְׂיִתְעַב הָאֱלֹהִים כָּל מִי שְׁהִיָּה מְלִיז בְּמַצּוֹת, הָדָא הוּא דְכְתִיב (משלי ג, לב): כִּי תוֹעֲבַת הִ' נְלוּז. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים ה, ז): אִישׁ דְּמִים וּמְרָמָה יִתְעַב הִ'. אֲבָל מִי שְׂמִישֵׁר אֲרַחוּתָיו לְפָנָיו הוּא יְהִיָּה מֵאֲנָשֵׁי סוּדוֹ, הָדָא הוּא דְכְתִיב (משלי ג, לב): וְאֵת יִשְׂרָאֵל סוּדוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר כג, כג): כַּעַת יֵאֱמֹר לִיעֲקֹב וּגּוֹי. וְאוֹמֵר (תהלים כה, יד): סוּד הִ' לִירְאִיו וּגּוֹי. וְאוֹמֵר (מלאכי ג, יח): וְשִׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע בֵּין עוֹבֵד אֱלֹהִים לְאֲשֵׁר לֹא עֲבָדוּ. (משלי ג, לג): מֵאֲרַת הִ' בְּבֵית רָשָׁע, זֶה עֲשׂוֹ הָרָשָׁע, כְּמָה דְתִימָא (מלאכי א, ד): רִשְׁשָׁנוּ וְנָשׁוּב וּנְבַנֶּה חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר הִ' צְבָאוֹת הַמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרַס וּגּוֹי. (משלי ג, לג): וְנוֹה צְדִיקִים יִבְרָךְ, אֵלוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁכַתוּב בְּהֶם (ישעיה ס, כא): וְעַמּוֹד כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. (מלאכי א, ה): וְעִינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תִּאֲמָרוּ יִגְדַל הִ' וּגּוֹי. (משלי ג, לד): אִם לְלֹצִים הוּא יִלְיֹץ, אֵלוּ אֲדוּמִים שְׁנִקְרָאוּ לְצִים, שְׁנִאֲמַר (משלי כא, כד): זָד יְהִיר לֹץ שְׁמוֹ, וְהֵם נִקְרָאוּ זָדִים, כְּמָה דְתִימָא (מלאכי ג, טו): וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מֵאֲשֵׁרִים זָדִים. וּמִנִּין שְׁבַאֲדוּמִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁכֵן כְּתוּב (מלאכי ג, טו): גַּם נִבְנוּ עֲשִׂי רָשָׁעָה, אֵלוּ אֲדוּמִים, כְּמָה דְתִימָא (מלאכי א, ד): וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רָשָׁעָה, וְהֵם מְתִלוּצְצִים בְּכָל יוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, עַל הַצְּרוֹת הַבָּאוֹת עֲלֵיהֶם, כְּמָה דְתִימָא (יחזקאל לה, יג): וַתִּגְדְּלוּ עָלַי בְּפִיכֶם וְהִעֲתַרְתֶּם עָלַי דְּבַרְיֶכֶם אֲנִי שְׂמַעְתִּי. (משלי ג, לד): הוּא יִלְיֹץ, שְׁעִתִּיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַדּוּד לָהֶם כְּמַדְתֶּם, כְּמָה דְתִימָא (עובדיה א, טו): כְּאֲשֵׁר עֲשִׂיתָ כֵּן יַעֲשֶׂה לְךָ גְּמֻלָּה יָשׁוּב בְּרֵאשֶׁתְךָ. (משלי ג, לד): וְלַעֲנוּיִם יִתֵּן חוֹן, אֵלוּ יִשְׂרָאֵל שְׁהֵם עֲנוּיִים בֵּינֵיהֶם וּמְהֻלְכִים בְּעַנּוּהַ בְּתוֹכָם, וְסוּבְלִים עֲלֵהֶם כְּדִי לְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁעִתִּיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְחוֹן עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת דִּין בְּהוֹן,

כְּמָה דְּתִימָא (ישעיה ל, יח) : וְלָכֵן יַחֲכֶה ה' לַחֲנֻכָּם. וְאוֹמֵר (ישעיה כט, יט) : וַיִּסְפוּ עֲנוּיִם בְּה' שְׂמָחָה. וְאוֹמֵר (ישעיה ל, יט) : כִּי עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב בִּירוּשָׁלַיִם בְּכּוֹ לֹא תִבְכֶּה. (משלי ג, לה) : כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֻלוּ, אֵלוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם נִקְרְאוּ חֲכָמִים בְּעַת שֶׁהֵם עוֹשִׂים אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַמִּצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, ו) : וְשִׁמְרֶתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם וּגו'. וּלְפִי שִׁישְׂרָאֵל מְשֻׁמְרִים אֶת הַתּוֹרָה בְּיַגִּיהֶם, עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַנְחִילָם כֶּסֶף כְּבוֹד, כְּמָה דְּתִימָא (שמואל א ב, ח) : וְכֶסֶף כְּבוֹד יִנְחֹלֶם, שְׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר לְיִשְׂרָאֵל הַמַּלְכוּת, כְּמָה דְּתִימָא (דניאל ז, כז) : וּמַלְכוּתָא וְשִׁלְטָנָא וְרִבּוּתָא דִּי מַלְכּוֹת תַּחֲוֹת כָּל שְׂמִיָּא וּגו'. (משלי ג, לה) : וְכִסְיִלִים מְרִים קִלּוֹן, אֵלוּ אֲדוּמִים, כְּמָה דְּתִימָא (עובדיה א, ח) : וְהָאֲבֻדְתִי חֲכָמִים מְאֹדוֹם וּתְבוּנָה מֵהַר עֵשׂוּ, וְאוֹמֵר (ירמיה מט, ז) : הֲאִין עוֹד חֲכָמָה בְּתִימֹן אֲבָדָה עֲצָה מִבְּנִים נִסְרַחָה חֲכַמְתֶּם. מֵהוּ מְרִים קִלּוֹן, שֶׁהֵם יְרִימוּ בְּחֻלְקֵם קִלּוֹן, שֶׁסּוֹפָם יִלְכוּ לָאֵשׁ, וְאִין קִלּוֹן אֶלָּא שְׂרָפָה, כְּמָה דְּתִימָא (ירמיה כט, כב) : אֲשֶׁר קָלַם מִלִּדָּ בְּבַל בְּאֵשׁ, וְאוֹמֵר (ויקרא ב, יד) : אָבִיב קְלוּי בְּאֵשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (עובדיה א, יח) : וּבֵית יוֹסֵף לְהִבֶּה וּגו', וְאוֹמֵר (דניאל ז, יא) : חֲזָה הָיִית עַד דִּי קִטִּילַת חִיּוֹתָא וְהוּבַד גְּשָׁמָה וַיְהִיבַת לִיקְדַת אֲשָׁא, הָיִי : וְכִסְיִלִים מְרִים קִלּוֹן.

דְּבַר אַחַר, (משלי ג, לא) : אֵל תִּקְנָא בְּאִישׁ, מִדְּבַר בְּנוֹאֵף שֶׁהוּא בְּעַת שֶׁשׁוֹכֵב עִם אִשֶׁת חֵבְרוֹ וְהִיא מִתְעַבְּרָה מִמֶּנּוּ הוּא גּוֹזֵל מִמּוֹן מִבְּנֵי בַעַל הָאִשָּׁה וְנוֹתֵן לַמַּמְזֵר, לְפִי שֶׁבַעֲלָה חוֹשֵׁב בּוֹ שֶׁהוּא בְּנוֹ, וְאִינוּ בְּנוֹ, וּמִנְחִילוֹ עִם בְּנָיו, וְעַל דְּבַר זֶה נִקְרָא הַנוֹאֵף אִישׁ חָמָס. מֵהוּ אֵל תִּקְנָא, שֶׁכָּל מִי שֶׁרוֹאֶה לְנוֹאֵף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תַּאֲוֹת לְבוֹ עִם אִשֶׁת חֵבְרוֹ וְהִיא מְאֻכִּילָתוֹ וּמְשַׁקֵּתוֹ, אֵל יִקְנָא בְּשִׁלְתּוֹ וְאֵל יִבְחַר בְּכָל דְּרָכָיו, לָמָּה, כִּי הַנוֹאֵף נִקְרָא תוֹעֵבָה (משלי ו, טז) : שֶׁשׁ הִנֵּה שָׁנָא ה' וְשִׁבַע תוֹעֵבַת נַפְשׁוֹ, (משלי ו, יט) : וּמִשְׁלַח מִדְּנִים בֵּין אַחִים, הִיא מִן הַתוֹעֵבוֹת, זֶה הַנוֹאֵף, שֶׁמִּשְׁלַח מִדְּנִים בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, כְּמָה דְּתִימָא (במדבר ה, יד) : וְעֵבֵר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וּגו'. לְכָד נֶאֱמַר : כִּי תוֹעֵבַת ה' נְלוֹז, זֶה הַנוֹאֵף, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (משלי ב, טו) : וְנִלוֹזִים בְּמַעֲגֻלוֹתֶם. (משלי ג, לב) : וְאֵת יִשְׂרָיִם סוּדוֹ, זֶה שְׂרוּאָה מַעֲשִׂיו וְנוֹזֵר עֲצָמוֹ מִן הַיִּין כְּדִי לְיִשֵּׁר אַרְחוּתָיו, כְּמָה דְּתִימָא (משלי ט, טו) : הַמִּישְׁרִים אַרְחוּתֶם. מֵהוּ סוּדוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלַמְדוֹ הָאִידָּ יִנְצֵל מִמֶּנָּה, כְּמָה דְּתִימָא (משלי ד, יא) : בְּדַרְךְ חֲכָמָה הִרְתִּידָּ. הַיִּין עוֹלָה חֲשָׁבוֹנוֹ שְׁבָעִים, וְהַסוּד שְׁבָעִים, הוּא נוֹזֵר עֲצָמוֹ מִן הַיִּין הָעוֹלָה מִנֵּינוֹ שְׁבָעִים, זוֹכָה לְסוּד הַחֲכָמָה שֶׁהוּא עוֹלָה שְׁבָעִים, נִכְנָס יִין יֵצֵא סוּד, יֵצֵא יִין נִכְנָס סוּד, הָיִי : וְאֵת יִשְׂרָיִם סוּדוֹ. (משלי ג, לג) : מְאֵרַת ה' בְּבֵית רֶשַׁע, זֶה הַנוֹאֵף, מֵהוּ הִיא הַמְּאֵרָה, שֶׁהַמִּים הַמְּאֵרִים הַמְּאֵרִים בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ כֶּשֶׁם שֶׁבוֹדֵקִין אוֹתָהּ, הָיִי : מְאֵרַת ה', כְּמָה דְּתִימָא (במדבר ה, כא) : יִתֵּן ה' אוֹתָדָּ לְאֵלָהּ וּגו'. (משלי ג, לג) : וַיְגוּה צְדִיקִים בְּרָדָּ זֶה נְזִיר וּנְזִירָה שְׂאֵם נְזָרוֹ מִן הַיִּין לְהַשְׁמֵר מִן הָעֵבֶרָה, זוֹכִים לְבִרְכָה, לְכָד סָמַד אַחַר פְּרִשְׁת נְזִיר פְּרִשְׁת בְּרִכַת כְּהֻנִים, שֶׁהוּא זוֹכָה לְקַבֵּל הַבְּרִכוֹת שֶׁל בְּרִכַת כְּהֻנִים, הָיִי : וַיְגוּה צְדִיקִים בְּרָדָּ, כְּמָה דְּתִימָא (במדבר ו, כד) : בְּרָכָדָּ ה' וַיִּשְׁמְרָדָּ. (משלי ג, לד) : אִם לִלְצִים, זֶה הַנוֹאֵף הַטּוֹעֵה בַּיִין שֶׁנִּקְרָא לָצ, כְּמָה דְּתִימָא (משלי כ, א) : לָצַ הַיִּין הִמָּה שֶׁכָּר וּגו'. הוּא יִלְיָץ, שֶׁהַכָּל מִתְלַוְצִים עַל הַנוֹאֵף, שֶׁהוּא לְאֵלָה וְלִשְׁבוּעָה לְבַחֲרִי. וְלַעֲנוּיִם יִתֵּן חוֹ, אֵלוּ הַנְּזִירִים שֶׁתּוֹפְשִׂים עֲנֻה בְּעֲצָמוֹ, שֶׁנוֹזְרִים מִן הַיִּין וּמְגַדְּלִים פְּרַע, כְּדִי לַעֲנוֹת עֲצָמוֹן

וּלְהַשְׁמֵר מִן הָעֵבֶרָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לָהֶם חוֹן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּבִרְכַּת כְּהֻנִּים [\(במדבר ו, כה\)](#): וַיִּחַנְדְּ. כְּבוֹד חֻכְמִים יִנְחֻלוּ, לְפִי שֶׁהֵיוּ הַנְּזִירִים יִרְאִים מִן הַחֲטָא נִקְרְאוּ חֻכְמִים, כְּמָה דְתִימָא [\(תהלים קיא, ט\)](#): רֵאשִׁית חֻכְמָה יִרְאֵת ה'. וְאוֹמֵר [\(איוב כח, כח\)](#): הֵן יִרְאֵת ה' הִיא חֻכְמָה, נוֹחֲלִים כְּבוֹד, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹשֵׂא פָּנָיו אֵלֵיהֶם וּמְשִׂיא לָהֶם שְׁלוֹם, שֶׁבַעַת שְׁאָדָם יוֹשֵׁב בְּשְׁלוֹם בְּבֵיתוֹ הוּא כְּבוֹדוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(מלכים ב יד, ט\)](#): הַכְּבֹד וְשֵׁב בְּבֵיתְךָ, שֶׁכֵּן כְּתִיב אַחַר פְּרֻשֵׁת נְזִיר בְּרַכַּת כְּהֻנִּים שֶׁכְּתוּב בָּהּ [\(במדבר ו, כו\)](#): וַיֵּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם. [\(משלי ג, לה\)](#): וַיְכַסִּילִים מֵרִים קָלוֹן, אֵלֹו נוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת, וְהֵם נִקְרְאוּ כְּסִילִים, נוֹאֵף מִנֵּין [\(משלי ט, טז\)](#): מִי פָּתִי יִסֵּר הֵנָּה. הַנוֹאֶפֶת, דְּכְתִיב [\(משלי ג, יג\)](#): אִשֶׁת כְּסִילוֹת הִמְיָה. מֵרִים קָלוֹן, [\(במדבר ה, יח\)](#): וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה, וְאוֹמֵר [\(במדבר ה, כז\)](#): וְצָבְתָה בְּטִנָּה וּגוֹי. יֵשׁ לָךְ קָלוֹן יוֹתֵר מִזֶּה, הָיוּ: מֵרִים קָלוֹן, לְכָךְ נֶאֱמַר פְּרֻשֵׁת בְּרַכַּת כְּהֻנִּים אַחַר פְּרֻשֵׁת נְזִיר, שֶׁכָּל מִי שֶׁמְזִיר עֲצָמוֹ מִן הַיִּין לְשֵׁם שְׂמִים זוֹכָה לְכָל הַפְּרָכוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּבִרְכַּת כְּהֻנִּים, מִנֵּין, כְּמָה שְׁאוֹמֵר בְּעֲנָן כֹּה תִבְרְכוּ וּגוֹי.

ב דוֹמָה דוֹדֵי לְצַבִּי אוֹ לְעַפְרָה הָאֵילִים וּגוֹי [\(שיר השירים ב, ט\)](#), אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים אֵן אֶתְ אֶתְא לְגַבְּן תַּחֲלָה, דוֹמָה דוֹדֵי לְצַבִּי, מַה הַצַּבִּי הִזָּה מְדַלֵּג כְּדָּ הִזָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַלֵּג וּמְקַפֵּץ מִמְצָרִים לַיָּם, וּמִן יָם לְסִינֵי. בְּמִצְרַיִם [\(שמות יב, יב\)](#): וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּגוֹי. בַּיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות טו, ב\)](#): זֶה אֵלֵי וְאֲנוּהוּ. לְסִינֵי [\(דברים לג, ב\)](#): וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינֵי בָּא. אוֹ לְעַפְרָה הָאֵילִים, רַבִּי יוֹסִי בֶן רַבִּי חֲנִינְיָא אָמַר לְאוֹרְזִילָא דְאֵילָתָא. [\(שיר השירים ב, ט\)](#): הֵנָּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כְּתִלְנוּ, זֶה מְדַבֵּר סִינֵי. [\(שיר השירים ב, ט\)](#): מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת [\(שמות יט, כ\)](#): וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינֵי וּגוֹי. [\(שיר השירים ב, ט\)](#): מְצִיץ מִן הַחֲרָפִים. [\(שמות כ, א\)](#): וַיִּדְבֵר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים וּגוֹי. [\(שיר השירים ב, ט\)](#): עָנָה דוֹדֵי וְאָמַר לִי [\(שמות כ, ב\)](#): אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ.

דְּבַר אַחַר, דוֹמָה דוֹדֵי לְצַבִּי, אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים אֶתְ אֶתְא לְגַבְּן תַּחֲלָה, דוֹמָה דוֹדֵי לְצַבִּי, מַה הַצַּבִּי הִזָּה נִגְלָה וְחוּזֵר וְנִכְסָה, כְּדָּ גוֹאֵל הָרֵאשׁוֹן נִגְלָה וְנִכְסָה. רַבִּי בְּרַכְיָה בִּשְׁם רַבִּי לִוִּי אָמַר כְּגוֹאֵל הָרֵאשׁוֹן כְּדָּ גוֹאֵל הָאַחֲרוֹן, הַגּוֹאֵל הָרֵאשׁוֹן זֶה מְשֵׁה נִגְלָה לָהֶם וְחוּזֵר וְנִכְסָה מֵהֶם, כְּמָה נִכְסָה מֵהֶם, רַבִּי תַנְחוּמָא אָמַר שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(שמות ה, כ\)](#): וַיִּפְגְּעוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן וּגוֹי, אֵף גּוֹאֵל הָאַחֲרוֹן נִגְלָה לָהֶם וְחוּזֵר וְנִכְסָה מֵהֶם. כְּמָה יֵהָא נִכְסָה מֵהֶם, אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא בִּשְׁם רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי הוֹשַׁעְיָא אַרְבַּעִים וְחַמְשָׁה יָמִים, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(דניאל יב, יא\)](#): וַיִּמְעַת הוֹסֵר הַתְּמִיד וְלִתְתַּת שְׁקוּץ שְׂמִים יָמִים אֶלְף מְאֵתִים וְתִשְׁעִים, וְכְתִיב [\(דניאל יב, יב\)](#): אֲשֶׁרִי הִמְחַכָּה וַיִּגְיַע לְיָמִים אֶלְף שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְחַמְשָׁה, אֵלִין מוֹתְרִיָּה כְּמָה אֵינּוֹן, אַרְבַּעִים וְחַמְשָׁה יוֹם שֶׁהוּא נִכְסָה מֵהֶן, וְחוּזֵר וְנִגְלָה לָהֶם. וְלִהְיֶין מְעַלָּה אוֹתָן, אֵית דְּאֶמְרִין לְמַדְבַּר יְהוּדָה וְאֵית דְּאֶמְרִין לְמַדְבַּר סִיחּוֹן וְעוֹג, כָּל מִי שֶׁהוּא מְאָמִינוּ וְהוֹלֵךְ אַחֲרָיו, הוּא אוֹכֵל שְׂרָשֵׁי רְתֻמִּים וְעֵלִי מְלוּחִים, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(איוב ל, ד\)](#): הַקִּטְפִּים מְלוּחַ עֲלֵי שִׁיחַ וְשָׂרֵשׁ רְתֻמִּים לְחֻמָּם.

וְכָל מִי שֶׁאִינוֹ הוֹלֵךְ אַחֲרָיו הוּא הוֹלֵךְ וּמִשְׁלִים לְאַמּוֹת הָעוֹלָם, וּבִסוּף
אַמּוֹת הָעוֹלָם הוֹרְגִין אוֹתוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר מֵרִיּוֹן לְסוּף אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה יָמִים הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מוֹרִיד לָהֶם מֶן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(הושע יב, ג\)](#) : עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאֵהָלִים כִּימִי
מוֹעֵד. וְאוֹמַר [\(דברים טו, ו\)](#) : מוֹעֵד צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם, אוֹ לְעַפְרָה הָאֵילִים, אָמַר
רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא לְאוּרְזִילָא דְאֵילָתָא. הֵינָה זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתַלְנוּ, זֶה
כְּתַל מַעְרַבִי שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁאִינוֹ חָרַב לְעוֹלָם, לָמָּה, שֶׁהִשְׁכִּינָה בְּמַעְרַב.
מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת בְּזָכוֹת אָבוֹת. מִצִּיץ מִן הַחֲרָפִים בְּזָכוֹת אֲמָהוֹת. כְּשֶׁם
שֵׁישׁ הַפְּרֶשׁ בֵּין חֲלוֹן לְחֶרֶד כִּדּוּשׁ הַפְּרֶשׁ בֵּין זָכוֹת אָבוֹת לְזָכוֹת אֲמָהוֹת.
עָנָה דוּדִי וְאָמַר לִי, מָה אָמַר [\(ישעיה מט, יח\)](#) : חִי אֲנִי נְאֻם ה' כִּי כָלֵם כְּעַדֵּי
תִּלְבְּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כִּפְלָה.

דָּבָר אַחֵר, דוֹמָה דוּדִי לְצַבִּי, מָה הַצַּבִּי הִזָּה מְקַפֵּץ מִמְקוֹם לְמְקוֹם וּמִגֶּדֶר
לְגֶדֶר וּמֵאֵילָן לְאֵילָן וּמִסִּפָּה לְסִפָּה, כִּדּוּשׁ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַלֵּג וּמְקַפֵּץ
מִכְּנֶסֶת זוֹ לְכְנֶסֶת זוֹ, כָּל כִּדּוּשׁ לָמָּה בְּשִׁבִיל לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות](#)
[כ, כד\)](#) : בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי וּגּוֹי, בָּאֵי זוֹ זָכוֹת בְּזָכוֹת שֶׁל
אֲבֹרָהֶם אֲבִינוּ, דְכָתִיב: כֹּה תִבְרָכוּ, כִּמְהָ דְתִימָא [\(בראשית טו, ה\)](#) : כֹּה יִהְיֶה
זֶרְעֶךָ. אוֹ לְעַפְרָה הָאֵילִים, רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר לְאוּרְזִילָא דְאֵילָתָא, הֵינָה זֶה עוֹמֵד
אַחֵר כְּתַלְנוּ, בְּשַׁעָה שְׂבָא הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַקֵּר אֲבֹרָהֶם אֲבִינוּ בְּיוֹם
שְׁלִישִׁי לְמִילָה, כִּמְהָ דְתִימָא [\(בראשית יח, א\)](#) : וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵינוּ מִמְרָא וְהוּא
יָשָׁב וּגּוֹי, יָשָׁב כְּתִיב, בָּא לְעַמּוּד אָמַר לוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁב אֲבֹרָהֶם,
אֲתָה סִימָן לְבִנְיָדָה שְׁבַשְׁעָה שְׁבַנְיָדָה נְכַנְסִין לְבִתֵּי כְּנִסְיוֹת וּלְבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת
וְקוֹרְאִין אֶת שְׁמֵעַ וַיּוֹשְׁבִים וּכְבוּדֵי עוֹמֵד, וּמָה טַעַם [\(תהלים פב, א\)](#) : אֱלֹהִים
נֶצַב בְּעֵדֶת אֵל.

אָמַר רַבִּי חֲגַאי בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אֱלֹהִים עוֹמֵד אֵין כְּתִיב כָּאֵין, אֵלָא אֱלֹהִים
נֶצַב, אֲטִימוֹס, הָא כִּמְהָ דְתִימָא [\(ישעיה סה, כד\)](#) : וְהָיָה טָרֶם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה,
לְכֹד נֶאֱמַר: הֵינָה זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתַלְנוּ, אֵלוֹ בִּתְי כְּנִסְיוֹת וּבִתְי מְדַרְשׁוֹת.
מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת, בְּשַׁעָה שֶׁאֲמַר הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: כֹּה
תִּבְרָכוּ וּגּוֹי, אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, לְכַהֲנִים
אֲתָ אוֹמַר שְׁיִבְרָכוּ אוֹתָנוּ, אֵין אָנוּ צְרִיכִים אֵלָא לְבִרְכוּתֵיךָ, וְלִהְיוֹתֵינוּ
מִתְבָּרְכִים מִפִּיךָ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(דברים כו, טו\)](#) : הַשְּׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשֶׁךָ מִן
הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל. אָמַר לָהֶם הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָף עַל פִּי
שֶׁאֲמַרְתִּי לְכַהֲנִים שְׁיִהְיוּ מְבָרְכִין אֶתְכֶם, עִמְהֶם אֲנִי עוֹמֵד וּמְבָרֵךְ אֶתְכֶם.
לְפִיכֹד הַכַּהֲנִים פּוֹרְשִׁים אֶת כְּפִיָּהֶם, לוֹמַר שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד
אַחֲרֵינוּ, וּלְכֹד הוּא אוֹמַר: מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת, מִבֵּין כְּתַפּוֹתֵיהֶם שֶׁל
כַּהֲנִים. מִצִּיץ מִן הַחֲרָפִים, מִבֵּין אֲצַבְעוֹתֵיהֶם שֶׁל כַּהֲנִים. עָנָה דוּדִי וְאָמַר
לִי [\(במדבר ו, כז\)](#) : וְאֲנִי אֲבָרְכֶם. כֹּה תִבְרָכוּ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(בראשית יב, ב\)](#) :
וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וּגּוֹי.

אָמַר רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יֶאֱזִיר שֶׁבַע בְּרָכוֹת בִּרְךָ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבֹרָהֶם,
וְאֵלוֹ הוּן: וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל [\(בראשית יב, ב\)](#) : וְאֲבָרְכֶךָ [\(בראשית יב, ב\)](#) : וְאֲגַדְלָה

שְׁמֹד (בראשית יב, ב) : וְהָיָה בְרָכָה (בראשית יב, ג) : וְאַבְרָהָה מְבָרְכֶיךָ (בראשית יב, ג) :
וּמְקַלְלֶיךָ אָאָר (בראשית יב, ג) : וְנִבְרַכְוּ בְךָ. כְּנִגְדֵּךָ שְׁבַעַה פְּסוּקִים שְׁבַמְעֵשָׂה
בְּרֵאשִׁית שְׁפָתוֹב בְּהֵן כִּי טוֹב. רַבִּי לְוִי בַר חִיְתָא וְרַבִּי אַבָּא בְּרִיהַ דְּרַבִּי חִיְתָא
בַר אַבָּא אָמַר שְׁלֹשׁ גְּדֻלוֹת וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת כְּתִיב כָּאן. בִּשְׁרֵן שְׁלֹשָׁה אַבוֹת
וְאַרְבַּע אִמָּהוֹת. וְהִלּוּא גְּדֻלוֹת אֵינָן אֶלָּא שְׁתַּיִם, וְאַעֲשֶׂה, גְּדֻלָּה הִיא, דְּכַתִּיב
(שְׁמוּאֵל א יב, ו) : הִי אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת מֹשֶׁה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֵשׁ : וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל, זֶה שְׁאוּמְרִים אֱלֹהֵי אַבְרָהָם.
וְאַבְרָכֶךָ, זֶה שְׁאוּמְרִים אֱלֹהֵי יִצְחָק. וְאַגְדֻלָּה שְׁמֹד, זֶה שְׁאוּמְרִים אֱלֹהֵי
יַעֲקֹב. יָכוֹל יִהְיוּ חוֹתְמִין בְּכֻלָּן, תִּלְמוּד לומר : וְהָיָה בְרָכָה, בְּךָ חוֹתְמִין
וְאוּמְרִים מִגֵּן אַבְרָהָם, וְאֵין חוֹתְמִין בְּכֻלָּן.

אָמַר רַבִּי חִיְתָא בַר זְעִירָא וְהָיָה בְרָכָה, בְּרָכְתֶּךָ קוֹדֶמֶת לְבְרָכְתִּי, שְׁמַשְׁהֶם
אוּמְרִים מִגֵּן אַבְרָהָם, אַחַר כֶּךָ אוּמְרִים מְחִיָּה הַמְתִּים.

דְּבַר אַחַר, וְהָיָה בְרָכָה, וְהָיָה בְרָכָה, מָה הַבְּרָכָה הַזֹּאת מְטַהֵרֶת אֶת
הַטְּמֵאִים, אָף אֶתְהָ מְקַרְבֵּי רְחוּקִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה. וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל,
אָמַר רַבִּי בְּרָכִיָה, אֶתְנֶנְךָ, אֲשִׁימֶךָ, אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא וְאַעֲשֶׂה, מִשְׁאַבְרָא
אוֹתְךָ בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, וְכַשֵּׁם שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א, י) : וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרְקִיעַ,
אֶת פְּרָה וְרֵבָה. לְגוֹי גְּדוֹל, אָמַר אַבְרָהָם לְפָנָיו רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִנַּח לֹא
הָעִמְדָת שְׁבַעִים אֲמוֹת, אָמַר לוֹ אוֹתְהָ אִמָּה שְׁפָתוֹב בָּהּ (דְּבָרִים ד, י) : כִּי מִי
גוֹי גְּדוֹל, אֲנִי מַעֲמִידָה מִמֶּךָ.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס הַכֹּהֵן בַּר חֲמָא אֵימַתִּי עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַבְרָהָם לְגוֹי
גְּדוֹל, כְּשִׁינְאוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים וּבָאוּ לְסִינֵי וְקִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה וְהִגִּיעוּ
לְאַרְצָ יִשְׂרָאֵל, הַבֵּיט בָּהֶם מֹשֶׁה וְאָמַר הֲרִי הֵן עֲשׂוּיִים כְּשֵׁם שֶׁהַבְּטִיחַ
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזָקֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ד, ח) : וּמִי גוֹי גְּדוֹל.

דְּבַר אַחַר, לְגוֹי גְּדוֹל, שְׁאַתָּן לְבָנֶיךָ אֶת הַתּוֹרָה וּמִמֶּנָּה יִקְרָאוּ גוֹי גְּדוֹל,
שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ד, ו) : רַק עִם חָכְם וְנִבּוֹן הַגְּדוֹל הַזֶּה. וְאַבְרָכֶךָ, אָמַר רַבִּי
בְּרָכִיָה לְפִי שֶׁהִדְרֶךָ גּוֹרְמֶת לְאַדָּם לְשֹׁלְשָׁה דְּבָרִים, מִמַּעֲטַת פְּרִיָּה וְרַבִּיָּה,
מִמַּעֲטַת אֶת הַיְצִיָּאָה, וּמִמַּעֲטַת אֶת הַשֵּׁם, לְכַךְ נֶאֱמַר לוֹ : וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל,
שְׁאֵין הִדְרֶךָ מִמַּעֲטַת לְךָ פְּרִיָּה וְרַבִּיָּה. וְאַבְרָכֶךָ, שֶׁלֹּא תִמְעַט לְךָ הִדְרֶךָ אֶת
הַיְצִיָּאָה. וְאַגְדֻלָּה שְׁמֹד, שֶׁלֹּא תִמְעַט לְךָ אֶת הַשֵּׁם. אָמַרִי אֵינְשֵׁי בְּמִתְלָא
מִבֵּיתָא לְבֵיתָא חֲלוּקִי, מֵאַתֵּר לְאַתֵּר נִפְשׁ. בְּרַם אֶת לֹא נִפְשׁ חֲסַר וְלֹא מִמּוֹן
אֶת חֲסַר. וְהָיָה בְרָכָה, כְּבָר כְּתִיב : וְאַבְרָכֶךָ, מָה תִלְמוּד לומר : וְהָיָה בְרָכָה,
אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁבְּרָאֵתִי עוֹלָמִי וְעַד עַכְשָׁו
הֵייתִי זְקוּק לְבָרֶךְ אֶת בְּרִיּוֹתִי, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א, כח) : וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים
וְגוֹ', וְאוּמַר (בראשית ט, א) : וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיו, אֲבָל מִכָּאן וְאֵילֶךְ
הָרִי בְּרָכוֹת מְסוּרוֹת לְךָ, לְמֵאן דְּהֵנִי לְךָ לְמִבְּרָכָה בְּרַךְ. וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא
בְּרַךְ אַבְרָהָם לְבָנָיו, לְמָה כֵן, מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהָיָה לוֹ פְּרִדָּס נִתְּנוּ לְאַרִּיס, וְהָיָה
בְּתוֹךְ אוֹתוֹ פְּרִדָּס אֵילָן אֶחָד שֶׁל סַם חַיִּים וְאֵילָן אֶחָד שֶׁל סַם הַמּוֹת, אָמַר
הָאַרִּיס אֲנִי אֶעֱבֹד וְאַשְׁלִים וּמָה שֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּפְרִדָּסוֹ יַעֲשֶׂה.

כִּדְּ הַמִּלְדָּה זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַפְּרָדָס זֶה הָעוֹלָם, מִסְרוּ לְאַבְרָהָם, שֶׁאָמַר לוֹ: וְהָיָה בְּרָכָה, מִה עֲשֵׂה אַבְרָהָם הָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים אֶחָד צָדִיק וְאֶחָד רָשָׁע, יִצְחָק וְיִשְׁמַעֵאל, אָמַר אַבְרָהָם אִם מִבְּרַךְ אֲנִי אֶת יִצְחָק הָרִי יִשְׁמַעֵאל מִבְּקֵשׁ לְהִתְבָּרֵךְ וְהוּא רָשָׁע, אֶלֶּא עֶבֶד אֲנִי, בְּשֵׁר וְדָם אֲנִי, לְמַחַר אֶפְטָר מִן הָעוֹלָם וַיִּמָּה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָפֵץ לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָמוֹ, יַעֲשֵׂה. כְּשֶׁנִּפְטָר אַבְרָהָם נִגְלָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יִצְחָק וַיְבָרְכוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כה, א): וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וְגו', וַיִּצְחָק בְּרַךְ אֶת יַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹב בְּרַךְ לְשָׁנָיִם עֶשֶׂר שָׁבָטִים, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מט, כח): כָּל אֵלֶּה שֶׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עֶשֶׂר וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבַר לָהֶם אַבְיָהֶם וַיְבָרֵךְ אוֹתָם. מִכָּאן וְאֵילָךְ אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִי הַבְּרָכוֹת מְסוּרוֹת לָכֶם, הַכֹּהֲנִים יִהְיוּ מְבָרְכִים אֶת בְּנֵי, כְּשֶׁם שֶׁאֲמַרְתִּי לְאַבְרָהָם אַבְיָהֶם וְהָיָה בְּרָכָה, לְכֹד נֶאֱמַר: כֹּה תְבָרְכוּ וְגו'.

א כֹּה תְבָרְכוּ, הִדָּא הוּא דְכְתִיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ז): הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה וְגו', רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי פָתַר לִיה בְּשִׁלְמָה: הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה זֶה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ז): שְׁשִׁים גְּבִירִים סָבִיב לָהּ שֶׁהָיוּ שְׁשִׁים גְּבוּרִים סוּבְבִים מִטָּתוֹ בְּלִילָה, וְהוּן הָיוּ (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ז): מִגְּבִירֵי יִשְׂרָאֵל. (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ח): כָּלֶם אַחֲזִי חָרֵב מְלַמְדֵי מְלַחְמָה, לָמָּה הָיָה עוֹשֶׂה כֵן (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ח): מִפְּחַד בְּלִילוֹת, שֶׁהָיָה מִתְיָרָא מִן הָרוּחוֹת שֶׁלֹּא יִזְיָקוּהוּ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי עַד שֶׁלֹּא יִחְטָא אָדָם נוֹתְנִים לוֹ אֵימָה וְיִרְאָה, מִשֶּׁהוּא חוֹטָא נוֹתְנִין עָלָיו אֵימָה וְיִרְאָה. עַד שֶׁלֹּא חָטָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן הָיָה שׁוֹמֵעַ קוֹל הַדְּבוּר וְעוֹמֵד עַל רַגְלָיו וְיָכוֹל לַעֲמֹד בּוֹ, מִשֶּׁחָטָא הָיָה שׁוֹמֵעַ קוֹל הַדְּבוּר וּמִתְחַבֵּא, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ג, ח): וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאֲשֵׁתוֹ וְגו'.

אָמַר רַבִּי אֲבִין עַד שֶׁלֹּא חָטָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן הָיָה שׁוֹמֵעַ הַקוֹל אֵימְרוֹן, מִשֶּׁחָטָא הָיָה שׁוֹמֵעַ אֶת הַקוֹל אֲגָרִיאוֹן. עַד שֶׁלֹּא חָטָאוּ יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹת כד, יז): וּמִרְאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֶכְלֶת בְּרֵאשׁ הַהָר.

אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא, שֶׁבַע מַחְצוֹת שֶׁל אֵשׁ הָיוּ כּוֹסְסוֹת זו בְּזוֹ, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל רוֹאִים וְלֹא מִתְיָרְאִים וְלֹא מִתְפַּחְדִּים, וְכִיּוֹן שֶׁחָטָאוּ אֶפְלוּ פְּנֵי הַסְּרָסוּר לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְהִסְתַּפֵּל (שְׁמוֹת לד, ט): וַיִּרְא אֶהָרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשֶּׁה וְהִנֵּה קָרַן וְגו', רַבִּי פִּינְחָס בֶּן רַבִּי אֲבִין אָמַר רַבִּי חֲנִין אִף הַסְּרָסוּר הִרְגִּישׁ עִמָּהֶם מִן שְׁעָה לְשְׁעָה, שֶׁלְשַׁעֲבַר (תְּהִלִּים סח, ג): מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדְדוּן. רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי אֲבִיבּוּ מַלְכֵי צְבָאוֹת, מַלְכֵיהוֹן דְּמִלְאֲכֵיָא, אֶפְלוּ מִיכָאֵל אֶפְלוּ גְּבִרְיָאֵל הָיוּ מִתְיָרְאִים מִפְּנֵי מִשֶּׁה, וְכִיּוֹן שֶׁחָטָאוּ בְּגוֹלְיָרִין שְׁלֵהֶם, לֹא הָיָה מִשֶּׁה יְכוּל לְהִסְתַּפֵּל, הִדָּא הוּא דְכְתִיב (דְּבָרִים ט, יט): כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה. עַד שֶׁלֹּא חָטָא שְׁאוּל, וְשְׁאוּל לָקַח אֶת הַמְּלוּכָה אִין פְּתִיב כָּאן, אֶלֶּא (שְׁמוֹת א יד, מז): וְשְׁאוּל לְכַד הַמְּלוּכָה עַל יִשְׂרָאֵל וְגו'. מֵהוּ (שְׁמוֹת א יד, מז): וּבְכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה יִרְשִׁיעַ, נֶצַח. בְּאִיזוֹ זְכוּת, בְּזְכוּת מְצוּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁהָיוּ בִּידוֹ, שֶׁהָיָה עֲנִי וְאוֹכַל חֲלִין בְּטַהֲרָה, וּמִבְּזָבֹז אֶת מְמוֹנּוֹ וְחָס עַל מְמוֹנּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁשֶׁקַל כְּבוֹד עֶבְדוֹ לְכְבוֹד עֲצָמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה בַר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ אָמַר וְשֶׁהָיָה בֶן תּוֹרָה, דְכְתִיב (מְשִׁלִּי ת, טו): בִּי מְלָכִים יִמְלְכוּ וְגו', וְכִיּוֹן שֶׁחָטָא (שְׁמוֹת א כח, ה): וַיִּרְא

שָׂאוֹל אֶת מַחְנֵה פְּלִשְׁתִּים וַיֵּרָא וּגּוֹי. עַד שֶׁלֹּא חָטָא דָּוִד בְּאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה (תהלים
בז, א): ה' אֹרִי וַיִּשְׁעֵי מִמִּי אֵיֶרָא וּגּוֹי, וְכִיּוֹן שָׂבָא אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה (שמואל ב יז, ב):
וְאָבּוֹא עָלָיו וְהוּא יִגַּע וַיִּרְפֵּה יָדָיִם. עַד שֶׁלֹּא חָטָא שְׁלֹמֹה הָיָה רוֹדֵה בְּשִׁירִים
וּבְשִׁירוֹת וְהָיָה מוֹשֵׁל עַל הַשָּׂדִים, שְׁנֵאמַר (קהלת ב, ח): עֲשִׂיתִי לִי שָׁרִים
וְשָׂרוֹת וּגּוֹי, מְשׁוֹרְרִים זְכָרִים וּמְשׁוֹרְרוֹת נְקֻבוֹת, (קהלת ב, ח): וַתַּעֲנֻגוֹת בְּנֵי
הָאָדָם, פְּרוּבְטִיָּה. (קהלת ב, ח): שְׂדֵה וְשָׂדוֹת, שְׂדֵה וְשָׂדֵתִין, דְּהוּוּ אֲזִין בְּהוֹן.
כִּיּוֹן שְׂבָנָה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, וְכָל הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל אֲשֻׁמְדָאִי, וְכִיּוֹן שֶׁחָטָא טְרָדוֹ
אֲשֻׁמְדָאִי, וְלֵאחֶר שֶׁחָזַר לְמַלְכוּתוֹ הָיָה פְּחָדוֹ עָלָיו, וְהִבִּיא שְׂשִׁים גְּבוּרִים
שֶׁהָיוּ מְשֻׁמְרִים אֶת מִטָּתוֹ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: מִפְּחַד בְּלִילוֹת, שֶׁהָיָה
מִתְּפַחַד מִן הָרוּחוֹת. הֵנָּה מִטָּתוֹ שֶׁלְשֵׁלֹמֹה וּגּוֹי (שיר השירים ג, ז): רִבְּנִין פְּתָרִין
קָרְיָה בְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. הֵנָּה מִטָּתוֹ, מִטּוֹתָיו שְׁבָטָיו, כְּמָה דְתִימָא (חבקוק ג,
ט): שְׂבָעוֹת מִטּוֹת. שֶׁלְשֵׁלֹמֹה, שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוֹ. שְׂשִׁים
גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ, שְׂשִׁים רַבּוֹא שְׁיִצְאוּ מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה.
מִגְּבוּרֵי יִשְׂרָאֵל, לְהִבִּיא טַף וְנָשִׁים. כָּלֵם אַחְזִי חָרַב (שמות יג, יח): וַחֲמֻשִׁים עָלוּ
בְנֵי יִשְׂרָאֵל. מִלְמָדֵי מִלְחָמָה, מִמִּי לְמָדוֹ, מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמַר
(שמות טו, ג): ה' אִישׁ מִלְחָמָה. אִישׁ חָרַבוּ עַל יָרְכוֹ, בְּשַׁעָה שְׁאֵמַר לָהֶם מִשֶּׁה
כָּדָ, אֵמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סִינְטוּמוֹס (שמות יב, מח): וְכָל עָרַל לֹא יֹאכֵל
בוֹ, הָיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל חָרַב וּמְנִיחוֹ עַל יָרְכוֹ וּמֵל עֲצָמוֹ. מִי מָלֵן, רַבִּי
בְּרַכְיָה תִּנִּי לָהּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, מִשֶּׁה מוֹהֵל, וְאַהֲרֹן פּוֹרַע,
וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁקָה. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים יְהוֹשֻׁעַ מוֹהֵל, וְאַהֲרֹן פּוֹרַע, וּמִשֶּׁה מִשְׁקָה,
הִדָּא הוּא דְכָתִיב (יהושע ה, ב): וַיֵּשׁב מִל מֵל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִית, הָרִי מִכָּאֵן
שְׁמָלֵן רֵאשׁוֹנָה (יהושע ה, ג): וַיִּמָּל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגּוֹי. מֵהוּ (יהושע ה, ג): אֵל
גְּבַעַת הָעֵרְלוֹת, אֵמַר רַבִּי לְוִי מְקוֹם שֶׁעָשׂוּ אוֹתוֹ גְּבַעָה בְּעֵרְלוֹת. הָרִי אִישׁ
חָרַבוּ עַל יָרְכוֹ. מֵהוּ מִפְּחַד בְּלִילוֹת, שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוּלִין לַעֲשׂוֹת פְּסַח, דְכָתִיב:
וְכָל עָרַל לֹא יֹאכֵל בוֹ, וְאִם לֹא יַעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל פְּסַח הָיוּ מִתִּים בְּלִילֵי הַפְּסַח
כְּאֲשֶׁר מִתּוֹ בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, שְׁנֵאמַר (שמות יב, ג): וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסַחְתִּי
עֲלֵיכֶם וְלֹא יְהִיָּה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכְּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. הָוִי: מִפְּחַד
בְּלִילוֹת. הֵנָּה מִטָּתוֹ וּגּוֹי, רַבִּי יוֹנָתָן פֶּתֵר קָרְיָה בְּסִנְהֶדְרִיּוֹת. הֵנָּה מִטָּתוֹ
שְׁבָטָיו, כְּמָה דְתִימָא שְׂבָעוֹת מִטּוֹת. שֶׁלְשֵׁלֹמֹה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוֹ. שְׂשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ, אֵלוֹ שְׂשִׁים עִם הָאֶרֶץ, שְׁנֵאמַר
(מלכים ב כה, ט): וְשְׂשִׁים אִישׁ מֵעַם הָאֶרֶץ הִנְמַצְאִים בְּעִיר, מִגְּבוּרֵי יִשְׂרָאֵל,
לְהִבִּיא אֶחָד עֶשֶׂר אִישׁ, הָרִי שְׂבָעִים וְאֶחָד סִנְהֶדְרִין. וּמֵאִי נִינְהוּ אֶחָד עֶשֶׂר
אִישׁ, דְכָתִיב (מלכים ב כה, יח): וַיִּקַּח רַב טַבָּחִים אֶת שָׂרְיָה כֹהֵן הָרֵאשִׁי וְאֶת
צְפַנְיָהוּ כֹהֵן מִשְׁנֵה וְאֶת שְׁלֶשֶׁת שְׂמָרֵי הַסֶּף, הָרִי חֲמֻשָּׁה, (מלכים ב כה, יט): וּמִן
הָעִיר לָקַח סָרִיס אֶחָד זֶה מִפְּלָא שֶׁל בֵּית דִּין, הָרִי שְׂשָׁה, (מלכים ב כה, יט):
וַחֲמֻשָּׁה אֲנָשִׁים מֵרֵאִי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, הָרִי אֶחָד עֶשֶׂר אִישׁ. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר:
וַחֲמֻשָּׁה אֲנָשִׁים, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ירמיה נב, כה): וְשְׂבָעָה אֲנָשִׁים מֵרֵאִי פְּנֵי
הַמֶּלֶךְ, מֵאִי נִינְהוּ הַשְּׁנַיִם יִתְרִים, לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם שְׁנֵי סוֹפְרֵי הַדִּינָיו. (ירמיה
נב, כה): וְאֶת סֹפֵר שֶׁר הַצָּבָא הַמְּצַבָּא זֶה שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. כָּלֵם אַחְזִי חָרַב,
רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסִי, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּלֵם הָיוּ מְשַׁנְּנִין אֶת הַהֲלָכָה כְּחָרַב,
שְׂאֵם בָּא מַעֲשֵׂה לְתוֹדַת יְדֵיהֶם שֶׁלֹּא תֵהָא הֲלָכָה קוֹרָא לָהֶם. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר
בְּשַׁעַת הַדִּין הַכֹּל נוֹשָׂאִים וְנוֹתְנִין בְּהֲלָכָה לְהוֹצִיא אֶת הַדִּין לְאִמְתּוֹ, וְהָיוּ

רואין פאלו חרב מנחת להן בין ירכותיהן וגיהנם פתוחה לפניהם, הוי :
 מפחד בלילות, היו מתפחדין היאך להוציא את המעשה כדי להנצל מדינה
 של גיהנם. רבי מנחם חתניה דרבי אלעזר ברבי אבינה אם באה אשה
 אצלך לבית המדרש לשאל לך על הדין או על השאלה, תהא רואה אותה
 פאלו יצאה מירכד, לא תתן בה עין, ותהא מפחד מדינה של גיהנם הדומה
 ללילה. הנה הנה מטתו וגו', רבי שמלאי פתר קריה במשמרות, הנה מטתו
 מטותיו שבטיו, היאך מה דתימא שבעות מטות, שלשלמה, של הקדוש
 ברוך הוא שהשלוס שלו. ששים גברים סביב לה, אלו עשרים וארבעה
 משמרות כהנה ועשרים וארבעה משמרות לונה ושתיים עשרה מחלקות.
 מגברי ישראל, להביא שאר העם שהיו עומדים בירושלים, סנהדרין ובתי
 דינין ותלמידים. כלם אחזי חרב, כמה דתימא [\(תהלים קמט, ו\)](#) : וחרב פיפיות
 בידם. מלמדי מלחמה, זו מלחמתה של תורה, כמה דתימא [\(במדבר כא, יד\)](#) :
 בספר מלחמות ה'. רבי זעירא ורבי יהודה בשם רבי שמואל תלמידי
 חכמים המלמדים את הכהנים הלכות שחיטה, וקבלה, וזריקה, וקמיצה,
 היו נוטלין שכון מתרומת הלשכה. רבי יצחק ברבי רדיפה בשם רב אמי
 מבקרי מומין שבירושלים היו נוטלין שכון מתרומת הלשכה. רב אחא
 ורבי תנחום ברבי חתניה דרבי שמלאי מגיהי ספר העזרה, היו נוטלין
 שכון מתרומת הלשכה. גדל בר בנימין בשם רבי אמי שני דיני גזלות היו
 בירושלים והיו נוטלין שכון מתרומת הלשכה. רב הונא אמר פרכת היתה
 באה מבדק הבית. שמואל אמר נשים האורגות את הפרוכת היו נוטלות
 שכון מתרומת הלשכה, הוי : מלמדי מלחמה, שהיו מלמדין לכהנים
 היאך יעשו עבודה. איש חרבו על ירכו מפחד בלילות, היו מזהירין אותן
 בעת ששוחטין שלא לפגל הזבחים ושלא לפסל אחד מן הקרבנות
 בנותרות. הנה מטתו וגו', רבי ביבי בשם רבי אלעזר פתר קריה בברכת
 כהנים : הנה מטתו, זה בית המקדש, כשם שהמטה אינה אלא לקריה
 ורביה, כך כל מה שהיה בבית המקדש היה פרה ורבה, שנאמר [\(מלכים א ח, ט\)](#) :
 ויארכו הבדים, ואומר [\(דברי הימים ב ג, ו\)](#) : והזהב זהב פרוים, מהו פרוים,
 שהיה עושה פרות. ואומר [\(מלכים א ז, ב\)](#) : בית יער הלבנון, למה נקרא בית
 המקדש יער הלבנון, לומר לך מה יער עושה פרות אף בית המקדש,
 הצורות שהיו בקירותיו של זהב, שהיו מצירין שם כל מיני אילנות, היו
 עושים פרות. שלשלמה, זה הקדוש ברוך הוא שהשלוס שלו. ששים גברים
 סביב לה, אלו ששים אותיות שבברכת כהנים. מגברי ישראל, שהם
 מגברים את ישראל.

אמר רבי עזריה דברים שהם נזכרים בגבורה, ששמו של הקדוש ברוך הוא
 נזכר בכל אחת ואחת [\(במדבר ו, כא כו\)](#) : יברכה ה' וישמרך, יאר ה', ישא ה'.
 כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה, שהם נלחמים כנגד כל פגעניות שבתורה.
 איש חרבו על ירכו, שאפלו אדם רואה בחלומו פאלו חרב מחתכת בירכו,
 מה יעשה, ישכים לבית הכנסת ויעמד לפני הכהנים וישמע בברכת כהנים,
 ואין דבר רע מזיקו, לפיכך מזהיר את הכהנים ואומר להם : כה תברכו
 וגו'.

ד דַּבֵּר אֶל אֶהְרֹן וְגוֹי' [\(במדבר ו, כג\)](#), לְפִי שְׁכַל מַעֲשֵׂה הַפְּרָשָׁה בְּאֶהְרֹן, הִבִּיא אֶת אֶהְרֹן וְאֶת בָּנָיו לְכָל־דְּבֹר, שְׁזָה כָּל־ל, כָּל זְמַן שֶׁהַמַּעֲשֵׂה בְּכֹהֲנִים הַדְּבֹר לְכֹהֲנִים, הַמַּעֲשֵׂה לְיִשְׂרָאֵל, הַדְּבֹר לְיִשְׂרָאֵל. כֹּה תִּבְרְכוּ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִנֵּין אֶתְּהּ אוֹמֵר שְׁמִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹאמֵר לְמֹשֶׁה בְּאִיזָה סֹדֵר יִבְרְכוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, תִּלְמוּד לומר: כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. אֶתְּהּ אוֹמֵר בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּכָל לִשׁוֹן, נֹאמֵר כָּאֵן כֹּה תִּבְרְכוּ, וְנֹאמֵר לְהֵלֵן [\(דברים כז, יב\)](#): אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבִרְךְ אֶת הָעָם, מֵה לְהֵלֵן בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ אֵף כָּאֵן בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ, הֵרִי הוּא אוֹמֵר. כֹּה, עַד שִׁיאֲמָרוּ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה, שְׁכַל מְקוֹם שֶׁנֹּאמֵר עֲנִיָּה וְאֲמִירָה וְכֹה, בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. כֹּה תִּבְרְכוּ, בַּעֲמִידָה. אֶתְּהּ אוֹמֵר בַּעֲמִידָה, אוֹ שְׁלֵא בַּעֲמִידָה, תִּלְמוּד לומר: אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבִרְךְ אֶת הָעָם, נֹאמֵר כָּאֵן בְּרָכָה, וְנֹאמֵר לְהֵלֵן בְּרָכָה, מֵה בְּרָכָה הָאֲמוּרָה לְהֵלֵן בַּעֲמִידָה, אֵף בְּרָכָה הָאֲמוּרָה כָּאֵן בַּעֲמִידָה. רַבִּי נֶתַן אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ, שְׁכַבֵּר נֹאמֵר [\(דברים ג, ה\)](#): לְשִׁרְתוֹ וּלְבִרְךְ בְּשִׁמוֹ, מְקִישׁ בְּרָכָה לְשִׁרְתוֹ, מֵה שְׁרוּת בַּעֲמִידָה, דְּכִתִּיב: לַעֲמֹד לְשִׁרְתוֹ, אֵף בְּרָכָה בַּעֲמִידָה. כֹּה תִּבְרְכוּ בְּנִשְׂאִיאוֹת כְּפִים. אֶתְּהּ אוֹמֵר בְּנִשְׂאִיאוֹת כְּפִים, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּנִשְׂאִיאוֹת כְּפִים וְשְׁלֵא בְּנִשְׂאִיאוֹת כְּפִים, תִּלְמוּד לומר [\(ויקרא ט, כב\)](#): וַיִּשָּׂא אֶהְרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם, מֵה הוּא בְּנִשְׂאִיאוֹת כְּפִים אֵף בְּנִי בְּנִשְׂאִיאוֹת כְּפִים. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר אֵי מֵה לְהֵלֵן רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְקָרְבַן צִבּוּר וְכֹהֵן גְּדוֹל, אֵף כָּאֵן רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְקָרְבַן צִבּוּר וְכֹהֵן גְּדוֹל. תִּלְמוּד לומר [\(דברים כז, יב\)](#): כִּי בּוֹ בָּחַר ה' וְגוֹי הוּא וּבְנָיו, מְקִישׁ בְּנִי לּוֹ, מֵה הוּא בְּנִשְׂאִיאוֹת כְּפִים אֵף בְּנִי בְּנִשְׂאִיאוֹת כְּפִים, וְכִתִּיב [\(דברים כז, יב\)](#): כָּל הַיָּמִים, וְאֶתְקַשׁ בְּרָכָה לְשִׁרְתוֹ. כֹּה תִּבְרְכוּ, בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ, אֶתְּהּ אוֹמֵר בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּכֹנוֹי, תִּלְמוּד לומר: וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֵם בְּשֵׁם הַמְּיַחֵד לִי. יָכוֹל אֵף בְּגִבּוּלִין, נֹאמֵר כָּאֵן: וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי, וְנֹאמֵר לְהֵלֵן [\(דברים יב, ה\)](#): לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ, מֵה לְהֵלֵן בֵּית הַמְּקַדָּשׁ, אֵף כָּאֵן בֵּית הַמְּקַדָּשׁ. מְכָאֵן אֲמָרוּ בַּמְּקַדָּשׁ בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ וּבַמְּדִינָה בְּכֹנוֹי, דְּבִרֵי רַבִּי יֵאֻשִׁיָּהּ. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר הֵרִי הוּא אוֹמֵר [\(שמות כ, כד\)](#): בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי וְגוֹי, זֶה מְקָרָא מְסָרְס, שְׁבַכְל מְקוֹם שֶׁאֵנִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וַיִּבְרַכְתִּיךָ, שֵׁם אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי, וְהֵיכָן אֵנִי נֹגֵלָה אֵלֶיךָ, בְּבֵית הַבְּחִירָה, אֵף אֶתְּהּ לֹא תִּהְיֶה מְזַכִּיר אֶת שְׁמִי אֶלָּא בְּבֵית הַבְּחִירָה, מְכָאֵן אֲמָרוּ שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ אֲסוּר לומר בְּגִבּוּלִין. כֹּה תִּבְרְכוּ וְגוֹי, אֵין לִי אֶלָּא בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל, בְּרָכָה לְגָרִים, לְנִשְׂאִים וְלַעֲבָדִים מְשַׁחְרָרִים מִנֵּין, תִּלְמוּד לומר [\(במדבר ו, כג\)](#): אֲמֹר לָהֶם לְכֹן. כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, פְּנִים כְּנֶגֶד פְּנִים. אוֹ עֶרְף מוּל פְּנִים, תִּלְמוּד לומר: אֲמֹר לָהֶם, פְּנִים כְּנֶגֶד פְּנִים, כְּאֵדָם שֶׁאוֹמֵר לְחִבְרוֹ. אֲמֹר לָהֶם, מְכָאֵן שֶׁהַחֲזֹן צָרִיךְ לומר לָהֶם שִׁיאֲמָרוּ, אִם שְׁנֵי כֹהֲנִים הֵם שְׁיַעֲלוּ לְדוּכָן, צָרִיךְ שִׁיאֲמֵר לָהֶם הַחֲזֹן: כֹּהֲנִים בְּרָכוּ. וְאִם אֵינוֹ אֶלָּא כֹהֵן אֶחָד, אֵינוֹ צָרִיךְ לומר, שֶׁנֹּאמֵר: אֲמֹר לָהֶם לְשִׁנִּים.

אֲמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹלָה לְדוּכָן עוֹבֵר בְּשִׁלֵּשׁ עֲשֵׂה: כֹּה תִּבְרְכוּ, אֲמֹר לָהֶם, וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי.

אמר רבי יהושע בן לוי כל כהן שאינו עוקר את רגליו לעלות אצל התבה
בברכת עבודה, שוב אינו עולה, שנאמר [\(ויקרא יט, כב\)](#): וישא אהרן את ידו
אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת, מה להלן בעבודה, אף כאן
בעבודה.

אמר רבי שמלאי בית הכנסת שכלם כהנים, כלם עולים לדוכן, והוא
דאשתירו עשרה ישראל שעונין אמן. בית הכנסת שכלה כהנים, מקצתן
עולים לדוכן, מקצתם עונים אמן. העם שאחורי הכהנים אינן בכלל
ברכה, ולכך היו הכהנים עולים אל הארון כדי שיהיו כל העם בפניהם.

אמר רבי שמעון בן פזי כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו, שנאמר
[\(תהלים קלד, ב\)](#): שאו ידיכם קדש וברכו את ה'. שאלו תלמידיו את רבי
אלעזר בן שמוע במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא עשיתי בית
הכנסת קפנדריא, ולא פסעתי על ראשי עם קדש, ולא נשאתי את כפי בלא
ברכה. מאי מברך אשר קדשנו בקדשתו של אהרן וצונו לברך את עמו
ישראל באהבה. פי עקר הכהן רגליו לעלות לדוכן מאי אמר, יהי רצון
מלפניך ה' אלהינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל, שלא
יהא בה מכשל ועון. וכי מסיים לברך ומחזיר פניו מן הצבור מאי אמר,
רבונו של עולם עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו מה שהבטחתנו.

אמר רב חסדא אין הכהנים רשאים לכף קשרי אצבעות ידם עד שיחזירו
פניהם מן הצבור, ואין הקורא רשאי לקרות ברכת כהנים עד שיכלה אמן
מפי הצבור, ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה אמן
מפי הצבור, ואין הכהנים רשאים להחזיר פניהם מן הצבור עד שיתחיל
שליח צבור בשם שלום, ואינם רשאים לעקר רגליהם ולילך עד שיגמור
שליח צבור שם שלום. בזמן שהכהנים מברכין העם מה הצבור אומרים,
אמר רבי זירא [\(תהלים קג, כב\)](#): ברכו ה' מלאכיו וגו', ברכו ה' כל צבאיו וגו'
ברכו ה' כל מעשיו וגו'. היכן אומר אותן, רב יוסף אמר בין כל ברכה
וברכה. רב אמר בהזכרת השם. פליגי בה רב מארי ורב זביד, חד אמר
פסוק פנגד פסוק, וחד אמר בכל פסוק אומר לכל שלשת הפסוקים.
במוסף של שבת כשהכהנים מברכים מה הצבור אומרים, אמר רב אסי
[\(תהלים קלד, א\)](#): שיר המעלות הנה ברכו את ה' וגו' שאו ידיכם וגו' [\(תהלים
קלה, כא\)](#): ברוך ה' מציון וגו'. ולמה אינו אומר [\(תהלים קלד, א\)](#): יברכה ה' מציון
וגו', שכתוב בה הוא ענין, אמר רבי יהודה בריה דרבבי שמעון בן פזי, מתוך
שהתחיל בברכותיו של הקדוש ברוך הוא, מסיים בברכותיו של הקדוש
ברוך הוא. במנחה של תעניות מאי אמרי, אמר רב אחא בר יעקב [\(ירמיה יד,
טז\)](#): אם עונינו ענו בנו ה' עשה למען שמך כי רבו משובתינו לך חטאנו.
מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר בארץ וכארח נטה ללון.
למה תהיה פאיש נדהם כגבור לא יוכל להושיע ואתה בקרבנו ה' ושמך
עלינו נקרא. בנעילה של יום הכפורים מאי אמרי [\(תהלים קכח, ד\)](#): הנה כי
כן יברך גבר ירא ה'. יברכה ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חייך.
וראה בנים לבניך שלום על ישראל.

אמר רבי חנינא בר אבא כל האומר בגבולין אינו אלא טועה, אמר רבי חנינא בר פפא תדע דבמקדש נמי לא לבעי לממרינהו, כלום יש עבד שמברכין אותו ואינו מאזין.

אמר רב אחא בר חנינא תדע דבגבולין נמי מבעי לממרינהו, כלום יש עבד שמברכין אותו ואינו מסביר פנים.

אמר רבי אבהו מריש הנה אמינא להני קראי, כיון דחזינא לרבי אבא דמן עכו דלא אמר להו, אנא נמי לא אמינא להו. מכאן שאין אומרין אותו בגבולין. במדינה אומרים ברכת כהנים שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת, כל כך למה, שאין עונין אמן במקדש. תני מנין שאין עונין אמן במקדש, שנאמר [\(נחמיה ט, ה\)](#): קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה. מנין שעל כל ברכה תהלה, שנאמר: ומרומם על כל ברכה ותהלה, על כל ברכה וברכה תן לו תהלה. במדינה נושאין כפיהם כנגד כתפותיהם, ובמקדש על גבי ראשיהם, חוץ מפהו גדול שאינו מגביה ידיו למעלה מן הציץ. אמור להם, מלא. אמר להם הקדוש ברוך הוא לכהנים, לא מפני שאמרתי לכם שתהיו מברכים את ישראל תהיו מברכים אותם באנגריא ובבהלות, אלא תהיו מברכין בכונת הלב, כדי שתשלים הברכה בהו, לכך נאמר אמור להם.

ה יברכה ה' וישמרך [\(במדבר ו, כד\)](#), עם הברכה שמינה. מלך בשר ודם יש לו עבד בסוריאה והוא יושב ברומי, שלח המלך בשבילו, עלה ובא אצלו, נתן לו מאה ליטרין של זהב, טענו יצא לדרך נפלו עליו ליסטים ונטלו כל מה שנתן לו, וכל מה שהיה אצלו, שמא יכול הוא לשמרו מן הליסטים. לפיכך יברכה ה' בעשר, וישמרך מן הליסטים.

דבר אחר, יברכה ה' בממון. וישמרך שלא תהא עשוי במדינה פניאס ושלא תבוא זימנא למדינה ויאמרו לך תן זהב, אלא יברכה וישמרך. יברכה בבנים, וישמרך בבנות, שצריכות שמירה. יברכה בעשר וישמרך שתעשה ממנו מצוות. יברכה ה' בברכה המפרשת בתורה [\(דברים ז, יד\)](#): ברוך תהיה מכל העמים וגו', [\(דברים כח, ו\)](#): ברוך אתה בעיר וגו' ברוך טנאך וגו' ברוך אתה בבאך וגו', [\(דברים כח, ב\)](#): ובאו עליך כל הברכות האלה וגו'. רבי נתן אמר: יברכה בנכסיה וישמרך בגופך. רבי יצחק אמר והלוא אם מברכים הם שמורים, ואם שמורים הם מברכים, ומה תלמוד לומר: וישמרך מיצר הרע, שלא יוציאך מן העולם. וכן הוא אומר [\(משלי ג, כו\)](#): כי ה' יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכד.

דבר אחר וישמרך, שלא ישלטו אחרים עליך. וכן הוא אומר [\(תהלים קכא, ו\)](#): יזמם השמש לא יכפה וגו', [\(תהלים קכא, ד ה\)](#): הנה לא ינום וגו' ה' שמרך וגו', [\(תהלים קכא, ז ח\)](#): ה' ישמרך מכל רע וגו' ה' ישמר צאתך וגו'.

דָּבַר אַחֵר, וַיִּשְׁמְרֵךָ מִן הַמַּזְיָקִים הַמְּקִיפִים אוֹתְךָ, שְׁנֹאֲמַר (תהלים צא, ז יא) :
יִפֹּל מִצַּדְדְּךָ אֶלְפֵי וְגוֹי כִּי מִלְּאֲכָיו יִצְוֶה לְךָ וְגוֹי.

דָּבַר אַחֵר, וַיִּשְׁמְרֵךָ יִשְׁמַר לְךָ בְּרִית אֲבוֹתֶיךָ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים ז, יב) :
וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם.

דָּבַר אַחֵר, וַיִּשְׁמְרֵךָ, יִשְׁמַר לְךָ אֶת הַקֶּץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה כא, יא) : מִשָּׂא
דוֹמָה אֵלַי קִרְא מִשְׁעִיר וְגוֹי.

דָּבַר אַחֵר : וַיִּשְׁמְרֵךָ יִשְׁמַר נִפְשְׁךָ בְּשַׁעַת מִיתָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמואל א כה,
כט) : וְהִיְתָה נִפְשׁ אֲדֹנָי צְרוּרָה בְּצָרוֹר וְגוֹי, שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֶת הַצְּדִיק וְאֶת הַרְשָׁע,
תִּלְמוּד לומר (שמואל א כה, כט) : וְאֶת נִפְשׁ אֲבִיךָ יִקְלַעְנָה וְגוֹי.

דָּבַר אַחֵר : וַיִּשְׁמְרֵךָ, יִשְׁמַר רַגְלֶיךָ מִן גִּיהֶנֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמואל א ב, ט) :
רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וּרְשָׁעִים בַּחֲשָׁךְ יִדְמוּ, הָרִי הֵם מְבָרְכִים וְשִׁמּוּרִים, וּמַנִּין
שָׂאף שְׂכִינָה בֵּינֵיהֶם, תִּלְמוּד לומר (במדבר ו, כה) : יָאֵר ה' פָּנָיו וְגוֹי, יָאֵר ה'
וְגוֹי, יִתֵּן לְךָ מִן מְאוֹר הַשְּׂכִינָה, שְׁנֹאֲמַר (ישעיה ס, א) : קוֹמֵי אוֹרֵי וְגוֹי, וְאוֹמֵר
(תהלים לו, ט) : בְּאַרְךָ נִרְאָה אוֹר, (תהלים קיח, כז) : אֵל ה' וַיָּאֵר לָנוּ.

1 יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלַיךָ, יִתֵּן לְךָ מְאוֹר עֵינַיִם.

דָּבַר אַחֵר : יָאֵר ה' וְגוֹי, שְׁיִבִיט בְּךָ בְּפָנִים מְאִירוֹת וְלֹא בְּפָנִים זְעוּמוֹת.

דָּבַר אַחֵר, יָאֵר, זֶה מְאוֹר תּוֹרָה, שְׁיִאִיר עֵינֶיךָ וְלִבְךָ בַּתּוֹרָה וַיִּתֵּן לְךָ בָּנִים
בְּנֵי תּוֹרָה, כְּמָה דְּתִימָא (משלי ו, כג) : כִּי יָרַ מִצְּוָה וְתוֹרָה אוֹר.

דָּבַר אַחֵר : יָאֵר ה' פָּנָיו, יַעֲמִיד מִמֶּךָ כְּהַנִּים שְׁמַאִירִים אֶת הַמְּזֻבָּח, כְּמָה
דְּתִימָא (מלאכי א, ו) : וְלֹא תִאִירוּ מְזֻבְּחֵי חֲנָם, וְאוֹמֵר (ויקרא ו, ה) : וְהָאֵשׁ עַל
הַמְּזֻבָּח תּוֹקֵד בּוֹ לֹא תִכָּבֵה. (במדבר ו, כה) : וַיִּחַנְךָ, הָרִי הֵם מְבָרְכִים וְשִׁמּוּרִים
וְשְׂכִינָה בֵּינֵיהֶם, וּמַנִּין אֵף חֲנוּנִי בְּדַעַת וּבְבִינָה, תִּלְמוּד לומר וַיִּחַנְךָ, כְּמָה
דְּמַצְלִינּוּ : אֶתְהַ חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לְאֲנוּשׁ בִּינָה.

דָּבַר אַחֵר, וַיִּחַנְךָ, יִתֵּן בְּכֶם דַּעַת שְׁתִּהְיוּ חוֹנְנִים זֶה אֶת זֶה וּמְרַחֲמִים זֶה
אֶת זֶה, כְּעֵינּוּ שְׁנֹאֲמַר (דברים יג, יח) : וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְגוֹי.

דָּבַר אַחֵר, וַיִּחַנְךָ, יַחֲוֹן אוֹתְךָ בְּבָנִים, כְּמָה דְּתִימָא (בראשית לג, ה) : הִילָדִים
אֲשֶׁר חָנוּ אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ, וְאוֹמֵר (בראשית מג, כט) : אֱלֹהִים יַחַנְךָ בְּנֵי.

דָּבַר אַחֵר, וַיִּחַנְךָ, כְּמָה דְּתִימָא (תהלים סז, ב) : אֱלֹהִים יַחַנְנוּ וּיְבָרְכֵנוּ יָאֵר פָּנָיו
אֶתְנוּ סִלָּה.

דָּבַר אַחֵר, וַיִּחַנְךָ, יַחַנְךָ בְּמִשְׁאֵלוֹתֶיךָ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה ל, יט) : חֲנוּן יַחַנְךָ
לְקוֹל זַעֲקָךָ כְּשִׁמְעָתוֹ עָנְךָ.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּחַנְדָּךְ שָׁנָה רַבִּי חַיָּא הַגָּדוֹל יַחְנֶה ה' אֶצְלָךְ.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּחַנְדָּךְ, יַעֲמִיד מִמֶּךָ נְבִיאִים, כְּמָה דְתִימָא [\(זכריה יב, ט\)](#): וְשִׁפְכְתִי עַל בַּיִת דְּוִיד וְגוֹי רִיחַ חוֹן וְתַחֲנוּנִים.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּחַנְדָּךְ, יִתֵּן חֲנוּ עֲלֶיךָ בְּכָל מְקוֹם שְׁאַתָּה הוֹלֵךְ, כְּמָה דְתִימָא [\(בראשית לט, כא\)](#): וַיִּתֵּן חֲנוּ בְעֵינַי וְגוֹי, [\(אסתר ב, טו\)](#): וַתְּהִי אֶסְתֵּר נִשְׂאֵת חוֹן וְגוֹי. [על פי]: [\(דניאל א, ט\)](#) וַיִּתֵּן אֱלֹהִים אֶת חוֹן דְּנִיָּאל וְגוֹי. [\(משלי ג, ד\)](#): וּמִצָּא חוֹן וְשִׁכָּל טוֹב וְגוֹי.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּחַנְדָּךְ, בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(משלי ד, ט\)](#): תִּתֵּן לְרֵאשִׁיף לְוִיַּת חוֹן וְגוֹי. [\(משלי א, ט\)](#): כִּי לְוִיַּת חוֹן הֵם לְרֵאשִׁיף וְגוֹי.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּחַנְדָּךְ, בְּמַתְנַת חֲנָם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(תהלים קכג, ג\)](#): חֲנִנּוּ ה' חֲנִנּוּ וְגוֹי. [\(תהלים קכג, ב\)](#): כֵּן עֵינֵינוּ אֶל ה' אֱלֹהֵינוּ עַד שְׂיַחֲנֵנוּ.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּחַנְדָּךְ, לְהוֹצִיאָךְ מִשְׁעֶבֶד מַלְכֵיזַת, כְּמָה דְתִימָא: חֲנִנּוּ ה' חֲנִנּוּ כִּי רַב שְׁבַעֲנוּ בּוֹז.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּחַנְדָּךְ, לְגַאֲל אוֹתָךְ, כְּמָה דְתִימָא [\(ישעיה לג, ב\)](#): ה' חֲנִנּוּ לָךְ וְגוֹי.

א יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלַיךָ וְגוֹי [\(במדבר ו, כו\)](#), יַעֲבִיר כַּעֲסוֹ מִמֶּךָ, וְאִין יִשָּׂא אֶלָּא לְשׁוֹן הַסֵּרָה, כְּמָה דְתִימָא [\(בראשית מ, יט\)](#): יִשָּׂא פְרַעָה אֶת רֵאשִׁיף וְגוֹי. פָּנָיו, אֱלוֹ פָּנִים שֶׁל זַעַם, כְּמָה דְתִימָא [\(ויקרא כ, ו\)](#): וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי בְּנַפְשׁ הַהוּא וְגוֹי, כְּלוּמַר אוֹתָם פָּנִים שֶׁל זַעַם שֶׁהֵיוּ רְאוּיֹת לְבוֹא אֵלַיךָ יִסִּירִם מִמֶּךָ.

דָּבָר אַחֵר, יִשָּׂא ה', בְּשַׁעָה שְׁאַתָּה עוֹמֵד וּמַתְפַּלֵּל, שְׁנַאֲמַר [\(בראשית יט, כא\)](#): וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַנְּהָ נִשְׂאֵתִי פָּנֶיךָ וְגוֹי, הֲרִי דְבָרִים קַל וְחֹמֶר, אִם לְלוֹט נִשְׂאֵתִי פָּנִים מִפְּנֵי אַבְרָהָם אוֹהֲבִי, לָךְ לֹא אִשָּׂא פָּנִים מִפְּנֶיךָ וּמִפְּנֵי אֲבוֹתֶיךָ. זְהוּ שְׁנַאֲמַר: יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלַיךָ, כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר: יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלַיךָ, וְכְתוּב אַחַד אוֹמֵר [\(דברים י, יז\)](#): אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים, כִּיצַד נִתְקַיְמוּ שְׁנֵי כְתוּבִים הַלְלוּ, כְּשִׁשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹן הַמְּקוֹם: יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלַיךָ, וּכְשִׂאִין עוֹשִׂין רְצוֹן הַמְּקוֹם: אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים.

דָּבָר אַחֵר, יִשָּׂא ה' פָּנָיו, וְכִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹשֵׂא פָּנִים וְהֵלָא כְּבָר נֶאֱמַר: אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים, אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֵׁם שְׁהֵם נוֹשְׂאִים לִי פָּנִים, כִּדְ אֲנִי נוֹשֵׂא לָהֶם פָּנִים, כִּיצַד כְּתַבְתִּי בְתוֹרַתִּי [\(דברים ת, ט\)](#): וְאֶכְלַת וְשִׁבַּעַת וַיְבַרְכֶתָּ, וְאֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל יוֹשֵׁב הוּא וּבְנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ וְאִין לְפָנֵיהֶם כְּדִי שְׁבִיעָה וְנוֹשְׂאִים לִי פָּנִים וּמְבַרְכִין, וְדַקְדְּקוּ עַל עַצְמוֹן עַד כְּזִית עַד כְּבִיצָה, לְפִיכָד: יִשָּׂא ה' פָּנָיו וְגוֹי.

דָּבָר אַחֵר, יִשָּׂא ה', כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר: יִשָּׂא, וְכְתוּב אַחַד אוֹמֵר: אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא, עַד שְׁלֹא נַחְתֵּם גְּזַר דִּין יִשָּׂא ה', וְגוֹי, מִשְׁנַחְתֵּם גְּזַר דִּין אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא

פְּנִים. וּדְכוּתִיָּהּ, כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (תהלים סה, ג): שְׁמַע תִּפְלָה, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (איכה ג, מד): סִכְתָּה בְּעֵנֶן לֶךְ וּגוֹי, עַד שֶׁלֹּא נִחַתְּם גִּזְרֵי דִין שְׁמַע תִּפְלָה, מִשְׁנַחֲתֶם גִּזְרֵי דִין סִכְתָּה בְּעֵנֶן לֶךְ. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (תהלים קמה, יח): קְרוּב ה' לְכָל קִרְאָיו, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (תהלים י, א): לָמָּה ה' תַּעֲמֹד בְּרַחוּק. עַד שֶׁלֹּא נִחַתְּם גִּזְרֵי דִין קְרוּב ה' לְכָל קִרְאָיו, מִשְׁנַחֲתֶם גִּזְרֵי דִין לָמָּה ה' תַּעֲמֹד בְּרַחוּק. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (איכה ג, לח): מִפִּי עֲלִיוֹן לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת וְהַטּוֹב. וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (דניאל ט, יד): וַיִּשְׁקֹד ה' עַל הָרָעָה. עַד שֶׁלֹּא נִחַתְּם גִּזְרֵי דִין מִפִּי עֲלִיוֹן וּגוֹי, מִשְׁנַחֲתֶם גִּזְרֵי דִין וַיִּשְׁקֹד ה' וּגוֹי. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ירמיה ד, יד): כִּבְסֵי מֶרְעָה לִבְדָּךְ יְרוּשָׁלַיִם. וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ירמיה ב, כב): כִּי אִם תִּכְבְּסֵי בַנֶּתֶר וּגוֹי. עַד שֶׁלֹּא נִחַתְּם גִּזְרֵי דִין, כִּבְסֵי מֶרְעָה וּגוֹי, מִשְׁנַחֲתֶם גִּזְרֵי דִין אִם תִּכְבְּסֵי וּגוֹי. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ירמיה ג, כב): שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבְבִים. וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ירמיה ת, ד): אִם יָשׁוּב וְלֹא יָשׁוּב. אֲלֵא כֹּאן קִדְּם גִּזְרֵי דִין, כֹּאן לְאַחַר גִּזְרֵי דִין. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ישעיה נה, ו): דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ. וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (יחזקאל כ, לא): חִי אֲנִי נְאֻם ה' אֱלֹהִים אִם אֲדַרְשׁ לָכֶם. כֹּאן קִדְּם גִּזְרֵי דִין כֹּאן לְאַחַר גִּזְרֵי דִין. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (יחזקאל לג, יא): אִם אֶחֱפֵץ בְּמוֹת הָרָשָׁע. וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמואל א ב, כה): כִּי חִפֵּץ ה' לְהַמִּיתֶם. כֹּאן קִדְּם גִּזְרֵי דִין כֹּאן לְאַחַר גִּזְרֵי דִין.

ח דָּבָר אַחֵר, יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ, בְּעוֹלָם הַזֶּה. אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים, לְעוֹלָם הַבָּא.

דָּבָר אַחֵר, יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר: אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים, הַזֶּה רַבִּי יוֹסִי בֶן דוֹסִתָּאֵי אוֹמֵר, כִּי צִד יִתְקַיְמוּ שְׁתֵּי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, אֲלֵא: יִשָּׂא ה' פָּנָיו, בְּדָבָר שֶׁבִינְךָ לְבִינוּ. אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים, בְּדָבָר שֶׁבִינְךָ וּבִין חֲבֵרְךָ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמות לד, ז): וְנִקְּחָה, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמות לד, ז): לֹא יִנְקָה. הַיֵּאָדָּךְ אֶפְשָׁר לְקַיֵּם שְׁנֵי פְסוּקִים הַלָּלוּ, אֲלֵא בְּדָבָר שֶׁבִינְךָ לְבִינוּ וְנִקְּחָה, בְּדָבָר שֶׁבִינְךָ לְבִין חֲבֵרְךָ לֹא יִנְקָה. בֶּן עֲזַאִי אוֹמֵר מִנְקָה הוּא לְשָׁבִים וְאִינוּ מִנְקָה לְשָׂאִינָן שָׁבִים.

דָּבָר אַחֵר, יִשָּׂא ה' פָּנָיו וּגוֹי, יַהֲפֹךְ פָּנָיו כְּלַפֵּי אֲצִלְךָ, לֹא דוֹמָה שׁוֹאֵל שְׁלוֹם חֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ פָּנָיו כְּשׁוֹאֵל מִן הַצִּדְדִין, אֲלֵא: יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ, יַהֲפֹךְ פָּנָיו אֲצִלְךָ, כְּמָה דְתִימָא (ויקרא כו, ט): וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי. (במדבר ו, כו): וַיִּשָּׂא לֶךְ שְׁלוֹם, שְׁלוֹם בְּכַנְיִסְתְּךָ, שְׁלוֹם בִּיצִיאַתְךָ, שְׁלוֹם עִם כָּל אָדָם. רַבִּי נִתָּן אוֹמֵר: וַיִּשָּׂא לֶךְ שְׁלוֹם, שְׁלוֹם זֶה שְׁלוֹם מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, (ישעיה ט, ו): לְסַרְבָּה הַמְשֻׁרָה וּלְשְׁלוֹם אֵין קָץ. רַבִּי אוֹמֵר זֶה שְׁלוֹם תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כט, יא): ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם.

ט גְּדוֹל הַשְּׁלוֹם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנָּה בְּדָבָר מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ית, יג): הַאֲף אֲמָנָם אֵלֶּךָ וְאֲנִי זָקֵנְתִי. גְּדוֹל שְׁלוֹם, שֶׁשֶׁנָּה הַמְלֶאֶךְ שֶׁדָּבָר עִם מְנוּחַ מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, שֶׁלֹּא שֶׁהָאִשָּׁה אָמַר (שופטים יג, ג): הִנֵּה נָא אֶתְּ עֲקָרָה וְלֹא יִלְדֶת, וְלֹא סִפֵּר דָּבָר זֶה לְמְנוּחַ. גְּדוֹל שְׁלוֹם שֶׁהַשֵּׁם שֶׁנִּכְתַּב בְּקִדְּשָׁה אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִמָּחֶה עַל הַמֵּים בְּשָׁבִיל לְהַטִּיל שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ

לְאַשְׁתּוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר גְּדוֹל שְׁלוֹם שְׁלֵא נָטְעוּ הַנְּבִיאִים בְּפִי כָּל הַבְּרִיּוֹת
אֶלָּא שְׁלוֹם. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֶלְפָתָא אָמַר גְּדוֹל שְׁלוֹם שְׁאִין כְּלִי מִקְבֵּל בְּרָכָה
אֶלָּא שְׁלוֹם, שְׁנֵאמַר [\(תהלים כט, יא\)](#): ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם, אַף בְּבִרְכַת
כְּהֻנִּים אַחַר כָּל בְּרָכוֹת סִימָן בְּשְׁלוֹם, וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם, לוֹמֵר שְׁאִין הַבְּרָכוֹת
מוֹעִילוֹת כָּלוּם אֶלָּא אִם כֵּן שְׁלוֹם עִמָּהֶם. רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר גְּדוֹל
שְׁלוֹם שְׁאִין חוֹתֵם כָּל הַתְּפִלָּה אֶלָּא שְׁלוֹם, וְאִין חוֹתֵם בְּרַכַּת כְּהֻנִּים אֶלָּא
שְׁלוֹם. גְּדוֹל שְׁלוֹם שְׁנִתְּנוּ לַעֲנוּיִם, שְׁנֵאמַר [\(תהלים לו, יא\)](#): וַעֲנוּיִם יִרְשׁוּ אֶרֶץ
וְהַתְּעַנְּנוּ עַל רַב שְׁלוֹם. גְּדוֹל שְׁלוֹם שֶׁהוּא שְׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל, אָנוּ אוֹמְרִים:
עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרָא אֶת הַכֹּל. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר
שְׁאַפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְשְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כְּבִיכּוֹל אָמַר הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אִין הַשֶּׁטֶן נוֹגֵעַ בֵּינֵיהֶם, שְׁנֵאמַר [\(הושע ד, יז\)](#): חֲבוּר עֲצָבִים אֶפְרַיִם
הִנּוּ לוֹ. אֲבָל מִשְׁנַחֲלָקוֹ מַה נֵּאמַר בָּהֶם [\(הושע י, ב\)](#): חֶלֶק לִבִּים עֲתָה יֵאָשְׁמוּ,
הָא גְדוֹל שְׁלוֹם וְשִׁנוּאָה מִחֻלְקָתָהּ. גְּדוֹל שְׁלוֹם שְׁאַפְלוּ בְּשַׁעַת מְלַחְמָה צְרִיכִין
שְׁלוֹם, שְׁנֵאמַר [\(דברים כ, ט\)](#): כִּי תִקְרַב אֶל עִיר וְגוֹ', וְאוֹמֵר [\(דברים ב, כו\)](#): וְאֶשְׁלַח
מְלָאכִים מִמִּדְבַר קְדָמוֹת וְגוֹ', וְאוֹמֵר [\(שופטים יא, יג\)](#): הַשִּׁיבָה אֶתְהוֹן בְּשְׁלוֹם,
גְּדוֹל הַשְׁלוֹם שְׁאַפְלוּ הַמַּתִּים צְרִיכִין שְׁלוֹם, שְׁנֵאמַר [\(בראשית טו, טו\)](#): וְאַתָּה
תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשְׁלוֹם. וְאוֹמֵר [\(ירמיה לד, ה\)](#): בְּשְׁלוֹם תָּמוּת. גְּדוֹל הַשְׁלוֹם
שְׁנִתְּנוּ לַעֲוִשֵׁי תְּשׁוּבָה, שְׁנֵאמַר [\(ישעיה נ, יט\)](#): בּוֹרָא נֵיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם.
רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר גְּדוֹל הוּא הַשְׁלוֹם שְׁלֵא בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדָה יָפָה
מִן הַשְׁלוֹם שְׁנִתְּנָה לְצַדִּיקִים, שְׁבִשְׁעָה שְׁנִפְטָר מִן הָעוֹלָם שְׁלֵשׁ כְּתוּבָת שֶׁל
מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת מִקְדִּימִין אוֹתוֹ בְּשְׁלוֹם, הָרֵאשׁוֹנָה אוֹמְרָת [\(ישעיה נ, ב\)](#): יְבוֹא
שְׁלוֹם. שְׁנִיָּה אוֹמְרָת [\(ישעיה נ, ב\)](#): יְנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתֵם, וְהַשְּׁלִישִׁית אוֹמְרָת
[\(ישעיה נ, ב\)](#): הוֹלֵךְ נִכְחוֹ. וְלֹא דָּן לְצַדִּיקִים שְׁמִיתָתוֹן בִּיַּדֵי כְּבוֹד, שְׁנֵאמַר
[\(ישעיה נח, ח\)](#): כְּבוֹד ה' יֵאֱסָפֵד. אֶלָּא שְׁמִקְלָסִים לְפָנֵיהֶם בְּשְׁלוֹם: יְבוֹא שְׁלוֹם.
גְּדוֹל הַשְׁלוֹם שְׁלֵא בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדָה יָפָה כְּמוֹ הַשְׁלוֹם, וּמִנְעָה
מִן הַרְשָׁעִים, שְׁבִשְׁעָה שְׁנִפְטָרִין מִן הָעוֹלָם שְׁלֵשׁ כְּתוּבָת שֶׁל מְלָאכֵי חֲבִלָּה
מִקְדִּימוֹת אוֹתוֹן, הָרֵאשׁוֹנָה אוֹמְרָת [\(ישעיה מט, כב\)](#): אִין שְׁלוֹם, הַשְּׁנִיָּה
אוֹמְרָת [\(ישעיה מט, כב\)](#): אָמַר ה' לְרַשָּׁעִים. הַשְּׁלִישִׁית אוֹמְרָת [\(ישעיה נ, יא\)](#):
לְמַעַצְבָּה תִּשְׁכָּבוּן. לֹא דָּן לְרַשָּׁעִים שְׁמִיתָתוֹן בִּיד מִחֲבָלִים, שְׁנֵאמַר [\(איוב לג, כב\)](#):
וְתִקְרַב לִשְׁחַת נַפְשׁוֹ וְחִיתוֹ לְמַמְתִּים. וְאוֹמֵר [\(איוב יח, יח\)](#): יִהְדַּפְּחוּ מֵאוֹר
אֶל חֹשֶׁךְ. וְאוֹמֵר [\(תהלים לה, ו\)](#): יִהִי דֶרֶךְ חֹשֶׁךְ וְחֻלְקֵלְקֵת וּמִלְאֵךְ ה' רֹדֵפִים,
אֶלָּא שֶׁהֵם מִתְקַנְטְרִים לְפָנֵיהֶם וְאוֹמְרִים לָהֶם: אִין שְׁלוֹם וְגוֹ', לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכָּבוּן. גְּדוֹל הַשְׁלוֹם שְׁנִתְּנוּ שְׂכָר הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, שְׁנֵאמַר [\(ויקרא כו, ו\)](#):
וְנִתְּתִי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ. גְּדוֹל הַשְׁלוֹם שְׁנִתְּנוּ לְאוֹהֲבֵי תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר [\(תהלים קיט, כסיה\)](#):
שְׁלוֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תּוֹרָתְךָ. גְּדוֹל הַשְׁלוֹם שְׁנִתְּנוּ לְלוֹמְדֵי תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר
[\(ישעיה נד, יג\)](#): וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ. גְּדוֹל הַשְׁלוֹם שְׁנִתְּנוּ לַעֲוִשֵׁי
צַדִּיקָה, שְׁנֵאמַר [\(ישעיה לב, יז\)](#): וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקָה שְׁלוֹם. גְּדוֹל הַשְׁלוֹם
שְׁשִׁמוֹ שֶׁל מְקוֹם קְרוֹי שְׁלוֹם, שְׁנֵאמַר [\(שופטים ו, כד\)](#): וַיִּקְרָא לוֹ ה' שְׁלוֹם.
גְּדוֹל הַשְׁלוֹם שְׁדָרִי עֲלִיוֹנִים צְרִיכִין שְׁלוֹם, שְׁנֵאמַר [\(איוב כה, ב\)](#): עוֹשֶׂה שְׁלוֹם
בְּמִרוֹמָיו. וְהָרִי דְבָרִים קַל וְחֹמֵר וְיָמָה אִם בְּמִקוֹם שְׁאִין אֵיבָה וְשִׁנְאָה
צְרִיכִין שְׁלוֹם, קַל וְחֹמֵר לְמִקוֹם שֵׁישׁ בּוֹ כָּל הַמַּדּוֹת הֵלְלוּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָה
אוֹמֵר בּוֹא וּרְאֵה שְׁלֵא כְּמַדַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשָׂר וְדָם, מְלַךְ בְּשָׂר

וְדָם כְּשֶׁהוֹלֵךְ לַמִּלְחָמָה הוּא הוֹלֵךְ בְּאֶכְלוּסִין וּבִלְגִיוֹנוֹת, וְכִשְׁהוֹלֵךְ לְשָׁלוֹם הוֹלֵךְ יְחִידִי, אֲבָל מִדַּת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא אֵינָהּ כֵּן, כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְשָׁלוֹם יוֹצֵא בְּאֶכְלוּסִין וּבִלְגִיוֹנוֹת, שְׁנֵאמַר: עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו, וְכַתִּיב אַחֲרָיו (איוב כה, ג): הַיֵּשׁ מְסַפֵּר לְגִדּוּדָיו, וְאוֹמֵר (תהלים סח, יח): רָכַב אֱלֹהִים רֶבֶתִים אֶלְפֵי שֶׁנְּאֹן ה' בַּסּ סִינֵי בִקְדָשׁ. וְאוֹמֵר (דניאל ז, ט): אֶלְף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוֹ רַבָּן וּגּוֹי. וְכִשְׁהוּא הוֹלֵךְ לַמִּלְחָמָה אֵינוֹ הוֹלֵךְ אֶלָּא יְחִידִי, שְׁנֵאמַר (שמות טו, ג): ה' אִישׁ מִלְחָמָה וּגּוֹי, בְּשֵׁמוֹ הוּא נִלְחַם וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְסִוְעָה. וְאוֹמֵר (ישעיהו סג, ג): פֹּרַח דְּרִכְתֵּי לְבַדֵּי וּגּוֹי. אֶת מוֹצֵא כְּשֶׁפָּרַע הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְדוֹר הַמְּבוּל לֹא פָּרַע אֶלָּא יְחִידִי, שְׁנֵאמַר (בראשית ו, יז): הַנְּגִי מְבִיא אֶת הַמְּבוּל מִיָּם. וְכֵן מֵאֲנָשֵׁי סְדוּם לֹא פָּרַע אֶלָּא יְחִידִי, שְׁנֵאמַר (בראשית יט, כד): וְה' הִמְטִיר עַל סְדוּם וּגּוֹי. וְכֵן כְּשֶׁפָּרַע מִן הַמְּצָרִים, שְׁנֵאמַר (שמות יב, כט): וְה' הִפָּה כָּל בְּכוֹר וּגּוֹי. וְכֵן פָּרַע מִן הָאֲמֹרִים יְחִידִי, שְׁנֵאמַר (יהושע י, יא): וְה' הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת. וְכֵן מִסַּנְחֵרִיב פָּרַע יְחִידִי, שְׁנֵאמַר (מלכים ב, יט, לה): וַיֵּצֵא מִלְּאֲדָה ה' וַיֵּךְ בְּמַחְנֵה וּגּוֹי. כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר: הַיֵּשׁ מְסַפֵּר לְגִדּוּדָיו, וְכַתוּב אַחַד אוֹמֵר: אֶלְף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה, מִשְׁגְּלוֹ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם, אֶלְף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה, כְּבִיכּוֹל נִתְמַעְטָה פְּמִלְיָא שֶׁל מַעְלָה. רַבִּי אוֹמֵר מִשּׁוּם אֲבָא יוֹסִי בֶן דּוּסְתָאִי אֶלְף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה, גְּדוּד אַחַד, וְכַמָּה הֵן גְּדוּדָיו, הַיֵּשׁ מְסַפֵּר לְגִדּוּדָיו. כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר (תהלים קמו, ד): מוֹנֵה מְסַפֵּר לְכוֹכְבֵים לְכֻלָּם שְׁמוֹת יְקָרָא, וְכַתוּב אַחַד אוֹמֵר (ישעיהו מ, כו): הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא. כְּשֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא אוֹתָם הוּא קוֹרָא שְׁמוֹת כֻּלָּן כְּאַחַת וְהֵם עוֹנִין, מַה שְּׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְבַשֵּׁר וְדָם לְקַרְוֵא שְׁנֵי שְׁמוֹת כְּאַחַת. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמות כ, א): וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר, מִלְּמַד שְׁכָל עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת אֶמַר בְּדַבּוּר אַחַד, וְאוֹמֵר (תהלים סב, יב): אַחַת דְּבַר אֱלֹהִים שְׁתִּים זֹו שְׁמַעְתִּי כִּי עָז לֹאֱלֹהִים. וְאוֹמֵר (ירמיהו כג, כט): הֲלוֹא כֹה דְבַרִּי כְּאֵשׁ נָאֵם ה' וְכִפְטִישׁ יִפְצֹץ סֶלַע. רַבִּי אוֹמֵר מִשּׁוּם אֲבָא יוֹסִי בֶן דּוּסְתָאִי מֵהוּ לְכֻלָּם שְׁמוֹת יְקָרָא, שְׂאִין שֵׁם שְׁנוֹי לֹא הֵשֵׁם שְׁנֵי קָרָא עֲכָשׁוּ נִקְרָא לְאַחַר זְמַן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שופטים יג, יח): לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמִי וְהוּא פְּלֵאִי, אֵינִי יוֹדַע לְאִיזָה שֵׁם אֲנִי מִתְחַלֵּף. כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר (דברי הימים א כא, כה): וַיִּתֵּן דָּוִד לְאַרְגָּן בְּמִקּוֹם שְׁקֵלֵי זָהָב מִשְׁקַל שֵׁשׁ מֵאוֹת. וְכַתוּב אַחַד אוֹמֵר (שמואל ב, כד, כד): בְּכֶסֶף שְׁקֵלִים חֲמִשִּׁים. כִּיצַד יִתְקַיְמוּ שְׁנֵי פְּסוּקִים הַלְלוּ, מִקּוֹם הַגֶּרֶן בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת, מִקּוֹם הַמְּזִבַּח בְּחֲמִשִּׁים. רַבִּי אוֹמֵר מִשּׁוּם אֲבָא יוֹסִי בֶן דּוּסְתָאִי שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים הָיוּ וְנִטְלָה דָּוִד מִכָּל שְׁבַט וְשְׁבַט חֲמִשִּׁים שְׁקֵל, נִמְצְאוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁקֵלִים מִכָּל הַשְּׁבָטִים. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ אוֹמֵר הַגֶּרֶן בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת, אֲבָל (שמואל ב, כד, כב): הַבָּקָר לַעֲלָה וְהַמְּרִגִים וְכֻלֵּי הַבָּקָר לַעֲצִים בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף חֲמִשִּׁים. כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר (דברי הימים ב ט, כה): וַיְהִי לְשִׁלְמָה אַרְבַּעַת אֶלְפִים אֲרִיּוֹת סוּסִים. וְכַתוּב אַחַד אוֹמֵר (מלכים א ה, ו): וַיְהִי לְשִׁלְמָה אַרְבַּעַת אֶלְף אֲרִיּוֹת סוּסִים. כִּיצַד יִתְקַיְמוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הַלְלוּ, אַרְבַּעַת אֶלְפִים אֲסִטְבָּלְאוֹת, אַרְבַּעַת אֶלְף סוּסִים. כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר (דברי הימים ב ד, ה): מִחֲזִיק בַּתִּים שְׁלֹשֶׁת אֶלְפִים יָכִיל, וְכַתוּב אַחַד אוֹמֵר (מלכים א ז, כו): אֶלְפִים בַּת יָכִיל. כִּיצַד שְׁנֵי כְּתוּבִים הַלְלוּ מִתְקַיְמִים, בָּלַח אֶלְפִים, שְׁהֵם שְׁלֹשֶׁת אֶלְפִים בְּיָבֵשׁ. מִכָּאֵן אֶמְרוּ שְׁנֵי כּוֹרִים בָּלַח שְׁהֵם שְׁלֹשֶׁת כּוֹרִים בְּיָבֵשׁ. חָבִיב הוּא הַשָּׁלוֹם שְׁכָל מַעֲשִׂים

וּזְכוּיֹת שַׁעֲשֵׂה אֲבָרְהָם אָבִינוּ לֹא נָתַן שְׁכָרוֹ אֶלָּא שְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו, טו) : וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשְׁלוֹם. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּיַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁבִקֵּשׁ מִן הַמָּקוֹם שְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כח, כא) : וְשָׁבְתִי בְּשְׁלוֹם וּגּוֹי. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּאַהֲרֹן שֶׁלֹּא נִשְׁתַּבַּח לְפָנֵי הַמָּקוֹם אֶלָּא בְּשְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ב, ה) : בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְׁלוֹם. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּפִינְחָס שֶׁנָּתַן שְׁכָרוֹ שְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כה, יב) : הִנְנִי נֹתֵן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא שֶׁלֹּא נִמְשָׁלָה הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּשְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ג, יז) : וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא שֶׁאֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִנְחָס אֶת יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא בְּשְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לב, יח) : וְיָשֵׁב עִמִּי בְּנוֹה שְׁלוֹם. וְכֵן לֹא פָּרַע מִן עֲמוֹן וּמוֹאָב אֶלָּא שֶׁמָּנַע מֵהֶם שְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג, ז) : לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלָמִים וְטַבְתֶּם וּגּוֹי. וְכֵן יִשְׂרָאֵל מִתְּבָרְכִים בְּכָל יוֹם בְּשְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר : וְיִשֵּׁם לָךְ שְׁלוֹם.

2 וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי. מִגִּיד שֶׁהֵם מִתְּבָרְכִים בְּשֵׁם הַמֵּיחָד, יְכוּל אֵף בְּגִבּוּלִין יִהְיוּ מִתְּבָרְכִין בְּשֵׁם הַמֵּיחָד, תִּלְמוּד לּוֹמֵר : וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ (נחמיה א, ט) : לְשַׁכֵּן אֶת שְׁמִי. מֵה לְהֵלֵךְ מִקְדָּשׁ אֵף כָּאֵן מִקְדָּשׁ, אֶלָּא מִשְׁרָבוֹ הַפְּרִיצִים חֲזָרוּ לְהִיּוֹת מוֹסְרִים אֶת הַשֵּׁם לְצָנוּעִים שֶׁבִּפְנֵהָ.

אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן מַעֲשֵׂה וְהִיִּיתִי עִם אַחֵי הַכֹּהֲנִים בְּשׁוּרָה וְהִטִּיתִי אֶזְנִי כְּלָפִי כְּהוֹן גְּדוֹל וְשִׁמְעֵתִי שֶׁאָמְרוּ בְּתוֹךְ נְעִימַת הַכֹּהֲנִים. אוֹ בַּמִּקְדָּשׁ מְבָרְכִין, וְאֵין מְבָרְכִין בְּגִבּוּלִין, אָמַר (שמות כ, כד) : בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי, אֵף בְּגִבּוּלִין, אֶלָּא שֶׁבְּגִבּוּלִין אוֹמֵר שֶׁלֹּשׁ בְּרָכוֹת וּבַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה אַחַת, בַּמִּקְדָּשׁ אוֹמֵר הַשֵּׁם כְּכַתְּבוֹ, בְּגִבּוּלִין בְּכַנּוּיוֹ. בְּגִבּוּלִין נוֹשָׂאִין יְדֵיהֶם כְּנֹגֵד כְּתַפּוֹתֵיהֶם, וּבַמִּקְדָּשׁ עַל גְּבֵי רִאשֵׁיהֶם. (במדבר ו, כז) : וְאֲנִי אֲבָרְכֶם, לָמָּה נֶאֱמַר, לָפִי שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ו, כג) : כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵין לִי אֶלָּא בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל, לְגַרְמֵי לְנִשְׁמֵי וְלְעַבְדֵי מִנִּין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר : וְאֲנִי אֲבָרְכֶם. יְכוּל אִם רָצוּ הַכֹּהֲנִים לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל הֲרִי הֵם מְבָרְכִים וְאִם לֹא אֵין מְבָרְכִין, תִּלְמוּד לּוֹמֵר : וְאֲנִי אֲבָרְכֶם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים אָנוּ נְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, תִּלְמוּד לּוֹמֵר : וְאֲנִי אֲבָרְכֶם, אֲנִי אֲבָרֵךְ אֶת עַמִּי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים טו, ו) : כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּרָכָךְ וּגּוֹי, הַכֹּהֲנִים מְבָרְכִים אֶת יִשְׂרָאֵל, מִי מְבָרֵךְ אֶת הַכֹּהֲנִים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר : וְאֲנִי אֲבָרְכֶם. הַכֹּהֲנִים מְבָרְכִים אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרֵךְ אֱלוֹ וְאֱלוֹי, הוּי : וְאֲנִי אֲבָרְכֶם.

פרשה יב

א וַיְהִי בַיּוֹם כָּלוּת מֹשֶׁה וּגּוֹי (במדבר ז, א), הִדָּא הוּא דְכַתִּיב (תהלים פה, ט) : אֲשַׁמְעָה מֵה יִדְבַר הָאֵל ה' כִּי יִדְבַר שְׁלוֹם אֶל עַמּוֹ וְאֶל חֲסִידָיו וְאֵל יְשׁוּבוֹ

לְכַסְלָהּ, אֵת מוֹצֵא בְשַׁעָה שְׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, וְכַעַס עֲלֵיהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לֵב, ט): וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאִיתִי אֵת הָעַם הַזֶּה וּגּוֹ' (דְּבָרִים ט, יד): הֲרַף מִמֶּנִּי וּגּוֹ', מִיָּד עֲמַד מֹשֶׁה וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים מִלִּפְנֵי שְׂיִתְרַצֶּה לָהֶם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לֵב, יא): וַיַּחַל מֹשֶׁה וּגּוֹ', וְנִתְרַצֶּה לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לֵב, יד): וַיִּנָּחֵם ה' עַל הָרָעָה וּגּוֹ'. אַף עַל פִּי כֵן הָיָה בְּלִבּוֹ עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לֵב, לד): וַיְבִיִּים פְּקֻדֵי וּפְקֻדָּתַי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם, כִּי־וָן שֶׁנַּעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימּוֹן הֵלֶךְ מֹשֶׁה וְהֲרַפִּין אֲזָנוֹ בַּמִּשְׁכָּן, אָמַר מֹשֶׁה תֹאמַר שֵׁישׁ בְּלִבּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יִשְׂרָאֵל, הֲדָא הוּא דְכָתִיב: אֲשַׁמְעָה מַה יִּדְבֵר הָאֵל ה', מַה־וּ הָאֵל ה', אָמַר מֹשֶׁה שְׁעַד עֲכָשׁוֹ הוּא עוֹמֵד בְּכַעֲסוֹ כְּנֻגְדָם וְהוּא בְּקִשֵׁי עֲמָהֶם. וַאֲיִן הָאֵל אֵלָא לְשׁוֹן חוּזְקָא, כְּמָה דְתִימָא (יְחֻזְקָא לִי, יג): וְאֵת אֵילֵי הָאֲרָץ לָקַח. אוֹ הוּא מִתְרַצֶּה לָהֶם וְהוּא נוֹהֵג בְּמִדַּת רַחֲמִים עֲמָהֶם, הֲדָא הוּא דְכָתִיב: ה', אֵיִן ה' אֵלָא מִדַּת רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לֵב, ו): ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן. מִיָּד פִּיִּסוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאִין בְּלִבּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל כְּלוּם, כְּמָה דְכָתִיב (שְׁמוֹת לֵב, ו): וַיַּעֲבֵר ה' עַל פְּנֵיו, שֶׁהָעֵבִיר זַעֲמוֹ מֵהֶם וַעֲבַר עַל פְּשָׁעֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי סִימּוֹן לְמָה כְּתִיב שְׁתִּי פְּעַמִּים ה' ה', אֵלָא שְׁפִיִּסוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה מַה לְשַׁעֲבַר הֵייתִי נוֹהֵג עֲמָהֶם בְּמִדַּת רַחֲמִים עַד שֶׁלֹּא עָשׂוּ אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה כִּדְ עֲכָשׁוֹ בְּמִדַּת רַחֲמִים אֲנֵהֵג עֲמָהֶם.

אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימּוֹן בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שָׁמַע מֹשֶׁה קוֹל נֶאֱמַר וְקוֹל מִשְׁבַּח, לְשַׁעֲבַר הָיָה מֹשֶׁה עוֹמֵד וְהָיָה הַדְּבִיר בָּא לְתוֹךְ אֲזָנוֹ כְּמִין סִילוֹן, וְלֹא הָיָה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמֵעַ, אֲבָל כְּשֶׁהָיוּ פְּנֵיו מֵאֲדִימוֹת הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁהַדְּבִיר בָּא אֲצֵלוֹ, וְכִי־וָן שֶׁנַּעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּן שָׁמַע קוֹל נֶאֱמַר. מַה שָׁמַע: כִּי יִדְבֵר שְׁלוֹם אֵל עַמּוֹ וְאֵל חֲסִידָיו.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה הַכְהֵן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימּוֹן, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, לְשַׁעֲבַר הֵייתָ אֵיבָה בֵּינִי לְבִין בְּנִי, שֶׁנֶּאֱמַר בֵּינִי וּבִין בְּנִי, תַּחֲרוּת בֵּינִי וּבִין בְּנִי, אֲבָל עֲכָשׁוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּן אֶהְבֶּה בֵּינִי וּבִין בְּנִי, שְׁלוֹם בֵּינִי וּבִין בְּנִי, הוּי: כִּי יִדְבֵר שְׁלוֹם אֵל עַמּוֹ, אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל, עַל שְׁעָשׂוֹ הַמִּשְׁכָּן, וְאֵל חֲסִידָיו, זֶה שֶׁבֵּט לְוִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ (דְּבָרִים לֵב, ח): וּלְלוֹי אָמַר תִּמְיָד וְאוֹרִיף לְאִישׁ חֲסִידָךְ וּגּוֹ'. וּמִנֵּין אֵתָּה אוֹמֵר שֶׁבַּמִּשְׁכָּן הַכְּתוּב מִדְּבַר, שֶׁכֵּן כְּתִיב אֶחָרִיו (תְּהִלִּים פֶּה, ט): אֵךְ קָרוֹב לִירְאָיו יִשְׁעוּ לְשַׁכֵּן כְּבוֹד בְּאֲרָצָנוּ. אֵימְתִי הָיָה שְׁלוֹם לְיִשְׂרָאֵל, בְּזַמַּן שֶׁשָּׁכַן כְּבוֹד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּמִּשְׁכָּן, כְּמָה דְתִימָא (שְׁמוֹת מ, לד): וְכָבוֹד ה' מָלֵא אֵת הַמִּשְׁכָּן.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ מַה לִּי לְלַמֵּד דְּבַר זֶה מִסִּפְרֵי תְּלִים, דְּבַר תּוֹרָה הוּא, אֲפִלוּ בְּמִקוּמָה אֵינָה חֲסֵרָה כְּלוּם, רָאָה מַה כְּתִיב (בְּמִדְבָר ו, כו): וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם, אֵימְתִי: בְּיוֹם כְּלוֹת מֹשֶׁה.

ב וַיְהִי בְּיוֹם כְּלוֹת וּגּוֹ', הֲדָא הוּא דְכָתִיב (אֵיבֹב ד, יז): הֵאָנוּשׁ מֵאֵלוֹהַ יִצְדָּק וּגּוֹ', אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה הַכְהֵן, כְּשֶׁהֵלֶךְ יַעֲקֹב אֲצֵל פְּרַעֲהַ לֹא יָצָא מֵאֲצֵלוֹ עַד שֶׁבָּרְכוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מו, ט): וַיְבָרֵךְ יַעֲקֹב אֵת פְּרַעֲהַ. מַה בָּרְכוּ, אָמַר לוֹ

יעלה נילוס לרגלו, אף אני כשֶׁאבוא אצלכם אני בא טעון ברכות, והיכן רמזה להם, בסניני.

אמר רבי יהושע בן לוי ברמז אמר הקדוש ברוך הוא לישראל שייעשו את המשכן שהוא נותן להם ברכות בביאתו, שנאמר (שמות כ, כא): מזבח אדמה תעשה לי וגו' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיד, וכן עשה, כשֶׁבא למשכן ברכו, שנאמר (במדבר ו, כד): יברכה ה' וישמרך, אימתי: ויהי ביום פלות, הא למדנו שאין אדם צדיק יותר מן האלהים, הוי האנוש מאלוה יצדק, לאו, אלא גם הקדוש ברוך הוא ברוך ישראל בביאתו אצלם, לכך נאמר: יברכה ה' וישמרך, וסמך לו: ויהי ביום פלות וגו'.

א ויהי ביום פלות וגו', הדיא הוא דכתיב (תהלים צא, א): ישב בסתר עליון.

אמר רב הונא בשם רב אידי, מי אמר המזמור הזה, היינו סבורים שפא שלמה ואמרו, ולא אמרו אלא משה, הדיא הוא דכתיב: ישב בסתר עליון, זה משה שישב בסתר עליון, שנכנס בתוך הענן שהוא סתר עליון, כמה דתימא (איוב כב, יד): עבים סתר לו. וכן כתוב (שמות כד, יח): ויבא משה בתוך הענן, (תהלים צא, א): בצל שדי יתלונן, שלן שם לינות הרבה, שנאמר (שמות לד, כח): ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, והוא אמר (תהלים צא א): אמר לה' מחסי וגו'.

דבר אחר, ישב בסתר עליון וגו', אמר רבי יהודה בר סימון בשם רבי יוחנן, שלשה דברים שמע משה מן הקדוש ברוך הוא והרתיע לאחוריו, פיון שאמר לו (שמות ל, יב): ונתנו איש כפר נפשו, אמר משה מי יוכל לתן כפר נפשו, (איוב ב, ד): עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ועדין אינו מגיע, שנאמר (תהלים מט, ח ט): אח לא פדה יפדה איש לא יתן לאלהים כפרו ויקר פדיון נפשו, אמר לו הקדוש ברוך הוא איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן (שמות ל, יג): זה יתנו.

אמר רבי מאיר נטל הקדוש ברוך הוא כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה זה יתנו, כזה יתנו. וכן בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (במדבר כח, ב): צו את בני ישראל וגו' את קרבני לחמי לאשי, אמר משה מי יוכל להספיק לו קרבנות, אם אנו מקריבין לפניו כל חיתו שדי ועורכין כל עצי לבנון, אינו מספיק לו, שנאמר (ישעיה מ, יט): ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה. אמר לו הקדוש ברוך הוא איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן (במדבר כח, ג): ואמרת להם זה האשה וגו', ולא שניהם בבת אחת, אלא (במדבר כח, ד): את הכבש אחד תעשה בבקר וגו'. וכן בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות כה, ח): ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, אמר משה מי יוכל לעשות לו מקדש שישרה בתוכו, (מלכים א ח, כז): הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך וגו', ואומר (ירמיה כג, כד): הלא את השמים ואת הארץ אני מלא וגו', ואומר (ישעיה סו, א): השמים כסאי והארץ הדם רגלי וגו'. אמר הקדוש ברוך הוא איני מבקש, לפי כחי אלא לפי כחן, כשאני מבקש כל העולם כלו אינו יכול להחזיק כבודי ולא שמש אחד

משלי, אלא אני איני מבקש מידך אלא עשרים בדרום ועשרים בצפון ושמונה במערב. לכך משה אמר: ישב בסתר עליון, הקדוש ברוך הוא שהוא יושב בסתרו של עולם הוא רואה את הכל ואינו נראה, הוא נתאנה ללון בצלנו.

אמר רבי פרוזדק בר נחשא בשם רבי יהודה ברבי סימון שדי נתלונן בצל שעשה לך בצלאל, זה המשכן, הוי: בצל שדי יתלונן. (תהלים צא, ב): אמר לה' מחסי, שיר זה של פגעים, אמר משה בשעה שהיה עולה להר, שהיה מתירא מן המזיקין, מהו אמר לה' מחסי, אגנתי, (תהלים צא, ב): ומצודתי קסטרא דידי, (תהלים צא, ב): אלהי אבטח בו, שבשמו אני מבריח את המזיקין ואת מלאכי חבלה. (תהלים צא, ג): כי הוא יצילך, אמר לו הקדוש ברוך הוא בי בטחת, אני עומד לך, כי הוא יצילך וגוי (תהלים צא, ב): מפח יקווש, ממצדתא דציידא. (תהלים צא, ב): מדבר היות, מדבר שהוא מביא היות בעולם. (תהלים צא, ד): באברתו יסוד לך, מהו באברתו יסוד לך, בזכות התורה שנתנה מימינו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (דברים לג, ב): מימינו אש דת למו. (תהלים צא, ב): ותחת כנפיו תחסה, מי שבא לחסות תחת כנפיו של הקדוש ברוך הוא, הוא לו צנה וסוחרה של אמת, מהו צנה וסוחרה אמתו, אמר רבי שמעון בן לקיש אמר הקדוש ברוך הוא זין אני עושה לכל מי שהוא סוחר באמתה של תורה.

אמר רבי שמעון בן יוחאי אמתה של תורה זין הוא לבעליה.

אמר רבי שמעון בן יוחאי זין נתן הקדוש ברוך הוא לישראל בסיני ושם המפרש כתוב עליו (תהלים צא, ה): לא תירא מפחד לילה, מן אגרת בת מחלת ומרפבתה, ולא מפל המזיקים המושלים בלילה, (תהלים צא, ה): מחץ יעוף יומם, אמר רבי ברכיה יש מזיק שהוא פורח באויר פֵּעוּף וקוֹשֵׁט כַּחץ, ומי יצילך ממנו שלוח הקן, שכן כתיב למעלה: כי הוא יצילך מפח יקווש, אין פח אלא צפור, כענין שנאמר (עמוס ג, ה): התפל צפור על פח הארץ, וכתיב (דברים כב, ו): כי יקרא קן צפור לפניך וגוי שלח תשלח וגוי. (תהלים צא, ו): מדבר באפל יהלך, מי שמעשיו באפל הדבר שולט בו, וכן הוא אומר (תנבוקק ג, ה): לפניו ילך דבר ויצא רשף לרגליו, אף כאן הוא אומר (תהלים צא, ה): מקטב ישוד צהרים, רבנו אמרין שד הוא ולמה קרי ליה קטב, רבי אבא בר כהנא אמר דהוא בזא סוגיא דיומא מן ראשיהון דארבע עד סופיהון דתשע. רבי לוי אמר דהוא בזא סוגיא דטהרא מן סופיהון דארבע עד ראשו דומה לעגל וקרן אחד יוצאה בתוך מצחו והוא מתגלגל כפד.

אמר רב הונא בשם רבי יוסף קטב מרירי עשוי קלפין קלפין, שערות שערות, עינים עינים.

אמר רבי שמעון בן לקיש ועין אחת קבועה לו בלבו, וכל מי שהוא רואה אותו אין לו חיים מעולם בין אדם בין בהמה, וכל מי שהוא רואה אותו

נופל ומת. ומרירי שולט משבעה עשר בתמוז ועד תשעה באב. חזקה ראה אותו ונפל על פניו ומת.

אמר רבי פינחס הכהן מעשה באחד שראה אותו ונכפה על פניו, אמרו יהודה בן רבי שמואל ראה ולא נפל, אמרו אף על פי כן מת. רבי אבהו הוה יתיב פשיט בחדא כנשתא מדוכתא דקסרין, חמא חד פארי בתר חבריה ובידיה חד קטו בעי דימחיניה בה, חמא חד מזיק פארי בתריה ובידיה חד קטו דפרזל. נפק רבי אבהו ופארי בתריה, אמר ליה לא תמחיניה דלמא הוא מית. אמר ליה רבי מן הדא הוא מיתא, אמר ליה הא מזיקא פארי בתרד ובידיה קטותא דפרזלא, את מחי לה בהדה והוא מחי לה בההיא והוא מית. רבי יוחנן הוה מפקד לספריא ולמתנגינא באלין יומיא דלא יהוון טענין ערקא על מינוקיא. רבי שמואל בר רב יצחק הוה מפקד לספריא ולמתנגינא באלין יומיא דיהוון מפטרין טליא בארבע שעין, [\(תהלים צא, ז\)](#): יפל מצדד וגו', רב יצחק אמר היד שהיא שולטת על מצוה אחת, זו מצות תפלין, כתיב בה: יפל מצדד אלף, שנמסר לה אלף מלאכים לשמרו, אבל הימין שהיא שולטת במצוות הרבה, ורובה מימינך, רבבות של מלאכים נמסרים לה.

אמר רבי חנינא בן רבי אבהו, אינו אומר ימסרו לך, אלא יפל, אם באים אלף מזיקים הם נופלים מן הצד שהיא שולטת על מצוה אחת, ואם באים הם רבוא מזיקין הם נופלים לפני הצד שהיא שולטת במצוות הרבה. בנהג שבעולם אדם נמסר לאלף איש עליו לזון אותם, למה, שהן מוסרין לו לשמרו, והקדוש ברוך הוא מוסר לאדם הזה אלף מלאכים משמאלו ורבוא מימינו לטובתו ולשמרו, אליך לא יגש, שפתזון אותם, [\(תהלים צא, ח\)](#): רק בעיניך תביט שלותך, [\(תהלים צא, ח\)](#): ושלומת רשעים תראה, מה שישלם הקדוש ברוך הוא לרשעים כמעשיהם תראה, [\(תהלים צא, ט\)](#): כי אתה ה' מחסי וגו', אמר רבי חנינא אמרו ישראל, הקדוש ברוך הוא, אתה נוטן את התורה בתחתונים אצלנו, ושכינתך תשרה בעליונים, הדא הוא דכתיב: כי אתה ה' מחסי, שנתת לי תורתך, ועליון שמת מעונך, ואתה שמת מעונך בעליונים, [\(תהלים צא, ט\)](#): לא תאנה אליך רעה, כמה דתימא [\(משלי יב, כא\)](#): לא יאנה לצדיק כל און, [\(תהלים צא, ט\)](#): ונגע לא יקרב באהלה, אמר רבי יוחנן, עד שלא הוקם המשכן היו המזיקין מתגרין בעולם לבריות, ומשהוקם המשכן ששרה השכינה למטה, כלו המזיקין מן העולם, הדא הוא דכתיב: ונגע לא יקרב באהלה, זה אהל מועד.

אמר רבי שמעון בן לקיש מה לך אצל ספר תהלים, והלא במקומו אינו חסר [\(במדבר ו, כד\)](#): יברכה ה' וישמרה, מן המזיקין, אימתי, ויהי ביום פלות משה, מהו ביום פלות, שכלו המזיקין מן העולם.

ד ויהי ביום פלות וגו', הדא הוא דכתיב [\(שיר השירים ג, ט\)](#): אפריון עשה לו, זה העולם שהוא עשוי כמין פלה. [\(שיר השירים ג, ט\)](#): המלך שלמה, זה הקדוש ברוך הוא, ששם שלום בין אש למים ופתכן זה בזה ועשה מהו רקיע,

שְׁנֵאמַר (בראשית א, ח) : ויקרא אלהים לרקיע שמים, שהוא אש ומים. (שיר השירים ג, ט) : מעצי הלבנון, שנבנה ממקום בית המקדש.

אמר רבי יוסי בר חלפתא למה נקרא אבן שתיה, שממנה השתת העולם, הָדָא הוּא דְכָתִיב (תהלים ג, ב) : מציון מכלל יפי אלהים הופיע, (שיר השירים ג, ט) : עמודיו עשה כסף, זה הרקיע, כמה דתימא (איוב כו, א) : עמודי שמים ירופפו, ולמה קרי ליה כסף, שהוא מכסף על כל מעשה בראשית, וכן הוא אומר (תהלים יט, ב) : השמים מספרים וגו'. (שיר השירים ג, ט) : רפידתו זהב, זו הארץ שהיא מעלה פרות הארץ ופרות האילן שהן דומים לזהב, מה הזהב יש בו מינין הרבה וגוננין הרבה, אף פרות הארץ, מהן ירקין ומהן אדמין. (שיר השירים ג, ט) : מרכבו ארגמן, זה השמש שהוא נתון למעלה והוא רוכב במרכבה ומאיר לעולם, כמה דתימא (תהלים יט, ו) : והוא כחתן יצא מחפתו וגו', ומכח השמש הגשמים יורדים, ומכח השמש הארץ מעלה פרות, ולכך קראו ארגמן, שיצרו הקדוש ברוך הוא לארג מן לבריות, ואין מן אלא פרות ומזונות, כמה דתימא (דניאל א, ה) : וימן להם המלך וגו'. (שיר השירים ג, ט) : תוכו רצוף אהבה, שאחר כל מעשה בראשית ברא אדם וחוה למשל בכלם, וכן הוא אומר (משלי ט, ג) : שלחה נערתיה תקרא, הוי (שיר השירים ג, ט) : מבנות ירושלים, שיהיו כל הבריות יראים מהם ומשלמים להם, כמה דתימא (בראשית ט, ב) : ומוראכם וחתכם יהיה וגו'.

דבר אחר, אפריון זה העולם, למה קראו אפריון, שלא בראו אלא לפריה ורבייה, וכן הוא אומר (ישעיה מה, יח) : לא תהו בראה לשבת יצרה, עשה לו המלך שלמה, שלא בראו הקדוש ברוך הוא אלא על מנת שיהא שלום בין הבריות, שנאמר (ישעיה מה, ז) : יוצר אור ובורא חשך עושה שלום וגו'. מעצי הלבנון, שבעצת התורה המלבנת בדבריה ברא הקדוש ברוך הוא עולמים, וכן הוא אומר (משלי ח, יד) : לי עצה ותושיה. ומנין שהתורה מלבנת בדבריה, שכן כתיב (איוב כח, כז) : אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה, ויאמר לאדם וגו'. עמודיו עשה כסף, זה שלשלת יחסין, וכן הוא אומר (משלי י, כה) : וצדיק יסוד עולם, ואין כסף אלא זקוק יחוס, כמה דתימא (מלאכי ג, ג) : וישב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אתם. רפידתו זהב, זו התורה שכתוב בה (תהלים יט, יא) : הנחמדים מזהב ומפז רב, ולא נתנה הקדוש ברוך הוא ללומדיה אלא מי שמשמר יחוסו, וכן הוא אומר (תהלים ג, טז) : ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיד, למה כן (תהלים ג, יח) : אם ראית גנב ותרוץ עמו ועם מנאפים חלקך, ואומר (תהלים צו, ז) : הבו להי משפחות עמים הבו להי כבוד ועז. מרכבו ארגמן, זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (דברים לג, כו) : רכב שמים בעזרך, והוא אורג את העולם שיצאו כלם למיניהם ולא יתערבו מין בשאינו מינו, כמה דתימא (בראשית א, יא) : תדשא הארץ דשא, והוא אין משרה שכניתו אלא על המיחסים שבישראל, וכן הוא אומר (בראשית יז, ז) : להיות לך לאלהים ולזרעך אחריד, בזמן שזרעך נכר אחריד, הקדוש ברוך הוא הנה לך לאלהים, ובזמן שאין זרעו נכר אחריו, שהם מערבים זרעם בנשי חבריהם, אין הנה לך לאלהים. תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים, רבי יודן אמר זו זכות התורה, שנאמר בה (משלי ה, ט) : אילת אהבים, וזכות הצדיקים, שנאמר

(מלאכי א, ב) : וְאַהֲבֵת אֶת יַעֲקֹב. רַבִּי עֲזַרְיָה בִּשְׁם רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוּן אָמַר זֶה הַשְּׂכִינָה, כְּמָה דְתִימָא (דברים ו, ה) : וְאַהֲבֵת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ.

דְּבַר אַחַר, אַפְרַיִן, זֶה בֵּית הָעוֹלָמִים, לְמָה נִקְרָא אַפְרַיִן, שְׁכַל הַצּוּרוֹת שֶׁל זֶהב מִן מִינֵיהּ. מְעַצֵּי הַלְבָנוֹן, כְּמָה דְתִימָא (דברי הימים ב, טו) : וְאַנְחֵנוּ נִכְרַת עֲצִים מִן הַלְבָנוֹן וְגו'. עֲמוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף, (דברי הימים ב, ג, יז) : וַיִּקֶּם אֶת הָעֲמוּדִים עַל פְּנֵי הַהֵיכָל אֶחָד מִיָּמִין וְגו', וְכִי כֶּסֶף הָיָה וְהָלֹא נִחְשֶׁת הָיָה, אֲלֵא שֶׁהָיָה נִחְשֶׁת מִמָּרֵט שְׁוֹה כְּכֶסֶף. רַפִּידָתוֹ זֶהב, תְּנִי שְׁכַל הַבַּיִת הָיָה נְטוּחַ בְּזֶהב חוּץ מֵאַחֲרֵי הַדְּלָתוֹת.

אָמַר רַבִּי אֵיבֹו מִתְנִיתִין בְּבִנְיָן שְׁנֵי, אֲבָל בְּבִנְיָן רֵאשׁוֹן אֶפְלוֹ אַחֲרֵי הַדְּלָתוֹת. שְׁבַע מִינֵי זֶהבִים הֵם : זֶהב טוֹב, זֶהב טָהוֹר, זֶהב שְׁחוּט, זֶהב סָגוּר, זֶהב מוּפָז, זֶהב מְזַקֵּק, זֶהב פְּרוֹנִים. זֶהב טוֹב, כְּמִשְׁמַעוֹ, כְּמָה דְאָתָּא אָמַר (בראשית ב, יב) : וְזֶהב הָאָרֶץ הִיא טוֹב.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק טוֹבִיו דְּהוּא בְּבִיתֵיהּ טוֹבִיו דְּהוּא בְּלוּיָתֵיהּ. זֶהב טָהוֹר, מְכַנִּיסִין אוֹתוֹ לְאוּר וְאִינוּ חֶסֶר כְּלוּם. רַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁם רַבִּי אֲמִי אָמַר, אֲלֶף כֶּסֶף הַכְּנִיס שְׁלֹמֹה אֲלֶף פְּעָמִים לְכוּר, וְלֹא עָמְדוּ אֲלֵא עַל כֶּסֶף אַחַת. וְהָא תְּנִי רַבִּי יוֹסִי בֶן רַבִּי יְהוּדָה מְעַשֶׂה בְּמִנְוֵרַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיְתָה יִתְרָה עַל שֶׁל מְדָבָר מְשַׁקֵּל דִּינָר גּוֹרְדִינִי, וְהַכְּנִיסוּהָ לְכוּר שְׁמוֹנִים פְּעָמִים עַד שְׁחִסְרָה. מִן קְדָמוּי הוֹת חִסְרָה סָגִין, מְכָאן וְלִהְלֵן לֹא הוֹת חִסְרָה אֲלֵא צִיבָחָר. זֶהב שְׁחוּט, שְׁנִטְוָה כְּחוּט וְהָיָה נְמֻשָּׁד כְּשַׁעוֹה. אֲדַרְיָנוּס הָיָה לוֹ מְשַׁקֵּל בֵּיצָה. דִּיקְלִטְיָנוּס הָיָה לוֹ מְשַׁקֵּל דִּינָר גּוֹרְדִינִי, הִדָּא אֲמַתָּה לִית לָהּ מִינֵיהּ. זֶהב סָגוּר, שֶׁהָיָה סוּגָר בְּעַד כָּל הַזְּהָבִים, כְּתִיב (דברי הימים א, כט, ד) : וְשִׁבַּעֲת אֲלָפִים כֶּסֶף מְזַקֵּק לְטוּחַ קִירוֹת הַבַּיִתִּים, וְכִי כֶּסֶף הָיָה וְהָלֹא זֶהב הָיָה, דְּכְתִיב (דברי הימים ב, ג, ה) : וְאֵת הַבַּיִת הַגָּדוֹל חִפָּה עֲצֵי בְרוֹשִׁים וַיִּחְפְּהוּ זֶהב טוֹב, וְלְמָה קָרִי לִיהָ כֶּסֶף, שֶׁהָיָה מְכַסִּיף בְּעַד כָּל הַזְּהָבִים, וְכָל הַכְּלִים הָיוּ נֶעֱשִׂים מִמֶּנּוּ, הַסְּפוֹת וְהַנְּעִים וְהַמְזַרְקוֹת וְהַמְזַלְגוֹת וְהַכְּפּוֹת וְהַמְחַתּוֹת זֶהב סָגוּר, תַּמָּן כְּתִיב (מלכים א, ז, ט) : וְהַפְּתוֹת לְדְלָתוֹת הַבַּיִת, מֵהוּ פְתוֹת, רַבִּי יִצְחָק מְגַדְלָאָה אָמַר זֶה פּוֹתָה שְׁתַּחַת הַצִּיר. רַבִּי סִימְאִי אוֹמֵר אֵלֹו פּוֹתַחּוֹת, לְלַמְדָּד שְׁאֶפְלוֹ דְּבַר קַל לֹא הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חֶסֶר. זֶהב מוּפָז, רַבִּי פֶטְרִיקִי אַחוּי דְרַבִּי דְרוּסָאִי בִּשְׁם רַבִּי אֵיבֹו אָבָא אוֹמֵר דּוּמָה לְגַפְרִית מְצַתֶּת בְּאֵשׁ. רַבִּי אֲבִין אָמַר לְשֵׁם מְקוֹמוֹ נִקְרָא זֶהב מְאוּפָז. זֶהב מְזַקֵּק, בֵּית רִישׁ לְקִישׁ אָמַר מְחַתְּכִים אוֹתוֹ כְּזִיתִים וּמְאֲכִילִים אוֹתוֹ לְנַעֲמִיּוֹת וְהוּא יוֹצֵא מְזַקֵּק. זֶהב פְּרוֹנִים, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ אוֹמֵר אָדָם, וְדוּמָה לְדָם הַפֶּר. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שְׁעוֹשֶׂה פְרוֹת.

אָמַר רַבִּי חֲנִינְא בַר יִצְחָק יוֹם שֶׁהַכְּנִיס מְנַשֶּׁה צָלַם לְהֵיכָל יְבִשׁוּ כָּל אוֹתָן הַפְּרוֹת, הִדָּא הוּא דְכְתִיב (נחום א, ד) : וַפָּרַח לְבָנוֹן אֲמָלֵל, וְלַעֲתִיד לְבוֹא הַכֹּל חוּזָר, דְּכְתִיב (ישעיה לה, ב) : פָּרַח תִּפְרַח וְתִגַּל וְגו'. מְרַכְּבוֹ אַרְגָּמֹן, (דברי הימים ב, ג, יד) : וַיַּעַשׂ אֶת הַפְּרָכֶת תִּכְלֶת וְאַרְגָּמֹן וְכַרְמִיל וּבוּץ, לְפִי שְׁאֲרָגְמֹן חָשׁוּב שְׁבַכְלָן שֶׁהוּא לְבוּשׁ מְלָכוֹת, כְּמָה דְתִימָא (דניאל ה, ז) : אַרְגָּמֹנָא יִלְבֵּשׁ, לְכוּן חֲשֵׁב לִיהָ לְדִידֵיהּ, וְדְכוּתָהּ (ישעיה סו, יז) : אֲכָלִי בֶשֶׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבָר,

ומה אסור גדול יש להחזיר מן שְׂאֵר בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת, וְלַעֲכָבֵר מִשְׂאֵר שְׂרָצִים, אֲלֵא חֶשֶׁב חֲזִיר וְהוּא הַדִּין לְכָל הַבְּהֵמוֹת וְחִיּוֹת טְמֵאוֹת, וּמִנֵּה לַעֲכָבֵר וְהוּא הַדִּין לְכָל הַשְּׂרָצִים שְׂבָעוּלָם.

דָּבָר אַחֵר, אִפְרִיּוֹן, זֶה הָאֲרוֹן, רַבִּי יְהוּדָה בֵּר רַב אֱלֵעָאִי אָמַר לְמַלְךְ שְׁהִיָּה לֹו בֵּת נָאָה מְשִׁבַּחַת וְחִסּוּדָה, אָמַר הַמֶּלֶךְ עָשׂוּ לָהּ פְּרוּיִם, מוּטָב שְׁתַּרְאָה נוֹיָה שֶׁל בֵּתִי מִן פְּרוּיִם. כִּד הַתּוֹרָה נָאָה וּמְשִׁבַּחַת וְחִסּוּדָה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשׂוּ לָהּ אֲרוֹן שְׁיִרְאָה נוֹיָה שֶׁל תּוֹרָה מִן הָאֲרוֹן. עָשָׂה לֹו הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהַשְׁלוּם שְׁלוֹ, וְעָשָׂה כֵן הַתּוֹרָה כְּלָהּ, שְׁנֵאָמַר [\(משלי ג, יז\)](#): וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. מַעֲצֵי הַלְּבָנוֹן, [\(שמות כה, ז\)](#): וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים. עֲמוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף, אֵלֹו שְׁנֵי עֲמוּדִים שֶׁל כֶּסֶף שְׁהִיוּ עוֹמְדִין לְפָנָיו כְּמִין אִיסֻטָּוָה. רְפִידָתוֹ זָהָב, [\(שמות כה, יא\)](#): וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר. מְרַכְּבוֹ אֲרָגְמוֹן, רַבִּי תַנְחוּמָא אָמַר זֶה הַכִּפְרֵת שֶׁהוּא דוֹמָה לְאֲרָגְמוֹן, וְכַתוּב בּוֹ [\(שמות כה, כא\)](#): וְנָתַתְּ אֶת הַכִּפְרֵת עַל הָאֲרוֹן מְלֻמְעָלָה. תּוֹכּוֹ רְצוּף אֶהְבָּה מְבִנּוֹת יְרוּשָׁלַיִם, רַבִּי יְהוּדָה בֵּן רַבִּי סִימוֹן אָמַר זֹו זְכוּת הַתּוֹרָה, זֹו זְכוּת הַצְּדִיקִים שְׂעוֹסְקִין בָּהּ. רַבִּי עֲזַרְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בֵּן רַבִּי סִימוֹן אָמַר זֹו הַשְּׂכִינָה.

אָמַר רַבִּי אֲבָא בֵּר כְּהֵנָּא כְּתִיב [\(שמות כה, כב\)](#): וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וּגּוֹי וְכִלָּהּ.

דָּבָר אַחֵר, אִפְרִיּוֹן, זֶה הַמְּשִׁכּוֹן, אָמַר רַבִּי עֲזַרְיָה מִשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֵּן רַבִּי סִימוֹן, מִשָּׁל לָמָּה הַדָּבָר דוֹמָה, לְמַלְךְ בְּשֵׁר וְדָם שְׁהִיָּה לֹו בֵּת וְהִיָּה אוֹהֲבָה יוֹתֵר מִדָּאִי, כָּל זִמָּן שֶׁבִּתּוֹ קָטְנָה הִיָּה מְדַבֵּר עִמָּה בְּפִרְהֶסְיָא, רָאָה אוֹתָהּ בְּחֶצֶר הִיָּה מְדַבֵּר עִמָּה, כִּיּוֹן שְׁהַגְדִּילָהּ וּבָאֵת לִידֵי סִימָנִים, אָמַר הַמֶּלֶךְ אֵין זֹו כְּבוֹדָה שֶׁל בֵּתִי שְׁאֵהִיָּה מְדַבֵּר עִמָּה בְּפִרְהֶסְיָא, אֲלֵא עָשׂוּ לָהּ פֶּאֶפְלִיוֹן לְכַשְׂאֵנִי מִבְּקֵשׁ לְדַבֵּר עִם בֵּתִי אֵהִיָּה מְדַבֵּר עִמָּה מִן הַפֶּאֶפְלִיוֹן וְלִפְנֵים. כִּד [\(משלי יא, א\)](#): כִּי נִעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֵּהוּ וּמִמְצָרִים קָרָאתִי לְבָנִי, רָאָה אוֹתָם עַל הַיָּם הִיָּה מְדַבֵּר עִמָּם, שְׁנֵאָמַר [\(שמות יד, טו\)](#): וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלַי, רָאָה אוֹתָם בְּסִינֵי הִיָּה מְדַבֵּר עִמָּם, שְׁנֵאָמַר [\(דברים ה, ד\)](#): פָּנִים בְּפָנִים דָּבָר ה' עִמָּכֶם. וְכִיּוֹן שֶׁקָּבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה וְנִעְשׂוּ לֹו אִמָּה שְׁלֵמָה, אָמְרוּ [\(שמות כד, ז\)](#): כָּל אֲשֶׁר דָּבָר ה' נִעְשָׂה וְנִשְׁמַע, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין שְׁבַחָן שֶׁל בְּנֵי שְׁאֵהִיָּה מְדַבֵּר עִמָּהֶם בְּפִרְהֶסְיָא, אֲלֵא עָשׂוּ לִי מִשְׁכָּן וְכַשְׂאֵנִי צְרִיף לְדַבֵּר עִמָּהֶם אֵהִיָּה מְדַבֵּר עִמָּהֶם מִן הַמְּשִׁכּוֹן, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(במדבר ז, פט\)](#): וּבָבֵא מֹשֶׁה אֵל אֱהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וּגּוֹי. עָשָׂה לֹו הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהַשְׁלוּם שְׁלוֹ, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם עִם יִשְׂרָאֵל מִן הַתַּחֲרוּת שְׁהִיָּה לֹו עִמָּהֶם מִן מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה. מַעֲצֵי הַלְּבָנוֹן, [\(שמות כו, טו\)](#): וְעָשִׂיתָ אֶת הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן וּגּוֹי. עֲמוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף, [\(שמות כו, יא\)](#): וְוֵי הָעֲמֻדִים וְחִשְׁקִיהֶם כֶּסֶף. רְפִידָתוֹ זָהָב, [\(שמות כו, כט\)](#): וְאֶת הַקֶּרְשִׁים תִּצְפֶּה זָהָב. מְרַכְּבוֹ אֲרָגְמוֹן, [\(שמות כו, לא\)](#): וְעָשִׂיתָ פָּרְכָת תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמוֹן, וְכַתִּיב [\(שמות מ, ג\)](#): וְסִכַּת עַל הָאֲרוֹן אֶת הַפָּרְכָת וּגּוֹי. תּוֹכּוֹ רְצוּף אֶהְבָּה מְבִנּוֹת יְרוּשָׁלַיִם, רַבִּי עֲזַרְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בֵּן רַבִּי סִימוֹן אָמַר זֹו הַשְּׂכִינָה, רַבִּי יוֹדֵן אָמַר זֶה זְכוּת הַתּוֹרָה, וְזֶה זְכוּת הַצְּדִיקִים.

אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי (שמות מ, לה) : ולא יכל משה לבוא וגו', משל למה הדבר דומה, למערה שהיא נתונה על שפת הים, רעש הים ונתמלאות המערה והים לא חסר כלום, כך אהל מועד נתמלא מזיו השכינה והעולם לא חסר כלום, הוי תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים, זו השכינה.

אמר רבי אבא בר כהנא, כתיב (שמות כה, כב) : ונועדתי לך שם וגו', ללמדך שאפלו מה שאחורי הכפרת אינו פנוי מן השכינה. עובד כוכבים אחד שאל את רבן גמליאל, אמר מפני מה נגלה הקדוש ברוך הוא למשה מתוך הסנה, אמר לו אלו נגלה על חרוב אחד או על תאנה אחת כך היית שואלני, ולהוציאך חלק אי אפשר, ללמדך שאין מקום בארץ פנוי מן השכינה, שאפלו מן הסנה היה מדבר עם משה.

דבר אחר, אפריון וגו', מה כתיב למעלה (שיר השירים ג, ז) : הנה מטתו שלשלמה וגו', זו ברכת כהנים, כדאמרין למעלה, ללמדך ששלמה לא בא אלא לפרש את התורה וסמך דבריו על סדר התורה, כשם שלמעלה מפרשת המשכן כתוב פרשת ברכת כהנים, כך עשה שלמה בתחלה זכר ברכת כהנים וגו', ואחר דבר על המשכן. אפריון עשה לו וגו', למה כן, אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי למה הדבר דומה, למלך שקדש את בתו ועשה לה קדושין גדולים ושלטה בהם עין רעה, כשבא המלך להשיא את בתו מה עשה נתן לה קמיע אמר לה יהא הקמיע הזה עליך שלא ישלט בך עין רעה עוד. כך עשה הקדוש ברוך הוא כשבא לתן תורה לישראל עשה פומבון גדולה, כמה שכתוב (שמות כ, טו) : וכל העם ראים את הקולות, ולא היו אלא קדושים, כמו שכתוב (שמות ט, ז) : לך אל העם וקדשתם היום ומחר, ושלטה בהם עין רעה ונשתברו הלוחות, כמה דתימא (שמות לב, יט) : וישבר אתם תחת הקר, לא עשה כן אלא כיון שבאו ועשו את המשכן, נתן להם הקדוש ברוך הוא את הברכות תחלה כדי שלא תשלט בהם עין רעה, לפיכך כתוב תחלה (במדבר ו, כד) : יברכה ה' וישמרך, מן עין רעה, ואחר כך : ויהי ביום פלות וגו'.

ה אמר רבי אבין אין מדותיו של הקדוש ברוך הוא כמדת מלך בשר ודם, מלך בשר ודם נכנס במדינה משבני המדינה מקלסין אותו ומכבדין אותו אחר כך הוא עושה להם צרכיהם, בונה להם דימוסיות, עושה להם נחת רוח במדינה. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא עד שלא עשו ישראל את המשכן נתן להם את הברכה תחלה, כמה שנאמר : יברכה ה' וישמרך, ואחר כך : ויהי ביום פלות וגו'.

ו ויהי ביום וגו', מהו ויהי, אמר רבי יהושע תנאים עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל עד שהם במצרים, שאינו מוציאם משם אלא על מנת שיעשו לו משכן וישרה שכינתו ביניהם, כמו שנאמר (שמות כט, מו) : וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם, על מנת לשכני בתוכם, וכיון שהוקם המשכן וירדה השכינה ושרתה בתוכם. ויהי,

רב אמר דבר שלא היה משנברא העולם עד עכשיו נעשה באותו היום, שמשנברא העולם ועד אותה שעה לא שרתה שכניה בתחתונים, אלא משֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְאֵילָף, לְכַדְּ נֹאמֵר וַיְהִי, דְּבַר חֲדוּשׁ הוּא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אָמַר דְּבַר שְׁהִיָּה וּפְסַק וְחִזֵּר לְכַמוֹת שְׁהִיָּה, שְׁכֵן אֶתְהּ מוֹצֵא מִתַּחֲלַת בְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם שְׁרַתְהּ הַשְּׁכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (בראשית ג, ח) : וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים מִתְּהִלָּה בְּגֹן וּגוֹי, וְכִיּוֹן שֶׁנִּסְתַּלְקָה הַשְּׁכִינָה בַּעַת שְׁחָטָא אָדָם שׁוֹב לֹא יָרְדָה עַד שְׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, לְפִיכָד כְּתִיב וַיְהִי, דְּבַר שְׁהִיָּה וּפְסַק יָמִים הִרְבֵּה וְחִזֵּר לְכַמוֹת שְׁהִיָּה.

א וַיְהִי, וַיְהִי. מי אמר וי, אמר רבי אבין כפיכול הקדוש ברוך הוא אמר וי, למה הדבר דומה למלך שהיה לו מטרונה רוטננית, ואמר לה המלך עשי לי פורפירא, כל ימיה שהיתה עסוקה באותה פורפירא לא היתה מרננת, אחר ימים גמרה את הפורפירא ונתנה אותה לכוּבס ועשאה והביאה למלך, כיון שראה אותה המלך התחיל צווח וי שלא תחזר לרוטננותה. כך את מוצא שהיו ישראל מרננים בכל שעה, כמה שפתיב (שמות טו, כד) : וַיִּנּוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה, וְכֵן (שמות טו, ב) : וַיִּוְנוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגוֹי, וְכֵן (במדבר יז, ו) : אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת עַם ה', תִּבְעֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיַעֲשׂוּ לוֹ מִקְדָּשׁ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שמות כה, ח) : וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וּגוֹי. אֶת מוֹצֵא כָּל הַיָּמִים שֶׁהָיוּ עֲסוּקִים בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא הָיוּ מְרַנְנִים, וְכִיּוֹן שֶׁגָּמְרוּ מִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן הִתְחִיל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צוּחַ וַי, שְׁלֹא יִחְזְרוּ וַיִּרְנְנוּ כְּשֵׁם שֶׁהָיוּ מְרַנְנִים. וַיְהִי, הַבְּכוֹרִים אָמְרוּ וַי, שֶׁנִּטְלָה מֵהֶם הַכְּהֵנָה, שְׁעַד שְׁלֹא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן הָיוּ הַבְּמוֹת מִתְּרוֹת וְעַבּוּדָה בְּבִכּוֹרוֹת, שְׁנֹאֲמַר (שמות כד, ה) : וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וּגוֹי, וְכֵן כְּתִיב (שמות יט, כד) : וְעֹלֹת אֶתְהּ וְאֶהְרֹן עֹמְדִים וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם וּגוֹי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה וְרַבִּי, אַחַד מֵהֶם אָמַר הַכֹּהֲנִים אֵלֶּי הַבְּכוֹרוֹת, וְחִבְרוּ אָמַר זֶה נִדְּב וְאֲבִיהוּא, וְכֵן כְּתִיב (ישעיה יד, ה) : שֶׁבַר ה' מִטָּה רְשָׁעִים שֶׁבֵט וּגוֹי, אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר מַמְל אֵלֶּי הַבְּכוֹרוֹת, לְפִי שֶׁהִקְרִיבוּ לְפָנָי הָעֵגֶל, אֲבָדוּ כְּהֵנָה. וְכֵן אֶת מוֹצֵא שְׁכַל הַכְּהֵנִים שֶׁעָבְדוּ לְעַבּוּדַת פּוֹכְבִים בְּבִנְיָן רֵאשׁוֹן, פְּסָלֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִקְדָּשׁ שְׁנִי, שְׁנֹאֲמַר (יחזקאל מד, טו) : וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק וּגוֹי, לְפִיכָד כְּשֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן צִוְּחוּ הַבְּכוֹרִים וַי. וַיְהִי, מִי אָמַר וַי, מִלְּאֲכֵי הַשְּׂרַת אָמְרוּ וַי, אָמְרוּ עֲכָשׁוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ אוֹתָנוּ וַיִּוֹרֵד וְדַר בְּאַרְצָה. אֵף עַל פִּי כֵן פִּיִּסָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לָהֶם חַיִּיכֶם הָעֵקֶר לְמַעַלָה הוּא, שְׁכֵן כְּתִיב (חבקוק ג, ג) : כִּסֵּה שָׁמַיִם הוֹדוּ, וְאַחַר כֵּן (חבקוק ג, ג) : וַתְּהַלְתוּ מִלְּאָה הָאָרֶץ.

אמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי, שחק עליהם הקדוש ברוך הוא כשאמר להם העקר למעלן, מנין, שכן כתיב (תהלים קמח, ג) : הוֹדוּ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, תַּחֲלָה אֶרֶץ וְאַחַר כֵּן שָׁמַיִם, לְפִיכָד אָמְרוּ וַי. וַיְהִי, מִי אָמַר וַי, אֲמוֹת הָעוֹלָם אָמְרוּ, לְמָה וַי, אֵלָּא כֵּן אָמְרוּ, עַד שְׁלֹא הָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹכֵן בִּינְיָהֶם הָיָה מִתְקַיֵּם עֲלֵיהֶם וְעוֹשֶׂה מְלַחְמוֹתֵיהֶם, עֲכָשׁוּ שְׁעָשׂוּ לוֹ הַמִּשְׁכָּן וְהוּא דַר בִּינְיָהֶם, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה, לְפִיכָד אָמְרוּ וַי.

ח בַּיּוֹם, הֲדָא הוּא דְכְתִיב [\(שיר השירים ג, יא\)](#): צְאִינָה וּרְאִינָה בְנוֹת צִיּוֹן וּגּוֹי, מְדַבֵּר בְּעֵת שְׁשֻׁרְתָּהּ הַשְּׂכִינָה בְּמִשְׁכָּן. צְאִינָה וּרְאִינָה, כְּמָה דְתִימָא [\(ויקרא ט, כד\)](#): וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם. בְּנוֹת צִיּוֹן, הַמְצַיְנִים לוֹ בְּמִילָהּ, שְׂאֵלוּלֵי שְׁהִיּוּ מֵהוֹלִים לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְהִבִּיט בְּשְׂכִינָה, אֶלָּא נוֹפְלִים הָיוּ כְּשֵׁם שְׁנַפְּל אַבְרָהָם, שְׁנֹאמֵר [\(בראשית יז, ג\)](#): וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיִּדְבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים. וְכֵן בְּבִלְעָם אוֹמֵר [\(במדבר כד, ד טז\)](#): נִפַּל וּגְלוּי עֵינַיִם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(ויקרא ט, ו\)](#): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צָוָה ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'. מֵהוּ זֶה הַדְּבָר, עַל הַמִּילָה אָמַר לָהֶם, כְּמָה דְתִימָא [\(יהושע ה, ד\)](#): וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר מֶל יְהוֹשֻׁעַ. אֲשֶׁר צָוָה ה', לַעֲשׂוֹת לְאַבְרָהָם, מִשָּׁל לְחֻנּוּנֵי אַחַד שְׁהִיָּה לוֹ אוֹהֵב וְהִיָּה כֹהֵן, וְהִיָּה לוֹ טַמְאָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אוֹהֵבוֹ, וְהִיָּה מִבְּקֵשׁ לְהִבְיֹאוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן אִם אַתָּה מִבְּקֵשׁ כְּדֵי שְׂאֵבוֹא לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, שְׁמַע לִי וְהִסַּר טַמְאָה מִתּוֹךְ בֵּיתְךָ. וּכְשִׁידַע הַחֻנּוּנֵי שְׂאִין שֵׁם טַמְאָה, הִלָּךְ וְהִבְיֹא הַכֹּהֵן אֶל בֵּיתוֹ. כִּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּיּוֹן שְׂבִקְשׁ לְהִרְאוֹת לְאַבְרָהָם אוֹהֵבוֹ, הִיָּתָה עֲרֻלָּה תְלוּיָהּ בּוֹ, כִּיּוֹן שְׁמַל עֲצָמוֹ מִיַּד נִגְלָה, שְׁנֹאמֵר [\(בראשית יז, כו\)](#): בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם, וְאַחַר כֵּן [\(בראשית יח, א\)](#): וַיֵּרָא אֵלָיו ה'. לְפִיכֵן אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, הַמִּילָה צָוָה הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת לְאַבְרָהָם אֲבִיכֶם בְּעֵת שְׂבִקְשׁ לְהִרְאוֹת לוֹ, אִף אַתֶּם מִי שֵׁישׁ בְּכֶם עֲרַל יֵצֵא וַיִּמּוֹל עֲצָמוֹ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה', לְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה: צְאִינָה וּרְאִינָה בְנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךְךָ שְׁלֹמֹה, בְּמִלְךְךָ שְׁהוּא חֹפֵץ בְּשְׁלָמִים, כְּמָה דְתִימָא [\(בראשית יז, א\)](#): הַתְּהִלָּךְ לְפָנַי וְהִיָּה תַמִּים, שְׁהַעֲרֻלָּה מוּם הִיא בְּגוּיָךְ.

דְּבַר אַחַר, בְּמִלְךְךָ שְׁלֹמֹה, בְּמִלְךְךָ שְׂבִרָא בְּרִיּוֹתָיו שְׁלָמִים, בְּרָא חֲמָה וַיִּרְחַע עַל מְלָאָתָן, וְכָל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּקוֹמָתָם נִבְרָאוּ, שְׁנֹאמֵר [\(בראשית ב, א\)](#): הָאָרֶץ וְכָל צִבְאָם. בַּר קַפְרָא אָמַר אָדָם וְחַוָּה כְּבָנֵי עֵשָׂרִים שָׁנָה נִבְרָאוּ.

דְּבַר אַחַר, בְּמִלְךְךָ שְׁלֹמֹה, בְּמִלְךְךָ שְׁהַשְּׁלִים מַעֲשָׂיו לְאוֹהֲבָיו, הַשְּׁלִים אִשׁ לְאַבְרָהָם, חָרַב לִיצְחָק, מְלָאָכִים לִיעֶקֶב.

דְּבַר אַחַר, בְּמִלְךְךָ שְׁלֹמֹה, בְּמִלְךְךָ שְׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּין בְּרִיּוֹתָיו, הַחִיּוֹת שֶׁל אִשׁ וְהַרְקִיעַ שֶׁל שְׁלֵג. הַחִיּוֹת שֶׁל אִשׁ, שְׁנֹאמֵר [\(יתחזקאל א, יד\)](#): וְהַחִיּוֹת רְצוּא וְשׁוֹב כְּמִרְאֵה הַבְּזָק. וְהַרְקִיעַ שֶׁל שְׁלֵג, שְׁנֹאמֵר [\(יתחזקאל א, כב\)](#): וְדַמּוֹת עַל רְאשֵׁי הַחִיָּה רְקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרֶחַ וּגּוֹי, וְלֹא זֶה מְכַבֶּה אֶת זֶה וְלֹא זֶה מְכַלָּה אֶת זֶה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כְּתִיב [\(איוב כה, ב\)](#): הַמְשַׁל וּפְחַד עֲמוֹ וּגּוֹי, הַמְשַׁל, זֶה מִיכָאֵל, וְהוּא שֶׁל שְׁלֵג, וּפְחַד, זֶה גְּבַרְיָאֵל, וְהוּא שֶׁל אִשׁ, מֵהוּ עֲמוֹ, מוֹשְׁלִים לוֹ, לֹא זֶה מְזִיק אֶת זֶה וְלֹא זֶה מְזִיק אֶת זֶה.

אָמַר רַבִּי אֲבִין לֹא סוּף דְּבַר בֵּין מְלָאָךְ לְמְלָאָךְ אֶפְלוּ בְּמִלְאָךְ עֲצָמוֹ הוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם, וְאִית בֵּיה חֲמֵשׁ אֲפִין, הֲדָא הוּא דְכְתִיב [\(דניאל י, ו\)](#): וּגְוִיָתוֹ כְּתַרְשֵׁישׁ וּפְנִיּוֹ כְּמִרְאֵה בְּרִק וּגּוֹי, לֹא זֶה מְכַבֶּה אֶת זֶה וְלֹא זֶה מְכַלָּה אֶת זֶה. כְּתִיב [\(דניאל ז, ט\)](#): נְהַר דִּי נוֹר נִגְד וְנִפְק, וְהַרְקִיעַ שֶׁל מִים, שְׁנֹאמֵר [\(תהלים ג, ד\)](#): הַמְקַרָּה בְּמִים עֲלִיּוֹתָיו, וְלֹא זֶה מְכַבֶּה אֶת זֶה וְלֹא זֶה מְכַלָּה אֶת זֶה.

אמר רבי יעקב דכפר חנן [\(איוב כה, ב\)](#) : עשה שלום במרומו, מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה.

אמר רבי יוחנן לית מזל חמי במה דקדם ליה ולית מזל חמי במה דלעיל מיניה, אלא במה דלרע מיניה, כהדין בר נש דהוא נחית בסולמא הפוך לאחוריו. תני רבי שמעון בן יוחאי אומר הרקיע הוא של מים והפוכים של אש והן דרים זה עם זה ואינו מזיקין זה את זה, ואפלו בין המפות הוא עושה שלום, הדיא הוא דכתיב [\(שמות ט, כד\)](#) : ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר צלוחיות של ברד מלאות אש. רבי נחמיה אמר אש וברד פתוכים זה בזה.

אמר רבי חנן טעמיה דרבי יהודה כהדיא פרטתא דרומנא דחרצינתה מתחמא מלגו. טעמיה דרבי נחמיה כהדיא שאשיתא דקנדילא דמא ומשחא מערבים כהדיא והיא דלקא מן גביהון.

אמר רבי יהודה בן רבי סימון מהו מתלקחת, מיתא ומתקהלא לעשות שליחותה בשביל לעשות רצון בוראה.

אמר רב אדא למלך שהיו לו שני לגיונות קשים והיו מריבים זה לזה, וכיון שהגיע מלחמתו של מלך, עשו שלום זה עם זה ובאו ועשו מלחמתו של מלך. כך אש וברד מריבים זה לזה, וכיון שראו מלחמתו של הקדוש ברוך הוא במצרים, נאמר : ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד, נס בתוך נס, לכך נאמר : "במלך שלמה. [\(שיר השירים ג, יא\)](#) : בעטרה שעטרה לו אמו, אמר רבי יצחק חזרנו על כל המקרא ולא מצינו שעשתה בת שבע עטרה לשלמה בנה, אלא עטרה זה אהל מועד, כעטרה הזאת שמקבעת באבנים טובות ומרגליות ומעטרת בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש.

אמר רב חונאי, שאל רבי שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר בן רבי יוסי, אמר לו אפשר ששמעת מאביד מהו בעטרה שעטרה לו אמו, אמר לו הן, למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אוהבה יותר מדאי, לא זו מחבבה עד שקרא אותה אחותו, לא זו מחבבה עד שקרא אותה אמו. כך היה הקדוש ברוך הוא מחבב את ישראל, קראן [\(שיר השירים ה, ב\)](#) : אחתי רעיתי יונתי תמתי, לא זו מחבבן עד שקראן אמו, הדיא הוא דכתיב [\(ישעיה נא, ד\)](#) : הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו, ולאמי כתיב, עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו, אמר לו אלולי לא יצאתי לעולם אלא לשמע טעם זה מפיד די.

דבר אחר, אמו, אמתו. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשו לי משכן, היה לו להעמיד ארבע קונטיסים ולמתח את המשכן עליהם, אלא מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה למעלן אש אדמה, אש ירקה, אש שחורה, אש לבנה, אמר לו : פתבנית [\(שמות כה, מ\)](#) : אשר אתה מראה בהר. רבי ברכיה בשם רבי בצלה, למלך שהיה לו לבוש משבח עשוי במרגליטון, אמר לבן ביתו עשה לי כזה, אמר

לו אֲדוֹנֵי הַמֶּלֶךְ יָכוֹל אֲנִי לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתוֹ, אָמַר לוֹ אֲנִי בְּכַבּוּדֵי וְאַתָּה בְּסִמְמָנֶיךָ. כִּדְ אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֱלֹהֵי יָכוֹל אֲנִי לַעֲשׂוֹת כְּאַלֹּה, אָמַר לוֹ פְּתַבְנִית אֲשֶׁר אֲנִי וּגוֹ' [\(שמות לה, לה\)](#) [\(שמות לה, כג\)](#): בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמֹן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִבְשֵׁשׁ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה אִם אַתָּה עוֹשֶׂה מֵה שְׁלַמְעֵלָה לְמֹטָה, אֲנִי מִנִּיחַ סִנְקְלִיטוֹן שְׁלִי שֶׁל מַעֲלָה וְאַרְדּוֹ וְאַצְמָצִם שְׁכִינְתִי בִּינִיָּהֶם לְמֹטָה, לְמַעֲלָה [\(ישעיה ו, ב\)](#): שְׂרָפִים עֹמְדִים, אֶף לְמֹטָה [\(שמות כו, טו\)](#): עֲצֵי שֹׁטִים עֹמְדִים. הַעֲמִיד אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֶלָּא עֹמְדִים, כְּפִתוֹן בְּאַסְטֵרְטִיָּא שֶׁל מַעֲלָה, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב: שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ, מֵה לְמַעֲלָה כּוֹכְבִים, אֶף לְמֹטָה כּוֹכְבִים.

אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ קָרְסֵי הַזָּהָב נִרְאִין בְּמִשְׁכָּן כְּכּוֹכְבִים הַקְּבוּעִים בְּרָקִיעַ. [\(שיר השירים ג, יא\)](#): בְּיוֹם חֲתָנְתּוֹ, זֶה סִינִי, חֲתוּנִין הָיוּ, שְׁנֵאמַר [\(שמות יט, י\)](#): וְקִדְשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר. וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבוֹ, זֶה מִתּוֹן תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר [\(שמות לא, יח\)](#): וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כְּכֹתוֹ וּגוֹ', כְּכֹלְתוֹ פְּתִיב.

דְּבַר אַחַר בְּיוֹם חֲתָנְתּוֹ, זֶה אֶהְל מוֹעֵד. וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבוֹ, זֶה בֵּית הָעוֹלָמִים. וּמִנִּין לְאַהֲל מוֹעֵד שְׁחֲתוּנִין הָיוּ, דְּכְּתִיב: בְּיוֹם פְּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, פְּלוֹת פְּתִיב, בְּיוֹמָא דְעָלַת פְּלוֹתָא לְגַנְנָא.

ט דְּבַר אַחַר, בְּיוֹם פְּלוֹת, בְּיוֹם הַקִּים אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֶלָּא בְּיוֹם פְּלוֹת, בְּיוֹם שְׁפָלוֹ הַמִּזְיָקִין מִן הָעוֹלָם. וַיְהִי בְּיוֹם פְּלוֹת מֹשֶׁה וּגוֹ', הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(משלי כז, יח\)](#): נֹצֵר תִּאֲנָה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ וּגוֹ', מִדְּבַר בִּיהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא שְׂמִשׁ אֶת מֹשֶׁה, כְּמָה דְתִימָא [\(שמות לג, יא\)](#): וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן נֶעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֶהֱל, לְמָה נְמִשְׁלָה תּוֹרָה כְּתִיבָהּ, שְׂרָב הָאֵילָנוֹת: הַזֵּית, הַגִּפְנֹן, הַתְּמָרָה, נְלִקְטִים כְּאַחַת, וְהַתִּאֲנָה נְלִקְטֵת מֵעַט מֵעַט. וְכִדְ הַתּוֹרָה, הַיּוֹם לֹמֵד מֵעַט וּלְמָחָר הַרְבֵּה, לְפִי שְׂאִינָה מִתְלַמְּדֵת לֹא בְשָׁנָה וְלֹא בְשָׁתַיִם. עָלִיו נֶאמַר: נֹצֵר תִּאֲנָה. מֵהוּ יֹאכֵל פְּרִיָּהּ, פְּרִי שֶׁל תּוֹרָה, מְלָכוֹת וְשָׂרוֹת, שְׁנֵאמַר [\(משלי ח, טו טז\)](#): בֵּי מְלָכִים יִמְלָכוּ וּגוֹ' בֵּי שָׂרִים יִשְׂרוּ. וְכִן אֶרְע לִיהוֹשֻׁעַ, שֶׁלֹּא יִרְשׁוּ בְּנֵי שֶׁל מֹשֶׁה מִקוֹמוֹ אֶלָּא יְהוֹשֻׁעַ יִרְשׁ מִקוֹמוֹ, כְּמָה דְתִימָא [\(במדבר כז, יח\)](#): קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן וּגוֹ'. [\(משלי כז, יח\)](#): וְשִׁמְרֵ אֲדָנִי וְיִכְבֵּד, זֶה יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהִיָּה מִשְׁמִשׁ אֶת מֹשֶׁה בְּיוֹם וּבְלֵילָה, כְּמָה דְתִימָא: לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֶהֱל, וְאוֹמַר [\(במדבר יא, כח\)](#): אֲדָנִי מֹשֶׁה כְּלָאִם, לְפִיכֵד כְּבָדוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מֵה כְּבוֹד עֲשֶׂה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְפִי שְׁכִדְ אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ [\(במדבר כז, כא\)](#): וּלְפָנַי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֵד וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים וּגוֹ'. וְלְפִי שְׂשִׁמֵשׁ אֲדוֹנָיו, זְכָה לְרוּחַ הַקְּדוֹשׁ, שְׁנֵאמַר [\(יהושע א, א\)](#): וַיְהִי אַחֲרָי מוֹת מֹשֶׁה וּגוֹ', שְׂאִין תִּלְמוּד לּוֹמַר מִשְׁרַת מֹשֶׁה, לְמָה נֶאמַר, לּוֹמַר לְךָ לְפִי שֶׁהִיָּה מִשְׁרַת מֹשֶׁה זְכָה לְנְבוּאָה, הָיוּ יִכְבֵּד.

דְּבַר אַחַר נֹצֵר תִּאֲנָה וּגוֹ', אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכַר בְּרִיָּהּ, בְּכָל מְקוֹם שְׂאָדָם יִגַע וְנוֹתָן נִפְשׁוֹ עַל הַדְּבַר אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכָרוֹ, רְצוּנָךְ לִידַע, שְׁלֵמָה בְּנָה בֵּית הַמְּקַדָּשׁ, שְׁנֵאמַר [\(מלכים א ו, יד\)](#): וַיִּבֶן שְׁלֵמָה אֶת הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ, וּבִשְׁבִיל שְׁנָתָן דָּוִד נִפְשׁוֹ עַל בֵּית הַמְּקַדָּשׁ שְׁנִבְנָה, שְׁנֵאמַר [\(תהלים קלב, א ה\)](#): זָכַר ה' לְדָוִד אֶת כָּל עֲנוֹתָיו וּגוֹ' אִם אָבּוֹא בְּאַהֲל בֵּיתִי וּגוֹ'

אם אתן שנת לעיני וגוי עד אמצא מקום לה' וגוי, ולא קפח הקדוש ברוך הוא שכרו אלא הכתיבו על שמו (תהלים ל, א): מזמור שיר חנכת הבית לדוד, לשלמה אין כתיב כאן אלא לדוד, הוי נצר תאנה יאכל פריה. וכן אתה מוצא במשה שנתו נפשו על שלשה דברים נקראו על שמו, ואלו הן: דינים, תורה ומשכן. דינים מנין, דכתיב (שמות יח, יג): וישב משה לשפט את העם וגוי, ונקראו על שמו, דכתיב (דברים לג, כא): צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. תורה מנין, שנאמר (שמות כד, יח): ויהי משה בהר ארבעים יום וגוי, ונקראת על שמו, שנאמר (מלאכי ג, כב): זכרו תורת משה עבדי, משכן מנין, שכן את מוצא שהיה משה מחזר על האמנין בכל יום ובכל שעה ללמדם כיצד יעשו את המלאכה שלא יטעו בה, לפי שאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות כה, מ): וראה ועשה בתבניתם וגוי, ולכך כתיב על כל דבר ודבר כאשר צוה ה' את משה, שלא היה זו מעל גביהם. וכן הוא אומר (שמות לט, מג): וירא משה את כל המלאכה וגוי ויברך אתם משה, מה ברכה אמר (תהלים צ, יז): ויהי נעם ה' אלהינו וגוי, אמר להם תשרה השכינה במעשה ידיכם.

אמר רבי חייא בר יוסף כל שבעת ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו בכל יום שתי פעמים, ואם תאמר שהיה אחד משבטו של לוי נותן לו יד, לאו, אלא אמרו חכמים היה קובעו ומפרקו ולא סיעו אחד מישראל, שנאמר ויהי ביום פלות משה, לכך נקרא על שמו שאינו אומר ביום הקים אלא ביום פלות, יום שפלו הקמותיו, וזכר שמו שם, לכך נאמר פלות משה.

כלות משה. הדין הוא דכתיב (קהלת ב, כא): כי יש אדם שעמלו וגוי. כי יש אדם שעמלו בחכמה ובדעת ובכשרון, זה בצלאל שעשה המשכן בחכמה ובדעת, כמה שכתוב (שמות לא, ג): ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה וגוי. (קהלת ב, כא): ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו, זה משה, שלא עמל במשכן ונקרא על שמו, הדין הוא דכתיב פלות משה. ודכותיה שלמה ודוד.

יא להקים את המשכן (במדבר ז, א), הדין הוא דכתיב (משלי ל, ד): מי עלה שמים וירד וגוי. מי עלה שמים, זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב ביה (תהלים מז, ו): עלה אלהים בתרועה ה' וגוי. וירד, (שמות יט, כ): וירד ה' על הר סיני. (משלי ל, ד): מי אסף רוח, (איוב יב, ט): אשר בידו נפש כל חי, (משלי ל, ד): מי צרר מים בשמלה, (איוב כו, ח): צרר מים בעביו, (משלי ל, ד): מי הקים כל אפסי ארץ, (שמואל א ב, ו): ה' ממית ומחיה וגוי (משלי ל, ד): מה שמו, צור שמו, שדי שמו, ה' צבאות שמו, (משלי ל, ד): ומה שם בנו כי תדע, (שמות ד, כב): בני בכרי ישראל.

דבר אחר מי עלה שמים, זה אליהו, דכתיב ביה (מלכים ב, יא): ויעל אליהו בסערה השמים, וירד, (מלכים ב, א, טו): רד אותו אל תירא. מי אסף רוח בחפניו, (מלכים א יז, א): חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתני לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר וגוי. מי צרר מים בשמלה, (מלכים ב, ח): ויקח

אליהו את אדרתו וגו'. מי הקים כל אפסי ארץ, (מלכים א יז, כג) : ויאמר אליהו ראי חי בנד.

דבר אחר מי עלה שמים וירד, מי הוא זה שתפלתו עולה לשמים והיא מורידה את הגשמים, ובזכותו רוחות טובות מנשבות לגדל את העשבים, שנאמר מי אסף רוח, זה שמחלק מעשרותיו בחפניו, הוי בחפניו. וכן הוא אומר (מלאכי ג, 2) : הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די, עד שיבלו שפתותיכם לומר די. ומנין שהרוחות צרף התבואה, שפך כתיב (דברים לב, ב) : יערף כמטר לקחי תזל וגו'. מי צרר מים בשמלה, מי שאינו מחלק מעשרותיו בחפניו אין תפלתו עולה לשמים ואינה מורדת את הגשמים, אלא צורר המים בעבים ואינם יורדים לארץ. מי הקים כל אפסי ארץ, כמה דתימא (דברים כח, כד) : יתן ה' את מטר ארצה אבק ועפר. מה שמו ומה שם בנו כי תדע. מה שמו, אברהם הפריש מעשר תחלה, שנאמר (בראשית יד, כ) : ויתן לו מעשר מכל, והקנה לו הקדוש ברוך הוא שמים וארץ. ולמה ברכו שיקנה לו האלהים שמים וארץ, לזרעותיו. ומה שם בנו, זה יצחק, שנתן מעשר ונתברך, שנאמר (בראשית כו, יב) : ויזרע יצחק וגו', מהו (בראשית כו, יב) : וימצא בשנה ההוא מאה שערים, מלמד שמדדו לעשרו. כי תדע, וכן הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל שאם יעשרו תבואתם יברכם בעשר, שנאמר (דברים יד, כב) : עשר תעשר וגו', עשר בשביל שתתעשר.

דבר אחר מי עלה שמים, זה משה, דכתיב ביה (שמות יט, ג) : ומשה עלה אל האלהים. וירד (שמות יט, יד) : וירד משה מן ההר אל העם. מי אסף רוח בחפניו, (שמות ט, כט) : כצאתי את העיר אפרש וגו'. מי צרר מים בשמלה, כמה דתימא (שמות טו, ח) : נצבו כמו נד נזלים. מי הקים כל אפסי ארץ, וכי משה הקים כל אפסי ארץ, אלא שהקים אהל מועד שהעולם הוקם עמו. רבי יהושע בן לוי בשם רבי שמעון בן יוחאי, להקים המשכן, אין כתיב כאן, אלא להקים את המשכן, משכן אחר הקים עמו שנקרא אהל, כשם שהמשכן נקרא אהל מועד, כמה דתימא (ישעיה מ, כב) : וימתחם כאהל לשבת, שעד שלא הוקם המשכן היה העולם רותת משהוקם המשכן נתבסס העולם, לכך נאמר : להקים את המשכן.

יב להקים את המשכן, הדא הוא דכתיב (שמות טו, יג) : נחית בחסדך וגו'. תמן תנינן על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים, ושלשתן זכרון משה בפסוק אחד, נחית בחסדך עם זו גאלת זה החסד, נהלת בעזך זו תורה, כמה דתימא (תהלים כט, יא) : ה' עז לעמו יתן. אל נזה קדשך זו עבודת המשכן והמקדש. נחית בחסדך, אלו הדורות שעמדו משנברא העולם עד שיצאו ישראל ממצרים שקבלו התורה, שהיה הקדוש ברוך הוא מנהג אותם בחסדו שלא היו מעשים טובים שיחיו בהם וזנם הקדוש ברוך הוא בחסדו, וכנגדו אמר דוד עשרים ויש פעמים כי לעולם חסדו, ובאותו חסד יצאו ישראל ממצרים,

לְכֹד אָמַר נְחִית בְּחֶסֶד עִם זֹה גְּאֻלְתָּ, שְׁבַחְסֵד גְּאֻלְס. נְהֻלְתָּ בְּעֻזָּךְ, נְהֻלְס בְּזֻכֹּת הַתּוֹרָה שְׁקִבְלוּ עַד הַקְּמַת הַמְּשָׁכֵן. לָמָּה הָיָה הָעוֹלָם דּוֹמָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לְטֶרְסֶקֶל עַל שְׁתֵּי רַגְלִים שְׂאִינֹו יָכוֹל לְעַמֵּד וְהוּא רוֹתֵת, כִּינֹו שְׁעָשׂוּ לוֹ רַגְלֵי שְׁלִישֵׁי נְתַבְסָס וְעַמֵּד, כֹּד כִּינֹו שְׁנַעֲשֶׂה הַמְּשָׁכֵן, כְּמָה דְתִימָא אֶל נוֹה קִדְשָׁךְ, מִיָּד נְתַבְסָס וְעַמֵּד. שְׁמַתְחֻלָּה לֹא הָיָה לְעוֹלָם אֶלָּא שְׁתֵּי רַגְלִים, חֶסֶד וְתוֹרָה, וְהָיָה רוֹתֵת, נַעֲשֶׂה לוֹ רַגְלֵי שְׁלִישֵׁי, זֶה מְשָׁכֵן, מִיָּד עַמֵּד. וּלְכֹד כְּתִיב: לְהַקִּים אֶת הַמְּשָׁכֵן, מֵהוּ אֶת, הָעוֹלָם שְׁנִקְרָא אֶהֱל, הוֹקֵם עִמּוֹ, הָיִי לְהַקִּים אֶת הַמְּשָׁכֵן.

דָּבַר אַחַר, לְהַקִּים אֶת הַמְּשָׁכֵן, אָמַר רַבִּי סִימּוֹן בְּשְׁעָה שְׂאֵמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְהַקִּים אֶת הַמְּשָׁכֵן, רָמַז לְמַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת שְׁיַעֲשׂוּ אִף הֵם מְשָׁכֵן, וּבַעֲת שְׁהוֹקֵם לְמַטָּן הוֹקֵם לְמַעְלָן, וְהוּא מְשָׁכֵן הַנֶּעַר שְׁשִׁמּוֹ מַטְטֵרוֹיִן, שְׁבֹו מְקַרִּיב נַפְשׁוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים לְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי גְלוּתָם, וּלְכֹד כְּתִיב: אֶת הַמְּשָׁכֵן, שְׁמְשָׁכֵן אַחַר הוֹקֵם עִמּוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת טו, יז): מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלְתָּ ה' מְקַדֵּשׁ ה' כּוֹנֵנוּ יְדִידְךָ.

יג דָּבַר אַחַר, אֶת הַמְּשָׁכֵן, שְׁהוּא שְׁקוֹל כְּנֶגֶד הָעוֹלָם שְׁקֵרוּי אֶהֱל, כְּשֵׁם שְׁמְשָׁכֵן קֵרוּי אֶהֱל, כִּי צַד, כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית א, א): בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים וְגוֹי וְכְתִיב (תְּהִלִּים קד, ב): נוֹטָה שְׁמַיִם כִּי רִיעָה, וּבְמְשָׁכֵן כְּתִיב (שְׁמוֹת כו, ז): וַעֲשִׂיתָ יְרִיעַת עֲזִים לְאֶהֱל עַל הַמְּשָׁכֵן וְגוֹי, כְּתִיב בְּשִׁנִּי (בְּרֵאשִׁית א, ו): יְהִי רִקִּיעַ וְגוֹי וְיְהִי מִבְּדִיל וְגוֹי, וּבְמְשָׁכֵן כְּתִיב (שְׁמוֹת כו, ג): וְהִבְדִּילָהּ הַפְּרָכֶת לְכֶסֶם, בְּשְׁלִישֵׁי (בְּרֵאשִׁית א, ט): יָקוּוּ הַפְּמִים מִתַּחַת הַשְּׁמַיִם, וּבְמְשָׁכֵן (שְׁמוֹת ל, יח): וַעֲשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֻשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֻשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְגוֹי. בְּרַבִּיעִי (בְּרֵאשִׁית א, יד): יְהִי מְאֹרֶת בְּרִקִּיעַ הַשְּׁמַיִם, וּבְמְשָׁכֵן (שְׁמוֹת כה, לא): וַעֲשִׂיתָ מְנֹרֶת זָהָב טָהוֹר וְגוֹי. בְּחַמִּישִׁי (בְּרֵאשִׁית א, כ): וְעוֹף יַעֲוֹפֵף עַל הָאָרֶץ וְגוֹי, וּבְמְשָׁכֵן (שְׁמוֹת כה, כ): וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרִשֵׁי כְנָפִים. בְּשִׁשִּׁי, נִבְרָא אָדָם, וּבְמְשָׁכֵן (שְׁמוֹת כה, א): וְאַתָּה הַקְּרֹב אֶלֶיךָ אֶת אֶהֱרוֹן אַחִידְךָ. בְּשִׁבְעִי, כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית ב, א): וַיִּכְלוּ הַשְּׁמַיִם וְגוֹי, וּבְמְשָׁכֵן (שְׁמוֹת לט, לב): וַתִּכַּל כָּל עֲבֹדֶת מְשָׁכֵן וְגוֹי. בְּבְרִיאַת עוֹלָם כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית ב, ג): וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים, וּבְמְשָׁכֵן (שְׁמוֹת לט, מג): וַיְבָרֵךְ אֶתְּךָ. בְּשִׁבְעִי (בְּרֵאשִׁית ב, ב): וַיִּכַּל אֱלֹהִים, וּבְמְשָׁכֵן: וְיְהִי בְיוֹם כָּלוֹת מִשָּׁה. בְּשִׁבְעִי (בְּרֵאשִׁית ב, ג): וַיִּקְדַּשׁ אֶתּוֹ, וּבְמְשָׁכֵן (בְּמַדְבַּר ז, א): וַיִּקְדַּשׁ אֶתּוֹ, הָיִי: אֶת הַמְּשָׁכֵן.

יד הַמְּשָׁכֵן, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (בְּמַדְבַּר כד, ה): מֵה טָבוּ אֶהֱלִיךָ יַעֲקֹב וְגוֹי, מֵה טָבוּ אֶהֱלִיךָ יַעֲקֹב, זֶה אֶהֱל מוֹעֵד שְׁבַמְדָּבָר וְשְׁבַשִּׁילָה וּבְנוֹב וּגְבַעוֹן, מְשַׁכְּנֵתִיךָ יִשְׂרָאֵל, אֶל תְּהִי קוֹרָא מְשַׁכְּנֵתִיךָ, אֶלָּא מְשַׁכְּנֵתִיךָ יִשְׂרָאֵל, שְׁהַמְּשָׁכֵן וּמְקַדֵּשׁ יִתְמַשְׁכְּנוּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵת שְׁחַטָּאוֹ. מְשָׁכֵן מִיָּנִין, שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים עח, ט): וַיִּטֵּשׁ מְשָׁכֵן שְׁלוֹ אֶהֱל שְׁכֹן בְּאָדָם, שְׁנַתְּמַשְׁכֵן עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ אָדָם (יְחֻזְקָא לד, לא): צֹאן מְרַעִיתִי אָדָם אֶתְּךָ. הַמְּקַדֵּשׁ מִיָּנִין, שְׁנֵאמַר (אִיכָה ד, יא): שְׁכַף חֲרוֹן אַפּוֹ וַיִּצַּת אֵשׁ בְּצִיּוֹן, וְאוֹמֵר (נַחְמִיה א, ז): חִבַּל חִבְלָנוּ לָךְ, זֶה מְקַדֵּשׁ רֵאשׁוֹן, כְּמָה דְתִימָא (שְׁמוֹת כב, כה): אִם חִבַּל תַּחֲבֵל שְׁלֹמֵת רַעֲךָ. לְכֹד נִקְרָא מְשָׁכֵן, שְׁכַף אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, אָמַר לְהֵם לְיִשְׂרָאֵל שְׁיַעֲשׂוּ לִי מְשָׁכֵן, שְׂאֵם יְחַטָּאוּ יְהֵא מִתְּמַשְׁכֵן עַל יְדֵיהֶם.

טו דָּבַר אַחֵר, וַיְהִי בַיּוֹם כָּלוּת מֹשֶׁה. אִי זֶה יוֹם, זֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות מ, יז\)](#): וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיית בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַיּוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, אָמַר רַבִּי זִירָא מֵהוּ בַיּוֹם, מִכָּאֵן שֶׁהִקְמַת הַלְיָלָה הַיְתֵה פְּסוּלָה לְעִבוּדַת הַיּוֹם. כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמְּלוֹאִים הָיָה מֹשֶׁה מַעְמִיד אֶת הַמִּשְׁכָּן בְּכָל בֶּקֶר וּבִקְרָה, מוֹשְׁחוֹ וּמְקַרִּיב וּמְפָרְקוֹ, אוֹתוֹ הַיּוֹם הֶעֱמִידוֹ וּמִשְׁחוֹ וְלֹא פָּרְקוֹ. רַבִּי חִיָּא בַר יוֹסֵף אָמַר שְׁתֵּי פְעָמִים בְּכָל יוֹם הָיָה מֹשֶׁה מַעְמִידוֹ וּמְפָרְקוֹ, אַחַת בִּבְקֶרֶת וְאַחַת בְּעֶרְבֵי. רַבִּי חֲנִינָא הִגְדוּל אוֹמַר שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר הַיּוֹקֵם, וַיִּקֶּם, לְהִקְיָם. אַחַת לְתַמִּיד שֶׁל שָׁחַר, וְאַחַת לְמְלוֹאִים, וְאַחַת לְתַמִּיד שֶׁל עֶרֶב. נִמְצְאוּ לְמִדִּין שִׁבְעָשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה בְּאַדָּר הַתְּחִילוֹ יָמֵי הַמְּלוֹאִים, אֶהְרֹן וּבְנָיו וּמִשְׁכָּן וְכָל הַכֹּלִים לְמִשְׁחָה. מִנִּין לְפָרוּקִין, אָמַר רַבִּי זִירָא בַיּוֹם כָּלוּת מֹשֶׁה, בַּיּוֹם שֶׁכָּלוּ הַקְּמוּתָיו, בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסוֹן הַיּוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, בַּשָּׁנָה נִשְׂרָפָה פָּרָה אֲדָמָה, בַּשְּׁלִישִׁי הַזֶּה מִמֶּנָּה עַל הַלְוִיִּם, כְּמָה דְתִימָא [\(במדבר ת, ז\)](#): הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת, וְתַחַת הַזֶּה שְׁנֵי שְׁהִיּוּ צָרִיכִין הַלְוִיִּם לְהַזֹּת מִפְּנֵי שֶׁהִיּוּ כֻלָּם טְמֵאִי מֵתִים בְּמָה שֶׁהִרְגוּ בְּעוֹבְדֵי הָעֵגֶל, כְּמָה דְתִימָא [\(שמות לב, כז כח\)](#): וְהִרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְגוֹי וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּדָבַר מֹשֶׁה וְגוֹי, צָוָה הַמֶּקוֹם לְגַלְתָּם בְּמִקוֹם הַזֶּה שֶׁל יוֹם שְׁבִיעִי. מֹשֶׁה נִתְקַדֵּשׁ בְּעֶנְן כָּל שִׁבְעָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות כד, טז\)](#): וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד ה' עַל הָרֹם סִינַי וְגוֹי, אֶהְרֹן וּבְנָיו נִתְקַדְּשׁוּ בְשֶׁמֶן וּבִדָּם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא ח, ט\)](#): וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן הַדָּם אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזַּע עַל אֶהְרֹן וְגוֹי, מִעֲלָה נָטַל אֶהְרֹן יוֹתֵר מִבְּנָיו, לְפִי שֶׁהָיָה כְּהֵן גְּדוֹל שֶׁיִּצְטַק עַל רֹאשׁוֹ מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה מֵהַ שֶׁלֹּא עָשָׂה לְבָנָיו. מִשִּׁיחַת אֶהְרֹן כִּיֻּצַּד, כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמְּלוֹאִים הָיָה מֹשֶׁה מִפְּשִׁיט אֶת אֶהְרֹן אֶת בְּגָדָיו וּמִרְחִיצוֹ וְסָכוּ בֵּין עֵינָיו. יִשְׂרָאֵל נִתְקַדְּשׁוּ בְּפֶרֶת חֲטָאת, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר יט, ב\)](#): דָּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֶלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה וְגוֹי. הַלְוִיִּם נִתְקַדְּשׁוּ בַּהֲזָה וּבַתְּגַלְחַת, בְּקֶרֶב וּבַתְּנוּפָה. בַּהֲזָה מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר ח, ח\)](#): וְלָקְחוּ פֶרֶב בֶּן בֶּקֶר. וּבַתְּנוּפָה מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר ת, יא\)](#): וְהִנִּיף אֶהְרֹן אֶת הַלְוִיִּם תְּנוּפָה. הַמִּשְׁכָּן נִתְקַדֵּשׁ בְּעִמִּידָה וּבִפְרוּק וּבִמְשִׁיחָה. בְּעִמִּידָה מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: לְהִקְיָם אֶת הַמִּשְׁכָּן. בִּפְרוּק מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר ד, כ\)](#): וְלֹא יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כְּבֹלַע אֶת הַקֹּדֶשׁ. בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא ח, י\)](#): וַיִּמְשַׁח אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ וְגוֹי, שׁוֹמֵעַ אֲנִי רֹאשׁוֹן שֶׁנִּמְשַׁח הָיָה קֹדֶשׁ, תִּלְמוּד לומר [\(במדבר ז, א\)](#): וַיִּמְשַׁח וַיִּקְדֵּשׁ אוֹתָם, מִגִּיד שֶׁלֹּא קֹדֶשׁ אֶחָד מֵהֶם עַד שֶׁנִּמְשַׁחוּ כֻלָּם.

אָמַר רַבִּי אֵיבּוֹ מִכִּיּוֹן דְּכַתִּיב [\(במדבר ז, א\)](#): וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֵּשׁ אֹתוֹ, מֵאִי זֶה דָּבַר נֶאֱמַר: וַיִּמְשַׁח וַיִּקְדֵּשׁ אֹתוֹ.

אָמַר רַבִּי אֵיבּוֹ אָמַר רַבִּי תַחְלִיפָא דְמִן קִיסְרִין וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ, חַד אָמַר מִשְׁהִיָּה מוֹשַׁח כָּל אֶחָד וְאֶחָד חֲזַר וְהָיָה מוֹשַׁח כֻּלָּם כְּאַחַד. וְחַד אָמַר וַיִּמְשַׁחֵם, מִשִּׁיחָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּמִשִּׁיחָה לְעוֹלָם הַבָּא, מִגִּיד שֶׁבְּמִשִּׁיחָתוֹ שֶׁל אֱלוֹ הַקֹּדֶשׁ כָּל הַכֹּלִים לְעִתִּיד לְבֹאוֹ. וְדַכּוּתִיָּה [\(שמות לו, יג\)](#): וַיַּחֲבֵר אֶת הִירֵיעַת אַחַת אֶל אַחַת בְּקֶרְסִים, מֵהַ תִּלְמוּד לומר [\(שמות לו, יג\)](#): וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד, רַבִּי אֵיבּוֹ אָמַר רַבִּי תַחְלִיפָא דְמִן קִיסְרִין וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ, חַד אָמַר מִשְׁהִיָּה מִתְּחִבָּר כָּל אַחַת וְאַחַת הָיָה מִתְּחִבָּר כֻּלָּם כְּאַחַד. וְחַד אָמַר מֵהוּ

ויהי המשפך אחד, אחד למדידה ואחד למשיחה. ומשחם, משחם מבחוץ ומבפנים. רבי יאשיה אומר מדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ומדות היבש נמשחו מבפנים ולא נמשחו מבחוץ. רבי יונתן אומר מדות הלח נמשחו מבפנים ולא נמשחו מבחוץ, ומדות היבש לא נמשחו לא מבחוץ ולא מבפנים. תדע לך שאינו מקדשות, שנאמר [\(ויקרא כג, יז\)](#): ממושבתיכם תביאו לחם תנופה וגו', הא אימת הן לה', לאחר שנאפו.

טז ויקריבו נשיאי ישראל [\(במדבר ז, ב\)](#), למה נזדרזו הנשיאים לבוא ולהקריב תחלה, ובמלאכת המשפך נתעצלו ולא הביאו אלא אבני שוהם ואבני מלואים באחרונה. לפי שבשעה שאמר משה, כל נדיב לב יביאו תרומת ה' למלאכת המשפך, ולא אמר לנשיאים, הנה רע בעיניהם על שלא אמר להם להביא, אמרו יביאו העם מה שיביאו ומה שיחסרו נמלא אנחנו. שמחו כל ישראל במלאכת המשפך והביאו בשמחה כל נדבה ובזריזות, ראה מה פתיב [\(שמות לה, כב\)](#): ויבאו האנשים על הנשים, שהיו דוחקות זה על זה ובאים אנשים ונשים בערבוביא, ולשני בקרים הביאו כל הנדבה, שנאמר [\(שמות לו, ג\)](#): והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר, וכתיב [\(שמות לו, ז\)](#): והמלאכה היתה דים וגו', לאחר שני הימים בקשו הנשיאים להביא נדבתם ולא יכלו שכבר צוה משה [\(שמות לו, ו\)](#): ויעבירו קול במחנה וגו', והיו הנשיאים מצרים על שלא זכו בנדבת המשפך, אמרו הואיל ולא זכינו בנדבת המשפך נתן בנגדי כהן גדול, הלא הוא דכתיב [\(שמות לה, כז\)](#): והנשאים הביאו את אבני השוהם וגו', אמר הקדוש ברוך הוא בני שנזדרזו, יכתב שהביאו והותר, והנשיאים שנתעצלו, חסר אות אחת משמם, שכן פתיב והנשאים חסר יו"ד. כיון שנגמר המשפך הקדימו והביאו קרבן בזריזות, הלא הוא דכתיב: ויקריבו נשיאי ישראל וגו', אמרו הרי השעה שנקריב קרבנות בשמחה, ששרתה שכניה במעשה ידינו, כיון שנעשה המשפך ולא היה חסר כלום, אמרו מה יש לנו להביא, הלכו והביאו עגלות שהיו נושאים עליהם את המשפך. ומי נתן להם העצה הזאת, שבטו של יששכר, שכך אמרו להם משפך שעשיתם פורח הוא באויר, אלא התנדבו עגלות שהיו נושאים אותו בהם, לכך פתיב: ויקריבו נשיאי ישראל, שנתנחמו על מה שעשו בתחלה. ויקריבו נשיאי ישראל, שומע אני שהיו הדיוטות ונתמנו, תלמוד לומר [\(במדבר ז, ב\)](#): ראשי בית אבתם, ולא ראשי בית אבות, אלא אף נשיאי שבט, הלא הוא דכתיב [\(במדבר ז, ב\)](#): הם נשיאי המטות, נשיאים בני נשיאים. הם נשיאי המטות, הם שהיו ממנים עליהם במצרים [\(שמות ה, יד\)](#): ויכו שטרי בני ישראל וגו', [\(במדבר ז, ב\)](#): הם העמדים על הפקדים, על מנין הדגלים, כמה דתימא [\(במדבר א, ד\)](#): ואתכם יהיו איש איש למטה וגו'.

יז ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלת צב וגו' [\(במדבר ז, ג\)](#), שש, כנגד ששת ימי בראשית. שש, כנגד ששה סדרי משנה. שש, כנגד אמהות, אלו הן: שרה ורבקה, רחל ולאה, בלהה, זלפה. שש, אמר רב הונא כנגד שש מצוות שהמלך מצוה עליהם בכל יום, אלו הן [\(דברים יז, יז\)](#): לא ירבה לו נשים, [\(דברים יז, טז\)](#): רק לא ירבה לו סוסים, [\(דברים יז, יז\)](#): וכסף וזהב לא ירבה לו

מאד, [\(דברים טו, טז\)](#) : לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד. שש, כנגד שש מעלות לכסא [\(דברי הימים ב ט, יח\)](#) : ושש מעלות לכסא, באי זה צד, בצד שהיה עולה ויושב, עלה לישוב על מעלה הראשונה הפרוז יוצא ואומר לו : לא ירבה לו נשים. עלה לישוב על מעלה שנייה, הפרוז יוצא ואומר לו : לא ירבה לו סוסים. עלה לישוב על מעלה שלישית, הפרוז יוצא ואומר : וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. עלה לישוב על מעלה רביעית, הפרוז יוצא ואומר : לא תטה משפט. עלה לישוב על מעלה חמישית, הפרוז יוצא ואומר : לא תקח שחד. בא לישוב על כסאו [\(דברי הימים ב ט, יח\)](#) : וידות מזה ומזה על מקום השבת, כיצד שרביט של זהב נתון נתלה מאחוריו ויונה בראשו, ועטרה של זהב בפי יונה, ויושב תחתיה בשבת, נוגעת ואינה נוגעת. שש עגלות, כנגד ששה רקיעים. ולא שבעה הם, אמר רבי אבין הן דמלכא שרי טימיקון. שש עגלות צב, מהו צב, דומות לקליינין. צב רבי ישמעאל אומר אין צב אלא מצירות. צב, אין צב אלא מטקסות, שלא היו מחסרות כלום. צב, רבי אומר אין צב אלא קמירות וכמנסקי פסקאות היו מחפזות, ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר, [\(ישעיה סו, ב\)](#) : והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו'. צב, רבי שמעון אומר אין צב אלא צמודות, שנאמר [\(ישעיה מט, כב\)](#) : והביאו בניך בחצן וגו', תני בשם רבי נחמיה כמין כמרוסא היו כפין עשויות. רבי נחמיה אומר היו כצבעו של רקיע, [\(במדבר ז, א\)](#) : ושני עשר בקר, כנגד שנים עשר שבטים וכנגד שנים עשר מזלות. שומע אני עגלה על כל אחד ואחד, תלמוד לומר [\(במדבר ז, א\)](#) : עגלה על שני הנשאים. שומע אני שני שורים לנשיא אחד, תלמוד לומר [\(במדבר ז, א\)](#) : ושור לאחד, מפני מה לא הביאו חצין עגלות וחצין שורים, מפני שהיו יראים שמא ימות שורו של אחד מהם או שמא תשבר עגלה של אחד מהם, ונמצא אותו השבט אין לו חלק במשכן.

יח ויקריבו אותם לפני המשכן [\(במדבר ז, א\)](#), מלמד שהביאום ומסרום לצבור, באו ועמדו לפני המשכן ולא קבל מהם עד שנאמרה לו מפי הגבורה [\(במדבר ז, ה\)](#) : קח מאתם, הדיא הוא דכתיב [\(במדבר ז, ד ה\)](#) : ויאמר ה' אל משה לאמר, קח מאתם וגו', מהו לאמר, תני רב הושעיה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה צא ואמר להם דברי כבושים ודברי נחמות, קח מאתם, באותה שעה היה משה מתירא ואומר תאמר שמא נסתלקה ממני רוח הקדש ושרתה על הנשיאים, אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, אלו להם הייתי אומר שיביאו, לך הייתי אומר שתאמר להם, אלא קח מאתם, מאתם היה הדבר, הא הסכימה דעתם לדעת העליונה, והיה משה מתירא ואומר תאמר שמא אחת מן העגלות נשברה או אחד מן השורים מת ונמצא קרבן של נשיאים פסול, אמר לו הקדוש ברוך הוא [\(במדבר ז, ה\)](#) : והיו לעבד את עבדת אהל מועד, נתן להם הויה שיהיו קימים לעולם, עד היכן היו קימים, רבי יודא בשם רבי שמואל ברבי נחמן ורבי חוניא בשם בר קפרא אמר, עד [\(הושע יב, ב\)](#) : שבגלגל שורים זבחו, והיכן הקריבום, רבי אבא בר כהנא אמר, בנוב הקריבום. רבי אבהו אמר, בגבעון הקריבום. רבי חמא בר רבי חנינא אמר בבית העולמים הקריבום.

אמר רבי לוי טעמיה דרבי חמא בר רבי חנינא דכתיב (דברי הימים ב ז, ה) : ויזבח המלך שלמה את זבח וגו'. תני בשם רבי מאיר, עד עכשו הן העגלות והפרות קימות, ולא הוממו ולא הזקינו ולא הטריפו ולא נשפרו. והלוא דברים קל וחמר, מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אהל מועד נתן להם הנייה עד שיהיו קימות לעולם, ישראל שהם דבוקים בהקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה, שנאמר (דברים ד, ז) : ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו'. (במדבר ז, ה) : ונתתה אותם אל הלזים איש כפי עבדתו, לפי טרח משאו הרבה לו עגלות להקל ממשאו.

יט ויקח משה את העגלות וגו' (במדבר ז, ו), הרי משה נוטלן ומחלקן לפי דעתו, (במדבר ז, ז) : את שתי העגלות וגו', לפי שלא היה עבודת בני גרשון כי אם יריעות האהל והמכסאות והמסוד והקלעים והמיתרים, שהיו מעמידים בהם היריעות, ראשי המיתרים האחד היה קשור ביריעות וראשיהם השני היה קשור בירתדות, והיו נועצים הירתדות בארץ כדי שלא יגלל הרוח ליריעות, לפי שלא היתה עבודתם כבדה נתן להם שתי עגלות בלבד, אבל לבני מררי שהיתה עבודתם קשה וכבדה, קרשים ובריחים ועמודים ואדנים וירתדות ומיתרים לכל פליהם ולכל עבודתם, נתן להם ארבע עגלות, הדיא הוא דכתיב (במדבר ז, ח) : ואת ארבע העגלות וגו'.

כ ולבני קהת לא נתן וגו' (במדבר ז, ט), רבי נתן אומר מכאן נתעלים מעיני דוד שלא נשאו הלזים את הארון אלא בעגלה חדשה, שנאמר (שמואל ב ו, ג) : וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה וגו' ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרוץ בעזה, אמר אחיתפל לדוד לא היה לך ללמד מן משה רבך, שלא נשאו הלזים את הארון אלא בכסף, שנאמר (במדבר ז, ט) : ולבני קהת לא נתן וגו', הרי דוד משלחן ומעלן בכסף, שנאמר (דברי הימים א טו, יא טו) : ויקרא דויד לצדוק ולאביתר הכהנים וללזים לאוריאל עשיה ויואל, עד (דברי הימים א כד, יט) : כמשפטם ביד אהרן אביהם (דברי הימים א טו, טו) : כאשר צוה משה כדבר ה', והיכן צוה, ולבני קהת לא נתן וגו', הא לא חדשו הלזים כלום אלא הפל מפי משה ומפי הקדוש ברוך הוא.

כא ויקריבו הנשאים את חנפת המזבח וגו' (במדבר ז, י), מגיד הכתוב בשם שהתנדבו הנשאים למלאכת המשכן כך נתנדבו לחנפת המזבח. (במדבר ז, י) : ויקריבו הנשאים את קרבנם וגו', באו ועמדו לפני המזבח ולא קבל מהם משה עד שנאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא (במדבר ז, יא) : יקריבו את קרבנם לחנפת המזבח, ועדין לא היה משה יודע כיצד יקריבו, אם למסעות אם לתולדות, עד שנאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא יקריבו אותם למסעות, ועדין לא היה משה יודע כיצד יקריבו אם כלם כאחד אם כל אחד ואחד יומו, עד שנאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא כל אחד ואחד יומו, שנאמר (במדבר ז, יא) : נשיא אחד ליום. והלוא נשיאים היו מתנדבין ולא הדיוטות, מה תלמוד לומר נשיא אחד ליום, לפי שהיה נחשון מלך והוא הקריב תחלה, לא יאמר הואיל והקרבתי תחלה אקריב עם כל אחד ואחד

בְּיוֹמוֹ, לְכֹד נֹאמֵר נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם. וַיֵּשׁ אֹמְרִים בְּשַׁעַה שְׁאֵמֵר לוֹ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם, אָמַר לָהֶם מִשָּׁה לְנִשְׂאִים, לְכֻלְכֶם אָמַר
לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁתִּקְרִיבוּ, אָבֵל לֹא נֹאמֵר לִי מִי יִקְרִיב רֵאשׁוֹן, נִתְּנוּ
עֵינֵיהֶם בְּנַחֲשׁוֹן, זֶה קֹדֶשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַיָּם, זֶה רֵאוּי
לְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה וְהוּא יִקְרִיב רֵאשׁוֹן לְכֻלְכֶם וְכֵן עָשָׂה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב
בַּמִּדְבָּר ז, יב: וַיְהִי הַמִּקְרִיב וְגו'.

פרשה יג

א וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הַרֵאשׁוֹן אֶת קֶרְבָּנוֹ נַחֲשׁוֹן וְגו' בַּמִּדְבָּר ז, יב, הִדָּא הוּא
דְכָתִיב תְּהִלִּים נא, כ כא: הִיטִיבָה בְּרִצּוֹנָךְ אֶת צִיּוֹן וְגו' אִז תַּחֲפֹץ זְבַחֵי צֶדֶק
וְגו'. לְפִי שֶׁבַּמִּדְבָּר בְּהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן הִקְרִיבוּ לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ קִמְעָה, כְּמָה
דְתִימָא בַּמִּדְבָּר ז, יג יז: קֶרְבָּנוֹ קִעֲרַת כֶּסֶף וְגו' כִּף אַחַת וְגו' פֶּר אֶחָד וְגו' שְׁעִיר
עִזִּים וְגו' וּלְזָבַח הַשְּׁלָמִים וְגו', הֵרִי כָּל הַקְּרָבָן, לְמָה הִדְבָּר דּוֹמָה לְמִלְךְ
שֶׁיֵצֵא לְדָרְךְ וְהָיוּ מִבִּיאִים לְפָנָיו סְעוּדָה לְפִי הַדָּרְךְ וּלְפִי הַפּוֹנֵדֶק, אָמַר לָהֶם
הַמִּלְךְ כֶּךָ אַתֶּם מְכַבְּדִים לִי וְכֶךָ אַתֶּם נוֹתְנִים לִי, אֵינִי מִלְךְ וְאֵינִי שׁוֹלֵט
בַּמְּלָכוּת. אָמְרוּ לוֹ: אֲדוֹנֵינוּ, בְּדָרְךְ אֲנַחְנוּ וּלְפִי הַדָּרְךְ וּלְפִי הַפּוֹנֵדֶק הַכְּנֻסָנוּ
לָךְ, כְּשֶׁתִּכְנַס לַמְּדִינָה וְתִכְנַס לַפְּלִטְרִין שְׁלָךְ תִּרְאֶה כְּמָה אָנוּ מְכַבְּדִין אוֹתָךְ.
כֶּךָ כְּשֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן הִקְרִיבוּ לוֹ הַנְּשִׂאִים דּוֹרוֹן וְקֶרְבָּן, קִעֲרָה וּמִזְרֶק וְכֶף,
פֶּר אֶחָד וְגו' וְשְׁעִיר עִזִּים וְגו' וּלְזָבַח וְגו', אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֶּךָ
הוּא כְּבוֹדֵי. אָמְרוּ לוֹ: רַבּוֹן הַעוֹלָמִים בַּמִּדְבָּר אָנוּ נִתְּוִינִים וּלְפִי הַמִּדְבָּר
הַקְּרָבָנוּ לְפָנֶיךָ, כְּשֶׁתִּכְנַס לַפְּלִטְרִין שְׁלָךְ אַתָּה רוֹאֶה כְּמָה קֶרְבָּנוֹת וְכְמָה
פָּרִים נִקְרִיב לְפָנֶיךָ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: הִיטִיבָה בְּרִצּוֹנָךְ אֶת צִיּוֹן תִּבְנֶה
חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם, אִז תַּחֲפֹץ זְבַחֵי צֶדֶק אִז יַעֲלוּ עַל מִזְבֵּחֶךָ פָּרִים, וְלֹא פֶּר
אֶחָד. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּשִׁלְמָה שֶׁבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּבִקְשׁ לְהַקְרִיב לַחֲנֻכַּת בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, רֵאֵה מָה כָּתִיב שָׁם מַלְכִים א ח, טג: וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זְבַח הַשְּׁלָמִים
וְגו'. וְכֵן בִּימֵי עֶזְרָא עֶזְרָא ו, יז: וְהִקְרָבוּ לַחֲנֻכַּת בֵּית אֱלֹהֵי דָנָה תּוֹרִין מֵאֵה
דְּכָרִין וְגו', הֵי: הִיטִיבָה בְּרִצּוֹנָךְ אֶת צִיּוֹן וְגו' אִז תַּחֲפֹץ וְגו'.

ב וַיְהִי הַמִּקְרִיב וְגו', הִדָּא הוּא דְכָתִיב שִׁיר הַשִּׁירִים ד, טז: עוֹרֵי צַפּוֹן וּבּוֹאֵי
תִימָן וְגו', הִזֵּה רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר אֵימַתִּי הִתְחִילוּ מְלוֹאִים, בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה
בְּאֶדְר, וּבְאֶחָד בְּנִיסוֹן שְׁלֹמוֹ יָמֵי הַמְלוֹאִים, וְכָל שְׁבַעֲת יָמֵי הַמְלוֹאִים הִזֵּה
מִשָּׁה מַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְכָל בֶּקֶר וּבֶקֶר מִקְרִיב קֶרְבָּנוֹתָיו עָלָיו וּפְרָקוֹ,
בְּשִׁמְיָי הַעֲמִידוֹ וְלֹא פְרָקוֹ, שֶׁנֶּאמַר שְׁמוֹת מ, יז: וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַרֵאשׁוֹן בְּשָׁנָה
הַשְּׁנִית בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, וְאוֹתוֹ יוֹם שְׁמִינִי אֶחָד בְּשַׁבַּת הִזֵּה
וְרֵאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל נִיסוֹן הִזֵּה, בּוֹ בַיּוֹם עָמַד אֶהְרֹן וּבְנָיו וְרַחְצוּ יְדֵיהֶם וְרִגְלֵיהֶם

מן הכיור, עבדו את עבודתם וסדרים על הסדר, בו ביום הקריבו ישראל תמידים, נדרים ונדבות, חטאות ואשמות, בכורות ומעשרות, על אותו היום הוא אומר: עורי צפון ובואי תימן וגו'. עורי צפון, זו עולה שנשחטת בצפון. ובואי תימן, אלו שלמים שנשחטים בדרום. (שיר השירים ד, טז): הפיחי גני, זה אהל מועד. יזלו בשמיו, זה קטרת הסמים. (שיר השירים ד, טז): יבא דודי לגנו, זה השכינה. ויאכל פרי מגדיו, אלו הקרבנות. (שיר השירים ה, א): באתי לגני אחתי כלה, זה יום שמיני. אריתי מורי עם בשמי, זה לבונת הקטרת ולבונת המנחה. אכלתי יערי עם דבשי, זה אברי העולה ואמורי קדשי קדשים. שתיתי ייני עם חלבי, אלו הנסכים ואמורי קדשים קלים. אכלו רעים, זה משה ואהרן. שתו ושכרו דודים, זה כנסת ישראל. רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, רבי אלעזר אמר שלמים הקריבו בני נח. רבי יוסי ברבי חנינא אמר עולות הקריבו בני נח. מתיב רבי אלעזר לרבי יוסי ברבי חנינא והא כתיב (בראשית ד, ד): והכל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהן, דבר שחלבו קרב, מה עבד לה רבי יוסי ברבי חנינא, מן שמניהון. מתיב רבי אלעזר לרבי יוסי ברבי חנינא (שמות כד, ה): וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים, מה עבד לה רבי יוסי ברבי חנינא, שלמים בעורן בלא הפשט ובלא נתוח. מתיב רבי אלעזר לרבי יוסי ברבי חנינא הא כתיב (שמות יח, יב): ויקח יתרו משה עלה וזבחים, עולה, זו עולה, זבחים, אלו זבחי שלמים, מה עבד לה רבי יוסי ברבי חנינא, כמאן דאמר לאחר מתן תורה בא יתרו. רב אמר אתפלגון רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, חד אמר קדם מתן תורה בא יתרו, ואחרניא אמר לאחר מתן תורה בא יתרו.

אמר רבי חמא אמר רבי חנינא מאן דאמר קדם מתן תורה בא יתרו, כמאן דאמר שלמים הקריבו, ומאן דאמר לאחר מתן תורה בא יתרו כמאן דאמר עולות הקריבו. הדא מסייע לרבי יוסי ברבי חנינא, עורי צפון, זו עולה שנשחטה בצפון, מהו עורי, דבר שהיה ישן ונתעורר. ובואי תימן, אלו שלמים שהם נשחטים בדרום. מהו ובואי, דבר שהוא בא לחדש. רבי אבא בריה דרבי פפי ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, אף הדין קריה מסייע ליה לרבי יוסי ברבי חנינא (ויקרא ו, ב): זאת תורת העלה הוא העלה, שהקריבו בני נח כדאתי לשלמים. (ויקרא ז, יא): זאת תורת זבח השלמים, אשר הקריבו, אין כתיב כאן, אלא אשר יקריבו, מכאן ולהבא. במה מקים רבי אלעזר קריה דרבי יוסי ברבי חנינא עורי צפון ובואי תימן, פתר ליה בגליות, עורי צפון, לכשיתעוררו הגליות שהן נתונות בצפון, יבאו ויחנו בדרום. לכשיתעורר גוג שהוא נתון בצפון יבוא ויפל בדרום, (יחזקאל לט, ב): ושבתיה וששאתיה והעליתיה מירכתי צפון, לכשיתעורר מלך המשיח שהוא נתון בצפון, יבוא ויבנה את בית המקדש שהוא נתון בדרום, כמא דאת אמר (ישעיה מא, כח): העירותי מצפון ויאת וגו'.

דבר אחר, עורי צפון, מלמד שהרוחות עתידות להכניס קנאה זו עם זו, רוח הדרום אומרת אני מביאה גלות תימן וגלות הגרה וכל הדרום, ורוח צפון אומרת אני מביאה גלות צפון, והמקום נותן שלום ביניהם והם

נִכְנָסוֹת בַּפֶּתַח אֶחָד, לְקַיֵּם מָה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג, ו): אִמְרָ לְצַפּוֹן תִּנְי וּלְתִימָן אֵל תִּכְלָאֵי הִבְיֵאֵי בְּנֵי מִרְחוֹק וּגו'. רַבִּי חוּנְיָא בְּשֵׁם רַבִּי בְּנִימִין בַּר לִוִי אָמַר, לְפִי שֶׁבְּעוֹלָם הָיָה כְּשֶׁרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת אֵין רוּחַ דְּרוּמִית מְנַשֶּׁבֶת, אָבֵל לְעֵתִיד לְבּוֹא אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי מְבִיא רוּחַ אֲגַרְסָטִים לְעוֹלָם וּשְׁתֵּי הַרוּחוֹת מְשַׁמְשׁוֹת בּוֹ, הֵדָא הוּא דְכָתִיב: אִמְרָ לְצַפּוֹן תִּנְי וּגו'.

דְּבַר אַחַר, עוֹרֵי צְפוֹן וּגו', לְעֵתִיד לְבּוֹא עֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְצַדִּיקִים בְּגוֹן עֵדוֹן וְאֵין צְרִיכִין לֹא בְּפִלְסָמוֹן וְלֹא רֵאשֵׁי בְּשָׂמִים אֶלָּא רוּחַ צְפוֹן וְרוּחַ דְּרוּם מְכַבְּדוֹת וְזוֹחֲלוֹת כָּל בְּסַמְנֵי גּוֹן עֵדוֹן וְנוֹתְנִים רִיחַם, הֵדָא הוּא דְכָתִיב (שיר השירים ד, טז): הִפִּיחֵי גַנִּי, זֶה כַּבּוֹד הַגּוֹן, יִזְלוּ בְּשָׂמִיו, זֶה זְלוּף. יְבֵא דוּדֵי לְגַנּוֹ, אוֹמְרִים יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכִי יֵשׁ בְּעַל הַבַּיִת שֶׁיַּעֲשֶׂה סְעוּדָה לְאוֹרְחִים וְלֹא יִהְיֶה מֵיִסַּב עִמָּהֶם, יֵשׁ חֲתָן עוֹשֶׂה סְעוּדָה לְמַקְרָאִים וְלֹא יֵשֵׁב עִמָּהֶם, אִם רְצוֹנָךְ יְבֵא דוּדֵי לְגַנּוֹ וְיֵאכֵל פְּרֵי מַגְדֵּיו. אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֲרִינִי עוֹשֶׂה כְּשֵׁם שְׁאַתֶּם מְבַקְּשִׁים, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְגוֹן עֵדוֹן, הֵדָא הוּא דְכָתִיב (שיר השירים ה, א): בָּאתִי לְגַנִּי אַחֲתִי כְּלָה וּגו', אַחֲתִי שֶׁנִּתְאַחַח לִי בְּגִלוֹת, כְּלָה שֶׁנִּתְכַּלּוּ בְּגִלוֹת, כְּמָה דְתִימָא (תהלים מד, כג): כִּי עָלִיד הֲרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם וּגו', לְפִיכֵךְ עֵתִיד לְקַרוֹתֶם אַחֲתִי, שְׁיִהְיוּ אַחוּיִים אֶצְלוֹ, כְּמָה דְתִימָא (איכה ב, טו): כְּלִילַת לִפִּי, וְאוֹמַר (ישעיה סא, טו): וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּהּ, וְאוֹמַר (ישעיה מט, יח): וְתִקְשְׁרִים כַּפְלָה. (שיר השירים ה, א): אֲרִיתִי מוֹרֵי עִם בְּשָׂמִי, שֶׁנִּתְמַרְרוּ בְּגִלוֹת וְהָיוּ מְבַשְּׂמִים עֲצָמָם בְּקְדוּשׁ שֵׁם שְׂמִים, לְכֵךְ עֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲנֹגֶם בְּגוֹן עֵדוֹן וְלִקְטֹר לְפָנֵיהֶם מִכָּל הַבְּשָׂמִים. (שיר השירים ה, א): אֶכְלֹתִי יַעֲרֵי עִם דְּבִשִׁי, לְפִי שֶׁהָעָרוּ יִשְׂרָאֵל נַפְשָׁם לְמִיתָה בְּגִלוֹת, כְּמָה דְתִימָא (ישעיה נג, יב): תַּחַת אֲשֶׁר הִעֲרָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ, וְהָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה הַמְתוּקָה מְדַבֵּשׁ, לְפִיכֵךְ עֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁקוֹתֶם יַיִן הַמְּשֻׁמֵּר בְּעֵנְבָיו מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, וְלְהַרְחִיץֶם בְּנַחְלֵי חֵלֶב.

דְּבַר אַחַר, עַל שֵׁם (יואל ד, יח): וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִטְפוּ הַהָרִים עָסִיס וְהַגְּבָעוֹת תִּלְכְּנָה חֵלֶב וּגו'. (שיר השירים ה, א): אֶכְלוּ רְעִים, אֵלוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשׂוּ רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלוֹת וְלֹא רְצוֹ לְהִתְעַרֵּב בְּאַמוֹת, אֶלָּא שְׁמְרוּ בְּרִיתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

דְּבַר אַחַר, אֶכְלוּ רְעִים, אֵלוּ בְּעַלֵּי מִצְוֹת. שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ דוּדִים, אֵלוּ חֲכָמֵי תּוֹרָה. וְרַבִּי יוֹסִי בַר חֲמָא דְרִישׁ לִיָּה לְהֵאֵי קַרְיָה כְּלוּ עוֹרֵי צְפוֹן, בְּמִשְׁכָּן. עוֹרֵי צְפוֹן וּבּוֹאֵי תִימָן, אֵלוּ עוֹלוֹת וּשְׂלָמִים, שֶׁהָעוֹלוֹת נִשְׁחָטוֹת בְּצַפּוֹן, וְהַשְּׂלָמִים בְּדְרוּם. הִפִּיחֵי גַנִּי, זֶה הַמְּשֻׁכָּן, מֵהוּ גַנִּי, גְּנוּנִי. מָה הַפִּילָה הַזֹּאת מְצִיֶּרֶת בְּמִינֵי צְבָעוֹנִים, כֵּךְ הָיָה הַמְּשֻׁכָּן מְצִיֶּר בְּמִינֵי צְבָעוֹנִין, (שמות כו, לא) טז: תִּכְלַת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר. יִזְלוּ בְּשָׂמִיו, זֶה הַקְּטָרֶת. יְבֵא דוּדֵי לְגַנּוֹ, אָמַר רַבִּי חוּנְיָא לְמַדְתָּךְ הַתּוֹרָה דְּרָךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֵהָא הַחֲתָן נִכְנָס לַחֲפָה עַד שֶׁהַכְּלָה נוֹתְנַת לוֹ רְשׁוּת, הֵדָא הוּא דְכָתִיב יְבֵא דוּדֵי לְגַנּוֹ, וְאַחַר כֵּךְ בָּאתִי לְגַנִּי. רַבִּי עֲזַרְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן רַבִּי סִימּוֹן מְשַׁל לְמַלְךְ שֶׁכַּעַס עַל מְטְרוֹנָה וְטְרָדָה וְהוֹצִיאָהּ מִתּוֹךְ פְּלִטְרִין שְׁלוֹ, לְאַחַר זְמַן בְּקֶשׁ לְהַחֲזִירָהּ, אָמְרָה יְחִדֵּשׁ לִי דְבַר וְאַחַר כֵּךְ הוּא מְחַזֵּרֵנִי. כֵּךְ לְשַׁעֲבַר הָיָה

אָדָם שְׂרוּי בְּגוֹן יַעֲדוּן בְּמַחֲנֵה הַשְּׂכִינָה, כְּעַס עָלָיו הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגִרְשׁוֹ מִמַּחְצָתוֹ, כְּשֵׁיִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בְּקֶשׁ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְזִיר יִשְׂרָאֵל לְמַחְצָתוֹ, וְאָמַר לָהֶם שִׁיעֲשׂוּ לוֹ מִשְׁכָּן וְיִשְׁכְּנוּ בְּתוֹכָם, כְּמָה דְתִימָא [\(שמות כה, ח\)](#): וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְגוֹ', אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל יְחַדֵּשׁ לָנוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְבָר אֶחָד שֶׁהוּא חִפָּץ לְהַחְזִירָנוּ אֶצְלוֹ, מָה הוּא הַחֲדוּשׁ, לְשַׁעֲבַר הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל קִרְבָּנוֹת מִלְּמַעַל [\(בראשית ח, כא\)](#): וַיֵּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ, וַעֲשׂוּ יְהִי מְקַבֵּל קִרְבָּנוֹת מִלְּמַטָּן, הֲדָא הוּא דְכָתִיב: יבֹא דוֹדֵי לְגִנּוּ, זֹה הַשְּׂכִינָה. וַיֹּאכַל פְּרִי מִגְדָּיו, אֵלֹהֵי הַקְרָבָנוֹת. בְּאֵתִי לְגִנֵּי אַחוּתֵי כֻלָּה, לְמָה הַדְּבָר דּוֹמָה לְמִלְדָּה שְׁאָמַר לְבְנֵי הַמְדִינָה שֶׁיִּבְנוּ פְּלִטָר, וּבְנוּ אוֹתוֹ, וְהָיוּ בְנֵי הַמְדִינָה עוֹמְדִים עַל פֶּתַח פְּלִטָר וּמְצַעֲקִים וְאוֹמְרִים, יְכַנֵּס הַמִּלְדָּה לְפִלְטָר, מָה עָשָׂה נְכַנֵּס בְּפִשְׁפִּשׁ וְשָׁלַח לָהֶם הַכְרוֹז אֵל תִּצְעֲקוּ שְׁכָבְר בְּאֵתִי לְפִלְטָר. כִּדָּה כְּשֶׁעָמַד הַמִּשְׁכָּן הָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים, יבֹא דוֹדֵי לְגִנּוּ, לְפִי שְׁמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן נִגְמְרָה בְּעֵשְׂרִים וְחַמְשָׁה בְּכֶסֶלּוֹ, וְעָמַד הַמִּשְׁכָּן מְקַפֵּל עַד רֹאשׁ חֲדָשׁ נִיָּסוֹ, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים הֲרִי עֲשִׂינוּ הַמִּשְׁכָּן מִתִּי תְבוּא הַשְּׂכִינָה וְתִשְׁרָה בְּתוֹךְ מַעֲשֵׂה יְדִינוּ. כְּשֶׁהִגִּיעַ רֹאשׁ חֲדָשׁ נִיָּסוֹ וְצִוָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, שָׁלַח לָהֶם עַל יְדֵי מֹשֶׁה מָה אַתֶּם יִרְאִים, כְּבָר בְּאֵתִי לְגִנֵּי אַחוּתֵי כֻלָּה.

אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי, בְּאֵתִי לְגוֹן, אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלְא בְּאֵתִי לְגִנֵּי, לְגִנּוּנִי, לְמַקּוֹם שֶׁהוּא עֲקָרִי מִתְחַלְּהָ, וְכִי עֲקָר שְׂכִינָה אֵינָה בְּתַחְתּוֹנִים הֵיטָה, הֲדָא הוּא דְכָתִיב [\(בראשית ג, ח\)](#): וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים מִתְּהִלָּדָה בְּגוֹן לְרוּחַ הַיּוֹם, אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר כְּהֵנָא, מִתְּהִלָּדָה, אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלְא מִתְּהִלָּדָה בְּגוֹן, מְקַפָּץ וְעוֹלָה. מֵהוּ [\(בראשית ג, ח\)](#): וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ, אָמַר רַבִּי אֵיבּוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה גְרָעָה קוֹמְתוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְנִעֲשִׂית שֶׁל מֵאָה אִמָּה, כִּיּוֹן שְׁחֲטָא אָדָם נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה לְרַקִּיעַ הָרֵאשׁוֹן, חֲטָא קִין נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁנַי, חֲטָאוּ דוֹר אָנוּשׁ נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁלִישִׁי, חֲטָאוּ דוֹר הַמַּבּוּל נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַרְבִּיעִי, חֲטָאוּ דוֹר הַפְּלָגָה נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַחֲמִישִׁי, חֲטָאוּ הַסְּדוֹמִיִּים נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁשִׁי, חֲטָאוּ הַמִּצְרַיִים נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁבִיעִי. וְכַנְגָדוֹן עָמְדוּ שְׁבַעָה צְדִיקִים וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה מִן הָעֲלִיוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים, וְאֵלּוּ הֵן: אַבְרָהָם הוֹרִידָהּ מִן הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשִׁי, יִצְחָק הוֹרִידָהּ מִן הַשְּׁשִׁי לְחֲמִישִׁי, יַעֲקֹב הוֹרִידָהּ מִן הַחֲמִישִׁי לְרְבִיעִי, לְוִי הוֹרִידָהּ מִן הַרְבִּיעִי לְשִׁלְשִׁי, קָהָת הוֹרִידָהּ מִן הַשְּׁלִישִׁי לְשִׁנַּי, עֲמָרָם הוֹרִידָהּ מִן הַשְּׁנַי לְרֵאשׁוֹן, מֹשֶׁה הוֹרִידָהּ מִן הָעֲלִיוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק כְּתִיב [\(תהלים לו, ט\)](#): צְדִיקִים יִרְשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ לְעַד עָלְיָהּ, הַרְשָׁעִים בְּמָה יִשְׁכְּנוּ, בְּאֹוִיר אֶלְא, הַרְשָׁעִים סָלְקוּ הַשְּׂכִינָה מִן הָאֶרֶץ, אֲבָל הַצְּדִיקִים הַשְּׁכִינָה בְּאֶרֶץ, אֵימְתִי שְׁרֵתָה הַשְּׂכִינָה בְּאֶרֶץ, בִּיּוֹם שֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, שְׁנֵאָמַר [\(שמות מ, לד\)](#): וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבּוֹד ה' מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּן. [\(שיר השירים ה, א\)](#): אֲרִיתִי מוֹרִי עִם בְּשָׁמִי, זֹה הַלְּבוֹנָה וְהַקְטָרֶת. אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבִשִׁי, אֵלּוּ אֲבָרִי עוֹלָה וְאִמּוֹרִי קְדָשִׁי הַקְדָּשִׁים. שְׁתִּיתִי יַיִנִי עִם חֲלָבִי, אֵלּוּ הַמְּנַחוֹת וְהַנְּסָכִים. אֲכַלּוּ רַעִים, זֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ דוֹדִים, זֶה נָדָב וְאַבִּיהוּא שְׁנֵשְׁתַּכְּרוּ בְּצַרְתָּן.

דָּבַר אַחַר, אֲכָלוּ רַעִים, אֱלוֹ הַנְּשִׂאִים, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹסֵפִי לָמָּה קָרָא לְנְשִׂאִים רַעִים, שְׁמַעוֹן שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם מְקַרֵּב קָרְבָּן וְקָרְבָּנוֹ מִתְקַבֵּל, הָיָה עוֹשֶׂה יוֹם טוֹב לְאוֹהֲבָיו לְרַעֲיוֹ וְלִקְרוֹבָיו. שְׁתוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים, אֱלוֹ הַנְּשִׂאִים. לָמָּה קָרִי לְהוֹ דוֹדִים, שֶׁהָיוּ דוֹדִים אֱלוֹ לְאֱלוֹ. לָמָּה אָמַר לָהֶם אֲכָלוּ רַעִים שְׁתוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים, אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה לְמַלְךְ שְׁעָשָׂה סְעוּדָה וְהִזְמִין אוֹרְחִים בֵּינוֹ שֶׁאֲכָלוּ וְשְׁתוּ וְלָהֶם אָמַר לָהֶם תִּנּוּ אֶת הַמֶּנֶּה הַזֶּאת לְבַעַל הַבַּיִת, אִם הֵקֵא בְּאֵתִי לְגַנִּי אַחֲתִי כָּלָה, וְאִם אֵתֶם אֲכָלוּ רַעִים שְׁתוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה מְשַׁל לְמַלְךְ שְׁעָשָׂה סְעוּדָה וְהִזְמִין אוֹרְחִים וְנָח הַשֶּׁרֶץ לְתוֹךְ הַתְּמָחוּי וּפְשִׁט הַמְּלָךְ אֶת יָדוֹ וּפְשָׁטוֹ הַכֹּל אֶת יְדֵיהֶם, שֶׁאֱלוֹ מְשַׁל הַמְּלָךְ אֶת יָדוֹ מְשַׁכּוֹ הַכֹּל אֶת יְדֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי יִנְאִי מְשַׁל לְמַלְךְ שְׁעָשָׂה סְעוּדָה וְהִזְמִין אוֹרְחִים וְהִתְהַיְתָה עֵינוֹ יָפָה בְּאוֹרְחִים וְהָיָה מְחַזֵּר עֲלֵיהֶם וְאוֹמֵר לָהֶם יַעֲרַב לָכֶם יְבָסֶם לָכֶם.

דָּבַר אַחַר אֶרֶזִיתִי מוֹרִי וְגוֹ', אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹסֵפִי שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים כְּתוּבִים כָּאן: אֶרֶזִיתִי מוֹרִי עִם בְּשָׂמִי, אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבִשִׁי, שְׁתִּיתִי יַיִן עִם חֶלְבִי, כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שְׁעָשׂוּ הַנְּשִׂאִים שֶׁלֹּא כָּהֵגוֹן וְקִבְּלָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֱלוֹ הוּא: בְּכָל מְקוֹם אֵין הִיחִיד מִתְנַדֵּב בְּקִטְרֶת, וְהַנְּשִׂאִים הִבִּיאוּ, [\(במדבר יד: כ\)](#): כִּי אַחַת עָשָׂה זָהָב מִלֶּאֱהָ קִטְרֶת. בְּכָל מְקוֹם אֵין הִיחִיד מִבִּיא חֲטָאת אֶלָּא אַחַר יְדִיעַת חֲטָאוֹ, וְאֱלוֹ הִבִּיאוּ שְׁעִיר שְׁלֹא בְּחֶטָא. בְּכָל מְקוֹם אֵין קָרְבָּן יָחִיד דוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, וְכָאן קָרְבָּן יָחִיד דוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. הָא לְמַדְנֵנוּ כִּמְהָ קָרְבָּן נְשִׂאִים חָבִיב לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

א וַיְהִי הַמְּקַרֵּב וְגוֹ', הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(משלי כט, כג\)](#): גִּאֲוֹת אָדָם תִּשְׁפִּילְנוּ וְשִׁפְלֵ רֹחַ וְתִמְדֵּךְ כְּבוֹד, אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא בַר אֲבָא גִאֲוֹת אָדָם תִּשְׁפִּילְנוּ, זֶה אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, כִּי צָדַד בְּשָׁעָה שְׁעֵבֵר אָדָם עַל צוּוּיֹו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֲכַל מִן הָאֵילָן, בְּקֶשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וּפְתַח לוֹ פְתַח, וְלֹא בְּקֶשׁ אָדָם, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(בראשית ג, כב\)](#): וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא הָאָדָם וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא מַהוּ וְעֵתָהּ, אֶלָּא שְׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲפִלוּ עֲכָשׁוּ עָשָׂה תְּשׁוּבָה וְאִנִּי מְקַבְּלֵךְ, וְאָמַר אָדָם אֵי אֲפִשִׁי. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר וְעֵתָהּ, וְאָמַר אָדָם פֹּן, אֵי אֲפִשִׁי.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ בֵּינוֹ שֶׁיֵּצֵא אָדָם מִן הַדִּין הַתַּחִּיל מְחַרְף וּמְגַדֵּף, וְנֶאֱמַר כָּאן כְּרַבִּים, [\(בראשית ג, כד\)](#): וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם לְגוֹן עֵדוֹן אֶת הַכְּרַבִּים, וְנֶאֱמַר בְּסִנְחָרִיב כְּרַבִּים, [\(ישעיה לז, טז\)](#): הִי צְבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרַבִּים, מַה לְהֵלֵךְ חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים, אִם כְּרַבִּים שְׁנֵאֵמַר כָּאן חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים, הוּי גִאֲוֹת אָדָם תִּשְׁפִּילְנוּ, לְפִי שֶׁנִּתְגָּאָה עַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה הַשֶּׁפִּיל אוֹתוֹ וְגִרְשׁוֹ מִגּוֹן עֵדוֹן. וְשִׁפְלֵ רֹחַ וְתִמְדֵּךְ כְּבוֹד, זֶה אֲבָרְהָם שֶׁהִשְׁפִּיל רוּחוֹ וְאָמַר

(בראשית יח, כז) : וְאַנְכִי עֶפְרָא וְאַפְרָא, לְכֹדֶד קָרָא אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (יהושע יד, טו) : הָאָדָם הַגָּדוֹל בַּעֲנָקִים, שֵׁם זֶה גָדוֹל מִן אָדָם הָרֵאשׁוֹן.

דָּבָר אַחֵר גְּאוֹת אָדָם תִּשְׁפִּילְנוּ, זֶה פְּרָעָה שֶׁנִּתְגָּאָה עַל מִשָּׁה וְאָמַר (שמות ה, ב) : מִי הִיא אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקִלּוֹ וְגוֹי, וְהִשְׁפִּילוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (תהלים קלו, טו) : וְנִעַר פְּרָעָה וְחִילוֹ, וְשִׁפְלָ רֹחַ וְיִתְמָךְ כְּבוֹד, זֶה מִשָּׁה (שמות ח, ה) : לְמַתִּי אֶעֱתִיר לָךְ וְגוֹי, וְאָמַר (שמות ט, כט) : כִּצְאֹתִי אֶת הָעִיר אֶפְרָשׁ אֶת כְּפִי וְגוֹי.

דָּבָר אַחֵר גְּאוֹת אָדָם, זֶה עֲמִלְק, שֶׁנִּתְגָּאָה עַל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחֵרוּפָיו וְגִדּוּפָיו, שֶׁהָיָה מְשַׁלֵּחַ זְמוּרָה אֶל אִפּוֹ וְהָיָה נוֹטֵל זְכוּרוֹתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְזוֹרֵק כְּלָפִי מֵעֵלָה וּמִחֲרָף וּמִגִּדְף וְאָמַר בְּזוֹ חִפְצָתָ, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב (דברים כה, יח) : וַיִּזְנֵב בָּדָד, שֶׁהֶכֶם מִכַּת זָנֵב. וְשִׁפְלָ רֹחַ וְיִתְמָךְ כְּבוֹד, זֶה יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהֲרָגוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יז, יג) : וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמִלְק וְאֶת עַמּוֹ וְגוֹי.

דָּבָר אַחֵר גְּאוֹת אָדָם תִּשְׁפִּילְנוּ, זֶה תְּבוֹר וְכַרְמֶל שֶׁבָאוּ מִסוּף הָעוֹלָם, מִתְגָּאִים לוֹמְרֵי שֶׁאֵנּוּ גְבוּהִים וְעֲלִינוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן אֶת הַתּוֹרָה. וְשִׁפְלָ רֹחַ וְיִתְמָךְ כְּבוֹד, זֶה סִינֵי שֶׁהִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ לוֹמְרֵי שֶׁאֵינִי נְמוּךְ, וְעַל יְדֵי כֹדֶד תִּתְמָךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבוֹדוֹ עָלָיו וְנִתְנָה עָלָיו הַתּוֹרָה וְזָכָה לְכָל הַכְּבוֹד הַזֶּה, כְּמָה דְתִימָא (שמות יט, כ) : וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינֵי.

דָּבָר אַחֵר גְּאוֹת אָדָם תִּשְׁפִּילְנוּ, זֶה יוֹסֵף שֶׁהִנְהִיג שְׂרָרָה, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לוֹ אַחֲיוֹ לִפְנֵי עֲבָדָד אֲבִינוּ, וְהָיָה שׁוֹתֵק, לְפִיכֹד נִקְרָא עֲצָמוֹת בְּחַיָּיו, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית נ, כה) : וְהִעֲלֵתֶם אֶת עֲצָמוֹתַי מִזֶּה. וְשִׁפְלָ רֹחַ וְיִתְמָךְ כְּבוֹד, זֶה יְהוּדָה שֶׁהִשְׁפִּיל עַצְמוֹ לִפְנֵי יוֹסֵף בְּשִׁבִיל בְּנֵימִין (בראשית מד, יח) (בראשית מד, לב) (בראשית מד, לב) (בראשית מד, לג) : וַדָּבָר נָא עֲבָדָד דָּבָר, כִּי עֲבָדָד עָרַב אֶת הַנֶּעֶר, וְעַתָּה יֵשֵׁב נָא עֲבָדָד וְגוֹי.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה הִכְהִן בַּר רַבִּי בְּשֵׁם רַבִּי לִוִי, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְהוּדָה אֶתְהָה הַשְׁפִּילָתָ עֲצָמָד מִפְּנֵי אַחִידָה הַקְטָן הַיָּמָד, חֲיִידָה כְּשִׁיּוּקָם הַמְשַׁכֵּן וְיָבֹאוּ הַשְּׁבָטִים לְהַקְרִיב, אֵין אַחַד מֵהֶם מִקְרִיב רֵאשׁוֹן לִפְנֵיךָ, אֶלָּא חוֹלְקִים לָךְ כְּבוֹד וְאֶתְהָה הוּא שֶׁתְּקָרִיב רֵאשׁוֹן, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב (במדבר ז, יב) : וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן וְגוֹי לְמִטָּה יְהוּדָה וְגוֹי.

ד הַמִּקְרִיב וְגוֹי, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב (תהלים עו, ב) : נוֹדַע בִּיהוּדָה אֱלֹהִים וְגוֹי, זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (איוב טו, יח) : אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ וְגוֹי, זֶה יְהוּדָה שֶׁהוּדָה וְאָמַר (בראשית לח, כו) : צְדָקָה מִמֶּנִּי, וְלֹא כַחַד מִיַּעֲקֹב, וְלִפְנֵי שֶׁהִצִּיל תָּמַר וְשָׁנִי בְּנֵיהָ מִן הַשְּׂרָפָה, דְכַתִּיב (בראשית לח, כד) : וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאֹהָ וְתִשְׂרָף, לְכֹדֶד הִצִּלוּ חֲנֻנְיָהּ מִיִּשְׂאֵל וְעִזְרִיָּה מִכַּבְּשָׁן הָאֵשׁ, דְכַתִּיב (דניאל ג, כח כט) : עֲנָה נְבוּכַדְנֶצַּר וְאָמַר בְּרִידָה אֱלֹהֵהוֹן דִּי שְׂדָרָד מִישָׁד וְעֵבֵד נְגוּ וְגוֹי, וּמִנֵּי שִׁים טַעַם דִּי כָל עַם אִמָּה וְלִשָׁן וְגוֹי, וְלְכֹדֶד אָמַר נוֹדַע בִּיהוּדָה אֱלֹהִים וְגוֹי.

דָּבָר אַחֵר נוֹדַע בִּיהוּדָה אֱלֹהִים, כְּשֶׁיֵּרֶד דְּנִיָּאל לְגוֹב אֲרִיּוֹת וְהִצִּיל, דְכַתִּיב (דניאלו, כו כח) : בְּאֲדִין דְּרִיּוֹשׁ מִלְּפָא כְּתַב לְכָל עַמְמֵיָא וְגוֹי מִן קְדָמֵי שִׁים טַעַם

די בכל שלטון מלכותי להון זיעין וגוי משיזב ומצל ועבד אתין ותמהין וגוי.
הוי: נודע ביהודה אלהים, מפני מה הצל דניאל מן האריות, לפי שהתפלל
לפני הקדוש ברוך הוא שנקרא אריה, דכתיב [\(הושע יא, ט\)](#): אחרי ה' ילכו
כאריה ישאג, ודניאל משבט יהודה שנקרא אריה, שנאמר [\(בראשית מט, ג\)](#):
גור אריה יהודה, וכתיב [\(דניאל א, ו\)](#): ויהי בהם מבני יהודה דניאל וגוי, יבוא
אריה ויציל אריה מפי אריה.

דבר אחר, מפני שנדמה לאריות, שהוא אריה, לכך לא הזיקוהו. מפני מה
לא השלך לכבשן, מפני שהיה אלוהו של נבוכדנצר, דכתיב [\(דניאל ב, מו\)](#):
ולדניאל סגד ומנחה וניחחין אמר לנסכה לה.

דבר אחר, מפני שהיה נשרף, דכתיב [\(דברים ז, כה\)](#): פסילי אלהיהם תשרפון
באש, לכך זמן הקדוש ברוך הוא בלבד של דריגוש שלא יטילנו לכבשן האש
להודיע גבורתו.

דבר אחר נודע ביהודה אלהים, הדיא הוא דכתיב [\(הושע ה, ט\)](#): אפרים לשמה
תהיה וגוי, אפרים לשמה תהיה, כמשמעו, [\(הושע ה, ט\)](#): ביום תזכחה, כמה
דתימא [\(ישעיה לז, ג\)](#): יום צרה ותזכחה ונאצה. [\(הושע ה, ג\)](#): בשבטי ישראל,
בשבתי בתוכם, בשכני בתוכם. [\(הושע ה, ג\)](#): הודעתי נאמנה, כמה דתימא
[\(תהלים ט, ח\)](#): עדות ה' נאמנה, בשעה שגלו השבטים ולא גלו יהודה ובנימין,
התחילו אמות העולם אומרים נשא להם פנים בשביל שהיו בני אכסניא
שלו ולא הגלם, וכשגלו הודיע האלהים אותו עון בעולם, [\(הושע ה, ט\)](#): היו
שרי יהודה כמסיגי גבול עליהם אשפוד פמים עברתי, הוי: נודע ביהודה
אלהים, דבר אחר נודע ביהודה, כמה דתימא [\(תהלים כז, ג\)](#): אם תחנה עלי
מחנה לא ירא לבי וגוי, מהו אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח,
באיזה זאת, במה שאמר משה [\(דברים לג, ז\)](#): וזאת ליהודה ויאמר וגוי. [\(תהלים
עו, ב\)](#): בישראל גדול שמו, הדיא הוא דכתיב [\(משלי יט, כט\)](#): נכוננו ללצים
שפטים וגוי, נכוננו לעוברי עברות דינין, משל לאחד שהיה רוכב על הבהמה
אם אינה סוחרת אינו מלקה, ואם סוחרת מלקה, כך אמר הקדוש ברוך
הוא: נכוננו ללצים שפטים, אמר הקדוש ברוך הוא עד שלא בראתי את
האדם התקנתי לו חמשה מגלבין, שאת, ספחת, בהרת, שחין, מכוה.
ואית דאמרי: צרעת, ונתק. כנגד חמשה תורות, שנאמר [\(ויקרא יד, נד נו\)](#):
זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק וגוי ולשאת ולספחת ולבהרת. לעבד
רע שהיה נמפר, והלך אחד לקנותו, ידע בו שהוא רע לקח עמו כבלים
ומגלבים שאם יסרח יהא רודה אותו בהן, כשסרח הביא כבלים וכבלו
והפכו במגלבין, אמר לו העבד אדוני, יודע היית תחלה שאני עבד רע למה
קנית אותי, אמר לו לפי שהייתי יודע שאתה רע מעללים, לכך התקנתי
כמו כן לאסרף ולהלקותך, שאם תסרח תלקה בהם. כך אמר הקדוש
ברוך הוא עד שלא בראתי אדם אני ידעתי [\(בראשית ח, כא\)](#): כי יצר לב האדם
רע מנעריו, אוי לה לעסה שהנחתום מעיד עליה שהיא רעה, ולכך נאמר:
נכוננו ללצים שפטים. מהו [\(משלי יט, כט\)](#): מהלמות, שלש תבות, אמר רבי
ברכיה, מה לו מות.

אמר רבי אבין משל למטרונה שנקנסה לפלטין וחמת שוטיא ובורדוליא והיא מדחלא, אמרו לה בני פלטין דידה לא תדחלי, אלו לעבדים ולשפחות הם, אבל את לאכל ולשתות ולהתכבד. כך פנסת ישראל כששמעו פרשת אלות ונגעים התחילו מתיראין, אמר להם משה אלו לעובדי כוכבים, אבל אתם לאכל ולשתות ולעסק בתורה. (משלי לא, יד): היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה, הוי: בישראל גדול שמו.

דבר אחר בישראל גדול שמו, הדא הוא דכתיב (מלאכי א, יא): כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים גוי, וכי בכל מקום מקריבים קטרת ומנחה לשם הקדוש ברוך הוא, אלא בכל מקום שישראל עומדים ומתפללים תפלת מנחה, עליה נאמר מנחה כמשמעו, ואומר (מלכים א יח, לו): ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא. מגש, זו תפלת שחרית, כמה דתימא (בראשית יח, כג): ויגש אברהם וגוי בתפלה. מקטר, זו תפלת ערבית, כמה דתימא (תהלים קמא, ב): תכון תפלתי קטרת לפניך וגוי, הוי: גדול שמי בגוים, בכל מקום שישראל עומדים שם, לכך נאמר: גדול שמי בגוים.

דבר אחר נודע ביהודה אלהים, בזמן שינקם מאויביהם, כמה דתימא (יואל ד, יט): מצרים לשממה תהיה ואדום למדבר שממה תהיה מחמס בני יהודה וגוי, (יואל ד, כא): ונקיתי דמם לא נקיתי וגוי, הוי: נודע ביהודה אלהים, כמה דתימא (תהלים ט, יז): נודע ה' משפט עשה בפעל כפיו וגוי. נודע ביהודה אלהים.

אמר רבי יהודה ברבי אלעאי, כשעמדו ישראל על הים היו השבטים מדינים אלה עם אלה, זה אומר אני יורד תחלה וזה אומר אני יורד תחלה, קפץ נחשון לתוך גלי הים וירד, ועליו אמר דוד (תהלים סט, ב): הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש, אמר הקדוש ברוך הוא למשה: ידי שוקע בים ואתה מתפלל, (שמות יד, טו): דבר אל בני ישראל ויסעו, הוי: נודע ביהודה אלהים, ולפיכך הגדיל הקדוש ברוך הוא שמו של נחשון בישראל שזכה להקריב ראשון, שנאמר: ויהי המקריב ביום הראשון וגוי, הוי: בישראל גדול שמו.

ה ויהי אמר רבי שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן כל מקום שנאמר ויהי, משמש צרה ושמחה, אם צרה אין צרה פיוצא בה, ואם שמחה אין שמחה פיוצא בה, אתא רבי שמואל בר נחמן ועבדה פלגא, בכל מקום שנאמר ויהי, צרה. והיה, שמחה. אתיבון ליה הכתיב (בראשית א, ג): ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, אמר להם אף היא אינה שמחה, שלא זכה העולם להשתמש באותה אורה, דאמר רבי יהודה בן רבי סימון אותה אורה שברא הקדוש ברוך הוא ביום הראשון היה אדם צופה ומביט בה מסוף העולם ועד סופו, וכיון שראה הקדוש ברוך הוא דור אנוש ודור המבול ודור הפלגה, עמד ונגזה והתקינה לצדיקים לעתיד לבוא, שנאמר (משלי ד, יח): וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. אתיבון ליה (בראשית א, ה): ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, אמר להם אף היא אינה שמחה, שכל מה שנברא ביום הראשון עתיד להבלות, שנאמר (ישעיה נא, ו): כי שמים

כְּעֵשׂוֹן נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כְּבָגַד תִּבְלָה וַיִּשְׁבֶּיָהּ כְּמוֹ כֵן יָמוּתוּן וַיִּשׁוּעָתִי לְעוֹלָם
תִּהְיֶה וְצִדְקָתִי לֹא תִחַת. אֲתִיבּוֹן לִיהַ כֹּל וַיְהִי מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, אָמַר
לָהֶם אֵף הֵם אֵינֶם שְׂמַחָה, שְׁכַל מַה שֶּׁנִּבְרָא בְּשֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית צָרִיכִים
עֲשֶׂיָהּ, כְּגוֹן הַחֲרָדֵל צָרִיךְ לְמִתְקָה, וְהַתּוֹרֵמָסִין צָרִיכִין לְשִׁלְקָה, וְחֻטִּים צָרִיכִין
לְטַחֵן. אֲתִיבּוֹן לִיהַ וְהִכְתִּיב [\(בראשית לט. ב\)](#): וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ
מְצֻלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי, אָמַר לָהֶם אֵף הֵם אֵינָה שְׂמַחָה,
שְׂמִתְגָּרַת בּוֹ הַדָּב. [\(במדבר ז, א\)](#): וַיְהִי בַיּוֹם כָּלֹת מִשֶׁה, אָמַר לָהֶם אֵף הֵם אֵינָה שְׂמַחָה,
אֵינָה שְׂמַחָה, שְׁנִגְנָזוּ בְּבִנְיָן הַבְּיָת. וְהִכְתִּיב [\(ויקרא ט, א\)](#): וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
קָרָא מִשֶׁה, אָמַר לָהֶם אֵף הֵם אֵינָה שְׂמַחָה שֶׁבּוֹ בַיּוֹם מִתּוֹ נָדַב וְאַבְיָהוּא.
וְהִכְתִּיב [\(יהושע ו, כז\)](#): וַיְהִי ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שְׁמֵעוֹ בְּכָל הָאָרֶץ, אֵף הֵם אֵינָה
שְׂמַחָה, שֶׁבּוֹ בַיּוֹם קָרַע שְׂמֵלוֹתָיו, שְׁנִאָמַר [\(יהושע ז, ו\)](#): וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ
שְׂמֵלוֹתָיו וַיִּפֹּל עַל פְּנָיו אֲרֻצָּה לִפְנֵי אֲרוֹן ה' עַד הָעֶרֶב הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.
וְהִכְתִּיב [\(שמואל ב, ז, א\)](#): וַיְהִי כִּי יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ, אָמַר לָהֶם אֵף הֵם אֵינָה
שְׂמַחָה שֶׁבּוֹ בַיּוֹם בָּא אֱלֹהֵי נִתָּן הַנְּבִיא וְאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(דברי הימים](#)
[ב, ו, ט\)](#): רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבְּיָת. וְהִכְתִּיב וַיְהִי הַמִּקְרִיב, אָמַר לָהֶם אֵף הֵם אֵינָה
שְׂמַחָה מִפְּנֵי שֶׁהָיָה צָפוּי לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהֵם הוֹלְכִים עִם
קֶרֶח בְּמַחְלָקָתוֹ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן רַבִּי סִימּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי בֶן פְּרָטָה, מְשַׁל לְבֹן פּוֹלוֹטְמָנִין
שְׁגִיב בְּמִרְחָץ וְהָיָה הַבְּלָגִי מִתִּגְרָא לּוֹמַר לוֹ שְׂמוֹ, אֵף עַל פִּי כֵן פְּרָסְמוֹ, בְּחוֹר
אֶחָד לְבוּשׁ לְבָנִים, כִּדָּ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ שְׂמוֹתָן שֶׁל נְשִׂאִים שֶׁחִלְקוּ עִם
קֶרֶח וְהִלְכוּ עִמּוֹ, פְּרָסְמוֹ בְּרָמִז [\(במדבר טו, ב\)](#): נְשִׂאֵי עֵדָה קָרְאִי מוֹעֵד אֲנָשִׁי
שֵׁם, כְּמָה דְתִימָא [\(במדבר א, זט\)](#): אֵלֶּה קָרְאִי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אֲבוֹתָם
וּגוֹ', אֲנָשִׁי שֵׁם, שְׁזָכַר שְׂמוֹתָן בְּדִגְלִים, כְּמָה דְתִימָא [\(במדבר א, ה\)](#): וְאֵלֶּה
שְׂמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם וּגוֹ'. אָמַר לִיהַ אֲמָרִינָן דִּידָן אָמַר אֶת
דִּידָן, אָמַר לָהֶם כֹּל מְקוֹם שֶׁנִּאָמַר וְהָיָה, שְׂמַחָה, [\(יואל ד, יח\)](#): וְהָיָה בַיּוֹם
הַהוּא יִטְפוּ הַהָרִים עָסִיס. [\(זכריה יד, ח\)](#): וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִצְאוּ מִיָּם חַיִּים
מִירוּשָׁלַיִם. [\(ישעיה נא, א\)](#): וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף ה' וּגוֹ', [\(ישעיה ז, כא\)](#): וְהָיָה
בַיּוֹם הַהוּא יַחֲיֶה אִישׁ עֵגְלַת בְּקָר, [\(ישעיה כז, יג\)](#): וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע וּגוֹ',
[\(ישעיה ד, ג\)](#): וְהָיָה הַנְּשֶׂאֶר בְּצִיּוֹן. וְהִכְתִּיב [\(ירמיה לת, כח\)](#): וְהָיָה כַּאֲשֶׁר נִלְכְּדָה
ירוּשָׁלַיִם, אָמַר לָהֶם אֵף הֵם אֵינָה צָרָה אֶלָּא שְׂמַחָה, שֶׁבּוֹ בַיּוֹם נוֹלַד
מִנְחָם, וּבּוֹ בַיּוֹם נָטְלוּ יִשְׂרָאֵל אֲפוּכִי עַל עוֹנוֹתֵיהֶם, דְּאָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר
נַחֲמָן אֲפוּכִי שְׁלֵמָה נָטְלוּ יִשְׂרָאֵל עַל עוֹנוֹתֵיהֶם בַּיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
שְׁנִאָמַר [\(איכה ד, כב\)](#): תָּם עוֹנֵךְ בֵּת צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף לְהִגְלוֹתָךְ.

1 בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר אַבָּא, מַהוּ בַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, מִן הַיּוֹם
הָרֵאשׁוֹן שֶׁפָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם נִתְאַנָּה לְדוֹר עִם בְּרִיּוֹתָיו
בְּתַחְתּוֹנִים, רָאָה הֵיאָךְ כְּתִיב בְּבְרִית יוֹם רֵאשׁוֹן [\(בראשית א, ה\)](#): וַיְהִי עֶרֶב
וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד, יוֹם רֵאשׁוֹן אֵינּוּ אוֹמֵר, אֶלָּא יוֹם אֶחָד, וְכֵשֶׁם שֶׁאָמַר
יוֹם אֶחָד יֵאמַר יוֹם שְׁנַיִם יוֹם שְׁלֹשָׁה, אֶלָּא לְמָה אָמַר יוֹם אֶחָד, שֶׁעַד
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה יְחִידִי בְּעוֹלָמוֹ נִתְאַנָּה לְדוֹר עִם בְּרִיּוֹתָיו
בְּתַחְתּוֹנִים, לֹא עָשָׂה כֵן אֶלָּא כִּיּוֹן שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְהִשְׁרָה בּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

הוא שְׁכִינְתּוֹ וּבָאוּ הַנְּשִׂאִים לְהִקְרִיב, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִכְתֹּב שְׁבִיּוֹם
זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, בְּיוֹם שֶׁהוּקָם הַמְּשָׁכָן אֵינּוּ אוֹמֵר כָּאֵן, אֶלָּא בְּיוֹם
הָרֵאשׁוֹן, מֵהוּ הָרֵאשׁוֹן, לְבְרִיאת עוֹלָם, מְלַמֵּד שְׁאֶחָד בְּשַׁבַּת הִיָּה, נִמְצְאת
אוֹמֵר עֶשֶׂר עֶטְרוֹת נִטַּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, רֵאשׁוֹן לְבְרִיאת עוֹלָם, רֵאשׁוֹן לְכַהֲנָה,
רֵאשׁוֹן לְנְשִׂאוֹת, רֵאשׁוֹן לְשְׁכִינָה, דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת כה, ח): וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם. רֵאשׁוֹן לְעִבּוּדָהּ, רֵאשׁוֹן לְבְרִית כְּהֵנִים, רֵאשׁוֹן לְרֵאשֵׁי
חֻדָּשִׁים, רֵאשׁוֹן לְאִסּוּר בְּמָה, רֵאשׁוֹן לְאֲכִילַת קֹדְשִׁים, רֵאשׁוֹן לִירִידַת
הָאֵשׁ, דְּכַתִּיב (ויקרא ט, כד): וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלְּפָנָי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ וּגוֹ':

א נְחֻשׁוֹן בֶּן עַמִּינַדָב לְמִטָּה יְהוּדָה (במדבר ז, יב), לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נְחֻשׁוֹן, עַל
שֵׁם שְׁיָרַד תַּחֲלָה לְנְחֻשׁוֹל שְׁבִיּוֹם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה מִי שֶׁקִּדַּשׁ אֶת
שְׁמֵי בָּיִת הוּא יִקְרִיב תַּחֲלָה, וְזֶה הִיָּה נְחֻשׁוֹן, וְכֵן עָשָׂה, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב
(במדבר ז, יב): נְחֻשׁוֹן בֶּן עַמִּינַדָב וּגוֹ', יַחֲסוּ הַכְּתוּבִים עַל שֵׁם שְׁבִטוֹ, שְׁבַח לוֹ,
שְׁבַח לְאָבִיו, שְׁבַח לְשְׁבִטוֹ, אוֹ שְׁגָבָה מִשְׁבִּטוֹ וְהִבִּיא, תִּלְמוּד לומר (במדבר ז,
יז): זֶה קָרְבַּן נְחֻשׁוֹן בֶּן עַמִּינַדָב, מִשְׁלוֹ הִבִּיא וְלֹא שְׁגָבָה מִשְׁבִּטוֹ וְהִבִּיא,
אֶלָּא מֵה תִּלְמוּד לומר נְחֻשׁוֹן בֶּן עַמִּינַדָב, יַחֲסוּ הַכְּתוּבִים עַל שֵׁם שְׁבִטוֹ:

ח וְקָרְבָנוֹ קִעְרַת כֶּסֶף וּגוֹ' (במדבר ז, יג), הִדָּא הוּא דְכַתִּיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ד, ז):
כֶּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמּוֹם אֵין בָּךְ, מִדְּבַר בְּיִשְׂרָאֵל, תִּנְי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי,
בְּשַׁעָה שְׁעַמְדוֹ יִשְׂרָאֵל לְפָנָי הֵר סִינֵי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא הָיוּ בָהֶם לֹא
סוּמִים וְלֹא חֲרָשִׁים וְלֹא שׁוֹטִים וְלֹא אֲלָמִים וְלֹא פְסוּחִים וְלֹא חֲגָרִים, וְעַל
אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אוֹמֵר: כֶּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמּוֹם אֵין בָּךְ, עַד שֶׁחֲטָאוּ בְּעִגְלָה
וְנַעֲשׂוּ בָהֶם זָבִים וּמְצַרְעִים, כְּמָה דְתִימָא (שְׁמוֹת לב, כה): וַיִּרָא מִשָּׁה אֶת הָעַם
כִּי פָרַע וּגוֹ', וְכַתִּיב (ויקרא יג, מה): וְהִצְרֹעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנָּגַע בְּגִדּוֹ יִהְיֶה פְרָמִים
וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ, וְעַל אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אוֹמֵר (במדבר ה, ב): וַיִּשְׁלַחוּ מִן
הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב, אֲבָל לְפָנָי הֵר סִינֵי כָּלֶם שְׁלֵמִים הָיוּ, הָיוּ: כֶּלֶךְ
יָפָה רַעֲיָתִי וּגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר כֶּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי, מִדְּבַר בְּשְׁבִטִים, וְאִם תֹּאמַר כִּיצַד הָיוּ כָּלֶם
יָפִים, שְׁהָרִי יַעֲקֹב אֲבִיהֶם בְּרָךְ לְשְׁבִטִים וּמִקְנֵיתָר לְרֵאוּבֵן וְשְׁמַעוֹן וְלוֹי,
וְהִיאָדָּ אֶתָהּ אוֹמֵר: כֶּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֵף עַל פִּי שְׁבִרָךְ אֶת
הַשְּׁבִטִים הָאֲחֵרוֹנִים וְקִנְיָתָר לְרֵאשׁוֹנִים, אֶלָּא חֲזַר וּבִרְכָם, שְׁנֵאמַר (בראשית
מט, כח): כָּל אֵלֶּה שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר וּגוֹ', עָשָׂה אוֹתָם יוֹנְקִים זֶה מְזָה.
מֵהוּ (בראשית מט, כח): וַיְבָרַךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כָּבְרָכְתוּ וּגוֹ', מִשְׁבָּרְכֶן חֲזַר
וּבִרְכֶן, אֶלָּא מְלַמֵּד כְּשֶׁבִרָךְ יַעֲקֹב אֲבִינוּ אֶת בְּנָיו וְהִיָּה מוֹשְׁלֵן בְּחִיּוֹת, מִשְׁל
יְהוּדָה בְּאַרְיָה (בראשית מט, ט): גוֹר אַרְיָה יְהוּדָה. מִשְׁל דָּן בְּנַחֲשׁ, (בראשית מט,
יז): יְהִי דָן נְחֻשׁ וּגוֹ'. נִפְתְּלֵי בְּאֵילָה (בראשית מט, כא): נִפְתְּלֵי אֵילָה שְׁלַחָה וּגוֹ'.
בְּנִימֵן בְּזָאב, (בראשית מט, כז): בְּנִימֵן זָאב יִטְרַף, אֵף עַל פִּי כֵן חֲזַר וְקָרָא כָּלֶם

אַרְיוֹת, כָּלֶם נְחָשִׁים, כָּלֶם אֵילוֹת, כָּלֶם זְאֵבִים. תִּדְע לָךְ שֶׁהוּא כּוֹ, שֶׁהָרִי דָן שֶׁקָּרְאוּ נְחָשׁ חֲזֵר וְקָרְאוּ אֲרִיָּה, [\(דברים לג, כב\)](#) : דָן גּוֹר אֲרִיָּה וְגוֹ, הָא לְמִדַּת שְׁחֹר וְכָלֶל רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי בְּבִרְכַּת אַחִיהֶם, לְקַיִם מֶה שֶׁנֶּאֱמַר : כֵּלֶךְ יִפֶּה רַעֲיָתִי וְגוֹ, וְלִכְךָ חֲזֵר הַפְּתוּב וּמָנָה לְרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי לְעֲצָמָם בְּסִפְר וְאַלֶּה שְׁמוֹת, וְלֹא מָנָה הַשְּׁבֻטִים אַחֲרֵים. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֻמִּיָּה וְרַבִּנּוּ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לְכֶךְ מָנָה רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי לְעֲצָמָם, שֶׁכָּל הַשְּׁבֻטִים לֹא שָׁמְרוּ יְחוּסִיָּהֶם בְּמִצְרַיִם וְרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי שָׁמְרוּ יְחוּסִיָּהֶם, לְכֶךְ הוּא מוֹנֵה שֶׁם יְחוּסָם. רַבִּי נְחֻמִּיָּה אוֹמֵר כָּל הַשְּׁבֻטִים הָיוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדַת פּוֹכְבִּים בְּמִצְרַיִם וְשֶׁבֶט רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי לֹא עֲבָדוּ עֲבוּדַת פּוֹכְבִּים, וְלָכֵן זָכוּ לְמִנּוֹת לְעֲצָמָם. וְרַבִּנּוּ אֶמְרִין כָּל הַשְּׁבֻטִים לֹא הִנְהִיגוּ שְׁרָרָה בְּמִצְרַיִם רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי הִנְהִיגוּ שְׁרָרָה בְּמִצְרַיִם, מֵת רְאוּבֵן נִתְּנוּ שְׁרָרָה לְשִׁמְעוֹן, מֵת שִׁמְעוֹן נִתְּנוּ שְׁרָרָה לְלוֹי, מֵת לוֹי בִּקְשׁוּ לְתַת שְׁרָרָה לִיהוּדָה וְיִצְאָת בֵּת קוֹל וְאֶמְרָה לָהֶם הַנִּיחוּ אוֹתָהּ עַד שֶׁיִּגִּיעַ זְמַנָּה, אֵימְתִי הִגִּיעַ זְמַנָּה, לְאַחַר מִיתַתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ [\(שופטים א, א ב\)](#) : וַיְהִי אַחֲרַי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׁאַלּוּ וְגוֹ וַיֹּאמֶר ה' יְהוּדָה יַעֲלֶה וְגוֹ. רַבִּי לוֹי וְרַבִּי חֲנִין, חֵד מְנַהוֹן אֶמֶר לְכֶךְ חֲזֵר וַיְחַס אֱלוֹי שְׁלֶשָׁה הַשְּׁבֻטִים מִפְּנֵי שֶׁקִּנְתָּרָן אֲבִיהֶם. וְאַחֲרֵינָא אֶמֶר מִפְּנֵי שֶׁיְחַסֵּן אֶצֶל מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן. וְלִית אֲנִי יְדַעִין מֵאֵן אֶמֶר דָּא וּמֵאֵן אֶמֶר דָּא, מִמַּה דְאֶמֶר רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בַּר רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִין בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק [\(משלי טו, לא\)](#) : אֲזֵן שְׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תִּלְוִן, הָוִי הוּא רַבִּי חֲנִין דְאֶמֶר מִפְּנֵי שֶׁקִּנְתָּרָן. וְלִפִּי שֶׁקִּבְלוּ תּוֹכַחַת אֲבִיהֶם זָכוּ לְהִתְיַחַס בְּצַד מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן, לְכֶךְ נֶאֱמַר : כֵּלֶךְ יִפֶּה רַעֲיָתִי וְגוֹ.

דְּבַר אַחַר כֵּלֶךְ יִפֶּה רַעֲיָתִי וְגוֹ, לְפִי שֶׁיִּרְמֶיָה אוֹמֵר [\(ירמיהו ו, ט\)](#) : כֶּסֶף נִמְאָס קָרְאוּ לָהֶם, וַיִּחְזְקוּ אֶל קוֹרָא אוֹתָם סִיגִים [\(יחזקאל כב, יח\)](#) : בְּן אֲדָם הָיוּ לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל לְסִיג וְגוֹ, בָּא זְכָרְיָה וְאֶמֶר [\(זכריה ד, ב\)](#) : רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת וְגוֹ, שֶׁל זָהָב הִיא כְּלָה, לְקַיִם מֶה שֶׁנֶּאֱמַר : כֵּלֶךְ יִפֶּה רַעֲיָתִי וְגוֹ.

דְּבַר אַחַר כֵּלֶךְ יִפֶּה וְגוֹ, מְדַבֵּר בְּנִשְׂאֵי הַשְּׁבֻטִים בְּעַת שֶׁהִקְרִיבוּ לְחִנְכַּת הַמִּזְבֵּחַ, לֹא הִקְרִיבוּ כָּלֶם בְּיוֹם אֶחָד אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹמוֹ, כְּמַה דְּתִימָא [\(במדבר ז, יא\)](#) : נִשְׂאֵי אֶחָד לְיוֹם, יָכוֹל מִי שֶׁהִקְרִיב רָאשׁוֹן הוּא הָיָה חָבִיב יוֹתֵר, וַיְהוּדָה שֶׁהִקְרִיב תְּחִלָּה הוּא יְהִיָּה חָבִיב מִכָּלֶם, לְכֶךְ אֶמֶר רַבִּי חֲלָבוֹ, בְּכָל הַשְּׁבֻטִים כְּתִיב : קֶרְבֵּנוֹ, קֶרְבֵּנוֹ, וּבְנִשְׂאֵי יְהוּדָה כְּתִיב : וְקֶרְבֵּנוֹ, אֶתְמַהָא, הוּא הִקְרִיב רָאשׁוֹן וְאֶמֶר : וְקֶרְבֵּנוֹ, לֹא הָיָה צְרִיךְ לוֹמַר כּוֹ, אֶלָּא הָרָאשׁוֹן קֶרְבֵּנוֹ, וְהָאֲחֵרוֹנִים וְקֶרְבֵּנוֹ, לְמַה כּוֹ, אֶמֶר רַבִּי בְּרַכְיָה הַפְּהֵן בַּר רַבִּי, בְּשִׁבִיל יְהוּדָה שֶׁהִקְרִיב רָאשׁוֹן, שְׂאֵם בָּא לְהִתְנַאֲוֹת עַל אַחֲיוֹ וְלוֹמֵר אֲנִי מְכַבֵּד מִכֶּם שְׂאֲנִי הִקְרַבְתִּי תְּחִלָּה, הֵם מְשִׁיבִים אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ אַתָּה הוּא שֶׁהִקְרַבְתָּ אַחֲרוֹן, שְׂפָךְ כְּתִיב וְקֶרְבֵּנוֹ, עֲשֵׂה אוֹתָךְ טְפִלָּה לְאַחִיךָ, הָוִי : כֵּלֶךְ יִפֶּה וְגוֹ :

ט דְּבַר אַחַר, לְמַה בְּרָאשׁוֹן וְקֶרְבֵּנוֹ, אֶמֶר רַבִּי יוֹדֵן, הֶעֱלָה עֲלֵיהֶם הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא כְּאֵלוֹ כָּלֶם הִקְרִיבוּ בְּיוֹם רָאשׁוֹן וּבְיוֹם אַחֲרוֹן, שְׂאִין זֶה גְדוֹל מִזֶּה. כְּתִיב [\(במדבר ז, טד\)](#) : זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ וְגוֹ, וְהִלּוּא קַעֲרָה אַחַת הָיְתָה

ומזרק אחד וכף אחת היתה ביום המשח אתו, מה תלמוד לומר [\(במדבר ז, 49\)](#): קערת כסף שתים עשרה וגו', אלא העלה עליהם כאלו פלם הקריבו ביום ראשון וכאלו פלם הקריבו ביום אחרון:

ז דבר אחר, וקרננו, אמר רבי פינחס בן יאיר למה בכל קרבנות הנשיאים כתיב: קרננו, עתדים, חסר, ובנחשון כתיב: וקרננו, עתודים, מלאים. וקרננו, למה וי"ו יתרה, כנגד ששה דברים שנתחדשו באותו היום בעולם, ראשון לשכינה ששרתה בישראל, שנאמר [\(שמות כה, ח\)](#): ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ראשון לנשיאים, ראשון לברכת כהנים, שנאמר [\(ויקרא ט, 33\)](#): וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. ראשון למחצת מחנה שכינה. ראשון לאסור הבמה, דכתיב [\(דברים יב, ג\)](#): השמר לך פן תעלה עלתיף וגו'. ראשון לירידת האש, דכתיב [\(ויקרא ט, 24\)](#): ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו', ולכך יבוא בן נחשון בשש מדות שלמים ויבנה יסוד בית המקדש, כמה דתימא [\(שמואל א טו, יח\)](#): ויען אחד מהנערים וגו' יודע נגן יודע לשאול, גבור חיל, יודע להשיב, איש מלחמה, יודע לשא ולתן במלחמתה של תורה, ויבון דבר, שמבין דבר מתוך דבר, ואיש תאר, שמראה פנים בהלכה, וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום, ולכך עתודים מלאים, שדוד שעמד ממנו נתברך בשש ברכות, ואין עתודים אלא לשון עמידה, כמה דתימא [\(איוב טו, כח\)](#): אשר התעתדו לגלים. ואומר [\(משלי כד, כז\)](#): ועתדה בשדה לך:

יא דבר אחר, למה עתודים מלא והוא יתיר וא"ו, כנגד ששה בנים שהיו מנחשון בעלי שש ברכות, ואלו הן: דוד, משיח, דניאל, חנניה, מישאל, ועזריה. דוד, דכתיב [\(שמואל א טו, יח\)](#): ידע נגן וגו'. משיח דכתיב [\(ישעיה יא, ב\)](#): ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה, הרי תרין, רוח עצה ויגבורה, הרי ארבע, רוח דעת ויראת ה', הרי שש. דניאל מישאל ועזריה מנין, דכתיב [\(דניאל א, 17\)](#): ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה וגו', [\(דניאל א, 17\)](#): ילדים אשר אין בהם כל מאוס וגו' ומשפלים בכל חכמה וגו':

יב דבר אחר, וקרננו, למה וי"ו יתרה, רבי ביבי בשם רבי ראובן שתא, כנגד ששה דברים שנטלו מאדם הראשון ועתידים לחזר על ידי בן נחשון הוא משיח, אלו הן ששה דברים שנטלו מאדם הראשון: זיוו, וחיוו, וקומתו, ופרות הארץ, ופרות האילן, ומאורות. זיוו, שנאמר [\(איוב יד, כ\)](#): משנה פניו ותשלחהו. חיוו מנין, שנאמר [\(בראשית ג, יט\)](#): כי עפר אתה ואל עפר תשוב. קומתו, שנאמר [\(בראשית ג, ח\)](#): ויתחבא האדם וגו', שעשה קומתו מאה אמה. פרות הארץ ופרות האילן, [\(בראשית ג, יז\)](#): ארוה האדמה בעבורך וגו'. מאורות [\(ישעיה כד, כג\)](#): וחפרה הלבנה ובושה החמה וגו'. מנין שגנזם, דכתיב [\(איוב לח, טו\)](#): וימנע מרשעים אוזם וגו'. ומנין שעתידים לחזר לימות המשיח, זיוו מנין, שנאמר [\(שופטים ה, לא\)](#): ואהביו כצאת השמש בגברתו, חיוו [\(ישעיה סה, כב\)](#): כי כימי העץ ימי עמי. תני רבי שמעון בן יוחאי אין עץ אלא תורה, דכתיב [\(משלי ג, יח\)](#): עץ חיים היא למחזיקים

בַּהּ. קוֹמְתוֹ (ויקרא כו, ג): וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת, תְּנִי רַבִּי חֵיָא בְּקוֹמָה זְקוּפָה, וְאִין יִרְאִים מִכָּל בְּרִיָּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר מֵאֵתִים אִמָּה, קוֹמְמִיּוֹת קוֹמָה שֶׁל מִיּוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מֵאֵה אִמָּה כְּאֵדָם הָרֵאשׁוֹן. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִמָּה, שְׁנַאֲמֵר קוֹמְמִיּוֹת, קִי מֵאֵה, מִיּוֹת מֵאֵתִים. רַבִּי אֲבָהוּ אוֹמֵר תְּשַׁע מֵאוֹת אִמָּה. רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי דוֹסָא טַעְמִיָּה דְרַבִּי אֲבָהוּ, דְּכִתִּיב: כִּימִי הָעֵץ יָמִי עָמִי, וְסָדָן שֶׁל שְׁקָמָה עוֹשֶׂה בְּאֶרֶץ שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְהוֹלֵד הִזֶּה יוֹצֵא מִמְּעֵי אִמּוֹ אִמָּה גְדוּמָא, צָא וְחָטַב אִמָּה וּמְחַצֶּה לְכָל שָׁנָה, אֵת מוֹצֵא תְּשַׁע מֵאוֹת אִמּוֹת. פְּרוֹת הָאֶרֶץ וּפְרוֹת הָאֵילָן מִנִּין, דְּכִתִּיב (זכריה ח, יב): כִּי זָרַע הַשְּׁלוֹם הִגָּפוּ וּגוֹי. מֵאוֹרוֹת מִנִּין (ישעיה ל, כו): וְהִיָּה אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה:

יג וְקָרְבָנוּ קִעְרַת כֶּסֶף אַחַת. תְּנִי מַגִּיד שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ מִתְחִלָּה אֶלָּא עַל שֵׁם קָרְבָנוּ (במדבר ז, ג): מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, אִין לִי אֶלָּא מִזְרֵק שְׁנַתְּפָרֵשׁ בּוּ בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, קִעְרָה מִנִּין, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: שְׁנִיָּהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת, מָה זֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, אִף זֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. רַבִּי חֲנַנְיָהּ בֶּן אַחֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר אִין צָרִיד, שְׁהָרִי כְּבָר נֶאֱמַר (במדבר ז, פה): כָּל כֶּסֶף הַכֹּלִים אֶלְפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, מָה תְּלַמוּד לּוֹמֵר שְׁנִיָּהֶם מִלֵּאִים, שְׁהִיּוּ שְׁוִים בַּמִּדָּה. וּמָה הִפְרֵשׁ בֵּין קִעְרָה לְמִזְרֵק, קִעְרָה גְלֻדָּה עָבָה, מִזְרֵק גְּלֻדוֹ דִּק. (במדבר ז, ג): סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשָׁמֹן, זו מִן הַנִּדְבָּה. (במדבר ז, יד): כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב וּגוֹי, אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָן שְׁעוֹשֶׂה כָּל מָה שְׁבַכְּפָה, אַחַת, שְׁכָלִי הַקֹּדֶשׁ מִצָּרֵף מָה שְׁבַתּוֹכּוּ לְטָמָא, שְׂאָם נִגַע טְבוּל יוֹם בְּמַקְצֵת מָה שְׁבַתּוֹכּוּ, פָּסַל אֵת כָּלוּ. עֶשְׂרֵה זָהָב, הִיא שֶׁל זָהָב, מִשְׁקָלָהּ שֶׁל כֶּסֶף. אֵתָּה אוֹמֵר כּוֹ, הִיא שֶׁל זָהָב וּמִשְׁקָלָהּ שֶׁל כֶּסֶף, אוֹ הִיא שֶׁל כֶּסֶף וּמִשְׁקָלָהּ שֶׁל זָהָב, תְּלַמוּד לּוֹמֵר (במדבר ז, נה): כָּל זָהָב הַכְּפוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה, הֵא אִין עֲלִידָה לּוֹמֵר כְּלָשׁוֹן הָאֲחֵרוֹן אֶלָּא כְּלָשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן, הִיא שֶׁל זָהָב וּמִשְׁקָלָהּ שֶׁל כֶּסֶף. מִלֵּאָה קְטָרֶת, זו קְטָרֶת נִדְבָּה. (במדבר ז, טו): פֵּר אֶחָד בֶּן בְּקָר, שֶׁלֹּא הִיָּה בְּעֵדְרוֹ כְּמוֹהוּ. (במדבר ז, טו): אֵיל אֶחָד, שֶׁלֹּא הִיָּה בְּעֵדְרוֹ כְּמוֹהוּ. (במדבר ז, טו): בֶּן שְׁנָתוֹ, שְׁנָה שֶׁל עֲצָמוֹ וְלֹא שְׁנָה לְמִנִּין עוֹלָם. (במדבר ז, טו): לְעֵלָה, מַגִּיד שְׁכָלִם כְּשֵׁרוֹת לְעוֹלָה. אוֹ (במדבר ז, טו): כְּבֶשֶׂת, שְׁנַתְּפָרֵשׁ בּוּ כְּשֵׁר לְעוֹלָה, וּשְׂאָר כָּלִם לֹא הִכְשָׁרוּ לְעוֹלָה, תְּלַמוּד לּוֹמֵר פֵּר אֶחָד, אֵיל אֶחָד, כְּבֶשֶׂת אֶחָד, מַגִּיד שְׁכָלִם כְּשֵׁרוֹת לְעוֹלָה. (במדבר ז, טו): שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחֲטָאת, לְכַפֵּר עַל קִבְּר הִתְהוּם. (במדבר ז, יז): וּלְזָבַח הַשְּׁלָמִים, מַגִּיד שְׁכָלִם כְּשֵׁרוֹת לְזָבַח הַשְּׁלָמִים, אוֹ (במדבר ז, יז): בְּקָר, שְׁנַתְּפָרֵשׁ בּוּ כְּשֵׁר לְזָבַח הַשְּׁלָמִים, וְכָלִם לֹא הִכְשָׁרוּ לְזָבַח הַשְּׁלָמִים, תְּלַמוּד לּוֹמֵר: וּלְזָבַח הַשְּׁלָמִים וּגוֹי, מַגִּיד שְׁכָלִם כְּשֵׁרוֹת לְזָבַח הַשְּׁלָמִים. (במדבר ז, יז): זֶה קָרְבָנוּ נְחֻשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב, מִשְׁלוֹ הִבִּיא וְלֹא שְׁגָבָה מִשְׁבָּטוֹ וְהִבִּיא. זֶה קָרְבָנוּ, זֶה הִבִּיא קְטָרֶת נִדְבָּה וְאִין הִיָּחִיד מִבִּיא קְטָרֶת נִדְבָּה, זֶה מִבִּיא חֲטָאת שֶׁלֹּא חֲטָא, וְאִין הִיָּחִיד מִבִּיא חֲטָאת שֶׁלֹּא חֲטָא. זֶה קָרְבָנוּ דוּחָה אֵת הַשֶּׁבֶת, וְאִין קָרְבָנוּ יָחִיד דוּחָה אֵת הַשֶּׁבֶת:

יד דָּבָר אַחֵר, וְקָרְבָנוּ וּגוֹי, מָה רָאוּ הַנְּשִׂאִים לְהַקְרִיב קָרְבָנוֹת בְּעֵנְיָן הִזֶּה, רַבְּנָן אָמְרִין אִף עַל פִּי שְׁקָרְבָנוּ שׁוֹה הַקְרִיבּוּ כָּלִם, עַל דְּבָרִים גְּדוּלִים הַקְרִיבּוּ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הַקְרִיבּוּ לְפִי דַעְתּוֹ, הִתְחִיל נְחֻשׁוֹן וְהַקְרִיב עַל סֵדֶר

המלוכה כמה שהמליכו אביו על אחיו, כמה דתימא (בראשית מט, ח ט) : יהודה אנה יודוד אחיד וגו', גור אריה יהודה וגו', וכן הוא אומר (דברי הימים א ה, ב) : כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו וגו', והיה מסרת ביד שבט יהודה חכמיהם וגדוליהם מן יעקב אבינו, כל מה שעתיד לארע לכל שבט עד ימות המשיח, וכן היה ביד כל שבט ושבט מסרת כל מה שיארע לו עד ימות המשיח מן יעקב אביהם. וקרננו וגו', הקערה והמזרק הקריב כנגד מלכי בית דוד שעתידים לעמד ממנו שמלכו בכפה בים וביבשה, כגון שלמה ומלך המשיח. שלמה מנין, דכתיב (מלכים א ה, ד) : כי הוא רדה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה, רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם. וחד אמר גבי הדדי הו קימי, וכשם שמלך על תפסח ועל עזה, כך מלך על העולם כלו, ואומר (מלכים א י, כד כה) : וכל הארץ מבקשים את פני שלמה לשמע את חכמתו וגו' והמה מביאים איש מנחתו וגו'. ומנין שהיה שולט בים, דכתיב (מלכים א ה, יא) : וגם אני חירם אשר נשא זהב מאופיר וגו', (מלכים א ה, כב) : כי אני תרשיש למלך בים עם אני חירם אחת לשלש שנים וגו', ואומר (תהלים פט, כו) : ושמתי בים ידו ובנהרות ימינו. מלך המשיח מנין, דכתיב (תהלים עב, ח) : וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ. בארץ מנין, דכתיב (תהלים עב, יא) : וישתחוו לו כל מלכים כל גוים ועבדוהו. ואומר (דניאל ז, יג יד) : וארו עם ענני שמיא וגו' ויהי יתב שלטון וגו'. (דניאל ב, לה) : ואבנא די מחת לצלמא הות לטור רב ומלאת כל ארעא. ולכך הקריב קערה כנגד הים שהוא מקיף את העולם כלו ודומה לקערה, למה היה (במדבר ז, יג) : שלשים ומאה משקלה, לפי שכשהקוה הקדוש ברוך הוא ביום השלישי של יצירת העולם כל המים למקום אחד קראן ימים, שנאמר (בראשית א, 9) : ולמקוה המים קרא ימים, וימים בגימטריא הוא מאה, יו"ד עשרים, מ"ם מ"ם שמונים, הרי מאה. בא שלמה והוסיף ים אחד למלאכת המקדש לטבל בו הכהנים, כמה דתימא (מלכים א ז, כג) : ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו וגו'. וכנגד אותן שלשים אמה שהיה קו הים שעשה שלמה סביב, הוסיף על משקל הקערה שלשים שקלים, כנגד הים של שלמה, הרי מאה ושלשים שקל משקל הקערה, כנגד הימים וים של שלמה. (במדבר ז, יג) : מזרק אחד כסף, כנגד העולם שהוא עשוי ככדור הנזרק מיד ליד, למה משקלו (במדבר ז, יג) : שבעים שקל, ששלטו שניהם על שבעים אמות שהם מסוף העולם ועד סופו. ומנין שהים עשוי דוגמת קערה והעולם עשוי ככדור, כההיא דתנינו, וחכמים אומרים אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור קערה וסוף ועטרה וטבעת. מקל, שהוא רודה בו את העולם. צפור, (ישעיה י, יד) : ותמצא כקן ידי לחיל העמים. כדור שהעולם עשוי ככדור.

אמר רבי יונה אלכסנדרוס מקדנוס פד בעי מיסק לעיל הוי סליק וסליק עד שראה את העולם ככדור ואת הים כקערה, בגין כן צירין ליה כדורא בידיה ויצוריניה קערה בידיה, אינו שליט בים, אבל הקדוש ברוך הוא שליט בים ושליט ביבשה, מציל בים ומציל ביבשה, ולכך הביאו קערה כנגד הים ומזרק כנגד היבשה. (במדבר ז, יג) : שניהם מלאים, שלשלמה הביאו האמות מנחות, וכן עתידים להביא למלך המשיח, כמה דתימא (תהלים עכ, 9) : מלכי שבא וסבא אשכר יקריבו, ואין מלאים אלא לשון דורון,

כָּמָה דְּתִימָא (שמואל א ית, כז) : וַיִּמְלְאוּם לְמֶלֶךְ. (במדבר ז, יג) : סֵלֶת, כָּמָה דְּתִימָא (איכה ד, ב) : הַמְּסֻלָּאִים בְּפִז. (במדבר ז, יג) : בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן, כָּמָה דְּתִימָא (קהלת ז, א) : טוֹב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב, וְאוֹמֵר (שיר השירים א, ג) : שֶׁמֶן תּוֹרֵק שְׁמֶךְ, שְׁהִיָּה שְׁמֵם הַטוֹב יוֹצֵא בְּכָל הָעוֹלָם. לָמָּה הָיוּ שֶׁל כֶּסֶף, כָּמָה דְּתִימָא (משלי ג, ב) : כֶּסֶף נִבְחַר לְשׁוֹן צְדִיק. (במדבר ז, יד) : כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב, כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה דוֹרוֹת מִן פְּרָץ וְעַד דָּוִד, שְׁנֵאֲמַר (רות ד, יח כב) : וְאַלֶּה תוֹלְדוֹת וְגוֹי וְחֻצְרוֹן הוֹלִיד וְגוֹי וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת נַחֲשׁוֹן וְגוֹי וְעַבְד הוֹלִיד וְגוֹי, וַיֵּשִׂי הוֹלִיד אֶת דָּוִד וְגוֹי. כֶּף אַחַת, שְׁהִיֵּי יָד אַחַת, כָּלֶם צְדִיקִים גְּמוּרִים, הָיִי (במדבר ז, יד) : מְלֵאָה קְטָרֶת, שְׁמַעְשִׂיהֶם הָיוּ נְעִימִים כְּרִיחַ הַקְּטָרֶת. (במדבר ז, טו) : פֶּר אֶחָד בֶּן בָּקָר, כְּנֶגֶד אַבְרָהָם שְׁהִיָּה עֶקֶר הַיְחֹוס, שְׁעָלִיו נֶאֱמַר (בראשית ית, ז) : וְאֵל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם. (במדבר ז, טו) : אֵיל אֶחָד כְּנֶגֶד יֶצְחָק, שְׁנֵאֲמַר בּו (בראשית כב, ג) : וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ. (במדבר ז, טו) : כֶּבֶשׂ אֶחָד, כְּנֶגֶד יַעֲקֹב, שְׁנֵאֲמַר בּו (בראשית ל, מ) : וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב. (במדבר ז, טו) : שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת, כְּנֶגֶד יְהוּדָה, שְׁהוּא הִבִּיא לְאָבִיו כְּתַנַּת הַפְּסִים שֶׁל יוֹסֵף שְׁהִטְבִּילוּהוּ בְּדָם הַשְּׁעִיר, שְׁנֵאֲמַר (בראשית לו, לא) : וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים וְגוֹי, וַיְהוּדָה הִבִּיאָהּ לְאָבִיו וְאָמַר (בראשית לו, לב) : הֲכֵר נָא הַכְּתַנַּת בְּנֶךְ וְגוֹי, לְכֶךְ נִמְדַּד לּוֹ בְּאוֹתָהּ מִדָּה שְׁאֲמָרָה לּוֹ תִמָּר (בראשית לח, כה) : הֲכֵר נָא לְמִי הַחֲתָמַת וְהַפְּתִילִים. וְלֶכֶךְ נֶאֱמַר בְּזָה הַחֲטָאת, שְׁהִבִּיאוּהוּ כְּפָרָה עָלָיו עַל שְׁצַעַר אֶת אָבִיו. (במדבר ז, יז) : וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם, אֵלוֹ דָּוִד וְשְׁלֹמֹה, שְׁהֵם הִתְחִילוּ בַּמְּלָכוֹת, שְׁאִין בָּקָר אֶלָּא לְשׁוֹן מְלָכוֹת, כָּמָה דְּתִימָא (דברים לב, יד) : חֲמָאת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן וְגוֹי, וּמִתְרַגְּמִינָן יְהֵב לְהוֹן בִּזְת מְלָכִיהוֹן. שְׁלָמִים, שְׁהִיֵּי צְדִיקִים גְּמוּרִים, וְהִיֵּי יִשְׂרָאֵל בְּיַמֵּיהֶם מִשְׁלָמִין, וּבִיַּמֵּי שְׁלֹמֹה הָיָה הַמְּלָכוֹת שְׁלָמָה, שְׁנֵאֲמַר (דברי הימים א כט, כג) : וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה'. וַיִּשְׁנִיֵּהֶם בְּנוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דָּוִד עָשָׂה הַיְסוּד וְשְׁלֹמֹה בְּנָאוֹ. (במדבר ז, יז) : אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי שְׁנָה חֲמִשָּׁה, הָרִי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר מְלָכִים שְׁהִיֵּי מִן רַחֲבָעָם וְעַד צְדִיקְיָהוּ מְלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ, מֵהֶם הָיוּ צְדִיקִים גְּמוּרִים, מֵהֶם בְּיַנּוּנִים, מֵהֶם רְשָׁעִים גְּמוּרִים. (במדבר ז, יז) : זֶה קָרְבַּן נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב, כִּיֵּן שְׁרָאָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהַקְּרִיב עַל סֹדֵר הָאֲבוֹת וְשִׁלְשֵׁלַת הַמְּלוּכָה, הַתְּחִיל מְקַלֵּס אֶת קָרְבָּנוֹ, זֶה קָרְבַּן נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב.

טו בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הַקְּרִיב נִתְנָאֵל וְגוֹי (במדבר ז, יח), לָמָּה נֶאֱמַר בּוֹ הַקְּרִיב, לְפִי שְׁבָא רְאוּבֵן וְעֵרְעֵר, אָמַר דַּיִי שְׁקַדְמֵנִי יְהוּדָה לְמַסְעוֹת אַקְרִיב אֲנִי לְתוֹלְדוֹת, נִזְף בּוֹ מִשָּׁה וְאָמַר לּוֹ מִפִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֶאֱמַר לִי הַקְּרִיב לְמַסְעוֹת. דָּבָר אַחֵר, הַקְּרִיב, הַקְּרִיבוּ מִשָּׁה בְּעַל כְּרָחוּ שֶׁל רְאוּבֵן.

דָּבָר אַחֵר, הַקְּרִיב, כָּאֵלוֹ הַקְּרִיב תַּחֲלָה, לָמָּה כֵּן, לְפִי שְׁזָכָה בְּעֻצַּת נְשִׂאִים הָעֵלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ הוּא הַקְּרִיב תַּחֲלָה. אֲבָא חֲנַן אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְפִי שְׁזָכָה בְּעֻצָּה זָכָה שְׁנַתְּנוּ בִּינָה בְּשִׁבְטוֹ, שְׁנֵאֲמַר (דברי הימים א יב, ג) : וּמִבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִּינָה לַעֲתִים, וְנֶאֱמַר (שופטים ה, טו) : וְשָׂרֵי בִּישְׁשָׁכָר עִם דְּבָרָה וְגוֹי. וְכֵן הַכְּתוּב מְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ בְּבִתֵּי דִינָן בְּמִצְרַיִם, שְׁנֵאֲמַר (במדבר כו, כד) : לְיָשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי, וְאִין יָשׁוּב אֶלָּא בְּתֵי דִינָן, שְׁנֵאֲמַר

ז (יחזקאל לג, לא): וַיְבֹאוּ אֵלַי כַּמְבוֹא עִם וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי וְגו', (בראשית כה, כז): וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֱהָלִים, וְאוֹמֵר (דברים לג, יח): וַיִּשְׁשָׁךְ בְּאֵהֲלֵיךָ. (במדבר ז, יט): הַקָּרִיב אֶת קָרְבָּנוּ וְגו', אָמַר רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יֶאֱזִיר לָמָּה הוֹסִיף הַקָּרֵב וְחָסַר יוֹ"ד, אֲלָא כַּנֶּגֶד פָּרָה אֲדָמָה שֶׁעָשׂוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, לְכֹךְ הוֹסִיף הַקָּרֵב חָסַר יוֹ"ד, וְהַעֲמִיד הַתְּבָּה עַל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת כַּנֶּגֶד אַרְבַּעַת דְּבָרִים שֶׁהִיָּתָה פָּרָה צְרִיכָה: אֲדָמָה, תְּמִימָה, בְּלֹא מוֹם, בְּלֹא נְשִׂאוֹת עַל, כִּמָּה דְתִימָא (במדבר יט, ב): וַיִּקְחוּ אֵלַיךְ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה וְגו'. (במדבר ז, יט): קָעַרְתָּ כֶּסֶף אַחַת, בָּא נְשִׂיא יִשְׁשָׁךְ וְהַקָּרִיב עַל שֵׁם הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁהֵם אָהָבוּ אֶת הַתּוֹרָה יוֹתֵר מִכָּל הַשְּׂבָטִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וּמִבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִּינָה לַעֲתִים וְגו', מֵהוּ לַעֲתִים, רַבִּי תַנְחוּמָא אָמַר לְקָרְסִין, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר לְעַבּוּרִים. (דברי הימים א יב, לג): לְדַעַת מָה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל, בְּאִיזָה יוֹם יַעֲשׂוּ מוֹעֲדִים. (דברי הימים א יב, לג): רָאשֵׁיהֶם מְאֻתָּים, אֵלּוּ מְאֻתָּים רָאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת שֶׁהָיוּ שְׂבָט יִשְׁשָׁכָר מְעַמִּיד, (דברי הימים א יב, לג): וְכָל אַחֵיהֶם עַל פִּיהֶם, שֶׁהָיוּ מְסַפְּיָמִים הֶלְכָה עַל פִּיהֶם, וְאוֹמֵר (בראשית מט, טו): וַיֵּט שִׁכְמוֹ לְסֹבֵל, שֶׁהָיוּ סוֹבְלִים עַל תּוֹרָה. (בראשית מט, טו): וַיְהִי לְמַס עֶבֶד, שֶׁכָּל מִי שֶׁהָיָה טוֹעֶה בְּהֶלְכָה הָיוּ שׂוֹאֲלִים אוֹתָהּ לְשֶׁבֶט יִשְׁשָׁכָר וְהֵם מְבַאֲרִים אוֹתָהּ לָהֶם. קָעַרְתָּ כֶּסֶף, כַּנֶּגֶד הַתּוֹרָה שֶׁהִיא קְרוּאָה לָחֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ט, ה): לָכוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי, וְנֶאֱמַר בְּלָחֵם הַפָּנִים (שמות כה, כט): וַעֲשִׂיתָ קְעָרְתִּיו וְכַפְתִּיו, וַתִּגְנִינָן קְעָרְתִּיו אֵלּוּ דְפוּסִים, שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים לָחֵם הַפָּנִים בְּדְפוּסִים. (במדבר ז, יט): שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ, צֶא וְחָשַׁב עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַת סָפָרִים שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְכָתֵב וּשְׂמוֹנִים מִן מִשְׁנֵה שְׂמֵתְחֶלֶת בְּמִ"ם מְאִימְתֵי קוֹרִין אֶת שְׁמַע וְכוּ' וּמְסִימַת בְּמִ"ם (תהלים כט, יא): ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, מִ"ם אַרְבָּעִים וּמִ"ם אַרְבָּעִים, הָרִי שְׂמוֹנִים, הָרִי מֵאָה וְאַרְבָּעִים שְׁעוֹלִים מְנִינָם שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְכָתֵב וְתוֹרָה שֶׁבַע עָל פֶּה.

דָּבָר אַחַר שֶׁרָאשֵׁי שֶׁשָּׂה סְדָרֵי מִשְׁנֵה חֲשִׁבוֹן רָאשֵׁי אוֹתִיּוֹת הֵן עוֹלִים שְׂמוֹנִים, צֶא וְחָשַׁב מִ' מִן מְאִימְתֵי שֶׁל סְדָר זָרְעִים, י' מִן יְצִיאוֹת הַשֶּׁבֶת שֶׁל סְדָר מוֹעֵד, ח' מִן חֲמֵשׁ עֲשָׂרֵה נְשִׁים מִן סְדָר נְשִׁים, א' מִן אַרְבַּעַת אָבוֹת נְזִיקִין מִן סְדָר יְשׁוּעוֹת, כ' מִן כָּל הַזְּבָחִים מִן סְדָר קִדְשִׁים, א' מִן אָבוֹת הַטְּמֵאָה מִן סְדָר טְהוֹרוֹת, הָרִי שְׂמוֹנִים. מִכָּאן שְׁעוֹלִים תּוֹרָה שֶׁבְכָתֵב וְתוֹרָה שֶׁבַע עָל פֶּה לְמִנְיָן מֵאָה וְאַרְבַּעַת, וְנִתְּנָה לְעֲשָׂרִים וּשְׁשָׂה דוֹרוֹת שֶׁהָיוּ מְאָדָּם וְעַד מִשָּׁה שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה עַל יָדוֹ, הָרִי מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים, לְכֹךְ הָיָה מִשְׁקַל הַקְּעָרָה מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים.

טז מְזָרְק אֶחָד כֶּסֶף (במדבר ז, יט), כַּנֶּגֶד הַתּוֹרָה הַמְּשׁוּלָּה בֵּינּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ט, ה): וּשְׂתוֹ בֵּינּוּ מְסַכְתִּי. וּלְפִי שֶׁדָּרָךְ הֵינּוּ לְשִׁתּוֹת בְּמְזָרְק, כִּמָּה דְתִימָא (עמוס ג, ו): הַשִּׁתִּים בְּמְזָרְקֵי יַיִן, לְכֹךְ הִבִּיא מְזָרְק, (במדבר ז, יט): שְׂבָעִים שְׁקָל בְּשִׁקְל הַקֹּדֶשׁ, לָמָּה, כִּשֶׁם שֶׁיַּיִן חֲשָׁבוֹנוֹ שְׂבָעִים, כֹּף יֵשׁ שְׂבָעִים פָּנִים בְּתוֹרָה. לָמָּה נֶאֱמַר בְּקָעָרָה אַחַת, כַּנֶּגֶד הַתּוֹרָה הַצְּרִיכָה לְהִיּוֹת אַחַת, כִּמָּה דְתִימָא (במדבר טו, טז): תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יְהִיָּה לָכֶם. לָמָּה נֶאֱמַר בְּמְזָרְק, אֶחָד, שֶׁדְּבָרֵי תּוֹרָה שֶׁבְכָתֵב וְדְבָרֵי תּוֹרָה שֶׁבַע עָל פֶּה כִּלְמַם נִתְּנוּ מְרוּעָה אֶחָד, כִּלְמַם אֶל אֶחָד אֶמְרוּ לְמִשָּׁה מְסִינִי. לָמָּה הָיוּ שֶׁל כֶּסֶף, כַּנֶּגֶד

התורה שנאמר בה (תהלים יב, ז) : אמרות ה' אמרות טהרות כסוף צרוף בעליל וגוי' (במדבר ז, יט) : שניהם מלאים סלת, המקרא והמשנה מלאים הם, שאין אחד סותר על חברו. סלת, כמה דתימא (תהלים יט, יא) : ונפת צופים, כסלת שצפה על גבי נפה. (במדבר ז, יט) : בלולה בשמן, זו התורה שצריכה לבלל במעשים טובים, כההיא דתנינן יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משפחת עון. הוי (במדבר ז, יט) : למנחה, שאותה שעה הוא נושא נחת רוח ליוצרו, בזמן שאדם עוסק בתלמוד תורה והוא בעל מעשים טובים ושומר עצמו מן החטא. כף אחת (במדבר ז, כ), כנגד הלוחות שנכתבו מיד הקדוש ברוך הוא, כמה דתימא (שמות לב, טז) : והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים וגוי'. (במדבר ז, כ) : עשרה זהב, אלו עשרת הדברות שהיו כתובים בלוחות, כמה דתימא (דברים י, ד) : ויכתב על הלחת כמכתב הראשון וגוי'. זהב, כמה דתימא (שיר השירים ה, ה) : ידיו גלילי זהב, ואומר (תהלים יט, יא) : הנחמדים מזהב וגוי'. (במדבר ז, כ) : מלאה קטרת, שתרייג מצוות בלילות בהן, וכן את מוצא תרייג אותיות יש מן (שמות כ, ב) : אנכי, עד (שמות כ, יד) : אשר לרעה, כנגד תרייג מצוות ושבע יתרות כנגד שבעת ימי בראשית, ללמדך שכל העולם לא נברא אלא בזכות התורה, הוי : מלאה קטרת, שכן ק' מתחלפת בד', א"ת ב"ש ג"ר ד"ק, ועולה חשבון התבה אחר כן למנן תרייג.

דבר אחר, מלאה קטרת, שבין כל דבור ודבור שהיו כתובים בלוחות פרשיותיה ודקדוקיה של תורה היו כתובים. ואתיא כההיא דאמר חנניה בן אחי רבי יהושע, ידיו גלילי זהב, אלו שני לוחות הברית שכתוב עליהן (שמות לא, יח) (דברים ט, פ) : כתבים באצבע אלהים, גלילי זהב, מה הגלים הללו בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים, כך בין כל דבור ודבור פרשיותיה של תורה היו כתובים ודקדוקיה. (במדבר ז, כא) : פר אחד בן בקר, כנגד כהנים. (במדבר ז, כא) : איל אחד, כנגד לויים. (במדבר ז, כא) : כבש אחד, כנגד ישראל, שכלם קבלו את התורה בסניי. (במדבר ז, כב) : שעיר עזים אחד לחטאת, כנגד הגרים שעתידים להתגיר, ושהיו שם, שכלם ראויים, שנאמר (ויקרא יח, ה) : אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא האדם, מלמד שאפלו עובד כוכבים המתגיר ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול. (במדבר ז, כג) : ולזבח השלמים בקר שנים, כנגד שתי תורות, המקרא והמשנה, שכל מי שמבקר וזוהב יצרו לעשות ככל הכתוב בהן, הוא עושה שני שלומות, שלום למעלה ושלום למטה, שנאמר (ישעיה כז, ה) : או יחזק במעזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי. (במדבר ז, כג) : אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה, כנגד שלשה פסוקים של תורה שבהם ששה סדרי משנה, והן מן שתים פסקה, וכל פסקה ופסקה מן חמש תבות, ואלו הם (תהלים יט, ח פ) : תורת ה' תמימה משיבת נפש, עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, פקודי ה' ישרים משמחי לב, מצות ה' ברה מאירת עינים, יראת ה' טהורה עומדת לעד, משפטי ה' אמת צדקו יחדיו. לכך הקריבו לשלמים שלשה מיני קרבנות אלו, כנגד השלשה פסוקים שבהם ששה סדרי משנה, אתיא כההיא דאמר רבי תנחומא (תהלים יט, פ) : תורת ה' תמימה משיבת נפש, שזה סדר נשים, שמזוהר על האדם לפרש מן הערוה כדי להצילו מן המיתה, כמה דתימא (משלי ה, ה) : רגליה ירדות מות וגוי,

ואומר [\(משלי ב, יט\)](#): כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים, ואומר [\(משלי ב, טז\)](#): להצילך מאשה זרה וגוי. עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, זה סדר זרעים, שאדם מאמין בחייו של עולם וזורע. פקודי ה' ישרים משמחי לב, זה סדר מועד, שיש בו כל המועדות, שפתוב בהן [\(דברים טז, יד\)](#): ושמחת בחגך. מצות ה' ברה מאירת עינים, זה סדר קדשים, שהוא מאיר עינים בין חלין לקדשים. יראת ה' טהורה עומדת לעד, זה סדר טהרות, שהוא מפריש בין טמאה לטהרה. משפטי ה' אמת צדקו יחדו, זה סדר נזיקין שיש בו רב הדינים, ולכך הקריבו מכל מין ומין חמשה חמשה, כנגד חמש תבות הפתובות על כל סדר וסדר. ולמה נכתבו חמש תבות על כל סדר וסדר, כנגד התורה שהיא חמשה ספרים, ללמדך שהם גופי תורה, למה שם הקדוש ברוך הוא פתוב בכל סדר וסדר, שהוא מעיד עליהן שמפיו אמרו למשה כשם שאמר חמשה ספרי תורה. [\(במדבר ז, כג\)](#): זה קרבן נתנאל וגוי, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שהקריב על סדרי התורה התחיל משבח את קרבנו, זה קרבן נתנאל בן צוּעַר.

יז ביום השלישי נשיא לבני זבולון אליאב בן חלון [\(במדבר ז, כד\)](#), למה בכל הנשיאים מזכיר שבטם ואחר כך מזכיר שמותם, וביהודה ויששכר מזכיר שם נשיאיהם תחלה, ואחר כך מזכיר שמותן, לפי שנחשון היה מלך ונתנאל היה מלכה של תורה, וכמה דתיקא [\(משלי ח, טו\)](#): בי מלכים ימלכו, ובכל מקום המלך מקדים לעמו, שנאמר [\(מיכה ב, ג\)](#): ויעבר מלכם לפנייהם וגוי, [\(מלכים א ח, נט\)](#): לעשות משפט עבדו, ואחר כך [\(מלכים א ח, נט\)](#): ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו. למה בכל הנשיאים פתיב שם נשיא, ונחשון אינו קרוי נשיא, לפי שהקריב תחלה, שאם בא להתגאות על הנשיאים האחרים לומר שאני מלך עליהם, שאני הקרבתני תחלה, הם יאמרו לו אין אתה אלא הדיוט, שכלם קרואים נשיא, נשיא, ואתה לא נקראת נשיא, לקים מה שנאמר [\(משלי טז, ה\)](#): תועבת ה' כל גבה לב וגוי, ואומר [\(תהלים קלח, ו\)](#): כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע. למה זכה זבולון להקריב שלישי, לפי שחבב את התורה והרחיב ידיו לפזר ממונו ליששכר, כדי שלא יצטרך שבת יששכר לפרנסה ולא יתבטל מלעסק בתורה, לפיכך זכה זבולון להיות שתף לתורה, והיה חברו של יששכר, ולכך הקריב אחריו ואחר יהודה לקים מה שנאמר [\(משלי יח, טז\)](#): מתן אדם ירחיב לו ולפני גדלים ינחנו, קרבנו קצרת כסף אחת [\(במדבר ז, כה\)](#), בא נשיא זבולון והקריב קרבנו על השתפות שהיה לו עם יששכר אחיו, לפי שהיו זבולון ויששכר שתפים, יששכר היה עוסק בתורה וזבולון היה עוסק בפרקמטיא, והיה טורח זבולון ונותן לתוך פיו של יששכר, ועל זה היה קרבנו, קצרת כסף, כנגד הים שהוא עשוי בקערה שהיה חלק זבולון, שנאמר [\(בראשית מט, ג\)](#): זבולן לחוף ימים ישכן. [\(במדבר ז, כה\)](#): מזרק אחד כסף, כנגד הארץ שהיא עשויה ככדור שהיתה חלק יששכר, שנאמר [\(בראשית מט, טו\)](#): וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה. [\(במדבר ז, כה\)](#): שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל, הרי מאתים, כנגד מאתים ראשי סנהדראות שהיו בשבת יששכר, שנאמר [\(דברי הימים א יב, לב\)](#): ראשיהם מאתים, ולכך תלה חשבון הגדול בזבולון, לפי שגדול מעשה

יותר מן העושה, שלילי זבולון לא היה יששכר יכול לעסק בתורה, שהוא היה מאכילו ונותן לתוד פיו.

דבר אחר, קערה, כנגד לחם שהיה מאכילו. מזרק, כנגד היין שהיה משקהו, ולמה היה של כסף שגם כסף היה נותן לו לעשות כל צרכו, כמה דתימא (קהלת י, ט): לשחוק עשים לחם ויין ישמח חיים והכסף יענה את הכל. (במדבר ז, כה): שניהם מלאים סלת וגוי, זבולון ויששכר שניהם היו נוטלין שכר תורה ביחד ושניהם היו מתפרנסים ביחד. (במדבר ז, כו): כף אחת, זו ברכתו של זבולון שברכו אביו: זבולן לחוף ימים ישכן. ואין כף אלא חף, כמה דתימא (תהלים צת, ה): נהרות ימחאו כף. (במדבר ז, כה): עשרה זהב מלאה קטרת, כנגד עשר תבות שיש בברכת זבולון, הדא הוא דכתיב: זבולן לחוף ימים וגוי. (במדבר ז, כט): ולזבח השלמים בקר שנים, כנגד הברכה שברכן משה (דברים, לג, יט): כי שפע ימים יינקו ושפני טמוני חול, פר אחד בן בקר וגוי (במדבר ז, כז), הזכיר שם מכל המינים עולה, לבד שעיר שהיה לחטאת, שלא מצינו שעיר לעולה, כנגד ברפת משה, שברכן שניהם לענין הקרבן, שנאמר (דברים לג, יט): עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק, והעולה היא זבחי צדק, שאינה באה על חטא.

דבר אחר, שזבולון ויששכר שניהם היו מקריבים ביחד, וזבחי צדק היו הקרבנות, שפשם שהיה לזבולון חלק בשכר תורתו, כך היה ליששכר חלק בממונו של זבולון. (במדבר ז, כט): ולזבח השלמים בקר שנים, כנגד מה שברכן משה: כי שפע ימים יינקו, שני ימים. (במדבר ז, כט): אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה, הקריב שלשה מיניו כנגד שלשה דברים שברכן משה: ושפני טמוני חול, שפני זה חלזון, טמוני זו טרית, חול זו זכויות לבנה. למה היה חמשה מכל מין ומין, נגד חמש תיבות שהם בפסוק שברך משה שתפותם, שנאמר (דברים לג, יח): שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. (במדבר ז, כט): זה קרבן אליאב וגוי, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שהקריב אליאב על שתפות התורה, התחיל משבח קרבנו, זה קרבן אליאב, לקיים מה שנאמר (משלי ג, יח): עץ חיים היא למחזיקים בה, זה שבט יששכר, ותמכיה מאשר, זה שבט זבולון:

יח פיוס הרביעי נשיא לבני ראובן וגוי (במדבר ז, ט), כיון שגמר דגל יהודה התחיל נשיא ראובן להקריב שהיה בכור, והקריב קרבנו על שבטו של ראובן, (במדבר ז, לא): קרבנו קערת כסף אחת, אל תקרי קערת אלא עקרת, זה ראובן שהוא היה עקר הצלה, שהוא פתח בהצלה תחלה, הדא הוא דכתיב (בראשית לז, כא): וישמע ראובן ויצלהו מידם.

דבר אחר, שעקר מחשבת אהיו שהיו חפצים להרגו, כמה דתימא (בראשית לז, ט): ועתה לכו ונהרגו וגוי. כסף, על שם (משלי ג, ט): כסף נבחר לשון צדיק, (במדבר ז, לא): שלשים ומאה משקלה, זה דבור שאמר להם תחלה שלש אותיות שבראשי שלש תבות הללו, חשבונם עולה מאה ושלושים. קח לי מא, וני מנפנו, וני מנפש, הרי מאה ושלושים. (במדבר ז, לא): מזרק אחד כסף, כנגד העצה שנתן להם שיזרקו אותו אל הבור, כמה דתימא (בראשית

לו, כב : ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אתו אל הבור וגו'. כסף, כמה דתימא : כסף נבחר לשון צדיק. **(במדבר ז, לא)** : שבעים שקל בשקל הקדש, כנגד הסוד שהיה בלבו להצילו, וסוד חשבוננו שבעים. **(במדבר ז, לא)** : שניהם מלאים סלת וגו', שמה שאמר להם **(בראשית לו, כא)** : לא נכנו נפש, ומה שאמר להם **(בראשית לו, כב)** : השליכו אתו, לא נתפון אלא להצילו, שבשני הדברים כתובה שם הצלה, בתחלה כתיב : וישמע ראובן ויצילהו מידם, ולבסוף כתיב **(בראשית לו, כב)** : למען הציל אתו מידם. **(במדבר ז, לב)** : כף אחת עשרה זהב וגו', כף, כנגד מה שאמר לאחיו **(בראשית לו, כב)** : ויד אל תשלחו בו. עשרה זהב, שהציל עצמו שמיחה בהם והציל תשעה אחיו משפיות דמים, ולכך כתיב זהב, שיש מין אחד בזהב הדומה לדם, וזהו זהב פרוים. מלאה קטרת, אף על פי שארע לשבטים שבא לידיהם מכירת יוסף, את סביר שלא היה בא לידם אותו המעשה אלא אם כן היו רשעים במעשה אחרים, לאו, אלא צדיקים גמורים היו ולא בא לידם חטא מעולם, אלא הוא, הדא הוא דכתיב **(בראשית מב, כא)** : ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו וגו', שהיו מפשפשים בעצמם למה ארע להם תפיסת מצרים ולא מצאו אלא זה בלבד, ומתוך גנותם ספר הכתוב שבחם שלא היה בידם עון אלא זה בלבד, ולפי שמכירת יוסף זכות היה לו שהיא גרמה לו למלך, וזכות היתה לאחיו ולכל בית אביו שכלכלם בלחם בשני רעבון, לכך נמכר על ידם, שמגלגליו זכות על ידי זכאי, הוי מלאה קטרת.

דבר אחר, מלאה קטרת, שבאותו זמן היה ראובן בעל תשובה ולובש שק ומתענה ומתפלל לפני הקדוש ברוך הוא שימחל לו על עון מעשה בלהה, והתפלה משולה לקטרת, כמה דתימא **(תהלים קמא, ב)** : תכון תפילתי קטרת לפניך וגו', הוי מלאה קטרת. פר אחד בן בקר **(במדבר ז, לג)**, אלו הזבחים הקריב כנגד התשובה שהיה עוסק בה בעת שנמכר יוסף, והתשובה משולה כנגד כל זבחי חוטא, שכן כתיב **(תהלים נא, יט)** : זבחי אלהים ריח נשברה, וכשם שחוטא מביא על חטאו עולה וחטאת, לכך הביא בכאן כנגדו עולה וחטאת, ולפי שהעולה חביבה מן החטאת, לכך הקריב מכל המינין עולה, חוץ מן השעיר שלא מצינו שעיר לעולה בכל התורה. **(במדבר ז, לד)** : שעיר עזים אחד לחטאת, לכפר על מעשה בלהה. **(תהלים נא, לה)** : ולזבח השלמים בקר שנים, לפי שהיה חסר מלהמנות עם אחיו משום מעשה בלהה, שכן כתיב **(בראשית לה, כב)** : וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל, והפסיק הענין, שהניח שם פרשה, לומר שנתרחק, ולכך אותה פרשה פתוחה אף על פי שנתרחק, ידיו של הקדוש ברוך הוא פתוחות לקבל שבים, ובשביל שבקש שני מעשים טובים, הצלת יוסף והתשובה, נעשה שלם עמהם, שנכנס במנינם, הדא הוא דכתיב אחריו **(בראשית לה, כג)** : ויהיו בני יעקב שנים עשר. על אלו שני המעשים שעשה ראובן מצא משה פתח להתפלל על ראובן שלא יהא חסר מאחיו, הדא הוא דכתיב **(דברים לג, ו)** : יחי ראובן וגו', יחי ראובן, במה שהחיה יוסף, ואל ימת, במעשה בלהה, במה שעשה תשובה, ויהי מתיו מספר, שיהיו בניו במנין שאר השבטים לכל דבר, ולכך נאמר : ולזבח השלמים בקר שנים, כנגד שני מעשים טובים שבקר, הצלת יוסף והתשובה, נעשה שלם ונמנה עם אחיו. **(במדבר ז, לד)** : אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה

חמשה, למה שלשה מינין, כנגד שלש פעמים שמזכיר ראובן בפרשת הצלת יוסף, וכנגד שלשה ויאמר הכתובין שם. למה היו חמשה חמשה, כנגד חמש תבות שבהן נתקרב ראובן, הדא הוא דכתיב: ויהיו בני יעקב שנים עשר. (במדבר ז, לד): זה קרבן אליצור וגוי, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שהקריב על הסדר הזה התחיל מקלס את קרבנו זה קרבן וגוי:

יט ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן צורישדי וגוי (במדבר ז, לו), לפי שראובן נזדרז להציל אחיו מן המיתה, ושמעון קנא על זנות אחותו בשכם להציל אחותו מיד טמאים, לכך זכה להקריב אחריו. (במדבר ז, לו): קרבנו קערת כסף אחת וגוי, בא נשיא שמעון והקריב על סדר מעשה המשכן, ולמה הקריב קרבנו כנגד מעשה המשכן, דוגמת מעשה שמעון אבי השבט, לפי ששמעון קנא על הזנות והרג כל אנשי שכם על שענו דינה אחותו, כמה דתימא (בראשית לד, כה כו): ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב ויקחו את דינה מבית שכם ויצאו. וכן המשכן הזה הורג בנואפים ובסוטות, כמה דתימא (במדבר ה, יז): ולקח הפה מים קדשים בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן וגוי, ואומר (במדבר ה, כו): והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל וגוי, ולכך הקריב שלמיאל קרבנו על סדר מעשה המשכן, זכרון למעשה שמעון. קרבנו קערת כסף אחת וגוי, קערת, כנגד חצר המשכן שהיה מקיף את המשכן כשם שהים מקיף את העולם. (במדבר ה, לו): שלשים ומאה משקלה, כמה דתימא (שמות כז, יח): אךד החצר מאה באמה, והמשכן שהיה בתוכו שלשים אמה ארפו, הרי מאה ושלשים. (במדבר ז, לו): מזרק אחד כסף, כנגד החצר בלא המשכן שהיתה שבעים אמה. חמשים אמה לפני המשכן ועשרים אמה אחורי המשכן, הרי שבעים אמה.

דבר אחר, החצר היה ארפו מאה אמה ורחבו חמשים אמה, כמה דתימא: אךד החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים וגוי, טל חמשים שהיה הארד יתר על הרוחב ועשה ממנו רצועות וסבב על החמשים של רוחב ברבוע, יהיה ארפו כרחבו שבעים אמה ושירים על שבעים אמה ושירים, ועל זה אמר (במדבר ז, לו): שבעים שקל וגוי, והשירים לפי שלא היה אמה לא חשיב ליה.

דבר אחר, למה שבעים, כנגד שבעים עמודים שהיו בחצר המשכן, עשרים עמודים לפאת נגב, ועשרים עמודים לפאת צפון, ועשרה לפאת ים, וששה עמודים לפאת קדמה, וארבעה עמודים למסד שער החצר, הרי ששים לחצר וארבעה לפרכת וחמשה למסד פתח המשכן, ועמוד הענן הרי שבעים. (במדבר ז, לו): שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה, כנגד החצר והמשכן, שבתצר היו מקריבין על מזבח העולה מנחה בלולה בשמן, ובמשכן היה שם לחם הפנים שהיה של סלת, והיה שם מנורה שמדליקין אותה בשמן, והיה לבונה על השלחן שעולה לריח ניחוח. (במדבר ז, לח): כף אחת, זה הוא ספר התורה שהיה מנח אצל הארון, מה הכף הזו יש בה

חמש אצבעות, כִּדְּ הָיוּ בּוֹ חֲמֵשֶׁה סְפָרִים. (במדבר ז, לח): עֲשֶׂה זֶהְבִּי, אֵלוֹ הַלוּחוֹת שֶׁהָיוּ בְּאֵרוֹן שְׁהִיָּה בָּהֶם עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת.

דָּבָר אַחֵר, עֲשֶׂה זֶהְבִּי, כְּנֶגֶד עֶשֶׂר פְּרָשִׁיּוֹת שְׁכָתוּב בָּהֶן עֲשִׂיָּה הַנְּאֻמָּרֶת בַּמִּשְׁכָּן, וְאֵלוֹ הֵן (שמות כה, י): וְעָשׂוּ אֲרוֹן וּגוֹי, (שמות כה, יז): וְעָשִׂיתָ כַּפָּרֶת וּגוֹי, (שמות כה, כג): וְעָשִׂיתָ שֵׁלְחָן וּגוֹי, (שמות כה, לא): וְעָשִׂיתָ מִנְרֶת וּגוֹי, (שמות כו, א): וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה וּגוֹי, (שמות כו, ז): וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת וּגוֹי, (שמות כו, טו): וְעָשִׂיתָ אֶת הַקַּרְשִׁים וּגוֹי, (שמות כו, לא): וְעָשִׂיתָ פְּרֻכֹת וּגוֹי, (שמות כו, א): וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וּגוֹי, (שמות כז, ט): וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצַר הַמִּשְׁכָּן וּגוֹי. (במדבר ז, לט): פֶּר אֶחָד בֶּן בְּקָר, כְּנֶגֶד יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהָיוּ שֶׁל מִיַּי צְבָעוֹנִין, כְּמָה דְּתִימָא (שמות כו, א): וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת וּגוֹי. אֵיל אֶחָד (במדבר ז, לט), כְּנֶגֶד הַמַּכְסָּה שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים. (במדבר ז, לט): כְּבֶשֶׂת אֶחָד, כְּנֶגֶד עוֹרוֹת תַּחְשִׁים. (במדבר ז, מ): שְׁעִיר עִזִּים, כְּנֶגֶד הָאֵהָל שֶׁהִיָּה יְרִיעוֹת עִזִּים. (במדבר ז, מא): וּלְזָבַח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם, כְּנֶגֶד בְּצֻלָּאֵל וְאֵהָלִיאָב שֶׁהֵם הַשְּׁלִימוֹ מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן.

דָּבָר אַחֵר, כְּנֶגֶד מְסַד פְּתַח הַמִּשְׁכָּן, וּמְסַד פְּתַח הַחֲצָר, שֶׁהֵם הָיוּ מְשֻׁלְּמִים לְסִגִּירַת הָאֵהָל מְצַדְדֵי וּסְגִירַת הַחֲצָר מִכָּל צַדְדֵיהָ. (במדבר ז, מא): אֵלִים חֲמֵשֶׁה וּגוֹי, שְׁלֹשָׁה מִיַּי אֵלוֹ כְּנֶגֶד קְלַעֵי הַחֲצָר מִן שְׁלֹשֶׁת רוּחוֹתֶיהָ, תִּימְנָה וְצְפוֹנָה וְיָמָה, שֶׁהָיוּ תִימֹן וְצְפוֹן אֲרָכָן שֶׁל קְלַעִים מֵאָה אֶמָּה כְּנֶגֶד אֲרָד הַחֲצָר, וְיָם אֲרָכָה כְּנֶגֶד רְחֵבָה חֲמִשִּׁים אֶמָּה. וְלָמָּה הָיוּ שֶׁל חֲמֵשֶׁה חֲמֵשֶׁה, כְּנֶגֶד קְלַעֵי הַחֲצָר שֶׁהָיוּ גְבוּהוֹת חֲמֵשׁ אַמּוֹת, שְׁנֹאמֶר (שמות לח, יח): וְקוֹמָה בְּרַחֵב חֲמֵשׁ אַמּוֹת לְעִמַּת קְלַעֵי הַחֲצָר, וְאוֹמֶר (שמות כו, יח): וְקוֹמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר, שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים הָרִי חֲמֵשֶׁה עֶשֶׂר כְּנֶגֶד קְלַעֵי הָרוּחַ הַרְבִּיעִית שֶׁלֹּא הִיָּתָה אֲרָכָן אֶלָּא שֶׁל חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה אֶמָּה, שְׁנֹאמֶר (שמות לח, יג טו): וְלִפְאֵת קִדְמָה מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אֶמָּה. וְחֲמֵשׁ עֲשָׂרָה אֶמָּה קְלַעִים לְכַתֵּף, וְלְכַתֵּף הַשְּׂנִית מְזָה וּמְזָה לְשַׁעַר הַחֲצָר קְלַעִים חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה אֶמָּה. (במדבר ז, מא): זֶה קֶרֶבֶן שְׁלֹמִיאֵל וּגוֹי, כִּיִּן שְׁרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהַקְּרִיב עַל סֵדֶר הַמִּשְׁכָּן, הַתַּחֲלִיל מִקַּלְס אֶת קֶרֶבְנוֹ, זֶה קֶרֶבֶן שְׁלֹמִיאֵל וּגוֹי:

כ בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי נָשִׂיא לְבָנֵי גֹד אֶלְיָסָף בֶּן דְּעוּאֵל (במדבר ז, מב), לְפִי שְׁשִׁמְעוֹן לְקַח חֲרָבוֹ וְהִלָּךְ וְעָשָׂה מְלַחְמָה עִם אֲנָשֵׁי שְׁכָם בְּשִׁבִיל אַחוֹתוֹ, וּבְנֵי גֹד עָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן לְעֶזְרַת לְאַחֵיהֶם לִירֵשׁ אֶת הָאָרֶץ, כְּמָה דְּתִימָא (דברים לג, כא): צְדָקָת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל, לְכֹד זָכָה וְהַקְּרִיב אַחֵר שְׁמֵעוֹן. (במדבר ז, מג): קֶרֶבְנוֹ קַעֲרַת כְּסָף אַחַת וּגוֹי, אֶמֶר רַבִּי בְּרַכְיָה כְּנֶגֶד יְצִיאַת מִצְרַיִם הַקְּרִיב נָשִׂיא גֹד, וְלָמָּה כֵּן, לְפִי שֶׁבְּרָכוֹ אָבִיו בְּגִדוּדִים, שְׁנֹאמֶר (בראשית מט, יט): גֹּד גֹּדוּד יְגוּדְנוֹ וְהוּא יִגֹּד עֲקֵב, וְדָבָר זֶה אֶמֶר יַעֲקֹב עַל מָה שֶׁהִיָּה עֲתִיד לְעֵבֶר חֲלוּץ לְמַלְחָמָה אֶת הַיַּרְדֵּן, כְּמָה דְּתִימָא (במדבר לב, כז): וְעַבְדִּי יַעֲבְרוּ כָּל חֲלוּץ צָבָא לְפָנֵי ה' לְמַלְחָמָה וּגוֹי, וּבִיְצִיאַת מִצְרַיִם כְּתִיב צָבָא, כְּמָה דְּתִימָא (שמות יב, מא): יְצִאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' וּגוֹי, וְנֹאמֶר בָּהֶם (שמות יג, יח): וְחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּגוֹי, הוּא חֲמִשִּׁים הוּא חֲלוּצִים, וְלִיוּצְאֵי מִצְרַיִם

נחלקה הארץ, כמה דתימא (שמות ו, ח) : ונתתי אתה לך מורשה אני ה'. ובני גד סיעו להם עד שנכבשה הארץ ונחלקה לכלם, לפיכך הקריב נשיא שלהם על יציאת מצרים.

אמר רבי ברכיה, התחיל להקריב קרבנו כנגד מה שארע להם מיום שיירדו יעקב ובניו למצרים עד שיצאו, הדין הוא דכתיב: קרבנו קערת כסף אחת, כנגד יוכבד אם משה, שנאמר בה (שמות ב, א) : וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, מלמד שגרשה עמרם וחזר וילקחה, ולכך הקריב קערה שלא תקרי קערת, אלא קרעת, לפי שנקרעת ממנו, אתווי דדין הוא אתווי דדין. כסף אחת, שנתאנה עמרם להחזירה לאשה על ידי מרים אחות אהרן, ולכך כתיב כסף, על שם התאנה, כמה דתימא (תהלים פד, א) : נכספה וגם כלתה נפשי וגו', ואומר (בראשית לא, ב) : כי נכסף נכספתה לבית אביך וגו'. אחת, אל תקרי אחת אלא אחות, שבעת שהיתה אחות אהרן נתנבאת ואמרה לאביה שיחזיר אשתו שעתיד להוליד ממנה בן שיגאל את ישראל, על זה נאמר (שמות טו, כ) : ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו', וכי אחות אהרן ולא אחות משה, אלא שהיתה נבואתה בעת שהיתה אחות אהרן ולא אחות משה, שעדין לא נולד משה, ולפיכך בעת שהשליך משה ליאור הלכה וראתה מה יארע למשה ומה יהיה בסוף נבואתה, כמה דתימא (שמות ב, ד) : ותצב אחותו מרחק וגו'. הוי כסף אחת. (במדבר ז, מג) : שלשים ומאה משקלה, לפי שהיתה בת מאה ושלשים שנה בעת שנולד משה, הא כיצד, לפי שיוכבד נולדה בין החומות בעת שיירדו ישראל למצרים, ולפיכך נכנסה בחשבון היורדים למצרים, שנאמר (בראשית מו, טו) : כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש. בכללן את מוצא שלשים ושלש ובפרטן אין את מוצא כי אם שלשים ושתים, למה, שיוכבד נולדה בין החומות והיתה מן הבאים למצרים, אין אנו יודעים שבמצרים נולדה, אחר שלא הזכיר שמה עם שמות הבאים, אלא לומר לך שבמצרים נולדה בין החומות בעת שנכנסו למצרים, אבל לא הורתה במצרים. צא וחשב מיום שיירדו אבותינו למצרים עד יום שנולד משה הן מאה ושלשים שנה, לפי שירד"ו שנים עשו ישראל במצרים, מנין, שנאמר (בראשית מב, ג) : רד"ו שמה, צא מהן שמנים שנה שהיו למשה בעת שיצאו ישראל ממצרים, נשתירו מאה ושלשים, הא למדנו שיוכבד בת מאה ושלשים שנה היתה בעת שנולד משה. (במדבר ז, מג) : מזרק אחד כסף זה משה, שנזרק ליאור.

דבר אחר, שנזרק מן מצרים, שנאמר (שמות ב, טו) : ויברח משה וגו'. שבעים שקל בשקל הקדש (במדבר ז, מג), אלו שבעים זקנים שמנה משה כלם נביאים, מאותן שאמר לו הקדוש ברוך הוא (במדבר ג, יח) : ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך וגו', וכן הוא אומר (במדבר יא, טו) : אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו'. (במדבר ז, מג) : שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה, שהוא והם כלם נתמלאו ריח הקדש, והם נתמלאו ריח הקדש מרוחו של משה, ומשה לא חסר כלום, כאדם שמדליק נר מנר, הנר דולק וחברו אינו חסר, כאדם שמריח באתרוג הוא נהנה והאתרוג אינו חסר כלום. למנחה, כמה דתימא (במדבר יא, כה) : ויהי כנוח עליהם הריח ויתנבאו וגו'.

דָּבַר אַחֲרַי, שְׁנִיחֵם מִלְּאִים, כְּנִגְדֵי אֶלְדָּד וּמִיֶּדֶד, כְּמָה דְּתִימָא (במדבר יא, כו) : וַיִּשְׁאַרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּמַחֲנֵה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וּגּוֹי. לְמַנְחָה, כְּמָה דְּתִימָא (במדבר יא, כו) : וַתִּנַּח עֲלֵיהֶם הַרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וּגּוֹי, (במדבר ז, מד) : כִּפָּה אַחַת, שְׁמַתַּחַת יָד מֹשֶׁה לְקוֹ הַמְּצַרִּים עֶשֶׂר מִכּוֹת, הָיִי (במדבר ז, מד) : עֶשְׂרֵה זָהָב, לְמָה הָיוּ מְקַצֵּת הַכֶּלִים שֶׁל כֶּסֶף וּמְקַצֵּתוֹ שֶׁל זָהָב, לוֹמֵר לָךְ הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהָיוּ שֶׁל זָהָב כְּנִגְדֵי בִיזַת הַיָּם, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהַזָּהָב נֶחֱמָד וַיִּקָּר מִן הַכֶּסֶף, כִּדְ הִיִּתָּה בִיזַת הַיָּם גְּדוֹלָה מִשֶׁל מְצַרִּים, וְעַל אֵלוֹ וְאֵלוֹ נֶאֱמָר (שיר השירים א, יא) : תּוֹרֵי זָהָב נִעְשָׂה לָךְ, זֹה בִּזַת הַיָּם, (שיר השירים א, יא) : עִם נִקְדוֹת הַכֶּסֶף, זֹה בִּזַת מְצַרִּים, וְכֵן הוּא אֹמֵר (יחזקאל טו, ז) : וַתְּבֹאֵי בַעֲדֵי עַדִּים, בַּעֲדֵי, זֹה בִּזַת מְצַרִּים, עַדִּים, זֹה בִּזַת הַיָּם, הָיִי (במדבר ז, מד) : מִלְּאָה קִטְרַת, שֶׁכֶּל יִשְׂרָאֵל נִתְמַלְּאוּ מֵהֶם כֶּסֶף וְזָהָב וְכָל מִינֵי בְשָׂמִים, וְכֵן הוּא אֹמֵר (שיר השירים ד, יג) : שְׁלַחֲךָ פְּרִדָּס רְמוֹנִים וּגּוֹי נִרְדָּ וְכַרְפָּס קִנְיָה וְקִנְמוֹן, הָיִי : מִלְּאָה קִטְרַת.

דָּבַר אַחֲרַי, מָאָה וּשְׁלֹשִׁים שֶׁל קַעֲרָה, וְשִׁבְעִים שֶׁל מְזָרְק, וְעֶשְׂרֵה שֶׁל כֶּף, הָרִי מָאָה וְעֶשֶׂר, כְּנִגְדֵי רַד"ו שְׁנִים שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּמְצַרִּים מִיּוֹם שֶׁיֵּרֵד יַעֲקֹב לְמְצַרִּים עַד שֶׁיֵּצְאוּ מִשָּׁם. (במדבר ז, מה) : פֶּר אֶחָד בֶּן וּגּוֹי, הַזִּכִּיר שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים לְעוֹלָה, כְּנִגְדֵי שְׁלֹשָׁה פְּרִנְסִים טוֹבִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמְרִים, שֶׁנֶּאֱמָר (מִיכָה ז, ד) : וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמְרִים. נִתְּנוּ לָהֶם מִן בְּזֻכוֹת מֹשֶׁה, וְעַנְיֵי כְּבוֹד בְּזֻכוֹת אֶהְרֹן, וּבְאֵר בְּזֻכוֹת מְרִים.

דָּבַר אַחֲרַי, לְמָה נֶאֱמָר שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי עוֹלָה, כְּנִגְדֵי שְׁלֹשׁ מִדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁהָיוּ בְּיַדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמְצַרִּים וּבְזֻכוֹתוֹ נִגְאָלוֹ, שֶׁלֹּא שָׁנוּ אֶת שְׁמֵם, וְלֹא שָׁנוּ אֶת לְשׁוֹנָם, וְשִׁגְדְּרוּ עֲצָמָם מִן הָעֵרֻוָה. (במדבר ז, מו) : שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת, כְּנִגְדֵי הַפֶּסַח, שְׁצוּהָ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעִשׂוֹת מִן הָעִזִּים עַל פְּרִישׁוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים, לְפִי שְׁעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמְצַרִּים, וְלֹא הִיִּתָּה מִדַּת הַדִּין נוֹתֵנָת לְגֵאֲלָם עַד שֶׁפָּרְשׂוּ מִמֶּנָּה. וְעַל פְּרִישׁוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים שֶׁעָשׂוּ וְנִגְאָלוּ עֲלֵיהֶם, כְּמָה דְּתִימָא (שמות יב, יג) : וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם, לְפִיכֵךְ הִקְרִיבוּ כְּנִגְדָּה שְׁעִיר לְחַטָּאת, לְפִי שֶׁבְּעוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים הָיוּ מְקַרְיָבִין שְׁעִיר לְחַטָּאת. (במדבר ז, מז) : וּלְזָבַח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם, כְּנִגְדֵי יַעֲקֹב וַיּוֹסֵף שְׁבִזְכוֹתָם נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמְצַרִּים, שֶׁנֶּאֱמָר (תהלים עז, טז) : גֵּאֲלַת בְּזָרַע עֲמָדָה בְּנֵי יַעֲקֹב וַיּוֹסֵף סֵלָה.

דָּבַר אַחֲרַי, כְּנִגְדֵי מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן, שֶׁהֵם עָשׂוּ אֶת כָּל הַמוֹפְתִים וְעַל יְדִיהֶן יֵצְאוּ, שֶׁנֶּאֱמָר (שמות יא, ה) : וּמֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עָשׂוּ אֶת כָּל הַמוֹפְתִים הָאֵלֶּה וּגּוֹי. (במדבר ז, מז) : אֵילָם חֲמֹשֶׁה וּגּוֹי, לְמָה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים, כְּנִגְדֵי שְׁלֹשָׁה אַבוֹת, שֶׁזָּכַר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַבְּרִית שֶׁכָּרַת לָהֶם וּגְאָלָם, שֶׁנֶּאֱמָר (שמות ב, כד) : וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב. לְמָה חֲמֹשֶׁה חֲמֹשֶׁה, לְפִי שֶׁחֲשִׁבוֹנָם עוֹלָה חֲמֹשֶׁה עֶשֶׂר כְּנִגְדֵי הָאֲבוֹת וְהַשְּׁבָטִים שֶׁהֵם חֲמֹשֶׁה עֶשֶׂר, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁנִּשְׁבַּע הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבוֹת כִּדְ נִשְׁבַּע לְשִׁבְטִים, שֶׁנֶּאֱמָר (חבקוק ג, ט) : שִׁבְעוֹת מִטּוֹת אִמָּר סֵלָה.

דָּבַר אַחַר, לָמָּה חֲמִשָּׁה עָשָׂר, לָפִי שֶׁנִּגְאָלוּ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנֵי־סוּן, שֶׁנֶּאֱמַר
(במדבר לג, א) : מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח וְגו', וְאֹמֵר (הושע ג, ב) : וְאֶכְרַה לִּי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר
כָּסָף. (במדבר ז, מו) : זֶה קָרְבֵּן אֱלִיָּסָף וְגו', כִּי־יִנּוּן שְׂרָאָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
שֶׁהִקְרִיב עַל סֵדֶר גְּאֻלַּת מִצְרַיִם, הִתְחִיל מְקַלֵּס אֶת קָרְבָּנוֹ, זֶה קָרְבֵּן אֱלִיָּסָף
בֶּן

פרשה יד

א בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן עַמִּיהוּד (במדבר ז, מח), הִדָּא
הוּא דְכָתִיב (תהלים ס, ט) : לִי גִלְעָד וְלִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מְעוֹז רֵאשִׁי יְהוּדָה
מְחַקְקִי, תִּנְיִנֶן תַּמּוֹן שְׁלֹשָׁה מְלָכִים אַרְבַּעַת הַדְּיוֹטוֹת אֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם
הַבָּא, שְׁלֹשָׁה מְלָכִים : יִרְבְּעָם וְאַחָאָב וּמְנַשֶּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר מְנַשֶּׁה יֵשׁ
לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב לג, יג) : וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתֶר לוֹ
וַיִּשְׁמַע תַּחֲנֻנָּתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַיִם לְמַלְכוּתוֹ. אֶמְרוּ לְמַלְכוּתוֹ הֵשִׁיבוּ וְלֹא
הֵשִׁיבוּ לַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. אַרְבַּעַת הַדְּיוֹטוֹת : בְּלָעָם וְדוֹאֵג וְאַחִיתַּפֵּל וְגִיחִזִּי.
מִי מְנַאֵן אֶמְרוּ רַב אַנְשֵׁי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָה מְנַאֵם.

אֶמְרוּ רַב יְהוּדָה אֶמְרוּ שְׁמוּאֵל בְּקִשׁוֹ לְצַרְף אֶת שְׁלֹמֹה עִמָּהֶם וּבָא דְמוֹת
דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל דָּוִד וְנִשְׁתַּטַּח לְפָנֵיהֶם, לֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלָיו, יָצְאָת אִשׁ מִבֵּית קְדָשִׁי
הַקְּדָשִׁים וְלִהְטָה סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלֶיהָ, יָצְאָה בֵּת קוֹל וְאֶמְרָה
לָהּ (משלי כב, כט) : חֲזִיתִי אִישׁ מְהִיר בְּמַלְאכָתוֹ וְגו', מִי שֶׁהִקְדִּים בֵּיתוֹ לְבֵיתוֹ,
וְלֹא עוֹד שְׁבִיתִי בְּנֶה בְּשִׁבְעַת שָׁנִים וּבֵיתוֹ בְּנֶה בְּשִׁלֹּשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה, יִתְיַצֵּב לְפָנֵי
חֲשָׁפִים, לָאוּ, אֶלֶּא לְפָנֵי מְלָכִים יִתְיַצֵּב, (משלי כב, כט) : בַּל יִתְיַצֵּב לְפָנֵי
חֲשָׁפִים, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלֶיהָ. חֲזָרָה וְאֶמְרָה לָהֶם (איוב לד, לג) : הִמְעַמְדָּה
יִשְׁלַמְנָה כִּי מְאַסְתָּ כִּי אֶתָּה תִבְחָר וְלֹא אָנִי וּמָה יִדְעַת דְּבַר, מִיָּד נִמְנָעוּ
מִלְצַרְפּוֹ עִמָּהֶם. דּוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת אֹמְרִים כּוֹלָהֶם יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
חוּץ מִבְּלָעָם, מָה טַעַם (תהלים ס, ט) : לִי גִלְעָד וְלִי מְנַשֶּׁה וְגו' מוֹאָב סִיר רַחְצִי
וְגו'. לִי גִלְעָד זֶה אַחָאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׁמַת בְּרָמוֹת גִּלְעָד. וְלִי מְנַשֶּׁה,
כְּמִשְׁמַעוֹ, זֶה מְנַשֶּׁה בֶּן חֲזַקְיָה. וְאֶפְרַיִם מְעוֹז רֵאשִׁי, זֶה יִרְבְּעָם בֶּן נְבֻט
אֶפְרַתִּי. יְהוּדָה מְחַקְקִי, זֶה אַחִיתַּפֵּל דְּקָא אֶתִּי מִיְהוּדָה. מוֹאָב סִיר רַחְצִי,
זֶה גִיחִזִּי שְׁלָקָה עַל יְדֵי רַחֲיִצָּה. עַל אֲדוּם אֶשְׁלִיף נַעֲלִי, זֶה דוֹאֵג הָאֲדוּמִי,
אֶמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמָה נַעֲבִיד מִלְּפָא דְיִשְׂרָאֵל מְקַלְלִין,
(תהלים נה, כד) : אַנְשֵׁי דְמִים וּמְרָמָה לֹא יַחְצוּ יְמֵיהֶם, אֶמְרוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
עָלִי לְעִשׂוֹתֶם רַעִים אֵלּוּ לְאֵלּוּ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (תהלים ס, ט) : עָלִי פְלִשְׁתַּת
הַתְרוּעָעִי, עָלִי לְפִלֵּשׁ לָהֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים וְלַעֲשׂוֹתָן רַעִים אֵלּוּ לְאֵלּוּ. תַּמּוֹן
אֶמְרוּ כְּתִיב : עָלִי פְלִשְׁתַּת הַתְרוּעָעִי, אֶמְרוּ מִלְּאֲכֵי הַשָּׂרֵת לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ

הוא אם יבוא מי שהרג את הפלשתי והוריש את בניך גת, מה אתה עושה לו, אמר להם עלי לעשותן רעים זה לזה.

דבר אחר, לי גלעד ולי מנשה, לפי שיש מחלוקת הרבה על המשוחים, יש אומרים שבעה, שנאמר [\(מיכה ה, ד\)](#): והקמנו עליו שבעה רעים. ויש אומרים שמונה, [\(מיכה ה, ד\)](#): ושמנה נסיכי אדם. ואינו אלא מה שמפרש ארבעה, שנאמר [\(זכריה ב, ג ד\)](#): ויראני ה' ארבעה חרשים, ואמר מה אלה באים לעשות ויאמר לאמר אלה הקרנות אשר זרו וגו'. ואלו הן ארבעה חרשים, דוד בא ומפרש, לי גלעד, זה אליהו שהיה מתושבי גלעד. ולי מנשה, זה משיח שעומד מבניו של מנשה, שנאמר [\(תהלים פ, ג\)](#): לפני אפרים ובנימן ומנשה, ואפרים מעוז ראשי, זה משוח מלחמה שבא מאפרים, שנאמר [\(דברים לג, יז\)](#): בכור שורו הדר לו. יהודה מחקקי, זה הגואל הגדול שהוא בא מבני בניו של דוד. מואב סיר רחצי, מהו מואב סיר רחצי, אמר האלהים אף כשיבואו הגואלים הללו איני בא ומסייען עד שיבואו המואביות עמם. על אדום אשליך נעלי, מה אני עושה שולף מנעלי ודורכן ורומסון בעקבי, וכן הוא אומר [\(ישעיה סג, ג\)](#): פורה דרכתי לבדי וגו', משלו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שבנה ארבעה פלטרין בארבע מדינות, נכנס לראשונה אכל ושתה ולא שלף נעלו, וכן לשניה וכן לשלישית, כשבא לרביעית אכל ושתה ושלף נעלו, אמר להם צאו והביאו לי כל אנשים גדולים שיש במדינה הזאת ויערכו לפני לחם. אמרו לו מפני מה כשנכנסת לראשונה אכלת ושתית ולא שלפת נעליך, ובזו שלפת נעליך ואכלת ושתית. אמר להם כשנכנסתי לראשונה לא היתה דעתי מישבת עלי, וכן לשניה, וכן לשלישית, בכל עת הייתי אומר אימתי אראה אותה שעה שאכנס באחרונה, ועכשו שנכנסתי מיד נתישבה דעתי עלי. אף כד הקדוש ברוך הוא עשה מלחמה בפרעה ובעמלק ובסיסרא ובסנחריב ובנבוכדנצר ובהמן ובמלכי יונים ולא נתקררה דעתו עד שיעשה נקמה באדום בעצמו, הוי [\(תהלים ס, ט\)](#): על אדום אשליך נעלי עלי פלשת התרועעי, אני אפיל שתותיה של אדום ואביא גאלתכם, וכן הוא אומר [\(מלאכי א, ד ה\)](#): המה יבנו ואני אהרוס וגו' ועיניכם תראינה.

דבר אחר, לי גלעד ולי מנשה וגו', מדבר בדוד בעת שמת שאול עמד אבנר בן נר והמליך לאיש בשת בן שאול על הגלעד ועל יזרעאל ועל אפרים, כמה דתימא [\(שמואל ב, ח\)](#): ואבנר בן נר שר צבא אשר לשאול לקח את איש בשת וגו', ואומר [\(שמואל ב, ט\)](#): וימלכהו אל הגלעד ואל האשורי ואל יזרעאל ועל אפרים וגו', ויזרעאל היה למנשה, שכן כתוב [\(יהושע יז, טז\)](#): ויאמרו בני יוסף לא ימצא לנו החר ורכב ברזל בכל הפנעני הישב בארץ העמק לאשר בבית שאן ובנותיה ולאשר בעמק יזרעאל, התחיל דוד אומר אף על פי שאבנר מחזיק בן שאול להמליכו על אלה השבטים, עתיד הקדוש ברוך הוא להמליכני על כלם, הדא הוא דכתיב: לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחקקי, וכן הוא אומר [\(שמואל ב, ה\)](#): ובירושלים מלך שלשים ושלש שנה על כל ישראל ויהודה. מואב סיר רחצי, לפי שבשעה שברח דוד מפני שאול הולך אביו ואמו אל מלך מואב, כי היה ירא מפני שאול, והיה בוטח בהם לפי שהיה מרות המואביה, הדא הוא דכתיב [\(שמואל א, כב, ג\)](#):

וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם מִצִּפְּה מוֹאֵב וַיֹּאמֶר אֶל מֶלֶךְ מוֹאֵב יֵצֵא נָא אָבִי וְאִמִּי אִתְּכֶם עַד אֲשֶׁר אֵדַע מַה יַעֲשֶׂה לִּי אֱלֹהִים. וְאוֹמֵר (שמואל א כב, ד): וַיִּנְחַם אֶת פְּנֵי מֶלֶךְ מוֹאֵב וַיֵּשְׁבוּ עִמּוֹ כָּל יְמֵי הַיּוֹת דָּוִד בְּמִצְוֹדָה. וַלְכֶךָ קְרָאוּ סִיר, מַה הַבָּשָׂר מִתְּעַכֵּל בְּסִיר, כִּי נִתְעַכְלוּ שָׁם, שֶׁהֲרֹגִם מֶלֶךְ מוֹאֵב וְלֹא נִמְלֹט מֵהֶם אֲלֵא אַח אַחַד לְדָוִד שֶׁבָּרַח אֶצֶל נַחֲשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן, וְשָׁלַח מֶלֶךְ מוֹאֵב אַחֲרָיו וְלֹא רָצָה לְתַנּוּ, וְהוּא הִחְסֵד שֶׁעָשָׂה נַחֲשׁ עִם דָּוִד, וַלְפִיכֶךָ נִתְגַּרָה עִם הַמּוֹאֲבִים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (שמואל ב ח, ב): וַיֵּךְ אֶת מוֹאֵב וַיִּמְדָּדִם בְּחֶבֶל הַשָּׂכָב אוֹתָם אַרְצָה וַיִּמְדָּד שְׁנֵי חֲבָלִים לְהַמִּית וּמְלֵא הַחֶבֶל לְהַחִיּוֹת וַתְּהִי מוֹאֵב לְדָוִד לְעַבְדִּים נִשְׂאִי מִנְחָה. עַל אֲדוֹם אֲשֶׁלִּיךְ נַעֲלִי, כִּמָּה דְתִימָא (מלכים א יא, טו): כִּי שֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים יָשַׁב שָׁם יוֹאֵב וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הַכְּרִית כָּל זָכָר בְּאֲדוֹם, וַיְכָתִיב (שמואל ב ח, יד): וַיְהִי כָּל אֲדוֹם עַבְדִּים לְדָוִד. עָלִי פְּלִשְׁתֵּי הַתְּרוּעָעִי, כִּמָּה דְתִימָא (שמואל ב ח, א): וַיְהִי אַחֲרַי כֵּן וַיֵּךְ דָּוִד אֶת פְּלִשְׁתִּים וַיִּכְנִיעֵם וַיִּקַּח דָּוִד אֶת מֶתֶג הָאֲמָה מִיַּד פְּלִשְׁתִּים.

דְּבַר אַחַר, לִי גִלְעָד וְגו', אָמַר סוּמָה בַּר כְּתָבָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֵשׁ, אָמַר הָאֱלֹהִים אִם יֹאמֶר לָךְ אָדָם שְׂאִין הַמֵּתִים חַיִּים אֶתְּ אָמַר לוֹ הָרִי אֵלֶיהוּ שֶׁהוּא בָּא מִגִּלְעָד, שְׁנֵאמַר (מלכים א יז, א): וַיֹּאמֶר אֵלֶיהוּ הַתְּשֻׁבִי מִתְּשֻׁבֵי גִלְעָד, הוּא מַעִיד שֶׁכִּבֵּר הַחַיִּיתִי אֶת הַמֵּת בְּנֵה שֶׁל צָרְפִית עַל יָדוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, הוּי: לִי גִלְעָד. וְלִי מְנַשָּׁה, אִם בָּא אָדָם לומר שְׂאִין הָאֱלֹהִים מְקַבֵּל אֶת הַשְּׂבִים, הָרִי מְנַשָּׁה בֶּן חֲזַקְיָה יָבּוֹא וַיַּעֲדֵד שֶׁלֹּא הֲרַשִׁיעַ בְּרִיָּה בְּעוֹלָם לְפָנָי כְּמוֹתוֹ, וַיְבַשְׁעַת תְּשׁוּבָה קִבְּלִיתִי, שְׁנֵאמַר (דברי הימים ב לג, ג): וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתֵר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַיִם לְמַלְכוּתוֹ. אֶפְרַיִם מְעוֹז רֵאשִׁי, אִם יֹאמֶר לָךְ אָדָם שְׂאִין הָאֱלֹהִים פּוֹקֵד עֲקֻרוֹת, הָרִי אֶלְקָנָה שְׁמַהֵר אֶפְרַיִם מַעִיד שֶׁפִּקְדֹתֵי אֶת חֲנָה, שְׁנֵאמַר (שמואל א ב, כא): כִּי פִקֵּד ה' אֶת חֲנָה. יְהוּדָה מְחַקְקִי, אִם בָּא אָדָם לומר שְׂאִין הָאֱלֹהִים מַצִּיל מִן הָאֵשׁ, הָרִי חֲנַנְיָה מִיִּשְׂאֵל וְעֲזַרְיָה מַעִידִים שֶׁהַצִּלְתִּים מִן הָאֵשׁ, שְׁנֵאמַר (דניאל ג, כח): דִּי שָׁלַח מִלְּאֲכָה וְשִׁיזַב לְעַבְדוּהִי וְגו'.

דְּבַר אַחַר, יְהוּדָה מְחַקְקִי, אִם יֹאמֶר לָךְ אָדָם שְׂאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצִּיל מִן חַיּוֹת רְעוֹת, הָרִי דְנִיָּאל שֶׁהִיָּה מִיְהוּדָה מַעִיד שֶׁהַצִּלְתִּי מִן הָאֲרִיּוֹת, כִּמָּה דְתִימָא (דניאל ג, כג): אֱלֹהֵי שָׁלַח מִלְּאֲכָה וְסַגְר פֶּס אַרְיֹוֹתָא וְלֹא חֲבִלוּנִי. מוֹאֵב סִיר רְחֻצִי, אִם יֹאמֶר לָךְ אָדָם שְׂאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַפָּא אֶת הַמְּצַרְע, הָרִי נַעֲמָן יָבּוֹא וַיַּעֲדֵד שֶׁרְפָאתִי עַל יְדֵי רְחִיצַת הַיַּרְדֵּן וְהַסֵּרְתִי הַצַּרְעַת מֵעַלְיוֹ, כִּמָּה דְתִימָא (מלכים ב ה, יד): וַיִּרְדּוּ וַיִּטְבַּל בַּיַּרְדֵּן שְׁבַע פְּעָמִים כְּדָבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ כְּבָשָׂר נַעַר קִטָּן וַיִּטְהַר. וְלָמָּה קָרָא לְנַעֲמָן מוֹאֵב, עַל שֵׁם שֶׁשָּׁמַע לְעֲצַת עַבְדּוֹ, כִּמָּה דְתִימָא (מלכים ב ה, ג): וַיִּגְשׁוּ עַבְדָּיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי דְבַר גְּדוֹל הַנְּבִיא דְבַר אֵלֶיךָ הֲלֵא תַעֲשֶׂה וְגו', לְכֶךָ נִקְרָא שְׁמוֹ מוֹאֵב עַל שֵׁם אָבִי.

דְּבַר אַחַר, מוֹאֵב סִיר רְחֻצִי, אִם יֹאמֶר לָךְ אָדָם שְׂאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצִּיל מִן הַמַּיִם יָבּוֹא מִשֶּׁה שְׁנִקְרָא אָבִי, כִּמָּה דְתִימָא (דברי הימים א ד, יח): וְאַשְׁתּוֹ הַיְהוּדִיָּה יִלְדָה אֶת יִרְדָּא אָבִי גְדֵר וְגו', שֶׁהַסֵּרְתִי אוֹתוֹ מִן הַטְּבִיעָה עַל יְדֵי רְחִיצַת בֵּית פְּרַעָה, כִּמָּה דְתִימָא (שמות ב ה, ו): וַתִּרְדּוּ בֵּית פְּרַעָה לְרַחֵץ עַל

היאר וגוי ותפתח ותראהו את הילד וגוי. על אדום אשליך נעלי, אם יאמר לך אדם שאין הקדוש ברוך הוא מציל מן העץ, יבוא מרדכי ויעיד שהצלתיו מן העץ שהכין לו המן שהיה עמלקי מזרע אדום, והשבתיו לו גמולו בראשו (אסתר ט, כה): ותלו אותו ואת בניו על העץ, לךך נאמר על אדום אשליך נעלי, על המן האדומי השלכתי נעלי, שהמתי אותו בחנק בנעילת גרונו. עלי פלשת התרועעי, אם יאמר לך אדם שאין הקדוש ברוך הוא מציל חלש מיד גבור בלא חרב ובלא חנית, יבוא דוד ויעיד, כמה דאת אמר (שמואל א יז, מז): וידעו כל הקהל הזה כי לא בחרב ובחנית יהושיע ה' כי לה' המלחמה, כמה דתימא (שמואל א יז, נב): ויקמו אנשי ישראל ויהודה וירעו וירדפו את הפלשתים וגוי.

דבר אחר, לי גלעד וגוי, מדבר בארבעה שהקריבו באסור במה, לי גלעד, אמר האלהים שלא יבוא אדם ויהרהר אחר אליהו שמגלעד שהקריב באסור במה ובנה מזבח בהר הפרמל והקריב עליו קרבן, ובית המקדש היה קים, והתורה אסרה עליו, שנאמר (דברים יב, יג יז): השמר לך פן תעלה עלתיך וגוי כי אם במקום וגוי, אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא שאמרתי לו שיעשה כך, שנאמר (מלכים א ית, לו): ובדברך עשיתי, הוי: לי גלעד. ולי מנשה, שלא יאמר אדם ויהרהר אחר גדעון בן יואש שהיה מן מנשה, שנאמר (שופטים ו, טו): הנה אלפי הדל וגוי, שהקריב באסור במה.

אמר רבי אבא בר כהנא שבע עברות עבר גדעון באותה שעה, שקרב והיה זר, ובן פומרים, והקריב בלילה, ומעצי אשרה, ושור מקצה לעבודת פוכבים, ושור נעבד, ובאסור במה, שהרי המשכן היה בשלה, אמר האלהים אל יהרהר אדם אחריו, לשמי עשה ואני הוא שאמרתי לו, שנאמר (שופטים ו, כה כו): ויהי בלילה ההוא ויאמר לו ה' קח את פר השור אשר לאביך וגוי ובנית מזבח לה' אלהיך על ראש המעוז הזה במערכה וגוי, והעלית עולה בעצי האשרה אשר תכרת. הוי ולי מנשה. ואפרים מעוז ראשי, זה יהושע בן נון שבא מאפרים, שנאמר (במדבר יג, ח): למטה אפרים הושע בן נון, אם בא אדם לומר למה בנה מזבח בהר עיבל, כמה דתימא (יהושע ח, ט): אז יבנה יהושע מזבח לה' אלהי ישראל בהר עיבל, והלוא המשכן היה שם, וכתיב בתורה (ויקרא יז, ג): איש איש מבית ישראל אשר ישחט וגוי, אמר האלהים אני הוא שאמרתי לו. שנאמר (דברים כז, ה): ובנית שם מזבח לה' אלהיך מזבח אבנים וגוי. וכן הוא אומר (יהושע ח, לא): כאשר צנה משה עבד ה' את בני ישראל כפתוב בספר תורת משה מזבח אבנים שלמות אשר לא הניף עליהם ברזל [והעלית] ויעלו עליו עלות וגוי, הוי: ואפרים מעוז ראשי. יהודה מחקקי, זה דוד שבא מיהודה, אם יאמר לך אדם למה הקריב דוד באסור במה, שנאמר (שמואל ב כד, כב): ראה הבקר לעלה וגוי, אמר האלהים אני הוא שאמרתי לו, שנאמר (שמואל ב כד, יח): הקם לה' מזבח וגוי. מואב סיר רחצי וגוי, אלו שלש אמות אסר הקדוש ברוך הוא לישראל לכשיכנסו לארץ לירש את ארצם, מנין, שנאמר (דברים כ, ט): אל תצר את מואב וגוי, וכן אדום, דכתיב (במדבר ב, ה): אל תתגררו בם. ארץ פלשתים מנין, דכתיב (שמות יג, יז): ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, קרובה היתה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך (בראשית כא,

בג : ועתה השבעה לי באלהים הנה אם תשקר לי ולניני ולנכדי, ועדין נכדו היה קים, ולעתיד לבוא עתיד הקדוש ברוך הוא להתיר שלשתן לישראל, שנאמר [\(ישעיה יא, יד\)](#) : ועפו בכתף פלשתים ימה וגו', ומתרגמין ויתחברון כתרף חד לממחי ית פלשתאי, לכך נאמר : עלי פלשת התרועעי. [\(ישעיה יא, יד\)](#) : אדום ומואב משלוח ידם, כמה דתימא מואב סיר רחצי על אדום אשליך געלי.

דבר אחר [\(תהלים ס, ט\)](#) : ואפרים מעוז ראשי, זה שמואל בן אלקנה שהיה אפרתי והקריב באסור במה, שנאמר [\(שמואל א ז, ט\)](#) : ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה כליל לה', אמר רבי אבא בר כהנא שלש עברות נעשו בטלה של שמואל, הוא ועורו ומחסר זמן ולוי היה, ומנין שקבל הקדוש ברוך הוא קרבנו, שנאמר [\(שמואל א ז, ט\)](#) : ויזעק שמואל אל ה' בעד ישראל ויענהו ה', הוי : ואפרים מעוז ראשי.

דבר אחר, ואפרים מעוז ראשי, מדבר ביהושע שהיה משבט אפרים והוא עשה מלחמה בשבת, שנאמר [\(יהושע ו, טו\)](#) : ויהי ביום השביעי וישכמו פעלות השחר ויסבו את העיר וגו', ומנין שהיתה שבת, שאין שבעה לעולם בלא שבת, ולפי שהיה יום שבת אותו יום שכבשו את יריחו, לכך החרים את יריחו קדש לה', כמה דתימא [\(יהושע ו, יז\)](#) : והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה לה' וגו', אמר יהושע השבת כלה קדש וכל מה שנקבש בשבת יהיה קדש לה', וכן הוא אומר [\(יהושע ו, יט\)](#) : וכל כסף וזהב וכלי נחשת וברזל קדש הוא לה' אוצר ה' יבוא.

אמר רבי ברכיה הכהן כעיר הנדחת עשאה, והרי עיר הנדחת אסורה בהנאה, שנאמר [\(דברים יג, יז\)](#) : ושרפת באש את העיר ואת כל שללה וגו', וכן הוא אומר [\(יהושע ו, כא\)](#) : ויחרמו את כל אשר בעיר מאיש ועד אשה מנער ועד זקן ועד שור ושה וחמור לפי חרב.

אמר רבי יודא הלוי בר שלום, למד לישראל מה שאמר הקדוש ברוך הוא [\(במדבר טו, ב\)](#) : ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה, אמר יהושע הואיל וכבשנו אותה תחלה נקדיש את כל שללה לגבוה. אם יאמר לך אדם היאך חלל יהושע את השבת וגו', אמר לו על פי הקדוש ברוך הוא עשה, שנאמר [\(יהושע ו, ב ד\)](#) : ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי וגו' וסבתם את העיר וגו' וביום השביעי תסבו את העיר וגו', ואי אפשר לשבעה ימים בלא שבת, הוי : ואפרים מעוז ראשי.

דבר אחר, ואפרים מעוז ראשי, מדבר בנשיא אפרים, שהקריב קרבנו לחנכת המזבח ביום השבת, שנאמר : ביום השביעי נשיא לבני אפרים וגו', מנין שיום השבת היה, לפי שכבר אמרנו אותו יום שהתחילו הנשיאים יום ראשון היה, מכאן את למד שיום שביעי להקרבה שבת היה, שלא תאמר היאך חלל את השבת והלוא אין קרבן יחיד דוחה את השבת וזה הקריב בשבת, אמר הקדוש ברוך הוא לא על פיו עשה שאני אמרתי למשה [\(במדבר ז, יא\)](#) : נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנכת

הַמְזַבַּח בְּלֹא הַפֶּסֶק יִקְרִיבוּ זֶה אַחֵר זֶה, הַיּוֹי: וְאַפְרִים מְעוֹז רֹאשִׁי, לְכָד נֹאמֵר: בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי אַפְרִים וְגוֹי:

ב בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְגוֹי, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(איוב מא, ג\)](#): מִי הִקְדִּימְנִי וְאַשְׁלֵם וְגוֹי, אָמַר רַבִּי תַנְחוּם בֶּן רַבִּי אֲבָא מִי שְׁאִין לוֹ נְכָסִים וְעוֹשֶׂה צְדָקָה וְגַמְלוֹת חֲסָדִים, מִי שְׁאִין לוֹ בָנִים וְנוֹתֵן שֶׁכֶר סוֹפְרִים וּמְשָׁנִים, מִי שְׁאִין לוֹ בֵּית וְעוֹשֶׂה מְזוּזָה, מִי שְׁאִין לוֹ טְלִית וְעוֹשֶׂה צִיצִית, מִי שְׁאִין לוֹ בָנִים וּמוֹהֵל, וְעוֹשֶׂה סְפָרִים וּמְשַׁאֵלֵן לְאַחֲרִים, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶה הַקְדִּים וְקִיָּם מִצּוֹתַי עַד שֶׁלֹּא נִתְתִּי לוֹ בְּמָה לְקַיְּמוֹ, צְרִיף אֲנִי לְשֵׁלֶם, לִתְּנוּ לוֹ מָמוֹן וּבָנִים שֶׁיְהִיוּ קוֹרְאִים בְּסְפָרִים, הַיּוֹי: מִי הִקְדִּימְנִי לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, וְאַשְׁלֵם לוֹ שְׁכָרָה, לָמָּה, שְׁאִינִי חֹסֵר דָּבָר, שֶׁהַעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ שְׁלִי הוּא, לְכָד נֹאמֵר [\(איוב מא, ג\)](#): תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא.

דָּבָר אַחֵר, מִי הִקְדִּימְנִי וְאַשְׁלֵם, מְדַבֵּר בְּאַבְרָהָם שֶׁמַּעֲצָמוּ הַפִּיר לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמָה דְכָתִיב [\(משלי יד, יד\)](#): מְדַרְכֵּי יִשְׁבַּע סוּג לֵב וְגוֹי, מִהוּ מְדַרְכֵּי יִשְׁבַּע סוּג לֵב, רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא אֹמֵר אוֹתוֹ הֵלֵב שֶׁהוּא מְלֵא סִיגִים, מְדַרְכֵּי עֵתִיד לְהַשְׁתַּבֵּעַ. וּמַעֲלֵיו אִישׁ טוֹב, זֶה הָיָה אַבְרָהָם שֶׁהַפִּיר מַעֲצָמוּ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא הָיָה אָדָם שֶׁלָּמַד אוֹתוֹ הֵי אֵיךְ לְהַפִּיר אֶת הַמָּקוֹם אֲלֵא הוּא מַעֲצָמוּ, וְזֶהוּ אֶחָד מֵאַרְבַּעָה בָּנֵי אָדָם שֶׁמַּעֲצָמוּ הַפִּירוֹ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִיּוֹב הַפִּיר מַעֲצָמוּ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִנִּין, שְׁכֵן הוּא אֹמֵר [\(איוב כג, יב\)](#): מִחֻקֵּי צַפְנִתִּי אֲמַרִי פִּי. חֲזַקִּיהוּ מְלֵךְ יְהוּדָה אִף הוּא מַעֲצָמוּ הַפִּיר לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִנִּין, שְׁכֵן כְּתִיב עָלָיו [\(ישעיהו ז, טו\)](#): חֲמָאָה וְדַבֵּשׁ יֹאכֵל לְדַעְתּוֹ מְאוֹס בָּרַע וּבַחֹר בְּטוֹב. וּמְלֵךְ הַמְּשִׁיחַ מַעֲצָמוּ הַפִּיר לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן אַבְרָהָם אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַבְרָהָם הַעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שְׁלִי הֵם, כְּמָה דְתִימָא [\(איוב מא, ג\)](#): תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא, וְאוֹמֵר [\(תהלים כד, א\)](#): לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, וְאַתָּה הוֹדַעְתָּ שְׁמִי בְּעוֹלָם, חֲיִיד שְׁאִנִּי מִקְנֵה אוֹתָךְ אֶת הַעֲלִיּוֹנִים וְאֶת הַתַּחְתּוֹנִים, שֶׁנֹּאמֵר [\(בראשית יד, יט\)](#): וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן קִנְיָה שְׁמַיִם וְאָרֶץ, הַיּוֹי: מִי הִקְדִּימְנִי וְאַשְׁלֵם, לָמָּה, תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא.

דָּבָר אַחֵר, מִי הִקְדִּימְנִי וְאַשְׁלֵם, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי חִיָּא כָּל מַה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם לְמַלְאָכֵי הַשָּׁרַת פָּרַע הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָנָיו בִּיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם וְעֵתִיד לִתְּנוֹ אוֹתָם לְעֵתִיד לְבוֹא, אֶתָּה מוֹצֵא בְּאַבְרָהָם [\(בראשית יח, ט\)](#): יִקַּח נָא מְעַט מִיָּם, וְאִף הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּרַע לְבָנָיו [\(שמות ו, י\)](#): וְלִקְחִתִּי אֶתְכֶם לִי, כְּנָגֵד יִקַּח נָא.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין לִי אֲלֵא בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְעֵתִיד לְבוֹא מִנִּין [\(ישעיהו יד, ב\)](#): וְלִקְחוּם עִמָּי וְהִבִּיאוּם אֵל מְקוֹמָם, בְּאַבְרָהָם כְּתִיב מְעַט מִיָּם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לְבָנָיו מִיָּם בִּיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם [\(שמות יז, ו\)](#): וְהַפִּיתָ בְּצוּר וַיִּצְאוּ מִמִּנּוֹ מִיָּם, וְלְעֵתִיד לְבוֹא מִנִּין [\(דברים ת, י\)](#): כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאָךְ אֵל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נְחָלִי מִיָּם וְגוֹי, וְלִימוֹת הַמְּשִׁיחַ מִנִּין [\(ישעיהו ל, כה\)](#): וְהָיָה עַל כָּל הָרַגְבָּה וְעַל כָּל גְּבַעַה נִשְׂאָה פְלָגִים יִבְלִי מִיָּם, וְכֵן [\(ישעיהו מא, יח\)](#): אֲפַתַּח עַל שְׁפִיִים נְהָרוֹת. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב [\(בראשית יח, ט\)](#): וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

הוא נתנה לבניו ביציאתם ממצרים (יחזקאל טו, ט) : וְאַרְחֻצְךָ בְּמַיִם, וּבְאַרְצָךָ יִשְׂרָאֵל (ישעיה א, טו) : רְחֲצוּ הַזְּכוֹ, וְלַעֲתִיד לְבוֹא מִיָּן (ישעיה ד, ד) : אִם רָחַץ ה' וְגו'. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב (בראשית יח, ד) : וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ, שְׁעֵשָׂה לָהֶם סֶכֶה, וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה סִכּוֹת לְבָנָיו בִּיציאתם ממצרים (ויקרא כג, מג) : כִּי בְּסִכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', וּבְאַרְצָךָ יִשְׂרָאֵל (תהלים קמ, ח) : סִכּוֹתֶיהָ לְרֹאשֵׁי בָיִם נָשָׁק, מֵהוּ בָיִם נָשָׁק, בָּיִם זִיוָנָם שֶׁל שְׁלֹשִׁים וְאַחַד מְלָכִים, וְלַעֲתִיד לְבוֹא מִיָּן (ישעיה ד, ו) : וְסֶכֶה תִּהְיֶה לְצַל יוֹמָם וְגו', הוּי : מִי הִקְדִּימֵנִי וְאַשְׁלֵם וְגו', וְכֵן הוּא אוֹמֵר (קהלת יא, א) : שְׁלַח לַחֲמָדָךְ עַל פְּנֵי הַמַּיִם כִּי בִרְבַּב הַיָּמִים וְגו'.

דָּבָר אַחֵר, מִי הִקְדִּימֵנִי וְאַשְׁלֵם, מְדַבֵּר בָּיוֹסֵף שֶׁהוּא הַקְּדִים וְשֹׁמֵר אֶת הַשְּׁבִיט עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה (בראשית מג, טו) : וְיִטְבַּח טִבַּח וְהָכֹן, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן עָרַב שֶׁבֵּת הָיְתָה וְאִין הָכֹן אֶלֶּא לְשֶׁבֵּת, שְׁנֵאמַר (שמות טו, ה) : וְהָיָה בָּיִם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינּוּ וְגו'. אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יוֹסֵף אֶתָּה שֹׁמֵרֶת אֶת הַשְּׁבִיט עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה הַתּוֹרָה, חִיִּיד שְׁאֵנִי מְשַׁלֵּם לָבֹן בְּנֵד שִׁיָּהָא מְקַרִּיב קַרְבָּנוּ בַּשְּׁבִיט, מֵה שְׁאִין יָחִיד מְקַרִּיב, וְעָלִי לְקַבֵּל קַרְבָּנוּ בְּרִצּוֹן, הוּי : מִי הִקְדִּימֵנִי וְאַשְׁלֵם, וּמִיָּן שְׁכֹן הוּא, מִמָּה שְׁאֵמֹר בְּעֵנָן בָּיִם הַשְּׁבִיעִי נְשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם וְגו' :

א בָּיִם הַשְּׁבִיעִי וְגו', הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (תהלים כד, ז) : שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאשֵׁיכֶם וְגו', אֶת מוֹצֵא בְּשַׁעַת שְׁבִיטָה שְׁלֹמָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּקֵשׁ לְהַכְנִיס אֶת הָאָרוֹן לְבֵית קְדוּשֵׁי הַקְּדוּשִׁים, וּבְאוֹתָהּ שַׁעַת דְּבָקוּ שְׁעָרִים זֶה בְּזֶה, אָמַר שְׁלֹמָה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע רְנָנוֹת, מִן פְּסוּק (דברי הימים ב, ו, יח) : כִּי הָאֱמָנָם יֹשֵׁב אֱלֹהִים וְגו', עַד (דברי הימים ב, ו, מא) : וְעַתָּה קוֹמָה ה' אֱלֹהִים לְנוֹחַד אֶתָּה וְאַרוֹן עֲזָדָךְ וְגו', עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע פְּסוּקִים וְלֹא נֶעְנָה, חָזַר וְאָמַר : שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאשֵׁיכֶם וְהִנְשֹׂאוּ וְגו', וְלֹא נֶעְנָה, חָזַר וְאָמַר (תהלים כד, ט) : שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאשֵׁיכֶם וְשֹׂאוּ וְגו', וְלֹא נֶעְנָה, וְכִיֹּן שְׁאֵמַר (דברי הימים ב, ו, מב) : ה' אֱלֹהִים אֵל תִּשָּׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ זְכָרָה לְחִסְדֵי דָוִד עַבְדְּךָ, מִיָּד נֶעְנָה וְנִשְׂאוּ שְׁעָרִים רְאשֵׁיהֶם וְנִכְנַס הָאָרוֹן, וְשִׁרְתָּה הַשְּׂכִינָה בְּבֵית, וְיִרְדָּה הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, שְׁכֹן כְּתִיב אַחֲרָיו (דברי הימים ב, ז, א) : וּכְכֹלוֹת שְׁלֹמָה לְהַתְּפַלֵּל וְהָאֵשׁ יִרְדָּה מִהַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל הָעֹלָה וְהַזְּבָחִים וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַבַּיִת. וְלָמָּה נִצְטַעַר שְׁלֹמָה, עַל יְדֵי שְׁנִיתְגָּאָה וְאָמַר (מלכים א, ח, יג) : בְּנָה בְּנִיתִי בַּיִת זָבֹל לָךְ וְגו', מֵהוּ בְּנָה בְּנִיתִי, אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בְּרִיָּה דְרַב יְהוּדָה בַּר יַחֲזִקְאֵל אָמַר בְּנִין בְּנֵי בְּנֵי בְּנֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵף אָמַר הַכֹּל מְסִיעִין לְמַלְךָ כָּל שְׁכֹן הַכֹּל מְסִיעִין לְמַלְךָ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶפְלוּ רֹחוֹת אֶפְלוּ שְׂדִים וְאַפְלוּ מְלָאכִים.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, כְּתִיב (מלכים א, ו, ז) : וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ וְגו', אֲשֶׁר הֵם בּוֹנִים, אִין כְּתִיב, אֶלֶּא בְּהִבְנָתוֹ, מֵאֲלוֹי הָיָה נְבֻנָה. (מלכים א, ו, ז) : אָבֹן שְׁלֹמָה מְסַע נְבֻנָה, מְלַמֵּד שֶׁהִיָּתָה הָאָבֹן מְסַעֵת אֶת עֲצָמָה וְעוֹלָה וְנִתְּנָה עַל גְּבִי הַדִּימוּס, אָמַר רַבִּי אֶבְהוּ וְאֵל תִּתְּמָה, וְהַכְּתִיב (דניאל ו, יח) : וְהִיתִית אָבֹן חֲדָה וְשִׁמְתָה עַל פֶּס גִּבְאָה, וְכִי יֵשׁ אֶבְנִים בְּבָבֶל, אֶלֶּא מְלַמֵּד שֶׁעֲמָדָה מֵאַרְצָה יִשְׂרָאֵל וּבְאֶתָּה וְיִשְׁבָּה לָהּ עַל פִּי הַגּוֹב. רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף אָמַר מְלֵאדָךְ יִרְדָּ

באותה שעה ונדמה בדמות ארי של אבן וישב על פי הבאר, הדא הוא דכתיב [\(דניאל ו, כג\)](#): אלהי שלח מלאכה וסגר פס אריותא ולא חבלוני. ומה לכבוד בשר ודם היתית אבו חדה, לכבוד מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה. לך נאמר: שאו שערים ראשיכם וגו'. מהו [\(תהלים כד, ז ט\)](#): ויבוא מלך הכבוד, אמר רבי סימון למה נקרא שמו של הקדוש ברוך הוא מלך הכבוד, המלך שהוא חולק כבוד ליראיו, אמר רבי סימון כתיב [\(במדבר יב, טו\)](#): והעם לא נסע עד האסף מרים, מלמד שנתעבב לה הענן. רבי לוליאני בשם רבי יצחק, כתיב [\(שמות יט, יט\)](#): משה ידבר והאלהים יעננו בקול, האלהים ידבר ומשה יעננו בקול, אין כתיב כאן, אלא: משה ידבר והאלהים יעננו בקול, בקולו של משה היה מדבר עמו. רבי ברכיה בשם רבי סימון אמר [\(בראשית לט, א\)](#): ויוסף הורד מצרימה, מה כתיב [\(בראשית לט, ב\)](#): ויהי ה' את יוסף, רבי יודן בשם רבי איבו אמר אין לי אלא ברוחה, בצרה מנין, [\(בראשית לט, כג\)](#): אין שר בית הסהר ראה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו.

דבר אחר, מלך הכבוד, כל הפלים שבמשכן היו מכסים בעור תחש מלמעלה, ובארון כתיב [\(במדבר ד, ו\)](#): ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה, וכל כך למה, כדי שיבוא הארון מסים, הוי: ויבוא מלך הכבוד.

דבר אחר, מלך הכבוד, אמר חזקיה מה נשתנית תכלת משאר מיני צבעונין שצנה האלהים להיות בציצית, מפני שתכלת דומה לעשבים, והעשבים דומים לים, והים דומה לרקיע, והרקיע דומה לקשת, והקשת דומה לענן, והענן דומה לפסא, והפסא דומה לכבוד, שנאמר [\(יחזקאל א, כח\)](#), כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו', וחלק ליראיו תכלת, שהוא מעין כבודו, שנאמר [\(במדבר טו, לח\)](#): ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת, הוי: ויבוא מלך הכבוד, שהוא חולק כבוד ליראיו.

דבר אחר, ויבוא מלך הכבוד, אמר רבי אבין מלך שהוא חולק מכבודו ליראיו, מלך בשר ודם אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על פסאו, ואין משתמשין בשרביטו, ואין לובשין לבושו, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, בהקדוש ברוך הוא כתיב [\(תהלים יח, יא\)](#): וידא על פנפי רוח, ואומר [\(נחום א, ג\)](#): בסופה ובשערה דרכו, ונתנו לאליהו, שנאמר [\(מלכים ב, יא\)](#): ויעל אליהו בסערה השמים. מלך בשר ודם אין יושבין על פסאו, ובשלמה כתיב [\(דברי הימים א, כט, כג\)](#): וישב שלמה על פסא ה', נתן את שרביטו למשה, שנאמר [\(במדבר כ, ט\)](#): ויקח משה את המטה מלפני ה'. לבושו של הקדוש ברוך הוא הוד והדר, שנאמר [\(תהלים קד, א\)](#): הוד והדר לבשת, ונתנו למשיח, שנאמר [\(תהלים כא, ו\)](#): הוד והדר תשוה עליו.

דבר אחר, ויבוא מלך הכבוד, שהוא חלק כבוד ליוסף הצדיק על שהיה ירא את האלהים, שנאמר [\(בראשית מב, יח\)](#): את האלהים אני ירא, שבשבילו שכן ה' לאדוניו, שנאמר [\(בראשית לט, ג\)](#): וירא אדניו כי ה' אתו.

אמר רבי אבין הלוי בן רבי, יוסף מברך להקדוש ברוך הוא על כל דבר ודבר שהיה עושה והיה אדוניו רואה אותו מלחש בפיו והוא אומר לו מה אתה אומר והוא משיבו ואומר אני מברך להקדוש ברוך הוא, אמר לו אדוניו מבקש אני לראותו, אמר לו יוסף הרי חמה אחד מפמה שמשין שלו ואין אתה יכול להסתכל בו, והיאך תוכל להסתכל בכבודו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך בשביל כבודך אני נגלה עליו, שנאמר: וירא אדניו כי ה' אתו.

דבר אחר, ויבוא מלך הכבוד, שהוא חולק כבוד ליראיו, יוסף הצדיק מתירא מן הקדוש ברוך הוא, כמה דתימא (בראשית לט, ט): ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים, ונתן כבוד להקדוש ברוך הוא שלא נגע בה מפני יראתו, אמר לו חייך לכן בנד אני פורע, שאחלק לו כבוד, שאיתן לו רשות להקריב את קרבנו ביום קדש שלי ולא יהיה נזק, הדא הוא דכתיב: ביום השביעי נשיא לבני אפרים וגו'.

ד ביום השביעי וגו', הדא הוא דכתיב (קהלת יב, יא): דברי חכמים כדברנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד, תני מעשה ברבי יוחנן בן ברוקא ורבי אלעזר חסמא שהלכו להקביל את פני רבי יהושע בפקיעים, אמר להם מה חדוש היה בבית המדרש היום, אמרו לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותים. אמר להם אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חדוש, שבת של מי היתה, שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה, ובמה היתה הגדה היום, אמרו לו בפרשת הקהל, ומה דרש בה (דברים לא, יב): הקהל את העם האנשים והנשים והטף, אם אנשים באים ללמד ונשים באות לשמע, טף למה, כדי לקבל שכר למביאייהם. אמר להם מרגלית טובה היתה בידיכם ובקשתם לאבדה ממני. ועוד דרש בה (דברים כו, יז יח): את ה' האמרת היום וגו' וה' האמירך היום וגו', אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אתם עשיתוני חטיבה בעולם, דכתיב (דברים נ, ט): שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה בעולם, (שמואל ב ז, כ): ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ. ואף הוא פתח ודרש: דברי חכמים כדברנות, למה נמשלו דברי תורה כדברון, לומר לך מה דברון זה מכון את הפרה לתלמיה להביא חיים לעולם, אף דברי תורה מכונין לב לומדיהן מדרך מיתה לדרך חיים. אי מה דברון זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלים, תלמוד לומר: וכמשמרות נטועים. אי מה מסמר זה חסר ולא יתר, אף דברי תורה חסרים ולא יתרים, תלמוד לומר: נטועים, מה נטיעה זו פרה ורבה, אף דברי תורה פרים ורבים. בעלי אספות, אלו תלמידי חכמים שיושבין אספות אספות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין, שמה אמר אדם הואיל והללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין, היאך אני לומד תורה מעתה, תלמוד לומר: נתנו מרעה אחד, אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרו, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, שנאמר (שמות כ, א): וידבר אלהים את כל הדברים האלה, אף אתה עשה אונך באפרכסת וקנה לך לב שומע

את דברי המטמאין ואת דברי המטהרין, את דברי האוסרין ואת דברי המתירין, את דברי הפוסליו ואת דברי המכשירין, בלשון הזה אמר להם אין דור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו.

דבר אחר, דברי חכמים פדרבנות, אמר רבי תנחומא בר אבא מה הדרבון הזה מכון את הפרה לחרש בתלם שלה, כך דברי חכמים מכונים את האדם הזה לדרכיו של הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי תנחומא המשנה קראה אותו מרדע, והמקרא קרא אותו דרבון ומלמד, דכתיב [\(שופטים ג, לא\)](#): במלמד הבקר, וכן [\(שמואל א יג, כא\)](#): ולהציב הדרבון.

אמר רבי נתן למה נקרא מרדע, שמונה דעה בפרה, למה נקרא שמו דרבון, שדר בינה בפרה, ולמה נקרא מלמד, שמלמד את הפרה לחרש בתלם שלה, כך הם דברי חכמים, דרים בינה בבני אדם ומורים דעה בהם ומלמדים אותם דרכיו של הקדוש ברוך הוא. וכמשמרות נטועים, נטועים הם באדם כשהוא משמרם, ולמה נמשלו בנטיעה, כשם ששרשיו של אילן משתרשים לכל מקום, כך דברי חכמים נכנסים ומשתרשים בכל הגוף. בעלי אספות, אימתי הם כמשמרות נטועים באדם, בזמן שבעל תורה נכנס לתלמוד והם נאספים לשמע. נתנו מרעה אחד, רבי יוחנן מברך יום הראשון של חג ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות לולב, ושאר כל הימים על מצות הזקנים. רבי יהושע מברך כל יום על נטילת לולב, ואין רבי יהושע מודה לרבי יוחנן שיום טוב הראשון דבר תורה הוא, שנאמר [\(ויקרא כג, מ\)](#): ולקחתם לכם ביום הראשון וגו', ושאר כל הימים מדבריהם הם, אמר רבי שמעון בן הלפתא בשם רבי אחא סבר רבי יהושע כן, ומה טעם עבד כן, מפני שכתוב: דברי חכמים פדרבנות וגו' נתנו מרעה אחד, דברי תורה ודברי חכמים מרועה אחד נתנו. [\(קהלת יב, יב\)](#): ויתר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגעת בשר, ויתר מהמה בני הזהר, ויתר מדברי תורה הוי זהיר בדברי סופרים, וכן הוא אומר [\(שיר השירים א, ב\)](#): כי טובים דדיך מיני, טובים דברי דודים מיינה של תורה, למה, שאין אדם מורה פראוי מדברי תורה, מפני שהיא סתומה, וכלה סימנין, שנאמר [\(דברים לא, יט\)](#): ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם, סימנין בפייהם, אבל מתוך דברי חכמים אדם מורה פראוי מפני שהם פורשים את התורה, ולכך נמשלו דברי חכמים פדרבנות, מפני שהן מדירין בינה בבני אדם.

דבר אחר, ויתר מהמה בני הזהר, אמר רבי אבא סדרונגיא אם יאמר לך אדם למה לא נתנו בכתב דברי סופרים כשם שנתנו דברי תורה, אמר לו לפי שאי אפשר לכתב כל דבריהם, הדא הוא דכתיב: ויתר מהמה בני הזהר, מהו מהמה, מה נכנסה בך אם באת לכתב דברי סופרים, למה, שאלו באת לכתב דבריהם אין קץ וסוף לדברים לעשות ספרים, הדא הוא דכתיב: עשות ספרים הרבה אין קץ, אבל מה יש לו לאדם לעשות, שיהא

מִיַּגַע בְּשֵׁרוֹ הַרְבֵּה לְהַגִּית דְּבָרֵי חֲכָמִים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: וְלַהֲגֵ הַרְבֵּה יַגְעַת בְּשֵׁר.

דְּבַר אַחַר, וְלַהֲגֵ הַרְבֵּה, אִם יַגְעַת הַרְבֵּה בְּדְבָרֵיהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסִיר יִצָּר הָרַע מִמֶּדָּה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: בְּשֵׁר, כְּמָה דְתִימָא [\(יחזקאל לו, כו\)](#): וְנִתְתִּי לְכֶם לֵב בְּשֵׁר.

דְּבַר אַחַר, וְלַהֲגֵ הַרְבֵּה יַגְעַת בְּשֵׁר, אִם יַגְעַת הַרְבֵּה בְּלַהֲגֵ דְבָרֵי חֲכָמִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַשְׂרֵךְ בְּשׁוּרוֹת טוֹבוֹת, הִוֵּי: בְּשֵׁר.

דְּבַר אַחַר, אִם יַגְעַת בְּדְבָרֵי חֲכָמִים אֶתְהָ נַעֲשֶׂה בְּשֵׁר, הִדָּא הוּא דְכָתִיב בְּשֵׁר, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(משלי ח, טז\)](#): בִּי שָׂרִים יִשְׂרוּ.

דְּבַר אַחַר, דְּבָרֵי חֲכָמִים כְּדַרְבְּנוֹת, אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה הִכְהִין כְּדוֹר שֶׁל בְּנוֹת, כְּהִדָּא סְפִירָה שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁהֵן מְלַקְטוֹת וְזוֹרְקוֹת לְכָאן וּלְכָאן, כְּדָ הֵם דְּבָרֵי חֲכָמִים, זֶה אוֹמֵר טַעְמוֹ וְזֶה אוֹמֵר טַעְמוֹ, יְכוֹל מִפְּנֵי שְׂזָה אוֹמֵר טַעַם אֶחָד וְזֶה אוֹמֵר טַעַם שְׁנֵי, שְׂמָא דְבְּרִיהֶם פּוֹרְחִים הֵם, תִּלְמוּד לומר [\(קהלת יב, יא\)](#): וְכַמְשֻׁמוֹת נְטוּעִים, לֹא אָמַר וְכַמְשֻׁמוֹת קְבוּעִים, אֶלָּא נְטוּעִים, לְמָה, מִפְּנֵי שֶׁעֲשֶׂה אוֹתָם כְּמִסְמְרוֹת, וְהַמְסִימֵר שֵׁישׁ לוֹ שׁוֹשְׁנָה נוֹחַ לְשִׁלּוּף, לְכַד אָמַר: וְכַמְשֻׁמוֹת נְטוּעִים, שְׂרָשִׁין שֶׁל אֵילָן הַנְּטוּעִים קְשִׁים לְעֵקֶר, וְלְמָה נִמְשְׁלוּ דְבְּרֵיהֶם כְּמִסְמֵר, לְפִי שֶׁהַמְסִימֵר שֶׁל בְּרִזָּל שֵׁישׁ לוֹ שׁוֹשְׁנָה, אֵף עַל פִּי שֶׁקְשָׁה, נוֹחַ הוּא לְעֵקֶר, וְשְׂרָשִׁים שֶׁל אֵילָן הַנְּטוּעִים אֵף עַל פִּי שֶׁקְשִׁים לְעֵקֶר, אֲבָל אֵין בְּהֵם כַּח כְּכַחוֹ שֶׁל בְּרִזָּל, לְכַד נֶאֱמַר: וְכַמְשֻׁמוֹת נְטוּעִים, נִתְּן לְדְבָרֵי תוֹרָה כַּח שֶׁל בְּרִזָּל וְכַמְטַעֵי שְׂרָשִׁין שֶׁל אֵילָן.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה הִכְהִין בְּרַבִּי אֲנוּ קוֹרְאִין מְסֻמוֹת, וְאֵין כְּתִיב אֶלָּא מְשֻׁמוֹת, מַה מְשֻׁמוֹת כְּהִנָּה וְלוֹיָה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה, אֵף סְפָרִים עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה, הַקִּישׁ דְּבָרֵי סוֹפְרִים לְדְבָרֵי תוֹרָה שֶׁהֵן אֲמִתִּים כְּמוֹתָם.

דְּבַר אַחַר, וְכַמְשֻׁמוֹת, מְשֻׁמוֹת כְּתִיב, מַה מְשֻׁמוֹת עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה, אֵף הַמְשֻׁמְרִין עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה. בְּעֵי כְּמָה מְסֻמְרִין יְהִיוּ בּוֹ בְּסַנְדָּל, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר חֲמֻשָּׁה כְּנֶגֶד חֲמֻשָּׁה סְפָרֵי תוֹרָה. רַב הוֹנָא אָמַר שְׁבַעַה, שְׁנַאֲמַר [\(דברים לג, כה\)](#): בְּרִזָּל וּנְחֻשֶׁת מְנַעֲלָה וְכִימִידָה דְבָאָדָה.

דָּרַשׁ רַב אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא תְּשַׁעַה. רַבִּי הִזָּה נוֹתֵן אֶחָד עֶשֶׂר עַל זֶה וְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר עַל זֶה, מִנֵּן מְשֻׁמוֹת.

דְּבַר אַחַר, וְכַמְשֻׁמוֹת נְטוּעִים, הַמְסִימֵר הִזָּה אֶת קוֹבְעוֹ וְאֵף עַל פִּי שֶׁתְּחִזֹּר וְתִטְלֵנוּ מִקוֹמוֹ נְכָר, כְּדָ כָּל מִי שֶׁפָּשְׁטוּ בּוֹ חֲכָמִים יָד, אֵף עַל פִּי שֶׁתְּחִזֹּרוּ וְקַבְלוּהוּ, סוֹפוֹ לְטַל שֶׁלּוֹ מִתַּחַת יָדֵיהֶם.

דְּבַר אַחַר, וְכַמְשֻׁמוֹת נְטוּעִים, בְּשַׁעָה שֶׁדְּבָרֵי תוֹרָה יוֹצְאִין מִפִּי בְּעֵלֵיהֶם כְּתִקְנֵן הֵם עֲרָבִים לְשׁוֹמְעֵיהֶם. כְּמִשֻׁמוֹת נְטוּעִים, בְּשַׁעָה שֶׁהֵם יוֹצְאִים מִמְסַמְסִים הֵם מְרוֹת לְשׁוֹמְעֵיהֶן, כְּמִשֻׁמוֹת, כְּמִסְמְרוֹת. בְּעֵלֵי אֲסָפוֹת,

אימתי הם נטועים דברי תורה באדם הזה, בזמן שבעליהן נאספים מהן, כל זמן שרבו קים הוא היה מפליג לומר כל זמן שנצרך הרי רבי לפני ואני שואלו, מת רבו, הרי יגע ביום ובלילה לקים תלמודו, יודע הוא שאין לו למי לשאל, הוי אימתי הן נטועין באדם הזה, בזמן שבעליהן נאספים מהן. נתנו מרעה אחד, אף על פי שזה אומר טעמו וזה אומר טעמו, דבריהם של אלה ושל אלה כלם נתנו מן משה הרועה מה שקבל מיחידו של עולם. דברי חכמים פדרבנות, תני מנין אתה אומר שאם שמע אדם דבר מפי קטן שבישראל יהא בעיניו כשומע מפי חכם שבישראל, תלמוד לומר [\(דברים יא, ג\)](#): והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום, ולא כשומע מפי חכם אלא כשומע מפי חכמים, שנאמר: דברי חכמים פדרבנות, מה דרבו זה מכון את הפרה לתלמיה להביא חיים לעולם, כך דברי תורה מכונים דעתו של אדם לדעת את המקום, ולא כשומע מפי חכמים אלא כשומע מפי סנהדרין, שנאמר: בעלי אספות, ואין אספות אלא סנהדרין, שנאמר [\(במדבר יא, טז\)](#): אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. ולא כשומע מפי סנהדרין אלא כשומע מפי משה, שנאמר: נתנו מרעה אחד, שנאמר [\(ישעיה סג, יא\)](#): ויזכר ימי עולם משה עמו. ואומר [\(שמות ג, א\)](#): ומשה היה רעה, לא כשומע מפי משה אלא כשומע מפי הקדוש ברוך הוא, שנאמר: נתנו מרעה אחד, [\(תהלים פ, ב\)](#): רעה ישראל האזינה. אחד, שנאמר [\(דברים ו, ד\)](#): ה' אחד, הרי הוא אומר [\(שיר השירים ז, ה\)](#): עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים אפך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק, עיניך, אלו זקנים המתמנים על הצבור, וכן הוא אומר [\(ישעיה כט, י\)](#): כי נסד עליכם ה' רוח תרדמה ויעצם את עיניכם. ברכות, מה ברכה זו אין אדם יודע מה שבתוכה, כך אין אדם עומד על דברי חכמים. בחשבון, שנגמרים בעצה ומחשבה, והיכן נגמרים בבתי מדרשות על שער בת רבים, אפך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק, עשיתם את התורה קויו לאליהו, שאמרתי לו [\(מלכים א יט, טו\)](#): שוב לדרךך מדרבה דמשק, ואומר [\(מלאכי ג, כב כג\)](#): זכרו תורת משה עבדי וגוי הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא וגוי. ויתר מהמה בני הזהר, אמר הקדוש ברוך הוא עשרים וארבעה ספרים כתבתם לה הזהר ואל תוסף עליהם, למה, עשות ספרים הרבה אין קץ, כל מי שקורא פסוק שאינו מעשרים וארבעה ספרים כאלו קורא בספרים החיצונים, הוי: הזהר עשות ספרים הרבה, שכל העושה כן אין לו חלק לעולם הבא, הדין הוא דכתיב: אין קץ, כמה דתימא [\(דניאל יב, ג\)](#): ואתה לך לקח, הרי לך המוסיף ספר מהו ענשו, ומנין שאף ההוגה מתנגע בהן, תלמוד לומר ולהג הרבה יגעת בשר, שאין בשרו ננערת מן עפרה, כההיא דתנינן ואלו שאין להם חלק לעולם הבא והקורא בספרים החיצונים.

דבר אחר, דברי חכמים פדרבנות וכמשמרות נטועים, מה המסמר הזה הנטוע בדלת הוא מקים הדפין, כך כשהצדיקים גוזרים הקדוש ברוך הוא מקים דבריהם, תדע לה מייעקב, בשעה שברך מנשה ואפרים עשה את הקטן קדם לגדול, שנאמר [\(בראשית מח, כ\)](#): וישם את אפרים לפני מנשה, וקים הקדוש ברוך הוא גזרתו, ועליו נאמר: דברי חכמים פדרבנות, אל תקרי פדרבנות אלא פדרבנות, כשיעקב גזר שתהא הרבנות לאפרים קים הקדוש ברוך הוא דברו כמסמר הנטוע, ואמר הקדוש ברוך הוא הואיל

וּגְזַר יַעֲקֹב עַל אֶפְרַיִם שִׁיחָא רַאשׁוֹן אַף אֲנִי אֲשִׁימְנוּ רַאשׁוֹן לְכָל דְּבַר, בְּשׁוֹפְטִים וּבַדְּגָלִים וּבַמְּלָכִים וּבַקְּרָבָנוֹת. בְּשׁוֹפְטִים, יְהוֹשֻׁעַ, שְׁהִיָּה שׁוֹפֵט, (במדבר יג, ח): לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן, וְאַחַר כֶּף גִּדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ, שֶׁהוּא מְשַׁבֵּט מְנַשֶּׁה. בַּדְּגָלִים, שְׁנֵאמַר (במדבר ב, יח): דָּגַל מַחֲנֵה אֶפְרַיִם, וְאַחַר כֶּף (במדבר ב, כ): וְעָלְיוֹ מַטֵּה מְנַשֶּׁה. בַּמְּלָכִים, יִרְבֵּעַם בֶּן נֶבֶט הָיָה מֶשֶׁל אֶפְרַיִם, וְאַחַר כֶּף יְהוּא בֶּן נִמְשִׁי מֶשֶׁל מְנַשֶּׁה, אַף קְרָבָנוֹת הַנְּשִׂאִים כְּשֶׁבְאוּ לְהַקְרִיב, אֶפְרַיִם מְקַרֵּב רַאשׁוֹן, בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וּמְנַשֶּׁה אַחֲרוֹן, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נִשְׂיָא לְבַנֵּי אֶפְרַיִם, וְאַחַר כֶּף (במדבר ז, נד): בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נִשְׂיָא לְבַנֵּי מְנַשֶּׁה, וְעָלְיוֹ הַפְּתוּב אוֹמֵר (איוב כב, כח): וְתִגְזַר אִמְרֵי וַיִּקָּם לָךְ:

ה קְרָבָנוֹ קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת וּגוֹי' (במדבר ז, מט), זֶה הַקְּרָבָן הַקְּרִיב לְשֵׁם יַעֲקֹב שֶׁהַקְּדִימוֹ לְמְנַשֶּׁה, וּלְשֵׁם יוֹסֵף שֶׁבַעֲבוּר אֶהְבְּתוּ בְּרַךְוּ יַעֲקֹב כָּל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, כְּמָה דְתִימָא (בראשית מח, טו): וַיְבָרֵךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים וּגוֹי, וְאוֹמֵר (בראשית מח, כ): בָּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וּגוֹי. קַעֲרַת, זֶה יַעֲקֹב, אֵל תִּקְרִי קַעֲרַת אֵלָא עֲקֵרַת, שֶׁעֲקַר הַיְמִין מְמַנְשֶׁה בַּעַד אֶפְרַיִם. כֶּסֶף, עַל שֵׁם (משלי י, כ): כֶּסֶף נִבְחַר לְשׁוֹן צְדִיק, מֵה שְׂאֵמֶר לְיוֹסֵף (בראשית מח, יט): וַיִּמָּאן אָבִיו וַיֹּאמֶר יַדְעֵתִי בְנִי יַדְעֵתִי גַם הוּא יְהִיָּה לְעַם וּגוֹי. שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ, כְּנִגְדַּ מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים תְּבוֹת שֵׁישׁ מִן (בראשית מח, יד): וַיִּשֶׁת עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם, עַד (בראשית מח, כ): וַיִּשֶׁם אֶת אֶפְרַיִם לְבַנֵּי מְנַשֶּׁה. מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף, זֶה הָיָה יוֹסֵף שֶׁנִּזְרַק מֵאָבִיו וְנִמְכַר לְמִצְרַיִם. אֶחָד, שֶׁהָיָה מְלֻךְ בְּמִצְרַיִם, כְּמָה דְתִימָא (בראשית כו, ט): כְּמַעַט שֶׁכַּב אֶחָד הָעַם וּגוֹי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית מב, ו): וַיִּוְסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ וּגוֹי. כֶּסֶף, עַל שֵׁם: כֶּסֶף נִבְחַר לְשׁוֹן צְדִיק, שֶׁעַל יְדֵי חֲכָמָתוֹ זָכָה לְמַלְכוּת, כְּמָה דְתִימָא (בראשית מא, לט מ): אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת וּגוֹי אֶתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וּגוֹי. שְׁבָעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, שְׁבָא גְבֻרִיאֵל וְהוֹסִיף לוֹ אוֹת אַחַת עַל שְׁמוֹ מִשְׁמוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִמְדוֹ שְׁבָעִים לְשׁוֹן, שְׁנֵאמַר (תהלים פא, ו): עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ בְּצִאתוֹ עַל אָרֶץ מִצְרַיִם שְׁפַת לֹא יַדְעֵתִי אֲשַׁמְעֵ, שְׁאֵלוּלִי כֵן לֹא הָיוּ הַמִּצְרַיִם מְקַבְּלִים אֶת יוֹסֵף לְשֵׁלֵט עֲלֵיהֶם. שְׁנֵיחָם מִלְּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשִׁמּוֹן לְמַנְחָה, יַעֲקֹב וַיִּוְסֵף שְׁנֵיחָם הָיוּ צְדִיקִים גְּמוּרִים וּשְׁנֵיחָם הָיוּ דוֹמִים זֶה לָזֶה, אֶתְיָא כְּהֵיא דְאִמְרַ רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי (בראשית לו, ב): אֵלָה תִלְדוּת יַעֲקֹב יוֹסֵף, לֹא הָיָה צְרִיף קְרִיָּה לְמִימַר אֵלָא אֵלָה תוֹלְדוּת יַעֲקֹב רֵאוּבֵן, לְמָה נֵאמַר: אֵלָה תִלְדוּת יַעֲקֹב יוֹסֵף, לְלִמְדוּךְ שֶׁהָיָה יוֹסֵף דוֹמָה לְאָבִיו בְּכָל דְּבַר, מֵה יַעֲקֹב נוֹלַד מֵהוּל אַף יוֹסֵף נוֹלַד מֵהוּל, מֵה זֶה הִיָּתָה אִמּוֹ עֲקָרָה אַף זֶה הִיָּתָה אִמּוֹ עֲקָרָה, מֵה זֶה נִתְקַשְׁתָּה אִמּוֹ מְצַעַר עֲבוּרָה אַף זֶה נִתְקַשְׁתָּה אִמּוֹ בְּשַׁעַת הַלְדָּה, מֵה זֶה יָלְדָה אִמּוֹ שְׁנַיִם אַף זֶה יָלְדָה אִמּוֹ שְׁנַיִם, מֵה זֶה אֲחִיו מְבַקֵּשׁ לְהַרְגוֹ אַף זֶה אֲחִיו מְבַקֵּשׁ לְהַרְגוֹ. זֶה אֲחִיו שׁוֹנֵא אוֹתוֹ וְזֶה גַם כֵּן, זֶה רוּעָה וְזֶה רוּעָה, זֶה נִשְׁטָם וְזֶה נִשְׁטָם, זֶה נִגְנַב שְׁתֵּי פְעֻמִּים (בראשית לא, לט): גְּנַבְתִּי יוֹם וּגְנַבְתִּי לַיְלָה, וְזֶה נִגְנַב שְׁתֵּי פְעֻמִּים (בראשית מ, טו): כִּי גְנַב גְּנַבְתִּי וּגוֹי, זֶה נִתְבָּרַךְ בַּעֲשֵׂר בְּרָכוֹת וְזֶה נִתְבָּרַךְ בַּעֲשֵׂר בְּרָכוֹת, זֶה יִצְא חוּצָה לְאָרֶץ וְזֶה יִצְא חוּצָה לְאָרֶץ, זֶה נִשְׂא אִשָּׁה בְּחוּצָה לְאָרֶץ וְזֶה נִשְׂא אִשָּׁה בְּחוּצָה לְאָרֶץ:

לְאָרֶץ, זֶה הוֹלִיד בְּנִים בְּחוּצָה לְאָרֶץ וְזֶה הוֹלִיד בְּנִים בְּחוּצָה לְאָרֶץ, זֶה לֹו אוֹתוֹ מִלְאָכִים וְזֶה לֹו אוֹתוֹ מִלְאָכִים, זֶה נִתְגַּדֵּל עַל יְדֵי חֲלוּם וְזֶה נִתְגַּדֵּל עַל יְדֵי חֲלוּם, זֶה נִתְבָּרַךְ בֵּית חֲמִיו בְּשִׁבְלֹו וְזֶה נִתְבָּרַךְ בֵּית חֲמִיו בְּשִׁבְלֹו, זֶה יָרַד לְמִצְרַיִם וְזֶה יָרַד לְמִצְרַיִם, זֶה כָּלָה אֶת הָרָעַב וְזֶה כָּלָה אֶת הָרָעַב, זֶה הִשְׁבִּיעַ בְּנוֹ וְזֶה הִשְׁבִּיעַ אַחִיו, זֶה מֵת בְּמִצְרַיִם וְזֶה מֵת בְּמִצְרַיִם, זֶה נַחֲנֹט וְזֶה נַחֲנֹט, זֶה עָלוּ עֲצֻמוֹתָיו וְזֶה עָלוּ עֲצֻמוֹתָיו, הָא לְפִי שֶׁהִיָּה יוֹסֵף דּוֹמָה לְאָבִיו לְכֹד נֶאֱמַר: אֵלֶּה תִלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, וּלְכֹד נֶאֱמַר: שְׁנֵיהֶם מִלְאִים וְגוֹי עַל יַעֲקֹב וְיוֹסֵף. כֹּף אַחַת (במדבר ז, ט), כְּנָגַד כֹּף יְמִינוֹ שֶׁשָּׁם עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם. וְלָמָּה קָרִי לָהּ אַחַת, שֶׁהִיא חֲשׂוּבָה מִן יַד הַשְּׂמַאל. (במדבר ז, ט): עֲשֶׂרָה זָהָב, כְּנָגַד עֶשֶׂר תְּבוֹת שֵׁשׁ מִן (בראשית מח, יד): וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יְמִינוֹ עַד (בראשית מח, יד): וְהוּא הִצְעִיר. (במדבר ז, ט): מִלְאָה קְטָרֶת, שֶׁרָאָה יַעֲקֹב דָּבָר זֶה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁרָאוּי הָיָה אֶפְרַיִם שְׁיָנִיחַ יְמִינוֹ עַל רֹאשׁוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית מח, יד): שֶׁכָּל אֶת יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר, הַשְּׁפִילוֹ יָדָיו לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמָה דְתִימָא (תהלים פט, א): מִשְׁכִּיל לְאִיתָן הָאֲזָרְחִי. פֶּר אַחַד בֶּן בֶּקֶר (במדבר ז, נא), כְּנָגַד אֲבָרָהִם כּוֹי, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח, ז): וְאֵל הַבֶּקֶר רָץ אֲבָרָהִם. (במדבר ז, נא): אֵיל אַחַד, כְּנָגַד יֶצְחָק, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בראשית כב, יג): וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ. (במדבר ז, נא): כֶּבֶשׂ אַחַד, כְּנָגַד יַעֲקֹב, דְּכָתִיב בֵּיהּ (בראשית ל, מ): וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב. וְלָמָּה הַקְּרִיב אֵלָיו שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי עוֹלוֹת, כְּנָגַד הָאֲבוֹת, כְּנָגַד הַבְּרָכָה שֶׁבְּרַכְּסָם יַעֲקֹב, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (בראשית מח, טו): וַיִּקְרָא בְּהֵם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבָרָהִם וַיִּצְחָק. (במדבר ז, נב): שְׁעִיר עֲזִים אַחַד לְחֻטָּאת, כְּנָגַד יוֹסֵף, שֶׁכְּתוּב (בראשית לו, לא): וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עֲזִים וְגוֹי, וְלָמָּה הַקְּרִיב זֶה כְּנָגַד יוֹסֵף, לְפִי כֶּשֶׁם שֶׁבְּרַכְּסָם יַעֲקֹב עַל שֵׁם שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת כֹּד בְּרַכְּסָם עַל שֵׁם יוֹסֵף וְתִלְאָם עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מח, כ): בְּדָ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה. (במדבר ז, נג): וּלְזָבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקֶר שְׁנַיִם, כְּנָגַד שְׁתֵּי בְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְּסָם, בִּתְחִלָּה (בראשית מח, טו): יִבְרָךְ אֶת הַנְּעָרִים, וּלְבִסוּף: בְּדָ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל וְגוֹי. (במדבר ז, נג): אֵילִם חֲמִשָּׁה וְגוֹי, הָרִי שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין כְּנָגַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת שֶׁרָאָה יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם, שֶׁהָיוּ נִקְרָאִים עַל שֵׁם יוֹסֵף, וְהָיוּ בְּתֵי אֲבוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית נ, כג): וַיִּרְא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר כו, לה לו): אֵלֶּה בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוֹתֵלַח וְגוֹי וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹתֵלַח לְעֶרְן וְגוֹי, אֶפְרַיִם וְשׁוֹתֵלַח וְעֶרְן, הָרִי שְׁלֹשָׁה בְּנִים שֶׁל שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת. לָמָּה הָיוּ שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה, כְּנָגַד חֲמִשׁ תְּבוֹת שֶׁל (בראשית מח, ב): וַיִּשָּׂם אֶת אֶפְרַיִם לְפָנָי מְנַשֶּׁה, שֶׁמִּשְׁם זָכָה אֶפְרַיִם לְהַקְרִיב רֹאשׁוֹן. (במדבר ז, נג): זֶה קָרְבָן וְגוֹי, לְפִי שֶׁהַקְרִיב עַל סֵדֶר הַזֶּה הִתְחִיל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַלֵּס אֶת קָרְבָּנוֹ, זֶה קָרְבָן אֱלִישְׁמַע וְגוֹי:

1 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לְבָנֵי מְנַשֶּׁה גְּמְלִיאֵל בֶּן פְּדָהצוֹר, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (קהלת ח, ב): אֲנִי פִי מְלֹךְ שְׁמֹר וְגוֹי, אִם יֹאמֵר לָךְ הַמְּלֹךְ שִׁיְהָא מוֹרְאוֹ עָלֶיךָ וְתִשְׁמֹר גְּזֵרְתוֹ, שְׁמֹר גְּזֵרְתָּ פִּי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים יז, טו): שׁוֹם תִּשְׁמִים עָלֶיךָ מְלֹךְ, שִׁיְהָא מוֹרְאוֹ עָלֶיךָ, וְאוֹמֵר (יהושע א, יח): כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ וְגוֹי, וְאִין אֲנִי הָאֲמוֹר כָּאֵן אֵלָּא אֵימַת מְלָכוֹת, כֶּשֶׁם שֶׁאֲמַר פְּרַעַה לְיוֹסֵף, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (בראשית מא, מד): וַיֹּאמֶר פְּרַעַה אֵל יוֹסֵף אֲנִי פְרַעַה וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְגוֹי, מֵהוּ אֲנִי פְרַעַה, כֹּד אֲמַר פְּרַעַה לְיוֹסֵף אֵף עַל פִּי

שְׁאִמְרָתִי לָךְ (בראשית מא, מ) : אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וּגְוִי, שְׁעֲשִׂיתִיךָ מְלֶכֶךְ עַל כָּל־מֶלֶךְ, הַזֶּהָר שֶׁתִּנְהַג בִּי כְּבוֹד וְהִמְלִיכֵנִי עֲלֶיךָ, לְכֹךְ אָמַר אֲנִי פְרַעַה, כְּלוֹמַר שֶׁתִּהְיֶה אֵימַת מְלָכוּתִי עֲלֶיךָ, וְדַכּוֹתֶיּהּ (שמות ו, ב) : וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה', לָמָּה צָרִיךְ כָּאֵן לֹאמַר אֲנִי ה', אֲלֵא אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, אֵף עַל פִּי שְׁעֲשִׂיתִיךָ אֱלוֹהוּ שֶׁל פְּרַעַה, כְּמָה דְתִימָא (שמות ז, א) : רְאֵה נִתְתִּיךָ אֱלֹהִים לְפְרַעַה, הַזֶּהָר לְהִיּוֹת אֱלֹהוֹתֵי עֲלֶיךָ, שְׁלֵא עֲשִׂיתִיךָ אֱלוֹהֵי כִּי אִם לְפְרַעַה לְבַדּוֹ, הָוִי : אֲנִי פִּי מְלֶכֶךְ שְׁמֹר, הָאֲנִי שְׁיֵאמַר לָךְ פִּי הַמְּלֶכֶךְ, שֶׁתִּהְיֶה אֵימַתוֹ עֲלֶיךָ, שְׁמֹר שְׁלֵא תִמְרֹד עַל צְוִיוֹ, יְכוֹל אֶפְלוֹ יֹאמַר לָךְ לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי הַמְּקוֹם, תִּלְמוּד לֹאמַר (קהלת ח, ב) : וְעַל דְּבָרַת שְׁבוּעַת אֱלֹהִים, בָּא הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַךָ שֶׁדְּבָרַת שְׁבוּעַת אֱלֹהִים יִהְיֶה עֲלִיוֹן עַל צְוִי בֶּשֶׁר וְדָם, שֶׁתִּבְטַל רְצוֹן בֶּשֶׁר וְדָם מִפְּנֵי רְצוֹן אֱלֹהִים וַתִּקְיָם כָּל הַדְּבָרוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, שֶׁנִּכְנַסְתָּ בְּשְׁבוּעָה עֲלֵיהֶם לְקִיּוֹם, כְּמָה דְתִימָא (דברים כט, יא) : לַעֲבֹר בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ וּבְאֱלֹתָיו וּגְוִי, וְאֹמַר (דברים כז, כו) : אֲשֶׁר לֹא יִקְיָם אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אִתְּם וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן. וְדַכּוֹתֶיּהּ (ויקרא יט, א) : אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וּגְוִי, יְכוֹל אֶפְלוֹ אָמַר לוֹ אָבִיו שְׁחַט לִי וּבִשָּׁל לִי בַשַּׁבָּת יִשְׁמַע לוֹ, תִּלְמוּד לֹאמַר (ויקרא יט, א) : וְאֶת שַׁבְּתוֹתֵי תִשְׁמְרוּ, כְּלַכְּס חִיבִים בְּכַבּוּדִי, אֵף כָּאֵן הוּא אֹמַר : עַל דְּבָרַת שְׁבוּעַת אֱלֹהִים, שֶׁלְמַעְלָה מִן מֵאֵמַר הַמְּלֶכֶךְ שְׁמֹר דְּבָרַת שְׁבוּעַת אֱלֹהִים. (קהלת ח, א) : אֵל תִּבְהַל מִפְּנֵי תִלְךָ וּגְוִי, אִם יִכְעַס עֲלֶיךָ בֶּשֶׁר וְדָם כְּדִי לְהַעֲבִירָךְ עַל חֻקֵי הַתּוֹרָה, אֵל תִּתְבַּהַל מִכְּעֶסוֹ כְּדִי שֶׁתִּלְךָ בְּעַצְתוֹ, כְּמָה דְתִימָא (תהלים א, א) : אֲשֶׁר לֹא הִלֵּךְ בְּעַצַּת רְשָׁעִים, וְאִין פְּנִי אֵלָא כְּעֶסוֹ, כְּמָה דְתִימָא (דניאל ג, יט) : וַיִּזְלַם אֲנַפּוּהֵי אֲשֶׁתַּנִּי, הָוִי : מִפְּנֵי תִלְךָ. (קהלת ח, א) : אֵל תִּעֲמֹד בְּדָבָר רָע, שְׁלֵא תִעֲמֹד בְּדָרְכוֹ לְלַכַּת בָּהּ, כְּמָה דְתִימָא (תהלים א, א) : וּבְדָרְךָ חֲטָאִים לֹא עָמַד, מֵהוּ בְּדָבָר, שְׁלֵא תִתְיָרָא מֵאוֹתוֹ דְּבָר רָע, שְׁיֵאמַר לָךְ שְׁיִשְׁרָףְךָ וַיִּהְרָגְךָ וַיַּעֲשֶׂה לָךְ יִסּוּרִים קָשִׁים אִם לֹא תִתְקַיֵּם גְּזַרְתּוֹ, וַיִּפְחִידְךָ שְׁאִין אֱלוֹהֵי בְּעוֹלָם שְׁיִוְכַל לְהַצִּילְךָ מִזְדוּד, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב אַחֲרָיו (קהלת ח, א) : כִּי כָל אֲשֶׁר יַחֲפֹץ יַעֲשֶׂה. כְּמוֹ שְׁאִמַר נְבוֹכַדְנֶצַּר לְחַנְנִיָּה מִיִּשְׁאֵל וְעַזְרָיָה (דניאל ג, טו) : בַּהּ שְׁעַתָּא תִתְרַמּוֹן לְגוּא אַתּוֹן נוֹרָא יִקְדַּתָּא וּמִן הוּא אֵלָה דִּי יִשְׁיַבְנְכוּן מִן יָדֵי. (קהלת ח, ד) : בְּאֲשֶׁר דְּבַר מְלֶכֶךְ שֶׁלְטוֹן וּגְוִי, אִם מְסַרְתָּ עֲצָמְךָ עַל הַמְצָאוֹת לְקִיָּם גְּזַרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְבַטַּל גְּזַרוֹת בֶּשֶׁר וְדָם, מֵה שְׁכַרְךָ, בְּעַת שְׁיִגְזֹר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַבִּיא פְּרַעְנִיּוֹת לְעוֹלָם, שֶׁהוּא מְלָכוֹ שֶׁל עוֹלָם וְשְׁלִיט בְּכָל לַעֲשׂוֹת כְּכָל חֲפָצוֹ וְאִין מִי שְׁיִמְחָה בִּידוֹ (איוב כג, יג) : וְהוּא בְּאֶחָד וּמִי יִשְׁיַבְנוּ וְנִפְשׁוּ אוֹתָהּ וַיַּעֲשׂ, אַתָּה תִעֲמַד וַתִּבְקַשׁ רַחֲמִים עַל הַגְּזָרָה לְבַטְלָהּ וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹשֵׂא לָךְ פָּנִים וְהוּא מְבַטְלָהּ בְּזַכּוּתְךָ, לְפִי שֶׁבַטְלַת גְּזַרַת בֶּשֶׁר וְדָם לְקִיָּם גְּזַרְתּוֹ, לְכֹךְ נֵאמַר : בְּאֲשֶׁר דְּבַר מְלֶכֶךְ שֶׁלְטוֹן, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּעַת שְׁיִדְבַר דְּבַר לְהַבִּיא לְעוֹלָם לְהוֹדִיעַ שֶׁלְטָנוֹתוֹ בְּעוֹלָם, כְּמָה דְתִימָא (קהלת ג, יד) : וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שְׁיִרָאוּ מִלְּפָנָיו, תִּדַע מִי יִמְחָה עַל גְּזַרְתּוֹ וַיֹּאמַר לוֹ לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹךְ, שׁוֹמֵר מְצוּהָ. לְכֹךְ נֵאמַר (קהלת ח, ד) : וּמִי יֹאמַר לוֹ מֵה תַעֲשֶׂה, מִי הוּא שְׁיֵאמַר לוֹ לָמָּה תַעֲשֶׂה לְבְרִיּוֹתֶיךָ, נַחַת עִמָּהֶם בְּמִדַּת רַחֲמִים, זֶהוּ שׁוֹמֵר מְצוּתָיו, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב (קהלת ח, ה) : שׁוֹמֵר מְצוּהָ וּגְוִי. וּמֵהוּ (קהלת ח, ה) : לֹא יִדַע דְּבַר רָע, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, הוּא לֹא עָמַד בְּדָבָר רָע, לְכֹךְ לֹא יִדַע דְּבַר רָע. (קהלת ח, ה) : וְעַת וּמִשְׁפָּט יִדַע לֵב חָכָם, שְׁיִשְׁנוּ חָכָם לֵב

רוֹאֵה אֶת הַנּוֹלָד וּמְחַשֵּׁב הַפֶּסֶד מְצוּה כִּנְגַד שְׂכָרָה וּשְׂכָר עֲבָרָה כִּנְגַד הַפֶּסֶדָה, וְהוּא מְשִׁים אֶל לְבוֹ אִם הַיּוֹם אֶעְבֵּר עַל הַמְצוּוֹת וַיֵּשׁ לִי עֵת לַעֲשׂוֹת חֶפְצִי, וְאִין מִי שְׂיִמְחָה בְּיָדִי, לְמַחֵר יָבֹא עֵת שְׂיַעֲשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ מְשַׁפֵּט עַל שְׁעֵבֵר עַל תּוֹרָתוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(סְהַלַת ב, יד\)](#): הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ וְהַכְּסִיל וְגוֹ', וְאוֹמֵר [\(סְהַלַת י, ב\)](#): לֵב חֶכֶם לִימִינוֹ וְגוֹ', וְעֵת וּמְשַׁפֵּט יִדַע לֵב חֶכֶם, מִי שְׁלָבוֹ חֶכֶם יוֹדַע הוּא שְׁאִם יַעֲבֵר עַל הַמְצוּוֹת יָבֹא הָעֵת שְׂיַעֲשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁפֵּט בּוֹ, וְהוּא פּוֹרֵשׁ מִן הָעֲבָרָה, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב אַחֲרָיו [\(סְהַלַת ת, ו\)](#): כִּי לְכָל חֶפֶץ יֵשׁ עֵת וּמְשַׁפֵּט וְגוֹ', בְּכָל דְּבַר שְׂיַעֲשֶׂה הָאָדָם חֶפְצוֹ וַיִּבְטַל חֶפֶץ הַמְּקוֹם, יָדוּעַ יִהְיֶה לוֹ שְׁעֵתִיד לְתוֹן הַדִּין, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ מִיָּד, אֶל יַחֲשֵׁב שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר לוֹ עַל עוֹנוֹ, אֶלָּא מֵאַרְיָךְ רוּחִיָּה וְגַבִּי דִּילִיָּה, וְאִימְתִי פּוֹרַע מִמֶּנּוּ לְכַשְׂיִמְלֵא הַהִין, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(אִיּוֹב כ, כב\)](#): בְּמַלְאוֹת שְׁפָקוֹ יֵצֵר לוֹ וְגוֹ', לְכָךְ נֹאמֵר [\(סְהַלַת ת, ו\)](#): כִּי רַעַת הָאָדָם רַבָּה עָלָיו, כְּשֵׁם שְׁעֵשֶׂה לְדוֹר הַמְּבוּל שְׁנַתְּנוּ לָהֶם אֲרָפָה וּלְבַסוּף פָּרַע מֵהוֹן, כְּמָה דְתִימָא [\(בְּרַאשִׁית ו, ה\)](#): וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בְּאַרְצָךְ וְגוֹ', מַה כְּתִיב אַחֲרָיו [\(בְּרַאשִׁית ו, ז\)](#): וַיֹּאמֶר ה' אֶמְחָה אֶת הָאָדָם וְגוֹ'. [\(סְהַלַת ת, ז\)](#): כִּי אֵינְנוּ יוֹדַע מַה שְׂיִהְיֶה וְגוֹ', בָּא הַפְּתוּב לְלַמְדָךְ כָּל מִי שְׂאִינוּ חוֹזֵר בּוֹ מְעַבְרָה שְׂיֵשׁ בְּיָדוֹ וְאִינוּ מְתִירָא מִיּוֹם הַדִּין, כְּשִׁיבּוֹא לֹא יִשְׂאוּ לוֹ פָּנִים, וְאִם יָבֹא לוֹמֵר שְׂיִאֲרָכוּ לוֹ וַיַּחֲזֵר בּוֹ, אִין שׁוֹמְעִין לוֹ, הֵוִי [\(סְהַלַת ת, ז\)](#): כִּי כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה פְּרַעְנוֹת מִי יִגִּיד לוֹ כְּדִי שְׂיַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וַיִּתְקַבֵּל, לוֹמֵר לָךְ קָדָם גְּזֵר דִּין שׁוֹמְעִין לוֹ, לְאַחַר גְּזֵר דִּין אִין שׁוֹמְעִין לוֹ, לְכָךְ נֹאמֵר: כִּי כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה מִי יִגִּיד לוֹ. אִין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ וְגוֹ' [\(סְהַלַת ת, ח\)](#), לְפִי שְׂמַצִּינוּ אַרְבַּע מִיתוֹת גְּזֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עוֹבְרֵי עֲבָרוֹת, לְכָךְ כְּתִיב כָּאֵן אַרְבַּעַה דְּבָרִים כִּנְגַדָם שְׂאִין בְּיַד הַחַיִּים לְהַנְצִיל מֵהֶם אַחַר גְּזֵר דִּינוֹ, וְאֵלוֹ הֵן: אִין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ לְכָלוֹא אֶת הַרוּחַ, זֹ מִיתַת חֲנֹק וְכָל הַדּוֹמוֹת לָהּ, שְׂאִין הָאָדָם מֵת מִמְּנָה אֶלָּא עַל יְדֵי הַרוּחַ, שְׂאִין לוֹ מֵאִיזָה מְקוֹם יְנַשֵּׁם, הֵוִי: אִין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ לְהוֹצִיאוֹ בְּעֵת שְׂיָבֹא הַיּוֹם שְׂיִכְלֵא הַרוּחַ בְּגוֹפוֹ. וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמּוֹת, זֹ מִיתַת סְקִילָה וְכָל הַדּוֹמוֹת לָהּ, כְּמָה דְתִימָא [\(דְּבָרִים יג, יא\)](#): וְסִקְלָתוֹ בְּאַבְנִים וְמוֹת. וְאִין מְשַׁלַּחַת בְּמַלְחָמָה, זֹ מִיתַת הַסִּיף וְכָל הַדּוֹמוֹת לָהּ, כְּמָה דְתִימָא [\(שְׁמוֹת יז, ט\)](#): וַיֵּצֵא הַלָּחֶם בְּעַמְלֶק, וַיְכַתִּיב [\(שְׁמוֹת יז, י\)](#): וַיַּחֲלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ וְגוֹ'. וְלֹא יִמְלִט רָשַׁע אֶת בְּעָלָיו, זֹ מִיתַת שְׂרָפָה וְכָל הַדּוֹמוֹת לָהּ, כְּמָה דְתִימָא [\(מְלָאכִי ג, ט\)](#): וְהָיוּ כָל זְדִים וְכָל עוֹשֵׂה רָשָׁעָה קֵשׁ וְלֵהֵט אֶתְּם הַיּוֹם הַבָּא, הָרִי אַרְבַּע מִיתוֹת זְכוּרוֹת בְּפָסוּק זֶה, שְׂאִף עַל פִּי שְׂבָטְלוֹ סְנֵהֲדָרִין וּבְטָלוֹ אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין, דִּין אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בְּטָלוֹ, שְׂהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵן הַחַיִּים לְמוֹת בְּהוֹן בְּשַׁפְּטִים רָעִים כִּנְגַדָן, מִי שְׂהוּא חֵיב חֲנֹק, אוֹ טוֹבַע בְּנֵהָר, אוֹ מֵת בְּסְרוּנְכִי, אוֹ נִמְסָר בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שְׂחוֹנְקִים אוֹתוֹ. מִי שְׂחֵיב סְקִילָה, אוֹ נוֹפֵל מִן הַגֵּן, אוֹ חֵיָה דוֹרְסָתוֹ, אוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים סוֹקְלִין אוֹתוֹ, מִי שְׂנִתְחִיב הַרְיָגָה, לְסִטִּין בְּאִין עָלָיו וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ, מִי שְׂנִתְחִיב שְׂרָפָה, אוֹ נוֹפֵל בְּאוֹר, אוֹ נָחַשׁ נוֹשֵׁכוֹ. הָא לְמַדְתָּ שְׂאִין אָדָם יָכוֹל לְהַנְצִיל מִדִּינוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂלֹא יִמְדַד לוֹ כְּמַדְתּוֹ, לְכָךְ נֹאמֵר: אִין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ וְגוֹ'.

דָּבַר אַחַר (קהלת ח, ב): אָנִי פִי מִלֶּךְ שְׁמֹר, מְדַבֵּר בְּיוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁהוּא שְׁמֹר אָנִי שְׁאֵמַר לוֹ פִּרְעֹה, כְּמָה דְתִימָא **(בראשית מא, מד):** וַיֹּאמֶר פִּרְעֹה אֵל יוֹסֵף אָנִי פִּרְעֹה וְגוֹ', שְׁמַעוֹלָם לֹא מָרַד עַל צְוִיוֹ. **(קהלת ח, ב):** וְעַל דְּבַרְתָּ שְׁבוּעַת אֱלֹהִים, שְׂאָף עַל פִּי שְׁנַכְנַס לְאוֹתָהּ גְדֻלָּה לֹא פָרַק עַל שָׁמַיִם מַעְלֵיו וְהָיָה יָרָא לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמָה דְתִימָא **(בראשית מב, יח):** אֶת הָאֱלֹהִים וְגוֹ', וְלִכְךָ נֹאמַר אֱלֹהִים, וְהָיָה זְהִיר עַל הַשְּׁבוּעָה שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע חַי ה' אִם תִּצְאוּ מִזֶּה, אֲלֵא **(בראשית מב, טו):** חַי פִּרְעֹה אִם תִּצְאוּ מִזֶּה, הָיוּ: שְׁבוּעַת. מֵהוּ דְבַרְתָּ, שְׂגָדַר עֲצָמוֹ מִן הָעֶרְוָה, כְּמָה דְתִימָא **(דברים כג, טו):** וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דְּבַר, וְאוֹמֵר **(דברים כב, כד):** עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא צִעֲקָה הַנְּעָרָה בְּעִיר וְגוֹ'. וְכֵן הוּא אוֹמֵר **(בראשית לט, ז):** וַתִּשָּׂא אִשְׁתְּ אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֵל יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכָבָה עִמִּי, מֵה כְּתִיב שָׁם **(בראשית לט, ח):** וַיִּמָּאן וַיֹּאמֶר אֵל אִשְׁתְּ אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי וְגוֹ', לִכְךָ נֹאמַר: וְעַל דְּבַרְתָּ, כְּמָה דְתִימָא **(בראשית לט, ט):** וַיְהִי כִּדְבָרָה אֵל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ וְגוֹ'. אֵל תִּבְהַל מִפְּנֵיו, בְּעֵת שְׁנַכְנַס לְבֵית לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וְהָיָה הַבֵּית פְּנוּי שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם אָדָם שִׁירָאָהוּ, וְכְמָה דְכְתִיב **(בראשית לט, יא):** וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וַאֲיִן אִישׁ וְגוֹ', וּבְאֵתָהּ וַתִּפְּשֶׂה בְּבִגְדוֹ כְּדִי שִׁישְׁכַּב עִמָּה, אָף עַל פִּי כֵן לֹא נִתְּבַהַל מִן מַעֲשֵׂיהָ וְהִלֵּךְ לוֹ לַחוּץ, כְּמָה דְתִימָא **(בראשית לט, יב):** וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיִּנָּס וַיֵּצֵא חוּצָה, לִכְךָ נֹאמַר: אֵל תִּבְהַל מִפְּנֵיו, לֹא נִתְּבַהַל מִפְּנֵי הַבֵּית, אֲלֵא שָׁנַס וְהִלֵּךְ לוֹ, אָף עַל פִּי שְׁאֵמְרָהּ לֹא שָׁאֵם לֹא יִשְׁכַּב עִמָּה הִיא אוֹמֶרֶת לְבַעֲלָהּ שֶׁהוּא חֹפֵץ לְאִנְסָהּ, וּבַעֲלָהּ הוֹרְגוֹ וַאֲיִן מִי שִׁימְחָה בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁהָיָה עֲבָדוֹ, אָף עַל פִּי כֵן לֹא עָמַד לַעֲשׂוֹת תַּאֲוָתָהּ בְּשִׁבִיל אוֹתוֹ דְּבַר רַע שֶׁהִיָּתָה מְגֻזְמֶת לַעֲשׂוֹת לוֹ, לִכְךָ נֹאמַר **(קהלת ח, ג):** אֵל תַּעֲמֹד בְּדָבָר רַע כִּי כָּל אֲשֶׁר יַחֲפֵץ אֱלֹהִים יַעֲשֶׂה. וַיִּמְנִן אֶתָּה לְמִד שֶׁהִיָּתָה מְגֻזְמֶת לוֹ כְּךָ, מִן סוּף הַדְּבָרִים, כִּינּוֹן שֶׁרָאֵתָה שֶׁלֹּא הוֹעִילָה בְּמַעֲשֵׂיהָ, רָאָה מֵה עֲשִׂתָּה **(בראשית לט, יד יח):** וַתִּקְרָא לְאִנְשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם יֹאמְרוּ וְגוֹ' וַיְהִי כִשְׁמַעוֹ וְגוֹ' וַתִּנַּח בְּגָדוֹ וְגוֹ' וַתִּדְבַר אֵלָיו וְגוֹ' וַיְהִי כִּהְרִימִי קוֹלִי וְגוֹ'. **(קהלת ח, ד):** בְּאֲשֶׁר דְּבַר מִלֶּךְ שְׁלִטוֹן וְגוֹ', מֵה שְׂכָר נִתֵּן לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּךָ, הַשְּׁלִיטוֹ עַל אֲרֶץ מִצְרַיִם, הִדָּא הוּא דְכְתִיב: בְּאֲשֶׁר דְּבַר מִלֶּךְ וְגוֹ', כְּמָה דְתִימָא **(בראשית מא, יז):** וַיִּדְבַר פִּרְעֹה אֵל יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנְּנִי וְגוֹ'. שְׁלִטוֹן, כְּמָה דְתִימָא **(בראשית מב, ו):** וַיֹּסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ. וַיִּמִּי יֹאמֶר לוֹ מֵה תַעֲשֶׂה, כְּמָה דְתִימָא **(בראשית מא, נה):** לָכוּ אֵל יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמֶר לָכֶם תַּעֲשׂוּ, כָּל כְּךָ לָמָּה, עַל שֶׁשְׁמֹר אֶת הַמְצוּוֹת, הִדָּא הוּא דְכְתִיב **(קהלת ח, ה):** שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַּע דְּבַר רַע, מֵהוּ לֹא יִדַּע דְּבַר רַע, שְׁאוֹתוֹ דְּבַר רַע שְׁאֵמַר שֶׁר הַמְשַׁקִּים, כְּמָה דְתִימָא **(בראשית מא, יב):** וְשָׁם אֶתְּנוּ נֶעַר עֲבָרִי עֶבֶד לְשֶׁר הַטְּבָחִים וְגוֹ', דְּבַר כָּאוֹן בְּנִגְעַת יוֹסֵף שְׁלֵשָׁה דְבָרִים: נֶעַר, שֶׁהוּא שׁוֹטָה, כְּמָה דְתִימָא **(משלי כב, טו):** אוֹלֵת קְשׁוּיָה בְּלֵב נֶעַר, עֲבָרִי, שׁוֹנֵא, עֶבֶד, שְׁאִינוּ רְאוּי לְמַלְכוּת, אָף עַל פִּי כֵן לֹא יִדַּע יוֹסֵף אוֹתוֹ דְּבַר רַע, כְּלוּמַר שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ הַדְּבַר, שְׁמִלֵּךְ. **(קהלת ח, ה):** וְעַתָּה וּמִשְׁפָּט יִדַּע לֵב חָכָם, זֶה הָיָה יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא חָכָם, כְּמָה דְתִימָא **(בראשית מא, טז):** אֵין נָבוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ. וְהָיָה יוֹדַע שְׁעֵתִיד לִתֵּן הַדִּין אֵלָיו נִגַּע בְּאִשְׁתְּ פוֹטִיפַר, לְפִיכְךָ פָּרַשׁ מִמֶּנָּה, הִדָּא הוּא דְכְתִיב **(בראשית לט, ט):** וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשִׁכַּב אֲצֵלָהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְהִיּוֹת עִמָּה לְעוֹלָם הַבָּא.

דָּבַר אַחַר, וְעַת וּמִשְׁפָּט יִדַע לֵב חָכָם, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁכָנוּב בּוֹ (אִיּוֹב ט. ד): חָכָם לֵבָב וְאִמִּיץ פֶּחַ, הִבִּיא עֵת עַל יוֹסֵף לְשָׁלֵם לוֹ שְׂכָרוֹ בְּמִשְׁפָּט, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, הֵא כִּיצַד, הוּא שְׁלֵט בַּיָּצָרוֹ וְלֹא נִגַע בָּהּ, לְפִיכָךְ נַעֲשֶׂה שְׁלִיט, כְּמָה דְתִימָא: וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ. הוּא לֹא שָׁמַע לָהּ, כְּמָה דְתִימָא: וְלֹא שָׁמַע אֶלֶיהָ, לְכָךְ הִמְלִיכוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מִצְרַיִם כְּלָהּ, וְהָיוּ כָּלֵם נִשְׁמָעִים לְדַבְּרֵיו, כְּמָה דְתִימָא (בְּרֵאשִׁית מֵא, נה): אֲשֶׁר יֹאמַר לְכֶם תַּעֲשׂוּ. פִּיו שְׁלֹא נִשְׁקַב בְּעֵבְרָה לְפִיכָךְ (בְּרֵאשִׁית מֵא, מ): עַל פִּיךָ יִשְׁק כָּל עַמִּי. הוּא אָמַר לָהּ (בְּרֵאשִׁית לט, ט): אֵינְנוּ גְדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְגו', כְּדִי לְהַדִּיחָהּ מֵעֲלֵיו, לְפִיכָךְ (בְּרֵאשִׁית מֵא, מ): אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי. הוּא לֹא תִפֹּשׂ לָהּ וְהִיא תִפְשֹׁתוֹ בְּיָדֶיהָ, כְּמָה דְתִימָא (בְּרֵאשִׁית לט, יב): וְתִתְפָּשְׁהוּ בְּבִגְדוֹ וְגו', לְפִיכָךְ (בְּרֵאשִׁית מֵא, מב): וְיִסַּר פְּרָעָה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וְיִתֵּן אֶתָּה עַל יַד יוֹסֵף. הוּא עֲזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ, לְפִיכָךְ (בְּרֵאשִׁית מֵא, מב): וְיִלְבֹּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ. הוּא לֹא הִרְכִּין צְנָאוֹ לְעֵבְרָה, לְפִיכָךְ (בְּרֵאשִׁית מֵא, מב): וְיִשֶּׁם רַבֵּד הַזֶּהָב עַל צְנָאוֹ. הוּא לֹא רָכַב עָלֶיהָ, לְפִיכָךְ (בְּרֵאשִׁית מֵא, מג): וְיִרְכַּב אֹתוֹ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ. הִיא קָרְאָה לְאִנְשֵׁי בֵיתָהּ עַל כֵּךְ, כְּמָה דְתִימָא: וְתִקְרָא לְאִנְשֵׁי בֵיתָהּ וְגו', לְפִיכָךְ (בְּרֵאשִׁית מֵא, מג): וְיִקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם. הוּא נָתַן אֶל בֵּית הַסֹּהַר עַל כֵּךְ, כְּמָה דְתִימָא (בְּרֵאשִׁית לט, כ): וְיִתְנַהוּ אֶל בֵּית הַסֹּהַר, לְפִיכָךְ (בְּרֵאשִׁית מֵא, מג): וְנָתַן אֹתוֹ עַל כָּל אָרֶץ מִצְרַיִם. הוּא לֹא נָתַן עֵינָיו בָּהּ וְלֹא בְּמִצְרַיִם בְּעַת שְׁמִלּוֹ, כְּמָה דְתִימָא (בְּרֵאשִׁית מט, כב): בֵּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֵּן פֶּרֶת עָלֵי עֵין, שְׁעֵלִים עֵינֵינוּ מֵאֵשֶׁת פּוֹטִיפָר וּמִן הַמִּצְרַיִם, (בְּרֵאשִׁית מט, כב): בְּנוֹת צַעֲדָה עָלֵי שׁוֹר, וְלְפִיכָךְ עָלֵי שׁוֹר, אָמַר רַבִּי רַאֲוִיבֵן מֵהוּ עָלֵי שׁוֹר, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלֵי לְשָׁלֵם שְׂכָר אֹתָהּ הָעֵין, כִּיצַד שְׁנֵי רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים בְּמִקְדָּשׁ קְדָשִׁים קָלִים תּוֹדֵת הַחוּמָה לְפָנִים מִחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם, אֲבָל בְּשִׁילוֹ שֶׁהָיָה חֶלֶק יוֹסֵף אוֹכְלִין אֹתוֹ בְּכָל הַרוּאָה, הָיוּ: עָלֵי שׁוֹר, כְּמָה דְתִימָא (אִיּוֹב ז, ח): לֹא תִשׁוּרְנֵי עֵין רָאִי, אָמַר רַבִּי עֲזַרְיָה אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיוֹסֵף, אַתָּה שְׁמֵרֶת מִצְוֹת לֹא תִנְאַף, שֶׁהִיא שְׁבִיעִית בְּדַבְּרוֹת, וְלֹא נֶאֱמַר בְּאֵשֶׁת פּוֹטִיפָר, וְגַם שְׁמֵרֶת מִצְוֹת לֹא תִגָּנֵב, שֶׁהִיא שְׁמִינִית בְּדַבְּרוֹת, שְׁלֹא גִנְבַת מְמוֹנֹו שֶׁל פּוֹטִיפָר, וְלֹא גִנְבַת מְקוֹר אִשְׁתּוֹ, כְּמָה דְתִימָא (אִיּוֹב כד, טו): וְעֵין נֶאֱמַר שְׁמֵרָה נִשְׁף לֹאמַר לֹא תִשׁוּרְנֵי עֵין וְגו', יָבוֹא הָעַת שְׁאֲנֵי פּוֹרְעִים לָךְ, לְמַחֵר כְּשִׁיבּוֹאוֹ הַנְּשִׂאִים לְהִבִּיא בְּחִנְכַת הַמִּזְבֵּחַ, יִהְיוּ נְשִׂאֵי שְׁנֵי בְּנֵיךְ אֶחָד מְקַרֵּב בְּיוֹם שְׁבִיעִי, וְהַשְּׁנִי בְּיוֹם שְׁמִינִי, וְאֵין שֶׁבֵט אַחַר מְפָסִיק בֵּין שְׁנֵי בְּנֵיךְ כְּשֶׁם שְׁאֵתָה לֹא הִפְסִקְתָּ בֵּין לֹא תִנְאַף לְלֹא תִגָּנֵב, שְׁכֵן כְּתִיב בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי נְשִׂא לְבָנֵי אֶפְרַיִם וְגו' בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי נְשִׂא לְבָנֵי מְנַשֶּׁה וְגו', לְכָךְ כְּתִיב: וְעַת וּמִשְׁפָּט יִדַע לֵב חָכָם. קָרְבָנוֹ קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת וְגו' (בְּמִדְבָר ז, נה), אֶל תִּקְרִי קַעֲרַת אֶלָּא עֲקָרָת, כְּנֶגֶד יַעֲקֹב שְׁעָקַר אֶת הַבְּכוֹרָה מִרְאוּבֵן וְנָתַן אוֹתָהּ לְיוֹסֵף, (בְּרֵאשִׁית מח, כב): וְאֵנִי נָתַתִּי לָךְ שְׁכָם אֶחָד עַל אַחִיךָ וְגו'. כֶּסֶף, כְּמָה דְתִימָא (מִשְׁלֵי נ, כ): כֶּסֶף נִבְחָר לְשׁוֹן צְדִיק. כְּמָה שְׁאָמַר (בְּרֵאשִׁית מח, ה): אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרָאוּבֵן וְשָׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי. שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ, כְּשִׁירָד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם בְּשִׁבִיל יוֹסֵף בֵּן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה, שְׁנֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מז, ט): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פְּרָעָה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה. מִזְרַק אֶחָד כֶּסֶף, כְּנֶגֶד יוֹסֵף שְׁנִזְרַק מֵאֲבִיו וְנִמְכַר לְמִצְרַיִם. כֶּסֶף, עַל שֵׁם: כֶּסֶף נִבְחָר לְשׁוֹן צְדִיק, מֵה שְׁאָמַר לְאֲבִיו (בְּרֵאשִׁית מח, יח): לֹא כֵן אָבִי כִי זֶה הַבְּכֹר שִׁים

יְמִינָהּ עַל רֵאשׁוֹ. שְׁבָעִים שָׁקַל בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, שָׁעַל יָדָו יָרְדוּ שְׁבָעִים נֶפֶשׁ לְמַצְרַיִם. שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים וְגוֹ', יַעֲקֹב וְיוֹסֵף שְׁנֵיהֶם הָיוּ צְדִיקִים גְּמוּרִים וְשְׁנֵיהֶם הִעֲמִידוּ שְׁבָטִים. [\(במדבר ז, נו\)](#): כִּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב וְגוֹ', כְּנָגֵד חֲבָלֵי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה, שְׁנַאֲמַר [\(יהושע ז, ה\)](#): וַיִּפְּלוּ חֲבָלֵי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה, [\(במדבר ז, נו נח\)](#): פֶּר אֶחָד בֶּן בְּקָר וְגוֹ' אֵיל אֶחָד וְגוֹ' שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד וְגוֹ', הָרִי שְׁלֹשָׁה כְּנָגֵד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת שְׂרָאָה יוֹסֵף מִן מְנַשֶּׁה שֶׁנִּטְלוּ חֶלֶק בְּאֶרֶץ, שְׁנַאֲמַר [\(בראשית נ, כג\)](#): גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה יִלְדוּ עַל בְּרַכֵּי יוֹסֵף, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(במדבר כו, כט\)](#): בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמְכִיר מִשְׁפַּחַת הַמְּכִירִי וּמְכִיר הוֹלִיד אֶת גְּלַעַד וְגוֹ' אֵלֶּה בְּנֵי גְלַעַד אֵיעֶזֶר וְגוֹ', מְכִיר וְגְלַעַד וְאֵיעֶזֶר, הָרִי שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת שֶׁהָיוּ בְּתֵי אָבוֹת שְׁנַקְרָאוּ עַל שֵׁם יוֹסֵף, כִּי מְנַשֶּׁה עַל שֵׁם יַעֲקֹב נִקְרָא, כְּמָה דְתִימָא [\(בראשית מח, ה\)](#): וְעַתָּה שְׁנֵי בְנֵי הַנוֹלָדִים לָהּ בְּאֶרֶץ מְצָרַיִם עַד בָּאִי אֵלֶיךָ מְצָרִימָה לִי הֵם, וְהַרְבִּיעֵי זֶה הִיָּה יֵאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה שֶׁנִּטְלָה חֶלֶק בְּאֶרֶץ, כְּמָה דְתִימָא [\(במדבר לב, מא\)](#): וַיֵּאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה הֶלֶךְ וַיִּלְכֹּד אֶת חוֹתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֵן חוֹת יֵאִיר, שְׁלֹשָׁה מֵינֵי עוֹלָה שֶׁהִקְרִיב הָיוּ כְּנָגֵד בְּנֵי מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה. וְשְׁעִיר הַחֲטָאת הִיָּה כְּנָגֵד יֵאִיר שֶׁלֹּא הוֹרִישׁ חֶלְקוֹ לְבָנָיו, כִּי לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים, וַיִּלְכֹּד קֶרֶן עַל שְׁמוֹ, שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ זָכָר, וַיִּרְשׁוּ חֶלְקוֹ בְּנֵי מְכִיר אַחֲיוֹ. [\(במדבר ז, נט\)](#): וַיִּזְבַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם, כְּנָגֵד שְׁבַט מְנַשֶּׁה שֶׁנִּחְלַק לְשְׁנַיִם, וַלְקַח שְׁנֵי חֶלְקִים בְּאֶרֶץ, חֶצְיוֹ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְחֶצְיוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. [\(במדבר ז, נט\)](#): אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי שְׁנֵי חֲמִשָּׁה, הָרִי שְׁלֹשָׁה מֵינִים כְּנָגֵד שְׁלֹשָׁה דְבָרִים שֶׁעָשָׂה יוֹסֵף בְּשִׁבְלֵי מְנַשֶּׁה, שֶׁהִיָּה מְבַקֵּשׁ לְגַדְלוֹ עַל אֶפְרַיִם אַחֲיוֹ. הָאֶחָת [\(בראשית מח, ג\)](#): וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אֶפְרַיִם בְּיַמִּינוֹ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלוֹ מִיַּמִּין יִשְׂרָאֵל. וְהַשְּׁנִית [\(בראשית מח, יז\)](#): וַיִּתְמַךְ יָד אָבִיו לְהִסִּיר אֶתָּה מֵעַל רֵאשׁ אֶפְרַיִם עַל רֵאשׁ מְנַשֶּׁה. וְהַשְּׁלִישִׁית [\(בראשית מח, יח\)](#): וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו לֹא כֵן אָבִי כִּי זֶה הַבְּכֹר וְגוֹ', לָמָּה הָיוּ שְׁלֹשׁ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה, כְּנָגֵד חֲמֵשׁ נְשִׁים מִשְׁבַּט מְנַשֶּׁה שֶׁנִּטְלוּ חֶלֶק בְּאֶרֶץ, אֵלוֹ בְּנוֹת צְלָפְחָד חֲמֵשׁ, כְּמָה דְתִימָא [\(במדבר כז, ז\)](#): בְּנוֹת צְלָפְחָד דְּבָרְתָן נָתַן תַּתָּן לָהֶם אַחֲזַת נַחְלָה וְגוֹ', וְהֵן הָיוּ חֲמֵשׁ, שְׁנַאֲמַר [\(במדבר כז, א\)](#): וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מִחֲלָה נָעָה וְחֲגִלָּה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה, וְכֵן יַעֲקֹב הִזְכִּירָן בְּבִרְכַּת יוֹסֵף, שְׁנַאֲמַר [\(בראשית מט, כב\)](#): בְּנוֹת צְעָדָה עֲלֵי שׁוֹר, אֵלוֹ בְּנוֹת צְלָפְחָד שֶׁנִּטְלוּ חֶלֶק בְּאֶרֶץ.

דְּבַר אַחַר לָמָּה חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה, כְּנָגֵד הַבְּרָכָה שֶׁבְּרָכוּ יַעֲקֹב [\(בראשית מח, טז\)](#): וַיִּזְדַּגּוּ לָרֶב בְּקָרֵב הָאֶרֶץ, וְדָגִים נִבְרָאוּ בַיּוֹם הַחֲמִישִׁי. [\(במדבר ז, נט\)](#): זֶה קָרְבֵּן גְּמִלְיָאל וְגוֹ', כִּינּוֹן שְׂרָאָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהִקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל הַסֹּדֵר הַזֶּה, הַתְּחִיל מְקַלֵּס אֶת קָרְבָּנוֹ, זֶה קָרְבֵּן גְּמִלְיָאל:

ח בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נְשִׂיא לְבָנֵי בְנֵימִן אֲבִידֹן בֶּן גְּדֵעֲנִי [\(במדבר ט, ט\)](#), לָמָּה הִקְרִיב בְּנֵימִן אַחַר בְּנֵי יוֹסֵף, לְפִי שֶׁכָּשֵׁם שֶׁהִיָּתָה הַשְּׁכִינָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף בְּשִׁילָה, כִּף שְׂרָתָה בְּחֶלֶק שֶׁל בְּנֵימִן בְּמִקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם.

דְּבַר אַחַר, עַל שֵׁם שְׁאֲמַר הַכְּתוּב [\(תהלים פ, ג\)](#): לְפָנַי אֶפְרַיִם וּבְנֵימִן וּמְנַשֶּׁה עוֹרְרָה אֶת גְּבוּרָתָהּ וּלְכָה לִישְׁעָתָה לָנוּ. [\(במדבר ז, סא\)](#): קָרְבָּנוֹ קִצְרַת כֶּסֶף

אחת, אל תקרי קערת אלא עקרת, כנגד רחל שהיתה עקרת הבית, היא היתה עקר ביתו של יעקב, שנאמר [\(בראשית מו, יט\)](#): בני רחל אשת יעקב יוסף ובנימין, ואומר [\(בראשית מח, ז\)](#): מתה עלי רחל. כסף אחת, שמתפלתה נולד בנימין, שנאמר [\(בראשית ל, כד\)](#): ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף ה' לי בן אחר, ועליה נאמר [\(משלי י, כ\)](#): כסף נבחר לשון צדיק, לשון צדקת. [\(במדבר ז, א\)](#): שלשים ומאה משקלה, שנולד בנימין כשהיה יעקב בן מאה שנה, ולכך נקרא שמו בנימין בן ימין, שנולד כשהיה אביו בן מאה שנה, והוא היה בן שלשים שנה כשירד למצרים, הרי מאה ושלשים. [\(במדבר ז, א\)](#): מזורק אחד כסף, הוא מזורק הוא גביע, כנגד יוסף שבתן צדקות אחיו בגביע על אודות בנימין, וכיון שראה יוסף שמסר יהודה נפשו על בנימין, הכיר צדקות אחיו והתנדע להם. ולפי שהיה יוסף שותף יין בגביע שחשבונו שבעים, לכך היה משקל המזורק [\(במדבר ז, א\)](#): שבעים שקל הקדש. [\(במדבר ז, א\)](#): שניהם מלאים, שניהם היו שוים, יוסף ובנימין, שהמשכן הוקם בחלק יוסף בשילה ובית המקדש בחלק בנימין בירושלים, הוי [\(במדבר ז, א\)](#): סלת מנחה בלילה בשמן למנחה. [\(במדבר ז, א\)](#): כף אחת עשרה זב, כנגד עשרה בנים שהיו לו לבנימין כשירד למצרים, שנאמר [\(בראשית מו, כא\)](#): ובני בנימין בלע ובכר וגו', והיו כלם צדיקים, הוי [\(במדבר ז, א\)](#): מלאה קטורת. [\(במדבר ז, א\)](#): פר אחד בן בקר וגו', הרי שלשה מיני עולה כנגד שלש פעמים שנבנה בית המקדש בחלקו, אחת בימי שלמה, ואחת בימי עולי הגולה, והשלישית לימות המשיח. [\(במדבר ז, א\)](#): שעיר עזים אחד לחטאת, כנגד הבנין שבנאו הורדוס, שנבנה על ידי מלך חוטא, והיה לו בנינו לכפרה על שהרג חכמי ישראל. [\(במדבר ז, א\)](#): ולזבח השלמים בקר שנים, כנגד שני מלכים שיצאו מבנימין, שאול ואיש בשת.

דבר אחר, כנגד שני גואלים שיצאו ממנו, מרדכי ואסתר. [\(במדבר ז, א\)](#): אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה, הרי שלשה מינין של חמשה חמשה חמשה, כנגד שלש מעלות של חמשה חמשה שנטל בנימין, ואלו הן [\(בראשית מג, לד\)](#): ותרב משאת בנימין ממשאת כלם חמש ידות. [\(בראשית מה, כב\)](#): ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חלפת שמלות, והשלישית, זה היה מרדכי שהיה מבנימין, שזכה ללבש חמשה לבושי מלכות, שנאמר [\(אסתר ח, טו\)](#): ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריז בוך וארגמן. [\(במדבר ז, א\)](#): זה קרבן אבידן וגו', כיון שהקריב על סדר הזה, התחיל הקדוש ברוך הוא מקלס את קרבנו, זה קרבן אבידן וגו'.

ט ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן עמישדי [\(במדבר ז, טו\)](#), הרי נותרו שלשה שבטים, דן ואשר ונפתלי, מה ראה דן להקריב תחלה להם, לפי שאביו הקישו ליהודה, כמה דתימא [\(בראשית מט, טו\)](#): דן ידיו עמו כאחד שבטי ישראל, כמיחד שבשבטים, זה יהודה, לפיכך היה ראש לאלו שנשארו, כשם שיהודה היה ראש לכלם. [\(במדבר ז, טו\)](#): קרבנו קערת וגו', הרי זה הקריב קרבנו כנגד שמשון, לפי שברכת יעקב לדן לא היתה אלא על שם שמשון, וגם גבורת שמשון לא היתה תלויה אלא בבזירותו, לכך

הקריב נשיא דן על הסדר הזה, הדא הוא דכתיב: קרבנו קערת כסף, זה היה נזיר טהרה, ולכך קרא לו קערה, שהוא היה מביא לחם. שלשים ומאה משקלה, מן [\(במדבר ו, יג\)](#): וזאת תורת הנזיר, עד [\(במדבר ו, כ\)](#): ואחר ישתה הנזיר יין, מאה ושלשים תיבות. מזרק אחד כסף שבעים וגו', שאותה שעה התר לשותות יין הנשתה במזרק שחשבונו שבעים, הוי: יין.

דבר אחר, למה שבעים, כנגד נזיר שנטמא שניזרק נזירותו, כמה דתימא [\(במדבר ו, יב\)](#): והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו. ויש בו שבעים תיבות, מן [\(במדבר ו, ח\)](#): כל ימי נזרו קדוש הוא לה', עד כי טמא נזרו.

דבר אחר, למה שבעים, כנגד שבעים אותיות האמורות בברכת דן, מן דן ידין עמו וגו', עד [\(בראשית מט, יז\)](#): ויפל רכבו אחור, על שפיטת שמשון, לפי שפסוק האחרון [\(בראשית מט, יח\)](#): לישועתך וגו', לא אמרו יעקב אלא על שמשון, ולכך קרא מזרק, שניזרק שמשון מן אחיו, שלא רצה לשא אשה מבנות אחיו כי אם מבנות פלשתים.

דבר אחר, מזרק אחד, על שם שקראו נחש ושפיפון, שהם נזרקים על הארץ, שהיו להם רגלים והולכים על גחון, וכן שמשון היה חגר בשתי רגליו. מזרק, על שם: ויפל רכבו אחור. שניהם מלאים וגו', שניזיר טמאה ונזיר טהרה שניהם צריכין סלת חלות מצות בלילות בשמן, לפי שניזיר טמאה אינו יוצא בקרבן המביא על טמאתו, ואינו יכול לשותות יין עד שביא עוד קרבן על נזירות טהרה.

דבר אחר, שניהם מלאים סלת וגו', לפי שמשון בין קדם שנתגלח שער נזרו ובין לאחר שנתגלח שער נזרו, היה כנזיר טמאה, שעל שטמא עצמו בגויה היא גרמה לו לאותו גלוח, ולאחר גלוח הרג שמשון בפלשתים, דכתיב [\(שופטים טז, טז\)](#): ויהיו המתים אשר המית במותו רבים מאשר המית בחייו. כן אחת עשרה זהב [\(במדבר ז, סח\)](#), כנגד עשרה דברים האמורים ביין שניזיר אסור בהן, ואלו הן [\(במדבר ו, ג\)](#): מיין ושכר יזיר, הרי שנים, [\(במדבר ו, ג\)](#): חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה, הרי ארבעה, [\(במדבר ו, ג\)](#): וכל משרת ענבים לא ישתה, הרי חמשה, [\(במדבר ו, ג\)](#): וענבים לחים ויבשים לא יאכל, הרי שבעה, [\(במדבר ו, ד\)](#): כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין, הרי שמונה, [\(במדבר ו, ד\)](#): מחרצנים ועד זג לא יאכל, הרי עשרה. למה היתה של זהב לפי שהיין אדם הוא, כמה דתימא [\(משלי כג, לא\)](#): אל תרא יין כי יתאדם, והזהב אדם. למה היתה מלאה קטרת, שכל המזיר עצמו מן היין צריך לעשות לשם שמים, שנאמר [\(במדבר ו, ב\)](#): לנדר נדר נזיר להזיר לה'. [\(במדבר ז, סט\)](#): פר אחד בן בקר וגו', הרי כאן שלשה מיני עולה, כנגד שלשה מינין שהנזיר מזוהר עליהם: שתית יין, ואכילת ענבים, וטמאת מת. [\(במדבר ז, ע\)](#): שעיר עזים אחד לחטאת, כנגד אזהרת שער, כמה דתימא [\(במדבר ו, ה\)](#): קדש יהיה גדל פרע שער ראשו, דבר אחר, שלשה מיני עולה, כנגד שלש אזהרות שהזהיר המלאך לאם שמשון, הדא הוא דכתיב [\(שופטים יג, יד\)](#): מכל אשר יצא מגפן היין לא תאכל ויין ושכר אל תשת וכל טמאה אל תאכל. והשעיר, כנגד האזהרה של שער, הדא הוא דכתיב [\(שופטים יג, ה\)](#): ומורה לא

יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ כִּי נִזְיַר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנֶּעַר. וּלְזַבַּח הַשְּׁלָמִים בִּקְרַת שְׁנַיִם
(במדבר ז, עא), כַּנְּגִד שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁמְשָׁלוּ אָבִיו, נָחַשׁ וּשְׁפִיפּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית
מט, יז): יְהִי דָן נָחַשׁ עָלַי דָּרָךְ שְׁפִיפּוֹן עָלַי אַרְחַ וּגּוֹי.

דָּבָר אַחֵר, כַּנְּגִד שֶׁנִּמְשַׁל בְּשְׁנֵי דְבָרִים מִפִּי שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, יַעֲקֹב מִשַׁל אוֹתוֹ
לְנָחַשׁ וּשְׁפִיפּוֹן, וּמִשָּׁה לְגּוֹר אַרְיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג, כב): דָּן גּוֹר אַרְיָה.

דָּבָר אַחֵר, כַּנְּגִד שְׁתֵּי פְעָמִים שֶׁכְּתוּב עָלָיו שֶׁהוּא שֹׁפֵט אֶת יִשְׂרָאֵל עִשְׂרִים
שָׁנָה, וְאֵלּוּ הֵן (שופטים טו, כ): וַיִּשְׁפֹּט אֶת יִשְׂרָאֵל בִּימֵי פְלִשְׁתִּים עִשְׂרִים שָׁנָה,
(שופטים טז, לא): וְהוּא שֹׁפֵט אֶת יִשְׂרָאֵל עִשְׂרִים שָׁנָה, לְלַמְדֶּךָ שֶׁעִשְׂרִים שָׁנָה
שֹׁפֵט אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחַיָּו וְעִשְׂרִים שָׁנָה אַחֵר מִיִּתְּתוֹ הָיָה מוֹרָאוֹ שֶׁל שְׁמִשׁוֹן
עַל פְּלִשְׁתִּים וַיֵּשְׁבוּ בְּהַשְׁקֵט.

דָּבָר אַחֵר, כַּנְּגִד שְׁנֵי עֲמוּדֵי הַתּוֹף אֲשֶׁר הִפִּיל. (במדבר ז, עא): אֵילָם חֲמִשָּׁה
עֲתָדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה חֲמִשָּׁה, לָמָּה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים, כַּנְּגִד שְׁלֹשָׁה
מִיָּנִים שֶׁל קָרְבָּנוֹת שֶׁהָיָה מְבִיא נְזִיר טְמֵאָה, שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה
אֶחָד לְחִטָּאת וְאֶחָד לְעוֹלָה, וְכַבֵּשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ לְאִשָּׁם. לָמָּה הָיוּ שֶׁל חֲמִשָּׁה
חֲמִשָּׁה, כַּנְּגִד חֲמִשָּׁה מִיָּנִים שֶׁהָיָה מְבִיא נְזִיר טְהוֹרָה, כְּבֶשֶׂת לְעוֹלָה, וְכַבֵּשׁ
לְחִטָּאת, וְאֵיל לְשְׁלָמִים, וְסִלַּת חִלּוֹת וּרְקִיקֵי מִצּוֹת וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם.

דָּבָר אַחֵר, לָמָּה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים, כַּנְּגִד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים שֶׁהִכָּה שְׁמִשׁוֹן בְּפְלִשְׁתִּים
בְּחַיָּו, וְאֵלּוּ הֵן (שופטים יד, יט): וַיִּדֹּף מֵהֶם שְׁלֹשִׁים אִישׁ, (שופטים טו, ח): וַיִּדֹּף
אוֹתָם שׁוֹק עַל יַרְדֵּי וּגּוֹי, (שופטים טו, טו): וַיִּדֹּף בָּהֶם אֶלְפֵי אִישׁ, הָיוּ הַשְּׁלֹשָׁה מִיָּנִים
שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה הָרִי חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, כַּנְּגִד הַנֶּס שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ בְּלַחִי, וְנִקְרָא
הַמַּעֲנֵן עַל שֵׁם הַנֶּס, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים טו, יט): עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה עֵין הַקּוֹרָא
אֲשֶׁר בְּלַחִי, וְהוּא חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת. (במדבר ז, עא): זֶה קָרְבֵּן אַחִיעֶזֶר וּגּוֹי,
כִּינּוֹן שֶׁקָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהַקְּרִיב עַל סֵדֶר הַזֶּה, הַתְּחִיל מִקְלֵס אֶת
קָרְבָּנוֹ, זֶה קָרְבֵּן וּגּוֹי:

בְּיוֹם עֶשְׂתֵּי עֶשֶׂר יוֹם נָשִׂיא לְבְּנֵי אֲשֶׁר פָּגְעִיאל בֶּן עֶכְרָן וּגּוֹי (במדבר ז, עב),
מָה רָאָה נָשִׂיא אֲשֶׁר לְהַקְרִיב אַחֵר נָשִׂיא דָּן, לְפִי שֶׁדָּן נִקְרָא שְׁמוֹ עַל שֵׁם
דָּן, וְאֲשֶׁר נִקְרָא עַל שֵׁם אֲשׁוּרוֹ, לְפִיכָךְ צָנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַקְרִיב
אֲשֶׁר אַחֵר דָּן, שֶׁצָּרִיךְ הַדָּן לְאֲשֶׁר דִּינוֹ, כְּמָה דְּתִימָא (ישעיה א, יז): דָּרְשׁוּ
מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ. (במדבר ז, עג): קָרְבָּנוֹ קָעֶרֶת כֶּסֶף וּגּוֹי, אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא
כָּל הַשְּׁבֻטִים לְשֵׁם גְּאֻלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּלְשֵׁם שְׁבָחוֹן נִקְרָאוּ שְׁמוֹתָם, וְאֲשֶׁר
נִקְרָא שְׁמוֹ לְשֵׁם גְּאֻלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמָה דְּתִימָא (מלאכי ג, יב): וְאֲשֶׁרוֹ אֶתְכֶם
כָּל הַגּוֹיִם כִּי תִהְיוּ אִתָּם אֶרֶץ חֶפֶץ אָמַר ה' צְבָאוֹת. וּלְשֵׁם שְׁבָחוֹן, כְּמָה
דְּתִימָא (תהלים קמד, טו): אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁכָּכָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁהִי אֱלֹהִיו, אֵין
אֲשׁוּרוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא עַל שְׁבָחוֹ בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לָהֶם
לְאֱלֹהִים וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחַר בָּהֶם לְהִיּוֹתָם לוֹ לְעַם סֻגְלָה, וּלְפִיכָךְ
כְּשֶׁבֵא נָשִׂיא אֲשֶׁר לְהַקְרִיב, הַקְּרִיב קָרְבָּנוֹ עַל שֵׁם הַבְּחִירָה שֶׁבְּחַר הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל מִכָּל הָאֲמוֹת, כְּמָה דְּתִימָא (דברים יד, ב): וּבָךְ בְּחַר ה'
לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻגְלָה וּגּוֹי, וְעֲלִיהֶם נֶאֱמַר (תהלים סה, ה): אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתִקְרַב

וגוי. ולכך הקריב קרבנו קצרת כסף, כנגד אמות העולם שהם היו תחלה לאברהם. שלשים ומאה משקלה, אלו שבעים בני נח, וששים מלכות שנאמר שלמה [\(שיר השירים ו, ח\)](#): ששים המה מלכות, ומי היו, ששה עשר בני קטורה וישמעאל ושנים עשר בניו ועשו ושבעה עשר בניו ובני בניו, כיצד, בני אליפז הרי שמונה, ואלו הן [\(דברי הימים א א, לו\)](#): בני אליפז תימן ואומר צפו וגעתם קנו ותמנע ועמלק, הרי הם שמונה עם אליפז. תמן כתיב [\(בראשית לו, טו טז\)](#): בני אליפז בכור עשו אלוף תימן וגוי אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק וגוי, הרי תשעה, ורעואל עם בניו חמשה, שנאמר [\(דברי הימים א א, לו\)](#): בני רעואל נחת זרח שמה ומזה, הרי ארבעה עשר, ובני עשו שלשה [\(דברי הימים א א, לה\)](#): ויעוש ויעלם וקרח וגוי, הרי שבעה עשר, ואחד עשר אלופים שחשב בסוף, שנאמר [\(בראשית לו, מ\)](#): ואלה שמות אלופי עשו למשפחתם למקמתם בשמתם אלוף תמנע וגוי, הרי חמשים ושבעה. ואם תאמר והלא הם חמשים ושמונה, תמנע בתו של אליפז היתה, וגומר שלשה מלכי אדום שהיו מזרע אדום, ואלו הן [\(בראשית לו, לב\)](#): בלע בן בעור, והוא הנקרא על שם עשו, שהיה בלע ומכר בכורתו בשביל בליעתו, בן בעור, בנו של מי שעשה עצמו כבהמה, שנאמר [\(בראשית כה, ל\)](#): הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי, כמה דתימא אין אובסין את הגמל אלא מלעיטין אותו. והשני [\(בראשית לו, לג\)](#): יובב בן זרח מבצרה, ובצרה מן אדום היתה, שנאמר [\(ישעיה סג, א\)](#): מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבושו צעה ברב כחו אני מדבר בצדקה רב להושיע. והשלישי [\(בראשית לו, לד\)](#): חשם מארץ התימני, ותימן היה ארץ אדום, שנאמר [\(עובדיה א, ט\)](#): וחתו גבוריך תימן למען יפרת איש מהר עשו מקטל, אבל שאר המלכים משאר מקומות היו ומשאר אמות, הרי ששים. ולמה קרא לכל אלו קצרות, על שם שפסלן הקדוש ברוך הוא, ואין קצרה אלא לשון צרעת, כמה דתימא [\(ויקרא יד, לה\)](#): שקצרות ירקרקת. כסף, על שם חרפה, שילכו כלם [\(דניאל יב, ב\)](#): לחרפות לדראון עולם. ומנין לכסף שהוא לשון חרפה, שכן בלשון ירושלמי קורין לחרפא כסופא. מזרק אחד כסף, אלו ישראל שהפריש הקדוש ברוך הוא מהם, כמה דתימא [\(תהלים קלה, ד\)](#): כי יעקב בחר לו יה וגוי, ואומר [\(יהושע כד, ג\)](#): ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולף אותו בכל ארץ כנען וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק. שבעים שקל בשקל הקדש וגוי, כמה דתימא [\(דברים י, כב\)](#): בשבעים נפש ירדו אבתיה מצרימה, וכלם היו קדושים. שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה, שלאמות ולישראל שלח הקדוש ברוך הוא נביאים מהם ובהם, הוי: למנחה, כמה דתימא [\(ישעיה נא, ב\)](#): ונחה עליו רוח ה', ואומר [\(במדבר יא, כ\)](#): ותנח עליהם הרוח, ולכלם רצה הקדוש ברוך הוא לתן תורתו, שנאמר [\(דברים לג, ב\)](#): ויאמר ה' מסיני בא וגוי. [\(במדבר ז, עד\)](#): כף אחת, מכלם לא בחר הקדוש ברוך הוא אלא בישראל, שנאמר [\(שיר השירים ו, ט\)](#): אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא לילודתה, על זה הם מאשרים מכל האמות, כמה דתימא [\(שיר השירים ו, ט\)](#): ראוה בנות ויאשרוה מלכות ופילגשים ויהללוה, אלו האמות, ולמה בחר בהם הקדוש ברוך הוא, שכל האמות פסלו את התורה ולא רצו לקבלה, ולא ואלו רצו ובחרו בהקדוש ברוך הוא ובתורתו, שהיא חמשה ספרים כנגד חמשה אצבעות

שְׂבָכָף, וְקָבְלוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת בְּסִינֵי, הָיוּ : כִּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב, מֵהוּ מְלֵאָה קִטְרֶת, שְׂכָלָם אָמְרוּ (שְׁמוֹת כד, ז) : כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, קָבְלוּ עֲלֵיהֶם תִּלְמוּד תּוֹרָה, וְהִמְעֵשָׂה. פֶּר אֶחָד בֶּן בְּקָר וּגוֹי (בְּמִדְבָר ז, עה), שְׁלֹשָׁה מִיַּיִן עוֹלָה אֵלָיו לְמָה, כִּנְגֵד שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל עַל זֹאת, כְּתָר תּוֹרָה, וְכְתָר כְּהֵנָה, וְכְתָר מַלְכוּת. כְּתָר תּוֹרָה, זֶה הָאָרוֹן שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת כה, יא) : וְעֲשִׂיתָ עֲלָיו זָר זָהָב סָבִיב. כְּתָר כְּהֵנָה, זֶה מִזְבַּח הַזָּהָב שְׁפָתוֹב בּוֹ (שְׁמוֹת ל, ג) : וְעֲשִׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב. כְּתָר מַלְכוּת, זֶה הַשְּׁלֶחַן שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת לו, יא) : וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב, (בְּמִדְבָר ז, עו) : שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחֻטָּאת, כִּנְגֵד שֵׁם טוֹב הוּא הִמְעֵשָׂה, כְּמָה דִּתְּנִינוּ לֹא הַמְדַרְשׁ הוּא עֶקֶר אֶלָּא הִמְעֵשָׂה, לְפִי שֶׁהִמְעֵשָׂה הוּא מְכַפֵּר עַל הָאָדָם, כִּהְהוּא דִּתְּנִינוּ תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּתָרִים בְּפָנֵי הַפְּרָעָנוֹת, וְאוֹתוֹ כְּתָר הוּא כִּנְגֵד הַמְּנוּרָה, לְקַיֵּם מֵה שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ו, כג) : כִּי יָרַ מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר. לְמָה נִקְרָאת הַתּוֹרָה אֹר, שֶׁהִיא מְאִירָה אֶת הָאָדָם מֵה יַעֲשֶׂה, וּלְפִי שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אֶת הָאָדָם כִּי צָד יַעֲשֶׂה רְצוֹן הַמְּקוֹם, לְפִיכֵן שְׂכָר הַתִּלְמוּד גְּדוֹל, וְגְדוֹל הִמְעֵשָׂה יוֹתֵר מִן הַעוֹשָׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָה לב, יז) : וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם וְעִבְדַת הַצְּדָקָה הַשְּׂקֵט וּבְטִיחַ עַד עוֹלָם. (בְּמִדְבָר ז, עז) : וּלְזַבַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם, שֶׁנִּתְּנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי תּוֹרוֹת, תּוֹרָה שְׂבָכָתָב וְתוֹרָה שְׂבָעַל פֶּה, נִתְּנוּ לָהֶם תּוֹרָה שְׂבָכָתָב שֵׁשׁ בֵּה תְרִי"ג מִצְוֹת כְּדִי לְמַלְאֵם מִצְוֹת וּלְזָכוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָה מב, כא) : ה' חִפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר, נִתְּנוּ לָהֶם תּוֹרָה שְׂבָעַל פֶּה, לְהִיּוֹת מְצִינִין בֵּה מִשְׁאֵר הָאֲמוֹת, שֶׁעַל כֵּן לֹא נִתְּנָה בְּכָתָב כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְיָפוּהָ יִשְׁמַעְיָאִלִים כְּשֵׁם שֶׁעָשׂוּ תּוֹרָה שְׂבָכָתָב וַיֹּאמְרוּ שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה אָמַר הַכְּתוּב (הוֹשַׁע ח, יב) : אֲכַתֵּב לוֹ רִבִּי תּוֹרָתִי כְּמוֹ זָר נַחֲשָׁבוּ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם אֲכַתֵּב לְיִשְׂרָאֵל רִבִּי תּוֹרָתִי, זֹה הַמְּשָׁנָה, שֶׁהִיא גְדוֹלָה מִן הַמְּקָרָא, כְּמוֹ זָר נַחֲשָׁבוּ. (בְּמִדְבָר ז, עז) : אֵילִם חֲמֵשָׁה עֵתִידִים חֲמֵשָׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה חֲמֵשָׁה, אֵלּוֹ שְׁלֹשָׁה מִיַּיִן שְׁלָמִים, כִּנְגֵד כְּהֵנִים לוֹיִם וַיִּשְׂרָאֵלִים.

דָּבָר אַחֵר, כִּנְגֵד שְׁלֹשׁ גְּדֻלוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׂכָר שְׂבָכָתָב אֶת הַתּוֹרָה, וְאֵלּוֹ הוּן : סִגְלָה, מִמְּלֶכֶת כְּהֵנִים, וּגוֹי קְדוֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יט, ה) : וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָל הָאָרֶץ וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלֶכֶת כְּהֵנִים וּגוֹי קְדוֹשׁ. הֵם הָיוּ הַשְּׁלֹשָׁה מִיַּיִן מִן חֲמֵשָׁה חֲמֵשָׁה, וְעוֹלָה חֲשָׁבוֹנָם חֲמֵשָׁה עֶשֶׂר, כִּנְגֵד הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֲמֵשָׁה סְפָרִים וְעֲשָׂרֶת הַדְּבָרוֹת שְׂבָכָתָב וְשְׂבָעַל עַל שְׁתֵּי לוחוֹת, חֲמֵשׁ עַל לוח זֶה וְחֲמֵשׁ עַל לוח זֶה.

דָּבָר אַחֵר, כִּנְגֵד אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׂבָטִים, שֶׁהֵם עֶקֶר הַבְּחִירָה, כְּמָה דִּתְּיָמָא (דְּבָרִים ד, לו) : וְתַחַת כִּי אֶהָב אֶת אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזָרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאֵךְ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרַיִם. (בְּמִדְבָר ז, לו) : זֶה קָרְבָן פְּגַעִיאל וּגוֹי, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהַקָּרִיב עַל הַסֶּדֶר הַזֶּה, הַתַּחֲלִיל מְקַלֵּס אֶת קָרְבָנוֹ, זֶה קָרְבָן פְּגַעִיאל בֶּן עֶכְרֹן.

יא בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנֵי נִפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן עֵינָן (בְּמִדְבָר ז, עח), לְמָה הַקָּרִיב נִפְתָּלִי אַחֵר אֲשֶׁר, לְפִי שֶׁאֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמוֹ עַל אֲשׁוּרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל,

וּנְפֹתְלֵי נִקְרָא שְׁמוֹ עַל הַתּוֹרָה שֶׁקִּבְּלוּ יִשְׂרָאֵל, מֵהוּ נִפְתְּלֵי, נֹפֶת לִי, זֹה הַתּוֹרָה שֶׁכָּתוּב בָּהּ (תהלים יט, יא) : הַנְּחֻמְדִּים מְזַהֵב וּמְפֹז רַב וּמִתּוֹקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים, וְנִתְּנָה לְאַרְבָּעִים יוֹם, מִנֵּי לַיִּי. וּלְפִי שְׁאֲשׁוּרֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא תְּלוּי עַל הַתּוֹרָה, לְפִיכֹךְ הַקָּרִיב נִפְתְּלֵי אַחַר אֲשֶׁר. וְכֵשֶׁם שֶׁמְחַשְׁבֶּת יִשְׂרָאֵל עָלֶתָה תַחֲלָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם וְאַחַר כֵּךְ תִּתְּקֵן לָהֶם תּוֹרָה, לְכֹךְ הַקָּדִים אֲשֶׁר לְנִפְתְּלֵי.

דָּבָר אַחַר, לְפִי שֶׁיַּעֲקֹב בָּרַךְ לְנִפְתְּלֵי אַחַר אֲשֶׁר, לְפִי שֶׁהָיוּ שְׁוִים בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר הִיא (בראשית מט, כ) : שְׁמֵנָה לַחֲמוֹ, וְנִפְתְּלֵי הִיתָה אֶרֶצוֹ (בראשית מט, כא) : אֵילָה שְׁלַחָה, לְכֹךְ הַקָּרִיב כָּאֵן נִפְתְּלֵי אַחַר אֲשֶׁר. (במדבר ז, עט) : קָרְבָנוּ קִעֲרַת כֶּסֶף אַחַת וּגּוֹ, רַבִּי יוֹדֵן אָמַר כִּנְגֵד הָאֲבוֹת וְהָאֲמָהוֹת הַקָּרִיב נָשִׂיא נִפְתְּלֵי, לָמָּה כֵּן, לְפִי שֶׁנִּפְתְּלֵי כִּפְּדוּ אֶת אֲבִיו יוֹתֵר מִדָּאִי, שֶׁהִיא אֲבִיו שׁוֹלְחוֹ לְכָל מָקוֹם שִׁירְצָה, וְהִיא זָרִיז בְּמִשְׁלַחֲתוֹ, וּמִצָּא קוֹרֵת רוּחַ מִמֶּנּוּ, וְהָיוּ אֲמָרָיו נְעִימִים עֲלָיו, וּלְכֹךְ בָּרְכוּ אֲבִיו בְּאֵילָה שְׁלַחָה, שֶׁהִיא רַץ בְּמִשְׁלַחֲתוֹ כְּאֵיל, וּלְכֹךְ בָּרְכוּ בְּאֲמָרֵי שֶׁפָּר עַל שֶׁהָיוּ אֲמָרָיו שְׁפָרִים, וּלְכֹךְ זָכָה נִפְתְּלֵי שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְמָה בְּסִיסְרָא עַל יְדֵי בָרַק שֶׁהִיא מִקְדָּשׁ נִפְתְּלֵי, וּלְפִי שֶׁנִּפְתְּלֵי הִיא זְהִיר בְּכַבּוּד אֲבוֹתָיו, לְפִיכֹךְ נָשִׂיא נִפְתְּלֵי לְמַד מֵאֲבִי אֲבִיו וְאַחֲזוּ אֶת דְּרָכּוֹ וְהַקָּרִיב קָרְבָנוּ עַל סֵדֶר אֲבוֹתָיו וְאֲמוֹתָיו שֶׁל נִפְתְּלֵי, הִדָּא הוּא דְכָתִיב : קָרְבָנוּ קִעֲרַת וּגּוֹ, קִעֲרַת, כִּנְגֵד שָׂרָה שֶׁהִיא עֲקָרַת הַבַּיִת, וְהִיא הִיא עֲקָרַת הָאֲמָהוֹת, שֶׁהִיא רֵאשׁוּנָה. כֶּסֶף, שֶׁהִיא צִדְקָת, כְּמָה דְתִימָא (משלי ג, כ) : כֶּסֶף נִבְחָר לְשׁוֹן צְדִיק. אַחַת, שֶׁהִיא יְחִידָה בְּדוֹרָה צְדִיקָת. שְׁלִשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ, שֶׁהִיא מֵאָה וּשְׁלִשִׁים שָׁנָה חֹסֵר קִמְעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כג, א) : וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּשְׁבַע שָׁנִים. מִזְרֵק, זֶה אֲבָרָה, שֶׁנִּזְרַק מֵאֶרֶצוֹ וּמִבַּיִת אֲבִיו, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב, א) : וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ מֵאֶרֶץ וּמְמֹלַדְתֶּךָ וּמִבַּיִת אֲבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ. אַחַד, כְּמָה דְתִימָא (יחזקאל לג, כד) : אַחַד הִיא אֲבָרָה וַיִּירֶשׁ וּגּוֹ. כֶּסֶף, שֶׁהִיא צְדִיקָה, עַל שֵׁם : כֶּסֶף נִבְחָר לְשׁוֹן צְדִיק. שְׁבַעִים שְׁקָל בְּשָׁקֶל הַקָּדֵשׁ, בַּעַת שְׁכַרְת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְרִית עִם אֲבָרָה בֵּין הַבְּתָרִים, בֵּין שְׁבַעִים שָׁנָה הִיא, לְפִי שֶׁשְׁלִשִׁים שָׁנָה קֵדָם שְׁנוֹלָד יִצְחָק נִגְזְרָה גְזֵרַת בֵּין הַבְּתָרִים, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי, לְקַיֵּם מַה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב, מא) : וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלִשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יִצְאוּ כָל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה, שֶׁאֲבָרָה וְשָׂרָה שְׁנֵיהֶם הָיוּ מִלֵּאִים בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב, ה) : וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בַחֲרוֹן, מִלְּמַד שֶׁהִיא אֲבָרָה מְגִירָת אֶת הָאֲנָשִׁים וְשָׂרָה מְגִירָת אֶת הַנְּשִׂים. (במדבר ז, ט) : כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב, זֶה אֲבָרָה, שֶׁכֶּפֶף אֶת יִצְרוֹ וְעָמַד בְּעֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹת שֶׁנִּסְּהוּ הַמָּקוֹם. (במדבר ז, ט) : מִלָּאָה קִטְרֶת, שֶׁהָיוּ מַעֲשָׂיו נְעִימִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם כְּרִיחַ הַקִּטְרֶת. (במדבר ז, פא) : פָּר אַחַד בֶּן בָּקָר וּגּוֹ, כִּנְגֵד הַקָּרְבָנוֹת שֶׁצִּוְּהוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בַּעַת שְׁכַרְת עִמּוֹ בְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, כְּמָה דְתִימָא (בראשית טו, ט) : קָחָה לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעִז מְשֻׁלֶּשֶׁת וּגּוֹ. פָּר, כִּנְגֵד עֵגְלָה. אֵיל, כִּנְגֵד אֵיל מְשֻׁלֶּשׁ. כֶּבֶשׂ אַחַד, כִּנְגֵד תֵּר וּגּוֹזֵל, שֶׁהָיוּ קָרְבָנוֹ עֲנִי, חֲלוּף כֶּבֶשׂ שֶׁל קָרְבָנוֹ עֲשִׂיר, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יב, ח) : וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָה דֵּי שָׂה וְלִקְחָה שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אַחַד לַעֲלָה וְאַחַד לַחֲטָאֵת וְכִפֵּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַרָה, וּלְכֹךְ הַקָּרִיב כֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם תֵּר וּגּוֹזֵל, שְׂאִין עֲנִיּוֹת

במקום עשירות. (במדבר ז, פג) : שעיר עזים וגו', כנגד ועז משלשת, (במדבר ז, פג) : ולזבח השלמים בקר שנים, כנגד יצחק ורבקה שהיו תמימים ובני מלכים. (במדבר ז, פג) : אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה, למה היו שלשה מינים, אילם ועתודים וכבשים, כנגד יעקב לאה ורחל. למה היו של חמשה חמשה חמשה, לפי שחשבונום עולה חמשה עשר כנגד יעקב ולאה ורחל ושנים עשר שבטים, והאמהות, לפי שקראו האמהות שפחות, לכך לא נכנסו בחשבון. (במדבר ז, פג) : זה קרבן אחרע בו עינו, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שהקריב על סדר הזה של אבות, התחיל מקלס את קרבנו וגו'.

יב רבי פינחס בן גאי אמר כנגד הדורות שהיו מאדם הראשון ועד המשכן, וכנגד המצוות שנצטוו הקריבו הנשיאים. קערת כסף אחת, אל תקרי קערת אלא עקרת, זה אדם הראשון, שהוא היה עקרו של בני האדם.

אמר רבי שמעיה מנין אתה אומר שלאדם הראשון נאמר: קערת כסף, לפי שמנין שני אדם הראשון הם תשע מאות ושלשים שנה, וקערת כסף חשבונו תשע מאות ושלשים. ומנין שחיה אדם הראשון תשע מאות ושלשים שנה, שנאמר (בראשית ה, ה) : ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה ושלשים שנה וימת. למה של כסף, לפי שנתן לו שש מצוות, שנאמר (בראשית ב, ז) : וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים וגו', והתורה נקראת כסף, שנאמר (תהלים יב, ז) : כסף צרוף בעליל לארץ. למה נאמר בה אחת, על שם חנה שנבראת ממנו, שנאמר (בראשית ב, כא) : ויקח אחת מצלעתיו. שלשים ומאה משקלה, כנגד מאה ושלשים שנה שפרש מן האשה ולבסוף הוליד לשת שהיא ראו תולדותיו, שנאמר (בראשית ה, ג) : ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת, שממנו השתת העולם, לפי שהכל וקין נטרדו מן העולם. מזרק, כנגד נח הצדיק שנזרק מן דור המבול. למה כסף, על שנקרא צדיק בדורו, שנאמר (בראשית ז, א) : כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה.

דבר אחר, על מצוות שנצטווה נקרא כסף, שנאמר (בראשית ט, ד) : אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו.

אמר רבי שמעיה כנגד השנים שהיו לנח בעת שהעמיד תולדות עולה חשבון מזר"ק אה"ד כס"ף, צא וחשב אותיות שלקחם והם עולים חמש מאות ועשרים, כנגד חמש מאות שנים שהיו לו בעת שהעמיד תולדות, שנאמר (בראשית ה, לב) : ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח וגו'. ולכך אחר לפרויה ורביה מפני עון דורו שהיה רואה, עד שגלה לו הקדוש ברוך הוא ענין התבה, ובאותה שעה נשא אשה והעמיד בנים, והיו מאותה שנה עד המבול מאה שנים, ואותן ז' אה"ד העולים למנין עשרים שהם יתרים על חמש מאות, הם רמז לעשרים שנים שנגזרה גזרת המבול קדם שהעמיד נח בנים, כמה דתימא (בראשית ז, א) : והיו ימיו מאה ועשרים שנה. שבעים שקל בשקל הקדש, כנגד שבעים אמות שיצאו ממנו.

דָּבַר אַחַר, לָמָּה שְׁבַעִים, כַּנֶּגֶד מֵרֵאשִׁי סֵפֶר בְּרֵאשִׁית, עַד קָלֶלֶת נַחֲשׁ, שְׁבַעִים פְּסוּקִים.

אָמַר רַבִּי פִּינְחָס שְׁנֵי אוֹיְבִים לֹא נֶאֱרָרוּ עַד שֶׁהִשְׁלִים עֲלֵיהֶם שְׁבַעִים פְּסוּקִים, הִנָּחֵשׁ וְהִמָּן הִרְשָׁע. הִנָּחֵשׁ מִבְּרֵאשִׁית עַד [\(בראשית ג, יד\)](#): אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה, שְׁבַעִים פְּסוּקִים. הִמָּן [\(אסתר ג, א\)](#): מֵאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִדְּל הַמֶּלֶךְ וְגו', עַד [\(אסתר ז, ט\)](#): וַיִּתְּלוּ אֶת הַמָּן, שְׁבַעִים פְּסוּקִים, לְתַכְלִית שְׁבַעִים נִתְּלָה עַל חַמְשִׁים.

דָּבַר אַחַר, כַּנֶּגֶד שְׁבַעִים שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים מִן בְּרֵאשִׁית, עַד פְּרִשְׁתּוֹ שֶׁל נַחֲשׁ, וְאִם תֹּאמְרוּ יֵשׁ בּוֹ אֶחָד יוֹתֵר [\(בראשית ג, ה\)](#): וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹהִים, אֵינּוּ קֹדֶשׁ.

דָּבַר אַחַר, כַּנֶּגֶד שְׁבַעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ לְתַרַח כְּשֶׁהוֹלִיד לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(בראשית יא, כו\)](#): וַיְחִי תַרַח שְׁבַעִים שָׁנָה. שְׁנַיִם חָיוּ בְּשְׁנֵי דוֹרוֹת שֶׁל שְׁבַעִים שָׁנָה, קִינָן בְּדוֹר אֶחָד [\(בראשית ה, יב\)](#): וַיְחִי קִינָן שְׁבַעִים שָׁנָה, וְתַרַח בְּדוֹר שְׁנֵי.

דָּבַר אַחַר, כַּנֶּגֶד שְׁבַעִים יָמִים שֶׁכָּבוּ אֶת יַעֲקֹב הַחֹסֵיד, שֶׁנֶּאֱמַר [\(בראשית נ, ג\)](#): וַיִּכְּבוּ אֹתוֹ מִצְרַיִם שְׁבַעִים יוֹם.

דָּבַר אַחַר, כַּנֶּגֶד שְׁבַעִים יָמִים טוֹבִים שֶׁנָּתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, שְׁבַעַת יָמֵי הַפֶּסַח וְשִׁמּוֹנֵת יָמֵי הַחֵג, וְרֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים, וְחַג שְׁבוּעוֹת, שְׁתַּיִם וְחַמְשִׁים שְׁבַעִים יֵשׁ בְּשָׁנַת הַחֲמָה, הָרִי שְׁבַעִים.

דָּבַר אַחַר, כַּנֶּגֶד שְׁבַעִים שְׁמוֹת שֵׁישׁ לוֹ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁבַעִים שְׁמוֹת שֵׁישׁ לְיִשְׂרָאֵל, שְׁבַעִים שְׁמוֹת לְתוֹרָה, שְׁבַעִים שְׁמוֹת לִירוּשָׁלַיִם.

דָּבַר אַחַר, כַּנֶּגֶד שְׁבַעִים שָׁנָה שֶׁחָסַר אָדָם מִשְׁנוֹתָיו וְנָתַן לְדוֹד בֶּן יִשִׁי, לְפִי שְׂרָאוּי הָיָה לְחַיִּים אֶלֶף שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(בראשית ב, יז\)](#): כִּי בַיּוֹם אֶכְלֶךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת, וַיּוֹמוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלֶף שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים צ, ד\)](#): כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינַיִךְ כְּיוֹם אֶתְמוּל כִּי יַעֲבֹר וְאִשְׁמוּרָה בְּלִילָה. שְׁנֵיהֶם מִלְּאִים, שֶׁאָדָם וְנֶחֱ שְׁנֵיהֶם קָבְלוּ מִצּוּוֹת וְהָיוּ צְדִיקִים, הָיוּ: סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשִׁמּוֹן לְמִנְחָה. כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב, כַּנֶּגֶד עֶשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת שֶׁנִּבְרָא בָהֶם הָעוֹלָם, וְכַנֶּגֶד עֶשְׂרֵה סְפִירוֹת בְּלִימָה, וְכַנֶּגֶד עֶשְׂרֵה דוֹרוֹת מְאָדָם וְעַד נֶחֱ, וְכַנֶּגֶד עֶשְׂרֵה דוֹרוֹת מִנַּח וְעַד אַבְרָהָם, וְכַנֶּגֶד עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, וְכַנֶּגֶד עֶשְׂרֵה שְׁלִיטִים שְׁבָאָדָם, וְכַנֶּגֶד עֶשְׂרֵה תוֹלְדוֹת שְׁבַתוֹרָה, וְכַנֶּגֶד עֶשְׂרֵה נְסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֶשְׂרֵה נְסִים עַל הַיָּם, וְכַנֶּגֶד עֶשְׂרֵה בְרִיתוֹת הָאֲמוֹרוֹת בְּפִרְשֵׁת מִילָה. מִלָּאָה קְטָרֶת, כַּנֶּגֶד הַמִּילָה הַכְּתוּב מִדְּבַר, שֶׁבְּשַׁעָה שָׁמְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(יחזקאל טו, ו\)](#): וְאַרְאֶךָ מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמְיָךְ וְאָמַר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַיִּי וְאָמַר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַיִּי, הָיָה רֵיחַ הַדָּם וְהָעֶרְלָה עָרַב לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבִשְׂמִים, וְכֹן כְּשֶׁמָּלְוּ יְהוֹשֻׁעַ כְּמוֹ כֹן הָיָה עָרַב לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה נֶאֱמַר [\(שיר השירים ד, ו\)](#): אֵלֶיךָ לִי אֵל הַר הַמּוֹר, זֹו מִילָה שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁעָשׂוּ מִן הָעֶרְלוֹת הַר, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ כְּלָן צְרִיכִין לְמוֹל, וְהָיָה עָרַב לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרֵיחַ מֵרֵ דְרוֹר, שֶׁהָיָה רֵאשׁ הַבְּשָׂמִים. [\(שיר השירים ד, ו\)](#): וְאֵל גִּבְעַת

הלבונה, זו מילה של ביאת ארץ פנעו, שעשו מן הערלות גבעה, כמה דתימא (יהושע ה, ג): אל גבעת הערלות, והיה ריחם ערב לפני הקדוש ברוך הוא פריח לבונה, הוי: מלאה קטרת, המור שהוא ראש לסמני הקטרת, ולבונה שהיא אחרונה לסמני הקטרת, הזכיר שניהם בפסוק. פר אחד בן בקר, כנגד (שמות כד, ה): וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים. איל אחד, כנגד (ויקרא ח, טט): איל המלאים למשה היה למנה. כבש אחד, כנגד שני תמידין (שמות כט, לט): את הכבש אחד תעשה בבקר וגוי. שעיר עזים אחד לחטאת, כנגד שעיר המשתלח, שנושא את עונות ישראל.

דבר אחר, פר אחד בן בקר, הרי כאן שלשה מיני עולה, כנגד שמים וארץ וים, כנגדן נברכו שלשה אבות, אברהם יצחק ויעקב, (בראשית כו, ד): והרביתי את זרעך ככוכבי השמים, (בראשית ג, טז): ושמתי את זרעך כעפר הארץ, (בראשית כב, יז): וכחול אשר על שפת הים. ושעיר עזים, כנגד התורה, שנאמר בה (דברים לב, ב): כשעירם עלי דשא, ללמדך, שכל העולם לא נברא אלא בזכות התורה.

דבר אחר, למה הקריבו משלשה מינין עולה, כנגד נח שלקח מכל הבהמות והקריב עולות, שנאמר (בראשית ח, כ): ויקח מכל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח. ולמה לא הקריבו עופות, לפי שאין עניות במקום עשירות. למה שעיר לחטאת, לפי שנח לא הקריב אותן עולות אלא לכפר על קללת הארץ, כמה דתימא (בראשית ח, כא): וירח ה' את ריח הניחח ויאמר ה' אל לבו לא אסוף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם וגוי.

דבר אחר, למה שלשה מיני עולה ואחד לחטאת, כנגד ארבעה טבעים שברא מהם הקדוש ברוך הוא העולם, השלשה הם עליונים זה למעלה מזה, והרביעי הוא התחתון הכבד שבכלן, ואלו הן: הארץ, היא הכבדה שבכלן, וכנגדה נעשה השעיר. המים, למעלה מן הארץ, האויר, שממנו נוצר הרוח, למעלה מן המים. והאש, למעלה מן האויר, שהאש קלה מכלם, שהיא עולה עד לרקיע, וסימן לדבר כשהשלהבת נעקרת מן הגחלת פורחת והולכת היא למעלה, וכן אמרו שהאש סובבת כל העולם כלו למעלה עד לרקיע, וכנגד האש והרוח והמים שהם עליונים, נעשו שלשה מיני העולה. ולזבח השלמים בקר שנים, כנגד שני מזבחות שעשה יעקב, אחד בבית אל ואחד בבאר שבע. אילים חמשה, כנגד איתני עולם חמשה, ואלו הן (דברי הימים א ב, ו): ובני זרח זמרי ואיתן והימן וכלכל ודרע כלם חמשה. עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה, כנגד המזבח ארכו חמש אמות ורחבו חמש אמות.

דבר אחר, כנגד חמש הרגשות וחמש מרגשות. זה קרבן וגוי, שהוא אומר בסוף כל קרבן נשיא ונשיא, לומר לך כיון שהקריבו על הסדר הזה התחיל הקדוש ברוך הוא לקלס את קרבנם, ואומר זה קרבן כל אחד ואחד. (במדבר ז, טז): זאת חנפת המזבח ביום המשח אתו, וכי ביום שנמשח נעשה

כל חנכת המזבח, והלוא עד מלאת שנים עשר יום לא נגמרה חנכת המזבח, אלא בא הכתוב ללמדך שכל השבטים הם שוים וחביבים כלם כאחד לפני הקדוש ברוך הוא, שהעלה עליהם הכתוב כאלו ביום ראשון הקריבו כלם, לקיים מה שנאמר (שיר השירים ד, ז): כִּלְדָּי יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּדָד:

יג זאת חנכת המזבח, יכול שהוא נמשח מעתה, תלמוד לומר זאת, עוד אינו נמשח מעתה, אומר אני לא ימשח לימות המשיח אבל לעתיד לבוא אמר (במדבר ז, פח): זאת חנכת המזבח אחריו וגו', עוד אינו נמשח לעתיד לבוא, וכן הוא אומר (ויקרא ז, לה): זאת משחת אהרן ומשחת בניו, יכול שהם נמשחים מעתה, תלמוד לומר זאת, עוד אין נמשחים. אדין אני אומר לא ימשחו לימות המשיח, אבל ימשחו לעתיד לבוא, תלמוד לומר זאת, אינם נמשחים לעולם לעתיד לבוא, ומה אני מקיים (זכריה ד, יד): אלה שני בני היצחק, זה אהרן ודוד, זה מבקש כהנתו וזה מבקש מלכותו, אהרן מבקש כהנתו ודוד מבקש מלכותו. (במדבר ז, פד): ביום המשח אתו, ביום שנמשח בו ביום הקריבו. אתה אומר ביום שנמשח בו ביום הקריבו, או לא בא ללמד אלא ביום שנמשח בו זכו הכהנים לקבל מתנות, כשהוא אומר (ויקרא ז, לו): אשר צוה ה' לתת להם ביום משחו אתם, ואמר רבי שמעון מנין שמפרישין היו ישראל מתנות כהנה מהר סיני ולא זכו אהרן ובניו בהם עד שנמשחו בשמן המשחה, תלמוד לומר: אשר צוה ה' לתת להם ביום משחו אתם, הא למדנו שביום שנמשח המשכן בו ביום זכו הכהנים לקבל מתנות. הא מה תלמוד לומר ביום המשח אתו, ביום שנמשח בו ביום הקריב נחשון קרבונו. אי ביום המשח אתו, יכול קדם שנמשח הקריב נחשון, תלמוד לומר זאת חנכת המזבח ביום המשח אתו. אי (במדבר ז, פח): אחרי המשח אתו, יכול לאחר זמן, תלמוד לומר ביום המשח אתו. הא למדנו ביום שנמשח בו ביום הקריבו הנשיאים, ולאחר שנמשח (במדבר ז, פד): מאת נשיאי ישראל, מגיד הכתוב שכשם ששוו כלם בעצה אחת, כך שוו בזכות. רבי שמעון אומר מה תלמוד לומר מאת נשיאי ישראל, מלמד שנתנדבו מעצמן, והיה קרבן כלן שוה, כארפן כד רחבן כד משקלן, ולא הקריב אחד מהן יותר על חברו, שאלו הקריב אחד מהן יותר על חברו לא היה קרבן אחד מהן דוחה את השבת. אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם חלקתם כבוד אחד לחברו ואני חולק לכם כבוד, שתקריבו ביום שבת שלי, כדי שלא יהא הפסק בקרבנכם. (במדבר ז, פד): קערת כסף שתים עשרה הן שנתנדבו ולא ארע בהם פסול.

אמר רבי יודן והלוא קערה אחת ומזרק אחד וכף אחת הקריבו ביום המשח אתו, מה תלמוד לומר קערת כסף שתים עשרה מזרקי כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה, אלא העלה עליהם הכתוב כאלו כלם הקריבו ביום ראשון, וכאלו כלם הקריבו ביום אחרון:

יד שלשים ומאה הקערה האחת כסף וגו' כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות (במדבר ז, פה), וכי אין ידוע שאלפים וארבע מאות הן, למה צריך

הַפְּתוּב לומר מְשַׁקְלָן בְּכָלֵל, לומר יָכוֹל בְּזִמְן שֶׁשֶׁקְלָן בְּבֵת אַחַת הָיוּ יְתָרִים וּבְזִמְן שֶׁהָיָה שׁוֹקְלָן אֶחָד אֶחָד, הָיוּ חֲסָרִים, לְכַד צָרִיךְ הַפְּתוּב לומר כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מְשַׁקְלוֹ וּמְשַׁקְלָל כֹּל בְּבֵת אַחַת, שֶׁלֹּא פָּחַתוּ וְלֹא הוֹתִירוּ. (במדבר [פח, ז](#)) : בְּשַׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ, לָמָּה נֶאֱמַר, לָפִי שֶׁהוּא נֶאֱמַר קָרְבָּנוּ קִיעֵרַת כֶּסֶף אַחַת וּגוֹי, אֵין לִי אֶלָּא מִזְרֵק שְׁנַתְּפָרֵשׁ בּוֹ בְּשַׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ, קִיעֵרָה מִנִּין, תִּלְמוּד לומר כֹּל כֶּסֶף הַכֹּלִים אֲלֵפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת בְּשַׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ. לָמָּה צָרִיךְ לומר בְּהוֹן הַקִּיעֵרָה הָאַחַת, הַמִּזְרֵק הָאֶחָד, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁים אֶת הַנוֹפֵל לְתוֹכָן וְנִפְסְלוּ אַחַר כֵּן בְּטַמְאָה וּבְלִינָה, וְכֵן הוּא אומר (שמות [כה, ט](#)) : קִיעֵרְתִּיו וְכִפַּתִּיו וּקְשׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסַּף בְּהוֹן, בְּהוֹן הָיוּ מְנַסְכִּים, וְהָלֹא כָּבֵד נֶאֱמַר (במדבר [ד, ז](#)) : וְאֵת קְשׁוֹת הַנֶּסֶף, וּמָה אֲנִי מְקִים אֲשֶׁר יִסַּף בְּהוֹן, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁים אֶת הַנוֹפֵל לְתוֹכָן וְנִפְסְלוּ בְּטַמְאָה וּבְלִינָה.

טו כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וכו' (במדבר [ז, טו](#)), לָמָּה נֶאֱמַר, לָפִי שֶׁהוּא אומר : כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב, וְאֵין אֶתָּה יוֹדֵעַ אִם הִיא שֶׁל זָהָב וּמְשַׁקְלָה שֶׁל כֶּסֶף, אוֹ הִיא שֶׁל כֶּסֶף וּמְשַׁקְלָה שֶׁל זָהָב, כִּשְׁהוּא אומר (במדבר [ז, טו](#)) : כֹּל זָהָב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה, הָא אֵין עֲלֶיךָ לומר כִּלְשׁוֹן הָאַחֲרוֹן אֶלָּא כִּלְשׁוֹן הָרִאשׁוֹן, וּמַעֲלִים עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁהַקְּרִיב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה כַּפּוֹת, וְהוֹן הוֹן שְׁנַתְּנִדְבוּ וְלֹא אֶרֶע בְּהוֹן פְּסוּל.

טז כֹּל הַבָּקָר לְעֵלָּה שְׁנַיִם עֶשֶׂר פָּרִים (במדבר [ז, טז](#)), לָמָּה נֶאֱמַר, לָפִי שֶׁהוּא אומר : פֶּר אֶחָד בֶּן בָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם כֶּשֶׁר לְעוֹלָה אוֹ לָאוּ, לָפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר לְעֵלָּה אֶלָּא בְּכַבֵּשׁ, וּמִנִּין שֶׁכֶּשֶׁרוֹ כֹּל לְעוֹלָה, לְכַד אָמַר : כֹּל הַבָּקָר לְעֵלָּה, מִגִּיד שֶׁכֶּלֶם כֶּשֶׁרוֹ לְעוֹלָה, וּמַעֲלִין עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כֶּאֱלוֹ הַקְּרִיב שְׁנַיִם עֶשֶׂר פָּרִים, וְהֵם הֵם שֶׁהַתְּנַדְּבוּ וְלֹא אֶרֶע בְּהֵם פְּסוּל. (במדבר [ז, טז](#)) : אֵילִם שְׁנַיִם עֶשֶׂר כְּבָשִׂים שְׁנַיִם עֶשֶׂר, הֵטִיל הַפְּתוּב לְאֵילִים בֵּין פָּרִים לְכַבָּשִׂים, לומר מָה פָּרִים וּכְבָּשִׂים שְׁנַתְּפָרֵשׁ בְּהוֹן לְעֵלָּה כֶּשֶׁרוֹ כֶּלֶם לְעֵלָּה, אִף אֵילִים כֶּשֶׁרוֹ כֶּלֶם לְעֵלָּה, וּמַעֲלִים עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כֶּאֱלוֹ הַקְּרִיב שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֵילִים וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר כְּבָשִׂים, וְהֵם הֵם שֶׁהַתְּנַדְּבוּ וְלֹא אֶרֶע בְּהֵם פְּסוּל.

יז וְכֹל בָּקָר זָבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים (במדבר [ז, יז](#)), לָמָּה נֶאֱמַר, לָפִי שֶׁהוּא אומר : וְלְזָבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם, מִגִּיד שֶׁכֶּלֶם כֶּשֶׁרוֹ לְזָבַח הַשְּׁלָמִים אוֹ בָּקָר שְׁנַתְּפָרֵשׁ בּוֹ כֶּשֶׁר לְזָבַח הַשְּׁלָמִים, וְאֵילִים וְעֵתוּדִים וּכְבָּשִׂים לֹא הִכְשִׁרוּ לְזָבַח הַשְּׁלָמִים, תִּלְמוּד לומר : וְכֹל בָּקָר זָבַח הַשְּׁלָמִים, אִם אֵינִי עֹנֵן לְלַמֵּד עַל הַבָּקָר, תִּנְהוּ עֹנֵן לְאֵילִים וְעֵתוּדִים וּכְבָּשִׂים, שֶׁכֶּלֶם כֶּשֶׁרוֹ לְזָבַח הַשְּׁלָמִים, וּמַעֲלִים עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כֶּאֱלוֹ הַקְּרִיבוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים וְשִׁשִּׁים אֵילִים וְשִׁשִּׁים עֵתוּדִים וְשִׁשִּׁים כְּבָשִׂים, וְהֵם הֵם שֶׁהַתְּנַדְּבוּ וְלֹא אֶרֶע בְּהוֹן פְּסוּל.

יח אָמַר רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יֶאֱרִי, קִיעֵרוֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, מִזְרָקֵי כֶּסֶף שְׁנַיִם עֶשֶׂר, כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, בָּקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר, אֵילִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר,

כְּבָשִׁים שְׁנַיִם עֶשֶׂר, שְׁעִירִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר, כְּנָגֵד שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְזֻלוֹת וּכְנָגֵד שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשִׁים לַחֲמָה וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשִׁים לְלִבְנָה, וּכְנָגֵד שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבֻטִים וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר נְשִׂאִים וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנַהֲיִים בְּנִפְשׁ וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר לֶחֶם הַפָּנִים עַל הַשִּׁלְחָן. (במדבר ז, פה) : כֹּל כֶּסֶף הַכֹּהֲלִים אֲלֵפִים וָאַרְבַּע מֵאוֹת, מִשְׁנַבְרָא הָעוֹלָם וְעַד שְׁהִיָּה מִשֶּׁה בֶן שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה שֶׁהִתְחִיל לְהוֹרוֹת לְיִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, אֲלֵפִים וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. (במדבר ז, פו) : כַּפּוֹת זָהָב שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה, שֶׁהֵם שְׁקוּלִים מֵאָה וְעֶשְׂרִים, כְּנָגֵד יְמֵי מִשֶּׁה הַחֹסִיד. וְכֵן נוֹכַל קָרְבָן נִפְשׁוֹת כְּנָגֵד אֱלוֹ, פָּרִים כְּנָגֵד מְלָכִים, אֵילִים כְּנָגֵד נְשִׂאִים, שְׁעִיר עֲזִים כְּנָגֵד רוֹזְנִים וּסְגָנִים וּפְחוֹת, וּכְבָשִׁים כְּנָגֵד פְּקִידִים (שמואל ב ח, יח) : וְהִכְרַתִּי וְהִפְלַתִּי. פָּרִים שֶׁל זָבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וָאַרְבַּעַה, כְּנָגֵד עֶשְׂרִים וָאַרְבַּעַה סָפָרִים, וְעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע מִשְׁמֹרוֹת, כַּפָּרָה עַל עֶשְׂרִים וָאַרְבַּעַה אֶלֶף שְׁמֵתוֹ בְּבַעַל פְּעוֹר. אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כְּבָשִׁים שְׁשִׁים, כְּנָגֵד שְׁשִׁים רְבּוּא, וּכְנָגֵד סוֹד שְׁחֻשְׁבוֹנוֹ שְׁשִׁים. וּכְנָגֵד (שיר השירים ו, ח) : שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, וּכְנָגֵד בֵּית שְׁנֵי שְׁנַבְנָה שְׁשִׁים עַל שְׁשִׁים (עזרא ו, ג) : רוּמָה אֲמִין שְׁתֵּין פְּתִיָּה אֲמִין שְׁתֵּין, [וּכְנָגֵד] אֱלִישַׁע שְׁמֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל שְׁשִׁים שָׁנָה, וּכְנָגֵד (דברים ג, ד) : שְׁשִׁים עִיר כָּל חֶבֶל אֲרָגָב. (בראשית כה, כו) : וַיִּצְחַק בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה, וּכְנָגֵד אוֹתִיוֹת שֶׁבְּבִרְכַּת כְּהֲנִים שְׁשִׁים, שְׁנַאֲמֵר (שיר השירים ג, ז) : שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ. קָרְבָן כָּל נְשִׂיא וְנְשִׂיא הָיָה מִן הַשְּׁלָמִים מִן שְׁלֹשֶׁת הַמִּינִים, חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, כְּנָגֵד פְּסוּק (במדבר ו, כד) : יִבְרַכְךָ ה', שֶׁהוּא חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיוֹת. כָּל מִין וּמִין הָיָה שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה, כְּנָגֵד אוֹתִיוֹת חֲמֵשׁ, שְׁיִתֵּר כָּל פְּסוּק וּפְסוּק עַל שֶׁל חֲבִירוֹ חֲמֵשׁ אוֹתִיוֹת, כִּי־צַד, פְּסוּק יִבְרַכְךָ הוּא שֶׁל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיוֹת, יִתֵּר עָלָיו הַפְּסוּק (במדבר ו, כה) : חֲמֵשׁ אוֹתִיוֹת, שֶׁהוּא מִן עֶשְׂרִים אוֹתִיוֹת, יִתֵּר עָלָיו (במדבר ו, כו) : יִשָּׂא ה' עַל פְּסוּק יָאֵר, חֲמֵשׁ אוֹתִיוֹת, שֶׁהוּא מִן עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ אוֹתִיוֹת. וּלְפִי שְׁחוֹתֶם בְּרַכַּת כְּהֲנִים שְׁלוֹם, (במדבר ו, כז) : וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם, לְכַךְ הִקְרִיבוּ שְׁלָמִים כְּנָגֵדֶם. אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כְּבָשִׁים שְׁשִׁים, הָרִי מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, כְּנָגֵד שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִצְחָק. (במדבר ו, פח) : זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ, אִי (במדבר ו, פד) : בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ, יְכוֹל קִדְשׁ שְׁנַמְשַׁח, תִּלְמוּד לומר : אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ, מִכָּאן אֵתָּה לְמַד בְּיוֹם שְׁנַמְשַׁח, וְאַחַר שְׁנַמְשַׁח הִתְחִילוּ הַנְּשִׂאִים לְהִקְרִיב.

ט וּבָבֵא מִשֶּׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וְגו' (במדבר ז, פט), כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר : וּבָבֵא מִשֶּׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וְגו', וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמות מ, לה) : וְלֹא יָכֹל מִשֶּׁה לְבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְגו', אִי אֶפְשָׁר לומר : וּבָבֵא מִשֶּׁה, שְׁהָרִי כָּבֵד נֶאֱמַר : וְלֹא יָכֹל מִשֶּׁה. אִי אֶפְשָׁר לומר : וְלֹא יָכֹל מִשֶּׁה, שְׁכָבֵר נֶאֱמַר : וּבָבֵא מִשֶּׁה וְגו', הַכְּרִיעַ (שמות מ, לה) : כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֲנַן, אָמַר מֵעַתָּה כָּל זְמַן שֶׁהָיָה הָעֲנַן שֶׁם לֹא הָיָה נִכְנָס מִשֶּׁה לְשֶׁם, נִסְתַּלַּק הָעֲנַן הָיָה נִכְנָס וּמִדַּבֵּר עִמוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מלכים א ח, יא) : וְלֹא יָכֹלוּ הַכְּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנַן כִּי מְלֵא כְבוֹד ה' אֶת בֵּית ה', מִלְּמַד שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְמַחְבְּלִים לְחַבֵּל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמות לג, כב) : וְשִׁכַּתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד עֲבָרִי, מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְמַחְבְּלִים לְחַבֵּל. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים צה, יא) : אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְּאִפִּי אִם יִבְאוּ אֶל מְנוּחָתִי, כְּשִׁיִּשׁוּב אֲפִי יִבְאוּ אֶל מְנוּחָתִי. אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ, לָמָּה נֶאֱמַר, לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר (ויקרא א, א) : וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל

מועד, שומע אני מאהל מועד ממש, תלמוד לומר (שמות כה, כב): ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת וגוי. אי אפשר לומר: מאהל מועד, שהרי כבר נאמר: מעל הכפרת, ואי אפשר לומר: מעל הכפרת, שהרי כבר נאמר: מאהל מועד, באיזה צד נתקיימו שני כתובים הללו, זו מדה בתורה שני כתובים זה כנגד זה והרי הם סותרים זה על יד זה, יתקיימו במקומן, עד שיבוא כתוב אחר ויכריע ביניהן. מה תלמוד לומר: ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו, מגיד הכתוב שהיה נכנס משה ועומד באהל וקול יורד מן השמים כמין סילון של אש לבין שני הכתובים, והוא שומע את הקול מדבר אליו מבפנים. לדבר אתו, אמר רבי יהודה בן בתיירה שלש עשרה דברות נאמרו בתורה למשה ולאחריו, וכנגדן נאמרו שלשה עשר מעוטין, ללמדך שלא לאהרן נאמר אלא למשה שיאמר לאהרן, ואלו הן: ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו וגוי מבין שני הכתובים וידבר אליו, ונועדתי לך שם ודברתי אתך, (שמות ל, ו לו): אשר אועד לך שמה, (שמות כט, מב): לדבר אליך שם, (ויקרא ז, לח): ביום צותו, (שמות לד, לד): את אשר יצוה, (שמות כה, כב): את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. (שמות ו, כח): ויהי ביום דבר ה' אל משה בארץ מצרים, (במדבר ג, א): ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני. (ויקרא א, א): וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. הרי שלשה עשר מעוטין, מעט אהרן לכלם. רבי יוסי הגלילי אומר בשלשה מקומות נאמר בתורה דבור למשה, בארץ מצרים, ובהר סיני, ובאהל מועד. בארץ מצרים מהו אומר: ויהי ביום דבר ה' אל משה בארץ מצרים, מעט את אהרן מדברות ארץ מצרים. בהר סיני מהו אומר: ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני, מעט את אהרן מדברות הר סיני. באהל מועד, מהו אומר: וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, מעט את אהרן מדברות אהל מועד.

ב ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו (במדבר ז, פט), תני (דברים לד, י): ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, בישראל לא קם אבל באמות העולם קם, כדי שלא יהא פתחון פה לאמות העולם לומר אלו היה לנו נביא כמשה היינו עובדים להקדוש ברוך הוא. ואיזה נביא היה להם כמשה זה בלעם בן בעור, אלא הפרש בין נבואתו של משה לנבואתו של בלעם, שלש מדות היו ביד משה מה שלא היו ביד בלעם. משה היה מדבר עמו עומד, שניאמר (דברים ה, כח): ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך וגוי, ועם בלעם לא היה מדבר עמו אלא נופל, שניאמר (במדבר כד, ז): נפל וגלוי עינים. משה היה מדבר עמו פה אל פה, שניאמר (במדבר יב, ח): פה אל פה אדבר בו, ובבלעם (במדבר כד, ז): נאם שמע אמרי אל, שלא היה מדבר עמו פה אל פה. משה היה מדבר עמו פנים בפנים, שניאמר (שמות לג, יא): ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, ועם בלעם לא היה מדבר כי אם במשלים, כמה דתימא (במדבר כג, ז): וישא משלו ויאמר וגוי. שלש מדות היו ביד בלעם מה שלא היו ביד משה, משה לא היה יודע מי מדבר עמו, בלעם היה יודע מי מדבר עמו, שניאמר: נאם שמע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה. משה לא היה יודע אימתי הקדוש ברוך הוא מדבר עמו, ובבלעם היה יודע אימתי הקדוש ברוך הוא מדבר עמו, שניאמר (במדבר כד, טז): וידע דעת עליון. משלו משל

לְטַבְּחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מָה הַמֶּלֶךְ מִקְרִיב עַל שְׁלַחְנוּ וְיֹדֵעַ כַּמָּה הוֹצָאוֹת יוֹצְאוֹת לְמֶלֶךְ עַל שְׁלַחְנוּ, כִּדְ הִיָּה בְּלָעַם יוֹדֵעַ מָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְדַבֵּר עִמּוֹ. בְּלָעַם הִיָּה מְדַבֵּר עִמּוֹ בְּכָל שְׁעָה שִׁירָצָה, שֶׁנֶּאֱמַר: נִפְל וּגְלוּי עֵינַיִם, הִיָּה מִשְׁתַּטַּח עַל פָּנָיו וּמִיָּד הִיָּה גְלוּי עֵינַיִם עַל מַה שֶׁשׂוֹאֵל, וּמִשָּׁה לֹא הִיָּה מְדַבֵּר עִמּוֹ בְּכָל שְׁעָה שִׁירָצָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר אִף מִשָּׁה הִיָּה מְדַבֵּר עִמּוֹ בְּכָל שְׁעָה שִׁירָצָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וּבָבֵא מִשָּׁה אֶל אֱהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ, מִיָּד (בַּמִּדְבָּר ז, פט): וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים.

כא וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים (בַּמִּדְבָּר ז, פט), יָכוֹל שֶׁהִיָּה קוֹל נְמוּדָה, תְּלַמוּד לֹמֵר: אֶת הַקּוֹל, קוֹל לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא הַקּוֹל, הוּא הַקּוֹל הַמִּתְפָּרֵשׁ בְּכַתּוּבִים, וּמָה הוּא הַקּוֹל הַמִּתְפָּרֵשׁ בְּכַתּוּבִים (תְּהִלִּים כט, ד ט): קוֹל ה' בְּכַח קוֹל ה' בְּהַדָּר, קוֹל ה' שֶׁבַר אֲרָזִים, קוֹל ה' חִצְב לַהַבּוֹת אֵשׁ, קוֹל ה' יַחִיל מְדַבֵּר, קוֹל ה' יַחֲלִיל אֵילוֹת. יָכוֹל שֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים אוֹתוֹ מִבְּחוּץ, תְּלַמוּד לֹמֵר (וַיִּקְרָא א, א): וַיְדַבֵּר ה' אֲלֵיו מֵאֲהֵל מוֹעֵד, מְלַמֵּד שֶׁהִיָּה הַקּוֹל נִפְסַק וְלֹא הִיָּה יוֹצֵא חוּץ לָאֲהֵל. פִּיּוּצָא בּוֹ אֶתְּהָ אֹמֵר (יַחֲזַקְאֵל י, ה): וְקוֹל כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע עַד הַחֲצָר הַחִיצוֹנָה, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה קוֹל נְמוּדָה, תְּלַמוּד לֹמֵר (יַחֲזַקְאֵל י, ה): כְּקוֹל אֵל שְׂדֵי בְּדַבְּרוֹ, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: נִשְׁמַע עַד הַחֲצָר הַחִיצוֹנָה, אֶלָּא כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה מְגִיעַ עַד הַחֲצָר הַחִיצוֹנָה, הִיָּה נִפְסַק. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר הָרִי הוּא אֹמֵר (שְׁמוֹת כט, מג): וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי, עֲתִיד אֲנִי לְהִתְנוּעַד לָהֶם וּלְהִתְקַדֵּשׁ בָּהֶם. אֵימְתִי, הָרִי זֶה יוֹם שְׁמִינִי, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ט, כד): וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם. אוֹ אֵינוֹ אֹמֵר אֶלָּא לִתְּנוּ לָהֶם יַעֲיֵדָה לְדַבְּרוֹת, תְּלַמוּד לֹמֵר (שְׁמוֹת כה, כב): וְנִוְעַדְתִּי לָךְ, לָךְ הִיָּתָה יַעֲיֵדָה וְלֹא הִיָּתָה יַעֲיֵדָה לְכָל יִשְׂרָאֵל. אוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא כְּשָׂרוֹ לַעֲלוֹת בְּהָר, וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַזְּקֵנִים שֶׁכְּשָׂרוֹ לַעֲלוֹת בְּהָר. אוֹצִיא אֶת הַזְּקֵנִים שְׁלֹא נִרְאוּ בְּדַבֵּר עִם מִשָּׁה, וְלֹא אוֹצִיא אֶת בְּנֵי אֶהֱרֹן שֶׁנִּרְאוּ בְּדַבֵּר עִם מִשָּׁה. אוֹצִיא אֶת בְּנֵי אֶהֱרֹן שְׁלֹא נִתְנוּעְדוּ בְּדַבֵּר עִם מִשָּׁה, וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֶהֱרֹן שֶׁנִּתְנוּעַד בְּדַבֵּר עִם מִשָּׁה, תְּלַמוּד לֹמֵר (שְׁמוֹת ל, ו): אֲשֶׁר אֲנוּעַד לָךְ, לָךְ הִיָּתָה יַעֲיֵדָה וְלֹא הִיָּתָה יַעֲיֵדָה לְכָלָם. אוֹצִיאִם מִן הַיַּעֲיֵדָה וְלֹא אוֹצִיאִם מִן הַדְּבָרוֹת, תְּלַמוּד לֹמֵר (שְׁמוֹת כה, כב): וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ. אוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַזְּקֵנִים, אוֹצִיא אֶת הַזְּקֵנִים וְלֹא אוֹצִיא אֶת בְּנֵי אֶהֱרֹן, אוֹצִיא אֶת בְּנֵי אֶהֱרֹן וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֶהֱרֹן עִצְמוֹ, תְּלַמוּד לֹמֵר (שְׁמוֹת כט, מב): לְדַבֵּר אֲלֵיךְ, עִמָּךְ הִיָּה הַדְּבַר וְלֹא עִם כָּלָם הִיָּה הַדְּבַר. יָכוֹל לֹא הָיוּ שׁוֹמְעִין אֶת הַדְּבַר אֲבָל הָיוּ שׁוֹמְעִין אֶת הַקּוֹל, תְּלַמוּד לֹמֵר: וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים, קוֹל לוֹ, קוֹל אֱלֹהִים. אוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַזְּקֵנִים, אוֹצִיא אֶת הַזְּקֵנִים וְלֹא אוֹצִיא אֶת בְּנֵי אֶהֱרֹן, אוֹצִיא אֶת בְּנֵי אֶהֱרֹן וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֶהֱרֹן עִצְמוֹ, תְּלַמוּד לֹמֵר: קוֹל לוֹ, אוֹצִיא אֶת כָּלָם וְלֹא אוֹצִיא אֶת מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת, שְׂאִין מִשָּׁה יָכוֹל לְכַנֵּס לְרִשׁוּתוֹ לְמִקְוֶה עַד שִׁיקְרָא, תְּלַמוּד לֹמֵר: קוֹל לוֹ, קוֹל אֱלֹהִים, מִשָּׁה הִיָּה שׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹל וְאִין כָּל אֱלוֹ שׁוֹמְעִין אֶת הַקּוֹל. יָכוֹל הִיָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִמּוֹ וְלֹא הִיָּה קוֹרְאוֹ תַחֲלָה, תְּלַמוּד לֹמֵר (וַיִּקְרָא א, א): וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה וַיְדַבֵּר, הַקָּדוֹשׁ קוֹרְאָה לְדַבּוֹר, דָּרָךְ אֲרָץ שְׁלֹא יְדַבֵּר אָדָם עִם חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן קוֹרְאוֹ תַחֲלָה, הֲלֹא דִין הוּא, נֶאֱמַר בְּאֲהֵל מוֹעֵד דַּבּוֹר, וְנֶאֱמַר בְּסִנְהַ דַּבּוֹר, מַה

דבור האמור בסנה הקדים בו קריאה לדבור, דכתיב (שמות ג, ד): ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה, אף דבור האמור באהל מועד הקדים קריאה לדבור, לא, אם אמרת בדבר הסנה שהוא תחלה לדברות תאמר בדבר אהל מועד שאינו תחלה לדברות, דבר הר סיני יוכיח, שאינו תחלה לדברות והקדים בו קריאה לדבר, לא, אם אמרת בדבר הר סיני שהוא לכל ישראל, תאמר אהל מועד שאינו לכל ישראל, הרי אתה דן מבנין אב, לא הרי דבר הסנה שהוא תחלה לדברות, כהרי דבר הר סיני שאינו תחלה לדברות, לא הרי דבר הר סיני שהוא לכל ישראל כהרי דבר הסנה שאינו לכל ישראל, הצד השווה שבהם שהם דבר ומפי קדוש למשה הוא והקדים בו קריאה לדבור, אף כל שהוא דבור ומפי קדוש למשה נקדים בו קריאה לדבור. אי מה הצד השווה שבהם שהם דבר ובאש ומפי קדוש למשה והקדים בהם קריאה לדבור, אף כל שהוא דבר ובאש ומפי קדוש למשה נקדים בו קריאה לדבור, יצא דבר אהל מועד שאינו באש, תלמוד לומר ויקרא, וידבר, הקדים קריאה לדבור, יכול לא היתה קריאה אלא לדבור זה בלבד, ומנין לכל הדברות שבתורה, תלמוד לומר (ויקרא א, א): מאהל מועד, כל שהוא מאהל מועד נקדים בו קריאה לדבור. יכול לא היתה קריאה אלא לדברות בלבד, מנין אף לאמירות ולצוים, אמר רבי שמעון תלמוד לומר: דבר, וידבר, לרבות אף לאמירות ולצוים. יכול אף להפסקות, תלמוד לומר: וידבר, לדבור היתה קריאה ולא היתה קריאה להפסקות, וכי מה הפסקות היו משמשות, לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, והרי דברים קל וחמר, ומה אם מי שהוא שומע מפי הקדוש ברוך הוא ומדבר ברוח הקדש צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, על אחת כמה וכמה הדיוט מהדיוט. ומנין שכל הקריאות היו משה משה, תלמוד לומר (שמות ג, ד): ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה, שאין תלמוד לומר: ויאמר, אלא מלמד שכל הקריאות היו משה משה. ומנין שעל כל קריאה וקריאה היתה אומר: הניני, תלמוד לומר (שמות ג, ד): ויאמר משה ויאמר הניני, שאין תלמוד לומר: ויאמר, אלא ויען הניני, מה תלמוד לומר: ויאמר, מלמד שעל כל קריאה וקריאה היתה אומר: הניני. משה משה, אברהם אברהם, יעקב יעקב, שמואל שמואל, לשון חבה ולשון זרוז.

דבר אחר, משה משה, הוא משה עד שלא נדבר עמו, ומשה משנדבר עמו.

כב מעל הכפרת אשר על ארון העדות (במדבר ז, ט), למה נאמר, לפי שהוא אומר להלן (ויקרא א, א): וידבר ה' אליו מאהל מועד, יכול מכל הבית, תלמוד לומר: מעל הכפרת אשר על ארון העדות, אי מעל הכפרת, יכול מעל הכפרת כלה, תלמוד לומר (במדבר ז, ט): מבין שני הכרבים, דברי רבי עקיבא.

אמר רבי שמעון בן עזאי, איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו. הכבוד, שנאמר בו (ירמיה כג, כד): הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה', ראה חבתו של ישראל להיכן גרמה להם, הכבוד הזה

המְרַבֵּה, דָּחַק [ליראות] לְהִיּוֹת מְדַבֵּר מֵעַל הַכַּפְרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים. רַבִּי דוֹסָא אָמַר, הָרִי הוּא אֹמֵר (שמות לג, כ): כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי, בְּחַיֵּיהֶם אֵינָם רוֹאִים אֲבָל רוֹאִים הֵם בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ, וְכֵן הוּא אֹמֵר (תהלים כב, ל): לִפְנֵינוּ יִכְרְעוּ כָּל יוֹרְדֵי עֶפְרָ וְנִפְשׁוּ לֹא חִיָּה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי, אִם חֵיוֹת הַנוֹשָׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא אֵינָן רוֹאוֹת אֶת הַכְּבוֹד.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי אֵינִי כְּמֹשֶׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי אֶלָּא כְּמוֹסִיף עַל דְּבָרָיו. כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי, אִם מְלֹאכֵי הַשָּׁרֵת שְׂחִייהֶם חֵי עוֹלָם, אֵינָן רוֹאִים אֶת הַכְּבוֹד. (במדבר ז, ט): וַיְדַבֵּר אֵלָיו, וְלֹא לְמֹלְאכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁהָיוּ שָׁם, מִגִּיד הַכְּתוּב שֶׁהָיָה יוֹצֵא הַקּוֹל מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמִין סִילוֹן לְתוֹךְ אֲזָנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהַמְּלֹאכִים הָיוּ בְּאֶמְצַע וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ, וְכֵן הוּא אֹמֵר (איוב לז, ה): יִרְעַם אֵל בְּקוֹלוֹ נִפְלְאוֹת, הָיוּ: וַיְדַבֵּר אֵלָיו.

סדר בהעלותך

פרשה טו

א בְּהַעֲלֹתְךָ, אָנוּ מוֹצְאִין בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת צְנִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַנְּרוֹת וְעַל הַדְּלָקָתוֹ בְּשֶׁמֶן זֵית (שמות כז, ב): וְאֵתָה תִּצְנֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלָיֶךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית. וְכֵן הוּא אֹמֵר (ויקרא כד, ד): עַל הַמְּנֹרָה הַטְּהַרָה יַעֲרֹךְ אֶת הַנְּרוֹת, אִם כָּאֵן: בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת.

ב זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (ישעיה מב, כא): ה' חִפָּץ לְמַעַן צְדָקוֹ יִגְדִיל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה, לֹא בְּשִׁבִיל שְׂאֵנִי צְרִיךְ לְנְרוֹת הַזְּהָרָתִיךָ עַל הַנְּרוֹת, אֶלָּא לְזִכְרוֹתֶיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ב, כב): וְנִהוּרָא עִמָּה שָׂרָא, וְכִתְיָב (תהלים קלט, יב): גַּם חֶשֶׁךְ לֹא יִחְשִׁיךְ מִמֶּךָ וְלֵילָה כִּיּוֹם יִאִיר כְּחַשִּׁיכָה כְּאוֹרָה, בָּא לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵינִי צְרִיךְ לְנְרוֹת שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם. תִּדְעַ כְּשֶׁאָדָם בּוֹנֶה בֵּית עוֹשָׂה לוֹ חֲלוֹנוֹת צְרוֹת מִבְּחוּץ וּרְחִיבוֹת מִבְּפְנִימִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָאוֹר נִכְנָס מִבְּחוּץ וּמֵאִיר מִבְּפְנִימִים, וְשֶׁלֹּמָה שֶׁבְּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא עָשָׂה כֶּךָ אֶלָּא עָשָׂה חֲלוֹנוֹת

צרות מבפנים ורחבות מבחוץ, כְּדִי שְׁיֵהָא הָאוּר יוֹצֵא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּמֵאִיר לְחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א, ז, ד): וַיַּעַשׂ לְבַיִת חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים, לְהוֹדִיעַ שְׁכָלוֹ אֹר וְאֵין צָרִיךְ לְאוֹר, וְלָמָּה צָוָה אֶתְכֶם, לְזַכּוֹתְכֶם, לְכַדְּ נֶאֱמַר: בְּהִעָלְתֶּךָ אֶת הַנֵּר, הָיָה חֹפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא אִם אַתָּם זֵהִירִים לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּרוֹת לְפָנַי, אֲנִי מֵאִיר לְכֶם אוֹרָה גְדוֹלָה לְעֵתִיד לָבוֹא, לְכַדְּ נֶאֱמַר (ישעיה ס, א, ג): קוּמִי אוּרִי כִּי בָּא אוֹרְךָ וְהִלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמַלְכִים לְנֹגַהּ זֶרְחֶךָ.

ג בְּהִעָלְתֶּךָ אֶת הַנֵּר. אֶת מוֹצֵא שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים שֶׁהִקְרִיבוּ קִרְבָּנוֹת לְחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ, שְׁבֵט לֹוִי לֹא הִקְרִיב כְּלוּם, וְהָיוּ מִצְרִין וְאוֹמְרִים, לָמָּה רָחֲקוּנוּ מִהִקְרִיב לְחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ. מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה וְהָיָה קוֹרָא אֲמֻנִיּוֹת, הָיָה אוֹהֵב אֶחָד שֶׁאוֹהֵבוּ יוֹתֵר מִדָּאִי, לֹא קָרָא אוֹתוֹ עִמְהוֹן, הָיָה מִצַּר לוֹמֵר שְׂמָא יֵשׁ בְּלָבוֹ שֶׁל מַלְךְ עָלַי כְּלוּם, שֶׁלֹּא זְמַנְנִי בְּכָל סְעוּדוֹת הָאֵלוֹ, כִּינּוֹן שֶׁעָבְרוּ אוֹתוֹן יָמֵי סְעוּדָה קָרָא אוֹתוֹ אוֹהֵב, אָמַר לוֹ, לְכָל בְּנֵי הַמְּדִינָה עֲשִׂיתִי סְעוּדָה וְלָךְ לְעֶצְמָךְ אֲנִי עוֹשֶׂה סְעוּדָה, לָמָּה, שָׂאת אוֹהֵבִי. כִּדְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶת מוֹצֵא שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים הִקְרִיבוּ לְחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ וְקִבְּלוּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ז, ה): קַח מֵאֵתָם, וְשִׁבְטוֹ שֶׁל לֹוִי לֹא הִקְרִיבוּ, כִּינּוֹן שֶׁעָבַר חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּל הַשְּׁבָטִים עָשׂוּ חֲנֻכָּה וְשִׁבְטֶךָ לֹא עָשָׂה, לְכַדְּ: דְּבַר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתְ אֵלָיו בְּהִעָלְתֶּךָ, וְאַחֲרַי כִּדְ (במדבר ח, ו): קַח אֶת הַלְוִיִּם.

ד דְּבַר אַחֵר, בְּהִעָלְתֶּךָ, אֶת מוֹצֵא שְׁנַתְקֶשָׁה מִשָּׁה בְּמַעֲשֵׂה הַמְּנוּרָה יוֹתֵר מִכָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, עַד שֶׁהִרְאָהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַצְבַּע. וְכֵן בְּפִרְסוֹת בְּהִמָּה טִמְאָה וְטְהוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יא, ב): זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ (ויקרא יא, ד): אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ, וְהִרְאָהוּ בְּאַצְבַּע. וְכֵן בִּיְרֵחַ (שמות יב, ב): הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם. וְכֵן בְּמְנוּרָה (במדבר ח, ד): וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנוּרָה מִקְּשָׁה זָהָב, כְּלוֹמֵר מַה קְּשָׁה הִיא לַעֲשׂוֹת, שֶׁהִרְבָּה יָגַע בָּהּ מִשָּׁה, כִּינּוֹן שְׁנַתְקֶשָׁה אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, טַל כִּפֵּר זָהָב וְהִשְׁלִיכוּ לְאוֹר וְהוֹצִיאָהוּ וְהִיא מַעֲצָמָה נַעֲשִׂית, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לו, יז): וְכִפְתָּרִיהָ וּפְרָחֶיהָ גְּבִיעֶיהָ וְקִנִּיָּהּ מִמְּנָה הָיוּ, מִכָּה בְּפִטִּישׁ וּמַעֲצָמָה נַעֲשִׂית, לְכַדְּ הוּא אוֹמֵר (שמות כה, לא): מִקְּשָׁה תִיעֶשָׂה, מִלֹּא יוֹ"ד כְּתִיב וְלֹא כְּתִיב תַעֲשֶׂה, כְּלוֹמֵר מַעֲצָמָה תִיעֶשָׂה. נִטַּל מִשָּׁה אֶת הַכִּפֵּר וְהִשְׁלִיכוּ לְאוֹר, אָמַר מִשָּׁה רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם הָרִי כִּפֵּר בְּתוֹךְ הָאֵשׁ כְּשֶׁם שָׂאתָה רוּחָה בְּנִתְעֶשָׂה, מִיָּד יִצְתָה הַמְּנוּרָה עֲשׂוּיָה כְּתִקּוּנָה, לְפִיכֹךְ כְּתִיב (במדבר ח, ד): כִּמְרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת מִשָּׁה, כֵּן עָשָׂה מִשָּׁה אֶת הַמְּנוּרָה, אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֶלָּא כֵּן עָשָׂה סֵתֵם, וּמִי עָשָׂה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְפִיכֹךְ אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, אִם הִזְהַרְתֶּם לְהִיּוֹת מְדַלִּיקִין לְפָנַי אֲנִי מִשְׁמֵר אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם מִכָּל דְּבַר רָע, שֶׁנֶּמְשָׁלוּ נַפְשׁוֹת כְּנֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כ, יז): יֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם, וְנֶאֱמַר: בְּהִעָלְתֶּךָ אֶת הַנֵּר.

ה זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (תהלים יח, כט): כִּי אֶתָּה תִּאִיר נְרִי. אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם לָנוּ אֶתָּה אוֹמֵר שֶׁנֶּאֱמַר לְפָנֶיךָ, אֶתָּה הוּא

אורו של עולם והאורה דרה אצלך, דכתיב [\(דניאל ב, כב\)](#) : ונהורא עמה שרא. ואתה אומר [\(במדבר ח, ב\)](#) : אל מול פני המנורה, הוי : כי אתה תאיר נרי. אמר להם הקדוש ברוך הוא לא שאני צריך לכם, אלא שתאירו לי כדרך שהארתי לכם, למה, לעלות אתכם בפני האמות, שיהיו אומרים ראו היאך ישראל מאירין למי שהוא מאיר לכל העולם. משל למה הדבר דומה לפקח וסומא שהיו מהלכין בדרך, אמר לו פקח לסומא כשנכנס לתוך הבית צא והדלק לי את הנר הזה והאר לי, אמר לו הסומא בטובתך כשהייתי בדרך אתה היית מסמכני עד שנכנסנו לתוך הבית אתה היית מלוח אותי, ועכשו אתה אומר הדלק לי את הנר הזה והאר לי. אמר לו הפקח שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מלוח בדרך, לכך אמרתי לך האר לי. כך הפקח זה הקדוש ברוך הוא, שנאמר [\(זכריה ד, ט\)](#) : עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ. והסומא אלו ישראל, שנאמר [\(ישעיה נט, ט\)](#) : נגששה בעורים קיר. היה הקדוש ברוך הוא מנהיגן ומאיר להם, שנאמר [\(שמות יג, כא\)](#) : וה' הלך לפניהם יומם, כיון שעמד המשכן קרא הקדוש ברוך הוא למשה ואמר לו תאירו לי, שנאמר : בהעלתך את הנרות, בשביל לעלות לכם.

1 מה כתיב למעלה מן הענין, שנאמר [\(במדבר ז, א ב\)](#) : ויהי ביום פלות משה, ויקריבו נשיאי ישראל, ואחר כך : דבר אל אהרן בהעלתך את הנרות. זה שנאמר הכתוב [\(תהלים לד, ט\)](#) : יראו את ה' קדשו כי אין מחסור ליראיו. את מוצא למעלה אחד עשר שבטים הקריבו ושבת אפרים הקריב, וכל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי, ומי היה נשיאו של לוי, זה אהרן, שנאמר [\(במדבר יז, יח\)](#) : ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי, ואהרן לא הקריב עם הנשיאים, והיה אומר אוי לי שמא בשבילי אין הקדוש ברוך הוא מקבל שבטו של לוי, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמר לו לאהרן אל תתירא לגדולה מזו אתה מתקן. לכך נאמר : דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות. הקרבנות, כל זמן שבית המקדש קיים הם נוהגים, אבל הנרות לעולם [\(במדבר ח, ב\)](#) : אל מול פני המנורה יאירו, וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני, אינן בטליו לעולם.

2 דבר אחר, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, שלא תהיו מבזין על המנורה, הוי [\(זכריה ד, ט\)](#) : כי מי בז ליום קטנות ושמחו וראו את האבן הבדיל ביד זרבל שבעה אלה, אלה זו המנורה, שבעה אלו שבעת הנרות, כנגד שבעה כוכבים שמשוטטין בכל הארץ, כך הם חביבין שלא תהיו מבזין עליהן, לכך נאמר : אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, שלא יטעה אותך יצרך לומר שהוא צריך אורה, ראה מה כתיב בחלונות [\(יחזקאל מ, טו\)](#) : וחלונות אטמות אל התאים ואל אליהמה לפנימה וגו' וכן לאלמות וגו' פהחלונות האלה. פחלונות אין כתיב פאן, אלא פהחלונות, שיהיו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים, כדי שיהיו מוציאין אורה לחוץ.

אמר רבי ברכיה הפהו בירבי הברק הזה תולדות האש של מעלן הוא, והוא יוצא ומבהיק את כל העולם פלו, שנאמר [\(יחזקאל א, ג\)](#) : ודמות החיות

מראיהם כגחלי אש בערות כמראה הלפדים, ומן האש יוצא ברק, ומבהיק את כל העולם כלו, ואני צריך לאורה שלכם, ולמה אמרתי לך, כדי לעלותך.

אמר רבי חנינא אמר הקדוש ברוך הוא עינים שיש בה יש בתוכן לכן ושחור, ואין אתה רואה מתוך הלבן אלא מתוך השחור, ומה אם עיניך שיש בתוכן שחור ולבן אין אתה רואה אלא מתוך השחור, הקדוש ברוך הוא שכלו אורה הוא צריך לאורה שלכם.

דבר אחר, אל מול פני המנוחה, בשר ודם מדליק גר מנר דלוק, שמה יוכל להדליק גר מתוך החשך, שנאמר [\(בראשית א, ב\)](#): וחשך על פני תהום, מה כתיב אחריו [\(בראשית א, ג\)](#): ויאמר אלהים יהי אור, ומתוך החשך הוצאתי אורה, ואני צריך לאורה שלכם, ולא אמרתי לך אלא לעלות אותך, [\(שמות כז, ט\)](#): להעלת גר תמיד.

ח דבר אחר, בהעלתך, זה שאמר הכתוב [\(תהלים קלט, יב\)](#): גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום גאיר כחשיכה פאורה, ולנו אומר בהעלתך, למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב, אמר לו המלך תדע שאצלה אני סועד, אלא לך ותקן לי. הלך אוהבו והתקין מטה של הדיוט, מנורה של הדיוט, ושלחן של הדיוט. כיון שבא המלך באו עמו שמשין סבבו מכן ומכן מנורה של זהב לפניו, כיון שראה אוהבו את כל הכבוד התבייש והטמין את כל מה שהתקין לו שהיה הכל הדיוטות, אמר לו המלך לא אמרתי לך שאצלה אני סועד, למה לא התקנת לי כלום. אמר לו אוהבו ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך, ונתבישתי והטמנתי כל מה שהתקנתי לך שהיו כלי הדיוטות. אמר לו המלך חייך שאני פוסל את כל כלי שהבאתי ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך. וכן הקדוש ברוך הוא כלו אורה, שנאמר [\(דניאל ב, כב\)](#): ונהורא עמה שרא, והוא אמר לישראל התקינו לי מנורה ונרות, מה כתיב שם [\(שמות כה, ח\)](#): ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, [\(שמות כה, לא\)](#): ועשית מנרת זהב טהור, כיון שעשו באת שכניה, מה כתיב שם [\(שמות מ, לה\)](#): ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד, מיד קרא למשה [\(במדבר ז, פט\)](#): ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר, מה דבר אליו בהעלתך את הנרת.

ט אמרו ישראל [\(תהלים מג, ג\)](#): שלח אורך ואמתך המה ינחוני, גדול אורו של הקדוש ברוך הוא, החמה והלבנה מאירים לעולם, ומהיכן הן מאירים מזקוקי אור של מעלן הן חוטפין, שנאמר [\(חבקוק ג, יא\)](#): לאור חציף יהלכו לנגה ברק חניתך. גדול האור של מעלן שלא נתן ממנו לכל הבריות אלא אחד ממאה, שנאמר [\(דניאל ב, כב\)](#): ידע מה בחשוכא. לפיכך עשיתי חמה ולבנה שיאירו לפניך, שנאמר [\(בראשית א, יז\)](#): ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר. אל מול פני המנוחה גאירו שבעת הנרות, אמר דוד [\(משלי טז, טו\)](#): באור פני מלך חיים, אמר רבי יעקב ברבי יוסי נמנעת השמחה מן

הַרְשָׁעִים וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֶצְרַךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיֹשֵׁב עִם בֶּשֶׁר וְדָם בְּנֵר, שֶׁאָמַר לָהֶם: אֵל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֵאִירוּ.

י רַבִּי לִוִּי בַר רַבִּי אֹמֵר, מְנוּרָה טְהוּרָה יָרְדָה מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה [\(שמות כה, לא\)](#): וְעָשִׂיתָ מְנֹרֶת זָהָב טְהוֹר, אָמַר לוֹ כִּי צִד נַעֲשֶׂה אוֹתָהּ, אָמַר לוֹ [\(שמות כה, לא\)](#): מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמְּנוּרָה, וְאָף עַל פִּי כִן נִתְקַשָּׁה מִשֶּׁה וַיֵּרַד וְשָׁכַח מַעֲשֵׂיהָ, עָלָה וְאָמַר רַבּוּנִי כִּי צִד נַעֲשֶׂה אוֹתָהּ, אָמַר לוֹ: מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמְּנוּרָה, וְאָף עַל פִּי כִן נִתְקַשָּׁה מִשֶּׁה וַיֵּרַד וְשָׁכַח, עָלָה וְאָמַר רַבּוּנִי שָׁכַחְתִּי אוֹתָהּ, הִרְאָה לוֹ לְמֹשֶׁה וְעוֹד נִתְקַשָּׁה בָּהּ. אָמַר לוֹ [\(שמות כה, מ\)](#): וּרְאֵה וְעֲשֵׂה, עַד שֶׁנִּטְלַ מְנוּרָה שֶׁל אִשׁ וְהִרְאָה לוֹ עֲשִׂיתָהּ, וְאָף עַל פִּי כִן נִתְקַשָּׁה עַל מִשֶּׁה, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵךְ אֶצֶל בְּצַלְאֵל וְהוּא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ, וְאָמַר לְבְצַלְאֵל מִיָּד עֲשֵׂאָהּ, הִתְחִיל תְּמִיָּה וְאָמַר אֲנִי כְּמָה פְּעָמִים הִרְאָה לִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִתְקַשִּׁיתִי לַעֲשׂוֹתָהּ, וְאֵת שֶׁלֹּא רָאִיתָ עֲשִׂיתָ מִדַּעְתְּךָ, בְּצַלְאֵל, בְּצַל אֵל הָיִיתָ עוֹמֵד כְּשֶׁהִרְאָה לִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשִׂיתָהּ. וְלִפְיֶכָךְ כְּשֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִגְנְזָה הַמְּנוּרָה. וְזֶה אֶחָד מִחֲמֹשֶׁה דְּבָרִים שֶׁנִּגְנְזוּ, הָאָרוֹן, וְהַמְּנוּרָה, וְהָאֵשׁ, וְרוּחַ הַקְדָּשׁ, וְהַכְּרוּבִים. וְכִשְׁיָשׁוּב הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרַחֲמָיו וַיִּבְנֶה בֵּיתוֹ וְהִיכְלוֹ, הוּא מִחֲזִירוֹן לְמִקְוֵמוֹן לְשִׁמַּח אֶת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה לה, א\)](#): יִשְׁשׂוּם מִדְּבַר וְצִיָּה וְתִגַּל עֲרָבָה, [\(ישעיה לה, ב\)](#): פָּרַח תִּפְרַח וְתִגַּל.

יא קַח אֶת הַלְוִיִּם. הִלְכָה, כְּמָה נִימִין הָיוּ בְּכִנּוּר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם מִנְּגִנִים בּוֹ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שְׁבַע נִימִין הָיוּ בְּכִנּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים טז, יא\)](#): שְׁבַע שְׁמֹחוֹת אֶת פְּנֵיךָ נַעֲמֹת, אֵל תְּהִי קוֹרָא שְׁבַע, אֶלְפָא שְׁבַע שְׁמֹחוֹת. וְכֵן דָּוִד אֹמֵר [\(תהלים קיט, קסד\)](#): שְׁבַע בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטֶי צְדָקָה. וְלִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ נַעֲשִׂיתָ שְׁמוֹנָה, שֶׁכֵּן דָּוִד אֹמֵר בְּנִגּוֹן [\(תהלים ו, א\)](#): לְמִנְצַח בְּנִגִּינוֹת עַל הַשְּׁמִינִית. וְלַעֲתִיד לְבוֹא נַעֲשִׂיתָ עֶשֶׂר, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קמד, ט\)](#): אֱלֹהִים שִׁיר חֲדָשׁ אֲשִׁירָה לָךְ בְּנִבְלַ עֶשׂוֹר. וּמִי הִתְקִין לָהֶם, שְׁמוּאֵל וְדָוִד, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברי הימים א ט, כב\)](#): הִמָּה יֵסֵד דָּוִד וְשְׁמוּאֵל הִרְאָה בְּאִמּוֹנְתָם. וְהֵם הֶעֱמִידוּ חֲלוּקֵי הַשִּׁיר, וְהָיוּ הַלְוִיִּם עוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן וּמְזַמְּרִים לְפָנָיו מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, רָאָה חִפָּה שֶׁחָבַב הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַלְוִיִּם, כִּךָּ אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה הִרְבֵּה הַלְוִיִּם חֲבִיבִין לְפָנָיו, קַח אוֹתָם לְשָׁמִי לְשִׁרְרָה, מִנִּין מִמָּה שֶׁקָּרִינוּ בְּעִנְיָן קַח אֶת הַלְוִיִּם.

יב קַח אֶת הַלְוִיִּם. זֶה שֶׁאָמַר הַפְּתוּב [\(תהלים יא, ה\)](#): ה' צְדִיק יִבְחֹן וְרָשָׁע וְאֵהָב חָמָס שֶׁנֶּאֱמַר נִפְשׁוּ. ה' צְדִיק יִבְחֹן, אֵין הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלָה אֶת הָאָדָם לְשִׁרְרָה עַד שֶׁבוֹחַן וּבּוֹדֵק אוֹתוֹ תְּחִלָּה, וְכִינּוֹן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּנִסְיוֹנוֹ הוּא מַעֲלָה אוֹתוֹ לְשִׁרְרָה. וְכֵן אֶת מוֹצֵא בְּאִבְרָהָם אָבִינוּ נִסָּהוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֶשֶׂר נִסְיוֹנוֹת וְעִמַּד בָּהֶן וְאַחַר כִּךָּ בָּרְכוּ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(בראשית כד, א\)](#): וְה' בָּרַךְ אֶת אֲבָרָהָם בְּכָל. וְכֵן יִצְחָק נִסָּהוּ בִּימֵי אָבִימֶלֶךְ וְעִמַּד בְּנִסְיוֹנוֹ, וְאַחַר כִּךָּ בָּרְכוּ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(בראשית כו, יב\)](#): וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהֵיבָרָה הִיא, וְכֵן יַעֲקֹב אָבִינוּ נִסָּהוּ בְּכָל אוֹתָן הַצְּרוֹת, בְּעֶשׂוֹ, בְּרַחֵל, בְּדִינָה, בְּיוֹסֵף, וְהָאִיךָ

יָצָא מִבֵּית אָבִיו (בראשית לב, ט) : כִּי בְמִקְלֵי עֲבָרְתֵי אֶת הַיָּרְדֵן. וַיִּבְרָכֻ (בראשית
לה, ט) : וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב עוֹד בָּבֹאוֹ מִפְּדוֹן אָרֶם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ. וְכֵן יוֹסֵף
בְּאֵשֶׁת פּוֹטִיפָרֶעַ, וְהָיָה חֲבוּשׁ שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנִים וְאַחֵר כָּךְ יָצָא וַנַּעֲשֶׂה מְלֶכֶד
עַל שְׁעָמֵד בְּנִסְיוֹנוֹתָיו, הָיָה אוֹמֵר : הִ' צַדִּיק יִבְחֶן. אַף שָׁבְטוֹ שֶׁל לֹוִי נִתְּנוּ
עֲצָמוֹן עַל קִדּוּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּשֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם
מֵאֲסוּ בַּתּוֹרָה וּבִמִּילָה, שָׁכַן יַחְזָקָאֵל מוֹכִיחַן (יחזקאל כ, ה) : כֹּה אָמַר הִ'
אֱלֹהִים בַּיּוֹם בְּחָרִי בְּיִשְׂרָאֵל וְאִשָּׂא יָדַי לְזָרַע בֵּית יַעֲקֹב וְאֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם, מָה כְּתִיב בְּסוֹף אַחֲרָיו (יחזקאל כ, ח) : וַיֹּמְרוּ בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי,
וְאָמַר לְשִׁפְךָ חַמְתִּי עֲלֵיהֶם. מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִבִּיא חֲשֵׁךְ עַל
הַמִּצְרַיִים שֶׁלְשָׁה יָמִים וְהָרַג בָּהֶן כָּל רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, שָׁכַן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל
כ, לח) : וַיְבָרֹתֵי מִכֶּם הַמֵּרְדִּים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שיר השירים ב, יג) :
הִתְאַנְה חֲנֻטָה פְּגִיָה, אֱלוֹ הַרְשָׁעִים שֶׁהִיוּ בְּיִשְׂרָאֵל, (שיר השירים ב, יג) : וְהַגְּפָנִים
סָמְדָר נִתְּנוּ רִיחַ, הַנְּשִׂאֲרִים שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה נִתְקַבְּלוּ, (שיר השירים ב, יג) : קוֹמִי
לְךָ רַעִיטִי יִפְתִּי וּלְכִי לְךָ, שֶׁהָרִי הִגִּיעַ קֶץ הַגְּאֻלָּה. אָבֵל שָׁבְטוֹ שֶׁל לֹוִי כָּלֵם
צַדִּיקִים הָיוּ, וְהָיוּ עוֹשִׂים אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג, ט) : כִּי שָׁמְרוּ
אִמְרֹתַי וַיְבָרִיתַי וַיִּצְרוּ, זֶה הַמִּילָה. וְלֹא עוֹד אֵלָּא בְּשַׁעָה שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת
הַעֲגָל לֹא נִשְׁתַּתְּפוּ שֶׁם שָׁבְטוֹ שֶׁל לֹוִי, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, כו) : וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה
בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֹוִי, כִּיֹּן שָׁאֵמַר לָהֶם מֹשֶׁה (שמות לב, כז) :
שִׁימוּ אִישׁ חֲרָבוֹ עַל יָרְכוֹ, מָה עָשׂוּ, שְׁמוֹ וְלֹא נִשְׂאוּ פָנִים, וְכֵן מֹשֶׁה מְבָרְכֶם
(דברים לג, ט) : הָאֵמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו, וְכִיֹּן שָׂרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא שֶׁכָּלֵם צַדִּיקִים נָסָה אוֹתָן וְעָמְדוֹ בְּנִסְיוֹנָן, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג, ח) : אֲשֶׁר
נִסִּיתוֹ בְּמִסָּה. מִיָּד אָמַר (במדבר ת, יד) : וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם. לְקִיָּם מָה שֶׁנֶּאֱמַר : הִ'
צַדִּיק יִבְחֶן. אָבֵל הַרְשָׁעִים כְּתִיב בָּהֶם : וְרִשְׁעַ וְאֵהָב חֲמָס שֶׁנֶּאֱמַר נִפְשׁוּ, אָמַר
דָּוִד (תהלים קכח, א) : אֲשֶׁרִי כָּל יָרָא הִ' הַהִלֵּךְ בְּדַרְכָּיו.

יג עָשָׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת כֶּסֶף (במדבר י, ב), זֶה שָׁאֵמַר הַכְּתוּב (תהלים כד, ז) :
שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשִׁיכֶם, בְּשַׁעָה שֶׁהַכְּנִיס שְׁלֹמֹה אֶת הָאֲרוֹן לְמִקְדָּשׁ אָמַר :
שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשִׁיכֶם וְהַנְּשִׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם, שֶׁהָיוּ הַפִּתְחִים שְׁפָלִים, וְאָמַר :
וְהַנְּשִׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיְבֹאוּ מְלֶכֶד הַכְּבוֹד, אָמְרוּ הַשְּׁעָרִים (תהלים כד, ז) : מִי הוּא
זֶה מְלֶכֶד הַכְּבוֹד, מִיָּד בְּקִשׁוֹ הַשְּׁעָרִים לִירֵד עָלָיו וְלָרֶץ אֶת רִאשׁוֹ, אֱלוּלִי
שָׁאֵמַר (תהלים כד, ז) : הִ' צְבָאוֹת הוּא מְלֶכֶד הַכְּבוֹד סָלָה, וְחִזֵּר וְאָמַר (תהלים כד,
ח) : הִ' עֲזוּז וְגִבּוֹר הִ' גִּבּוֹר מִלְחָמָה, (תהלים כד, ט) : שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשִׁיכֶם,
אָמַר לָהֶם הַתְּגַדְּלוּ שְׁמֵלְךָ הַכְּבוֹד עֲלֵיכֶם, מִיָּד חֲלָקוּ לוֹ כְּבוֹד וְנִשְׂאוּ עֲצָמוֹן
וְנִכְנַס הָאֲרוֹן. אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַתֶּם חֲלַקְתֶּם לִי כְבוֹד, חִיִּיכֶם
כְּשֶׁאֲנִי אַחֲרִיב אֶת בֵּיתִי אִין אָדָם שׁוֹלֵט בְּכֶם, תִּדְעַ שֶׁכָּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ גָּלוּ,
שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל א, ב) : וַיִּתֵּן הִ' בְּיָדוֹ אֶת יְהוֹיָקִים מְלֶכֶד יְהוּדָה וּמִקְצַת כְּלֵי בֵית
הָאֱלֹהִים, אָבֵל שְׁעָרֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִקּוֹמוֹן נִגְנְזוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ב, ט) : טָבְעוּ
בְּאֶרֶץ שְׁעָרֵיהָ. מָהוּ הִ' צְבָאוֹת הוּא מְלֶכֶד הַכְּבוֹד סָלָה, שֶׁהוּא חוֹלֵק לִירְאִיו
מִכְּבוֹדוֹ, כִּיֻּצַּד, הוּא נִקְרָא אֱלֹהִים, וְקָרָא לְמֹשֶׁה אֱלֹהִים (שמות ז, א) : רְאֵה
נִתְתִּיף אֱלֹהִים לְפָרְעָה. הוּא מְחִיָּה מִתִּים, וְחֲלַק מִכְּבוֹדוֹ לְאֵלֵיהוּ וְהַחֲחִיה
אֶת הַמֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יז, כג) : וַיֹּאמֶר אֵלֵיהוּ רְאִי חִי בְּגַדְךָ. וְלִמְלֶכֶד הַמְּשִׁיחַ
יִלְבוֹשׁ לְבוּשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כא, ו) : הוֹד וְהָדָר תִּשְׁוֶה עָלָיו. מָה כְּתִיב (תהלים

מז.ו : עָלָה אֱלֹהִים בְּתִרוּעָה ה' בְּקוֹל שׁוֹפָר, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁה מֶלֶךְ עֲשִׂיתִיד, שֶׁנֶּאֱמַר **(דברים לג.ה)** : וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ, מִה מֶלֶךְ כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא תוֹקְעִין לְפָנָיו אֵף אֶתָּה עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף, כְּשֶׁתִּכְנִיס אֶת יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ תוֹקְעִין בָּהֶם וְהוּן מִתְּכַנְסִין, שֶׁנֶּאֱמַר **(במדבר י.ג)** : וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלָיִךְ, לְכָךְ עֲשֵׂה לָךְ.

יד דָּבַר אַחַר, עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף, זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב **(משלי כד.כא)** : יִרָא אֶת ה' בְּנֵי וּמְלָךְ, מֵהוּ וּמְלָךְ, הַמְּלִיכָהוּ עֲלֶיךָ.

דָּבַר אַחַר, וּמְלָךְ, הַמְּלָךְ יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרַע שֶׁנִּקְרָא מֶלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר **(קהלת ט.יד)** : וּבֵא אֵלֶיךָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבֵב אֶתָּה.

דָּבַר אַחַר וּמְלָךְ, יְכוּל אִם יֵאמַר לָךְ הַמְּלָךְ לָךְ עֲבַד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁתִּשְׁמַע לוֹ, תִּלְמוּד לּוֹמַר : יִרָא אֶת ה', כִּךְ מְצִינּוּ לְנְבוֹכַדְנֶצַּר שֶׁאָמַר לְחֲנַנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲזַרְיָה לְעֲבַד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְלֹא שָׁמְעוּ לוֹ, אָמְרוּ לוֹ **(דניאל ג.יח)** : לֹא־לָהֶךָ לֹא אֵיתְנָא פְּלַחִין וּלְצַלָּם דְּהִבָּא דִּי הִקִּימְתָּ לֹא נִסְגֵּד. אָמַר לָהֶם נְבוֹכַדְנֶצַּר **(דניאל ג.יד)** : הֲצִדָּא שְׁדַרְךָ מִיִּשְׁדָּ וְעֲבַד נְגוּ, אֲנִטוּס, אֶתְמוּל אֶתְם אוּמְרִים כֹּל מִי שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ לְקַח לוֹ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הִיָּה הוֹלֵךְ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר **(ישעיה י.ז)** : וּפְסִילֵיהֶם מִירוּשָׁלַיִם וּמִשְׁמֵרוֹן, וְעַכְשָׁיו בְּאֶתְם לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שְׁלֵי צְדוּ, הֲצִדָּא שְׁדַרְךָ מִיִּשְׁדָּ וְעֲבַד נְגוּ, לֹא כִךְ אָמַר לָכֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁתִּשְׁמְעוּ לְמַלְכוּת כֹּל מִה שֶׁהִיא אוּמְרַת לָכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר **(קהלת ח.ב)** : אֲנִי פִי מֶלֶךְ שֶׁמֶר וְעַל דְּבַרְת שְׁבוּעַת אֱלֹהִים, אָמְרוּ לוֹ מֶלֶךְ אֶתָּה עֲלִינוּ לְמַסִּים וּלְאַרְנוֹנוּיֹת, אֲבָל לְעֲבַד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נְבוֹכַדְנֶצַּר אֶת וְכָלֵב שְׁוִים. **(דניאל ג.טז)** : עֵנוּ שְׁדַרְךָ מִיִּשְׁדָּ וְעֲבַד נְגוּ וְאָמְרִין לְמַלְכָּא נְבוֹכַדְנֶצַּר, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא נְבוֹכַדְנֶצַּר, **(דניאל ג.טז יז)** : לֹא חֲשַׁחִין אֲנַחְנָא עַל דְּנָה פְתָגְס לְהַתְּבוּתְךָ, הֵן אֵיתִי אֶלְהֵנָּא דִּי אֲנַחְנָא פְּלַחִין, וּמִן יִדְךָ מַלְכָּא יִשְׁיֹזֵב **(דניאל ג.יח)** : וְהוּן לֹא, אָמְרוּ לוֹ, בֵּין מְצִיל וּבֵין שְׁאִינוּ מְצִיל **(דניאל ג.יח)** : יְדִיעַ לְהוּא לָךְ מַלְכָּא דִּי לֹא־לָהֶךָ לֹא אֵיתְנָא פְּלַחִין, הֵוִי יִרָא אֶת ה' בְּנֵי וּמְלָךְ. **(משלי כד.כא)** : עִם שׁוֹנִים אֵל תִּתְעַרְב, וְעִם אוֹתָן שְׁאוּמְרִים שֶׁהֵן שְׁנֵי אֱלוֹהוֹת בְּעוֹלָם אֵל תִּתְעַרְב לְהוּן, שְׁסוּפֹן לְאַבְד מִן הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר **(זכריה יג.ח)** : וְהִיָּה בְּכֹל הָאָרֶץ נֶאֱמַר ה' פִּי שְׁנִים בָּהּ יִכְרְתוּ יִגְוְעוּ וְהַשְּׁלִישִׁית יִתֵּר בָּהּ. וּמֵה הֵן הַשְּׁלִישִׁית, אֵלוּ יִשְׂרָאֵל **(ישעיה יט.כד)** : בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל שְׁלִישִׁיהּ וּגוֹי בְּקִרְבַּי הָאָרֶץ, הֵוִי יִרָא אֶת ה' בְּנֵי וּמְלָךְ. וְכֹל מִי שֶׁהוּא יִרָא מִן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סוּפוֹ לַעֲשׂוֹת מֶלֶךְ, מִמִּי אֶתָּה לְמַד מֵאַבְרָהָם, עַל יְדֵי שְׁנַתִּירָא מִן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נַעֲשֵׂה מֶלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר **(בראשית כב.יב)** : כִּי עָתָה יְדַעְתִּי כִּי יִרָא אֱלֹהִים אֶתָּה, וּמִנִּין שֶׁנַּעֲשֵׂה מֶלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר **(בראשית יד.יז)** : אֵל עֵמֶק שְׁוֵה הוּא עֵמֶק הַמֶּלֶךְ, מֵהוּ שְׁוֵה, עֵמֶק הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֲשׂוּוּ הַכֹּל וְנִטְלוּ עֲצָה וְקִצְצוּ אֲרָזִים וְעֲשׂוּ כֶּסֶא וְהוֹשִׁיבוּהוּ מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם. וְלֹא תֵאמַר אֲבָרְהָם בְּלִבְד אֶלָּא אֶפְלוּ מִשֶּׁה שְׁנַתִּירָא מִן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נַעֲשֵׂה מֶלֶךְ, לְכָךְ כְּתִיב : יִרָא אֶת ה' בְּנֵי וּמְלָךְ.

טו עֲשֵׂה לָךְ שְׂתֵי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף, שְׂיִהְיוּ תוֹקְעִין לְפָנֶיךָ כְּמִלֶּךָ. עֲשֵׂה לָךְ, מִשְׁלָךְ. עֲשֵׂה לָךְ, לָךְ אֶתְּהָ עוֹשֶׂה וְלֹא לְאַחֵר, אֶתְּהָ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהוֹן וְאִין אַחֵר מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהוֹן, תִּדְעֵ לָךְ שְׂהָרִי יְהוֹשֵׁעַ תִּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהוֹן אֲלֵא בְּשׁוֹפְרוֹת, כְּשֶׁבֵא לְהִלָּחֵם בִּירִיחוֹ נִתְּכַנְסוּ לִירִיחוֹ שְׁבַע אַמּוֹת, שְׁנֵאָמַר [\(יהושע כד, יא\)](#): וַתַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן וַתִּבְאוּ אֶל יְרִיחוֹ וַיִּלְחַמוּ בָכֶם בְּעֵלֵי יְרִיחוֹ הָאֲמָרִי וְהַפְּרָזִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחֲתִי וְהַגְּרִגְשִׁי הַחֲוִי וְהַיְבוּסִי וְאַתָּן אוֹתָם בְּיָדְכֶם. וְכִי שְׁבַע אַמּוֹת הָיוּ בְּעֵלֵי יְרִיחוֹ, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי יְרִיחוֹ נִגְרָא שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם נִכְבְּשָׁה יְרִיחוֹ מִיַּד כָּל הָאֶרֶץ נִכְבְּשָׁתָה, לְפִיכָךְ נִתְּכַנְסוּ לְתוֹכָהּ שְׁבַע אַמּוֹת, מֵהַ כְּתִיב שָׁם [\(יהושע ו, כ\)](#): וַיִּרַע הָעָם וַיִּתְקַעוּ בְּשׁוֹפְרוֹת, מִלְּמַד שְׁאֵפְלוּ יְהוֹשֵׁעַ תִּלְמִידוֹ לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא תֹאמַר לִיהוֹשֵׁעַ אֲלֵא אֵפְלוּ מִשֶּׁה רַבְּנוֹ שְׁעַד שֶׁהוּא חֵי בְּעַצְמוֹ נִגְנְזוּ.

אָמַר רַבִּי יֶצְחָק הָרִי שְׁמִשָּׁה אוֹמֵר כְּשֶׁהוּא בֵּא לְפִטְרָא בְּאֵל הָעוֹלָם [\(דברים לא, כח\)](#): הִקְהִילוֹ אֵלַי אֶת כָּל זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם, וְהִיכֹן הָיוּ הַחֲצוֹצְרוֹת לְתִקְעָה בָּהוֹן וּלְכַנְסוֹן, אֲלֵא עַד שֶׁהוּא בְּחַיִּים נִגְנְזוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֵׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לִוִי לְקִיָּם מֵהַ שְׁנֵאָמַר [\(קהלת ח, ח\)](#): וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמּוֹת, הָיוּ עֹשֶׂה לָךְ שְׂתֵי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף, לָךְ אֶתְּ עוֹשֶׂה וְאִין אַחֵר מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהוֹן כָּל יָמֶיךָ.

טז עֲשֵׂה לָךְ. אֶתְּהָ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהוֹן שְׁאֶתְּהָ מְלָךְ וְאִין אַחֵר מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהוֹן, אֲלֵא דוֹד הַמְּלָךְ, שְׁנֵאָמַר [עפ"י [\(דברי הימים ב כט, כו כח\)](#)]: וַיַּעֲמְדוּ הַלְוִיִּם, עַל עַמְדָּם, וְהִשִּׁיר מְשׁוֹרָר וְהַחֲצוֹצְרוֹת מַחְצְרִים.

אָמַר רַב רַב הַחֲצוֹצְרוֹת שְׂהָיוּ בְּמַקְדָּשׁ אַף הוֹן נִגְנְזוּ, אֲבָל דוֹד הַמְּלָךְ הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַנּוֹר, שְׁנֵאָמַר [\(תהלים נז, ט\)](#): עוֹרָה כְּבוֹדִי עוֹרָה הַנִּבֵּל וְכַנּוֹר אֶעִירָה שְׁחַר.

אָמַר רַבִּי פְּנַחֲסֵה הַכֹּהֵן בַּר חֲמָא, כְּנֹר הָיָה תְּלוּי לְמַעְלָה מִמַּטְתּוֹ שֶׁל דוֹד, כִּיּוֹן שְׁהָגִיעַ חֲצוֹת לִילָה רִיחַ צְפוֹנִית מִנְּשֻׁבַת בּוֹ וּמִנְּגוֹן מֵאֲלֵיו, מִיַּד הָיָה עוֹמֵד דוֹד וְכָל הַתְּלָמִידִים שְׂהָיוּ עוֹסְקִין בְּתוֹרָה וְהָיוּ יִגְעִים וּמְנַדְּדִים שְׁנָה מְעִינִיהֶם וְהוֹגִין בְּתוֹרָה עַד עֲמוּד הַשְּׁחַר, לְפִיכָךְ הָיָה אוֹמֵר דוֹד עוֹרָה כְּבוֹדִי עוֹרָה הַנִּבֵּל וְכַנּוֹר אֶעִירָה שְׁחַר, דְּרָךְ הַשְּׁחַר מְעוֹרָר בְּנֵי אָדָם, אֲבָל אֲנִי אֶעִירָה שְׁחַר, אֲנִי מְעוֹרָר הַשְּׁחַר.

דְּבַר אַחֵר, עוֹרָה כְּבוֹדִי, מֵהוּ עוֹרָה כְּבוֹדִי, מִפְּנֵי עֲבוֹדַת יוֹצְרֵי, שְׂהָיָה יֶצְרוֹ אוֹמֵר לוֹ דוֹד לֹא מְלָךְ אֶתְּהָ וְדָרְךְ מְלָכִים לִישׁוֹן עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת בְּיוֹם, וְאַתְּהָ לְמַד וְעוֹמֵד חֲצוֹת לִילָה. וְהָיָה אוֹמֵר לוֹ עוֹרָה כְּבוֹדִי, אִין כְּבוֹדִי לְפָנֵי כְּבוֹד יוֹצְרֵי כְּלוּם, לְכָךְ נֵאָמַר עוֹרָה כְּבוֹדִי. [\(תהלים קיט, סב\)](#): חֲצוֹת לִילָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ, אָמַר דוֹד חֲזָב אֲנִי לְעַמּוּד בְּחֲצֵי לִילָה וּלְקַלְסָף עַל פְּלֵאוֹת שְׁעִשִׁית עִם זִקְנֵי בְּחֲצֵי הַלִּילָה, דְּכְתִיב [\(רות ג, ט\)](#): וַיְהִי בְּחֲצֵי הַלִּילָה וַיִּחְרַד הָאִישׁ וַיִּלְפַּת, וַתֹּאמֶר אֲנֹכִי רוֹת אֲמַתְךָ, וַיֹּאמֶר לָהּ [\(רות ג, יג\)](#): לִינִי הַלִּילָה,

אמר רבי יהושע בן לוי ברבי שלום אמרה לו בדברים אתה מוציאני, אמר לה (רות ג, יג) : חי ה' איני מוציאך בדברים. חי ה', מלמד שהשביע על יצרו שהיה מקטרגו ואמר לו את פנוי והיא פנויה, הרי השעה שתזדקק לה, מיד נשבע אותו צדיק חי ה', איני נוגע בה בזו. ולא בועז לבדו אלא כל הצדיקים משביעים על יצרו, וכן את מוצא בידו שנפל שאול בידו, מה אמר דוד (שמואל א כו, ז) : ויאמר דוד חי ה' כי אם ה' יגפנו או יומו יבוא וגו', ולמה נשבע שתי פעמים, אמר רבי שמואל בר נחמני היה בא יצרו ואמר לו אלו נפלת אתה בידו לא היה מרחם עליך והרגך, מן התורה מתר להרוגו, בא להרגך השכם להרוגו, שהרי רודף הוא. לפיכך קפץ ונשבע שתי פעמים חי ה', שאינו הורגו. אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אתה יודע כחו של יצר הרע שהיא קשה, אמר להם הקדוש ברוך הוא סיקלו אותו קמעה בעולם הזה, ואני מעבירו מכם לעתיד, שנאמר (ישעיה סב, ז) : סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו. וכן הוא אומר (ישעיה נז, יד) : ואמר סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי. ולעולם הבא אני עוקרו מכם (יחזקאל לו, כו) : והסרתני את לב האבן מבשרכם ונתתני וגו'.

יז כף דרש רבי תנחומא : ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (במדבר יא, טז), הלכה, בתוך כמה אמות חייב אדם לעמד מפני הזקן. כף שנו רבותינו בתוך ארבע אמות חייב אדם לעמד בפני הזקן, שנאמר (ויקרא יט, לב) : מפני שיבה תקום, ושואל בשלומו בתוך ארבע אמות. ואיזה הדור, אמרה תורה (ויקרא יט, לב) : והדרת, שלא יעמד במקומו, ולא ישב במקומו, ולא יהא סותר את דבריו, וכשהוא שואל הלכה שואל ביראה, ולא יקפץ להשיב, ולא יהא נכנס בתוך דבריו, שכל מי שאינו נוהג ברבו כל המדות האלו נקרא רשע לפני המקום, ותלמודו משתפח, ושנותיו מתקצרות, ולסוף הוא בא לידי עניות, שנאמר (קהלת ח, יג) : וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלהים, מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר : מפני שיבה תקום ויראת מאלהיך, הוי זה מוראת הרב, אם כן הרי מוראת רבית ומוראת משקלות, אלא אמר רבי אלעזר נאמר כאן (ויקרא יט, לב) : פני זקן, ונאמר להלן איננו ירא מלפני אלהים. וחייב להקדימו לכל אדם בכניסה וביציאה, ולנהוג בו מורא וכבוד, שנאמר (דברים ו, יג) : את ה' אלהיך תירא, ותנא את לרבות בעלי תורה, שאין לה מדה אחרת פיוצא בה, וכן הוא אומר (דברים א, טו) : ואתן אותם ראשים עליכם, מיפן את למד שתנהג בו מנהג נשיאות, לעמד מפניו, להקדימו לכל דבר שבגדלה.

אמר רבי אבא הפהו בר פפא כשהייתי רואה סיעה של בני אדם הייתי הולך בדרך אחרת שלא להטריח עליהו, שלא יהיו רואין ועומדים מלפני, וכשאמרתי דברים לפני רבי יוסי בן רבי זבידא, אמר לי צריך אתה לעבר לפניהם ויהיו רואין אותך ועומדים לפניך ואת מביאם לידי יראת שמם, שנאמר (ויקרא יט, לב) : מפני שיבה תקום ויראת מאלהיך, למה, שמעלתו של צדיקים מעלה שאין לה ירידה, אבל מעלתו של עשו מעלה שפלה ירידה היא, היום הוא אפרכוס, למחר סגן, למחר קומוס, למחר סרדיוט,

וְכֹן כָּל גְּדוּלֵיהֶם. וְכֹן הִנְבִיא אוֹמֵר (עובדיה א, ד): אִם תִּגְבִּיחַ כְּנֶשֶׁר. אָבֵל מַעֲלָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מַעֲלָה שְׂאִין לָהּ יְרִידָה, וְאִין קִדְשָׁתָם נוֹפְלֶת לְעוֹלָם. וְכֹן אַתָּה מוֹצֵא שֶׁהַזְּקֵנִים אֶחָד מְשַׁלְּשָׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים שֶׁהוּ כְּתוּבִין לְשִׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֱלוֹהֵינוּ: הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵל וְהַבְּכוֹרוֹת וְהַמְּזֻבָּח וְתִירוּמָה וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵהֵל מוֹעֵד וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד וְהַקְּרָבָנוֹת וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּקֵנִים, הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב מִנִּין, שְׁנֵאֵמַר (חגי ב, ח): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב. הַכְּהֻנִּים, דְּכַתִּיב (שמות כט, א): וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֶתְּם לְכַהֵן לִי. הַלְוִיִּם מִנִּין (במדבר ג, יב): וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם. יִשְׂרָאֵל מִנִּין (ויקרא כה, נה): כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּכוֹרוֹת מִנִּין (במדבר ח, יז): כִּי לִי כָּל בְּכוֹר. הַמְּזֻבָּח מִנִּין (שמות כ, כא): מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִי. תִירוּמָה מִנִּין (שמות כה, ב): וַיִּקְחוּ לִי תִירוּמָה. שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה מִנִּין (שמות ל, לא): שֶׁמֶן מִשְׁחַת קִדְשׁ יִהְיֶה זֶה לִי. אֵהֵל מוֹעֵד מִנִּין (שמות כה, ח): וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. הַקְּרָבָנוֹת מִנִּין (במדבר כח, ב): אֶת קְרָבָנִי לַחֲמִי לְאִשִּׁי. מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מִנִּין (שמואל א טז, א): כִּי רָאִיתִי בְּבָנָיו לִי מֶלֶךְ. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִנִּין (ויקרא כה, כג): כִּי לִי הָאֶרֶץ. הַזְּקֵנִים מִנִּין (במדבר יא, טז): אֶסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ.

יח אֶסְפָּה לִי, זֶה שְׂאֵמַר הַכְּתוּב (עמוס ט, ו): הַבּוֹנֶה בְּשָׁמַיִם מַעֲלוֹתָיו וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה, לָמָּה הַדְּבָר דּוֹמָה לְפִלְטִין שֶׁהֵיְתָה בְּנוּיָה עַל גִּבֵּי הַסְּפִינּוֹת, כָּל זָמַן שֶׁהַסְּפִינּוֹת מְחַבְּרוֹת פְּלִטִין שֶׁעַל גִּבֵּיהֶן עוֹמְדִת, כִּד הַבּוֹנֶה בְּשָׁמַיִם מַעֲלוֹתָיו, כְּבִיכּוֹל כְּסֹאוֹ מְבוֹסֵס לְמַעַלָּה בְּזָמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲשׂוּיִן אֶגְדָּה אַחַת, לְכִד נֵאֵמַר: הַבּוֹנֶה בְּשָׁמַיִם מַעֲלוֹתָיו, אֵימָתִי וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. וְכֹן הוּא אוֹמֵר (דברים לג, ה): וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ. לְכִד אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה אֶסְפָּה לִי, לָמָּה, שֶׁכְּנוֹסֶן שֶׁל צְדִיקִים הִנְיָה לָהֶם וְהִנְיָה לְעוֹלָם, אָבֵל כְּנוֹסֶן שֶׁל רְשָׁעִים תִּתְקַלָּה לָהֶם וְתִתְקַלָּה לְעוֹלָם.

יט דְּבַר אַחֵר, אֶסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ, בְּשַׁעָה שְׂאֵמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: אֶסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ, אָמַר מֹשֶׁה מָה אַעֲשֶׂה, אִם אָבִיא חֲמִשָּׁה מִכָּל שִׁבְט וְשִׁבְט אֵינָם עוֹלִים לְמִנִּין שְׁבָעִים וְנִמְצְאוּ שְׁשִׁים, וְאִם אָבִיא שְׁשֶׁה מִשִּׁבְט זֶה וְחֲמִשָּׁה מִשִּׁבְט זֶה, הֲרִי אֲנִי מְטִיל קִנְיָה בֵּין שִׁבְט וְשִׁבְט. מָה עֲשֶׂה, נִטַּל שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם פְּתָקִין וְכָתַב בָּהֶן זָקוֹ, עוֹד שְׁנַיִם פְּתָקִין חֶלֶק, וְיִטְרָפוּן בְּקִלְפֵי, אָמַר בּוֹאוּ וְיִטְלוּ פְתָקְכֶם, מִי שֶׁעָלָה בְּיָדוֹ פְתָק כְּתִיב בּוֹ זָקוֹ הִיָּה יוֹדֵעַ שְׁנֵתְמַנֶּה זָקוֹ, וְאִם עָלָה בְּיָדוֹ חֶלֶק הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא נִתְמַנֶּה, וְהַמְּמַנֶּה אוֹמֵר לוֹ הֲרִי שָׁם פְתָק אֶחָד כְּתוּב בּוֹ זָקוֹ, אֱלוֹהֵי יִתְּ רָאוּי לְהַתְמַנּוֹת הִיָּה עוֹלָה בְּיָדָךְ, כִּיֹּן שֶׁעֲשֶׂה כִּד נִתְמַנּוּ הַזְּקֵנִים. אֶלְדָּד וּמִיָּדָד הָיוּ שָׁם, וּמַעֲטוֹ עֲצָמוֹן, אִין אָנוּ כְּדִי לְהִיּוֹת בְּמַנּוּי הַזְּקֵנִים, וְעַל שֶׁמַּעֲטוֹ עֲצָמוֹן נִמְצְאוּ יִתְרִים עַל הַזְּקֵנִים חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הַזְּקֵנִים לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לְמַחֵר, שְׁנֵאֵמַר (במדבר יא, יח): וְאֵל הָעַם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֵר, אָבֵל אֱלוֹהֵי נִתְנַבְּאוּ עַל מָה שֶׁעֲתִיד בְּסוֹף אַרְבָּעִים שָׁנָה, שְׁנֵאֵמַר (במדבר יא, כו): וַיִּשְׁאַרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּמַחְנֶה, מָה הָיוּ מִתְנַבְּאִים, יֵשׁ אוֹמְרִים עַל מַפְלָתוֹ שֶׁל גּוֹג, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים מִתְּמֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מְכַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ. תִּדַע לָךְ, שֶׁכֵּן יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לְמֹשֶׁה (במדבר יא, כח): וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן (במדבר יא, כז): וַיִּרְץ הַנַּעַר וַיִּגַּד לְמֹשֶׁה, מִי הִיָּה זֶה, גִּרְשׁוֹם בֶּן מֹשֶׁה. הַזְּקֵנִים לֹא נִכְנְסוּ לְאֶרֶץ, אָבֵל אֶלְדָּד

ומייד, אֶלְדָּד הוּא (במדבר לד, כא) : אֶלְדָּד בֶּן כְּסָלוֹן, וּמִיידָד זֶה (במדבר לד, כד) : קְמוּאֵל בֶּן שִׁפְטָן. הַזְּקֵנִים לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָן, הַזְּקֵנִים נִפְסְקָה נְבוֹאֲתָן, שְׁהִיָּה מִשָּׁל מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא, יז) : וְאַצְלַתִּי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ, אֲבָל אֱלוֹ הִיָּתָה רוּחַ נְבוֹאֲתָם מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (במדבר יא, כו) : וּתְנַח עֲלֵהֶם הָרוּחַ. וְאִם תֵּאמַר הַזְּקֵנִים שְׁהִיָּתָה נְבוֹאֲתָן מִשָּׁל מֹשֶׁה שְׁמָא חֲסַר מֹשֶׁה בְּנְבוֹאֲתוֹ כְּלוּם, לֹאוּ. לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמָה, לְגַר שְׁהִיָּה דוֹלֵק וְהַדְּלִיקוּ מִמֶּנּוּ כְּמָה גְרוֹת וְאוֹר דְּלִקְתוּ לֹא חֲסַר, אֲףִי מִשָּׁל מִשָּׁלוֹ לֹא חֲסַר כְּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לד, ט) : וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה.

ב אֶסְפָּה לִי, וְכִי לֹא הָיוּ זְקֵנִים לְשַׁעֲבֵר, וְהִלּוּא כָּבֵר נֶאֱמַר בְּמִצְרַיִם (שמות ג, טו) : לָךְ וְאַסְפֹּת אֶת זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא מִפְּנֵי מָה אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה אֶסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ, לְלַמְדֶּךָ שֶׁבִשְׁעָה שֶׁאָמַר פָּרַעַה (שמות א, ג) : הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ, וְיִשְׁיִמוּ עָלָיו שְׁרֵי מִסִּים, קִבֵּץ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם בְּבִקְשָׁה מִכֶּם עֲשׂוּ עִמִּי הַיּוֹם בְּטוֹבָה, הִינּוּ דְכַתִּיב (שמות א, יג) : וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ, בְּפֶה רָד, נִטַּל סֵל וּמִגְרָפָה, מִי הָיָה רוֹאֶה אֶת פָּרַעַה נוֹטֵל סֵל וּמִגְרָפָה וְעוֹשֶׂה בְּלִבָּנִים וְלֹא הָיָה עוֹשֶׂה, מִיָּד הִלְכוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּזִרְיוֹת וְעֲשׂוּ עִמּוֹ בְּכָל כַּחַן, לְפִי שֶׁהָיוּ בְּעֵלֵי כַח וְגִבּוֹרִים, כִּיּוֹן שֶׁחֲשָׁכָה הָעֵמִיד עֲלֵיהֶם נוֹגְשִׁים וְאָמַר לָהֶם חֲשְׁבוּ אֶת הַלְּבָנִים, מִיָּד עָמְדוּ וּמְנוּ אוֹתָם, וְאָמַר לָהֶם כֹּזֶה אַתֶּם מְעַמִּידִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם. מִנֵּה אֶת הַנוֹגְשִׁים שֶׁל מִצְרַיִם עַל הַשּׁוֹטְרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַשּׁוֹטְרִים הַתְּמַנּוּ עַל יִתֵּר הָעַם, וְכִשְׁאָמַר לָהֶם (שמות ה, יז) : לֹא תֹאסְפוּן לְתַת תְּבוֹן לָעַם, הָיוּ בָּאִין הַנוֹגְשִׁים וּמוֹנִין אֶת הַלְּבָנִים וְנִמְצְאוּ חֲסֵרוֹת, הָיוּ מִפִּין הַנוֹגְשִׁים אֶת הַשּׁוֹטְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה, יז) : וַיִּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ הַשּׁוֹטְרִים מִפִּין עַל יִתֵּר הָעַם וְלֹא הָיוּ מוֹסְרִין אוֹתָן בִּיַּדֵּי נוֹגְשִׁים, וְאוֹמְרִים מוֹטֵב אֲנִי לְלִקּוֹת וְאֵל יִכְשְׁלוּ יִתֵּר הָעַם. לְפִיכֹךְ כִּשְׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא : אֶסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְּקֵנֵי יִשְׂרָאֵל, אָמַר מֹשֶׁה לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם אֵינִי יוֹדֵעַ מִי רָאוּי וּמִי אֵינּוּ רָאוּי, אָמַר לוֹ (במדבר יא, טו) : אֲשֶׁר יִדְעַתְּ כִּי הֵם זְקֵנֵי הָעַם וְשְׁטָרֵיו, אוֹתָן הַזְּקֵנִים וְהַשּׁוֹטְרִים שֶׁהָיוּ מוֹסְרִין עֲצָמוֹן לְלִקּוֹת עֲלֵיהֶם בְּמִתְכַנֵּת הַלְּבָנִים, יְבוֹאוּ וַיִּטְלוּ בְּגִדְלָהּ הַזֶּה, לְפִיכֹךְ הוּא אוֹמֵר : אֲשֶׁר יִדְעַתְּ כִּי הֵם זְקֵנֵי הָעַם וְשְׁטָרֵיו. וּלְפִי שֶׁמְסָרוּ עֲצָמוֹן לְלִקּוֹת עַל הַצָּבוֹר, לְפִיכֹךְ (במדבר יא, יז) : וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ בְּמִשְׁאֵה הָעַם, לְלַמְדֶּךָ שֶׁהֲשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה. מִכָּאן אֶת לָמַד שֶׁכָּל מִי שֶׁמוֹסֵר עֲצָמוֹ עַל יִשְׂרָאֵל זוֹכֶה לְכַבּוֹד וְלִגְדֻלָּה וְלָרוּחַ הַקְּדוֹשׁ, לְכֹךְ כְּתִיב : אֲשֶׁר יִדְעַתְּ כִּי הֵם זְקֵנֵי הָעַם וְשְׁטָרֵיו, מִי הֵם, אוֹתָן שֶׁכְּתוּב בָּהֶן וַיִּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

כא אֶסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ, וְהִיכֵן הָיוּ הָרֵאשׁוֹנִים, זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (איוב לד, כד) : יִרַע כְּבִירִים לֹא חֶקֶר וַיַּעֲמֵד אַחֲרֵיהֶם תַּחְתָּם. עַד שֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם הָיָה לָהֶם שְׁבָעִים זְקֵנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ג, טו) : לָךְ וְאַסְפֹּת אֶת זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעִמָּהֶם יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְכִשְׁעָלָה מֹשֶׁה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה הָיוּ עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כד, ט) : וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאָבִיחָוּא וְשְׁבָעִים מִזְּקֵנֵי יִשְׂרָאֵל, (שמות כד, יז) : וְאֵל הַזְּקֵנִים אָמַר שָׁבוּ לָנוּ בְּזֶה. כִּיּוֹן שֶׁעָלָה מֹשֶׁה הַתְּנָה עִם יִשְׂרָאֵל שִׁירֵד לְאַרְבָּעִים יוֹם, כִּיּוֹן שֶׁשָּׁהָה לִירֵד, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, א) : וַיֵּרָא הָעַם כִּי

בשש משה, ואין בשש אלא לשון שהוי, שְׁנַאֲמַר (שופטים ה, כח) : מדוע בשש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו. נכנסו כל ישראל אצל הזקנים ואמרו להן משה התנה עמנו שירד לסוף ארבעים יום, הרי שש שעות יותר ולא ירד, ואין אנו יודעין מה היה לו (שמות לב, א) : קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו, כיון ששמעו כן, אמרו להם מה אתם מכעיסין למי שעשה לכם כל אותן נסים והנפלאות, ולא שמעו להם והרגום, ולפי שעמד חור כנגדן בדברים קשים, עמדו עליו עוד והרגוהו. נכנסו כל ישראל לאהרן בטקסים גדולה, שְׁנַאֲמַר (שמות לב, א) : ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום, מה אתה יושב קום, אמר רבי יצחק רוח הקדש צווחת (תהלים כו, ה) : שְׁנַאֲמַר קהל מרעים. קום עשה לנו אלהים, ואם לאו (שמות לב, א) : כי זה, כזה אנו עושים לך, כשם שעמדנו על חור והרגנוהו, כן אנו עושים לך. כיון שראה אהרן מה שעשו לזקנים ולחור נתגרא מהן, שְׁנַאֲמַר (שמות לב, ה) : וירא אהרן ויבן מזבח, הבין ממי שזבוח לפניו. ומנין שהרגו לזקנים ולחור, שכן ירמיה מוכיח את ישראל (ירמיה ב, לד) : גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחתרת מצאתים כי על כל אלה, מהו על כל אלה, בשביל (שמות לב, ד) : אלה אלהיך, מה פרע מהם (שמות לב, לה) : ויגף ה' את העם על אשר עשו את העגל, אחר זמן כששלח להם, אמר למשה : אספה לי שבעים, תחת אבותם שבעים שנהרגו על קדשת שמי, הוא שפתוב : ירע כבירים לא חקר ויעמד אחרים תחתם.

כב אספה לי שבעים איש, זה שאמר הכתוב (קהלת יב, יא) : דברי חכמים כדורבנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד. כדור של בנות, מה הכדור של בנות מזרקין בו לכאן ולכאן, כך היו הדברות מזרקין בסיני.

דבר אחר, כמשמרות נטועים, מכאן אמרו חכמים אסור לקרות בספרים החיצונים, שפתוב נטועים. מה משמרות הכהנים עשרים וארבעה, אף הספרים עשרים וארבעה. בעלי אספות, אלו סנהדרין, ואם תאמר זה מתיר וזה אוסר, זה פוסל וזה מכשיר, זה מטמא וזה מטהר, רבי אליעזר מחיב ורבי יהושע פוטר, בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין, למי נשמע, אמר הקדוש ברוך הוא אף על פי כן כלם נתנו מרעה אחד.

כג אספה לי שבעים איש, זה שאמר הכתוב (משלי כב, יא) : אהב טהר לב חן שפתיו רעהו מלך, למה לא אמר לו אספה לי שבעים אנשים, אלא שבעים איש, מיוחדין, שיהיו דומין לי ולך, (שמות טו, ג) : ה' איש מלחמה, ומשה (במדבר יב, ג) : והאיש משה ענו מאד.

כד אספה לי, וכי לא היה להם זקנים קדם לכן, והכתוב בהר סיני (שמות כד, ט) : ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא וגו', והפרשה היא אחר כך היתה, ואז היו הזקנים, אלא בשעה שבאו ישראל לאותן הדברים (במדבר יא, א) :

וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאוֹנְנִים, נִשְׂרָפוּ כָּלֶם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, אֲלֵא שֶׁהִיְתָה שְׂרָפְתָם
כְּשֶׁרָפַת נָדָב וְאַבִּיהוּא, שָׁאֵף הֵם הִקְלוּ רֵאשִׁים בְּעִלוֹתָם לְהַר סִינִי כְּשֶׁרָאוּ
אֶת הַשְּׂכִינָה, [\(שמות כד, יא\)](#): וַיַּחְזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, וְכִי אָכְלָה
וַיִּשְׁתֶּיָה הִיְתָה שָׁם, לָמָּה הִדְבֵּר דְּוֹמָה לְעֶבֶד שֶׁהָיָה מְשַׁמֵּשׂ אֶת רַבּוֹ וַיִּפְרַנְסֶתוּ
בִּידוֹ, וְהָיָה נוֹשֵׁף מִמֶּנָּה, כִּדְ הִקְלוּ רֵאשֵׁן כְּאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וְהָיוּ רֵאוּיִן לְשָׂרֵף
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הַזְּקֵנִים וְנָדָב וְאַבִּיהוּא, וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה חֲבִיב
לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְפִיכָךְ לֹא רָצָה לְפַגֵּעַ בָּהֶן בּוֹ בַּיּוֹם לַעֲשׂוֹת פְּרָצָה
בָּהֶן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(שמות כד, יא\)](#): וְאֵל אֲצִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ,
מִכָּלֵל שֶׁהָיוּ רֵאוּיִן לְהַשְׁתַּלַּח יָד, אֲבָל לְאַחַר זְמַן גְּבַה מֶהֱוֹ, נָדָב וְאַבִּיהוּא
אֵף הוּ נִשְׂרָפוּ כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְאַהֲל מוֹעֵד, וְהוּ נִשְׂרָפוּ כְּשֶׁנִּתְּאוּ אוֹתָהּ תְּאוּהָ,
שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר יא, ד\)](#): וְהִאֲסִפְסֹף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הַתְּאוּוֹ תְּאוּהָ, מֵהוּ וְהִאֲסִפְסֹף,
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר אֲבָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיָא, אֶחָד מֵהֶן אוֹמֵר אֱלוֹ הַגְּרִים
שָׁעֲלוּ עִמָּהֶן מִמְצָרִים וְנֶאֱסָפִין עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות יב, לח\)](#): וְגַם עָרַב רַב
עִלָּה אֲתָם. וְאֶחָד מֵהֶן אוֹמֵר וְהִאֲסִפְסֹף אֱלוֹ סִנְהֶדְרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲסִפָּה לִי
שְׁבָעִים אִישׁ. מֵה כְּתִיב שָׁם [\(במדבר יא, א\)](#): וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקִצָּה
הַמַּחֲנֶה, בְּקוֹצִים שְׁבַמְחִנָּה. וּמִנִּין שֶׁאוֹתָן זְקֵנִים שָׁעֲלוּ לְהַר סִינִי נִשְׂרָפוּ,
שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קו, יח\)](#): וַתִּבְעַר אֵשׁ בְּעֵדְתָם, וְאִין עֵדָה אֲלֵא סִנְהֶדְרִין, שֶׁנֶּאֱמַר
[\(במדבר טו, כד\)](#): וְהָיָה אִם מַעֲיִנִי הַעֲדָה נַעֲשֶׂתָה, וְכָתִיב [\(ויקרא ד, יג\)](#): וְאִם כָּל
עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגוּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(תהלים עת, לא\)](#): וְאֵף אֱלֹהִים עִלָּה בָּהֶם
וַיַּהֲרֹג בְּמִשְׁמַנֵּיהֶם, אֱלוֹ סִנְהֶדְרִין. [\(תהלים עת, לא\)](#): וּבַחֹרֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּרִיעַ,
אוֹתָן הַבַּחֲוָרִים שֶׁהָיוּ קְרוּיִן זְקֵנִים, שֶׁכְּתוּב בָּהֶן [\(שמואל ב, א\)](#): וַיִּסֹּף עוֹד דָּוִד
אֶת כָּל בַּחֲוֹר בְּיִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁחֲזָרוּ וַיִּכְּוּ וַיִּבְקְשׁוּ בִּשְׂרָר, אִם נֹאמַר בִּשְׂרָר חִיָּה, כָּל
מֵה שְׁבִקְשׁוּ נַעֲשֶׂה לָהֶם, הִמָּן לְתוֹף פִּיָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קו, טו\)](#): וַיִּתֵּן לָהֶם
שִׁאֲלָתָם [\(תהלים עת, כט\)](#): וַתֹּאמְרָם יִבֵּא לָהֶם, אִם נֹאמַר שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם שׁוֹר
וּבַהֲמָה, וְהִלּוּא כְּבָר נֶאֱמַר: וְגַם עָרַב רַב עִלָּה אֲתָם וְצֹאן וּבִקָּר, אִם נֹאמַר
אֲכֹלוֹם בְּמִדְבָּר, וְהִלּוּא כְּתִיב [\(במדבר לכ, א\)](#): וּמִקְנֶה רַב הָיָה לְבְנֵי רֵאוּבֵן,
מִכָּאֵן אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא נִתְּאוּ בִּשְׂרָר, אֲלֵא שִׂאֵר בִּשְׂרָר, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר
[\(תהלים עת, כז\)](#): וַיִּמָּטֵר עֲלֵיהֶם כַּעֲפָר שִׂאֵר, וְאִין שִׂאֵר אֲלֵא עֲרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר
[\(ויקרא יח, ו\)](#): אִישׁ אִישׁ אֵל כָּל שִׂאֵר בִּשְׂרוֹ, הָיָה שֶׁכָּךְ בִּקְשׁוּ, לְהַתִּיר לָהֶם אֶת
הָעֲרִיּוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(במדבר יא, ט\)](#): וַיִּשְׁמַע מִשָּׁה אֶת הָעַם בִּכְה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ,
כְּשֶׁבִקְשׁוּ כָּךְ, לְכָךְ [\(במדבר יא, ט\)](#): וַיַּחַר אֵף ה' מְאֹד וַיִּבְעִינִי מִשָּׁה רַע, בְּאוֹתָהּ
שְׁעָה אֲמַר מִשָּׁה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(במדבר יא, יא\)](#): לָמָּה הִרְעַתָּ לְעֶבְדְּךָ,
לְכַשְׁעֲבֵר הָיָה עִמִּי מִי שִׁישָׂא בְּמִשְׁאֵן וְעִכְשׁוֹ אֲנִי לְבַדִּי, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר יא יד\)](#)
טו: לֹא אוֹכַל אֲנִכִּי לְבַדִּי לְשֹׂאת וּגוֹי אִם כָּכָה אֲתָ עֲשֶׂה לִי הַרְגִנִּי נָא הָרַג.
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִנְּה תַחַת אוֹתָן הַזְּקֵנִים זְקֵנִים
אַחֲרֵים תַּחְתֵּיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲסִפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ.

כה וַיִּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי [\(במדבר יא, יז\)](#), לְהוֹדִיעַךָ שְׁיֹס מְנוּי הַזְּקֵנִים הָיָה חֲבִיב
לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּיוֹם מִתֵּן תּוֹרָה שֶׁכְּתוּב בּוֹ [\(שמות יט, יא\)](#): כִּי בַּיּוֹם
הַשְּׁלִשִׁי יֵרַד ה' לְעֵינֵי כָּל הָעַם, אֵף בְּמִנְיֵי הַזְּקֵנִים כְּתִיב שָׁם יְרִידָה, לָמָּה
הִדְבֵּר דְּוֹמָה לְמִלְךְ שֶׁהָיָה לוֹ פְּרִדָּס וְשִׁכָּר לְתוֹכּוֹ שׁוֹמֵר וְנָתַן לוֹ שִׁכָּר
הַשְּׂמִירָה, לְאַחַר זְמַן אֲמַר לוֹ הַשׁוֹמֵר אֵינִי יָכוֹל לְשִׁמְרוֹ כָּלוּ לְבַדִּי, אֲלֵא

הבא עוד אחרים שישמרו עמי. אמר לו המלך נתתי לך את הפרדס פלו לשמרו וכל פרות שמירתן לך נתתי, ועכשו אתה אומר הבא לי עוד אחרים שישמרו עמי, הריני מביא אחרים שישמרו עמך והוי יודע שאין אני נוטן להם שכר שמירה משלי אלא מתוך שכר שנתתי לך משם הן נוטלין שכרן. כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה, כשאמר לא אוכל אנכי לבדי לשאת, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני נתתי בך רוח ודעת לפרנס את בני, ולא הייתי מבקש אחר כדי שתתיחד אתה באותה גדלה, ואתה מבקש אחר, תדע שמשלי אינן נוטלין כלום אלא [\(במדבר יא, יז\)](#): ואצלתי מן הרוח אשר עליך, ואף על פי כן משה לא חסר כלום, שלסוף ארבעים שנה אמר לו [\(במדבר כז, יח\)](#): קח לך את יהושע בן נון, ונתתה מהודך עליו, מה כתיב [\(דברים טז, ט\)](#): ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו, אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה נתנבאו יחידים ולעולם הבא כל ישראל נעשין נביאים, שנאמר [\(יואל ג, א\)](#): והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם וגו', כך דרש רבי תנחומא ברבי אבא.

סדר שלח לד

פרשה טז

א הלקה מהו לפרש לים הגדול קדם לשבת שלשה ימים, שנו רבותינו [\(ספרי שופטים ג\)](#): אין מפליגין בספינה בים הגדול שלשה ימים קדם לשבת בזמן שהיא הולך למקום רחוק, אבל אם מבקש לפרש כמו מצור לצידון, מתר לו לפרש אפלו בערב שבת, מפני שהדבר ידוע שהוא יכול לילך מבעוד יום, בשליח הרשות, ואם היה שליח מצוה, מתר לו לפרש בכל יום שירצה, למה, מפני שהוא שליח מצוה ושליח מצוה דוחה את השבת, וכן את מוצא בסכה ששנינו ששליחי מצוה פטורין מן הסכה, שאין לך חביב לפני הקדוש ברוך הוא כשליח שמשתלח לעשות מצוה ונותן נפשו כדי שיצלח בשליחותו, ואין לך בני אדם שנסתלחו לעשות מצוה ונותנין נפשם להצליח בשליחותן כאותם שנים ששלח יהושע בן נון, שנאמר [\(יהושע ב, א\)](#):

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מִן הַשְּׁטִיִּים שְׁנַיִם, מִי הָיוּ, שְׁנֵי רַבּוֹתֵינוּ אֵלּוּ פִּינְחָס וְכָלֵב, וְהִלְכוּ וַנְּתַנּוּ נַפְשָׁם וְהִצְלִיחוּ בְּשִׁלְיֹחוֹתָן. מִהוּ [\(יהושע ב, א\)](#): חָרַשׁ, מִלְּמַד שְׁעָשׂוּ עֲצָמָן קַדְרִין וְהָיוּ צוּוּחִין הָרִי קַדְרוֹת, מִי שִׁירְצָה יָבֹא וַיִּקְנֶה, כָּל כָּד לָמָּה, שְׁלֹא יִרְגִישׁ בְּהֵן אָדָם, קָרִי בֵּיה חָרַשׁ, כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵן מְרַגְלִים. [\(יהושע ב, א\)](#): וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית אִשָּׁה זֹנָה וּשְׁמָה רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁמָּה, עִמָּדָה וְקִבְלוּ, וְהִרְגִישׁ בְּהֵן מֶלֶךְ יָרִיחוֹ וּשְׁמַע שְׁבָאוֹ לַחֲפֹר אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(יהושע ב, ב\)](#): וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יָרִיחוֹ לֵאמֹר, כִּיֹּן שֶׁהִלְכוּ לְבִקְשָׁם, מָה עֲשִׂתָּה רָחַב, נָטְלָה אוֹתָם לְהִטְמִינָם, אָמַר לָהּ פִּינְחָס אֲנִי כֹהֵן וְהִכְהַנִּים נִמְשָׁלוּ לְמִלְאָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלאכי ב, ז\)](#): כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלְאָךְ ה' צְבָאוֹת הוּא, וְהַמִּלְאָךְ מִבְּקֵשׁ נִרְאָה מִבְּקֵשׁ אֵינוֹ נִרְאָה. וּמִנִּין שֶׁנִּמְשָׁלוּ הַנְּבִיאִים כְּמִלְאָכִים, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר בְּמִשָּׁה [\(במדבר כ, טז\)](#): וַיִּשְׁלַח מִלְאָךְ וַיִּצְאֵנוּ מִמִּצְרָיִם, וְהָלוּא מִשָּׁה הָיָה, אֲלֵא מִכָּאֵן שֶׁנִּמְשָׁלוּ הַנְּבִיאִים כְּמִלְאָכִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(שופטים ב, א\)](#): וַיַּעַל מִלְאָךְ ה' מִן הַגִּלְגָּל אֶל הַבְּכִים וַיֹּאמֶר אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם, וְהָלוּא פִּינְחָס הָיָה, אֲלֵא מִיִּכֹן שֶׁנִּקְרְאוּ הַנְּבִיאִים מִלְאָכִים, לְפִיכֹךְ אָמַר לָהּ פִּינְחָס אֲנִי כֹהֵן וְאֵינִי צָרִיךְ לְהִטְמִין, הִטְמִינִי לְכָלֵב חֲבֵרִי וְאֲנִי עוֹמֵד לְפָנֶיהֶן וְאֵינִן רוֹאִין אוֹתִי, וְכֵן עֲשִׂתָּה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(יהושע ב, ד\)](#): וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתִּצְפְּנֵם אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֲלֵא [\(יהושע ב, ד\)](#): וַתִּצְפְּנוּ, הָרִי שְׁלֹא הִטְמִינָה לְפִינְחָס אֲלֵא לְכָלֵב, לְלַמְּדָךְ כִּמָּה נִתְּנוּ שְׁנֵי צַדִּיקִים אֵלּוּ נַפְשָׁם לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתָם. אֲבָל שְׁלוּחִים שֶׁשְׁלַח מִשָּׁה הָיוּ רְשָׁעִים, מִנִּין, מִמָּה שֶׁקָּרִינוּ בְּעִנְיֹן [\(במדבר יג, ב\)](#): שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים.

ב זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב [\(תהלים עז, ו\)](#): אֲשֶׁתוֹלְלוּ אַבִּירֵי לֵב נָמוּ שְׁנָתָם. אֲשֶׁתוֹלְלוּ, אֵלּוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן שֶׁשְׁלַחוּ הַמְּרַגְלִים וּבָאוּ וְאָמְרוּ לְשׁוֹן הָרַע עַל הָאָרֶץ וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין מָה לַעֲשׂוֹת, אֲלֵא אֵף מִשָּׁה וְאַהֲרֹן נִתְרַשְׁלוּ אֶת יָדָם, מִיָּד עִמָּד כָּלֵב וְשִׁתַּק כָּל אוֹתָן אַכְלוּסִין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר יג, ט\)](#): וַיִּהְיֶה כָלֵב אֶת הָעָם, עִמָּד לוֹ עַל הַסַּפָּסֶל וְהָיָה מִשְׁתַּקֵּן וְאוֹמֵר הִס, וְהֵם שׁוֹתֵקִין לְשִׁמְעַ מִמֶּנּוּ, אָמַר לָהֶם [\(במדבר יד, ז\)](#): טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה טוֹבָה גְּדוֹלָה אֲנִי מַחֲזִיק לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים א, לו\)](#): זוֹלַתִּי כָלֵב בֶּן יִפְנֶה, מִהוּ זוֹלַתִּי, לָזֶה אֶתִּי יוֹתֵר מִשְׁשֵׁים רַבּוֹא מִכֶּם, אֶתֶם לֹא מִצְאֶתֶם יְדִיכֶם אֲלֵא כְּשִׁלְתֶם, לְכֹךְ נֶאֱמַר: אֲשֶׁתוֹלְלוּ אַבִּירֵי לֵב, כָּל כָּד לָמָּה עַל שֶׁהָיוּ שְׁלוּחִין טַפְּשִׁין, אָמַר שְׁלֵמָה [\(משלי כו, ו\)](#): מִקְצָה רַגְלִים חָמָס שִׁתָּה שְׁלַח דְּבָרִים בְּיַד כְּסִיל.

ג שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים, רַבִּי אַחָא הַגָּדוֹל פָּתַח [\(ישעיה מ, ח\)](#): יָבֵשׁ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ וַדְּבַר אֱלֹהֵינוּ יִקוּם לְעוֹלָם, לָמָּה הַדְּבַר דּוֹמָה לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ אוֹהֵב וְהִתְנַה עִמוֹ וְאָמַר לוֹ לָךְ עֲמִי וְאֲנִי נוֹתֵן לָךְ מִתְּנָה, הַלָּךְ עִמוֹ וְמֵת, אָמַר הַמֶּלֶךְ לְבָנוּ שֶׁל אוֹהֵבוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁמֵת אַבִּיד אֵינִי חוֹזֵר בִּי בְּמִתְּנָה שֶׁאִמְרַתִּי לוֹ, בּוֹא וְטַל אֶתָּה. כָּד הַדְּבַר, הַמֶּלֶךְ, מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָאוֹהֵב, זֶה אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה מא, ח\)](#): זָרַע אַבְרָהָם אַהֲבִי, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹא לָךְ עֲמִי [\(בראשית יב, א\)](#): לָךְ לָךְ מֵאֲרָצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אַבִּיד, הִתְנַה עִמוֹ שִׁיתֵּן לוֹ מִתְּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(בראשית יג, יז\)](#): קוּם הִתְנַהֲלָךְ

בְּאֶרֶץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית יג, טו) : כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנֶּה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנַתִּי עִם הָאֲבוֹת לָתֵן לָהֶם אֶת הָאָרֶץ וּמִתּוֹ, אֵינִי חוֹזֵר בִּי אֶלָּא (ישעיה מ, ח) : וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם.

ד שֶׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים, זֶה שֶׁאָמַר הַכֹּתוּב (משלי י, כו) : כַּחֲמֹץ לְשֵׁנִים וְכַעֲשׂוֹן לְעֵינַיִם כֵּן הָעֵצָל לְשִׁלְחָיו, נִכְרִים הָיוּ הַמְּרַגְּלִים שֶׁהָיוּ מוֹצִיאִין לְשׁוֹן הָרַע עַל הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ט, ב) : וַיִּדְרְכוּ אֶת לְשׁוֹנָם קִשְׁתָּם שֶׁקָּר, לְמָה הַדְּבָר דוֹמָה לְעֵשִׂיר שֶׁהָיָה לוֹ כָּרֶם, כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה שֶׁהֵינּוּ יָפָה הָיָה אוֹמֵר הַכְּנִיסוּ אֶת הֵינּוּ בְּבֵיתִי, וְכִשֶׁהָיָה רוֹאֶה שֶׁהֵינּוּ חֲמֹץ, הָיָה אוֹמֵר הַכְּנִיסוּ אֶת הֵינּוּ בְּבֵיתְכֶם. אַף כִּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁרָאָה שֶׁהַזְּקֵנִים מַעֲשִׂיהֶם כְּשָׂרִים, קָרָא אוֹתָן לְשֵׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא, טז) : אֶסְפָּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ, וְכִשֶׁרָאָה אֶת הַמְּרַגְּלִים שֶׁהוּ עֲתִידִין לַחֲטֹא, קָרָא אוֹתָן לְשֵׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים.

ה זֶה שֶׁאָמַר הַכֹּתוּב (משלי כו, ו) : מְקַצֶּה רַגְלִים חֲמָס שֶׁתָּה שֶׁלַח דְּבָרִים בְּיַד כְּסִיל, וְכִי כְּסִילִים הָיוּ מְרַגְּלִים וְהָלֹא כְּבָר נֶאֱמַר : שֶׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֲנָשִׁים בְּנֵי אָדָם צְדִיקִים הֵם, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר (שמות יז, ט) : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵל יְהוָה שֶׁעָבַר לָנוּ אֲנָשִׁים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמואל א יז, יב) : וְהָאִישׁ בֵּימֵי שָׂאוֹל זָקֵן בָּא בְּאֲנָשִׁים, (שמואל א א, יא) : וְנִתְתָּה לְאַמְתָּךְ זֶרַע אֲנָשִׁים, לְאֵלוֹ אֶת קוֹרָא כְּסִילִים, אֵלֹו לֹא נִקְרָאוּ כְּסִילִים אֶלָּא עַל שֶׁהוֹצִיאוּ דְבָה עַל הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י, יח) : וּמוֹצֵא דְבָה הוּא כְּסִיל, אַף עַל פִּי כֵן בְּנֵי אָדָם גְּדוֹלִים הָיוּ וְעָשׂוּ עֲצָמוֹן כְּסִילִים, עֲלִיהֶם אָמַר מֹשֶׁה (דברים לב, ב) : כִּי דוֹר תַּהֲפֹכֶת הִמָּה בְּנֵים לֹא אֲמֵן בָּם, שֶׁנִּבְחָרוּ מִכָּל יִשְׂרָאֵל מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִפִּי מֹשֶׁה, שֶׁכֵּן כְּתִיב (דברים א, כג) : וַיִּיטֹב בְּעֵינַי הַדְּבָר וְאֶקַּח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵת אֲנָשִׁים, מִכָּאֵן שֶׁהָיוּ צְדִיקִים בְּפָנַי יִשְׂרָאֵל וּבְפָנַי מֹשֶׁה, וְאֵף מֹשֶׁה לֹא רָצָה לְשַׁלְּחָם מִדַּעַת עֲצָמוֹ עַד שֶׁנִּמְלָךְ בְּהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, פְּלוֹנִי מִשְׁבֵּט פְּלוֹנִי, וְאָמַר לוֹ רְאוּיִים הֵם, וּמִנִּין שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיוּ רְאוּיִים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יג, ג) : וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרוֹן עַל פִּי ה', וְאַחַר כֵּן לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם נִהְפְּכוּ וְעָשׂוּ כָּל הַצָּרָה וְגָרְמוּ לְאוֹתוֹ דוֹר שֶׁיִּלְקָה בְּאוֹתָהּ הַמַּכָּה, שֶׁנֶּאֱמַר : כִּי דוֹר תַּהֲפֹכֶת הִמָּה, שֶׁנִּתְבָּרְרוּ צְדִיקִים וְנִתְהַפְּכוּ, לְכֵן נֶאֱמַר : שֶׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים (במדבר יג, טז) : אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים.

ו דְּבַר אַחַר, שֶׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְרוּ, (במדבר יב, א) : וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה, וְאַחַר כֵּן שֶׁלַח לְךָ, זֶה שֶׁאָמַר הַכֹּתוּב (ישעיה מד, יח) : לֹא יִדְעוּ וְלֹא יִבִּינוּ כִּי טַח מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם, מָה רָאָה לוֹמֵר אַחַר מַעֲשֵׂה מִרְיָם שֶׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים, אֶלָּא שֶׁהָיָה צְפוּי לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיֵּאֱמָרוּ לְשׁוֹן הָרַע עַל הָאָרֶץ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹמְרִים לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִין עֲנֵשׁ לְשׁוֹן הָרַע, לְפִיכֵן סִמַּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָעֵנִין זֶה לְזֶה, לְפִי שֶׁדְּבָרָה מִרְיָם בְּאַחִיהָ וְלִקְתָּהּ בְּצָרַעַת, כְּדִי שֶׁיִּדְעוּ הַכָּל עֲנֵשׁוּ שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁאֵם בְּקִשׁוֹ

לומר לשון הרע יהיו מסתכלין מה נעשה למרים, ואף על פי כן לא רצו ללמד, לכך נאמר לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם.

ז דבר אחר, שלח לך אנשים, אף על פי שאמר הקדוש ברוך הוא שלח לך, לא היה מן הקדוש ברוך הוא שילכו, למה, שכבר אמר להן הקדוש ברוך הוא שבחה של ארץ ישראל (דברים ח, ז): כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ וגו', וכן הוא אומר (דברים יא, ז): כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וגו', ועד שהם במצרים אמר (שמות ג, ח): וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ וגו', הכתוב אומר (שמות יג, כא): וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן, ומהו שלח לך אנשים, אלא ישראל הן בקשו הדברים הללו, שבשעה שהגיעו לירש את התחומין, אמר להם הקדוש ברוך הוא (דברים א, כא): ראה נתן ה' אלהיך לפניך את הארץ, באותה שעה נתקרבו ישראל אל משה, שנאמר (דברים א, כא): ותקרבו אלי כלכם, זהו שאמר עזרא (נחמיה ט, טו יז): ולא שמעו אל מצותיך וימאנו לשמע ולא זכרו נפלאתיך, וכן הוא אומר (במדבר י, לג): לתור להם מנוחה. אלא אמרו (דברים א, כב): נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו, אלא שלא האמינו. וכן בדרך הוא אומר (תהלים עח, כב): כי לא האמינו באלהים, וכתוב (תהלים עח, ז): ובתורתו מאנו ללכת. רבי יהושע אומר למה היו דומין, למלך שזמן לבנו אשה נאה ובת טובים ועשירה, אמר לו המלך זמנתי לך אשה נאה ובת טובים ועשירה. אמר לו הן אלך ואראה אותה, שלא היה מאמין לאביו, מיד הקשה הדבר והרע לאביו, אמר אביו מה אעשה אם אומר לו איני מראה אותה לך עכשו הוא אומר פעורה היתה לפיכך לא רצה להראותה, לסוף אמר לו ראה אותה ותדע אם כזבתי לך, ובשביל שלא האמנת בי קונם שאין אותה רואה אותה בביתך, אלא לבנה אני נותנה. וכך הקדוש ברוך הוא אמר לישראל: טובה הארץ, ולא האמינו, אלא אמרו: נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו, אמר הקדוש ברוך הוא אם מעבב אני עליהם הם אומרים על שאינה טובה לא הראה אותה לנו, אלא יראו אותה ובשבעה שאין אחד מהם נכנס לתוכה, שנאמר (במדבר יד, כג): אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל מנאצי לא יראוה, אלא לבניהם אני נותנה.

ח כיון שאמרו למשה נשלחה אנשים לפנינו, התחיל משה עומד ותוהא אמר אפשר לי לעשות דבר עד שאמלך בהקדוש ברוך הוא, הלך ונמלך, אמר לו כך וכך בגיף מבקשים, אמר לו הקדוש ברוך הוא אין זה תחלה להם, עד שהם במצרים הלעיגו לי, שנאמר (הושע ז, טז): זו לעגם בארץ מצרים, למוזדים הם לך, איני צריך לנסותם, שכתוב (דניאל ב, כב): ידע מה בחשוכא ונהורא עמה שרא, אמר לו הקדוש ברוך הוא משה יודע אני מה הם, אלא אם בקשת שלח לך לעצמך, מניו, שכן כתיב (במדבר יג, טז): אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור.

ט ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר יג, טז), מה ראה משה להוסיף על שמו של יהושע יו"ד, אלא כלב נטל שחרו מן הארץ, שנאמר (יהושע יד,

ט: אם לא הארץ אשר דרכה רגלך בה לך תהיה לנחלה ולבניך עד עולם, ויהושע נטל שכר עשרה אנשים של מרגלים, שנתוסף בו יו"ד יתיר, יו"ד עשרה, [\(במדבר יג, טו\)](#): ויקרא משה להושע בן נון יהושע.

דבר אחר, כיון שראה משה אותן שהיו רשעים אמר ליהושע יה יהושעך מן הדור הזה.

ז אלה שמות האנשים [\(במדבר יג, טו\)](#), מה היו שמותן [\(במדבר יג, יג טו\)](#): סתור בן מיכאל, נחבי בן ופסי, גאואל בן מכי, יש בני אדם ששמותם נאים ומעשיהם כעורים, שמותם כעורים ומעשיהם נאים, ששמותיהם נאים ומעשיהם נאים, ששמותיהם נאים ומעשיהם כעורים. שמהם נאים ומעשיהם כעורים. שמהם נאים ומעשיהם כעורים, זה ישמעאל ועשו, ישמעאל, שומע אל, עשו, עושה רצון עושיו, ומעשיהם רעים. שמותיהם כעורים ומעשיהם נאים, אלו עולי גולה [\(עזרא ב, נג\)](#): בני ברקוס בני סיסרא בני תמח. שמותיהם כעורים ומעשיהם כעורים, אלו המרגלים, מה כתיב בהן, סתור, שסתרו מן העולם.

יא ויאמר אלהם עלו זה בנגב [\(במדבר יג, יז\)](#), עם שהם עולים אמר רבי ברכיה הכהן ברבי מצאו שלשה בני ענקים [\(במדבר יג, כב\)](#): ושם אחימן ששי ותלמי, למה נקרא שמו אחימן, שהיה אומר אחי מן יבוא עלי. ששי, שהיה בריא כשיש. תלמי, שהיה עושה תלמים בארץ (כב): ילידי הענק, שראוהו שהיה עונוק את השמש. כשראו אותן מרגלים, נתראו, לפיכך אמרו [\(במדבר יג, לא\)](#): כי חזק הוא מפנו.

אמר ריש לקיש הטיחו דברים כלפי מעלה, ובאותו עון נגזר עליהם גזרות קשות, מה הקדוש ברוך הוא אמר לירמיה לך אמר להן אין אתם יודעים מה הוצאתם מפיכם, [\(ירמיה יא, טו\)](#): לקול המולה גדלה, שאמרתם מה גרמתם לעצמכם הציתם אש עליכם, [\(במדבר יד, לד\)](#): יום לשנה יום לשנה ותשא את עונתיכם. אמרו [\(במדבר יג, לב\)](#): ונהי בעינינו כחגבים, אמר הקדוש ברוך הוא ותרתני עליהם, אלא [\(במדבר יג, לג\)](#): וכן היינו בעיניהם. יודעים הייתם מה עשיתי אתכם לעיניהם, מי יאמר שלא הייתם בעיניהם כמלאכים. מה גרמתם לעצמכם [\(במדבר יד, לד\)](#): במספר הימים אשר תרתם את הארץ, לא דים כד אלא שלא נכנסו לארץ. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בעולם הזה על ידי שהיו שלוחי בשר ודם נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, אבל לעולם הבא אני משלח לכם מלאכי פתאום ויפנה את הדרך, שנאמר [\(מלאכי ג, א\)](#): הנני שלח מלאכי ופנה דרך לפני ופתאום יבוא אל היכלו.

יב וישלח אתם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר [\(במדבר יג, יז\)](#), שכן התגרין מראין את הפסלת תחלה ואחר כך מראין את השבח, [\(במדבר יג, יח\)](#): וראיתם את הארץ, שלש פעמים אמר להם ומה הארץ, למה בראשון וראיתם וגו', אמר להם היו מסתכלין בארץ ישראל, יש ארץ שמגדלת גבורים, ויש ארץ שמגדלת חלשים, ויש

שְׂמַגְדֵּלֶת אֶכְלוּסִין וַיֵּשׁ מִמַּעֲטֹת אֶכְלוּסִין, כַּד פְּקָדוֹן (במדבר יג, יח) : וְאֵת הָעַם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחִזֵּק הוּא הַרְפָּה הַמַּעֲט הוּא אִם רַב, (במדבר יג, יט) : וַיְמַה הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בָּהּ, מִנֵּי אֲתָם יוֹדְעִין כַּחַם, אִם בְּמַחְנִים הֵם שְׂרוּיִין הֵם גְּבוּרִים, בּוֹטְחִין עַל כַּחַם, אִם בְּמַבְצָרִים, חֲלָשִׁים הֵם וְלִבָּם רָד, (במדבר יג, כ) : וַיְמַה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא, אִם פְּרוֹתֶיהָ קָלִים אִם שְׂמִנִים, אָמַר לָהֶם הִסְתַּכְּלוּ בְּאֲבָנִים וּבַצְּרוּרוֹת שְׁלָה, אִם שֶׁל צוֹנְמָא הֵם שְׂמִנִים הֵם, אִם שֶׁל חֲרָסִים הֵם רְזִים הֵם. (במדבר יג, כ) : וְהִימִים יָמֵי בְכוּרֵי עֲנָבִים, מִכָּאן אָמְרוּ אִין תִּקּוּפַת תַּמּוּז בְּלֹא תֵאֲנִים וְעֲנָבִים.

יג וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת הָאָרֶץ (במדבר יג, כא), כִּיצַד, הָיוּ נִכְנָסִים לְעִיר הַדָּבָר נוֹגֵף אֶת הַגְּדוֹלִים וּמִתְעַסְקִים בְּנֵי הָעִיר בְּקִבּוּרָתוֹן וּבְרִיָּה לֹא הִיְתָה רוּאָה אוֹתָם, לְכַד אָמְרוּ (במדבר יג, לב) : הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ וְגו', בְּנָסִים שְׁהִיָּה עוֹשָׂה לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ הוֹצִיאוּ דְבָה. (במדבר יג, כב) : וַיַּעֲלוּ בְּנֵי גִבּוֹרִים עַד חֲבֵרוֹן וְשֵׁם אַחִימֶן, שְׁהָיוּ עַד מְאֹד גְּבוּרִים, שְׁנֵאמַר (דברים ט, ב) : אֲשֶׁר אֲתָה יִדְעָתָה וְאֲתָה שְׂמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק. (במדבר יג, כב) : וְחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה, לְהוֹדִיעַךָ שֶׁבַחָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַפְּסֻלֶת שְׁלָה מִשְׁבַּח הַרְבֵּה יוֹתֵר מִן הַמְּשֻׁבַּח שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁבְּשַׁעָה שִׁיָּצְאוּ וְנָחְלוּ בְנֵי נַח אֶת הָעוֹלָם אַחֵר הַמַּבּוּל, הֵם בְּנוֹ עֵירוֹת תַּחֲלָה, וְלֹא בְּמִקּוֹם הַשְּׁבִיחַ אֲלָא בְּמִקּוֹם הַפְּסֻלֶת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְצַעַן מִצְרַיִם הִיא הַטּוֹבָה שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְזוֹ קִדְמָה לָהּ שְׁבַע שָׁנִים. וְאִם תֹּאמַר לֹא מִי שְׁבַנָּה זֶה לֹא בָּנָה זֶה, הוּא הַדּוֹר הִיא הַמְּשֻׁפָּחָה (בראשית י, ו) : וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן, וְעַמְדוֹ וּבְנוֹ זֶה לִפְנֵי זֶה. וְחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צַעַן מִצְרַיִם.

יד וַיָּבִיאוּ עַד נַחַל אֶשְׁכֵּל (במדבר יג, כג), לֹא רָצוּ לְטַל מִפְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֱלוּלֵי כָּלֵב שֶׁשָּׁלַף אֶת הַזֵּינ וַיִּרָץ לִפְנֵיהֶם וְאָמַר לָהֶם אִם אִין אֲתָם נוֹטְלִים אוֹ אֲתָם הוֹרְגִים אוֹתִי אוֹ אֲנִי הוֹרֵג אֲתָכֶם לֹא הָיוּ נוֹטְלִים, לְפִיכָד (יהושע יד, ט) : אִם לֹא הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְכָה רַגְלְךָ בָּהּ לָךְ תִּהְיֶה. (במדבר יג, כג) : וַיִּשְׁאַחֲהוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים, אִין פְּחוֹת מְשַׁנֵּי מוֹטוֹת, לְפִי שְׁאִין אוֹמֵר בְּמוֹט שָׁנִים, אֲלָא בְּשָׁנִים. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁלֶשָׁה, בְּמוֹט אֶחָד, בְּשָׁנִים הָרִי שְׁלֶשָׁה. וְכַמָּה הָיָה מְשׁוּי שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, נֹאמַר בְּאֲבָנִים שֶׁנִּטְלוּ מִן הַיַּרְדֵּן (יהושע ד, כ) : וְאֵת שְׁתֵּים עָשָׂרָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקַחוּ מִן הַיַּרְדֵּן הַקִּים יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָּל, כַּמָּה שְׁעוּרָה שֶׁל כָּל אַחַת וְאַחַת, מִשְׁאֵוִי אַרְבַּעִים סָאָה, מִכָּאן אֲתָה מְחַשֵּׁב לְאוֹתוֹ אֶשְׁכֵּל, אָדָם נוֹשֵׂא מִשְׁאֵוִי לְעֶצְמוֹ מִגְּבִיָּה סָאָה, מִגְּבִיָּה עָלָיו חֲבֵרוֹ נוֹשֵׂא סָאָתִים, וְאִם מִגְּבִיָּה סָאָתִים נוֹשֵׂא עִם חֲבֵרוֹ נוֹשֵׂא שְׁלֹשׁ, הָיוּ מִכָּאן מְחַשֵּׁב.

טו וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקַּץ אַרְבָּעִים יוֹם (במדבר יג, כד), וְהִלּוּא אֶת מוֹצֵא שְׁהֲלָכוּ מִן הַדְּרוֹם לְצַפּוֹן אַרְבָּעִים יוֹם, וְאַרְבָּעִים יוֹם הָיוּ מְהֻלְכִין אֶת כְּלָהּ, אֲלָא שְׁגָלוּי הָיָה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּ בָּאִין וְאוֹמְרִים לְשׁוֹן הָרַע עַל הָאָרֶץ, וְנִגְזַר עַל אוֹתוֹ הַדּוֹר שָׁנִים שֶׁל צָרָה, יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה, וְקַפָּץ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִפְנֵיהֶם אֶת הַדָּרֶךְ.

טז לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשָׁפוֹל (במדבר יג, כד), זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (ישעיהו מו, ט): מִגִּיד מִרְאשֵׁית אַחֲרִית, שֶׁהַכֹּל צָפוּי הָיָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲשָׁפוֹל אוֹהֲבוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה, וְנִקְרָא אֲשָׁפוֹל (במדבר יג, כד): עַל אֲדוּת הָאֲשָׁפוֹל שֶׁעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לְכַרוֹת מִמָּקוֹמוֹ.

יז וַיִּלְכוּ וַיָּבֵאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן, וַיְסַפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל הָאָרֶץ וְגוֹי אָפֵס כִּי עַז הָעָם (במדבר יג, כו כח), כִּדּוֹ וְדַרְכּוֹ שֶׁל מִסְפָּרֵי לְשׁוֹן הָרַע, פּוֹתֵחִין בְּטוֹבָה וּמְשַׁלְּמִין בְּרָעָה.

יח עָמְלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב (במדבר יג, כט), מָה רָאוּ לְפָתַח בַּעֲמֵלֵק, מִשָּׁל לְתִינוּק שֶׁסָּרַח וְלָקָה בְּרִצּוֹעָה, וּכְשֶׁמִּבְקָשִׁין לְהַפְחִידוֹ מִזְכִּירִין לוֹ הַרְצוּעָה שֶׁלָּקָה בָּהּ, כִּדּוֹ הָיָה עָמְלֵק רִצּוּעָה רָעָה לְיִשְׂרָאֵל. וּמָה רָאָה לֵישֵׁב לוֹ עַל הַסֶּפֶר עַל דֶּרֶךְ כְּנִיסַתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ, כִּדּוֹ צִוְּהוּ יַעֲשׂוּ זִקְנֵי לְקַדְמֹן לְדֶרֶךְ, וְעָקַר מִמָּקוֹמוֹ וַיִּשֵׁב לוֹ בְּדֶרֶךְ, (במדבר יד, מה): וַיֵּרֶד הָעָמְלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי, וַיִּכּוּם וַיִּכְתּוּם עַד הַחֲרָמָה.

יט וַיִּהְיֶה כָּלֵב (במדבר יג, ל), שֶׁבִּתְחִלָּה אָמַר לָהֶם אֲנִי עִמָּכֶם בַּעֲצָה, וּבְלִבּוֹ הָיָה לוֹמַר אֲמַת, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע יד, ז ח): וְאֵשֵׁב אִתּוֹ דָּבָר כַּאֲשֶׁר עִם לִבִּי, וְאֲחִי אֲשֶׁר עָלוּ עִמִּי הַמָּסִיוֹ אֶת לֵב הָעָם. וְכֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲיֵד עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יד, כד): וְעַבְדֵי כָּלֵב יַעֲקֹב הֵיטָה רֹחַם אַחֲרַי עִמּוֹ. כִּשְׁבָאוֹ הַמְרַגְלִים אָמְרוּ נֶאֱמַן עָלֵינוּ כָּלֵב, מִיָּד עֲמַד עַל הַסֶּפֶסֶל וְשִׁתַּק אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מְצוּחִין עַל מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּהְיֶה כָּלֵב, וְהֵם הָיוּ סְבוּרִין שֶׁהָיָה אוֹמֵר לְשׁוֹן הָרַע, לְפִיכֶם שִׁתְּקוּ, פָּתַח וְאָמַר (במדבר יג, ל): עֲלֵה נַעֲלֵה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוֹכַח לָהּ. מִיָּד חָלְקוּ כְּנַגְדּוֹ וְאָמְרוּ (במדבר יד, לא): לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת אֶל הָעָם וְגוֹי.

כ וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם (במדבר יד, א), זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (משלי יח, ח): דְּבָרֵי נִרְגָן כְּמַתְלַהֲמִים וְהֵם יִרְדּוּ חֲדָרֵי בָטָן, דְּבָרִים שֶׁרְגָנוּ אַחֲרֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, גְּרָמוֹ לָהֶם צָרָה גְּדוֹלָה, שֶׁאֵלּוּ לֹא נִשְׁתַּוּוּ לְמַרְגְּלִים לֹא הָיוּ לוֹקִין עִמָּהֶם, אֲלֵא הַשְּׁלִימוֹ אַחֲרֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א, כז): וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלִיכְכֶם וַתֹּאמְרוּ, מָהוּ וַתִּרְגְּנוּ, תִּרְתְּם גְּנוּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּרְאַתָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶרֶץ טוֹבָה. וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם, זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (ירמיהו יב, ח): נִתְּנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שִׁנְאַתִּיהָ, אוֹתוֹ קוֹל שֶׁבְּכִיתֶם, גְּרַם לָכֶם לְהִיּוֹת שְׂנוּאִין, וְעַל אוֹתוֹ הַדּוֹר אָמַר יִשְׁעִיָּה (ישעיהו יז, יא): בְּיוֹם נִטְעַדְתֶּם תִּשְׁגְּשְׁגוּ וּבִבְקָר זֶרְעֵךְ תִּפְרִיחִי. בְּיוֹם שֶׁאָמַר לְטַע אֶתְכֶם בְּאֶרֶץ נַעֲשִׂיתֶם סִיגִים, וּבִבְקָר זֶרְעֵךְ תִּפְרִיחִי, עַד שֶׁלֹּא בָּא הַשָּׂרֵב פְּרַחְתֶּם, (ישעיהו יז, יא): יָד קָצִיר בְּיוֹם נַחֲלָה, בְּיוֹם שֶׁעֲבַרְתִּי לְתוֹן לָכֶם נַחֲלַת אֲבִיכֶם, נַעֲשִׂיתֶם קָלוֹן בְּעוֹלָם, (ישעיהו יז, יא): וַיִּכָּאֵב אָנוּשׁ, זֶה הַפְּרַעַנּוּת שֶׁשִּׁלַּחְתֶּם יְרוּשָׁה לְדוֹרוֹת, שֶׁבָּכוּ בְּלֵיל תִּשְׁעָה בָּאָב, וְאָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲתֶם בְּכִיתֶם בְּכִיָּה שֶׁל חֲנַם לְפָנַי, אֲנִי אֶקְבַּע לָכֶם בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת, וּמִן אוֹתָהּ שָׁעָה נִגְזְרָה עַל בֵּית

המקדש שנתתחרב, כדי שייגלו ישראל לבין האמות, שכן הוא אומר (תהלים [קו, כו כז](#)): וישא ידו להם להפיל אותם במדבר, ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות, נשיאות יד כנגד נשיאות קול.

כא וינו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם כל העדה (במדבר [יד, ב](#)), אלו סנהדראות (במדבר [יד, ב](#)): לו מתנו בארץ מצרים. משל למלך שעלה אחד לבימה שלו לדון, הוציא דבר מפיו בפה שחייב את עצמו, הניח המלך את האילוגין שלו וחייבו מפיו, אמר לו בדין שהוצאת מפיה בו אני דנד, יהא לך כמו שאמרתי. אף כך אמר להם הקדוש ברוך הוא (במדבר [יד, כט](#)): במדבר הזה יפלו פגריכם (במדבר [יד, כח](#)): חי אני נאם ה' אם לא פאשר דברתם באזני כן אעשה לכם. התחילו לומר (במדבר [יד, ט](#)): ולמה ה' מביא אתנו, ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה, ויפל משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל, ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר אם חפץ בנו ה' והביא אתנו, אך בה' אל תמרדו ואתם, אמרו להם אין אתם נאמנים עלינו, אחינו חוששים בנו יותר מכם, שנאמר (דברים [א, כח](#)): אנה אנחנו עליהם אחינו המסו את לבבנו לאמר, (במדבר [יד, ט](#)): ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים, ומי הם משה ואהרן, (במדבר [יד, ט](#)): וכבוד ה' נראה, מלמד שהיו זורקין אבנים והענן מקבל.

כב ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצני העם הזה (במדבר [יד, יא](#)), אמר הקדוש ברוך הוא שתי צנחות צנחתי מפניכם, סופכם לצוח ארבע, בשעבוד מלכיות, (תהלים [יג, ב ג](#)): עד אנה ה' תשפחני נצח עד אנה תסתיר את פניך ממני עד אנה אשית עצות בנפשי עד אנה ירום איבי עלי. צנחתי (במדבר [יד, כז](#)): עד מתי לעדה הרעה, סופכם לצוח (תהלים [ו, ד](#)): ונפשי נבהלה מאד ואתה ה' עד מתי. (במדבר [יד, יב](#)): אפנו בדבר, אמר משה רבונו של עולם היט לברית אבותם שנשבעת להם שתעמיד מהם מלכים נביאים וכהנים. אמר לו הקדוש ברוך הוא ואין אתה מביניהם (שמות [לב, ט](#)): ואעשה אותך לגוי גדול. כיון שראה משה כך עמד במדה אחרת (במדבר [יד, יג](#)): ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים, ואמרו אל יושב הארץ הזאת, יאמרו שלא היה בו כח לזון אותם. אמר לו והלוא ראו נסים וגבורות שעשיתי עליהם, אומרים בנו היה יכול לעמד בשלשים ואחד אין יכול לעמד, רבון כל העולמים עשה בשבילך (במדבר [יד, יז](#)): ועתה יגדל נא כח ה', ותנצח מדת רחמים למדת הדין, (במדבר [יד, יז](#)): פאשר דברת לאמר, אני אמרתי לפניך באיזה מדה אתה דן את עולמך (שמות [לג, יג](#)): הודיעני נא את דרכיך, העברת ממני (שמות [לד, ו](#)): ויעבר ה' על פניו ויקרא, אותה המדה שאמרתי לי קיים (שמות [לד, ו](#)): ה' ה' אל רחום וחנון (במדבר [יד, יט](#)): סלח נא. קבל הקדוש ברוך הוא את דבריו והודה לו (במדבר [יד, כ](#)): ויאמר ה' סלחתי כדברך, שכן עתידים המצרים לומר כדברך.

כג ואולם חי אני [\(במדבר יד, כא\)](#), אם יראו האנשים העלים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה ומעלה [\(במדבר לב, יא\)](#), בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה בֵּין שְׁהִיָּה עִמָּהֶם בְּעֶצֶה בֵּין שְׁלֹא הָיָה עִמָּהֶם בְּעֶצֶה. פְּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בֵּין שְׁהִיָּה עִמָּהֶם בְּעֶצֶה בֵּין שְׁלֹא הָיָה עִמָּהֶם בְּעֶצֶה. וְאִם הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְהוּא פְּחוֹת מִעֶשְׂרִים, הָיָה עִמָּהֶן בְּעֶצֶה לֹא הָיָה נִכְנָס, וְאָף עַל פִּי כֹן לֹא מֵת אַחַד מֵהֶן פְּחוֹת מִשְׁשִׁים שָׁנָה. בּוֹא וּרְאֵה מָה [\(מלאכי ג, יח\)](#): בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשָּׁר לֹא עֶבְדוֹ. מִשָּׁל לְמִטְרוֹנִיתָא שְׁהִיתָה לָּהּ שְׁפָחָה כּוֹשִׁית, וְהִלְדָּ בַּעֲלָה לְמִדִּינַת הַיָּם, כָּל הַלֵּילָה אוֹמְרַת אוֹתָהּ שְׁפָחָה לְאוֹתָהּ מִטְרוֹנָה אֲנִי נָאָה מִמֶּךָ וְהַמֶּלֶךְ אוֹהֵב אוֹתִי יוֹתֵר מִמֶּךָ. אָמְרָה לָּהּ אוֹתָהּ מִטְרוֹנָה יְבֵא הַבֶּקֶר וְנִדַּע מִי נָאָה וּמִי שְׁאוֹהֵב אוֹתָהּ הַמֶּלֶךְ. אָף כִּדּוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים לְיִשְׂרָאֵל אֲנַחְנוּ מַעֲשִׂינוּ יָפִים וּבְנוּ חֲפֵץ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכֹד אָמַר יִשְׁעִיָּה יְבוֹא הַבֶּקֶר וְאָנוּ יוֹדְעִין בְּמִי חֲפֵץ, שְׁנֵאֲמַר [\(ישעיה כא, יב\)](#): אָמַר שְׁמַר אֶתָּא בְּקֹר וְגַם לֵילָה, יְבוֹא הָעוֹלָם הַבָּא שְׁנִקְרָא בְּקֹר וְאָנוּ יוֹדְעִין בְּמִי חֲפֵץ, [\(מלאכי ג, יח\)](#): וְשִׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע, כְּתִיב [\(תהלים סב, ט\)](#): אִף הֶבֶל בְּנֵי אָדָם כְּזָב בְּנֵי אִישׁ, אָמַר רַבִּי חֵיָּיא בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי כָּל הַבְּלִים שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, [\(תהלים סב, ט\)](#): בְּמֵאזְנִים לְעֵלוֹת, מוֹחֵל לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִזְל מֵאזְנִים בְּחֻדְשׁ תִּשְׁרִי, [\(ויקרא טז, ט\)](#): כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם.

כד ויאמר ה' עד אנה ינאצני, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(משלי א, כה\)](#): וַתִּפְרְעוּ כָּל עֲצַתִּי וַתּוֹכַחְתִּי לֹא אָבִיתֶם [\(משלי א, ל\)](#): נֶאֱצוּ כָּל תּוֹכַחְתִּי. מַהוּ וַתִּפְרְעוּ, אֶלָּא כָּל טוֹבָה שְׁיַעֲצַתִּי עֲלֵיכֶם קִלְקַלְתֶּם אוֹתָהּ וּפְרַעְתֶּם אוֹתָהּ, שְׁנֵאֲמַר: וַתִּפְרְעוּ כָּל עֲצַתִּי. מִתַּחֲלָה [\(שמות ג, ח\)](#): וְאֵרַד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם, וְאַתֶּם לֹא עֲשִׂיתֶם כֵּן, בְּאַתֶּם לַיִם וּמִיַּד קִלְקַלְתֶּם אֶת הָעֶצֶה, שְׁנֵאֲמַר [\(תהלים קו, ז\)](#): וַיִּמְרוּ עַל יַם סוּף. בְּאַלְפֵי אֶלְפִים וְרַבִּי רַבְבוֹת שֶׁל מְלֹאכִים יִרְדְּתִי בְּשִׁבְלֵכֶם, וְהִיִּיתִי מוֹסֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִכֶּם שְׁנֵי מְלֹאכִים, אֶחָד חוֹגְרוֹ זַיְנוּ וְאֶחָד נוֹתֵן עֶטְרָה בְּרֵאשׁוֹ. רַבִּי יְהוּדָה דְּצַפְרִין אָמַר זַוְנִים אָסֵר לָהֶם, וְרַבִּי סִימַאי אוֹמֵר פּוֹרְפִינְרָא הַלְּבִישׁוֹן וְשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ חֲקוּק עֲלוֹ, וְכָל הַיָּמִים שְׁהִיָּה בִּידָם לֹא הָיָה דְבַר רַע נוֹגֵעַ בָּהֶם, וְלֹא מְלֹאֵךְ הַמְּוֹת, וְלֹא דְבַר אַחַר, וְכִיּוֹן שְׁחָטְאוּ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה [\(שמות לג, ה\)](#): וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִידָךְ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה [\(שמות לג, ז\)](#): וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת הַדְּבַר הָרַע הַזֶּה, מָה כְּתִיב [\(שמות לג, ו\)](#): וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִידִם, מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִתְּנַן תּוֹרָה הִבִּיא לְמִלְאֵךְ הַמְּוֹת אָמַר לוֹ הָעוֹלָם כְּלוּ בְּרִשׁוּתְךָ חוּץ מֵאַמָּה זֶה שְׁבַחְרַתִּי לִי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אָמַר מְלֹאֵךְ הַמְּוֹת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל חֲנֻם נְבִרְאִתִּי בְּעוֹלָם, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרֵאֲתִי אוֹתְךָ שְׁתֵּהָא מִשְׁכַּל בְּעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים חוּץ מֵאַמָּה זֶה שְׁאִין לָךְ רְשׁוּת עָלֶיָּה. רָאָה עֶצֶה שְׁיַעֲץ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם שְׁיֵהִיו חַיִּים וְקִיָּמִים, שְׁנֵאֲמַר [\(דברים ד, ז\)](#): וְאַתֶּם הַדְּבָקִים וְגוֹ', וְכֹן הוּא אוֹמֵר [\(שמות לב, טז\)](#): וְהִמְכַתֵּב מִכְּתָב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת, מַהוּ חֲרוּת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר חֲרוּת מִן הַמְּלִכּוּת, וְרַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר מִמְּלֹאֵךְ הַמְּוֹת, וְרַבִּי אֹמֵר מִן הַיְסוּרִין. רָאוּ עֶצֶה שְׁיַעֲץ עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִיַּד קִלְקְלוּ הָעֶצֶה אֲרַבְעִים יוֹם, לְכֹד נֵאֲמַר: וַתִּפְרְעוּ

כָּל עֲצָתִי, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אֲמַרְתִּי שְׂאִין אַתֶּם חוֹטְאִים וְתִהְיוּ חַיִּים וְקִיָּמִים כְּמוֹתַי, כְּמוֹ שְׂאִנִּי חַי וְקִיָּים לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, [\(תהלים פב, ו\)](#) : אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲלִיּוֹן כְּלַכֶּם, כְּמִלְאָכֵי הַשָּׁרַת שְׂאִין מִתִּים, וּבִקְשֵׁתֶם אַחַר הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת לְמוֹת, [\(תהלים פב, ז\)](#) : אֲכֹן כְּאֶדָם תִּמּוֹתוֹן, כְּאֶדָם הָרֵאשׁוֹן שְׂצוּיִתִי אוֹתוֹ מִצְוָה אַחַת שְׂיַעֲשֶׂה אוֹתָהּ וַיְהִיָּה חַי וְקִיָּים לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר [\(בראשית ג, כב\)](#) : הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ, וְכֹן [\(בראשית א, כז\)](#) : וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, שְׂיִהְיֶה חַי וְקִיָּים כְּמוֹתוֹ, וְהוּא חֲבֵל מַעֲשָׂיו וּבִטֵּל גְּזַרְתִּי וְאָכַל מִן הָאֵילָן, וְאֲמַרְתִּי לוֹ [\(בראשית ג, יט\)](#) : כִּי עָפַר אֶתְּהָ, אִף אַתֶּם אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם, חֲבַלְתֶּם עֲצָמְכֶם כְּאֶדָם, אֲכֹן כְּאֶדָם תִּמּוֹתוֹן. וּמִי גָרַם לָהֶם כֶּף וְתִפְרָעוּ כָּל עֲצָתִי, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּטוֹבָה שֶׁהִבַּאתִי עֲלֵיכֶם בְּהָ אַתֶּם מְכַעֲסִין, בָּאוּ לְמַדְבָּר וְהִאֲכַלְתִּי לָהֶם מִן אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלֹא נִצְרָךְ אֶחָד מֵהֶם לְנִקְבֵי אוֹתָן אַרְבָּעִים שָׁנָה, אֶלָּא שְׂאֲכַלוּ אֶת הַמֶּן וְהוּא נַעֲשֶׂה לָהֶם בָּשָׂר, שְׁנֵאֲמַר [\(תהלים עח, כה\)](#) : לֶחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ, וּבוֹ הִכְעִיסוּ אוֹתוֹ, אוֹמְרֵי זֶה לָּזֶה אֵין אַתֶּם יוֹדְעִין שְׂיֵשׁ לָנוּ כְּמָה יָמִים שְׂלֹא עָשִׂינוּ צְרָכֵינוּ, וְאֶדָם שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה צְרָכּוֹ אַרְבָּעָה יָמִים אוֹ חֲמִשָּׁה יָמִים הוּא מֵת, [\(במדבר כא, ה\)](#) : וְנִפְשָׁנוּ קָצָה בְּלַחֶם הַקַּלְקַל, שְׂהִיָּה קַל בְּתוֹךְ מַעֲיָהֶם. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמָה שֶׁהִטִּיבוֹתִי לָהֶם בּוֹ הִכְעִיסוּנִי, שְׁנֵאֲמַר [\(ישעיה ה, ד\)](#) : מַה לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי. הִלְכוּ הַמְּרַגְלִים וְרָאוּ אֶת הָאָרֶץ, וְאֶת מוֹצֵא בְּכָל מְקוֹם שְׂיִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ נֶפֶר הוּא, שְׁנֵאֲמַר [\(ישעיה סא, ט\)](#) : כָּל רְאִיָּהֶם יִפְּרוּם. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם רוֹאִים לָהֶם הָאֱמוּרָיִים מִכִּירִים הֵם אוֹתָן שֶׁהֵן יִשְׂרָאֵל וְהוֹרְגִים אוֹתָם, אֶלָּא מָה אֲנִי עוֹשֶׂה, עַל כָּל מְדִינָה וּמְדִינָה שֶׁהִיוּ הַמְּרַגְלִים נִכְנָסִים הִיָּה רֹאשׁ הַמְּדִינָה נִגָּף אוֹ מִלְכָּה הִיָּה נִגָּף, כְּדִי שְׂיִהְיוּ עוֹסְקִים לְהוֹצִיא מִתֵּיהֶם וְאֵין נוֹתְנִים דְּעַתָּם לְמְרַגְלִים, שְׂלֹא יִהְרְגוּ אוֹתָן, וְהֵן הִכְעִיסוּ בּוֹ, כְּשֶׁבָאוּ אֶצֶל מֹשֶׁה וְאֶצֶל יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ מָה הָאָרֶץ, בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּכְנָסוּ מִתִּים הָיוּ רוֹאִים, וּמָה הַנְּהִיָּה [\(במדבר יג, לב\)](#) : אֶרֶץ אֲכַלֶּת יוֹשְׁבֶיהָ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי הִיִּיתִי סְבוּר שְׂאֶתֶם נַעֲשִׂין כְּאֲבוֹת [\(הושע ט, ט\)](#) : כְּעַנְבִּים בְּמַדְבָּר, וְלֹא הִיִּיתִי סְבוּר שְׂאֶתֶם נַעֲשִׂין כְּסָדוּם, שְׁנֵאֲמַר [\(דברים לב, לב\)](#) : כִּי מִגִּפְן סָדָם גִּפְנָם, [\(ישעיה ה, ד\)](#) : מִדִּוּעַ קוּיִתִּי לַעֲשׂוֹת עַנְבִּים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים. לְכֶךָ נֵאֶמַר : עַד אָנֹה יִנְאַצְנִי.

כה אָמַר לוֹ מֹשֶׁה [\(במדבר יד, יד טו\)](#) : שְׂמַעוּ כִּי אַתֶּה ה' בְּקִרְבֵּי הָעָם הַזֶּה, וְהִמַּתָּה אֶת הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד, שְׂלֹא יִהְיוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים אֱלֹהֵי כְּנַעַן קִשִּׁים הֵם מֵאֱלֹהֵי מִצְרַיִם, אֱלֹהֵיהֶן שְׂלֵם מִצְרַיִם שְׂקָר הֵם אֲבָל שְׂלֵם כְּנַעַן שְׂלֵם בַּעַל הֵם, [\(במדבר יד, יד טו\)](#) : וְאָמְרוּ אֵל יוֹשֵׁב, מִבְּלַתִּי יִכְלַת ה', מִפְּנֵי שְׂלֹא הִיָּה לוֹ יְכוּלַת לְהוֹסִיף לָהֶם מְזוֹנוֹת הוֹצִיאָם לְהַמִּיתָם בְּמַדְבָּר, וְאֵין לָשׁוֹן יְכַלֶּת אֶלָּא מְזוֹנוֹת, כְּמָה דְּתִימָא [\(מלכים א ה, כה\)](#) : עֲשָׂרִים אֶלְף כֹּר חֲטִים מִכְּלַת לְבֵיתוֹ.

דְּבַר אַחַר, שְׂלֹא יִהְיוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם נוֹהֲגִין בְּךָ כְּאֶכְזָרִי, לוֹמְרֵי בָּא דוֹר הַמְּבוּל וְאֶבְדָּן, בָּא דוֹר הַפְּלָגָה וּבָאוּ סְדוּמִים וּבָאוּ מִצְרַיִם וְאֶבְדָּן, אִף אֵילוֹ שְׂקָרָן [\(שמות ד, כב\)](#) : בְּנֵי בְכוּרֵי, הָרִי הוּא מְכַלָּה אוֹתָן, כְּלִילִית הַזֹּו שְׂאִינָה מוֹצְאָה כְּלוּם וְהִיא הוֹפְכַת עַל בְּנֵיהָ, כְּךָ מִבְּלַתִּי יְכַלַּת ה'. אָמַר מֹשֶׁה רַבּוֹן הָעוֹלָמִים

[\(במדבר יד, יד\)](#) : [כִּי] אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה אֶתְהָ, מֵהוּ [כִּי] אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ הָרִי מֵאֲזִנִּים מְעֵין, אֶתְהָ אֹמֵר [\(במדבר יד, יב\)](#) : אֶכְנֹו בְּדָבָר, וְאֲנִי אֹמֵר [\(במדבר יד, יט\)](#) : סֶלַח נָא, נִרְאָה שֶׁל מִי עֹוֹמֵד, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר יד, כ\)](#) : וַיֹּאמֶר ה' סֶלַחְתִּי כְּדַבְרֶיךָ, אֵף עַל פִּי כֹן לֹא בִטְלָה גְזֻרְתּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁאָמַר לְמֹשֶׁה [\(במדבר יד, יב\)](#) : וְאֶעֱשֶׂה אֵתְךָ לְגוֹי גְדוֹל, הֶעֱמִיד מִמֶּנּוּ שְׂשִׁים רְבוּא, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברי הימים א כג, יז\)](#) : וּבְנֵי רַחֲבִיָּה רְבוּ לְמַעַלְהָ. וְלַעֲתִיד לְבוֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַנְסוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה מט, יב\)](#) : הִנֵּה אֵלֶּה מֵרְחוֹק יָבֹאוּ וְהִנֵּה אֵלֶּה מִצְפוֹן וַיִּמְּיִם וְאֵלֶּה מֵאַרְצֵי סִינַיִם, וְהַגְּלִיּוֹת בָּאִים עִמָּהֶם וְהַשְּׂבִטִים שֶׁהֵם נִתּוּנִים לְפָנִים מִן סַמְבִּטְיוֹן וְשִׁלְפָנִים מִן הָרִי חֶשְׂדָּי, הֵם מִתְכַּנְסִין וּבָאִין לִירוּשָׁלַיִם. אָמַר יִשְׁעִיָּה [\(ישעיה מט, יב, ט\)](#) : יֹאמַר לְאַסּוּרִים צֹאוּ, אֵלֹו שְׁנִיתוּנִים לְפָנִים מִן סַמְבִּטְיוֹן, [\(ישעיה מט, ט\)](#) : לְאֲשֶׁר בַּחֶשְׂדָּי הִגְלוּ, אֵלֹו שְׁנִיתוּנִים לְפָנִים מִן עֵנָן שֶׁל חֶשְׂדָּי, [\(ישעיה מט, ט\)](#) : עַל דְּרָכִים יִרְעוּ וּבְכָל שְׂפִיִים מֵרְעִיתֶם, אֵלֹו שְׁנִיתוּנִים בְּדַפְנֵוֹ שֶׁל אֲנִטּוֹכְנָא, אוֹתָהּ שְׁעָה הֵם נִגְאָלִים וּבָאוּ לְצִיּוֹן בְּשִׂמְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה נא, יא\)](#) : וּפְדוּיֵי ה' יִשׁוּבוּן וּגוֹי.

כו עַד מָתִי וּגוֹי [\(במדבר יד, כז\)](#), הִלְכָה תִינּוֹק שְׁיִישׁ בְּיָדוֹ אָבֹן בְּשַׁבַּת מֵהוּ לְטִלְטְלוֹ, שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ נוֹטֵל אָדָם אֶת בְּנוֹ וְהֶאָבֹן בְּיָדוֹ, כִּלְכֵּלָה וְאָבֹן בְּתוֹכָהּ. מִדּוֹר הַמְּדַבֵּר אֶת לְמַד, שֶׁהִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹשֵׂאִם בַּמְּדַבֵּר כְּבִיכּוֹל [\(דברים א, לא\)](#) : כִּפְאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ אֶת בְּנוֹ, וְהִיָּתָה עֲבוּדַת כּוֹכָבִים בְּיָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(נחמיה ט, יח\)](#) : כִּי עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסַּכָּה. וְכֹן אֶת מוֹצֵא כְּשֶׁעֲבָרוּ בְּיָם צִלְמוֹ שֶׁל מִיכָה עֶבֶר עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(זכריה י, יא\)](#) : וְעֶבֶר בְּיָם צָרָה, וּבְכָל כֶּף לֹא הִנִּיחוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לְמֹשֶׁה קִרְעֵתִי לָהֶם אֶת הַיָּם וְהַכְּעִיסוּנִי, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים עח, מ\)](#) : כִּפְמָה יִמְרוּהוּ, וְאֵף כָּאֵן הוֹצִיאוּ עַל הָאָרֶץ שֵׁם רַע וְאִינִי יְכוֹל לְסַבֵּל, עַד מָתִי אֶהְיָה סוֹבֵל לָהֶם, עַד מָתִי לַעֲדָה הָרְעָה.

כז דָּבָר אַחֵר, עַד מָתִי, זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב [\(מלאכי א, יא\)](#) : כִּי מִמְזַרְח שְׁמֶשׁ וְעַד מְבוֹאוֹ גְדוֹל שְׁמִי, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲמוֹת הָעוֹלָם מְכַבְּדִין אוֹתִי, וְאַתֶּם כְּפָמָה עֲשִׂיתִי נְסִים לָכֶם וּמְכַעִסִין אֶתֶם אוֹתִי. רְצוּנָךְ לִידַע, עֵגְלוֹן מְלֶךְ מוֹאָב אָדָם עָרַל הָיָה, וְנִכְנַס אֶהוּד בֶּן גֵּרָא אֶצְלוֹ כִּינּוֹן שֶׁהַזְּכִיר לוֹ שְׁמִי חִלַּק לִי כְבוֹד וְעִמָּד לוֹ מְכַסָּאוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שופטים ג, כ\)](#) : וַיֹּאמֶר אֶהוּד דָּבָר אֱלֹהִים לִי אֵלֶיךָ, וַיִּקָּם מֵעַל הַכְּסֵא, לְקָיִם מֵה שֶׁנֶּאֱמַר : כִּי מִמְזַרְח וּגוֹי, עֵלֶיךָ אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲמוֹת הָעוֹלָם מְכַבְּדִין אוֹתִי וְחוֹלְקִים לִי כְבוֹד, וְאַתֶּם מְכַעִסִין אוֹתִי וְאֲנִי טוֹעֵן אֶתְכֶם, עַד מָתִי אֲנִי סוֹבֵל, עַד מָתִי לַעֲדָה הָרְעָה. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבִיכּוֹל אָדָם קוֹנֶה לוֹ עֶבֶד שִׁיָּהָא הָעֶבֶד נוֹטֵל הַפֶּנֶס וּמֵאִיר לְקוֹנֶה, וְאֲנִי לֹא עֲשִׂיתִי כֹן, אֵלֶּא אֶתֶם עֶבְדֵי [\(ויקרא כה, נח\)](#) : כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֶבְדִים, וְאֲנִי נוֹטֵל אֶת הַפֶּנֶס וּמֵאִיר לָכֶם.

דָּבָר אַחֵר, בְּנֵהֵג שְׁבַע עוֹלָם אָדָם קוֹנֶה עֶבֶד שְׂאָם יֵצֵא לְדָרֶךְ יְהֵא עֶבְדוֹ קוֹדֵם וּמִתְקוֹן לוֹ אֶטִימְסִיָּה, וְאֲנִי לֹא עֲשִׂיתִי כֹן אֵלֶּא אֶתֶם עֶבְדֵי וְאֲנִי הִיָּתִי מִתְקוֹן לָכֶם אֶטִימְסִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר י, לג\)](#) : וְאֶרְוֹן בְּרִית ה' וּגוֹי לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה.

דָּבַר אַחַר, בְּנִהַג שֶׁבְּעוֹלָם אָדָם קוֹנֶה עֶבֶד שֶׁיְהִי עֹבֵד אוֹפֶה לוֹ לֶחֶם, וְאֲנִי לֹא עָשִׂיתִי כֵן, אַתֶּם עֹבְדֵי וְאֲנִי אוֹפֶה לְכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים עת, כה): לֶחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ.

כ אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה אַכְלָה אוֹתָם מִלֶּפְנֵי, אָמַר לִפְנֵי רַבּוֹן הַעוֹלָמִים אַתָּה מְאַרְיָךְ אָף, וְעֶבֶד אִם יִהְיוּ מַעֲשָׂיו טוֹבִים וְיִהְיֶה שׁוֹמֵעַ לְרַבּוֹ וְיִהְיֶה רַבּוֹ מְסַתְּפֵל בּוֹ בְּסִבָּר פְּנִים יָפוֹת, אֵין מְחִזְיָקִין לְרַבּוֹ טוֹבָה, וְאִימְתִי הֵם מְחִזְיָקִין, בְּזִמּוֹן שֶׁהָעֶבֶד שֶׁל תְּרַבּוֹת רָעָה וְרַבּוֹ מְסַתְּפֵל בּוֹ בְּסִבָּר פְּנִים יָפוֹת. כִּךָ אַתָּה אֵל תִּבְט בְּקִשָּׁה עֲרָפִס, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ט, כז): אֵל תִּפְּן אֵל קִשְׁי הָעַם הַזֶּה. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבְלָךְ אֶסְלַח לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יד, _____): וַיֹּאמֶר ה' סַלַחְתִּי כַּדְבָרְךָ.

פרשה יז

א כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם (במדבר טו, ב), הִלְכָה, כְּמָה דְבָרִים חֵיב אָדָם לַעֲשׂוֹת לְבָנוּ, שְׁנוֹ רַבּוֹתֵינוּ חֲמִשָּׁה דְבָרִים הָאֵב חֵיב לַעֲשׂוֹת לְבָנוּ, הָאֵב זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִבֵּן אֱלוֹי יִשְׂרָאֵל, כְּשֵׁם שֶׁהָאֵב חֵיב לְמוֹל אֶת בְּנוֹ, כֵּן עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, מִלְּאוֹתָם עַל יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע ה, ב): עָשָׂה לָךְ חֲרָבוֹת צָרִים. הָאֵב חֵיב לְפָדוֹתוֹ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּדָה יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב, ז, כג): לְפָדוֹת לוֹ לְעַם. לְלַמְדוֹ תוֹרָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַד תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל (דברים יא, יט): וְלַמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם, וּכְתִיב (ישעיהו מט, יז): אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ מְלַמֶּדְךָ לְהוֹעִיל. לְלַמְדוֹ מִצְוֹת, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַד אֶת הַמִּצְוֹת לְיִשְׂרָאֵל. לְהַשִּׂיאוּ אִשָּׁה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לָהֶם (בראשית א, כח): פְּרוּ וּרְבוּ. הָאֵב זְקוּק לְבָנוּ לְהַאֲכִילוֹ וּלְהַשְׁקוֹתוֹ לְרַחֲצוֹ לְסוּכּוֹ וּלְהַלְבִּישׁוֹ, וְכֵן עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל (יחזקאל טו, ט): וְאָרְחָצְךָ בַּמַּיִם וְאֶשְׁטָף דָּמֶיךָ וְגו' וְאֶלְבַּשְׁךָ רִקְמָה. (יחזקאל טו, יט): וְלַחֲמִי אֲשֶׁר נִתְּתִי לָךְ. (במדבר כא, יז): עָלֶי בָּאָר עָנּוּ לָהּ. מָה הָאֵב נוֹתֵן לְבָנוּ נְכָסִים, כִּךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל (ירמיה ג, יט): וְאַתָּן לָךְ אֶרֶץ חֲמֻדָּה. וּמָה הִבֵּן חֵיב לְהִיּוֹת מְעַלָּה לְאָבִיו, דוֹרוֹן, כִּךָ אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ וְעָשִׂיתֶם עִלָּה לָהּ.

ב כִּךָ פָּתַח רַבִּי תַנְחוּמָא בַּר אֲבָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא אַחִיו שֶׁל רַבִּי אַחָא בֶן רַבִּי חֲנִינָא זֹאת הַפְּרָשָׁה שֶׁל נְסֻכִים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טו, ו): אוֹ לֹאִיל תַעֲשֶׂה מִנְחָה, וַיִּין לְנֶסֶד שְׁלִשִׁית הַהִיּוֹן, וּמִכָּאֵן וְאִילָךְ (במדבר טו, יט): וְהָיָה בְּאֶכְלָכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ, רֵאשִׁית עֲרִסְתֵּיכֶם חֲלָה תִרְיִמוּ תִרְוּמָה, הִרִי חֲלָה לְמִטָּה

וְנִסְכִּים לְמַעַלָּה, לְפִיכֶן פָּתַח רַבִּי חֲנִינְא (קֹהֶלֶת ט, ז) : לֵךְ אֲכַל בִּשְׂמֹחָה לַחֲמֶךָ וּשְׂתֵה בְּלֵב טוֹב יִינֶדְךָ, מֵהוּ (קֹהֶלֶת ט, ז) : כִּי כִבֵּר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיךָ, אֲכַל בִּשְׂמֹחָה לַחֲמֶךָ זֶה פְּרִשְׁת חֲלָה. וּשְׂתֵה בְּלֵב טוֹב יִינֶדְךָ זֶה פְּרִשְׁת נִסְכִּים. מֵהוּ כִּי כִבֵּר רָצָה וְגו', זֶה הַכְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָהּ, שֶׁנֶּאֱמָר : כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ וְגו'.

דָּבָר אַחֵר, הַפְּסוּק הַזֶּה מְדַבֵּר כְּנֶגֶד אַבְרָהָם, בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית כב, ב) : קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ, הַשְּׂפִים אַבְרָהָם וְנִטְלוּ בְּזִרְיוֹת וְהוֹלִיכוּ וְהַעֲלֵהוּ לְהָר הַמְּרִיָּה, אָמַר אַבְרָהָם רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם לְחַנּוּם אֲמַרְתָּ לִּי קַח נָא, אָמַר לוֹ לָאוּ, לְהוֹדִיעַךָ בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית יח, ט) : כִּי יִדְעֶתְיוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵאוּ.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲיִידְךָ שְׂאֲנִי מַעַלָּה עָלֶיךָ שָׂאֵם אֲמַרְתִּי לְךָ שֶׁתִּשְׁחַט אֶת נַפְשְׁךָ שֶׁלֹּא הָיִיתָ מַעֲכָב עַל שָׁמַי, שְׂכָךָ כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית כב, יב) : וְלֹא חִשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךָ, הָרִי כִבֵּר פְּרוּשׁ מִנִּין (בְּרֵאשִׁית כב, יב) : אֶת יְחִידְךָ, זֶה נַפְשְׁךָ, שֶׁהִנְשַׁמָּה קְרוּיָה יְחִידָה, שֶׁנֶּאֱמָר (תְּהִלִּים כב, כא) : הִצִּילָה מִחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד כָּלֵב יְחִידְתִּי. אָמַר אַבְרָהָם רְבוּנוּ הָעוֹלָמִים אֵי אֲפֹשֶׁר לִי לִירֵד מִכָּאֵן בְּלֹא קָרְבָן, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִי קָרְבְּנֶךָ מִתְקוֹן מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית (בְּרֵאשִׁית כב, ג) : וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל, וְשָׁנֵי רְבוּתֵינוּ אֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם נִבְרָא בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, נִטְלוּ אַבְרָהָם וְהַעֲלֵהוּ עוֹלָה תַּחַת בְּנוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (בְּרֵאשִׁית כב, ג) : וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה, חֶסֶר הַמְּקָרָא, מֵהוּ (בְּרֵאשִׁית כב, ג) : תַּחַת בְּנוֹ, אָמַר אַבְרָהָם רְבוּנוּ הָעוֹלָמִים תְּהֵא רֹאָה כָּאֵלוֹ דָּם יִצְחָק זָרוּק לְפָנֶיךָ. נִטְלָה הָאֵיל וְהַפְּשִׁיטוֹ וְאָמַר כֶּךָ תְּהֵא רֹאָה כָּאֵלוֹ עוֹרוֹ שֶׁל יִצְחָק הַפְּשִׁטְתִּי לְפָנֶיךָ. נִטְלוּ וְהִסְפִּיגוּ, אָמַר כֶּךָ תְּהֵא רֹאָה כָּאֵלוֹ יִצְחָק מִסְתַּפֵּג לְפָנֶיךָ. שָׂרְפוּ וְאָמַר כֶּךָ תְּהֵא רֹאָה כָּאֵלוֹ אֲפָרוֹ שֶׁל יִצְחָק צְבוּר עַל גְּבִי הַמְּזַבֵּחַ.

דָּבָר אַחֵר, מֵהוּ תַּחַת בְּנוֹ, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲיִידְךָ בְּנֶךָ נִתְקַרֵּב רֵאשׁוֹן, הָאֵיל הַזֶּה תַּחֲתֵינוּ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר אַבְרָהָם אֵינִי זֶה מִכָּאֵן עַד שֶׁתִּשְׁבַּע לִי שָׂאִין אֶתָּה מְנַסָּה אוֹתִי עוֹד לְעוֹלָם, שָׂאֵם חֶסֶ וְשָׁלוֹם לֹא הָיִיתִי שׁוֹמֵעַ לְךָ אֲבַדְתִּנִּי כָּל אֲשֶׁר יִגְעַתִּי מִיָּמֵי. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲיִידְךָ כֶּךָ הוּא, וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִנְסָנוּ עוֹד, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית כב, ט) : וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאִים ה', אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִסּוּרִין קָשִׁים וְנִסְיוֹנִין אַחֲרִים הָיוּ רְאוּיִין לְבוֹא עַל אַבְרָהָם, וְאֵינֶן בָּאִין, וְאֵילוֹ הֵן הַיִּסּוּרִין אוֹתָן שֶׁבָּאוּ עַל אֵיב הָיוּ רְאוּיִין לְבוֹא עַל אַבְרָהָם, שְׁכֵן הוּא נִסְמָךְ לְפָרְשָׁה (בְּרֵאשִׁית כב, כא) : וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּגַּד וְגו' אֶת עוֹץ בְּכָרוֹ וְאֶת בּוֹז, וְעוֹץ הָיָה אֵיב (אֵיב א, א) : אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוֹץ אֵיב שָׁמוֹ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם (קֹהֶלֶת ט, ז) : לֵךְ אֲכַל בִּשְׂמֹחָה לַחֲמֶךָ כִּי כִבֵּר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיךָ.

דָּבָר אַחֵר, לֵךְ אֲכַל וְגו', מְדַבֵּר בְּשִׁלְמָה, בְּשַׁעָה שֶׁבָּנָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁכְּלָלוּ עֲשָׂה שְׁבַעָה יָמִים חֲנֻכָּה, וְחָזַר וְעָשָׂה עוֹד שְׁבַעָה יָמִים שֶׁל חֵג וְשִׁכְּחוּ לַעֲשׂוֹת יוֹם הַכְּפּוּרִים, וְהָיוּ מִצְרִין, אָמַר רַבִּי יִצְחָק יְצַתָּה רוּחַ הַקְּדוֹשׁ

וְאָמְרָה לּוֹ: לֵךְ אֲכַל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֹץ וּשְׂתֵה בְּלֵב טוֹב יִינֵךְ כִּי כָּבֵד רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ.

ג דָּבַר אַחַר, כִּי תֵבֵאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם.

אָמַר רַבִּי זַכַּאי דִּשְׁאָב אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם בְּכָל מְקוֹם אֲתָה קוֹרָא אוֹתָהּ אֶרֶץ כְּנָעַן, וְכֹאן אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חַיִּיכֶם נִתְּתִי אוֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב, וְכֹלֶם מִן הַמְּקָרָא, וְהִבֵּן יוֹרֵשׁ אֶת הָאָב, לְכֹךְ אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם, וְלָמָּה זָכָה כְּנָעַן שֶׁנִּקְרָאת הָאֶרֶץ עַל שְׁמוֹ, כִּינּוּן שֶׁשָּׁמַע שִׁישְׂרָאֵל בָּאִים, פָּצָה אֶת הַמְּקוֹם, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲתָה פָּצִיתָ אֶת הַמְּקוֹם תִּקְרָא הָאֶרֶץ עַל שְׁמִי, וְאֲתָנוּ לֵךְ אֶרֶץ יִפְּהָ כְּאַרְצֶךָ, וְאִיזוֹ זֶה אֶפְרַיִם. מֵה כְּתִיב לְמַעַל פְּרִשְׁת מְרַגְלִים [\(במדבר יד, מד\)](#): וַיַּעֲפְלוּ לְעֵלוֹת, הִבִּיאוּ אֶפְלָה עַל יוֹשְׁבֵיהָ, כָּלֶם בְּאַפְלָה, [\(במדבר יד, מד\)](#): וְאֶרֶן בְּרִית הִ' וּמִשָּׁה לֹא מָשׁוּ מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה, שֶׁלֹּא עָלוּ עִמָּהֶם. אָמַר לָהֶם מִשָּׁה כֹּךְ אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלֵי [\(דברים א, מב\)](#): לֹא תַעֲלוּ וְלֹא תִלְחַמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם, אֲמַרְתֶּם [\(דברים א, כח\)](#): אָנָּה אֲנַחְנוּ עֲלִים אַחֲיֵינוּ הִמְסוּ אֶת לְבַבֵּנוּ, מֵהוּ הִמְסוּ אֶת לְבַבֵּנוּ, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכֹּאן שֶׁעָרוּ הֶרְמוֹנִים שְׁשָׁנִי רַבּוֹתֵינוּ הֶרְמוֹנִים מְשִׁימִסוּ. הִמְסוּ אֶת לְבַבֵּנוּ לֵאמֹר, אָמַר מִשָּׁה מִתְחַלָּה חִלְקֶתֶם אוֹתָהּ [\(דברים א, כב\)](#): וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם, לְטוֹבָה [\(דברים ה, כ\)](#): וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל רְאִשֵׁי שְׁבֵטֵיכֶם, לְרַעָה וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וַתֹּאמְרוּ, וּכְתִיב [\(דברים א, כז\)](#): וַתִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאֵת הִ' אֲתָנוּ. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר [\(מלאכי א, ב\)](#): אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם, וְהֵן אוֹמְרִים: בְּשִׁנְאֵת הִ' אֲתָנוּ. הֵיוּ דוֹרְשֵׁין וְאוֹמְרִים תִּדַּע לֵךְ שֶׁהוּא שׁוֹנֵא אוֹתָנוּ, מִלֵּךְ בְּשֶׁר וְדָם יֵשׁ לוֹ שֶׁנִּי בְּנִים וַיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אַחַת שֶׁל שׁוֹקִי וְאַחַת שֶׁל בַּעַל, לֹא לְמִי שֶׁהִמְלִיךְ אוֹהֵב נוֹתֵן שֶׁל שׁוֹקִי וְלֹא אוֹתוֹ שֶׁשׁוֹנֵא הוּא נוֹתֵן שֶׁל בַּעַל. אֶרֶץ מְצָרִים שֶׁל שׁוֹקִי וְהֵינּוּ בְּתוֹכָהּ, וְאֶרֶץ כְּנָעַן שֶׁל בַּעַל, וְהוֹצִיאֲנוּ מִמְּצָרִים לְתֵת לָנוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, אֵף עַל פִּי כֹן [\(דברים א, מא מב\)](#): וַתַּחֲגְרוּ אִישׁ אֶת כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ, וַיֹּאמֶר הִ' אֵלַי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא תִלְחַמוּ, סְבוּר הַיִּיתִי לְעֵלוֹת אֶתְכֶם, עֲכָשׁוּ לֹא תַעֲלוּ, יִרְיָדָה הִיא לָכֶם, אֵף עַל פִּי כֹן וַתַּחֲגְרוּ, נַעֲשִׂיתֶם כָּלְכֶם אַחַת [\(דברים א, מב\)](#): וַתִּהְיֶנוּ לְעֵלֶת הַהָרָה, מֵהוּ וַתִּהְיֶנוּ, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים מִטְּפָה לְטְפָה נִתְּמַלְא הַהָיִן, כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר [\(דברים א, מג\)](#): וַתִּזְדוּ, וְכְתוּב אַחַד אוֹמֵר וַתִּהְיֶנוּ, מֵהוּ וַתִּזְדוּ, שֶׁהִזִּידוּ עַל חֲנִיּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. [\(דברים א, מג מד\)](#): וַתַּעֲלוּ הַהָרָה, וַיֵּצֵא הָאֱמִרִי, מֵהוּ [\(דברים א, מד\)](#): הַדְּבָרִים, מֵהַ הַדְּבֹרָה הַזֹּאת כִּינּוּן שֶׁהִיא מִכָּה לְאָדָם מִיָּד הִיא מִתָּה, אֵף אַתֶּם כִּינּוּן שֶׁהִיא אַחַד מֵהֶם נוֹגַע בְּכֶם מִיָּד הִיא נִפְשׁוּ יוֹצֵאת. מֵהַ הַדְּבֹרָה הַזֹּאת פּוֹרְחַת, כֹּךְ הֵיוּ פּוֹרְחִים עֲלֵיכֶם. לְשַׁעֲבֵר הֵיוּ שׁוֹמְעִים שְׁמַעְכֶם וּמִתִּים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות טו, יד\)](#): שְׁמַעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן, וְעַכְשָׁו [\(דברים א, מד\)](#): וַיִּרְדְּפוּ, וַיִּכְתּוּ אֶתְכֶם. [\(דברים א, מה\)](#): וַתִּשְׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי הִ' וְלֹא שָׁמַע הִ', כְּבִיכּוֹל עֲשִׂיתֶם מִדַּת הַדִּין כְּאֵלֵינוּ אַכְזָרִי.

אמר רבי שמואל בר נחמני אוי להם לרשעים שהן עושין למדת הדיון כאלו אכזרי, [\(דברים ג, יא\)](#): ויאמר ה' קום לד' למסע, אם באתי לעשות עמכם משפט אינו נכנסין לארץ, אלא קום לד' למסע, הוי: כי תבאו אל ארץ.

ד ועשיתם אשה לה' עלה או זבח [\(במדבר טו, ג\)](#), אמר להם הקדוש ברוך הוא כל מי שמקריב לי קרבן בעולם הזה אינו מקריבו על חנם, אלא מקריבו והוא ערב עלי, גם לעולם הבא הוא זוכה לקרב ואני מקבלו והוא ערב לי, שנאמר [\(מלאכי ג, ד\)](#): וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמניות.

ה ועשו להם ציצת [\(במדבר טו, לח\)](#), הדא הוא דכתיב [\(תהלים צו, יא\)](#): אור זרע לצדיק וגו', [\(ישעיה מב, כא\)](#): ה' חפץ למען צדקו, זרע הקדוש ברוך הוא את התורה ואת המצוות להנחילם לישראל לחיי העולם הבא, ולא הניח דבר בעולם שלא נתן בו מצוה לישראל, יצא לחרש [\(דברים כב, ז\)](#): לא תחרש בשור ובחמור. לזרע [\(דברים כב, ט\)](#): לא תזרע פרמך. לקצר [\(דברים כד, יט\)](#): כי תקצר קצירך. לש [\(במדבר טו, כ\)](#): ראשית ערסתכם חלה. שחט [\(דברים יח, ג\)](#): ונתן לכהן הזרע והלחיים. קן צפור. שלוח הקן. בחיה ובעופות [\(ויקרא יז, ג\)](#): ושחט את דמו וכסהו בעפר. נטע [\(ויקרא יט, כג\)](#): וערלתם ערלתו את פרו. קבר מת [\(דברים יד, א\)](#): לא תתגדדו. מגלח שער [\(ויקרא יט, כז\)](#): לא תקפו. בנה בית [\(דברים כב, ח\)](#): ועשית מעקה, [\(דברים ו, ט\)](#): וכתבתם על מזוזות. נתפסה בטלית: ועשו להם ציצת. ועשו להם תעשה ולא מן העשוי, שלא יוציא מן נימין ויעשה מהן, אלא מצוה להביא לבן ותכלת ויעשה, אימתי, כשהוא תכלת, ועכשו אין לנו אלא לבן שהתכלת נגזו. [\(במדבר טו, לח\)](#): על כנפי, ולא באמצע אלא על הכנף. [\(במדבר טו, לח\)](#): פתיל, שהוא צריך לפתלו.

אמר רבי מאיר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, שהתכלת דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד, שנאמר [\(שמות כד, ז\)](#): ויראו את אלהי ישראל וגו'. [\(במדבר טו, לט\)](#): והיה לכם לציצת, שתהא נראית, וכמה שעורה, בית שמאי אומרים ארבע אצבעות, ובית הלל אומרים שלש. וכמה חוטין, בית שמאי אומרים ארבע, ובית הלל אומרים שלש. [\(במדבר טו, לט\)](#): וראיתם אתו, פרט לכסות לילה, או אינו אלא פרט לסומא, חזר ואמר [\(במדבר טו, מ\)](#): למען תזכרו, נתן ראיה ונתן זכירה, זכירה למי שאינו רואה, ראיה למי שרואה. וראיתם אתו, אתו ולא אותה, שאם עשית כן כאלו כסא כבוד אנה רואה שהוא דומה לתכלת, [\(במדבר טו, לט\)](#): וראיתם, וזכרתם, המראה מביא לידי זכרון, זכרון מביא לידי מעשה, שנאמר: למען תזכרו ועשיתם, למה, [\(דברים לב, מז\)](#): כי לא דבר רק הוא מכם, משל לבעל הבית שהיה שוקל ארנוניות וכותב אפכיות, אמר לו אביו בני הוי זהיר באפכיות שחייך נתון בך, כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל [\(דברים לב, מז\)](#): כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם וגו'.

ו ולא תתורו אחרי לבבכם [\(במדבר טו, לט\)](#), הלב והעיניים הם סרסורין לגוף, שיהם מזניין את הגוף. [\(במדבר טו, מ\)](#): למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, משל לאחד משלך לתוך המים, הושיט הקברניט את החבל ואמר לו תפס חבל זה בידך ואל תניחהו, שאם תניחהו אין לך חיים. אף כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, כל זמן שאתם מדבקים במצות [\(דברים ד, ט\)](#): ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. וכן הוא אומר [\(משלי ד, יג\)](#): החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך. [\(במדבר טו, מ\)](#): והייתם קדשים, בזמן שאתם עושים את המצוות אתם מקדשים ואימתכם מטלת על העובדי כוכבים, פרשתם מן המצוות נעשיתם מחללים. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בעולם הזה על ידי יצר הרע אתם פורשים מן המצוות, לעתיד לבוא אני עוקרו מכס, שנאמר [\(יחזקאל לו, כז\)](#): ואת רוחי אתן בקרבכם וגו'.

קרח

סדר

פרשה יח

א ויקח קרח בן יצהר בן קהת וגו' [\(במדבר טז, א\)](#), הדין הוא דכתיב [\(משלי יח, יט\)](#): אה נפשע מקרית עז, זה קרח שחלק כנגד משה ומרד וירד מן כבוד שהיה בידו, ואין נפשע אלא מרידה, כמה דאת אמר [\(מלכים ב ג, ז\)](#): מלך מואב פשע בי. [\(משלי יח, יט\)](#): ומדינים כבירים ארמון, שהעלית הארץ בריחיה בעדו ארמון שחלק על משה ועל המקום.

ב ויקח, אין ויקח אלא משיכת הדברים רבים שנמשכו כל גדולי ישראל והסנהדראות אחריו. במשה הוא אומר [\(במדבר א, יז\)](#): ויקח משה ואהרן את האנשים האלה. וכן [\(ויקרא ח, ב\)](#): קח את אהרן ואת בניו אתו. וכן הוא אומר [\(הושע יד, ג\)](#): קחו עמכם דברים. וכן [\(בראשית יב, טו\)](#): ונתקח האשה בית פרעה. הוי: ויקח קרח, שבדברים רבים משך לבם. ויקח קרח, על ידי מה

נחלק, על ידי אליצפן בן אחי אביו שנעשה נשיא על משפחתו (במדבר ג, ל):
ונשיא בית אב למשפחת הקהתי אליצפן בן עזיאל. אמר קרח, ארבעה
אחים היו אחי אבא (שמות ו, יח): ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל,
עמרם הבכור זכה אהרן בנו לגדלה ומשה למלכות, מי ראוי לטל את
השנייה לא השני, שנאמר: ובני קהת עמרם ויצהר, אני בנו של יצהר,
הייתי ראוי להיות נשיא על משפחתי, והוא עשה בנו של עזיאל, קטן של
אחי אבא יהי גדול עלי, הריני חולק עליו ומבטל כל מה שנעשה על ידו,
לכך ויקח קרח.

ג ויקח קרח, מה כתיב למעלה מן הענין (במדבר טו, לח): ועשו להם ציצת,
קפץ קרח ואמר למשה טלית שכלה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית,
אמר לו חייבת בציצית. אמר לו קרח טלית שכלה תכלת אין פוטרת
עצמה, ארבעה חוטין פוטרות אותה. בית מלא ספרים מהו שיהא פטור
מן המזוזה, אמר לו חייב במזוזה, אמר לו, כל התורה כלה מאתים
ושבעים וחמש פרשיות אינה פוטרת את הבית, פרשה אחת שבמזוזה
פוטרת את הבית, אמר לו דברים אלו לא נצטוו עליהן, ומלבד אתה
בודאן, הדא הוא דכתיב: ויקח קרח, אין ויקח אלא לשון פליגא, שלבו
לקחו. וכענין שנאמר (איוב טו, יב): מה יקחך לבד, הוא שמשה אומר להם,
שנאמר (במדבר טו, ט): המעט כי הבדיל אלהי ישראל. אמרו חכמים חכם
גדול היה קרח ומטועני הארון, שנאמר (במדבר ז, ט): ולבני קהת לא נתן כי
עבדת הקדש עליהם, וקרח בן יצהר בן קהת, וכשאמר משה (במדבר טו, לח):
ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת, מיד צוה ועשו מאתים וחמשים טליתות
תכלת ונתעטפו בהן אותן מאתים וחמשים ראשי סנהדראות שקמו על
משה, שנאמר (במדבר טו, ב): ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים
ומאתים נשיאי עדה קראי מועד. עמד קרח ועשה להם משתה ונתעטפו
בטליתות של תכלת, באו בני אהרן לטל מתנותיהם חזה ושוק, עמדו
כנגדו, אמרו להן מי צוה אתכם לטל כף, לא משה, לא נתן כלום, לא דבר
המקום כף. באו והודיעו את משה, הלך לפיסן, מיד עמדו כנגדו לקדמו
לפני משה. ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים, מי הם, אליצור בן
שדיאור וחבריו, (במדבר א, יז): האנשים האלה אשר נקבו בשמת, אף על פי
שלא פרסמן הכתוב נתן סימניהן, ומתוך המקראות את מבין אותם. משל
למה הדבר דומה, לבן טובים שנמצא גויב כלים מבית המרחץ, ולא היה
רוצה בעל הגנבה לפרסמו, התחיל נותן סימניו, אמרו לו מי גנב פליד,
אמר להם אותו בן טובים בעל קומה ושניו נאות ושערו שחור וחטמו נאה,
משנתן סימניו ידעו מי הוא. אף כן אף על פי שסתמן הכתוב, בא ונתן
סימניהן ואתה יודע מי הם, נאמר להלן (במדבר א, טז): אלה קרואי העדה
נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם, ויקח משה ואהרן את
האנשים האלה אשר נקבו בשמת, ונאמר כן (במדבר טו, ב ג): נשיאי עדה
קראי מועד אנשי שם, ויקהלו על משה ועל אהרן.

ד ויקח קרח, לקח טליתו והלך לטל עצמה מאשתו, כשאמר הקדוש ברוך
הוא למשה (במדבר ח, ו ז): קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם,

וְכֹה תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרֵם וְגוֹי וְהֶעֱבִירוּ תַעֲרַר עַל כָּל בְּשָׂרָם, מִיַּד עֲשֵׂה כֵן לְקַרְח, הַתְּחִיל לַחֲזֹר עַל יִשְׂרָאֵל, לֹא הָיוּ מִפִּירִין אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ מִי עֲשֵׂה לָךְ כָּךְ, אָמַר לָהֶם מִשֶּׁה עֲשֵׂה בִי, וְלֹא עוֹד אֶלָּא נִטְלָנִי בְּיַד וְרַגְלִי וְהָיוּ מְנִיפִין אוֹתִי וְאוֹמְרֵי לִי הֲרִי אַתָּה טָהוֹר, וְהֵבִיא אֶת אֶהָרֹן אָחִיו וְקִשְׁטוֹ כַּפְלָה וְהוֹשִׁיבוֹ בְּאֶהֱל מוֹעֵד, מִיַּד הַתְּחִילוּ שׁוֹנְאֵי מִשֶּׁה לְהַתְּגַרּוֹת בּוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ מִשֶּׁה מְלָךְ, וְאֶהָרֹן אָחִיו כִּהְיוּ גְדוֹל, וּבְנָיו סִגְנֵי כְּהֵנָה, תְּרוּמָה לַכֹּהֵן, מַעֲשֵׂר לַכֹּהֵן, עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִתְּנוֹת לַכֹּהֵן, מִיַּד [\(במדבר טו, ג\)](#): וַיִּקְהָלוּ עַל מִשֶּׁה, מִיַּד [\(במדבר טו, ג\)](#): וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם.

אָמַר רַבִּי לִוִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כִּנְס קַרְח עֲדָתוֹ, וְאָמַר לָהֶם הֲרַבִּיתֶם עֲלֵינוּ מִשׁוֹי יוֹתֵר מִשְׁעֶבֶד מִצְרַיִם, טוֹב לָנוּ תַחַת מִצְרַיִם מִתַּחַת יְדְכֶם, וּבִקְשׁוּ לְסַקְלוֹ, לְפִיכֶךְ [\(במדבר טו, ד\)](#): וַיִּשְׁמַע מִשֶּׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו, אָמַר לָהֶם מִשֶּׁה לֹא לְמַלּוּכָה אֲנִי מִבְּקֶשׁ וְלֹא לְאֶהָרֹן אָחִי כְּהֵנָה גְדוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר טו, יא\)](#): וְאֶהָרֹן מֶה הוּא כִּי תִלְיֵנוּ עָלָיו. אָמַר מִשֶּׁה רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לֹא כָךְ צוּיִתָּנִי [\(שמות כח, א\)](#): וְאַתָּה הַקָּרֵב אֲלֵיךְ אֶת אֶהָרֹן אָחִיךָ וְאֶת בְּנָיו אִתּוֹ, וְהָרִי עוֹמְדִים כְּנִגְדָנוּ לְהַרְגָנוּ, אָמַר [\(במדבר טו, ה\)](#): בִּקֵּר וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ, מֶהוּ כֵן, אָמַר רַבִּי נָתַן אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם נִתְקַבְּצוּ כָּל חַרְטָמֵי הָעוֹלָם וּבִקְשׁוּ לְהַפִּיךְ אֶת הַבִּקֵּר לְעֵרֵב לֹא יוּכְלוּ, וְכִשֶּׁם שֶׁהַבְּדִלְתִּי בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ כֵּן הַבְּדִלְתִּי אֶהָרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים. מִיַּד [\(במדבר טו, יב\)](#): וַיִּשְׁלַח מִשֶּׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלֶאֱבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלָה, לֹא נִלְךְ וְלֹא נָבִיא אֵין כְּתִיב כָּאֵין אֶלָּא לֹא נַעֲלָה, [\(משלי יח, ז\)](#): פִּי כֶסֶל מִחֶתֶה לוֹ פִּתְחוֹ פִּיהֶם לְפַרְעֲנוּת, לוֹמַר שֶׁהוּן מִתִּין בִּירִידָה וְלֹא בַעֲלִיָּה, כְּשֶׁם שֶׁאָמְרוּ כָךְ מִתּוֹ [\(במדבר טו, לג\)](#): וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שָׂאֲלָה. אָמַר מִשֶּׁה הוֹאִיל וְלֹא רָצוּ לִילֵךְ אֶצְלִי אֲנִי אָבִיא אֶצְלָם אוֹלִי יִתְבַּיְשׁוּ וַיַּחֲזִרוּ בָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר טו, כה\)](#): וַיִּקָּם מִשֶּׁה וַיִּלְךְ אֶל דָּתָן וְאֶבִירָם, כְּשֶׁרָאוּ אוֹתוֹ הַתְּחִילוּ לְחַרֵּף וּלְגַדֵּף, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר טו, כז\)](#): וְדָתָן וְאֶבִירָם יָצְאוּ נֹצְבִים, וְכִי יוֹשְׁבִין אוֹ כּוֹרְעִים אוֹ נוֹפְלִים יוֹצְאִים בְּנֵי אָדָם, אֶלָּא כְּשֶׁיָצְאוּ הֵן מִחֲרָפִין וּמְגַדְּפִין, נֶאֱמַר כָּאֵין יָצִיאָה וְהִצָּבָה, וְנֶאֱמַר בְּגִלְתֵּי הַפְּלִשְׁתִּי יָצִיאָה וְהִצָּבָה, דְּכָתִיב [\(שמואל א יז, טו\)](#): וַיֵּצֵא אִישׁ הַבְּנִים וְגוֹי וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשָּׂכֶם וְהָעֵרֵב וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם, מֶה יָצִיאָה וְהִצָּבָה הֵתֶם בְּחָרוּפִין וּבְגַדְּוִפִין, אֵף כָּאֵין בְּחָרוּפִין וּבְגַדְּוִפִין, לְפִיכֶךְ פִּתַח מִשֶּׁה וְאָמַר [\(במדבר טו, כט\)](#): אִם כָּמוֹת כָּל הָאָדָם יִמְתּוּן אֲלֵהָ, [\(במדבר טו, לב\)](#): וְתַפְתַּח הָאֶרֶץ אֶת פִּיהָ, בּוֹא וּרְאֵה כְּמָה קִשָּׁה מִחֻלְקָת, שְׂכָל הָעוֹזֵר בְּמַחֲלַקַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאַבֵּד אֶת זְכָרוֹ, שְׂכָךְ כְּתִיב [\(במדבר טו, לה\)](#): וְאֵשׁ יָצָאָה מֵאֵת ה' וְתֹאכַל אֶת הַחֲמֻשִׁים וּמֵאֵתִים אִישׁ.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה כְּמָה קִשָּׁה הַמַּחֲלַקַת שְׂבִית דִּין שֶׁל מַעֲלָה אֵין קוֹנְסִים אֶלָּא מִבְּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה וּבֵית דִּין שֶׁל מִטָּה מִבְּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בְּמַחֲלַקְתּוֹ שֶׁל קַרְח תִּינוּקוֹת בֵּן יוֹמָן נִשְׂרָפוּ וְנִבְלְעוּ בְּשֵׂאוֹל תַּחְתִּית, דְּכָתִיב [\(במדבר טו, כז\)](#): וַיִּנְשִׂיהֶם וַיַּבְּיָהֶם וְטָפְסוּ [\(במדבר טו, לג\)](#): וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שָׂאֲלָה, לְכָךְ כְּתִיב: וַיִּקַּח קַרְח.

ה וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קָהָת בֶּן לֵוִי, וְלִמָּה לֹא כָּתִיב בֶּן יַעֲקֹב אוֹ בֶּן יִשְׂרָאֵל, זֶה שְׁאֵמַר הַפְּתוּב (בראשית מט, ו): בְּסֻדָּם אֵל תִּבְא נַפְשִׁי, אֱלוֹ הַמְּרַגְלִים, (בראשית מט, ו): בְּקַהֲלָם אֵל תִּתְחַד כְּבֹדִי, זֶה קָרַח. אָמַר יַעֲקֹב לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם לֹא בְּמַרְגְּלִים וְלֹא בְּמַחְלֻקַת שֶׁל קָרַח לֹא יִזְכָּר שְׁמִי עַל אוֹתָן הַרְשָׁעִים, וְאִימָתִי יִזְכָּר שְׁמִי כְּשֶׁהוּן מִתְיַחֲסִין וְעוֹמְדִין עַל הַדְּיוּכָן (דברי הימים א, ו, כב כג): בֶּן תַּחַת בֶּן אֲסִיר בֶּן אֲבִי־סוֹף בֶּן קָרַח, בֶּן יִצְחָר בֶּן קָהָת בֶּן לֵוִי בֶּן יִשְׂרָאֵל, (במדבר טז, א): וְדַתָּן וְאַבִּירָם, מִכָּאן אָמְרוּ אוֹי לְרָשָׁע אוֹי לְשָׂכְנוֹ, דַּתָּן וְאַבִּירָם לִפְנֵי שֶׁהָיוּ שְׂכָנִים שֶׁל קָרַח שֶׁהָיָה שְׂרוּי בַּדְּרוֹם, דְּכָתִיב (במדבר ג, כט): מִשְׁפַּחַת בְּנֵי קָהָת יַחֲנוּ עַל יַרְדֵּן הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה, דָּגְלוּ שֶׁל רְאוּבֵן סָמוּךְ לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ב, ט): דָּגַל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תִּימְנָה, אָבֵל דָּגְלוּ שֶׁל יְהוּדָה הָיָה בְּמִזְרָח, וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיִּזְבּוּלוּן עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טו, א): וְהַחֲנִים קִדְמָה מִזְרָחָה דָּגַל מַחֲנֵה יְהוּדָה, וְסָמוּכִין לָהֶן מִשָּׁה וְאַהֲרֹן, דְּכָתִיב (במדבר ג, לח): וְהַחֲנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לִפְנֵי אֱהֵל מוֹעֵד מִזְרָחָה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו, לִפְנֵי שֶׁהָיוּ אֱלוֹ סָמוּכִין לַתּוֹרָה, זָכוּ לִהְיוֹת בְּנֵי תּוֹרָה, כְּדָכָתִיב (תהלים ס, ט): יְהוּדָה מַחֲקִקִי, וְכָתִיב (דברי הימים א יב, לג): וּמִבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִּינָה לַעֲתִים, וְכָתִיב (שופטים ה, יד): וּמִזְבּוּלוֹן מִשְׁכָּים בְּשֵׁבֶט סֹפֵר, וְדַתָּן וְאַבִּירָם שֶׁהָיוּ שְׂכָנִים לַקְּרָאֵת בַּעַל מַחְלֻקַת לְקוֹ עִמּוֹ וְאַבְדּוֹ מִן הָעוֹלָם.

ו וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח (במדבר טו, יט), אָמַר לָהֶם (במדבר טו, ג): כָּל הָעֵדָה כָּלֶם קְדָשִׁים, וְכָלֶם שָׁמְעוּ בְּסִינֵי (שמות כ, ב): אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, (במדבר טו, ג): וּמִדּוֹעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קָהָל ה', אֲלִמְלָא אַתֶּם שָׁמְעֵתֶם לְבַדְּכֶם וְהֵם לֹא שָׁמְעוּ, הֵייתֶם אוֹמְרִים, עֲכָשׁוּ כָלֶם שָׁמְעוּ וּמִדּוֹעַ תִּתְנַשְּׂאוּ. מִיָּד נִזְדַּעְזַע מִשָּׁה מִפְּנֵי הַמַּחְלֻקַת, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵר הָיָה בִּידָן סָרְחוֹן רְבִיעִי. מִשָּׁל לָבֹן מֶלֶךְ שֶׁסָרַח עַל אָבִיו וּפָיִס עָלָיו אוֹהֲבוֹ פְּעַם שְׁתֵּים וּשְׁלֹשׁ, כְּשֶׁסָרַח רְבִיעִית נִתְרַשְׁלוּ יָדֵי אוֹהֲבוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, אָמַר כְּמָה פְּעָמִים אֶטְרִיחַ אֶת הַמֶּלֶךְ. אֵף כָּאֵן מִשָּׁה, חָטְאוּ בַּעֲגָל (שמות לב, יא): וַיַּחַל מִשָּׁה, (במדבר יא, א): וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים, (במדבר יא, ב): וַיִּתְפַּלֵּל מִשָּׁה, בְּמַרְגְּלִים (במדבר יד, ג): וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֵל ה' וְשָׁמְעוּ מִצָּרִים, בְּמַחְלֻקְתוֹ שֶׁל קָרַח אָמַר כְּמָה אוֹכַל לְהַטְרִיחַ אֶת הַמְּקוֹם, לְפִיכָךְ (במדבר טו, ז): וַיִּשְׁמַע מִשָּׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו.

ז וַיִּדְבֵּר אֵל קָרַח בְּקֹר (במדבר טו, ה), מָה רָאָה לוֹמַר בְּקֹר, אָמַר מִשָּׁה שְׁמָא מִתּוֹךְ מֵאֲכָל וּמִשְׁתָּה אָמְרוּ דְבַר זֶה, אָמַר שְׁמָא בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ יַעֲשׂוּ תִשׁוּבָה, לְכֶךָ נֶאֱמַר (במדבר טו, ה): בְּקֹר וַיִּדַע ה', אָמַר לָהֶם אֵין לִי רְשׁוּת לְכַנֵּס עֲכָשׁוּ, אֵין לִפְנֵינוּ לֹא אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, אֲלֹא בְּשִׁבְלֵנוּ עַל שְׁאֲכַלְנוּ וּשְׁתִּינוּ.

דְּבַר אַחַר, אָמַר לָהֶם מִשָּׁה גְבוּלוֹת חֶלֶק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, יְכוּלִים אַתֶּם לָעֲרֹב יוֹם וְלַיְלָה, וְהוּא שְׁאֵמַר הַפְּתוּב בְּתַחֲלָה (בראשית א, ה): וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֹקֵר, (בראשית א, ז): וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, בְּשִׁבְלֵ תִשְׁמִישׁוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּכְשֶׁם שֶׁהַבְּדִיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ בְּשִׁבְלֵ תִשְׁמִישׁוֹ שֶׁל עוֹלָם, כֶּךָ הַבְּדִיל יִשְׂרָאֵל מִן הָאֲמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ, כו): וְאַבְדַּל אֶתְכֶם

מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי, וְכִךְ הִבְדִּיל אֶהְרֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כג, יג) : וַיִּבְדֵּל אֶהְרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים, אִם יִכּוֹלִין אַתֶּם לְעָרֵב אוֹתָהּ הַבְּדֻלָּה שֶׁהִבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, אַתֶּם יִכּוֹלִין לְבַטֵּל אֶת זֶה, לְכַךְ אָמַר לָהֶם (בַּמִּדְבָּר טז, ה) : בִּקֶּר וַיִּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקְדוּשׁ וְהַקְרִיב אֵלָיו, כִּכָּר הוּא מִתְקַן, (בַּמִּדְבָּר טז, ה) : וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו.

ח זֹאת עָשׂוּ קָחוּ לָכֶם מַחֲתוֹת, וַתִּנּוּ בָהֶן אִשׁ וְשִׁימוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֵת לִפְנֵי ה' מִחַר (בַּמִּדְבָּר טז, ו ז), מָה רָאָה לוֹמַר כֵּן, אָמַר לָהֶם בְּדַרְכֵי הַגּוֹיִם יֵשׁ נִימוּסֵין הַרְבֵּה וְכוּמְרִין הַרְבֵּה, כִּלְוֹן מִתְקַבְּצִין בַּבַּת אַחַת, וְאֲנִי אֵין לָנוּ אֵלָא ה' אֶחָד וְתוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד וּמִזְבֵּחַ אֶחָד וְכֵהֵן גְּדוֹל אֶחָד, וְאַתֶּם מְאַתִּים וְחֻמְשִׁים אִישׁ מִבְּקָשִׁים כְּהֵנָּה גְּדוֹלָה, אֵף אֲנִי רוֹצֶה בְּכֶךְ, (בַּמִּדְבָּר טז, יא) : לָכֵן אַתָּה וְכָל עַדְתְּךָ (בַּמִּדְבָּר טז, ח) : זֹאת עָשׂוּ קָחוּ לָכֶם מַחֲתוֹת קָרַח וְכָל עַדְתּוֹ, הָרִי לָכֶם תִּשְׁמִישׁ הַחֲבִיב מִן הַפֶּל הוּא הַקְטָרֵת, חֲבִיבָה מִן כָּל הַקְרִבָנוֹת, וְסֵם הַמּוֹת נָתוּן לְתוֹכּוֹ שֶׁבּוֹ נִשְׂרָפוּ נָדָב וְאַבִּיהוּא, לְפִיכֶךְ הַתְּרָה בָּהֶם (בַּמִּדְבָּר טז, יז) : וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקְדוּשׁ. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה הָרִי אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם שֶׁלֹּא תִתְחַיְבוּ, מִי שֶׁיִּבְחַר מִכֶּם יֵצֵא חַי וְכִלְכֶּם אוֹבְדִין, (בַּמִּדְבָּר טז, יח) : רַב לָכֶם בְּנֵי לִוִי, הָרִי אֲמַרְתִּי לָכֶם. לֹא טַפְשִׁים הָיוּ שֶׁכֶּךְ הַתְּרָה לָהֶם וְקִבְלוּ עֲלֵיהֶם לְקָרֵב, הֵם חֲטָאוּ בְּנִפְשׁוֹתֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יז, ג) : אֵת מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשׁוֹתֵם. וְקָרַח שֶׁפָּקַח הָיָה מָה רָאָה לְשִׁטוֹת הַזֶּה, אֵלָא עֵינָיו הִטְעָתוּ, רָאָה שֶׁלְשֵׁלֶת גְּדוֹלָה עוֹמְדַת הַיָּמֵנוּ, שֶׁמוֹאֵל שֶׁשָּׁקוּל כְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים צט, ו) : מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וְשִׁמוֹאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ, עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמְרוֹת עוֹמְדוֹת מִבְּנֵי בְנֵי שֶׁכֶּלֶם מִתְנַבְּאִים בְּרוּחַ הַקְדוּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כה, ח) : כָּל אֵלֶּה בְּנִים לְהַיָּמֹן, אָמַר אֲפֹשֶׁר הַגְּדֻלָּה הַזֶּה עֲתִידָה לַעֲמֹד מִמֶּנִּי וְאֲנִי אָדָם, וְלֹא רָאָה יָפָה, לְפִי שֶׁבְּנָיו עָשׂוּ תְשׁוּבָה וְעוֹמְדִין מֵהֶן, וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹאֶה, לְכַךְ נִשְׁתַּתַּף לְבוֹא לְאוֹתָהּ חֲזָקָה שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מֹשֶׁה שֶׁכֶּלֶם אוֹבְדִין וְאֶחָד פְּלִיט, וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקְדוּשׁ.

ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קָרַח (בַּמִּדְבָּר טז, ח), מִי שֶׁיִּלְךְ וּמִדְבָּר עִם יוֹסֵף אוֹמֵר לְשִׁמְעוֹן שְׁמַע. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִיָּה מִבְּקָשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּחְזֹר בּוֹ וְאוֹמֵר לְפָנָיו דְּבָרִים רַכִּים, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא שָׁמַע אָמַר עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּתַּפוּ אַחֲרֵים עִמּוֹ, הַתְּחִיל לְדַבֵּר לָהֶם (בַּמִּדְבָּר טז, ח) : שְׁמַעוּ נָא בְנֵי לִוִי, הַקָּטָן הוּא הַכְּבוֹד שֶׁבִּידְכֶם, (בַּמִּדְבָּר טז, ט) : הַמַּעַט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', חֲזֹר עַל קָרַח (בַּמִּדְבָּר טז, י) : וַיִּקְרַב אַתָּה וְאֶת כָּל אַחִיךָ בְּנֵי לִוִי, לְפִי שֶׁהִיָּה גְּדוֹל שֶׁבִשְׁבֵט נַעֲשׂוּ אַחִיו טִפְלָה לוֹ, (בַּמִּדְבָּר טז, יא) : לָכֵן אַתָּה וְכָל עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים עַל ה', הַמַּחֲלֻקֵּת הַזֶּה אֵינָה כְּנִגְדָנוּ אֵלָא כְּנִגְדֹשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּחַ הוּא. מִשָּׁל לְמִלְךְ שֶׁהָיוּ לוֹ עֲבָדִים הַרְבֵּה וְרָצָה לַעֲשׂוֹת אֶחָד מֵהֶן בֶּן חוֹרִין וְלַתֵּן לוֹ זְמוּרָה, חֲזֹר וַעֲשֵׂה אוֹתוֹ סִנְקְלִיטִיקוֹס, עֲמָדוֹ חֲבָרְיוֹ כְּנִגְדּוֹ, אָמְרוּ אִם הוּא עֲצָמוֹ בָּא וְנָטַל לַעֲצָמוֹ אוֹתָהּ גְּדֻלָּה יָפָה עָשׂוּ שֶׁעֲמָדוֹ כְּנִגְדּוֹ, עַכְשָׁו שֶׁרְבוּ הוּא שֶׁעָשָׂה לוֹ, כָּל מִי שֶׁעוֹמֵד כְּנִגְדּוֹ לֹא כְּנִגְדֹ רְבוּ הוּא עוֹמֵד. אֵף כֶּךָ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, אֵלּוֹ אֶהְרֹן אַחִי נָטַל לַעֲצָמוֹ אֶת הַכְּהֵנָה יָפָה עֲשִׂיתֶם שֶׁנִּתְרַעַמְתֶּם עָלָיו, עַכְשָׁו הַקְדוּשׁ בְּרוּחַ הוּא נָתַן לוֹ שֶׁהִגְדִּילָהּ וְהִגְבִּירָהּ וְהַמְלִיכָהּ שָׁלוֹ, כָּל

מי שעומד על אהרן לא על הקדוש ברוך הוא הוא עומד, לכהן כתיב (במדבר טו, יא): וְאַהֲרֹן מִה הוּא כִּי תִלְיֵנוּ עִלָּיו. בוא וראה חסידותו של אהרן הצדיק, בשעה שהציק משה שמן המשחה על ראשו נודעזע אהרן ונבעת, אמר למשה, אחי, שמא לא הייתי ראוי להמשח בשמן הקדוש ומעלתי ונתחייבתי כרת, שאמר הקדוש ברוך הוא (שמות ל, לב): על בשר אדם לא ייסך, לפיכך העיד הכתוב עליו (תהלים קלג, א ג): הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, כשמון הטוב על הראש ירד על הזקן זקן אהרן, כטל חרמון, הקיש שמן המשחה לטל חרמון, מה טל חרמון אין בו מעילה, כך שמן היורד על אהרן אין בו מעילה, לפיכך הנעדים על ה'. כל הדברים האלו פיס משה לקרח, ואין את מוצא שהשיבו דבר, לפי שהיה פקח ברשעו, אמר אם אני משיבו יודע אני בו שהוא חכם גדול ועכשו יקפחני בדבריו ואני מתרצה לו בעל כרחי, מוטב שלא אזקק לו. כשראה משה שאין בו תועלת פרש הימנו.

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם (במדבר טו, יב), אף הם עמדו ברשעו ולא נזקקו להשיבו. (במדבר טו, יב): וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה, הַכְּשִׁילָם פִּיהֶם לְרָשָׁעִים, וּבְרִית כְּרוּתָה לְשֹׁפְתֵיכֶם, שמתו וירדו לשאול תחתית לאחר שירדו חיים שאולה. (במדבר טו, יג): הַמַּעַט כִּי הֶעֱלִיתֵנוּ וְגוֹ' כִּי תִשְׁתַּרֵּר עֲלֵינוּ, על מה את מתרברב עלינו, מה טובה עשית לנו, הוצאתנו ממצרים שהוא כגן ה', ובארץ כנען לא הכנסתנו, אלא הרי אנו במדבר והנגף משתלח בנו. (במדבר טו, יד טו): הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה, וַיַּחַר לְמֹשֶׁה, לָמָּה, שְׂאֲדָם הָדָן עִם חֵבְרוֹ וּמִתְנַפֵּחַ וּמְשִׁיבוֹ, יֵשׁ לוֹ נַחַת רוּחַ, וְאִם אֵינוּ מְשִׁיבוֹ, יֵשׁ לוֹ צַעַר. (במדבר טו, טו): וַיֹּאמֶר [משה] אֵל ה' אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם, אֵל תִּקְבְּלֵם בְּתִשׁוּבָה, הֲיֵה צָרִיךְ לְמִקְרָא לומר אל תפן אל עבודתם, מהו אל מנחתם, כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם יודע אני שיש לאלו חלק באותה מנחה שהקריבו, שנאמר (במדבר כט, יט): מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ, וְהִיתָה שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל קִרְבָּהּ, הוֹאִיל וּפְרָשׁוּ אֵלָיו מִבְּנִיךָ אֵל תִּסְתַּכַּל בְּחֻלְקָם, תִּנְיִחֵנוּ הָאֵשׁ וְאֵל תֹּאכְלֶנָּה. (במדבר טו, טו): לֹא חֲמֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאָתִי, מֵה שְׁהִיָּה דְרָכִי לְטַל לֹא נִטְלֵתִי מֵהֶם, בְּנֶהֱג שְׂבַעוֹלָם אָדָם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּהַקְדָּשׁ נוֹטֵל שְׂכָרוֹ מִן הַהַקְדָּשׁ, וְאֵנִי בִשְׂעָה שְׁהִיִּיתִי יוֹרֵד מִן מִדְּיָן לְמִצְרַיִם הִיָּה דְרָכִי לְטַל מֵהֶן חֲמֹר, שְׂבַשְׁבִּיל צְרָכֵיהֶם יִרְדֵּתִי, וְלֹא נִטְלֵתִי. וְכֵן שְׂמוּאֵל הַצַּדִּיק אָמַר (שמואל א יב, ג): הִנְנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד ה' וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֵת שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחֲמֹר מִי לְקַחְתִּי, שׁוֹר שְׁהִיִּיתִי מִקְרִיב עֲלֵיהֶם לְקַרְבָּן וּמִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, וְכֵן לְמִשְׁחַ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ, מְשַׁלִּי הִיָּה, שְׂנֵאָמַר (שמואל א טו, כ): עֲגַלְתָּ בְּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמואל א ט, יב): כִּי זָבַח הַיּוֹם לָעַם בְּבַמָּה, לֹא נִטְלֵתִי מִשְׁלָהֶם, וְכִשְׁהִיִּיתִי חוֹזֵר וְעוֹשֶׂה דִינֵיהֶם וְצָרְכֵיהֶם וְהוֹלֵךְ וְסוֹבֵב כָּל עִירוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׂנֵאָמַר (שמואל א ז, ז): וְהוֹלֵךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסוֹבֵב בֵּית אֵל, דָּרָךְ הָעוֹלָם בְּעֲלֵי דִינָיו הוֹלְכִין אֶצֶל הַדָּיָן, וְאֵנִי הִיִּיתִי הוֹלֵךְ וְסוֹבֵב מֵעִיר לְעִיר וּמִמְקוֹם לְמְקוֹם וְחֲמֹר שְׁלִי. וְכֵן מֹשֶׁה אָמַר (שמות יח, טו): כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי, וְאֵנִי לֹא עֹשֵׂתִי כֵן אֲלֵא הַלְכֵתִי אֶצְלָם, (במדבר טו, טו): וְלֹא הִרְעֵתִי אֵת אֶחָד מֵהֶם, שְׂלֹא חִיבֵתִי אֵת הַזִּפְאִי וְלֹא זִפְתִּי אֵת הַחִיב. וְכִשְׂרָאָה מֹשֶׁה שְׂעִמְדוֹ בְּגֵאוֹתָו,

אָמַר לָהֶם [\(במדבר טו, טז\)](#) : אֶתְּה וְכָל עַדְתְּךָ וְגוֹי, הֲלֹךְ קִרַח כָּל אוֹתוֹ הַלְיָלָה וְהָיָה מִטְעָה אֶת יִשְׂרָאֵל וְאוֹמַר לָהֶם מָה אַתֶּם סְבוּרִים שְׂאֲנִי עוֹסֵק לְטוֹל אֶת הַגְּדֹלָה לְעַצְמִי, אֲנִי מִבְּקֶשׁ שֶׁתְּהֵא הַגְּדֹלָה עַל כָּלֵנוּ חוּזְרֵת, שְׂמִשָּׁה נֹטֵל מַלְכוּת לְעַצְמוֹ, וְהִכְהִינָה גְדוּלָה נָתַן לְאַחִיו, וְהָיָה הוֹלֵךְ וּמִפְתָּה כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט כְּרָאוּי לָהֶם עַד שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ עִמּוֹ, מִנִּין, שְׂנֵאָמַר [\(במדבר טו, טז\)](#) : וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קִרַח אֶת כָּל הָעֵדָה, הַקְּרִיבוּ כָּלֶם מִדְּבָרִים עִמּוֹ, מִיָּד [\(במדבר טו, כבב\)](#) : וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת, וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם.

יא וַיֹּאמְרוּ [\(במדבר טו, כב\)](#), אָמְרוּ לְפָנָיו רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם מָלְךְ בֶּשֶׁר וְדָם שֶׁמֶרְדָּה עָלָיו מְדִינָה וְעַמְדוֹ וְקָלְלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ אוֹ שְׁלוּחָיו עֲשָׂרָה אוֹ עֶשְׂרִים מֵהֶם, מְשַׁלַּח שָׁם לְגִיוֹנוֹתָיו וְעוֹשֶׂה בָּם אֲנִדְרוֹלוֹמוֹסִיָּא וְהוֹרֵג הַטּוֹבִים עִם הָרָעִים, לְפִי שְׂאִינוּ מִכִּיר בָּהֶם מִי מֶרֶד וּמִי לֹא מֶרֶד, מִי כִּבֵּד אֶת הַמֶּלֶךְ וּמִי קָלַל, אֲבָל אֶתְּה הַיּוֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹתָיו שֶׁל אָדָם וּמָה שֶׁהַלְבָּבוֹת וְהַכְּלִיֹּת יוֹעֲצוֹת, וַיִּצְרִי בְרִיּוֹתֶיךָ אֶתְּה מִבֵּין, וְאַתְּה יוֹדֵעַ מִי חָטָא וּמִי לֹא חָטָא, מִי מֶרֶד וּמִי לֹא מֶרֶד, אֶתְּה יוֹדֵעַ רוּחַ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם, לְכֹךְ נֹאמַר [\(במדבר טו, כב\)](#) : אֱלֹהֵי הַרוּחֹת לְכָל בֶּשֶׁר הָאִישׁ אֶחָד יְחַטָּא, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָפָה אֲמַרְתֶּם, אֲנִי מוֹדִיעַ מִי חָטָא וּמִי לֹא חָטָא.

יב וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, הֲעָלוּ מִסְבִּיב לְמִשְׁכַּן קִרַח [\(במדבר טו, כג כד\)](#), אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע מֹשֶׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה, לֹא אָמַר לָהֶם הֲעָלוּ עַד שֶׁהֲלֹךְ וְהִתְרָה בָּהֶם, שְׂנֵאָמַר [\(במדבר טו, כה\)](#) : וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּלָּךְ אֶל דָּתָן וְאַבִּירָם, לְהוֹדִיעַ רְשָׁעָתָם, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהֲלֹךְ מֹשֶׁה בְּרִגְלָיו אֶצְלוֹ, הָרְשָׁעִים קִשְׁיוֹ לְרָצוֹת, מָה עָשׂוּ לֹא רָצוּ לְצֵאת מֵאֶרְצָתָם [נִסַּח אַחֵר: מֵאֵהֱלִיחֵן] נִגְדוּ, כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה כָּךְ, אָמַר עַד כָּאֵן הִיָּה לִי לַעֲשׂוֹת, [\(במדבר טו, כו\)](#) : וַיִּדְבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְלִי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים. שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ אֲרַבְעָה נִקְרְאוּ רְשָׁעִים, הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְחִבְרוֹ לְהַכּוֹתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכְהוּ נִקְרָא רְשָׁע, שְׂנֵאָמַר [\(שמות ב, יג\)](#) : וַיֹּאמֶר לְרְשָׁע לְמָה תִּכָּה רַעַךְ, הַכִּיתָ לֹא נֹאמַר אֶלָּא תִכָּה, וְהוּהוּ וַיִּאֲנוּ מִשְׁלָם, שְׂנֵאָמַר [\(תהלים לו, כא\)](#) : לֹוֹה רְשָׁע וְלֹא יִשְׁלָם וְצַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן. וּמִי שֵׁישׁ בּוֹ עֲזוֹת פָּנִים וַיִּאֲנוּ מִתְבַּיֵּשׁ לְפָנָיו מִי שֶׁגְּדוּל הַיַּמְנוֹ, שְׂנֵאָמַר [\(משלי כא, טו\)](#) : הַעֲזוֹ אִישׁ רְשָׁע בְּפָנָיו וַיִּשֶׁר הוּא יָבִין דָּרְכוֹ. וּמִי שֶׁהוּא בַּעַל מַחְלָקָת, שְׂנֵאָמַר : סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְלִי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה, וּשְׁנִיָּהֶם הָיוּ בְּדָתָן וְאַבִּירָם, עֲזוֹת פָּנִים וּמַחְלָקָת. מַחְלָקָת: מִי מִכָּה, חִי חֲרוֹן, ל לִקְוִי, קִי קָלָה, תִי תוֹעֵבָה. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים, תִּכְלִית, כָּלִיָּה מִבִּיא לְעוֹלָם. [\(במדבר טו, כז\)](#) : וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן קִרַח, כִּיֹּן שָׂרָאוּ שֶׁנִּסְתַּלְקוּ יִשְׂרָאֵל מִסְבִּיבוֹתֵיהֶם, יִצְאוּ מִחֲרָפִין וּמִגְדָּפִין, שְׂנֵאָמַר [\(במדבר טו, כט\)](#) : יִצְאוּ נְצַבִּים, וְלִהְיוֹן כְּתִיב [\(שמואל א יז, טז\)](#) : וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשֹּׁפֵם וְהָעֵרֵב וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם. [\(במדבר טו, כח כט\)](#) : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שְׁלַחְנִי, אִם כְּמוֹת כָּל הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה, מִשָּׁל לְמָה הַדְּבָר דּוֹמָה לְשׁוֹשְׁבֵין בְּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁהָיוּ עֲדוּתֵיהָ בְּיָדוֹ, עֲמַד אֶחָד מִן הַמְּסֻבִּין וְקָלַל אֶת הַשׁוֹשְׁבֵין, וְאָמַר לֹא הָיוּ בְּתוֹלִים לְבִתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, עֲמַד הַשׁוֹשְׁבֵין כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לוֹ אִם אֵין אֶתְּה תוֹבֵעַ בְּנִפְקֵן שֶׁלָּךְ וַאֲיִן אֶתְּה מוֹצֵא אֶת זֶה וְהוֹרְגוּ בְּפָנָיו הַכֹּל, אֵף אֲנִי אוֹמַר בְּיָדָי שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ

בְּתוֹלִים לְבַתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ. מִיַּד אָמַר הַמֶּלֶךְ מוֹטֵב לִי לְהַרְגֶּךָ אֶת זֶה וְלֹא יוֹצִיא הַשּׁוֹשְׁבִין שֵׁם רָע עַל בְּתִי. וְכִךְ קָרַח נִחְלַק עַל מֹשֶׁה וְאָמַר מַלְבּוֹ וּמַעֲצָמוֹ אָמַר מֹשֶׁה כָּל הַדְּבָרִים הַלְלוּ. פָּתַח מֹשֶׁה וְאָמַר לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם מֵתִים אֵלוֹ עַל מִטּוֹתֶם כְּדָרְךָ שְׂבָנִי אָדָם מֵתִים, וְהַרּוּפָאִין עוֹלִין וְהוֹן מִבְּקָרִין אוֹתָם כְּדָרְךָ שְׁכַל הַחוֹלִים מִתְּבַקְרִין, אִף אֲנִי כּוֹפֵר וְאוֹמֵר [\(במדבר טו, כט\)](#): לֹא הִי שְׁלַחְנִי, וּמִלִּבִּי אֶמְרָתִי. זֶה אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה נְבִיאִים שְׂאֵמְרוּ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה, אֱלֹהִי, וּמִיִּכְיָהוּ, וּמֹשֶׁה. אֱלֹהִי אָמַר [\(מלכים א יח, לו לו\)](#): אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עֹבְדֶךָ וּבְדָבְרֶךָ עֲשִׂיתִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, עֲנִנִי הִי עֲנִנִי וְיִדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה הִי אֱלֹהִים וְאַתָּה הַסַּבֵּת אֶת לִבָּם אַחֲרַיִת, אִם אֵין אַתָּה עוֹנֶה אוֹתִי אֲנִי אוֹמֵר אַתָּה הַסַּבֵּת אֶת לִבָּם אַחֲרַיִת. וְכֵן מִיִּכְיָהוּ אָמַר לְאַחָאֵב [\(מלכים א כב, כח\)](#): אִם שׁוֹב תָּשׁוּב בְּשָׁלוֹם, אִף אֲנִי אוֹמֵר לֹא דָבָר הִי בִּי. וְכֵן מֹשֶׁה אִם כְּמוֹת כָּל הָאָדָם וּגּוֹי, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה מָה אַתָּה מִבְּקָשׁ, אָמַר לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם [\(במדבר טו, ל\)](#): וְאִם בְּרִיאָה, אִם בְּרֵאתָ פֶה לְאַרְצִי, הֲרִי יָפֵה, וְאִם לֹאוֹ [\(במדבר טו, ל\)](#): יִבְרָא הִי, יִבְרָא לָהּ עֲכָשׁוּ פֶה. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(איוב כב, כח\)](#): וְתִגְזֹר אָמַר וְיִקַּם לָךְ וְעַל דְּרָכֶיךָ נִגַּה אוֹר.

יג וּתְפַתַּח [\(במדבר טו, לב\)](#), אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִפְתַּחוּ לְאַרְצִי פִּיפּוֹת הַרְבֵּה, שְׁנֵאֲמַר [\(דברים יא, ו\)](#): בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל, אָמַר רַבִּי נְחֻמִּיָּה וְהֲרִי כְּתִיב [\(במדבר טו, לב\)](#): וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ, אָמַר לוֹ וְהִיאֲדָ אֶת מְקִיִּם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא שְׁנַעֲשִׂית הָאָרֶץ כְּמִשְׁפָּד, וְכָל הֵיכֵן שְׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶם הִיָּה מִתְגַּלְגֵּל וְיִוֹרֵד וּבָא עִמּוֹ, נִמְצְאָתָ מְקִיִּם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל, וּמְקִיִּם וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ. [\(דברים יא, ו\)](#): וְאֶת כָּל הַיְּקוּם, זֶה הַמָּמוֹן שְׂמַעְמִיד אֶת הַרְגָּלִים. רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ, אֲפֵלוֹ הֵיוּ כְּלִים בְּיַד הַכּוֹבֵס, הֵיוּ מִתְגַּלְגְּלִין וּבָאִין וּנְבַלְעִין עִמָּהוֹן.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, אֲפֵלוֹ מַחֵט שְׁהִיָּתָה שְׁאוּלָּה בְּיַד יִשְׂרָאֵל מִיַּדָּם, אִף הִיא הִיָּתָה נְבַלְעַת, שְׁנֵאֲמַר [\(במדבר טו, לג\)](#): וְיִרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה. וְכָל כֶּךָ לָמָּה, שְׁחָלַק עַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִף עַל פִּי כֵן לְעֵתִיד לְבוֹא הֵם עֲתִידִין לְעֵלוֹת, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא שׁוֹנֶה שָׁיֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאֲמַר [\(במדבר טו, לג\)](#): וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֶל. בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר [\(תהלים קיט, קעו\)](#): תַּעֲיִתִי כְּשֶׁה אֲבִד בְּקִשׁ עֹבְדֶךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי, מָה אֲבִדָּה שְׁנֵאֲמַר בְּדוֹד הִיא עֲתִידָה לְהִתְבַּקֵּשׁ, אִף כָּאֵן אֲבִדָּה הָעֲתִידָה לְהִתְבַּקֵּשׁ, וְכֵן חֲנָה מִתְפַּלֵּלָת עֲלֵיהֶם [\(שמואל א ב, ו\)](#): הִי מִמִּית וּמַחִיָּה מוֹרִיד שְׁאוּל וַיַּעַל.

יד אַח נִפְשָׁע מִקְרִית עַז וּמִדְּיָנִים כְּבָרִית אַרְמוֹן [\(משלי יח, יט\)](#), זֶה קָרַח שְׂפָשַׁע בְּתוֹרָה שְׁהִיא עַז, שְׁנֵאֲמַר [\(תהלים כט, יא\)](#): הִי עַז לְעַמּוֹ יִתֵּן הִי יִבְרָךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם. וּמִדְּיָנִים כְּבָרִית אַרְמוֹן, וְהַלּוֹא הִיָּה יוֹדַע שְׂבַעֲלֵי דִינָיו הֵיוּ קָשִׁים. כְּבָרִית אַרְמוֹן, זֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, מָה הַבְּרִית אֵינוֹ זֶז, כֶּךָ מֹשֶׁה, שְׁנֵאֲמַר [\(שמות כו, כח\)](#): וְהַבְּרִית הַתִּיכּוֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרַח מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה.

טו אָמַר אִיּוֹב (איוב טו, כח לד): וַיִּשְׁכַּח עָרִים נִכְחָדוֹת בְּתַיִם לֹא יֵשְׁבוּ לָמוֹ אֲשֶׁר הִתְעַתְּדוּ לְגִלְיָם, לֹא יַעֲשֶׂה וְלֹא יִקְוֶה חֵילוֹ וְלֹא יִטֶּה לְאַרְצָה מִנְלָם, לֹא יִסּוּר מִנֵּי חֶשֶׁד לִנְקֻתוֹ תִּיבֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת וַיִּסּוּר בְּרוּחַ פִּיּוֹ, אֵל יֶאֱמֹן בְּשׁוֹ נִתְעָה כִּי שׂוֹא תִהְיֶה תִּמְוֹרָתוֹ, בְּלֹא יוֹמוֹ תִּמְלֵא וְכִפְתּוֹ לֹא רַעַנְנָה, יַחֲמֹס כַּגֶּפֶן בְּסָרוֹ וַיִּשְׁלַךְ כְּזֵית נֹצֵתוֹ, כִּי עֲדַת חֲנֹף גִּלְמוּד וְאִשׁ אֲכָלָה אֶהְלִי שְׁחָד. וַיִּשְׁכַּח עָרִים נִכְחָדוֹת בְּתַיִם לֹא יֵשְׁבוּ לָמוֹ אֲשֶׁר הִתְעַתְּדוּ לְגִלְיָם, זֶה הִיָּה קִרְחַ שְׁהִיָּה קִתְּלִיקוֹס לְבֵיתוֹ שֶׁל פְּרָעָה, וְהָיוּ בְּיָדוֹ מִפְּתֻחוֹת הָאוֹצְרוֹת שְׁלוֹ, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מָה הִנְאָה יֵשׁ לָךְ, אֵין אֶתָּה שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, שְׁנֵאמַר: בְּתַיִם לֹא יֵשְׁבוּ לָמוֹ אֲשֶׁר הִתְעַתְּדוּ לְגִלְיָם, וְלָמִי הֵן מַעֲתִידִין לְאֵלוֹ שְׁהֵן גּוֹלִים, יִשְׂרָאֵל שְׁגָלוּ מִמִּצְרַיִם, אֲבָל קִרְחַ לֹא יַעֲשֶׂה וְלֹא יִקְוֶה חֵילוֹ, אִף כְּשִׂמּוֹת אֵינּוּ קֹס, וְלֹא יִטֶּה לְאַרְצָה מִנְלָם לֹא יִסּוּר מִנֵּי חֶשֶׁד, לְעוֹלָם אֵינּוּ סָר מִן הַחֶשֶׁד. יוֹנְקֻתוֹ תִּיבֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל קִרְחַ כְּשִׁירְדָה לְגִיָּהֶלֶם כְּבַת אוֹתָהּ, וַיִּסּוּר בְּרוּחַ פִּיּוֹ, שְׁלֹא יֵאמַר שְׁמוּאֵל עֲתִיד לְעַמֵּד מִמֶּנּוּ וּבִשְׁבִילוֹ אֲנִי נִמְלֵט, אִף הוּא יִסּוּר בְּרוּחַ פִּיּוֹ אֵל יֶאֱמֹן בְּשׁוֹ נִתְעָה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צוּחַ עַל מְאֵתִים וְחֻמְשִׁים אִישׁ שְׁחֻלְקוֹ עִמּוֹ אֵל תִּתְאַמֵּינוּ, טוֹעָה הוּא, אֵל יֶאֱמֹן כְּשֶׁהוּא נִתְעָה. בְּלֹא יוֹמוֹ תִּמְלֵא, עַד שְׁלֹא נִגִיעַ קִצּוֹ לְמוֹת הוּא מִמִּית עִצְמוֹ. יַחֲמֹס כַּגֶּפֶן בְּסָרוֹ, זֶה אֲשֶׁתּוֹ. וַיִּשְׁלַךְ כְּזֵית נֹצֵתוֹ, אֵלוֹ בְּנִיּוֹ, וְלָמָּה כִּי עֲדַת חֲנֹף גִּלְמוּד וְאִשׁ אֲכָלָה אֶהְלִי שְׁחָד, (במדבר טו, לה): וְאִשׁ יִצְאָה מֵאֵת ה'.

טז דָּבַר אַחֵר, וַיִּחְלַק, וַיִּקְבַּץ, וַיִּדְבֵּר, וַיִּצֹו קִרְחַ, אֵינּוּ אוֹמֵר, אֵלָּא וַיִּקַּח, מַה לְקַח, לֹא כְלוּם לְקַח, אֵלָּא לְבוֹ נְטָלוֹ, אָמַר הַכְּתוּב (איוב טו, יב): מַה יִּקְחֶךָ לְבָד וּמַה יִּרְזָמוּן עֵינֶיךָ.

אָמַר רַבִּי לׁוֹי לָמָּה חָלַק קִרְחַ עַל מִשָּׁה, אָמַר אֲנִי בְּנוֹ שֶׁל שְׁמוֹן בֶּן יִצְחָר, שְׁנֵאמַר (דברים ז, ג): וְתִירַשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתִּירֶת צֹאנֶךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לָתֵת לָךְ. תִּירוּשׁ, זֶה יִי. וַיִּצְהַרְךָ, זֶה הַשְׁמוֹן. וּבְכָל מִשְׁקִים שִׁתִּיתָ אֶת הַשְׁמוֹן הוּא נִמְצָא עֲלֵיוֹן, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁכָתוֹב (זכריה ד, ט): אֵלָּה שְׁנֵי בְנֵי הַיִּצְהָר הַעֲמָדִים עַל אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, וְכִי יֵשׁ לְשְׁמוֹן בְּנִים, אֵלָּא זֶה אֶהְרֹן וְדוֹד שְׁנִמְשָׁחוּ בְּשְׁמוֹן הַמִּשְׁחָה. אֶהְרֹן נָטַל כְּהֵנָּה וְדוֹד מְלָכוֹת, אָמַר קִרְחַ וּמַה אֵלוֹ שְׁנִמְשָׁחוּ בְּשְׁמוֹן הַמִּשְׁחָה בְּלָבָד נָטְלוּ כְּהֵנָּה וּמְלָכוֹת, אֲנִי שְׁאֵנִי בְּנוֹ שֶׁל שְׁמוֹן, אֵינִי נִמְשָׁח וְנִעֲשֶׂה כְּהֵן וּמְלָךְ, מִיָּד נִחְלַק עַל מִשָּׁה.

יז וַיִּקַּח, שְׁלָקָחוּ לְבוֹ. (תהלים נה, ג): כִּי לֹא אוֹיֵב יִחְרַפְנִי וְאִשָּׁא לֹא מִשְׁנֵאֵי עָלַי הַגִּדִיל וְאִסְתֵּר מִמֶּנּוּ, זֶה דּוֹאֵג וְאִחִיתָפֵל שֶׁהָיוּ מְחַרְפִּין אוֹתִי, לֹא הָיוּ שׁוֹנְאֵי וְהָיוּ מְחַרְפִּין אוֹתִי וְלֹא קוֹרְאִין אוֹתִי בְּשֵׁמִי, אֵלָּא (שמואל א כ, כז): מִדּוֹעַ לֹא בָּא בֶן יִשְׂרָאֵל, (שמואל א כב, ט): רְאִיתִי אֶת בֶּן יִשְׂרָאֵל, (שמואל א טז, יח): הִנֵּה רְאִיתִי בֶן לְיִשְׂרָאֵל. הָיוּ: כִּי לֹא אוֹיֵב יִחְרַפְנִי וְאִשָּׁא. (תהלים נה, יד): וְאֶתָּה אֲנוֹשׁ כְּעֶרְכִּי אֶלוֹפִי, שְׁהִיָּה אָדָם גְּדוֹל בְּתוֹרָה, (תהלים נה, יד): וּמִיָּדָעִי, שְׁהִיָּה נוֹשָׂא וְנוֹתֵן בְּהִלְכָּה, (תהלים נה, טו): אֲשֶׁר יִחַדּוּ נִמְתִּיק סוֹד, מַהוּ (תהלים נה, טו): בְּבֵית אֱלֹהִים נִחְלַךְ בְּרָגֶשׁ, כְּדַתְּנוּ הַפֶּר הִיָּה קָרֵב בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה, כְּדִי שִׁיָּהָא

הֲרָגֶשׁ מְרָגִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּבֵית אֱלֹהִים נִהְלַךְ בְּרָגֶשׁ. (תהלים נה, טו): יִשְׂאֵא מוֹת עֲלִימוֹ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר עֲצַת מִינּוּת הָיָה בְּהוֹן, לָמָּה הָיוּ דוֹמִין לְבַיִת שֶׁהוּא מְלֵא תְבוֹן וְהָיָה בְּבֵית חוֹרִין וְהָיָה הַתְּבוֹן נִכְנָס בָּהֶם, לְאַחַר יָמִים הַתְּחִיל אוֹתוֹ הַתְּבוֹן שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ אוֹתוֹן הַחוֹרִין יוֹצֵא, יִדְעוּ הַכֹּל כִּי הָיָה אוֹתוֹ הַבַּיִת שֶׁל תְּבוֹן. כִּד דּוֹאָג וְאַחִיתָפֵל לֹא הָיוּ בְּהוֹן מְצוּוֹת מִתְחַלָּה, אָף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּנֵי תוֹרָה הָיוּ כְּתַחֲלָתוֹ, הֵי הָיוּ (תהלים נה, טו): כִּי רָעוֹת בְּמַגּוּרָם בְּקִרְבָּם.

דָּבָר אַחֵר, מְדַבֵּר בְּמִשְׁהָ כִּי לֹא אוֹיֵב, אֲלֵא קִרְחָ שֶׁהוּא מְשָׁלִי יְחַרְפְּנִי, אֲשֶׁר יִחַדּוּ נִמְתִּיק סוּד, אֲהַרֵן וְקִרְחָ שֶׁנִּיְהוֹן שׁוֹיֵן, בְּבֵית אֱלֹהִים נִהְלַךְ בְּרָגֶשׁ, זֶה שׁוֹחֵט וּמְקַרֵּב, וְזֶה זוֹרֵק אֶת הַדָּם, יִשְׂאֵא מוֹת עֲלִימוֹ, שֶׁהֵבִיא אֶת הַמִּיתָה עֲלָיו, (במדבר טו, לג): וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם וְגוֹי.

יח רַב לָכֶם בְּנֵי לׁוֹי (במדבר טו, ז), אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁהָ אֶת מַחִית בְּחוּטָרָא וּבְמָה דְמַחִית אֶת לָקִי, אֶת אֲמֵרַת רַב לָכֶם, לְמַחֵר אֶת שְׁמַע (דברים ג, כו): רַב לָךְ.

יט וַיְהִי כִכְתוֹ לְדַבֵּר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם (במדבר טו, לא), לְלַמֶּדךָ שֶׁמִּכָּל מְקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֵה מְצַמִּיחַ אֶת הַפְּרַעֲנוּיוֹת. (במדבר טו, לג): חַיִּים שְׂאֵלָה, יֵשׁ אוֹמְרִים חַיִּים וְקִיָּמִים עַד עַכְשָׁיו. (במדבר טו, לג): וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם, הֵם אֲבָדוּ וְלֹא פָּחַדוּתוֹן, שֶׁנַּעֲשׂוּ אַחֲרַיִם תַּחְתֵּיהוֹן שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת. (במדבר טו, לד): וְכָל יִשְׂרָאֵל נָסוּ לְקָלָם, שֶׁהָיוּ צוֹוֹחִין בְּקוֹלָם, מִשֶּׁהָ רַבִּינוֹ הִצִּילָנוּ. (במדבר טו, לה): וְאֵשׁ יִצְאָה מֵאֵת ה' וְתֹאכַל אֶת הַחֲמֻשִׁים וּמֵאֲתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּטָרֶת, אֵלּוּ הָיוּ נִבְלָעִים וְאֵלּוּ הָיוּ נִשְׂרָפִין, וְקִרְחָ עוֹמֵד בֵּין הַשְּׂרוּפִים, שֶׁאָמַר מִשְׁהָ (במדבר טו, לו): וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֲתָתוֹ. וְקִרְחָ לָקָה יוֹתֵר מִכָּלָם, שֶׁנִּשְׂרָף וְנִבְלַע, וְלָמָּה נַעֲשׂוּ בּוֹ שְׁנֵי דִינָיו, שֶׁאֵלּוּ נִשְׂרָף וְלֹא נִבְלַע הָיוּ הַבְּלוּעִין מִתְרַעֲמִין שֶׁלֹּא הֵבִיא עֲלֵינוֹ אֶת כָּל הַפְּרַעֲנוּת הַזֶּה אֲלֵא קִרְחָ וְהוֹן נִבְלָעוּן וְהוּא נָצַל. וְאֵלּוּ נִבְלַע וְלֹא נִשְׂרָף הָיוּ הַשְּׂרוּפִין מִתְרַעֲמִין שֶׁלֹּא הֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת הַפְּרַעֲנוּת אֲלֵא זֶה, וְהוֹן נִשְׂרָפִין וְהוּא נָצַל, לְפִיכָךְ נִדוֹן בְּשֵׁתֵי מִיתוֹת, וְלִהְטוֹ הָאֵשׁ תַּחֲלָה לַעֲיִן כָּל הַשְּׂרוּפִים, שֶׁבִּגְדוֹן הִיָּתָה הַמַּחֲתָה וְהַקְּטָרֶת בָּהּ, וְקִפְלָתוֹ הָאֵשׁ כְּדוֹר, וְהָאֵשׁ מִגְלַגְלַת בּוֹ עַד שֶׁהֵבִיאָתוּ לְפִי הָאֲרֶץ עִם הַבְּלוּעִים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טו, לב): וַתִּפְתַּח הָאֲרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרְחָ וְאֶת כָּל הַרְכוּשׁ.

כ וְאוֹן בּוֹן פֶּלֶת (במדבר טו, א), לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אוֹן, שֶׁכָּל יָמָיו בְּאַנְיוּנוֹת. בּוֹן פֶּלֶת, בּוֹן שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ פְּלָאוֹת.

אָמַר רַב אוֹן בּוֹן פֶּלֶת אֲשֶׁתּוֹ הִצִּילָתוֹ, וְאַמְרָה לִיהָ מַה לָּךְ בְּהַדִּי פְּלוּגִיתִיָּה, אִי אֲהַרֵן כִּהְנָא רַבָּא אֶת תַּלְמִידָא אִי קִרְחָ כִּהְנָא רַבָּה אֶת תַּלְמִידָא. אֲמַרָה לִיהָ יִדְעָנָא כּוּלִיָּה כְּנִישְׁתָּא קְדִישָׁא, דְכָתִיב בֵּיהָ (במדבר טו, ג): כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קְדוֹשִׁים, מַה עֲבַדְתָּ אֲשֶׁקִּיתִיָּה חֲמָרָא וְאַרְוִיתִיָּה, וְאַגְנִיתִיָּה בְּעַרְסָא וְהוּהוּ יִתְבָּא אֲבָבָא הִיא וּבְרַתָּא וְסַתְרָא לְמַזְיָה, כָּל מֵאן דְּאִתָּא בְּשִׁבִיל אוֹן

בעלה כיון דחזייה הדר, אדהכי והכי אבלעינהו, היינו דכתיב (משלי יד, א): חכמות נשים בנתה ביתה, זו אשתו של און, (משלי יד, א): ואולת בגדיה תהרסנו, זו אשתו של קרח. (במדבר טו, ב): ויקמו לפני משה, נשיאי עדה, מיחדין שבעדה. (במדבר טו, ב): קראי מועד, שיודעין לעבר את השנים ולקבע חדשים. (במדבר טו, ב): אנשי שם, שהיה להם שם בכל. (במדבר טו, ד): וישמע משה, מה שמע אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מלמד שחשדוהו באשת איש, שנאמר (תהלים קו, טו): ויקנאו למשה במחנה, אמר רבי שמואל בר יצחק אמר רב מלמד שכל אחד קנא לאשתו ממשה. וילך אל דתן ואבירם (במדבר טו, כה), אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלקת, אמר רב כל המחזיק במחלקת עובר משום (במדבר יז, ה): ולא יהיה כקרח וכעדתו, אמר רב אסי ראוי להצטרע, כתיב הכא (במדבר יז, ה): כאשר דבר ה' ביד משה לו. וכתוב התם (שמות ד, ו): ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך וגו'.

אמר רבי חסדא כל החולק על רבו כחולק על השכינה, שנאמר (במדבר כו, ט): בהצתם על ה', אמר רבי יוסי בר רבי חנינא, כל העושה מריבה עם רבו כאלו עושה עם השכינה, שנאמר (במדבר כ, יג): הפה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה', אמר רבי חנינא כל המתרעם על רבו כאלו מתרעם על השכינה, שנאמר (שמות טו, ח): לא עלינו תלנתיכם כי על ה'.

אמר רבי אבהו כל המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחרי השכינה, שנאמר (במדבר כא, ה): וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים וגו'.

דרש רבא, מאי דכתיב (תבוקה ג, יא): שמש ירח עמד זבלה, מלמד שעלו שמש וירח לזבול אמרו לפניו רבונו של עולם אם אתה עושה דין לזבן עמרם נצא, ואם לאו, לא נצא, עד שזרק בהם חצים, אמר להם לכבודי לא מחיתם, לכבוד בשר ודם, מחיתם, והאידנא עד דמחו להו לא נפקי.

דרש רבא מאי דכתיב (במדבר טו, ל): אם בריאה יברא ה', אמר משה רבונו העולמים אם בריאה גיהנם, מוטב, ואם לאו יברא ה', למאי, אילימא למברייה ממש, והכתיב (קהלת א, ט): אין כל חדש תחת השמש, אלא לאקרובי פתחא. (במדבר כו, יא): ובני קרח לא מתו. תאנא משום רבינו מקום נתבצר להם בגיהנם.

אמר רבה בר בר חנא זימנא חדא הוה אזילנא באורחא, ואמר לי ההוא טייעא תא ואחוי לך בי בלועי דקרח, אזלי וחזאי תרי בזעי וקא נפק קוטרין מינייהו, שקל גבבא דעמרא ואמשייה במיא ואותביה בריש רומחא ועייליה להתם ואיחרך ונפל. אמר ליה אצית מאי שמעת, ושמעי דהו קאמרי משה ותורתו אמת והו בידאין, אמר לי כל תלתין יומין מהדרא להו גיהנם כבשר בתוך קלחת ואמרי הכי משה ותורתו אמת. ולעתיד לבוא עתיד הקדוש ברוך הוא להוציאן, ועליהם אמרה חנה (שמואל א, ב, ו): ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל.

כא מנצפ"ך האותיות כפולות, צופים אמרום, כ"ך נרמז לאברהם (בראשית יב, א) : לך לך למאה שנה יוליד. מ"ם ליצחק (בראשית כו, טז) : כי עצמת ממנו מאד, רמזו שהוא וזרעו עצומים בשני עולמות. נ"ן ליעקב (בראשית לב, יב) : הצילני נא, מציל בשני עולמות. פ"ף לישראל למשה (שמות ג, טז) : פקד פקדתי אתכם. צ"ץ (זכריה ו, יב) : הנה איש צמח שמו וגו', זה משיח, ואומר (ירמיה כג, ה) : והקמתי לדוד צמח צדיק ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ. (ישעיה ג, ג) : שר חמשים, עשרים וארבעה ספרים, הוסף עליהם אחד עשר מן תרי עשר, חוץ מן יונה שהוא בפני עצמו, וששה סדרים, ותשעה פרקים דתורת כהנים, הרי חמשים. (שיר השירים ו, ח) : ששים המה מלכות, ששים מסכתות, (שיר השירים ו, ח) : ושמונים פילגשים, שמונים בתי מדרשות שהיו בירושלים, כנגד פתיחה. (שיר השירים ו, ח) : ועלמות אין מספר, משנה החיצונה. (שיר השירים ג, א) : הנה מטתו של שלמה ששים גברים סביב לה, ששים אותיות שבברכת כהנים. (בראשית יד, יד) : שמנה עשר ושלוש מאות, הוא אליעזר. (בראשית כו, ה) : יעקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמתי מצותי חקותי ותורת. בן שלש שנים הכירו. השטן בגימטריא שלש מאות וששים וארבעה, מנין ימות החמה שליט להלשין בכלן חוץ מיום כפור.

אמר רב אמי בי רבי אבא אברהם עד שלא נמול ולא הוליד הנה חסר ה', נתוסף ה' ונעשה שלם והוליד למנין אותיותיו. (משלי יב, ד) : אשת חיל עטרת בעלה, זו שרה, שרי היתה שמה. פליגי בה תרי אמוראי, חד אמר נחלק היו"ד לשנים, ה' לאברהם ה' לשרה. וחד אמר יו"ד שנטל מן שרה קרא תגר, עד שבא יהושע והוסיף לו משה י', י"ה יושיעך מעצת המרגלים. י' מיצחק מול עשרה נסיונות. צ', לתשעים שנה לשרה נולד. ח', לשמונה ימים נמול. ק', מאה שנים היו לאברהם. ויעקב על שמו נקרא, יו"ד, מול העשירי, חשב מבנימין עד לוי הוא עשירי. ע', בשבעים נפש. ק', כנגד אותיות הברכה ויתן לך. נשתירו ב', כנגד שני מלאכים עולים. הלוחות היו בהן תרי"ג מצוות כנגד אותיות מן (שמות כ, ב) : אנכי, עד (שמות כ, יד) : אשר לרעה, לא פחות ולא יותר, וכך נתנו למשה בסיני, שבהם חקים ומשפטים תורה ומשנה תלמוד ואגדה. (ישעיה לג, ו) : יראת ה' היא אוצרו, אין בכל המדות גדול מיראה וענוה, (דברים י, יב) : ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמד כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא הבה אתו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך. יראת, בגימטריא תרי"א, ותורה תרי"א, ויראה ותורה עפ"ם הרי תרי"ג. ציצית, תנו רבנן ח' גרורין וה' קשורין, הרי תרי"ג, שנים למעלה ושלושה למטה. ימי אברהם מאה שבעים וחמש שנה, יצחק מאה ושמונים שנה, יעקב מאה ארבעים ושבע שנה, כשאתה כוללן נמצא חמש מאות שנה ושתי שנים, וכן מהלך שמים לארץ (דברים יא, כא) : כימי השמים על הארץ. (שמואל ב כג, א) : הקם על, כנגד מאה ברכות, שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים בא דוד ותקן להם מאה ברכות, כיון שתקנם נתעצרה המגפה. על עלה של תורה, ועלה של קצרה. (הושע יד, ג) : כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו. אמרו ישראל רבוננו של עולם בזמן שבית המקדש קים היינו מקריבים קרבן

ומתכפר, ועכשו אין בידנו אלא תפלה, טו"ב בגימטריה שבע עשרה, תפלה
 תשע עשרה ברכות, הוצא משם ברפת המינין שתקנוה ביבנה, ואת צמח
 דוד שתקנו אחריו על שום [\(תהלים כו, ב\)](#): בחנני ה' ונסני. ורבי סימון אומר
 קח טוב בגימטריה נפ"ש, אמרו ישראל כשבית המקדש קים היינו
 מקטירים חלבים ואמורין ומתכפרין, ועכשו הרי חלבנו ודמנו ונפשותינו,
 יהי רצון מלפניך שתהא כפרה עלינו, ונשלמה פרים שפתינו. [\(רות ד, ג\)](#): ויתן
 ה' לה הריון, בגימטריה מאתים שבעים ואחד. שעור מי מקוה ארבעים
 סאה, כל מי באר שכתוב בתורה, וכמה ביצים במקוה חמשת אלפים
 ושבע מאות וששים, כל סאה מאה ארבעים וארבע ביצים. חלה ארבעים
 ושלוש ביצים וחמש. ומנין למקוה שצריך ארבעים סאה, [\(ישעיה ח, ו\)](#): מי
 השלח ההלכים לאט, בגימטריה ארבעים. ומפריש חלה צריך שפיריש
 אחת מארבעים ושלוש וחמש מן התורה למנין חלה. אבות מלאכות
 ארבעים חסר אחת, דכתיב [\(שמות לה, א\)](#): אלה הדברים, אלה, שלשים ושש,
 דברים שתיים, הדברים שלש, הרי ארבעים חסר אחת. [\(דברים כה, ג\)](#):
 ארבעים יכנו לא יסיף, כנגד ארבעים קללות שנתקללו נחש וחוה ואדם
 ואדמה. ופחתו חכמים אחת משום לא יסיף, רבו זכיות מליצי טובות
 ופחתו עונות, מוטב שיבואו שנים וידחו אחד. [\(ירמיה כה, כו, נא, מא\)](#): שש
 בא"ת ב"ש, בבבל. [\(ישעיה ז, ו\)](#): טבאל באלב"ם, רמלא. [\(ויקרא טז, ג\)](#): בזאת יבא
 אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה, בזאת רמז למקדש
 ראשון שיעמד ארבע מאות ועשר שנה.

כב יתברך שמו של מלך המלכים הקדוש ברוך הוא שפרא את
 עולמו בחכמה ובתבונה, לנפלאותיו אין חקר ולגדלתו אין מספר, דכתיב
[\(תהלים לג, ז\)](#): כנס כנס מי הים נתן באוצרות תהומות, מהו כנס כנס, כשפרא
 הקדוש ברוך הוא את עולמו אמר לו לשר של ים פתח פיה ובלע כל מימות
 בראשית, אמר לפני רבונו של עולם דיי שאעמד בשלי, התחיל לבכות,
 בעט בו והרגו, שנאמר [\(איוב כו, יב\)](#): בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ רהב, את
 מוצא ששר של ים רהב שמו. מה עשה הקדוש ברוך הוא כבשן ודרך
 וקבלן הים, שנאמר [\(עמוס ד, ג\)](#): ודרך על פמתי ארץ. ושם להם חול בריח
 ודלתים, שנאמר [\(איוב לח, ח\)](#): ויסף בדלתים ים, וכתיב [\(ירמיה ה, כב\)](#): האותי
 לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתתי חול גבול לים, וכתיב
[\(איוב לח, יא\)](#): ואמר עד פה תבוא ולא תסיף. אמר לו הים רבי אם כן יתערבו
 מימי המתוקין במלוחים, אמר לו לאו, כל אחד ואחד יש לו אוצר בפני
 עצמו, שנאמר [\(תהלים לג, ז\)](#): נתן באוצרות תהומות, אם תאמר שזה תמה
 גדול שאין מתערבים כל מימי הים, הרי פרצוף שפרא הקדוש ברוך הוא
 בבני אדם מלא הסיט יש בו כמה מעינות ואין מתערבין זה בזה, מי עינים
 מלוחין, מי אזנים שמנים, מי החטם סרוחים, מי הפה מתוקין. מפני מה
 מי עינים מלוחין, שבזמן שאדם בוכה על המת בכל שעה מיד היה
 מסתמא, אלא על שהן מלוחין פוסק ואינו בוכה. מפני מה מי אזנים
 שמנים, שכשאדם שומע שמועה קשה, אלימא תופשה באזניו מתקשרת
 ומת, מתוך שהם שמנים מכניס בזה ומוציא בזה, מפני מה מי החטם
 סרוחים, שבזמן שאדם מריח ריח רע, אלימא מי החטם סרוחים

שְׁמַעְמִידִין אוֹתוֹ מִיַּד מֵת. מִפְּנֵי מָה מִי הִפָּה מִתּוֹקִין, פְּעָמִים אוֹכֵל אֲכִילָה וְאִינָה מִתְקַבֵּלֶת בְּלִבּוֹ, אִם אֵין מִי הִפָּה מִתּוֹקִין אֵין נִפְשׁוֹ חוֹזְרֵת עוֹד, וְעוֹד לְפִי שְׁקוֹרָא בְּתוֹרָה, דְּכָתִיב בָּהּ (תְּהִלִּים יט, יא): וּמִתּוֹקִים מְדַבֵּשׁ, לְפִיכֹד מִי הִפָּה מִתּוֹקִין, וְהִלּוֹא דְבָרִים קַל וְחוֹמֶר, וּמָה מְלֵא הַסֵּיט יֵשׁ בּוֹ כִּמָּה מַעֲיָנוֹת, הֵיכֵם הַגְּדוֹל עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה, שְׁנֵאמַר בּוֹ (תְּהִלִּים קד, כה): זֶה הֵיכֵם גְּדוֹל וְרַחֵב יָדָיִם שֶׁם רָמַשׁ וְאֵין מִסְפָּר, לְלַמְּדֵךְ שֶׁבְּכֹל מְקוֹם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ וְלֹא בְּרָא דְבָר אֶחָד לְבַטְלָהּ, פְּעָמִים שְׁעוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ עַל יְדֵי צְפָרְדַּע וּפְעָמִים עַל יְדֵי צְרָעָה וּפְעָמִים עַל יְדֵי עֶקְרֵב.

אָמַר רַבִּי חֲנִין דְּצַפּוֹרִי מַעֲשֶׂה בְּעֶקְרֵב אֶחָד שֶׁהֵלֵךְ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֶבֶר הִירְדּוֹ וְזָמַן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צְפָרְדַּע אַחַת וְעֶבֶר עָלֶיהָ, וְהֵלֵךְ אוֹתוֹ עֶקְרֵב וְעָקַץ אֶת הָאָדָם. וְכֵן מַעֲשֶׂה בְּקוֹצֵר אֶחָד שֶׁהָיָה מְעַמֵּר וְקוֹצֵר בְּבִקְעַת בֵּית תּוֹפֵת, כִּיּוֹן שֶׁבֶּא הַשָּׂרֵב נָטַל עֵשֶׂב וְקִשְׁר בְּרֵאשׁוֹ, אֲתָא עָלֶיהָ חוּיָא גְבַר קָם קִטְלִיהָ, עֶבֶר עָלֶיהָ חֶבֶר, חֲמָא קִטִּיל חוּיָא, אָמַר לִיה מֵאֵן קִטִּיל הֵדִין חוּיָא, אָמַר לִיה אָנָּא, אֲסַתְּפֵל עֵשֶׂבֵּא דְבִרְיָשִׁיָּה אָמַר לִיה מָרִים אֲתָ עֵשֶׂבֵּא דְבִרְיָשִׁיָּה וְאֲתָ מִשְׁבִּיחַ, עֶבֶד הֲכִי, קָרַב לְגַבִּיָּה, לֹא הִסְפִּיק לְגַע בּוֹ עַד שֶׁנִּשְׁרַח אֲבָרִים אֲבָרִים. רַבִּי יֵנְאִי הָיָה יוֹשֵׁב וּפּוֹשֵׁט בְּפֶתַח עִירוֹ, רָאָה נָחַשׁ מִרְתִּיחַ וּבָא לְעִיר, מֵאֵן דְּמוֹקְמִין לִיה מִן הֲכָא אָזִיל לְהֲכָא, מֵאֵן דְּמוֹקְמִין לִיה מִן הֲכָא אָזִיל לְהֲכָא, אָמַר זֶה הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ, כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס לְעִיר נִפְלָה הַבְּרָה בְּעִיר פְּלוּנִי בַר פְּלוּנִי נִשְׁכּוֹ נָחַשׁ וּמֵת. רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר הוּא מְטִיל בְּשׁוּנֵיתָא בְּקִיסְרִי, מְצָא קוּלִית אַחַת מִשְׁלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הָיָה מְצַנֵּעַ לָהּ מִן הֲכָא הֵדֵר מִשְׁפַּח לָהּ מִן הֲכָא, אָמַר כְּמַדְמָה אָנִי שְׂזוֹ מִתְקַנֵּת לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתָהּ, בְּתַר יוֹמִין עֶבֶר בְּלֶדֶר מִן מַלְכוּתָא נִכְשֵׁל בָּהּ וְנִפְל בָּהּ וּמֵת, בְּדָקוּ אַחֲרָיו וּמְצָאוּ בִידּוֹ כְּתָבִין בִּישְׁוִין עַל יְהוּדָאִין. מַעֲשֶׂה בְּשֵׁנִי בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ, אֶחָד פָּקַח וְאֶחָד סוּמָא, יָשְׁבוּ לֶאֱכֹל פֶּשְׁטוֹ יְדִיהֶם לַעֲשִׂבֵי הַשָּׂדֶה וְאָכְלוּ, זֶה שֶׁהָיָה פָּקַח נִסְתַּמָּא, וְזֶה שֶׁהָיָה סוּמָא נִתְּפַקַח, לֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁזָּה נִסְמַךְ עַל זֶה שֶׁהָיָה סוּמָכוֹ. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, כְּשֶׁהָיָה אוֹכֵל לֶחֶם רָאָה שְׁנֵי צְפָרִים מִתְנַצֵּין זֶה עִם זֶה, הֵרַג אֶחָד מֵהֶם אֶת חֶבְרוֹ, הֵלֵךְ וְהִבִּיא עֵשֶׂב וְהִנִּיחוֹ עַל פִּיו וְהִחְיָהוּ, הֵלֵךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ וְנָטַל אוֹתוֹ הָעֵשֶׂב שֶׁנִּפְל מִן הַצְּפּוֹר וְהֵלֵךְ לְהַחְיּוֹת בּוֹ אֶת הַמֵּתִים, כְּשֶׁהִגִּיעַ לְסַלְמָה שֶׁל צוֹר מְצָא אַרְי מְשֻׁלָּךְ וּמֵת, הִנִּיחַ הָעֵשֶׂב עַל פִּיו וְהִחְיָהוּ, עָמַד הָאֲרִי וְאָכְלוּ, מִתְּלָא אֲמַרִין טַב לְבִישׁ לֹא תַעֲבִיד וּבִישָׂא לֹא מְטִי לָךְ. מַעֲשֶׂה בְּשִׁיחִין אֶחָד סוּמָא שְׁיָרַד בְּמִים לְטַבֵּל, נִזְדַּמְּנָה לוֹ בְּאֶרֶה שֶׁל מָרִים וְטַבֵּל וְנִתְרַפָּא. טִיטוּס הִרְשָׁע נִכְנַס בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים כְּשֶׁהוּא מְחַרֵּף וּמְגַדֵּף, עָמַד וּגִידֵר אֶת הַפְּרֻכַת וְנָטַל סֵפֶר תּוֹרָה וְהִצִּיעָהּ וְהִבִּיא שְׁתֵּי זֹנוֹת וְעֶבֶר עָלֶיהֶן, וְשָׁלַף חֶרְבוֹ וְקִצֵּץ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה, נַעֲשֶׂה נִס הַתְּחִיל דָּם מִבְּצַבֵּץ מִמֶּנּוּ, הַתְּחִיל מִשְׁתַּבַּח לִזְמַר שְׁעֲצָמוֹ הֵרַג, הַתְּחִיל מִתְּגַבֵּר וְהוֹלֵךְ, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לָיִם הָיָה הֵיכֵם הוֹלֵךְ וְסוּעֵר, אָמַר אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֵלוֹ אֵין גְּבוּרָתוֹ אֶלָּא בָּיִם, אִם הוּא רוּצָה יַעֲלֶה לְיַבְיָשָׁה וְנִרְאָה מִי נוֹצַח, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָשָׁע בֶּן רָשָׁע בְּרִיָּה פְחוּתָה קִלָּה שְׁבִבְרִיּוֹתֵי אָנִי מִשְׁלִיחַ בְּךָ לְבַעֲרָךְ מִן הָעוֹלָם. נִכְנַס יִתּוּשׁ בְּחֻטְמוֹ וּמֵת בְּמִיתָה מְשֻׁנָּה. וְלָמָּה נִקְרָא בְּרִיָּה שְׁפֵלָה, עַל שֶׁמְכַנְּיִס וְאֵינוֹ מוֹצִיא. וּפְעָמִים עַל יְדֵי צְרָעָה, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת כג, כח): וְשַׁלַּחְתִּי אֶת הַצְּרָעָה. אָמַרוּ רַבּוֹתֵינוּ

כְּשֶׁשָׁלַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַצָּרָעָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַלֵּג אֶת הָאֲמוּרִים, רָאָה מָה כְּתִיב בְּהֵן (עמוס ב, ט): וְאֵנֹכִי הַשְּׂמַדְתִּי אֶת הָאֲמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּגְבָה אֲרָזִים גָּבְהוּ וְחֹסֶן הוּא כְּאֲלוֹנִים וְאֲשֶׁמִיד פְּרִיו מִמַּעַל וּגּוֹי. הִיְתָה נִכְנָסֶת לְתוֹךְ עֵינֹו שֶׁל יָמִין וְשׁוֹפְכֶת אֲרָסָהּ וְהָיָה מִתְבַּקֵּעַ וְנוֹפֵל וּמֵת, שָׁכַן דְּרָכּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ עַל יְדֵי דְבָרִים קְלִים, לְכָל הַמְתַּגָּאִין עָלָיו שֶׁלַח לָהֶם בְּרִיָּה קְלָה לְהַפְרֵעַ מֵהֶם, לְהוֹדִיעַ שְׂאִין גְבוּרָתוֹ מִמַּשׁ, וְלַעֲתִיד לְבֹא עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפָרַע מִן הָאֲמוֹת עַל יְדֵי דְבָרִים קְלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ז, יח): וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׂרָק ה' לְזָבוּב אֲשֶׁר בִּקְצֵה יְאֹרֵי מִצְרַיִם וְלַדְּבוּרָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר.

כג וּמִטָּה אֶהְרֹן (במדבר יז, כא), יֵשׁ אוֹמְרִים הוּא הַמַּטָּה שֶׁהָיָה בְּיַד יְהוֹדָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לח, יח): וּמִטָּה אֲשֶׁר בְּיַדְךָ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים הוּא הַמַּטָּה שֶׁהָיָה בְּיַד מִשֶׁה וַיַּמְעִצְמוּ פָּרַח, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יז, כג): וְהִנֵּה פָּרַח מִטָּה אֶהְרֹן. וְאֵית דְּאֲמַרִי נָטַל מִשֶׁה קוֹרָה אַחַת וְחֲתָכָה לְשָׁנִים עֶשֶׂר נִסְרִים, וְאוֹמֵר לָהֶם כְּלַכְּסֵם מִקוֹרָה אַחַת טָלוּ מִקְלָכֶם, וְעַל מָה עָשָׂה (משלי כ, ג): כְּבוֹד לְאִישׁ שְׁבֵת מְרִיב וְכָל אֹוִיל יִתְגַּלֵּעַ, שֶׁלֹּא יֵאֱמָרוּ מִקְלוֹ הָיָה לַח וְהַפְרִיחַ. וְגִזַּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמַּקֵּל וְנִמְצָא עָלָיו שֵׁם הַמַּפְרָשׁ שֶׁהָיָה בְּצִיץ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יז, כג): וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצֶץ צִיץ, וְהַפְרִיחַ בּוֹ בַּלְיָלָה, וְעָשָׂה פְרִי (במדבר יז, כג): וַיִּגְמַל שְׁקָדִים, גָּמַל לְכָל מִי שֶׁהָיָה שׁוֹקֵד עַל שִׁבְטוֹ שֶׁל לוֹי, וְלָמָּה שְׁקָדִים וְלֹא רְמוּנִים וְלֹא אֲגוּזִים, לְפִי שֶׁנִּמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל בָּהֶם, וְאוֹתוֹ הַמַּטָּה הָיָה בְּיַד כָּל מְלָךְ וּמְלָךְ עַד שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנִגְנְזוּ, וְאוֹתוֹ הַמַּטָּה עֲתִיד לְהִיּוֹת בְּיַד מְלָךְ הַמְּשִׁיחַ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קי, כ): מִטָּה עֲזָף יִשְׁלַח ה' מִצִּיּוֹן רִדָּה בְּקִרְבֵּי אֲיִבֶיךָ:

חקת

סדר

פרשה יט

א זאת חקת (במדבר יט, ב), זה שאמר הכתוב (איוב יד, ד): מי יתן טהור מטמא לא אחד, כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי משמעי, ישראל מעובדי פוכבים, העולם הבא מעולם הזה. מי עשה כן, מי צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם, תמן תנינן האשה שמת ולדה במעייה והושיטה החיה את ידה ונגעה בו, החיה טמאה טמאת שבעה והאשה טהורה עד שיצא הולד. המת בבית הבית טהור, יצא מתוכו הרי הוא טמא, מי עשה כן, מי צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם. תמן תנינן העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים, היא גופה מטהרת בגדים. אמר הקדוש ברוך הוא, חקה חקתי גזרה גזרתי, אי אתה רשאי לעבר על גזרתי.

ב זאת חקת התורה. (תהלים יב, ו): אמרות ה' אמרות טהורות, אמר רבי יהושע בן לוי מצינו שעקם הקדוש ברוך הוא שתיים ושלוש תבות בתורה שלא להוציא דבר טמאה מפיו, (בראשית ז, ח): מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה (בראשית ז, ב): ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא, אמר רבי יודן אף כשבא לפתח בסימני בהמה טמאה לא פתח אלא בסימני טהורה, (ויקרא יא, ד): את הגמל כי לא מפריס פרסה, אין כתיב כאן, אלא (ויקרא יא, ד): כי מעלה גרה הוא. (ויקרא יא, ו): ואת הארנבת כי לא מפריסת פרסה אין כתיב כאן, אלא (ויקרא יא, ו): כי מעלת גרה הוא. (ויקרא יא, ו): ואת החזיר כי לא מעלה גרה הוא, אין כתיב כאן, אלא (ויקרא יא, ו): כי מפריס פרסה הוא. רבי יהושע דסקנני בשם רבי לוי אמר תינוקות שהיו בימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא היו יודעין לדרש את התורה מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, והיה דוד מתפלל עליהם ואומר (תהלים יב, ח): אתה ה' תשמרם, נטר אורייתיהון בלבהון, (תהלים יב, ח): [תנצרו] תצרכו מן הדור זו לעולם. ואחר כל השבח הזה יוצאין למלחמה ונופליו, על ידי שהיה בהם דילטורין, הוא שדוד אמר (תהלים נ, ה): נפשי בתוך לבאם אשכבה להטים, נפשי בתוך לבאם, זה אבנר ועמשא שהיו לבאים בתורה. אשכבה להטים, זה דואג ואחיתפל שהיו להוטים אחר לשון הרע. (תהלים נ, ה): ולשונם חרב חדה, אלו הזיפים, שנאמר (תהלים נד, ב): בבוא הזיפים ויאמרו לשאול. באותה שעה אמר דוד (תהלים נ, ו): רומה על השמים אלהים, סלק שכינתך מבינותם. אבל דורו של אחאב פלו עובדי עבודת פוכבים היו, ועל ידי שלא היו בהם דילטורין יוצאין למלחמה ונוצחין, הוא שאמר עבדיה לאליהו (מלכים א יח, יג): הלא הגד לאדני את אשר עשיתי בהרג איזבל את נביאי ה' ואחבא, ואכלכלם לחם ומים, אם לחם למה מים, אלא מלמד שהיו המים קשים להביא לו יותר מן הלחם, ואליהו מכריז בהר הכפרמל (מלכים א יח, כב): אני נותרתי נביא לה' לבדי, וכל עמא ידעי ולא מפריסי למלכא.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמרו לו לנחש מפני מה אתה מצוי בין הגדרות, אמר, אני פוצתי גדרו של עולם. ומפני מה אתה הולך ולשונך שותת, אמר, הוא גרם לי. ומפני מה כל חיה נושכת ואינה ממיתה ואתה

נושד ויממית. אמר להם (קהלת י, יא): אם ישד הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבעל הלשון. אפשר דאנא עביד כלום דלא מתאמר לי מן עליותא. ומפני מה את נושד באבר אחד וכל האברים מרגישין. אמר להם ולי אתם אומרים, אמרו לבעל הלשון שהוא כאן והורג ברומי. ולמה נקרא שלישי, שהוא הורג שלשה, האמרו והמקבלו והנאמר עליו, ובימי שאול הרג ארבעה, הרג את דואג שאמרו, ושאול שקבלו, אחימלך שנאמר עליו, ואבנר בן נר למה נהרג, רבי יהושע בן לוי אמר על שהקדים שמו לשמו של דוד, הדא הוא דכתיב (שמואל ב ג, יב): וישלח אבנר מלאכים אל דוד ותחתיו לאמר למי ארץ, כתב מן אבנר לדוד. וריש לקיש אמר על ידי שעשה דמן של נערים שחוק, שנאמר (שמואל ב ב, יד): ויאמר אבנר אל יואב יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו. ורבנן אמרי על ידי שלא המתין לשאול להתפייס מן דוד, שנאמר (שמואל א כד, יא): ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך. אמר לו לאבנר מה את בעי מן גלימוי דידך בסירא הועדת, כד אתון למעגל אמר לו (שמואל א כו, יד): הלוא תענה אבנר, בכנף אמרת בסירא הועדת, חנית וצפחת בסירא הועדת. ויש אומרים על שהיה בידו למחות על נוב ולא מיחה. רבי חנן בן פזי פתר קרא בפרשת פרה, שיש בה משבעה שבעה, שבע פרות, שבע שרפות, שבע הזיות, שבע כבוסין, שבעה טמאים, שבעה טהורים, שבעה כהנים, ואם יאמר לך אדם חמשה הן, אמר לו, משה ואהרן בכלל, שנאמר (במדבר יט, א כ): וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר זאת חקת התורה.

זאת חקת התורה וגו', רבי יצחק פתח (קהלת ז, כג): כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, כתיב (מלכים א ה, ט): ויתן אלהים חכמה לשלמה, מהו (מלכים א ה, ט): פחול, רבנן אמרי נתן לו חכמה כנגד כל ישראל, שנאמר (הושע ב, א): והיה מספר בני ישראל כחול הים וגו', אמר רבי לוי מה חול גדר לים כך היתה חכמה גדולה לשלמה, מתלא אמרין דעה חסרת מה קניית, דעה קניית מה חסרת. (משלי כה, כח): עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצר לרוחו. (מלכים א ה, ט): ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם, מה היתה חכמתן של בני קדם, שהיו יודעים וערומין בטיר.

אמר רבי שמעון בן גמליאל, בשלשה דברים וכו' (מלכים א ה, ט): ומפל חכמת מצרים, מה היתה חכמת מצרים, את מוצא כשבקש שלמה לבנות בית המקדש שלח אצל פרעה נכה אמר לו שלח לי אמנין בשכרן שאני מבקש לבנות בית המקדש. מה עשה כנס כל אצטרולוגין שלו, צפו וראו בני אדם שעתידין למות באותה שנה, ושלחו לו, כשבאו אצל שלמה צפה ברוח הקדש שהם מתים באותה שנה, נתן להם תכריכיהן ושלחו אצלו, שלח לו לא היה לך תכריכין לקבר את מתיך, הרי לך הן ותכריכיהן. (מלכים א ה, יא): ויחכם מפל האדם, אדם הראשון מה היתה חכמתו, את מוצא כשבקש הקדוש ברוך הוא לבראת את האדם נמלך במלאכי השרת, אמר להם (בראשית א, כו): נעשה אדם בצלמנו, אמרו לפניו (תהלים ח, ה): מה אנוש כי תזכרנו. אמר להם אדם שאני רוצה לבראת חכמתו מרבה משלכם,

מה עשה כנס כל בהמה חיה ועוף והעבירו לפניהם, אמר להם מה שמונתן של אלו, לא ידעו, כיון שברא אדם העבירו לפניו אמר לו מה שמונתן של אלו, אמר, לזה נאה לקרות שור, ולזה ארי, ולזה סוס, ולזה חמור, ולזה גמל, ולזה נשר, שנאמר [\(בראשית ב, כ\)](#): ויקרא האדם שמות. אמר לו ואתה מה שמך, אמר לו אדם, למה, שנבראתי מן האדמה. אמר לו הקדוש ברוך הוא אני מה שמי, אמר לו ה', למה, שאתה אדון על כל הבריות, היינו דכתיב [\(ישעיה מב, ח\)](#): אני ה' הוא שמי, הוא שמי שקרא לי אדם הראשון, הוא שמי שהתניתי ביני לבין עצמי, הוא שמי שהתניתי ביני לבין בריותי. [\(מלכים א ה, יא\)](#): מאיתן האזרחי, זה אברהם, שנאמר [\(תהלים פט, א\)](#): משכיל לאיתן האזרחי. [\(מלכים א ה, יא\)](#): הימן, זה משה, שנאמר [\(במדבר יב, ז\)](#): לא כן עבדי משה וגוי. [\(מלכים א ה, יא\)](#): וכלכל, זה יוסף, שנאמר [\(בראשית מז, יב\)](#): ויכלכל יוסף וגוי, אמרו המצריים כלום מלך עלינו עבד זה אלא ברחמנו, מה עשו לו הביאו שבעים פתקין וכתבו עליהם שבעים לשון והיו משליכין אותן לפניו וקורא כל אחד ואחד בלשונו, ולא עוד אלא שהיה מדבר בלשון הקדש שלא היה בהן כח לשמע, שנאמר [\(תהלים פא, ו\)](#): עדות ביהוסף שמו שפת לא ידעתי אשמע. [\(מלכים א ה, יא\)](#): דרדע, זה דור המדבר שהיה בהן דעה. [\(מלכים א ה, יא\)](#): בני מחול, שמחל להם הקדוש ברוך הוא במעשה העגל. וידבר שלשת אלפים משל [\(מלכים א ה, יב\)](#), אמר רבי שמואל בר נחמני חזרנו על כל המקראות ולא מציינו שנתנבא שלמה אלא קרוב לשמונה מאות פסוקים, אלא מלימד שכל פסוק ופסוק שאמר יש בו שנים ושלושה טעמים, כמה דאת אמר [\(משלי כה, יב\)](#): נזם זהב וחלי כתם. ורבנן אמרי שלשת אלפים משל על כל פסוק ופסוק, אלף וחמשה טעמים על כל משל ומשל. שיריו אין כתיב פאן אלא [\(מלכים א ה, יב\)](#): שירו, שירו של משל. [\(מלכים א ה, יג\)](#): וידבר על העצים, וכי אפשר לאדם לדבר על העצים, אלא אמר שלמה מפני מה מצורע נטהר בגבוה שבגבוהים ובנמוך שבנמוכים, בעץ ארז ובאזוב, על ידי שהגביה עצמו פארו לקה בצרעת, כיון שהשפיל עצמו פאזוב, נתרפא על ידי אזוב. [\(מלכים א ה, יג\)](#): וידבר על הבהמה ועל העוף, וכי אפשר לאדם לדבר על בהמה ועוף, אלא אמר מפני מה בהמה נתרת בשני סימניו והעוף בסימן אחד, על שהבהמה נבראת מן היבשה, ועוף כתוב אחד אומר מן האדמה, דכתיב [\(בראשית ב, יט\)](#): ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים. וכתוב אחד אומר [\(בראשית א, כ\)](#): ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף. בר קפרא אומר מרקק שפיס נבראו. רבי אבין בשם רבי שמואל אמר אף על פי כן רגלוהי דתרגולא דמין לחספניתא דנונא. [\(מלכים א ה, יג\)](#): ועל הרמש, וכי אפשר לו לאדם לדבר על הרמש, אלא אמר שלמה מפני מה שמנה שרצים שכתוב בתורה הצדן והחובל בהן חיב ושאר שרצים פטור, מפני שיש להן עורות. [\(מלכים א ה, יג\)](#): ועל הדגים, וכי אפשר לומר כן, אלא מפני מה בהמה חיה ועוף טעונין שחיטה ודגים אין טעונין שחיטה, אלא מהדיו קרא [\(במדבר יא, כב\)](#): הצאן ובקר ישחט להם וגוי. הורה יעקב איש כפר נבוריא בצור על הדגים שטעונין שחיטה, ושמע רבי חגי שלח ואייתיה, אמר ליה מן הורית, אמר לו מהכא: ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף, מה עוף טעון שחיטה אף דגים טעונין שחיטה. אמר להו ארבעונייה דילקי, אמר בר נש דאמר

מלי דאורייתא לקי, אמר ליה לא הורית טב. אמר ליה מנן, אמר ליה מהכא [\(במדבר יא, כב\)](#): הצאן ובקר ישחט להם ואם את כל דגי הים יאספו להם, אלו טעונין שחיטה ואלו טעונין אסיפה. אמר חבוט חביטך דהוא טבא בקילטא. הורה יעקב איש כפר נבוריא בצור על בר ישראל הפא על הנכרית והוליד בן, שנמול בשבת, שמע רבי חגי שלח ואייתיה, אמר ליה מנא הא לך, אמר ליה דכתיב [\(במדבר א, יח\)](#): ויתילדו על משפחתם לבית אבתם. אמר להו ארבעוניה דילקי, אמר ליה בר נש דאמר מלי דאורייתא לקי, אמר ליה לא הורית טב. אמר ליה מנן את מודע לי, אמר ליה אי אתי לגבך בר עממא ואמר בעינא למיהוי יהודאי על מנת דמגזרניה ביומא דשבתא או ביומא דכפוריא, מחללין עליו את השבת או לא, והלוא אין מחללין עליו את השבת אלא על בנה של בת ישראל בלבד. אמר לו ומנא לך הא, אמר ליה כתיב [\(עזרא ג, א\)](#): ועתה נכרת ברית לאלהינו להוציא כל נשים והנולד מהם בעצת ה', אמר ליה מן הקבלה את מלקני, אמר ליה כתיב [\(עזרא ג, א\)](#): וכתורה יעשה. אמר לו ומאיזו תורה, אמר ליה מדאמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי, כתיב [\(דברים ג, א\)](#): ולא תתחתן בם, למה [\(דברים ג, ד\)](#): כי יסיר את בנך מאחרי, בנך הפא מישראלית קרוי בנך, ואין בנך הפא מן הכושית קרוי בנך אלא בנה. אמר ליה חבוט חביטך דהוא טבא בקלטא. אמר שלמה על כל אלה עמדתי ופרשה של פרה אדמה חקרתני ושאלתי ופשפשתי [\(קהלת ג, כג\)](#): אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני.

ד מי כהחכם ומי יודע פשר דבר [\(קהלת ח, א\)](#), מי כהחכם, זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו [\(משלי ג, יט\)](#): ה' בחכמה יסד ארץ. ומי יודע פשר דבר, זה הקדוש ברוך הוא שפרש את התורה למשה. [\(קהלת ח, א\)](#): חכמת אדם תאיר פניו, אמר רבי יודן גדול כהן של נביאים שמדמין דמות גבורה של מעלה לצורת אדם, שנאמר [\(דניאל ח, טז\)](#): ואשמע קול אדם בין אוילי. ורבי יהודה ברבי סימון אמר מהכא [\(יחזקאל א, כב\)](#): ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. [\(קהלת ח, א\)](#): ועז פניו ישנא, שהוא משתנה ממתת הדין למדת רחמים לישראל, אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי, על כל דבר ודבר שהיה אומר הקדוש ברוך הוא למשה אומר לו טמאתו וטהרתו, כיון שהגיע לפרשת [\(ויקרא כא, א\)](#): אמר אל הכהנים, אמר לו משה רבונו של עולם אם נטמא זה במה תהא טהרתו, לא השיבו. באותה שעה נתכרפמו פניו של משה, כיון שהגיע לפרשת פרה אדמה, אמר לו הקדוש ברוך הוא באותה שעה שאמרתי לך אמר אל הכהנים ואמרתי לי אם נטמא במה תהא טהרתו לא השבתיך, זו טהרתו [\(במדבר יט, יז\)](#): ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת.

ה רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, ארבעה דברים יצר הרע משיב עליהו, דכתיב בהו חקה, אשת אח, וכלאים, ושעיר המשתלח, ופרה אדמה. אשת אח, דכתיב [\(ויקרא יח, טז\)](#): ערות אשת אחיך וגו', ובלא בנים [\(דברים כה, ה\)](#): יבמה יבא עליה. וכתוב בערות אשת אח [\(ויקרא כ, כב\)](#): ושמתם את כל חקתי. וכלאים [\(דברים כב, יא\)](#): לא תלבש שעטניו, וסדין בציצית מתר, וכתוב ביה חקה [\(ויקרא יט, יט\)](#): את חקתי תשמרו. שעיר המשתלח, דכתיב

ו (ויקרא טז, כו): והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו, והוא עצמו מכפר על האחרים, וכתוב ביה (ויקרא טז, לד): והיתה זאת לכם לחקת עולם. פרה מנין, דתגן כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים, והיא גופה מטהרת בגדים, וכתוב בה חקה, זאת חקת התורה.

ז ויקחו אליך פרה אדמה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחר, חקה. דאמר רב הונא פתיב (תהלים עה, ג): כי אקח מועד אני מישראל אשפט, וכתוב (זכריה יד, ו): והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון, יקפאון פתיב, דברים המכסין מכם בעולם הזה עתידין להיות צופים לעולם הבא, כהדין סמיא דצפי, דכתוב (ישעיה מב, טז): והולכתי עורים בדרך לא ידעו. וכתוב (ישעיה מב, טז): אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם, אעשה אין פתיב פאן אלא עשיתם, שקבר עשיתי לרבי עקיבא וחבריו דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחבריו. (איוב כח, ט): וכל יקר ראתה עינו, זה רבי עקיבא וחבריו.

אמר רבי יוסי ברבי חנינא רמו שכל הפרות בטלות ושלף קימת.

ח רבי אחא בשם רבי חנינא אמר בשעה שעלה משה למרום, שמע קולו של הקדוש ברוך הוא שיושב ועוסק בפרשת פרה אדמה ואומר הלכה בשם אומרה, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים. אמר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיהא מחלצי, אמר לו חייך שהוא מחלציך, הדיא הוא דכתוב (שמות יח, ד): ושם האחד אליעזר, שם אותו המיחד.

ט שאל עובד כוכבים אחד את רבן יוחנן בן זכאי, אלן עובדיא דאתון עבדין נראין כמין כשפים, אתם מביאים פרה ושורפין אותה וכותשין אותה ונוטלין את אפרה ואחד מכם מטמא למת, מזין עליו שתיים ושלש טפין ואתם אומרים לו טהרת. אמר לו לא נכנסה בך רוח תזזית מימיך, אמר לו לאו. ראית אדם שנכנסה בו רוח תזזית, אמר לו הן, אמר לו ומה אתם עושין לו, אמר לו מביאין עקרין ומעשנין תחתיו ומרביצים עליה מים, והיא בורחת. אמר לו ישמעו אנכיך מה שאתה מוציא מפיה, כך הרוח הזו, רוח טמאה, דכתוב (זכריה ג, ב): וגם את הנביאים ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ, מזין עליו מי נדה והוא בורח. לאחר שיצא אמרו לו תלמידיו, רבנו, לזה דחית בקנה, לנו מה אתה אומר, אמר להם חייכם, לא המת מטמא ולא המים מטהרין, אלא אמר הקדוש ברוך הוא חקה חקקתי גזרה גזרתי אי אתה רשאי לעבר על גזרתי, דכתוב: זאת חקת התורה. ומפני מה כל הקרבנות זכרים וזו נקבה, אמר רבי איבו משל לבן שפחה שטנף פלטין של מלך, אמר המלך תבוא אמו ותקנח את הצואה, כך אמר הקדוש ברוך הוא תבוא פרה ותכפר על מעשה העגל.

ט קח את המטה והשקית את העדה ואת בעירם [\(במדבר כ, ח\)](#), מכאן שהקדוש ברוך הוא חס על ממונן של ישראל. [\(במדבר כ, ט\)](#): ויקהלו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, וכן הוא אומר [\(ויקרא ח, ג\)](#): ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד, מלמד שכל אחד ואחד ראה עצמו עומד על פני הסלע. וכן פשעברו את הירדן נכנסו כל ישראל בין שני בדי ארון, שנאמר [\(יהושע ג, ט\)](#): ויאמר יהושע אל בני ישראל גשו הנה ושמעו את דברי ה', וכאן כל ישראל עומדין ורואין כל נסים שבסלע. התחילו לומר יודע משה חק הסלע, אם הוא מבקש יוציא לנו מים מזה, נמצא משה עומד בספק, אם אשמע להם, אני מבטל דברי המקום, והקדוש ברוך הוא [\(איוב ה, יג\)](#): לכד חכמים בערמם, לפי שהיה משה משמר עצמו כל אותן ארבעים שנה שלא להקפיד כנגדו, שהיה מתירא מן השבועה שנשבע הקדוש ברוך הוא [\(דברים א, לה\)](#): אם יראה איש באנשים האלה, אמרו לו הרי סלע כשם שאתה רוצה להוציא מסלע אחר הוצא מזו, צוח עליהם [\(במדבר כ, ט\)](#): שמעו נא המרים, המרים שיטין הרבה יש בו, המרים סרבנים, המרים שוטים, שכן בכרפי הים קורים לשוטים מורים. המרים מלמדים את מלמדיהו, המרים מורי חצים [\(שמואל א לא, ג\)](#): וימצאהו המורים אנשים [\(דברי הימים א ג, ג\)](#): המורים בקשת. [\(במדבר כ, יא\)](#): ויגרם משה את ידו ויך את הסלע, הכהו פעם אחת התחיל הסלע נוטף מים מועטים, שנאמר [\(תהלים עח, כ\)](#): הן הכה צור ויזובו מים, כזב שהוא נוטף טפין. אמרו לו בן עמרם הללו מים ליונקי שדים או לגמולי חלב, מיד הקפיד כנגדו והכהו פעמים, ויצאו מים רבים ושטפו כל מי שהיה מרין כנגדו, שנאמר [\(תהלים עח, כ\)](#): ונחלים ישטפו, ואף על פי כן לא עשה משה אלא מסלע שאמר לו הקדוש ברוך הוא, ומניין שאף אותו סלע שאמרו ישראל עליו וכל סלע וסלע וצרור שהיו באותו מקום היו מוציאים מים, שנאמר [\(תהלים עח, טו\)](#): יבקע צרים וגוי. ולמה נתפש אהרן, שנאמר [\(במדבר כ, יב\)](#): ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי, משל לבעל חוב שבא לטל גרנו של לזה ונטל שלו ושל שכנו, אמר לו הנה אם אני חייב שכני מה חטא. אף כך אמר משה רבנו אני הקפדתי אהרן מה חטא, לפיכך הכתוב מקלסו [\(דברים לג, ח\)](#): וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במסה.

י יען לא האמנתם בי, וכי לא אמר דבר קשה מזה, שאמר [\(במדבר יא, כב\)](#): הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם, אף שם אין אמנה והיא גדולה מזו, מפני מה לא גזר עליו שם. למה הדבר דומה, למלך שהיה לו אוהב והיה מגס בינו לבין המלך בדברים קשים ולא הקפיד המלך עליו, לימים עמד והגס במעמד לגיונות, גזר עליו מיתה. אף כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הראשונה שעשית ביני לבינך, עכשו כנגד הרבים אי אפשר, שנאמר [\(במדבר כ, יב\)](#): להקדישני לעיני בני ישראל.

יא יען לא האמנתם בי וגוי, זה שאמר הכתוב [\(קהלת ח, יד\)](#): יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש

רָשָׁעִים שְׁמָגִיעַ אֱלֹהִים כְּמַעֲשֵׂה הַצְּדִיקִים אֲמַרְתִּי שָׁגַם זֶה הַבֵּל. אֵת מוֹצֵא
כְּשֶׁקָּלַל אֵת הַנְּחָשׁ וְאָמַר לוֹ [\(בראשית ג, יד\)](#): אָרוּר אַתָּה וּגּוֹי, לֹא הִנִּיחוּ לְטַעַן
כְּלוּם, שֶׁהִיָּה לְנַחֵשׁ לומר לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַתָּה אֲמַרְתָּ לְאָדָם לֹא
תֹאכַל, וְאֲנִי אֲמַרְתִּי לוֹ אֲכַל, לָמָּה אַתָּה מְקַלְלֵנִי, לֹא הִנִּיחוּ לְטַעַן כְּלוּם,
וְאַהֲרֹן הִיָּה לוֹ לומר לֹא עֲבַרְתִּי עַל דְּבַרְיָךְ לָמָּה אֲנִי מֵת.

יב לָכֵן לֹא תָבִיאוּ, מִשָּׁל לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמָה, לְשֵׁנֵי נָשִׁים שְׁלוּקוֹת בְּבֵית
דִּין, אַחַת קִלְקְלָה וְאַחַת אָכְלָה פְּגִי שְׁבִיעִית. אֲמַרְהָ לָּהֶם אוֹתָהּ שְׁאֲכָלָה
פְּגִי שְׁבִיעִית בְּבִקְשָׁה מִכֶּם הוֹדִיעוּ לְבָרִיּוֹת עַל מָה אֲנִי לוֹקָה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ
אֵף אֲנִי קִלְקַלְתִּי, הִבִּיאוּ פְּגִי שְׁבִיעִית וְתָלוּ עָלֶיהָ וְאָמְרוּ, זוֹ קִלְקְלָה וְלִקְתָּהּ
וְזוֹ אָכְלָה פְּגִי שְׁבִיעִית וְלִקְתָּהּ, אֵף כִּךָ אָמַר מִשֶּׁה רַבֵּנוּ, הֲרִי גְזַרְתָּ עָלַי לְמוֹת
בַּמִּדְבָּר עִם הַדּוֹר הַזֶּה שֶׁהִכְעִיסוּךָ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים עת, מ\)](#): כִּמָּה יִמְרוּהוּ
בַּמִּדְבָּר יַעֲצִיבוּהוּ בִישִׁימוֹן, וְעַכְשָׁו יֹאמְרוּ לְדוֹרוֹת שְׁאֲנִי כְּמוֹתֶם, יִכְתֹּב עָלַי
עַל מָה נַעֲנֵשְׁתִּי, לְפִיכָךְ כָּתַב: יַעַן לֹא הֵאֱמַנְתֶּם.

יג אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁה בְּאִיזָה פָּנִים אַתָּה מְבַקֵּשׁ לְכַנֵּס
לְאַרְץ, מִשָּׁל לְרוּעָה שְׂיִצָּא לְרַעוֹת צֹאנוּ שֶׁל מֶלֶךְ וְנִשְׁבִּית הַצֹּאן, בְּקֶשׁ הַרוּעָה
לְכַנֵּס לְפִלְטָרִין שֶׁל מֶלֶךְ, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ אִם אַתָּה נִכְנָס עַכְשָׁו מָה יֹאמְרוּ
הַבָּרִיּוֹת שְׁאֵתָה הַשְּׁבִית הַצֹּאן. אֵף כֵּאֵן אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁה,
שֶׁבַחְךָ הוּא שֶׁהוֹצֵאתָ שְׂשִׁים רַבּוֹא וְקִבְרַתֶּם בַּמִּדְבָּר, וְאַתָּה מְכַנֵּס דוֹר אַחֵר,
עַכְשָׁו יֹאמְרוּ אֵין לְדוֹר הַמִּדְבָּר חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא תִּהְיֶה בְּצִדוֹ וְתִבּוֹא
עִמָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים לג, כא\)](#): וַיִּתֵּן רָאשֵׁי עִם צְדָקָת ה' עֲשֵׂה, לְכָךְ כָּתִיב
[\(במדבר כ, יב\)](#): לֹא תָבִיאוּ אֵת הַקֶּהֱל הַזֶּה, אֶלָּא שְׂיִצָּא עִמָּךְ.

יד הִמָּה מִי מְרִיבָה [\(במדבר כ, יג\)](#), מִכָּאֵן אַתָּה לְמַד שֶׁמִּקְדָּם הִיָּה מִתְקַן
שְׂיַעֲנֵשׁ מִשֶּׁה עַל הַמִּים, רָאָה מָה כָּתִיב [\(בראשית יד, ז\)](#): וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבִיאוּ אֶל עֵין
מִשְׁפָּט הוּא קִדְשׁ וַיִּכּוּ אֵת כָּל שְׂדֵה הָעַמְלָקִי וְגַם אֵת הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצְצוֹן
תְּמַר, עֵין מִשְׁפָּטוֹ שֶׁל מִשֶּׁה. הִמָּה מִי מְרִיבָה, מִשָּׁל לָבוֹן מְלָכִים שֶׁנִּטַּל אֶבֶן
וְסָמָא אֵת עֵינוֹ, וְהִיָּה אֲבִיו אוֹמֵר עַל כָּל אֶבֶן זֶהוּ שֶׁסָּמָא עֵינוֹ שֶׁל בְּנִי, לְכָךְ
נֶאֱמַר: הִמָּה מִי מְרִיבָה.

טו וַיִּשְׁלַח מִשֶּׁה מְלָאָכִים כֹּה אָמַר אַחִיךָ יִשְׂרָאֵל [\(במדבר כ, יד\)](#), זֶה שְׁאָמַר
הַכְּתוּב [\(תהלים טו, ג\)](#): לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנוֹ לֹא עָשָׂה לְרַעְהוּ רָעָה וְחִרְפָּה לֹא נִשְׂא
עַל קִרְבוֹ, בְּנִהַג שְׁבַעוֹלָם אָדָם עוֹשֶׂה בְּפִרְקָמְטִיָּא עִם חֲבֵרוֹ וְהַקְּפִידוֹ, פּוֹרֵשׁ
מִמֶּנּוּ וַאֲיִנוֹ רוּצָה לְרֹאוֹתוֹ, וּמִשֶּׁה אֵף עַל פִּי שֶׁנַּעֲנֵשׁ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר
[\(תהלים קו, לב\)](#): וַיִּקְצִיפוּ עַל מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמִשֶּׁה, לֹא פָּרַק מִשְׁאֵן מַעֲלִיו
אֶלָּא וַיִּשְׁלַח מְלָאָכִים. [\(במדבר כ, יד\)](#): אַתָּה יְדַעְתָּ אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר
מִצְאָתָנוּ, אָמַר לוֹ: אַתָּה יְדַעְתָּ כְּשֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(בראשית טו, יג\)](#):
יְדַע תִּדַּע כִּי גַר יִהְיֶה זְרָעֲךָ בְּאַרְץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֶתְּם אַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה, אָנוּ נִשְׁתַּעַבְדָנוּ וְאַתָּה בֶן חוֹרִין, [\(במדבר כ, טו\)](#): וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ, עַל אוֹתוֹ
עָנוּי, מִשָּׁל לְשִׁנֵּי אַחִין שְׂיִצָּא שֶׁטֶר חוֹב עַל זְקִינֵיהֶם, פָּרַע אוֹתוֹ אַחַד מֵהֶם,

לִימִים הַתְּחִיל לִשְׁאֹל חֶפֶץ מֵאַחֵיו, אָמַר לוֹ אֶתְּהָ יוֹדֵעַ שְׁאוֹתוֹ חוֹב עַל שְׁנֵינוּ, וְאֵנִי הוּא שֶׁפָּרַעְתִּיו, אֵל תַּחֲזִירֵנִי מִן חֶפְצֵי שְׁאֵנִי שׁוֹאֵל. [\(במדבר כ, טו\)](#) : וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרִימָה, מֵה טִיבָן שֶׁל אֲבוֹת כָּאֵן, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כ, טו\)](#) : וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלֹאֲבֹתֵינוּ, שֶׁכָּל זְמַן שִׁישְׁרָאֵל בְּצָרָה אָף הֵן בְּצָרָה. [\(במדבר כ, יז\)](#) : נִעְבְּרָה נָא בְּאֶרֶץ גּוֹי מִי בְּאֶר, מִי בּוֹרוֹת הָיָה צְרִיךְ לוֹמַר, לְמַדְדָּ תוֹרָה דְרָדָ אֶרֶץ, שֶׁהַהוֹלֵךְ לְאֶרֶץ שְׁאֵינוֹ שְׁלוֹ וַיֵּשׁ בְּיָדוֹ צָרְכוֹ, לֹא יֵאָכֵל מִמֶּה שֶׁבִּידוֹ אֲלֵא שְׁלוֹ יֵהָא מִנַּח וַיִּקְנָה מִן הַחֲנוּנֵי בְּשִׁבִיל לְהַנּוֹתוֹ, כִּד אָמַר לוֹ מֹשֶׁה הַבְּאֵר עֲמָנוּ וּמִן אֲנוּ אוֹכְלִין, לֹא תֵאֱמַר שְׁאֵנוּ מְטָרִיחִין עֲלֵיךְ, שְׂכָר אֶתְּהָ עוֹשֶׂה לְעַמְּךָ. כִּד אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה [\(דברים ב, ו\)](#) : אֲכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתֶם בְּכֶסֶף, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה הַתִּירוּ לָכֶם כִּי־סִכְסֵם שְׁלֹא יֵאֱמָרוּ עֲבָדִים הֵיוּ, עֲנִיִּים הֵם, הֲרָאוּ לָהֶם עֲשָׂרְכֶם וַיִּדְעוּ שְׁלֹא הִפְסַדְתֶּם בְּשַׁעֲבוֹד, [\(בראשית טו, יד\)](#) : וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל, וַיִּדְעוּ שְׁאֵין אֲתֶם חֲסָרִים כְּלוּם, וְלֹא מִשְׁלָכֶם אֲתֶם נוֹתְנִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים ב, ז\)](#) : כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ זֶה אֶרְבָּעִים שָׁנָה ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חֲסַרְתָּ דָבָר. [\(במדבר כ, יז\)](#) : דְרָדָ הַמְּלֶךְ גִּלְדָ, שְׁאֵנוּ חוֹסְמִין אֶת בְּהַמְתֵּנוּ, [\(במדבר כ, יז\)](#) : לֹא נָטָה יָמִין וּשְׂמֹאלוֹ, זֶה קִשָּׁה מִכָּלֶם, שְׁאֵמָרוּ לוֹ בְּכָל סְבִיבוֹתֵינוּ יֵשׁ לָנוּ רְשׁוֹת לְהַרְגַּ וְלָבוֹ, אֲבָל בְּגִבּוֹלְךָ לֹא נָטָה יָמִין וּשְׂמֹאל. [\(במדבר כ, יח\)](#) : וַיֵּאֱמַר אֱלֹוֹ אֲדוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי, זֶה שְׁאֵמַר הַכְּתוּב [\(תהלים קכ, ז\)](#) : אֲנִי שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הֵמָּה לְמַלְחָמָה, וַיִּמְנִין שְׁכָדָ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאֵין מְנִיחִים אֲתֶכֶם לְעֵבֵר וְלֹא הַכֵּל מֵהֶם שְׁאֵנִי הוּא שְׁרוּצָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים ב, ה\)](#) : אֵל תַּתְּגַרוּ בָּם כִּי לֹא אֲתֶן לָכֶם מֵאֶרֶץ, וּכְתִיב [\(במדבר כ, כא\)](#) : וַיִּמָּאן אֲדוֹם נָתַן אֶת יִשְׂרָאֵל. וְאַחַר כִּד שְׁלַחוּ אֶל מֶלֶךְ מוֹאָב וְלֹא אָבָה, אָף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ מִפְּרֵשׁ כָּאֵן הָרִי מִפְּרֵשׁ בְּשׁוֹפְטִים, מְלַמֵּד שֶׁהַכֵּל בְּרוּחַ הַקָּדֵשׁ, שְׁלֹא הָיָה בְּכָלֶן קַל מִיַּפְתָּח, וְהוּא פֶּרֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שופטים יא, יז\)](#) : וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מְלָאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם לֵאמֹר אֶעֱבְרָה נָא בְּאֶרֶץְךָ וְלֹא שְׁמַע מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגַם אֶל מֶלֶךְ מוֹאָב שְׁלַח וְלֹא אָבָה. וְאַף מֹשֶׁה רָמַז [\(דברים ב, כט\)](#) : כִּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֲשׂוֹ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר.

טז וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיָּבֵאוּ [\(במדבר כ, כב\)](#), זֶה שְׁאֵמַר הַכְּתוּב [\(דברי הימים ב, לז\)](#) : בְּהַתְּחַבֵּרָדָ עִם אַחֲזִיָּהוּ פָּרַץ ה' אֶת מַעֲשֵׂיךָ, עַל שְׁנַתְּחַבְּרוּ לְרָשָׁע הָזֶה לְעֵבֵר בְּאֶרֶצוֹ חֲסָרוּ אוֹתוֹ צְדִיק, לְכָד נִסְמְכָה פְּרִשְׁתָּ אֲסִיפַת אֲהָרֹן לְאַחַר פְּרִשְׁתָּ מֶלֶךְ אֲדוֹם. [\(במדבר כ, כא\)](#) : וַיִּט יִשְׂרָאֵל מֵעֲלֵיו. [\(במדבר כ, כב\)](#) : וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ, מֵהוּ [\(במדבר כ, כב\)](#) : כָּל הָעֵדָה, עֵדָה שְׁלֵמָה, עֵדָה הַנִּכְנָסֶת לְאֶרֶץ, לְפִי שְׁמִתוּ יוֹצְאֵי מִצְרַיִם וְאֵלוּ מִן אוֹתָן שְׁכַתוּב בָּהֵן [\(דברים ד, ז\)](#) : חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם, מֵהוּ [\(במדבר כ, כב\)](#) : הָרַ הָהָר, הָרַ עַל גִּבֵּי הָר, כְּתַפּוּחַ קָטָן עַל גִּבֵּי תַפּוּחַ גָּדוֹל, אָף עַל פִּי שְׁהַעֲנָן הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם מִשְׁפִּיל אֶת הַגְּבוּהָ וּמַגְבִּיָּהָ אֶת הַשֹּׁפֵל, הַנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָהָר הָזֶה דוֹגְמָא, שֶׁיִּדְעוּ נְסִים שְׁעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהֶם, שְׁלֹא הַנִּיחַ הָרַ בְּמַדְבָּר, שְׁלֹא יְהוּ מְתַנַּגְעִין וְעוֹלִים וַיּוֹרְדִים. וְעוֹד אָף עַל פִּי שְׁהָיָה הָעֲנָן עוֹשֶׂה כָּל הַמַּדְבָּר מִישׁוֹר, הָיָה מְנִיחַ מְקוֹם גְּבוּהָ לְמִשְׁכָּן שְׁהוּא חוֹנָה שָׁם, וְהַנִּיחַ שְׁלֵשָׁה הָרִים, הָרַ סִינַי לְשְׁכִינָה, וְהָרַ נָבוֹ לְקַבּוּרַת מֹשֶׁה, וְהָרַ הָהָר לְקַבּוּרַת אֲהָרֹן.

ז מלמד שמודיעים לצדיקים יום מיתתן כדי שיורישו כתרם לבניהם. ומפני מה לא מת אהרן כמו שמתה מרים שלא ידע בה בריה, אלא נאמר למשה [\(במדבר כ, כד\)](#): יאסף אהרן, משל למלך שהיה לו שני קטוליקין ולא היו עושין דבר בלא דעת המלך, היה לאחד מהם חלק יפה אצל המלך והיה המלך צריך לו, אמר המלך אף על פי שהוא ברשותי, איני נוטלו עד שאני מודיעו, כך אמר הקדוש ברוך הוא הללו זקנים שני צדיקים לא עשו דבר חוץ מדעתי, ועכשו פשאני מסלקן איני מסלקן עד שאני מודיען, לכך נאמר: יאסף אהרן. אמר לו רבוני הנח אותן אצל בני ראובן ובני גד, אמר לו [\(במדבר כ, כד\)](#): אשר נתתי לבני ישראל, מיתתו מעכבת מתנת הארץ, רצונך שלא ימות ולא יפנסו ישראל לארץ, לכך נאמר: אשר נתתי לבני ישראל.

ח על אשר מריתם את פי, זה שאמר הכתוב [\(משלי י, ג\)](#): לא ירעיב ה' נפש צדיק, זה אדם הראשון, שכל הצדיקים שיעמדו ממנו נגזרה עליהם מיתה, אינו נפטרין עד שרואין פני שכינה ומוכיחין אדם הראשון ואומרים לו אתה גרמת לנו מיתה, והוא משיבם, אני בידי חטא אחד, ואתם אין כל אחד מכם שאין בידי יותר מארבעה עונות. ומנין שרואין פני שכינה, ומוכיחים אדם הראשון, שנאמר [\(ישעיה לח, יא\)](#): אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים לא אביט אדם עוד עם יושבי חדל. הצדיקים נענשים מיתה על עברות קלות, שלא יהא אדם הראשון נתפש על ידיהם, שנאמר: לא ירעיב ה' נפש צדיק. לכך נאמר: על אשר מריתם את פי.

ט קח את אהרן, והפשט [\(במדבר כ, כה כו\)](#), אמר לו הקדוש ברוך הוא הרי את מנחמו שהוא מוריש כתרן לבניו מה שאין אתה מוריש לבניך. [\(במדבר כ, כח\)](#): ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אתם, והלוא אם יצא כהן גדול בבגדי כהנה חוץ מהר הבית סופג את הארבעים, שהם צמר ופשתים. אלא להודיע שבלשון שקרבו לכהנה ואמר לו [\(ויקרא ת, ב\)](#): קח את אהרן, בו בלשון אמר לו לעלות החר [\(במדבר כ, כז\)](#): ויעש משה כאשר צוה ה', למלך שאף על פי שאמר לו גזרה רעה על אהרן, לא עכב.

י ויראו כל העדה כי גוע אהרן. פיון שיירדו משה ואלעזר מן החר נתקבצו כל הקהל עליהם ואמרו להם היכן אהרן, אמרו להם מת. אמרו היאך מלאך המות יכול לפגע בו, אדם שעמד במלאך המות ועצרו, דכתיב [\(במדבר יז, יג\)](#): ויעמד בין המתים ובין החיים, אם אתם מביאין אותו מוטב אם לאו נסקל אתכם. באותה שעה עמד משה בתפלה ואמר רבונו של עולם הוציאנו מן החשד, מיז פתח הקדוש ברוך הוא את המערה והראהו להם, שנאמר: ויראו כל העדה כי גוע אהרן. מה כתיב אחריו [\(במדבר כא, א\)](#): וישמע הכנעני מלך ערד, את מוצא פיון שמת אהרן נסתלקו ענני כבוד ונראו כאשר פרועה. מי היה מלך ערד, זה עמלק, שנאמר [\(במדבר יג, כט\)](#): עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבויסי והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן, והיה יושב על הפרצה, פיון ששמע שמת אהרן

וְנִסְתַּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד מִיַּד נִתְגַּרָה בָּהֶם. [\(במדבר כא, א\)](#): דָּרָךְ הָאֲתָרִים, הַתִּזְרֵךְ הַגָּדוֹל שֶׁתֵּר לָהֶם אֶת הַדָּרָךְ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר י, לג\)](#): וְאֲרוֹן בְּרִית ה' נִסַּע לִפְנֵיהֶם, [\(במדבר כא, א\)](#): וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל, אִם עִמָּלֶךְ הָיָה לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ כְּנַעֲנִי, לְפִי שֶׁנֶּאֱסָרוּ יִשְׂרָאֵל לְהִלָּחֵם בְּבָנֵי עֶשָׂו, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים ב, ה\)](#): אֵל תִּתְגַּרוּ בָּם כִּי לֹא אַתֶּן לָכֶם מֵאַרְצָם עַד מִדְּרָךְ כַּף רֶגֶל כִּי יִרְשָׁה לַעֲשׂו נִתְתִּי אֶת הַר שְׁעִיר. כְּשֶׁבֵּא עִמָּלֶךְ נִתְגַּרָה בָּהֶם פְּעַם וּשְׁתִּימָה, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין זֶה אֲסוּר עֲלֵיכֶם כְּבָנֵי עֶשָׂו, הֲרִי הוּא לָכֶם כְּכַנְעָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם [\(דברים כ, יז\)](#): כִּי הַחֲרָם תִּחְרִימֶם, לְכָךְ נִקְרָא כְּנַעֲנִי. מֵעוֹלָם רְצוּעַת מַרְדּוּת הָיָה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל, אֶת מוֹצֵא כֵּיּוֹן שֶׁאָמְרוּ [\(שמות יז, ט\)](#): הַיֵּשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ, מִיַּד [\(שמות יז, ח\)](#): וַיִּבֹא עִמָּלֶךְ. [\(במדבר יד, ד\)](#): וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוִיבָה מִצְרִימָה, [\(במדבר יד, מה\)](#): וַיִּרְדּוּ הָעִמָּלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי, וְכָאֵן וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ עָרֵד. אֶת מוֹצֵא כְּשִׁמְת אֶהְרֹן יֵצֵא עֲלֵיהֶם עִמָּלֶךְ וְחִזְרוּ לְאַחֲרֵיהֶם שְׁבַעַה מִסְּעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים י, ו\)](#): וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרֵת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה שָׁם מֵת אֶהְרֹן, וְכִי שָׁם מֵת אֶהְרֹן וְהָלֹא בָּהָר הַהַר מֵת, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כ, כח\)](#): וַיָּמָת אֶהְרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הַהַר, הַפְּסוּקִים מוֹכִיחִים שֶׁהוּא שְׁבַעַה מִסְּעוֹת לְאַחֹר, לְלַמֶּדֶךְ שֶׁחִזְרוּ לְאַחֲרֵיהֶם.

כא וַיִּסְעוּ מֵהָר הַהַר וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדָּרָךְ [\(במדבר כא, ד\)](#), וְהָלֹא כְּתִיב [\(נחמיה ט, כ\)](#): וְרוּחַךְ הַטּוֹבָה נִתְּנָה לְהַשְׁפִּילָם, אֲלֵא אוֹתָם שִׁירֹת שִׁינְאוּ מִמִּצְרַיִם שֶׁנִּגְזְרָה עֲלֵיהֶם מִיְתָה לֹא הָיוּ רוֹאִים בְּמִדְבָּר נַחַת רוּחַ וְלֹא רוּחַ טוֹבָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(במדבר יד, לג\)](#): וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רַעִים בְּמִדְבָּר, זֶה הָעָם שֶׁקִּצְרָה נֶפֶשׁם בַּדָּרָךְ, [\(במדבר כא, ה\)](#): וַיִּדְבֹּר הָעָם בְּאַלְהֵים וּבְמִשְׁפָּה, הַשְׁוִי עֶבֶד לְקוֹנוֹ, [\(במדבר יד, לג\)](#): וְנִפְשָׁנוּ קִצְרָה בְּלָחֶם הַקֶּלֶקֶל, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְטַעַם אוֹתוֹ הַדוֹר מִפְּרוֹת הָאָרֶץ כְּלוּם.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא כְּשֶׁהָיוּ מְגַלִּים לָהֶם הַתִּגְרִים הַסַּל שֶׁבֵּא מִן פְּרוֹת הָאָרֶץ הָיוּ מֵתִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים א, לה\)](#): אִם יִרְאֶה אִישׁ בְּאַנְשֵׁים הָאֵלֶּה הַדוֹר הַרְעָה הַזֶּה וְגו', כָּל טוֹב הַבָּא מִן הָאָרֶץ, לְכָךְ וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדָּרָךְ, הֵם שֶׁרָגְנוּ וְנִפְשָׁנוּ קִצְרָה.

כב וַיִּשְׁלַח ה' בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים [\(במדבר כא, ו\)](#), מָה רָאָה לְפָרַע מֵהֶם בְּנְחָשִׁים, לְפִי שֶׁנְּחָשׁ פָּתַח בְּלִשׁוֹן הַרְעָה תַּחֲלָה וְנִתְקַלַּל וְלֹא לְמַדּוֹ מִמֶּנּוּ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְבֹא נְחָשׁ שֶׁהִתְחִיל בְּלִשׁוֹן הַרְעָה תַּחֲלָה, וַיִּפְרַע מִמִּסְפְּרֵי לִשׁוֹן הַרְעָה שֶׁנֶּאֱמַר [\(קהלת י, ח\)](#): וַיִּפְרָץ גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נְחָשׁ.

דָּבָר אַחֵר, לָמָּה נִפְרַע מֵהֶם בְּנְחָשִׁים, הַנְּחָשׁ אֶפְלוּ אוֹכֵל כָּל מַעֲדָנִים שֶׁבְּעוֹלָם מִתְּהַפְּכִים בְּפִיו לְעֶפֶר, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה סה, כה\)](#): וְנְחָשׁ עֶפֶר לַחֲמוֹ, וְאֵלוֹ אוֹכְלִין אֶת הַמֶּן שֶׁנֶּהֱפֵד לְמִטְעָמִים הַרְבֵּה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קו, טו\)](#): וַיִּתֵּן לָהֶם שְׁאֵלְתָם, וְאוֹמֵר [\(דברים כ, ז\)](#): זֶה אֲרַבְּעִים שָׁנָה ה' אֶלְהֵיךְ עִמָּךְ לֹא חִסְרָת דָּבָר, יְבֹא נְחָשׁ שֶׁאוֹכֵל מֵיְנִין הַרְבֵּה וּבְפִיו טַעַם אֶחָד, וַיִּפְרַע מִן אוֹכְלִים מִין אֶחָד וְטוֹעֵמִין מֵיְנִין הַרְבֵּה. הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים, שֶׁשׂוֹרְפִים אֶת הַנֶּפֶשׁ, רַבִּי יוֹדֵן אוֹמֵר, הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים, שֶׁהָיָה הָעָן שׂוֹרֵף אוֹתָם וְעוֹשֶׂה

אותו גדר למחנה, להודיעך נסים שעשה להם הקדוש ברוך הוא אותו גרה
בהו.

כג ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו [\(במדבר כא, ז\)](#), ידעו שדברו במשה
ונשתטחו לפניו ואמרו [\(במדבר כא, ז\)](#): התפלל אל ה' ויסר מעלינו וגו', נחש
יחיד ה'ה, [\(במדבר כא, ז\)](#): ויתפלל, להודיעך ענותותו של משה, שלא נשתקה
לבקש עליהם רחמים, ולהודיעך פח התשובה, כיון שאמרו חטאנו מיד
נתרצה להם, שאין המוחל נעשה אכזרי, וכן הוא אומר [\(בראשית כ, יז\)](#):
ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים. וכן הוא אומר [\(איוב מב, ט\)](#): וה'
שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו. ומנין שאם סרח אדם לחברו
ואמר לו חטאתי, שנקרא חוטא אם אינו מוחל לו, שנאמר [\(שמואל א יב, כג\)](#):
גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדל להתפלל בעדכם, אימתי כשפאו
ואמרו חטאנו, שנאמר [\(שמואל א יב, יט\)](#): [ויאמרו כל העם אל שמואל התפלל בעד
עבדיך וגו' כי יספנו על כל חטאתינו] ויאמר העם אל שמואל חטאנו כי עברנו
את פי ה' ואת דבריך, השיב: חלילה לי מחטא לה'. [\(במדבר כא, ח\)](#): ויאמר
ה' אל משה עשה לך שרף, והיה כל הנשוף, לא נשוף נחש בלבד אלא אמר
כל הנשוף, אפלו נשוף מפתן ועקרב וחייה רעה וכלב. [\(במדבר כא, ט\)](#): ויעש
משה נחש נחשת וישמהו על הנס, זרקו לאויר ועמד.

כד ויסעו בני ישראל ויחנו באובות [\(במדבר כא, י\)](#), שנעשו אויבים למקום,
[\(במדבר כא, י\)](#): ויחנו בעיי העברים, שהיו מלאים עברה. [\(במדבר כא, יב\)](#): ויחנו
בנחל זרד, שלא היה הנחל אלא מלוא זרת ולא יכלו לעברו שלשים
ושמונה שנה, שנאמר [\(דברים ב, יג\)](#): עתה קמו ועברו לכם את נחל זרד, וכתיב
[\(דברים ב, יד\)](#): והימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את נחל זרד
שלשים ושמונה שנה עד תם כל הדור. [\(במדבר כא, יג\)](#): משם נסעו ויחנו מעבר
ארנו, שנתרצה להם הקדוש ברוך הוא.

כה אז ישיר ישראל את השירה הזאת [\(במדבר כא, יז\)](#), השירה הזאת
נאמרה בסוף ארבעים שנה, והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים, ומה
ראה לכתב כאן, הענין הזה נדרש למעלה הימנו [\(במדבר כא, יז\)](#): על כן יאמר
בספר מלחמת ה' את זהב שעשה להם הקדוש ברוך הוא אותות ונסים
בנחלי ארנון כנסים שעשה להם בים סוף, ומה הם נסים של נחלי ארנון,
אדם עומד על הר זה ומדבר עם חברו בהר הזה, והוא רחוק ממנו שבעה
מילין, והדרך יורד לתוך הנחל ועולה, ודרךן של ישראל לעבר בתוך הנחל,
נתכנסו כל האמות לשם אכלוסין שאין להם סוף, ישבו מקצתן בתוך
הנחל והנחל מלמעלן עשוי מערות, וכנגד המערות הר שפנגדו עשוי סלעים
סלעים כגון שדים, שנאמר [\(במדבר כא, טו\)](#): ואשד הנחלים. נכנסו האכלוסין
לתוך המערות ואמרו כשירדו ישראל לתוך הנחל, אלו עומדין לפנייהם
שבתוך הנחל, ואלו למעלה מן המערות, ונהרג את כלם, כיון שהגיעו
ישראל לאותו מקום, לא הצריכן לירד למטה מן הנחל, אלא רמו להרים
ונכנסו שדים של הר זה לתוך מערות ומתו כלם, והקיפו ההרים ראשיהם

זֶה לָזֶה וְנִעְשׂוּ דָרָךְ כְּבוֹשָׁה וְלֹא נוֹדַע אִי זֶה הָר נִסְמָךְ לַחֲבֵרוֹ, וְאוֹתוֹ נָחַל מִפְסִיק בֵּין תַּחּוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַתַּחּוּמֵי אֶרֶץ מוֹאָב, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כא, יג\)](#) : כִּי אֲרִנוּן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי, הָר שֶׁבְּאֶרֶץ מוֹאָב לֹא נִזְדַּעַזַּע שָׁבוּ הַמְּעֻרוֹת, וְהָהָר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִזְדַּעַזַּע שָׁבוּ הַסְּלָעִים כַּמּוֹן שְׂדִים, וְנִסְמָךְ לָהָר שֶׁכִּנְגְדוֹ. וּמִפְּנֵי מָה נִזְדַּעַזַּע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מִשָּׁל לְשִׁפְחָה שֶׁרָאָתָה בֶן אֲדוֹנֶיהָ בָּא אֶצְלָהּ, קִפְצָה וְקִדְמָה אוֹתוֹ וְקִבְּלָתוֹ. נִכְנְסוּ הַסְּלָעִים לַתּוֹךְ הַמְּעֻרוֹת וְרָצְצוּ כָּל אוֹתָן גְּבוּרִין, וְהִבָּאָר יִרְדָּה לַתּוֹךְ הַנַּחֲל וּמִתְגַּבְּרֵת שָׁם, וְאִבְדָּה כָּל הָאֲכֻלוּסִין כְּדָרָךְ שֶׁאִבְדָּ אוֹתָן הַיָּם, לְכַךְ הַקִּישׁ [\(במדבר כא, יד\)](#) : אֵת וְהֵב בְּסוּפָה לְנַחֲלֵי אֲרִנוּן, וְעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹתָן הַהָרִים וְלֹא יָדְעוּ כָּל נְסִים הַלְלוּ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַרִינִי מוֹדִיעַ לְבִנֵי כַּמָּה אֲכֻלוּסִין אִבְדֵתִי מִפְּנֵיהֶם, יִרְדָּה הַבָּאָר לְאוֹתָן הַמְּעֻרוֹת וְהוֹצִיאָה גְּלָגְלִיּוֹת וּזְרוּעוֹת וְרִגְלִים שְׁאִין לָהֶם חֶקֶר, וְיִשְׂרָאֵל חִזְרוּ לְבַקֵּשׁ אֵת הַבָּאָר וְרָאוּ אוֹתָהּ שֶׁהִיא יוֹצֵאָה מְלֵאָה מִתּוֹךְ הַנַּחֲל וּמוֹצִיאָה אֵיבָרִים אֵיבָרִים. וּמִנֵּין שֶׁהַבָּאָר הוֹדִיעַ בָּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כא, טו טז\)](#) : וְאֶשֶׁד הַנַּחֲלִים, וּמִשָּׁם בָּאָרָה, וְכִי מִשָּׁם הִיָּתָה וְהָלֹא מִתַּחֲלַת אֲרָבַעִים שָׁנָה הִיָּתָה עִמָּהֶם, אֶלָּא שֶׁיִּרְדָּה לְפָרֶסֶם אֵת הַנְּסִים, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים עַל הַנַּחֲלִים וְאוֹמְרִים לָהּ [\(במדבר כא, יז\)](#) : עָלֵי בָאָר עָנּוּ לָהּ, וְאָמְרוּ שִׁירָה עֲלֶיהֶם.

כו אַז יִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי מָה לֹא נִזְכַּר מֹשֶׁה שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁנֶּעֱנַשׁ עַל יְדֵי הַמַּיִם וְאִין אָדָם מְקַלֵּס לְאִסְפִּיקָטוֹר שָׁלוֹ, וְלָמָּה שָׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נִזְכַּר בָּהּ, מִשָּׁל לְשִׁלְטוֹן שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה לְמֶלֶךְ, אָמַר הַמֶּלֶךְ אוֹהֵבִי שָׁם, אָמְרוּ לוֹ, לָאוּ, אָמַר אֵף אֲנִי אֲנִי הוֹלֵךְ לָשֵׁם. אֵף כֶּךָ אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹאִיל וּמֹשֶׁה אֵינוֹ נִזְכַּר שָׁם אֵף אֲנִי אֲנִי נִזְכַּר שָׁם. [\(במדבר כא, יח\)](#) : בָּאָר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם. וְכִי חֲפִירָה הִיָּתָה שָׁם, אֶלָּא שֶׁנִּתְּנָהּ בְּזָכוֹת אֲבוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ שָׂרִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קה, מא מב\)](#) : פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ מֵיָם, כִּי זָכַר אֵת דְּבַר קְדָשׁוֹ אֵת אֲבָרָהֶם עֲבָדוֹ. כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָק בְּמִשְׁעֲנָתָם. שֶׁהָיוּ הַנְּשִׂאִים עוֹמְדִים עַל גְּבֵה וּמוֹשִׁכִּין בְּמִטּוֹתֵיהֶן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְשִׁבְטוֹ וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ, וְרוּחַ שֶׁבֵּין הַדְּגָלִים מְלֵא מֵיָם מְגַבְּרִין, אִשָּׁה שֶׁהִיָּתָה צְרִיכָה לִילֵךְ אֶצְלַת חֲבֵרָתָהּ מִדְּגָל לְדְגָל, הִיָּתָה מְהֻלָּכֶת בְּסִפִּינָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קה, מב\)](#) : הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נָהָר, וְאִין צִיּוֹת אֶלָּא סִפִּינוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה לג, כא\)](#) : וְצִי אֲדִיר לֹא יַעֲבֹרֶנּוּ. וְהַמַּיִם יוֹצֵאִים חוּץ לְמַחֲנֶה וּמְקִיפִין פִּיסָא גְדוּלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים כג, ג\)](#) : יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי צְדָק לְמַעַן שָׁמוּ. וּמְגִדְלִין מִיָּנִי דְשָׂאִים וְאִילָנוֹת לְאִין סוּף, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים כג, ב\)](#) : בְּנֵאוֹת דְשָׂא יִרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מְנַחוֹת יִנְהַלְנִי. כָּל יָמַיִם שֶׁהָיוּ בְּמִדְבָּר כֶּךָ הָיוּ מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהּ, לְכַךְ קָלְסוּ: עָלֵי בָאָר, חֲפְרוּהָ שָׂרִים, [\(במדבר כא, יח\)](#) : וּמִמִּדְבָּר מִתְּנָה. שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם בְּמִדְבָּר לְשִׁמְשׁוֹן.

דָּבָר אַחֵר, לָמָּה נִתְּנָה בְּמִדְבָּר, שֶׁאֵלּוּ נִתְּנָה לָהֶם בְּאֶרֶץ, הִיָּה הַשֶּׁבֶט שֶׁנִּתְּנָה בְּתַחּוּמוֹ אוֹמֵר אֲנִי קָדָם בָּהּ, לְכַךְ נִתְּנָה בְּמִדְבָּר שֶׁיְהִיוּ הַכָּל שְׁוִין בָּהּ. וְעוֹד לָמָּה נִתְּנָה בְּמִדְבָּר, כִּשְׁם שֶׁמִּדְבָּר לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶעֱבַד, כֶּךָ הַמְּקַבֵּל עַל תּוֹרָה פּוֹרְקִין מִמֶּנּוּ עַל דָּרָךְ אֶרֶץ. כִּשְׁם שֶׁמִּדְבָּר אֵין מַעֲלָה אֲרִנוּן, כֶּךָ בְּנֵי תּוֹרָה בְּנֵי חוּרִין בְּעוֹלָם הַזֶּה.

דָּבַר אַחַר, בַּמִּדְבָּר, מִי מְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה, מִי שְׁמַשִּׁים עֲצָמוֹ כַּמִּדְבָּר וּמִפְּלִיג עֲצָמוֹ מִן הַכֹּל. [\(במדבר כא, ט\)](#): וּמִמַּתְּנָה נַחְלִיאֵל וּמִנַּחְלִיאֵל בְּמוֹת, שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה בְּתֵי דִינִין שֶׁבִירוּשָׁלַיִם שֶׁהֵיוּ מְפָרְשִׁין תּוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל. וּמִמַּתְּנָה נַחְלִיאֵל, אֵלֹו סִנְהֶדְרִין שֶׁבְּהַר הַבַּיִת. וּמִנַּחְלִיאֵל בְּמוֹת, אֵלֹו סִנְהֶדְרִין שֶׁבְּעֶזְרָה בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ. [\(במדבר כא, כ\)](#): וּמִבְּמוֹת הַגֵּיא אֲשֶׁר בְּשֹׁדָה מוֹאָב, אֵלֹו סִנְהֶדְרִין שֶׁבְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית בְּתַחוּם רוֹת שְׁבָאָה מְשֻׁדָּה מוֹאָב [\(רות ב, ו\)](#): נִעְרָה מוֹאָבִיָּה הִיא הַשְּׁבָה עִם נַעֲמִי מְשֻׁדָּה מוֹאָב. [\(במדבר כא, ט\)](#): וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן, זֶה בְּאֵר שְׁבָאָה עֲמֵהוּן עַד שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ יַמָּה שֶׁל טְבַרְיָה, וְהַעוֹמֵד עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן רוֹאֶה בְּתוֹךְ הַיָּם כְּמִלּוֹא תַנּוּר, וְהוּא הַבְּאֵר הַנִּשְׁקָף עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן.

כז וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים [\(במדבר כא, כא\)](#), זֶה שֶׁאָמַר הַכֹּתוּב [\(תהלים לו, ג\)](#): בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שָׁכֵן אֶרֶץ וִרְעֵה אֲמוּנָה, וְאוֹמֵר [\(תהלים לד, טו\)](#): סוּר מֵרַע וַעֲשֵׂה טוֹב בְּקִשׁ שְׁלוֹם וְרַדְּפֵהוּ, וְלֹא קִפְדָּה הַתּוֹרָה לְרַדֹּף אַחַר הַמַּצּוּוֹת, אֲלֹא [\(דברים כב, ו\)](#): כִּי יִקְרָא קוֹן צַפּוּר, [\(שמות כג, ד\)](#): כִּי תִפְגַּע, כִּי תִרְאֶה, [\(שמות כג, ה\)](#): כִּי תִרְאֶה חֲמוּר, [\(דברים כד, כ\)](#): כִּי תַחֲבֹט זִיתְךָ, [\(דברים כד, כא\)](#): כִּי תִבְצַר כְּרִמְךָ, [\(דברים כג, כה\)](#): כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ. אִם בָּאוּ לִיָּדְךָ אֶת מִצְוֵה עֲלִיָּהֶם וְלֹא לְרַדֹּף אַחֲרֵיהֶם, אֲבָל הַשְּׁלוֹם, בְּקִשׁ שְׁלוֹם בְּמִקוּמְךָ, וְרַדְּפֵהוּ בְּמִקוּם אַחֵר, וְכֵן עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(דברים ב, כד\)](#): הַחֵל רֵשׁ וְהִתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה, רַדְּפוּ אֶת הַשְּׁלוֹם, וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל סִיחוֹן אֶעֱבְרָה נָא.

כח וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל, כָּל דְּבָרֵי תּוֹרָה צְרִיכִין זֶה לָזֶה, שְׁמָא זֶה נוֹעֵל וְזֶה פּוֹתֵחַ, וְכֵאֵן נֶאֱמַר וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל וּבְמִקוּם אַחַר תִּלְהַ שְׁלִיחוֹת בְּמִשְׁהָ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים ב, כז\)](#): וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר קְדְמוֹת. וּכְתִיב [\(שופטים יא, יז\)](#): וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֲדוּם. וּכְתִיב [\(במדבר כ, יד יז\)](#): וַיִּשְׁלַח מִשָּׁה מַלְאָכִים מְקַדְּשׁ, נִעְבְּרָה. הַכֹּתוּבִים הָאֵלֹו צְרִיכִין זֶה לָזֶה, שְׁמִשְׁהָ הוּא יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַח הוּא מִשָּׁה, לְלַמְּדֶךָ שֶׁרָאשׁ הַדּוֹר כָּל הַדּוֹר.

כט נִעְבְּרָה נָא בְּאֶרֶץךָ [\(במדבר כ, יז\)](#), כְּמוֹ שֶׁשְׁלַח אֶל מֶלֶךְ אֲדוּם שְׁלֹא לְהַזִּיקוֹ, כֶּף שְׁלַח לָזֶה [\(דברים ב, כח\)](#): אֲכַל בְּכֶסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי, דִּרְכּוֹן שֶׁל מִים לְתַן בְּחִנָּם וְאֵנוּ נִתֵּן דָּמוֹ. [\(במדבר כ, יז\)](#): דִּרְךְ הַמֶּלֶךְ נִלְךְ, וּבְמִקוּם אַחֵר כְּתִיב [\(דברים ב, כט\)](#): עַד אֲשֶׁר אֶעֱבֹר, אֲמַשֵּׁל לָךְ מִשָּׁל לָמָּה הַדְּבָר דוּמָה, לְשׁוֹמֵר שֶׁנִּטַּל שְׁכָרוֹ לְשֹׁמֵר גִּפּוֹן אוֹ תֵּאֲנֶה, בָּא אֶחָד וְאָמַר לוֹ עֲבֹר מִכָּאֵן שְׁאֲנִי בּוֹצֵר אֶת הַכֶּרֶם, אָמַר לוֹ אֲנִי אֲנִי יוֹשֵׁב לְשֹׁמֵר אֲלֹא בְּשִׁבִילְךָ וְאֶתָּה בָּאתָ לְבַצְרָה. כֶּף סִיחוֹן נִטַּל שְׁכָרוֹ מִכָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵיוּ מַעֲלִין לוֹ מִסִּין, שֶׁהִיָּה מִמְּלִיךְ אוֹתוֹ, הוּא וְעוֹג שְׁקוּלִין כְּנֶגֶד כָּל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קלה, יא\)](#): לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי וְלַעוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן וְלִכָּל מַמְלָכוֹת כְּנָעַן. אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נִעְבֵּר בְּאֶרֶץךָ לְכַבֵּשׁ אֶת הַמְּלָכוֹת, אָמַר לָהֶם אֲנִי יוֹשֵׁב אֲלֹא לְשֹׁמֵר מִפְּנֵיכֶם, [\(במדבר כא, כג\)](#): וְלֹא נָתַן סִיחוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ. [\(במדבר כא, כג\)](#): וַיֵּאֶסֶף סִיחוֹן, בְּמַחְשָׁבָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַסְרוֹ בְּיַדוֹ שְׁלֹא בְּצַעַר, כְּתִיב [\(דברים א, כג\)](#).

ז : סיחון מלך האמרי אשר יושב בחשבון, אלו חשבון מלאה יתושים אין כל בריה יכולה לכבשה, ואלו היה סיחון בבקעה אין כל בריה יכולה לשלט בו, ואין צריך לומר שהיה גבור ושרוי בעיר מבצר. אשר יושב בחשבון, אלו יושב לו בעירות שלו הוא ואכלוסיו, היו ישראל מתנגעין בו לכבש את כל עיר ועיר, אלא כנסן הקדוש ברוך הוא לפנייהם למסרן בידן בלא צער, וכן הוא אומר [\(דברים ב, לא\)](#) : ראה החתי תת לפניך, הרגו את כל גבוריו שיצאו לקראתו וחרזו על הנשים והטף שלא ביגיעה, לכך כתיב : [\(במדבר כא, כה\)](#) : ויקח ישראל את כל הערים האלה.

ח כי חשבון עיר סיחון [\(במדבר כא, כו\)](#), זה שאמר הכתוב [\(תהלים לו, כח\)](#) : כי ה' אהב משפט, אמר לו הקדוש ברוך הוא [\(דברים ב, ט\)](#) : אל תצר את מואב, וחשבון של מואב היתה, שנאמר : כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי וגו', באו ישראל ונטלו חשבון שהיתה של סיחון וכל מה שנטל ממואב, שאלו נטלוהו ממנו היה בידם גזל של עולה, אלא נטל סיחון מן מואב ונטל ישראל מן סיחון שהיו פטורין מן הגזל, לכך כתיב : כי חשבון עיר סיחון. [\(במדבר כא, כז\)](#) : על כן יאמרו המשלים, זה בלעם ואביו, ששכרו סיחון לקלל את מואב, והו אמרו [\(במדבר כא, כח\)](#) : תבנה ותכונן עיר סיחון, כי אש יצאה מחשבון אכלה ער מואב, שקללו את מואב שימסרו בידו, [\(במדבר כא, כט\)](#) : אוי לך מואב.

ט וישב ישראל בכל ערי האמרי [\(במדבר כא, כה\)](#), נשתיר יעזר [\(במדבר כא, לב\)](#) : וישלח משה לרגל את יעזר, אותן מרגלים זריזין היו, אמרו בטוחין אנו בתפלתו של משה, וכבר שלח מרגלים לשעבר והביאו תקלה, אנו לא נעשה כן, אלא בהקדוש ברוך הוא נאמין ונעשה מלחמה, עשו כד והרגו את האמורי אשר בה.

י ויפנו ויעלו [\(במדבר כא, לג\)](#), יש אמרים מלחמת סיחון עשו באלול, ועשו את הרגל בתשרי, ואחר הרגל מלחמת עוג, כמה דאת אמר [\(דברים טז, ז\)](#) : ופנית בבקר והלכת לאהליך, [\(במדבר כא, לג\)](#) : ויצא עוג מלך הבשן, שכנסן הקדוש ברוך הוא לפנייהם למסרן בידם. [\(במדבר כא, לד\)](#) : ויאמר ה' אליו אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו, זה שאמר הכתוב [\(משלי כח, יד\)](#) : אשרי אדם מפחד תמיד, וכן הוא מדת הצדיקים אף על פי שהקדוש ברוך הוא מבטיחן, אין פורקים ביראה. וכן ביעקב [\(בראשית לב, ח\)](#) : ויירא יעקב, למה נתירא, אמר, שמא נתלכלכתי אצל לבן בכלום, וכתיב [\(דברים כג, טו\)](#) : ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, והניחני הקדוש ברוך הוא. ואף משה תפס את היראה כנגד אביו, ולמה נתירא, אמר שמא מעלו ישראל במלחמת סיחון, או נתלכלכו בעברה. אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא, כן השלימו בצדק. אל תירא אתו, שלא עמד גבור בעולם קשה הימנו, שנאמר [\(דברים ג, יא\)](#) : כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים, והוא נשאר מן הגבורים שהרגו אמרפל וחבריו, שנאמר [\(בראשית יד, ה\)](#) : ויכו את רפאים בעשתרת קרנים, וזה הפסולת שלהם, כפריצי זיתים הפלטים

בתוך הגפת, שנאמר (בראשית יד, יג): ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן באלני ממרא האמרי אחי אשכל ואחי ענר והם בעלי ברית אברם, זה עוג, וכאן עושה אותו שירים, שנאמר: מיתר הרפאים, וכונתו היתה שיצא אברם ויהרג, נתן הקדוש ברוך הוא שכר רגליו וחייה כל אותו שנים, וגבה ממנו שנפל ביד בניו, כשבא משה לעשות מלחמה נתירא הימנו, אמר אני בן מאה ועשרים שנה, וזה יותר מחמש מאות, אלולי שהיה לו זכות לא היה כל השנים האלו. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו, בידך הרגהו. (במדבר כא, לד): ועשית לו כאשר עשית לסיחון וגוי, (דברים ג, ו): ונחרם אותם, והלוא כתיב (דברים ג, ז): וכל הבהמה ושלל העיר בזונו לנו, אלא הגופות החרימו שלא להנות מהם. (במדבר כא, לה): ויכו אתו ואת בניו, בנו כתיב, שהיה לו בן קשה הימנו, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בעולם הזה אתם מכלין את האמות קמעא קמעא, לעתיד לבוא אני מבערן בבת אחת, שנאמר (ישעיה לג, יב): והיו עמים משרפות שיד קוצים פסוחים באש יצתו.

לג דבר אחר, אז ישיר ישראל, זה אחד משלשה דברים שאמר משה לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו למדתני, אמר לפניו רבוננו של עולם מנין ישראל יודעין מה עשו, לא במצרים נתגדלו וכל מצרים עובדי עבודת כוכבים הם. וכשנתת את התורה לא נתת אותה להם, ואף לא היו עומדין שם, שנאמר (שמות כ, יח): ויעמד העם מרחק, ולא נתת אותה אלא לי, שנאמר (שמות כד, א): ואל משה אמר עליה אל ה'. וכשנתת את הדברות לא נתת להם, לא אמרת אני ה' אלהיכם, אלא (שמות כ, ב): אנכי ה' אלהיך, לי אמרת, שפא חטאתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך, יפה אמרת למדתני, מכאן ואילך אני אומר בלשון (במדבר טו, מא): אני ה' אלהיכם. השנייה, כשאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות לד, ז): פקד עון אבות על בנים, אמר משה רבוננו של עולם כמה רשעים הולידו צדיקים, והיו נוטלין מעונות אביהם, תרח עובד צלמים, ואברהם בנו צדיק, וכן חזקיה צדיק, ואחז אביו רשע. וכן יאשיה צדיק, ואמון אביו רשע, וכן נאה שיהו הצדיקים לוקין בעון אביהם, אמר לו הקדוש ברוך הוא למדתני, חייך שאני מבטל דברי ומקים דבריך, שנאמר (דברים כד, טו): לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות, וחייך שאני כותבן לשמך, שנאמר (מלכים ב, יד, ו): ככתוב בספר תורת משה אשר צוה ה' וגוי. השלישית, כשאמר לו הקדוש ברוך הוא עשה מלחמה עם סיחון אפלו הוא אינו מבקש לעשות עמך את תתגר בו מלחמה, שנאמר (דברים ב, כד): קומו סעו ועברו את נחל ארנון. ומשה לא עשה כן אלא מה כתיב למעלה (דברים ב, כו): ואשלח מלאכים, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שאני מבטל דברי ומקים דבריך, שנאמר (דברים כ, ט): כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום. כיון שלא קבל סיחון הפילו הקדוש ברוך הוא מפניהם, שנאמר (דברים ב, לג): ונך אתו, ולא עוד אלא אף אותו שהטמינו עצמן במערות להרגו, רמז הקדוש ברוך הוא להר ורצף אותו, שנאמר (תהלים עז, יג יד): שברת ראשי תנינים על המים רצפת ראשי לוייתו, משל הדיוט אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו, אמר הקדוש ברוך הוא מנין ישראל יודעין מה טובה עשיתי

לָהֶם, מָה עָשָׂה הַרְחִיקוּ הַהָרִים זֶה מִזֶּה וְשָׁטְפוּ אוֹתָן הַנְּחָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כא, טו\)](#): וְאֲשֶׁד הַנְּחָלִים, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים וְאוֹמְרִים שִׁירָה אֲזִי יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל, אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל עֲלֶיךָ לַעֲשׂוֹת לָנוּ נִסִּים, וְעֲלִינוּ לְבָרֶךְ וּלְקַלֵּס לְשִׁמְךָ. [\(תהלים ג, ט\)](#): לַה' הִישׁוּעָה עַל עַמְּךָ בְּרִכְתְּךָ סֶלָה, וְעַל הַמַּיִם נִגְזַר עַל מִשָּׁה, וְלֹא נִזְכַּר בְּשִׁירָה, אָמַר מִשָּׁה רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אַחֵר כָּל נִסִּים שֶׁעָשִׂיתָ לָהֶם אֲנִי מֵת מִתַּחַת יְדֵיהֶם, מִן הַמִּדְבָּר נָתַתָּ לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כא, יח\)](#): וּמִמִּדְבָּר מִתְנַה, וּמִתַּחַת יְדֵי נַחְלוֹ אוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כא, יט\)](#): וּמִמִּתְנַה נַחְלִיאֵל, נַחְלוֹ אֵל, וּמִשְׁנַחְלוֹ גִזְרַת עָלַי מִיְתָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כא, יט\)](#): וּמִנַּחְלִיאֵל בְּמוֹת, וּמִנַּחַל בָּא מוֹת, [\(במדבר כא, כ\)](#): וּמִבְּמוֹת הַגִּיא אֲשֶׁר בְּשִׁדָּה מוֹאֵב, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים לד, ו\)](#): וַיִּקְבַּר אוֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאֵב. אָמַר אִיּוֹב [\(איוב לד, יט\)](#): אֲשֶׁר לֹא נָשָׂא פָנָי שָׂרִים וְלֹא נִכַּר שׁוֹעַ לְפָנָי דָּל כִּי מַעֲשֵׂה יָדָיו כָּלָם.

בלק

סדר

פרשה כ

א וַיִּרְא בָּלֶק בֶּן צְפּוֹר [\(במדבר כב, ב\)](#), זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב [\(דברים לב, ז\)](#): הַצּוֹר תַּמִּים פָּעְלוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט, לֹא הֵנִיחַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים פְּתֻחוֹן פֶּה לַעֲתִיד לְבוֹא לֹמַר שְׁאֵתָה רַחֲקֶתְנוּ, מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁם שֶׁהַעֲמִיד מְלָכִים וְחֻכְמַיִם וּנְבִיאִים לְיִשְׂרָאֵל, כָּד הַעֲמִיד לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. הַעֲמִיד שְׁלֵמָה מְלָךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל כָּל הָאָרֶץ, וְכֵן עָשָׂה לְנְבוּכַדְנֶצַּר, זֶה בְּנֵה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ וְאָמַר כְּמָה רְנָנוֹת וְתַחְנוּנִים, וְזֶה הַחֲרִיבוֹ וְחָרַף וְגִדַּף, וְאָמַר [\(ישעיה יד, יז\)](#): אֶעֱלֶה עַל בְּמִתֵּי עַב. נָתַן לְדוֹד עֶשֶׂר וְלִקַּח הַבֵּית לְשָׁמוֹ, וְנָתַן לְהֶמֶן עֶשֶׂר וְלִקַּח אִמָּה שְׁלֵמָה לְטַבְּחָהּ. כָּל גְּדֻלָּה שֶׁנִּטְלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת מוֹצֵא שֶׁנִּטְלוּ הָאֲמוֹת כִּיּוֹצֵא בָּהֶן, הַעֲמִיד מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל, וּבִלְעָם לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. רָאָה מָה בֵּין נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל לְנְבִיאֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל מִזְהִירִין אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר [\(יחזקאל לג, ז\)](#): וְאֵתָה בֶן אָדָם צִפָּה נִתְתִּיף וְגו', וְנְבִיא שֶׁעֲמַד מִן הַגּוֹיִם הַעֲמִיד פְּרָצָה לְאֲבָד אֶת

הַבְּרִיּוֹת מִן הָעוֹלָם, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁכַל הַנְּבִיאִים הָיוּ בְּמִדַּת רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁכֵּן יִרְמְיָה אֹמֵר (ירמיה מח, לו): לְבִי לְמוֹאֵב כְּחַלְלִים יִהְיֶה, וְכֵן יְחֻזְקָאֵל (יחזקאל כו, ב): בֶּן אָדָם שָׂא עַל צַר קִינָה, וְזֶה אַכְזָרִי עֲמֵד לַעֲקוֹר אִמָּה שְׁלֵמָה חָנַם עַל לֹא דָבַר. לְכֹךְ נִכְתְּבָה פְּרִשְׁת בְּלָעַם לְהוֹדִיעַ לָמָּה סֵלֶק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רִיחַ הַקְּדוֹשׁ מֵעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁזֶּה עֲמֵד מֵהֶם וְרָאָה מָה עָשָׂה.

ב וַיֵּרָא בְּלָק בֶּן צְפוּר, מִה רָאָה, רָאָה בַּפְּרָעֵנוֹת שֶׁעֲתִידָה לְבוֹא עַל יִשְׂרָאֵל מִכָּל שׁוֹנְאָיו, שֶׁכֻּלָּם הָיוּ בָּאִים בְּמַלְחָמוֹת וּבִשְׁעָבוֹד שֶׁהוּא יְכוֹלִין לַעֲמֵד בָּהֶן, וְזֶה כְּאֵדָם שֶׁמוֹצִיא דָבָר וְעוֹקֵר אִמָּה שְׁלֵמָה. וַיֵּרָא בְּלָק, נוֹחַ לְרִשְׁעִים שֶׁיְהִיוּ סוֹמְיִן, שֶׁעֵינֵיהֶם מְבִיאִין רָעָה לְעוֹלָם, בְּדוֹר הַמַּבּוּל כְּתִיב (בראשית ו, ה): וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים, וּכְתִיב (בראשית ט, כב): וַיִּרְא חָם אָבִי כְנָעַן, וּכְתִיב (בראשית יב, ט): וַיִּרְאוּ אֶתְּהָ שָׂרֵי פְרַעֲהוּ, וְכֵן כָּלָם, וְכֵן וַיִּרְא בְּלָק. וַיֵּרָא בְּלָק מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהוֹשִׁיב שׁוֹמְרִים לְשִׁמְרוֹ מִן הַגִּיִס, וְהָיָה בְּטוֹחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, עֶבֶר הַגִּיִס וְהַרְגוֹ, וְהָיָה מְרַתֵּת עַל עַצְמוֹ. וְכֵן בְּלָק רָאָה מָה עָשׂוּ בְּסִיחוּן וְעוֹג שֶׁהָיָה מַעֲלָה עֲלֵיהֶן שֶׁכָּר לְשִׁמְרוֹ, וְנִתְיָרָא מֵעַצְמוֹ. וְעוֹד שֶׁרָאָה נְסִים שֶׁל נְחִלֵי אֲרֵנוֹן.

ג כְּתִיב (במדבר כב, ג): וַיִּגַּר מוֹאָב, מִהוּ וַיִּגַּר כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נִרְאִין לְעַמּוֹנִים נִרְאִין עֲטוּפִים לְשָׁלוֹם, וְלְמוֹאָבִים נִרְאִין מְזִינִין לְמַלְחָמָה, שֶׁכֵּךְ כְּתִיב (דברים ב, יט): וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל תִּצְרֶם, כָּל מִין צָרָה אֶל תִּצַּר לָהֶם, (דברים ב, יט): וְאֶל תִּתְגַּר בָּם, כָּל מִין גְּרוּי. וְלְמוֹאָב אָמַר (דברים ב, ט): אֶל תִּצַּר וְאֶל תִּתְגַּר בָּם מַלְחָמָה, מַלְחָמָה אִי אֵתָה עוֹשֶׂה אֲבָל מִה שֶׁאֵתָה יְכוֹל לְחַטֹּף מֵהוּ חֲטוֹף. וְלְכֹךְ נִרְאִין מְזִינִין לְמוֹאָב וְהוּא נֶאֱגָרִין לְעֲרִיחָם, שֶׁאִין וַיִּגַּר אֶלָּא לְשׁוֹן אֲסִיפָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י, ה): אֲגַר בְּקִיץ בֶּן מִשְׁכִּיל.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּגַּר, לְשׁוֹן גֵּר, שֶׁהָיוּ רוֹאִין לְעַצְמָן גֵּרִים בְּעוֹלָם, אָמְרוּ יָרְדוּ לְמִצְרַיִם לְגוֹר וְאֶחָזִי אוֹתָהּ, וּמִשְׁפִּירִין הָיוּ לָהֶם בְּתִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ג, כב): וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּגַּר, לְשׁוֹן יִרְאָה, שֶׁהָיוּ מִתְיָרָאִין, שֶׁרָאוּ כָּל הָאֲמוֹת בְּיַד יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּא סִיחוּן וְנִטְלָ אֶרֶץ מוֹאָב, (במדבר כא, כו): וְהוּא נִלְחַם בְּמַלְךְ מוֹאָב הַרְאִשׁוֹן, וְעוֹג נִטְלָ כָּל אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ג, יא): כִּי רַק עוֹג מַלְךְ הַבְּשָׁן וְגו', בָּאוּ יִשְׂרָאֵל וְנִטְלוּהָ מִשְׁנֵיהֶם, שֶׁאִין בּוֹ עוֹלָה. וְהָיוּ אֵלּוּ רוֹאִין אֶת אֶרְצָם בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ אוֹמְרִים לֹא אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (דברים ב, ט): כִּי לֹא אֵתָן לָךְ מֵאֲרָצוֹ יִרְשָׁה, הֲרִי אֲרָצְנוּ לְפָנֵיהֶם, לְכֹךְ הָיוּ מִתְיָרָאִין. (במדבר כב, ג): וַיִּקַּץ מוֹאָב, שֶׁהָיוּ רוֹאִין אֶת עַצְמָן כְּקוֹצִין בְּפָנֵיהֶם.

ד וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל זְקַנֵי מִדְּבָר (במדבר כב, ד), מִה טִיבֶן שֶׁל זְקַנֵי מִדְּבָר כָּאוֹן, שֶׁהָיוּ רוֹאִין אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִין שֶׁלֹּא כְּדָרְךְ הָאֶרֶץ, וְאָמְרוּ מִנְהִיג שְׁלֵהוֹן בְּמִדְּבָר נִתְגַּדֵּל, נִדְעָ מֵהוּ מִה מִדּוֹתָיו, אָמְרוּ לָהֶם זְקַנֵי מִדְּבָר אִין כְּחוֹ אֶלָּא בְּפִיו. אָמְרוּ לָהֶן אִף אָנוּ נְבוֹא כְּנִגְדָן עִם אָדָם שֶׁכְּחוֹ בְּפִיו. וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל

זְקַנֵי מִדְּבָר, וְהָלֹא אֶת מוֹצֵא שְׂמֵדֵינִים נִלְחָמִים עִם הַמוֹאָבִים, שְׁנֹאֲמַר [\(בראשית לו, לה\)](#): הַמִּכָּה אֶת מִדְּבָר בְּשֹׁדָה מוֹאָב, וְהַשְׁנָאָה בִּינֵיהֶם מֵעוֹלָם, מִשָּׁל לְשָׁנֵי כְלָבִים שֶׁהָיוּ מְרִיבִים זֶה עִם זֶה, בָּא זָאֵב עַל אֶחָד מֵהֶן, אָמַר הַשָּׁנִי אִם אֵינִי עוֹזְרוֹ, הַיּוֹם הוֹרֵג אֶת זֶה וְלִמְחֹר יָבוֹא עָלַי, לְפִיכָךְ נִתְחַבְּרוּ מוֹאָב עִם מִדְּבָר. [\(במדבר כב, ד\)](#): עַתָּה יִלְחָכוּ הַקְּהָל אֶת כָּל סְבִיבֵתֵינוּ כְּלַחֵד הַשּׁוֹר, מֵה שּׁוֹר כָּחוּ בְּפִיו אֶף אֵלוּ כָּחוּ בְּפִיהֶן, מֵה שּׁוֹר כָּל מֵה שְׂמַלְחָד אֵין בּוֹ סִימָן בְּרָכָה אֶף אֵלוּ כָּל אֵמָה שְׁנוֹגְעִים אֵין בָּהֶם סִימָן בְּרָכָה, מֵה שּׁוֹר מְנַגַּח בְּקֶרְנָיו, אֶף אֵלוּ מְנַגַּחִין בְּתַפְּלָתָן, שְׁנֹאֲמַר [\(דברים לג, יז\)](#): וְקֶרְנֵי רְאִים קֶרְנָיו. [\(במדבר כב, ד\)](#): וּבִלְק בֶּן צְפוֹר מִלֶּדָּה לְמוֹאָב בְּעַת הַהוּא, וְהָלֹא מִתְחַלָּה נְסִיף הָיָה, שְׁנֹאֲמַר [\(במדבר לא, ח\)](#): אֶת אוֹי וְאֶת רֶקֶם, אֶלָּא מִשְׁנֵהֲרֵג סִיחוּן הַמְּלִיכוּהוֹ תַחֲתָיו בְּעַת הַהִיא, שְׁגֶרְמָה לוֹ שְׁעָה.

ה וַיִּשְׁלַח מִלְאָכִים [\(במדבר כב, ה\)](#), הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה לָהֶם נִסִּים, וְאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם וְאֶעֱשֶׂה לָכֶם נִסִּים וְאֶתֶם מִמְּרִים אוֹתִי, בּוֹא וּרְאֵה שְׁבַע גְּאֻלוֹת שֶׁגֹּאֲלֵתִי אֶתְכֶם וְהֵייתֶם חֲזִבִין לְשִׁבְחֵי שְׁבַע פְּעָמִים כְּנֶגֶד שְׁבַע גְּאֻלוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(שופטים י, יא\)](#): וַיֹּאמֶר ה' אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא מִמִּצְרַיִם וּמִן הָאֲמֹרִי וּמִן בְּנֵי עַמּוֹן וּמִן פְּלִשְׁתִּים, וְצִידוֹנִים וְעַמְלֵק וּמֵעוֹן וּגוֹ' וַתִּצְעֲקוּ אֵלַי וְאוֹשִׁיעָה אֶתְכֶם, הֲרִי שְׁבַע גְּאֻלוֹת, וְהִמְרִיתֶם אוֹתִי בְּשִׁבַע עֲבוֹדוֹת כּוֹכָבִים, שְׁנֹאֲמַר [\(שופטים י, ו\)](#): וַיִּסִּיפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַרַע בְּעֵינַי ה' וַיַּעֲבְדוּ אֶת הַבְּעֻלִים וְאֶת הָעֲשֻׁתְרוֹת, וְכֵן הוּא מוֹכִיחַן [\(מִיכָה ו, ג\)](#): עַמִּי מֵה עֲשִׂיתִי לָךְ וּמֵה הִלְאֵתִיךָ, מֵה הִטְרַחֲתִי לָךְ, שְׂמָא אֲמַרְתִּי לָךְ הִבִּיאוּ לִי עוֹלוֹת מִן חִיּוֹת שֶׁבְּהָרִים. שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת שֶׁבְּרִשׁוֹתֶיךָ [\(דברים יד, ד\)](#): שׁוֹר שֶׁה כְּשָׁבִים וְשֶׁה עֲזִים, וְשִׁבַע שְׂאִינָן בְּרִשׁוֹתֶיךָ [\(דברים יד, ה\)](#): אֵיל וְצִבִי וְיַחֲמוֹר וְאֶקוּ וְדִישׁוֹן וְתֹאזוּ וְזָמֵר, שְׂמָא הִטְרַחֲתִיךָ עֲלֵיהֶם לְהִבִּיא לְפָנַי מֵהִבְהֵמָה שְׂאִינָה בְּרִשׁוֹתֶיךָ, לֹא צוִיתִי אֶלָּא מִבְּהֵמָה שֶׁהִיא בְּרִשׁוֹתֶיךָ, שְׁנֹאֲמַר [\(ויקרא כב, כז\)](#): שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֹז כִּי יוֹלֵד. וְכֵן [\(ויקרא א, ב\)](#): מִן הַבְּהֵמָה וּמִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן. וְכִי יֵצֵא סִיחוּן וְעוֹג לְהִלָּחֵם בְּכֶם וְלֹא הִפְלֵתִי אוֹתֶם לְפָנֵיכֶם, מֵה הִלְאֵתִי אֶתְכֶם, שְׂמָא אֲמַרְתִּי לָכֶם לְהִבִּיא קֶרְבָּן עֲלֵיהֶם, לֹא רְאָה בְּלֶק בֶּן צְפוֹר שֶׁעֲשִׂיתִי לָכֶם כָּל הַנִּסִּים וְשָׁכַר עֲלֵיכֶם בְּלָעַם, וְהִפְכֵתִי אֶת הַקְּלָלוֹת לְבִרְכוֹת.

ו וַיִּרְא בָּלֶק, כִּיִּן שְׂבָאוּ שְׁלוּחָיו אֶצֶל בְּלָעַם, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(במדבר כב, ט\)](#): מִי הָאֲנָשִׁים, אָמַר לוֹ בְּלָעַם [\(במדבר כב, ט\)](#): בָּלֶק בֶּן צְפֹר מִלֶּדָּה מוֹאָב שָׁלַח אֵלַי, אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא, זֶה אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם שֶׁבִדְקוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִצָּא קֶרוֹן שֶׁל מִי רְגִלִים: קִין, חִזְקִיָּה וּבְלָעַם. קִין בְּשַׁעָה שְׁאֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(בראשית ד, ט\)](#): אֵי הֶבֶל אַחִיךָ, בִּקְשׁ לְהַטְעוֹת כְּבִיכּוֹל, הָיָה צָרִיף לּוֹמֵר רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם הַנְּסֻתְרוֹת וְהַנְּגִלוֹת לְפָנֶיךָ גְּלוּיוֹת, וְאֶתָּה שׁוֹאֲלֵנִי בְּשִׁבִיל אַחִי, אֶלָּא אָמַר לוֹ [\(בראשית ד, ט\)](#): לֹא יִדְעֵתִי הַשְׂמֵר אַחִי אֲנִכִי, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲתִיף כֶּף דְּבִרְתָּ [\(בראשית ד, ט\)](#): קוֹל דְּמִי אַחִיךָ צַעֲקִים. חִזְקִיָּה כְּשֶׁעֲמַד מִחֲלוֹ שֶׁלַח לוֹ מִרְדָּה בְּלֶאֱדוֹן דּוֹרוֹן, שְׁנֹאֲמַר [\(ישעיה לט, א\)](#): בְּעַת הַהִיא שֶׁלַח מִרְדָּה בְּלֶאֱדוֹן בָּא יִשְׁעִיָּה אָמַר לוֹ [\(ישעיה לט, א\)](#): מֵה אָמְרוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה וּמֵאֵין יָבֹאוּ אֵלֶיךָ, הָיָה צָרִיף לּוֹמֵר אֶת

נביא של מקום ולי את שואל, אלא התחיל מתגאה ואמר [\(ישעיה לט, ג\)](#): מארץ רחוקה באו אלי מבבל, אמר לו ישעיה הואיל וכך אמרת [\(ישעיה לט, יא\)](#): הנה ימים באים ונשא [את] כל אשר בביתך, ומבניך אשר יצאו ממך, והיו סריסים בהיכל מלך בבל. וכן בלעם הרשע בשעה ששלח בלק אצלו, אמר לו הקדוש ברוך הוא: מי האנשים האלה עמך, היה צריך לומר רבונו של עולם הכל גלוי לפניך ואין כל דבר נעלם ממך ולי את שואל, אלא אמר לו: בלק בן צפר מלך מואב שלח אלי. אמר הקדוש ברוך הוא הואיל וכך אתה מדבר [\(במדבר כב, יב\)](#): לא תאר את העם. אמר הקדוש ברוך הוא רשע שבעולם, כתיב על ישראל [\(זכריה ב, יב\)](#): כי הנגע בכם כנגע בבבת עינו, ואתה הולך לגע בהם ולקללם, תצא עינו, שנאמר [\(במדבר כד, ג\)](#): שתם העין, לקים כל הנגע בהם כנגע בבבת עינו.

י וישלח מלאכים אל בלעם בן בער פתורה [\(במדבר כב, ה\)](#), עירו היה, ויש אומרים שלחני היה, שהיו מלכי גוים נמלכים בו כשלחני שהכל מריצין לו. ויש אומרים בפתחלה פותר חלומות היה, חזר להיות קוסם, וחזר לרוח הקדש. [\(במדבר כב, ה\)](#): ארץ בני עמו, שמשם היה בלק, והוא אמר לו שסופו למלך. [\(במדבר כב, ה\)](#): לקרא לו, שכתב לו, לא תהא סבור שלי לבדי את עושה ואני מכבדך לבדי, אם תעקרום מכל האמות את מכבד, וכנעו ועמלקים משתחווים לך, [\(במדבר כב, ה\)](#): הנה עם יצא ממצרים, אמר לו אתה מה אכפת לך, אמר לו [\(במדבר כב, ה\)](#): הנה כסה את עין הארץ, סתמו עינים שהארץ תלוי בהן, סיחון ועוג החרימום וכסו עיניהם, אני מה אעשה, [\(במדבר כב, ה\)](#): והוא ישב ממלי, ממלי כתיב, כמה דאת אמר [\(תהלים קיח, יב\)](#): בשם ה' כי אמילם. [\(במדבר כב, ו\)](#): ועתה לכה נא ארה לי, מהו ארה לי, אוכל אני לשלט בהם קמעה, כאדם שהוא אורה את התאנים. [\(במדבר כב, ו\)](#): כי עצום הוא ממני, לא שהן גבורים וחילותיהם מרבין, אלא שמנצחים בפייהם. מה שאני יכול לעשות, [\(במדבר כב, ו\)](#): אולי אוכל נפה בו. מה ראה זה להתגרות, לא כך אמר להם הקדוש ברוך הוא שלא יהיו נוטלים מארצם, אלא שהיו בעלי קסמים ונחשים יותר מבלעם, שנאמר: וירא בלק, אלא שלא היה מכון הדברים לאמתו, וכן הוא אומר [\(ישעיה מז, ג\)](#): נלאית ברב עצתך ועמדו נא וישיעך הברי שמים החזים בפוכבים, היה רואה בהובריו שישאל נופלין בידו, לפיכך הפקיר את בתו ונפלו בה עשרים וארבעה אלף, לכך נתגרה בהם, ולא היה יודע היאך, לכך אולי אוכל נפה, כמי שמנכה אחד מעשרים וארבעה לסאה, כך מן כל עשרים וארבעה אלף מישאל חסר אלף אלף. [\(במדבר כב, ו\)](#): ואגרשנו מן הארץ, לא היה מבקש אלא לגרשם שלא יכנסו לארץ. [\(במדבר כב, ו\)](#): כי ידעתי את אשר תברך מברך, מנא היה יודע, שבשעה שבקש סיחון להלחם במואב היה מתירא שהיו גבורים, שכר את בלעם ואביו לקלל את מואב, שנאמר [\(במדבר כא, כו\)](#): על כן יאמרו המשלים, וכתוב [\(במדבר כא, כח\)](#): כי אש יצאה מחשבון, וכתוב [\(במדבר כא, כט\)](#): אוי לך מואב. לכך אמר: כי ידעתי את אשר תברך מברך.

ח וילכו זקני מואב וזקני מדן וקסמים בידם [\(במדבר כב, ז\)](#), שהולכו בידם כל מיני קסמים שהיו קוסמין בהם, שלא יתן לו עלילות. וביד זקני מדן

היו הקסמים, שאמרו אם יבוא עמנו יצליח, אם יעכב שעה אחת אין בו תוחלת, כיון שאמר להם [\(במדבר כב, ח\)](#): לינו פה הלילה, הלכו להם זקני מדון, שיצעו בקסמים שלהם שאין בו הנאה.

ט ויבא אלהים ויאמר מי האנשים האלה [\(במדבר כב, ט\)](#), זה שאמר הכתוב [\(משלי כח, ט\)](#): משגה ישרים בדרך רע בשחיתו הוא יפול, זה בלעם, שבתחלה הבריות נוהגות בכשרות, ובדבריו אלו היו נוהגין בעריות, שהראשונים [\(בראשית כט, ט\)](#): ורחל באה עם הצאן, [\(שמות ב, טז\)](#): ולכהן מדון שבע בנות, עמד בלעם והטעה את הבריות בעריות, וכמו שהטעה הטעה, בעצה שנתן בה נפל, והטעהו הקדוש ברוך הוא, שפך כתיב [\(איוב יב, כג\)](#): משגיא לגוים ויאבדם. כיון שאמר לו מי האנשים האלה עמד, אמר אותו רשע אינו יודע בהן, יש שעה שאינו יודע, ואני אעשה בבניו כל מה שאני רוצה, לכך אמר להטעותו.

דבר אחר, מי האנשים האלה עמד ויאמר בלעם בלק בן צפר, התחיל מתנאה ואמר אף על פי שאין אתה מכבדני ואין אתה מוציא לי שם בעולם המלכים מבקשים אותי. [\(במדבר כב, יא\)](#): הנה העם היצא ממצרים, עתה לכה קבה לי אתו, להודיע ששונא יותר מבלק, שבלק לא אמר קבה, אלא ארה, וזה קבה בפרוש, הוא אמר [\(במדבר כב, ו\)](#): ואגרשנו מן הארץ, והוא אומר [\(במדבר כב, יא\)](#): וגרשתיו, מן העולם הזה ומן העולם הבא.

י ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמם [\(במדבר כב, יב\)](#), אמר לו אם כן אקלם במקומי, אמר לו [\(במדבר כב, יב\)](#): לא תאר את העם. אמר לו אם כן אברכם, אמר לו אין צריכין לברכתך [\(במדבר כב, יב\)](#): כי ברוך הוא, אומרים לה לצרעה לא מן דבשיד ולא מן עקציד. [\(במדבר כב, יג\)](#): ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק, לא אמר להם בלעם, לא נתן לי רשות לילך ולקלל, אלא [\(במדבר כב, יג\)](#): לתתי להלך עמכם, אמר לי אין פבודף לילך עם אלו אלא עם גדולים מהן שהוא חפץ בכבודי. לפיכך [\(במדבר כב, טו\)](#): ויסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים. [\(במדבר כב, יז\)](#): כי כבד אכבדך מאד, יותר ממה שהיית נוטל לשעבר אני נותן. [\(במדבר כב, יח\)](#): ויען בלעם ויאמר, אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, מיפן את למד שהיה בו שלשה דרכים, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה. עין רעה, דכתיב [\(במדבר כד, ב\)](#): וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו, רוח גבוהה, דכתיב [\(במדבר כב, יג\)](#): כי מאן ה' לתתי להלך עמכם. נפש רחבה, דכתיב: אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב. אלו היה מבקש לשכר לו חילות להלחם כנגדן ספק נוצחין ספק נופליו, לא די שיתן כד ונוצח, הא למדת שפך בקש. [\(במדבר כב, יח\)](#): לא אוכל לעבר, מתנבא שאינו יכול לבטל הברכות שנתברכו מפי השכינה. [\(במדבר כב, יט\)](#): ועתה שבו נא בזה גם אתם, מהו גם אתם, שסופכם לילך בפחי נפש פראשונים. [\(במדבר כב, יט\)](#): ואדעה מה יסוף ה', שמתנבא שעתיד הקדוש ברוך הוא להוסיף להם ברכות על ידו.

יא וַיבֹּא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם לַיְלָה (במדבר כב, כ), זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (איוב לג, טו) : בַּחֲלוֹם חֲזִיוֹן לַיְלָה בִּנְפֵל תִּרְדָּמָה עַל אַנְשִׁים, אִזּוּ יִגְלֶה אֶזְוֹן אַנְשִׁים, לְהַסִּיר אֶדָם מֵעֲשֵׂה וְגוֹה מִגִּבֹּר יִכְסֶה. הָעֲלִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ שֶׁהִלִּיכְתּוּ מֵאֲבֹדְתּוֹ מִן הָעוֹלָם וּמוֹלִיכְתּוֹ לְבָאָר שְׁחַת, (איוב לג, ט) : [לחשד] לְהַשִּׁיב נַפְשׁוֹ מִנִּי שְׁחַת לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים, שֶׁאֲבָד נַפְשׁוֹ בְּהִלִּיכְתּוֹ, שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁהוֹלֵךְ אֶדָם לַחֲטוּא הַשָּׁטָן מִרְקָד לוֹ עַד שֶׁגוֹמֵר הָעֵבֶרָה, כִּינּוֹן שֶׁאֲבָדוֹ חוּזֵר וּמוֹדִיעוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (משלי ז, כב כג) : הוֹלֵךְ אַחֲרֶיהָ פְּתָאֵם כְּשׁוֹר אֶל טֶבַח יָבֵא, עַד יִפְלַח חַץ כְּבָדוֹ כְּמַהֲרָ צִפּוֹר אֶל פֶּחַ. הָעֲלִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן בִּלְעָם הַרְשָׁע עַד שֶׁהִלֵּךְ וְאֲבָד אֶת נַפְשׁוֹ, מִשְׁיַצָּא מִן כְּבוֹדוֹ וַיֵּדַע בְּמָה שֶׁהוּא בּוֹ, הַתְּחִיל לְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ (במדבר כג, ט) : תַּמַּת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל.

יב וַיבֹּא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם לַיְלָה. זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (שמות יב, מב) : לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לַה' הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה. כָּל הַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל וּפְרַע לָהֶם מִן הַרְשָׁעִים בַּלַּיְלָה הַזֶּה (בראשית לא, כד) : וַיבֹּא אֱלֹהִים אֶל לֶבֶן הָאֲרָמִי בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה, (בראשית כ, ג) : וַיבֹּא אֱלֹהִים אֶל אַבְיִמֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה, (שמות יב, כט) : וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה, וַיִּכְתֹּיב (שמות יד, כ) : וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאָר אֶת הַלַּיְלָה, (בראשית יד, ט) : וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם לַיְלָה, וְכֵן כָּלָם.

דָּבָר אַחֵר, לָמָּה נִגְלָה עַל בִּלְעָם לַיְלָה, לֹא הִיָּה רְאוּי לְרוּחַ הַקְּדוֹשׁ, לְפִי שֶׁכָּל נְבִיאֵי הַגּוֹיִם בַּלַּיְלָה מְדַבֵּר עִמָּהֶם. וְכֵן אֶלִּיפִז אוֹמֵר (איוב ד, יג) : בְּשַׁעֲפִים מַחֲזִיוֹנוֹת לַיְלָה. וְכֵן אֱלִיהוּא אוֹמֵר עַל זֶה שֶׁדָּבַר אֵתוֹ לַיְלָה. (במדבר כב, כ) : אִם לְקִרְאָ לָךְ בְּאוֹ הָאֲנָשִׁים קוּם לָךְ אֲתָם. מִכֵּן אֵת לְמַד שֶׁבִּדְרָךְ שֶׁאֲדָם רוּצָה לִילֵךְ בְּהַ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ, שֶׁמִּתְחַלֵּה נֶאֱמַר לוֹ (במדבר כב, יב) : לֹא תֵלֵךְ, כִּינּוֹן שֶׁהַעֲזוֹ פָּנְיוֹ לְהֵלֵךְ הַלָּךְ, שֶׁכֵּן כְּתִיב (במדבר כב, כב) : וַיַּחַר אֶף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָשָׁע אֵינִי חִפָּץ בְּאֲבוֹדָן שֶׁל רָשָׁעִים, הוֹאִיל וְאֵת רוּצָה לִילֵךְ לְאֲבָד מִן הָעוֹלָם קוּם לָךְ. (במדבר כב, ט) : וְאֵךְ אֵת הַדָּבָר, לְלַמֵּד שֶׁבְּהִתְרָאָה הַלָּךְ, מִיָּד וַיִּשְׁכַּם, קָדָם וְעָמַד בְּזַרְיוֹת הוּא בְּעֲצָמוֹ, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רָשָׁע, כְּבָר קָדְמָךְ אֲבִיהֶם לַעֲקֹד אֵת יַצְחָק בְּנוֹ, (בראשית כב, ג) : וַיִּשְׁכַּם אֲבִרְהָם בְּבִקְרָ וַיַּחֲבֹשׁ אֵת חֲמָרוֹ וְגוֹי. (במדבר כב, כא) : וַיֵּלֶךְ עִם שְׂרֵי מוֹאָב, לְלַמֵּד שֶׁהִיָּה שְׂמִחַ בְּפִרְעוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹתָן.

יג וַיַּחַר אֶף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְנַצַּב מִלְּאֵךְ ה' (במדבר כב, כב), מִלְּאֵךְ שֶׁל רַחֲמִים הִיָּה וְנַעֲשָׂה לוֹ לְשָׁטָן. (במדבר כב, כב) : וּשְׁנֵי נְעָרָיו עָמוּ, זֹו דָרָךְ אֲרָץ שֶׁהִיוּצָא לְדָרָךְ צָרִיךְ שְׁנַיִם לְשִׁמּוֹשׁוֹ וְחוּזָרִים וּמִשְׁמִשִּׁין זֶה לָזֶה. (במדבר כב, כג) : וַתִּרְאֵהוּ אֲתוֹן אֵת מִלְּאֵךְ ה', וְכִי לֹא הִיָּה יְכוֹל הַמִּלְּאֵךְ לְנָשֹׁף בּוֹ וַיּוֹצִיא רוּחוֹ אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁלֵּף חֲרָבוֹ, וְהָרִי כְּתִיב בְּסִנְחָרִיב (ישעיה לו, לו) : וַיֵּצֵא מִלְּאֵךְ ה' וַיִּכֶּה בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר, וַיִּכְתֹּיב (ישעיה מ, כד) : וְגַם נָשֹׁף בְּהֶם, חִיֵּיהֶם, אֶלָּא כָּךְ אָמַר לוֹ : הִפֵּה נִתָּן לַעֲקֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כז, כב) : הַקָּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיְדָּיִם יָדֵי עֲשׂוֹ, וַיִּכְתֹּיב (בראשית כז, מ) : וְעַל חֲרָבָךְ תַּחֲיֶה. וְהָאֲמוֹת כָּלָם בַּחֲרָב

חַיִּיהֶם, וְאַתָּה תַּחֲלִיף [אמונת] אֶמְנוּתְךָ וְתָבוֹא עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְהוֹן, אִף אֲנִי אָבוֹא עֲלֶיךָ בְּשִׁלְהוֹן, לְכֹךָ כְּתִיב [\(במדבר כב, כג\)](#): וְחָרְבוּ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ.

יד וַתֵּט הָאֱתוֹן מִן הַדֶּרֶךְ וַתִּלְךָ [\(במדבר כב, כג\)](#), הִרְשָׁע הַזֶּה הוֹלֵךְ לְקַלֵּל אִמָּה שְׁלֵמָה שֶׁלֹּא חָטְאָה לוֹ וַיִּמְכֶּה אֶתוֹנוֹ שֶׁלֹּא תִלְךָ בְּשִׂדָּה, וַיְכַתִּיב [\(במדבר כב, כד\)](#): וַיַּעֲמֵד מִלְּאֶדָּה הִ' בְּמִשְׁעוֹל הַכֹּהֲנִים, וְכִי לֹא הָיָה יָכוֹל לוֹ לִילֵךְ אַחֲרָיו, אֶלֶּא כִּךָ מִדַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֹךְ בְּשֵׁר וְדָם מְשַׁלַּח סִפְקֵלְטוֹר לְהַרְגֵּ אֶת הָאָדָם, מִהֵלֶךְ אַחֲרָיו יָמִים הַרְבֵּה, וְזֶה שְׁנֵתְחַיֵּב מִיָּתָה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וְהַסִּפְקֵלְטוֹר מִהֵלֶךְ וּמִטָּרֵף אַחֲרָיו מִמְקוֹם לְמְקוֹם, וְלִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן הַסִּפְקֵלְטוֹר בְּמְקוֹמוֹ עוֹמֵד וּמִי שְׁנֵתְחַיֵּב מִיָּתָה בָּא אֶצְלוֹ בְּרַגְלָיו, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִצְטַעַר הַמִּלְּאֶדָּה לִילְךָ אַחֵר בְּלַעַם קִדְמוֹ לְדֶרֶךְ. וַיַּעֲמֵד מִלְּאֶדָּה הִ' בְּמִשְׁעוֹל, אָמַר לוֹ הַכֹּהֲנִים נִמְכָּרִים כְּשׁוֹעֲלִים [\(במדבר כב, כד\)](#): גִּדְרַת מְזָה וְגִדְרַת מְזָה, אֵין אֶתָּה יָכוֹל לְשַׁלֵּט בָּהֶן, שְׁבִידֵיהֶם [\(שמות לב, טו\)](#): לַחֹת כְּתוּבִים מְשֻׁנֵּי עֶבְרִיהֶם מְזָה וּמְזָה הֵם כְּתוּבִים. [\(במדבר כב, כה כו\)](#): וַתֵּרֶא הָאֱתוֹן אֶת מִלְּאֶדָּה הִ' וַתִּלְחַץ אֶל הַקִּיר, וַיּוֹסֵף מִלְּאֶדָּה הִ' עֲבוּר, מָה רָאָה לְקִדְמוֹ שֶׁלֵּשׁ פְּעָמִים עַד שֶׁלֹּא נִרְאָה לוֹ, סִימָנִין שֶׁל אֲבוֹת הָרָאָה לוֹ, עֲמֵד לוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה הָיָה רוּחַ מְכָאן וּמְכָאן וַתֵּט הָאֱתוֹן מִן הַדֶּרֶךְ וַתִּלְךָ, בְּשִׁנְיָה לֹא יָכֹלָה לְזוּז אֶלֶּא לְצַד אֶחָד, בְּשִׁלִּישִׁית [\(במדבר כב, כו\)](#): אֵין דֶּרֶךְ לְנִטוֹת יָמִין וּשְׂמֵאוֹל. וּמָה הָיוּ הַסִּימָנִין הָאֵלֶּה, שְׁאֵלוֹ בִּקְשׁ לְקַלֵּל בְּנֵיו שֶׁל אַבְרָהָם, הָיָה מוֹצֵא מִיָּפוֹ וּמִיָּפוֹ בְּנֵי יִשְׁמַעֵאל בְּנֵי קִטּוּרָה. בִּקְשׁ לְקַלֵּל בְּנֵי יִצְחָק, הָיָה מוֹצֵא בָּהֶן צַד אֶחָד בְּנֵי עֵשׂוֹ, וַתִּלְחַץ אֶל הַקִּיר, בְּנֵיו שֶׁל יַעֲקֹב לֹא מְצָא בָּהֶן פְּסוּלָת לְגַע בָּהֶן, לְכֹךָ נֶאֱמַר בְּשִׁלִּישִׁית [\(במדבר כב, כו\)](#): בְּמְקוֹם צָר, זֶה יַעֲקֹב, דְּכַתִּיב [\(בראשית לב, ח\)](#): וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצָּר לוֹ. אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לְנִטוֹת יָמִין וּשְׂמֵאוֹל, שֶׁלֹּא מְצָא פְּסוּלָת בְּאֶחָד מִבְּנָיו. [\(במדבר כב, כז\)](#): וַתֵּרֶא הָאֱתוֹן אֶת מִלְּאֶדָּה הִ' וַתִּרְבֹּץ תַּחַת בְּלַעַם וַיַּחֵר אִף בְּלַעַם וַיִּדַּךְ אֶת הָאֱתוֹן בְּמַקְל, עַל בְּזִיוֹנוֹ שֶׁבִזְזָה אוֹתוֹ. [\(במדבר כב, כח\)](#): וַיִּפְתַּח הִ' אֶת פִּי הָאֱתוֹן, לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהִפָּה וְהִלְשׁוֹן בְּרִשׁוֹתוֹ, שְׁאֵם בִּקְשׁ לְקַלֵּל פִּיו בְּרִשׁוֹתוֹ. [\(במדבר כב, כח\)](#): וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מָה עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִכִּיתָנִי זֶה שֶׁלֵּשׁ רְגָלִים, רְמֵזָה לוֹ אֶתָּה מִבִּקְשׁ לְעַקֵּר אִמָּה הַחוֹגְגַת שֶׁלֵּשׁ רְגָלִים. [\(במדבר כב, כט\)](#): וַיֹּאמֶר בְּלַעַם לְאֱתוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָ בִּי, אִף עַל פִּי שֶׁמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ, עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְשׁוֹנוֹ סְרוּחַ. [\(במדבר כב, כט\)](#): לוֹ יֵשׁ חָרָב בְּיָדִי, מְשַׁל לְרוֹפֵא שֶׁבָּא לְרַפְּאוֹת בְּלִשׁוֹנוֹ נִשְׁוֹף נְחָשׁ, בְּדֶרֶךְ רָאָה אֲנִי אַחַת הַתַּחֲלִיל מִבִּקְשׁ מְקַל לְהַרְגָּה, אֲמַרוּ זֹו אֵין אֶתָּה יָכוֹל לְטַל, הֵיאֵךְ בָּאתָ לְרַפְּאוֹת בְּלִשׁוֹנְךָ נִשְׁוֹף נְחָשׁ. כִּךָ אֲמַרָה הָאֱתוֹן לְבַלְעָם אֲנִי אֵין אֶתָּה יָכוֹל לְהַרְגָּנִי אֶלֶּא אִם כֵּן חָרָב בְּיָדְךָ, וְהֵיאֵךְ אֶתָּה רוֹצֵה לְעַקֵּר אִמָּה שְׁלֵמָה, שְׁתַּק וְלֹא מְצָא תְּשׁוּבָה, הַתַּחֲלִילוֹ תִּמְהֵימֵן שְׁרִי מוֹאֵב שְׁרָאוֹ נִס שֶׁלֹּא הָיָה כְּמוֹהוֹ מְעוֹלָם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אָמַר לָהֶם אֵינָה שְׁלִי, הִשִּׁיבְתוּ [\(במדבר כב, ל\)](#): הֲלוֹא אֲנִי אֶתְּנֶךָ אֲשֶׁר רְכַבְתָּ עָלַי מְעוֹדְךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, הָאֵל לְמִדְתָּ שֶׁלֹּא הָיָה זָקוֹן, שֶׁהָאֱתוֹן גְּדוֹלָה הֵימָנוֹ. [\(במדבר כב, ל\)](#): הַחֲסִפֵּן הַסִּפְנֵיתִי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה, כִּיִּן שֶׁדַּבְּרָה מִתָּה, שֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹמְרִים זֹו שֶׁדַּבְּרָה וְעוֹשִׁין אוֹתָהּ יִרְאָה.

דָּבַר אַחֵר, הַהִסְכֵּן הַסִּפְנָתִי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה, חֵס הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשַׁע, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ זֶה הִיָּתָה שֶׁסָּלְקָה אֶת בְּלַעַם. וְאִם חֵס הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּבוֹד הַרְשָׁע, אֵין צְרִיךְ לוֹמַר עַל כְּבוֹד הַצְּדִיק. וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(ויקרא כ, טז\)](#): וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל כָּל בְּהֵמָה לְרַבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגַתְּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ זֶה הַבְּהֵמָה שֶׁנִּהְרְגָה אִשָּׁה פְּלוֹנִית עַל יְדֶיהָ, לְהוֹדִיעַךְ שֶׁחֵס הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל בְּרִיּוֹת וְיִוָּדַע צָרְכָן וְסַתֵּם פִּי הַבְּהֵמָה, שֶׁאֵלּוּ הִיָּתָה מְדַבֶּרֶת לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְשַׁעֲבָדָה וְלַעֲמֹד בָּהּ, שֶׁזֶּה הַטְּפָשֶׁת שֶׁבַּבְּהֵמָה, וְזֶה חֲכָם שֶׁבַּחֲכָמִים, פִּיּוֹן שֶׁדַּבְּרָה לֹא הָיָה יְכוּל לַעֲמֹד בָּהּ.

טו וַיְגַל ה' אֶת עֵינַי בְּלַעַם [\(במדבר כב, לא\)](#), וְכִי סוּמָא הָיָה, לְהוֹדִיעַ שֶׁאַף הָעַיִן בְּרִשׁוּתוֹ. [\(במדבר כב, לא\)](#): וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְאַפְּיוֹ, שֶׁדָּבַר עִמּוֹ. [\(במדבר כב, לב\)](#): וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלֶּאדָּה ה' עַל מָה הַפִּיתָ, וְכִי דִקְוִין שֶׁל אֶתוֹן בָּא מִלֶּאדָּה לְבַקֵּשׁ מִיָּדוֹ, אֲלֵא אִמֵּר לוֹ מָה הָאֶתוֹן שֶׁאֵין לָהּ זְכוּת וְלֹא בְרִית אֲבוֹת נְצַטְוִיתִי לְתַבַּע עֲלֵבוֹנָה מִיָּדָךְ, אִמָּה שֶׁלֹּמָה שֶׁאֵתָה מְבַקֵּשׁ לְעַקְרָהּ, שֵׁישׁ לָהּ זְכוּת וּבְרִית אֲבוֹת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. [\(במדבר כב, לב\)](#): הִנֵּה אֲנֹכִי יֹצֵאתִי לְשִׁטּוֹן כִּי יִרַט הַדָּרָךְ. יִרְאִיָּה רֵאֲתִיָּה נְטֹתִיָּה.

דָּבַר אַחֵר, יִרַט בְּאִ"ת ב"ש מְגוֹן. [\(במדבר כב, לג\)](#): וַתִּרְאֵנִי הָאֶתוֹן, גַּם אֶתְכָּה הִרְגַתִּי וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי, מִיִּכָּן אֶת לִמַּד שֶׁהִרְגָה אֶת הָאֶתוֹן. [\(במדבר כב, לד\)](#): וַיֹּאמֶר בְּלַעַם אֶל מִלֶּאדָּה ה' חֲטָאתִי, שֶׁהָיָה רָשָׁע עֲרוּם וְיִוָּדַע שֶׁאֵין עוֹמֵד מִפְּנֵי הַפְּרַעֲנוּת אֲלֵא תִשׁוּבָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁחוּטָא וְאוֹמֵר חֲטָאתִי, אֵין רִשׁוּת לְמִלֶּאדָּה לְגַע בּוֹ. [\(במדבר כב, לד\)](#): כִּי לֹא יִדְעֵתִי. וְעַתָּה אִם רַע בְּעֵינַיךְ אֲשׁוּבָה לִי, אִמֵּר לוֹ אֲנִי לֹא הִלְכֵתִי עַד שֶׁאִמֵּר לִי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(במדבר כב, כו\)](#): קוּם לָךְ אִתָּם, וְאֵתָה אוֹמֵר שֶׁאֲחֹזֵר, כִּךְ אֲמַנְתּוֹ, לֹא כִךְ אִמֵּר לְאַבְרָהָם לְהַקְרִיב אֶת בְּנוֹ וְאַחֵר כִּךְ [\(בראשית כב, יא\)](#): וַיִּקְרָא מִלֶּאדָּה ה', וַיֹּאמֶר אֶל תִּשְׁלַח יָדְךָ, לְמוֹד הוּא לּוֹמֵר דָּבַר וּמִלֶּאדָּה מַחֲזִירוֹ, וְעַכְשָׁו הוּא אוֹמֵר לִי לָךְ אִתָּם, וְעַכְשָׁו אִם רַע בְּעֵינַיךְ אֲשׁוּבָה לִי. [\(במדבר כב, לה\)](#): וַיֹּאמֶר מִלֶּאדָּה ה' אֶל בְּלַעַם לָךְ עִם הָאֲנָשִׁים, שֶׁחִלְקָךְ עִמָּהֶם וְסוּפָךְ לְאַבְד מִן הָעוֹלָם. [\(במדבר כב, לה\)](#): וַיִּלָּךְ בְּלַעַם עִם שָׂרֵי בָלַק, מְלַמֵּד שֶׁכַּשֵּׁם שָׁהִם שְׂמֵחִים לְקַלֵּל כִּךְ הוּא שְׂמֵחַ.

טז וַיִּשְׁמַע בָּלַק כִּי בָא בְּלַעַם [\(במדבר כב, לו\)](#), מְלַמֵּד שֶׁשְׁלַח שְׁלוּחִים לְבָלַק לְבַשְׂרוֹ, [\(במדבר כב, לו\)](#): וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ אֶל עִיר מוֹאָב, לְמַטְרוֹפוֹלִין שֶׁלָּהוּ, מָה רָאָה לְקַדְמוֹ לְגַבּוּלִין, אִמֵּר הַגְּבּוּלִין הִלְלוּ שֶׁנִּקְבְּעוּ מִיָּמֵי נַח שֶׁלֹּא תִפְגַּס אִמָּה בְּגַבּוּל חִבְרָתָהּ אֵלּוּ בָאִין לְקַלְקֵל, וְהָיָה מִרְאָה לוֹ הִיאָךְ פָּרְצוּ וְעָבְרוּ גְבוּל סִיחּוֹן וְעוּג, כְּאֵלּוּ קוֹבֵל עֲלֵיהֶם. [\(במדבר כב, לז\)](#): וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל בְּלַעַם הֲלֹא שְׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ, הֲאִמְנָם לֹא אוֹכַל כְּבָדְךָ, נִתְנַבֵּא לְצֵאת לְסוּפוֹ הִימְנוֹ בְּקִלוֹ, וְכַעֲנִינוּ הִשִּׁיבוּ [\(במדבר כב, לח\)](#): הִנֵּה בָאתִי אֵלֶיךָ עִתָּה הִיכַל אוֹכַל דָּבַר מְאוּמָה, שֶׁאֵין רִשׁוּת בְּיָדִי לּוֹמַר מָה שֶׁאֲנִי רוֹצֵה.

ז ויקח בַּלֵּק אֶת בַּלְעָם (במדבר כב, מא), (במדבר כב, לט) : וַיֵּבְאוּ קַרְיַת חֲצוֹת, שְׁעֵשָׂה שְׁוֹקִים שֶׁל מִקַּח וּמִמְכָּר, וְעָשָׂה לוֹ אֶטְלִיז לְהִרְאוֹת לוֹ אֶכְלוּסִיּוֹ, לוֹמַר רְאֵה מָה אֵלָיו בָּאִין לְהַרְג, בְּנֵי אָדָם וְתִינוּקוֹת שֶׁלֹּא חָטְאוּ לָהֶן. (במדבר כב, מ) : וַיִּזְבַּח בַּלֵּק בֶּקֶר וְצֹאן, הַצִּדִּיקִים אוֹמְרִים מְעַט וְעוֹשִׂין הַרְבֵּה, כְּאַבְרָהָם שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח, ה) : וְאַקְחָה פֶת לָחֶם, וְאַחַר כֵּן (בראשית יח, ו) : מִהָרִי שֶׁלֹּשׁ סָאִים, וְאֵל הַבֶּקֶר רֶץ אַבְרָהָם. וַיִּשְׁעִים אוֹמְרִים הַרְבֵּה וְאַפְלוּ מְעַט אֵינֶם עוֹשִׂים, בַּלֵּק אָמַר (במדבר כב, יז) : כִּי כִבֵּד אֶכְבְּדֶךָ מְאֹד, וַיִּכְשַׁב אֵל שֶׁגֵּר לוֹ אֵלֶּא בֶּקֶר וְצֹאן אַחַת, הִתְחִיל בַּלְעָם חוֹרֵק שְׁנָיו עָלָיו, שֶׁהָיָה נִפְשׁוֹ רְחֹבָה, אָמַר כֵּן שְׁלַח לִי, מִחַר אֲנִי נוֹתֵן מְאֹרָה בְּנִכְסָיו (במדבר כג, א) : וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֵל בַּלֵּק בְּנֵה לִי בָזָה שְׁבָעָה מִזְבַּחַת.

ח וַיְהִי בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח בַּלֵּק אֶת בַּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בְּמוֹת בְּעַל (במדבר כב, מא), בַּלֵּק הָיָה בְּעַל קְסָמִים וּבְעַל נַחֲשׁ יוֹתֵר מִבַּלְעָם שֶׁהָיָה נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו כְּסוּמָא, לָמָּה הִדְבָּר דּוּמָה לְאַחַד שְׂיֵשׁ בְּיָדוֹ סָכִין וְאִין מִכִּיר אֶת הַפְּרָקִים, וְחִבְרוּ מִכִּיר אֶת הַפְּרָקִים וְאִין בְּיָדוֹ סָכִין, כֵּן הָיוּ שְׁנֵיהֶם דּוּמִין, בַּלֵּק רוֹאֵה אֶת הַמְּקוֹמוֹת שֶׁיִּשְׂרָאֵל נוֹפְלִין בָּהֶן, וַיַּעֲלֵהוּ בְּמוֹת בְּעַל פְּעוֹר, שֶׁרָאָה שִׁישְׂרָאֵל נוֹפְלִין שָׁם. (במדבר כג, א) : וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֵל בַּלֵּק בְּנֵה לִי בָזָה שְׁבָעָה מִזְבַּחַת, וְלָמָּה שְׁבָעָה מִזְבַּחַת, כִּנְגֵד שְׁבָעָה מִזְבַּחוֹת שֶׁבָנוּ שְׁבָעָה צִדִּיקִים מֵאָדָם וְעַד מוֹשֶׁה וְנִתְקַבְּלוּ, אָדָם וְהֶבֶל וְנֹחַ, אַבְרָהָם יֶצְחָק וְיַעֲקֹב וּמֹשֶׁה, שֶׁהָיָה אוֹמֵר לָמָּה קִבְּלָתָ אֶת אֵלָיו לֹא בְּשִׁבִיל עֲבוֹדָה שֶׁעָבְדוּ לְפָנֶיךָ קִבְּלָתָם, לֹא נָאָה לָךְ שֶׁתִּהְיֶה נֶעֱבַד מִשְׁבַּעִים אַמּוֹת וְלֹא מֵאַמָּה אַחַת, הִשְׁבִּיבוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ (משלי יז, א) : טוֹב פֶּת חֲרָבָה, טוֹב מְנַחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחֲרָבָה, (משלי יז, א) : מִבֵּית מְלֹא זִבְחֵי רִיב, שְׂאֵתָה רוּצָה לְהַכְנִיס מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל. (במדבר כג, ב ג) : וַיַּעַשׂ בַּלֵּק כְּאֲשֶׁר וּגּוֹי וַיַּעַל, וַיִּלְךְ שָׁפִי, דַּעַתּוֹ הָיָה לְקַלֵּל שְׁעַד אוֹתָהּ שְׁעָה הָיָה שְׁפוּי וּמֵן אוֹתָהּ שְׁעָה נִטְרָד. (במדבר כג, ד) : וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֵל בַּלְעָם, אָמַר לוֹ רָשַׁע מָה אַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר (במדבר כג, ד) : אֶת שְׁבָעַת הַמִּזְבַּחַת עֲרַכְתִּי, מִשָּׁל לְשַׁלְחֲנֵי הַמִּשְׁקָר בְּמִשְׁקְלוֹת, בָּא בְּעַל הַשּׁוֹק וְהַרְגִּישׁ בּוֹ, אָמַר לוֹ אַתָּה מִשְׁקָר בְּמִשְׁקַל, אָמַר לוֹ כִּבֵּר שְׁלַחְתִּי דוֹרוֹן לְבֵיתֶךָ. וְאַף כֵּן בַּלְעָם, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אָמַר לוֹ רָשַׁע מָה אַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ : אֶת שְׁבָעַת הַמִּזְבַּחַת עֲרַכְתִּי. אָמַר לוֹ (משלי טו, יז) : טוֹב אֶרְחַת יֶרֶק, טוֹבָה סְעוּדָה שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם וְאַכְלוּ עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים, מִפְּרִים שְׂאֵתָה מִקְרִיב עַל יָדֵי שְׂנְאָה. (במדבר כג, ה) : וַיִּשָּׂם ה' דָּבָר בְּפִי בַלְעָם, שֶׁעָקַם פִּיו וּפְקָמוּ כְּאָדָם הַקּוֹבֵעַ מִסִּמֵּר בְּלוּחַ. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִלֵּאָךְ הָיָה מִדְּבַר (במדבר כג, ה) : וַיֹּאמֶר שׁוּב אֵל בַּלֵּק וְכֹה תִדְבָּר. (במדבר כג, ו) : וַיֵּשֶׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל עַלְתּוֹ הוּא וְכָל שָׂרֵי מוֹאָב, שֶׁהָיוּ עוֹמְדִין וּמִצְפִּין מִתֵּי יְבוּא.

ט וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן אֶרֶם יִנְחֲנִי, פָּתַח וְאָמַר מִן הַרְמִים הֵייתִי וְהוֹרִידֵנִי בַּלֵּק לְבֹאֵר שַׁחַת. יִנְחֲנִי, כְּמָה דְאֵת אָמַר (יחזקאל לב, יח) : נְהַה עַל הַמּוֹן מִצְרַיִם וְהוֹרִידֵהוּ.

דָּבַר אַחַר, מִן אֲרָם, עִם רָם, שְׁלַמְעֵלֹן הֵייתִי וְהוֹרִידֵנִי בְּלֶק מִכְּבוֹדִי, מִשָּׁל לְמִי שְׁמַהֲלֶךְ עִם הַמֶּלֶךְ, רָאָה לִיסָטִין הַנִּיחַ אֶת הַמֶּלֶךְ וְטִיֵּל עִם הַלִּיסָטִין, כְּשֶׁחֹזֵר אֶצֶל הַמֶּלֶךְ אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָךְ עִם אוֹתוֹ שְׁטִילֶת עִמוֹ, שְׂאִי אֶפְשֶׁר לָךְ שְׁתִּלֶּךְ עִמִּי. כִּד בְּלַעַם נִזְקַק לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְחֹזֵר לְהִיּוֹת קוֹסִם כְּבִתְחִלָּה, שְׁנֹאֲמַר [\(יהושע יג, כב\)](#) : וְאֵת בְּלַעַם בֵּן בְּעוֹר הַקּוֹסִם, לְפִיכֶךָ צֹחַ רָם הֵייתִי וְהוֹרִידֵנִי בְּלֶק.

דָּבַר אַחַר, מִן אֲרָם יִנְחֵנִי, אָמַר לוֹ הַשְּׂוִינוֹ שְׂנִינוֹ לְהִיּוֹת כְּפוּיֵי טוֹבָה, אֱלוּלֵי אֲבִרְהָם אֲבִיהֶם לֹא הָיָה בְּלֶק, שְׁנֹאֲמַר [\(בראשית יט, כט\)](#) : וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכֶּכֶר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אֲבִרְהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט, וְלוּלֵי אֲבִרְהָם לֹא פָלַט לוֹט מִסְּדוּם, וְאַתָּה מִבְּנֵי בְּנֵי שֵׁל לוֹט. וְאַלוּלֵי יַעֲקֹב אֲבִיהֶם לֹא הֵייתִי אֲנִי בְּעוֹלָם, שְׁלֹא רָאָה לָבוֹ בְּנִים אֶלָּא בְּזָכוֹת יַעֲקֹב, שְׁבִתְחִלָּה כְּתִיב [\(בראשית כט, ט\)](#) : וְרָחֵל בָּאָה עִם הַצֹּאן, וְאֱלוֹ הָיָה לוֹ בְּנִים הֵיאָד בִּתּוֹ רוּעָה, וּמִשְׁהֲלֶךְ יַעֲקֹב לָשֵׁם נִתְּנוּ לוֹ בְּנִים, שְׁנֹאֲמַר [\(בראשית לא, א\)](#) : וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי בְּנֵי לָבוֹ, וְכֵן אָמַר לוֹ [\(בראשית ל, כז\)](#) : נַחֲשֶׁתִי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּלָה. [\(במדבר כג, ז\)](#) : לָכֵה אֶרֶה לִי, מִי שֶׁהוּא מְאָרֵר לְעַצְמוֹ מְאָרֵר, שְׁכָד כְּתִיב [\(בראשית יב, ג\)](#) : וּמִקְלָלָה אֶאֱר, וְאוֹמַר [\(בראשית כז, כט\)](#) : אֲרִיֶד אֲרוּר. לָכֵה אֶרֶה לִי יַעֲקֹב וּלְכֵה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל, אֱלוֹ לְאֻמָּה אַחֲרַת בְּקֵשׁ שְׂאֲקַלֵּל, כְּגוֹן בְּנֵי אֲבִרְהָם וַיִּצְחַק, הֵייתִי יָכוֹל, אֶלָּא יַעֲקֹב, מֶלֶךְ שְׁבוּרֵר לְעַצְמוֹ מְנָה וְעִמָּד אֶחָד וְאָמַר גְּנָאֵי עָלֶיהָ כְּלוּם יֵשׁ לוֹ חַיִּים, וְאֱלוֹ חֲבֻלְתוֹ וְנַחֲלָתוֹ וְסִגְלָתוֹ, שְׁנֹאֲמַר [\(דברים לב, ט\)](#) : כִּי חָלַק ה' עִמוֹ יַעֲקֹב חֲבֵל נַחֲלָתוֹ, [\(שמות יט, ה\)](#) : וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה. וּלְכֵה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל, מֶלֶךְ שְׁנִטְלַ עֶטְרָה וַיִּנְתְּנָה בְּרֹאשׁוֹ וְאָמַר אָדָם שְׂאִינָה כְּלוּם, יֵשׁ לוֹ חַיִּים, וְאֱלוֹ כְּתִיב בְּהוֹ [\(ישעיה מט, ג\)](#) : יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּדָ אֶתְפָּאֵר. מָה אֶקֶב לֹא קִבָּה אֵל [\(במדבר כג, ח\)](#), בְּשַׁעָה שֶׁהָיוּ רְאוּיִין לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ, כְּשֶׁנִּכְנַס יַעֲקֹב לְטַל אֶת הַבְּרָכוֹת נִכְנַס בְּמִרְמָה, דְּכְתִיב [\(בראשית כז, טז\)](#) : וְאֵת עֹרֹת גְּדֵיֵי הָעֵזִים, אָמַר אֲבִיו [\(בראשית כז, יח\)](#) : מִי אֶתָּה, אָמַר לוֹ [\(בראשית כז, יט\)](#) : אֲנֹכִי עֶשׂוֹ בְּכָרֶד, מִי שְׁמוּצִיא שְׁקָר מִפִּיו אֵינוֹ רְאוּי לְהִתְקַלֵּל, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁנִתְבָּרַד, דְּכְתִיב [\(בראשית כז, לג\)](#) : גַּם בְּרוּךְ יְהִיָה, וְהֵיאָד אֲנִי מִקְלָלֶנּוּ לֹא קִבָּה אֵל.

דָּבַר אַחַר, מָה אֶקֶב לֹא קִבָּה אֵל, בְּנִהַג שְׁבַעוּלָם לְגִיוֹן שְׁמֵרַד בְּמֶלֶךְ חַיֵּב מִיָּתָה, וְאֱלוֹ כְּפָרוּ בּוֹ וּמְרָדוֹ וְאָמְרוֹ [\(שמות לב, ד\)](#) : אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל, לֹא הָיָה צְרִיךְ לְכַלּוֹתוֹ, אֶלָּא אֶפְלוּ בְּאוֹתָהּ שַׁעָה לֹא זָז מִחֲבַתּוֹ, לְוַה לְהוֹ עֲנִי כְּבוֹד וְלֹא פָסְקוּ מֵהֶם הַמֶּן וְהַבָּאֵר, וְכֵן הוּא אוֹמַר [\(שמות לב, ח\)](#) : כִּי עָשׂוּ עִגְלָה מִסַּכָּה. [\(נחמיה ט, יט ב\)](#) : וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לֹא עֲזַבְתָּם בְּמִדְבָּר אֶת עַמּוּד הָעֵנָן לֹא סָר מֵעֲלֵיהֶם בְּיוֹמָם, וּמִנָּדָ לֹא מְנַעַת מִפִּיהֶם וּמִים נִתְּתָה לָהֶם לְצִמְאֻם, וְהֵיאָד אֲנִי יָכוֹל לְקַלְלֶם, מָה אֶקֶב לֹא קִבָּה אֵל, בְּשַׁעָה שֶׁהָיָה מְצִוָּה אוֹתָם עַל הַבְּרָכוֹת וְעַל הַקְּלָלוֹת, בְּבְרָכוֹת הָיָה מְזַכֵּירוֹ, שְׁנֹאֲמַר [\(דברים כז, יב\)](#) : אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרֶךְ אֶת הָעָם, בְּקַלְלוֹת לֹא הָיָה טוֹבְעוֹ, שְׁכֵן הוּא אוֹמַר [\(דברים כז, ג\)](#) : וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבָל. וּכְשֶׁהוֹן חוּטְאִין וְאוֹמַר לְהַבִּיא עֲלֵיהוֹן קְלָלָה, אֵינוֹ כּוֹתֵב שֶׁהוּא מְבִיאָהּ, אֶלָּא בְּבְרָכוֹת הוּא בְּעַצְמוֹ מְבָרְכוֹ, שְׁנֹאֲמַר [\(דברים כח, א\)](#) : וַיִּנְתְּנָה ה' אֱלֹהֵיךָ עֲלֵינוֹ וְגוֹ', [\(דברים כח, ח\)](#) : יִצוּ ה' אֶתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה, וּבְקַלְלוֹת לֹא הָיָה טוֹבְעוֹ, שְׁכֵן הוּא אוֹמַר [\(דברים כח, טו\)](#) : וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע, וּבָאוּ עֲלֶיךָ, מֵעַצְמוֹ, הָיוּ מָה אֶקֶב לֹא קִבָּה אֵל.

כְּתִיב [\(במדבר כג, ט\)](#) : כִּי מֵרֹאשׁ צָרִים אֲרָאנוּ, לְהוֹדִיעַ שְׁנֵאתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע שְׁמִתוֹד בְּרִכּוֹתָיו אֶתְּהָ יוֹדַע מַחְשְׁבֹתָיו, לָמָּה הִדְבַּר דּוֹמָה, לְאָדָם שֶׁבָא לְקַח אֶת אֵילָן, מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי קוֹצֵץ אֶת הַנוֹפִים, כָּל עֵנָף וְעֵנָף וּמִתְיַגֵּעַ, וְהִפְקַח מְגִלָּה אֶת הַשָּׂרְשִׁין וְקוֹצֵץ, כִּדְ אָמַר אוֹתוֹ רָשָׁע, מָה אֲנִי מְקַלֵּל כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט, הַרְיִנִי הוֹלֵד לְשָׂרְשׁוֹ, בָּא לְגַע מְצָאן קִשִּׁים, לָכֵן אָמַר : כִּי מֵרֹאשׁ צָרִים אֲרָאנוּ.

דָּבָר אַחֵר, כִּי מֵרֹאשׁ, אֱלוֹ אֲבוֹת, [\(במדבר כג, ע\)](#) : וּמִגְבְּעוֹת, אֱלוֹ אֲמָהוֹת. [\(במדבר כג, ט\)](#) : הוּ עֵם לְבַדָּד יִשְׁכֵּן. וְכִשְׁהוּא מְשַׁמְּחוֹן מְשַׁמְּחוֹן לְבָדוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים לב, יב\)](#) : ה' בָּדָד יִנְחֵנוּ. וְכִשְׁהָאֲמוֹת בְּעוֹלָם הִזָּה שְׁמַחִים הֵן אוֹכְלִים עִם כָּל מַלְכוּת וּמַלְכוּת וְאִין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשִׁבוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כג, ט\)](#) : וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב. [\(במדבר כג, י\)](#) : מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב, מִי יוֹכֵל לְמַנּוֹת מְצוּוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּעֵפֶר, [\(דברים כב, י\)](#) : לֹא תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר, [\(דברים כב, ט\)](#) : לֹא תִזְרַע כְּרִמָּה כְּלֵאִים. [\(במדבר יט, ט\)](#) : וְאֶסְף אִישׁ טָהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפָּרָה, [\(במדבר ה, יז\)](#) : וּמִן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן. [\(ויקרא יט, כג\)](#) : שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים, וְכֵן כָּלֶם. [\(במדבר כג, י\)](#) : וּמִסָּפָר אֶת רֵבַע יִשְׂרָאֵל, הַרְבִּיעִית שְׁלֵהוֹן, מִי יוֹכֵל לְמַנּוֹת אֲכָלוֹסִין שֶׁיִּצְאוּ מֵאוֹתָן שֶׁהֵיוּ חוֹטְפוֹת וּמַחֲבִיבוֹת אֶת הַמְצוּוֹת, [\(בראשית ל, טו\)](#) : וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּעֲט קַחְתִּיךְ אֶת אִישִׁי. [\(בראשית ל, ג\)](#) : הִנֵּה אֲמַתִּי בִלְהָה בָּא אֵלַיָּה, [\(בראשית ל, ט\)](#) : וַתֵּרָא לָאָה כִּי עָמְדָה מְלֻדָּת. [\(בראשית טו, ג\)](#) : וַתִּקַּח שָׂרִי אֵשֶׁת אַבְרָם אֶת הַגֵּר, [\(במדבר כג, י\)](#) : תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל, מִשָּׁל לְטַבַּח שֶׁבָא לְשַׁחַט פָּרְתוֹ שֶׁל מְלֻדָּה, הַתְּחִיל הַמְלֻדָּה רוֹאָה, כִּינּוֹן שֶׁהַרְגִישׁ שֶׁהַמְלֻדָּה רוֹאָה הַתְּחִיל מִשְׁלִיךְ אֶת הַסַּכִּין וּמִשְׁפִּישׁ בָּהּ וּמִמְלֵא אֶת הָאֲבוֹס לְפָנֶיהָ, הַתְּחִיל לוֹמַר תֵּצֵא נַפְשִׁי שֶׁבָאֵתִי לְשַׁחֲטָה וְהָרִי זִנְחָתִיךָ. כִּדְ בַלְעָם אָמַר תֵּצֵא נַפְשִׁי שֶׁבָאֵתִי לְקַלֵּל וְאֲנִי אֲבָרֶךְ. [\(במדבר כג, יד\)](#) : וַיִּקְחָהּוּ שָׂדֵה צִפִּים רֹאשׁ הַפְּסָגָה, רֹאשׁ שֵׁשׁ פְּרָצִים שָׁם, שֶׁשָּׁם מֵת מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים ג, כז\)](#) : עָלָה רֹאשׁ הַפְּסָגָה, יֵשׁ פְּרָצָה גְדוֹלָה מִזֹּו שָׂרָאָה בְּנִחָשִׁים וְהָיָה סָבוֹר שֶׁשָּׁם יִכְלוּ.

ב וַיָּבֹן שֶׁבְעָה מְזַבְּחֹת, וַיֹּאמֶר אֵל בְּלֶק הַתִּיבָב כֹּה עַל עֲלֵתְךָ, וַיִּקַּר ה' אֵל בַּלְעָם וַיִּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו [\(במדבר כג, יד טז\)](#), כְּאָדָם שֶׁנוֹתֵן בְּלִינוֹס בְּפִי בְּהֵמָה וּפּוֹקְמָה לְהִיכֵן שִׁירְצָה, כִּדְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹקֵם אֶת פִּיו, כִּינּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ : שׁוּב אֵל בְּלֶק וּבְרַכֶּם, אָמַר מָה אֲנִי הוֹלֵד אֲצִלוֹ לְפוּחַ אֶת נַפְשׁוֹ, בְּקִשׁ לִילֵד לְעֵצְמוֹ, נִתֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לוֹ בְּלִינוֹס [\(במדבר כג, טז\)](#) : שׁוּב אֵל בְּלֶק וְכֹה תִדְבֹר. [\(במדבר כג, יז\)](#) : וַיָּבֹא אֵלָיו וְהָנוּ נָצַב עַל עֲלֵתוֹ. בְּרֹאשׁוֹנָה כְּתִיב בּוֹ [\(במדבר כג, ו\)](#) : הוּא וְכָל שָׂרֵי מוֹאָב, כְּשֶׁרָאוּ שֶׁלֹּא הוֹעִילוּ כָלוּם הַנִּיחוּהוּ וְנִשְׁתַּיְרוּ מִקְצַת שָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ. [\(במדבר כג, יז\)](#) : וַיֹּאמֶר לוֹ בְּלֶק מָה דָּבָר ה', שָׂרָאָה שֶׁאֵינוֹ בְּרִשׁוֹת עֵצְמוֹ לוֹמַר מָה שֶׁהָיָה רוֹצָה, יָשֵׁב לוֹ וְהָיָה מִשְׁחַק בּוֹ, כִּינּוֹן שֶׁרָאָה בַלְעָם שֶׁהָיָה מִשְׁחַק, אָמַר לוֹ בַלְעָם עֲמַד, אִין אֶתְּהָ רִשְׁאֵי לִישֵׁב וְדַבְּרֵי הַמְּקוֹם נֶאֱמָרִים. [\(במדבר כג, יח\)](#) : קוּם בְּלֶק וּשְׁמַע הַאֲזִינָה עָדִי בְּנוֹ צֶפֶר, שְׁנִיחָם הָיוּ מָנָה בֶן פָּרֶס, שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין עֲצָמֵן גְּדוֹלִים מֵאֲבוֹתֵיהֶם. [\(במדבר כג, יט\)](#) : לֹא אִישׁ אֵל וַיִּכְזֹּב, אֵינוֹ כְּבִשָּׁר וְדָם, שֶׁבִשָּׁר וְדָם קוֹנֶה אוֹהֲבִים, מוֹצֵא אַחֲרָיִם יָפִים מֵהֶם כּוֹפֵר בְּרֹאשׁוֹנִים, וְהוּא אֵינוֹ כּוֹ, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשׁוּב

משבועת האבות הראשונים. [\(במדבר כג, יט\)](#): ההוא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה, אומר להביא עליהן רעות, אם עשו תשובה הוא מבטלן, את מוצא פתוב בתורה [\(שמות כב, יט\)](#): זָבַח לְאֱלֹהִים יַחֲרֵם וּגּוֹי, ועשו את העגל והיו ראויין לכליה, והייתי סביר לקללן ולהכחידן, ומעט עשו תשובה, ובטל [\(שמות לב, יד\)](#): וינחם ה' על הרעה, וכן במקומות הרבה שאמר על יכניה [\(ירמיה כב, ט\)](#): כי לא יצלח מזרעו איש, ואומר [\(חגי ב, כב\)](#): והפכתי פסא ממלכות והשמדתי חזק ממלכות הגוים, [\(חגי ב, כג\)](#): ביום ההוא נאם ה' צבאות אקח זרבבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיף פחותם על לבי, ובטל מה שאמר לאביו [\(ירמיה כב, כד\)](#): חי אני נאם ה' כי אם יהיה פניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני כי משם אתקנד. וכן באנשי ענתות [\(ירמיה נא, כג\)](#): ושארית לא תהיה להם, כיון שעשו תשובה קימן, דכתיב [\(נחמיה ז, כז\)](#): אנשי ענתות מאה. לא הביט און בייעקב [\(במדבר כג, כא\)](#), אמר בלעם אינו מסתכל בעברות שבידם ואינו מסתכל אלא בגאות שלהן, [\(במדבר כג, כא\)](#): ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו, אמרת לי [\(במדבר כב, ו\)](#): לכה נא ארה לי יעקב, פרדס שיש לו שומר אין הגנב יכול להזיקו, ואם ישן לו הגנב נכנס, ואלו [\(תהלים קכא, ד\)](#): הנה לא נום ולא ישן שומר ישראל, והיאף אני יכול להזיקו. ה' אלהיו עמו, אמר לו בלק הואיל ואינך יכול לגע בהן מפני משה משמשן, ראה זה שעומד אחריו מה יהיה, אמר לו אף הוא קשה כמותו, ותרועת מלך בו, תוקע ומריע ומפיל חומה. [\(במדבר כג, כב\)](#): אל מוציאם ממצרים, אמרת לי [\(במדבר כב, ה\)](#): עם יצא ממצרים, מעצמן, ואינו כן אלא הוא הוציאם. [\(במדבר כג, כב\)](#): כתועפת ראם, כך הוא מדתו חטאו קמעא הורידן פעור, שנאמר [\(הושע ט, יא\)](#): אפרים פעור יתעורף כבודם, וכו מעלן ומרוממן כעב, שנאמר [\(ישעיה ס, ח\)](#): מי אלה כעב תעופינה. [\(במדבר כג, כג\)](#): כי לא נחש בייעקב ולא קסם בישראל, הרי את מחזר ומנחש ומקסם באיזה מקום תשלט בהם, והם אינם כן, כשהו צריכין להלחם בשונא עומד כהן גדול ולובש אורים ותמים ונשאל בהקדוש ברוך הוא, וכל הגוים מקסמים ומנחשים, ואלו משברין אותם בתשובה, שנאמר [\(ישעיה מד, כה\)](#): מפר אתות בדים וקסמים יהולל. [\(במדבר כג, כג\)](#): כעת יאמר לייעקב ולישראל מה פעל אל, ראתה עינו את ישראל יושבין לפני הקדוש ברוך הוא כתלמיד לפני רבו לעתיד לבוא ושואלין ממנו כל פרשה ופרשה למה נכתבה, וכן הוא אומר [\(ישעיה כג, יח\)](#): כי לישבים לפני ה' יהיה סחרה לאכל לשבעה ולמכסה עתיק. ואומר [\(ישעיה ל, כ\)](#): ולא יפנו עוד מוריד והיו עיניך ראות את מוריד, ומלאכי השרת רואין אותן ושואלין אותן מה הורה לכם הקדוש ברוך הוא, לפי שאינן יכולין לכנס במחיצתן, שנאמר: כעת יאמר לייעקב וגוי. הן הן עם כלביא יקום [\(במדבר כג, כד\)](#), אין אמה בעולם פיוצא בהם, הרי הן ישנים מן התורה ומן המצוות ועומדין משנתן באריות וחוטפין קריאת שמע וממליכין להקדוש ברוך הוא, ונעשין באריות ומפליגין לדרך ארץ, למשא ומתן, אם נתקל אחד מהם בכלם או אם מחבלין באין לגע באחד מהן, ממליך להקדוש ברוך הוא [\(במדבר כג, כד\)](#): לא ישכב עד יאכל טרף, כשהוא אומר [\(דברים ו, ד\)](#): ה' אחד, נאכלין המחבלין מפניו ומלחשין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ובורחין, והוא נסמך בקריאת שמע משומרי היום לשומרי הלילה, וכשבא לישן מפקיד רוחו להקדוש

ברוך הוא, שְׁנֵאמַר (תהלים לא, ו) : בְּיַדְּ אֶפְקִיד רוּחִי. וּכְשֶׁנֶּעַר מִמְּלִיךָ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַשּׁוֹמְרִים בְּלִילָה מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְשׁוֹמְרֵי הַיּוֹם, שְׁנֵאמַר (תהלים קל, ו) : נִפְשֵׁי לֵה' מְשֻׁמְרִים לְבַקֵּר שְׁמֵרִים לְבַקֵּר, לָכֵן בִּלְעָם אוֹמַר אֵי זֶה אָמָה כְּזֹ. (במדבר כג, כד) : וְדָם חֲלָלִים, מִתְנַבֵּא שְׂאִין מִשֶּׁה מֵת עַד שְׂיִתָּן נִקְמָה בּוֹ וּבְחֻמְשֵׁת מַלְכֵי מִדְּוֵן, שְׁנֵאמַר : לֹא יִשְׁכַּב עַד יֵאכַל טָרֶף, זֶה בִּלְעָם, הָיִי : וְדָם חֲלָלִים יִשְׁתָּה. (במדבר לא, ח) : וְאֵת מַלְכֵי מִדְּוֵן הָרְגוּ עַל חֲלָלֵיהֶם. (במדבר לא, ו) : וְכִלֵּי הַקְּדָשׁ זֶה הַצִּיץ שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שמות כח, לו) : קֹדֶשׁ לֵה', (במדבר לא, ו) : וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ, אָמַר לָהֶם מִשֶּׁה לְיִשְׂרָאֵל, בִּלְעָם הִרְשָׁע עוֹשֶׂה לָהֶם כְּשֵׁפִים וּפּוֹרֵחַ וּמְפָרִיחַ לְחַמְשֵׁת הַמְּלָכִים, הָרָאוּ לוֹ אֵת הַצִּיץ שֶׁשְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גְלוּף עָלָיו וְהוּ נּוֹפְלִין, תִּדְעַ שְׁכֹן כְּתִיב (במדבר לא, ח) : וְאֵת מַלְכֵי מִדְּוֵן הָרְגוּ עַל חֲלָלֵיהֶם אֵת אֹוִי וְאֵת רֶקֶם וְאֵת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר, מַה בִּקֵּשׁ אוֹתוֹ רִשָּׁע עִם מַלְכֵי מִדְּוֵן, לֹא כֶּךָ כְּתִיב (במדבר כד, כה) : וַיִּקָּם בִּלְעָם וַיִּלָּךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְמוֹ, אֶלֶּא מִשְׁשַׁמֵּעַ שֶׁנִּפְּלוּ בְּעַצְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֲלָף, חֲזַר לְטַל מֵהוֹן שְׁכָרוֹ, לְכֶךָ כְּתִיב בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר עִם חַמְשֵׁת מַלְכֵי מִדְּוֵן.

כא וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר (במדבר כד, ג) , הֲלֹכָה מִי שְׂאֵכֵל וְלֹא נִטַל יָדָיו מֵהַ יְהֵא חֵיב, שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ נְטִילַת יָדַיִם לִפְנֵי הַמְּזוֹן רְשׁוּת, לְאַחַר הַמְּזוֹן חוֹבָה, מַעֲשֶׂה בְּשַׁעַת הַגְּזֵרָה בְּחֻנּוּנֵי אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה מְבַשֵּׁל בְּשֶׁר טָהוֹר וּבִשָּׁר חֲזִיר וּמוֹכֵר, שֶׁלֹּא יִרְגִּישׁוּ בּוֹ שֶׁהוּא יְהוּדִי, וְכֵן הִיָּה מְנַהֵגוֹ כָּל מִי שֶׁנִּכְנַס לְחֲנוּת שְׁלוֹ וְלֹא נִטַל יָדָיו, יוֹדֵעַ שֶׁהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנוֹתָן לִפְנֵי בִשָּׁר חֲזִיר, וְכָל מִי שֶׁנִּטַל יָדָיו וּמְבַרֵךְ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל וּמְאָכִילוֹ בִשָּׁר טָהוֹר, פֶּעַם אַחַת נִכְנַס יְהוּדִי לְאָכֵל שֵׁם וְלֹא נִטַל יָדָיו וְהִיָּה סְבוּר שֶׁהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים, נָתַן לִפְנֵי בִשָּׁר חֲזִיר אֶכֵּל וְלֹא בָרַךְ, בָּא לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ חֲשִׁבּוֹן עַל הַפֶּת וְעַל הַבִּשָּׁר אָמַר לוֹ יֵשׁ לִי עֲלִידָה כֶּךָ וְכֶךָ, מִן הַבִּשָּׁר שֶׁאֶכְלֶת שְׁחֲתִיכָה עוֹלָה עֲשֶׂרָה מְנָה, אָמַר לוֹ אֶתְמוּל אֶכְלֶתִי אוֹתָהּ בְּשִׁמוֹנָה וְהַיּוֹם אֶתָּה רוֹצֵה לְטַל מִמֶּנִּי עֲשֶׂרָה. אָמַר לוֹ זֶה שֶׁאֶכְלֶת שֶׁל חֲזִיר הִיא, כִּיֹּן שְׂאֵמַר לוֹ כֶּךָ עֲמָדוֹ שְׁעָרוֹתָיו, נִבְהַל וְנִחַפֵּז, אָמַר לוֹ בְּצִנְעָה יְהוּדִי אֲנִי וְנִתַּתְּ לִי בִשָּׁר חֲזִיר, אָמַר לוֹ תִפַּח רוּחְךָ שְׁכַשְׂרָאִיתִי שֶׁאֶכְלֶת בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם וּבְלֹא בְרָכָה, הִיִּיתִי סְבוּר שֶׁאֶתָּה עוֹבֵד כּוֹכָבִים. מִיִּכֹן שָׁנוּ חֲכָמִים מִיָּם רֵאשׁוֹנִים הֶאֱכִילוֹ בִשָּׁר חֲזִיר, אַחֲרוֹנִים הָרְגוּ אֵת הַנֶּפֶשׁ, מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁאֶכֵּל קִטְנִית וְלֹא נִטַל יָדָיו וַיִּרַד לְשׁוּק וַיִּדְּוֹ מְטַנְפּוֹת מִן הַקִּטְנִית, רָאָה אוֹתוֹ חֲבֵרוֹ הִלָּךְ וְאָמַר לֹא שָׂתוֹ אוֹמַר לִידָ בְּעֲלִידָ סִימָן שֶׁאֶכֵּל עֲכָשׁוֹ קִטְנִית שְׁגָרִי לוֹ אוֹתָהּ טַבְעַת, נִתְּנָה לוֹ. אַחַר שָׁעָה בָּא בְּעֵלָה אָמַר לָהּ הִיִּכֹן הַטַּבְעַת, אָמְרָה לוֹ בָּא פְלוֹנִי בְּסִימָנִין שְׁלָךְ וְנִתְּתִיָּה לוֹ, נִתְּמַלֵּא עָלֶיָּה חֶמָה וְהִרְגָּה. לְפִיכָךָ כָּל שְׂאִינוֹ נוֹטַל יָדָיו לְאַחַר הַמְּזוֹן כְּהוֹרֵג נֶפֶשׁ, וּלְכֶךָ הַזֵּהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל אֶפְלוּ בְּמִצּוֹה קִלְהָ, שְׁנֵאמַר (דברים לב, מ) : כִּי לֹא דָבַר רַק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חֲיִיכֶם, אֶפְלוּ דָבַר מִצּוֹה שֶׁאֶתָּה רוֹאָה אוֹתָהּ רַקָּה וְקִלְהָ, בָּהּ חֲיִים וְאַרְיִכוֹת יָמִים. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אִם שְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי, אֲנִי מִפִּיל שׁוֹנְאִיכֶם לִפְנֵיכֶם, שְׁנֵאמַר (תהלים פא, יד ט) : לוֹ עֲמִי שְׁמַע לִי, כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אֲכַנִּיעַ, כִּיֹּן שֶׁרָאָה בִּלְעָם הִיאָדָּ מְשֻׁמְרִים יִשְׂרָאֵל הַמִּצְוֹת הַקְּלוֹת, אָמַר מִי יוֹכֵל לְקַלֵּל אֵת אֵלוֹ שְׁשׁוֹמְרִים מִצְוֹתָיו וְשְׁמוֹ מְשֻׁתָּף בָּהֶן, שְׁנֵאמַר (במדבר כג, כא) : ה' אֱלֹהֵיו עִמּוֹ. הַמְּקַלֵּם כְּאֵלוֹ מְקַלֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה, שֶׁשְׁמוֹ מְעַרְבַּ בְּשִׁמּוֹן.

הַתְּחִיל הוֹפֵךְ לַמְּשָׁלִים [\(במדבר כג, ז יח\)](#) : וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר, זֶה שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב [\(משלי כז, יד\)](#) : מִבְּרֹךְ רְעִהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל וּגוֹי, כְּשֶׁבָא בְּלַעַם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, עֵקֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת לְשׁוֹנוֹ וְהַתְּחִיל לְבָרֵךְ, שְׂנֵאֲמֶר [\(דברים כג, ו\)](#) : וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַע אֶל בְּלַעַם וַיִּהְיֶה ה' וּגוֹי, נָתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כַח בְּקוּלוֹ וּקוּלוֹ הִלֵּךְ מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, כְּדִי שְׂיִשְׁמְעוּ הָאָמוֹת שֶׁהוּא מְבָרְכוֹ, מִנִּין, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר כְּתִיב לְהִלְכוֹ [\(דברים ה, יט\)](#) : קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף, שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וְכֹאֵן כְּתִיב : מִבְּרֹךְ רְעִהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל וּגוֹי, שְׂאֵמֶר לוֹ [\(במדבר כד, יד\)](#) : לָכֵה אִיעֲצֶדָה, וְהָרַג עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְף מִיִּשְׂרָאֵל, יֵשׁ קִלְקֵלָה כְּזוֹ.

כב וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים [\(במדבר כה, א\)](#), הִלְכָה, בְּזָכוֹת כַּמָּה דְּבָרִים נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּזָכוֹת אַרְבָּעָה דְּבָרִים נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, שֶׁלֹּא שָׁנוּ אֶת שְׁמוֹתָן, שֶׁלֹּא שָׁנוּ אֶת לְשׁוֹנָם, וְלֹא גָלוּ מִסְטוּרֵין שְׁלָהֶם, שְׁמִשָּׂה אָמַר לָהֶם [\(שמות ג, כב\)](#) : וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ כְּלִי כֶסֶף וְכִלֵּי זָהָב, וְהָיָה הַדְּבָר הַזֶּה מִפְּקֹד אֲצִלָּם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ וְלֹא גָלָה אֶחָד מֵהֶם לַמִּצְרַיִים, וְלֹא נִפְרְצוּ בְּעֲרִיּוֹת, שֶׁכֵּן כְּתִיב [\(שיר השירים ד, יב\)](#) : גֵּן נְעוּל אַחֲתֵי כְלָה, אֵלּוּ הַזְּכָרִים, [\(שיר השירים ד, יב\)](#) : גֵּל נְעוּל מֵעֵין חֲתוּם, אֵלּוּ הַבְּתוּלוֹת, תִּדְעֵ לָךְ שֶׁהָיָה אַחַת הַיְתָה וּפְרָסְמָה הַכְּתוּב [\(ויקרא כד, ט\)](#) : וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית. וְכָל אוֹתָן אַרְבָּעִים שָׁנָה לֹא סָרְחוּ בַּמִּדְבָּר עַד שֶׁבָאוּ לְשֹׁטִים, לָכֵךְ כְּתִיב : וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיִּחַל הָעַם לְזָנוֹת, שֹׁטִים שְׁעָשׂוּ שְׁטוֹת, [\(משלי ו, לב\)](#) : נִאֲף אִשָּׁה חֲסֵר לֵב. וַיִּחַל הָעַם לְזָנוֹת, יֵשׁ מֵעֵינֹת שְׁמַגְדֵּלִין גְּבוּרִים, וַיֵּשׁ חֲלָשִׁים, וַיֵּשׁ נֶאֱיוֹן, וַיֵּשׁ מְכַעְרִין, וַיֵּשׁ צְנוּעִין, וַיֵּשׁ שְׁטוּפִין בְּזָמָה, וּמֵעֵין שֹׁטִים שֶׁל זָנוֹת הָיָה, וְהוּא מְשָׁקָה לְסֻדּוֹם, אֶתָּה מוֹצֵא שְׂאֵמֶרוֹ [\(בראשית יט, ה\)](#) : אֵיחָה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלֶיךָ הוֹצִיאָם אֵלֵינוּ וּגוֹי, וּלְפִי שְׁנַתְקַלֵּל אוֹתוֹ מֵעֵין, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִבְשׁוּ, שְׂנֵאֲמֶר [\(יואל ד, יח\)](#) : וּמֵעֵין מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשֹּׁטִים, מִיָּמוֹת אַבְרָהָם לֹא נִפְרָץ אֶחָד בְּזָנוֹת, כִּיֹּן שֶׁבָאוּ לְשֹׁטִים וְשָׁנוּ מִיָּמֵינוּ נִפְרְצוּ בְּזָנוֹת.

כג וַיִּחַל הָעַם לְזָנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב [\(במדבר כה, א\)](#), בּוֹא וּרְאֵה מֶה כְּתִיב בְּיִצְיָאָתָן מִמִּצְרַיִם [\(שמות יד, ב\)](#) : דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירָת, מַהוּ פִי הַחִירָת, מְקוֹם קְבוּעַ לְזָנוֹת הָיָה, וּלְפִי שֶׁהֲצַנִּיעוּ עֲצָמוֹן בְּיִצְיָאָתָן מִמִּצְרַיִם נִקְרָא פִי הַחִירָת, וְאֵלּוּ שֶׁהִפְקִירוּ עֲצָמוֹן לְאֲנָשִׁים, כְּתִיב : וַיִּחַל הָעַם לְזָנוֹת, וַיִּחַל הָעַם, כָּל מְקוֹם שְׂנֵאֲמֶר הָעַם, לְשׁוֹן גְּנָאִי הוּא, וְכָל מְקוֹם שְׂנֵאֲמֶר יִשְׂרָאֵל, לְשׁוֹן שֶׁבַח הוּא, [\(במדבר יא, א\)](#) : וַיְהִי הָעַם כַּמִּתְאַנְנִים. [\(במדבר כא, ה\)](#) : וַיְדַבֵּר הָעַם בְּאֵלֵהֶם וּבַמִּשָּׁה. [\(במדבר יד, א\)](#) : וַיִּבְכוּ הָעַם בְּלִילָה הַהוּא. [\(במדבר יד, יא\)](#) : עַד אָנָּה יִנְאַצְנִי הָעַם. [\(שמות לב, כה\)](#) : וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעַם כִּי פָרַע הוּא. [\(שמות לב, א\)](#) : וַיִּקְהַל הָעַם עַל אֶהֱרֹן, וְכֹן כָּלָם. וַיִּחַל הָעַם לְזָנוֹת, זָרַק מִטָּה לְאֹוִיר לְעַקְרוֹ נוֹפֵל, מִי שֶׁפָּתַח בְּזָנוֹת תַּחֲלָה, הַשְּׁלִים לְבַסוּף, אֲמוֹתֵיהֶם הַתְּחִילוּ בְּזָמָה [\(בראשית יט, לא לד\)](#) : וַתֹּאמֶר הַבְּכִיָּרָה אֶל הַצְּעִירָה, לָכֵה נִשְׁקָה אֶת אֲבִינוּ יִין וְנִשְׁכְּבָה, וַיְהִי מִמְּחֻרַת וַתֹּאמֶר הַבְּכִיָּרָה אֶל הַצְּעִירָה הֵן שְׁכַבְתִּי אִמָּשׁ, לְמִדְתָּה אַחֹותָה, וּלְפִיכֵךְ חֲסַד הַכְּתוּב עַל הַצְּעִירָה וְלֹא פִרְשָׁה, אֶלָּא [\(בראשית יט, לה\)](#) : וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ, וּבְגִדוּלָה כְּתִיב

(בראשית יט, לג) : ותשכב את אביה. אותה שפתחה בזנות תחלה השלימו
בנותיה אחריה לזנות אל בנות מואב. (במדבר כה, ב) : ותקראן לעם לזבחי
אלהיהן, שהלכו בעצתו, שנאמר (במדבר לא, טז) : הן הנה היו לבני ישראל
בדבר בלעם למסר מעל בה'. עשו להם קלעים והושיבו בהם זונות ובידיהן
כל כלי חמדה, והיתה זקנה יושבת מבחוץ ומשמרת לילדה שהיתה לפנים
מן החנות, כשישראל עוברין לטל חפץ בשוק זקנה אומרת לו בחור אי
אתה רוצה כלי פשתן שבא מבית שאן, והיתה מראה לו ואומרת לו הכנס
לפנים ותראה חפצים נאים, הזקנה אומרת לו ביותר, וילדה בפחות,
מכאן ואילך אומרת לו ילדה הרי אתה כבן בית שב ברר לעצמך, וצראור
יין מנח אצלה ועדין לא נאסר יין של גוים, נערה יוצאה מקשטת ומבסמת
ומפתה אותו ואומרת לו למה אנו אוהבין אתכם ואתם שונאין אותנו, טל
לך כלי זה חנם, הלוא (בראשית מב, יא) : כלנו בני איש אחד, בני תרח אבי
אברהם, אין אתם רוצים לאכל מזבחותינו ומבשולינו, הרי לנו עגלים
ותרנגולים שחטו כמצותכם ואכלו, מיד משקתו היין ובוער בו השטן,
היה נשטה אחריה, שנאמר (הושע ד, יא) : זנות ויין ותירוש יקח לב, ויש
אומרים בלעם צנה אותם שלא להשקותם, שלא ידונו כשתויי יין אלא
כמזידין. כיון שהיה תובעה אומרת לו איני נשמעת לך עד שתשחט זה
לפעור ותשתחוה לו, והוא אומר לעבודת כוכבים איני משתחוה, ואומרת
לו אין אתה אלא כמגלה עצמך, והוא נשטה אחריה ועושה כן. זו שאמרו
חכמים הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתו, שנאמר (במדבר כה, ב) :
וישתחווי לאלהיהן, ויצמד ישראל לבעל פעור (במדבר כה, ג), בתחלה היו
נכנסין בצנעה, ולבסוף נכנסין צמידים צמידים, זוגות, כענין של צמד
בקר.

דבר אחר, כאדם צמיד במלאכתו, ויצמד, כצמידים על ידיה, רבי לוי אמר
זו גזרה קשה מן העגל, דאלו בעגל כתיב (שמות לב, ב) : פרקו נזמי הזֶהב,
ובכאן, ויצמד, כצמידים. בעגל נפלו שלשת אלפים, וכאן עשרים וארבעה
אלף. (במדבר כה, ד) : ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והוקע אתם,
רבי יודן אמר ראשי העם תלה על שלא מיחו בבני אדם. רבי נחמיה אמר
לא תלה ראשי העם, אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה הושב להן
ראשי סנהדריות ויהיו דנים כל מי שהלך לפעור. אמר, מי מודיען, אמר
לו אני מפרסמן, כל מי שטעה הענין סר מעליו והשמש זורחת עליו בתוך
הקהל, ויהיו הכל יודעין מי שטעה ויתלו אותו, תדע לך שהוא כן (במדבר
כה, ה) : ויאמר משה אל שפטי ישראל הרגו איש אנשיו וגו'.

כז והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו (במדבר כה, ו), מה ראה
לעשות כן, ללמדך שלא חלק כבוד לא לשמים ולא לבריות, עליו נאמר
(משלי כא, כד) : יד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון. אמרה לו איני נשמעת
אלא למשה, שכף צנה אותי בלק אבא שלא לשמע אלא למשה רבכם,
שאבי מלך. אמר לה הרי אני גדול כמותו, לעיניהם אני אביאך, תפשה
בבלוריתה והביאה אצל משה, אמר לו בן עמרם זו מתרת או אסורה,
אמר לו אסורה היא לך, אמר לו זמרי ואותה שלקחת מדינית היא, מיד

נתרשלו ידיו של משה ונתעלמה ממנו הלכה, וגעו כלם בבכיה, דכתיב [\(במדבר כה, ו\)](#): והמה בכים, למה בוכים שנתרפו ידיהם אותה שעה, משל למה הדבר דומה לבת מלך שנתקשטה לפני לחפה לישב באפריון ונמצאת מקלקלת עם אחר, שנתרפו ידי אביה וקרוביה. כך ישראל בסוף ארבעים שנה חנו על הירדן לעבר לארץ ישראל, שנאמר [\(במדבר לג, מט\)](#): ויחנו על הירדן מבית הישמם עד אבל השטים בערבת מואב, ושם נפרצו בזנות ורפו ידי משה וידי צדיקים עמו, והמה בכים והוא עומד כנגד ששים רבוא, [\(שמות לב, כ\)](#): ויקח את העגל אשר עשו, ורפו ידיו, אלא בשביל פינחס שיבוא ויטל את הראוי לו. ולפי שנתעצל [\(דברים לד, ו\)](#): ולא ידע איש את קברתו, ללמד שצריך אדם להיות עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגבור כארי, לעשות רצון קונו, מכאן את למד שמדקדק עם הצדיקים עד כחוט השערה.

כה וירא פינחס בן אלעזר [\(במדבר כה, ז\)](#), וכלם לא ראו והכתיב [\(במדבר כה, ו\)](#): לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל, אלא ראה מעשה ונזכר הלכה הבוועל ארמית קנאין פוגעין בו. [\(במדבר כה, ז\)](#): ויקם מתוך העדה, מהיכן עמד, אלא שהיו נושאים ונותנים בדבר אם הוא חייב מיתה אם לאו, עמד מתוך העדה ונתנדב ולקח רמח בידו, נטל שני ברזל בידו והניחו בחיקו והתחיל מסתמך על העץ, שנתירא מפני שבטו שהקיפו אותו, כיון שהגיע אצלם אמרו לו למה באת, אמר להם אף אני בא לעשות צרכי, הניחוהו ונכנס, שאלמלא כן לא הניחוהו לכנס, [\(במדבר כה, ח\)](#): ויבא אחר איש ישראל אל הקבה, דקר שניהם זה על גב זה לתוך טמאת שניהם, כדי שלא יהיו ישראל אומרים לא היתה שם טמאה, וקנא לשמו של הקדוש ברוך הוא, ועשה לו שנים עשר נסים, הנס האחד, דרךן לפרש זה מזה, והדביקו המלאך. הנס השני, סתם פיהם המלאך, כדי שלא יצוהו השלישי, כיון את הרומח כנגד הקבה שלה, כדי שתהא זכרותו נראה בתוך הקבה מפני הנוקרנין, כדי שלא יהיו אומרים אף הוא נכנס ועשה צרכו. הרביעי, האריך הברזל כדי שידקר את שניהם. החמישי, נתן כח בזרועו כדי שיגביה את שניהם. הששי, נתן כח בעץ לסבל את שניהם. השביעי, לא נשטמו מן הזין אלא עמדו במקומו. השמיני, הפכו המלאך בראש הרומח כתיקו, לראות קלונם לכל. התשיעי, לא הטיפו דם, שלא יטמא פינחס. העשירי, ששמר הקדוש ברוך הוא רוחותיהן שלא ימותו ויטמא. האחד עשר, הגביה המלאך את המשקוף כדי שיצאו שניהם בין כתפיו תלויין לעיני הכל. השנים עשר. כשיצא עמדו בני שבטו לפגע בו, ירד המלאך ונגף בהם. כשראה פינחס שמבקש לכלותו, חבטו בקרקע ועמד והתפלל וסלקו, הדין הוא דכתיב [\(תהלים קו, ב\)](#): ויעמד פינחס ויפלל, שהוא עושה את הדין, שנאמר [\(שמות כא, כב\)](#): ונתן בפללים וגו', וכתיב [\(במדבר כה, ט\)](#): ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף, ללמד בכול שעה שנופלים נמנים, משל לזאב שנפל על הצאן, אמר בעל הצאן לרועה חשב כמה חסרו, להודיע כמה הזנות מרחקת, שזה יחיד ועל ידו נפלו עשרים וארבעה אלף מישראל, זה שאמר הכתוב [\(משלי טז, יד\)](#): חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה וגו', משל למלך שהיה עובר וסיעה של נערים עומדים, וקלל

אָחד מֵהוּן אֶת הַמֶּלֶךְ, נִתְמַלֵּא הַמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם חֲמָה, בָּא תוֹשֵׁב אֶחָד שֶׁהָיָה
בִּינֵיהֶם וְנָתַן מִשְׁטָר אֶחָד לְאוֹתוֹ שֶׁקָּלֵל אֶת הַמֶּלֶךְ, מִיָּד שֶׁכָּכָה חֲמָתוֹ שֶׁל
מֶלֶךְ. כִּי מִי גָרַם לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁתִּשׁוּב חֲמָתוֹ וְלֹא נִתְכַלּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל,
הָיָה אוֹמֵר זֶה פִּינְחָס, לְקַיֵּם מָה שֶׁנֶּאֱמָר: וְאִישׁ חָכֵם יִכְפָּרְנָה. אָמַר הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל יְדֵי סָרְחוֹן הֵם נִמְנָיִם, אָבֵל לְעֵתִיד לָבוֹא [\(הוֹשַׁע ב.\)](#)
[\(א.\)](#): וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר, בְּמִהְרָה
אָמֵן יְהִי רָצוֹן.

פנחס

סדר

פרשה כא

א פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן [\(במדבר כה, יא\)](#), אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּדִין הוּא שֵׁיטַל שְׂכָרוֹ, [\(במדבר כה, יב\)](#): לָכֵן אָמַר הַנְּנִי נִתֵּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם,
גְּדוֹל הַשְּׁלוֹם שֶׁנָּתַן לְפִנְחָס, שֶׁאִין הָעוֹלָם מִתְנַהֵג אֶלָּא בְּשְׁלוֹם, וְהַתּוֹרָה כֻּלָּה
שְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמָר [\(משלי ג, יז\)](#): דַּרְכֵיהָ דָרְכֵי נֵעַם וְכָל נִתְיִבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. וְאִם בָּא
אָדָם מִן הַדֶּרֶךְ שׁוֹאֲלִין לוֹ שְׁלוֹם, וְכֵן שְׁחֲרִית שׁוֹאֲלִין לוֹ שְׁלוֹם, וּבְאִמְשׁ כִּי
שׁוֹאֲלִין בְּשְׁלוֹם, שָׁמַע יִשְׂרָאֵל חוֹתֵמִין פּוֹרֵס סִפֵּת שְׁלוֹם עַל עַמּוֹ, הַתְּפִלָּה
חוֹתֵמִין בְּשְׁלוֹם, בְּבִרְכַת כֹּהֲנִים חוֹתֵמִין בְּשְׁלוֹם.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלִפְתָּא אִין כָּלִי מַחְזִיק בְּרַכָּה אֶלָּא שְׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמָר
[\(תהלים כט, יא\)](#): ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם.

ב וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה', יִפְקֹד ה' וְגו' [\(במדבר כז, טו טז\)](#), הַלָּכָה אִם רָאָה הַרְבֵּה
אֶכְלוּסִין שֶׁל בְּנֵי אָדָם אוֹמְרֵי בְרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם חָכֵם
הַרְזִים, כְּשֵׁם שֶׁאִין פְּרָצוּפוֹתֶיהָ דּוֹמִין זֶה לָזֶה, כִּי אִין דְּעֵתָן שׁוֹוִין זֶה לָזֶה,
אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ דְּעָה בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(איוב כה, כה\)](#):
לְעֵשׂוֹת לְרוּחַ מִשְׁקַל, לְרוּחוֹת שֶׁל כָּל בְּרִיָּה וּבְרִיָּה. תִּדְעַ לָךְ שֶׁהוּא כֵן, שֶׁכֵּן
מֹשֶׁה מְבַקֵּשׁ מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁעַת מִיתָה אָמַר לְפָנָיו רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם,

גלוי וידוע לפניך דעתן של כל אחד ואחד, ואין דעתן של בניך דומין זה לזה, וכשאני מסתלק מהן בבקשה ממך מנה עליהם מנהיג שיהא סובלם לאחד ואחד לפי דעתו, שנאמר: יפקד ה', הרוח אינו אומר, אלא הרוחות, זה שאמר הכתוב [\(ישעיה מה, יא\)](#): האתיות שאלוני על בני ועל פעל ידי תצוני. משל למה הדבר דומה למלך שנשא אשה והיה לו שושבין, בכל זמן שהמלך כועס על אשתו השושבין מפייס ומתרצה המלך לאשתו, בא השושבין למות התחיל מבקש מן המלך בבקשה ממך תן דעתך על אשתך. אמר לו המלך, אם אתה מצוני על אשתי צוה את אשתי עלי שתהא זהירה בכבודי. כביכול כך אמר לו הקדוש ברוך הוא עד שאתה מצוני עליהם יפקד ה', צוה אותם שיהיו זריזין בכבודי, מה כתיב [\(במדבר כח, ב\)](#): צו את בני ישראל את קרבני לחמי, תחלה הסדר להן הקרבנות.

ג מה ראה הקדוש ברוך הוא ליחס פינחס אחר מעשה זה, שבשעה שנדקר זמרי בן סלוא, אמרו חכמים ששה שמות יש לו לזמרי, זמרי, בן סלוא, ושאול, בן כנענית, ושלמיאל, בן צורי שדי. זמרי, שנעשה על אותה מדינית כביצה המוזרת. בן סלוא, בן שסלא עון משפחתו. שאול, שהשאיל עצמו לעברה. בן הכנענית, שעשה מעשה כנען, ומה שמו, שלמיאל. את מוצא בשעה שנדקר זמרי עמדו השבטים עליו ואמרו ראיתם בן פוטיאל זה שפטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים הרג נשיא מישראל, לפיכך בא הכתוב ליחסו: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. [\(במדבר כה, יב\)](#): לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום, שעדין הוא קים, וכן הוא אומר [\(מלאכי ב, ה\)](#): בריתי היתה אתו החיים והשלום ואפתנם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא. [\(במדבר כה, יג\)](#): והיתה לו ולזרעו אחריו, ויכפר, וכי קרבן הקריב שנאמר בו כפרה, אלא ללמדך שכל השופך דמן של רשעים כאלו הקריב קרבן. [\(במדבר כה, יד\)](#): ושם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית, כשם שהקדוש ברוך הוא מתעסק בשבחן של צדיקים לפרסם בעולם, כך מתעסק בגנותן של רשעים לפרסמן בעולם, פינחס, פרסמו לשבח. וזמרי, לגנאי. עליהם נאמר [\(משלי ג, ז\)](#): זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב. [\(במדבר כה, יז\)](#): נשיא בית אב לשמעני, שכל הפוגם את עצמו פוגם את משפחתו עמו, זמרי בן סלוא, הכתוב מתמה עליו [\(קהלת ג, ח\)](#): ופרץ גדר ישכנו נחש, אביו קנא על הזנות תחלה [\(בראשית לד, כה\)](#): ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי, וזה פרץ גדר שגדר אביו. [\(במדבר כה, טו\)](#): ושם האשה המכה, ראש אמות בית אב וגו', להודיעך עד היכן נתנו המדינים עצמן, שבת מלך הפקירו, שנאמר [\(במדבר לא, ח\)](#): ואת מלכי מדן הרגו על חלליהם, צור גדול מכלם, מלך הוא והפקיר את בתו, מי לא היה מפקיר, ולפי שבה את עצמו ופרסם את בתו בקלון גרעו הכתוב וכתבו שלישי, אבל הוא מלך שבכלם ראש אמות בית אב במדן הוא.

ד צרור את המדינים, למה [\(במדבר כה, יח\)](#): כי צררים הם לכם, מכן אמרו חכמים בא להרגך השכם להרגו. רבי שמעון אומר מנין שהמחטיא את האדם יותר מן ההורגו, שההורג הורג בעולם הזה, ויש לו חלק לעולם הבא, והמחטיא הורגו בעולם הזה ובעולם הבא. שתי אמות קדמו את

ישראל בחרב, ושתים בעברה, המצרים ואדומים קדמו בחרב (שמות טו, ט):
אמר אויב ארדף אשיג, אריק חרבי. (במדבר כ, יח): ויאמר אליו אדום לא
תעבר בי פו בחרב אצא לקראתך. ושתים בעברה, מואבים ועמונים, על
אלה שקדמו בחרב, כתיב (דברים כג, ח): לא תתעב אדמי (דברים כג, ד): לא
תתעב מצרי, אבל אלו שקדמו בעברה להחטיא את ישראל (דברים כג, ד):
לא יבא עמוני ומואבי, גם דור עשירי, עד עולם.

ה צרור את המדינים, אף על פי שכתבתי (דברים כ, ג): כי תקרב אל עיר
להלחם עליה וקראת אליה לשלום, לאלו לא תעשו כן (דברים כג, ז): לא
תדרש שלמם וטבתם, את מוצא במי שבא עמם במדת רחמים לסוף בא
לידי בזיון מלחמות וצרור, ואיזה זה דוד (שמואל ב, יב): ויאמר דוד אעשה
חסד עם חנון בן נחש, אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה תעבר על דברי, אני
כתבתי: לא תדרש שלמם וטבתם, ואתה עושה עמם גמילות חסד (קהלת ג,
טו): אל תהי צדיק הרבה, שלא יהא אדם מותר על התורה, וזה שולח
לנחם בני עמון ולעשות עמו חסד, סוף בא לידי בזיון (שמואל ב, ד): ויקח
חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם ויכרת את מדוניהם בחצי עד
שותיהם וישלחם, ובא לידי מלחמה עם ארם נהרים ומלכי צובה ומלכי
מעכה ועם בני עמון, ארבעה אמות, וכתיב (שמואל ב, יט): וירא יואב כי
היתה אליו פני המלחמה וגו', מי גרם לדוד כך, שבקש לעשות טובה עם
מי שאמר הקדוש ברוך הוא: לא תדרש שלמם, לכך כתיב צרור את וגו'.

ו דבר אחר, צרור את המדינים, לפי שכתבתי (דברים כ, יט): כי תצור אל
עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה, לאלו לא תעשו
כן, אלא חבלו אילנותיהן, וכן את מוצא בשעה שהלך יורם מלך ישראל
להלחם במואב (מלכים ב, ג, ט): ויסבו דרך שבעת ימים ולא היה מים למחנה
ולבהמה, התחילו בוכים, (מלכים ב, ג, ז): ויאמר מלך ישראל אהה כי קרא ה'
לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב. השיבו יהושפט (מלכים ב, ג,
יא): האין פה נביא לה' ונדרשה את ה' מאותו ויען אחד מעבדי מלך ישראל
ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו, להודיע רשעו של
יורם שלא היה מודה בו, ולא הודה בו אלא יהושפט (מלכים ב, ג, יב): ויאמר
יהושפט יש אותו דבר ה' וירדו אליו מלך ישראל ויהושפט, למה לא נאמר
כאן ביהושפט, מלך, להודיע ענותנותו של אותו צדיק שלא רצה לירד
לפני הנביא בבגדי מלכות אלא כחבר הדיוט. ויש אומרים מפני שנגזרה
גזרה שיהרג עם אחאב, היה הכתוב מונה לבנו מאותה שעה, לפיכך לא
נכתב מלך, ובשכר שירדו לפני הנביא זכו לראות כל הנסים. כשראה
אותם אלישע, אמר למלך ישראל (מלכים ב, ג, יג): מה לי ולך לך אל נביאי
אביך ואל נביאי אמה, שלא שאל בו מימיו, התחיל מתחנן לפניו (מלכים ב, ג,
יד): ויאמר לו מלך ישראל אל כי קרא ה' לשלשת המלכים האלה לתת
אותם ביד מואב. (מלכים ב, ג, יד): ויאמר אלישע חי ה' צבאות אשר עמדתי
לפניו כי לוילי פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם
אראך, ועתה קחו לי מנגן וגו', כי כה אמר ה' לא תראו רוח ולא תראו
גשם והנחל ההוא ימלא מים ושתיתם אתם ומקניכם, נתן להם מים מה

שָׁהוּ צָרִיכִין, וְעוֹד אָמַר לָהֶם, הַמּוֹאֲבִים בְּיַדְכֶם (מלכים ב, יח ט): וְנָתַן אֶת מוֹאֵב בְּיַדְכֶם, וְהִפִּיתֶם כָּל עִיר מִבְּצָר, וְכָל עֵץ טוֹב תִּפְּלוּ וְכָל מַעֲיָנֵי מַיִם תִּסְתַּמּוּ, אָמְרוּ לוֹ הַתּוֹרָה אֲמָרָה: לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה, וְאֶתָּה אוֹמֵר בֵּן, אָמַר לָהֶם עַל כָּל הָאֲמוֹת צְהָ דְבַר זֶה, וְזוֹ קִלְה וּבְזוּיָהּ הִיא, שְׁנֵאָמַר (מלכים ב, ג, יח): וְנִקַּל זֹאת בְּעֵינַי ה' וְנָתַן אֶת מוֹאֵב בְּיַדְכֶם, שְׁאָמַר (דברים כג, ז): לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלֶמֶס וְטַבָּתָם, אֵלּוּ אֵילָנוֹת טוֹבוֹת, לְכָד נֶאֱמַר: צָרוּר אֶת הַמְדִינִים.

ז וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגִּפָּה, שָׂאוּ (במדבר כו, א ב), כָּל מְקוֹם שֶׁנוֹפְּלִין הַזְּקָקוּ לְמַנְיָן, מִשָּׁל לְזָאֵב שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ הַצֹּאן, הוֹרֵד בְּעַל הַצֹּאן לְמִנוּתָן מִה חֲסָרוּ.

דָּבָר אַחֵר, לָמָּה מָנָה אוֹתָן, מִשָּׁל לְרוּעָה שֶׁמָּסַר לוֹ בְּעַל הַבַּיִת צֹאנוּ בְּמַנְיָן, הַשְּׁלִים הָרוּעָה שֶׁמִּירְתוֹ, כְּשֶׁמַּחְזִירָן צָרִיךְ לְמִנוּתָן. כְּשֶׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מִסְרָן לְמִשָּׁה בְּמַנְיָן, דְּכָתִיב (במדבר א, א ב): וַיִּדְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי, שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגוֹ' (שמות יב, לו): וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס סַכְתָּה כְּשֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי רַגְלֵי, הָרִי קָבְלוּ בְּמִצְרַיִם בְּמַנְיָן, בָּא לְפָטֵר מִן הָעוֹלָם בְּעַרְבוֹת מוֹאֵב הַחֲזִירִים בְּמַנְיָן.

ח לְאֵלָה תִּחַלַּק הָאָרֶץ (במדבר כו, ג), וּמִי הוּן, לְעוֹמְדִים בְּעַרְבוֹת מוֹאֵב, וְהָלוּא לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, דְּכָתִיב (שמות ו, ח): וְנָתַתִּי אֶתְּךָ לָכֶם מוֹרָשָׁה, מִפְּנֵי מָה לֹא חִלְקָה לָהֶן, לְפִי שֶׁצָּפוּי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁסוּף עֲתִידִין מִשְׁפָּחוֹת לְכָלוֹת מֵהֶן, וּמִי הוּן, אֵלּוּ שֶׁכְּתוּבוֹת לְמַעַן (בראשית מו, ז) (שמות ו, טו): וּבְנֵי שְׁמֵעוֹן יְמוּאֵל וְיַמִּין וְאֶהֱד וְיָכִין וְצַחַר וְשָׂאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית, הָרִי שֶׁשָּׂה, כְּשֶׁאֶתָּה קוֹרָא (במדבר כו, יב): לְנִמְוֵאל מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי, אֵין שֵׁם אֶחָד, וְכֵן בְּבִנְיָמִין (בראשית מו, כא): וּבְנֵי בְנִימִן בְּלַע וּבְכָר וּגוֹ', הָרִי עֲשָׂרָה, וּכְשָׁבָא אֶתָּה לְמִנוּתָן (במדבר כו, לח לט): לְבַלַּע מִשְׁפַּחַת הַבְּלַעִי וּגוֹ', חֲסָרוּ חֲמִשָּׁה מִן הַבְּנִים, הָרִי שֶׁשׁ מִשְׁפָּחוֹת עַל הַזְּנוּת בְּעֵצַת בְּלַעַם אֵין שְׂאִינָה עוֹשָׂה אֶת שְׁלָה, לְכָד אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מָה אֲנִי מַחְלֵק אֶת הָאָרֶץ לְבְנֵי אָדָם הַעֲתִידִים לָמוֹת, כִּינֹן שְׁבָאוּ לְעַרְבוֹת מוֹאֵב וְעַמְדוֹ עַל בְּרִים, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֵלָה תִּחַלַּק הָאָרֶץ.

ט זֶה שְׁאָמַר הַכְּתוּב (משלי יח, יח): מְדִינִים יִשְׁבִּית הַגּוֹרֵל, לְפִי שֶׁכְּתַב סִימָן כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט מִיַּעֲקֹב (בראשית מט, יג): זְבוּלָן לְחַף יַמִּים יִשְׁכֹּן, (בראשית מט, יב): יִשְׁשָׁכָר רֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפָּטִים, (בראשית מט, כ): מֵאֲשֵׁר שְׁמִנָה לְחֶמּוֹ, אֵין לָךְ רְשׁוּת לְחַלֵּק אֶלָּא עַל פִּי הַגּוֹרֵל, וּמַעֲשֵׂה נְסִים הָיָה בַּגּוֹרֵל, אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן מְלַבֵּשׁ אוֹרִים וְתַמִּים, וְקִלְפֵי הַגּוֹרֵל לְפָנֵי יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנֵאָמַר (יהושע יח, ו): וַיְרִיתִי לָכֶם גּוֹרֵל פַּה לְפָנֵי ה', וְעַד שֶׁלֹּא יַעֲלֶה הַגּוֹרֵל, אֶלְעָזָר אוֹמֵר בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ גּוֹרֵל שֶׁבֶט פְּלוּנֵי עוֹלָה שְׁיִטַּל מִמְּקוֹם פְּלוּנֵי, וַיְהוֹשֻׁעַ פּוֹשֵׁט יָדוֹ וְעוֹלָה, שְׁנֵאָמַר (יהושע יט, נא): אֵלָה הַנְּחַלֵּת אֲשֶׁר נָחְלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן, וְזוֹ הִיְתָה יִתְרָה שֶׁהָיָה הַגּוֹרֵל צוּחַ בְּשַׁעַת עֲלִיתוֹ, אֲנִי גּוֹרֵל פְּלוּנֵי הַשֶּׁבֶט, עֲלִיתִי לִי בְּמִקוֹם פְּלוּנֵי, וּמִנֵּן שֶׁהָיָה הַגּוֹרֵל מְדַבֵּר, דְּכָתִיב (במדבר כו, נו): עַל פִּי הַגּוֹרֵל.

ז ותקרבנה בנות צלפחד [\(במדבר כז, א\)](#), אותו הדור היו הנשים גודרות מה שהאנשים פורצים, שכן את מוצא שאמר להן אהרן [\(שמות לב, ב\)](#): פֶּרְקוּ נְזָמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשִׁיכֶם, וְלֹא רְצוּ הַנָּשִׁים וּמָחוּ בְּבַעֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות לב, ג\)](#): וַיִּתְּפְּרוּ כָּל הָעָם אֶת נְזָמֵי הַזֶּהָב וְגו', וְהַנָּשִׁים לֹא נִשְׁתַּתְּפוּ עִמָּהֶן בְּמַעֲשֵׂה הָעֶגְל, וְכֵן בְּמַרְגְּלִים שֶׁהוֹצִיאוּ דָבָה [\(במדבר יד, לו\)](#): וַיָּשְׁבוּ וַיְלִינוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה, וְעָלִיהֶם נִגְזְרָה גְזֵרָה, שֶׁאָמְרוּ [\(במדבר יג, לא\)](#): לֹא נוּכַל לַעֲלוֹת, אֲבָל הַנָּשִׁים לֹא הָיוּ עִמָּהֶם בְּעֵצָה, שֶׁכְּתוּב לְמַעַלְהָ מִן הַפָּרָשָׁה [\(במדבר כו, סה\)](#): כִּי אָמַר ה' לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ בַּמִּדְבָּר וְלֹא נוֹתֵר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֵה, אִישׁ וְלֹא אִשָּׁה, עַל מַה שֶּׁלֹּא רְצוּ לִפְנֵס לְאָרֶץ, אֲבָל הַנָּשִׁים קָרְבוּ לְבַקֵּשׁ נַחֲלָה בְּאָרֶץ, לְכַד נְכֻתָּה פָּרָשָׁה זוֹ סְמוּךְ לְמִיתַת דֹּר הַמִּדְבָּר, שֶׁמִּשָּׁם פָּרְצוּ הָאֲנָשִׁים וַגְּדְרוּ הַנָּשִׁים.

יא דָּבָר אַחֵר, ותקרבנה בנות צלפחד וגו', גִּדְלָה לָהֶן וַגְּדִלָה לְאֲבֵיהֶן, גִּדְלָה לְמַכִּיר וַגְּדִלָה לְיוֹסֵף שֶׁכָּדָּ יָצְאוּ מִמֶּנּוּ נָשִׁים חַכְמוֹת וְצַדִּיקְנִיּוֹת, מַה חַכְמָתוֹ, שֶׁלְפִי שְׁעָה דִּבְרוּ, שֶׁהָיָה מִשָּׁה עוֹסֵק בְּפִרְשֵׁת נַחֲלוֹת, [\(במדבר כו, נג\)](#): לֹאֲלֹה תַחֲלַק הָאָרֶץ, אָמְרוּ לוֹ אִם כִּבְּן אָנוּ נִירֵשׁ כִּבְּן וְאִם לֹא תִתִּיבֵם אֲמַנּוּ, מִיָּד [\(במדבר כז, כה\)](#): וַיִּקְרַב מִשָּׁה אֶת מִשְׁפָּטוֹן לִפְנֵי ה', צַדִּיקְנִיּוֹת הָיוּ שֶׁלֹּא נִשְׂאוּ אֲלָא לְהַגּוֹן לָהֶם, וְלָמָּה זָמַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה בְּאַחֲרוֹנָה, שֶׁלֹּא יִרְאֶה מִשָּׁה עֲצָמוֹ שֶׁפָּרַשׁ מִן הָאִשָּׁה אַרְבָּעִים שָׁנָה, הוֹדִיעוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֵלּוּ לֹמַר הֲרֵי הַנָּשִׁים שֶׁלֹּא נִצְטוּי לֹא נִשְׂאוּ אֲלָא לְהַגּוֹן לָהֶם.

יב וכתוב ויקרב משה את משפטו, יש אומרים שהפליא מן משה שיש צדיקים שנתגאו בדבר מצוה והתייש הקדוש ברוך הוא את כחו, את מוצא שאמר דוד [\(תהלים קיט, נד\)](#): זְמֵרוֹת הָיוּ לִי חֻקִּיךָ, לֹמַר שֶׁשְׁקִלוֹת וְרִגְלִלוֹת כְּזַמִּירוֹת, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֻקֶיךָ שֶׁסוּפָּד לְטַעוֹת בְּדָבָר שֶׁהִתִּינוּקוֹת קוֹרִין, כְּשֶׁהֵעֵלָה אֶת הָאָרוֹן טָעָה וּנְתַנּוּ עַל הָעֶגְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמואל ב, ג\)](#): וַיִּרְכְּבוּ אֶת אָרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל עֶגְלָה חֲדָשָׁה, תָּלָה הָאָרוֹן עֲצָמוֹ בְּאוֹר וְנִשְׁמָטוּ הַפָּרוֹת מִתַּחְתָּיו, קָרַב עֲזָא לְסַמְכוֹ [\(שמואל ב, ז\)](#): וַיִּכְהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל הַשָּׁל, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁגְגַת תִּלְמוּד עוֹלָה זָדוֹן, [\(שמואל ב, ח\)](#): וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ ה' פָּרַץ בְּעֵזָה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא אֲמַרְתָּ זְמֵרוֹת הָיוּ לִי חֻקִּיךָ, וְלֹא לְמִדַּת [\(במדבר ז, ט\)](#): וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי עֲבַדְתָּ הַקְּדוֹשׁ עֲלֵיהֶם בְּכַתֵּף יִשְׂאוּ, הִתְחִיל תּוֹהָא [\(דברי הימים א, טו, יג\)](#): פָּרַץ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּנוֹ כִּי לֹא דָרְשָׁנָהוּ כְּמִשְׁפָּט. וְכֵן מִשָּׁה מִפְּנֵי שֶׁאָמַר [\(דברים א, יז\)](#): וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִיו, הִתִּישׁ כָּחוֹ, מִשָּׁל לְשַׁלְּחָנִי שֶׁאָמַר לְתִלְמִידוֹ אִם יָבֹאוּ לָךְ סְלָעִים לְפָרֵט לְפָרֵט, וְאִם תִּבֹּאוּ מִרְגְּלוֹת הַבָּיִאִם אֵלַי, בָּאת אֲצִלוֹ חוֹלְיָא אַחַת שֶׁל זְכוּכִית, הוֹלִיכָה אֲצֵל רַבּוֹ, הִלְךְ רַבּוֹ לְהִרְאוֹתָהּ לְאַחֵר, אַף כָּדָּ מִשָּׁה אָמַר: הַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם וְגו', בָּאוּ בְּנוֹת צַלְפָּחַד וְהִפְלִיא מִמֶּנּוּ וַיִּקְרַב מִשָּׁה אֶת מִשְׁפָּטוֹן לִפְנֵי ה'. [\(במדבר כז, ז\)](#): כֵּן בְּנוֹת צַלְפָּחַד דִּבְרַת, כָּדָּ הוּא הַדִּין, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא

אמרת: הדבר אשר יקשה מכם וגו', הדין שאין אתה יודע הנשים דנין אותו.

דבר אחר, ויקרב משה וגו', ריש לקיש אומר יודע היה משה רבינו את הדין הזה, אלא באו לפני שרי עשרות תחלה, אמרו דין של נחלות הוא, ואין זה שלנו אלא של גדולים ממנו. באו אצל שרי חמישים, ראו שכבדו אותן שרי עשרות, אמרו שרי חמישים אף אנו יש גדולים ממנו. וכן לשרי מאות, וכן לשרי אלפים, וכן לנשיאים, השיבו להם כלם כענין הזה שלא רצו לפתוח פה לפני מי שגדול מהם. הלכו לפני אלעזר, אמר להם הרי משה רבינו, באו אלו ואלו לפני משה, ראה משה שכל אחד ואחד כבד את מי שגדול ממנו, אמר, אם אמר להם את הדין אטל את הגדלה, אמר להם אף אני יש גדול ממני, לפיכך ויקרב משה את משפטן וגו'. השיבו הקדוש ברוך הוא: כן בנות צלפחד דברת, שהודה הקדוש ברוך הוא לדבורן. [\(במדבר כז, ז\)](#): נתן ותתן להם, תן להם מטלטלין ויבכרות אב, בנכסי חפר נטלו שלשה חלקים, חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכסי חפר, שהיה בכור ונטל שני חלקים.

דבר אחר, נתן ותתן להם, שנטלו בעבר הירדן וקרבו לפני יהושע ואלעזר בארץ כנען, שנאמר [\(יהושע יז, ד\)](#): ותקרבנה לפני אלעזר הכהן ולפני יהושע ולפני הנשיאים לאמר ה' צנה [ביד] את משה וגו'. ואף יעקב אבינו ראה שנוטלות מיכן [\(בראשית מט, כב\)](#): בנות צעדה עלי שור, זה הירדן, שנעשה למשה כחומה שלא יפנס לארץ, ואומר ליוסף בנותיך נוטלות כאן וכאן. [\(במדבר כז, ז\)](#): והעברת את נחלת אביהן להן. נאמר בירושת הבן [\(במדבר כז, ט\)](#) [\(א\)](#): ונתתם, ובבת [\(במדבר כז, ח\)](#): והעברתם, שהבת מעברת נחלה מן שבט לשבט [\(במדבר כז, יא\)](#): והיתה לבני ישראל לחקת משפט, שהנחלות יוצאות בדנין,

יג וידבר ה' אל משה לאמר, עלה אל הר העברים הזה, הר נבו [\(במדבר כז, יב\)](#) [\(דברים לב, מח מט\)](#), מה ראה לומר אחר פרשת נחלות, אלא ששמע משה רבינו [\(במדבר כז, ז\)](#): נתן ותתן להם, סבר שנתרצה לו הקדוש ברוך הוא, אמר הריני מנחיל את ישראל. אמר לו הקדוש ברוך הוא גזרתי במקומה עומדת, עלה אל הר העברים וגו' כאשר נאסף אהרן אחיד, אין את יפה מאחיד.

יד וידבר משה אל ה' לאמר, יפקד ה' אלהי הרוחת [\(במדבר כז, טו טז\)](#), כל מי שמבקש צרכי צבור כאלו בא בזרוע. יפקד ה', מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות, אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן, אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי. אמר לו הקדוש ברוך הוא [\(משלי כז, יח\)](#): נצר תאנה יאכל פריה, בניד ישובו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתף והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלף, הוא היה מסדר את הספסלים, והוא פורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתף בכל כחו,

כְּדָאֵי הוּא שְׁיִשְׁמַשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל שְׂאִינוּ מֵאֲבָד שְׁכָרוֹ, [\(במדבר כו, יח\)](#) : קח לך את יהושע בן נון, לקיים מה שִׁנְאָמַר : נֹצֵר תֵּאֱנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ.

טו דָּבַר אַחֲרָי, יִפְקֹד ה', מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׂרָאָה אִשָּׁה אַחַת יְתוּמָה, בְּקֵשׁ לְטַל אוֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, שְׁלַח לְתַבְעָהּ, אָמְרָה אֵינִי כְּדָאֵי לְהַנְשֵׂא לְמֶלֶךְ, שְׁלַח לְתַבְעָהּ שְׁבַע פְּעָמִים, וְלֹא הִיָּתָה מְבַקֶּשֶׁת, לְסוּף נִשְׂאָתָה לוֹ. לְאַחַר זְמַן כָּעֵס עָלֶיהָ הַמֶּלֶךְ וּבְקֵשׁ לְגַרְשָׁהּ, אָמְרָה אֵינִי לֹא בְקִשְׁתִּי לְהַנְשֵׂא לְךָ אֶתָּה בְּקִשְׁתָּ אוֹתִי, הוֹאִיל וְכָךְ גִּזְרַתְּ לְגַרְשֵׁנִי וְלֹטֵל אַחֲרַי, אֵל תַּעֲשֶׂה לְזוֹ כְּשֵׁם שְׁעֲשִׂיתָ לִּי. כָּךְ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי שְׁבַע יָמִים הָיָה מִפְּתִיחוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיִלְךָ בְּשִׁלְיחוֹתוֹ, וְהָיָה אוֹמֵר לוֹ [\(שמות ד, יג\)](#) : שְׁלַח נָא בֵּיד תִּשְׁלַח, [\(שמות ד, ט\)](#) : לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשִׁים, הָרִי שְׁבַע יָמִים, לְאַחַר זְמַן פִּיִּסוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִלְךְ בְּשִׁלְיחוֹתוֹ וַעֲשֶׂה כָּל אוֹתוֹ הַנְּסִים עַל יָדוֹ, בְּסוּף אָמַר לוֹ [\(במדבר כ, יב\)](#) : לֹא תִבְיֹאוּ, אָמַר לוֹ מִשָּׁה רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵינִי לֹא בְקִשְׁתִּי לְהִלְךְ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(דברים ג, כד\)](#) : אֶתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ וְגוֹי, הוֹאִיל וְכָךְ גִּזְרַתְּ עָלַי, אוֹתוֹ שְׁיִכְנֹס אֵל תַּעֲשֶׂה לוֹ כְּדָרְךָ שְׁעֲשִׂיתָ לִּי, אֵלָּא [\(במדבר כו, יז\)](#) : אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֶיהֶם וְאֲשֶׁר יִבֹּא לְפָנֶיהֶם. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [\(במדבר כו, יח\)](#) : קח לך את יהושע בן נון. וַעֲשֶׂה מִשָּׁה בְּטוֹב עֵינַי, שְׁנֵאָמַר [\(משלי כב, ט\)](#) : טוֹב עֵינַי הוּא יִבְרָךְ. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׂאִמְרָה לָבֹן בֵּיתוֹ תֵּן לְפָלוּנִי סָאָה שֶׁל חֲטִים, הִלְךְ וְנָתַן לוֹ סָאָתִים, אָמַר לוֹ הָרִי סָאָה מִשָּׁל מֶלֶךְ וְסָאָה מִשָּׁלִי. כָּךְ אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה [\(במדבר כו, יח\)](#) : וְסִמְכַתְּ אֶת יָדְךָ עָלָיו, יָד אַחַת, מָה עָשִׂה [\(במדבר כו, כג\)](#) : וְיִסְמַךְ אֶת יָדָיו וְיִצְוֶהוּ, לְקַיֵּם מַה שְׁנֵאָמַר : טוֹב עֵינַי הוּא יִבְרָךְ. לְפִיכָךְ [\(משלי כו, יח\)](#) : נֹצֵר תֵּאֱנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ, לְמָה נִמְשָׁלָה תוֹרָה כְּתִיאָנָה, שְׂרַב הָאֵילָנוֹת, הַזֵּית, הַגִּפְּוֹ וְהַתְּמָרָה, נִלְקָטִין כְּאַחַת, וְהַתְּאֵנָה נִלְקָטֵת מֵעֵט מֵעֵט, כָּךְ הַתוֹרָה הַיּוֹם לוֹמֵד מֵעֵט וְלִמְחַר הַרְבֵּה, לְפִי שְׂאִינָה מִתְלַמְּדֵת לֹא בְּשִׁנָּה וְלֹא בְּשִׁנְתִּים. [\(במדבר כו, יח\)](#) : אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ, לְפִי שְׂאִמְרָה [\(במדבר כו, יז\)](#) : אֱלֹהֵי הַרוּחַ, שְׂאֶתָּה מְכִיר רוּחַ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִכָּל בְּרִיָּה, וְתִמְנֶה אָדָם שְׂיִדַע לְהִלְךְ עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם לְפִי דַעְתּוֹ. וְסִמְכַתְּ אֶת יָדְךָ עָלָיו, כְּמִדְּלִיק נֵר מִנֵּר. [\(במדבר כו, ט\)](#) : וְנָתַתָּה מִהוֹדְךָ, כְּמַעֲרָה מְכֹלִי לְכֹלִי. וּמָה שְׂאִמְרָתָה [\(במדבר לו, ט\)](#) : וְלֹא תִסָּב נַחֲלָה מִמַּטָּה לְמַטָּה אַחֲרָי, הַכְּבוֹד אֵינּוּ זֶה מִבֵּית אָבִיךָ, שְׂאִי יְהוֹשֻׁעַ שְׁעוֹמֵד תַּחְתֶּיךָ [\(במדבר כו, כא\)](#) : וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד.

טז אֶת קַרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי [\(במדבר כח, ב\)](#), אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל לֹא שְׂאֵנִי צְרִיךְ לְקַרְבָּנוֹת, כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ שְׁלִי הוּא, הִבְהִמָּה שְׂאֶתֶם מְקַרְיָבִים אֵינִי בְּרִאתִי אוֹתָהּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(תהלים ג, יב\)](#) : אִם אָרְעַב לֹא אִמְרָ לְךָ, אֵינִי לְפָנֶי אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּהּ.

אָמַר רַבִּי סִימוֹן שֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת רַחֲמִים כְּתִיב בֵּי, שְׁנֵאָמַר [\(שמות לד, ו\)](#) : וַיַּעֲבֹר ה' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' וְגוֹי, וַיֵּשׂ רַחֲמָן מוֹסֵר מְזוֹנוֹתָיו לְאֲכֹרִי, הָיָה אִם אָרְעַב לֹא אִמְרָ לְךָ.

אמר רבי יהודה ברבי סימון אמר הקדוש ברוך הוא עשר בהמות טהורות מסרתי לך שלש הן ברשותך ושבע אינן ברשותך, ולא הטרחתני עליך שתהא מחזר בקרים להביא קרבן מאלו שאינן ברשותך, לא אמרתי אלא מהגדלים על אבוסך, הוי אם ארעב לא אמר לך.

אמר רבי יצחק כתיב: את קרבני לחמי, וכי יש לפניו אכילה ושתיה, למד ממלאכי השרת (תהלים קד, ד): משרתיו אש להט, מהיכן נזונין, רבי יודן אמר רבי יצחק מזיו שכינה הם נזונין, שנאמר (משלי טו, ט): באור פני מלך חיים.

אמר רבי שמעון בן לקיש כתיב (במדבר כח, ו): עלת תמיד העשיה בהר סיני, אם תאמר שיש לפני אכילה ושתיה, למד ממשוה ראה מה כתיב בו (שמות לד, כח): ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו', אלו היה לפני אכילה ושתיה היה אוכל ושותה, הוי אם ארעב לא אמר לך.

יז אמר רבי חיא בר אבא בריותי אינן צריכין לבריותי, מימיה שמעת שאומרים השקו נא את הגפן הזאת וכן שהיא עושה וכן הרבה, השקו את הזית הזו שהוא עושה שמן הרבה, בריותי אינן צריכות לבריותי ואני צריך לבריותי.

אמר רבי ינאי בנהג שבעולם זה שעובר על גב הנהר אי אפשר לו שלא שתה שנים או שלשה לגין מים, ואני כל הימים וכל הימים אני מלא שעלי, כתיב (ישעיה מ, יב): מי מדד בשעלו מים, ואני על לגך כתבתני (במדבר כח, ז): הסד נסד שכר, לשון שתיה, לשון שביעה, לשון שכרות.

יח בהמה בראתי בעולמי ואין אדם יכול לעמוד במזונותיה, ואיזו זו (תהלים נ, ט): בהמות בהרי אלף. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש ורבנן, רבי יוחנן אמר בהמה אחת היא רבוצה על אלף הרים, ואלף הרים מגדליו לה כל מיני מאכל לצדיקים לעתיד לבוא, שנאמר (ישעיה סה, ט): והיה השרון לנוה צאן ועמק עכור לרבץ בקר. ורבנן אמרי בהמה אחת היא רבוצה על אלף הרים, ואלף הרים מגדלים לה בהמות בכל יום והוא אוכל, מה טעם (איוב מ, כ): וכל חית השדה ישחקו שם, אפשר דאית בעיר אכיל בעיר, אמר רבי תנחומא גדולים מעשה אלהינו מה רבו מעשיו. ומהיכן הוא שותה, רבי יהושע בן לוי אמר כל מה שהירדן עושה לששה חדשים ומכניס, הוא עושה גמיעה אחת, שנאמר (איוב מ, כג): הן יעשק נהר ולא יחפוז יבטח פי יגיה ירדן אל פיהו. ורבנן אמרי כל מה שהירדן מכניס לשנים עשר חדש הוא עושה גמיעה אחת, שנאמר: יבטח פי יגיה ירדן אל פיהו, ויש בהן לכלוך פה, רב הונא בשם רב יוסף אמר אין בו כדי לכלוך פה, ומהיכן הוא שותה. תני רבי שמעון בן יוחאי (בראשית ב, ט): ונהר יצא מעדן, ויובל שמו, שנאמר (רמיה ז, ח): ועל יובל ישלח שרשיו, וממנו שותה. תני בשם רבי מאיר (איוב יב, ז): ואולם שאל נא בהמות ותרד ועוף השמים ונגד לך. שאל נא בהמות, זו בהמה. ועוף השמים, זו זיו שדי, (איוב מ, ח): או שיח לארץ

וּתְרַךְ, זֶה גֹן עֵדֶן, (איוב מ, ח) : וַיִּסְפְּרוּ לָךְ דְּגֵי הַיָּם, זֶה לְוִיָּתָן, (איוב מ, ט) : מִי
לֹא יָדַע בְּכָל אֵלֶּה כִּי יָד ה' עָשְׂתָה זֹאת.

ט מְלֻךְ אֶחָד הָיָה לָךְ זֶה שְׁלֹמֹה (מלכים א ה, ב ג) : וַיְהִי לָחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם
אֶחָד שְׁלֹשִׁים כָּר סֵלֶת וְשָׁשִׁים כָּר קֶמַח, עֲשָׂרָה בָקָר בְּרֵאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר
רְעִי וּמֵאָה צֹאן לְבַד מֵאֵיל וְצָבִי וַיִּחְמוֹר וּבְרֵבְרִים אַבּוּסִים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה
בְּרַבִּי זְבִידָא אֶלְף נָשִׁים הָיוּ לוֹ לְשְׁלֹמֹה וְכָל אַחַת וְאַחַת עוֹשָׂה לוֹ בְּכָל יוֹם
כְּזֶה, זֹו סְבוּרָה שְׁאֲצֵלָה הוּא סוּעֵד. נְחֻמְיָה הִפָּחֵם לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד
בְּסֵעוּדָתוֹ, שְׁנֵאמַר (נחמיה ה, יח) : וְאֲשֶׁר הָיָה נַעֲשֶׂה לְיוֹם אֶחָד שׁוֹר אֶחָד צֹאן
שֵׁשׁ בְּרֹוֹת וְצִפְרִים נַעֲשׂוּ לִי, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּנִי לֹא מִפְּנֵי שֵׁשׁ לִפְנֵי
אֲכִילָה וְשִׁתְיָה אֲמֵרְתִּי לָכֶם, אֲלֵא בְּשִׁבִיל הַרִיחַ, שְׁתִּהִיוּ עַרְבִים וְנוֹחִין לִפְנֵי
כְּרִיחַ נִיחַח.

כ תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ (במדבר כח, ב), זֶה שְׁאֵמַר הַכָּתוּב (משלי יג, כה) :
צְדִיק אֲכַל לְשֶׁבַע נֶפֶשׁוֹ, זֶה אֶלְיָעָזָר, שְׁאֵמַר לְרַבְקָה (בראשית כד, יז) : הִגְמִיאֲנִי
נָא מֵעַט מִיָּם, כְּדִי גִמְיָא. (משלי יג, כה) : וּבִטָּן רְשָׁעִים תִּחְסָר, זֶה עֲשׂוֹ, שְׁאֵמַר
לְיַעֲקֹב (בראשית כה, ל) : הֲלַעֲיִטְנִי נָא.

אָמַר רַבִּי יֶצְחָק בַּר רַבִּי זְעִירָא עֲשׂוּ פֶּעַר פִּיּו כְּגִמְלָה, אָמַר אֶפְתַּח פִּי וְאֶתֶּה
מִכְּנִיס, הֵתֵם תִּנְיִנָן אֵין אוֹבְסִים אֶת הַגְּמָל וְלֹא דוֹרְסִים אֲבָל מְלַעֲיִטִין.
צְדִיק אֲכַל לְשֶׁבַע נֶפֶשׁוֹ, זֹו רֹוֹת הַמוֹאֲבִיָּה, שְׁכַתוּב בָּהּ (רות ב, יד) : וַתֹּאכַל
וַתִּשְׁבַּע וַתִּתֵּר, שְׁהַבְּרָכָה הִיְתָה בְּפִיָּה שֶׁל אוֹתָהּ צְדָקָת. וּבִטָּן רְשָׁעִים תִּחְסָר,
אֵלוֹ אַמּוֹת הָעוֹלָם. מַעֲשֶׂה בְּעוֹבָד כּוֹכָבִים אֶחָד שְׁזָמַן כָּל בְּנֵי עִירוֹ, אָמַר
רַבִּי דוֹסֶתָאִי אוֹתִי זָמַן לְאוֹתָהּ סֵעוּדָה עִם כָּל בְּנֵי עִירוֹ, וְלֹא הָיָה שְׁלַחְנוּ
חֶסֶר מִכָּל מְטַעְמִים שְׁבַעוֹלָם אֲלֵא אַגּוּזֵי פֶּרֶךְ בְּלֶבֶד, מָה עָשָׂה נָטַל אֶת
הַטְּבָלָא מִלְּפָנֵינוּ, שְׁהִיְתָה יָפָה כְּשֶׁשׁ כְּכָרִי כֶסֶף וּשְׁבָרָה, אֲמֵרְתִּי לוֹ מִפְּנֵי מָה
עָשִׂיתָ כֵּן, אָמַר לִי אַתָּם אוֹמְרִים שְׁהָעוֹלָם הִזָּה שְׁלָנוּ וְהָעוֹלָם הַבָּא שְׁלָכֶם,
אִם אֵין אָנוּ אוֹכְלִים עֲכָשׁוֹ, אֵימְתִי אָנוּ אוֹכְלִים, קָרָאתִי עָלָיו : וּבִטָּן
רְשָׁעִים תִּחְסָר.

כא וְאֲמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לָהּ כְּבָשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם
(במדבר כח, ג), לֹא שְׁנִיָּהִם בְּבֵת אַחַת אֲלֵא (במדבר כח, ד) : אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה
בְּבָקָר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבִים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר רַבִּי סִימּוֹן
מֵעוֹלָם לֹא הָיָה אָדָם בִּירוּשָׁלַיִם וּבִגְדוֹ עוֹן, כִּי־צַד, תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר מְכַפֵּר עַל
עֲבֹרוֹת שְׁבַלְיָלָה, וְשֶׁל בֵּין הָעַרְבִים מְכַפֵּר עַל עֲבֹרוֹת שְׁנַעֲשׂוּ בַיּוֹם, מִכָּל
מְקוֹם לֹא לָן אָדָם בִּירוּשָׁלַיִם וּבִגְדוֹ עוֹן, שְׁנֵאמַר (ישעיה א, כא) : צְדָק יִלִּין בָּהּ
וּגוֹי, אָמַר לָהֶן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, בְּעוֹלָם הִזָּה אַתָּם מְקַרְיָבִין לִפְנֵי
לָחֶם הַפָּנִים וְקַרְבָּנוֹת, לְעוֹלָם הַבָּא אֲנִי אֶעְרָךְ לָכֶם שְׁלַחַן גָּדוֹל וַיְהִיו עוֹבְדֵי
כּוֹכָבִים רוֹאִים וּבוֹשִׁים, שְׁנֵאמַר (תהלים כג, ה) : תַּעֲרָךְ לִפְנֵי שְׁלַחַן נֹגֵד צַרְרֵי
דְּשִׁנְתָּ בְשִׁמּוֹן רֵאשִׁי כּוֹסֵי רִוְיָה. וְכֵן הוּא אוֹמַר (ישעיה סה, יג) : הִנֵּה עֲבַדִּי יֹאכְלוּ
וְאַתָּם תִּרְעָבוּ הִנֵּה עֲבַדִּי יִשְׁתּוּ וְאַתָּם תִּצְמָאוּ.

כב צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי [\(במדבר כח, ב\)](#), זה שאמר הכתוב [\(איוב לו, כב\)](#): שדי לא מצאנהו שגיא כח, וכתוב [\(איוב לו, כב\)](#): הן אל ישגיב בכחו מי כמהו מורה, כיצד יתקומו שני מקראות אלו, אלא כשהוא נותן להם, נותן להם לפי כחו, וכשהוא מבקש אינו מבקש אלא לפי כחו, ראה מה פתיב [\(שמות כו, א\)](#): את המשכן תעשה עשר יריעת, ועתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לכל צדיק וצדיק חפה של ענני כבוד, שנאמר [\(ישעיה ד, ה\)](#): וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חפה. ועשן בחפה למה, כל מי שנותן עיניו עושנות וצרות בתלמידים בעולם הזה, מתמלא חפתו עשן לעולם הבא. אש בחפה למה, מלמד שכל צדיק שהוא מעלה מחברו חפתו נכוית ממנו. נגה, שזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו, לכה פתיב: הן אל ישגיב בכחו. כשבקש מהם לא בקש אלא לפי כחו [\(שמות כז, כ\)](#): ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך פתית למאור להעלות נר תמיד, וכשהאיר להם לפי כחו [\(שמות יג, כא\)](#): וה' הלך לפנייהם יומם, ולעתיד לבוא [\(ישעיה ס, א\)](#): קומי אורי כי בא אורח וקבוצ ה' עליך זרח, [\(ישעיה ס, ב\)](#): ועליך יזרח ה' וקבוצו עליך יראה, [\(ישעיה ס, ג\)](#): והלכו גוים לאורח ומלכים לנגה זרח, וכתוב [\(ישעיה ל, כו\)](#): והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים, הוי הן אל ישגיב בכחו. כשבקש מהם לא בקש מהם אלא לפי כחו, כמה דאית אמר [\(שמות כג, יט\)](#): ראשית בכורי אדמתך, וכשנותן להן לפי כחו [\(יחזקאל מז, יב\)](#): ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עליהו ולא יתם פריו לחדשיו יבכר, מהו לחדשיו יבכר, שכל אילן מחדש בכורים אחרים כל חדש וחדש, לא בכורי חדש זה בכורי חדש זה. כשבקש לא בקש אלא לפי כחו [\(ויקרא כג, מ\)](#): ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, ונותן להן לפי כחו [\(ישעיה מא, יט\)](#): אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן. [\(ויקרא נה, יג\)](#): תחת הנעצוצץ יעלה ברוש.

כג ביום השמיני עפרת תהיה לכם [\(במדבר כט, לה\)](#), זה שאמר הכתוב [\(ישעיה כו, טו\)](#): יספת לגוי ה', אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולם הוספת שלוח לדור המבול, שמא הקריבו פר אחד ואיל אחד, לא דין שלא כבוד אלא אמרו [\(בראשית יא, ד\)](#): הבה נבנה לנו עיר, וכן לסדומיים, וכן לפרעה, וכן לסנהריב, וכן לנבוכדנצר, שמא הקריבו אחד מהם פר אחד ואיל אחד, לא דין שלא הקריבו אלא הכעיסוהו, ולמי נאה להוסיף שלוח וכבוד, לישראל, שנאמר: יספת לגוי ה', ואין גוי אלא ישראל, שנאמר [\(שמואל ב ז, כג\)](#): ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ, אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבון של עולם עליך לתן לנו את המועדים, ועלינו להיות מקריבים לפניך קרבנות פראוי. [\(ישעיה כו, טו\)](#): נכבדת, נתת לנו ראשי חדשים ואנו מקריבים לפניך, שנאמר [\(במדבר כח, יא\)](#): ובראשי חדשיכם. בפסח הקרבנו לך, ראש השנה הקרבנו לך, יום הכפורים הקרבנו לך, וכן בחג, אפלו מועד אחד לא בטלנו. אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא עליך להוסיף לנו מועדות, ועלינו להיות מקריבים לפניך ומכבדין אותך, [\(ישעיה כו, טו\)](#): יספת לגוי נכבדת רחוקת כל קצוי ארץ, אמר להם הקדוש ברוך הוא חייכם איני מחזיר ימים טובים

מִכֶּם, אֲלֵא אֲנִי מוֹסִיף לָכֶם מוֹעֲדוֹת שֶׁתִּשְׁמְחוּ בָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת.

כז בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת, זֶה שֶׁאָמַר הַפְּתוּב (תהלים קט, ד): תַּחַת אֶהְבְּתִי יִשְׁטַנּוּנִי וְאֲנִי תִפְלֶה, אֶת מוֹצֵא בְּחַג יִשְׂרָאֵל מִקְרִיבִין לִפְנֵיךָ שְׁבַעִים פָּרִים עַל שְׁבַעִים אֲמוֹת, אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל רַבּוֹן הַעוֹלָמִים הֲרִי אָנוּ מִקְרִיבִין עֲלֵיהֶם שְׁבַעִים פָּרִים וְהִיוּ צָרִיכִין לְאַהֲב אוֹתָנוּ וְהֵם שׁוֹנְאִין אוֹתָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: תַּחַת אֶהְבְּתִי יִשְׁטַנּוּנִי. לִפְיֶךָ אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲכָשׁוּ הַקְּרִיבֵי עַל עֲצֻמְכֶם, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. (במדבר כט, לו): וְהַקְּרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לַה' פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד, מִשָּׁל לְמִלְךָ שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה שְׁבַעַת יָמִים, וְזָמַן כָּל בְּנֵי אָדָם שֶׁבַמְדִּינָה בְּשַׁבַּעַת יָמֵי הַמְּשֻׁתָּה, כִּיּוֹן שֶׁעָבְרוּ שְׁבַעַת יָמֵי הַמְּשֻׁתָּה, אָמַר לְאוֹהֲבֵי כָּבֵד יִצְאָנוּ יְדִינוּ מִכָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה, נִגְלָגַל אֲנִי וְאַתָּה בְּמָה שֶׁתִּמְצָא, לְטָרָא בְּשָׂר אוֹ שֵׁל דָּג אוֹ יֶרֶק. כֵּן אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת תִּהְיֶה לָכֶם, גִּלְגְּלוּ בְּמָה שֶׁאַתֶּם מוֹצֵאִים, בְּפֶר אֶחָד וְאֵיל אֶחָד.

כח בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, מָה רָאָה לַה' לְהִיּוֹת פּוֹחַת כָּל יוֹם, לְמַדְדַּת הַתּוֹרָה דְּרָדָה אַרְצָה מִן הַקְּרַבְנוֹת, שֶׁאִם יֵלֵךְ לְאַכְסֵנְיָא וְקָבְלוּ חֲבֵרוֹ, יוֹם רֵאשׁוֹן מִקְבְּלוּ יָפָה וּמֵאֲכִילוּ עוֹפוֹת, בְּשָׁנִי מֵאֲכִילוּ בְּשָׂר, בְּשָׁלִישִׁי מֵאֲכִילוּ דָגִים, בְּרַבִּיעִי מֵאֲכִילוּ יֶרֶק, כֵּן פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁמֵאֲכִילוּ קִטְנִית. תִּהְיֶה לָכֶם, מֵהוּ תִהְיֶה לָכֶם, אָמַר לָהֶם הַמוֹעֲדִים נֹאִים לָכֶם. שָׂאֵל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶחָד אֶת רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר לוֹ לְמָה אַתֶּם עוֹשִׂים מוֹעֲדוֹת, לֹא כֵן אָמַר לָכֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (ישעיה א, יד): חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהֵינוּ אָמַר חֲדָשִׁי וּמוֹעֲדֵי שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁנֶּאֱמַר, לֹא אָמַר אֱלֹהֵינוּ חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם, בְּשֶׁבִיל אוֹתָן מוֹעֲדוֹת שֶׁעָשָׂה יִרְבְּעִם, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יב, לב): וַיַּעַשׂ יִרְבְּעִם חָג בַּחֲדָשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ כְּחַג אֲשֶׁר בִּיהוּדָה, (מלכים א יב, לג): וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית אֵל, בַּחֲדָשׁ אֲשֶׁר בָּדָא מִלְּבֹו וַיַּעַשׂ חָג לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר. אֲבָל הַמוֹעֲדוֹת הָאֵלּוּ אֵינָן בְּטָלִים לְעוֹלָם וְלֹא הִתְחַדְּשִׁים, לְמָה, שֶׁהֵן לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג, לו): אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה', וְכֵן (ויקרא כג, ב): אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי, וְכֵן (ויקרא כג, מד): וַיִּדְבֹר מִשָּׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה'. וְלִכְּךָ אֵין עֲתִידִים לְבָטֵל, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (תהלים קיא, ח), סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאַמֶּת וַיִּשָׂר.

פרשה כב

א וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת, אִישׁ כִּי יֵדֵר נָדָר לֵה' (במדבר ל, ב, ג), הַדָּא הוּא דְכִתְיב (ירמיה ד, ב) : וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי ה' בְּאֵמֶת בְּמִשְׁפָּט וּבְצַדִּיקָה, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תִהְיוּ סְבוּרִים שְׁהִתֵּר לָכֶם לְהִשָּׁבַע בְּשֵׁמִי אֲפֹלוּ בְּאֵמֶת, אֵין אֶתְהָ רִשְׁאֵי לְהִשָּׁבַע בְּשֵׁמִי אֲלֵא אִם כֵּן יִהְיוּ בְּךָ כָּל הַמִּדּוֹת הָאֵלוּ (דברים ו, יג) : אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא, שְׁתֵּהָא כְּאוֹתָן שְׁנִקְרָאוּ יִרְאֵי אֱלֹהִים, אֲבָרְהֶם, אִיּוֹב וְיוֹסֵף. אֲבָרְהֶם דְכִתְיב (בראשית כב, יב) : כִּי עָתָה יִדְעָתִי כִּי יִרְא אֱלֹהִים אֶתְהָ, אִיּוֹב דְכִתְיב (איוב א, ח) : אִישׁ תָּם וְיֹשֵׁר יִרְא אֱלֹהִים, יוֹסֵף דְכִתְיב (בראשית מ, יח) : אֵת הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרְא, הוּי אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא. (דברים ו, יג) : וְאֵתוּ תַעֲבֹד, אִם אֶתְהָ מִפְּנֵה עֲצֻמָּה לְתוֹרָה וְלַעֲסַק בְּמִצְוֹת וְאֵין לָךְ עֲבוּדָה אַחֲרָת, לְכֹךְ נֶאֱמַר : וְאֵתוּ תַעֲבֹד. (דברים ו, יג) : וְבוּ תִדְבֹק, וְכִי יָכוֹל אָדָם לְדַבֵּק בְּשִׁכְיָנָה, וְהֵלֵא כְּבָר נֶאֱמַר (דברים ד, כד) : כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא, אֲלֵא לּוֹמַר לָךְ, כָּל הַמַּשְׂיָא בְּתוּ לְתַלְמִיד שְׁקוּרָא וְשׁוֹנָה וְעוֹשֶׂה פְּרָקְמִטְיָא וּמְהַנְהוּ מִנְכָסִיו, זְהוּ שְׁנֶאֱמַר עָלָיו : וְבוּ תִדְבֹק, אִם יֵשׁ בְּךָ כָּל הַמִּדּוֹת הָאֵלוּ אֶתְהָ רִשְׁאֵי לְהִשָּׁבַע, וְאִם לֹא וְאֵין אֶתְהָ רִשְׁאֵי לְהִשָּׁבַע. מַעֲשֶׂה בְּיַנְאֵי הַמֶּלֶךְ שְׁהִיוּ לוֹ שְׁנֵי אֲלָפִים עֵירוֹת וְכֻלָּם נַחֲרָבוּ עַל שְׁבוּעַת אֵמֶת, כִּיצַד, אוֹמַר אָדָם לְחֻבְרוֹ בְּשְׁבוּעָה שְׁאֲנִי הוֹלֵךְ וְאוֹכֵל כֶּךָ וְכֹךְ בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, וְאֶשְׁתֵּה כֶּךָ וְכֹךְ בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, וְהִיוּ הוֹלְכִין וּמְקִימִין שְׁבוּעָתָן, וְנַחֲרָבוּ. מַה הַנִּשְׁבָּע בְּאֵמֶת כֶּךָ, הַנִּשְׁבָּע עַל הַשְּׁקָר עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

ב נִקְם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תְּאֲסֹף אֶל עַמְּךָ (במדבר לא, ב), רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר אֵלוּ הִיָּה רוּצָה מֹשֶׁה לְחִיּוֹת כְּמָה שְׁנִים הִיָּה חַי, שְׁאֶמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְם וְאַחַר תְּאֲסֹף, תִּלְהָ הַכְּתוּב מִיתָתוֹ בְּמִדְיָן, אֲלֵא לְהוֹדִיעַךְ שְׁבַחוּ שֶׁל מֹשֶׁה, אָמַר בְּשִׁבִיל שְׁאֲחִיָּה יַעֲכַב נִקְמַת יִשְׂרָאֵל, מִיָּד (במדבר לא, ג) : וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִחַלְצוּ מֵאֲתַכֶּם אֲנָשִׁים לְצַבָּא, אֲנָשִׁים, צְדִיקִים. וְלִהְלֹן (שמות יז, ט) : בָּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים, וְכֵן (איוב ד, יג) : בְּנִפְל תִּרְדָּמָה עַל אֲנָשִׁים. (במדבר לא, ג) : לָתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר : נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמֹשֶׁה אָמַר : נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהֶם אֵינוֹ אֲלֵא דִיקוּ שְׁלָכֶם, שְׁגִרְמוּ לִי לְהִזִּיק אֶתְכֶם, אָמַר מֹשֶׁה רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, אִם הִיָּינוּ עֲרָלִים, אוֹ עוֹבְדֵי עֲבוּדַת כּוֹכָבִים, אוֹ כּוֹפְרֵי מִצְוֹת, לֹא הִיוּ שׁוֹנְאֵין אוֹתָנוּ וְאֵינָן רוֹדְפִין אַחֲרֵינוּ אֲלֵא בְּשִׁבִיל תּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁנִתְּתָ לָנוּ, הַלְכָךְ הַנִּקְמָה שְׁלָךְ לָתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן. (במדבר לא, ד) : אֲלֹף לְמִטָּה וְגו', יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁנֵי אֲלָפִים מְכַל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט שְׁלַח, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מְכַל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט, שְׁנִים עֶשֶׂר אֲלֹף מְשֻׁמְרִים אֵת כְּלִיָּהֶם, עֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר (שיר השירים ד, ב) : שְׁנִיף כְּעֵדֵר הַקְּצוּבוֹת, שְׁכֻלָּם מִתְּאִימוֹת, וְשְׁנִים עֶשֶׂר אֲלֹף לְתַפְלָה. וּמִנִּין שְׁכֹן, שְׁנֶאֱמַר : אֲלֹף לְמִטָּה אֲלֹף לְמִטָּה, הָרִי

עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אֲלָפִים, [\(במדבר לא, ה\)](#) : וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְף לַמָּטָה, הָרִי שְׁנַיִם עָשָׂר אַחֲרָיִם, מֵהוּ וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְף לַמָּטָה, שְׁהִיוּ נִמְסָרִין זִוּגוֹת זֶה לָזֶה.

דָּבָר אַחֵר, וַיִּמְסְרוּ, בָּעַל כָּרְחוּן, לְפִי שְׁתַּלְּחָה הַכְּתוּב מִיַּתַּת מִשֶּׁה בְּנִקְמַת מִדֵּין, אָמְרוּ גִלְדָּה לְמִדְּוִן וַיִּמּוֹת מִשֶּׁה, וְנִמְנָעוּ מִלִּילָדָה. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁה הִפֵּל גּוּרְלוֹת עַל הַשְּׁבָטִים וְהֵם מִסְרִין מֵאֵלֵיהֶן.

ג וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִשֶּׁה [\(במדבר לא, ו\)](#), אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁה : נִקְּם נִקְמַת, אֶתְּהָ בַעֲצָמָךְ, וְהוּא מִשְׁלַח אֶת אַחֲרָיִם, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁנִתְגַּדַּל בְּאַרְצָךְ מִדֵּין אָמַר אֵינִי בְּדִין שְׁאֵנִי מִצָּר לְמִי שֶׁעָשָׂה בִּי טוֹבָה, הַמְּשֵׁל אוֹמֵר בּוֹר שְׁשִׁיתִת מִמֶּנּוּ אֶל תִּזְרֹק בּוֹ אָבֹן. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִינָה זֶה מִדֵּין שְׁנִתְגַּדַּל בָּהּ מִשֶּׁה, שָׂזוּ בַצַּד מוֹאֵב וְהִיא חֲרָבָה עַד עַכְשָׁיו, לָמָּה שָׁלַח פִּינְחָס, אָמַר, מִי שֶׁהִתְחִיל בְּמִצְוָה הוּא גּוֹמֵר, הוּא הַשִּׁיב אֶת חַמְתּוֹ וְהִכָּה אֶת הַמְּדַיְנִית, הוּא יִגְמַר מִצְוֹתָו. [\(במדבר לא, ו\)](#) : וַיְכַלֵּי הַקְּדוֹשׁ, זֶה הָאָרוֹן, שְׁנֵאָמַר [\(במדבר ז, ט\)](#) : כִּי עֲבַדְתָּ הַקְּדוֹשׁ וְגוֹ'. רַבֵּי יוֹחָנָן אָמַר אֵלּוּ בְּגֵדֵי כְּהֵנָה, שֶׁהֵם אוֹרִים וְתַמִּים, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר [\(שמות כט, כט\)](#) : וּבְגֵדֵי הַקְּדוֹשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן. [\(במדבר לא, ח\)](#) : וַיִּצְבְּאוּ עַל מִדְּוִן כְּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ כָּל זָכָר, וְאֶת מַלְכֵי מִדְּוִן וְגוֹ' הָרְגוּ בְּחָרֵב, מֵה בִקְשׁ שָׁם, אֲלֵא שֶׁהִלְךְ לְטַל שְׁכָרוֹ מִן עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אֲלָף, עָלְיוּ נֵאָמַר [\(משלי כו, כז\)](#) : כִּרְהַ שְׁחַת בָּהּ יִפּוֹל וְגוֹלָל אָבֹן אֵלָיו תִּשׁוּב. [\(במדבר לא, יא\)](#) [\(ב\)](#) : וַיִּקְחוּ אֶת כָּל הַשְּׁלָל וְאֶת כָּל הַמַּלְקוֹחַ, וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, לְהוֹדִיעַ שְׁבָחוֹן שֶׁלֹּא נִטְלוּ כְּלוּם מִן הַבְּזָה שֶׁלֹּא בְרָשׁוֹת, אֲלֵא הִבִּיאוּ לְפָנֵיהֶם וְאַחֵר כֶּדֶן נָטְלוּ. [\(במדבר לא, יג\)](#) : וַיִּצְאוּ מִשֶּׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל נְשֵׂאֵי הָעֵדָה לִקְרֹאתָם, לְהוֹדִיעַ עֲנוּתָנִיתוֹ וְשִׁבְחוּ שֶׁל מֹשֶׁה שְׁהִיוּ כְּלָם תִּלְמִידֵי תִלְמִידֵיו.

ד דָּבָר אַחֵר, נִקְּם נִקְמַת, זֶה שְׁאָמַר הַכְּתוּב [\(איוב לו, ז\)](#) : לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו וְאֶת מַלְכִים לְכַסֵּא, מֵהוּ לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו, אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹנֵעַ מִן הַצַּדִּיק מֵה שְׁרוּצָה בְּעֵינָיו, לְלַמְּדָה שְׁמִשֶּׁה מִתְּאוּהָ לְרֹאוֹת בְּנִקְמַת מִדֵּין קֶדֶם שְׁיָמוֹת, וְהָיָה מִבְּקֶשׁ מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיִרְאָה בְּעֵינָיו, עַל מִשֶּׁה נֵאָמַר [\(תהלים נח, יא\)](#) : יִשְׁמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נִקְּם, נִקְמַת מִדֵּין, [\(תהלים נח, יא\)](#) : פְּעַמָּיו יִרְחֹץ בְּדָם הָרָשָׁע, זֶה בְּלָעַם, אָמַר מִשֶּׁה לְפִינְחָס וּלְאֲנָשֵׁי הַצִּבְּא, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁבְּלָעַם הָרָשָׁע הוּא שָׁם לְטַל שְׁכָרוֹ, עַד שֶׁהִזְאֵב בָּא לְצֹאן פָּרְשׁוֹ לוֹ מִצּוֹדָה, וְאוֹתוֹ רָשָׁע אִם תִּרְאוּ אוֹתוֹ שֶׁעוֹשֶׂה כְּשָׂפִים וּפּוֹרֵחַ בְּאוֹרֵי הָעוֹלָם, הִרְאוּ לוֹ אֶת הַצִּיץ שְׁכָתוֹב בּוֹ [\(שמות כח, לו\)](#) : קֶדֶשׁ לַה', וְהוּא נוֹפֵל וְהָרְגוּ אוֹתוֹ, וְאֶת מַלְכֵי מִדְּוִן הָרְגוּ עַל חֲלָלֵיהֶם, שְׁהִיוּ עוֹשִׂין כְּשָׂפִים עִם בְּלָעַם וּפּוֹרְחִין וְכִשְׂרָאוּ אֶת הַצִּיץ נָפְלוּ עַל חֲלָלֵיהֶם.

ה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ כְּתִיב בִּיהוֹשֻׁעַ [\(יהושע א, ה\)](#) : כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיָה עִמָּךְ, וְהָיָה צִרְיֶךָ יְהוֹשֻׁעַ לְחַיּוֹת מֵאָה וְעֲשָׂרִים שָׁנָה, כְּמִשֶּׁה רַבֵּינוּ, וְלָמָּה נִתְקַצְרוּ שְׁנוֹתָיו עָשָׂר שָׁנִים, בְּשַׁעַת שְׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁה : נִקְּם

נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמך, ואף על פי שנתבשר בשורת מות לא אחר הדבר אלא נזדרז, וישלח אתם משה. אבל יהושע כיון שבא להלחם עם שלשים ואחד מלכים, אמר אם אני הורגם מיד, מיד אני מת כשם שעשה משה רבינו, מה עשה התחיל מעכב במלחמתם, שנאמר [\(יהושע יא, יח\)](#): ימים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה, אמר לו הקדוש ברוך הוא וכך עשית, הריני מקצר שנותיך עשר שנים. אמר שלמה [\(משלי יט, כא\)](#): רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום.

1 ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד. הלכה שלש מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם, זכה בחכמה זכה בכל, זכה בגבורה זכה בכל, זכה בעשר זכה בכל, אימתי בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכת התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום, שכן שלמה אומר [\(קהלת ט, יא\)](#): שבתתי וראיה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבנים עשר וגם לא לידיעים חן כי עת ופגע יקרה את כלם. וכן ירמיה אומר [\(ירמיה ט, כב כג\)](#): כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו, כי אם בזאת יתהלל וגו', ומתנות אלו בזמן שאין באין מן הקדוש ברוך הוא סופן להפסק ממנו. שני רבותינו, שני חכמים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מעובדי כוכבים, אחיתפל מישראל ובלעם מאמות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני גבורים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מאמות העולם, שמשון מישראל וגלית מאמות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני עשירים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מאמות העולם, קרח מישראל והמן מאמות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם, למה, שלא היה מתנתן מן הקדוש ברוך הוא אלא חוטפין אותה להם. וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול, וחיבבו את ממונם וישבו להם חוץ מארץ ישראל, לפיכך גלו תחלה מכל השבטים, שנאמר [\(דברי הימים א ה, כו\)](#): ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה, ומי גרם להם על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קנינם, מנין, ממה שכתוב בתורה: ומקנה רב היה לבני ראובן וגו'.

2 זה שאמר הכתוב [\(תהלים עה, ז ח\)](#): כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים, כי אלהים שפט זה ישפיל וזה ירים, מהו כי לא ממוצא וממערב, לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה והולך ממזרח למערב נעשה עשיר, אפלו פורש בספינות והולך ממזרח למערב וחוזר על המדברות ועל ההרים, אינו נעשה עשיר, מהו ולא ממדבר הרים, אמר רבי אבא מרומניא, כל הרים שבמקרא הרים הם, חוץ מזה שהוא רוממות, שאין אדם מתרומם מן הדברים האלו, מה הקדוש ברוך הוא עושה נוטל נכסים מזה ונותן לזה, שנאמר: כי אלהים שפט זה ישפיל וזה ירים, לכך נקרא שם נכסים שנקסים מזה ונגליו לזה, ולמה נקרא שם זוזין, שזוזים מזה ונתנין לזה. ממון, מה אתה מונה אינו כלום. מעות, מה לעת, וכלשון הזה אתה דורש. וכן חנה אומרת [\(שמואל א ב, ו ז\)](#): ה' ממית ומחיה מוריד שאול

ויעל, ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומים. מה אף מרומים, באף שהוא מביא לזה, מרומים את זה. שאלה מטרונה אחת את רבי שמעון בן חלפתא, לכמה ימים ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, אמר לה לששת ימים, שנאמר (שמות כ, יא): כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, אמרה לו מאותה שעה ועד עכשיו מה עושה, אמר לה יושב ועושה סלמות, מעלה לזה ומוריד לזה, לכך נאמר: כי אלהים שפט זה ישפיל וזה ירים. תדע לך כשבקש שיעשירו בני ראובן ובני גד הפיל את המדינים לפני ישראל כדי שיעשירו בני גד ובני ראובן, מה כתיב למעלה (במדבר לא, ט): וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם, ואחר כך (במדבר לב, א): ומקנה רב, הא שהשפיל הקדוש ברוך הוא את המדינים ורום את ישראל, לקים מה שנאמר: כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים, אלא כי אלהים שפט זה ישפיל וזה ירים.

ח דבר אחר, ומקנה רב, זה שאמר הכתוב (קהלת י, ב): לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, לב חכם לימינו, זה יצר טוב, שהוא נתון בימינו. ולב כסיל לשמאלו, זה יצר הרע, שנתון בשמאלו.

דבר אחר, לב חכם לימינו, אלו הם הצדיקים שהן נותנין לבם לתורה שהיא מימין, שנאמר (דברים לג, ב): מימינו אש דת למו. ולב כסיל לשמאלו, אלו הן הרשעים שהן נותנין לבם להעשיר, שנאמר (משלי ג, טו): בשמאולה עשר וכבוד.

דבר אחר, לב חכם לימינו, זה משה. ולב כסיל לשמאלו, אלו בני ראובן ובני גד, שעשו את העקר טפל ואת הטפל עקר, שחבבו את ממונם יותר מן הנפשות, שהן אומרים למשה (במדבר לב, טו): גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו. אמר להם משה, אינה פלוג, אלא עשו את העקר עקר, תחלה (במדבר לב, כד): בנו לכם ערים לטפכם, ואחר כך (במדבר לב, כד): וגדרת לצנאכם, הוי לב חכם לימינו זה משה, ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד, אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם חבבתם את מקניכם יותר מן הנפשות, חייכם אין בו ברכה, עליהם נאמר (משלי כ, כא): נחלה מבהלת בראשונה ואחריתה לא תברך. וכן הוא אומר (משלי כג, ד): אל תיגע להעשיר מבינתך חדל. ואיזה הוא עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח, ב): יגיע כפידך כי תאכל אשריך וטוב לך.

פרשה כג

א הִלְכָה מִי שֶׁהָיָה נֶרְדָּף מִן הַגּוֹיִם אוֹ מִן הַלְסָטִים מֵהוּ שֶׁיַּחֲלֵל אֶת הַשַּׁבָּת, כִּד שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ מִי שֶׁהָיָה נֶרְדָּף מִן הַגּוֹיִם אוֹ מִן הַלְסָטִים מַחֲלֵל אֶת הַשַּׁבָּת בְּשִׁבִיל לְמַלְט אֶת נַפְשׁוֹ, וְכִד אָנוּ מוֹצְאִין בְּדוֹד כְּשֶׁבִקֵּשׁ שְׂאוּל לְהַרְגוֹ, בָּרַח מִמָּנוּ וְנִמְלַט. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ מַעֲשֵׂה שְׂבָאוֹ לְגִדּוּלֵי צְפוּרֵי כְּתָבִים רָעִים מִן הַמְּלָכוֹת, הִלְכוּ וְאָמְרוּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פְּרָטָא, רַבִּי, כְּתָבִים רָעִים בָּאוּ לָנוּ מִן הַמְּלָכוֹת, מָה אַתָּה אוֹמֵר, נִבְרַח, וְהָיָה מִתְיָרָא לֹאמַר לָהֶם בְּרַחוּ, וְאָמַר לָהֶם בְּרַחוּ, וְלֵי אַתָּם שׂוֹאֲלִים, לָכוּ וְשְׂאֲלוּ אֶת יַעֲקֹב וְאֶת מֹשֶׁה וְאֶת דָּוִד, מָה כְּתִיב בְּיַעֲקֹב [\(הושע יב, ג\)](#): וַיִּבְרַח יַעֲקֹב, וְכֵן בְּמֹשֶׁה [\(שמות ב, טו\)](#): וַיִּבְרַח מֹשֶׁה, וְכֵן בְּדָוִד [\(שמואל א יט, יח\)](#): וְדָוִד בָּרַח וַיִּמְלֹט, וְכֵן הוּא אוֹמֵר [\(ישעיה כג, ט\)](#): לֵךְ עִמִּי בֹא בְּחִדְרֵיךָ, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֹאֲלוּ כָל גִּדּוּלֵי עוֹלָם יָרְאוּ וַיִּבְרַחוּ מִן שׂוֹנְאֵיהֶם, כָּל אוֹתָן אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁעָשִׂיתֶם בְּמִדְבָר לֹא הִנַּחְתִּי אֶתְכֶם לְבָרַח, אֲלֵא הֵייתִי מִפִּיל שׂוֹנְאֵיכֶם לִפְנֵיכֶם בְּמָה שֶׁהֵייתִי עִמָּכֶם, וְלֹא עוֹד אֲלֵא כְּמָה נְחָשִׁים וְכְמָה שָׂרְפִים וְכְמָה עֲקָרְבִים הָיוּ שָׁם, שְׂנֵאמַר [\(דברים ח, טו\)](#): נַחֲשׁ שָׂרָף וְעֲקָרָב, וְלֹא הִנַּחְתִּי אוֹתָם לְהַזִּיק אֶתְכֶם, לְכִד אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה כְּתֹב אֶת הַמַּסְעוֹת שֶׁנִּסְעוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר, כִּדִּי שֶׁיְהִיוּ יוֹדְעִים מָה נִסִּים שֶׁעָשִׂיתִי לָהֶם, מִנֵּן, מִמָּה שֶׁקָּרִינוּ בְּעִנְיָן [\(במדבר לג, א\)](#): אֵלֶּה מִסְעֵי.

ב זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב [\(תהלים עז, כא\)](#): נַחֲתָ כַצֶּאֱן עִמָּךְ בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, מָה נַחֲתָ, נוֹטְרִיקוֹן הוּא, נַחֲתָ, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר נִסִּים עָשִׂיתָ עִמָּהֶם, חֵיִים נִתְּתָ לָהֶם, יָם קָרַעְתָּ לָהֶם, תִּיּוֹרָה נִתְּתָ לָהֶם, וְעַל יְדֵי מִי עַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.

דָּבָר אַחֵר, נַחֲתָ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר נִפְלְאוֹת עָשִׂיתָ לָהֶם, חֵירוֹת נִתְּתָ לָהֶם, יִמְיָנְךָ הוֹשִׁיעַ אוֹתָם, תִּילּוּי רֹאשׁ נִתְּתָ לָהֶם, עַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וְרַבּוֹתֵינוּ אוֹמְרִים, נַחֲתָ, נִבְיָאִים הֶעֱמַדְתָּ מֵהֶם, חִסִּידִים הֶעֱמַדְתָּ מֵהֶם, יִשְׁרִים הֶעֱמַדְתָּ מֵהֶם, תִּיּוֹמִימִים הֶעֱמַדְתָּ מֵהֶם, עַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.

דָּבַר אַחַר, נְחִית, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נִוְרָאוֹת עָשִׂיתָ בְּשׁוֹנְאֵיהֶם, חִירוֹן אֶף שְׁלַחַת בָּהֶם, יִדְדָה הַלְחַמָּה אוֹתָם, תִּיְהוֹמוֹת פְּסִיתָ עֲלֵיהֶם, עַל יְדֵי מִי עַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.

דָּבַר אַחַר, נְחִית כְּצֹאן עֵמֶד, מֵהוּ כְּצֹאן, אֶלָּא מֵה הֲצֹאן הִזָּה אֵין מְכַנְיִסִין אוֹתָהּ לְצַל הַקּוֹרָה, כִּדְּ יִשְׂרָאֵל כָּל אַרְבְּעִים שָׁנָה שְׁעָשׂוּ בַּמִּדְבָּר לֹא נִכְנְסוּ לְצַל הַקּוֹרָה, לְכִדְ נִמְשְׁלוּ כְּצֹאן.

דָּבַר אַחַר, נְחִית כְּצֹאן עֵמֶד, מֵה הֲצֹאן אֵין פּוֹנְסִין לָהּ אוֹצְרוֹת אֶלָּא רוּעִים אוֹתָהּ בַּמִּדְבָּר, כִּדְּ יִשְׂרָאֵל כָּל אַרְבְּעִים שָׁנָה שְׁהִיוּ בַּמִּדְבָּר נְזוֹנוּ בְּלֹא אוֹצְרוֹת, לְכִדְ נִמְשְׁלוּ כְּצֹאן.

דָּבַר אַחַר, נְחִית כְּצֹאן, מֵה הֲצֹאן כָּל הֵיכָן שְׁהָרוּעָה מְנַהִיגָה הִיא נִמְשַׁכֶּת אַחֲרָיו, כִּדְּ יִשְׂרָאֵל כָּל מְקוֹם שְׁהִיוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מְסִיעִים אוֹתָם הִיוּ נוֹסְעִים אַחֲרֵיהֶם, שְׁנֹאֵמַר: אֵלֶּה מְסִיעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְקִיָּם מֵה שְׁנֹאֵמַר: נְחִית כְּצֹאן עֵמֶד.

ג אֵלֶּה מְסִיעֵי, מְשַׁל לְמִלָּד שְׁהִיָּה בְּנוֹ חוֹלָה הוֹלִיכּוֹ לְמְקוֹם אֶחָד לְרַפְאוֹתוֹ, כְּשִׁחֲזָרוּ הַתַּחִּיל אָבִיו מוֹנֵה כָּל הַמַּסְעוֹת, וְאוֹמֵר כָּאֵן יִשְׁנֶנּוּ, כָּאֵן הוֹקְרֶנּוּ, כָּאֵן חֲשִׁשְׁתָּ אֶת רֹאשְׁךָ. כִּדְּ אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, מְנַה לָּהֶם כָּל הַמְּקוֹמוֹת הֵיכָן הַכְּעִיסוּנִי, לְכִדְ נֹאֵמַר: אֵלֶּה מְסִיעֵי.

ד דָּבַר אַחַר, אֵלֶּה מְסִיעֵי, לָמָּה זָכוּ לַפְתַּב בַּתּוֹרָה כָּל הַמַּסְעוֹת הָאֵלוֹ, עַל שְׁקִבְלוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְעַתִּיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִתֵּן שְׁכָרְךָ, דְּכַתִּיב [\(ישעיה לה, אב\)](#): יִשְׁשׂוּם מִדְּבַר וְצִיָּה וְתִגַּל עֲרֻבָה וְתִפְרַח כְּחִבְצֵלֶת, פָּרַח תִּפְרַח וְתִגַּל וְגוֹ', וַיִּמָּה מִדְּבַר עַל שְׁקִבְלֵי יִשְׂרָאֵל, כִּדְּ, הַמְּקַבֵּל תִּלְמִידֵי חֲכָמִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ עַל אַחַת כְּפָמָה וְכָמָה. אֶת מוֹצֵא עַתִּיד הַמִּדְבָּר לְהִיּוֹת יָשׁוּב וְהִיָּשׁוּב עַתִּיד לְהִיּוֹת מִדְּבַר, וַיִּמְנִין שְׁעַתִּיד הִיָּשׁוּב לְהִיּוֹת מִדְּבַר, שְׁנֹאֵמַר [\(מלאכי א, ג\)](#): וְאֶת עֵשׂוֹ שְׁנֹאֵתִי וְאֲשִׁים אֶת הָרִיו שְׁמָמָה, וַיִּמְנִין שְׁהַמִּדְבָּר עַתִּיד לְהִיּוֹת יָשׁוּב, שְׁנֹאֵמַר [\(ישעיה מא, יח\)](#): אֲשִׁים מִדְּבַר לְאִגָּם מִיָּם. אֶת מוֹצֵא עֵכְשׁוֹ אֵין אֵילָנוֹת בַּמִּדְבָּר וְעַתִּיד לְהִיּוֹת שָׁם, שְׁנֹאֵמַר [\(ישעיה מא, יט\)](#): אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֲרָזֵי שֹׁטָה וְהִדְּסֵי וְעֵץ, וְעֵכְשׁוֹ אֵין דֶּרֶךְ בַּמִּדְבָּר שְׁכָלוֹ חוֹל, וְעַתִּיד לְהִיּוֹת שָׁם דֶּרֶךְ, שְׁנֹאֵמַר [\(ישעיה מג, יט\)](#): אֶף אֲשִׁים בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ בִּישְׁמוֹן נְהָרוֹת, וְאוֹמֵר [\(ישעיה לה, ח\)](#): וְהָיָה שָׁם מְסָלוֹל וְדֶרֶךְ וְדֶרֶךְ הַקְּדוֹשׁ יִקְרָא לָהּ לֹא יַעֲבְרֶנּוּ טָמֵא וְהוּא לְמוֹ הַלֵּךְ דֶּרֶךְ וְאֵוִילִים לֹא יִתְעוּ.

ה צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵיהֶם כִּי אַתֶּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנַעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפַּל לְכֶם בְּנַחֲלָה [\(במדבר לד, ב\)](#), מְלַמֵּד שְׁהָרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה כָּל מֵה שְׁהִיָּה וְעַתִּיד לְהִיּוֹת, הָרָאָה לוֹ מִדָּן עוֹמֵד שְׁמִשׁוֹ, וּבָרַק בֶּן אֲבִילְנַעִים מְנַפְתְּלִי, וְכֵן כָּל דוֹר וְדוֹרְשָׁיו, דוֹר דוֹר וְשׁוֹפְטָיו, דוֹר דוֹר וּמְנַהִיגָיו, דוֹר דוֹר וּפּוֹשְׁעָיו, דוֹר דוֹר וְצַדִּיקָיו, שְׁנֹאֵמַר [\(דברים לד, ד\)](#): וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵינוּ זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזָרְעֶךָ

אֶתְנַנֶּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינַיִךְ, מִלְּמַד שֶׁהָרְאָהוּ גִיּהֲנִם, אָמַר מֹשֶׁה מִי נִדְוֵנִי בּוֹ, אָמַר לוֹ הָרְשָׁעִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סו, כד): וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים וּגּוֹ, הַתְּחִיל מֹשֶׁה מִתִּירָא מִן גִּיּהֲנִם, אָמַר לוֹ: הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינַיִךְ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר, וּמָהוּ זֹאת הָאֶרֶץ לֵאמֹר, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לֵךְ אָמַר לָהֶם לֵאבְרָהֶם לִיצְחָק וּלְיַעֲקֹב שְׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לָכֶם קִימַתִּי לְבָנֵיכֶם, לְכֶךָ נֶאֱמַר לֵאמֹר.

1 זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה, וכי הארץ נופלת, והלוא כתיב (סחלת ד.א.): והארץ לעולם לעמדת, אלא כשפאו המרגלים והוציאו דבה על הארץ, כעס עליהם משה, אמרו לו כל ישראל, משה רבנו אלו היו המרגלים שנים שלשה, בדין הוא שנאמין, שנאמר (דברים יט, טו): על פי שני עדים או שלשה עדים, הרי הן עשרה, (דברים א, כח): אנה אנחנו עלים אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו, כביכול אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם, מה עשה הקדוש ברוך הוא נטל שר הארץ וכפתו והפילו לפניהם, שנאמר (דברים א, כא): ראה נתן ה' אלהיך לפניך את הארץ, וכי לפניהם היתה, אלא שהפיל שרה ואמר להם (דברים א, כא): עלה רש אל תירא ואל תחת, לא מן הנפילים ולא מן עם רב. כתיב (יחזקאל מה, א): ובהפילכם את הארץ, זה שאמר הכתוב (תהלים טו, ו): חבלים נפלו לי בנעמים אף נחלת שפחה עלי, חבלים נפלו לי, אלו שנים עשר שבטים, לפי שנתחלקה הארץ לשנים עשר שבטים, שנאמר (יחזקאל מז, ג): גה גבול אשר תתנחלו את הארץ לשני עשר שבטי ישראל. בנעמים, בזכות התורה, שנאמר (משלי כב, יח): כי נעים כי תשמרם בבטןך יכנו יחדו על שפתיך, יש אדם שהוא נאה ולבושו כעור, הוא כעור ולבושו נאה, וישראל הם נאים לארץ והארץ נאה להם, לכך כתיב: אף נחלת שפחה עלי. וכן הוא אומר (איוב כט, יד): צדק לבשתי וילבשני. כתיב (יהושע ז, יט): ויאמר יהושע אל עכן בני שים נא כבוד לה' אלהי ישראל. אמר לו עכן בשביל דבר זה שאתה אומר אני מת, כיון שראה עכן כך אמר בלבבו עכשו אני נלכד בגורל, איני מאמין ונחשב כזבן לפני יהושע, באותה שעה אמר לו עכן למה תפיל גורלות ביני ובין בני ביתי, אני אפיל הגורל בינך ובין פינחס, אם לא יעלה הגורל על שניכם אף אני מאמין, באותה שעה אמר יהושע: בני שים נא כבוד לה' אלהי ישראל תן לו תודה והגד נא לי מה עשית אל תכחד ממני, אמר ליהושע אף אתה הגד נא לי מה עשית. מיד נפל מחלקת בישראל ועמדו שבט יהודה במריבה והרגו מישראל פתות פתות, כיון שראה עכן כך, אמר בלבבו כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, ואני על ידי נהרגו כמה אנשים מישראל, אני חוטא ומחטיא, מוטב אני אודה לפני הקדוש ברוך הוא ולפני יהושע ואל תבוא תקלה עלי, מה עשה עכן עמד והשמיע קולו לכל הקהל, והסו כל הקהל לפניו, ואמר ליהושע (יהושע ז, כ): אמנה אנכי חטאתי לה' אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי לא זאת בלבד אלא כבר מעלתי באחרות, אמר לו יהושע: ואני כך הייתי יודע שהדבר תלוי בדך אלא הגד נא ואל תכחד ממני, אמר לו (יהושע ז, כא): וארא בשלל. אמר הסתפלותי מה שכתוב בתורה (דברים כ, יד): ואכלת את שלל איביך, (יהושע ז, כא): אדרת שנער אחת טובה ומאתים שקלים כסף ולשון זהב אחד

חמשים שקלים משקלו ואחמדם ואקחם, ואל תאמר שאני עני והייתי צריך, שאין בשבט עשיר ממני, מיד [\(יהושע ז, כב\)](#): וישלח יהושע מלאכים וירצו האהלה והנה טמונה באהלו והכסף [טמון] תחתיה. מפני מה שלח יהושע כדי שלא יגנבו אותם שבט יהודה ולא יוסיפו במחלקת, לפיכך שלח יהושע מהרה [\(יהושע ז, כג\)](#): ויבאום אל יהושע ואל כל בני ישראל ויצקם לפני ה', מהו ויצקם, שחבטן לפני המקום ואמר יהושע לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם בשביל אלו פעסת על בניך, הרי הם נתינים לפניך, מיד [\(יהושע ז, כד\)](#): ויקח יהושע את עכו בן זרח ואת הכסף ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנתיו כדי לרדותן, [\(יהושע ז, כד\)](#): ואת שמרו ואת צאנו ואת אהלו ואת כל אשר לו לשרפה, [\(יהושע ז, כד\)](#): וכל ישראל עמו לראות בדינו, כדי שלא יהיו רגילים לעשות, [\(יהושע ז, כד כה\)](#): ויעלו אתם עמק עכור, ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך ה' ביום הזה, ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא, ויש לך חלק בו, [\(יהושע ז, כה\)](#): וירגמו אתו כל ישראל אבן הוא לבדו, [\(יהושע ז, כה\)](#): וישרפו אתם באש בממונו הכתוב מדבר, שכן נאמר לו מפי הגבורה [\(יהושע ז, טו\)](#): והיה הנלכד בחרם ישראל באש אתו ואת כל אשר לו, אם כן מה תלמוד לומר וירגמו אתו ואת כל אשר לו, מלמד שהודה עכו שבשבת גנב והוציאם מיריחו והטמין בתוך אהלו, ונסקל על חלול שבת, ונשרף על שמעל בחרם, ומנין את מוצא שכן הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע [\(יהושע ז, כד\)](#): ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גבורי החיל, וסבתם את העיר כל אנשי המלחמה הקיף את העיר פעם אחת כה תעשה ששת ימים, ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות היובלים וגו', ללמדך שבשבת נכבשה חומת העיר, דבר זה עשה יהושע מדעתו והספים הקדוש ברוך הוא על ידו, אמר יהושע השבת קדש, דכתוב [\(שמות לא, יד\)](#): ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם, וכל מה שכבשנו יהא קדש, שנאמר [\(יהושע ז, יט\)](#): וכל כסף וזהב וכלי נחשת וברזל קדש הוא לה' אוצר ה' יבוא, ומנין שהספיקו על ידו, שנאמר [\(יהושע ז, יז\)](#): והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה לה', באותה שעה [\(יהושע ז, כו\)](#): וישב ה' מחרון אפו, עליו נאמר [\(משלי טז, יד\)](#): חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה, זה יהושע שהשיב חרון אף ה' מישראל.

ז כי אתם באים אל הארץ כנען [\(במדבר לד, ב\)](#), הלכה עד שלא נכנסו לארץ כיצד היו מברכין על המזון, שנו רבותינו עד שלא נכנסו לארץ ישראל היו מברכין ברכה אחת הן את הכל, משנכנסו לארץ ישראל, היו מברכין על הארץ ועל המזון. משחרבה, הוסיפו בונה ירושלים, משנקברו הרוגי ביתר, הוסיפו הטוב והמטיב, הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה. ואין לך חביבה מכלם יותר מברכת על הארץ ועל המזון, שכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה כל מי שאינו מזכיר בברכת המזון על הארץ ועל המזון ארץ חמדה וברית ותורה וחיים, לא יצא ידי חובתו. אמר הקדוש ברוך הוא חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל, למה, שאני תרתי אותה, וכן הוא אומר [\(יחזקאל כ, ו\)](#): ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות, וכן הוא אומר [\(ירמיה ג, יט\)](#): ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות

גוים. את מוצא כשהרג יהושע אותם המלכים אמר רבי ינאי הכהן ששים ושנים היו שם, שלשים ואחד ביריחו שלשים ואחד בימי סיסרא כשהלך להלחם עם ישראל נהרגו אף הם עמו, למה, שהיו מתאווים לשנות מים מן ארץ ישראל ובקשו מן סיסרא ואמרו לו בבקשה ממך נבוא עמך למלחמה, כל מלך שהיה מבקש למלחמה היה משלם ושוכר פועלים בכסף שיעזרו אותו, אמרו לסיסרא אין אנו מבקשין ממך כלום אלא נבוא עמך בחנם, שאנו מתאווים למלאות פריסנו מן מים של אותה הארץ, שנאמר (שופטים ה, יט): באו מלכים נלחמו אז נלחמו מלכי כנען בתענד על מי מגדו בצע כסף לא לקחו. להודיע שאין חביבה כארץ ישראל. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הו הארץ חביבה עלי, שנאמר (דברים יא, יב): ארץ אשר ה' אלהיך דרש אותה תמיד. וישראל חביבין עלי, שנאמר (דברים ז, ח): כי מאהבת ה' אתכם. אמר הקדוש ברוך הוא אני אכניס את ישראל שהו חביבין עלי, לארץ שחביבה עלי, שנאמר: כי אתם באים אל הארץ כנעו,

ח כי אתם באים אל הארץ כנעו, זה שאמר הכתוב (במדבר כג, יט): לא איש אל ויכזב.

דבר אחר, לא איש אל, [לא] איש עושה לאל שיכזב, לא בן עמרם עשה אותו להנחם, הוא שהוא אומר (דברים ט, יד): הרף ממני ואשמידם. עמד בן עמרם ועשה אותו להנחם, שנאמר (שמות לב, יד): וינחם ה' על הרעה.

דבר אחר, לא איש אל ויכזב, כשהוא אומר להביא טובה על ישראל אף על פי שדור חיב אינו מאחר, וכשהוא אומר להביא רעה, חוזר בו (במדבר כג, יט): ההוא אמר ולא יעשה, תדע אמר לאברהם (בראשית טו, ה): הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו פה יהיה זרעך, ועשה כן, שנאמר (דברים א, ו): ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב, אמר לו (בראשית טו, ג): ידע תדע כי גר יהיה זרעך וגו', ולא עשו אלא מאתים ועשר שנים, הוי: לא איש אל ויכזב, בטובה, אבל ברעה ההוא אמר ולא יעשה, אמר לישראל (הושע א, ט): כי אתם לא עמי, וחזר ואמר (הושע ב, כה): ואמרת ללא עמי עמי אתה. ההוא אמר ולא יעשה, אמר לאברהם (בראשית כו, ג): כי לך ולזרעך אתו, ולא חזר בו, שנאמר: כי אתם באים אל הארץ כנעו, והכניסם לארץ.

ט כי אתם באים (במדבר לג, נב): והורשתם את כל ישבי הארץ מפניכם. זה שאמר הכתוב (איוב לה, יא): מלפניו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמו, מלפניו מבהמות ארץ, אמר להם הקדוש ברוך הוא למדו מפרו של אליהו, שבשעה שאמר אליהו לעובדי הבעל (מלכים א יח, כה): בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה כי אתם הרבים, נתקבצו ארבע מאות וחמשים נביאי הבעל וארבע מאות וחמשים נביאי האשרה, ולא יכלו לזוז את רגליו מן הארץ, ראה מה כתיב שם (מלכים א יח, כג): ויתנו לנו שנים פרים ויבחרו להם הפר האחד וינתחוהו וישימו על העצים ואש לא ישימו ואני אעשה את הפר האחד וינתחוהו (מלכים א יח, כג): ואש לא אשים. מה עשה אליהו, אמר להם

בחרו שני פרים תאומים מאם אחת, הגדלים על מרעה אחד והטילו עליהם גורלות אחד לשם ואחד לשם הבעל. ובחרו להם הפר האחד, ופרו של אליהו מיד נמשך אחריו, והפר שעלה לשם הבעל נתקבצו כל נביאי הבעל ונביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגלו. עד שפתח אליהו ואמר לו לך עמהם, השיב הפר ואמר לו לעיני כל העם, אני וחברי יצאנו מבטן אחת, מפרה אחת, וגדלנו במרעה אחד, והוא עלה בחלקו של מקום ושמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש עליו, ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי. אמר לו אליהו פר פר אל תירא לך עמהם ואל ימצאו עליה, שכשם ששמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש על אותו שעמי, כך מתקדש עליך. אמר לו וכך אתה מיעצני, שבועה איני זו מכאן עד שתמסרני בידם, שנאמר [\(מלכים א יח, כו\)](#): ויקחו את הפר אשר נתן להם, ומי נתן להם, אליהו, ואתה למד מאליהו שאמר להם ויתנו לנו שנים פרים. ועוד אמר להם [\(מלכים א יח, כה\)](#): בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשנה, ולבסוף פתיב ויקחו את הפר אשר נתן להם, לך פתיב מלפנו מבהמות ארץ. ומעוף השמים יחכמונו, אמר הקדוש ברוך הוא למדו מן העורבים שהיו מכלכלין את אליהו, שנאמר [\(מלכים א יז, ד\)](#): ואת הערבים צויתי לכלכלך שם. ומהיכן היו מביאין לו לחם ובשר בבקר ולחם ובשר בערב, משלחנו של יהושפט, ולא היו רוצים אותם עורבים לפני בביתו של אותו רשע אחאב להוציא משלחנו כלום בשביל אותו צדיק, מפני שהיה בביתו עבודת פוכבים. הוי מעוף השמים יחכמונו. אמר הקדוש ברוך הוא למדו מפרו של אליהו ומן העורבים ואל תפנו אל האלילים להסתכל בם, מנין ממה שקראו בענין: והורשתם את כל ישבי הארץ מפניכם.

י כי אתם באים אל הארץ כנען. זה שאמר הכתוב [\(ירמיה ב, לא\)](#): הדור אתם ראו דבר ה' המדבר הייתי לישראל, אל תהי קורא המדבר, אלא המדבר הייתי לישראל, [\(ירמיה ב, לא\)](#): מאפליה, מהו מאפליה, שמא אמרתי להכניס אתכם לארץ והלקשתי אתכם, שאין מאפליה אלא לשון הלקשה, כענין שנאמר [\(שמות ט, לב\)](#): והחטה והכספת לא נפו וגו'. הרי אתם נכנסים לתוכה. כי אתם באים אל הארץ כנען, מהו כנען, ארץ של פרקמטיא שבה סחורה, כשם שאתה אומר [\(ישעיה כג, ח\)](#): אשר סחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ.

יא זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה [\(במדבר לד, ב\)](#), מהו לכם, לכם היא ראויה, משל למלך שהיו לו עבדים ושפחות, והיה משיא לעבדיו שפחות מן אוסיא אחרת, ולשפחותיו עבדים מן אוסיא אחרת, עמד המלך וחשב בדעתו, אמר, העבדים שלי והשפחות שלי, מוטב שאשיא עבדי לשפחותי, שלי לשלי. כך כביכול אמר הקדוש ברוך הוא, הארץ שלי, שנאמר [\(תהלים כד, א\)](#): לה' הארץ, ואומר [\(ויקרא כה, כג\)](#): כי לי הארץ, וישראל שלי הם, שנאמר [\(ויקרא כה, נח\)](#): כי לי בני ישראל עבדים, מוטב שאנחיל ארצי לעבדי, שלי לשלי. לך נאמר: זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה.

יב זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (תהלים קיא, ו) : כַּח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ, אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, יְכוּל הֵייתִי לְבְּרָאוֹת לָכֶם אַרְץ חֲדָשָׁה, אֲלֵא בְּשִׁבִיל לְהַרְאוֹת לָכֶם אֶת כְּחִי אֲנִי הוֹרֵג אֶת שׁוֹנְאֵיכֶם מִפְּנֵיכֶם וְנוֹתֵן לָכֶם אֶת אֶרֶצְכֶם, לְקַיֵּם מַה שֶׁנֶּאֱמַר : כַּח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם.

יג וְהַקְּרִיתֶם לָכֶם עָרִים (במדבר לה, יא), זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (תהלים כה, ח) : טוֹב וַיֵּשֶׁר ה' עַל כֵּן יוֹרָה חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ. (תהלים כה, ו) : זְכֹר רַחֲמֶיךָ ה' וַחֲסִדֶיךָ, אָמַר דָּוִד רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם אֱלוּלֵי חֲסִדֶיךָ שֶׁקָּדְמוּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הָיָה לוֹ עֲמִידָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב, יז) : כִּי בַיּוֹם אֶכְלָךְ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת. וְלֹא עֲשִׂיתָ לוֹ כֵּן אֲלֵא הוֹצֵאת אוֹתוֹ מִגֵּן עֵדֶן וְחָיָה תִשַׁע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְאַחַר כָּךְ מָת. מַה עֲשִׂיתָ לוֹ, גִּרְשֵׁת אוֹתוֹ מִגֵּן עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, כד) : וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם. וְלָמָּה נִתְגַּרַשׁ עַל שֶׁהִבִּיא מִיְתָה עַל הַדּוֹרוֹת וְהָיָה חָיִב לְמוֹת מִיָּד, אֲלֵא שֶׁרַחֲמֶת עָלָיו וְגִרְשֵׁתוֹ, כְּדֶרֶךְ הַרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה שְׁגוּלָה מִמְקוֹמוֹ לְעָרֵי מַקְלָט, לְכַךְ נֶאֱמַר : זְכֹר רַחֲמֶיךָ ה' וַחֲסִדֶיךָ וְגוֹ', כִּינּוּן שֶׁעֲמַד מִשָּׁה וְאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַקְּרִיתֶם לָכֶם עָרִים, אָמַר מִשָּׁה רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, זֶה שֶׁהִרְג נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה בְּצַפּוֹן אוֹ בְּדָרוֹם, מִנִּין יוֹדֵעַ הֵיכָן עָרֵי מַקְלָט שִׁיְהֵא בּוֹרַח לָשֶׁם, אָמַר לוֹ (דברים יט, ג) : תִּכְנוּן לָךְ הַדֶּרֶךְ, תִּכְנוּן לָךְ הַדֶּרֶךְ שֶׁלֹּא יִהְיוּ טוֹעִים וַיִּמְצָא אוֹתוֹ גּוֹאֵל הַדָּם וַיִּהְרָגוּ (דברים יט, ו) : וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט מוֹת. עוֹד אָמַר לוֹ, הֵיאָדָּךְ, אָמַר לוֹ הַעֲמַד לָהֶם אִיסְטָלִיּוֹת מְכֻנּוֹת לְעָרֵי מַקְלָט, שִׁיְהֵא יוֹדֵעַ לִילָךְ שָׁם, וּבְכָל אִיסְטָלִיּוֹת רָשָׁם עָלֶיהָ רוֹצֵחַ לְעָרֵי מַקְלָט, שֶׁנֶּאֱמַר תִּכְנוּן לָךְ הַדֶּרֶךְ. אָמַר דָּוִד : טוֹב וַיֵּשֶׁר ה' עַל כֵּן יוֹרָה חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ. אִם לְרוֹצְחֵינִי עֲשֵׂה שְׁבִיל וְדֶרֶךְ שִׁיְבָרְחוּ וַיִּנְצְלוּ, לְצַדִּיקִים עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, (תהלים כה, ט) : יִדְרֹךְ עֲנּוּיִם בְּמִשְׁפַּט וְיִלְמַד עֲנּוּיִם דָּרְכוֹ. (במדבר לה, יא) : וְנָס שָׁמָּה רָצַח מַכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה, וְלֹא בְּזָדוֹן, וְאִם יִהְרֵג בְּזָדוֹן וַיֵּאמֶר בְּשִׁגְגָה הִרְגֵתִי וַיְהֵא בּוֹרַח לְעָרֵי מַקְלָט, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶפְלוּ בּוֹרַח וְנִכְנַס בְּמִזְבֵּחַ שְׁלֵי הַרְגוֹ אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא, יד) : וְכִי יִזַּד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וְגוֹ', וּמִי הָיָה זֶה שֶׁבָּרַח לְמִזְבֵּחַ וְנִהְרַג, יוֹאֵב, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ב, כח) : וְהִשְׁמַעָה בָּאָה עַד יוֹאֵב וְגוֹ' אֵל אֱהֵל ה', וְאוֹמֵר (שמואל ב כג, ח) : תַּחֲכַמְנִי רֹאשׁ הַשְּׁלֹשִׁי, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה וְכִי יִזַּד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וְגוֹ', שֶׁהִלֵּךְ וְהַחֲזִיק בְּקֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ. אֲלֵא אָמַר הַרוּגִי בֵּית דִּין אֵין נִקְבְּרִין בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתֵיהֶם אֲלֵא הֵם לְעַצְמוֹן, מוֹטֵב לִי שֶׁאֲמוֹת כָּאֵן וְאֶקְבֵּר בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתַי (מלכים א ב, ל א) : וַיֵּשֶׁב בְּנֵיהוּ אֶת הַמֶּלֶךְ דָּבָר לְאֵמֹר כֹּה דָבָר יוֹאֵב וַיֵּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ עֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר דָּבָר וּפְגַע בּוֹ וּקְבַרְתּוֹ וְהִסִּירְתָּ דְמֵי חֲנָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ יוֹאֵב מֵעַלְי וּמֵעַל בֵּית אָבִי, וְלָמָּה נִהְרַג, שֶׁכֵּן צִוְּהוּ דָוִד אָבִיו (מלכים א ב, ה) : וְגַם אֶתָּה יִדְעָתָ אֶת אֲשֶׁר עֲשֵׂה לִי יוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה אֲשֶׁר עֲשֵׂה לְשָׁנֵי שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן נֹר וְלַעֲמָשָׂא בֶּן יֵתָר וַיִּהְרָגֶם. מַה עֲשֵׂה לוֹ אֶת מוֹצֵא בְּשַׁעַת שֶׁכְּתַב דָּוִד לְיוֹאֵב (שמואל ב יא, טו) : הִבּוּ אֶת אוֹרֵיָה אֵל מוּל פְּנֵי הַמִּלְחָמָה הַחֲזָקָה וְשִׁבְתֶּם מֵאַחֲרָיו וְנִכָּה וָמָת, עֲשֵׂה כֹךְ וְנִהְרַג, נִתְקַבְּצוּ כָּל רֹאשֵׁי הַחֲלִילִים עַל יוֹאֵב לְהַרְגוֹ, שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַגְּבוּרִים, שֶׁכָּךְ כְּתִיב בּוֹ (שמואל ב כג, לט) : אוֹרֵיָה הַחֲתִי כָּל שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה, הָרָאָה לָהֶם אֶת הַכְּתָב, לְפִיכֶךְ כְּתִיב אֶת אֲשֶׁר עֲשֵׂה לִי יוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה אֲשֶׁר עֲשֵׂה וְגוֹ', הֵיוּ סְבוּרִין כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁדָּוִד צִוְּהוּ לְהַרְגוֹ, שֶׁהָיָה אֲבִנֵר בֶּן דָּוִדוֹ שֶׁל שְׁאוּל, לְפִיכֶךְ כְּתִיב (שמואל ב ג, כט) : וְאֵל יִכְרַת מִבֵּית

יֹאבֵב זָב וּמִצְרָע. עָמַד דָּוִד וְקָלַל אֶת יוֹאֵב וַיִּדְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הָיָה מִדָּוִד, וְנִתְפָּיְסוּ. וַצִּוָּה לְשַׁלְּמָה בְּנוֹ שֶׁיִּהְרֹג אוֹתוֹ, שֶׁהָיָה יוֹאֵב בֶּן אַחֻזַּי שֶׁל דָּוִד וְהָיָה מִבְּקֵשׁ לְהַבְיִאוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, כִּי־נִין שֶׁבִקֵּשׁ שְׁלֹמֹה לְהַרְגֵּ אֹתוֹ אָמַר יוֹאֵב לְבִנְיָהוּ לֵךְ אָמַר לְשַׁלְּמָה אֶל תְּדִינְנִי בְּשָׂנֵי דִינִין, אִם תִּהְרַגְנִי טַל מֵעַלֵי הַקְּלָלוֹת שֶׁקָּלַלְנִי דָּוִד אָבִיךָ, אִם לֹא הִנַּח אוֹתִי בְּקָלְלוֹת. מִיָּד וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ עֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר דָּבַר וּפָגַע בּוֹ וַיִּקְבְּרֵתוֹ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כָּל הַקְּלָלוֹת שֶׁקָּלַל דָּוִד אֶת יוֹאֵב נִתְקַיְּמוּ בְּזֶרְעוֹ שֶׁל דָּוִד, זָב, מִרְחַבְעָם בֶּן שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלכים א יב, יח\)](#): וְהַמֶּלֶךְ רַחֲבָעַם הִתְאַמָּץ לְעַלּוֹת הַמֶּרְכָּבָה, וַיִּכְתִּיב בְּזָב [\(ויקרא טו, ט\)](#): וְכָל הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא. מִצְרָע, מֵעִזְיָהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברי הימים ב כו, כא\)](#): וַיְהִי עִזְיָהוּ הַמֶּלֶךְ מִצְרָע עַד יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בֵּית הַחֲפְשִׁית. וּמִחֲזִיק בְּפִלֶךְ, מֵאֶסָא, דִּכְתִּיב [\(מלכים א טו, כג\)](#): רַק לַעֲת זָקַנְתוּ חָלָה אֶת רַגְלָיו, שֶׁאַחֲזִיתוּ פְּלֶאגְרָה. [\(שמואל ב ג, כט\)](#): וְנָפַל בַּחֲרָב, מִיֵּאֲשִׁיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברי הימים ב לה, כג\)](#): וַיְרוּ הַיְרִים לַמֶּלֶךְ יֵאֲשִׁיָּהוּ, וַאֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב נֶעְצוּ בּוֹ לֹוֹלְיָנוֹת שֶׁל בְּרָזֶל עַד שֶׁעֲשָׂאוּהוּ כְּכַבָּרָה. וְחִסֵּר לָחֶם, מִיְּהוֹיָכִין, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלכים ב כה, ל\)](#): וַאֲרַחֲתוּ אַרְחַת תַּמִּיד נִתְּנָה לוֹ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ דָּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ כָּל יְמֵי חַיָּו, מִשְׁלַחְנוֹ שֶׁל אֲוִיל מֶרְדֳּדָי, אֶת מוֹצֵא כָּל זְמַן שֶׁהָיָה יְהוֹיָדָע קָיָם הָיָה יוֹאֵשׁ עוֹשֶׂה רְצוֹן בּוֹרְאוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלכים ב יב, ג\)](#): וַיַּעַשׂ יְהוֹאֵשׁ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי ה' כָּל יָמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן [\(דברי הימים ב כד, יז\)](#): וַאֲחֵרֵי מוֹת יְהוֹיָדָע בָּאוּ שָׂרֵי יְהוּדָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַמֶּלֶךְ, אֲזַי שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֲלֵיהֶם, שֶׁקָּבַל עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֱלֹהִים. לְפִיכֶךָ [\(דברי הימים ב כד, כד\)](#): וְאֵת יוֹאֵשׁ עָשׂוּ שְׁפָטִים. וּמִפְּנֵי מָה נִהְרַג אַבְנֵר, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה דָּמֹן שֶׁל נְעָרִים שָׁחַק, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמואל ב ב, יד\)](#): וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל יוֹאֵב יְקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ לְפָנֵינוּ וְגו', רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אָמַר עַל שֶׁהַקָּדִים שָׁמוּ לְשִׁמּוֹ שֶׁל דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמואל ב ג, יב\)](#): וַיִּשְׁלַח אַבְנֵר מַלְאָכִים אֶל דָּוִד תַּחֲתָיו לֵאמֹר לְמִי אָרָץ. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים עַל שֶׁלֹּא הִנִּיחַ לְשִׂאוֹל לְהִתְפָּיֵס מִדָּוִד, וְהָיָה סִפְקַ בְּיָדוֹ לְמַחֹת בְּנוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים וְלֹא מַחָה.

יד וְהַקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים, וַיִּכְתִּיב [\(במדבר לה, יג יד\)](#): שֵׁשׁ עָרֵי מְקָלֶט, אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים, שְׁלֹשׁ שְׁבָאָרָץ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲרָב, וְשְׁלֹשׁ שְׁבַעֲבָר הַיַּרְדֵּן בְּמִזְרָח, בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גַד וְחֲצֵי שְׁבֵט הַמְּנַשֶּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים ז, מג\)](#): אֵת בְּצֹר בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ הַמִּישֵׁר לְרְאוּבֵנִי וְאֵת רְאֵמֶת בְּגִלְעָד לְגַדִּי וְאֵת גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמְנַשֵּׁי, הָרִי שְׁלֹשׁ בְּמִזְרָח וְשְׁלֹשׁ בְּמַעֲרָב, חֲבֵרוֹן מִשַּׁל יְהוּדָה וְשָׁכֶם בְּהַר אֶפְרַיִם, זֶהוּ נְפוּלִין וְקָדֵשׁ בְּגִלְעָד מִשְׁבֵּט נְפֹתְלִי. מִשָּׁה חֵלֶק לְרְאוּבֵן וּלְגַד וְלְחֲצֵי שְׁבֵט הַמְּנַשֶּׁה וְהַבְּדִיל מֵהֶם שְׁלֹשׁ עָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים ז, מא\)](#): אֲזַי יִבְדִּיל מִשָּׁה שְׁלֹשׁ עָרִים, אֲבָל יְהוֹשֻׁעַ חֵלֶק לְכָל הַשְּׁבֵטִים וְנָתַן לְשֵׁבֶט הַלְוִי אַרְבַּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר וְנִטְלוּ הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, וְהַשְּׂאֵר לְלוּיִם, שְׁלֹשׁ עָרֵי מְקָלֶט נִטְלוּ בְּגוֹרְלָם, וְשְׁבֵט הַלְוִי לֹא נִטְלוּ בְּאֶרֶץ, לָמָּה [\(דברים יח, א\)](#): אֲשִׁי ה' וְנִחַלְתוּ יֹאֲכִלוּן, אֶתְּהָ מוֹצֵא סִנְחָרִיב הַגִּלְעָד אוֹתוֹן שְׁלֹשׁ גְּלִיּוֹת, גְּלוֹת רְאִשׁוֹנָה הַגִּלְעָד לְרְאוּבֵנִי וְלְגַדִּי וְלְחֲצֵי שְׁבֵט הַמְּנַשֶּׁה, וְהַשְּׂנִיָּה שְׁבֵט זְבֻלוֹן וְשְׁבֵט נְפֹתְלִי, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה ח, כג\)](#): כָּעֵת הָרִאשׁוֹן הִקַּל אֶרְצָה זְבֻלוֹן וְאֶרְצָה נְפֹתְלִי, הַשְּׁלִישִׁית הַגִּלְעָד לְשָׂאֵר שְׁבֵטִים, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה ח, כג\)](#): וְהִאֲחֲרוֹן הַכְּבִיד,

הַכְּבִידוֹן כְּבִמְכֹבֵד. נְבוֹכַדְנֶצַּר אִף הוּא הִגְלוֹן בְּשֵׁלֶשׁ גְּלִיּוֹת מִן שֶׁבֶט יְהוּדָה וּבְנֵימִין, בְּרֵאשׁוֹנָה הִגְלָה יְהוֹזָקִים, וּבְשֵׁנִיָּה יְהוֹזָקִין, מִה עָשָׂה קָשֶׁר אוֹתוֹ בְּקוֹרְכִין שְׁלוֹ מִיָּקָר, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי הִנְנִי מְשַׁלְּחֶךָ כְּגַבִּירָה, מִה הִגְבִּירָה הַזֹּאת אָדָם מִיָּקָר אוֹתָהּ, כִּד עָשָׂה לוֹ נְבוֹזַרְאֲדוֹן הִגְלָה לְצַדִּיקָהּ, וְהָרִי שֶׁלֶשׁ גְּלִיּוֹת. וּמִנֵּין שֶׁהָיָה סִנְחָרִיב קוֹזְמוֹקְרָטוֹר, שֶׁהָיָה מִגְּלָה אֱלוֹ לְכָאן וְאֱלוֹ לְכָאן, וְהִגְלָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל וְהִבִּיא אֱלוֹ שְׁבָבֶל לְכָאן, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל יְדֵי עֲוֹנוֹת גְּלוֹ וְנִתְפָּזְרוּ בְּשַׁעְרֵי הָאָרֶץ, אָבֵל לְעֵתִיד לְבוֹא [\(דְּבָרִים ל, ד\)](#): אִם יְהִיָּה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ, [\(יִשְׁעִיָּה יא, יב\)](#): וְנִפְצוֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ, וְכֵן יִשְׁעִיָּה אוֹמֵר [\(דְּבָרִים לה, ט\)](#): וּפְדוּיֵי ה' יִשְׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׁיִגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וְאִנְחָה.